

Δέσποινα Αθανασιάδου - Στεφανουδάκη

ΟΜΙΛΙΑΡΙΟΝ ΜΕΤΑΛΗΣ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΗΣ

ΙΕΡΕΩΣ ΜΑΡΚΟΥ

ΚΥΡΙΑΣ ΑΓΓΕΛΩΝ ΧΑΝΔΙΑΚΟΣ

(Κριτική έκδοση)

Διδακτορική διατριβή

Ρέθυμνο 2005

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	5
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ-ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ.....	7
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	
1. Η έννοια της Ομιλητικής.....	19
2. Ιστορική εξέλιξη της Ομιλητικής.....	21
3. Οι συνθήκες εκφώνησης του κηρύγματος και η έννοια του ομιληαρίου.....	24
4. Ιστορική επισκόπηση της φιλολογικής έρευνας του ομιληαρίου.....	25
5. Η έννοια της "διδασκαλίας".....	30
6. Ο συγγραφέας- συντάκτης του ομιληαρίου.....	31
7. Η γλώσσα του ομιληαρίου του π. Μάρκου:	
α) Η γλωσσική ατμόσφαιρα της εποχής.....	43
β) Κριτική παρουσίαση της γλώσσας του π. Μάρκου	44
7. 1. ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ: α) Αθησαύριστες ή ελλιπώς θησαυρισμένες λέξεις.....	46
β) Τυπολογία.....	46
γ) Λέξεις και φράσεις αρχαιοελληνικές.....	47
δ) Λέξεις και φράσεις της χριστιανικής ορολογίας.....	48
ε) Τύποι της ελληνιστικής κοινής	48
στ) Δημώδεις τύποι.....	48
ζ) Ακυρολεξίες.....	49
η) Λατινικές δάνειες λέξεις	49
θ) Εβραϊκές λέξεις.....	49
ι) Σύνθετες λέξεις.....	50
ια) Κρητικοί διαλεκτικοί τύποι.....	50
7. 2. ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ	51
7.3. ΣΥΝΤΑΞΗ	55

8. Το περιεχόμενο του ομιλιαρίου του π. Μάρκου.....	61
9. Οι πηγές του συγγραφέα.....	63
10. Η χειρόγραφη παράδοση.....	67
11. Η αξία του εξεταζόμενου ομιλητικού κειμένου.....	85
12. Σύγκριση περιεχομένου των τριών ομιλιαρίων (του π. Μάρκου, του πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Γερμανού Β΄ και του εμπεριεχομένου στον κώδικα Α).....	86
13. Σύγκριση του ομιλιαρίου του π. Μάρκου και του Ομιλιαρίου ΙΙ γενικά.....	90
14. Σχεδιαγραμματική απεικόνιση της διαχρονικής εξέλιξης του Πατριαρχικού Ομιλιαρίου ΙΙ έως το 16ο αιώνα.....	91
15. Στέμμα κωδίκων.....	92
SIGLA.....	98
ΚΕΙΜΕΝΟ.....	100
1. Τῆ Δευτέρα τῆς πρώτης ἐβδομάδος.....	101
2. Τῆ Τετάρτη τῆς πρώτης ἐβδομάδος.....	107
3. Τῆ Παρασκευῆ τῆς πρώτης ἐβδομάδος.....	116
4. Τῆ Κυριακῆ τῆς Ὁρθοδοξίας.....	130
5. Τῆ Δευτέρα τῆς δευτέρας ἐβδομάδος.....	144
6. Τῆ Τετάρτη τῆς δευτέρας ἐβδομάδος.....	157
7. Τῆ Παρασκευῆ τῆς δευτέρας ἐβδομάδος.....	175
8. Τῆ Κυριακῆ τῆς δευτέρας ἐβδομάδος.....	192
9. Τῆ Δευτέρα τῆς τρίτης ἐβδομάδος.....	204
10. Τῆ Τετάρτη τῆς τρίτης ἐβδομάδος.....	221
11. Τῆ Παρασκευῆ τῆς τρίτης ἐβδομάδος.....	237
12. Κυριακῆ τρίτη τῶν ἁγίων νηστειῶν.....	250
13. Τῆ Δευτέρα τῆς τετάρτης ἐβδομάδος.....	274

14. Τῆ Τετάρτῃ τῆς τετάρτης ἐβδομάδος.....	289
15. Τῆ Παρασκευῆ τῆς τετάρτης ἐβδομάδος.....	300
16. Κυριακῆ τετάρτῃ τῶν ἁγίων νηστειῶν.....	315
17. Τῆ Δευτέρα τῆς πέμπτης ἐβδομάδος.....	329
18. Τῆ Τετάρτῃ τῆς πέμπτης ἐβδομάδος.....	351
19. Τῆ Παρασκευῆ τῆς πέμπτης ἐβδομάδος.....	371
20. Τῆ Κυριακῆ τῆς πέμπτης ἐβδομάδος.....	384
21. Τῆ Δευτέρα τῆς ἕκτης ἐβδομάδος.....	398
22. Τῆ Τετάρτῃ τῆς ἕκτης ἐβδομάδος.....	418
23. Τῆ Παρασκευῆ τῆς ἕκτης ἐβδομάδος.....	432
24. Τῆ Κυριακῆ τῆς ἕκτης ἐβδομάδος.....	460
25. Τῆ Ἁγία καὶ Μεγάλη Δευτέρα.....	491
26. Τῆ Ἁγία καὶ Μεγάλη Τρίτῃ.....	505
27. Ἔτερος πάνυ ὠφέλιμος περὶ ἐξομολογήσεως τῆ Ἁγία καὶ Μεγάλη Τρίτῃ.....	528
28. Τῆ Ἁγία καὶ Μεγάλη Τετάρτῃ.....	542
29. Τῆ Ἁγία καὶ Μεγάλη Παρασκευῆ.....	564
ΣΧΟΛΙΑ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ.....	622
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	677
ΕΠΙΜΕΤΡΟ.....	679

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Αντικείμενο της παρούσας διδακτορικής διατριβής, έπειτα από υπόδειξη του καθηγητή κ. Θεοχάρη Ε. Δετοράκη, είναι η μελέτη και η κριτική έκδοση του ομιλιαρίου της Μεγάλης Τεσσαρακοστής του ιερέα Μάρκου, της Κυρίας των Αγγέλων του Χάνδακα.

Η σπουδαιότητα του εγχειρήματος έγκειται στο ότι το εξεταζόμενο ομιλιάριο αποτελεί ένα από τα λίγα ομιλιάρια που καλύπτουν θεματικά ολόκληρη την περίοδο της Μεγάλης Τεσσαρακοστής, δεδομένου του ότι η έως τώρα φιλολογική έρευνα των ομιλιαρίων έχει περιοριστεί κατεξοχήν στη μελέτη των ομιλιών για τις ακίνητες εορτές του έτους. Έτσι, το εν λόγω ομιλιάριο σηματοδοτεί μία πρόκληση για περαιτέρω ενασχόληση με τα λοιπά ομιλητικά κείμενα που αναφέρονται και στις κινητές εορτές του λειτουργικού έτους (Μ. Τεσσαρακοστή, Πάσχα, Ανάληψη, Πεντηκοστή) και αποτελεί αφορμή για γόνιμη έρευνα και προβληματισμό, αναφορικά με τη βυζαντινή ομιλητική παράδοση. Κατά δεύτερο λόγο, το ομιλιάριο του Μάρκου είναι απάνθισμα λειτουργικών και πατερικών κειμένων, με πλούτο ηθικών παραινήσεων και προτροπών προς ουσιαστικό και υγιή πνευματικό αγώνα, καθώς και πηγή άντλησης λαογραφικών και πολιτισμικών πληροφοριών σχετικά με το χωροχρόνο της σύνταξής του.

Σημειώνουμε ότι ο συντάκτης του εξεταζόμενου ομιλιαρίου συγκαταλέγεται στους τελευταίους της μακρόχρονης ομιλητικής παράδοσης του Βυζαντίου, που ξεκινά από τους πρώτους χριστιανικούς αιώνες (εποχή Πατέρων της Ορθοδόξου Ανατολικής Εκκλησίας) και παρουσιάζει πληθώρα εξελικτικών στοιχείων, που αντανακλούν τις ποικίλες κοινωνικοπολιτικές μεταβολές.

Από τη μελέτη του ομιλιαρίου του π. Μάρκου διαπιστώνεται ότι πρόκειται για συλλογή ομιλιών για τη Μεγάλη Τεσσαρακοστή, από τη Δευτέρα της 4 εβδομάδας των Νηστειών έως και τη Μεγάλη Παρασκευή. Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η μελέτη του γραμματειακού είδους του Ομιλιαρίου εν γένει, η ένταξη του εξεταζόμενου ομιλιαρίου σε συγκεκριμένη κατηγορία-τύπο ομιλιαρίου και ειδικότερα η κριτική έκδοση του ομιλητικού κειμένου του π. Μάρκου, έπειτα από προσεκτική ανάγνωση και αντιβολή των χειρογράφων που το περιέχουν.

Αναφορικά με τη δομή της παρούσας διατριβής και ακολουθώντας την κλασική δομή των προσωποκεντρικών εργασιών, του κριτικώς αποκατεστημένου κειμένου προτάσσεται εισαγωγή, στην οποία συζητούνται θέματα όπως είναι η χειρόγραφη παράδοση του κειμένου, το ζήτημα της χρονολόγησης και της πατρότητας του ομιλιαρίου, το ιστορικό πλαίσιο μέσα στο οποίο ζει και δρα ο συγγραφέας-συντάκτης του ομιλιαρίου, η γλώσσα, οι πηγές και η ιδιαίτερη αξία του εν λόγω ομιλητικού κειμένου.

Με δεδομένες τις ποικίλες αντιξοότητες που αντιμετώπισα κατά τη διάρκεια της εκπόνησης της διδακτορικής μου διατριβής αλλά και τις αυξημένες οικογενειακές μου υποχρεώσεις, εν πρώτοις ευχαριστώ το Θεό για την υγεία και την ψυχοπνευματική ενδυνάμωση που μου παρέσχε, προκειμένου να ανταποκριθώ στις απαιτήσεις ενός τόσο σπουδαίου εγχειρήματος.

Εν συνεχεία, οφείλω μεγάλη ευγνωμοσύνη στον καθηγητή κ. Θεοχάρη Ε. Δετοράκη, όχι μόνο διότι, ως βαθύς γνώστης και έμπειρος μελετητής της Βυζαντινής φιλολογίας, συνέβαλε καθοριστικά στην επιλογή του τόσο ενδιαφέροντος θέματος της διδακτορικής μου διατριβής, αλλά και διότι παρακολούθησε με αμείωτο ενδιαφέρον και αυστηρή κριτική διάθεση την πορεία της ερευνάς μου, συζητώντας μαζί μου τα αναδυόμενα προβλήματα, κάνοντας βελτιωτικές προτάσεις και ενθαρρύνοντάς με στον αγώνα της μελέτης, με απώτερο στόχο το γονιμότερο και επιστημονικά τεκμηριωμένο αποτέλεσμα. Τον

ευχαριστώ για τον επιπλέον λόγο ότι μου παρέσχε αντίγραφα δύο χειρογράφων που διασώζουν το εξεταζόμενο ομιλιάριο.

Θερμές ευχαριστίες, επίσης, οφείλω και στα υπόλοιπα δύο μέλη της τριμελούς συμβουλευτικής επιτροπής, στους καθηγητές κ. Ιωάννη Βάσση και κ. Στέφανο Κακλαμάνη, για τις χρησιμότερες υποδείξεις τους και τη γενικότερη επιστημονική συμβολή τους στην προοδευτική πορεία της εργασίας μου.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες, ακόμη, οφείλω να εκφράσω στην καθηγήτρια κ. Ελένη Κακουλίδη-Πάνου για τις πληροφορίες που πρόθυμα μου παρέσχε αναφορικά με την οικογένεια των Μορεζήνων του Χάνδακα, για τις φωτοτυπίες φύλλων χειρογράφων που μου απέστειλε από το προσωπικό της αρχείο για τη συγκριτική γραφολογική μου έρευνα ως προς την ταυτότητα του γραφέα του εξεταζομένου ομιλιαρίου, καθώς και για την αποστολή χειρογράφου αποσπάσματος ανέκδοτης εργασίας της, με σκοπό τον εμπλουτισμό των συγκεντρωθέντων βιογραφικών στοιχείων του π. Μάρκου.

Θα ήθελα επίσης να εκφράσω τις ευχαριστίες μου στον κ. Αγαμέμνονα Τσελίκα, υπεύθυνο του Παλαιογραφικού εργαστηρίου του Μορφωτικού Ιδρύματος της Εθνικής Τραπέζης, και στο συνεργάτη του κ. Αθανάσιο Ζάχο, στην κ. Αικατερίνη Κατσαρού, υπεύθυνη του Τμήματος χειρογράφων του Αγίου Όρους στο Πατριαρχικό Ίδρυμα Πατερικών Μελετών, στην κ. Susy Marcon, υπεύθυνη του Τμήματος χειρογράφων της Μαρκιανής Βιβλιοθήκης της Βενετίας, και στην κ. Bonnie Coles, αρμόδια της Βιβλιοθήκης του Αμερικανικού Κογκρέσσου, για την αποστολή μικροταινιών και φωτοτυπιών των χειρογράφων.

Δεν θα μπορούσα όμως να μην ευχαριστήσω, εκ βάθους καρδιάς, τους γονείς, το σύζυγο και τα τέσσερα παιδιά μου, για την υπομονή και την ποικιλότητα στήριξή τους κατά την πορεία της μελέτης μου.

Δέσποινα Αθανασιάδου - Στεφανουδάκη

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ - ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Act. SS. = *Acta Sanctorum*, Antverpiae 1643 κε.

Άλεξιού, Ἡ κρητική λογοτεχνία = Άλεξιού Στυλιανός, Ἡ κρητική λογοτεχνία καὶ ἡ ἐποχή της, *Κρητικά Χρονικά* 8 (1954) 91 εξ.

Άλεξίου, *Κάστρο* = Άλεξίου Στυλιανός, Τὸ Κάστρο τῆς Κρήτης καὶ ἡ ζωὴ του στον 1στ' καὶ 1ζ' αἰῶνα, *Κρητικά Χρονικά* 19 (1965) 147-178 (καὶ ἀνάτυπο μὲ ἰδιαίτερη σελιδαρίθμηση).

Άλεξίου, *Ἀπόκοπος* = *Μπεργαδῆς Ἀπόκοπος. Ἡ Βοσκοπούλα*. Ἐπιμέλεια Στ. Άλεξίου, Ἀθήνα 1971 (Ἐρμῆς, Νέα Ἑλληνικὴ βιβλιοθήκη, 15).

Altaner, *Patrologie*= Altaner Berthold, *Patrologie*, Freiburg 1958³.

Anal. Boll. = *Analecta Bollandiana*, Bruxelles 1882 κεξ.

Ανδριώτης, *Λεξικό* = Ανδριώτης Ν. Π., *Ετυμολογικό Λεξικό της Κοινῆς Νεοελληνικῆς*, εκδ. Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης [Ἰνστιτούτο Νεοελληνικῶν Σπουδῶν (Ἰδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη)], Θεσσαλονίκη 1995³.

Aposkiti, *Bertos* = Hannelore Aposkiti-Stammler, *Nathanael-Neilos Bertos*, Vindobonensis hist. gr. 91, Nr. 59 (Inaugural-Dissertation zur Erlangung des Doktorgrades der Philosophischen Fakultät der Ludwig-Maximilians-Universität zu München), München 1974 (δακτυλογρ.).

Baur, *Initia* = Baur Chrysostomus, *Initia Patrum Graecorum*, Studi e Testi 181, v.II, Roma 1955.

Beck, *KTL* = Beck Hans Georg, *Kirche und theologische Literatur im byzantinischen Reich*, Μόναχο 1959.

Beck, *Χιλιετία* = Beck Hans Georg, *Η βυζαντινὴ χιλιετία*, (μτφρ. Δημοσθένους Κούρτοβικ), Μ.Ι.Ε.Τ., Ἀθήνα 1992.

BHG= Fr. Halkin, *Bibliotheca Hagiographica Graeca* I-III, Bruxelles 1957³ [Subsidia Hagiographica 8a].

BNJ = *Byzantinisch - neugriechische Jahrbücher*, Βερολίνο (Ἀθήνα) 1920 κ.ε.

Browning, *Greek*= Browning R., *Medieval and modern Greek*, London 1983². (Ἑλλην. μτφρ. Μαρίας Κονόμη, Ἀθήνα 1991).

Browning, *Language*= Browning R., *The Language of Byzantine Literature*, Byzantina και Metabyzantina, 1, 1978, σ.103-133.

Browning, *The Patriarchal School* = Browning R., *The Patriarchal School at Constantinople in the 12th Century*, Byz. 32, 1962, σ. 167-202 ; 33, 1963, σ.11-40 = *Studies on Byzantine History, Literature and Education*, Londres 1977, n. XV.

Γάσπαρης, *Ἡ γλῶσσα τῆς βενετικῆς γραφειοκρατίας* = Γάσπαρης Χ., *Ἡ γλῶσσα τῆς βενετικῆς γραφειοκρατίας. Ἡ ἀντιπαράθεση λατινικῆς καὶ ἑλληνικῆς γλώσσας στὴ μεσαιωνικὴ Κρήτη (13ος -15ος αἰ.)*, *Σύμμεικτα* ΚΒΕ/ΕΙΕ 9 (1994) <Μνήμη Δ.Α. Ζακυνθινού, Μέρος Α'>, σ. 141-156.

Christ-Paranikas = Christ W.-Paranikas M., *Anthologia Graeca carminum christianorum*, Lipsiae 1871, (ἀναστ.ἐπανέκδ. 1973).

CPG = *Corpus Pseudoepigraphorum Graecorum*.

Γόνης, *Τὸ συγγραφικὸν ἔργον* = Γόνης Δ., *Τὸ συγγραφικὸν ἔργον τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Καλλίστου Α΄*, Ἀθήναι 1980.

Γραμπούτος - Τριανταφύλλης, *Συλλογή* = Γραμπούτος Α. - Τριανταφύλλης Κ., *Συλλογὴ ἑλληνικῶν ἀνεκδότων*, τ. Ι/1, Βενετία 1874.

Darrouzès, *Ὀφφίκια* = Darrouzès J., *Recherches sur les ὀφφίκια de l' église Byzantine* [Archives de l' Orient Chrétien, 11], Paris 1970.

Δεληδῆμος, *Θησαυρὸς Δαμασκηνοῦ* = Δεληδῆμος Εὐαγγ. Χρ., *Θησαυρὸς Δαμασκηνοῦ*, Θεσσαλονίκη 1983.

Δετοράκης, *Συμβάσεις* = Δετοράκης Θεοχάρης, *Διδασκαλικὲς καὶ βιβλιογραφικὲς συμβάσεις στὴ βενετοκρατούμενη Κρήτη*, *Κρητολογία* 10-11, 1980, 231-256.

Δετοράκης, *Κατηχητικὴ διδασκαλία* = Δετοράκης Θεοχάρης, *Ἡ κατηχητικὴ διδασκαλία τοῦ λατίνου ἐπισκόπου Σητείας Gaspare Viviani πρὸς τὸν ὀρθόδοξο κλῆρο τῆς Κρήτης*, *Ἀριάδνη* 3 (1985) 109-141.

Δετοράκης, *Ἱστορία* = Δετοράκης Θεοχάρης, *Ἱστορία τῆς Κρήτης*, Ἀθήνα 1986.

Δετοράκης, *Βυζαντινὴ Φιλολογία* = Δετοράκης Θεοχάρης, *Βυζαντινὴ Φιλολογία (τὰ πρόσωπα καὶ τὰ κείμενα)*, Ἡράκλειο Κρήτης, τ. Α΄ (1995), τ. Β΄ (2003).

Δετοράκης, *Ἕμνογραφία* = Δετοράκης Θεοχάρης, *Βυζαντινὴ Θρησκευτικὴ Ποίηση καὶ Ἕμνογραφία*, Ρέθυμνο 1992.

Δετοράκης, *Ἐπιτάφιος Θρηῖνος* = Δετοράκης Θεοχάρης, *Ὁ Ἐπιτάφιος Θρηῖνος τοῦ Μεγάλου Σαββάτου*, *Κρητικοὶ Ὅριζοντες* 3 (1995), 89-92.

Δετοράκης, *Μοναστήρια* = Δετοράκης Θεοχάρης, *Τὰ μοναστήρια στὴ βενετοκρατούμενη Κρήτη*, *Βενετοκρητικὰ Μελετήματα* (1971-1994), Ἡράκλειο 1996, σ. 217-226.

Dictionnaire = Dictionnaire de Spiritualité, ascétique et mystique doctrine et histoire fondé par M.Viller, F. Cavallera, J. de Guibert, S. J. continué par André Rayez et Charles Baumgartner, S.J. assisté de Michel Olphe-Galliard, S.J. avec le concours d' un grand nombre de collaborateurs, v. 1-12, Paris 1937-1985.

DACL = *Dictionnaire d' archéologie chrétienne et de liturgie*, F. Cabrol - H. Leclercq, 1907 ἐξ.

Dosseti, *Simbolo di Nicea* = Dosseti G. L., *Il simbolo di Nicea e di Costantinopoli. Edizione critica. Roma 1967.*

Δουλγεράκης, *Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Μονῆς Βροντισίου* = Ἐμμαν. Ἰ. Δουλγεράκης, *Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Μονῆς Βροντισίου*, *Κρητικὰ Χρονικά* 12 (1958), 117-170.

Du Cange = Du Cange, *Glossarium ad Scriptores mediae et infimae Graecitatis*, Lugduni 1688.

Δυοβουνιώτης = Δυοβουνιώτης Κ., *ΕΕΒΣ* 17 (1941), σ. 130-143.

ΕΕΒΣ = Ἐπετηρὶς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν, Ἀθήνα 1924 κ.έ.

EECh= *Encyclopedia of Early Christianity*, (edited by Everett Ferguson, Michael P. Mc Hugh, Frederick W. Norris), v. 2, 1997 ².

Ehrhard, *Überlieferung* = Ehrhard A., *Überlieferung und Bestand der hagiographischen und homiletischen Literatur der griechischen Kirche von den Anfängen bis zum Ende des 16 Jahrhunderts*, Μέρος 1ο, Die Überlieferung, τ. 3, Leipzig 1952.

EO = *Échos d' Orient*, τομ. 1 - 39, Παρίσι (Βουκουρέστι) 1897 - 1941/ 2.

Επιτομή Λεξικού Κριαρά = *Επιτομή του Λεξικού της Μεσαιωνικής Ελληνικής Δημόδου Γραμματείας 1100-1669 του Εμμ. Κριαρά*, επιμ. Ι. Ν. Καζάκης & Τ. Α. Καραναστάσης, έκδ. Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων - Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας, Θεσσαλονίκη, τ. Α'(2001) - τ. Β' (2003).

Εύστρατιάδης, *Ἄγιολόγιον* = Εύστρατιάδης Σωφρόνιος, *Ἄγιολόγιον τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας*, Ἀθήναι 1961.

Εύστρατιάδης, *Ὁμιλῖαι* = Εύστρατιάδης Σωφρόνιος, *Ὁμιλῖαι εἰς τὰς Κυριακὰς τοῦ ἑνιαυτοῦ*, τ. Α', σ. 1-594 και σ. 595-598 (παράρτημα).

Εὐχολόγιον = *Μικρὸν Εὐχολόγιον ἢ Ἀγιασματάριον* (έκδ. τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος), Ἀθήναι 1956.

Ἐφραῖμ Σύρου, *Ἔργα* = Ὁσίου Ἐφραῖμ τοῦ Σύρου, *Ἔργα*, τ. Α'-Ζ', έκδ. "Τὸ Περιβόλι τῆς Παναγίας", Θεσσαλονίκη 1988-1998.

Ἐφραῖμ Σύρου, *Ὁμιλία εἰς τὴν πόρνην* = Ὁσίου Ἐφραῖμ τοῦ Σύρου, *Ἔργα*, τ. Ζ' (*Ὁμιλία εἰς τὴν πόρνην*), έκδ. "Τὸ Περιβόλι τῆς Παναγίας", Θεσ/κη 1998, σ. 86-111.

Geanacoplos, *Scholars* = Geanacoplos Deno John, *Greek Scholars in Venice*, Cambridge 1962 (μεταφρ. Χ. Γ. Πατρινέλη, Ἀθήνα 1965).

Gemert, *Φαλιέρου* = A. F. van Gemert, *Μαρίνου Φαλιέρου, Ἐρωτικὰ Ὀνειρα* [Βυζαντινὴ καὶ Νεοελληνικὴ Βιβλιοθήκη 4], Θεσσαλονίκη 1980.

Gerola, *Monumenti* = Gerola Giuseppe, *Monumenti veneti nell' isola di Creta*, τομ.1-4, Βενετία 1905, 1908, 1917, 1932.

Gerola, *Topografia* = Gerola Giuseppe, *Topografia delle chiese della città di Candia*. Estratto dal *Bessarione* Rivista di Studi Orientali t. 34, Roma (1918).

Greco = Greco V., *Izvorul principal bizantin pentru cu invatatura a diaconului Coresi din 1581. Omiliile patriarhului Ioan XIV Caleca (1334 -1347)*, [Akademia Romana Studii si cercetari XXXV], Bucuresti 1939.

Gretser, *Opera* = Gretser J., *Opera omnia de Sancta Cruce*, Ingoestadii MDCXVL.

Guillaumin, *Chrysostome* = Guillaumin M. L., *Problèmes posés aux éditeurs de Jean Chrysostome par la richesse de son inspiration biblique* [Συμπόσιον, Studies on St. John Chrysostome] (Ἀνάλεκτα Βλατάδων 18), Θεσσαλονίκη 1973, σ. 59-76.

Ζώρας, *Σύμβολον Πίστεως* = Ζώρας Γεώργιος, Ἑμμετροὶ διασκευαὶ τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως, εἰς τὸν ἀφιερωματικὸν τόμον *Χαριστήριον εἰς Ἀναστάσιον Κ. Ὀρλάνδον*, τ. 3, Ἀθήνα 1966, σ. 190-191.

Haendler, *Theologie* = Haendler Otto, *Grundriss der praktischen Theologie*, Berlin 1957.

Hennephof, *Homiliar* = Hennephof H., *Das Homiliar des Patriarchen Neilos und die chrysostomische Tradition. Ein Beitrag zur Quellengeschichte der spätbyzantinischen Homiletik*, Leiden 1963.

Hennephof, *Prooimion* = Hennephof H., *Der Kampf um das Prooimion im xiphilinischen Homiliar, Studia Byzantina et Neohellenica Neerlandica*, Leiden 1972, σ. 281-299.

Ηλιοῦδης, *Δημῶδη* = Ηλιοῦδης Ν. Ἰωάννης, *Πρώιμα δημῶδη περὶ ὁμιλητικὰ καὶ ἀγιολογικὰ κείμενα (Νεῖλος-Ναθαναὴλ Μπέροτος καὶ Ἀνώνυμος τοῦ κωδ. 51 τῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων)*, Ἀνέκδοτη διδακτορικὴ διατριβή, Ρέθυμνο 1995.

Θεοδώρου, *Τριῶδιον* = Θεοδώρου Δ. Εὐάγγελος, *Ἡ μορφωτικὴ ἀξία τοῦ ἰσχύοντος Τριωδίου*, Ἀθήναι 1958.

Θεοδώρου, *Ῥητορικὴ* = Θεοδώρου Δ. Εὐάγγελος, *Μαθήματα Ἐκκλησιαστικῆς Ῥητορικῆς ἢ Ὀμιλητικῆς*, ἐκδ. τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Ἀθήνα 1986.

Θεοδώρου, *Τὸ κήρυγμα* = Θεοδώρου Δ. Εὐάγγελος, *Τὸ κήρυγμα Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου*, Ἀθήναι 1971.

ΘΗΕ= *Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία* 1-12, Ἀθήναι 1962-1968.

Jungmann, *Missarum* = Jungmann J. A., *Missarum Solemnia*, τ.1, Wien 1958⁴, σ. 583 ἐξ.

Ἱερατικόν = *Ἱερατικόν (Αἱ Θεῖαι Λειτουργίαι Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, Βασιλείου τοῦ Μεγάλου καὶ τῶν Προηγιασμένων, μετὰ τῆς τυπικῆς αὐτῶν Διατάξεως καὶ τινῶν ἀπαραιτήτων Ἱερῶν Ἀκολουθιῶν, Τάξεων καὶ Εὐχῶν)*, ἐκδ. Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθήναι 1977.

Ἰσαάκ Σύρου, *Τὰ σωζόμενα ἀσκητικά* = Ἀββᾶ Ἰσαάκ τοῦ Σύρου, *Τὰ σωζόμενα ἀσκητικά*, ἐκδ. Β. Ρηγοπούλου, Θεσσαλονίκη 2003.

Καϊμάκης, *Θεσμοί* = Καϊμάκης Δημήτρης Β., *Οἱ Θεσμοί τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης (πανεπιστημιακὲς παραδόσεις)*, Θεσσαλονίκη 1995.

Κακλαμάνης, *Ἡ χαρτογράφηση τοῦ τόπου καὶ τῶν συνειδήσεων* = Κακλαμάνης Στέφανος, *Ἡ χαρτογράφηση τοῦ τόπου καὶ τῶν συνειδήσεων στὴν Κρήτη κατὰ τὴν περίοδο τῆς Βενετοκρατίας*, στο: *CANDIA/ CRETA/ KPHTH (Ὁ χῶρος καὶ ὁ χρόνος: 16ος - 18ος αἰ.)*, ἐκδ. Μ.Ι.Ε.Τ., Ἀθήνα 2005.

Κακλαμάνης, *Bibliothèque private* = Κακλαμάνης Στέφανος, *Bibliothèque private in Creta durante il dominio veneziano (XVI- XVII sec.)*. Riassunto, *Cretan Studies* 6 (1998), 287- 291.

Kaklamanis, *Cretan Literature* = Kaklamanis Stefanos, Section II. Cretan Literature mid. c. 14th - 17th , στο συλλογικό τόμο *Greece. Books and Writers*, National Book Centre of Greece- Ministry of Culture 2001, p. 35-51.

Κακλαμάνης, Γεώργιος Χορτάτσης = Κακλαμάνης Στέφανος, *Έρευνες για τὸ πρόσωπο καὶ τὴν ἐποχὴ τοῦ Γεωργίου Χορτάτση*, Ἡράκλειο Κρήτης 1993.

Κακουλίδη, Μορεξήνος = Κακουλίδη Ἑλένη, Ὁ Ἰωάννης Μορεξήνος καὶ τὸ ἔργο του, *Κρητικά Χρονικά* 22 (1970) 7-78.

Κακουλίδη, Εἰσαγωγή = Κακουλίδη Ελένη, *Εἰσαγωγή στην υπό ετοιμασία νέα πλήρη ἔκδοση τῶν θαυμάτων μόνο ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ Ἰωάννου Μορεξήνου*.

Καραβιδόπουλος, Παραβολαί = Καραβιδόπουλος Ἰωάννης, *Αἱ παραβολαὶ τοῦ Ἰησοῦ*, ΕΕΘΣΠΘ, (παραρτ. ἀρ.5 τοῦ ΙΕ' τόμου) Θεσσαλονίκη 1970.

Κατσαρός, Κασταμονίτης = Κατσαρός Βασίλης, Ἰωάννης Κασταμονίτης. Συμβολὴ στῆ μελέτη τοῦ βίου, τοῦ ἔργου καὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ. (Διδ. διατρ.), [Βυζαντινὰ κείμενα καὶ μελέται 22], Θεσσαλονίκη 1988.

Kotter = Kotter B., *Die Schriften des Johannes von Damaskos*, t. 2 , Berlin 1973.

Κούρκουλας, Θεωρία κηρύγματος= Κούρκουλας Κωνσταντῖνος, *Ἡ θεωρία τοῦ κηρύγματος κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας*, Ἀθήναι 1957.

Κουρούσης, Ἰωάννης Γλυκὺς = Κουρούσης Στ., Ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης Ἰωάννης ΙΓ' ὁ Γλυκὺς, (Συναγωγὴ εἰδήσεων καὶ ἀνέκδοτα αὐτοῦ ἔργα), *ΕΕΒΣ* 41 (1974), Ἀθήναι 1975, σ. 297-405.

Κορναράκης, Ἰούδας = Κορναράκης Κ. Ἰωάννης, Ὁ Ἰούδας ὡς ὁμαδικὸς ἐνοχικὸς ἀρχέτυπος, ἐκδ. οἶκος Ἀδελφῶν Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1977.

Κριαράς, Λεξικόν = Κριαρὰς Ἐμμανουήλ, *Λεξικόν τῆς Μεσαιωνικῆς Ἑλληνικῆς Δημώδους Γραμματείας*, τ. Α-ΙΒ', Θεσσαλονίκη 1967-1993.

Kriaras, *Diglossie* = Kriaras E., *Diglossie des derniers siècles de Byzance, Proceedings of the XIIIth International Congress of Byzantine Studies*, Oxford 1967, σ.283-299.

Krumbacher, *Ἱστορία* = Krumbacher Karl, *Ἱστορία τῆς βυζαντινῆς λογοτεχνίας* (μτφρ. Γ. Σωτηριάδη), I-III, (ἀναστ. ἐπανέκδοση) Ἀθήνα 1974.

Κύρου Αχ., Ἀκμὴ =Κύρου Αχ., Ἡ πνευματικὴ ἀκμὴ τῆς Κρήτης κατὰ τὸν ΙΕ' καὶ ΙΣΤ' αἰῶνα, *ΕΕΚΣ*, τ.Α', 1938.

Lampe = Lampe G.W.H., *A Patristic Greek Lexicon*, Oxford 1976⁴.

Λάμπρος, Κατάλογος = Λάμπρος Σπ., *Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὁρους Ἑλληνικῶν κωδίκων*, τ. 1-2, Cambridge 1895, 1900.

Λάμπρος, Π Π = Λάμπρος Σπ., *Παλαιολόγεια καὶ Πελοποννησιακά*, Ἀθήναι 1924.

Lefort, *Prooimion* = Lefort J., Prooimion de Michel, neveu de l' archeveque de Thessalonique, didascale de l' Evangile, *Tr. Mém.* 4 (1970), 375-393.

Legrand, *BH* = Legrand Emile, *Bibliographie Hellénique...aux XVe et XVIe siècles*, τ.3, Paris 1894-1895.

ΛΒΘ = *Λεξικό Βιβλικῆς Θεολογίας*, μεταφρασμένο από τα γαλλικά (*Vocabulaire de Theologie Biblique, publ. de Xavier Leon-Dufour et de Jean Duplacy, Augustin George, Pierre Grelot, Jacques Guillet, Marc-Francois Lacan, Paris 1974³*) με την εποπτεία των Σ. Αγγουρίδη, Στ. Βαρτανιάν, Γ. Γρατσέα, Γαβρ. Μαραγκού, Γ. Ρηγόπουλου, Σεβαστ. Φρέρη, Καίτης Χιωτέλλη, από τις εκδόσεις "Βιβλικό κέντρο Ἄρτος Ζωῆς", Ἀθήνα 1980.

LSJ = H. G. Liddel- R. Scott, *A Greek-English Lexikon*. A New Edition revised and augmented throughout by H. S. Jones with the assistance of R. McKenzie, Oxford 1940. A Supplement edited by E.A. Barber with the assistance of P. Maas, M. Scheller and M. L. West, Oxford 1968.

LThK = *Lexikon für Theologie und Kirche*, β' εκδ., τ. 1-10, Freiburg im Breisgau 1957 κ.εξ.

ΛΚΝ = *Λεξικό της Κοινῆς Νεοελληνικῆς*, έκδ. Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης [Ινστιτούτο Νεοελληνικῶν Σπουδῶν (Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη)], Θεσσαλονίκη 1998.

Λογοπάτης, *Γερμανὸς Β'* = Λογοπάτης Ν. Σπυρίδων, *Γερμανὸς ὁ Β' πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως-Νικαίας (1222-1240)*, βίος, συγγράμματα καὶ διδασκαλία αὐτοῦ, ἀνέκδοτοι ὁμιλῖαι καὶ ἐπιστολαὶ τὸ πρῶτον ἐκδιδόμεναι, ἐν Τριπόλει 1913.

Μαλτέζου, *Ἱστορία τῆς βενετοκρατούμενης Κρήτης* = Μαλτέζου Α. Χρῦσα, *Ἱστορία τῆς βενετοκρατούμενης Κρήτης: ζητήματα ἔρευνας, Πεπραγμένα τοῦ Ζ' Διεθνoῦς Κρητολογικοῦ Συνεδρίου*, τόμος Β2, Ρέθυμνο 1995.

Μανούσακας, *Λογοτεχνία* = Μανούσακας Μ., *Ἡ κρητικὴ λογοτεχνία κατὰ τὴν ἐποχὴ τῆς Βενετοκρατίας*, Θεσσαλονίκη 1965.

Μανούσακας, *Βενετικὰ ἔγγραφα* = Μανούσακας Μ., Βενετικὰ ἔγγραφα ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν τοῦ 14ου - 16ου αἰῶνος. Πρωτοπαπᾶδες καὶ πρωτοψάλται Χάνδακος. *ΔΙΕΕ* 15 (1961) σ. 149-238.

Μανούσακας, *Ἀπογραφή* = Μανούσακας Μ., *Ἡ παρὰ Τριναν ἀπογραφή τῆς Κρήτης [1644]*, *Κρητικὰ Χρονικά* 3 (1949) 35-59.

Manoussacas, *Les défenseurs crétois de Constantinople* = Manoussacas I. M., Les derniers défenseurs crétois de Constantinople d' après les documents vénitiens, *Akten des XI. Internationalen Byzantinisten-Kongresses (München 1958)*, Μόναχο 1960, σ. 331-340.

Mansi, *Collectio* = Mansi J. D., *Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio*, Florenz 1759 ἐξ.

Martin, *Homilétique* = Martin Ch., *Aux sources de l' hagiographie et de l' homilétique byzantines*, Byzantion, τ. 12, 1937.

Μέγας, *Ίούδας* = Μέγας Γ. Α., *Ὁ Ίούδας εἰς τὰς παραδόσεις τοῦ λαοῦ, Ἐπετηρὶς τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου*, Γ'-Δ' (1941-1942), Ἀθῆναι 1951, σ. 3-28.

Μέγας, *"Περὶ Ίούδα τοῦ προδότου" διήγησις* = Μέγας Γ. Α., Ἔκδοσις τῆς "Περὶ Ίούδα τοῦ προδότου" διηγήσεως, Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, *Ἐπετηρὶς τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου*, Γ'-Δ' (1941-1942), Ἀθῆναι 1951, σ. 29-32.

Μέγας, *Κοσμογέννησις* = Γεωργίου Χούμνου, *Ἡ Κοσμογέννησις. Ἀνέκδοτον στιχοῦργημα τοῦ ΙΕ' αἰῶνος*. Κριτικὴ ἔκδοσις ὑπὸ Γεωργίου Α. Μέγα (Ἀκαδημία Ἀθηνῶν. Κέντρον ἑρεῦνης τοῦ μεσαιωνικοῦ καὶ νέου Ἑλληνισμοῦ), Ἀθήνα 1975.

MEE = *Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐγκυκλοπαίδεια*, ἔκδ. Πυρσός, Ἀθῆναι 1929.

Mercati = Mercati G., *Theol. Revue* 4 (1905), σ. 142-145 (= *Opere Minori* 2, Vaticano 1937, σ. 449-453).

Μέρτζιου, *Χειρόγραφον ἐκ Χάνδακος* = Κωνσταντίνου Δ. Μέρτζιου, *Χειρόγραφον ἐκ Χάνδακος Κρήτης τοῦ ἔτους 1624, Κρητικά Χρονικά* 6 (1952), σ. 271-273.

Μητσάκης, *Ἑμνογραφία* = Μητσάκης Καριοφίλης, *Βυζαντινὴ Ἑμνογραφία Α'*. Ἀπὸ τὴν Καινὴ Διαθήκη ἕως τὴν Εἰκονομαχίαν, Θεσσαλονίκη 1971 [Πατριαρχικὸν Ἴδρυμα Πατερικῶν Μελετῶν. Χριστιανικὴ Γραμματολογία 1]. 2η ἔκδ. Ἀθήνα 1986.

Mioni, *Paleografia* = Mioni Elpidio, *Introduzione alla Paleografia Greca*, Padova 1973 (μτφρ. Ν. Μ. Παναγιωτάκη, *Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Παλαιογραφίαν*, Ἀθήνα³ 1985).

Mioni, *Codices* = Mioni Elpidio, *Bibliothecae Divi Marci Venetiarum codices graeci manuscripti, vol. I: Codices en classes a prima usque ad quintam inclusi, pars prior: classis I-classis II, codices 1-120*, Ῥώμη 1967.

Μοσχονάς, *Κατάλογοι* = Μοσχονάς Θεόδωρος, *Κατάλογοι τῆς Πατριαρχικῆς Βιβλιοθήκης*, Ἀλεξάνδρεια 1945 (ἀνατ. Univ. of Utah Press 1965).

Μπόνης, *Προλεγόμενα* = Μπόνης Κωνσταντίνος, *Προλεγόμενα εἰς τὰς ἐρμηνευτικὰς διδασκαλίαις τοῦ Ἰωάννου VIII Ξιφιλίνου, πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως (2 Ἰαν. 1064 - 2 Αὐγ. 1075)*. Συμβολὴ εἰς μίαν νέαν ἔκδοσιν. Ἀθῆναι 1937.

Μπόνης, *Ἐρμηνευτικαὶ διδασκαλίαι Ξιφιλίνου* = Μπόνης Κωνσταντίνος, *Περὶ τοῦ ἔργου τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ἰωάννου Η' Ξιφιλίνου "ἐρμηνευτικαὶ διδασκαλίαι"*, *BNJ* 14 (1938), 271-274.

Μπόνης, *Ἰωάννης ὁ Ξιφιλίνος* = Μπόνης Κωνσταντίνος, *Ἰωάννης ὁ Ξιφιλίνος ὁ νομοφύλαξ, ὁ μοναχός, ὁ πατριάρχης καὶ ἡ ἐποχὴ αὐτοῦ* [ca. 1010 / 13-2 Αὐγ. 1975]. Συμβολὴ εἰς τὰς βυζαντινὰς σπουδὰς τῆς Ια' ἑκατονταετηρίδος. [*Texte und Forschungen zur Byzantinisch-Neugriechischen Philologie*, 24], Athen 1937.

Μυστακίδης, *Κλῆρος* = Μυστακίδης Β.Α., *Ὁ ἱερός κλῆρος κατὰ τὸν ἰσ' αἰῶνα*. Εἰκοσιπενταετηρὶς τῆς καθηγεσίας Κωντ. Σ. Κοντοῦ, Ἀθῆναι 1893.

Μυστακίδης, *ΕΦΣΚ* = Γράμμα δωρεᾶς μονῶν καὶ χωρίων, Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος Κωνσταντινουπόλεως, *Ἀρχαιολ. Δελτίον, Παράρτ. ΚΔ' - ΚΣΤ' τόμου* (1896) 132.

Niggel, *Prolegomena* = Niggel Gr., *Prologomena zu den Werken des Patriarchen Philotheos von Konstantinopel* (1353- 1354 und 1364 - 1376), Diss., München 1955.

Νικολιδάκης, *Νείλος Δαμιλάς* = Νικολιδάκης Μιχ., *Νείλος Δαμιλάς* (διδ. διατριβή), Ἡράκλειο 1981.

Νικολιδάκης, *Ναθαναήλ Μπέρτος* = Νικολιδάκης Μιχ., *Ο κρητικός ιερομόναχος Ναθαναήλ Μπέρτος και οι ειδήσεις του για την ηθική κατάσταση της κρητικής κοινωνίας κατά τα τέλη του 15ου αιώνα*, *Κρητολογία* 14-15 (1982), σ. 131-153.

Ξανθουδίδης, *Ἐνετοκρατία* = Ξανθουδίδης Στέφανος, *Ἡ Ἐνετοκρατία ἐν Κρήτῃ καὶ οἱ κατὰ τῶν Ἐνετῶν ἀγῶνες τῶν Κρητῶν*, Ἀθήναι 1939.

Ξανθουδίδης, *Χάνδαξ* = Ξανθουδίδης Στέφανος, *Χάνδαξ - Ἡράκλειον (ἱστορικὰ σημειώματα)*, ἐπιμ. Στυλ. Ἀλεξίου, Ἡράκλειον 1964.

Ξηρουχάκης, *Κλήρος* = Ξηρουχάκης Ἀγαθάγγελος, *Περὶ τῆς θέσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ κλήρου ἐπὶ Βενετοκρατίας*, *ΕΦ* 35 (1936) 232-239, 512-518, 36 (1937), σ.31-36.

Οικονόμος, *Γραφή* = Οἰκονόμος Κωντ., *Περὶ τῶν Ὁ Ἐρμηνευτῶν τῆς Παλαιᾶς θείας Γραφῆς βιβλία τέσσαρα*, Ἀθήναι 1844-1849.

Παναγιωτάκης, *Παιδεία* = Παναγιωτάκης Νικόλαος, *Ἡ παιδεία κατὰ την Βενετοκρατία, Μεγάλη Παιδαγωγικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια*, τ.4 (1968), σ.110-112.

Παναγιωτάκης, *Ἐνετοκρατία* = Παναγιωτάκης Νικόλαος, *Ἡ ἐποχὴ τῆς Ἐνετοκρατίας, περίοδος πνευματικῆς ἀκτινοβολίας τῆς Κρήτης*, εφημ. *Ρεθεμνιώτικα Νέα*, 1. 4. 1979.

Παναγιωτάκης, *Λέων ὁ Διάκονος* = Παναγιωτάκης Ν., *Λέων ὁ Διάκονος*, *ΕΕΒΣ* 34 (1965) 1-138.

Παναγιωτάκης, *Ὁ ποιητὴς τοῦ Ἐρωτόκριτου* = Παναγιωτάκης Ν., *Ὁ ποιητὴς τοῦ Ἐρωτόκριτου, Κρητικὴ Ἀναγέννηση. Μελετήματα γιὰ τὸν Βιτσέντζο Κορνάρο*. Ἐπιμέλεια Στέφανος Κακλαμάνης/ Γιάννης Μαυρομάτης, Ἀθήνα 2001.

Παναγιωτάκης, *Δομήνικου Θεοτοκόπουλου* = Παναγιωτάκης Ν., *Τὰ νεανικὰ χρόνια τοῦ Δομήνικου Θεοτοκόπουλου*, Ἡράκλειο 1999.

Πανοπούλου, *Λατινικὲς καὶ ὀρθόδοξες ἀδελφότητες* = Πανοπούλου Ἀγγελική, *Λατινικὲς καὶ ὀρθόδοξες ἀδελφότητες στὶς πόλεις καὶ στὴν ὑπαιθρο τῆς Κρήτης (16ος-17ος αἰ.)*, *Πεπραγμένα τοῦ Ζ' Διεθνοῦς Κρητολογικοῦ Συνεδρίου*, τόμος Β2, Ρέθυμνο 1995, σ. 611-618.

Παπαδάκη, *Τελετὲς στὴ βενετοκρατούμενη Κρήτῃ* = Παπαδάκη Ἀ., *Θρησκευτικὲς καὶ κοσμικὲς τελετὲς στὴ βενετοκρατούμενη Κρήτῃ*, Ρέθυμνο 1995.

Παπαδάκης, *Ἱστορία* = Παπαδάκης Ν., *Ἱστορία τῆς ἐκκλησίας Κρήτης*, Χανιά 1936.

Παπαδία-Λάλα, *Εὐαγὴ ἰδρύματα* = Παπαδία-Λάλα Ἀναστασία, *Εὐαγὴ καὶ νοσοκομειακὰ ἰδρύματα στὴ βενετοκρατούμενη Κρήτη*, ἔκδ. τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου Βυζαντινῶν καὶ Μεταβυζαντινῶν σπουδῶν τῆς Βενετίας καὶ τῆς Βικελαίας Δημοτικῆς Βιβλιοθήκης Ἡρακλείου, Βενετία 1996.

Παπαδόπουλος - Κεραμεύς, *Κατάλογος* = Παπαδόπουλος-Κεραμεύς Α., *Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη ἤτοι Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς Βιβλιοθήκαις τοῦ ἀγιωτάτου ἀποστολικοῦ τε καὶ καθολικοῦ Ὁρθοδόξου Πατριαρχικοῦ θρόνου τῶν Ἱεροσολύμων καὶ πάσης Παλαιστίνης ἀποκειμένων ἐλληνικῶν κωδίκων*, τ.1, 1891, (ἀναστατ. ἐπανεκδ. Bruxelles 1963).

Παπαδόπουλος, *Ἐκκλησιαστικὴ Ῥητορικὴ* = Παπαδόπουλος Φίλιππος, *Ἐκκλησιαστικὴ Ῥητορικὴ*, Κωνσταντινούπολις 1888.

Παπαδόπουλος, *Σοφianoῦ Γραμματικὴ* = Παπαδόπουλος Ἀθ., *Σοφianoῦ Γραμματικὴ τῆς κοινῆς τῶν Ἑλλήνων Γλώσσης*, Ἀθήνα 1977.

Παρανίκας, *Σχεδιάσμα* = Παρανίκας Μ., *Σχεδιάσμα περὶ τῆς ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Ἔθνει καταστάσεως τῶν Γραμμάτων ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1453) μέχρι τῶν ἀρχῶν τῆς ἐνεστῶσης ἑκατονταετηρίδος*, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1867.

Πατρινέλης, *Κρήτες συλλέκται* = Πατρινέλης Χ. Γ., *Κρήτες συλλέκται χειρογράφων κατὰ τὴν Ἀναγέννησιν, Πεπραγμένα τοῦ Β' Διεθνoῦς Κρητολογικοῦ Συνεδρίου*, τ. Γ' (1968), 202-206.

Πατρώνος, *Ἱστορικὴ Πορεία* = Πατρώνος Γεώργιος Π., *Ἡ Ἱστορικὴ πορεία τοῦ Ἰησοῦ (ἀπὸ τὴ φάτνη ὡς τὸν κενὸ τάφο)*, ἐκδ. Δόμος, Ἀθήνα 1991.

PG = J. - P. Migne, *Patrologiae cursus completus. Series graeca*, Parisiis 1857.

Πιτυκάκης, *Γλωσσικὸ Ἰδίωμα* = Πιτυκάκης Μανώλης, *Τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τῆς Ἀνατολικῆς Κρήτης*, τ. Α'-Β', Ἀθήνα 1983.

Psaltis, *Grammatik* = Psaltis Stamatios B., *Grammatik der Byzantinischen Chroniken*, Göttingen, 1974.

Repertorium der griechischen Kopisten = Gamillscheg, Harlfinger, Hunger, *Repertorium der griechischen Kopisten 800-1600*, Wien v. 1- 3 (1981-1989).

Reynolds - Wilson = Reynolds L.D. and Wilson N.G., *Scribes and Scholars*, London³ 1975 (μτφρ. Ν. Παναγιωτάκη), *Ἀντιγραφεῖς καὶ φιλόλογοι*, Μ.Ι.Ε.Τ., Ἀθήνα 1981.

Σάθας, *ΝΦ* = Σάθας Κωνσταντῖνος, *Νεοελληνικὴ Φιλολογία*, Ἀθήναι 1868.

SC = *Sources Chrétiennes*, Paris 1942 κέξ.

Schubert, *Homiletik* = Franz Schubert, *Grundzüge der Homiletik*, Graz und Leipzig 1934³.

Σπανάκης, *Μνημεῖα* = Σπανάκης Στέργιος, *Μνημεῖα τῆς κρητικῆς ἱστορίας*, I-VI, Ἡράκλειον 1940-1969.

Σπανάκης, *Θρησκευτική κατάσταση* = Σπανάκης Στέργιος, *Ἡ θρησκευτική κατάσταση στην Κρήτη τὸν XVI αἰῶνα, Κρητικά Χρονικά* 21 (1969) 134-152.

Σπανάκης, *Συμβολή στην ἐκκλησιαστική ἱστορία* = Σπανάκης Στέργιος, *Συμβολή στην ἐκκλησιαστική ἱστορία τῆς Κρήτης, Κρητικά Χρονικά* τεύχ. 3 (1959) 243-288.

Tea Eva, *Storia religiosa di Candia* = Tea Eva, *Saggio sulla storia religiosa di Candia dal 1590 al 1630*. Atti del Reale Istituto Veneto di Scienze, Lettere ed Arti, Tom.72, parte seconda (1912-1913).

ODB= *The Oxford Dictionary of Byzantium* (edited by Alexander P. Kazhdan, Alice- Mary Talbot, Anthony Culter, Timothy E. Gregory, Nancy P. Sevcenko), Oxford University Press, τ. 3, 1991.

CE= *The Catholic Encyclopedia* (an international work of reference on the constitution, doctrine, discipline and history of the Catholic Church), edited by Charles Herbermann, Edward Pace, Condé Pallen, Thomas Shahan, John Wynne, New York, v. 1-16, 1907-1917.

Thriet Freddy, *Crete* = Thriet Freddy, *La situation religieuse en Crète au début du XVe siècle, Byzantion* 36 (1966), 201-212.

Τρεμπέλας, *Ὀμιλητική* = Τρεμπέλας Π. Ν., *Ὀμιλητική ἢ Ἱστορία καὶ Θεωρία τοῦ κηρύγματος, Ἀθήναι, 1950²*.

Τριώδιον = *Τριώδιον καταναυτικόν*, ἔκδ. Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἐν Ἀθήναις 1960.

Τσιρπανλῆς, *Τὸ Κληροδότημα* = Τσιρπανλῆς Ζ. Ν., *Τὸ Κληροδότημα τοῦ καρδινάλιου Βησσαρίωνος γιὰ τοὺς φιλενωτικούς τῆς βενετοκρατούμενης Κρήτης (1439-17ος αἰ.)*, Θεσσαλονίκη 1967.

Τσιρπανλῆς, *Τὸ Ἑλληνικὸ Κολλέγιο* = Τσιρπανλῆς Ζ. Ν., *Τὸ Ἑλληνικὸ Κολλέγιο τῆς Ρώμης καὶ οἱ μαθητές του (1576-1700)*, Θεσσαλονίκη 1980.

Τσιρπανλῆς, *Φιλορθόδοξη πολιτικὴ τῆς Βενετίας* = Τσιρπανλῆς Ζ. Ν., *Ἀπὸ τὴ φιλορθόδοξη πολιτικὴ τῆς Βενετίας στὴν ἑλληνικὴ Ἀνατολή. (Ἀνέκδοτα ἔγγραφα τῶν ἐτῶν 1581-1597)*, *ΕΕΒΣ* 39-40 (1972-1973) < Λειμῶν. Προσφορά εἰς τὸν καθηγητὴν Ν. Β. Τωμαδάκη>, σ. 296-311.

Τωμαδάκης, *Ἀρχιερεῖς* = Τωμαδάκης Νικόλαος, *Ὁρθόδοξοι ἀρχιερεῖς ἐν Κρήτῃ ἐπὶ Ἑνετοκρατίας, Ὁρθοδοξία* 27 (1952), 63-75.

Τωμαδάκης, *Ἐπιβίωσις* = Τωμαδάκης Νικόλαος, *Ἡ ἐπιβίωσις ἀνὰ τὸν κόσμον τοῦ Βυζαντίου μετὰ τὸ 1453*, *ΕΕΒΣ* 41 (1974).

Τωμαδάκης, *Ὁρθόδοξοι παπᾶδες* = Τωμαδάκης Νικόλαος, *Οἱ Ὁρθόδοξοι παπᾶδες ἐπὶ Ἑνετοκρατίας καὶ ἡ χειροτονία αὐτῶν, Κρητικά Χρονικά* 13 (1959), 39-72.

Τωμαδάκης, *Σιναϊτικὴ Σχολή* = Τωμαδάκης Νικόλαος, *Ἡ δῆθεν Σιναϊτικὴ Σχολή τοῦ Χάνδακος, Πεπραγμένα Στ' Διεθνοῦς Κρητολογικοῦ Συνεδροῦ, τ. 2, 1991, σ. 621- 652*.

Fesenmayer, *Homiletik* = Fesenmayer G., *Homiletik*, στο *LThK*, τ. 5 (1960), σ.459-460.

Φιλοκαλία = *Φιλοκαλία τῶν Ἱερῶν Νηπτικῶν*, ἐν Ἀθήναις, τόμοι Α' (1957), Β' (1958), Γ' (1960), Δ' (1961), Ε' (1963).

Follieri, *Initia*= Follieri Henrica, *Initia Hymnorum Ecclesiae Graece*, vol. I-V, Βατικανὸ 1960-1966 [Studi e Testi 211-215].

Φραγκούλη, *Σιναΐτικὴ Σχολή* = Φραγκούλη Ἀργίνη, *Ἡ Σιναΐτικὴ Σχολὴ τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης στὸ Χάνδακα*, ἐκδ. Ἰδρύματος Ὁσους Σινᾶ, Ἀθήναι 1998.

Vassiliev, *Anecdota* = *Anecdota Graeco-Byzantina*, pars prior. Collegit, digessit, recensuit A. Vassiliev, Μόσχα 1893.

Vogel - Gardthausen, *Griechischen Schreiber* = Vogel Marie - Gardthausen Victor, *Die griechischen Schreiber des Mittelalters und der Renaissance*, Λειψία 1909.

Χαιρέτη, *Διοριστήριο ἔγγραφο* = Χαιρέτη Μαρία, *Διοριστήριο ἔγγραφο Ἑλληνα νοταρίου τῆς Κρήτης* (1365), *Θησαυροίσματα* 3 (1964), 62-72.

Χρήστου, *Ἀποφθέγματα* = Χρήστου Παναγιώτης, *Ἀποφθέγματα Γερόντων* (ἀνατύπ. PG 65, σ.71-440), Θεσσαλονίκη 1978.

Ψευτογκά, *Φιλοθέου Κοκκίνου* = Ψευτογκά Β., *Φιλοθέου Κοκκίνου λόγοι και ομιλίες*, Θεσσαλονίκη 1981.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Η έννοια της Ομιλητικής

Απαραίτητη προϋπόθεση για την επιτυχή μελέτη του ομιλιαρίου του ιεροκήρυκα Μάρκου αποτελεί η εξοικείωσή μας με την έννοια της Εκκλησιαστικής Ρητορικής ή Ομιλητικής, της θεωρίας δηλαδή του ομιλητικού ή κηρυκτικού έργου της Εκκλησίας, η οποία εκθέτει τις αρχές και τους κανόνες διεξαγωγής του θείου κηρύγματος¹. Σε κανένα άλλο κλάδο της θεολογίας δεν παρήγαγε η Ορθόδοξη Εκκλησία τόσα πολλά λογοτεχνικά μνημεία, όσα στην Εκκλησιαστική Ρητορική ή Ομιλητική, εφόσον ο κλάδος αυτός είναι μοναδικά συνδεδεμένος με τον πρακτικό εκκλησιαστικό βίο². Κατά συνέπεια, υπάρχει πλούσια ορθόδοξη ομιλητική παράδοση, η οποία δεν έχει ακόμη πλήρως αξιοποιηθεί και θησαυρίζεται στα εκδεδομένα ή ανέκδοτα κηρύγματα των εκκλησιαστικών προσωπικοτήτων κάθε εποχής, καθώς και στα έντυπα ή χειρόγραφα εγχειρίδια της Εκκλησιαστικής Ρητορικής³.

Η ονομασία "Ομιλητική" ως τεχνικός όρος που εκφράζει τη θεωρία του χριστιανικού κηρύγματος χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά προς το τέλος του 17ου αιώνα. Πιο συγκεκριμένα, ο S. Göbel το 1672 εξέδωσε το έργο του *Methologia homiletica* και ο Bayer δημοσίευσε το βιβλίο του *Compedium theologiae homileticae* (1677). Παλαιότερα χρησιμοποιούνταν και οι όροι *ars praedicandi*, *ars concionandi*, "έκκλησιαστική ρητορική", *rhetorica ecclesiastica* κ.ά⁴. Οι ονομασίες "Αλιευτική" του G. Sickel (1869) ή "Κηρυκτική" του R. Stier (1830) ή "Κηρυγματική" δεν κατάφεραν να επικρατήσουν⁵.

Οι όροι "ὄμιλεῖν" και "ὄμιλία" χρησιμοποιήθηκαν στους πρώτους χριστιανικούς αιώνες και ήδη από τους αποστολικούς χρόνους δήλωναν το χριστιανικό κήρυγμα (το "ὄμιλεῖν" χαρακτηρίζει την κοινότητα του στρατού, του γάμου και της φιλικής ομάδας. Υπό αυτή την έννοια χρησιμοποιείται και από τον Όμηρο, τον Αισχύλο και το Σοφοκλή. Ο Ξενοφώντας χρησιμοποιεί τον όρο, για να δηλώσει την επικοινωνία του μαθητή με το δάσκαλο)⁶.

Από τον 4ο αιώνα ως "ὄμιλία" χαρακτηρίζεται το ανεπιτήδευτο βιβλικό κήρυγμα, ενώ για το επιμελημένο και ρητορικά διαμορφωμένο τεχνικό κήρυγμα χρησιμοποιείται η λέξη "λόγος"⁷. Με αυτό τον όρο δήλωναν παλαιότερα τη νουθεσία διά του θείου κηρύγματος, όπως μαρτυρεί ο Ιουστίνος λέγοντας ότι κατά τη θεία λειτουργία "παυσαμένου τοῦ ἀναγινώσκοντος, ὁ προεστὼς διὰ λόγου τὴν νουθεσίαν καὶ πρόκλησιν τῆς τῶν καλῶν τούτων μμήσεως ποιεῖται" (Ιουστίνου Μάρτυρος, *Απολογία Α'*, 67).

Η λέξη "ὄμιλία" (*homilia*) χρησιμοποιήθηκε υπό αυτή την έννοια και στη Δύση. Έτσι, ο Γρηγόριος ο Μέγας χαρακτηρίζει τα κηρύγματά του ως *homilias* (Ep.10,52), και το έργο που αποδίδεται στον Γερμανό των Παρισίων με τον τίτλο *Expositio* περιέχει ένα κεφάλαιο που τιτλοφορείται *De homiliis*⁸. Από την εποχή του ιερού Αυγουστίνου η "ὄμιλία" (*homilia*) σήμαινε το κήρυγμα που ερμηνεύει τη βιβλική περικοπή, ενώ ο "λόγος" (*sermo*) ήταν το ανεξάρτητο της περικοπής κήρυγμα⁹. Το κήρυγμα μπορεί να διακριθεί άτυπα σε δύο κατηγορίες¹⁰: α) Στο λεγόμενο ιεραποστολικό κήρυγμα, που αποτελεί "τὴν διακονίαν τοῦ εὐαγγελίζεσθαι μεταξὺ τῶν ἀπίστων καὶ ἀγνοούντων ὅλως τὸ εὐαγγέλιον τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας"¹¹ και β) στο εποικοδομητικό κήρυγμα, που απευθύνεται στο εκκλησιαστικό πλήρωμα, με σκοπό την πνευματική στήριξή του. Το εξεταζόμενο ομιλιάριο

1. Θεοδώρου, *Ρητορική*, σ.19 και *CE*, τ. 7, σ.443.

2. Krumbacher, *Ιστορία*, τ. 1, σ. 319, Θεοδώρου, *Ρητορική*, σ. 19, *CE*, τ. 7, σ.443, *Dictionnaire*, τ.7, Μέρος 1, σ. 599, 607 και Martin, *Homilétique*, σ. 352.

3. Θεοδώρου, *Ρητορική*, σ.20.

4. Fesenmayer, *Homiletik*, LThK, τ.5, σ. 459-460.

5. Τρεμπέλας, *Ομιλητική*, σ. 1-4.

6. Schubert, *Homiletik*, σ.1 και *EECh*, τ.1, σ. 539.

7. Schubert, *Homiletik*, σ.1 και *EECh*, τ.1, σ. 539.

8. Fesenmayer, *Homiletik*, LThK, τ. 5, σ. 460.

του π. Μάρκου εκ Χάνδακος σαφώς εντάσσεται στη δεύτερη κατηγορία κηρύγματος, καθώς συχνές είναι οι αποστροφές προς το ποίμνιό του με την προσφώνηση "τέκνα τῆς Ἐκκλησίας ἀγαπητά", "ἡγαπημένοι μου ἀδελφοί" ἢ "ὧ ἕνωρὶς τῆς Ἐκκλησίας ἀγία", ἀλλὰ και τα παραθέματα του εκκλησιαστικού κήρυκα ἀπὸ την Αγία Γραφή, δηλωτικά της ἐξοικειώσεως του εκκλησιασματος με το θεῖο λόγο. Επιπρόσθετα, ἡ ομιλία ἔχει τα ἐξῆς χαρακτηριστικά: α) λειτουργικό χαρακτήρα, καθὼς εντάσσεται στη χριστιανική λατρεία, β) ερμηνευτικό χαρακτήρα, ἐφόσον ἐπεξηγεῖ το κείμενο της Αγίας Γραφῆς, δηλαδή το ζωντανό Λόγο του Θεοῦ στους ἀνθρώπους, και γ) προφητικό χαρακτήρα, καθὼς τονίζει τη σπουδαιότητα του βιβλικού κειμένου για την καθημερινή ζωὴ των ἀκροατῶν- πιστῶν¹².

Ὅπως χαρακτηριστικά παρατηρεῖ ο Φίλιππος Παπαδόπουλος, ο ὅρος "Ὀμιλητική" που καθιερώθηκε κυρίως στη Δύση ἀντὶ του ἀρχαιότερου ὅρου "Rhetorica sacra" ἢ "Methodus concionandi" γύρω στα τέλη του 17ου αἰῶνα δεν κρίνεται το ἴδιο κατάλληλος με τον ὅρο "Ἐκκλησιαστική Ρητορική", που ἀκουστικά παραπέμπει στη σχέση της χριστιανικῆς με τη θύραθεν ρητορική, για να ἐκφράσει την ορθόδοξη σκέψη. Ἐντούτοις, για λόγους βραχυλογίας χρησιμοποιούνται οἱ ὅροι "ὄμιλητικός", "ὄμιλητική", "ὄμιλητικόν", "ὄμιλεῖν", "ὄμιλητής".¹³ Ἀναμφισβήτητα, ἡ Ὀμιλητική ἢ Ἐκκλησιαστική Ρητορική διαφέρει συγκριτικά με τη θύραθεν ρητορική ὡς προς το σκοπὸ, τη θεματολογία και τα υπερφυσικά μέσα που χρησιμοποιεῖ. Ὑπὸ αὐτὴν ἔννοια ο Ἀπ. Παῦλος τονίζει ὅτι " ὁ λόγος μου και τὸ κήρυγμά μου οὐκ ἔν πειθοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις, ἀλλ' ἔν ἀποδείξει Πνεύματος και δυνάμεως " (Α' Κορ. 2, 4-5). Παράλληλα χωρὶα ἀπὸ τις ἐπιστολές του Παύλου ὅπου ἐντοπίζουμε ἀνάλογες ἀναφορές εἶναι τα ἐξῆς: Α' Κορ. 1, 17, Α' Κορ. 2, 1-2 και Β' Κορ. 4, 2.

Ὡς τα κύρια λογοτεχνικά εἶδη της Ἐκκλησιαστικῆς Ρητορικῆς ἢ Ὀμιλητικῆς μποροῦν να διακριθῶν τα ἐξῆς¹⁴:**1) Οἱ πανηγυρικοὶ λόγοι**, δηλαδή οἱ λόγοι που ἐκφωνοῦνται με την ευκαιρία εορτῶν και χωρίζονται σε: α) πανηγυρικούς λόγους **στις δεσποτικές και θεομητορικές εορτές** και σε β) πανηγυρικούς λόγους **στις εορτές μαρτύρων και αγίων**, **2) οἱ ἐπιτάφιοι λόγοι** (ἐπικήδειοι λόγοι), **3) τα ἐγκώμια** (ἐπαινετικοὶ λόγοι), **4) οἱ δογματικοὶ λόγοι**, ἀναφορικά με κάποιον ἀνακύψαν θεολογικό-δογματικό ζήτημα, **5) οἱ κατεξοχήν ομιλίες**, δηλαδή οἱ ἐρμηνείες των ευαγγελικῶν περικοπῶν κυρίως κατὰ τις Κυριακές, **6) οἱ κοινωνικοθητικού περιεχομένου λόγοι**, π.χ ἀναφορικά με συνήθειες της καθημερινότητας που ζημιώνουν ἠθικά τον ἀνθρώπο, ὅπως εἶναι ἡ παρακολούθηση ἀσεμνων θεατρικῶν παραστάσεων, ἡ μέθη, ἡ μοιχεία, κ.ά ἢ ἀναφορικά με καταστάσεις που προάγουν τον ἠθικό βίον του ἀνθρώπου, π.χ. την προσευχή, την ἐλεημοσύνη, τη σεμνότητα, κ.ά., **7) οἱ ευκαιριακοὶ- περιστασιακοὶ λόγοι**, ὅπως εἶναι οἱ ομιλίες του Ἰωάννου του Χρυσοστόμου "Εἰς Ἀδριάντας" (PG 49, 15-222) και "Εἰς Εὐτρόπιον εὐνοῦχον πατρίκιον και

9. Schubert, *Homiletik*, σ. 1-2.

10. Θεοδώρου, *Ῥητορική*, σ. 21, *EECh*, τ. 1, σ. 539 και *CE*, τ. 7, σ.443.

11. Τρεμπέλας, *Ὀμιλητική*, σ. 1-4.

12. *EECh*, τ. 1, σ. 539.

13. Παπαδόπουλος, *Ἐκκλησιαστικὴ Ῥητορική*, σ. 10.

14. Krumbacher, *Ἱστορία*, τ. 1, σ.322-323, *ODB*, τ.3, σ.1880-1881, Beck, *KTL*, σ.273 και *Dictionnaire*, τ.7, Μέρος 1, σ. 607- 612.

15. *Dictionnaire*, τ.7, Μέρος 1, σ. 599 και 607, *ODB*, τ.3, σ. 1880-1881, *EECh*, τ. 1, σ. 540.

16. *ODB*, τ. 3, σ. 1880.

17. *ODB*, τ. 3, σ. 1881.

18. *CE*, τ. 7, σ. 444 και *EECh*, τ. 1, σ. 539.

19. Krumbacher, *Ἱστορία*, τ. 1, σ.322 και *Dictionnaire*, τ.7, Μέρος 1, σ.598 και 607.

20. Beck, *Χιλιετία*, σ. 213-214.

21. Θεοδώρου, *Ῥητορική*, σ. 25 και *CE*, τ. 7, σ.443.

22. Θεοδώρου, *Τὸ κήρυγμα Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου*, Ἀθήναι 1971.

ὑπατον" (PG 52, 391-414) και **8) οι μυσταγωγικοί λόγοι**, δηλαδή εκείνοι που καθοδηγούν πνευματικά τους κατηχουμένους και τους νεοφωτίστους κατά τη διάρκεια των Νηστειών και της Πεντηκοστής. Επίσης, με το πέρασμα των χρόνων κάποιοι λόγοι γράφονται με σκοπό την πνευματική στήριξη και καθοδήγηση των μοναζόντων, π.χ οι Κατηχήσεις του Θεοδώρου του Στουδίτου (PG 99, 509-688)¹⁵. Τα πολυαριθμότερα προϊόντα λόγου είναι αυτά των δύο πρώτων ειδών, δηλαδή οι λόγοι στις δεσποτικές, θεομητορικές εορτές και τις εορτές των λοιπών αγίων. Σημειωτέον ότι οι πανηγυρικοί των μαρτύρων και των αγίων έχουν στενή σχέση με τα συναξάρια, ο σκοπός των οποίων είναι κυρίως ιστορικός, ενώ των πανηγυρικών λόγων κατεξοχήν παραινετικός. Οι ομιλίες, το είδος λόγου που ευδοκίμησε ιδιαίτερος κατά τους χρόνους των πατέρων (κυρίως τον 4ο αιώνα)¹⁶, αργότερα (τον 6ο αιώνα) υστερεί έναντι των λοιπών ειδών¹⁷. Η άνθηση της Ορθόδοξης Εκκλησιαστικής Ρητορικής του 4ου και του 5ου αιώνα οφείλεται στην αναγκαιότητα υποστήριξης του ορθοδόξου δόγματος έναντι του κινδύνου των αιρέσεων (Αρειανισμού, Νεστοριανισμού, Ευτυχιανισμού, κ.ά), λειτουργία που επετέλεσαν με αριστουργηματική ικανότητα οι πατέρες της Ανατολής.¹⁸

Αξιοσημείωτο θεωρείται το γεγονός ότι στο εκκλησιαστικό-λειτουργικό έτος της Ορθοδόξου Ανατολικής Εκκλησίας (από 1η Σεπτεμβρίου έως και 31η Αυγούστου) οι περίοδοι των εορτών ακολουθούν η μία την άλλη κατά κάποια εξωτερική αλληλουχία και οι μεσολαβούσες Κυριακές παίρνουν την ονομασία τους από τις αναγινωσκόμενες περικοπές του Ευαγγελίου¹⁹. Αυτό συμβαίνει, διότι όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Beck: " Οι πατέρες εξηγούν το Ευαγγέλιο με τη βοήθεια της χάριτος του λόγου, δηλαδή όχι μόνο με τη βοήθεια της γοητείας και της μαγείας του ανθρώπινου λόγου, αλλά και με τη βοήθεια της χάριτος του θείου Λόγου (Ευαγγελίου)... Ο ανθρώπινος λόγος αντανακλά στην αρμονία του την τάξη του θείου Λόγου. Οπωσδήποτε, λοιπόν, σε ολόκληρη τη βυζαντινή ιστορία παραμένει ως βασική αρχή η σύνδεση της εκκλησιαστικής ρητορικής με το Λόγο ως ενσαρκωμένο Υιό, με τον λόγο του Πατρός"²⁰.

2. Ιστορική εξέλιξη της Ομιλητικής

Στην Καινή Διαθήκη περιέχονται σημαντικά στοιχεία Ομιλητικής, καθώς χαρακτηριστική είναι η κηρυγματική τακτική του Ιησού Χριστού²¹, η οποία αποτέλεσε ορόσημο για την περαιτέρω ιεραποστολική δραστηριότητα των Δώδεκα αλλά και των Εβδομήκοντα αποστόλων. Σπουδαία είναι βέβαια και η θέση που κατέχουν στην Καινή Διαθήκη το κήρυγμα του Ιωάννου του Προδρομού²², η δημηγορία του Πέτρου κατά την Πεντηκοστή και ενώπιον του Συνεδρίου²³, οι ομιλητικές υποδείξεις του Παύλου στις Επιστολές του (Α΄ Κορ. 1, 17, Α΄ Κορ. 2, 1-2, 4-5 και Β΄ Κορ. 4, 2) και ο σημαντικός λόγος που εκφώνησε στον Άρειο Πάγο (Πράξεις 17, 22-32)²⁴.

Κατά τους πρώτους χριστιανικούς αιώνες αξιόλογη θεωρείται η συμβολή του Ωριγένη στην ανάπτυξη της Ομιλητικής²⁵. Τα πρωτεία όμως ως προς την αρτιότητα του ρητορικού λόγου και τη διατύπωση της θεωρίας της χριστιανικής Ομιλητικής αποδίδονται στον Άγιο Ιωάννη το Χρυσόστομο, ο οποίος συνδυάζοντας τη φιλοσοφικορητορική του κατάρτιση με το θείο λόγο εξέθεσε στις ομιλίες του "περὶ ἱερωσύνης"²⁶ τα προσόντα και τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του επιτυχημένου κηρύγματος. Από τον 4ο ως και τον 6ο αιώνα μ.Χ ανθεί η Ορθόδοξη Ομιλητική στηριγμένη στα ρητορικά σχήματα και τις ομιλητικές τεχνικές της αρχαίας ρητορικής, με κυριότερους εκπροσώπους της πέραν του ιερού Χρυσοστόμου και άλλους λογιωτάτους πατέρες, όπως το Γρηγόριο Ναζιανζηνό, το

23. Τρεμπέλας, *Όμιλητική*, σ. 32-33.

Γρηγόριο Νύσσης, το Μέγα Βασίλειο, το Βασίλειο Σελευκείας, τον Κύριλλο Αλεξανδρείας, τον Αμφιλόγιο Ικονίου, το Θεοδώρητο Κύρου, κ. λπ²⁷.

Ο Ανδρέας Κρήτης στον 8ο αιώνα και ο πατριάρχης Φώτιος στον 9ο ανανεώνουν το είδος, το οποίο όμως σιγά-σιγά, κάτω από το βάρος του κλασικισμού θα καταλήξει στη συμβατικότητα και στο λογιολατρισμό. Την πηγαία έμπνευση, τη δροσερότητα, τη θαυμαστή ευρηματικότητα, το απλό ύφος των πρώτων πατέρων και την ειλικρίνεια της καρδιάς τους θα αντικαταστήσει με τον καιρό η επιτήδευση, η συσσώρευση ηχηρών ρητορικών σχημάτων, ένας υπερβολικός φόρτος από κλασικά στοιχεία, μυθολογικά και λογοτεχνικά, που καταστρέφει το αισθητικό, αλλά και το παιδευτικό αποτέλεσμα. Συνάμα, και πλαστοί λόγοι αποδίδονται στους πατέρες του 4ου και 5ου αιώνα, είτε διότι δεν ευρίσκονταν πατερικές ομιλίες με όμοιο περιεχόμενο, είτε διότι ήθελαν να προσδώσουν στις νέες ομιλίες μεγαλύτερη αυθεντία. Έτσι, γεννήθηκαν πολλά ζητήματα περί γνησιότητας ή νοθείας των λόγων των πατέρων, γι' αυτό και η ακριβής των πηγών έρευνα είναι απαραίτητως αναγκαία, προκειμένου να επιτύχουμε πλήρη και ορθή λογοτεχνική εκτίμηση της ομιλητικής των Βυζαντινών²⁸. Μάλιστα, η εν Τρούλλω Πενθέκτη Σύνοδος το 692 μ.Χ. όρισε οι κήρυκες του θείου λόγου μάλλον να διδάσκουν σύμφωνα με τους πατέρες, παρά να απαγγέλλουν δικούς τους λόγους, θεωρώντας ως έγκυρες μόνο τις ερμηνείες των προηγούμενων μεγάλων πατέρων (Κανών ιθ')²⁹. Έτσι, άρχισαν να διασκευάζονται ομιλίες προγενεστέρων της Εκκλησίας πατέρων και να προσαρμόζονται στο πνεύμα της εποχής.

Στη Δύση, η σταδιακή παρακμή της λατινικής γλώσσας συνέβαλε στη στασιμότητα εξέλιξης της Ομιλητικής³⁰. Αξιολογότετη βέβαια υπήρξε η συμβολή του ιερού Αυγουστίνου στην εξέλιξη της Ομιλητικής, καθώς στο έργο του *De doctrina christiana*³¹ σημειώνει τα κοινά σημεία και τις διαφορές της εκκλησιαστικής και της κοσμικής Ρητορικής. Ακολουθεί η προσπάθεια του πάπα Γρηγορίου του Μεγάλου (590-604) να πραγματευτεί ομιλητικά ζητήματα³².

Ενώ κατά το Μεσαίωνα παρουσιάζεται στασιμότητα στην εξέλιξη της θεωρίας περί του κηρύγματος, ανανεωτική είναι η τάση που αρχίζει να εκδηλώνεται το 13ο αιώνα,

24. Τρεμπέλας, *Όμιλητική*, σ.33-35 και *CE*, τ. 7, σ.443.

25. *EECh*, τ. 1, σ. 539, *CE*, τ. 7, σ.443 και Θεοδώρου, *Όμιλητική*, σ. 29.

26. PG 48, 623-692, *EECh*, τ. 1, σ. 540, *CE*, τ. 7, σ.443- 444, 446 και *ODB*, τ. 3, σ.1880 - 1881.

27. *EECh*, τ. 1, σ. 540, *CE*, τ. 7, σ.443 και *ODB*, τ. 3, σ.1881.

28. *CE*, τ. 7, σ.443, Krumbacher, *Ίστορία*, τ. 1, σ.321 και *ODB*, τ. 3, σ. 1881.

29. Krumbacher, *Ίστορία*, τ. 1, σ.320, *ODB*, τ. 3, σ. 1881, Mansi, *Collectio*, 11, 952 D.

30. *CE*, τ. 7, σ.444.

31. Altaner, *Patrologie*, σ. 393, *CE*, τ. 7, σ.446 και *EECh*, τ. 1, σ. 540.

32. Fesenmayer, *Homiletik*, LThK, τ. 5, σ. 462.

33. Haendler, *Theologie*, σ. 267.

34. Schubert, *Homiletik*, σ. 3, *CE*, τ. 7, σ.446 και Τρεμπέλας, *Όμιλητική*, σ. 89 κ.εξ.

35. Θεοδώρου, *Όμιλητική*, σ. 31.

36. Haendler, *Theologie*, σ. 267-268.

37. Θεοδώρου, *Ρητορική*, σ. 31-32.

38. Κούρκουλας, *Θεωρία κηρύγματος*, σ.16.

39. Σάθας, *NΦ*, σ. 44-45, 74.

λόγω των σταυροφοριών, του ουμανιστικού κινήματος, του φλογερού ενθουσιασμού των μυστικιστών και του πάθους των σχολαστικών στη Δύση³³. Τα επόμενα χρόνια, ξεχωριστή θέση στην εξέλιξη της Ομιλητικής καταλαμβάνουν ο Έρασμος³⁴, ο Μελάγχθων³⁵, ο Hyperius³⁶ και ο Schleiermacher³⁷ ως προς την ανάπτυξη του ομιλητικού ενδιαφέροντος και τη θεωρητική εξέταση του ομιλητικού έργου.

Ιδιαίτερος αξιόλογη υπήρξε η ανάπτυξη της Νεοελληνικής Εκκλησιαστικής Ρητορικής ή Ομιλητικής. Συγκεκριμένα, κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας, παρά την "έν λιμῶ καὶ αὐχμῶ" διαβίωση των υποδούλων Ελλήνων, αναδεικνύονται σπουδαίοι εκκλησιαστικοί ρήτορες (διδάσκαλοι της Εκκλησίας), αλλά και θεωρητικοί του κηρύγματος, όπως λ.χ. ο Ματθαίος Καμαριώτης, ο Ιάσων Δενόρες, ο Ιωσήφ Πιναρός, ο Μελέτιος Πηγάς, ο Θεόφιλος Κορυδαλλεύς, ο Γεράσιμος Βλάχος, ο Φραγκίσκος Σκούφος³⁸. Ο πλούτος των υπαρχόντων χειρογράφων ή εντύπων αποδεικνύει την αληθινή άνθηση που γνώρισε η Νεοελληνική Ομιλητική, χρησιμοποιώντας τα μέσα της θύραθεν Ρητορικής, προκειμένου να υποβοηθηθεί το κήρυγμα. Ευρύτατη ήταν η χρήση των ρητορικών έργων του Αριστοτέλη, του Ερμογένη και του Αφθονίου, όπως μαρτυρούν τα πολλά σωζόμενα χειρόγραφα που περιλαμβάνουν τα εν λόγω έργα³⁹.

Ήδη όμως από το β' μισό του 15ου αιώνα άρχισε η συγγραφή εγχειριδίων Ρητορικής από Νεοέλληνες⁴⁰. Από την παρακολούθηση της μακράς πορείας της ιστορίας της Ομιλητικής στην Ελλάδα, ο Ευαγ. Θεοδώρου παρατηρεί ότι η νεοελληνική Ομιλητική καλό θα είναι να αξιοποιήσει τη μακραίωνη ορθόδοξη ομιλητική παράδοση, αποποιούμενη το σχολαστικισμό της θύραθεν ρητορικής⁴¹.

Έως τις μέρες μας, πληθώρα εγχειριδίων της Ομιλητικής συμβάλλουν στη συζήτηση των ομιλητικών ζητημάτων και έντονο ερευνητικό ενδιαφέρον εκδηλώνεται μέσα από μελέτες και διεπιστημονικά συνέδρια, αναφορικά με την εξέταση του εκκλησιαστικού κηρύγματος από ποικίλες πλευρές (φιλολογική, θεολογική, φιλοσοφική, κ.λπ.).

3. Οι συνθήκες εκφώνησης του κηρύγματος και η έννοια του ομιληρίου

Είναι γεγονός ότι το κήρυγμα συνδέεται οργανικά με τη ζωή της Εκκλησίας⁴² και στα πρώτα χριστιανικά χρόνια, πριν συνταχθούν θεολογικά συγγράμματα, αποτελούσε το τακτικό μέσο διάδοσης της χριστιανικής διδασκαλίας. Κατά τους βυζαντινούς χρόνους, οι εκκλησιαστικοί άνδρες επέμεναν πολύ σ' αυτό και κήρυσσαν τακτικά, απαραίτητα στις Κυριακές και τις εορτές, ιδιαίτερα δε κατά τις Τεσσαρακοστές⁴³. Το ισχύον καθεστώς στην Ορθόδοξη Εκκλησία ήταν να κηρύσσουν κατά τη διάρκεια της θείας λειτουργίας οι τελούντες τη λειτουργία κληρικοί, τόσο ο επίσκοπος όσο και οι πρεσβύτεροι, με την άδεια

40. Οι πλέον γνωστές "Ρητορικές" είναι του Γεωργίου Τραπεζούντιου και του Μιχαήλ Αποστόλη. Βλ. Σάθας, *ΝΦ*, σ. 44-45, 74 και Legrand, *BH*, τ. I, Paris 1894, σ. LXX και τ. I I I, Paris 1895, σ. 117-122, αριθμ. 100.

41. Θεοδώρου, *Ρητορική*, σ. 51-52.

του επισκόπου⁴⁴, και έτσι να δημιουργείται μεν οργανικός σύνδεσμος του κηρύγματος με τη λατρεία, να προσλαμβάνει δε η ομιλία του ιεροκήρυκα - πέραν του εποικοδομητικού - και μυσταγωγικό χαρακτήρα και περιεχόμενο⁴⁵. Ο επίσκοπος κήρυττε από καθέδρας⁴⁶ και μάλιστα καθήμενος, γεγονός δηλωτικό της αυθεντίας του⁴⁷, ή όρθιος στη σκάλα που οδηγούσε στο θρόνο του⁴⁸. Κάποιες φορές ο επίσκοπος κατά την ομιλία του κρατούσε στα χέρια του το ιερό ευαγγέλιο⁴⁹. Ο Jungmann υποστηρίζει πως το γεγονός ότι κατά την έναρξη και κατά τη λήξη της η ομιλία συνοδευόταν με λειτουργικές προσευχές, ύμνους ή φράσεις τονίζει τον άρρηκτο σύνδεσμο κηρύγματος και θείας λατρείας⁵⁰.

Αναφερόμενοι, λοιπόν, στις προϋποθέσεις άσκησης της ομιλητικής τακτικής εντός της θείας λατρείας, καλό είναι να προσεγγίσουμε την έννοια του **ομιλιαρίου**, δηλαδή της συλλογής πατερικών ομιλητικών κειμένων, προσαρμοσμένων στη δομή του λειτουργικού ενιαυτού (κινητές και ακίνητες εορτές), με απώτερο σκοπό τη διευκόλυνση των ιερέων στην κηρυγματική ερμηνεία των Γραφών, την πνευματική καθοδήγηση και τη στήριξη του χριστεπώνυμου πληρώματος της Εκκλησίας⁵¹. Ομιλητικά κείμενα, πατερικοί λόγοι, συναξάρια, διηγήσεις συνιστούν τα λεγόμενα *Πανηγυρικά*, που κι αυτά διακρίνονται σε μικρά, μεγάλα, της Τεσσαρακοστής⁵², Κυριακοδρομία⁵³, βιβλία Αναγνωστικά ή Διδασκαλικά⁵⁴. Κατά τον F. Halkin, "τα ομιλητικά κείμενα στο σύνολό τους σχετίζονται στενά με την αγιογραφική παράδοση και κατέχουν μέσα στη βυζαντινή λειτουργία ακριβώς την ίδια θέση με τους βίους των αγίων, τα συναξάρια... Αντίθετα, οι ομιλίες για τις Τεσσαρακοστές, το Πάσχα, την Ανάληψη, την Πεντηκοστή και τις λοιπές Κυριακές του λειτουργικού έτους συχνά ενσωματώνονται στους λεγόμενους *πανηγυρικούς* λόγους, προπάντων σε αυτούς που ο Ehrhard ονομάζει *ομιλιάρια*".⁵⁵

Η δομή των ομιλιών ακολουθεί την κλασική διάταξη, δηλαδή περιλαμβάνει το προοίμιο, την αναλυτική ανάπτυξη του θέματος της ομιλίας και τέλος τη δοξολογία του ιεροκήρυκα προς τον Τριαδικό Θεό⁵⁶. Αξίζει να τονισθεί το γεγονός ότι συχνά τα προοίμια των ομιλιών μεταφέρονται από τη μία ομιλία στην άλλη ή αφαιρούνται από εκείνη στην οποία ανήκουν εξ αρχής και έτσι έχουμε κάποιες φορές την απατηλή εντύπωση ότι ανακαλύψαμε ανέκδοτα ομιλητικά κείμενα, χωρίς αυτό να ισχύει πραγματικά⁵⁷. Οι συντάκτες των ομιλιαρίων συνήθως δε μιμούνται δουλικά τις πηγές τους, αλλά προσαρμόζουν δημιουργικά τα εκλελεγμένα πατερικά κείμενα στην προσωπική τους κηρυγματική προοπτική⁵⁸.

42. Θεοδώρου, *Ήτορική*, σ. 98 και *Dictionnaire*, τ.7, Μέρος 1, σ. 599.

43. Krumbacher, *Ίστορία*, τ. 1, σ.320.

44. *CE*, τ. 7, σ.443.

45. Jungmann, *Missarum*, τ. 1, σ.587-588.

46. Jungmann, *Missarum*, τ. 1, σ. 588

47. Leclercq, λ. *Chaire épiscopale*, *DACHL*, τ. 3, σ. 19-75.

48. Jungmann, *Missarum*, τ. 1, σ. 588, *EECh*, τ. 1, σ. 539 και *ODB*, τ. 3, σ. 1880.

49. Jungmann, *Missarum*, τ. 1, σ. 588.

50. Jungmann, *Missarum*, τ. 1, σ. 589-590.

51. *Dictionnaire*, τ.7, Μέρος 1, σ. 598, 599, 607.

52. Ehrhard, *Überlieferung*, III, σ. 39, 41, 43 εξ.

53. Κατσαρός, *Κασταμονίτης*, σ.378 εξ.

54. Ehrhard, *Überlieferung*, III, σ.594-595.

55. *BHG*, τ. 1, σ. 6, σημ. 4.

56. *TODB*, τ. 3, σ. 1880.

4. Ιστορική επισκόπηση της φιλολογικής έρευνας του ομιλιαρίου⁵⁹

Είναι γεγονός πως η μελέτη των συλλογών ομιλιών για τις Κυριακές του ενιαυτού (των Ομιλιαρίων ή των Κυριακοδρομίων) αποτελεί ένα ακανθώδες ερευνητικό ζήτημα ως τις μέρες μας, καθώς δεν έχουν δοθεί οριστικές λύσεις για το θέμα κυρίως του συντάκτη των συλλογών αυτών.

Γνωστή είναι από τα 1903 η έκδοση 25 ομιλιών από τις 53 που συμπεριλαμβάνονται στη συλλογή ομιλιών για τις Κυριακές του ενιαυτού, που πραγματοποιήθηκε από το Σωφρόνιο Ευστρατιάδη.⁶⁰ Ο εν λόγω εκδότης των Κυριακών ομιλιών απέδωσε το Ομιλιάριο στο Θεοφύλακτο Βουλγαρίας⁶¹. Στη συνέχεια, ο L. Petit συμφωνώντας με τον G. Mercati⁶² υποστήριξε ότι η συλλογή αυτή είναι έργο του πατριάρχη Ιωάννη Θ' Αγαπητού⁶³. Ένας άλλος συστηματικός ερευνητής των Κυριακοδρομίων, ο Κ. Γ. Μπόνης, απέδωσε τη συλλογή στον πατριάρχη Ιωάννη Η' Ξιφιλίνο⁶⁴.

Θεμελιώδης και καθοριστική για την επιστημονική μελέτη του γραμματειακού είδους του ομιλιαρίου θεωρείται η έρευνα της χειρόγραφης παράδοσης των ομιλιαρίων από τον A. Ehrhard⁶⁵, ο οποίος συγκέντρωσε και κατέταξε τα χφφ σε δύο ομάδες, διακρίνοντας παράλληλα δύο συλλογές: μία λόγια (σε δόκιμη αρχαιοελληνική γλώσσα) και προγενέστερη και μία δημωδέστερη (σε απλούστερη εκκλησιαστική γλώσσα) και μεταγενέστερη, που τις ονόμασε "πατριαρχικά ομιλιάρια" I και II αντίστοιχα⁶⁶. Το

57. *Dictionnaire*, τ.7, Μέρος 1, σ. 609. Αυτό ακριβώς ισχύει και στο ομιλιάριο του Μάρκου, όπου το προσώμιο ομιλίας του πατρ. Κων/πόλεως Ιωάννου Καλέκα χρησιμοποιείται από το Μάρκο ως προσώμιο της ομιλίας 24 και ο επίλογος του Καλέκα χρησιμοποιείται ως επίλογος της 29ης ομιλίας του Μάρκου. Επίσης, επίλογος ομιλίας του Αμφιλοχίου Ικονίου χρησιμοποιείται ως επίλογος της 24ης ομιλίας του Μάρκου (βλ. κριτικό υπόμνημα κειμένου).

58. *Dictionnaire*, τ.7, Μέρος 1, σ. 599.

59. Η παρούσα ενότητα στηρίζεται κατεξοχήν στην αξιολογότετη μελέτη των ομιλιαρίων από το Βασίλη Κατσαρό, στη διδακτορική του διατριβή με τίτλο: *Ιωάννης Κασταμονίτης. Συμβολή στη μελέτη του βίου, του έργου και της εποχής του*. (Διδ. διατρ.), [Βυζαντινά κείμενα και μελέται 22], Θεσσαλονίκη 1988.

60. Ευστρατιάδης, *Όμιλαιο*, τ. Α', σ. 1-594 και σ. 595-598 (παράρτημα).

61. Ευστρατιάδης, *Όμιλαιο*, τ. Α', σ. 9 και 10.

62. Mercati, *Theol. Revue* 4 (1905), σ. 142-145 (= *Opere Minori* 2, Vaticano 1937, σ. 449-453).

63. Petit, *EO* 8 (1905), σ. 57.

64. Μπόνης, *Προλεγόμενα*, σ. 3-4 και 59-60. Πρβλ. του ίδιου, *Περὶ τοῦ ἔργου τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ἰωάννου Η' Ξιφιλίνου "ἐρμηνευτικὰ διδασκαλία"*, *BNJ* 14 (1938), σ. 271-274.

65. Ehrhard, *Überlieferung*, III, σ.525-559.

67. Ehrhard, *Überlieferung*, III, σ.558-559 και *ΘΗΕ* τ. 7 (1965), σ. 1-2.

68. Ehrhard, *Überlieferung*, III, σ.629-631.

69. Ehrhard, *Überlieferung*, III, σ. 529. Πρβλ. Μπόνης, *Προλεγόμενα*, σ. 21-29, όπου επισημαίνεται η σχέση του Ομιλιαρίου I με το χρυσοστομικό έργο.

70. Ehrhard, *Überlieferung*, III, σ. 553.

71. Ehrhard, *Überlieferung*, III, σ.568-573. Πρβλ. Beck, *Kirche*, σ. 631, 667-668.

72. Κουρούσης, *Ιωάννης Γλυκύς*, σ.375.

Ομιλιάριο Ι απέδωσε στον ομώνυμο ανηψιό του πατριάρχη Ιωάννη Η΄, τον μοναχό Ζιφιλίνο⁶⁷, ενώ το Ομιλιάριο ΙΙ προσέγραψε στον πατριάρχη Ιωάννη Θ΄ Αγαπητό⁶⁸.

Ο Ehrhard θεώρησε ότι το Ομιλιάριο Ι αντιπροσώπευε ένα από τα αρχαιότερα συγκροτημένα ομιλιάρια των Κυριακών του ενιαυτού, δηλ. ένα Κυριακοδρομίο, και αναφορικά με αυτό διαπίστωσε τα εξής:

1) Το ομιλιάριο αυτό ξεχωρίζει από τα λοιπά παλαιότερα ομιλιάρια, καθώς τα κείμενά του σε μεγάλο βαθμό στηρίζονται σε αρχαίες πηγές, και κυρίως στον Ιωάννη το Χρυσόστομο⁶⁹.

2) Στο παλαιότερο χειρόγραφο του Ομιλιαρίου Ι όλες οι ομιλίες του ανώνυμου ανήκουν στον ίδιο συγγραφέα, γεγονός που διαπιστώνεται από τη συγκριτική εξέταση⁷⁰.

Το Ομιλιάριο ΙΙ, που μας ενδιαφέρει ιδιαίτερα αναφορικά με το εξεταζόμενο ομιλητικό κείμενο του π. Μάρκου και αποδίδεται από κάποια μεταγενέστερα χειρόγραφα και στους πατριάρχες Γερμανό Β΄ (1222-1240)⁷¹, Ιωάννη ΙΓ΄ Γλυκύ (1315-1319)⁷², Ιωάννη ΙΔ΄ Καλέκα (1334-1347)⁷³, Φιλόθεο Κόκκίνο (1353-1354 και 1364-1376)⁷⁴, αποδόθηκε στον Ιωάννη Θ΄ Αγαπητό ή Χαλκηδόνο για τους παρακάτω λόγους:

1) Τα περισσότερα των χειρογράφων παραδίδουν τη συλλογή με το όνομά του⁷⁵.

2) Ο κώδικας Messan. s. Salv. 78, (του 13ου αιώνα), που παραδίδει ανώνυμα το κείμενο του Ομιλιαρίου ΙΙ, αποκλείει αυτόματα τους φερόμενους ως συγγραφείς μεταγενέστερους πατριάρχες⁷⁶.

3) Οι κώδικες που μας παραδίδουν έργα του πατριάρχη Γερμανού Β΄ δεν περιλαμβάνουν έστω και μία ομιλία από αυτές που μας παραδίδει το Ομιλιάριο ΙΙ και καμία από τις γνήσιες ομιλίες του Γερμανού Β΄ δε σχετίζεται με ανάλογες ομιλίες της συλλογής⁷⁷.

Συνάγεται λοιπόν εκ των πειστικών επιχειρημάτων του Ehrhard⁷⁸ πως ο Ιωάννης Θ΄ Αγαπητός είναι ο συντάκτης του Ομιλιαρίου ΙΙ, ενώ οι φερόμενοι ως συγγραφείς της συλλογής αυτής μεταγενέστεροι πατριάρχες Κωνσταντινουπόλεως δεν είναι οι γνήσιοι

73. Ehrhard, *Überlieferung*, III, σ. 576-581. Βλ. Grecu, σ. 3-25 και Beck, *Kirche*, σ. 631. Το όνομα του Καλέκα αναφέρεται και στο χφ του Μουσείου Μπενάκη 47 (από την συλλογή των "Ανταλλαξίμων", αριθ. 198), βλ. Άγαμ. Τσελίκα, *Δέκα αιώνες Έλληνικής Γραφής (9ος - 19ος αιώνες)*, Αθήνα 1977, σ.56.

74. Βλ. Niggli, *Prologomena*, σ.67-68 και Ψευτογκά, *Φιλοθέου Κοκκίνου*, σ. 15.

75. Ehrhard, *Überlieferung*, III, σ. 559 κ.ε.

76. Ehrhard, *Überlieferung*, III, σ.629 και σ. 586- 587.

77. Ehrhard, *Überlieferung*, III, σ. 629 - 630.

78. Beck, *Kirche*, σ. 629 - 630.

79. Βλ. παρακάτω σχετικό κεφάλαιο της παρούσας εργασίας.

80. Hennepf, *Homiliar*, σ. 26 - 57 και Hennepf, *Prooimion*, σ. 281 - 299.

81. Hennepf, *Homiliar*, σ. 21, 26 - 27.

82. Hennepf, *Homiliar*, σ.43.

83. Hennepf, *Homiliar*, σ. 27 - 29.

δημιουργοί του εν λόγω Ομιλιαρίου, αλλά τα δικά τους ομιλητικά κείμενα αποτελούν αποκλίσεις του παραδεδομένου από τον Αγαπητό Ομιλιαρίου II. Έτσι, στην απόκλιση της ομιλητικής συλλογής του Γερμανού Β' Κων/πόλεως από τον κορμό του Ομιλιαρίου II φαίνεται να εντάσσεται και το σώμα ομιλιών για τη Μ. Τεσσαρακοστή του π. Μάρκου εκ Χάνδακος, με τις δικές του πάλι διαφοροποιήσεις από εκείνο του Γερμανού⁷⁹. Αξίζει να σημειωθεί ότι μόνο ο Πατριάρχης Γερμανός Β' Κωνσταντινουπόλεως στο ομιλιάριό του της Μ. Τεσσαρακοστής διαθέτει ομιλίες για καθημερινές και ενίοτε για τα Σάββατα, χωρίς ωστόσο να αφιερώνει καμία ομιλία στην ημέρα της Κυριακής.

Όταν στα 1964 ο Hennerhof επανήλθε στο θέμα, υποστήριξε ότι το Ομιλιάριο II είχε ως πρότυπό του το αντίστοιχο Ομιλιάριο I, που η συγγραφή του προηγείται χρονικά⁸⁰. Κοινό γνώρισμα και των δύο Ομιλιαρίων θεωρείται το γεγονός ότι απεικονίζουν την πνευματική άνθηση που παρατηρήθηκε στα χρόνια των Κομνηνών αυτοκρατόρων στον τομέα της Ομιλητικής⁸¹ και ο Hennerhof δεν αποκλείει την ενεργό συμβολή του Θεοφυλάκτου Βουλγαρίας στη συγκρότηση του Ομιλιαρίου I⁸². Αναφορικά με το Ομιλιάριο II, ο Hennerhof υποστηρίζει την πατρότητα του Ιωάννου Θ' Αγαπητού⁸³.

Ένας νεότερος ερευνητής, ο Βασίλης Κατσαρός⁸⁴, ασχολήθηκε με το θέμα των Ομιλιαρίων, στα 1988. Μιλώντας για το πόσο δημοφιλές υπήρξε το Ομιλιάριο II, που απευθυνόταν σε ευρύτερες λαϊκές μάζες της υστεροβυζαντινής εποχής, για το ότι μάλιστα διαδόθηκε μεταφρασμένο στους ορθόδοξους Σλάβους γύρω στα μέσα του 14ου αιώνα⁸⁵ και συνδέθηκε στη σλαβική παράδοση με το όνομα του πατριάρχη Καλλίστου Α' (1350- 1353, 1355-1363/64)⁸⁶ σημειώνει ότι σε πολλά χειρόγραφα του Ομιλιαρίου II ο τίτλος κάθε ομιλίας συνοδεύεται συχνότατα με τη φράση "εὐλόγησον, πάτερ" ή "εὐλόγησον, δέσποτα"⁸⁷. Αυτό το φαινόμενο παρατηρείται και στους κώδικες που περιέχουν το ομιλητικό κείμενο του π. Μάρκου εκ Χάνδακος. Ο Κατσαρός μάλιστα υποστηρίζει ότι πιθανότατα οι ομιλίες να αναγιγνώσκονταν στις Τράπεζες των μοναστηριών κατά την ημέρα της εορταζομένης Κυριακής και ότι η λειτουργική χρησιμότητα αυτού του Ομιλιαρίου φαίνεται να αιτιολογεί και την ευρεία διάδοσή του. Συνεχίζει ισχυριζόμενος πως είναι δεδομένη η σύγχυση της χειρόγραφης παράδοσης, που αποδίδει το Ομιλιάριο II σε αρκετούς πατριάρχες Κωνσταντινουπόλεως, με την έγκριση των οποίων "κυκλοφορούσε" το έργο⁸⁸. Ο Κατσαρός, έπειτα από διεξοδική προσωπική μελέτη του επί της χειρόγραφης παράδοσης του Ομιλιαρίου II, κατέληξε στο ότι τα χειρόγραφα δε βοηθούν στη λύση του προβλήματος της

απόδοσης του έργου, αλλά η μελέτη τους αποβλέπει κυρίως στο να αποτελέσει τη βάση για την κριτική έκδοση του ομιλητικού τους κειμένου⁸⁹.

Κατά τον Ehrhard, τα χειρόγραφα που εντάσσονται στον τύπο του Ομιλιαρίου II ανέρχονται περίπου στα 130⁹⁰. Ο Κατσαρός υποστηρίζει ότι ο αριθμός των χειρογράφων αυτών θα μπορούσε να αυξηθεί⁹¹. Ο Ehrhard αναφερόμενος στο Ομιλιάριο II, διακρίνει δύο μορφές του, θεωρώντας τη δεύτερη ως διεύρυνση τμήματος της πρώτης⁹².

Πιο συγκεκριμένα, υποστηρίζει ότι η πρώτη μορφή Ομιλιαρίου II είναι η παραδεδομένη από το σύνολο των χειρογράφων που εντάσσονται στο συγκεκριμένο τύπο Ομιλιαρίου. Πρόκειται για Κυριακοδρομίο που ξεκινά από την Κυριακή του Τελώνου και του Φαρισαίου και περιέχει ομιλίες για κάθε Κυριακή έως και την Κυριακή μετά τα Φώτα⁹³. Η δεύτερη όμως μορφή του Ομιλιαρίου II διαφοροποιείται από την πρώτη ως προς το ότι περιέχει και ομιλίες για τις ημέρες Δευτέρα, Τετάρτη και Παρασκευή των 6 εβδομάδων των Νηστειών και της Μ. Εβδομάδας. Έτσι, το διάστημα από την Κυριακή του Τελώνου και του Φαρισαίου έως και την Κυριακή του Πάσχα διευρύνεται και εμπλουτίζεται με ομιλίες και για τις καθημερινές (Δευτέρα, Τετάρτη και Παρασκευή)⁹⁴.

84. Κατσαρός Βασίλης, *Ίωάννης Κασταμονίτης. Συμβολή στη μελέτη του βίου, του έργου και της εποχής του*. (Διδ. διατρ.), [Βυζαντινά κείμενα και μελέται 22], Θεσσαλονίκη 1988.

85. Δ. Γόνης, *Τὸ συγγραφικὸν ἔργον*, σ. 301 και σημ. 6, σ. 302 και σημ. 2,3,4 και σ. 303 και σημ.1-3.

86. Δ. Γόνης, *Τὸ συγγραφικὸν ἔργον*, σ. 296 - 301.

87. Κατσαρός, *Κασταμονίτης*, σ.381, σημ. 65.

88. Κατσαρός, *Κασταμονίτης*, σ.381, σημ. 65.

89. Κατσαρός, *Κασταμονίτης*, σ.381, σημ. 68.

90. Ehrhard, *Überlieferung*, III, σ. 614.

91. Κατσαρός, *Κασταμονίτης*, σ.380-381, σημ.68. Βλ. επίσης: Δ. Πολίτη-Μ. Μανούσακα, *Συμπληρωματικοὶ κατάλογοι χειρογράφων Ἁγίου Ὁρους*, Θεσσαλονίκη 1973, σ. 249 (χφ Σκήτης Τ. Προδρομίου 568 [13]), Θεοχάρη Ε. Δετοράκη, *Περιγραφικὸς κατάλογος τῶν χειρογράφων τῶν Βιβλιοθηκῶν τῆς πόλεως τοῦ Ἡρακλείου Κρήτης*, *ΕΕΒΣ* 43 (1977/78) 201 (χφ Μουσ. Ἡρακλείου 7), Α. Τσελίκα, *Δέκα αἰῶνες Ἑλληνικῆς γραφῆς*, σ. 55 (Μουσ. Μπενάκη 47 [Ανταλλ. 198], Ν. Α. Βέη, *Τὰ χειρόγραφα τῶν Μετεώρων*, τομ. Β', σ. 188 (Μ. Βαρλαάμ 147), κ.ά.

92. Ehrhard, *Überlieferung*, III, σ.614.

93. Ehrhard, *Überlieferung*, III, σ. 559-563.

94. Ehrhard, *Überlieferung*, III, σ. 614.

95. Ehrhard, *Überlieferung*, III, σ. 614.

96. Ehrhard, *Überlieferung*, III, σ. 614.

97. Ehrhard, *Überlieferung*, III, σ. 587.

98. Ehrhard, *Überlieferung*, III, σ. 615.

99. Ehrhard, *Überlieferung*, III, σ. 615.

Ο Ehrhard συνδέει αυτή τη δημιουργική εξέλιξη του γραμματειακού είδους του ομιλιαρίου, και δη του τύπου του Ομιλιαρίου II, με έναν ιερέα ονόματι "Μάρκος"⁹⁵, ο οποίος αναφέρεται ως συντάκτης του κώδικα Marcianus gr. II 97. Μια δεύτερη χειρόγραφη μαρτυρία που επιτρέπει στον Ehrhard να συνδέσει τον ιερέα Μάρκο με τη διευρυμένη μορφή του Ομιλιαρίου II είναι η αναφορά στον τίτλο του κώδικα Sinaiticus gr. 1179: "Μάρκου ιερέως λόγοι"⁹⁶. Ως τρίτη μαρτυρία των χειρογράφων για τη σύνδεση του ιερέα Μάρκου με την εξελιγμένη μορφή του Ομιλιαρίου II χρησιμοποιεί ο Ehrhard τον κώδικα 46 της Μονής της Αγίας της Άνδρου, του 15^{ου} αιώνα (φφ. 33-62), που φέρει τον τίτλο: "λόγοι εκλελεγμένοι εκ πολλών βιβλίων διδασκαλιών συναχθέν παρὰ αγίου σημειοφόρου αγιορείτου μεγάλου άνδρός"⁹⁷, ταυτίζοντας το συντάκτη του με τον παπα-Μάρκο του χφ Marc.gr. II 97⁹⁸. Στη συνέχεια, ο Ehrhard σημειώνει ότι ο άγνωστος σε μας συντάκτης της δεύτερης μορφής του Ομιλιαρίου II δεν είναι σίγουρα ο ίδιος με αυτόν που συνέταξε το Ομιλιάριο στην αρχική του μορφή. Κι αυτό, γιατί το ύφος των ομιλιών που προστέθηκαν για τις ημέρες Δευτέρα, Τετάρτη και Παρασκευή διαφέρει πολύ από τις αρχικές ομιλίες για τις Κυριακές. Πρόκειται για λαϊκότερες ομιλίες ως προς τη γλώσσα και το περιεχόμενό τους, στις οποίες κατά κανόνα περιέχονται διηγήσεις από τα Γεροντικά ή τα Απόκρυφα βιβλία, για να ενισχυθούν οι κηρυσσόμενες διδαχές. Ο Ehrhard υποστηρίζει ότι και οι ομιλίες για τις Κυριακές προ των Νηστειών αλλά και των Νηστειών δεν υιοθετήθηκαν άκριτα από το συντάκτη της διευρυμένης (δεύτερης) μορφής του Ομιλιαρίου II. Αντίθετα, ο εν λόγω συντάκτης επεξεργάστηκε και ίσως αντικατέστησε κάποιες ομιλίες της πρώτης μορφής του Ομιλιαρίου με άλλες⁹⁹.

5. Η έννοια της "διδασκαλίας"

Ένα άλλο σημαντικό ζήτημα που ανακύπτει στη φιλολογική έρευνα των ομιλιαρίων, πέρα από το θέμα της απόδοσης των ομιλητικών συλλογών σε συγκεκριμένα πρόσωπα, είναι εκείνο της λειτουργικής χρησιμότητας των ομιλητικών κειμένων. Η εναλλακτική ονομασία των ομιλιών ως "**διδασκαλιών**" και αντιστοίχως του ιεροκήρυκα ως "**διδασκάλου**" ή "**διδακτοῦ**" οδήγησε τους ερευνητές στην αναζήτηση πιθανής σχέσης των ερμηνευτικών αυτών ομιλιών-διδασκαλιών με το πρόγραμμα σπουδών της εποχής που συντάχθηκαν. Με άλλα λόγια, άρχισε να ερευνάται η πιθανότητα χρησιμοποίησης των ομιλιαρίων όχι μόνο για το κήρυγμα στις εκκλησίες, αλλά και για εκπαιδευτικούς σκοπούς, δηλαδή για διαλέξεις μπροστά σε ένα ειδικότερα ενδιαφερόμενο ακροατήριο για θεολογική κατάρτιση, εφόσον μάλιστα οι "διδασκαλίες" αποτελούσαν ρητορικά κείμενα που καλλιεργούσαν ιδιαίτερα κατά το 12ο αιώνα οι λόγιοι της λεγόμενης "Πατριαρχικής Σχολής" και ως "διδασκαλίες" τιτλοφορούνταν τα έργα των "διδασκάλων" Λέοντα Βαλιανίτη, Μιχαήλ Ιταλικού, Μανουήλ Καραντηνού, Μιχαήλ του "τοῦ Θεσσαλονίκης", Κωνσταντίνου Στιλβή, Γεωργίου Τορνίκη και Ιωάννη Κασταμονίτη¹⁰⁰.

Πιο συγκεκριμένα, ο Κ. Γ. Μπόνης μελετώντας το Ξιφιλινικό Ομιλιάριο και ιδιαιτέρως τη σημασία του ρήματος "**διδάσκειν**" μέσα στα κείμενα του εν λόγω ομιλιαρίου, καταλήγει στο συμπέρασμα ότι τα κείμενα αυτά χρησίμευαν αρχικά για "**διδασκτικούς σκοπούς πρὸς ὠρισμένον ἀκροατήριον ἔχον γνώσεις γραμματικάς, ἱστορικάς καὶ ἐκκλησιαστικάς**"¹⁰¹. Η τοποθέτηση αυτή του Μπόνη αντιμετωπίστηκε με κριτικό πνεύμα από τους μελετητές J. Lefort και J. Darrouzès, οι οποίοι μιλούν για δισημία του ρήματος "**διδάσκειν**" και στηρίζονται αποκλειστικά στην εκκλησιαστική λειτουργική παράδοση των Βυζαντινών, η οποία ταυτίζει την έννοια της διδασκαλίας με το κήρυγμα¹⁰². Συγκεκριμένα στοιχεία της μελέτης των Διδασκαλιών του Ιωάννη Κασταμονίτη από το Β. Κατσαρό ενισχύουν την άποψη ότι οι ερμηνευτικές αυτές διδασκαλίες λειτουργούσαν στο πλαίσιο ενός προγράμματος σπουδών. Ανατρέχοντας στο λεξικό του Lampe για την εννοιολογική προσέγγιση του όρου "**διδασκαλία**", σημειώνουμε ότι ο συγκεκριμένος όρος άρχισε να παίρνει μια ειδικότερη έννοια κατά τον 11ο και το 12ο αιώνα, δηλαδή από την εποχή κατά την οποία γράφεται το Ομιλιάριο I¹⁰³. Ο προβληματισμός των ερευνητών αναφέρεται περισσότερο στα ομιλητικά κείμενα του Ξιφιλινικού Ομιλιαρίου, καθώς η εποχή σύνταξης του συνδέεται με την οργάνωση των σπουδών στο πλαίσιο της λεγόμενης "Πατριαρχικής Σχολής" και με το πρόγραμμα των μαθημάτων της¹⁰⁴.

Με δεδομένο λοιπόν το ότι ο χαρακτήρας και η σκοπιμότητα των "διδασκαλιών" δεν έχουν πλήρως αποσαφηνιστεί από την έως τώρα έρευνα¹⁰⁵, αξίζει να σημειώσουμε με βεβαιότητα ότι το εξεταζόμενο ομιλιάριο του π. Μάρκου εκ Χάνδακος είναι συλλογή ομιλιών που εκφωνούνταν ως κηρύγματα στην εκκλησία και όχι ως διαλέξεις ενώπιον μαθητών ή ατόμων με ειδικότερα θεολογικά ενδιαφέροντα. Η ζωηρότητα του "διδασκαλικού" λόγου του Μάρκου, η συχνή αποστροφή του εκκλησιαστικού ρήτορα προς το ακροατήριό του σε β' ενικό ή πληθυντικό πρόσωπο, η πληθώρα ηθικών παραινέσεων, η ημιλογία και κατανοητή γλώσσα των ομιλιών, η ρητή αναφορά στο ποίμνιο της Εκκλησίας με τις φράσεις "**τέκνα τῆς Ἐκκλησίας ἀγαπητά**", "**ὃ ξυνωρὶς τῆς Ἐκκλησίας ἀγία**", "**ἀδελφοί μου ἀγαπητοί**", "**ἡγαπημένοι μου ἀδελφοὶ καὶ τέκνα τῆς Ἐκκλησίας**" και "**φιλόχριστοι καὶ βεβαπτισμένοι χριστιανοί**", η παντελής ἔλλειψη αναφορών στην εκπαιδευτική διαδικασία και αντιθέτως η επανειλημμένη μνεία της μυστηριακής ζωής (εξομολόγησης και θ. κοινωνίας) αποτελούν τεκμήρια της κηρυγματικής εντός του ναού λειτουργίας του εξεταζόμενου ομιλιαρίου. Στα υφολογικά αυτά στοιχεία του κηρυγματικού λόγου του π. Μάρκου έρχονται να προστεθούν και τα δεδομένα της εποχής και του τόπου ζωής και δράσης του, που αναλύονται σε ακόλουθο κεφάλαιο περί της βιογραφίας του συντάκτη του ομιλιαρίου, και σαφώς αποδεικνύουν την απόλυτη σχέση των συγκεκριμένων ομιλιών με την ποιμαντική πρακτική.

6. Ο συγγραφέας-συντάκτης του ομιλιαρίου

100. Κατσαρός, *Κασταμονίτης*, σ. 213 -215.

101. Μπόνης, *Προλεγόμενα*, σ. 5-7 και Κατσαρός, *Κασταμονίτης*, σ. 214.

102. Lefort, *Prooimion*, σ. 377, σημ.13 και Darrouzès, *Ὁφφίγια*, σ.78.

103. Lampe, *Lexikon*, s.v. διδασκαλία. Πρβλ. Κατσαρός, *Κασταμονίτης*, σ. 214 -215.

104. Κατσαρός, *Κασταμονίτης*, σ. 215 και Browning, *The Patriarchal School at Constantinople in the 12th Century*, Byz. 32, 1962, σ. 167-202 ; 33, 1963, σ.11-40 = *Studies on Byzantine History, Literature and Education*, London 1977, n. XV.

105. Κατσαρός, *Κασταμονίτης*, σ. 213.

106. Βλ. το σχετικό κεφάλαιο της παρούσας διατριβής περί της χειρόγραφης παράδοσης του εκδιδόμενου ομιλιαρίου.

Στην προσπάθειά μας να παρουσιάσουμε την προσωπογραφία του συντάκτη του εκδιδομένου ομιλιαρίου της Μεγάλης Τεσσαρακοστής, χρειάζεται να συνεκτιμήσουμε τις ενδείξεις των κωδίκων που περιέχουν το συγκεκριμένο ομιλητικό κείμενο. Η ένδειξη "συναχθὲν παρὰ ἱερέως κὺρ Μάρκου τῷ τῆς Κρήτης διδακτῆν" στον τίτλο του χφ Alexandrinus gr. 130 (φ. 1^ρ) παραπέμπει στην ταυτότητα του συγγραφέα, δηλ. κάποιου ιερέα Μάρκου. Τη σκιαγράφηση της ταυτότητας αυτής συμπληρώνουν οι ενδείξεις "συναχθὲν παρὰ ἱερέως κὺρ. Μάρκου Χάνδακος Κυρίας Ἀγγέλων" στο φ. 26^ρ και "συναχθὲν παρὰ ἱερέως Κυρίας Ἀγγέλων" στο φ. 35^ν. Επίσης, στον τίτλο του χφ Hierosolymitanus S. Sepulcri 192 αναφέρεται: "παρὰ ἱερέως κυροῦ Μάρκου τῷ τῆς Κρήτης διδακτῆ", στον τίτλο του χφ Athous gr. Mon. Pantel. 587 (6094): "παρὰ ἱερέως κὺρ Μάρκου Χάνδακος" (φ. 22α) και στο φ. 30β του ίδιου κώδικα: "συναχθὲν παρὰ ἱερέως Κυρίας Ἀγγέλων", στον τίτλο του χφ Marcianus gr. II 97: "παρὰ ἱερέως κυροῦ Μάρκου τῷ τῆς Κρήτης διδακτῆ" και στον τίτλο του χφ Sinaiticus gr. 1179: "...παρὰ κυροῦ Μάρκου ἱερέως".

Εφόσον ο κώδικας Marcianus gr. II 97 είναι ο μόνος πρώιμα χρονολογημένος κώδικας (του 16ου αιώνα)¹⁰⁶ που παραδίδει το ομιλιάριο και το όνομα του συντάκτη του (ἱερέως κυροῦ Μάρκου), προσδιορίζουμε στο 16ο αιώνα την εποχή ζωής και δράσης του π. Μάρκου. Επίσης, από τις πληροφορίες που αντλούμε από τους κώδικες Alexandrinus gr. 130 και Athous gr. Mon. Pantel. 587 (6094), συνάγεται ότι ο π. Μάρκος λειτουργούσε και κήρυττε στο ναό της Κυρίας των Αγγέλων του Χάνδακα.

Με δεδομένα τον τόπο και την εποχή ζωής του εν λόγω ιεροκήρυκα, τον ενετοκρατούμενο Χάνδακα του 16ου αιώνα, αξίζει εν συντομία να αναφερθούμε στο πολιτισμικό πλαίσιο της συγκεκριμένης εποχής, κατά την οποία εκείνος έδρασε. Ειδικότερα, ο Χάνδακας υπήρξε η πρωτεύουσα της μεγαλονήσου Κρήτης, όπου επί 450 περίπου χρόνια συνυπήρξαν δύο εθνοτήτες (Κρήτες και Ενετοί), βιώνοντας αρχικά (από το 13ο έως και τον 15ο αιώνα) την επώδυνη εμπειρία της ανοιχτής αντιπαράθεσης και σταδιακά επιλέγοντας την τακτική της υπέρβασης των μεταξύ τους σημαντικών γλωσσικών, δογματικών και πολιτισμικών διαφορών, με απώτερο στόχο την αρμονική συμβίωση και τη δημιουργία κοινού πολιτισμού. Στην κοινωνία αυτή των δύο εθνοτήτων υποχωρούσαν σταδιακά η εθνική καταγωγή, η δογματική προτίμηση και η πολιτική εξάρτηση από τη Βενετία ή την Κωνσταντινούπολη και υπερίσχυε μία νέα, υπό διαμόρφωση, τοπική κρητική συνείδηση, ανεξάρτητη από την ελληνική και τη βενετική. Πρόκειται για μία μακροχρόνια διαδικασία σύνθεσης της πολιτικής και κοινωνικής ενότητας των δύο εθνοτήτων και συνειδητής δημιουργίας ενός ομοιογενούς πολιτισμού, του βενετοκρητικού¹⁰⁷. Χαρακτηριστική μάλιστα είναι η εκτίμηση του Ν. Παναγιωτάκη αναφορικά με την κρητική κοινωνία του 16ου αιώνα, την οποία χαρακτηρίζει ως "κοινωνία δομημένη ταξικά και εισοδηματικά, αλλά όχι εθνικά, ούτε θρησκευτικά"¹⁰⁸. Η πολιτική συγκυρία της μακροχρόνιας βενετικής κατάκτησης της Κρήτης (από το 1211 ως το 1669), παρά τους ποικίλους κλυδωνισμούς, συνετέλεσε στη συγκρότηση ενός σταθερού θεσμικού πλαισίου σε όλα τα επίπεδα. Έτσι, η θέσπιση νέων διοικητικών οργάνων, κατά τους τελευταίους αιώνες της βενετικής κυριαρχίας, εντάχθηκε στη βασική δομή του αρχικού διοικητικού σχήματος· η εμφάνιση νέων οικονομικών τάξεων, κατά την ίδια περίοδο, δεν μετέλλαξε το παραδοσιακό, αυστηρά διαστρωματωμένο κοινωνικό σύστημα του τόπου· η εκκλησιαστική πολιτική παρέμεινε προσανατολισμένη στη λογική της δυτικής-καθολικής Εκκλησίας και στην υποβάθμιση της ανατολικής-ορθόδοξης· η

οικονομία, παρά την ανάπτυξη των πόλεων και την εμφάνιση αστικών δραστηριοτήτων, όπως το εμπόριο, η ναυτιλία και οι τέχνες, διατήρησε τον αρχικό χαρακτήρα της¹⁰⁹.

Ειδικότερα, μετά την τουρκική κατάκτηση της πάλαι ποτέ βυζαντινής αυτοκρατορίας, συντελέσθηκε αξιοσημείωτη αλλαγή στις σχέσεις Ενετών-Κρητών, αμβλύθηκαν τα μίσση και η δυσπιστία των δύο πρώτων αιώνων της Ενετοκρατίας, λόγω της ιστορικής αναγκαιότητας συσπείρωσης των δύο χριστιανικών λαών έναντι του οθωμανικού κινδύνου αλλά και της μεθοδευμένης εκ μέρους της Βενετίας προσέγγισης των δύο λαών στην πνευματική, πολιτισμική, θρησκευτική και καθημερινή κοινωνική ζωή. Πιο συγκεκριμένα, η Βενετία ασκούσε εναλλασσόμενη θρησκευτική πολιτική απέναντι στους ορθόδοξους Κρήτες (άλλοτε φιλενωτική και άλλοτε φιλορθόδοξη), ανάλογα με τα κατά καιρούς πολιτικά και οικονομικά της συμφέροντα¹¹⁰. Έτσι, οι Ενετοί, κατά τα πρώτα χρόνια της κατάκτησης της Κρήτης, επέβαλαν την υποκατάσταση της ορθόδοξης ιεραρχίας από την ρωμαιοκαθολική, αποξενώνοντας τον ορθόδοξο κλήρο από τους αρχιερείς του και απαγορεύοντας οποιαδήποτε επέμβαση του ορθόδοξου Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως. Κατά τα μέσα, όμως, του 15ου αιώνα (ειδικά μετά τη Σύνοδο Φερράρας-Φλωρεντίας), όταν τα συμφέροντα Βατικανού και Βενετίας συνέπεσαν, η Βενετία ενίσχυσε τον προσηλυτιστικό αγώνα που είχε αναλάβει το Βατικανό στην Κρήτη, θεωρώντας το λατινικό κλήρο άμεσο συμπαράστατη για τη διατήρηση του βενετικού καθεστώτος¹¹¹.

Ήδη από το 15^ο αιώνα, με πρωτοβουλία του καρδινάλιου Βησσαρίωνα, είχε μεθοδευθεί η ίδρυση στο Χάνδακα σχολείου υπό τον έλεγχο των φιλενωτικών, για την εκπαίδευση ουνιτών¹¹², ο διδάσκαλος του οποίου μισθοδοτούνταν από τα εισοδήματα των κτημάτων του Λατινικού Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως στην Κρήτη. Κατά το 16ο αιώνα, διορίζονταν δάσκαλοι του σχολείου και μισθοδοτούνταν από το κληροδότημα του Βησσαρίωνα ο λόγιος Γεώργιος Κορίνθιος, έπειτα ο Θεοδόσιος Κορίνθιος και πιθανόν πριν από αυτούς να δίδαξε για μικρό χρονικό διάστημα ο επίσης λόγιος Αρσένιος (Αριστόβουλος) Αποστόλης¹¹³. Το επίπεδο του σχολείου παρέμενε χαμηλό, εφόσον οι σπουδαστές του ήταν άνθρωποι αγράμματοι, δίγαμοι, μοιχοί και αλειτούργητοι κληρικοί¹¹⁴.

Ένα άλλο προπαγανδιστικό εκπαιδευτήριο που βρισκόταν στη Ρώμη και όπου πλήθος Κρητών μετέβαιναν από τα προεφηβικά τους ήδη χρόνια με σκοπό την παιδείσή τους ήταν το Κολλέγιο του Αγίου Αθανασίου, που επανιδρύθηκε το 1557 από τον Πάπα Γρηγόριο τον ΙΓ'¹¹⁵.

Λίγα χρόνια αργότερα, το 1585, ο Γενικός Προνοητής Κρήτης Alvise Grimani, με πρόταση του Καθολικού Επισκόπου Ρεθύμνης και με την επιδοκμασία πολλών τιτλούχων

107. Κακλαμάνης, *Η χαρτογράφηση του τόπου και των συνειδήσεων*, σ. 14- 15.

108. Ν. Παναγιωτάκης, *Ο ποιητής του Έρωτόκριτου*, σ. 156.

109. Παπαδία- Λάλα, *Ευαγή ιδρύματα*, σ. 29.

110. Τσιρπανλής, *Τὸ Κληροδότημα*, σ. 9-10.

111. Παπαδάκη, *Θρησκευτικὲς τελετές*, σ. 22.

112. Τωμαδάκης, *Ὁρθόδοξοι παπᾶδες*, σ. 49.

113. Παναγιωτάκης, *Παιδεία*, σ. 110.

114. Τωμαδάκης, *Ὁρθόδοξοι παπᾶδες*, σ. 49.

115. Ξανθουδίδης, *Ενετοκρατία*, σ.159 και Τσιρπανλής Ζ., *Τὸ Ἑλληνικὸ Κολλέγιο τῆς Ρώμης καὶ οἱ μαθητὲς του (1576-1700)*, Θεσσαλονίκη 1980.

116. Παναγιωτάκης, *Ενετοκρατία*, σ. 3.

117. Παναγιωτάκης, *Ενετοκρατία*, σ.3.

118. Στέργιος Σπανάκης, *Μνημεῖα τῆς Κρητικῆς Ἱστορίας*, τ. IV, Ἡράκλειο 1958, σ. 86-89. Ν. Παναγιωτάκης, *Ὁ ποιητής του Έρωτόκριτου, Κρητικὴ Ἀναγέννηση. Μελετήματα γιὰ τὸν Βιτσέντζο Κορνάρο*. Ἐπιμέλεια Στέφανος Κακλαμάνης/ Γιάννης Μαυρομάτης, Ἀθήνα 2001, σ. 156, σημ. 14.

119. Ἀλεξίου, *Κάστρο*, σ.171-172.

120. Παναγιωτάκης, *Ὁ ποιητής του Έρωτόκριτου*, σ. 156.

Ενετών, επέτρεψε την ίδρυση, στον Χάνδακα, ενός Καθολικού Κολλεγίου των Ιησουϊτών, κοντά στη δουκική εκκλησία του Αγίου Μάρκου και με την προστασία του Πάπα Γρηγορίου του ΙΓ'. Η δράση των Ιησουϊτών συνεχίστηκε μέχρι το 1606, οπότε έπεσαν στη δυσμένεια των Ενετών. Οι Ενετοί όταν αντελήφθησαν τους σκοπούς των Ιησουϊτών εις βάρος των ορθοδόξων, τους απομάκρυναν από την Κρήτη, αφού προηγουμένως έκλεισαν το σχολείο τους¹¹⁶.

Από τα μέσα όμως του 16ου αιώνα, κυρίως μετά την τουρκική κατάληψη της Κύπρου (1571) και ως την πτώση του Χάνδακα στους Τούρκους (1669), παρατηρείται σημαντική μεταστροφή της βενετικής πολιτικής έναντι των ορθοδόξων Κρητών. Στην τελευταία αυτή περίοδο της Ενετοκρατίας είχαν αμβλυνθεί οι δογματικές διαφορές μεταξύ ορθοδόξων Κρητών και ρωμαιοκαθολικών Ενετών, σύμφωνα με τις επίσημες αναφορές των εκπροσώπων της Γαληνοτάτης προς τη Γερουσία¹¹⁸. Η ελευθερία στη λατρεία (μνημονεύονται ναοί με δύο Άγιες Τράπεζες, ορθόδοξη και ρωμαιοκαθολική λειτουργία που έγινε από ρωμαιοκαθολικό ιερέα σε ορθόδοξο ναό και ταυτόχρονη τέλεση ελληνικής και λατινικής λειτουργίας στον ίδιο ναό)¹¹⁹, η μακρόχρονη συμβίωση και οι επιγαμίες μεταξύ ορθοδόξων και καθολικών, οι οποίοι στις τελευταίες δεκαετίες του 16ου αιώνα δεν είχαν μείνει περισσότεροι από 2000¹²⁰, αλλά και η απόσταση της Κρήτης από τα κέντρα του καθολικισμού οδήγησαν στην εξάλειψη του θρησκευτικού φανατισμού και στην επίδειξη πνεύματος ανεξιθρησκίας ιδιαίτερα στις τάξεις του αστικού πληθυσμού¹²¹. Οι μικτές θρησκευτικές εορτές, οι δημόσιες τελετές και οι λιτανείες¹²², η ευλάβεια σε αγίους και ιερά λείψανα της δυτικής Εκκλησίας από τους ορθοδόξους, η ανέγερση ναών με χρήματα της κοινότητας¹²³, η μεγάλη άνθηση της θρησκευτικής ζωγραφικής, το εκκλησιαστικό κήρυγμα, η λαϊκή θρησκευτική γραμματεία κ.ά ανέδειξαν τον ενωτικό χαρακτήρα της πίστης και σχετικοποίησαν τις δογματικές διαφορές¹²⁴. Μέσα στα πλαίσια αυτής της φιλορθόδοξης πολιτικής της Βενετίας εντάσσεται και η απόφαση της 20ης Αυγούστου 1578 του Συμβουλίου των Δέκα της Βενετίας, κατά την οποία δόθηκε εντολή στις Αρχές της Κρήτης να καταργήσουν άμεσα τα καταπιεστικά μέτρα της λατινικής αρχιεπισκοπής του νησιού για τους ορθοδόξους κληρικούς και να αφήσουν ελεύθερους τους ορθοδόξους Κρήτες στην άσκηση των θρησκευτικών τους καθηκόντων¹²⁵. Επίσης, η Γαληνοτάτη αρνήθηκε την εισαγωγή του γρηγοριανού ημερολογίου στις υπερπόντιες κτήσεις της (1582) και προστάτευσε τους ορθόδοξους υπηκόους της από την προσηλυτιστική δράση του Βατικανού¹²⁶. Για τους ίδιους ιστορικούς λόγους, παρατηρείται αναβίωση του μοναχισμού στην Κρήτη μέσω της ίδρυσης νέων ορθοδόξων μονών και την ανασύσταση παλαιών στις πόλεις και στην ύπαιθρο. Πολλές μονές χτίστηκαν ή ανοικοδομήθηκαν με χρήματα Ενετών ευγενών, υπήρξαν μόνιμες εστίες παιδείας και ανέδειξαν σπουδαίους λογίους και ηγέτες της ανατολικής Εκκλησίας¹²⁷. Αρκετοί, επίσης, εκκλησιαστικοί άνδρες συμπλήρωσαν την ανθρωπιστική τους παιδεία με σπουδές στο Πανεπιστήμιο της Πάδοβας, όπως ο Μάξιμος Μαργούνιος, ο Μελέτιος Πηγάς, ο Μελέτιος Συρίγος, ο Κύριλλος Λούκαρις, ο Γεράσιμος Βλάχος, κ.ά¹²⁸. Παρατηρείται λοιπόν πολιτισμικός συγκρητισμός Ενετών και Κρητών, τάση σύμπνοιας και συμπόρευσης σε θέματα παιδείας και πολιτισμού, με αποτέλεσμα την πνευματική άνθηση της Κρήτης¹²⁹. Σημειωτέον, βέβαια, ότι παρά τις προαναφερθείσες αλλαγές, η Βενετία δεν αποδέχθηκε τις εισηγήσεις εκπροσώπων της για εγκατάσταση πιστού στο καθεστώς ορθόδοξου αρχιερέα στην Κρήτη, γιατί φοβόταν ότι η τοπική αριστοκρατία και η ορθόδοξη Εκκλησία θα αποκτούσαν μεγάλη πολιτική και οικονομική

121. Παναγιωτάκης, *Τὰ νεανικά χρόνια τοῦ Δομήνικου Θεοτοκόπουλου*, σ. 107-113.

επιρροή πάνω στους ορθόδοξους, που αποτελούσαν το 95% του συνολικού πληθυσμού του νησιού¹³⁰.

Στο σημείο αυτό της αναφοράς μας στην άμβλυση των δογματικών αντιθέσεων μεταξύ των δύο εθνοτήτων, αξίζει να επισημάνουμε την περίπτωση του φανατικού καθολικού επισκόπου Σητείας Gaspare Viviani (1525-1605), ο οποίος ενεργώντας ως βικάριος του λατίνου αρχιεπισκόπου, αλλά και με εντολή του Συμβουλίου των Δέκα της Βενετίας, ανέπτυξε Αντιμεταρρυθμιστική δράση στο Χάνδακα (1568)¹³¹, συλλαμβάνοντας και επιτυγχάνοντας να καταδικασθούν σε εξοντωτικές ποινές τρεις επιφανείς κάτοικοι του Χάνδακα, λόγω των νέων φιλομεταρρυθμιστικών, πιθανότατα καλβινίζουσας απόκλισης, ιδεών τους¹³². Σημειωτέον, βέβαια, ότι ο Viviani σε κατηχητική διδασκαλία του προς τον ορθόδοξο κληρικό της Κρήτης, ως γνώστης των τοπικών συνηθειών, της ψυχολογίας και των πεποιθήσεων των ανθρώπων στους οποίους απευθύνεται, αποφεύγει με πολλή προσοχή κάθε είδους αναφορά σε θέματα που χωρίζουν τις δύο Εκκλησίες και προβάλλει την ενότητα της χριστιανικής διδασκαλίας, επιλέγοντας θέματα κοινής αποδοχής και υποχωρώντας ακόμη και σε δογματικά ζητήματα, για να αποφύγει τις παρεξηγήσεις. Χαρακτηριστικά, παραθέτει ολόκληρο το κείμενο του "Συμβόλου της Πίστεως" κατά τον ορθόδοξο τύπο του, αποφεύγοντας τον επίμαχο όρο *filioque*¹³³. Δεν είναι τυχαίο ότι και ο συντάκτης του εκδιδόμενου ομιλιαρίου, π. Μάρκος, αποσιωπά κάθε αναφορά σε δογματικά θέματα, που διαφοροποιούν την ορθόδοξη-ανατολική από τη λατινική-δυτική Εκκλησία, καθώς και στις συνθήκες του τόπου και της εποχής του. Σημειωτέον ότι και εκείνος παραθέτει αυτούσιο το κείμενο του "Συμβόλου της Πίστεως" κατά τον ορθόδοξο τύπο του (βλ. ομ. 4, στ. 21- 22).

Από το 16ο αιώνα, λοιπόν, η Εκκλησία της Κρήτης περνούσε ειρηνική φάση, ιδιαίτερος έπειτα από την απομάκρυνση του μισαλλόδοξου λατίνου αρχιεπισκόπου

122. Παπαδάκη, *Θρησκευτικές και κοσμικές τελετές στη βενετοκρατούμενη Κρήτη*, Ρέθυμνο 1995. Παναγιωτάκης, *Τὰ νεανικά χρόνια τοῦ Δομήνικου Θεοδοκόπουλου*, σ. 110-111.

123. Gerola Giuseppe, *Monumenti veneti nell' isola di Creta*, τομ. II, Βενετία 1908, σ. 158-159.

124. Κακλαμάνης, *Ἡ χαρτογράφηση τοῦ τόπου και τῶν συνειδήσεων*, σ. 35.

125. Παπαδάκη, *Θρησκευτικές τελετές*, σ. 23. Πρβλ. Τσιρπανλής, *Τὸ Κληροδότῆμα*, σ.312- 315, όπου δημοσιεύεται το σχετικό έγγραφο.

126. Τσιρπανλής, *Ἀπὸ τὴ φιλορθόδοξη πολιτικὴ τῆς Βενετίας στὴν ἑλληνικὴ Ἀνατολή. (Ἀνέκδοτα ἔγγραφα τῶν ἐτῶν 1581-1597)*, *ΕΕΒΣ* 39-40 (1972-1973) < Λειμών. Προσφορὰ εἰς τὸν καθηγητὴν Ν. Β. Τωμαδάκη>, σ. 296-311. Παπαδάκη, *Θρησκευτικές τελετές*, σ. 123.

127. Θεοχάρης Δετοράκης, *Τὰ μοναστήρια στὴ βενετοκρατούμενη Κρήτη, Βενετοκρατικὰ Μελετήματα* (1971-1994), Ἡράκλειο 1996, σ. 217-226.

128. Κακλαμάνης, *Ἡ χαρτογράφηση τοῦ τόπου και τῶν συνειδήσεων*, σ. 35-36.

129. Παναγιωτάκης, *Παιδεία*, σ. 111 & Ἀλεξίου, *Κάστρο*, σ. 170-171.

130. Τωμαδάκης, *Ὁρθόδοξοι παπᾶδες*, σ. 45.

131. Δετοράκης Θεοχάρης, *Ἡ κατηχητικὴ διδασκαλία τοῦ λατίνου ἐπισκόπου Σητείας Gaspare Viviani πρὸς τὸν ὀρθόδοξο κληρικό τῆς Κρήτης, Ἀριάδνη* 3 (1985), 110.

132. Παναγιωτάκης, *Ὁ Ἰωάννης Κασσιμάτης καὶ τὸ Κρητικὸ Θέατρο, Ἀριάδνη* 1 (1983), 96-97.

133. Δετοράκης, *Κατηχητικὴ διδασκαλία*, σ. 115.

Lorenzo Vitturi (1576-1597) και την αντικατάστασή του από τον Tommaso Contarini (1598-1604), λόγιο και ικανό κληρικό, ο οποίος εγκατέλειψε την πολιτική του σταδιοδρομία και δέχτηκε το ανώτερο εκκλησιαστικό αξίωμα, για να αποκαταστήσει την ταραγμένη τάξη στα εκκλησιαστικά πράγματα της Κρήτης, που είχαν γενικότερες συνέπειες για τη Βενετία, τις σχέσεις της με τον πάπα και με τους ορθοδόξους. Στα χρόνια του Contarini και του διαδόχου του Alvise Grimani (1605-1620) η ορθόδοξη εκκλησία απολάμβανε πολλές ελευθερίες, οι Κρήτες ζούσαν ειρηνικά με τους Ενετούς και ενώ παλαιότερα απεχθάνονταν το αξίωμα του πρωτοπαπά, προσώπου εμπίστου των Ενετών, αργότερα το επιζητούσαν. Οι ορθόδοξοι πλήθαιναν, ρωμαιοκαθολικοί έμεναν υποχρεωτικά μόνο οι Ενετοί ευγενείς, για να μη χάσουν τους τίτλους ευγενείας¹³⁴.

Κατά την ίδια περίοδο, οι γόννοι των ευκατάστατων βενετοκρητικών οικογενειών σπούδαζαν στην Κρήτη και στην Ιταλία, μετέχοντας στην ελληνολατινική παιδεία και τον πολιτισμό της μετααναγεννησιακής περιόδου¹³⁵. Βεβαίως, η εγγραματοσύνη ήταν αποκλειστικό προνόμιο των οικονομικά ισχυρών κατοίκων των αστικών κέντρων, σε αντίθεση με τους πτωχούς αγρότες-κατοίκους της υπαίθρου¹³⁶. Οι αρχαιόφιλοι Ενετοί πατρίκιοι και οι Ιταλοί ανθρωπιστές αγόραζαν από την Κρήτη ή παρήγγελλαν ελληνικά χειρόγραφα και πολλοί μάθαιναν εκεί την ελληνική γλώσσα, η οποία είχε πλέον επικρατήσει και θριαμβεύσει έναντι της λατινικής, καθώς η ελληνική μιλιόταν απ' όλους¹³⁷. Η βυζαντινή λόγια παράδοση και η αντιγραφή των κλασικών κειμένων σε χειρόγραφα δεν είχαν πάψει να θεραπεύονται στα κρητικά μοναστήρια, όσο σπάνιοι κι αν ήταν οι μορφωμένοι μοναχοί¹³⁸. Μέσα σ' αυτό το κλίμα της ελευθερίας υπήρχαν όλες οι δυνατότητες για την ανάπτυξη πνευματικής ζωής στην Κρήτη, πράγμα που φαίνεται από τη λογοτεχνική παραγωγή στα ελληνικά και στα ιταλικά, που δεν μας είναι ακόμη όλη γνωστή, και από την ίδρυση της Ακαδημίας των Stravaganti (γύρω στα 1590) στο Χάνδακα, στην οποία εκτός από τους Ενετούς συμμετείχαν και Έλληνες, ίσως και λόγιοι κληρικοί, με σκοπό την καλλιέργεια των γραμμάτων¹³⁹. Στα χρόνια αυτά της πνευματικής ακμής της Κρήτης φαίνεται ότι λειτουργούσε και η πολυσυζητημένη σχολή του σιναϊτικού μετοχίου της Αγίας Αικατερίνης στο Χάνδακα¹⁴⁰, σημαντικά ονόματα πρώτων διδασκάλων της οποίας είναι του Ιωάννου Μορεζήνου, του Ιωάσαφ Δορνανού, ενώ μαθητές και διδάσκαλοι της σχολής διατελούσαν πολλοί διάσημοι λόγιοι και ιεράρχες, όπως ο Μάξιμος Μαργούνιος, ο

134. Άλεξίου, *Η κρητική λογοτεχνία*, σ. 104 & Τοῦ ἰδίου, *Κάστρο*, σ. 150. Πρβλ. Κακουλίδη, *Μορεζήνος*, σ. 18-19, Μανούσακας Μ., *Βενετικά έγγραφα*, σ. 149-238 και Σπανάκης, *Θρησκευτική κατάσταση*, σ. 134-138.

135. Κακλαμάνης, *Η χαρτογράφηση τοῦ τόπου καὶ τῶν συνειδήσεων*, σ. 40.

136. Κακλαμάνης, *Η χαρτογράφηση τοῦ τόπου καὶ τῶν συνειδήσεων*, σ. 40-41.

137. Παναγιωτάκης, *Παιδεία*, σ. 111.

138. Άλεξίου, *Κάστρο*, σ. 169.

139. Παναγιωτάκης, *Παιδεία*, σ. 111. Βλ. επίσης: Μανούσακας Μ., *Η κρητική λογοτεχνία κατὰ τὴν ἐποχὴ τῆς Βενετοκρατίας*, Θεσσαλονίκη 1965.

140. Παναγιωτάκης, *Παιδεία*, σ. 111 Πρβλ. Φραγκούλη Ἀργίνη, *Η Σιναϊτικὴ Σχολὴ τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης στὸ Χάνδακα*, ἐκδ. Ἰδρύματος Ὁρους Σινᾶ, Ἀθῆναι 1998. Τωμαδάκης Νικόλαος, *Η δῆθεν Σιναϊτικὴ Σχολὴ τοῦ Χάνδακος, Πεπραγμένα Στ' Διεθνoῦς Κρητολογικοῦ Συνεδρίου*, τ. 2, 1991, σ. 621- 652.

141. Βλ. το σχετικό κεφάλαιο της παρούσας διατριβής περί της χειρόγραφης παράδοσης του κειμένου.

142. Για όλα τα σχετικά με την οικογένεια των Μορεζήνων, βλ. α) Κακουλίδη, *Μορεζήνος*, σ. 7-78 και β) την υπό προετοιμασία *Εἰσαγωγή* της Ελ. Κακουλίδη *γιὰ τὴν νέα πλήρη ἔκδοση τῶν θαυμάτων μόνο ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ Ἰωάννου Μορεζήνου*.

Μελέτιος Βλαστός, ο Μελέτιος Πηγάς, ο Κύριλλος Λούκαρις, ο Μελέτιος Μακρός, ο Μελέτιος Συρίγος, κ.ά.

Έχοντας σχηματικά παρουσιάσει το πολιτισμικό πλαίσιο του Χάνδακα κατά το 16ο αιώνα, καλό θα ήταν να αξιολογήσουμε τις λιγοστές πληροφορίες που αντλούμε από τους εξεταζόμενους κώδικες που παραδίδουν το ομιλιάριο του ιεροκήρυκα Μάρκου, προκειμένου να προβούμε σε συγκεκριμένες υποθέσεις αναφορικά με το πρόσωπο του συγγραφέα. Η σπάνις αυτή των πληροφοριών που διαθέτουμε για την παρουσίαση της προσωπογραφίας του δεν μας επιτρέπει τη συναγωγή συγκροτημένων και ασφαλών συμπερασμάτων. Έτσι, ευθύς αμέσως θα παρουσιάσουμε την εξελικτική πορεία της ερευνητικής μας σκέψης, παραθέτοντας μονάχα ενδείξεις για την πατρότητα του εκδιδόμενου ομιλιαρίου της Μεγάλης Τεσσαρακοστής.

Γνωρίζοντας βάσει των κωδίκων ότι συντάκτης του ομιλητικού κειμένου είναι κάποιος "ιερέυς Μάρκος Χάνδακος Κυρίας Άγγέλων" (κώδ. Alexandrinus gr. 130, φ. 26^Γ) και ότι ο αρχαιότερος κώδικας που παραδίδει το ομιλιάριο και το όνομά του χρονολογείται στο 16ο αιώνα (κώδ. Marcianus gr. II 97), προσπαθήσαμε επιπρόσθετα να αξιοποιήσουμε τις σημειώσεις του περιθωρίου του κώδικα Alexandrinus gr. 130 στο φ.120: "Γαβριήλ ιερομόναχος" και στο φ.318: "Γαβριήλ", που μαρτυρούν ότι ο αντιγραφέας του κώδικα είναι κάποιος ιερομόναχος Γαβριήλ, αλλά και τις φράσεις "**τῷ τῆς Κρήτης διδακτῆ**" (κώδικες M, I) και "**τῷ τῆς Κρήτης διδακτῆν**" (κώδικας a), που συνοδεύουν το όνομα του συντάκτη του ομιλιαρίου, π. Μάρκου, στους τίτλους της 1ης ομιλίας των τριών κωδίκων από τους οκτώ που παραδίδουν το εν λόγω κείμενο¹⁴¹.

Αρχικά, συγκεκριμένα στοιχεία οδήγησαν τη σκέψη μας στην πιθανή ταύτιση του π. Μάρκου με το λόγιο ιερέα του 16ου αιώνα, Μάρκο Μορεζήνο Α΄, ο οποίος έζησε στο Χάνδακα από το 1520 έως το 1587 ή 1595¹⁴². Γεγονός είναι ότι διαθέτουμε γι' αυτόν μόνο έμμεσες πληροφορίες από την οικογενειακή του ζωή. Ήταν λειτουργός στην ιδιόκτητη οικογενειακή εκκλησία της Παναγίας της Φανερωμένης, την οποία ευλαβούνταν ιδιαίτερος, και μνημονεύεται ως εξορκιστής σεληνιαζομένων, πνευματικός πατέρας αγαπητός στο ποιμνίό του ακόμα και μετά θάνατον¹⁴³. Η γνωριμία του με τον Solomon Schweigger και το γεγονός ότι γράφει στο λεύκωμα του Schweigger: "*Ιερέυς Μάρκος Μορεζήνος, εἰς μνήμης χάριν σοὶ τῷ σοφῷ Σολομώντι Γερμανῷ αὐτοχειρῶς τάδε γε γράφω. ἀφπᾶ, Αὐγουστῶ κῆ, Candiae*"¹⁴⁴ δείχνουν ότι ο π. Μάρκος δεν ήταν άσημος. Παιδιά του μνημονεύονται ο ιερέας Ιωάννης, ο Μιχαήλ, που κατέχει δημόσια θέση, η Μαριέτα (ή Μαργαρίτα), πιθανόν και ο Άνθιμος. Ο εγγονός του, π. Μάρκος Β΄ (1570 – μεταξύ 1634 και 1636), ακολούθησε την οικογενειακή παράδοση, κληρονόμησε τη βιβλιοθήκη, την ιδιόκτητη εκκλησία, της οποίας υπήρξε και λειτουργός, και πολλά ακίνητα¹⁴⁵. Ο εγγονός Μάρκος ήταν επίσης λόγιος και ιεροκήρυκας, συστηματοποίησε τη βιβλιοθήκη που κληρονόμησε, είχε σχέσεις με άλλους πνευματικούς ανθρώπους της εποχής του και αλληλογραφούσε μαζί τους¹⁴⁶.

Οι ενδείξεις των κωδίκων που παραδίδουν το ομιλιάριο του π. Μάρκου και προσανατόλισαν αρχικά τη σκέψη μας προς ταύτισή του με τον π. Μάρκο Μορεζήνο τον Α΄ είναι οι εξής:

143. Κακουλίδη, *Εἰσαγωγή*, σ. 13-14 και αυτόθι *κείμενο Θαύματος νοτ' (περὶ Σελήνης)*, σ.475. Στην αναφορά του στο Θαύμα λ' (βλ. Κακουλίδη, *Εἰσαγωγή*, σ. 13) ο Ιωάννης αναφέρεται στον παππού του και πατέρα του π. Μάρκου, ιερομόναχο (μετά το θάνατο της πρεσβυτέρας του) Μαλαχία, ο οποίος ήταν λειτουργός της οικογενειακής εκκλησίας και καλλιεργητής κρίνων στον αυλόγυρο του ναού. Περί του ναού της Παναγίας της Φανερωμένης, βλ. Gerola G., *Topografia delle chiese della città di Candia. Bessarione* 34 (1918) 19 & 40 και περί των ιδιοκτητήτων εκκλησιῶν βλ. Σπανάκη Στ., *Η θρησκευτική κατάσταση στην Κρήτη τον XVI αιώνα, Κρητικά Χρονικά* 21 (1969), σ. 144, σημ. 6.

144. Βλ. έκδοση της επιστολής στον Legrand, *B.H.* 4, 258 και στον Β. Μυστακίδη, *Γράμματα δωρεᾶς μονῶν καὶ χωρῶν, ΕΦΣΚ, Ἀρχαιολ. Δελτίον, Παράρτ. ΚΔ΄-ΚΣΤ΄ τόμου* (1896) 132.

1) Οι σημειώσεις του περιθωρίου του κώδικα Alexandrinus gr. 130 στο φ.120: "Γαβριήλ ιερομόναχος" και στο φ.318: "Γαβριήλ" μαρτυρούν ότι ο αντιγραφείς του κώδικα είναι κάποιος ιερομόναχος Γαβριήλ. Σημειωτέον ότι ο ιερομόναχος Γαβριήλ Ζαχαρίας, γιος του αφέντη Τζουάνε από το Χάνδακα, ήταν συγγενής της οικογένειας των Μορεζήνων και συγκεκριμένα θείος των εγγονών του π. Μάρκου Μορεζήνου Α΄ (Μάρκου Β΄ και Μιχαήλ). Μάλιστα, στη διανομή της οικογενειακής περιουσίας αναφέρονται ακίνητα που βρίσκονται στο λογαριασμό του Γαβριήλ και στη συνέχεια τα κληρονομεί ο π. Μάρκος Β΄. Φαίνεται ότι στα 1602 είναι ήδη μοναχός και στα 1607 υπογράφει μαζί με τον Ιωάννη, γιο του π. Μάρκου Α΄, ως μάρτυρας μια συμβολαιογραφική πράξη. Στις 4 Οκτωβρίου 1610, φεύγοντας για να κατοικήσει στη μονή της Παναγίας Ακρωτηριανής, διορίζει εκπρόσωπό του στο Χάνδακα τον Ιωάννη. Στις 6 Νοεμβρίου 1613 διορίζεται με πράξη του δούκα οικονόμος της μονής της Παναγίας Σπηλιώτισσας, μετά τον θάνατο του Ιωάννη. Στις 25 Μαΐου του 1614 αναφέρεται πάλι ως οικονόμος της ίδιας μονής. Ο Γαβριήλ Ζαχαρίας είναι γνωστός και ως βιβλιογράφος, που έχει αντιγράψει στα 1602 ένα χειρόγραφο της "Κλίνης του Σολομώντος" (εγκωμιαστικού έργου του Ιωάννου Μορεζήνου για τη Θεοτόκο), το Ξηροποτάμου 202, και το β΄ μέρος του Holkham Hall 75, στα 1610. Την εποχή που έγραψε το τελευταίο αυτό χειρόγραφο μόναζε στη μονή του Αγ. Αντωνίου των Απεξανών. Ο ίδιος έγραψε στα 1610 και το χειρόγραφο Ιεροσολύμων, Πατρ. Βιβλ. 338¹⁴⁷.

Η κ. Κακουλίδη μάς παραχώρησε δύο δείγματα γραφής του Γαβριήλ, από το χφ Holkham Hall 75 (έτ. 1610) και από το Ιβήρων 202 (έτ. 1602). Συγκρίνοντας προσεκτικά τη γραφή του χφ Alexandrinus gr. 130 και των δειγμάτων που λάβαμε, σημειώνουμε ότι η γραφή του ιερομονάχου Γαβριήλ του αλεξανδρινού κώδικα ομοιάζει με τη γραφή του Γαβριήλ Ζαχαρία (βλ. δείγματα γραφής στο Επίμετρο της παρούσας διατριβής). Κατά συνέπεια, χρονολογήσαμε και τον εν λόγω αλεξανδρινό κώδικα, που δεν φέρει χρονολογική ένδειξη, στο πρώτο μισό του 17ου αιώνα, ταυτίζοντάς τον με το χρόνο ζωής και βιβλιογραφικής δράσης του Κρητικού ιερομονάχου Γαβριήλ Ζαχαρία, του οποίου δύο φορές την υπογραφή φέρει.

2) Όπως προαναφέρθηκε, ο εγγονός π. Μάρκος Β΄ διατηρούσε σχέσεις με πνευματικούς ανθρώπους της εποχής του. Στα 1614 ο ηγούμενος της μονής Βροντησίου, Λαυρέντιος Μαρίνος, του αφιερώνει κάποιο έργο του. Πιο συγκεκριμένα, στον υπ' αριθ. 2792 Αγιορειτικό κώδικα 118 της μονής Δοχειαρίου αναγινώσκουμε: "αχιδ' (= 1614) Φευρουαρίου κ' έγγραφη τὸ παρὸν διὰ χειρὸς Μερκουρίου εὐτελοῦς ιερομονάχου τοῦ Βενετζᾶ"¹⁴⁸. Με το χέρι του κωδικογράφου ιερομονάχου Μερκουρίου Βενετζᾶ, σημειώνονται στον ίδιο κώδικα δύο έργα του Λαυρέντιου Μαρίνου: "τοῦ πανοσιωτάτου καὶ λογιωτάτου κῦρ Λαυρεντίου πρωτοσυγκέλλου καὶ ἡγουμένου τοῦ Μαρίνου περὶ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος" και παρακάτω "Ἔτερον ἀπολογία καὶ ἀνατροπὴ κατὰ τῶν λεγόντων κρείττονα τὸν γάμον τῆς παρθενίας καὶ κατὰ τῶν αὐτῶν ζητημάτων τῷ πεπαιδευμένῳ ἀνδρὶ κυρίῳ Μάρκῳ τῷ Μορεζήνῳ υἱῷ ἐν Χριστῷ Λαυρέντιος ὁ τοῦ Βροντησίου ταπεινὸς ἡγούμενος ὁ Μαρίνος εὐσέβειαν παρὰ Θεοῦ"¹⁴⁹. Ίσως λοιπόν ο Λαυρέντιος ήταν δάσκαλος

145. Κακουλίδη, *Μορεζήνος*, σ. 41.

146. Κακουλίδη, *Μορεζήνος*, σ.43.

147. Κακουλίδη, *Μορεζήνος*, 47-48.

148. Σπ. Λάμπρου, *Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὄρους Ἑλληνικῶν κωδίκων*, τ. 1, ἐν Κανταβριγία, σ. 252, κῶδιξ 2792, 118.

149. Αὐτόθι, ἀρ. 6 καὶ 7.

150. Α. Παπαδοπούλου-Κεραμέως, *Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη*, 1, ἐν Πετροπόλει 1891, σ. 279, ἀρ. 192.

151. Κακουλίδη, *Μορεζήνος*, σ.43.

152. Παναγιωτάκης, *Ἐνετοκρατία*, σ. 3.

ή πνευματικός του π. Μάρκου Β'. Ο κωδικογράφος που φιλοπόνησε τον προαναφερθέντα κώδικα, ιερομόναχος Μερκούριος Βενετζάς, αντέγραψε και τον Hierosolymitanus S. Sepulcri 192 (έτ. 1616), ο οποίος παραδίδει το ομιλιάριο του π. Μάρκου που εκδίδουμε, στο φ. 381β του οποίου αναγινώσκουμε: "είληφε τέρμα τὸ παρὸν ἕως ὧδε ἔτους τοῦ σωτηρίου αχίζ' δεκεμβρίου ια' διὰ χειρὸς Μερκουρίου εὐτελοῦς ἱερομονάχου τοῦπίκλιν Βενετζά, ἐν τῇ μονῇ τοῦ ὁσίου καὶ θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν Ἄντωνίου τοῦ μεγάλου, τοῦ ἐπονομαζομένου Βροντησίου, ἡγεμονεύοντος τοῦ πανοσιωτάτου καὶ σοφωτάτου πατρὸς ἡμῶν κυρίου κυρίου Λαυρεντίου τοῦ Μαρίνου"¹⁵⁰. Αν σε όλα αυτά συμπληρώσουμε την πληροφορία ότι ο εγγονός π. Μάρκος συστηματοποίησε τη βιβλιοθήκη που κληρονόμησε από τον παππού (π. Μάρκο Μορεζήνο Α') και τον πατέρα του (π. Ιωάννη Μορεζήνο)¹⁵¹, σε συνδυασμό με το ότι η μονή Βροντησίου αποτελούσε ένα από τα αξιολογότερα κέντρα αντιγραφής κωδίκων στην ενετοκρατούμενη Κρήτη¹⁵², θα μπορούσαμε να εικάσουμε ότι ο εγγονός π. Μάρκος είχε χαρίσει αντίγραφο της αυθεντικής συλλογής ομιλιών της Μ. Τεσσαρακοστής του παππού του στον πνευματικό του πατέρα ή διδάσκαλο, Λαυρέντιο Μαρίνο, το οποίο αντεγράφη το 1616, υπό τη μορφή με την οποία έως τότε είχε διασωθεί.

Την ταύτιση του συντάκτη του εκδιδόμενου ομιλιαρίου με τον π. Μάρκο Μορεζήνο Α' ανατρέπει η αξιοπρόσεκτη λεπτομέρεια της διαφορετικής επωνυμίας του ναού στον οποίο εφημέρευε ο π. Μορεζήνος και εκείνου στον οποίο λειτουργούσε και κήρυττε ο π. Μάρκος του ομιλιαρίου. Σημειωτέον ότι ο Ιωάννης Μορεζήνος αναφέρει πως ο πατέρας του εφημέρευε στο ναό της Κυρίας της Φανερωμένης, στο Κάστρο της Κρήτης¹⁵³. Από το σύνολο των τοπογραφικών στοιχείων που ο Gerola παραθέτει για τις εκκλησίες της πόλης του Χάνδακα, εντοπίζουμε τουλάχιστον 3 ναούς με την επωνυμία Φανερωμένη (Μαρία Φανερωμένη *sti Vagià*, Κυρία Φανερωμένη τοῦ Σαλβαδώρου, Μαρία Φανερωμένη σὸ Μαρτινάγκο)¹⁵⁴. Αξίζει να επισημανθεί ότι ο Ιωάννης Μορεζήνος αναφέρει την ιδιόκτητη οικογενειακή εκκλησία όπου ιερουργούσε ο πατέρας του ως *Κυρία Φανερωμένη*, τίτλο που με ακρίβεια φέρει μόνο ο ναός της *Κυρίας τῆς Φανερωμένης τοῦ Σαλβαδώρου*¹⁵⁵, κεντρικής περιοχής του Χάνδακα, πλησίον της αγοράς (Φόρου) της πόλης¹⁵⁶. Κατά τη μαρτυρία, επίσης, του νοταρίου του Χάνδακα Zorzi Petropulo (B. 201, f. ρξά^{r-v} (15 Φεβρουαρίου 1596), στην ιερατική οικογένεια των Μορεζήνων ανήκε η "ἐκκλησία τῆς Κυρίας τῆς Φανερωμένης ποῦ βρίσκεται εἰς τὴν κοντράδαν τοῦ Σάν Σαλβαδώρο"¹⁵⁷. Σαφώς η συγκεκριμένη εκκλησία διαφοροποιείται από εκείνη της Κυρίας των Αγγέλων, όπου εφημέρευε ο συντάκτης του ομιλητικού μας κειμένου, και δε μαρτυρείται ουδεμία σχέση συνεργασίας των δύο ναών ή του π. Μορεζήνου με την ενορία της Κυρίας των Αγγέλων. Συνεπώς, αποκλείεται βάσει των υπάρχουσών πληροφοριών η ταύτιση του π. Μάρκου Μορεζήνου Α' με τον π. Μάρκο του ομιλιαρίου που εκδίδουμε.

Λόγω της ανεπάρκειας άμεσων μαρτυριών της χειρόγραφης παράδοσης του ομιλητικού κειμένου, η ταυτότητα του συντάκτη του δεν μπορεί να προσδιοριστεί

153. Κακουλίδη, *Εἰσαγωγή*, σ. 13-14 και αυτόθι *κείμενο Θαύματος νοσ' (περὶ Σελήνης)*, σ.475.

154. Gerola, *Topografia*, σ. 18-19 και σ. 40, σημ. 17- 18.

155. Gerola, *Topografia*, σ. 30, αριθμ. αναφ. 31.

156. Gerola, *Topografia*, σ. 40, σημ. 17 και Ἀλεξίου, *Κάστρο*, σ. 148. Βλ. αρ. 71 στον ένθετο χάρτη του Werdmüller στο έργο του Στεργίου Σπανάκη, *Μνημεία τῆς Κρητικῆς Ἱστορίας*, τ. VI.

157. Κακουλίδη, *Μορεζήνος*, (Παράρτημα έγγραφων).

158. Gerola, *Topografia*, σ. 24.

159. Gerola, *Topografia*, σ. 41, σημ. 26.

160. Gerola, *Topografia*, σ. 23 και σ. 41, σημ. 26. Πρβλ. Σπανάκης, *Συμβολή στην ἐκκλησιαστική ἱστορία*, σ. 264 και Στ. Ξανθουδίδης, *Χάνδαξ-Ἡράκλειον (ἱστορικὰ σημειώματα)*, ἐπιμ. Στυλ. Ἀλεξίου, Ἡράκλειον 1964, σ. 56-57. Βλ. αρ. 104 στον ένθετο χάρτη του Werdmüller στο έργο του Στεργίου Σπανάκη, *Μνημεία τῆς Κρητικῆς Ἱστορίας*, τ. VI.

επακριβώς. Προσωπογραφείται, λοιπόν, ως ένας ιερέας ονόματι Μάρκος, αγνώστου επιθέτου, που λειτουργεί και κηρύττει στο ναό της Κυρίας των Αγγέλων του Χάνδακα κατά το 16ο αιώνα, σύμφωνα με τη χρονολόγηση του κώδικα Marcianus gr. II 97, του μόνου πρώιμου χρονολογημένου κώδικα που παραδίδει το όνομα του Μάρκου και το ομιλιάριό του. Σημειωτέον ότι ο Gerola διασώζει, από κατάλογο των παπάδων του Χάνδακα, αναφορά στον ιερέα (*papa*) της *Chiera ton Angelo*, χωρίς όμως να τον κατονομάζει¹⁵⁸ και μνημονεύει το ναό της Παναγίας ή Μαρίας ή Κυρίας των Αγγέλων¹⁵⁹, που αποτελούσε την έδρα του πρωτοπαπά Χάνδακα και βρισκόταν στο βούργο (νέα πόλη), στην αρχή της δεξιάς πλευράς της Πλατειάς Στρατάς, πλησίον των Σφαγείων (*Beccaria*)¹⁶⁰.

Ο ναός της Κυρίας των Αγγέλων (*Santa Maria degli Anzoli*) διέθετε αδελφότητα, που αποτελούσε έναν από τους επισημότερους ορθοδόξους οργανισμούς του βενετοκρατούμενου Χάνδακα. Σύμφωνα, μάλιστα, με αρχειακή πηγή του 1543, το ευαγές ίδρυμα της Αγίας Θεοδοσίας αποτελούσε ιδιοκτησία του ναού και της αδελφότητας της Κυρίας των Αγγέλων. Από την άλλη πλευρά, σε έγγραφο του 1625, ο ορθόδοξος ναός του εν λόγω ιδρύματος αναφέρεται ως παρεκκλήσι (*carpella*) του επίσημου ορθόδοξου ναού και της αδελφότητας των αστών (*cittadini*) του Χάνδακα, της Παναγίας της Τριμάρτυρης¹⁶¹. Η Αν. Παπαδία-Λάλα επισημαίνει χαρακτηριστικά ότι "ήδη, παλιότερα, είχαν εντοπισθεί και επισημανθεί οι διαπλεκόμενες διοικητικές σχέσεις μεταξύ της Κυρίας των Αγγέλων και της Παναγίας της Τριμάρτυρης"¹⁶² και συμπληρώνει ότι "στο βενετοκρατούμενο Χάνδακα λειτουργούσε, τουλάχιστον από το 16ο αιώνα, μια σειρά ιεραρχημένων και αλληλοεξαρτημένων ορθοδόξων οργανισμών και αδελφοτήτων, όπου έντονη ήταν η παρουσία του κοινωνικοοικονομικά ανερχόμενου, την περίοδο εκείνη, και, κατά κύριο λόγο, ορθόδοξου σώματος των αστών"¹⁶³. Πιθανολογείται, μάλιστα, "το ανερχόμενο από το 16ο αιώνα κοινωνικό αυτό στρώμα των Κρητικών αστών να χρησιμοποίησε τις οργανωμένες φιλανθρωπικές δραστηριότητες ως μέσον για την ενεργότερη συμμετοχή του στην πολιτική ζωή του τόπου, κατά το ανάλογο παράδειγμα των Βενετών ευγενών"¹⁶⁴. Από το 17ο αιώνα, όμως, οι Κρητικοί αστοί έχασαν την αποκλειστική συμμετοχή στη διοίκηση του ιδρύματος της Αγίας Θεοδοσίας και κατά συνέπεια το ίδρυμα αποδεσμεύθηκε από τους ορθοδόξους οργανισμούς της Κυρίας των Αγγέλων και της Παναγίας της Τριμάρτυρης¹⁶⁵. Σημειωτέον ότι στην ενορία της Κυρίας των Αγγέλων, και συγκεκριμένα στην καθολική γυναικεία μονή της Αγίας Κλάρας, έδρευε από το 16ο αιώνα το *hospitale della Pietà* του Χάνδακα, του οποίου η σπουδαία κοινωνική προσφορά, αναφορικά με την περίθαλψη των πολυάριθμων απροστάτευτων παιδιών του τόπου, συνεχίστηκε αδιάλειπτα σε όλη την υπόλοιπη περίοδο της Ενετοκρατίας, υπό τον αποκλειστικό διοικητικό έλεγχο των Αρχών¹⁶⁶.

Ο ναός της Κυρίας των Αγγέλων, ως έδρα του πρωτοπαπά Χάνδακα, αποτελούσε τόπο συγκέντρωσης του ορθόδοξου κλήρου και των συντεχνιών της πόλης, για την έναρξη και την κατάληξη της περίφημης λιτανείας της Μεγάλης Παρασκευής, κατά την οποία ο ελληνικός κλήρος, σηκώνοντας τον Επιτάφιο, ξεκινούσε από την Κυρία των Αγγέλων και κατευθυνόταν προς τον Άγιο Τίτο, όπου ενωνόταν με μεγαλοπρέπεια με το λατινικό κλήρο και την ενετική αριστοκρατία και επέστρεφαν όλοι μαζί στον ορθόδοξο καθεδρικό ναό, κρατώντας κεριά στα χέρια¹⁶⁷.

161. Παπαδία- Λάλα, *Εὐαγὴ ἰδρύματα*, σ. 90-91. Πρβλ. Στέφανος Κακλαμάνης, *Ἐρευνες γιὰ τὸ πρόσωπο καὶ τὴν ἐποχὴ τοῦ Γεωργίου Χορτάτση*, Ἡράκλειο Κρήτης 1993, σ. 37 και 40.

162. Παπαδία- Λάλα, *Εὐαγὴ ἰδρύματα*, σ. 92.

163. Παπαδία- Λάλα, *Εὐαγὴ ἰδρύματα*, σ. 92.

164. Παπαδία- Λάλα, *Εὐαγὴ ἰδρύματα*, σ. 92.

165. Παπαδία- Λάλα, *Εὐαγὴ ἰδρύματα*, σ. 99.

166. Παπαδία- Λάλα, *Εὐαγὴ ἰδρύματα*, σ. 114 & 135.

167. Παπαδάκη, *Θρησκευτικὲς τελετὲς*, σ. 125. Πρβλ. Ἀλεξίου, *Κάστρο*, σ. 44.

Γεγονός είναι ότι οι πλησιέστεροι κώδικες στο αυθεντικό ομιλητικό κείμενο του π. Μάρκου, οι Marcianus gr. II 97 και Hierosolymitanus S. Sepulcri 192, δεν προσδιορίζουν σε κανένα σημείο τους το ναό όπου εφημέρευε ο π. Μάρκος. Η μοναδική αναφορά στο ναό της *Κυρίας των Ἀγγέλων* γίνεται από τον ιερομόναχο Γαβριήλ Ζαχαρία, ο οποίος γράφει τον κώδικα Alexandrinus gr. 130 (εν συνεχεία η πληροφορία αντιγράφεται στον κώδικα Athous gr. Mon. Pantel. 587 (6094).

Στο σημείο αυτό αξίζει να υπενθυμισθεί ότι ο Ehrhard κάνει ειδική μνεία του παπα-Μάρκου και του ομιληαρίου του, θεωρώντας τον ως συντάκτη της διευρυμένης μορφής του Ομιληαρίου II¹⁶⁸. Ιδιαίτερη έμφαση δίνει ο Ehrhard στον κώδικα Marcianus gr. II 97, ο οποίος φέρει το όνομα και το ομιληαρίου του π. Μάρκου¹⁶⁹. Μάλιστα, θεωρεί ότι, εφόσον το απόσπασμα του Κώδικα 46 της Μονής της Ἁγίας της Ἄνδρου¹⁷⁰, του 15^{ου} αιώνα (φφ. 33-62) που περιέχει ομιληαρίου για τη Μ. Τεσσαρακοστή φέρει τον τίτλο: "Λόγοι ἐκλελεγμένοι ἐκ πολλῶν βιβλίων διδασκαλιῶν συναχθὲν παρὰ ἁγίου σημειοφόρου ἁγιορείτου μεγάλου ἀνδρός", δηλαδή ομοιάζει πολύ ως προς τον τίτλο με τον τίτλο του κώδικα Marcianus gr. II 97: "Λόγοι ἐκλελεγμένοι ἐκ πολλῶν βιβλίων διδασκαλικῶν συναχθὲν παρὰ ἱερέως κυροῦ Μάρκου τῷ τῆς Κρήτης διδασκῆ", μπορεί να ταυτιστεί ο συντάκτης του με τον παπα-Μάρκο του χφ Marc. gr. II 97¹⁷¹. Σαφώς διαφωνούμε με την παραπάνω συσχέτιση, καθώς: α) Το εν λόγω μαρκιανό χφ χρονολογείται το 16^ο αιώνα και συμπίπτει με το χρόνο ζωής και συγγραφικής δράσης του ιεροκήρυκα Μάρκου, ενώ το χφ της Ἄνδρου χρονολογείται το 15^ο αιώνα β) Ο π. Μάρκος δεν είναι αγιορείτης μοναχός, αλλά ιερέας στο Χάνδακα.

Ιδιαίτερο προβληματισμό δημιουργούν στον ερευνητή οι φράσεις "**τῷ τῆς Κρήτης διδασκῆ**" (κώδικες M, I) και "**τῷ τῆς Κρήτης διδασκῆν**" (κώδικας a), που συνοδεύουν το όνομα του συντάκτη του ομιληαρίου, π. Μάρκου, στους τίτλους της 1ης ομιλίας του κειμένου. Σημειωτέον ότι δε σώζεται ο τίτλος της 1ης ομιλίας των κωδίκων P, p, μ και οι κώδικες S, A δεν κάνουν ουδεμία αναφορά στο διδασκῆ Κρήτης. Παρενθετικά επισημαίνουμε ότι η λέξη "διδασκῆς" αναφέρεται στον ιεροκήρυκα και είναι συνώνυμη της λέξης "διδάσκαλος", υπό την ειδική έννοια του κατηχητή ή του ερμηνευτή των θείων γραφών¹⁷². Ἄρα, ο διδασκῆς Κρήτης κατά πάσα πιθανότητα ήταν ο ιεροκήρυκας της κρητικής πρωτεύουσας, του Χάνδακα.

Ἔτσι, μπορούμε να συνοψίσουμε ως εξής τις υποθετικές εκδοχές της γνήσιας μορφής του τίτλου της 1ης ομιλίας του εκδιδόμενου ομιληαρίου:

168. Ehrhard, *Überlieferung*, III, σ. 614-615.

169. Ehrhard, *Überlieferung*, III, σ. 601-602 και σ. 614-615.

170. Ehrhard, *Überlieferung*, III, σ. 587.

171. Ehrhard, *Überlieferung*, III, σ. 615.

172. Κριαράς, *Λεξικόν*, τ. Ε' (1977), σ. 109. Πρβλ. *Επιτομή Λεξικού Κριαρά*, τ. Α' (2001), σ. 326-327.

1. **Δοτική πτώση:** "*παρὰ ἱερέως κυροῦ Μάρκου τῷ τῆς Κρήτης διδασκῆ*", προς δήλωση της απόδοσης ή αφιέρωσης των ομιλιών του π. Μάρκου στο διδασκῆ Κρήτης. Πρόκειται για δοτική προσδιοριστική χαριστική, που δηλώνει τη σαφή διάκριση των προσώπων, του π. Μάρκου και του διδασκῆ της Κρήτης, για χάρη ή έπειτα από παραγγελία του οποίου ο Μάρκος συνέταξε το εκδιδόμενο ομιλιάριο της Μ. Τεσσαρακοστής. Είναι γεγονός, βέβαια, ότι δεν εντοπίζουμε ουδεμία εσωτερική αναφορά του ομιλητικού κειμένου σε διαδικασία παραγγελίας ή σε πράξη δωρεάς-αφιέρωσης των ομιλιών εκ μέρους του συντάκτη τους στο διδασκῆ της Κρήτης. Επιπρόσθετα, δεν προσδιορίζεται το όνομα του διδασκῆ Κρήτης, ούτε υπάρχει κάποια επιπλέον τιμητική και προσδιοριστική διασαφήνιση του τίτλου του, που να αναφέρεται στη λογιοςύνη του ή στην ιερατική του ιδιότητα.

2. **Αιτιατική πτώση:** Η αιτιατική ονόματος "*διδασκῆν*" στον τίτλο της 1ης ομιλίας του κώδικα α δεν μπορεί να συνδυασθεί συντακτικά με τη δοτική άρθρου "*τῷ*" που προηγείται ("*τῷ τῆς Κρήτης διδασκῆν*"). Προφανώς πρόκειται για αντιγραφικό λάθος από τη δοτική "*διδασκῆ*" άλλου κώδικα. Η αιτιατική πτώση θα μπορούσε να δικαιολογηθεί συντακτικά μόνο ως εξής στη συγκεκριμένη φράση: "*παρὰ ἱερέως κυροῦ Μάρκου <εἰς> τὸν τῆς Κρήτης διδασκῆν*".

3. **Γενική πτώση:** "*παρὰ ἱερέως κυροῦ Μάρκου τοῦ τῆς Κρήτης διδασκτοῦ*", προς δήλωση της ιδιότητας του π. Μάρκου ως διδασκῆ Κρήτης (ταύτιση των δύο προσώπων). Θα μπορούσε δηλαδή η γενική πτώση παλαιότερου κώδικα να είχε εσφαλμένα αντιγραφεί στους κώδικες Μ και Ι ως δοτική ("*τῷ διδασκῆ*") και στον α ως παρηλλαγμένη εκδοχή της δοτικής ("*τῷ διδασκῆν*"). Αυτή η εκδοχή συνάδει με τη διδασκτική σκοπιμότητα των ομιλιών του π. Μάρκου, με το χαρακτηρισμό τους ως "*λόγων διδασκαλικῶν*" στους τίτλους τους και με τη διδασκαλική (κηρυγματική) δράση του στον ορθόδοξο καθεδρικό ναό της Κυρίας των Αγγέλων του Χάνδακα.

7. Η γλώσσα του ομιληρίου του π. Μάρκου

α) Η γλωσσική ατμόσφαιρα της εποχής

Η ενετοκρατούμενη κρητική κοινωνία δεν ήταν μία μικτή γλωσσικά κοινωνία, εφόσον η ελληνική αποτελούσε τη μόνη γλώσσα επικοινωνίας της συντριπτικής πλειονότητας του πληθυσμού. Όλοι οι κάτοικοι (Κρητικοί, Ενετοί, Εβραίοι, κ.ά), είτε της υπαίθρου είτε των αστικών κέντρων, μιλούσαν την κρητική διάλεκτο, σύμφωνα με τις περιγραφές των Ενετών αξιωματούχων και των περιηγητών στα ταξιδιωτικά τους¹⁷³. Η ιταλική, βέβαια, παρέμεινε ως το τέλος της Ενετοκρατίας η επίσημη γλώσσα της διοίκησης και ειδική υπηρεσία ιταλομαθών υπαλλήλων είχε συσταθεί για την εξυπηρέτηση των πολιτών¹⁷⁴.

Από το δεύτερο μισό του 16ου αιώνα, οι λογοτέχνες εγκατέλειπαν σταδιακά τη δημώδη γλώσσα και στρέφονταν στην έντεχνη χρήση της κρητικής διαλέκτου και στη θεμελίωση ενός λαμπρού λογοτεχνικού πολιτισμού¹⁷⁵. Χαρακτηριστικά ο Στυλ. Αλεξίου επισημαίνει: *"Όπως ήταν φυσικό για μια εποχή, που αγνοούσε την επίδραση του δημοσίου σχολείου και της εφημερίδας, η χρήση του κρητικού γλωσσικού ιδιώματος ήταν γενική. Και οι ανώτερες ακόμη τάξεις μιλούσαν εντελώς ιδιοματικά... Θα ήταν άδικο αν κρίναμε το πνευματικό επίπεδο της κρητικής κοινωνίας από τις ανορθογραφίες που συναντούμε στα χειρόγραφα της εποχής. Εκτός από τους λογίους, σχεδόν όλοι οι άλλοι μορφωμένοι, άσχετα από την κοινωνική τάξη τους, ήταν εντελώς ανορθόγραφοι. Πολύ λίγοι προχωρούσαν στη λεγόμενη "έγκυκλιον παιδευσιν", και τα ελληνικά των πιο πολλών περιορίζονταν στα λίγα γράμματα, που μάθαιναν στα κατώτερα σχολεία με βοηθήματα εκκλησιαστικά βιβλία. Όσοι είχαν ιταλική μόρφωση, εξοικειωμένοι πιο πολύ με το λατινικό αλφάβητο, το χρησιμοποιούσαν ακόμη και όταν έγραφαν ελληνικά"*¹⁷⁶.

Αξιοσημείωτη παρουσιάζεται η ακόλουθη παρατήρηση του R. Browning, αναφορικά με την κατίσχυση της τοπικής διαλέκτου στην ποιητική και θεατρική έκφραση, σε αντιθεση με τον πεζό λόγο των Κρητών: *"Στην Κρήτη αναπτύχθηκε σταδιακά μια εντελώς ανεξάρτητη τοπική δημώδης λογοτεχνική γλώσσα, απαλλαγμένη από αρχαϊστικά στοιχεία. Ως τα τέλη του 16ου και τις αρχές του 17ου αιώνα, αυτό το κρητικό τοπικό*

173. Ν. Παναγιωτάκης, *Ο ποιητής του Έρωτόκριτου*, σ. 157-158. Τοῦ ἰδίου, *Τὰ νεανικά χρόνια τοῦ Δομήνικου Θεοτοκόπουλου*, σ. 120-126.

174. Μαρία Χαιρέτη, *Διοριστήριο έγγραφο Ἑλληνα νοταρίου τῆς Κρήτης (1365), Θησαυρίσματα 3 (1964), 62-72 (εἰδικὰ σ. 63-64)*. Χ. Γάσπαρης, *Ἡ γλώσσα τῆς βενετικῆς γραφειοκρατίας. Ἡ ἀντιπαράθεση λατινικῆς καὶ ἑλληνικῆς γλώσσας στὴ μεσαιωνικὴ Κρήτη (13ος -15ος αἰ.)*, *Σύμμεικτα ΚΒΕ/ΕΙΕ 9 (1994) <Μνήμη Δ.Α. Ζακυνθνοῦ, Μέρος Α'>*, σ. 141-156.

175. Κακλαμάνης, *Ἡ χαρτογράφηση τοῦ τόπου καὶ τῶν συνειδήσεων*, σ. 38.

176. Ἀλεξίου, *Κάστρο*, σ. 167-168.

177. Browning, *Μεσαιωνικὴ καὶ Νέα*, σ. 249.

ιδίωμα χρησιμοποιούνταν για θεατρικά έργα και άλλες ποιητικές μορφές πολύ εκλεπτυσμένες και δυνατές. Όμως και αυτοί οι ίδιοι οι Κρητικοί χρησιμοποιούσαν στον πεζό λόγο την παραδεδομένη κλασικίζουσα γλώσσα¹⁷⁷.

Ειδικότερα, ως προς τη γλώσσα της κρητικής εκκλησιαστικής ομιλητικής, διαπιστώνεται ότι περί τα τέλη της υστεροβυζαντινής περιόδου είχε ήδη αισθητά περιορισθεί η διδασκαλία των ελληνικών μαθημάτων,¹⁷⁸ με αποτέλεσμα ο λαός να μην κατανοεί τους αναγινωσκόμενους πατερικούς λόγους στους ναούς. Επιπλέον παρατηρείται έλλειψη πεπαιδευμένων κληρικών που να μπορούν να αναγινώσκουν και να κατανοούν λόγους πατέρων ή ομιλίες από τα ομιλιάρια. Σ' αυτή τη δυσχερή κατάσταση αναφέρεται με επιστολή του ο αρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης Συμεών, με την οποία υποδεικνύει στον πρωτοπαπά του Χάνδακα να χρησιμοποιείται "ιδιωτικός λόγος" από τους κληρικούς κατά το κήρυγμά τους: "Εἰ δὲ καὶ τῶν πρεσβυτέρων τις εἴη καὶ μὴ λόγου μὲν πλάτος ἔχοι, ἐξισχύοι δὲ Θεοῦ χάριτι ιδιωτικοῖς ῥήμασιν ἐν σοφία Πνεύματος ἐκδιδάσκειν καὶ τὰ θεῖα ἐφερημενεύειν... προτιμητέος οὗτος τοῦ μὴ ἰερωμένου..."¹⁷⁹. Έτσι, η περίοδος αρχιερατείας του Συμεών αποτελεί ένα σχετικό *terminus post quem* της απλοελληνικής ομιλητικής¹⁸⁰. Είναι ίσως υπερβολή να ισχυρίζεται κανείς ότι το καθαρότερο δημώδες ιδίωμα της νεοελληνικής διατηρήθηκε στην Κρήτη κατά το 15^ο αιώνα,¹⁸¹ οφείλουμε όμως να δεχθούμε ότι στην Κρήτη αρχίζει η συγγραφή και καλλιέργεια απλοελληνικών ομιλητικών κειμένων και εξ αυτού ίσως αιτιολογείται η διαπιστωμένη διάδοση κρητικών διαλεκτικών στην "μεσαιωνική Έλληνική κοινή"¹⁸².

β) Κριτική παρουσίαση της γλώσσας του π. Μάρκου

Η γλώσσα του εξεταζόμενου ομιλητικού κειμένου του π. Μάρκου δε χαρακτηρίζεται ως αυστηρή αρχαιοελληνική, αλλά ως απλούστερη κοινή εκκλησιαστική. Είναι ενδεικτική της σχετικής λογιωσύνης του συγγραφέα, αλλά και της εξοικειώσής του με την απλή καθομιλουμένη γλώσσα του λαού. Αξίζει να επισημανθεί ότι στο ομιλιάριο του π. Μάρκου φαίνεται να επικρατεί ακόμη η λόγια εκκλησιαστική γλώσσα έναντι της

178. «Οὕτω τῆς τῶν λόγων τέχνης ἀμελουμένης, μὴ μόνον σοφίας κινδυνεύουσα στερηθῆναι καὶ μαθημάτων ἀλλὰ καὶ τὴν φωνὴν αὐτὴν ἡμῶν ἀγνοῆσαι» επισημαίνει ο Γεννάδιος Σχολάριος (Σπ. Λάμπρου, *ΙΙΙ*, τ. Β, σ. 277). Πρβλ. και Ε. Κριαράς, *Diglossie*, σ. 283, κ.εξ, όπου ο Κριαράς υποστηρίζει ότι οι νέες πολιτικές και κοινωνικές συνθήκες ευνοούν τη χρήση της λαϊκής γλώσσας στη λογοτεχνία.

179. Η επιστολή δημοσιεύθηκε από τον Ιωάννη Φουντούλη, *Λειτουργικά Θέματα*, Γ', Θεσ/κη 1977, σ.60-71. Του ιδίου, *Όμιλητική*, Θεσ/κη 1980, σ. 242-247. Επίσης, δημοσιεύθηκε από τον David Balfour, *Αγίου Συμεών ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης ἔργα θεολογικά*, Θεσσαλονίκη 1981, σ. 232-235.

180. Σημειώνουμε ότι πρωτοπαπὰς Χάνδακος καθ' ὅλο σχεδόν το πρώτο μισό του 15^{ου} αιώνα ήταν ο Ιωάννης Συμεωνάκης. Βλ. Silvio G. Mercati, *Di Giovanni Symeonakis protopapa di Candia*, *Miscellanea G. Mercati* 3 (Studi e Testi 123), Βατικανό 1946, σ.1-30, Μ. Μανούσακα, *Μέτρα τῆς Βενετίας ἔναντι τῆς ἐν Κρήτῃ ἐπιρροῆς τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως κατ' ἀνέκδοτα Βενετικά ἔγγραφα* (1418-1419), *ΕΕΒΣ* 30 (1960), σ.90, σημ. 4, 5 και Ἡλιούδης Ν., *Δημῶδη*, σ. 1-2.

181. Ἡλιούδης Ν., *Δημῶδη*, σ. 2.

182. Γωμαδάκης Ν., *Ἐπιβίωσις*, σ.418.

δημωδέστερης, χωρίς όμως να είναι ανοίκεια στο ακροατήριο του ιεροκήρυκα. Το εν λόγω ομιλητικό έργο του έχει τη χάρη του ευχάριστου αναγνώσματος αλλά και του πνευματικά ωφέλιμου εκκλησιαστικού κηρύγματος.

Ο Μάρκος ακολουθεί τις πηγές του ομιλιαρίου του και κατεξοχήν τους χρυσοστομικούς ερμηνευτικούς λόγους, τους οποίους παραφράζει, μεταφράζει και διασκευάζει, και προσπαθεί να αποδώσει πιστά το νόημα των πηγών του αλλά και να εξομαλύνει γλωσσικά και νοηματικά τα ομιλητικά αυτά κείμενα, ώστε να γίνουν κατανοητά από τους κατοίκους του Χάνδακα, αφήνοντας να παρεισφρήσουν στο κήρυγμά του αρκετά κρητικά διαλεκτικά στοιχεία. Τα διαλεκτικά αυτά στοιχεία ακολουθούν σε μεγάλο βαθμό τους κανόνες της Γραμματικής του Κερκυραίου Νικολάου Σοφιανού, που γράφτηκε στο πρώτο μισό του 16ου αιώνα και περιγράφει την προφορική γλώσσα της εποχής¹⁸³, ενώ το εν γένει ύφος του ομιλιαρίου του Μάρκου αποστασιοποιείται από τη δόκιμη απλοελληνική εκκλησιαστική γλώσσα του "Θησαυρού" του λογίου Θεσσαλονικέως κληρικού Δαμασκηνού Στουδίτου, που κυριάρχησε ως αναγνωστικό ομιλιάριο στα μέσα του 16ου αιώνα¹⁸⁴.

Ο π. Μάρκος φαίνεται ότι ήταν γνώστης της ελληνικής Γραμματικής και της Ρητορικής και ότι κατανοούσε τους πατερικούς λόγους, που απέδιδε σε πρώιμη απλοελληνική γλώσσα. Συνέπεια της αδυναμίας του Μάρκου να αποδεσμευθεί από την αυστηρότερη λόγια εκκλησιαστική γλώσσα των πηγών του θεωρούνται οι σολοικισμοί και οι ασυνταξίες που παρατηρούνται στο ομιλιάριό του. Συχνή είναι η χρήση των ρητορικών ερωτήσεων και γενικότερα η αποστροφή του συγγραφέα-ομιλητή προς το ακροατήριο των λόγων του σε β' ενικό ή πληθυντικό πρόσωπο, γεγονός που προσδίδει στο ομιλιάριο ζωντάνια και αμεσότητα και θυμίζει το ύφος των ομιλιών του Ιωάννου του Χρυσοστόμου, της βασικότερης πηγής του π. Μάρκου. Στο ομιλητικό κείμενο της Μ. Τεσσαρακοστής του π. Μάρκου εντοπίζουμε πολλές λέξεις της ελληνιστικής κοινής γλώσσας της Καινής Διαθήκης, λατινογενείς και εβραϊκές, καθώς παρατίθενται εκτενή ευαγγελικά χωρία που τις περιέχουν. Πρόδηλη παρουσιάζεται η προσπάθεια του ιεροκήρυκα Μάρκου να εξομαλύνει γλωσσικά τα ερμηνευόμενα κείμενα, ώστε να τα καταστήσει προσιτά στο ποίμνιό του, λέγοντας συχνά "τούτέστιν" ή "οἷόν (ἐστι)". Χαρακτηριστικό παράδειγμα της προσπάθειας του Μάρκου να απλουστεύσει γλωσσικά τα ερμηνευόμενα χωρία αποτελούν οι στίχοι 107, 138-149, 387-389, 411-413 και 449-452 της 29ης ομιλίας (της Μ. Παρασκευής). Μάλιστα, ο π. Μάρκος κάνει ειδική αναφορά στα εβραϊκά έθιμα και ερμηνεύει τις εβραϊκές λέξεις που εμπεριέχονται στα ερμηνευόμενα ευαγγελικά αποσπάσματα. Πολλοί είναι και οι λογότυποι που χρησιμοποιούνται κυρίως στα προοίμια και στους επιλόγους των ομιλιών, κατά το πρότυπο των πηγών του Μάρκου (ειδικότερα των χρυσοστομικών λόγων) αλλά και στη νοηματική μετάβαση (π.χ. από την παράθεση ευαγγελικού χωρίου στην ερμηνεία του ή από τη διδαχή στην ενίσχυσή της μέσω παραδείγματος από το Γεροντικό), στις θαυμαστικές και επιφωνηματικές εκφράσεις ή στις ρητορικές ερωτήσεις. Σημειωτέον ότι λογότυπος που χρησιμοποιεί ο Μάρκος είναι και η αυτοαναφορά του, καθώς η ίδια ακριβώς έκφραση εμπεριέχεται και σε προγενέστερο ομιλιάριο (του κώδικα Α), δηλ. σε προβαθμίδα του ομιλιαρίου του π. Μάρκου. Επίσης, αξιοσημείωτη είναι και η γλωσσική επίδραση που δέχθηκε το ομιλητικό κείμενο του Μάρκου από την υμνολογία της Ορθοδόξου Εκκλησίας και ειδικότερα της περιόδου του Τριωδίου.

183. Browning, *Μεσαιωνική και Νέα*, σ. 125 (πρβλ. Παπαδόπουλος Άθ., *Σοφιανού Γραμματική της κοινής τῶν Ἑλλήνων Γλώσσης*, Ἀθήνα 1977 και Κακουλίδη, *Μορεξήνος*, σ. 15, σημ. 20). Ο Νικ. Σοφιανός είναι ο πρώτος που έδωσε γραμματική της ομιλουμένης γλώσσας της εποχής του (πέθανε πριν από το 1550). Η Γραμματική του τυπώθηκε από τον Ε. Legrand, N. Sophianos, *Grammaire du grec vulgaire. Collection pour servir à l'étude de la langue néohellénique*, νέα σειρά 2, Παρίσι 1874.

184. Δεληδήμος Εὐαγγ. Χρ., *Θησαυρὸς Δαμασκηνού*, Θεσσαλονίκη 1983 (πρβλ. Ἡλιοῦδης, *Δημῶδη*, σ. 345-346).

Εφόσον δε σώζεται αυτόγραφο του π. Μάρκου και οι πληροφορίες που αντλούμε από τους κώδικες που παραδίδουν το ομιλιάριό του δεν επαρκούν για την παρουσίαση της προσωπογραφίας του, δεν μπορούμε επακριβώς να προσδιορίσουμε το μορφωτικό επίπεδό του. Ο π. Μάρκος, ως επαρχιώτης ιεροκήρυκας και κληρονόμος μιας πλούσιας βιβλικής, υμνογραφικής και αγιολογικής παράδοσης, φαίνεται να διαθέτει ρητορικό τάλαντο και πνευματική συγκρότηση. Το ύφος των ομιλιών του εκφράζει πλήρως τη γλωσσική ατμόσφαιρα της εποχής του, που χαρακτηρίζεται από σταδιακή κατίσχυση της δημώδους-απλοελληνικής έναντι της αυστηρής αρχαιοελληνικής γλώσσας. Χαρακτηριστικά της γλωσσικής έκφρασης του π. Μάρκου, όπως παρουσιάζονται παρακάτω, είναι η χαλαρή σύνταξη, το κρητικό διαλεκτικό ιδίωμα, ο συνδυασμός λογίων και δημωδών τύπων, η γλωσσοπλαστική ικανότητα του ιεροκήρυκα ή η παραλλαγή υπαρχουσών λέξεων, οι βαρβαρισμοί και οι σολοικισμοί, η διπλή έκφραση του ίδιου νοήματος, η διτυπία και ο ρητορικός τόνος του λόγου του, σε συνδυασμό με τις λατινογενείς, αρχαιοελληνικές και εβραϊκές λέξεις που διανθίζουν τις ομιλίες του.

7. 1. ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

α) Αθησαύριστες ή ελλιπώς θησαυρισμένες λέξεις:

Ουσιαστικά: καταλαλία (ομ. 2, στ. 12), έπιχαρία (στον εμπρόθετο: "μετά έπιχαρίας" ομ.3, στ. 176), κρουνίζουσαν (ομ. 4, στ. 189), νυκτοκόραξ (ομ. 6, στ. 41), τὸ καλογερικὸν (ομ. 9, στ. 176), παλαιράσιον (ομ.6, στ. 296), ἀναλουσίαν (ομ. 9, στ. 110), τῆς μοναχικῆς (ουσ. επιθ., ομ.9, στ. 161-162), σήμεια (ομ. 14, στ. 127), ὀξώ (ομ. 14, στ. 130), βάραθρος (αντί βάραθρον, ομ. 17, στ. 37), θανόν (ομ. 24, στ. 229), ὁ ἀγανακτισμὸς (ομ. 28, στ. 261).

Επίθετα: θρίαμβος (ομ.1, στ. 60), οὐδαμινὴν (ομ. 2, στ. 30), πολυσπούδακτα (ομ. 5, στ. 70), θανασίμου (ομ. 5, στ. 186), ἀνεπίστρεφον (ομ. 9, στ. 65), ἄσπλαγγος (ομ. 9, στ. 113), θεομαρτυρήτου (ομ. 10, στ. 213), ἱαματηφόρου (ομ. 27, στ. 60), στασιώδην (ομ. 29, στ. 394).

Επιρρήματα: ὄποθεν (ομ. 6, στ. 47), τοιούτως (ομ. 6, στ. 47: ομ. 6, στ. 100: ομ. 14, στ. 104: ομ. 19, στ. 92), μήκοθεν (ομ. 11, στ. 132), προφασιστικῶς (ομ. 24, στ. 219), ἀγωνέστερον (επιρρ. ομ. 29, στ. 283), γοργόν (επιρρ., ομ. 29, στ. 665).

Ρήματα: σέπει (ομ. 25, στ. 145).

Μετοχές: ὀχούμενος (ομ. 3, στ. 190), τὸ σαβαῖον (πλήθος) (ομ. 10, στ. 39), φοβιζόμενος (ομ. 10, στ. 182), ξηρόμενοι (ομ. 24, στ. 41).

Απαρέμματα: (εμπρόθετο έναρθρο απαρέμματο) κατὰ τὸ ἔχωροῦν (ομ. 12, στ. 117).

β) Τυπολογία:

ι. Δημιουργία νέων λέξεων (γλωσσοπλαστική ικανότητα) ή παραλλαγή λέξεων: καταλαλία (ομ. 2, στ. 12), κρουνίζουσαν (ομ. 4, στ. 189), νυκτοκόραξ (ομ. 6, στ. 41), ἀνεπίστρεφον (ομ. 9, στ. 65), ἀναλουσίαν (ομ. 9, στ. 110), θανόν (ομ. 24, στ. 229), ὁ ἀγανακτισμὸς (ομ. 28, στ. 261), οὐδαμινὴν (ομ. 2, στ. 30), πολυσπούδακτα (ομ. 5, στ. 70), ἀνεπίστρεφον (ομ. 9, στ. 65), στασιώδην (ομ. 29, στ. 394), σέπει (ομ. 25, στ. 145), τὸ σαβαῖον

(πλήθος) (ομ. 10, στ. 39), ὄποθεν (ομ. 6, στ. 47), τοιούτως (ομ. 6, στ. 47: ομ. 6, στ. 100: ομ. 14, στ. 104: ομ. 19, στ. 92), μήκοθεν (ομ. 11, στ. 132), προφασιστικῶς (ομ. 24, στ. 219), ἀγωνέστερον (επιρρ. ομ. 29, στ. 283), γοργόν (επιρρ., ομ. 29, στ. 665), φοβιζόμενος (ομ. 10, στ. 182), κατὰ τὸ ἐχωροῦν (ομ. 12, στ. 117), τοῦτος (ομ. 22, στ. 38), δίδειν (δημῶδης σχηματισμός κατά τον λόγιο τύπο του απαρεμφάτου: διδόναι-δίδειν εκ του ρήματος δίδω, ομ. 24, στ. 35), ξηρόμενοι (ομ. 24, στ. 41), Ἰεζεκίας (αντί Ἰεζεκιήλ, ομ. 1, στ. 78).

ii. Συνδυασμός δημῶδων και λογίων τύπων: μηχανίες... καὶ ἐνέδρας (ομ. 3, στ. 66), πολυχρονίαν...ἐβαρέθηκεν (ομ. 13, στ. 107), ἠρνήθηκά σε (ομ. 6, στ. 159), ποιήσον... καὶ ἀσφάλτωσε (λόγιος και δημῶδης τύπος β' εν. πρ. προστακτικῆς ενεργητικού αορίστου, ομ. 13, στ. 113-114), τῆς καλῆς στρατάς (ομ. 21, στ. 33), ἐπάρθηκε καὶ ἠλαζονεύθη (ομ. 6, στ. 103), ἐλεινῶς καὶ ἀπαραμύθητα (ομ. 3, στ. 157), τῷ σιμᾶ εἶναι (ομ. 20, στ. 151), βρῖσκει... ἔπαιρον (ομ. 22, στ. 67 και 68: δημῶδεις τύποι σε σύμμετρη με λόγια στοιχεία), ἀνεθρέφοντο ἄλληλα (ομ. 24, στ. 162), μεγάλες εὐχαριστίες καὶ ὕμνους ἀνέπεμψεν (ομ. 27, στ. 89), οἱ ὑπηρέται ἂν οὐκ ἂν ἄφηνάν με (ομ. 29, στ. 435).

iii. Διπλή ἐκφραση του ἴδιου νοήματος: ὄδυρομένη καὶ κλαίουσα (ομ. 3, στ. 160), τέρασι καὶ σημείοις (ομ. 3, στ. 233), ἐμπῆναι ἔσω (ομ.6, στ. 46), νέαν καὶ νεαράν (ομ. 7, στ. 248), ὑπουργίαν καὶ ὠφέλειαν (ομ. 7, στ. 158), καὶ οἱ δύο ἀμφοτέρω (ομ. 10, στ. 70), ἐν θρήνοις καὶ ὄδυροῖς (ομ. 10, στ. 198), ὁ βίος ἡμῶν καὶ ἡ ζωὴ ἡμῶν (ομ. 8, στ. 5), προστάγμασι καὶ ἐντάγμασι (ομ. 12, στ. 54), κλέπται καὶ λησταί (ομ.12, στ. 187), τρυφώσης καὶ σπαταλώσης (ομ.12, στ. 268), παραψυχὴν καὶ παραμυθίαν (ομ. 12, στ. 278), ἀνεκδιηγῆτου καὶ ἀνεκφράστου χαρᾶς καὶ ἀγαλλιᾶσεως (ομ. 12, στ. 322), οἶδατε καὶ ἐπίστασθε (ομ. 14, στ. 1), βρῶμος καὶ δυσωδία (ομ.14, στ. 89), τὴν τιμὴν καὶ τὴν δόξαν (ομ. 14, στ. 109-110), πολυόλκος καὶ πολυμήχανος (ομ. 14, στ. 125), ἐκάθευδε καὶ ἔρρεγγε (ομ. 17, στ. 49), ζωώσας καὶ ἐμψυχώσας (ομ. 16, στ. 132), δοξάζων καὶ εὐλογῶν (ομ. 18, στ. 68), χαίρων καὶ ἀγαλλόμενος (ομ. 18, στ. 67), ὑποβολὴν καὶ καταφυγὴν (ομ. 20, στ. 4-5), φάρμακα καὶ βότανα (ομ. 21, στ. 75), ἀνωφελές καὶ ἀκερδές (ομ. 22, στ. 26), πελελὴν καὶ ἀνώφελον (ομ. 22, στ. 133), ὁ δάκνων καὶ κεντῶν (ομ. 22, στ. 137), νηστεύοντες καὶ ξηρόμενοι (ομ. 24, στ. 40-41), καθαρὲς καὶ φανερὲς (ομ. 27, στ. 39), δουλεύτρια καὶ λάτρις (ομ. 26, στ. 263) κ.ά.

iv. Διτυπία: εὗξαι (ομ. 6, στ. 53 & 56) και εὔξου (ομ. 6, στ. 58), δαίμων (ομ. 6, στ. 53) και δαίμονας (ομ. 6, στ. 56), χεῖραν (ομ. 7, στ. 156) και χεῖρα (ομ. 7, στ. 160), πηχέων (αντί πῆχεων, ομ. 13, στ. 115 και 116) και πηχῶν (ομ. 18, στ. 226), καταλεπτόν (ομ. 3, στ. 224, ομ. 16, στ. 72 & ομ. 24, στ. 231) και καταλεπτῶς (ομ. 18, στ. 55), ἀνάστα (ομ. 21, στ. 208) και ἀνάστησον (ομ. 21, στ. 217), φλόγα (ομ. 18, στ. 150) και φλόξ (ομ. 22, στ. 29), τὸν ἵππον (ομ. 22, στ. 51) και τὸ ἄλογον (ομ. 22, στ. 56-57), ἐν τῷ μνήμα (ομ. 22, 10 & 11) και ἐν τῷ μνήματι (ομ. 23, στ. 273), πικρὸν θανάον...και τὸν θάνατον τὸν πικρόν (ομ. 24, στ. 229), ἐπαρὰδόθη (ομ. 29, στ. 504) και ἐπαρεδόθη (ομ. 29, στ. 506 και στ. 507), ἀρχιερέα (ομ. 3, στ. 113) και ἀρχιερεῖ (ομ. 29, στ. 338).

γ) Λέξεις και φράσεις αρχαιοελληνικές:

ξυνωρίς (ομ. 1, στ. 12), θεηλάτου (ομ. 1, στ. 74), ἄωρί (ομ. 3, στ. 188), ὄναρ (ομ. 3, στ. 115), θάμβους (ομ. 3, στ. 138 και ομ. 4, στ. 129), μὴ γένοιτο (ομ. 4, στ. 205), βαβαί (ομ.3, στ. 22), τοιγαροῦν (ομ. 3, στ. 183), σὺν ἀμφοῖν (ομ. 4, στ. 27), μυσαρὸς (ομ.6, στ. 50), ἐστιᾶσεως (ομ. 6, στ. 211), πανοικεῖ (ομ. 7, στ. 185), νουνεχῶς (ομ. 7, στ. 185), ἐννεός (ομ. 7, στ. 81), εὐειδῆ (ομ. 9, στ. 152), νύκτωρ (ομ. 10, στ. 196), δαψιλείας (ομ. 10, στ. 225), ἀκήρατα (ομ. 12, στ. 99), πανστρατί (ομ. 12, στ. 7), πολυόλκος (ομ. 14, στ. 125), πολυμήχανος (ομ. 14, στ. 125),

ὄμμασι νοεροῖς (ομ. 15, στ. 12), αὐτανδρον (ομ.17, στ. 43), ἰσχάδας (ομ. 18, στ. 71), ἔλκος (ομ. 21, στ. 124), τοιοῦτος καὶ τηλικοῦτος (ομ. 21, στ. 67), ἀμφοτέροις (ομ. 21, στ. 36), ἑκατέροις (ομ. 21, στ. 69), μέγα καὶ χαλεπὸν (ομ. 21, στ. 72), ἅπας (ομ. 27, στ. 21), θυγάτηρ (ομ. 28, στ. 154), οἴμοι (ομ. 28, στ. 130), ποθεινότεατε (ομ. 29, στ. 674), ἀοίκου (ομ.29, στ. 658), γοργὸν (επιρρ., ομ. 29, στ. 665) κ.ά.

δ) Λέξεις και φράσεις της χριστιανικῆς ορολογίας:

μάρτυρος (ομ. 3, στ. 49), κόλλυβα (ομ. 3, στ. 125), τῷ πατριάρχῃ (ομ. 3, στ. 114), πίστις (ομ. 4, στ. 9), ἀρχιεπισκόπου (ομ. 7, στ. 178), θρόνησιν (ομ. 4, στ. 122), ἐπίσκοπος (ομ.7, στ. 178), θεογνωσίαν (ομ. 7, στ. 180), μοναχός (ομ. 6, στ. 214), ἑδαμονίσθης (ομ. 6, στ. 285), παλλίον (ομ. 6, στ. 297, 299), παλαιράσιον (ομ. 6, στ. 294), τῆς μοναχικῆς (ζωῆς: ομ. 9, στ. 161-162), τὸ καλογερικόν (ομ. 9, στ. 176), τὴν μοναχικὴν δίαιταν (ομ. 9, στ. 164), κολυμβήθραν (ομ. 6, στ. 165), βαπτίσεως (ομ. 6, στ. 166), βάπτισμα (ομ. 14, στ. 116), διάβολος (ομ.6, στ. 4), ἔξομολόγησις (ομ. 28, στ. 180), μετάνοιαν (ομ. 28, στ. 101), σταυρόν (ομ. 12, στ. 2), κελλίον (ομ. 6, στ. 51), ἅγιος (ομ.3, στ. 53), ἀνάθεμα (ομ. 4, στ. 15), εἶδωλα (ομ. 4, στ. 12), ὀσίους (ομ.3, στ. 254), προφήτας (ομ.3, στ. 253), ἀποστόλους (ομ. 3, στ. 254), εἰκονομάχος (ομ. 4, στ. 62), ἀχειροποιήτον (εἰκόνα) (ομ. 4, στ. 108), προσκνυοῦμεν (ομ. 4, στ. 155), ἡγούμενος (ομ. 6, στ. 270), κenoδοξίαν (ομ. 6, στ. 99), ἄγγελον (ομ. 6, στ. 219), ἀπολυτίκια καὶ κονδάκια (ομ. 3, στ. 255), εἰκόνες (ομ. 4, στ. 106), ὀρθόδοξον (ομ. 4, στ. 9), ἀσκητῆς (ομ. 20, στ. 30), θεοφιλῶς (ομ. 24, στ. 74), τῇ ὀσιότητι (ομ. 7, στ. 243), πρεσβύτερος (ομ. 5, στ. 147), παράδεισος (ομ. 3, στ. 9), νηστείας, ἀγρυπνίας, προσευχαῖς (ομ. 6, στ. 225), αἰρετικῶν (ομ. 4, στ. 11), χάριν ἔξαγορίας (ομ. 28, στ. 216-217), μοναστήριον (ομ. 6, στ. 226), ἁμαρτίαι (ομ. 28, στ. 68), δαίμονες (ομ. 6, στ. 299), τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον (ομ. 28, στ. 215).

ε) Τύποι της ελληνιστικῆς κοινῆς:

κολαφισμός (ομ. 29, στ. 387), ὠπίον (ομ. 29, στ. 326), ἑκατοντάρχου (ομ. 16, στ. 54).

στ) Δημῶδεις τύποι:

ἑδαμονίσθης (ομ. 6, στ. 283), ὁ ἀπατημένος (ομ. 6, στ. 287), εἰς ἐσὲ ποιῆσαι (ομ. 6, στ. 299), ἀπολλεῖ (ομ. 6, στ. 308), πληρώνει (ομ. 7, στ. 172), ὄχι (ομ. 7, στ. 159), βασάνω δεινῶ (ομ. 8, στ. 156-157), τοῦ πελάγου (ομ. 9, στ. 228), ἀπωλέσθηκα (ομ. 10, στ. 203), οὐράνιαν βασιλείαν (ομ. 12, στ. 84), σκορπίσας (ρ. σκορπίζω εκ του σκορπῶ, ομ.12, στ. 194), τοῦτος (ομ. 12, στ. 218), ἄλλον τι (ομ.12, 251), τὴν ἔχει (ομ. 13, στ. 52), διδασκαλεμένοι (ομ. 13, στ. 71), ὄμορφαι (ομ. 13, στ. 82), ἐγεννῶσαν (ομ. 13, στ. 94), πολυχρονίαν...ἐβάρεθηκεν (ομ. 13, στ. 107), τὸ μάκρος (ομ. 13, στ. 115), τὸ ψέγος (ομ. 13, στ. 124), ἔκαμεν (ομ. 13, στ. 129), ἔπαρε (ομ. 13, στ. 139), ὅπου ἦσαν (ομ. 13, στ. 183), ἔφηκεν (ομ. 14, στ. 76), κερδαίνει (ομ. 14, στ. 111), γεμᾶτος (ομ. 14, στ. 113), ἀφήνει (ομ. 14, στ. 133), κινᾶ (ομ. 14, στ. 139), φέρνει (ομ. 14, στ. 140 και 147), τυφλώνει (ομ. 14, στ. 141), σκοτώνει (ομ. 14, στ. 142), ἀχόρταγη (ομ. 14, στ. 144), δυνατῶς (ομ. 14, στ. 147), τὸ λοιπόν (ομ. 15, στ. 35 και στ. 131, ομ. 16, στ. 51 και ομ. 22, στ. 165), καθαρὴν ψυχὴν (ομ. 15, στ. 46), ἀδιήγητον (ομ. 15, στ. 146), μητέρα (ομ. 16, στ. 8), τὰ ἐνάντια (ομ. 16, στ. 26), γίνεται (ομ. 18, στ. 218, ομ. 21, στ. 140 & 159), οὐ γίνεται (ομ. 24, στ. 191 και ομ. 29, στ. 41), θεόπεφτα (ομ. 18, στ. 224), ἐνάντια (ἐπίρρημα, ομ. 19, στ. 124), εὐαρέστης νηστείας (αντὶ εὐαρέστου, ομ. 16, στ. 33), ἐσύ (ομ. 16, στ. 82), ἐσὲ (ομ. 6, στ. 301), φανερὰ (δημοτικοφανές επίρρημα, ομ. 17, στ. 107), βάραθρος (αντὶ βάραθρον, ομ. 17, στ. 37), κάπου (ομ. 18, στ. 47), σώνει (ομ. 18, στ. 175), ἀφήσαι (ομ. 18, στ.

258), φλόγα (ομ. 18, στ. 150), χάρη (ομ. 28, στ. 294), τώρα (ομ. 19, στ. 152 και ομ. 21, στ. 200), σιμά (ομ. 20, στ. 151), πάρεξ (ομ. 20, στ. 179), τῆς καλῆς στρατάς (ομ. 21, στ. 33), σιμώσατέ μου (ρ. σιμώνω, ομ. 21, στ. 39), ἔμορφον (ομ. 21, στ. 90), ἡ γυναῖκα (ομ. 21, στ. 91), φονέα (ομ. 21, στ. 143), δύο στρατες εὐκόλες (ομ. 21, στ. 189), πουλήσαι (ομ. 21, στ. 205), στραταν (ομ. 21, στ. 243), τὸν βίον μας (ομ. 22, στ. 3), στραται (ομ. 22, στ. 20), θανατώνει (ομ. 22, στ. 39), τὸ ἄλογον (ομ. 22, στ. 56-57), βρίσκει (ομ. 22, στ. 67), ἐπαίρνω (ομ. 22, στ. 68), ἐπάραι (ομ. 3, στ. 210), ἐπάρω (ομ. 28, στ. 220), φέρνει (ομ. 22, στ. 103), πολλές λογές (ομ. 22, στ. 143 και 144), σκοτώσωμεν (ομ. 22, στ. 148), τὸν στέκοντα (ομ. 22, στ. 148), οὐ ξεύρομεν (ομ. 22, στ. 151), ἤμεσαν (ομ. 23, στ. 156), δίδειν (δημώδης σχηματισμός κατά τον λόγιο τύπο του απαρεμφάτου: διδόναι-δίδειν εκ του ρήματος δίδω, ομ. 24, στ. 35), κακινκάκως (ομ. 24, στ. 164), ὁ πατήρ σας (ομ. 24, στ. 166), πικρὸν θανὸν (ομ. 24, στ. 229), ἠύρικεν (ομ. 24, στ. 228), ἀποθαμένον...σκοτωμένον (ομ. 24, στ. 236), ἀπολεσμένην (ομ. 22, στ. 132), γυρεύση (ομ. 25, στ. 199), σώνει (ομ. 26, στ. 23), ἤμουν (ομ. 26, στ. 35), δίδει (ομ. 26, στ. 104 και 114), ἔβανεν (ομ. 26, στ. 200), βάνει (ομ. 27, στ. 136), τὸ ἔθνος σας (ομ. 29, στ. 49), ἔτρωγαν (ομ. 29, στ. 147), ἡ μάνα αντί " ἡ μάνα" (ομ. 29, στ. 503 και 510), κείτομαι (ομ. 28, στ. 18), πουληθῆναι (ομ. 28, στ. 278), ἔφερας (ομ. 29, στ. 71).

Ἄξια λόγου θεωρεῖται ἡ ἐπισήμανση ὅτι στο στίχο 122 τῆς ομ. 28 (Μ. Τετάρτης) παρατηρεῖται ἡ σταδιακὴ ἀπλοποίηση τοῦ λεξιλογίου τῆς γλώσσας: κώδικας Α: "οὐ βούλεσαι" (15ου αἰώνα), κώδικας Ρ: "οὐ θέλεις" (17ου αἰώνα). Το ἴδιο παρατηρεῖται καὶ στο στίχο 149 τῆς αὐτῆς ομιλίας (28): "Μέγα" (κώδικας Α, του 15ου αἰώνα καὶ κώδικας Μ, του 16ου αἰώνα): "Μεγάλον" (κώδικες Ρ ρ α, 17ου αἰώνα): "Μεγάλα" (κώδικες Σ μ, του 17ου αἰώνα). Στὴν ομιλία 29, στ. 436 οἱ κώδικες παραδίδουν "λοιπόν", ἐνῶ ἡ πηγὴ (εὐαγγέλιο τοῦ Ἰωάννου) : "οὐκοῦν". Ἐπίσης, στ. 569, ομ. 29: "κατάβα", ἀντὶ "κατάβηθι" τοῦ εὐαγγελίου τοῦ Ματθαίου.

ζ) Ἀκυρολεξίες:

θρίαμβος (ομ. 1, στ. 60), χλοαζόμενα (ομ. 19, στ. 112), ταλανίζεις (ομ. 22, στ. 3), ταλανίσω (ομ. 22, στ. 33), ταλανίζοντα (ομ. 22, στ. 34).

η) Λατινικὲς δάνειες λέξεις:

πρεποσίτου (ομ. 3, στ. 53), ἐκούρσευον (ομ. 3, στ. 155), μιλιαρσία (ομ. 6, στ. 131), μίλια (ομ. 18, στ. 229), κοδράντην (ομ. 9, στ. 140), δηνάριον (ομ. 13, στ. 10), λεντίον (ἀντὶ λέντιον: ομ. 28, στ. 92 καὶ ομ. 29, στ. 219), πραιτώριον (ομ. 29, στ. 418), κεντυρίωνα (ομ. 29, στ. 665), κουστωδιάν (ομ. 29, στ. 692).

θ) Εβραϊκὲς λέξεις:

νεομηγία (ομ. 1, στ. 4), σάκκον (ομ. 7, στ. 86), ἄββᾶς (ομ. 18, στ. 53), ὠσαννά (ομ. 24, στ. 389), ῥαββί (ομ. 29, στ. 177), ἡλί...σαβαχθανί (ομ. 29, στ. 602- 603), ἀμήν (στον ἐπίλογο κάθε ομιλίας), κορβονᾶν (ἀντὶ κορβανᾶν: ομ. 29, στ. 411).

ι) Σύνθετες λέξεις:

θηλάτου (ομ. 1, στ. 74), διασυρίζον (ομ. 1, στ. 47), έπταπλασίως (ομ. 1, στ. 46), μακρόθυμος (ομ. 1, στ. 102), πολυέλεος (ομ. 1, στ. 102), φιλόστοργος (ομ. 2, στ. 31), αὐτεξούσιον (ομ. 2, στ. 37), γαστρίμαργος (ομ. 2, στ. 104), ἀκλινεῖς (ομ. 3, στ. 20), ὑπεράπειρον (ομ. 3, στ. 57), πανευφήμους (ομ. 4, στ. 39), ἀμνησίκακον (ομ. 3, στ. 58), ἀρχεκάκου (ομ. 3, ομ. 60), θεομάχον (ομ. 3, στ. 65), μεγαλομάρτυρα (ομ. 3, στ. 110), καλλινίκου (ομ. 3, στ. 48), αὐτοπροαίρετον (ομ. 2, στ. 37), πολυσπούδακτα (ομ. 5, στ. 70), πρωτάγγελος (ομ. 6, στ. 104), ἀνεκλάλητον (ομ. 6, στ. 34), σκληροκάρδιος (ομ. 5, στ. 139), ψυχοφθόρος (ομ. 6, στ. 229), φιλόθεος (ομ. 7, στ. 179), ἀνελεήμων (ομ. 7, στ. 189), ἀνεπίστρεφον (ομ. 9, στ. 65), ἀναλουσίαν (ομ. 9, στ. 110), ἄσπλαγχνος (ομ. 9, στ. 113), ὀρθόβυθος (ομ. 9, στ. 232), θεομαρτυρήτου (ομ. 10, στ. 213), ἀνυποστόλως (ομ. 11, στ. 143), ἀκατανάγκαστον (ομ. 12, στ. 90), ἀπροσπαθῶς (ομ. 12, στ. 148), ἀδιήγητον (ομ. 15, στ. 146), καρδιογνώστης (ομ. 8, στ. 87), αὐτοπροαιρέτους (ομ. 8, στ. 160), ἀπαρρησίαστος (ομ. 15, στ. 15), θυγατρογάμος (ομ. 18, στ. 197), ὕδροποτῶν (ομ. 18, στ. 196), θεοφιλῶς (ομ. 24, στ. 74), δυσανόδευτος (ομ. 24, στ. 342), θεοῦφάντου (ομ. 25, στ. 95), χιονοφεγγῆ (ομ. 25, στ. 98), ἀστραπηφόρον (ομ. 25, στ. 185), ἰαματηφόρου (ομ. 27, στ. 60), μισθάργος (ομ. 19, στ. 90) κ. ά.

ια) Κρητικοί διαλεκτικοί τύποι:

καπετάνιου (ομ.3, στ. 52), μούρην (ομ. 6, στ. 45), ἦδωκας (ομ. 6, στ. 144), ἐπήρασίν σου καὶ ἔκρυψάν τα (ομ. 6, στ. 242-243), ποῦ τὸν ἐκατέστησαν (ομ. 6, στ. 307), τίποτες (ομ. 7, στ. 265), τίποτας (ομ. 9, στ. 107), σώνει (ομ. 18, στ. 175 & 179), τῆς στράτας (ομ. 21, στ. 33), σιμώσατε (ομ. 21, στ. 39), τὸ λοιπόν (ομ. 15, στ. 131, ομ. 21, στ. 41 & ομ. 22, στ. 165), σιμά (ομ. 20, στ. 151), ἔπαρον (ομ. 21, στ. 81), ἐπάρατε (ομ. 22, στ. 81), ἐπάρετε (ομ. 22, στ. 94), ἐπόθανε(ν) (ομ. 15, στ. 109 και ομ. 22, στ. 82, ενώ στο στ. 95: ἀπέθανε), ἐπόθανα (ομ. 22, στ. 126), ἐποθάναμεν (ομ. 17, στ. 231), ἐπόμεινε (ομ. 22, στ. 89 και στ. 96 & 26), ἐλιγοθύμησε (ομ. 29, στ. 512 και στ. 595), ἐδὰ (ομ. 22, στ. 120), ἐδάκασε (ομ. 22, στ. 75, 125 και 130, ενώ στους στ. 90 και 112: ἔδακε), ἀμέ (ομ. 27, στ. 5), πελελήν (ομ. 22, στ. 133), ἀτή της (ομ. 9, στ. 201), διδασκαλεμένοι (ομ. 13, στ. 71), βάνει (ομ. 14, στ. 135 και ομ. 27, στ. 136), τὴν ἄκραν (ομ. 14, στ. 136), μερώνει (ομ. 14, στ. 138), ἐδικήν μας (ομ. 14, στ. 75), τρεῖς λογές (ομ. 15, στ. 87), θεόπεφτα (ομ. 18, στ. 224), ἐξόμπλιν (ομ. 21, στ. 81), στράτες (ομ. 21, στ. 189), στράταν (ομ. 21, στ. 243), στράται (ομ. 22, στ. 20), πελελήν (ομ. 22, στ. 133), οὐ ξεύρομεν (ομ. 22, στ. 151), θανόν (ομ. 24, στ. 229), σέπει (ομ. 25, στ. 145), ἐκαπνίζοντα...ἐφαίνονται (ομ. 6, στ. 72 & 73), ἐξημερώνοντα (ομ. 6, στ. 157), τὸ καὶ τὸ οὐκ ἔφαγον (ομ. 9, στ. 109), ἴδρος (ομ. 29, στ. 284), ἐλιγοθύμησε (ομ. 29, στ. 512), ἀπάνω (ομ. 14, στ. 137), οὐδέν το ἠξεύρει (ομ. 21, στ. 45), γυρεύση (ομ. 25, στ. 199), ὄνταν (χρον. σύνδεσμος) (ομ. 28, στ. 71), τες ἀκάνθες (ομ. 10, στ. 56), κατὰ τὸ ἐχωροῦν (εμπρόθετος επιρρηματικός προσδιορισμός που δηλώνει "κατὰ τα μέτρα των δυνατοτήτων", με αύξηση και λανθασμένη κατάληξη στο απαρέμφατο *χωρεῖν* ομ.12, στ. 117), ὁ δεῖνας ἰατροδς (ομ. 21, στ. 84), τοῦ ὄφι (ομ. 22, στ. 69), Μεγάλη Τετράδη (ομ. 28, στ. 31), τὸν πολλὰ δαρμένον (ομ. 29, στ. 525), καθίσατε αὐτοῦ (αντί: ἐκεῖ, στ. 264, ομ. 29), ἰνατί (ερωτ., ομ. 26, στ. 266).

Επίσης παρατηρούνται: η σταθερή διατήρηση του τελικού -ν- σε ρήματα και ονόματα, ανεξαρτήτως των φωνολογικών κανόνων, και η κατάληξη "- ουν" για το τρίτο πληθυντικό πρόσωπο οριστικής ενεστώτα, κατά τη ανατολικοκρητική συνήθεια (βλ. Browning, *Μεσαιωνική και Νέα*, σ. 123): φρίσσουν (ομ. 15, στ. 121), παρακαλοῦν (ομ. 29, στ. 629).

7. 2. ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ

1. Ρήματα:

- 1) **εξωτερική και εσωτερική αύξηση σε σύνθετο ρήμα:** έπαρέδωκαν (ομ. 4, στ. 195), έπαρεκάλεσα (ομ. 11, στ. 6), έσυνετάφη (ομ.7, στ. 222), έπαρεκάλεσε (ομ.9, στ.183), έκατέλυσσα (ομ.15, στ. 34), έκατέλυσα (ομ. 15, στ. 34), έκατεδαπάνησε (ομ. 18, στ. 164), ένεθρέφοντο (ομ. 24, στ. 162), έπροέπεμπον (ομ. 24, στ. 335), έκατηράσατο (ομ. 25, στ. 76 & 94), έμετεμελήθη (ομ. 27, στ. 103), έμετενόησεν (ομ. 28, στ. 301 και ομ. 29, στ. 94), έπαρέλαβέν τον (ομ. 28, στ. 326), έπαρέδωκεν (ομ. 29, στ. 103), έπαρηγγελλεν (ομ. 29, στ. 183), έπαρεδόθη (ομ. 29, στ. 506 και στ. 507) και ήνεώχθησαν (αντί του άνεώχθησαν: ομ. 29, στ. 621).
- 2) **εξωτερική αύξηση σε σύνθετο ρήμα:** έπροξένησε (ομ. 6, στ. 109), έκαταντήσαμεν (ομ.9, στ. 1 και 5), έπαρεκάλεσε (ομ. 9, στ. 183 και ομ. 11, στ. 6), έσύντυχας (ομ. 18, στ. 85), έμετανόησεν (ομ. 24, στ. 259), έσυγχώρησεν (ομ. 25, στ. 191), έπαράδιδεν (ομ. 29, στ. 95), έπαραλάμβανεν (ομ. 29, στ. 99), έπαραδόθη (ομ. 29, στ. 504). Βλ. Stamatios B. Psaltes, *Grammatik der Byzantinischen Chroniken*, p. 206.
- 3) **αναύξητος σχηματισμός ιστορικού χρόνου:** άποδεκάτωσεν (ομ. 2, στ. 89), έπιφαίνετο (ομ. 3, στ. 239), οίκοδομήσαμεν (ομ. 4, στ. 123), έλεγχεν (ομ. 9, στ. 123), έκδίκησεν (ομ. 11, στ. 15), ούκ έντρέπετο (ομ. 11, στ. 43), αίχμαλώτευσαν (ομ. 15, στ. 114), έκλεξαν (ομ. 18, στ. 180), έκπλήρωσε (ομ. 21, στ. 105), ούκ έλεγξεν (ομ. 29, στ. 185).
- 4) **δημωδέστερη εκδοχή ρημάτων:** δυνώμεθα (ομ. 23, στ. 294), άπωλέσθηκα (ομ. 10, στ. 203), έγεννώσαν (ομ. 13, στ. 94), συνάσσονται (ομ. 8, στ. 37), ήφιεν (ομ. 18, στ. 147), ούκ άφήσατο (ομ. 18, 165), σώνει (ομ. 18, στ. 175), ηύρικεν (ομ. 24, στ. 228), έπόμεινεν (ομ. 26, στ. 184).
- 5) **ομοιόμορφος σχηματισμός (σε - άω) όλων των συνηρημένων:** έζήτα (ομ. 3, στ. 239), όμολογᾶ (ομ. 5, στ. 209), μιμᾶται τινος (ομ. 14, στ. 125), κυνηγᾶται (ομ. 14, στ. 128), έξομολογᾶται (ομ. 27, στ. 31), ζητῶντες (ομ. 4, στ. 139).
- 6) **σχηματισμός πρώτου ενικού προσώπου παρατατικού του συνθέτου συνηρημένου ρήματος "συζῶ (-άω)" με κατάληξη -ουν:** συνέζουν (αντί συνέζων): ομ. 11, στ. 144.
- 7) **ρ. ειμί:** α) παρατατικός του ειμί: ήμεσταν (ομ. 23, στ. 156), ήμεσταν (ομ. 27, στ. 13), ήμουν (ομ. 26, στ. 35), β) στη θέση οριστικής ενεστώτα : εἶναι (ομ. 27, στ. 22), εἶσαι (ομ. 26, στ. 160).
- 8) **περιφραστικός σχηματισμός παρατατικού:** ήν έστηκῶς (ομ. 18, στ. 116), δαπανώμεναι ήν (ομ. 26, στ. 240-241), ήν διατρίβων (ομ. 23, στ. 55), ήν λέγοντες (ομ. 24, στ. 233-234), ήν έχουσα (ομ. 6, στ. 136).
- 9) **σχηματισμός τρίτου πληθυντικού προσώπου οριστικής του ενεργητικού παρακειμένου με την κατάληξη "-αν":** πέπονθαν (ομ. 1, στ. 55), έκπέπτωκαν (ομ. 4, στ. 177).
- 10) **σχηματισμός τρίτου προσώπου πληθυντικού αριθμού με κατάληξη πρώτου προσώπου ενικού αριθμού:** α) του παθητικού αορίστου με κατάληξη "-ην": προσετάγην (ομ.1, στ. 57), β) του αορίστου β': έγνων (αντί: έγνωσαν) οί ναῦται (ομ. 17, στ. 54-55), γ) του παρατατικού του ρ. ειμί: ψευδομάρτυρες ήν (αντί ήσαν, ομ. 29, στ. 366).
- 11) **σχηματισμός προστακτικής αορίστου:** δάνεισε (ομ. 6, στ. 134), λάβε (ομ. 7, στ. 200 & 217), άσφάλτωσε (ομ. 13, στ. 114), κατάβα (ομ. 29, στ. 569), άπολέσθωσαν (ομ. 5, στ. 162).
- 12) **δημωδέστερη εκδοχή του ρ. δίδωμι, που γίνεται δίδω:** δίδει ομ.6, στ. 174: δίδω ομ. 17, στ. 147: δίδει ομ. 26, στ. 104 και στ. 114, ομ. 29, στ. 192, έδιδον ομ. 4, στ. 77).
- 13) **ιδιαίτερος σχηματισμός απαρεμφάτων:** δίδειν (δημώδης σχηματισμός, ομ. 24, στ. 35), δῶσαι (ως απαρέμφατο ενεργητικού αορίστου, ομ. 5, στ. 70), συμπαθήναι (ομ. 5, στ. 89), καταχρῆν (ομ. 20, στ. 121), πέσειν (ομ. 26, στ. 122).
- 14) **συστηματική χρήση εφελκυστικού -ν- στο τέλος του ρήματος γ' ενικού προσώπου:** εἶδεν τα καί ώρισέν τον ό Θεός (ομ. 23, στ. 281-282), έπεσεν (ομ. 21, στ. 76), εἰσήλθεν (ομ.

21, στ. 225), ἔλεγεν (ομ. 23, στ. 229), εἶπεν (ομ. 23, στ. 275), εἶπεν (ομ. 28, στ. 68), ἔμετενόησεν (ομ. 29, στ. 94).

15) **το σύμπλεγμα -σθ- γίνεται -στ-:** πορεύεσθε (ομ. 2, στ. 25), μεθύσκεσθε (ομ. 2, 115), ἐστίομεν (ομ. 2, στ. 118), μὴ καταδικαστῶμεν (ομ. 9, στ. 100), ἀπωλέστηκα (ομ. 10, στ. 203), ἀπωλέστησαν (ομ. 13, στ. 186), ἐλογίσθη (ομ. 16, στ. 11), ἐσβέστη (ομ. 25, στ. 30), εὐχεσθε (ομ. 25, στ. 76), συγκαθεστήναι (ομ. 28, στ. 109).

16) **οἶδατε** ως μεταγενέστερος τύπος (β' πληθ. πρ. οριστικής ενεστώτα ρ. οἶδα: ομ. 14, στ. 1, ομ. 22, στ. 147 και ομ. 29, στ. 41), **οἶδασιν** (γ' πληθ. πρ. οριστικής ενεστώτα: ομ. 23, στ. 104), **οἶδας** (β' εν. πρ. οριστικής ενεστώτα: ομ. 23, στ. 150).

17) **περιφραστικός σχηματισμός υπερσυντέλικου:** εἶχαμεν γνωρίσαι (ομ. 22, στ. 154).

18) **περιφραστικός σχηματισμός μέλλοντα:** α) **θέλω + μετοχή** : θέλων παραδοῦς (ομ. 29, στ. 156), θέλων τρώγοντες (ομ. 29, στ. 157), β) **ἔχω + απαρέμφατο:** ἐλεῆσαί σε ἔχει ὁ Θεός (ομ. 5, στ. 84-85), γ) **θέλω + υποτακτική** (ομ. 7, στ. 117: θέλεις ἀποκριθῆ, ομ. 27, στ. 40: θέλεις σωθῆ) δ) **θέλω + οριστική** (ομ. 22, στ. 46: φέρει θέλεις), ε) **θέλω + μέλλοντας** (ἀφ' ἑαυτοῦ του θέλει ὁμοιωθῆσεται: ομ. 7, στ. 28-29), στ) **θέλω + απαρέμφατο** (θέλουν ἀπολεσθῆναι: ομ. 5, στ. 162), ζ) **μέλλω + απαρέμφατο** (μέλλουσι σέβειν: ομ. 4, στ. 14, μέλλεις εὐρεῖν: ομ. 6, στ. 144, μέλλεις κρῖναι: ομ. 15, στ. 37, μέλλουσιν ἔχειν: ομ. 22, στ. 21) η) **μέλλωσιν (υποτ. αντί οριστικής μέλλοντα)+ απαρέμφατο** (μέλλωσιν σέβειν: ομ. 4, στ. 14, μέλλωσιν εἶναι: ομ. 23, στ. 14-15, μέλλωσιν εἰσάγειν: ομ. 25, στ. 9).

19) **περιφραστικός σχηματισμός παρακειμένου:** ἀλλάξει ἔχειν (ομ. 22, στ. 104).

20) **τρίτο πληθυντικό πρόσωπο οριστικής ενεστώτα με κατάληξη "- ουν":** πείθουν (ομ. 10, στ. 221), ὑβρίζουν (ομ. 14, στ. 108), φρίσσουν καὶ τρέμουν (ομ. 15, στ. 121), παρακαλοῦν (ομ. 29, 629).

21) **νέος τύπος αορίστου:** παρέλαβά το (ομ.7, στ. 218), ἤρπαξαν (αντί: ἤρπασαν, ομ. 9, στ. 43), ἔφερας (ομ. 29, στ. 71), ἔφηκεν (ομ. 14, στ. 76), ἐδέχτηκα (ομ. 28, στ. 197).

22) **σύγχυση των φωνών:** σέβειν (αντί: σέβεσθαι, ομ. 4, στ. 14), ἵνα βλεπώμεθα (ομ. 6, στ. 35), ἐξοργιζόμεθα τὸν πατέρα ἡμῶν (ομ. 8, στ. 173), προστρέχονται...καταφεύγονται (ομ. 8, στ. 3 και 4), βλεπώμεθα (ομ. 14, στ. 53), περιπατούμενος (αντί περιπατῶν, ομ. 28, στ. 247), τὴν γῆν ἀφείλατο (ομ. 22, στ. 14), παραδίδομαί σοι αὐτόν (αντί παραδίδωμί σοι: ομ. 26, στ. 220), καθεύδεσθε (αντί καθεύδετε: ομ. 29, στ. 292).

23) **ιδιαίτερος σχηματισμός εγκλίσεων των ρημάτων:** γνώσομεν (ομ. 5, στ. 57), **τυπτήση** (ομ. 5, στ. 81), **ἀπήγεν** (αντί: ἀπήγαγεν, ομ. 8, στ. 137), **μὴ ἀπογνώσωνται** (ομ. 21, στ. 133), **ὑπηνέγκω** (ομ. 27, στ. 68), **οὐκ ἐσθιαθήσομαι** (ομ. 29, στ. 162).

24) **χρήση απαρεμφάτων σε θέση ρήματος:** φυλάσσειν καὶ πράττειν αὐτόν (ομ. 4, στ. 4), καὶ τὸν σίτον συνάξει (απαρέμφατο σε θέση προστακτικής, ομ. 6, στ. 17-18).

25) **δημώδες ρήμα δύνομαι:** δυνώμεθα (ομ. 9, στ. 241 και ομ. 23, στ. 294), οὐκ ἠδύνοντο (ομ. 29, στ. 299).

26) **ρ. ἐπιρωτῶ** (εκ του αρχαίου ἐπερωτῶ): ἐπιρώτησον (ομ. 29, στ. 352).

27) **νέος τύπος παρατατικού (δημώδης):** οὐκ ἂν ἔφηνόν με (αντί ἄφηνάν με: ομ. 29, στ. 435).

28) **επινόηση αορίστου β' του ρ. δέχομαι:** οὐκ ἂν ἐδεξόμεθα (αντί ἐδεξάμεθα: ομ. 29, στ. 199).

2. Ουσιαστικά:

1) **ιδιαίτερος σχηματισμός της αιτιατικής πληθυντικού των θηλυκών:** τὲς εἰκόνες (ομ. 4, στ. 196), τὲς φυλακῆς (ομ. 5, στ. 217), τὲς ἀρετῆς πάσες (ομ. 7, στ. 110-111), σάλπιγγες (ομ. 7, στ. 130), τὲς ἀκάνθες (ομ. 10, στ. 56), τὲς πόλες (ομ. 19, στ. 49 και ομ. 8, στ. 28), τὲς ἁμαρτίες σου (ομ. 27, στ. 23), ἄλλες (ομ.2, στ. 77), τὲς ἁμαρτίες (ομ. 27, στ. 23, 35, 38), τὴν γυναῖκα (ομ. 28, στ. 204 και 205), γυναῖκες (αιτ. πληθ., ομ. 28, στ. 251), χλαμύδαν (ομ. 29, στ. 501).

Αξιοσημείωτη είναι η ακόλουθη παρατακτική σύνδεση δημώδους και λογίου τύπου αιτιατικής πληθυντικού θηλυκών ουσιαστικών: *μηχανίες ποιῶν καὶ ἐνέδρας* (ομ. 3, στ. 66).

2) **απλοποίηση μορφῆς ουσιαστικών**: ἡ εἰκόνα (ομ. 4, στ. 169), ἀρχιερέα (ομ. 3, στ. 113), ἡ χάρη (ομ. 28, στ. 295), ἡ φλόγα (ομ. 18, στ. 150), ἐν μιᾷ γλώσσᾳ (ομ. 29, στ. 560), πατέρας (ομ. 13, στ. 51), ὁ ἄνδρας (ομ. 6, στ. 131), ἡ γυναῖκα (ομ. 21, στ. 91), γυναῖκες (αιτ. πληθ., ομ. 28, στ. 251).

3) **δημωδέστερη αιτιατική πληθυντικού αρσενικών**: *τοὺς ἰχθύας* (ομ. 22, στ. 161 & 162), *τοὺς συγγενοῦς* (ομ. 9, στ. 36).

4) **θηλυκά ουσιαστικών**: ἐν ταῖς πλάκαις (αντί: *πλαξίν* (ομ. 13, στ. 63), *αἱ εἰκόνας* (ομ. 4, στ. 70 και 106), *χεῖραν* (ομ. 3, στ. 65 και ομ. 7, στ. 156), *διὰ τὴν πατρότητα* (ομ. 8, στ. 92-93), *τὴν χλαμύδαν* (ομ. 29, στ. 501).

5) **αλλαγή γένους ουσιαστικών**: *βασάνῳ δεινῶ* (δημωδέστερο: ὁ βάσανος ἢ τὸ βάσανον, αντί του αρχαιότερου (ἢ βάσανος): ομ. 8, στ. 156-157), *βάραθρος* (αντί *βάραθρον*, ομ. 17, στ. 37), *τοῦ ὄνου* (αντί *τῆς ὄνου*, ομ. 24, στ. 307).

6) **αρσενικά ουσιαστικών**: *ψεῦστες* (ομ. 5, στ. 88), *ἀρχιερέα* (ομ. 3, στ. 113), *ὁ ἄρνος* (ομ. 19, στ. 116), *τοὺς ἰχθύας* (ομ. 22, στ. 161 & 162).

7) **ουδέτερα ουσιαστικών**: *τὸ κορμίν σου* (ομ. 7, στ. 155), *τοῦ πελάγου* (ομ. 9, στ. 228), *τοῦ ἐδάφου* (ομ. 27, στ. 144), **επαναλαμβανόμενος εσφαλμένος τύπος δοτικής ενικού του τριτόκλιτου ουδετέρου ουσιαστικού "τὸ μνήμα" ως ἐξῆς**: ἐν τῷ μνήμα (αντί: *μνήματι*, ομ. 22, στ. 10 & 11).

3. Μετοχές:

1) **ἀκλιτη δημώδης μετοχή σε -όντα**: *διδάσκοντα* (ομ. 2, στ. 55), *ἐξημερώνοντα* (ομ. 6, στ. 157), *ἐκαπνίζοντα*... *ἐφαίνοντα* (ομ. 6, στ. 72 και 73), *ὄντα* (ομ. 7, στ. 180 και ομ. 28, 105), *παρακαλῶντα* (ομ. 7, στ. 182), *διώκοντά σε οἱ ἐχθροί σου* (ομ. 7, στ. 79), *ἔχοντα* (ομ. 5, στ. 220 και ομ. 18, στ. 24), *οὐκ ἔχοντα* (ομ. 14, στ. 112), *γέμοντα* (ομ. 13, στ. 156), *δηλοῦντα* (ομ. 18, στ. 92), *ιδόντα* (ομ. 22, στ. 52), *λέγοντα* (ομ. 23, στ. 303).

2) **αύξηση στην ἀκλιτη δημώδη μετοχή σε -όντα**: *ἐξημερώνοντα* (ομ. 6, στ. 157), *ἐκαπνίζοντα*...*ἐφαίνοντα* (ομ. 6, στ. 72 και 73), *ἐξενίζοντα* (ομ. 27, στ. 133).

3) **δημώδης ενεργητική μετοχή σε -όντας**: *λέγοντας* (ομ. 17, στ. 179 και ομ. 18, στ. 141).

3) **διπλή αύξηση στη μετοχή μέσου παρακειμένου**: *ἐγεγραμμένον* (ομ. 27, στ. 146), *ἀπενενοημένοι* (ομ. 23, στ. 154).

4) **αβεβαιότητα στο γένος μετοχών**: *λέγων...βρέχων* (ἡ χήρα: ομ. 3, στ. 185), *ζῶντος τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου* (ομ. 4, στ. 113), *τῆς Θεοτόκου διατελεσθὲν* (αντί: *διατελεσθείσης*: ομ. 4, στ. 114), *γυρίσασα ὁ κάραβος* (ομ. 9, στ. 232), *φωνὴ ἐκ τῶν οὐρανῶν λέγων* (ομ. 10, στ. 207 & 211), ἡ *μέθη...σκοτίσας* (ομ. 17, στ. 36), *ποθήσας* (ἡ ὁσία Μαρία: ομ. 18, στ. 41), *κατακλάσας* (ἡ ὁσία Μαρία: ομ. 18, στ. 46), *εὐρῶν* (ἡ ὁσία Μαρία: ομ. 18, στ. 47), *χρονίζοντος τῆς ἀγίας* (ομ. 18, στ. 74), *δοκοῦντες* (αἱ θυγατέρες Λώτ: ομ. 18, στ. 189), *ποιήσαντες* (αἱ θυγατέρες Λώτ: ομ. 18, στ. 194), *ἀκούσας ὅτι ἀναστήσας* (ομ. 24, στ. 324-325), ἡ *οὖν Μαρία καὶ Μάρθα...ἔχοντες* (ομ. 23, στ. 57), *δεικνύων* (ἡ Μαρία: ομ. 24, στ. 90), ἡ *μήτηρ λέγων* (ομ. 24, στ. 165), *αὕτη ἔχων* (ομ. 25, στ. 34- 35), *τὰ τραύματα αὐτοῦ λούων καὶ πλύνων καὶ ἀλείφων αὐτὸν καὶ παντοίως αὐτὸν θεραπεύουσα* (ἡ γυνή: ομ. 28, στ. 229-230), *ἀκούσας ἡ Θεοτόκος* (ομ. 29, στ. 594).

5) **αβεβαιότητα στη φωνή μετοχών**: *φοβιζόμενος* (ομ. 10, στ. 182), *ἐνθυμοῦντα* (ομ. 26, στ. 90).

6) **δημιουργία νέων τύπων μετοχών**: *καταβάσας αὐτὸν* (ομ. 6, στ. 303), *σκορπίσας* (ομ. 12, στ. 194), *ἐνετυπωμένην* (ομ. 18, στ. 92), *ἀναφυρμένα* (ομ. 26, στ. 199).

7) **αύξηση στη μετοχή αορίστου**: *ἔδουλεύσαντός σου* (ομ. 9, στ. 130-131).

4. Επίθετα:

- 1) **αμηχανία στη χρήση των παραθετικών:** μεγαλοτέρα (ομ. 28, στ. 256), ή ζημία δεινότερη (ομ. 7, στ. 32), βέλτιον ποιεί τὸν ἄνθρωπον (ομ. 26, στ. 2-3).
- 2) **αρσενικά επιθέτων:** τὸν μεγαλομάρτυραν (ομ. 3, στ. 109 και 201), συνεχοὶ (αντί: συνεχεῖς) οἱ πόλεμοι (ομ. 26, στ. 138), μέγα (αντί: μέγαν) ἐραστὴν (ομ. 28, στ. 150).
- 3) **θηλυκά επιθέτων:** ὁμορφαι (ομ. 13, στ. 82), καθαρὴν ψυχὴν (ομ. 15, στ. 46), τὲς ἁμαρτίες σου καθαρὲς καὶ φανερὲς (ομ. 27, στ. 39), ψυχωφελὴν (ομ. 9, στ. 11), εἰλικρινὴν (ομ. 28, στ. 251).
- 4) **ουδέτερα επιθέτων:** χαλκόν αντί χαλκοῦν (ομ. 15, στ. 116), μέγαν θηρίον (ομ. 7, στ. 112-113), ἔργον πλήρης (αντί: πλήρες: ομ. 28, στ. 151).

5. Αντωνυμίες:

- 1) **νέοι τύποι προς δήλωση της αναφορικής αντωνυμίας:** τὸ δίδει (ομ. 6, στ. 138), αὐτόν, τὸν οὔτε ἐφοβεῖτο (στ. 42, ομ. 11), τὴν ἔχει (ομ. 13, στ. 52), προχειρίζεσαι ἔργον τὸ οὐ δύνασαι τελειῶσαι (ομ. 26, στ. 56), ἁμαρτίαν χαλεπὴν τὴν ἐποίησε (=ἦν ἐποίησε, ομ. 27, στ. 80-81), ὅπου (= ἡ ὁποῖα, ομ. 27, στ. 22).
- 2) **αμηχανία στη χρήση αντωνυμιῶν:** τὰ ἄπερ ἐποίησεν ὁ Θεὸς ἐλεύθερα, ὁ ἄνθρωπος τελωνεῖ (ομ. 21, στ. 19), ζῶον τινά (ομ. 14, στ. 126).
- 3) **δημῶδης τύπος δεικτικής αντωνυμίας:** ὁ δεῖνας (ομ. 21, στ. 84 και ομ. 26, στ. 287-288), ταύτες (αιτ. πληθ. θηλ.: ομ. 11, 156).
- 4) **χρήση ονομαστικής πτώσης αλληλοπαθητικής αντωνυμίας:** ἀνεθρέφοντο ἄλληλα (ομ. 24, στ. 162).
- 5) **προσωπική αντωνυμία:** ἐσένα (ομ. 26, στ. 161).
- 6) **προτίμηση στο συνηρημένο τύπο της αυτοπαθητικής αντωνυμίας:** αὐτήν (ομ. 28, στ. 17 και 133)

6. Επιρρήματα:

- 1) **σύγκυση του "ἐκεῖ" και του "ἐκεῖσε"** (ομ. 3, στ. 82 και 153, ομ. 24, στ. 67). Βλ. Stamatios B. Psaltes, *Grammatik der Byzantinischen Chroniken*, p. 336.
- 2) **ὄποθεν** (ομ. 6, στ. 47).
- 3) **τοιούτως** (ομ. 6, στ. 47 και ομ. 6, στ. 100).
- 4) **κακινκάκως** (ομ. 16, στ. 128 και ομ. 24, στ. 164).
- 5) **πρόδηλον** (ομ. 4, στ. 180).
- 6) **τοιούτον** (ομ. 6, στ. 100).
- 7) **καθαρά** (ομ. 24, στ. 61).

7. Αριθμητικά: ἐνάμισυ ἡμέρα (ομ. 2, στ. 81).

8. Σύνδεσμοι:

- 1) **ὡς ὅτου** (χρονικός σύνδεσμος, ομ. 9, στ. 53-54).
- 2) **ἐνῶ** (αντιθετικός σύνδεσμος, ομ. 11, σ. 31).

3) ὄνταν (χρονικός σύνδεσμος, ομ. 28, στ. 71).

4) ὡσὰν κτήσωμεν τὸν Χριστὸν φίλον (χρονικός σύνδεσμος, ομ. 23, στ. 296).

7.3. ΣΥΝΤΑΞΗ

1. Πτώσεις:

1) λέγω + γενική : λέγει τοῦ μοναχοῦ (ομ. 6, στ. 237), λέγει του (ομ. 6, στ. 53), λέγων τοῦ Δαυίδ (ομ. 7, στ. 72), εἶπεν αὐτῆς (ομ. 23, στ. 191), λέγει αὐτῆς (ομ. 23, στ. 252), λέγουσιν τοῦ Πέτρου (ομ. 29, στ. 344).

2) κατίσχυση της γενικής πτώσης: δέδωκεν αὐτὰ τῶν πενήτων (ομ. 6, στ. 140-141), ἔστησαν αὐτοῦ (αντί: αὐτῶ) (ομ. 28, στ. 305-306).

3) ἅμα+ δοτική + γενική: ἅμα τοῖς υἱοῖς καὶ λαοῦ πολλοῦ (ομ. 7, στ. 233), ἅμα+ αι.: ἅμα τὸν λόγον (ομ. 3, στ. 104), ἅμα τὸ δεινὸν τοῦτο καὶ χαλεπώτατον ἔργον (ομ. 3, στ. 108).

4) κατάργηση της δοτικής: δίδωμι τινὰ τι (ομ. 13, στ.37), λαλῶ τινὸς (ομ. 17, στ. 235), ἀπέστειλε τῆς γυναικὸς αὐτοῦ καὶ τῶν παίδων (ομ. 24, στ. 252-253), καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ ἔστειλε καὶ τῶν τέκνων (ομ. 29, στ. 70), ὥρισέν τον ὁ Θεὸς νὰ μηδέν τα ἐξηγηθῆ (ομ. 23, στ. 281-282), πταίουσιν ἡμᾶς (πταίω+αιτιατική) (ομ. 6, στ. 79), παραγγέλλει ἡμᾶς (παραγγέλλω +αιτιατική) (ομ. 10, στ. 88).

5) κατίσχυση της γενικής ἐναντι της αιτιατικής, ως προς τη δήλωση του εμπρόθετου επιρρηματικού προσδιορισμού του τόπου: ἐπὶ πώλου καὶ ὄνου (ομ. 24, στ. 310 & 314).

6) λέγω + περὶ + δοτική : εἵπωμεν καὶ περὶ τοῖς ἀτιμάζουσι καὶ ὑβρίζουσι (λέγω περὶ τινι) (ομ. 4, στ. 209).

7) λέγω + αιτιατική (δημώδης σύνταξη): λέγω τοὺς ῥαθύμους ὅτι.... (ομ. 9, στ. 119-120), δύνασαί με εἰπεῖν ὅτι...(ομ. 21, στ. 102).

8) ονομαστική ἀπόλυτος : ἀποδράσας τις οἰκέτης αὐτοῦ ἔντιμος καὶ καλός (ομ. 3, στ. 241-242), κράξασα ἦλθεν (ομ. 22, στ. 91), κείμενος καὶ ὁ λίθος (ομ. 23, στ. 242), ποιήσας αὐτὸν μοναχόν, συγκατηριθμῆθη (ομ. 27, στ. 137), ἐστὼς καὶ ὁ Ἰούδας ἐκεῖ (ομ. 25, στ. 87 και ομ. 29, στ. 152).

9) εμπρόθετη δήλωση του ποιητικού αιτίου με ἐκ + αιτιατική (γέγραπται ἐκ τοὺς παλαιοὺς ἐρμηνευτὰς, ομ. 10, στ. 83-84),

10) εἰς + δοτική προς δήλωση επιρρηματικού προσδιορισμού του τόπου (εἰς βαρβάρων θύραις ἐπιστάντες, ομ. 11, στ. 52-53).

11) ὡς αὐτοῦς (αντί ὡς αὐτοί, ομ. 15, στ. 45).

12) παραλαμβάνει τοὺς τρεῖς, οὗς εἶδον τὴν δόξαν (ομ. 29, στ. 267).

13) Βλέπετε ἐκεῖνον τὸν ἔχοντα τὰς χεῖρας ὀπισθεν δεδεμένον; (ομ. 29, στ. 523-524).

14) φαίνομαι + γενική (= παρουσιάζομαι ἐνώπιον κάποιου): φαίνεται τοῦ Θεοῦ (ομ. 26, στ. 67).

15) αντικατάσταση δοτικής πτώσης με εμπρόθετη αιτιατική (μὲ + αιτιατική): λούσασθε μὲ τὰ δάκρυα (ομ. 2, στ. 144-145), κεκοσμημένην μὲ τὲς ἀγίες εἰκόνας (ομ. 4, στ. 196), συναυξάνεσθαι τὴν ἀρετὴν μὲ τὴν κακίαν (ομ. 6, στ. 29), ἐὰν οὐκ ἰσχύωμεν μὲ τὸ ἔργον (ομ. 10, στ. 107). Αξιοπρόσεκτη θεωρεῖται ἡ σύνταξη που χρησιμοποιεῖ ὁ Μάρκος στους στίχους 73-74 τῆς 3ης ομιλίας, ὅπου παρατηροῦμε αντικατάσταση της δοτικής με απλή αιτιατική (χωρὶς τὴν πρόθεση μὲ): "οὐ διέλειπε καθ' ἡμέραν κολάζειν τοὺς χριστιανούς, τοὺς μὲν ἀνατομὰς γαστέρων, τοὺς δὲ τῶν σπλάγχων, ἄλλους ῥαβδισμοὺς σφοδρούς". Κάτι ἀνάλογο ἐντοπίζουμε καὶ στους στίχους 199-203 τῆς 4ης ομιλίας: "τοὺς τιμίους προφήτας, τέταρτον τοὺς τιμίους καὶ πανευφήμους ἀποστόλους, εἶτα τοὺς ὀσίους καὶ μετὰ τοὺς ἀγίους μάρτυρας, τοὺς ἐκχύσαντας τὸ τίμιον αἷμα αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ Δεσπότου μου Χριστοῦ, καὶ τοὺς λοιποὺς ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας, τοὺς εὐαρεστήσαντας τῷ Κυρίῳ".

- 16) **αμηχανία στη χρήση των πτώσεων:** βρέχουσα τοῖς δάκρυσιν τοῖς ποσὶ (=τοὺς πόδας) τοῦ μάρτυρος (ομ. 3, στ. 185-186), οὐ ξίφους τέμνουσα, ἀλλὰ τὴν αἴσθησιν τῆς ὀδύνης (παρτακτική αντιθετική σύνδεση γενικής και αιτιατικής πτώσης προς δήλωση του μέσου-οργάνου): ομ. 21, στ. 166-167), (επεξήγηση ως **ετερόπτωτος ονομ. προσδιορισμός**): μάρτυρος Θεοδώρου, τὸν ὑπομείναντα καὶ ἐμβληθέντα (ομ. 3, στ. 49-50), καθήμενος ἐπὶ ὄνου καὶ πάλου, υἶδν ὑποζυγίου (ομ. 24, στ. 314-315), (παρτακτική σύνδεση γενικής και ονομαστικής πτώσης μετοχών που αναφέρονται στο ίδιο πρόσωπο): τοῦ λαλήσαντος εἰς τὸ ὕψος τοῦ Θεοῦ βλασφημίας πολλὰς καὶ χαλεπὰς καὶ κινούμενος ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ διαβόλου καὶ χεῖραν <ἄραντος> θεομάχον κατὰ τῆς εὐσεβοῦς πίστεως τῶν χριστιανῶν, μηχανίες ποιῶν καὶ ἐνέδρας (ομ. 3, στ. 63-66).
- 17) **σύνταξη του ρ. γέμω:** α) τέχνη γέμουσα ὄργην Θεοῦ (γέμω + **αιτ.**: ομ. 13, στ. 119) και β) ὕδωρ ὄργης Θεοῦ γέμοντα (γέμω + **γεν.**: ομ. 13, στ. 156), νηστείας ἐπιτεταγμένης, γεμούσης παρανομίας (ομ. 21, στ. 214), ἀπόφασιν Θεοῦ ὄργης γέμουσα (ομ. 21, στ. 224).
- 18) **σύνταξη του ρ. δίδωμι:** α) δέδωκεν αὐτὰ τῶν πενήτων (ομ. 6, στ. 140-141: ρ. δίδωμι + **αιτ.** + **γεν.**), β) δίδει ἐκείνω (ομ. 6, στ. 138: ρ. δίδωμι+ **δοτ.**), γ) ἔδωκεν ἡμᾶς φραγμὸν τὰς θείας αὐτοῦ Γραφᾶς (ομ. 13, στ. 36: ρ. δίδωμι + **αιτ.** + **αιτ.**).
- 19) **ρ. ἐπιτρέπω + αιτ. + απαρ. :** ἐπέτρεψεν αὐτὸν ποιῆσαι (ομ. 6, στ. 209-210).
- 20) **ρ. παροργίζω + δοτ.** (αντί **αιτ.**): κἀγὼ σοι παρώργισα (ομ. 15, στ. 53).
- 21) **ρ. ἐλευθερόομαι (-οῦμαι) ἐκ + αιτ.** (αντί **γεν.**): ἐλευθερωθησόμεθα ἐκ τὰς ἐνέδρας καὶ μηχανὰς τοῦ δολίου δαίμονος (ομ. 16, στ. 177-178). Σημειωτέον ὅτι ευθύς αμέσως ακολουθεῖ παρτακτικά συνδεδεμένος εμπρόθετος με **ἐκ + γενική** (καὶ ἐκ τῆς πονηρᾶς ἁμαρτίας, τῆς χωριζούσης ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ: ομ. 16, στ. 178-179).
- 22) **ρ. καταγωνίζομαι + αιτ.** (αντί **γεν.**): κατηγωνίσαντο βασιλείαν (ομ. 16, στ. 184).
- 23) **ρ. ὑπομένω + δοτ.** (αντί **αιτ.**): πολλοῖς καὶ ποικίλοις πειρασμοῖς ὑπέμεινε (ομ. 18, στ. 50).
- 24) **ασυμφωνία πτώσης μεταξύ μετοχής και υποκειμένου της (η μετοχή σε ονομαστική και το υποκείμενό της σε αιτιατική πτώση):** τὸν Λὼτ κατοικῶν (αντί κατοικοῦντα: ομ. 18, στ. 174), τὸν θέλων (αντί θέλοντα: ομ. 19, στ. 8-9), πέμπει πρὸς αὐτὸν Ἡλίαν τὸν προφήτην, λέγων τῷ Ἀχαάβ (ομ. 21, στ. 220-221), τὸν μέγαν Χρυσόστομον ταλανίζων (ομ. 22, στ. 34).
- 25) **ρ. καταδικάζω + αιτ. + αιτ. :** Ἰωάννην δὲ Τραϊανὸς κατεδίκασεν ἐξορίαν (αντί: **γεν.** Ἰωάννου + **αιτ.** ἐξορίαν: ομ. 20, στ. 113-114).
- 26) **ρ. προσπελάζω + γεν.** (αντί **δοτικής**): τούτου προσπελάσαι ὁ ἐχθρὸς ἐπεχείρησε (ομ. 26, στ. 32).
- 27) **ρ. παραγγέλλω + αιτ. + αιτ.** (αντί **δοτ.** + **αιτ.**): Ταῦτα σε παρήγγειλεν (ομ. 28, στ. 312).
- 28) **ρ. πτύω + αιτ.** (αντί **δοτ.** ἢ **εἰς+αιτ.**): ἔπτυνον αὐτὸν (ομ. 29, στ. 499).
- 29) **ρ. ἁμαρτάνω + γεν.** (σοῦ ἡμαρτον: ομ. 5, στ. 176-177).

2. Εγκλίσεις:

- 1) **νὰ (ἴνα) + υποτακτική, στη θέση του απαρεμφάτου:** νὰ μηδὲν τὰ ἐξηγηθῆ (ομ. 23, στ. 282).
- 2) **λέγω + να (ἴνα) + περιφραστικός σχηματισμός υπερσυντελικού, στη θέση υποτακτικής (ἔχω + απαρέμφατο αορίστου):** λέγομεν νὰ μὴν τὸν εἶχαμεν γνωρίσαι (ομ. 22, στ. 154).
- 3) **διδάσκω + νὰ + οριστική** (ομ. 7, στ. 103: Κύριος ἐδίδαξε νὰ συγχωροῦμε).
- 4) **αμηχανία στη χρήση των εγκλίσεων:** α) **ἴνα + οριστική** (ἴνα ἔσονται: ομ. 2, στ. 31, ἴνα διακονοῦσι: ομ. 6, στ. 222-223, ἴνα μάθετε: ομ. 21, στ. 107, ἴνα τὸ μνημόσυνόν σου ἄδεται: ομ. 17, στ. 232-233, ἴνα ἀποκτείνουσι: ομ. 23, στ. 286-287, ἴνα καθαρίσουσι: ομ. 24, στ. 38, ἴνα τηροῦμεν: ομ. 27, στ. 2-3, ἴνα ἀποθανοῦμαι: ομ. 29, στ. 599), β) **χρήση ποικίλων εγκλίσεων σε παρτακτικό λόγο** (ἐὰν τοῖς προστάγμασί μου πορεύεσθε καὶ τὰς ἐντολάς μου φυλάσσητε καὶ ποιῆτε αὐτάς: ομ. 2, στ. 23-24, ἴνα ἔσονται εὐλογημένοι καὶ φάγωσιν τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς: ομ. 2, στ. 31-32, ὅταν νηστεύητε ἢ προσεύχεσθε ἢ ἄλλον τι ἀγαθὸν ποιοῦμεν:

ομ. 6, στ. 309-310, ποιήσωμεν καρπὸν... καὶ μὴ ποιῶμεν ἀκάνθα: ομ. 14, στ. 11-12, ὅταν δὲ λάβωσιν εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν οἱ ἄνθρωποι καὶ κόψουσιν αὐτά: ομ. 14, στ. 76-77, ὅπως ἴδω αὐτὸν καὶ ἀσπάσωμαι καὶ συναποθανοῦμαι αὐτῶ: ομ. 29, στ. 519-520), γ) **εκφορὰ χρονικοῦποθετικῆς πρότασης με οριστικὴ** (ὅταν ποιῶμεν λειτουργίαν: ομ. 10, στ. 88), δ) **θέλω+νὰ+υποτακτικὴ** (ὅταν θελήσῃ νὰ κληρονομήσῃ ομ. 14, στ. 126), ε) **υποτακτικὴ ἀντί οριστικῆς σε ῥήμα κύριας πρότασης** (παίζωσι ἀντί παίζουσι: ομ. 22, στ. 162, μέλλωσιν εἶναι: ομ. 23, στ. 14-15).

3. Σύνδεσμοι:

- 1) **αβεβαιότητα στη χρήση των συνδέσμων:** ὅσον γὰρ.... ὅτι ἀκόρεστος γὰρ (ομ.1, στ.16-17).
- 2) **ευρεία χρήση του συνδέσμου "καὶ" ως μεταβατικού και των συσχετικών "μὲν, δὲ".**
- 3) **αμηχανία στη χρήση του νὰ:** νὰ...ἵνα (ομ. 23, στ. 61).
- 4) **χρήση του νὰ στη θέση του ἵνα:** νὰ τοῦ φανερώσῃ (ομ. 23, στ. 281), νὰ τὸ ποιήσῃ τοῦτο (ομ. 27, στ. 50-51), νὰ ἤμεσταν (στ. 13, ομ. 27).
- 5) **χρήση του ὄνταν (ως κρητικὸ ὑποτακτικὸ ἑπισημίου τύπου του χρονικοῦ συνδέσμου ὄταν):** ὄνταν ἐποιοῦν τὴν ἀμαρτίαν (ομ. 28, στ. 71).

4. Κύριες προτάσεις:

- 1) **ο τύπος "εἶναι" στη θέση του αρχαιότερου "εἰσί(ν)" ως ῥήμα κύριας πρότασης:** οἱ Ἰουδαῖοι...ὅτι ἐφάνησαν ἀχάριστοι, εἶναι ταπεινοὶ σήμερον (ομ. 2, στ. 51-52).
- 2) **ἐξαγορευθεῖσαι ἔχεις (=δύνασαι ἐξαγορευθεῖσαι) σε ευθεία ερώτηση** (ομ. 14, στ. 150).
- 3) **παρατακτικὴ σύνδεση ῥήματος και μετοχῆς σε θέση ῥήματος:** σήμερον ὁ κριτὴς...ἄγεται καὶ ταῦτα πάσχων (ομ. 29, στ. 27-28), κείνται καὶ ὄζουσι καὶ ἐκδεχόμενοι (ομ. 9, στ. 41-42), σταυρώσαντες δὲ Αὐτὸν καὶ μετ' Αὐτοῦ σταυρώνουσιν ἄλλους δύο (ομ. 29, στ. 552-553).
- 4) **Ἄς συνάξω** (ομ. 22, στ. 129).
- 5) **ἀλλαγὴ χρονικῆς βαθμίδας σε παρατακτικὴ σύνδεση κυριῶν προτάσεων:** πορεύεται καὶ ὑπήντησεν (ομ. 5, στ. 175).
- 6) **παρατακτικὴ σύνδεση δύο ἀπαρεμφάτων διαφορετικῆς χρονικῆς βαθμίδας ως ἀντικειμένων δυννητικὸ ῥήματος κύριας πρότασης ως ἐξῆς:** ρ. δύναμαι + ἀπαρ. αορίστου + ἀπαρ. μέλλοντα Δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω καὶ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθήσεσθαι; (ἀντί βαπτισθῆναι) (ομ. 20, στ. 94-96).

5. Δευτερεύουσες προτάσεις:

- 1) **δευτερεύουσα ονοματικὴ ἐιδικὴ πρόταση με ὅτι+μετοχὴ ἀντί ῥήματος** (ὁ νόμος προσέταπεν ὅτι τὸν εἰπόντα βλασφημίαν...θανατοῦντα αὐτόν..., ομ. 8, στ. 117-119 καὶ ἀκούσας ὅτι τὸν τετραήμερον νεκρὸν ἀναστήσας: ομ. 24, στ. 324-325).
- 2) **ὅτι + ἀπαρέμφατο (ἐιδικὴ πρόταση):** ὅτι τὸ προφητικὸν σῶμα βαρὺ φορτίον εἶναι (ομ. 17, στ. 46-47), μὴ νοήσαντες γὰρ ὅτι καθεσθῆναι ἐπὶ δώδεκα θρόνους (ομ. 20, στ. 129-130).
- 3) **θέλω + ἀπαρέμφατο (στη διατύπωση της υπόθεσης σε υποθετικό λόγο):** ἐὰν ἤθελεν ὁμολογήσει (ομ. 27, στ. 34).
- 4) **ὥστε ὁ πατήρ σας τῶν δύο ὑπάρχει καὶ ἀγαπᾶσθαι ἀλλήλους** (ομ. 24, στ. 166-167).
- 5) **ἵνα ... πορευόμεθα καὶ τρέχειν** (ομ. 27, στ. 11-12).
- 6) **ἵνα μὴ δουλεύωμεν τοῖς πάθεσιν, ἀλλὰ νὰ ἤμεσταν υἱοὶ τοῦ Θεοῦ** (ομ. 27, στ. 12-13).

- 7) ὁ Ἰούδας ὑπελάμβανεν **ὅτι** ὁ Χριστὸς **οὐκ ἀποκτανθήσεται**, ἀλλὰ **διαφύγει** (ομ. 29, στ. 402-403).
- 8) τὸν ἄνθρωπον τὸν βλέποντα ὁ πονηρὸς **ὅτι** συνεχῶς **προσεύχεται** καὶ τοῦ θανάτου **μνημονεύει** καὶ τῆς κρίσεως τοῦ Θεοῦ τῆς φοβερᾶς **ἐνθυμοῦντα** (ομ. 26, στ. 88).
- 9) δευτερεύουσα επιρρηματική τελική πρόταση με: α) **ὅπως + νὰ + οριστική**: ἐκέλευσαν ὅπως νὰ ποιήσουσι θυσίαις (ομ. 5, στ. 155-156), β) **ὅπως + οριστική**: ὅπως εὔξεται (ομ. 10, στ. 180), γ) **ἵνα + οριστική**: ἵνα κατέρχεται (ομ. 18, στ. 227), δ) **ὅπως + μετοχή αορίστου**: ὅπως καρπωσάμενοι (ομ. 27, στ. 15).
- 10) **σύγχυση στην εκφορά της δευτερεύουσας επιρρηματικής χρονικής πρότασης**: **ἕως ἄν ἐμφωλεύωσι**: **ἕως ἄν + υποτ.** (ομ. 25, στ. 142) καὶ **ἕως μὲν κρύπτεται**: **ἕως + οριστ.** (ομ. 25, στ. 144).
- 11) **δευτερεύουσα επιρρηματική χρονική πρόταση που εισάγεται με το σύνδεσμο ὄνταν**: **ὄνταν ἐποίουν τὴν ἁμαρτίαν** (ομ. 28, στ. 71).
- 12) **δευτερεύουσα επιρρηματική υποθετική πρόταση που εισάγεται με το ἔαν και εκφέρεται με οριστική**: **ἔαν θέλετε καὶ εἰσακούσετέ μου** (ομ. 2, στ. 26, 27, 33, 34, 124 καὶ 141), **ἔαν πληθύνετε** (ομ. 2, στ. 139).

6. Επιρρηματικοί προσδιορισμοί:

- 1) **ὅπως + μετοχή αορίστου, προς δήλωση του τελικού αιτίου**: ὅπως καρπωσάμενοι (ομ. 27, στ. 15).
- 2) **ὥστε + μετοχή, προς δήλωση του συμπεράσματος**: ὥστε πᾶσαν τὴν ἀκοὴν ἐξενίζοντα (ομ. 27, στ. 132).
- 3) **χρονική μετοχή (προτερόχρονο) + συμπλεκτικός σύνδεσμος "καί"**: Σταυρώσαντες δὲ αὐτὸν καὶ μετ' αὐτοῦ σταυρώνουσιν (ομ. 29, στ. 552).
- 4) **ὅπως + απαρέμφατο, προς δήλωση του τελικού αιτίου**: ὅπως τοῦ φαίνεσθαι δίκαιοι (ομ. 6, στ. 90).
- 5) **επιρρηματικός προσδιορισμός χρόνου**: τρεῖς ἑβδομάδας ζευγάρια (ομ. 9, στ. 181).
- 6) **επιρρηματικός προσδιορισμός αιτίας**: α) **διὰ + ἄρθρο + οριστική ρήματος**: διὰ τὸ ἀγανακτοῦσι περὶ τῶν δύο (ομ. 20, στ. 138), β) **διὰ + γενική (αντί αιτιατικής)**: διὰ τῆς ἀγάπης...καὶ τῆς κληρονομίας (ομ. 24, στ. 167-168).
- 7) **εμπρόθετος επιρρηματικός προσδιορισμός της υπεράσπισης-ευχής (ὑπὲρ + αιτ.)**: εὔχου ὑπὲρ ἐμέ (ομ. 6, στ. 244).
- 8) **εμπρόθετος επιρρηματικός προσδιορισμός του τόπου (ἐν + αιτ.)**: ἐν ἐκεῖνο τὸ μέρος (ομ. 18, στ. 90-91), ἐν τὲς πόλεις καὶ χῶρες (ομ. 8, στ. 28-29 καὶ ομ. 19, στ. 49).
- 9) **εμπρόθετος επιρρηματικός προσδιορισμός του τόπου (ἐπὶ + αιτ., όπου η πρόθεση ἐπὶ ισοδυναμεί με την πρόθεση εἰς)**: ἐπὶ τὴν θήκην σου (ομ. 29, στ. 327).
- 10) **αιτιατική ως επιρρηματικός προσδιορισμός του τρόπου-μέσου**: ὕδωρ πρόσκαιρον καὶ αἰσθητὸν τὸ πρόσωπον νίπτεσθαι (ομ. 6, στ. 118-119).
- 11) **εμπρόθετος επιρρηματικός προσδιορισμός του τρόπου (μετὰ + αιτ.)**: μετὰ ἀκοὴν (ομ. 4, στ. 4).

7. Αριθμοί:

- 1) **απότομη εναλλαγή ενικού και πληθυντικού αριθμού**: ἵνα ὁ λαὸς ἀναγκασθῆ λέγοντες (ομ. 29, στ. 383), ὁ θάνατος καὶ ὁ διάβολος...ἀρπάζων (ομ. 22, στ. 163-164), οἱ ποικίλεις ἦν (αντί: ἦσαν) λέγοντες (ομ. 24, στ. 233-234).

8. Χαλαρή σύνταξη, ίδιον του προφορικού λόγου:

1)...καὶ αὐτοπροαίρετοι ἐσμὲν διὰ τῆς ἀγάπης τῆς πρὸς ἀλλήλους καὶ συμπαθείας τοῖς προσκεκροenkόσιν ἀδελφοῖς συμπαθῶμεν (ομ. 5, στ. 30-32), καὶ οὕτως ποιήσαντες κατὰ μικρὸν εἰς τὸ τελειότερον ἀναβαίνωμεν καὶ τῆς σωτηρίας ἀξιωθῆναι (ομ. 5, στ. 16-18), πλὴν ὧν ἐφόρει ἱμάτια (ομ. 7, στ. 224-225), ἐκ τὰς ἐνθυμήσεις εἰδέναι (ομ. 8, στ. 124), ἐάν μοι προσενέγκωσι διπλᾶ ὃ ἐνεπίστευσα αὐτοῖς (ομ. 10, στ. 25-26). Επίσης στους στίχους 199-203 της ομ. 4, στους στίχους 67-83 της ομ. 23 και στους στίχους 116-118 της ομ. 29. Χαρακτηριστικά παράδειγματα σολοικισμῶν θεωροῦνται τα ακόλουθα: 1) Μακάριος ἄνθρωπος ὧν ἀφεθήσονται αἱ ἁμαρτίαι αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον τοῦτον διὰ τῆς μετανοίας καὶ ὧν ἀπεκαλύφθησαν αἱ ἁμαρτίαι διὰ τῆς ἐξομολογήσεως καὶ τρισμακάριστος, ὃς οὐ μὴ λογίσεται Κύριος ὁ Θεὸς τὴν ἁμαρτίαν (ομ. 21, στ. 246-250), 2) Οὕτως παίζωσι καὶ ἡμᾶς ὁ θάνατος καὶ ὁ διάβολος μὲ τὸ σήμερον καὶ τὸ αὔριον, ἀρπάζων ἡμᾶς καὶ παραδίδωσιν τῷ αἰωνίῳ πυρὶ (ομ. 22, στ. 162-164), 3) λέγοντες ὅτι ἵνα λάβῃ τις αὐτὸ τοῦ ἀναθρέψαι αὐτό (ομ. 24, στ. 155-156).

2) διπλὴ ἄρνηση: ὑπ' οὐδενὸς οὐ βοηθοῦνται (ομ. 4, στ. 162-163), οὔτε οἱ ἄνεμοι...οὐ δύνανται καταβαλεῖν (ομ. 7, στ. 16-19), οὐ μὴ πλανηθῶμεν (ομ. 22, στ. 155), οὔτε...οὔτε...οὐ δύνανται (ομ. 7, στ. 16-19), φοβηθεῖς δὲ μήπως οὐ μὴ διαλάθῃ τὸ γεγονός (ομ. 10, στ. 187-188), οὐκέτι οὐ μὴ ἀθετήσω (ομ. 22, στ. 119), οὐ δοκεῖς ὅτι οὐ δύναμαι (ομ. 29, στ. 328-329).

3) επαναληπτικὲς αναφορὲς σε κάτι: μέγαν μεγαλομάρτυραν (ομ. 3, στ. 200-201), μέγαν μεγαλομάρτυρα (ομ. 3, στ. 241), παρέλαβά το τὸ χρέος (ομ. 7, στ. 216), νὰ τὸ ποιήσῃ τοῦτο (ομ. 27, στ. 51), τὰ ἃ (ομ. 16, στ. 186).

4) παρατακτικὴ σύνδεση ἀπαρεμφάτου καὶ οριστικῆς: ἡμᾶς δεδοικέναι χρὴ καὶ ἐναγώνιοι ἐσμὲν (ομ. 25, στ. 11-12).

5) παρατακτικὴ σύνδεση ρημάτων διαφορετικῶν χρονικῶν βαθμίδων: γινώσκει ὅτι οὐκ ἦν φόβος Θεοῦ ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ ἀνθρώπου τούτου καὶ οὐ φροντίζει αὐτοῦ ὁ Θεός, ἀλλ' οὐ φυλάσσει αὐτόν (οριστικὴ παρατακτικῶν- προτερόχρονο + οριστικὴ ἐνεστώτα-σύγχρονο:ομ. 26, στ. 84-85), διάθρυπτε πεινώσι τὸν ἄρτον σου καὶ πτωχοὺς ἀστέγους εἰσάγαγε (προστακτικὴ ἐνεστώτα-συνεχῆς ἐνέργεια + προστακτικὴ ἀορίστου-στιγμιαία ἐνέργεια: ομ. 28, στ. 272).

6) παρατακτικὴ σύνδεση ἀπαρεμφάτων διαφορετικῶν χρονικῶν βαθμίδων: μήτε μαστίζειν μήτε θανατῶσαι τινα (ομ. 3, στ. 84).

7) αττικὴ σύνταξη, με τὸ υποκείμενο τοῦ ρήματος σε οὐδέτερο καὶ σε θηλυκὸ γένος: ἐκδάρσεις δορῶν, ὀφθαλμῶν ἐξορύξεις, ὀδόντων ἐκβλήσεις, γλωσσῶν ἐκτομαί, σοῦβλαι, τήγανα καὶ ὄσα ὄργανα τοῦ θανάτου τοῖς χριστιανοῖς ἐπετίθετο".

8. Το περιεχόμενο του ομιλιαρίου του π. Μάρκου

Το ομιλιάριο του π. Μάρκου περιλαμβάνει τις παρακάτω ομιλίες για τη Μεγάλη Τεσσαρακοστή:

1. Τῆ Δευτέρα τῆς πρώτης ἐβδομάδος: *"Ἐφθασε καιρὸς ἡ τῶν πνευματικῶν ἀγώνων ἀρχή..."*
2. Τῆ Τετάρτη τῆς πρώτης ἐβδομάδος: *"Νηστεύοντες, ἀδελφοί, σωματικῶς..."*
3. Τῆ Παρασκευῆ τῆς πρώτης ἐβδομάδος: *"Ὡς πολὺ τὸ πλῆθος τῆς χρησιότητός σου, Κύριε..."*
4. Τῆ Κυριακῆ τῆς Ὁρθοδοξίας: *"Μακάριοι γὰρ φησὶν οἱ ἀκούοντες τὸν λόγον..."*
5. Τῆ Δευτέρα τῆς δευτέρας ἐβδομάδος: *"Ἡ τεσσαρακονθήμερος αὕτη νηστεία..."*
6. Τῆ Τετάρτη τῆς δευτέρας ἐβδομάδος: *"Γράφει ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός..."*
7. Τῆ Παρασκευῆ τῆς δευτέρας ἐβδομάδος: *"Γράφει ὁ εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος..."*
8. Τῆ Κυριακῆ τῆς δευτέρας ἐβδομάδος: *"Ὁ τῆς ἀγίας τεσσαρακοστῆς καιρὸς..."*
9. Τῆ Δευτέρα τῆς τρίτης ἐβδομάδος: *"Ἰδοὺ, χάριτι Θεοῦ..."*
10. Τῆ Τετάρτη τῆς τρίτης ἐβδομάδος: *"Ἦκεν ἡμῖν σήμερον Ἱερεμίας ὁ προφήτης"*
11. Τῆ Παρασκευῆ τῆς τρίτης ἐβδομάδος: *"Φέρε τοίνυν εἰς μέσον τὸν εὐαγγελιστὴν Λουκᾶν..."*
12. Κυριακῆ τρίτη τῶν ἀγίων νηστειῶν: *"Προτυπῶν καὶ προδιαγράφων ὁ μακάριος Μωϋσῆς..."*
13. Τῆ Δευτέρα τῆς τετάρτης ἐβδομάδος: *"Ἐλαμψεν ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ..."*
14. Τῆ Τετάρτη τῆς τετάρτης ἐβδομάδος: *"Ἄρα οἴδατε καὶ ἐπίστασθε τῆς χθὲς διδασκαλίας..."*
15. Τῆ Παρασκευῆ τῆς τετάρτης ἐβδομάδος: *"Πρέπουσα ἀρχὴ εἰλικρινοῦς μετανοίας..."*
16. Κυριακῆ τετάρτη τῶν ἀγίων νηστειῶν: *"Οὐδὲν ἐστὶν τῆς ἀδιστάκτου πίστεως..."*
17. Τῆ Δευτέρα τῆς πέμπτης ἐβδομάδος: *"Φαιδρὰ σήμερον ἡ πανήγυρις..."*
18. Τῆ Τετάρτη τῆς πέμπτης ἐβδομάδος: *"Οἱ πάντα καλῶς διαταξάμενοι..."*
19. Τῆ Παρασκευῆ τῆς πέμπτης ἐβδομάδος: *"Τῆ αὐτῆς ἡμέρας οἱ ἅγιοι πατέρες..."*
20. Τῆ Κυριακῆ τῆς πέμπτης ἐβδομάδος: *"Ἀγαθὰ μὲν πάντα τὰ θεῖα λόγια καὶ ἐπωφελῆ..."*
21. Τῆ Δευτέρα τῆς ἕκτης ἐβδομάδος: *"Μακάριοι ὧν ἀπεκαλύφθησαν αἱ ἁμαρτίαι..."*
22. Τῆ Τετάρτη τῆς ἕκτης ἐβδομάδος: *"Φέρε τοίνυν εἰς μέσον Δαυὶδ τὸν προφήτην..."*
23. Τῆ Παρασκευῆ τῆς ἕκτης ἐβδομάδος: *"Φέρε τοίνυν εἰς μέσον τὸν εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην..."*
24. Τῆ Κυριακῆ τῆς ἕκτης ἐβδομάδος: *"Ὁ μακάριος ἀπόστολος καὶ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης..."*
25. Τῆ Ἁγία καὶ Μεγάλη Δευτέρα: *"Διηνύσαμεν καὶ ἐπεράσαμεν τῆς νηστείας..."*
26. Τῆ Ἁγία καὶ Μεγάλη Τρίτη: *"Ὁ ὑπομείνας εἰς τέλος οὗτος σωθήσεται..."*

27. Ἐτερος πάνυ ὠφέλιμος περὶ ἐξομολογήσεως τῆ Ἁγία καὶ Μεγάλη Τρίτη: "Ὁ ἠγαπημένος..."
 28. Τῆ Ἁγία καὶ Μεγάλη Τετάρτη: "Πάντοτε μὲν ὁ Θεὸς ὡς φιλόανθρωπος...".
 29. Τῆ Ἁγία καὶ Μεγάλη Παρασκευῆ: "Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν".

Ἄξιος ιδιαίτερης μνείας εἶναι ὁ προβληματισμὸς μας αναφορικά με τὸ ακριβὲς περιεχόμενον τοῦ ομιλιαρίου τοῦ π. Μάρκου ἐκ Χάνδακος, καὶ εἰδικότερα με τὸ σημεῖο ὅπου αὐτὸ ολοκληρώνεται. Πιο συγκεκριμένα, οἱ τίτλοι τῶν ομιλιῶν τῶν κωδίκων Μ καὶ α ἀναφέρουν ὅτι τὰ ομιλιάρια αὐτὰ περιέχουν ομιλίαι γιὰ τὴ Μ. Τεσσαρακοστή, ἀπὸ τὴ Δευτέρα τῆς α' ἐβδομάδας τῶν Νηστειῶν ἕως τὸ Μ. Σάββατο (τίτλος ομιλιαρίου Μ: "Λόγοι ἐκλελεγμένοι ἐκ πολλῶν βιβλίων διδασκαλικῶν συναχθέν παρὰ ἱερέως κυροῦ Μάρκου τῷ τῆς Κρήτης διδασκτῆ. Ἀρχόμεθα τῇ πρώτῃ ἐβδομάδι τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης μ', μέχρι τῷ ἁγιοτάτῳ καὶ μεγάλῳ σαββάτῳ" καὶ τίτλος ομιλιαρίου α: "ἀρχόμενον τῇ πρώτῃ ἐβδ(ομάδι) τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης μ' μέχρι τῷ μεγάλῳ σαββάτῳ"). Οἱ κώδικες αὐτοὶ (Μ καὶ α) καθὼς καὶ ὁ κώδικας ρ παραδίδουν, ἀμέσως μετὰ τὴν ομιλία τῆς Μ. Παρασκευῆς, τὴν ομιλία τοῦ Ἐπιφανίου Κύπρου στὸν ἑσπερινὸ τοῦ Μ. Σαββάτου, με θέμα τὴ θεόσωμο ταφή τοῦ Κυρίου, τὸν Ἰωσήφ ἀπὸ Ἀριμαθαίας καὶ τὴν κατάβαση τοῦ Κυρίου στὸν Ἄδη, μετὰ τὸ σωτήριο πάθος τοῦ. Ὁ τίτλος τοῦ κώδικα ρ δε σώζεται, με ἀποτέλεσμα νὰ μὴ γνωρίζουμε ἀν ἐντάσσει καὶ τὴν ομιλία τοῦ Μ. Σαββάτου στὸ ομιλιῆριον τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς. Ὁ Σπ. Λάμπρος πάντως στὸν κατάλογο τῶν χειρογράφων τοῦ Ἁγίου Ὁρους, διαχωρίζει τὸ λόγο αὐτὸ τοῦ Μ. Σαββάτου ἀπὸ τὸ ομιλιῆριον τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς ποῦ καταγράφει προηγουμένως, δίνοντας νέα ἀρίθμηση στὴν ομιλία αὐτή (τοῦ Μ. Σαββάτου) στὴ σειρά παρουσίας τοῦ περιεχομένου τοῦ ἐν λόγῳ κώδικα. Ἀξίζει νὰ σημειώσουμε βέβαια ὅτι ἀπὸ τοὺς τίτλους τῶν προαναφερθέντων κωδίκων (Μ καὶ α) δὲν καθίσταται σαφές ἀν ἡ ἐκφραση "μέχρι τῷ ἁγιοτάτῳ καὶ μεγάλῳ σαββάτῳ" ἢ "μέχρι τῷ μεγάλῳ σαββάτῳ" ἰσοδυναμεί με τὸ "μέχρι καὶ τῷ ἁγιοτάτῳ καὶ μεγάλῳ σαββάτῳ" ἢ "μέχρι καὶ τῷ μεγάλῳ σαββάτῳ", δηλ. δε θεωρεῖται δεδομένο τὸ ὅτι συμπεριλαμβάνεται καὶ ἡ ομιλία τοῦ Μ. Σαββάτου στὸ ομιλιῆριον τοῦ π. Μάρκου. Ὡς πρὸς τοὺς λοιποὺς κώδικες ποῦ παραδίδουν τὸ ομιλιῆριον ποῦ ἐκδίδουμε, σημειωτέον ὅτι ὁ Α παραλείπει τὴν ομιλία τοῦ Μ. Σαββάτου καὶ περιέχει δύο ομιλίαι γιὰ τὴν ἡμέρα τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, ὁ μ παραδίδει τὸ ομιλιῆριον τοῦ Μάρκου ἕως καὶ τὴν Μ. Παρασκευῆ (μὴ ἀκέραια ἡ σχετικὴ ομιλία), ὁ S παραδίδει ἄλλο λόγο γιὰ τὸ Μ. Σάββατο (τοῦ Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ), ὁ κώδικας Ρ ολοκληρώνει τὸ ομιλιῆριον με τὸν λόγο τῆς Μ. Παρασκευῆς καὶ ὁ I σταματᾷ στὴν Παρασκευῆ τοῦ Λαζάρου (οὐσιαστικὰ πρόκειται γιὰ τὴν ομιλία τῆς Μ. Τρίτης). Ἡ τελευταία αὐτὴ ομιλία τοῦ κώδικα I διακόπτεται ἀπότομα, καθὼς ἔχουν ἐκπέσει φύλλα.

Ἀπὸ τὴν ἐρευνα ποῦ κάναμε αναφορικά με τὴν ομιλία ποῦ οἱ κώδικες Μ καὶ α παραδίδουν γιὰ τὸ Μ. Σάββατο καταλήξαμε στὶς ἐξῆς παρατηρήσεις: 1) Πρόκειται γιὰ κατὰ λέξη ἀντιγραφή τῆς ομιλίας τοῦ Ἐπιφανίου, ἀρχιεπισκόπου Κύπρου, γιὰ τὴν ἡμέρα αὐτή. Δὲν ὑπάρχει, κατὰ συνέπεια, καμία ὁμοιότητα ὕφους με τὸ λοιπὸ σῶμα τοῦ ομιλιαρίου. 2) Ὅλες οἱ ομιλίαι τοῦ ομιλιαρίου τοῦ π. Μάρκου ἀποτελοῦν διασκευὴ ποικίλων πατερικῶν ομιλιῶν καὶ σε καμία περίπτωσι δὲν ἀντιγράφεται ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος μίᾳ μόνο ομιλίᾳ. Αὐτὸ μαρτυροῦν ἐξάλλου καὶ οἱ ἀναφορὲς τῶν τίτλων τῶν ομιλιῶν ὡς "λόγοι ἐκλελεγμένοι ἐκ πολλῶν", "ἐκ διαφορῶν", "συλλεχθέντες", κ.λπ. 3) Δὲ συνάδει με τὴν τακτικὴ τοῦ συντάκτη τοῦ ἐξεταζομένου ομιλιαρίου τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς, τοῦ π. Μάρκου, νὰ παραθέτει αὐτούσιους δάνειους λόγους, χωρὶς κάποια προσπάθεια γλωσσικῆς ἐξομάλυνσης ἢ νοηματικῆς ἐπεξηγήσεως γιὰ χάρι τοῦ ποιμνίου τοῦ.

Εἶναι προφανές, λοιπόν, ὅτι ἡ ομιλία τοῦ Μ. Σαββάτου, τοῦ Ἐπιφανίου Κύπρου, δὲν ἐντάσσεται στὸν κορμὸ τοῦ ομιλιαρίου τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς τοῦ π. Μάρκου, καθὼς παρουσιάζεται ὡς "ξένο σῶμα" συγκριτικὰ με τὸ λοιπὸ ομιλητικὸ κείμενον.

9. Οι πηγές του συγγραφέα

Από την προσεκτική ανάγνωση του εξεταζόμενου ομιλιαρίου, διαπιστώνεται ότι ο π. Μάρκος, ως λειτουργός και κήρυκας ταυτόχρονα, διαθέτει ευρεία γνώση των λειτουργικών και των θεολογικών-πατερικών κειμένων και αντλεί για τις ομιλίες του στοιχεία από: α) Τα λειτουργικά κείμενα της Ορθοδόξου Εκκλησίας (υμνολογία, Αγία Γραφή), β) Τα συναξάρια των αγίων (π.χ. Αγ. Θεοδώρου Τήρωνος, Αγίου Νικηφόρου, Οσίας Μαρίας Αιγυπτίας, κ.λπ.), γ) Τα Γεροντικά, δ) Τα πατερικά κείμενα (κατεξοχήν του Ιωάννου του Χρυσοστόμου, αλλά και του Μεγάλου Βασιλείου, του Γρηγορίου του Θεολόγου, του Ιωάννου του Δαμασκηνού, του Εφραίμ του Σύρου, του Αββά Δωροθέου κ.ά), ε) Τις παραδεδομένες ομιλίες του Ομιλιαρίου ΙΙ και στ) Τις διάφορες λαϊκές διηγήσεις (για το βίο του Ιούδα, για την μετά την ανάσταση του Λαζάρου παράταση της επίγειας ζωής του, για το θρήνο της Παναγίας κατά τη Σταύρωση του Κυρίου) αλλά και προφορικές παραδόσεις ("Λέγουσι τινές..." ομ. 6, "Λέγεται" ομ. 23).

Πιο συγκεκριμένα, εφόσον η σπουδαιότερη πηγή του Τριωδίου είναι η Αγία Γραφή¹⁸⁵, δεν μπορούσε ο π. Μάρκος να κηρύξει, παρά μονάχα σε άμεση σχέση με τα αγιογραφικά αναγνώσματα των ημερών. Πιο συγκεκριμένα, η *Γένεσις*, που περιέχει την ιστορία της πτώσης του ανθρώπου, αποτελεί ανάγνωσμα που ανταποκρίνεται στον κατανυκτικό χαρακτήρα της Μεγάλης Τεσσαρακοστής. Η *Έξοδος* αναγινώσκεται, καθώς η προσωπικότητα του Μωϋσή, η έξοδος των Ισραηλιτών από την Αίγυπτο και το Εβραϊκό Πάσχα είναι προτυπώσεις του Χριστού και του Χριστιανικού Πάσχα. Οι *Παροιμίες* χρησιμοποιούνται λόγω του ηθικού περιεχομένου τους και το βιβλίο του *Ιώβ* εξαιτίας της από τον Ιώβ προτύπωσης του πάσχοντα Ιησού. Τέλος, το *Ψαλτήρι* αποτελεί τη χαρακτηριστικότερη έκφραση των θρησκευτικών σκιρτημάτων των πιστών¹⁸⁶. Έχοντας, λοιπόν, ως κεντρικό σημείο αναφοράς τους την Αγία Γραφή, συντάχθηκαν σταδιακά και όλες οι υπόλοιπες πηγές (συναξάρια, γεροντικά, ύμνοι, πατερικά κείμενα, κ.λπ), που χρησιμοποίησε ο π. Μάρκος στο ομιλητικό του κείμενο. Στο σημείο αυτό επισημαίνουμε την τάση του Μάρκου να επεμβαίνει και να αλλάζει το κείμενο της πηγής του, ακόμα και τα χωρία της Αγίας Γραφής, προκειμένου να γίνουν κατανοητά στους ακροατές του.

Αξιοσημείωτη θεωρείται η παρατήρηση ότι στην τελευταία ομιλία του ομιλιαρίου (29) αναγιγνώσκουμε καλοδομημένο κείμενο, αποτέλεσμα δημιουργικής σύνθεσης δανείων χωρίων από τα ευαγγέλια, με διάσπαρτα σχόλια του Χρυσοστόμου και στοιχεία της προφορικής παράδοσης της Κρήτης, αναφορικά με τα Πάθη του Χριστού. Η

185. Θεοδώρου, *Τριώδιον*, σ. 61.

186. Θεοδώρου, *Τριώδιον*, σ. 61-63.

αφήγηση των Αγίων Παθών απεικονίζει ταχύτατα και την παραμικρή λεπτομέρεια των γεγονότων, αντλώντας στοιχεία από τις μαρτυρίες όλων των ευαγγελιστών, γεγονός που προσδίδει ζωντάνια, αμεσότητα και γλαφυρότητα στην περιγραφή της Δίκης, της Σταύρωσης, της Αποκαθήλωσης και του Ενταφιασμού του Κυρίου.

Μία σημαντική πηγή εμπλουτισμού του περιεχομένου του ομιλητικού κειμένου του π. Μάρκου είναι ο χριστιανικός οιδιπόδειος μύθος περί του Ιούδα, υπό τον τίτλο: *Διήγησις περὶ Ἰούδα τοῦ προδότου*, που εντάχθηκε στα ορθόδοξα συναξάρια. Ο λαογράφος Γ. Μέγας μελέτησε τα βυζαντινά συναξάρια του Ιούδα των αθωνικών βιβλιοθηκών (χφ 496 Μ. Ιβήρων, χφ 132 Μ. Διονυσίου, χφ 260 Μ. Διονυσίου) και διαπίστωσε ότι πρόκειται για το ίδιο ακριβώς κείμενο. Στη συνέχεια, βρήκε και τέταρτο χειρόγραφο της Βιβλιοθήκης της Αρχιεπισκοπής Κύπρου (Χ. Παπαϊωάννου, *Κατάλογος τῶν χειρογράφων τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου*, ἐν Ἐπετ. Φιλ. Συλλ. Παρνασσοῦ ἔτ. Θ' (1906), σ. 95, ἀρ. κώδ. 15 γ', σ. 197-217), που δημοσιεύθηκε από τον Παρθένιο Κιριμίση στο περιοδικό "*Ἀπόστολος Βαρνάβας*", ἔτ. Ζ' (1935) 47-55, και προέβη στην κριτική έκδοση του συναξαρίου του Ιούδα, που αναφέρεται στη γέννηση και στην ανατροφή του, στηριζόμενος στα χφφ 260 της Μ. Διονυσίου του Ἄθωνος και 15 της Αρχιεπισκοπής Κύπρου (βλ. Μέγας, *Ιούδας*, σ. 29-32). Στη συνέχεια, ο Μέγας διαπίστωσε ότι η περί του Ιούδα διήγηση περιέχεται σε συναξάρια του Νικηφόρου Κάλλιστου Ξανθόπουλου για τις εορτές του Τριωδίου (βλ. Μέγας, *Ιούδας*, σ. 10-12). Από την έρευνα που κάναμε, καταλήξαμε στο ότι ο π. Μάρκος, που παραθέτει τη διήγηση περί του Ιούδα, πιθανότατα άντλησε την πηγή του από κάποια έκδοση του συναξαρίου του Ξανθόπουλου, προγενέστερη από αυτές που σώζονται σ' εμάς σήμερα (Για αναλυτικότερη προσέγγιση του θέματος, βλ. σχόλια της 24ης ομιλίας).

Ο π. Μάρκος, ως γνώστης των λειτουργικών και πατερικών κειμένων, ακολουθεί την ομιλητική παράδοση που κληρονόμησε, διασκευάζει και παραφράζει ή ενίοτε απλώς μεταφράζει πατερικές ομιλίες (κυρίως χρυσοστομικές), συχνά ονοματίζοντας την πηγή του και μιμείται τα πρότυπά του, ακόμα και ως προς τις αυτοαναφορές του, που δεν είναι τίποτα άλλο παρά λογότυποι, εφόσον μαρτυρούνται και στον κώδικα Α, που είναι προγενέστερος του ομιλιαρίου του Μάρκου (βλ. ομ. 3, στ. 273 και ομ.5, στ. 60-61). Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειώσουμε ότι δεν είναι πάντα επιτυχής η αναφορά του Μάρκου στις πηγές του, καθώς εντοπίζουμε κάποια σημεία του κειμένου, όπου η αναφερόμενη πηγή δεν είναι σωστή ή ακριβής (ομ. 4, στ. 70, ομ. 6, στ. 155-160, ομ. 8, στ. 139, ομ. 10, στ. 36-38, ομ. 14, στ. 159-161, ομ. 18, στ. 196-198 και ομ. 21, στ. 12-13). Επίσης, στο ομιλιάριο του Μάρκου εντοπίζουμε και μία μερικώς παραδεδομένη πηγή, καθώς διακόπτεται απότομα η αναφορά του σ' αυτήν και δεν καθίσταται σαφές το συνολικό περιεχόμενο της εξιστορούμενης αφήγησης (ομ. 6, στ. 130-144). Ακόμη, αξίζει να σημειωθεί ότι κάποιες πηγές του Μάρκου δεν κατέστη δυνατόν να εντοπισθούν σε συγκεκριμένα αγιολογικά ή πατερικά κείμενα. Οι άγνωστες πηγές σ'εμάς είναι οι εξής: 1) ομ. 4, στ. 135-151, 2) ομ. 7, στ. 175-247, 3) ομ. 10, στ. 174-225, 4) ομ. 18, στ. 196, 5) ομ. 22, στ. 34-132, 6) ομ. 24, στ. 118-119 και στ. 254-255, 7) ομ. 29, στ. 108-111.

Ιδιαίτερης μνείας χρήζει η διαπίστωση ότι ο κώδικας Α (του 15ου αιώνα), που περιέχει ομιλητικά κείμενα για τη Μ. Τεσσαρακοστή, αποτελεί προβαθμίδα του ομιλιαρίου του π. Μάρκου και παρουσιάζει σημαντικότερες ομοιότητες μορφής και περιεχομένου με εκείνο (βλ. αναλυτική παρουσίαση του εν λόγω κώδικα παρακάτω). Η μελέτη της σχέσης των δύο ομιλιαρίων (του Μάρκου και του κώδικα Α) θα αποβεί ιδιαίτερος χρήσιμη στην προσπάθειά μας να εκτιμήσουμε και να αξιολογήσουμε το βαθμό πρωτοτυπίας και νεωτερικότητας του ομιλιαρίου του π. Μάρκου εν συγκρίσει με την προγενέστερή του ομιλητική παράδοση και ιδιαίτερα με το Πατριαρχικό Ομιλιάριο ΙΙ.

187. *Dictionnaire*, τ.7, Μέρος 1, σ. 599.

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι ο π. Μάρκος, όπως εξάλλου και η πλειονότητα των συντακτών ομιλιών¹⁸⁷, δε μιμείται δουλικά τις πηγές του (ιδιαιτέρως τα πατερικά κείμενα), από τις οποίες αντλεί το υλικό των ομιλιών του. Αντιθέτως, αποδίδει επιλεκτικά το περιεχόμενό τους σε μια απλούστερη και πιο προσιτή στο ποίμνιό του γλώσσα, συνδυάζοντας το "θησαυρό" των ποικίλων λειτουργικών και θεολογικών-πατερικών κειμένων, που είχε υπ' όψη του, με την προσωπική του ερμηνευτική τακτική. Η βασικότερη πηγή του π. Μάρκου είναι ο ιερός Χρυσόστομος, από τις ομιλίες του οποίου παίρνει δάνεια χωρία, επεμβαίνοντας δημιουργικά στην απλούστερη έκφραση των υψηλών χρυσοστομικών συλλήψεων. Ο στόχος του ιεροκήρυκα Μάρκου φαίνεται να είναι η εξοικείωση του ποιμνίου του με τις αιώνιες αλήθειες της ορθοδόξου πίστεως, όπως αυτές διαφυλάσσονται στα ιερά κείμενα (αγιολογικά, πατερικά, υμνογραφικά), η έμπρακτη εφαρμογή τους στην καθημερινή ζωή και, κατά συνέπεια, η σωτηρία των αγωνιζομένων πιστών.

Εν προκειμένω, καθώς το ομιλιάριο αναφέρεται στην περίοδο της Μ. Τεσσαρακοστής (από την α' εβδομάδα των Νηστειών έως και τη Μ. Παρασκευή), ο π. Μάρκος στοχεύει μέσω των ομιλιών του στην ουσιαστική προετοιμασία των ορθοδόξων Χριστιανών για τον εορτασμό της Αναστάσεως του Κυρίου, μετά από ασκητική προσπάθεια νηστείας, εγκράτειας, μετάνοιας και προσευχής. Το ομιλιάριο του π. Μάρκου χαρακτηρίζεται από την έντονη εσχατολογική προοπτική του συντάκτη του, καθώς κεντρικό σημείο αναφοράς κάθε ομιλίας είναι η σωτηρία της ψυχής, ως στόχος ζωής των πιστών. Το εν λόγω ομιλιάριο, κατά το πρότυπο των αριστοτεχνικά γραμμένων χρυσοστομικών ομιλιών, διαθέτει αμεσότητα, ζωντάνια και είναι ενδεικτικό της αγωνίας του ιεροκήρυκα να πείσει τους ακροατές του για την αξία της πνευματικής εγρήγορσης και της αγωνιστικότητας του Χριστιανού, ιδίως κατά την περίοδο της Μ. Τεσσαρακοστής.

Ενώ λοιπόν ο π. Μάρκος ακολούθησε την ομιλητική παράδοση που παρέλαβε, εντούτοις δεν έμεινε απλός δέκτης της, αλλά συνέβαλε στην εξέλιξη του είδους του ομιλιαρίου, κατά τους εξής τρόπους:

- 1) Έδωσε πιο συγκεκριμένη και σταθερή δομή στο ομιλιάριο της Μ. Τεσσαρακοστής (τακτικές ομιλίες για τις ημέρες Δευτέρα, Τετάρτη, Παρασκευή και Κυριακή όλων των εβδομάδων και για τη Μ. Δευτέρα, Μ. Τρίτη, Μ. Τετάρτη, Μ. Παρασκευή).
- 2) Εμπλούτισε τις ομιλίες για τις καθημερινές των εβδομάδων των Νηστειών με διηγήσεις από το Γεροντικό ή με πατερικά κείμενα, που δεν παραδίδονταν στα προγενέστερά του ομιλιάρια (χαρακτηριστικά παραδείγματα οι ομιλίες 6, 7, 9).
- 3) Αντικατέστησε τις παραδεδομένες από το Ομιλιάριο II ομιλίες για την α', δ' ε' Κυριακή και στ' Τετάρτη των Νηστειών με άλλες ομιλίες για τις ίδιες ημέρες.
- 4) Προσέθεσε δεύτερη ομιλία για τη Μ. Τρίτη.

Ακριβώς αυτή την τακτική του π. Μάρκου ως προς την αντιμετώπιση των πηγών του επισημαίνει και ο Ehrhard¹⁸⁸, ο οποίος σωστά διαπιστώνει ότι "το ύφος των ομιλιών που προστέθηκαν για τις ημέρες Δευτέρα, Τετάρτη και Παρασκευή διαφέρει πολύ από τις αρχικές ομιλίες για τις Κυριακές. Πρόκειται για λαϊκότερες ομιλίες ως προς τη γλώσσα και το περιεχόμενό τους, στις οποίες κατά κανόνα περιέχονται διηγήσεις από τα Γεροντικά ή τα Απόκρυφα βιβλία, για να ενισχυθούν οι κηρυσσόμενες διδαχές"¹⁸⁹. Σε αυτές ακριβώς τις ομιλίες για τις καθημερινές των Νηστειών εντοπίζονται και τα περισσότερα κρητικά διαλεκτικά στοιχεία, λόγω του δημοδέστερου ύφους των συγκεκριμένων ομιλιών.

Από τα παραπάνω διαπιστώνουμε ότι ο π. Μάρκος αξιοποίησε δεόντως την ομιλητική παράδοση των Κρητών ιεροκηρύκων, που κληρονόμησε, εμπλουτίζοντάς την και

188. Ehrhard, *Überlieferung*, III, σ. 615.

προσθέτοντας σε αυτήν νέα στοιχεία ύφους και περιεχομένου, τα οποία κληροδότησε στους νεότερους ιεροκήρυκες του τόπου του. Έτσι, προσέλαβε δημιουργικά την παραδεδομένη ομιλητική τάξη των Κρητών ιερομονάχων Νείλου Δαμιλά (+ 1420)¹⁹⁰ και Νείλου-Ναθαναήλ Μπέρτου (+ τέλος 15ου αιώνα)¹⁹¹, συντάκτη του δευτέρου ομιλιαρίου της Μ. Τεσσαρακοστής που σώζεται στον κρητικής προέλευσης κώδικα Αλεξανδρείας 74 (=A)¹⁹², πρωτοτύπησε σε ικανό βαθμό τόσο στο ύφος όσο και στο περιεχόμενο, και παρέδωσε στη νεότερη γενιά ιερέων της Κρήτης το εξεταζόμενο ομιλιάριο της Μ. Τεσσαρακοστής. Ως προς τον αιώνα σύνταξής του, το ομιλητικό κείμενο του π. Μάρκου συμπίπτει με το δημοδέστερο ομιλιάριο του Αωνύμου ιερέως (κωδ. 51 της Βουλής των Ελλήνων)¹⁹³ και με το "Θησαυρὸς" του Δαμασκηνού Στουδίτου, αναγνωστικό ομιλιάριο γραμμένο στην απλοελληνική εκκλησιαστική γλώσσα¹⁹⁴.

189. Ehrhard, *Überlieferung*, III, σ. 615.

190. Νικολιδάκη Μιχ., *Νείλος Δαμιλάς* (διδ. διατριβή), Ηράκλειο 1981.

191. Hannelore Aposkiti-Stammler, *Nathanael-Neilos Bertos*, Vindobonensis hist. gr. 91, Nr. 59 (Inaugural-Dissertation zur Erlangung des Doktorgrades der Philosophischen Fakultät der Ludwig-Maximilians-Universität zu München), München 1974 (δακτυλογρ.). Πρβλ. Νικολιδάκη Μιχ., Ο κρητικός ιερομόναχος Ναθαναήλ Μπέρτος και οι ειδήσεις του για την ηθική κατάσταση της κρητικής κοινωνίας κατά τα τέλη του 15ου αιώνα, *Κρητολογία* 14-15 (1982), σ. 131-153.

192. Βλ. σχετικό κεφάλαιο της παρούσας εργασίας (για περιγραφή κώδικα).

193. Ήλιούδης, *Δημώδη*, σ. 123-125.

194. Δεληδήμος Εύαγγ. Χρ., *Θησαυρὸς Δαμασκηνοῦ*, Θεσσαλονίκη 1983.

10. Η χειρόγραφη παράδοση

Απαραίτητες προϋποθέσεις για τη μελέτη και την κριτική έκδοση του εξεταζομένου ομιλιαρίου αποτελούν η παράλληλη προσεκτική ανάγνωση και αντιβολή των παρακάτω χειρογράφων που περιέχουν το ίδιο ομιλητικό κείμενο:

1. **A** = Alexandrinus gr. 74 (του 15^{ου} αιώνα)
2. **a** = Alexandrinus gr. 130 (αχρονολόγητο, που τοποθετείται χρονικά στον 17ο αιώνα)
3. **I** = Hierosolymitanus Sancti Sepulcri 192 (χρονολογείται στα 1616)
4. **M** = Marcianus gr. II 97 (του 16^{ου} αιώνα)
5. **μ** = Marcianus gr. II 87 (του 16^{ου} αιώνα)
6. **P** = Athous gr. Mon. Pantel. 587 (6094) (του 17^{ου} αιώνα)
7. **p** = Athous gr. Mon. Pantel. 588 (6095) (του 17^{ου} αιώνα)
8. **S** = Sinaiticus gr. 1179 (του 17^{ου} αιώνα)

Από τους προαναφερθέντες κώδικες, εκείνοι που φέρουν στους τίτλους τους το όνομα του Μάρκου (συντάκτη του ομιλιαρίου) είναι οι ακόλουθοι:

α) **a** : "... παρὰ ἱερέως κὺρ Μάρκου τῷ τῆς Κρήτης διδασκῆν" (φ. 1^τ), "... παρὰ ἱερέως κὺρ Μάρκου Χάνδακος Κυρίας Ἀγγέλων" (φ. 26^τ), "... παρὰ ἱερέως Κυρίας Ἀγγέλων" (φ. 35^ν).

β) **I** : "... παρὰ ἱερέως κυροῦ Μάρκου τῷ τῆς Κρήτης διδασκῆν" (φ. 48^τ).

γ) **P** : "... παρὰ ἱερέως κὺρ Μάρκου Χάνδακος" (φ.22^ν) και "... συναχθέν παρὰ ἱερέως Κυρίας Ἀγγέλων" (φ. 30^ν).

δ) **M** : "... παρὰ ἱερέως κυροῦ Μάρκου τῷ τῆς Κρήτης διδασκῆν" (φ. 35^ν).

ε) S : "... παρὰ κυροῦ Μάρκου ἱερέως" (φ. 1^τ).

A = Alexandrinus gr. 74¹⁹⁵:

Εξωτερική περιγραφή κώδικα:

Χαρτώος, του 15ου αιώνα, 215 x 140 mm, φφ. 306. Στάχωσις βυρσίνη. Τα αρχικά ερυθρά. Ακέφαλος και κολοβός. Στο φ. οβ^τ υπογράφει ως γραφέας του κώδικα ο μοναχός Κάλλιστος ως εξής: "εγὼ κάλλιστος μονναχὸς γράφο ...", ενώ στο φ. τ^τ υπογράφει ο γραφέας Γεώργιος Αγαπητός, ο οποίος αντέγραψε πριν από το 1468 τον κώδικα Parisinus 2500 (βλ. *Repertorium der griechischen Kopisten 800-1600*, Band III/ 2A, Wien 1989, σ. 47, στο λ. Γεώργιος Αγαπητός (ἀρ. 71). Πρβλ. Henri Omont, *Inventaire sommaire des manuscrits grecs de la Bibliotheque Nationale*, t. 2, Paris 1888, p. 271- 272 και Ηλιοῦδη, Δημῶδη, σ. 50 και 67, σημ. 22 και 23).

Περιεχόμενο κώδικα:

1. (φφ. θ^τ- ιε^ν) Λόγος διδασκαλικὸς τῆ Δευτέρᾳ τῆς α΄ ἑβδομάδος τῶν Νηστειῶν: "Ἐφθασε καιρὸς ἡ τῶν πνευματικῶν ἀγῶνων ἀρχή..." (=1)*.
2. (φφ. ιε^ν- κγ^ν) Τοῦ αὐτοῦ διδασκαλίας ἐκ πολλῶν συγγραμμάτων τῆ Δ΄ τῆς α΄ ἑβδομάδος: "Νηστεύσωμεν, ἀδελφοί, σωματικῶς, νηστεύσωμεν καὶ πνευματικῶς..." (=2)
3. (φφ. κγ^ν- λδ^ν) Τῆ Παρασκευῆ τῆς α΄ ἑβδομάδος, τοῦ αὐτοῦ λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὸν μέγα Θεόδωρον: "Ὡς πολὺ τὸ πλῆθος τῆς χρηστότητός σου, Κύριε..." (=3)
4. (φφ. λδ^ν- με^τ) Κυριακῆ πρώτη τῆς Ὁρθοδοξίας. Εὐλόγησον: "Μακάριοι γὰρ φησιν οἱ ἀκούοντες τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ..." (=4)
5. (φφ. με^ν- νστ^ν) Τῆ Δευτέρᾳ τῆς β΄ ἑβδομάδος λόγος διδασκαλικὸς ἐκ πολλῶν βιβλίων λόγος ε΄: " Ἡ τεσσαρακονθήμερος αὕτη νηστεία, ἀγαπητοί..." (=5)
6. (φφ. νξ^τ- ξθ^ν) Τῆ Τετάρτῃ τῆς β΄ ἑβδομάδος Εὐλόγησον: " Γράφει ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν τῷ εἰκοστῷ τετάρτῳ κεφαλαίῳ τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ματθαίου..." (=6)
7. (φφ. ξθ^τ- πα^ν) Τῆ Παρασκευῆ τῆς β΄ ἑβδομάδος: "Ὁ εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος, μᾶλλον δὲ ὁ Κύριος..." (=7)
8. (φφ. πα^ν- 4α^ν) Τῆ Δευτέρᾳ τῆς γ΄ ἑβδομάδος: "Ἴδου, χάριτι Χριστοῦ εἰς τὴν τρίτην ἑβδομάδα ἐκατηντήσαμεν..." (=9)
9. (φφ. 4α^ν - ρστ^τ) Τῆ Τετάρτῃ τῆς γ΄ ἑβδομάδος: "Ἦκεν ἡμῖν σήμερον ὁ Ἱερεμίας ὁ Προφήτης..." (= 10)
10. (φφ. ρστ^τ- ρια^ν) Τῆ Τετάρτῃ τῆς ε΄ ἑβδομάδος λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὸν μέγαν κανόνα: "Οἱ πάντα καλῶς διαταξάμενοι ἅγιοι καὶ Θεοφόροι πατέρες..." (= 18)
11. (φφ. ρια^ν - ρκη^τ) Τῆ Παρασκευῆ τῆς ε΄ ἑβδομάδος, τῆς Ἀκαθίστου, λόγος διδασκαλικὸς ἐκ περισσῶν καὶ εἰς τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον, εἰς τὸν νομικὸν τὸν ἐμπεσόντα εἰς τοὺς ληστὰς Εὐλόγησον, πάτερ: "Τῆ αὐτῇ ἡμέρᾳ οἱ Ἅγιοι Πατέρες, οἱ τὰ πάντα καλῶς διαταξάμενοι..." (= 19)

195. Μοσχονάς, *Κατάλογοι*, σ. 60.

* Με τον αριθμὸ ἐντὸς παρενθέσεως γίνεται ἀναφορὰ στις ομιλίαι του π. Μάρκου, ὅπως ἐκδίδονται στὴν παρούσα διατριβή.

12. (φφ. ρηκ^ν - ρνγ^τ) Κυριακή στ' λόγος διδασκαλικός ἐκ περισσῶν βιβλίων εἰς τὰ Βάϊα· Εὐλόγησον, πάτερ: "Ὁ Μακάριος Παῦλος (γραπτέον Ἀπόστολος) καὶ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης, ὁ ἐπιστήθιος φίλος...". (= 24)
13. (φφ. ρνγ^τ- ρξστ^τ) Τῆ ἁγία καὶ μεγάλη Δευτέρα λόγος διδασκαλικός ἐκ πολλῶν, εἰς τὴν ξηρανθῆσαν συκὴν, ῥητὸν τοῦ ἁγίου εὐαγγελίου: "Διηνύσαμεν καὶ ἐπεράσαμεν..." (=25)
14. [Τῆ Ἁγία καὶ Μεγάλῃ Δευτέρᾳ· λόγος περὶ ὑπομονῆς]: "Ὁ ὑπομείνας εἰς τέλος οὗτος σωθήσεται...".(= 26)
15. (φφ.ρξστ^τ- ρπ^τ) Τῆ Ἁγία καὶ Μεγάλῃ Τετάρτῃ λόγος διδασκαλίας εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ Εὐαγγελίου "τοῦ Ἰησοῦ γενομένου ἐν Βηθανία...": "Πάντοτε μὲν ὁ Θεὸς ...".(= 28)
16. (φφ. ρπ^ν - σθ^ν) Τῆ ἁγία καὶ μεγάλη Παρασκευῇ λόγος διδασκαλικός ἐκ πολλῶν βιβλίων εἰς τὰ ἅγια πάθη τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ: "Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν εἰργάσατο σήμερον σωτηρίαν ἐν μέσῳ τῆς γῆς...". (= 29)
17. (φφ. σθ^ν- σιζ^τ) Λόγος εἰς τὴν Ἁγίαν Ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ: "Τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐορτάζομεν σήμερον...".
18. (φφ. σιζ^τ- σιθ^ν) [Ἔτερος λόγος εἰς τὴν Ἀνάστασιν]: "Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, πατέρες καὶ ἀδελφοί, τὸ γένος ἔσωσε τῶν ἀνθρώπων...".

Ὁ κώδικας Α περιέχει δύο ομιλιάρια τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς: α) Το πρῶτο (φφ. θ^τ-σιθ^ν) εἶναι μέρος τοῦ Πατριαρχικοῦ Ομιλιαρίου ΙΙ, που ἀποδίδεται στο Γερμανό Β' Κωνσταντινουπόλεως. Πρόκειται προφανῶς γιὰ πρόγονο τοῦ ομιλιαρίου τοῦ π. Μάρκου ἐκ Χάνδακος, ἐφόσον χρονολογεῖται τὸ 15^ο αἰῶνα καὶ ἔχει κρητικὴ προέλευση. β) Το δεύτερο ομιλιάριο τοῦ ἐν λόγω κώδικα εἶναι ἓνα σύνολο διαφόρων ομιλιῶν τοῦ Κρητὸς ιερομονάχου Νεῖλου-Ναθαναὴλ Μπέρτου (βλ. Hannelore Aposkiti-Stammler, *Nathanael-Neilos Bertos*. Πρβλ. Μιχ. Νικολιδάκη, *Ναθαναὴλ Μπέρτος καὶ Ηλιοῦδη, Δημόδη*, σ. 35), στο ὁποῖο ἐγκιβωτίζεται ἓνα κυριακοδρόμιο γιὰ τὶς 6 Κυριακὲς τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς, ἀλλὰ δὲν ἀπτεται τοῦ ἐιδικοῦ ἐνδιαφέροντός μας.

Σημειωτέον ὅτι ὁ κώδικας Α παρουσιάζει χάσμα κεμένου στα ἐξῆς σημεία: 3. 145-160, 3. 198-266, 8, 11-17, 18. 69-100, 19. 181-202, 20-23 καὶ 27. Ἀξιοσημείωτο ἐπίσης θεωροῦμε τὸ γεγονός ὅτι ὁ κώδικας Α παραδίδει ἐπιπλέον κείμενο γιὰ τὰ θαύματα τῆς Θεοτόκου στὴν Κωνσταντινούπολη, ὡς πρὸς τὴν ἀπόκρουση τῶν ἀσεβῶν ἐχθρῶν (19ῃ ομιλίᾳ), σε σύγκριση με τὰ λοιπὰ χειρόγραφα.

a = Alexandrinus gr. 130 ¹⁹⁶:

Ἐξωτερικὴ περιγραφή κώδικα:

Χαρτώος, 215 x 145 mm, φφ. 320. Επίτιτλον, τίτλοι καὶ ἀρχικά ἐρυθρά. Στάχωση δερμάτινη πεπαλαιωμένη, ἐπιδιορθωμένη. Κολοβός. Ὁ κώδικας δὲν εἶναι χρονολογημένος, ἀλλὰ τὸν τοποθετοῦμε χρονικὰ στο πρῶτο μισό τοῦ 17ου αἰῶνα, κατ' ἀναλογία πρὸς τὸ χρόνο ζωῆς καὶ βιβλιογραφικῆς δράσης τοῦ ιερομονάχου Γαβριὴλ Ζαχαρία, συγγενὴ τῆς οἰκογένειας τῶν Μορεξήνων, τοῦ ὁποῖου καὶ δύο φορές τὴν υπογραφή φέρει. Ἐντὸς πλαισίου (φ. 1^β): "ΛΟΓΟΙ ΕΚΛΕΛΕΓΜΕΝΟΙ ΕΚ ΠΟΛΛΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ. διδασκαλία. Συναχθὲν παρὰ ἱερέως", ἐκτὸς πλαισίου: "κὺρ Μάρκου τῷ τῆς Κρήτης διδασκτῆν" καὶ κατωτέρω φ. 26^α. "συναχθὲν δὲ παρὰ ἱερέως κὺρ Μάρκου Χάνδακος Κυρίας Ἀγγέλων" καὶ στο φ. 35^β "...ἅτινα συναχθὲν παρὰ ἱερέως Κυρίας Ἀγγέλων". Στο φ.1^β ἐν συνεχείᾳ τοῦ προηγουμένου "ἀρχόμενον τῆ πρώτῃ ἐβδ(ομάδι) τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης μ' ἐμέχρι τῷ μεγάλῳ σαββάτῳ". Στὴν ἀνω ὠα τοῦ φ.1^β ἀναφέρεται: "βηβλίον τῆς ἀγίας αἰκατερήνας τοῦ σίνεου

196. Μοσχονάς, *Κατάλογοι*, σ.116-117.

δρουζ". Στην κάτω όα του φ. 254^α είναι γραμμένο το εξής: "Η βήβλος αύτη ήπάρχη τīs μονής του άγιου Ιωάννου Θεολόγου τής Πάτιμου ώσσης το άποξενόσι έχαίτω την κατάρα του άγιου".

Περιεχόμενο κώδικα:

1. (φφ. 1^v - 7^f) Λόγοι έκλελεγμένοι έκ πολλών βιβλίων. Διδασκαλία. Συναχθέν παρὰ ιερέου κὺρ Μάρκου τῷ τής Κρήτης διδακτὴν. Αρχόμενον τῇ πρώτῃ ἐβδομάδι τής άγίας καὶ μεγάλης μ' μέχρι τῷ μεγάλῳ σαβάτω: "Ἐφθασε καιρὸς ἡ τῶν πνευματικῶν άγώνων...." (=1)
2. (φφ. 7^f - 14^f) Τῇ Δ' τής α' ἐβδομάδος. Τοῦ αὐτοῦ λόγος ἕτερος έκ πολλῶν συγγραμμάτων ἠνωμένων: "Νηστεύοντες άδελφοί ..." (=2)
3. (φφ. 14^v - 26^v) Τῇ Παρασκευῇ τής α' ἐβδομάδος, τοῦ αὐτοῦ λόγος ἕτερος εἰς τὸν άγιον μεγαλομάρτυρα Θεόδωρον τὸν Τήρωνα. Δι' εὐχῶν: "Ὡς πολὺ τὸ πλῆθος" (=3)
4. (φφ. 26^v - 35^f) Συνηγμένα διηγήματα έκ πολλῶν βιβλίων καὶ ἱστοριῶν. Συναχθέν δὲ παρὰ ιερέως κυρ. Μάρκου Χάνδακος Κυρίας Άγγέλων. Κυριακῇ τής Ὁρθοδοξίας: "Μακάριοι γάρ φησιν οἱ άκούοντες...." (=4)
5. (φφ. 35^f - 45^v) Τῇ Δευτέρῃ τής β' ἐβδομάδος λόγος διδασκαλικός, έκ πολλῶν βιβλίων, ἅτινα συναχθέν παρὰ ιερέως Κυρίας Άγγέλων καὶ περὶ άγάπης. Εὐλόγησον, πάτερ: "Ἡ τεσσαρακονθήμερος αύτη...." (= 5)
6. (φφ. 46^f - 57^f) Τοῦ αὐτοῦ λόγος διδασκαλικός, συλλεγμένος τῇ Τετάρτῃ τής β' ἐβδομάδος: "Γράφει ὁ Κύριος ἡμῶν...." (=6)
7. (φφ. 57^f - 68^f) Τοῦ αὐτοῦ διδασκαλία έκλελεγμένη έκ περισσῶν ἐν τοῖς εὐαγγελίοις Ὅταν ποιῆς ἔλεημοσύνην μὴ σαλπίσσης ἔμπροσθέν σου· Τῇ Παρασκευῇ τής β' ἐβδομάδος: "Γράφει ὁ εὐαγγελιστῆς ..." (=7)
8. (φφ. 68^f - 75^v) Κυριακῇ β' τῶν άγίων νηστειῶν τοῦ αὐτοῦ λόγος διδασκαλικός εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ άγιου εὐαγγελίου τοῦ εὐαγγελιστοῦ Μάρκου: " Ὁ τής άγίας τεσσαρακοστῆς καιρὸς...." (=8)
9. (φφ. 76^f - 84^v) Τοῦ αὐτοῦ λόγος διδασκαλικός, ψυχοφελῆς καὶ μνήμης Θεοῦ· τῇ Δευτέρῃ τής γ' ἐβδομάδος: "Ἴδου χάριτι Θεοῦ...." (=9)
10. (φφ. 84^v - 94^v) Τῇ Τετάρτῃ τής γ' ἐβδομάδος λόγος διδασκαλικός περὶ τής νηστείας Τοῦ αὐτοῦ: "Ἦκεν ἡμῖν σήμερον ..." (=10)
11. (φφ. 95^f 102^f) Τοῦ αὐτοῦ λόγος διδασκαλικός ἐπισυνηγμένος εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ εὐαγγελίου· Τῇ Παρασκευῇ τής τρίτης ἐβδομάδος: "Φέρε τοίνυν...." (=11)
12. (φφ. 102^f - 109^f) Τοῦ αὐτοῦ λόγος διδασκαλικός, εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ άγιου εὐαγγελίου καὶ εἰς τὴν προσκύνῃσιν τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ· Τῇ Κυριακῇ τής τρίτης ἐβδομάδος· Εὐλόγησον: "Προτυπῶν καὶ προδιαγράφων..." (=12)
13. (φφ. 109^v - 117^f) Δευτέρα τής δ' ἐβδομάδος τῶν Νηστειῶν: "Ἐλαμψεν ἡ χάρις τοῦ Κυρίου..." (=13)
14. (φφ. 117^f - 123^v) Τῇ Τετάρτῃ τής δ' ἐβδομάδος, τοῦ αὐτοῦ λόγος διδασκαλικός εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ εὐαγγελίου: "Ἄρα οἶδατε καὶ ἐπίστασθαι..." (= 14)
15. (φφ. 123^v - 131^v) Τοῦ αὐτοῦ λόγος διδασκαλικός τοῦ προφήτου Δαυὶδ εἰς τὸ Κύριε μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξης με· τῇ Παρασκευῇ τής δ' ἐβδομάδος: "Πρέπουσα αρχὴ" (= 15)
16. (φφ. 131^v - 139^f) Κυριακῇ δ' τῶν νηστειῶν· λόγος εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ άγιου εὐαγγελίου τής αὐτῆς ἡμέρας: "Οὐδέν ἐστιν τής άδιστάκτου..." (=16)
17. (φφ. 139^f-151^v) Τῇ Δευτέρῃ τής ε' ἐβδομάδος λόγος διδασκαλικός συναχθέντων έκ πολλῶν· εἰς τοὺς Νινευίτας: "Φαιδρὰ σήμερον ἡ πανήγυρις..." (=17)
18. (φφ. 151^v -162^f) Τῇ Τετάρτῃ τής ε' ἐβδομάδος εἰς τὸν μέγαν κανόνα λόγος διδασκαλικός: "Οἱ πάντα καλῶς διαταξάμενοι..." (=18)
19. (φφ. 162^f - 171^f) Τῇ Παρασκευῇ τής ε' ἐβδομάδος, λόγος εἰς τὸν νομικὸν τὸν ἐμπροσόντα εἰς τοὺς ληστὰς καὶ εἰς τὸν άκάθιστον ὕμνον: "Τῇ αὐτῇ ἡμέρα οἱ άγιοι..." (=19)

20. (φφ. 171^r - 179^r) Κυριακή ε' τῶν νηστειῶν λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον περὶ ταπεινώσεως: "Ἀγαθὰ μὲν πάντα τὰ θεῖα λόγια..." (=20)
21. (φφ. 179^r - 190^v) Δευτέρα τῆς στ' ἑβδομάδος τῶν Νηστειῶν: "Μακάριοι ὧν ἀπεκαλύφθησαν..." (=21)
22. (φφ. 190^v - 198^r) **Τετάρτη τῆς στ' ἑβδομάδος τῶν Νηστειῶν:** " Ἴδεται ἀδελφοὶ..." (=22a)
23. (φφ. 198^v - 209^r) Τῆ Παρασκευῆ τῆς στ' ἑβδομάδος λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὴν ἔγερσιν τοῦ Λαζάρου· Τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ: "Φέρε τοίνυν εἰς μέσον..." (=23)
24. (φφ. 209^v - 219^v) Κυριακή στ' λόγος διδασκαλικὸς ἐκ περισσῶν βιβλίων εἰς τὰ Βάϊα: " Ὁ μακάριος ἀπόστολος..." (=24)
25. (φφ. 219^v - 229^r) Τῆ ἀγία καὶ μεγάλη Δευτέρα· λόγος διδασκαλικὸς ἐκ πολλῶν καὶ εἰς τὴν ξηρανθεῖσαν συκὴν· εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ ἀγίου εὐαγγελίου: "Διηνύσαμεν καὶ ἐπεράσαμεν..." (=25)
26. (φφ. 229^r - 238^r) Τῆ Ἀγία καὶ Μεγάλη Τρίτη· λόγος διδασκαλικὸς περὶ ὑπομονῆς καὶ εἰς τὸν δίκαιον Ἰώβ: " Ὁ ὑπομείνας εἰς τέλος οὗτος σωθήσεται..." (=26)
27. (φφ. 238^v - 248^r) Τῆ ἀγία καὶ μεγάλη Τετάρτη λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ εὐαγγελίου· Τοῦ Ἰησοῦ γενομένου ἐν Βηθανία: "Πάντοτε μὲν ὁ Θεὸς ..." (=28)
28. (φφ. 248^v - 280^r) Τῆ ἀγία καὶ μεγάλη Παρασκευῆ λόγος διδασκαλικὸς ἐκ πολλῶν βιβλίων εἰς τὰ ἅγια πάθη τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ: "Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν..." (=29)
29. (φφ. 280^r - 303^v) Τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἐπιφανίου ἀρχιεπισκόπου Κύπρου λόγος εἰς τὴν θεόσωμον ταφὴν τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ εἰς τὸν Ἰωσήφ ἀπὸ Ἀρμαθίας καὶ Νικόδημον. Τῷ ἀγίῳ καὶ μεγάλῳ Σαββάτῳ ἑσπέρας· Εὐλόγησον πάτερ: "Τί τοῦτο σήμερον..."
30. (φφ. 304^r - 314^r) Περὶ βαθμῶν συγγενιῶν, πῶς ὀφείλει μετρεῖσθαι καὶ κατὰ σάρκα ἐξ ἀγχιστείας συμπεθερίας, καὶ ἐξῆς τῶν τοιούτων ὑποθέσεων: "Δύο ἀδελφοὶ ἔλαβαν γυναικας ξένας..."
31. (φφ. 314^r - 320^r) Τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Χρυσοστόμου λόγος παραβολικὸς περὶ πάντας Χριστιανούς, περὶ τῆς ἀγίας Κυριακῆς ἡμέρας, ὡς βασιλίδος τῶν ἡμερῶν: "Ἀκούσατε, ἀδελφοὶ καὶ πάντες Χριστιανοί..."

Ο ἐν λόγῳ κώδικας παρουσιάζει τα ἐξῆς χάσματα: 3. 253-274, 4. 101-125, 23. 7-30, 24. 50-151 καὶ 24. 298-322, 26. 203-300 (ὅπως καὶ οἱ κώδικες SmPr), 22, 27, 28. 181-213 καὶ 28. 252-321. Ἀξίζει νὰ σημειωθεῖ, ἐπίσης, ὅτι ὁ ἐξεταζόμενος κώδικας παραδίδει στο τέλος τοῦ 3 ἐπιπλέον ομιλίαις (1) Μ. Σαββάτου, 2) περὶ τῶν βαθμῶν συγγενειῶν, 3) Κυριακῆς Πάσχα) καὶ μία ἄλλη ομιλία γιὰ τὴν στ' Τετάρτη τῶν Νηστειῶν (22a).

M = Marcianus gr. II 97 (coll. 1311). Olim Nanianus CXIX¹⁹⁷:

Εξωτερικὴ περιγραφὴ κώδικα:

Χαρτώος, τοῦ 16^{ου} αἰῶνα, 200 x 145 mm, φφ. 288. Στὸ περιθώριον τοῦ φ. 7 ὁ κτήτωρ γράφει: "Ἀχνη ἀγούστου κς', ἐγώρασα τὸ παρὸν διαβαστικὸν πατερικὸν ἀπὸ τὴν λότζα τοῦ ἀγίου μάρκου εἰς τὴν Κρήτην καὶ ἤτουνα τοῦ πατὰ φραγγίσκου φρουλά ἀπὸ τὴν σιτίαν, διὰ ῥ. ἓνα καὶ τοῦτο διὰ ἐνθύμησιν. Γεράσιμος ἱερομόναχος ὁ δαρκάς γράφω". Στὸ φ. 43 τὸ ἴδιο χέρι γράφει: "ὄπισθεν ἔχι γεγραμμένην τὴν ἐνθύμησιν πῶς εἶναι δικό μου τὸ παρὸν πατερικόν. Γεράσιμος ἱερομόναχος ὁ δαρκάς γράφω Ἀχξζ' σεπτεβρίου κα'". Ἐπίσης στο φ. 1 ὑπάρχει ἡ ἐξῆς σημείωσις: *Sermones et homiliae saec. XVI*. Στὸ φ. 35ν: "Λόγοι ἐκλελεγμένοι ἐκ πολλῶν βιβλίων διδασκαλικῶν συναχθὲν παρὰ ἱερέως κυροῦ Μάρκου τῷ

197. Mioni, *Codices*, σ. 289.

τῆς Κρήτης διδακτῆ. Ἀρχόμεθα τῇ πρώτῃ ἑβδομάδι τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης μ', μέχρι τῶ ἁγιοτάτω καὶ μεγάλῳ σαββάτῳ".

Το ομιλιάριο του π. Μάρκου καλύπτει τα φύλλα 35-264. Ο κώδικας Μ αποτελεί ομιλιάριο του Τριωδίου (από την Κυριακή του Τελώνου και του Φαρισαίου έως και το Πάσχα), καθώς αναφέρει ο Μιονί. Ο εν λόγω κώδικας ξεκινά με ομιλία για την Κυριακή του Τελώνου και του Φαρισαίου, στο φ. 8 περιέχει ομιλία για την Κυριακή του Ασώτου, ακολουθεί ομιλία για την Κυριακή της Απόκριω (φ. 20), έπεται ομιλία για την Κυριακή της Τυροφάγου (φ. 27) και στο φ. 35 του κώδικα Μ παρουσιάζεται ο εξής τίτλος, πριν την αρχή της 5ης κατά σειρά ομιλίας: "Λόγοι ἐκλελεγμένοι ἐκ πολλῶν βιβλίων διδασκαλικῶν συναχθέν παρὰ ἱερέως κυροῦ Μάρκου τῶ τῆς Κρήτης διδακτῆ. Ἀρχόμεθα τῇ πρώτῃ ἑβδομάδι τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης μ', μέχρι τῶ ἁγιοτάτω καὶ μεγάλῳ σαββάτῳ" και στο παράφυλλο: " Τῇ Δευτέρῃ τῆς α' ἑβδομάδος. Περὶ νηστίας".

Διαπιστώνουμε λοιπόν την εξής δομή περιεχομένου στον κώδικα Μ: 1) ομιλία για την Κυριακή του Τελώνου και του Φαρισαίου, 2) ομιλία για την Κυριακή του Ασώτου, 3) ομιλία για την Κυριακή της Απόκριω, 4) ομιλία για την Κυριακή της Τυροφάγου, 5) ομιλιάριο του π. Μάρκου για την περίοδο από τη Δευτέρα της πρώτης εβδομάδος των Νηστειῶν ἕως το Μ. Σάββατο, 6) ομιλία του Επιφανίου Κύπρου για το Μ. Σάββατο (όπως και στα χειρόγραφα p a), 7) δύο ομιλίες για την Κυριακή της Αναστάσεως. Εν ολίγοις, παρατηρούμε ότι το ομιλιάριο του π. Μάρκου είναι τρόπον τινά "εγκιβωτισμένο" στο ευρύτερο ομιλιάριο του Τριωδίου εν γένει, καθώς ως Τριώδιο νοείται το τμήμα εκείνο του κινητού κύκλου του εκκλησιαστικού έτους, που αποτελεί προπαρασκευαστικό στάδιο των πιστῶν για το Πάσχα και περιλαμβάνει δέκα Κυριακές με ισάριθμες εβδομάδες, αρχόμενο από την Κυριακή του Τελώνου και του Φαρισαίου και περατούμενο με τον εσπερινό της Κυριακής του Πάσχα, κατά το Μ. Σάββατο¹⁹⁸. Ο συγκεκριμένος κώδικας βρίθκει ανορθογραφιών και κρητικῶν διαλεκτικῶν τύπων.

Αξιοπρόσεκτη θεωρείται η υφολογική διαφοροποίηση του κώδικα Μ ως προς την παράδοση της "περὶ τοῦ Ἰούδα τοῦ προδότου διηγήσεως" (ομ. 24) από τους λοιπούς κώδικες και από την έκδοση του Μέγα. Οι διαχωριστικές διαφορές του από τα άλλα χειρόγραφα είναι οι εξής: 1) Παραδίδει διαφορετικῆ την 22η ομιλία ("Φέρε τοίνυν εἰς μέσον Δαυὶδ τὸν προφήτην..."). 2) Διαθέτει δύο ομιλίες για τη Μ. Τρίτη: α) "Ὁ ὑπομείνας εἰς τέλος" (ομ. 26) και β) "Ὁ ἡγαπημένος μαθητῆς τοῦ Κυρίου ἡμῶν..." (ομ. 27).

Περιεχόμενο κώδικα:

1. (φφ. 35^v-39^r) Λόγος διδασκαλικὸς τῇ Δευτέρῃ τῆς α' ἑβδομάδος τῶν Νηστειῶν Α: Λόγοι ἐκλελεγμένοι ἐκ πολλῶν βιβλίων διδασκαλικῶν, συναχθέν παρὰ ἱερέως κυροῦ Μάρκου τῶ τῆς Κρήτης διδακτῆ. Ἀρχόμεθα τῇ πρώτῃ ἑβδομάδι τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης μ', μέχρι τῶ ἁγιοτάτω καὶ μεγάλῳ σαββάτῳ. in marg.: Τῇ β' τῆς α' ἑβδομάδος. Περὶ νηστίας: "Ἐφθασε καιρὸς ἡ τῶν πνευματικῶν ἀγῶνων...." (=1)
2. (φφ. 39^r -43^v) Τῇ Δ' τῆς α' ἑβδομάδος λόγος διδασκαλικός. Εὐλόγησον πάτερ: "Νηστεύοντες ἀδελφοί ..."(=2)
3. (φφ. 43^v-52^v) Τῇ Παρασκευῇ τῆς α' ἑβδομάδος. Λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὸν μέγαν Θεόδωρον λόγος διδασκαλικός. Εὐλόγησον πάτερ: "Ὡς πολὺ τὸ πλῆθος" (=3)
4. (φφ. 52^v-59^v) Κυριακῆ τῆς Ὁρθοδοξίας. Εὐλόγησον πάτερ: "Μακάριοι γάρ φησιν οἱ ἀκούοντες...." (=4)
5. (φφ. 59^v-66^v) Τῇ Δευτέρῃ τῆς β' ἑβδομάδος λόγος διδασκαλικός. Εὐλόγησον, πάτερ: "Ἡ τεσσαρακονθήμερος αὕτη...." (=5)
6. (φφ. 66^v -76^v) Τῇ Τετάρτῃ τῆς β' ἑβδομάδος λόγος διδασκαλικῶς ἐπὶ τοῦ ἁγίου εὐαγγελίου. Εὐλόγησον, πάτερ: "Γράφει ὁ Κύριος ἡμῶν...." (=6)

198. Θεοδώρου, *Τριώδιον*, σ. 17-18.

7. (φφ. 76^v -84^r) Τῆ Παρασκευῆ τῆς β' ἑβδομάδος, λόγος ζ'. Εὐλόγησον, πάτερ: "Γράφει ὁ εὐαγγελιστὴς ..." (=7)
8. (φφ. 84^v -89^v) Κυριακῆ β' τῶν ἁγίων νηστιῶν, λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον κατὰ Μάρκον· Εὐλόγησον πάτερ: "Ὁ τῆς ἁγίας τεσσαρακοστῆς καιρὸς..." (=8)
9. (φφ. 89^v -97^r) Τῆ Δευτέρα τῆς γ' ἑβδομάδος, διδασκαλικός, ψυχοφελὴς καὶ μνήμης Θεοῦ· Εὐλόγησον, Δέσπωτα: "Ἴδου χάριτι Θεοῦ..." (=9)
10. (φφ. 97^r -103^r) Τῆ Τετάρτῃ τῆς γ' ἑβδομάδος λόγος διδασκαλικὸς περὶ νιστείας· Εὐλόγησον, πάτερ: "Ἦγκηκεν ἡμῖν σήμερον..." (=10)
11. (φφ. 103^r -108^v) Τῆ Παρασκευῆ τῆς γ' ἑβδομάδος λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ εὐαγγελίου: "Φέρε τοίνυν..." (=11)
12. (φφ. 108^v -118^v) Κυριακῆ τρίτῃ τῶν ἁγίων νηστειῶν· λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ εὐαγγελίου καὶ εἰς τὸν σταυρὸν· Εὐλόγησον: "Προτυπῶν καὶ προδιαγράφων..." (=12)
13. (φφ. 119-124^v) Τῆ Δευτέρα τῆς δ' ἑβδομάδος λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὸν προφήτην Ἰσαΐαν περὶ τοῦ ἀμπέλου ὃ ἐφύτευσα ἐν Σωρήχ· Εὐλόγησον πάτερ: "Ἐλαμψεν ἡ χάρις τοῦ Κυρίου..." (=13)
14. (φφ. 125^r -130^r) Τῆ Τετάρτῃ τῆς δ' ἑβδομάδος λόγος διδασκαλικὸς περὶ τοῦ φυλάσσειν τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου καὶ ποιῆν αὐτοῦς· Εὐλόγησον: "Ἄρα οἴδατε καὶ ἐπίστασθε..." (=14)
15. (φφ. 130^r -135^v) Τῆ Παρασκευῆ τῆς δ' ἑβδομάδος λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὸν στ' ψαλμὸν· Εὐλόγησον πάτερ: "Πρέπουσα ἀρχὴ..." (=15)
16. (φφ. 136^r -142^r) Κυριακῆ δ' τῶν ἁγίων νηστειῶν· λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ ἁγίου εὐαγγελίου· Εὐλόγησον πάτερ: "Οὐδέν ἐστιν τῆς ἀδιστάκτου..." (=16)
17. (φφ. 142^r -150^v) Τῆ Δευτέρα τῆς ε' ἑβδομάδος λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὸν προφήτην Ἰωάν· περὶ μετανοίας τῶν Νινευιτῶν· Εὐλόγησον, πάτερ: "Φαιδρὰ σήμερον ἢ πανήγυρις..." (=17)
18. (φφ. 151^r -159^r) Τῆ Τετάρτῃ τῆς ε' ἑβδομάδος λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὸν μέγα κανῶνα· Εὐλόγησον, πάτερ: "Οἱ πάντα καλῶς διαταξάμενοι..." (=18)
19. (φφ. 159^r -165^r) Τῆ Παρασκευῆ τῆς ε' ἑβδομάδος λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὸν ἀκάθηστον καὶ εἰς τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον καὶ εἰς τὸν νομικὸν τὸν ἐμπεσόντα εἰς τοὺς ληστὰς: "Τῆ αὐτῆ ἡμέρα οἱ ἅγιοι..." (=19)
20. (φφ. 165^r -170^v) Κυριακῆ ε' ἑβδομάδος τῶν ἁγίων νηστειῶν· λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον τῆς ἡμέρας· Εὐλόγησον: "Ἀγαθὰ μεν πάντα τὰ θεία λόγια..." (=20)
21. (φφ. 170^v -178^v) Τῆ Δευτέρα τῆς στ' ἑβδομάδος λόγος διδασκαλικὸς περὶ μετανίας καὶ εἰς τὸν προφήτην Δαυὶδ καὶ περὶ ὃν ἠρνήθη τὸ βάπτισμα καὶ τὸ ἐπάγγελμα· Εὐλόγησον, πάτερ: "Μακάριοι ὧν ἀπεκαλύφθησαν..." (=21)
22. (178^v -184^v) Τῆ Τετάρτῃ τῆς στ' ἑβδομάδος λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὸν μάτεον βίον· Εὐλόγησον: "Φέρε τοίνυν εἰς μέσον Δαυὶδ..." (=22)
23. (φφ. 184^v -194^r) Τῆ Παρασκευῆ τῆς στ' ἑβδομάδος λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὴν ἔγερσιν τοῦ Λαζάρου· Εὐλόγησον, πάτερ: "Φέρε τοίνυν εἰς μέσον..." (=23)
24. (φφ. 194^r -207^r) Κυριακῆ στ' τῶν ἁγίων νηστειῶν· λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ εὐαγγελίου καὶ εἰς τὰ Βαΐα καὶ εἰς τὸν Ἰούδα τὸν προδότην· Εὐλόγησον, πάτερ: "Ὁ μακάριος ἀπόστολος..." (=24)
25. (φφ. 207^r -215^r) Τῆ ἁγία καὶ μεγάλη Δευτέρα· λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὴν ξηρανθήσαν συκὴν καὶ εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ εὐαγγελίου καὶ περὶ συγχωρίσεως ἁμαρτιῶν δι' ἐξαγορεύσεως· Εὐλόγησον πάτερ: "Διηνύσαμεν καὶ ἐπεράσαμεν..." (=25)
26. (φφ. 215^r -225^v) Τῆ Ἁγία καὶ Μεγάλῃ Τρίτῃ· λόγος διδασκαλικός· περὶ ὑπομονῆς καὶ εἰς τὸν Ἰὼβ καὶ πῶς τὰ μέλλη τῶν τέκνων συνήρμοσε: "Ὁ ὑπομείνας εἰς τέλος οὗτος σωθήσεται..." (=26)
27. (φφ. 226^r -231^r) Ἔτερος πάνῃ ὀφέλιμος περὶ ἐξομολογίσεως· τῆ ἁγία καὶ μεγάλη Τρίτῃ: "Ὁ ἡγαπημένος μαθητὴς τοῦ Κυρίου ἡμῶν..." (=27)

28. (φφ. 231^r -241^v) Τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης Τετάρτης λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ εὐαγγελίου· Τοῦ Ἰησοῦ γενομένου ἐν Βιθανίᾳ περὶ τῆς ἀληψίας τὸ Κύριον μύρον καὶ ἑτέρα γυνὴ ἀλήψασα μύρον τὸν ἀσθενή· Εὐλόγησον· "Πάντοτε μὲν ὁ Θεὸς ..." (=28)
29. (φφ. 241^v -264^r) Τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης Παρασκευῆς λόγος διδασκαλικὸς ἐκ πολλῶν βιβλίων εἰς τὰ ἅγια πάθει τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· "Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν..." (=29)
30. (φφ. 264^v -280^r) Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν ἐπιφανίου ἀρχιεπισκόπου κύπρου λόγος εἰς τὴν θεόσωμον ταφὴν τοῦ κυρίου...καὶ εἰς τὸν ἰωσήφ τὸν ἀπὸ ἀρριμαθείας καὶ νικόδημον· τῷ ἁγίῳ καὶ μεγάλῳ σαββάτῳ ἑσπέρας· "Τί τοῦτο· σιγὴ σήμερον".
31. (φφ. 280^r -280^v) Λόγος εἰς τὸ ἅγιον Πάσχα· ἄρχ. "Εἶ τις εὐσεβῆς καὶ φιλόθεος" τελ. "ἡσαΐας ἐβόησεν".
32. (φφ. 281^r -288^v) Λόγος εἰς τὴν ἁγίαν ἀνάστασιν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· "Τῆς κυριακῆς διαφασκούσης συμβούλιον ἐποίησαν" τελ. "διάγειν ἀπερχώμεθα καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ πατρὸς...ἀμήν".

μ = Marcianus gr. II 87 (coll. 1258). Olim Nanianus CIX¹⁹⁹.

Ἐξωτερικὴ περιγραφή κώδικα:

Χαρτώος, του 16^{ου} αἰώνα, 216 x 155 mm, φφ. 263. Στο φ. 73 ὑπάρχει τὸ σημεῖωμα: Io d. Domenico Battista perlla Serenissima R.a di V(enezi)a Provv(edito)re di Cerigo et sua Isolla. Στο φ. 129v: Noi L(orenzo) M(arce)llo Provv. dellarmatte. λορεντζος μαρκελος πρεβεδορος τῆς ἀρμάδας τὸν βενετικὸν ὕστα 1644 μινος ἀγουστου 18. Στο φ. 153: Noi Bernardo Marcello a la s(ereni)s(si)ma Sig(no)ria di V(enezi)a Duca di Candia Μπερναρδος μαρκελος δοῦκας τῆς κρι(τῆς) ὕστα 1643. Στο φ. 168, στο κάτω ἀριστερὸ παράφυλλο γράφει: "εἰς δόξα Χριστοῦ...". Στο φ.183v: Noi Lorenzo Regnieri perlla ill. ma Sig.ria di Venezia. Capo della guardia di Candia. Στο ἄνω ἀριστερὸ παράφυλλο τῆς ἀρχῆς τοῦ λόγου γιὰ τὴν Μ. Τετάρτη σημειώνεται: "Μάμας ... δόξα σι ὁ Θεὸς ὑμὸ δόξα...".

Περιεχόμενον κώδικα:

1. (φφ. 1^r -4^r) [Δευτέρα τῆς α' ἑβδομάδος τῶν Νηστειῶν]: "Inc. mut.... τὸ ἐναντίον. ὅσον γὰρ ἀπλήστως κατατροφήσεις" (=1)
2. (φφ. 4^r -10^r) Τῆς Δ' τῆς α' ἑβδομάδος τοῦ αὐτοῦ διδασκαλία ἐκ πολλῶν συγγραμμάτων: "Νηστεύοντες ἀδελφοὶ ..." (=2)
3. (φφ. 10^v -21^v) Τῆς Παρασκευῆς τῆς α' ἑβδομάδος. Τοῦ αὐτοῦ λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὸν μέγαν Θεόδωρον: "Ὡς πολλοὶ τὸ πλῆθος" (=3)
4. (φφ. 21^v -29^r) Συνηγμένα διηγήματα ἐκ πολλῶν βιβλίων. Τῆς Κυριακῆς τῆς Ὁρθοδοξίας: "Μακάριοι γὰρ φησιν οἱ ἀκούοντες...." (=4)
5. (φφ. 29^r -38^r) Τῆς β' ἑβδομάδος, λόγος διδασκαλικὸς ἐκ πολλῶν βιβλίων· Εὐλόγησον, δέσποτα: "Ἡ τεσσαρακονθήμερος αὕτη...." (=5)
6. (φφ. 38^r -48^r) Τοῦ αὐτοῦ λόγος διδασκαλικός, συλλεγμένος τῆς Τετάρτης τῆς β' ἑβδομάδος: "Γράφει ὁ Κύριος ἡμῶν...." (=6)

199. Mioni, *Codices*, σ. 258.

7. (φφ. 48^τ -58^τ) Τῆ Παρασκευῆ τῆς β' ἑβδομάδος λόγος διδασκαλικὸς ἐκ περισσῶν βιβλίων ἐν τοῖς εὐαγγελίοις ὅταν ποιεῖς ἐλεημοσύνην μὴ σαλπίζεις ἔμπροσθέν σου· Εὐλόγησον, πάτερ: "Γράφει ὁ εὐαγγελιστὴς ..." (=7)
8. (φφ. 58^τ -64^ν) Κυριακῆ β' τῶν ἁγίων νηστειῶν, λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ εὐαγγελιστοῦ Μάρκου: "Ὁ τῆς ἁγίας τεσσαρακοστῆς καιρὸς...." (=8)
9. (φφ. 64^ν -72^ν) Τῆ Δευτέρα τῆς γ' ἑβδομάδος, τοῦ αὐτοῦ λόγος διδασκαλικὸς, ψυχοφελῆς καὶ μνήμης Θεοῦ: "Ἴδου χάριτι Θεοῦ...." (=9)
10. (φφ. 72^ν -82^τ) Τῆ Τετάρτη τῆς γ' ἑβδομάδος λόγος διδασκαλικὸς περὶ νηστείας Εὐλόγησον, δέσποτα: "Ἦκεν ἡμῖν σήμερον ..." (=10)
11. (φφ. 82^τ -88^ν) Τῆ Παρασκευῆ τῆς γ' ἑβδομάδος λόγος διδασκαλικός, ἐπισυνηγμένος εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ ἁγίου εὐαγγελίου· περὶ προσευχῆς· Εὐλόγησον, δέσποτα: "Φέρε τοίνυν...." (=11)
12. (φφ. 88^ν -97^ν) Κυριακῆ τρίτη τῶν ἁγίων νηστειῶν, λόγος εἰς τὴν προσκύνησιν τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιῦ σταυροῦ καὶ εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ ἁγίου εὐαγγελίου: "Προτυπῶν καὶ προδιαγράφων..." (=12)
13. (φφ. 97^ν -104^ν) Τῆ Δευτέρα τῆς δ' ἑβδομάδος λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ Ἡσαίου προφήτου, περὶ τοῦ ἀμπελῶνος ὃν ἐφύτευσεν ἐν Σωρῆχ: "Ἐλαμψεν ἡ χάρις τοῦ Κυρίου..." (=13)
14. (φφ. 104^ν -110^ν) Τῆ Τετάρτη τῆς δ' ἑβδομάδος, λόγος διδασκαλίας εἰς ῥητά τινα τοῦ ἁγίου εὐαγγελίου: "Ἄρα οἴδατε καὶ ἐπίστασθε..." (=14)
15. (φφ. 110^ν -116^ν) Τῆ Παρασκευῆ τῆς δ' ἑβδομάδος λόγος διδασκαλικὸς τοῦ προφήτου Δαυὶδ εἰς τὸ Κύριε μὴ τῷ θυμῷ σου: "Πρέπουσα ἀρχὴ" (=15)
16. (φφ. 116^ν -124^τ) Κυριακῆ δ' τῶν ἁγίων νηστειῶν· λόγος εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ ἁγίου ἑβραγγελίου τῆς αὐτῆς ἡμέρας: "Οὐδέν ἐστι τῆς ἀδιστάκτου..." (=16)
17. (φφ. 124^τ -134^ν) Τῆ Δευτέρα τῆς ε' ἑβδομάδος λόγος διδασκαλικὸς εἰς τοὺς Νινευίτας: "Φαῖδρα σήμερον ἢ πανήγυρις..." (=17)
18. (φφ. 134^ν -144^τ) Τῆ Τετάρτη τῆς ε' ἑβδομάδος λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὸν μέγαν κανόνα: "Οἱ πάντα καλῶς διαταξάμενοι..." (=18)
19. (φφ. 144^τ -151^ν) Τῆ Παρασκευῆ τῆς ε' ἑβδομάδος λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον εἰς τὸν νομικὸν τὸν ἔμπεσόντα εἰς τοὺς ληστὰς καὶ εἰς τὸν ἀκάθιστον ὕμνον: "Τῆ αὐτῆ ἡμέρα οἱ ἅγιοι..." (=19)
20. (φφ. 151^ν -158^ν) Κυριακῆ ε' τῶν νηστειῶν λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ εὐαγγελίου περὶ ταπεινώσεως καὶ μὴ ἐπάρσεως: "Ἀγαθὰ μὲν πάντα τὰ θεῖα λόγια..." (=20)
21. (φφ. 158^ν -168^τ) Τῆ Δευτέρα τῆς στ' ἑβδομάδος λόγος διδασκαλικὸς περὶ μετανοίας καὶ εἰς τὸν προφήτην Δαυὶδ: "Μακάριοι ὧν ἀφέθησαν..." (=21)
22. (φφ. 168^τ -174^τ) **Τετάρτη τῆς στ' ἑβδομάδος τῶν Νηστειῶν: " Ἴδετε ἀδελφοὶ..." (=22a)**
23. (φφ. 174^τ -183^ν) Τῆ Παρασκευῆ τῆς στ' ἑβδομάδος λόγος εἰς τὸν δίκαιον Λάζαρον τὸν τετραήμερον· περὶ τοῦ ἁγίου εὐαγγελίου: "Φέρε τοίνυν εἰς μέσον..." (=23)
24. (φφ. 183^ν -196^ν) Κυριακῆ στ' λόγος διδασκαλικὸς ἐκ περισσῶν βιβλίων εἰς τὰ Βαΐα: " Ὁ μακάριος ἀπόστολος..." (=24)
25. (φφ. 196^ν -204^τ) Τῆ ἁγία καὶ μεγάλη Δευτέρα λόγος διδασκαλικὸς ἐκ πολλῶν βιβλίων εἰς τὴν ξηρανθεῖσαν συκὴν εἰς τὸ τοῦ εὐαγγελίου: "Διηνύσαμεν καὶ ἐπεράσαμεν..." (=25)
26. (φφ. 204^τ -211^ν) Τῆ ἁγία καὶ Μεγάλῃ Τρίτῃ· λόγος διδασκαλικὸς περὶ ὑπομονῆς καὶ εἰς τὸν δίκαιον Ἰὼβ: "Ὁ ὑπομείνας εἰς τέλος οὗτος σωθήσεται..." (=26)
27. (φφ. 211^ν -218^ν) Τῆ ἁγία καὶ μεγάλη Τετάρτη λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ εὐαγγελίου· Τοῦ Ἰησοῦ γενομένου ἐν Βηθανία: "Πάντοτε μὲν ὁ Θεὸς ..." (=28)
28. (φφ. 218^ν -225^ν) Τῆ ἁγία καὶ μεγάλη Παρασκευῆ λόγος διδασκαλικὸς ἐκ πολλῶν βιβλίων εἰς τὰ ἅγια πάθη τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· Εὐλόγησον, δέσποτα: "Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν..." (=29)

Πρόκειται για συλλογή ομιλιών για τη Μ. Τεσσαρακοστή, κατά το πρότυπο του Πατριαρχικού Ομιλιαρίου Π. Ο κώδικας είναι ακέφαλος και αρχίζει ως ακολούθως: "τὸ ἐναντίον. ὅσον γὰρ ἀπλήστως κατατρυφήσεις..." (1. 22-23). Αξίζει να σημειωθεί ότι κατά τη μελέτη της 1ης ομιλίας του εν λόγω ομιλιαρίου προκαλείται σύγχυση στον ερευνητή, καθώς εκ παραδρομῆς ἔχουν συρραφεί σε λανθασμένη σειρά οι πρώτες σωζόμενες σελίδες του ομιλιαρίου και μεταξύ αυτών παρεμβάλλεται και μία σελίδα από την αρχή της 2ης ομιλίας. Αντιστοίχως, κατά τη μελέτη της 2ης ομιλίας βρίσκει ο ερευνητής σελίδες που ανήκουν στην 1η ομιλία. Στα περιθώρια των φύλλων κάποιο σχεδιασμένο χέρι είτε επιστὰ την προσοχή σε συγκεκριμένο σημείο του κειμένου, είτε δηλώνει την αλλαγή παραγράφου, είτε ευλογεί, είτε κρατά σταυρό. Η γραφή είναι καθαρή. Συνεχῶς αναφέρεται στην αρχή των ομιλιών: "Τοῦ αὐτοῦ" (καμία σαφῆς αναφορά στον συντάκτη του ομιλητικού κειμένου). Επίσης, περίτεχνα αρχιγράμματα διακοσμούν τα φύλλα του ομιλιαρίου.

Από τον κώδικα λείπουν η 22η ομιλία, ἀντὶ της οποίας παραδίδεται μία ἄλλη ομιλία για την στ' Τετάρτη των Νηστειῶν (22a), και η 27η ομιλία. Χάσματα υπάρχουν και στα ἐξῆς σημεία του κειμένου: 23. 7-30, 26. 203-300, 28. 181-213, 28. 252-321, 29. 196-201, 29. 205-207 και 29. 208-217. Το κείμενο, ἐπίσης, διακόπτεται ἀπότομα στην ομιλία 29. 254.

I = Hierosolymitanus Sancti Sepulcri 192²⁰⁰:

Ἐξωτερικὴ περιγραφή κώδικα:

Χαρτώος, φφ. 383, γραμμένος το ἔτος 1616. Τα τρία πρώτα φύλλα περιέχουν τον πίνακα των περιεχομένων. Πανηγυρικός κατὰ την τάξη. Το Ομιλιαριο της Μ. Τεσσαρακοστῆς καλύπτει τα φύλλα 48 - 177. Πιο συγκεκριμένα, ο τίτλος του ἔχει ως ἐξῆς: "Λόγοι ἐκλελεγμένοι ἐκ πολλῶν βιβλίων διδασκαλικῶν, συναχθέντες παρὰ ἱερέως κυροῦ Μάρκου τῷ τῆς Κρήτης διδασκτῆ. ἀρχόμενον τῆς πρώτης ἑβδομάδος τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης μ', δευτέρα, τετάρτη και παρασκευῆ, μέχρι τῆς παρασκευῆς τοῦ Λαζάρου, ἄνευ τῶν κυριακῶν". Ἀρχ. "Ἐφθασε καιρὸς ἢ τῶν πνευματικῶν ἀγόνων...". Ἀπό την παρακάτω σημείωση στο φύλλο 381^b του κώδικα, συνάγουμε την κρητικὴ προέλευσή του: "εἴληφε τέρμα τὸ παρὸν ἕως ὧδε ἔτους τοῦ σωτηρίου αχιζ' δεκεμβρίου ια' διὰ χειρὸς Μερκουρίου εὐτελοῦς ἱερομονάχου τοῦπίκλιν Βενετζά, ἐν τῇ μονῇ τοῦ ὁσίου καὶ θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν Ἀντωνίου τοῦ μεγάλου, τοῦ ἐπονομαζομένου Βροντησίου, ἡγεμονεύοντος τοῦ πανοσιωτάτου καὶ σοφωτάτου πατρὸς ἡμῶν κυρίου κυρίου Λαυρεντίου τοῦ Μαρίνου".

Περιεχόμενο κώδικα:

1. (φφ. 48^v - 51^v) Λόγοι ἐκλελεγμένοι ἐκ πολλῶν βιβλίων διδασκαλικῶν, συναχθέντες παρὰ ἱερέως κυροῦ Μάρκου τῷ τῆς Κρήτης διδασκτῆ. Ἀρχόμενον τῆς πρώτης ἑβδομάδος τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης μ' μέχρι τῆς Παρασκευῆς τοῦ Λαζάρου, ἄνευ τῶν Κυριακῶν: "Ἐφθασε καιρὸς ἢ τῶν πνευματικῶν..." (=1)
2. (φφ. 51^v - 55^v) Τῇ Δ' τῆς α' ἑβδομάδος λόγος διδασκαλικὸς ἐκ πολλῶν συγγραμμάτων ἠνωμένων. Εὐλόγησον πάτερ: "Νηστεύοντες ἀδελφοὶ..." (=2)
3. (φφ. 55^v - 63^r) Τῇ Παρασκευῇ τῆς α' ἑβδομάδος, λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὸν μέγαν Θεόδωρον, τὸ Τύρωνα: "Ὡς πολὺ τὸ πλῆθος..." (=3)
4. (φφ. 63^r - 68^v) Κυριακῇ τῆς Ὁρθοδοξίας. Τοῦ αὐτοῦ περὶ εἰκόνων καὶ περὶ αἰρετικῶν. Εὐλόγησον δέσποτα: "Μακάριοι γὰρ φησιν οἱ ἀκούοντες..." (=4)

200. Παπαδόπουλος-Κεραμεύς, *Κατάλογος*, τ. 1, σ. 278.

5. (φφ. 68^v - 74^v) Τῆ Δευτέρα τῆς β' ἐβδομάδος λόγος διδασκαλικός. Εὐλόγησον: "Ἡ τεσσαρακονθήμερος..." (=5)
6. (φφ. 74^v - 82^v) Τῆ Τετάρτη τῆς β' ἐβδομάδος λόγος διδασκαλικός. Εὐλόγησον, πάτερ: "Γράφει ὁ Κύριος ἡμῶν..." (=6)
7. (φφ. 82^v -87^v) Τῆ Παρασκευῆ τῆς β' ἐβδομάδος λόγος διδασκαλικός. Εὐλόγησον, πάτερ: "Γράφη ὁ εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος..." (=7)
8. (φφ. 87^v -95^r) Κυριακῆ β' τῶν ἁγίων νηστειῶν τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ εὐαγγελίου τῆς ἡμέρας. Εὐλόγησον, Δέσποτα: "Ὁ τῆς ἁγίας τεσσαρακοστῆς καιρὸς..." (=8)
9. (φφ. 95^v -101^r) Τῆ Δευτέρα τῆς γ' ἐβδομάδος, λόγος διδασκαλικός, ψυχοφελῆς καὶ μνήμης Θεοῦ. Εὐλόγησον, δέσποτα: "Ἴδου χάριτι Θεοῦ..." (=9)
10. (φφ. 101^v -106^r) Τῆ Τετάρτη τῆς γ' ἐβδομάδος λόγος διδασκαλικός, περὶ νηστείας: "Ἦγκηκεν ἡμῖν σήμερον Ἰερεμίας..." (=10)
11. (φφ. 106^r -110^r) Τῆ Παρασκευῆ τῆς γ' ἐβδομάδος λόγος διδασκαλικός εἰς ῥητὸν τοῦ εὐαγγελίου καὶ περὶ μετανοίας. Εὐλόγησον, δέσποτα: "Φέροι τοίνυν εἰς μέσον..." (=11)
12. (φφ. 110^r -119^v) Κυριακῆ γ' τῶν ἁγίων νηστειῶν εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ εὐαγγελίου τῆς ἡμέρας, τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Χρυσοστόμου. Εὐλόγησον, πάτερ: "Προτυπῶν καὶ προδιαγράφων..." (=12)
13. (φφ. 120^r -124^v) Τῆ Δευτέρα τῆς δ' ἐβδομάδος λόγος διδασκαλικός εἰς τὸν προφήτην Ἡσαΐαν περὶ τοῦ ἄμπελον ἐφύτευσεν ἐν Σωρήχ. Εὐλόγησον: "Ἐλαμψεν ἡ χάρις τοῦ Κυρίου..." (=13)
14. (φφ. 124^v -129^r) Τῆ Τετάρτη τῆς δ' ἐβδομάδος λόγος διδασκαλικός περὶ τοῦ φυλάσσειν τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου καὶ ποιεῖν αὐτούς. Εὐλόγησον: "Ἄρα οἴδετε καὶ ἐπίστασθαι..." (=14)
15. (φφ. 129^r -133^r) Τῆ Παρασκευῆ τῆς δ' ἐβδομάδος λόγος διδασκαλικός εἰς τὸν ἔκτον ψαλμὸν. Εὐλόγησον Δέσποτα: "Πρέπουσα ἀρχὴ εἰληκτινοῦς μετανοίας..." (=15)
- 16. (φφ. 133^r -139^v) Κυριακῆ δ' τῶν ἁγίων Νηστειῶν: "Μεσάντες τὸ πέλαγος..." (16a)**
17. (φφ. 140^r -146^v) Τῆ Δευτέρα τῆς ε' ἐβδομάδος λόγος διδασκαλικός εἰς τὸν προφήτην Ἰωνᾶν περὶ μετανοίας τῶν Νινευιτῶν. Εὐλόγησον, πάτερ: "Φαιδρά σήμερον ἡ πανήγυρις..." (=17)
18. (φφ. 146^v -153^r) Τῆ Τετάρτη τῆς ε' ἐβδομάδος, εἰς τὸν μέγαν κανόνα λόγος διδασκαλικός καὶ εἰς τὴν Μαρίαν τὴν Αἰγυπτίαν. Εὐλόγησον, Δέσποτα: "Οἱ πάντα καλῶς διαταξάμενοι..." (=18)
19. (φφ. 153^r -158^r) Τῆ Παρασκευῆ τῆς ε' ἐβδομάδος εἰς τὸν ἀκάθιστον ὕμνον καὶ εἰς τὸν νομικόν, τὸν ἐμπεσόντα εἰς τοὺς ληστὰς, λόγος διδασκαλικός. Εὐλόγησον: "Τῆ αὐτῆ ἡμέρα οἱ ἅγιοι καὶ θεοφόροι..." (=19)
- 20. (φφ. 158^v -164^v) Κυριακῆ ε' τῶν ἁγίων Νηστειῶν: "Παρήλθεν ὁ χειμὼν, τὸ δε ἔαρ..." (20a)**
21. (φφ. 164^v -171^r) Τῆ Δευτέρα τῆς στ' ἐβδομάδος λόγος διδασκαλικός περὶ μετανοίας καὶ εἰς τὸν προφήτην Δαυὶδ. Εὐλόγησον, πάτερ: "Μακάριοι ὧν ἀφέθησαν αἱ ἀνομίαι..." (=21)
22. (φφ. 171^r -175^v) Τῆ Τετάρτη τῆς στ' ἐβδομάδος λόγος διδασκαλικός εἰς τὸν μάταιον βίον. Εὐλόγησον, πάτερ: "Φέροι τοίνυν εἰς μέσον Δαυίδ..." (=22)
23. (φφ. 175^v -177^v) Τῆ Παρασκευῆ τῆς στ' ἐβδομάδος λόγος διδασκαλικός ἐκ τῶν ἁγίων Γραφῶν περὶ ἐξομολογήσεως. Εὐλόγησον, δέσποτα: "Ὁ ἡγαπημένος μαθητὴς τοῦ Κυρίου ἡμῶν..." (= 27)
24. (φφ. 178^r -243^r) Ἰωάννου Χρυσοστόμου ἐνέα ὁμιλίας, ὧν ἡ μὲν πρώτη ἀναγινώσκεται τῷ σαββάτῳ τοῦ Λαζάρου, ἡ δὲ τελευταία τῇ μεγάλῃ τετάρτῃ.
25. (φφ. 243^r -252^v) Ἐφραίμ Σύρου λόγος εἰς τὴν πόρνην τὴν ἀλείψασαν μύρω τὸν Κύριον: "Πολλῶν ὄντων τῶν ὀσίων".
26. (φφ. 252^v -263^r) Ἰωάννου Χρυσοστόμου λόγος εἰς τὴν προδοσίαν τοῦ Ἰούδα: "Ἐβουλόμην μὲν".

27. (φφ. 263^Γ -285^Υ) Ἀναστασίου Σιναΐτου ὁμιλία λεχθεῖσα εἰς τὸ πάθος τοῦ Κυρίου: "Εἰργάσατο σήμερον".
28. (φφ. 285^Υ -299^Υ) Ἐπιφανίου Κύπρου λόγος εἰς τὴν θεόσωμον ταφὴν τοῦ Κυρίου: "Τί τοῦτο σήμερον".
29. (φφ. 299^Υ -302^Υ) Ἰωσήφ Βρουεννίου "τῆ ἁγία καὶ μεγάλη κυριακὴ τοῦ πάσχα λόγος πανηγυρικός": "Λαμπρὰ σήμερον".
30. (φφ. 302^Υ -363^Γ) Ἰωάννου Χρυσοστόμου δέκα ὁμιλίες, ὧν ἡ μὲν πρώτη κατηχητικὴ διὰ τὸ πάσχα, ἡ δὲ τελευταία ἐρρέθη τῆ κυριακῆ τῆς τυροφάγου ἑβδομάδος.
31. (φφ. 364^Γ -367^Υ) Γρηγορίου Ἀλεξανδρείας λόγος εἰς τὴν ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου: "Ἐπειδὴ χάριτι Θεοῦ".
32. (φφ. 367^Υ -373^Γ) Ἰωάννου Χρυσοστόμου λόγος τῆ κυριακῆ τῶν ἁγίων 318 πατέρων: "Μετὰ τὴν ἑορτήν".
33. (φφ. 373^Γ -381^Υ) Τοῦ αὐτοῦ λόγος εἰς τὴν κυριακὴν τῆς πεντηκοστῆς: "Τῆ ἑσχάτῃ ἡμέρᾳ".

Σχετικὰ μετὰ τὸ ἐξεταζόμενον χειρόγραφο εἶναι ἀναγκαῖες οἱ παρακάτω ἐπισημάνσεις: α) Στον περιγραφικὸν τίτλον τοῦ ὁμιλιαρίου ἀναφέρεται ὅτι ὁ ἐν λόγῳ κώδικας δε διαθέτει ὁμιλίαις γιὰ τὰς Κυριακὰς τῶν Νηστειῶν. Κάτι τέτοιον δὲν ἰσχύει, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴν μελέτην τοῦ ὁμιλητικοῦ κειμένου. Μάλιστα, ἀξία προσοχῆς θεωρεῖται ἡ 8ῃ ὁμιλία, καθὼς παραδίδει ἐκτενέστερον καὶ διαφοροτικὸν σε μερικὰ σημεῖα κείμενον ἐν σχέσει μετὰ τοὺς λοιποὺς κώδικας. β) Οἱ ὁμιλίαι τοῦ ὁμιλιαρίου φθάνουν μόνον ἕως τὴν Παρασκευὴν τοῦ Λαζάρου. γ) Οἱ ὁμιλίαι γιὰ τὴν δ' (16α) καὶ τὴν ε' Κυριακὴν τῶν Νηστειῶν (20α) εἶναι ἐντελῶς διαφοροτικαὶ ἀπὸ τὰς ὁμιλίαις ποὺ παραδίδουν τὰ λοιπὰ ἐξεταζόμενα χφφ γιὰ τὰς ἡμέρας αὐτὰς. Πιο συγκεκριμένως, ὁ ἀκριβὴς τίτλος τῆς 16α ὁμιλίας ποὺ ὁ κώδικας Ι παραδίδει εἶναι ὁ ἐξής: *"Κυριακὴ δ' τῶν ἁγίων νηστειῶν Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινοπόλεως τοῦ Χρυσοστόμου, εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ εὐαγγελίου τῆς ἡμέρας Εὐλόγησον, πάτερ"*. Ἡ ἀρχὴ τῆς ὁμιλίας ἔχει ὡς ἐξής: *"Μεσάντες τὸ πέλαγος..."*. Ἡ ὁμιλία 20α ἔχει τὸν ἐξής τίτλον: *"Κυριακὴ ε' τῶν ἁγίων νηστειῶν Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινοπόλεως τοῦ Χρυσοστόμου, εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ εὐαγγελίου τῆς ἡμέρας Εὐλόγησον, πάτερ"* καὶ ἀρχίζει ὡς ἐξής: *"Παρήλθεν ὁ χειμὼν, τὸ δε ἔαρ..."*. δ) Διαθέτει τὴν ἴδιαν ὁμιλίαν μετὰ τὸν κώδικα Μ γιὰ τὴν Τετάρτην τῆς σ' ἑβδομάδος τῶν Νηστειῶν (ὁμιλία 22: *"Φέρε τοίνυν εἰς μέσον Δαυὶδ τὸν προφήτην..."*), ἐν ἀντίθεσιν μετὰ τοὺς λοιποὺς κώδικας. ε) Ἡ 23ῃ ὁμιλία τοῦ κώδικα Ι διαφέρει ἀπὸ αὐτῆς ποὺ παραδίδουν οἱ υπόλοιποι ἐξεταζόμενοι κώδικες καὶ ταυτίζεται μετὰ ἐκεῖνον ποὺ παραδίδει ὁ κώδικας Μ ὡς δευτέρου κατὰ σειράν λόγον γιὰ τὴν Μ. Τρίτην (ὁμ. 27 τοῦ ἐκδιδόμενου ὁμιλιαρίου τοῦ π. Μάρκου). Τίτλοφορεῖται: *"Τῆ Παρασκευῆ τῆς σ' ἑβδομάδος λόγος διδασκαλικὸς ἐκ τῶν ἁγίων γραφῶν περὶ ἑξομολογησεως Εὐλόγησον, δέσποτα"* καὶ ἀρχίζει ὡς ἐξής: *"Ὁ ἡγαπημένος μαθητὴς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἔφησεν οὕτως..."*. Ἡ ἐν λόγῳ ὁμιλία τελειώνει ἀπότομα στὸ στίχον 132, ὡς ἐξής: *"... ἑξομολογεῖσθαι"*, καθὼς ἔχουν ἐκπέσει φύλλα.

P = Athous Mon. Pantel. gr. 587 (6094)²⁰¹.

Ἐξωτερικὴ περιγραφὴ κώδικα:

201. Λάμπρος, *Κατάλογος*, τ. 2, σ. 401.

Χαρτώος, του 17ου αιώνα, φφ. 260. Λόγοι διδασκαλικοί εἰς τὴν μεγάλην Τεσσαρακοστήν. Ἄρχ.(ἀκεφ). "... σφάλματα καὶ ὁ Χριστὸς πέντε πληγὰς ἐπληγώθη, μίαν εἰς τὴν ἄχραντον αὐτοῦ πλευράν, ἐπάνω εἰς τὸν Σταυρὸν δύο". Στο φ. 1^α νεότερη γραφή μαρτυρεῖ: " 1773 (διορθωμένο σε 1673) Μαρτίου 4 + Τὸ πάρον βιβλίον εἶναι τοῦ ἁγίου Σάβα καὶ ὄπιος τὸ πάρη θα ἔχη κόλασι". Στην ἄνω ὠα του φ. 2α: "τὸ παρὸν βιβλίον ὑπάρχει τοῦ οὐραναροῦ βασιλείου ... 1784 Ὀκτωβρίου 31". Στο φ.22^α: "Συνηγμένα διηγήματα ἐκ πολλῶν βιβλίων καὶ ἱστοριῶν. συναχθὲν δὲ παρὰ ἱερέως κῦρ Μάρκου Χάνδακος". Στο φ.30β: "Συναχθὲν παρὰ ἱερέως Κυρίας Ἀγγέλων...". Ο Σπυρίδων Λάμπρος υποσημειώνει ὅτι οἱ λόγοι αὐτοὶ εἶναι οἱ ἴδιοι με αὐτοὺς που παραδίδονται καὶ στον ἐπόμενο κώδικα 6095 (588), γεγονός που πιστοποιούμε ἐπειτα ἀπὸ τη συγκριτικὴ τους μελέτη. Η γραφή του κώδικα εἶναι ευανάγνωστη καὶ επιμελημένη, το δε κείμενο εἶναι οργανωμένο με σημεῖα στίξης. Στην κάτω ὠα του τελευταίου φύλλου: "τέλος καὶ τῷ Θεῷ δῶξα".

Περιεχόμενο κώδικα:

- 1.(φφ. 1^ν - 4^τ) [Δευτέρα τῆς α' ἑβδομάδος]: " Inc. mut....σφάλματα, καὶ ὁ Χριστὸς πέντε πληγὰς..." (=1)
- 2.(φφ. 4^τ - 11^ν) Τῆ Δ' τῆς α' ἑβδομάδος. Τοῦ αὐτοῦ λόγος ἕτερος ἐκ πολλῶν συγραμμάτων ἠνωμένων. Εὐλόγησον δέσποτα: "Νηστεύοντες ἀδελφοὶ ..." (=2)
3. (φφ. 11^ν -22^τ) Τῆ Παρασκευῆ τῆς α' ἑβδομάδος, τοῦ αὐτοῦ λόγος εἰς τὸν ἅγιον μεγαλομάρτυρα Θεόδωρον, τὸν Τήρωνα: " Ὡς πολὺ τὸ πλῆθος" (=3)
- 4.(φφ. 22^ν -30^ν) Συνηγμένα διηγήματα ἐκ πολλῶν βιβλίων καὶ ἱστοριῶν. Συναχθὲν δὲ παρὰ ἱερέως κῦρ Μάρκου Χάνδακος. Κυριακῆ τῆς Ὁρθοδοξίας: "Μακάριοι γὰρ φησιν οἱ ἀκούοντες..." (=4)
5. (φφ. 30^ν -39^ν) Τῆ Δευτέρα τῆς β' ἑβδομάδος λόγος διδασκαλικός, ἐκ πολλῶν βιβλίων, ἅτινα συναχθὲν παρὰ ἱερέως Κυρίας Ἀγγέλων καὶ περὶ ἀγάπης. Εὐλόγησον, πάτερ: "Η τεσσαρακονθήμερος αὕτη.." (=5)
6. (φφ. 39^ν -49^ν) Τοῦ αὐτοῦ λόγος διδασκαλικός, συλλεγμένος τῆ Τετάρτη τῆς β' ἑβδομάδος: "Γράφει ὁ Κύριος ἡμῶν..." (=6)
7. (φφ. 50^τ -59^τ) Τοῦ αὐτοῦ διδασκαλία ἐκλελεγμένη ἐκ περισσῶν ἐν τοῖς εὐαγγελίοις Ὅταν ποιῆς ἐλεημοσύνην μὴ σαλπίσσης ἔμπροσθέν σου· Τῆ Παρασκευῆ τῆς β' ἑβδομάδος: "Γράφει ὁ εὐαγγελιστῆς ..." (=7)
8. (φφ. 59^ν -66^τ) Κυριακῆ β' τῶν ἁγίων νηστειῶν τοῦ αὐτοῦ λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ ἁγίου εὐαγγελίου τοῦ εὐαγγελιστοῦ Μάρκου: " Ὁ τῆς ἀγίας τεσσαρακοστῆς καιρὸς...." (=8)
9. (φφ. 66^τ -75^τ) Τοῦ αὐτοῦ λόγος διδασκαλικὸς ψυχοφελὴς καὶ μνήμης Θεοῦ, τῆ δευτέρα τῆς τρίτης ἑβδομάδος: "Ἴδου χάριτι Χριστοῦ...." (=9)
10. (φφ. 75^τ -83^ν) Τῆ Τετάρτη τῆς γ' ἑβδομάδος· λόγος διδασκαλικὸς περὶ τῆς νηστείας· Τοῦ αὐτοῦ: "Ἦκεν ἡμῖν σήμερον ..." (=10)
- 11.(φφ. 84^τ -90^τ) Τοῦ αὐτοῦ λόγος διδασκαλικὸς ἐπισυνηγμένος εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ εὐαγγελίου Τῆ Παρασκευῆ τῆς τρίτης ἑβδομάδος: "Φέρε τοῖνυν..." (=11)
- 12.(φφ. 90^τ -96^ν) Τοῦ αὐτοῦ λόγος διδασκαλικός, εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ ἁγίου εὐαγγελίου καὶ εἰς τὴν προσκύννησιν τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ· Τῆ Κυριακῆ τῆς τρίτης ἑβδομάδος· Εὐλόγησον: "Προτυπῶν καὶ προδιαγράφων..." (=12)
- 13.(φφ. 97^τ -103^ν) Τοῦ αὐτοῦ λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ προφήτου Ἡσαίου· περὶ τοῦ ἀμπελώνος ὃν ἐφύτευσεν ἐν Σωρήχ· Τῆ Δευτέρα τῆς δ' ἑβδομάδος: "Ἐλαμψεν ἡ χάρις τοῦ Κυρίου..." (=13)
14. (φφ. 104^τ -110^τ) Τῆ Τετάρτη τῆς δ' ἑβδομάδος, τοῦ αὐτοῦ λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ εὐαγγελίου: "Ἄρα οἴδατε καὶ ἐπίστασθαι..." (=14)

15. (φφ. 110^Γ-116^Γ) Τοῦ αὐτοῦ λόγος διδασκαλικὸς τοῦ προφήτου Δαυὶδ εἰς τὸ Κύριε μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξης με· τῇ Παρασκευῇ τῆς δ' ἑβδομάδος: "Πρέπουσα ἀρχὴ" (=15)
16. (φφ. 116^Γ-124^Γ) Κυριακῇ δ' τῶν νηστειῶν λόγος εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ ἁγίου εὐαγγελίου τῆς αὐτῆς ἡμέρας: "Οὐδέν ἐστι τῆς ἀδιστάκτου..." (=16)
- 17.(φφ. 124^Γ -135^Υ) Τῇ Δευτέρᾳ τῆς ε' ἑβδομάδος λόγος διδασκαλικὸς συναχθέντων ἐκ πολλῶν εἰς τοὺς Νινευίτας: "Φαιδρὰ σήμερον ἡ πανήγυρις..." (=17)
- 18.(φφ.135^Υ -145^Υ) Τῇ Τετάρτῃ τῆς ε' ἑβδομάδος εἰς τὸν μέγαν κανόνα λόγος διδασκαλικὸς: "Οἱ πάντα καλῶς διαταξάμενοι..." (=18)
19. (φφ. 145^Υ -154^Γ) Τῇ Παρασκευῇ τῆς ε' ἑβδομάδος, λόγος εἰς τὸν νομικὸν τὸν ἐμπεσόντα εἰς τοὺς ληστὰς καὶ εἰς τὸν ἀκάθιστον ὕμνον: "Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ οἱ ἅγιοι..." (=19)
20. (φφ. 154^Υ -161^Υ) Κυριακῇ ε' τῶν νηστειῶν λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον περὶ ταπεινώσεως: "Ἀγαθὰ μὲν πάντα τὰ θεῖα λόγια..." (=20)
21. (φφ. 161^Υ -172^Υ) Τῇ Δευτέρᾳ τῆς στ' ἑβδομάδος λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὸν προφήτην Δαυίδ: "Μακάριοι ὧν ἀφείθησαν..." (=21)
22. (φφ. 172^Υ -179^Υ) **Τετάρτῃ τῆς στ' ἑβδομάδος τῶν Νηστειῶν: "Ἴδετε ἀδελφοὶ..." (=22a)**
23. (φφ. 179^Υ -190^Γ) Τῇ Παρασκευῇ τῆς στ' ἑβδομάδος λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὴν ἔγερσιν τοῦ Λαζάρου· Τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ: "Φέρε τοίνυν εἰς μέσον..." (=23)
- 24.(φφ. 190^Γ -203^Υ) Κυριακῇ στ' λόγος διδασκαλικὸς ἐκ περισσῶν βιβλίων εἰς τὰ Βάϊα: " Ὁ μακάριος ἀπόστολος..." (=24)
25. (φφ. 203^Υ - 212^Υ) Τῇ ἁγία καὶ μεγάλῃ Δευτέρᾳ· λόγος διδασκαλικὸς ἐκ πολλῶν καὶ εἰς τὴν ξηρανθεῖσαν συκὴν· εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ ἁγίου εὐαγγελίου: "Διηνύσαμεν καὶ ἐπεράσαμεν..." (=25)
26. (φφ. 212^Υ - 221^Υ) Τῇ Ἁγία καὶ Μεγάλῃ Τρίτῃ· λόγος διδασκαλικὸς περὶ ὑπομονῆς καὶ εἰς τὸν δίκαιον Ἰωβ: " Ὁ ὑπομείνας εἰς τέλος οὗτος σωθήσεται..." (=26)
27. (φφ. 221^Υ - 230^Υ) Τῇ ἁγία καὶ μεγάλῃ Τετάρτῃ λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ εὐαγγελίου· Τοῦ Ἰησοῦ γενομένου ἐν Βηθανία: "Πάντοτε μὲν ὁ Θεὸς ..." (=28)
28. (φφ. 231^Γ - 260^Γ) Τῇ ἁγία καὶ μεγάλῃ Παρασκευῇ λόγος διδασκαλικὸς ἐκ πολλῶν βιβλίων εἰς τὰ ἅγια πάθη τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ: "Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν..." (=29)
- Στον κώδικα παρατηροῦνται τὰ ἐξῆς χάσματα κειμένου, καθὼς ἔχουν ἐκπέσει φύλλα: 21. 57-80, 23. 7-30, 24. 298-322, 26. 203-300, 28. 181-213, 28. 252-321 καὶ 29. 504-508. Ἀπὸ τον κώδικα λείπουν ἡ 22ῃ ομιλία, ἀντὶ τῆς ὁποίας παραδίδεται μίᾳ ἄλλῃ ομιλίᾳ γιὰ τὴν στ' Τετάρτῃ των Νηστειῶν (22a), καὶ ἡ 27ῃ ομιλία.

p = Athous Mon. Pantel. gr. 588 (6095)²⁰².

Ἐξωτερικὴ περιγραφὴ κώδικα:

Χαρτώος, τοῦ 17ου αἰώνα, φφ. 270. Λόγοι διδασκαλικοὶ εἰς τὴν μεγάλην Τεσσαρακοστήν. Φ. 1^α: Ἀρχ.(ακεφ.) "...τῆς Γραφῆς καὶ γὰρ ὁ Μωϋσῆς ὁ δίκαιος, νηστεύσας ἡμέρας τεσσαράκοντα τὸν νόμον ἐδέξατο ἐκ χειρὸς τοῦ Κυρίου". Στο φ. 4^α: "Τῇ δ' τῆς α' ἑβδομάδος τοῦ αὐτοῦ Λόγος ἕτερος ἐκ πολλῶν συγγραμμάτων ἠνωμένων". Τελειώνει (φ.217β): "Τῇ ἁγία καὶ μεγάλῃ Τετάρτῃ. Λόγος διδασκαλικός, εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ Εὐαγγελίου τῆς ἡμέρας. Τοῦ Ἰησοῦ γενομένου ἐν Βηθανία". Ἀρχ. "Πάντοτε μὲν ὁ Θεὸς ὡς φιλόανθρωπος καιρὸν μετανοίας δέδωκε τοῖς ἁμαρτωλοῖς καὶ ὁ ἄνθρωπος τῇ ῥαθυμίᾳ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἀπόλυσιν". Τελ. "ἔργα ἀγαθὰ, πίστιν, ὁμολογίαν, ἐξομολόγησιν, δάκρυα μετανοίας, καὶ τὴν ἐλεημοσύνην. Καὶ οὗτος προσκυνήσωμεν τὴν αὐτοῦ συγκατάβασιν ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν".

202. Λάμπρος, Κατάλογος, τ.2, σ. 401-402.

Περιεχόμενο κώδικα:

1. (φφ. 1^v - 4^r) [Δευτέρα της α' εβδομάδος]: "...τῆς Γραφῆς καὶ γὰρ ὁ Μωϋσῆς ὁ δίκαιος..." (=1)
- 2.(φφ. 4^r - 11^v) Τῆ Δ'τῆς α' εβδομάδος. Τοῦ αὐτοῦ λόγος ἕτερος ἐκ πολλῶν συγγραμμάτων ἠνωμένων. Εὐλόγησον δέσποτα: "Νηστεύοντες ἀδελφοὶ ..." (=2)
3. (φφ. 11^v -22^r) Τῆ Παρασκευῆ τῆς α' εβδομάδος, τοῦ αὐτοῦ λόγος εἰς τὸν ἅγιον μεγαλομάρτυρα Θεόδωρον, τὸν Τήρωνα: " Ὡς πολὺ τὸ πλῆθος" (=3)
- 4.(φφ. 22^v -30^v) Κυριακῆ τῆς Ὁρθοδοξίας. Εὐλόγησον, πάτερ : "Μακάριοι γὰρ φησιν οἱ ἀκούοντες..." (=4)
5. (φφ. 30^v -39^v) Τῆ Δευτέρα τῆς β' εβδομάδος λόγος διδασκαλικός. Εὐλόγησον, πάτερ: "Ἡ τεσσαρακονθήμερος αὕτη.." (=5)
6. (φφ. 39^v -49^v) Τοῦ αὐτοῦ λόγος διδασκαλικός, συλλεγμένος τῆ Τετάρτῃ τῆς β' εβδομάδος: "Γράφει ὁ Κύριος ἡμῶν..." (=6)
7. (φφ. 50^r -59^r) Τοῦ αὐτοῦ διδασκαλία ἐκλελεγμένη ἐκ περισσῶν ἐν τοῖς εὐαγγελίοις Ὅταν ποιῆς ἐλεημοσύνην μὴ σαλπίσσης ἔμπροσθέν σου· Τῆ Παρασκευῆ τῆς β' εβδομάδος: "Γράφει ὁ εὐαγγελιστὴς ..." (=7)
8. (φφ. 59^v -66^r) Κυριακῆ β' τῶν ἁγίων νηστειῶν τοῦ αὐτοῦ λόγος διδασκαλικός εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ ἁγίου εὐαγγελίου τοῦ εὐαγγελιστοῦ Μάρκου: " Ὁ τῆς ἁγίας τεσσαρακοστῆς καιρὸς...." (=8)
9. (φφ. 66^r -75^r) Τοῦ αὐτοῦ λόγος διδασκαλικός ψυχοφελὴς καὶ μνήμης Θεοῦ, τῆ δευτέρα τῆς τρίτης εβδομάδος: "Ἴδου χάριτι Χριστοῦ...." (=9)
10. (φφ. 75^r -83^v) Τῆ Τετάρτῃ τῆς γ'εβδομάδος λόγος διδασκαλικός περὶ τῆς νηστείας Τοῦ αὐτοῦ: "Ἦκεν ἡμῖν σήμερον ..." (=10)
- 11.(φφ. 84^r -90^r) Τοῦ αὐτοῦ λόγος διδασκαλικός ἐπισυνηγμένος εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ εὐαγγελίου Τῆ Παρασκευῆ τῆς τρίτης εβδομάδος: "Φέρε τοίνυν..." (=11)
- 12.(φφ. 90^r -96^v) Τοῦ αὐτοῦ λόγος διδασκαλικός, εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ ἁγίου εὐαγγελίου καὶ εἰς τὴν προσκύνησιν τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ· Τῆ Κυριακῆ τῆς τρίτης εβδομάδος· Εὐλόγησον: "Προτυπῶν καὶ προδιαγραφῶν..." (=12)
- 13.(φφ. 97^r -103^v) Τοῦ αὐτοῦ λόγος διδασκαλικός εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ προφήτου Ἡσαΐου· περὶ τοῦ ἀμπελῶνος ὃν ἐφύτευσεν ἐν Σωρῆχ· Τῆ Δευτέρα τῆς δ' εβδομάδος: "Ἐλαμψεν ἡ χάρις τοῦ Κυρίου..." (=13)
14. (φφ. 104^r -110^r) Τῆ Τετάρτῃ τῆς δ' εβδομάδος, τοῦ αὐτοῦ λόγος διδασκαλικός εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ εὐαγγελίου: "Ἄρα οἴδατε καὶ ἐπίστασθαι..." (=14)
15. (φφ. 110^r -116^r) Τοῦ αὐτοῦ λόγος διδασκαλικός τοῦ προφήτου Δαυὶδ εἰς τὸ Κύριε μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξης με· τῆ Παρασκευῆ τῆς δ' εβδομάδος: "Πρέπουσα ἀρχὴ" (=15)
16. (φφ. 116^r -124^r) Κυριακῆ δ' τῶν νηστειῶν λόγος εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ ἁγίου εὐαγγελίου τῆς αὐτῆς ἡμέρας: "Οὐδέν ἐστι τῆς ἀδιστάκτου..." (=16)
- 17.(φφ. 124^r -135^v) Τῆ Δευτέρα τῆς ε' εβδομάδος λόγος διδασκαλικός συναχθέντων ἐκ πολλῶν· εἰς τοὺς Νινευίτας: "Φαῖδρὰ σήμερον ἡ πανήγυρις..." (=17)
- 18.(φφ.135^v -145^v) Τῆ Τετάρτῃ τῆς ε' εβδομάδος εἰς τὸν μέγαν κανόνα λόγος διδασκαλικός: "Οἱ πάντα καλῶς διαταξάμενοι..." (=18)
19. (φφ. 145^v -154^r) Τῆ Παρασκευῆ τῆς ε' εβδομάδος, λόγος εἰς τὸν νομικὸν τὸν ἐμπεσόντα εἰς τοὺς ληστὰς καὶ εἰς τὸν ἀκάθιστον ὕμνον: "Τῆ αὐτῆς ἡμέρας οἱ ἄγιοι..." (=19)
20. (φφ. 154^r -161^v) Κυριακῆ ε' τῶν νηστειῶν λόγος διδασκαλικός εἰς τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον περὶ ταπεινώσεως: "Ἄγαθὰ μὲν πάντα τὰ θεία λόγια..." (=20)
21. (φφ. 161^v -172^v) Τῆ Δευτέρα τῆς στ' εβδομάδος λόγος διδασκαλικός εἰς τὸν προφήτην Δαυίδ: "Μακάριοι ὧν ἀφείθησαν..." (=21)
22. (φφ. 172^v -179^v) Τετάρτῃ τῆς στ' εβδομάδος τῶν Νηστειῶν: "Ἴδετε ἀδελφοὶ..." (=22a)

23. (φφ. 179^v - 190^r) Τῆ Παρασκευῆ τῆς στ' ἐβδομάδος λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὴν ἔγερσιν τοῦ Λαζάρου· Τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ: "Φέρε τοίνυν εἰς μέσον..." (=23)
- 24.(φφ. 190^r - 203^v) Κυριακῆ στ' λόγος διδασκαλικὸς ἐκ περισσῶν βιβλίων εἰς τὰ Βάϊα: " Ὁ μακάριος ἀπόστολος..." (=24)
25. (φφ. 203^v - 212^v) Τῆ ἀγία καὶ μεγάλη Δευτέρα· λόγος διδασκαλικὸς ἐκ πολλῶν καὶ εἰς τὴν ξηρανθεῖσαν συκὴν· εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ ἀγίου εὐαγγελίου: "Διηνύσαμεν καὶ ἐπεράσαμεν..." (=25)
26. (φφ. 212^v - 217^v) Τῆ Ἀγία καὶ Μεγάλη Τρίτη· λόγος διδασκαλικὸς περὶ ὑπομονῆς καὶ εἰς τὸν δίκαιον Ἰωβ: " Ὁ ὑπομείνας εἰς τέλος οὗτος σωθήσεται..." (=26)
27. (φφ. 217^v - 250^v) Τῆ ἀγία καὶ μεγάλη Τετάρτη λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ εὐαγγελίου· Τοῦ Ἰησοῦ γενομένου ἐν Βηθανία: "Πάντοτε μὲν ὁ Θεὸς ..." (= 28 + 29)
28. (φφ. 250^v - 270^r) Ἐπιφανίου Κύπρου Λόγος εἰς τὴν ταφὴν τοῦ Χριστοῦ καὶ εἰς τὸν Ἰωσήφ τὸν ἀπὸ Ἀρμαθείας καὶ τὸν Νικόδημον: "Τί τοῦτο· σιγὴ σήμερον".

Στον κώδικα παρατηροῦνται τα ἐξῆς χάσματα κειμένου, καθὼς ἔχουν ἐκπέσει φύλλα: 21. 57-80, 23. 7-30, 24. 298-322 καὶ 26. 203-300. Ἀπὸ τον κώδικα λείπουν ἡ 22ῃ ομιλία, ἀντὶ τῆς ὁποίας παραδίδεται μίᾳ ἄλλῃ ομιλίᾳ γιὰ τὴν στ' Τετάρτη των Νηστειῶν (22a), καὶ ἡ 27ῃ ομιλία. Ὑπάρχει χάσμα στὶς ομιλίαι: 28. 177-29. 53, καθὼς ἔχουν ἐκπέσει φύλλα, καὶ 29. 504-508.

S = Sinaiticus gr. 1179 ²⁰³:

Ἐξωτερικὴ περιγραφὴ κώδικα:

Χαρτώος, τοῦ 17ου αἰῶνα, 210 x 153 mm, φφ. 274. Τίτλος κώδικα: "Λόγοι ἐκλελεγμένοι ἐκ πολλῶν βιβλίων διδασκαλικοί, πονηθέν καὶ ἐκλελεχθέν παρὰ κυροῦ Μάρκου ἱερέως". Πρόκειται γιὰ Ομιλιάριο τῆς Μεγάλῃς Τεσσαρακοστῆς, που περιλαμβάνει ομιλίαι ἀπὸ τὴν πρώτη ἐβδομάδα των Νηστειῶν ἕως τὸ Μεγάλο Σάββατο. Στὸ φ. 1^β ἔχουν σχηματισθεῖ γύρω ἀπὸ ἓνα σταυρὸ τα nomina sacra (IC ... XC... NI... KA) καὶ στὸ ἄνω δεξιὸ παράφυλλο ἄλλο χέρι γράφει: "ἐλάχηστος ταπεινὸς ἀγάποι Κυρίου ἡερομῶναχος σίννα ἢ τῆς πάρη ἐμπάλωσα τὸ παρόν...".

Περιεχόμενο κώδικα:

1. (φφ. 1^v - 5^v) Λόγοι ἐκλελεγμένοι ἐκ πολλῶν βιβλίων διδασκαλικοί, πονηθέν δε καὶ ἐκλελεχθέν παρὰ κυροῦ Μάρκου ἱερέως: " Ἔφθασεν καιρὸς..." (= 1. 1- 92)
2. (φφ. 5^r - 14^v) Ἀκέφαλη: " Inc. mut... ὡς αὐτὸς ὁ ἅγιος..." (3. 53-301)
3. (φφ. 15^r - 24^r) Τῆ Κυριακῆ τῆς Ὁρθοδοξίας· δέσποτα, εὐλόγησον: "Μακάριοι γάρ φησιν..." (=4)
- 4.(φφ. 24^v-32^v) Λόγος διδασκαλικὸς ἐκ πολλῶν βιβλίων, τῆ β' ἐβδομάδι· Εὐλόγησον δέσποτα: "Ἡ τεσσαρακονθήμερος αὕτη..."(=5)
5. (φφ. 33^r - 43^r) Τοῦ αὐτοῦ λόγος διδασκαλικὸς λελεγμένος τῆ Τετάρτη τῆς β' ἐβδομάδος: "Γράφει ὁ Κύριος ἡμῶν..." (=6)
6. (φφ. 43^r - 52^r) Τοῦ αὐτοῦ διδασκαλία ἐκλελεγμένη ἐκ περισσῶν ἐν τοῖς εὐαγγελίοις· Ὅταν ποιῆς ἐλεημοσύνην μὴ σαλπίσῃς ἔμπροσθέν σου· Τῆ Παρασκευῆ τῆς β' ἐβδομάδος: "Γράφει ὁ εὐαγγελιστῆς ..." (=7)
7. (φφ. 52^v - 59^r) Κυριακῆ τῆς β' ἐβδομάδος τῆς Τεσσαρακοστῆς (δε σώζεται ἡ ἀρχὴ τῆς ομιλίας) (= 8. 26-181)

203. Vogel - Gardthausen, *Griechischen Schreiber*, p. 238.

8. (φφ. 59^v -67^r) Τῆ Δευτέρᾳ τῆς γ' ἑβδομάδος, λόγος ψυχωφελῆς καὶ μνήμης Θεοῦ: "Ἴδου χάριτι Θεοῦ..." (=9)
9. (φφ. 67^v -75^r) Τῆ Τετάρτῃ τῆς γ' ἑβδομάδος λόγος διδασκαλικός, περὶ νηστείας: "Ἦκεν ἡμῖν σήμερον..." (=10)
10. (φφ. 75^v-83^r) Τοῦ αὐτοῦ λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ εὐαγγελίου· περὶ προσευχῆς Τῆ Παρασκευῆ τῆς γ' ἑβδομάδος: "Φέρε τοίνυν..." (=11)
11. (φφ. 83^r -92^v) Κυριακῇ τρίτῃ τῶν ἁγίων νηστειῶν, λόγος εἰς τὴν προσκύνῃσιν τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ καὶ εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ ἁγίου εὐαγγελίου: "Προτυπῶν καὶ προδιαγράφων..." (=12)
- 12.(φφ. 93^r -100^v) Τῆ Δευτέρᾳ τῆς δ' ἑβδομάδος λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ Ἡσαίου προφήτου, περὶ τοῦ ἀμπελώνος ὃν ἐφύτευσεν ἐν Σωρήχ: "Ἐλαμψεν ἡ χάρις τοῦ Κυρίου..." (=13)
13. (φφ. 100^v -107^r) Τῆ Τετάρτῃ τῆς δ' ἑβδομάδος, λόγος διδασκαλίας εἰς ῥητά τινα τοῦ ἁγίου εὐαγγελίου: "Ἄρα οἴδατε καὶ ἐπίστασθε..." (=14)
14. (φφ. 107^r -113^r) Τῆ Παρασκευῆ τῆς δ' ἑβδομάδος λόγος διδασκαλικὸς τοῦ προφήτου Δαυὶδ εἰς τὸ Κύριε μὴ τῷ θυμῷ σου: "Πρέπουσα ἀρχὴ" (=15)
15. (φφ. 113^v -121^v) Κυριακῇ δ' τῶν ἁγίων νηστειῶν· λόγος εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ ἁγίου ἑβραγγελίου τῆς αὐτῆς ἡμέρας: "Οὐδέν ἐστι τῆς ἀδιστάκτου..." (=16)
- 16.(φφ. 121^v -134^r) Τῆ Δευτέρᾳ τῆς ε' ἑβδομάδος λόγος διδασκαλικὸς εἰς τοὺς Νινευίτας: "Φαιδρὰ σήμερον ἡ πανήγυρις..." (=17)
- 17.(φφ.134^r -144^v) Τῆ Τετάρτῃ τῆς ε' ἑβδομάδος λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὸν μέγαν κανόνα: "Οἱ πάντα καλῶς διαταξάμενοι..." (=18)
18. (φφ. 144^v -153^r) Τῆ Παρασκευῆ τῆς ε' ἑβδομάδος λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον εἰς τὸν νομικὸν τὸν ἐμπροσθέντα εἰς τοὺς ληστὰς καὶ εἰς τὸν ἀκάθιστον ὕμνον: "Τῆ αὐτῆς ἡμέρας οἱ ἅγιοι..." (=19)
19. (φφ. 153^r -160^v) Κυριακῇ ε' τῶν νηστειῶν λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ εὐαγγελίου περὶ ταπεινώσεως καὶ μὴ ἐπάρσεως: "Ἀγαθὰ μὲν πάντα τὰ θεῖα λόγια..." (=20)
20. (φφ. 161^r -171^v) Τῆ Δευτέρᾳ τῆς στ' ἑβδομάδος λόγος διδασκαλικὸς περὶ μετανοίας καὶ εἰς τὸν προφήτην Δαυὶδ: "Μακάριοι ὧν ἀφέθησαν..." (=21)
- 21. (φφ. 171^v -179^v) Τετάρτῃ τῆς στ' ἑβδομάδος τῶν Νηστειῶν: " Ἴδεται ἀδελφοὶ..." (=22a)**
22. (φφ. 179^v -189^v) Τῆ Παρασκευῆ τῆς στ' ἑβδομάδος λόγος εἰς τὸν δίκαιον Λάζαρον· περὶ τοῦ ἁγίου εὐαγγελίου: "Φέρετε τοίνυν εἰς μέσον..." (=23)
23. (φφ. 189^v -203^v) Τῆ Κυριακῇ τῶν Βαίων, λόγος διδασκαλικὸς ἐκ περισῶν βιβλίων, εἰς τὰ Βαΐα: Εὐλόγησον, δέσποτα: " Ὁ μακάριος ἀπόστολος..." (=24)
24. (φφ. 204^r -212^r) Τῆ ἁγία καὶ μεγάλη Δευτέρᾳ λόγος διδασκαλικὸς ἐκ πολλῶν βιβλίων εἰς τὴν ξηρανθεῖσαν συκὴν· εἰς τὸ τοῦ εὐαγγελίου: "Διηγήσαμεν καὶ ἐπεράσαμεν..." (=25)
25. (φφ. 212^v -222^r) Τῆ ἁγία καὶ Μεγάλῃ Τρίτῃ· λόγος διδασκαλικὸς περὶ ὑπομονῆς καὶ εἰς τὸν δίκαιον Ἰὼβ: "Ὁ ὑπομείνας εἰς τέλος οὗτος σωθήσεται..." (=26)
26. (φφ. 222^r -231^r) Τῆ ἁγία καὶ μεγάλη Τετάρτῃ λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ εὐαγγελίου· Τοῦ Ἰησοῦ γενομένου ἐν Βηθανία: "Πάντοτε μὲν ὁ Θεὸς ..." (= 28)
27. (φφ. 231^r - 242^r) Τῆ ἁγία καὶ μεγάλη Παρασκευῆ λόγος διδασκαλικὸς ἐκ πολλῶν βιβλίων εἰς τὰ ἅγια πάθη τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ: "Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν..." (= 29)
28. (φφ. 242^v -274^r) Ἰωάννου ταπεινοῦ μοναχοῦ καὶ πρεσβυτέρου δαμασκηνοῦ λόγος εἰς τὸ ἅγιον σάββατον· Εὐλόγησον δέσποτα: "Τίς λαλήσει τὰς δυναστείας τοῦ Κυρίου..."

Το ἐν λόγῳ χειρόγραφο παρουσιάζει τὴν ἐξῆς ἰδιαιτερότητα στη δομὴ του: Κατὰ τὴ διάρκεια ἐξελιξῆς τῆς 1ῃ ομιλίᾳ ἀπότομα συνδέεται με τὴν αναφορὰ τῆς 3ῆς ομιλίας (κατὰ τὴν ἀρίθμηση τοῦ ομιλιαρίου τοῦ π. Μάρκου) στα θαύματα τοῦ ἁγίου Θεοδώρου τοῦ Τήρωνος. Ἄρα, ὑπάρχει χάσμα (1.92-3.53), ἐφόσον λείπει τὸ τέλος τῆς 1ῆς ομιλίας, ολόκληρη ἡ 2ῃ καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς 3ῆς (ἔχουν ἐκπέσει τὰ ἀντίστοιχα φύλλα). Αναφορικὰ με τὴν 8ῃ ομιλία ἀξίζει νὰ σημειωθεῖ ὅτι λόγω τῆς ἀπώλειας τοῦ προομίου τῆς ομιλίας, δὲν παραδίδεται ὁ

τίτλος και οι στίχοι 1-25. Αμέσως μετά το τέλος της 12ης ομιλίας (κατά το ομιλιάριο του π. Μάρκου), ακριβώς κάτω από το ομιλητικό κείμενο, άλλο χέρι γράφει: *"Τὴν πᾶσαν ἐλπὶδα μου ἦσε ἀνατηθήμη μήτηρ τοῦ Θεοῦ φήλαξον ἡμᾶς ὑπὸ τὴν σκέπιν σου "*. Από τον κώδικα λείπουν η 22η ομιλία, αντί της οποίας παραδίδεται μία άλλη ομιλία για την στ' Τετάρτη των Νηστειῶν (22a), και η 27η ομιλία. Χάσματα κειμένου παρουσιάζονται και στα εξής σημεία: 23. 7-30, 26. 203-300, 28. 181-213 και 28. 252-321. Το ομιλιάριο του κώδικα σταματά στο εξής σημείο του κειμένου: 29. 259 (*μὴ σκανδαλισθῆναι τῷ Θεῷ οὖν δῶμεν δόξαν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν*).

11. Η αξία του εξεταζόμενου ομιλητικού κειμένου

Η ιδιαίτερη αξία του εξεταζόμενου ομιλητικού κειμένου ἐγκείται στο γεγονός ότι είναι ένα από τα λίγα ομιλιάρια που καλύπτουν θεματικά ολόκληρη την περίοδο της Μεγάλης Τεσσαρακοστής, δεδομένου του ότι η έως τώρα φιλολογική ἐρευνα των ομιλιαρίων έχει περιοριστεί κατεξοχήν στη μελέτη των λόγων για τις ακίνητες εορτές του έτους. Έτσι, το εν λόγω ομιλιάριο αποτελεί μία πρόκληση για περαιτέρω ενασχόληση με τα λοιπά ομιλητικά κείμενα που αναφέρονται και στις κινητές εορτές του λειτουργικού έτους

(Τεσσαρακοστή, Πάσχα, Πεντηκοστή, Ανάληψη). Σημειώνουμε ότι ο συντάκτης του εξεταζομένου ομιλιαρίου, π.Μάρκος εκ Χάνδακος, συγκαταλέγεται στους τελευταίους μίας μακρόχρονης ομιλητικής παράδοσης, που ξεκινά από τους πρώτους χριστιανικούς αιώνες (εποχή πατέρων Εκκλησίας) και παρουσιάζει πληθώρα εξελικτικών στοιχείων, που αντανακλούν τις ποικίλες κοινωνικοπολιτικές μεταβολές.

Επίσης, το ομιλιάριο του Μάρκου αποτελεί μια πηγή άντλησης λαογραφικών και πολιτισμικών στοιχείων, παρέχει πλήθος ηθικοδιδασκτικών παραινήσεων στους ακροατές και τους αναγνώστες των ομιλιών, καθώς και ερμηνευτικά σχόλια σε χωρία της Γραφής, που διαφωτίζουν τους πιστούς.

Από καθαρά φιλολογικής απόψεως, το εξεταζόμενο ομιλιάριο, συντεταγμένο από ιεροκήρυκα, δηλαδή λειτουργό και θεολόγο ταυτόχρονα, αποτελεί απάνθισμα λειτουργικών και θεολογικών κειμένων, με υφολογικές διακυμάνσεις, ρητορικά σχήματα, λεξιλογική ποικιλία και αρκετούς δημώδεις και κρητικούς διαλεκτικούς τύπους.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η συμπιληματική μέθοδος που ακολουθεί ο συγγραφέας του ομιλιαρίου, καθώς συρράπτει δάνεια χωρία από διάφορα λειτουργικά και πατερικά κείμενα. Έτσι, άξια μελέτης θεωρείται η σχέση του εν λόγω ομιλιαρίου με εκείνο του Πατριάρχου Γερμανού Β΄ Κων/πόλεως, που σώζεται στον κώδικα 47 της Μονής τῆς Ἀγίας της Ἄνδρου (16^{ου} αιώνα)²⁰⁴ υπό τον τίτλο: "*Γερμανοῦ Κωνσταντινουπόλεως ὁμιλίαι*", και πιο συγκεκριμένα ο βαθμός της πιστής αντιγραφής του ομιλιαρίου του Γερμανού Β΄ από το Μάρκο ή της προσθήκης νεωτερικών στοιχείων ως προς τη σύνταξη του ομιλιαρίου. Κατ' αυτόν τον τρόπο θα διαφανεί και η εξέλιξη του συγκεκριμένου γραμματειακού είδους μέσα από την πάροδο του χρόνου. Διαπιστώνοντας βέβαια ότι το ομιλιάριο του κώδικα Α ανήκει σε μια προβαθμίδα (δηλ. προέρχεται από έναν πρόγονο) του ομιλιαρίου του π. Μάρκου²⁰⁵, αντιλαμβανόμαστε ότι η σύγκριση θα επεκταθεί και μεταξύ αυτών των δύο ομιλιαρίων. Έτσι, η σύγκριση περιεχομένου των ομιλητικών κειμένων του π. Μάρκου, του Πατριάρχου Γερμανού Β΄ Κωνσταντινουπόλεως και του εμπεριεχομένου στον κώδικα Α καθίσταται αναγκαία για την ακρίβεια και την αποτελεσματικότητα της φιλολογικής μας έρευνας.

12. Η σύγκριση περιεχομένου των τριών ομιλιαρίων (του π. Μάρκου, του πατριάρχου Κων/πόλεως Γερμανού Β΄ και του εμπεριεχομένου στον κώδικα Α)

α) Περιεχόμενο και δομή του ομιλιαρίου του Γερμανού Β²⁰⁶ :

204. Ehrhard, *Überlieferung*, σ.569-571.

205. Βλ. το σχετικό κεφάλαιο περί της χειρόγραφης παράδοσης του εκδιδόμενου ομιλιαρίου.

206. Αναφορικά με το βίο και το έργο του πατριάρχη Κων/πόλεως Γερμανού Β΄, βλ. τη μελέτη του Σπυρίδωνος Ν. Λογοπάτη, *Γερμανός ὁ Β΄ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως-Νικαίας (1222-1240), βίος, συγγράμματα καὶ διδασκαλία αὐτοῦ, ἀνέκδοτοι ὁμιλίαι καὶ ἐπιστολαὶ τὸ πρῶτον ἐκδιδόμεναι*, ἐν Τριπόλει 1913.

207. Ehrhard, *Überlieferung*, III, σ.569-571.

Στο σημείο αυτό είναι απαραίτητο να δούμε αναλυτικά το περιεχόμενο και τη δομή του ανέκδοτου ομιλιαρίου του Γερμανού Β', που παραδίδεται στον προαναφερθέντα κώδικα 47 της Μονής της Αγίας της Άνδρου (16^{ου} αιώνα), όπως την παρουσιάζει ο Ehrhard²⁰⁷:

1. Τῆ β' τῆς ἀ' ἑβδομάδος τῆς τεσσαρακοστῆς: "Ἐφθασε καιρὸς (ἡ τῶν πνευματικῶν ἀγῶνων ἀρχή)".
2. Τῆ δ' τῆς ἀ' ἑβδομάδος. λόγος ἐκ πολλῶν συγγραμμάτων καὶ εἰς τὴν ἀποδεκάτωσιν τοῦ χρόνου: "Νηστεύωμεν, ἀδελφοί, σωματικῶς, (νηστεύσωμεν καὶ πνευματικῶς)".
3. Σαββάτω ἀ' τῶν νηστειῶν. Εἰς τὸ θαῦμα τοῦ ἁγίου Θεοδώρου, περὶ τῶν κολύβων: "Ὡς πολὺ τὸ πλῆθος τῆς χρηστότητός σου, Κύριε· (δίκαιον γὰρ σήμερον μετὰ τοῦ Δαυὶδ ἀναφθέγγασθαι)".
4. Τῆ β' τῆς β' ἑβδομάδος. Λόγος ἐκ πολλῶν βιβλίων: "Ἡ τεσσαρακονθήμερος αὕτη νηστεία, (ἀγαπητοί, ὡσπερ τις κλίμαξ ἐστί)".
5. Τῆ δ' τῆς β' ἑβδομάδος. Λόγος συλλεγόμενος ἐκ πολλῶν: " Γράφει ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς (ἐν τῷ κδ' κεφαλαίῳ τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ματθαίου)".
6. Τῆ παρασκευῆ τῆς β' ἑβδομάδος. Λόγος ἐκ τοῦ εὐαγγελίου: "Γράφει ὁ εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος (μᾶλλον δὲ ὁ κύριος)".
7. Τῆ β' τῆς γ' ἑβδομάδος: " Ἴδοὺ χάριτι Χριστοῦ (εἰς τὴν τρίτην ἑβδομάδα)".
8. Τῆ δ' τῆς γ' ἑβδομάδος: " Ἦκεν ἡμῖν σήμερον Ἱερεμίας ὁ προφήτης".
9. Τῆ παρασκευῆ τῆς γ' ἑβδομάδος. Λόγος εἰς τὸ ρητὸν τοῦ εὐαγγελίου: " Φέρε τοίνυν εἰς μέσον (τὸν εὐαγγελιστὴν Λουκᾶν)".
10. Τῆ β' τῆς δ' ἑβδομάδος. Λόγος ἐκ τοῦ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου περὶ τοῦ ἀμπελώνου, ὃν ἐφύτευσεν ἐν Σωρήχ: " Ἐλαμψεν ἡ χάρις τοῦ κυρίου (ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἔλαμψεν ὁ φωτισμός).
11. Τῆ δ' τῆς δ' ἑβδομάδος. Λόγος συναθροισθεὶς ἐκ πολλῶν βιβλίων περὶ μετανοίας καὶ περὶ κατανύξεως: "Ἄρα οἴδατε καὶ ἐπίστασθε (τῆς χθὲς διδασκαλίας τῆς λεγομένης περὶ τοῦ Νῶε).
12. Τῆ στ' τῆς δ' ἑβδομάδος. Ἀπὸ τοῦ λόγου Ἀναστασίου ἡγουμένου τοῦ Σινᾶ ὄρους ἐρμηνεῖα εἰς τὸν ἕκτον ψαλμὸν καὶ περὶ μετανοίας: "Πρέπουσα ἡ ἀρχὴ εἰλικρινοῦς μετανοίας".
13. Τῆ β' τῆς ε' ἑβδομάδος. Λόγος εἰς τοὺς Νινευίτας: "Φαιδρὰ σήμερον ἡ πανήγυρις (καὶ λαμπρός)".
14. Τῆ ε' τῆς ε' ἑβδομάδος. Λόγος εἰς τὸν μέγαν κανόνα καὶ εἰς τὰ Σόδομα καὶ Γόμαρα(!): " Οἱ πάντα καλῶς διαταξάμενοι ἅγιοι καὶ θεοφόροι πατέρες (ἔταξαν ἡμῖν)".
15. Σαββάτω ε' τῆς ε' ἑβδομάδος. Λόγος εἰς τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον περὶ τοῦ νομικοῦ καὶ τοῦ ἐμπεσόντος εἰς τοὺς ληστές: " Τῆ αὐτῆς ἡμέρας οἱ ἅγιοι πατέρες (οἱ τὰ πάντα καλῶς διαταξάμενοι τὸν ἀκάθιστον ὕμνον ἔταξαν)".
16. Τῆ β' τῆς στ' ἑβδομάδος: " Μακάριοι ὧν ἀφέθησαν αἱ ἀνομίαι".
17. Τῆ δ' τῆς στ' ἑβδομάδος. Λόγος περὶ μετανοίας: " Εἶδετε, ἀδελφοί, τῆ χθὲς ἡμέρα (πόλεμον καὶ νίκην)" (=ομ. 22α ομιλιαρίου των κωδίκων ΣμΡρ. Πρβλ. Ioann. Chrys. PG 49, 283).
18. Σάββατον ἕκτον τῆς ἕκτης ἑβδομάδος. Λόγος εἰς τὴν ἔγερσιν τοῦ ἁγίου καὶ δικαίου Λαζάρου: "Φέρε τοίνυν εἰς μέσον τὸν εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην (λέγοντα)".
19. Τῆ ἁγία καὶ μεγάλη β': " Διηνύσαμεν καὶ ἐπεράσαμεν τῆς νηστείας μέγα πέλαγος".
20. Τῆ ἁγία καὶ μεγάλη γ': " Φησὶν ὁ κύριος ἐν τοῖς ἱεροῖς εὐαγγελίοις".
21. Τῆ ἁγία καὶ μεγάλη δ': " Πάντοτε μὲν ὁ θεὸς ὁ φιλόανθρωπος (καὶ ἐλεήμων)."
22. Τῆ ἁγία καὶ μεγάλη ε'. Λόγος περὶ τῆς ἁγίας κοινωνίας: "Παρακαλῶ πάντας ὑμᾶς, (ἀδελφοί)."
23. Τῆ ἁγία καὶ μεγάλη παρασκευῆ. Λόγος εἰς τὰ ἅγια πάθη τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ: "Χριστὸς ὁ θεὸς ἡμῶν εἰργάσατο (σήμερον)."

β) Περιεχόμενο και δομή των ομιλιών του π. Μάρκου και του κώδικα Α:

Το περιεχόμενο και η δομή των εν λόγω ομιλιών έχουν ήδη παρουσιαστεί στο κεφάλαιο περί της χειρόγραφης παράδοσης του εκδιδόμενου ομιλητικού κειμένου.

γ) Σύνοψη των διαφορών των εξεταζομένων ομιλιών :

Ομιλία Μάρκου και ομιλία Γερμανού Β΄:

Συνοπτικά οι διαφορές των ομιλιών του Μάρκου και του Γερμανού Β΄ είναι οι εξής:

- 1) Το ομιλία του Μάρκου διαθέτει λόγους και για τις Κυριακές των Νηστειών, ενώ το ομιλία του Γερμανού Β΄ δεν διαθέτει λόγους για τις ημέρες αυτές.
- 2) Στο ομιλία του Μάρκου οι λόγοι αναφέρονται στις ημέρες: Δευτέρα, Τετάρτη, Παρασκευή, Κυριακή. Στο ομιλία του Γερμανού Β΄ μία φορά ο λόγος της Τετάρτης (κατά το ομιλία του Μάρκου) είναι λόγος της Πέμπτης και ο λόγος της Παρασκευής (κατά το ομιλία του Μάρκου) είναι λόγος του Σαββάτου.
- 3) Ο Γερμανός Β΄ Κων/πόλεως παραθέτει και λόγο για τη Μ. Πέμπτη (περί θείας κοινωνίας).

Λαμβάνοντας υπ' όψη μας τη διαπίστωση του Ehrhard ότι ο π. Μάρκος διευρύνει δημιουργικά το πατριαρχικό ομιλία ΙΙ του Γερμανού Β΄ Κων/πόλεως²⁰⁸, προσθέτουμε ότι το ομιλία του π. Μάρκου ομοιάζει πολύ με το ομιλία του Πατριάρχου Γερμανού, αλλά δεν ταυτίζεται με αυτό. Έτσι, θεωρούμε το ομιλητικό κείμενο του π. Μάρκου ως ευρύτερη απόκλιση του τύπου του Πατριαρχικού Ομιλιού ΙΙ και ως ειδικότερη απόκλιση του ομιλιού του Γερμανού. Πιο συγκεκριμένα, θα λέγαμε ότι ο π. Μάρκος συνδυάζει τους λόγους για τις καθημερινές των Νηστειών του Πατριάρχου Γερμανού Β΄ με τους λόγους για τις Κυριακές των Νηστειών των Πατριαρχών Ιωάννου Καλέκα (Ομιλία ΙΙ) και Ιωάννου Ξιφιλίνου (Ομιλία Ι). Πρόκειται λοιπόν για επιτυχή συνδυασμό των Ομιλιών Ι και ΙΙ αντίστοιχα, στον οποίο η συντριπτική πλειονότητα των ομιλιών ανήκουν στον τύπο του Πατριαρχικού Ομιλιού ΙΙ. Στο σημείο αυτό ας διευκρινίσουμε τα εξής:

- 1) Το Ομιλία ΙΙ διαθέτει ομιλίες για τις Κυριακές όλου του εκκλησιαστικού ενιαυτού, άρα και για τις Κυριακές της Μ. Τεσσαρακοστής²⁰⁹. Αντιθέτως, ο Γερμανός Β΄ δεν παραθέτει καθόλου ομιλίες για τις Κυριακές στο Ομιλιάριό του²¹⁰.
- 2) Η επιφανειακή ομοιότητα των προομίων των ομιλιών του Μάρκου με κάποιες άλλες του ευρύτερου κορμού του Ομιλιού ΙΙ δε σημαίνει ότι ο π. Μάρκος αντέγραψε ολόκληρες αυτές τις παραδεδομένες ομιλίες. Αντιθέτως, χρησιμοποίησε το προοίμιο, για να ακολουθήσει εν συνεχεία την προσωπική του κηρυγματική τακτική²¹¹.

Ομιλία Μάρκου και ομιλία κώδικα Α:

Όπως ήδη προαναφέρθηκε, το ομιλία που περιέχει ο κώδικας Α παρουσιάζεται ως προβαθμίδα του ομιλιού του π. Μάρκου, εφόσον παραδίδει το ίδιο ομιλητικό κείμενο, χρονολογείται δε τον 15ο αιώνα. Φαίνεται ότι ο Μάρκος ακολούθησε το ομιλία που

208. Ehrhard, *Überlieferung*, III, σ. 614.

παραδίδεται στον κώδικα Α και προηγείται χρονικά έναν αιώνα. Συνοπτικά, οι διαφορές του ομιλιαρίου του αλεξανδρινού κώδικα από το ομιλιάριο του Μάρκου είναι οι εξής: Ο κώδικας Α παρουσιάζει χάσμα κεμένου στα εξής σημεία: 3. 145-160, 3. 198-266, 8, 11-17, 18. 69-100, 19. 181-202, 20-23 και 27. Σημειωτέον ότι ο κώδικας Α παραδίδει επιπλέον κείμενο για τα θαύματα της Θεοτόκου στην Κωνσταντινούπολη, ως προς την απόκρουση των ασεβών εχθρών (19η ομιλία), σε σύγκριση με τον κώδικα Μ. Επίσης, το ομιλιάριο του εν λόγω χειρογράφου διαθέτει δύο λόγους για την ημέρα της Αναστάσεως του Κυρίου.

Ομιλιάριο κώδικα Α και ομιλιάριο Γερμανού Β΄:

α) Το ομιλιάριο του κώδικα Α διαθέτει λόγους για την πρώτη Κυριακή των Νηστειών (Κυριακή της Ορθοδοξίας), για την έκτη Κυριακή των Νηστειών (Κυριακή των Βαΐων) και για την ημέρα της Αναστάσεως του Κυρίου (Κυριακή του Πάσχα), ενώ το ομιλιάριο του Γερμανού Β΄ δε διαθέτει λόγο για καμία Κυριακή της Μ. Τεσσαρακοστής.

β) Το πατριαρχικό ομιλιάριο διαθέτει λόγους για κάθε ημέρα της Μ. Εβδομάδας, ενώ το αλεξανδρινό ομιλιάριο περιέχει λόγους για τη Μ. Δευτέρα (2), τη Μ. Τετάρτη και τη Μ. Παρασκευή.

γ) Το αλεξανδρινό ομιλιάριο διαθέτει λόγο και για την ημέρα της Αναστάσεως του Κυρίου, ενώ το πατριαρχικό ομιλιάριο φθάνει ως και τη Μ. Παρασκευή.

δ) Γενικότερα, το ομιλιάριο του Γερμανού παρουσιάζει μια "άτακτη" δομή, χωρίς σταθερή επανάληψη λόγων ανά συγκεκριμένες ημέρες κατά τη διάρκεια των εβδομάδων της Μ. Τεσσαρακοστής, ενώ το αλεξανδρινό ομιλιάριο, παρά το χάσμα που παρουσιάζει σε μεγάλο μέρος του κεμένου του (από την Τετάρτη γ΄ έως την Τετάρτη ε΄ των Νηστειών), έχει μια σταθερότητα ως προς την αναφορά ομιλιών σε συγκεκριμένες ημέρες της κάθε εβδομάδας (Δευτέρα, Τετάρτη, Παρασκευή).

209. Ehrhard, *Überlieferung*, III, σ. 559-563.

210. Ehrhard, *Überlieferung*, III, σ. 569-571.

211. *Dictionnaire*, τ.7, Μέρος 1, σ. 599 και 609.

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ
ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΟΜΙΛΙΑΡΙΩΝ

ΗΜΕΡΕΣ	ΓΕΡΜΑΝΟΣ Β΄	κώδ. Α	ΜΑΡΚΟΣ
1 ^η Δευτέρα	1	1	1
1 ^η Τετάρτη	2	2	2
1 ^η Παρασκευή		3	3
1 ^ο Σάββατο	3		
1 ^η Κυριακή		4	4
2 ^η Δευτέρα	4	5	5
2 ^η Τετάρτη	5	6	6
2 ^η Παρασκευή	6	7	7
2 ^η Κυριακή			8
3 ^η Δευτέρα	7	8	9
3 ^η Τετάρτη	8	9	10
3 ^η Παρασκευή	9		11
3 ^η Κυριακή			12
4 ^η Δευτέρα	10		13
4 ^η Τετάρτη	11		14
4 ^η Παρασκευή	12		15
4 ^η Κυριακή			16
5 ^η Δευτέρα	13		17
5 ^η Τετάρτη		10	18
5 ^η Πέμπτη	14		
5 ^η Παρασκευή		11	19
5 ^ο Σάββατο	15		
5 ^η Κυριακή			20
6 ^η Δευτέρα	16		21
6 ^η Τετάρτη	17		22
6 ^η Παρασκευή			23
6 ^ο Σάββατο	18		
6 ^η Κυριακή		12	24
Μ. Δευτέρα 1	19	13	25
Μ. Δευτέρα 2		14	
Μ. Τρίτη 1	20	-	26
Μ. Τρίτη 2			27
Μ. Τετάρτη	21	15	28
Μ. Πέμπτη	22		
Μ. Παρασκευή	23	16	29
Κυριακή Πάσχα 1		17	
Κυριακή Πάσχα 2		18	

13. Σύγκριση του ομιλιαρίου του π. Μάρκου και του Ομιλιαρίου II γενικά

Αξιοσημείωτες θεωρούνται στο σημείο αυτό και οι διαφορές μεταξύ του Ομιλιαρίου II εν γένει και του ομιλιαρίου του π. Μάρκου ως προς τη σειρά και το θέμα των ομιλιών για τις Κυριακές της Μ. Τεσσαρακοστής. Σε αυτό ακριβώς το σημείο εντοπίζουμε και την απόκλιση του ομιλιαρίου του π. Μάρκου από τον κορμό του Πατριαρχικού Ομιλιαρίου II.

Οι διαφορές τους εντοπίζονται στις Κυριακές α', δ' και ε' των Νηστειών. Πιο συγκεκριμένα:

Κυριακή α' Νηστειών: "Η τεσσαρακονθήμερος..." Ομιλ. II²¹².

"Μακάριοι γὰρ φησὶν οἱ ἀκούοντες..." Μάρκου²¹³.

Κυριακή δ' Νηστειών: "Μεσάντες" Ομιλ. II²¹⁴.

"Οὐδὲν ἔστι τῆς ἀδιστάκτου..." Μάρκου²¹⁵.

Κυριακή ε' Νηστειών: "Παρηλθε μὲν ὁ χειμῶν..." Ομιλ. II²¹⁶.

"Ἀγαθὰ μὲν πάντα...." Μάρκου²¹⁷.

212. Ομιλία του πατριάρχου Φιλοθέου Κοκκίνου (εντάσσεται στον ευρύτερο κορμό του Ομιλιαρίου II). Βλ. BHG 1390 d και Ehrhard, *Überlieferung*, III, σ. 559.

213. Ομιλία του πατριάρχου Ιωάννου Καλέκα (εντάσσεται στον ευρύτερο κορμό του Ομιλιαρίου II). Βλ. BHG 438.

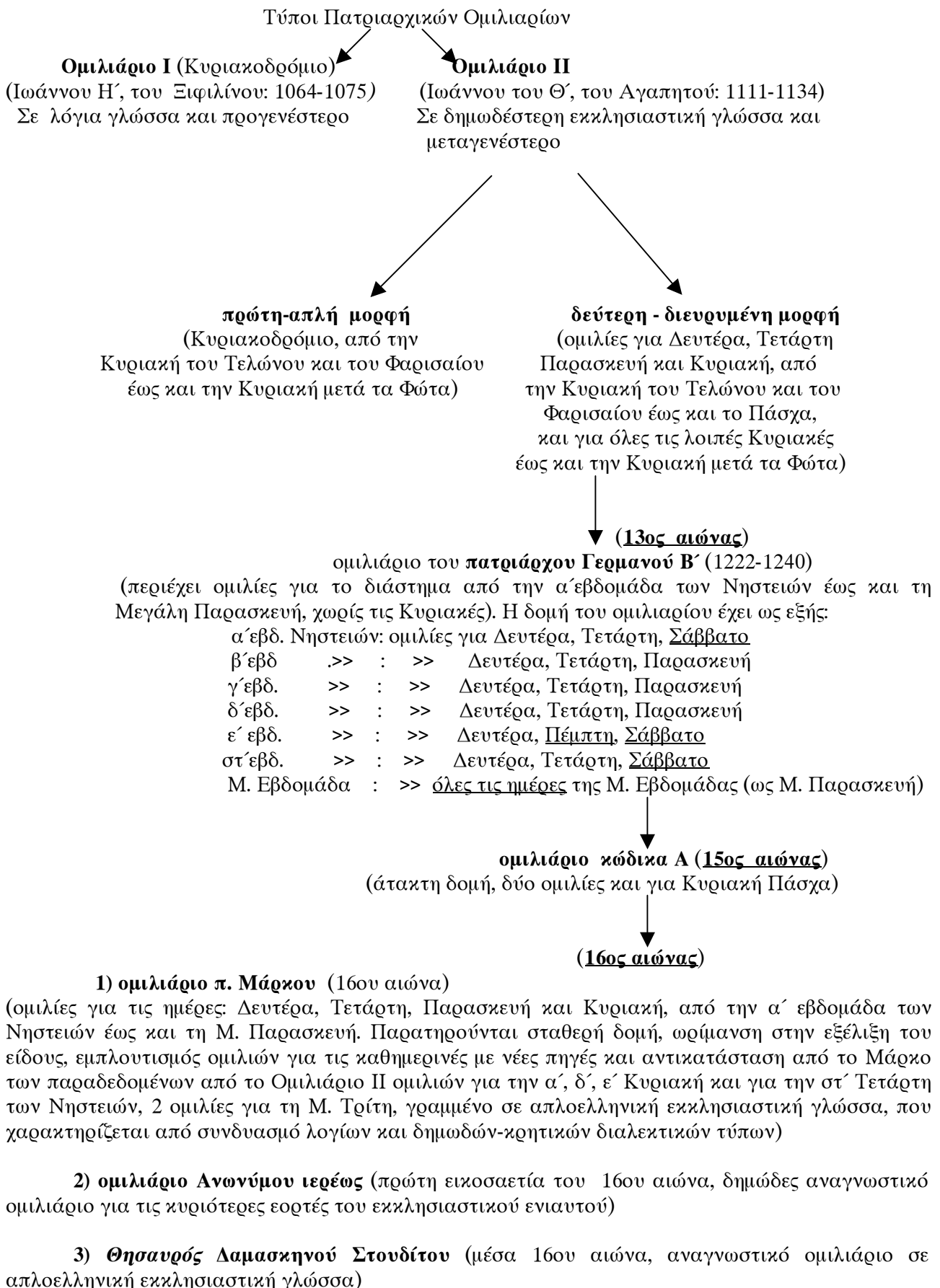
214. Ομιλία για την τετάρτη Κυριακή των Νηστειών, σύμφωνα με το Ομιλιάριο II (Βλ. Ehrhard, *Überlieferung*, III, σ. 560).

215. Ομιλία για την τετάρτη Κυριακή του Ματθαίου, που εντάσσεται στον ευρύτερο κορμό του Ομιλιαρίου I, αλλά παρουσιάζεται και στο Ομιλιάριο II. (Βλ. Ehrhard, *Überlieferung*, III, σ. 526 και σ. 561 αντίστοιχα).

216. Ομιλία για την πέμπτη Κυριακή των Νηστειών, σύμφωνα με το Ομιλιάριο II (Βλ. Ehrhard, *Überlieferung*, III, σ. 560).

217. Ομιλία του πατριάρχου Ιωάννου Ξιφιλίνου για την πέμπτη Κυριακή του Λουκά, σύμφωνα με το Ομιλιάριο I αλλά και το Ομιλιάριο II (Βλ. PG 120, 1220-1236 και Ehrhard, *Überlieferung*, III, σ. 527 και 562 αντίστοιχα).

14. Σχεδιαγραμματική απεικόνιση της διαχρονικής εξέλιξης του Πατριαρχικού Ομιλιαρίου II έως και το 16ο αιώνα

15. Στέμμα κωδίκων

Ανακεφαλαιώνοντας τα συμπεράσματα από τις προηγηθείσες αναλύσεις και βάσει των γραφών που συναντούμε στο κριτικό υπόμνημα του εκδιδόμενου ομιλιαρίου, εντοπίζουμε 3 διαφορετικές διασκευές του παραδεδομένου κειμένου, που εκπροσωπούνται αντίστοιχα από τα εξής χειρόγραφα: 1) **A**, 2) **ΣμΡρα**, 3) **ΜΙ**. Έτσι, οι κώδικες που αποτελούν τη διασκευή **α** είναι οι **ΣμΡρα**, ενώ οι κώδικες της διασκευής **β** είναι οι **ΜΙ**. Πιο συγκεκριμένα, ο κώδικας **A** ανήκει σε μια προβαθμίδα, δηλ. προέρχεται από έναν πρόγονο (προγενέστερη μορφή) του ομιλιαρίου του Μάρκου. Από την άλλη πλευρά, οι κώδικες **M** και **I** φαίνεται να προχωρούν ακόμη περισσότερο και να επεξεργάζονται το ομιλητικό κείμενο του Μάρκου με δικό τους τρόπο. Όπως φαίνεται από τα κοινά συνδεδετικά λάθη που διαπιστώνουμε σε όλους τους κώδικες, οι διασκευές αυτές είναι αποτέλεσμα διαφορετικής επεξεργασίας ενός και του αυτού αρχικού κειμένου. Η επεξεργασία έχει γίνει βέβαια με διαφορετικό τρόπο κάθε φορά, ως προϊόν ηθελημένης και συνειδητής επέμβασης του διασκευαστή. Στη συνέχεια, αναλύοντας τις στεμματικές σχέσεις των κωδίκων και δίνοντας παραδείγματα συνδεδεικτών και διαχωριστικών σφαλμάτων, καταλήγουμε σε συγκεκριμένα συμπεράσματα.

1. Οι κώδικες της διασκευής α

1.1. Η σχέση των κωδίκων **P** και **p**: το κοινό τους πρότυπο (=ε)

α. Συνδεδετικά λάθη των **P** και **p**: *ὀγδοήντα Pp*: ὀγδοήκοντα cett. (ομ. 7, στ. 57), *βλέπων Pp*: βλέπει cett. (ομ. 9, στ. 152), *εἶδον Pp*: εἶδε cett. (ομ. 9, στ. 164), *ῥύσεται Pp*: ῥύσει cett. (ομ. 12, στ. 220), *καινίαν Pp*: καιρίαν cett. (ομ. 26, στ. 121).

β. Διαχωριστικά λάθη του **p** έναντι του **P**: *ἀνεφάνη p*: *ἐφάνη P* (ομ. 1, στ. 45), *ποῦ εὔρηται p*: *εὐρήσεται P* (ομ. 29, στ. 123), *ἐπιφασκούσης p*: *ἐπιφωσκούσης P* (ομ. 29, στ. 118).

1.2. Η σχέση των κωδίκων **ε** (=Ρρ) και **α**: το κοινό τους πρότυπο (=δ)

α. Συνδεδετικά λάθη των **Ρρ** και **α**: *ἐχαράκωσεν Pρα*: ἐχαράκωσα cett. (ομ. 13, στ. 24), *ὠκοδόμησε Pρα*: ὠκοδόμησα cett. (ομ. 13, στ. 24), *οἱ ἡμαρτηκότες Pρα*: οἱ ἡμαρτηκότες cett. (ομ. 24, στ. 39). Επίσης συνδεδετικά λάθη των **Ρρα** διαπιστώνουμε και στους τίτλους των ομιλιών 5, 14 και 17.

β. Διαχωριστικά λάθη του **α** έναντι των **Ρρ**: *ἐν τοῖς πᾶσι α*: *ἐπὶ πᾶσι Pp* (ομ. 3, στ. 208), *ἀπώλεσεν α*: *ἀπολέση Pp* (ομ. 9, στ. 57), *συνειδὲς α*: *συνειδὸς Pp* (ομ. 9, στ. 122), *φοβερόν α*: *φωτεινὸν Pp* (ομ. 9, στ. 127).

1.3. Η σχέση των κωδίκων **δ** (=Ρρα) και **μ**: το κοινό τους πρότυπο (=γ)

α. Συνδεδετικά λάθη των **Ρρα** και **μ**: *τούτους Pραμ*: τοὺς λόγους cett. (ομ. 7, στ. 27), *ἀκούειν Pραμ*: ἀκούων cett. (ομ. 7, στ. 33), *πληρώνης Pραμ*: πληρώνει cett. (ομ. 7, στ. 174), *ἐπισάξας Pραμ*: ἐπισυνάξας cett. (ομ. 18, στ. 157). Επίσης συνδεδετικό λάθος των **Ρραμ** διαπιστώνουμε και στον τίτλο της ομιλίας 6.

β. Διαχωριστικά λάθη του **μ** έναντι των **Ρρα**: *ὑποεσυλήθι μ*: *ὑποσυλλήθην Pρα* (ομ. 6, στ. 238), *ἐκδίκησιν μ*: *ἐκδίκησεν Pρα* (ομ. 11, στ. 15), *ἀσυκοφάντητον μ*: *ἀσυκοφάντιστον Pρα* (ομ. 23, στ. 166), *σιμῶσαιτέ μου μ*: *σημῶσατέ μου Pρα* (ομ. 21, στ. 39).

1.4. Η σχέση των κωδίκων **γ** (=μΡρα) και **Σ**: το κοινό τους πρότυπο (=α)

α. Συνδεδεικμένα λάθη των μPpa και S: *καὶ ἐξιέναι* om. ΣμPpa: *καὶ ἐξιέναι* cett. (ομ. 11, στ. 141), *αὕτη πονηρὰ* ΣμPpa: *τοῦτο πονηρὸν* cett. (ομ. 14, στ. 127), *κρούει* ΣμPpa: *μερώνει* cett. (ομ. 14, στ. 138), *ἐπαρεκάλει λέγων* ΣμPpa: *παρακαλῶν ἔλεγε* cett. (ομ. 15, στ. 17), *ἔτοιμος* ΣμPpa: *αἴτιος* cett. (ομ. 15, στ. 40), *ἀπέτρεπον* ΣμPpa: *ἐπέτρεπον* cett. (ομ. 17, στ. 78), *ἀνίσταται* ΣμPpa: *ἀνέστη* cett. (ομ. 23, στ. 210), *εὐλόγησας* ΣμPpa: *ἠὺλόγησας* cett. (ομ. 26, στ. 98).

β. Διαχωριστικά λάθη του S έναντι των μPpa: *τοὺς λόγους* S: *τούτους* μPpa (ομ. 7, στ. 27), *ἀκούων* S: *ἀκούειν* μPpa (ομ. 7, στ. 33), *πληρώνει* S: *πληρώνης* μPpa (ομ. 7, στ. 174), *ἐπισυνάξας* S: *ἐπισάξας* μPpa (ομ. 18, στ. 157), *ἀναχωρίζη* S: *ἀναχωρεῖ* μPpa (ομ. 26, στ. 91).

2. Οι κώδικες της διασκευῆς β

2.1. Η σχέση των κωδίκων Μ και Ι· το κοινό τους πρότυπο (=β)

α. Συνδεδεικμένα λάθη των Μ και Ι: *ἀπέδυνεν* ΜΙ: *ὑπέδειξε* cett. (ομ. 1, στ. 45), *ἐξήτα* ΜΙ: *ἐξήτουν* cett. (ομ. 3, στ. 239), *ἄρπαξον* ΜΙ: *ἄρπασον* cett. (ομ. 21, στ. 46), *τὸ σιδήριον* ΜΙ: *τὸ σιδήριον* cett. (ομ. 21, στ. 148), *σοὶ παρόργησα* ΜΙ: *σὲ παρώργισα* cett. (ομ. 15, στ. 53), *ἐκρατήθη* ΜΙ: *ἐτρώθη* cett. (ομ. 21, στ. 103).

β. Διαχωριστικά λάθη του Ι έναντι του Μ: *οἴδετε* Ι: *ἦδατε* Μ (ομ. 14, στ. 1), *εὕρισκει* Ι: *βρίσκει* Μ (ομ. 22, στ. 67), *ἐκατηγόρουν* Ι: *κατηγόρουν* Μ (ομ. 22, στ. 91), *πτωχῶ* Ι: *πτωχῶν* Μ (ομ. 6, στ. 139), *ἐποίη* Ι: *ἐποίησε* Μ (ομ. 6, στ. 158), *δοκόντες* Ι: *δοκοῦντες* Μ (ομ. 18, στ. 189), *κράβατος* Ι: *κάραβος* Μ (ομ. 9, στ. 232).

3. Ο κοινός αρχέτυπος των δύο διασκευῶν

3.1. Η σχέση των κωδίκων α (=ΣμPpa) και β (=ΜΙ)· ο κοινός αρχέτυπος (=ω1)

Συνδεδεικμένα λάθη των α (=ΣμPpa) και β (=ΜΙ): *καταδικαστῶμεν* ΣμPpaΜΙ: *καταδικασθῶμεν* Α (ομ. 9, στ. 100), *ἔλεγχεν* ΣμPpaΜΙ: *ἠλεγχεν* Α (ομ. 9, στ. 123), *ἐπαρεκάλεσε* ΣμPpaΜΙ: *παρεκάλεσε* Α (ομ. 9, στ. 183), *εὔξεται* ΣμPpaΜΙ: *εὔξεται* Α (ομ. 10, στ. 180), *λέγων* ΣμPpaΜΙ: *λέγουσα* Α (ομ. 10, στ. 211).

4. Η σχέση του αρχέτυπου ω1 με τη διασκευή του κώδικα Α

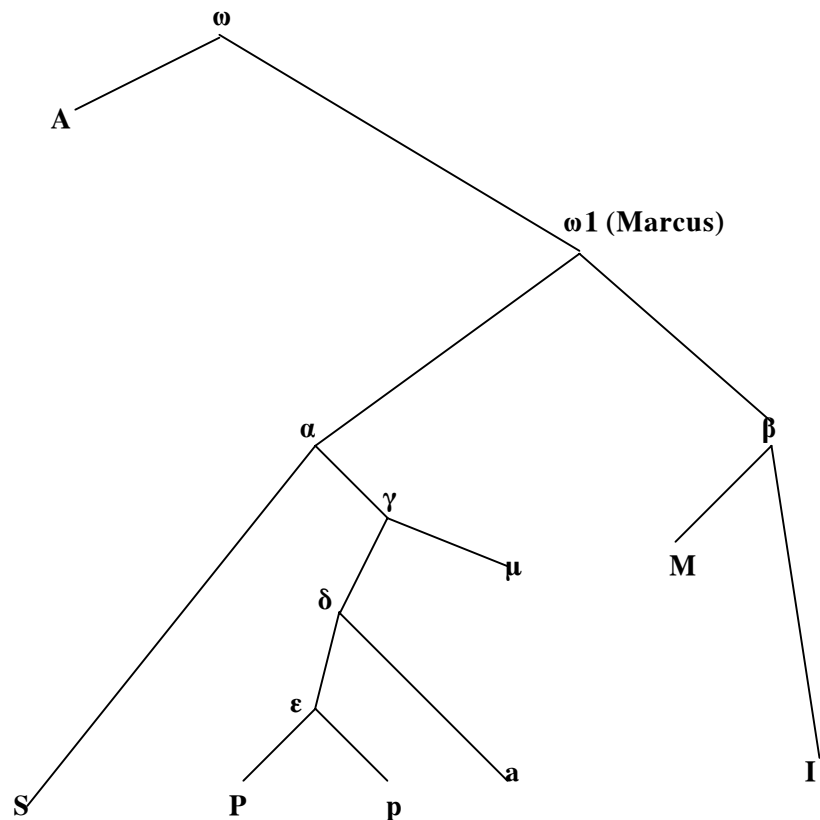
Συνδεδεικμένα λάθη του αρχέτυπου ω1 (=ΣμPpaΜΙ) και κώδικα Α: *ἐλεοῦμεν* (ομ. 5, στ. 220), *ἐπέγνω* (ομ. 9, στ. 191), *ιδρότητι* (ομ. 19, στ. 166), *ἔχοντα* (ομ. 18, στ. 24), *ποιήσαντες* (ομ. 18, στ. 194), *Χρυσόστομος* (ομ. 18, στ. 197), *ὔδωρ πρόσκαιρον καὶ αἰσθητόν* (ομ. 6, στ. 118).

Σύμφωνα με τα παραπάνω, μπορούμε να καταρτίσουμε το ακόλουθο **στέμμα των κωδίκων**:

XV

XVI

XVII

Στο σημείο αυτό, αξίζει να αναφερθούμε στα ιδιαίτερα γλωσσικά - υφολογικά χαρακτηριστικά αλλά και στη δομή της κάθε διασκευής, προκειμένου να καταστεί σαφέστερη η διαφορά μεταξύ τους:

1. Διασκευή Α:

α. Δομή: πρόκειται για κάποια προβαθμίδα του ομιλητικού κειμένου του π. Μάρκου, που χαρακτηρίζεται από πολλά χάσματα (3. 145-160, 3. 198-266, 8, 11- 17, 18. 69-100, 19. 181-202, 20-23 και 27). Η εν λόγω διασκευή παραδίδει επιπλέον κείμενο στα εξής σημεία: ομ. 5, στ. 217, ομ. 18, στ. 17, ομ 19, στ. 45-46 και στ. 64. Αξιοσημείωτο επίσης θεωρούμε το γεγονός ότι ο κώδικας Α παραδίδει επιπλέον κείμενο για τα θαύματα της Θεοτόκου στην Κωνσταντινούπολη, ως προς την απόκρουση των ασεβών εχθρών (19η ομιλία), σε σύγκριση με τα λοιπά χειρόγραφα. Επίσης, η συγκεκριμένη διασκευή παραδίδει διαφορετικό κείμενο σε σχέση με τις άλλες διασκευές, στα εξής σημεία: ομ. 5, στ. 212-213 και ομ. 7, στ. 101-104 και στ. 260-271.

β. Γλώσσα: αν και ο κώδικας Α έχει κρητική προέλευση, ωστόσο δεν είναι πολλά τα κρητικά διαλεκτικά στοιχεία που χαρακτηρίζουν το ύφος του κειμένου που παραδίδει (π.χ. *ἐπίερασὴν σου καὶ ἔκρουσάν τα* (ομ. 6, στ. 242-243). Πολλές όμως είναι οι ανορθογραφίες του κειμένου του συγκεκριμένου κώδικα: *γεγοναίνε* (ομ. 19, στ. 149), *εὐρήσκωμεν* (ομ. 19, στ. 89), *δουλεύη* (ομ. 19, στ. 90), *νομικαί* (ομ. 19, στ. 137), *ὄσταίων* (ομ. 26, στ. 217), *ἀπόλετό σου* (ομ. 26, στ. 249), κ.ά.

2. Διασκευή ΣμΡρα:

α. Δομή: τα βασικά γνωρίσματα δομής των ομιλιών της συγκεκριμένης διασκευής είναι ότι οι κώδικες που την απαρτίζουν παραδίδουν συντομευμένο το κείμενο της 26ης ομιλίας και δεν περιέχουν τις ομιλίες 22 και 27 του ομιλιαρίου του Μάρκου, αλλά στη θέση της 22ης ομιλίας έχουν μία άλλη ομιλία για την ίδια ημέρα (στ' Τετάρτη των Νηστειών), την 22α ομιλία, την οποία παραδίδει το ομιλιάριο του Γερμανού Β' Κων/πόλεως για την ίδια ημέρα (Βλ. Ehrhard, *Überlieferung*, III, σ. 570). Επίσης, η διασκευή αυτή σε κάποια σημεία διαθέτει επιπλέον κείμενο (π.χ. ομ. 18, στ. 79-80) ή κάπως παραλλαγμένο κείμενο (ομ. 21, στ. 84-86).

β. Γλώσσα: στη διασκευή αυτή παρατηρούμε ότι το κοινό πρότυπο των κωδίκων Pp (= ε) επεμβαίνει και αλλάζει το κείμενο (ευτυχώς σε περιορισμένη κλίμακα) είτε επί το λογιώτερο, είτε με συνώνυμα: π.χ. *διαμοιράσω* Pp: *διανείμω* cett. (ομ. 7, στ. 194), *πόσω γε μάλλον* Pp: *πόσον γε μάλλον* cett. (ομ. 10, στ. 173), *παρέδωκαν* Pp: *ἐπαρέδωκαν* cett. (ομ. 4, στ. 195), *εἶσαν* Pp: *εἶναι* cett. (ομ. 5, στ. 130), *εἰς ὃ,τι σε ἤμαρτον* Pp: *σοῦ ἤμαρτον* cett. (ομ.5, στ. 177), *στρουθίου λεγομένου νυκτοκόρακος* Pp: *στρουθίου λεγομένου νυκτοκόραξ* cett. (ομ. 6, στ. 40-41), *θηρίον μέγα* Pp: *θηρίον μέγαν* cett. (ομ. 7, στ. 112-113), *διὰ τὴν πατρότητα* Pp: *διὰ τὴν πατρότητα* cett. (ομ. 8, στ. 92-93), *δυνάμεθα* Pp: *δυνώμεθα* cett. (ομ. 9, στ. 241). Το ίδιο παρατηρείται και στους κώδικες Ppa (=δ): *χεῖρα* Ppa: *χεῖραν* ΑΙΜμ: *χῆραν* S (ομ. 7, στ. 156), *οὐχὶ* Ppa: *ὄχι* cett. (ομ. 7, στ. 159), *συνετάφη* Ppa: *ἐσυνετάφη* cett. (ομ. 7, στ. 222). Επίσης, ο κώδικας S παρουσιάζει συχνά στο περιθώριο του ομιλητικού κειμένου που παραδίδει ερμηνευτικά σχόλια σε λέξεις ή φράσεις του κειμένου (π.χ. ομ. 11, στ. 35, 39, 40, 57 και ομ. 16, στ. 63 και ομ. 9, στ. 152). Στη διασκευή αυτή εντοπίζουμε ελάχιστα δημώδη γλωσσικά στοιχεία, όπως: *ἐπαρεκάλει* (ομ. 15, στ. 17) και *ἐσύντυχας* (ομ. 18, στ. 85).

3. Διασκευή ΜΙ:

α. Δομή: οι κώδικες ΜΙ που απαρτίζουν τη συγκεκριμένη διασκευή χαρακτηρίζονται από τα εξής κοινά γνωρίσματα δομής του ομιλιαρίου τους: παραδίδουν διαφορετική ομιλία για την στ' Τετάρτη των Νηστειών (ομ. 22) σε σχέση με τους λοιπούς κώδικες και διαθέτουν 27η ομιλία. Βεβαίως, ο κώδικας Ι παρουσιάζει διαφορές δομής συγκριτικά με τον Μ, εφόσον παραδίδει διαφορετικές ομιλίες για την δ' και ε' Κυριακή των Νηστειών (ομ. 16α και 20α) και εν γένει μικρότερο σε έκταση ομιλητικό κείμενο από τον κώδικα Μ (για περισσότερες πληροφορίες, βλ. κεφάλαιο περί χειρόγραφης παράδοσης). Σημειωτέον ότι μόνο οι κώδικες Μ και Ι περιέχουν εμπλουτισμένο το ομιλητικό κείμενο του π. Μάρκου με πηγές που οι λοιποί κώδικες δεν παραδίδουν. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση της ομιλίας 6, όπου εντοπίζονται εμβόλιμες πηγές-προσθήκες (στη δημώδη) κατά την ανάπτυξη της συγκεκριμένης ομιλίας (ομ. 6, στ. 32-34, στ. 50-60, στ. 130-144, στ. 154-161 και στ. 172-179), οι οποίες απουσιάζουν από τα υπόλοιπα χειρόγραφα. Κάτι ανάλογο ισχύει και με τις ομιλίες 7 (ομ. 7, στ. 101-105 και στ. 262-270) και 9 (ομ. 9, στ. 217-233). Παρατηρούμε, επίσης, ότι οι αυτές προσθήκες της συγκεκριμένης διασκευής είναι διατυπωμένες σε δημώδη γλώσσα.

β. Γλώσσα: οι κώδικες ΜΙ υιοθετούν το τυπικό της δημώδους στη σύνταξη, στη μορφολογία και στο ύφος, ιδιαιτέρως στον ευθύ λόγο: *ἀπολλῶ* (ομ. 6, στ. 310), *δύνομαι* (ομ. 9, στ. 241), *ἀκλιτες μετοχές σε -όντα: ἔχοντα* (ομ. 18, στ. 24), *ἀύξηση στη μετοχή ενεστώτα: ἐξενίζοντα* (ομ. 27, στ. 133), *αναύξητους ιστορικούς χρόνους: ἐκδίκησεν* (ομ. 11, 15), *ἐντρέπετο* (ομ. 11, στ. 43) ή με διπλή *ἀύξηση (ἐπαρέλαβα, ἐπαρεκάλεσε* (ομ. 9, στ. 183), *ἐπαρεκάλεσα* (ομ. 11, στ. 6), *πληθώρα κρητικών διαλεκτικών τύπων: σιμά* (ομ. 20, στ. 151), *μούρη* (ομ. 6, στ. 45), *τίποτες* (ομ. 7, στ. 263), *τίποτας* (ομ. 9, στ. 107), *σώνει* (ομ. 18, στ. 175), *τῆς στρατάς* (ομ. 21, στ. 33), κ.λπ. Είναι εμφανής η τάση των κωδίκων Μ και Ι να επεμβαίνουν με δημώδη στοιχεία στο κείμενο του ομιλιαρίου: *ἀφίνει* ΜΙ: *ἀφίησι* ΣμPpa (ομ. 14, στ. 133), *νίπτει τοὺς ἑαυτῆς ὀφθαλμοὺς καὶ τυφλοῦται* ΣμPpa: *ἀλείφει τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῆς καὶ τυφλώνεται* ΜΙ

(ομ. 14, στ. 134-135). Επίσης, οι κώδικες της διασκευής αυτής βρίθουν ανορθογραφιών και σολοικισμών, όπως: *ἔτειχον* (ομ. 19, στ. 56), *ἀπηργάσηται* (ομ. 19, στ. 69), *ὁ τοιούτως καὶ ὁ τηληκούτος* (ομ. 21, στ. 67), *ἀκριβίας* (ομ. 21, στ. 69), *πλὴν ὧν ἐφόρει ἱμάτια* (ομ. 7, στ. 224-225), ομ. 21, στ. 246-250 κ.ά.

Αξίζει επίσης να επισημανθεί **η διαφορά της κάθε διασκευής ως προς το ίδιο σημείο του ομιλητικού κειμένου**. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι στίχοι 101-105 της 7ης ομιλίας, όπου κάθε διασκευή ακολουθεί διαφορετική τακτική: Η διασκευή Α παραπέμπει στην ομ. 6, η διασκευή ΜΙ παραπέμπει στην ομ. 1, και η διασκευή ΣμΡρα δεν παραπέμπει πουθενά.

Οι αρχές της παρούσας κριτικής έκδοσης

Ἐπειτα ἀπὸ ἀναλυτικὴ συγκριτικὴ ἐρευνα τῶν διασκευῶν τοῦ ἐκδιδόμενου ομιλιαρίου, ἐπιχειροῦμε νὰ καταλήξουμε σὲ συγκεκριμένα συμπεράσματα ἀναφορικὰ μετὰ τὴ διασκευή που προκρίνουμε, ὡς πλησιέστερη στο γνήσιο ομιλητικὸ κείμενο τοῦ π. Μάρκου. Εἶναι γεγονός ὅτι οἱ διασκευές που παραδίδουν τὸ ομιλιᾶριο (ΜΙ καὶ ΣμΡρα) εἶναι δύο ξεχωριστές διασκευές, που φέρουν τὸ ὄνομα τοῦ Μάρκου στὸν τίτλο κάποιων κωδίκων που τις ἀπαρτίζουν (Μ, Ι, Σ, Ρ, α). Οἱ λόγοι που μας οδηγοῦν στὴ διαπίστωση ὅτι ἡ διασκευή ΜΙ παραδίδει τὸ πλησιέστερο στὸ ὕφος τοῦ π. Μάρκου ομιλητικὸ κείμενο εἶναι οἱ ἐξῆς:

α. Οἱ κώδικες Μ καὶ Ι ἔχουν ἀνατολικοκρητικὴ προέλευση, ἐξ οὗ καὶ ἡ πληθώρα δημῶδων κρητικῶν διαλεκτικῶν στοιχείων στὸ κείμενό τους. Ὡς γνωστόν, ὁ π. Μάρκος ἦταν ἱεροκήρυκας στὸ νὰ τῆς Κυρίας τῶν Ἀγγέλων τοῦ ἐνετοκρατούμενου Χάνδακα.

β. Τὸ κείμενο τῶν κωδίκων Μ καὶ Ι βρῖθαι βαρβαρισμῶν, σολοικισμῶν, διτυπιῶν, χαρακτηρίζεται ἀπὸ χαλαρὴ σύνταξη, νοηματικὲς ἐπαναλήψεις, συνδυασμὸ λόγιων καὶ δημῶδων τύπων, καθὼς καὶ πληθώρα κρητικῶν διαλεκτικῶν στοιχείων. Ὅλα αὐτὰ προσδιορίζουν τὸ ὕφος τοῦ ἐπαρχιώτη συντάκτη τῶν ομιλιῶν, ὁ ὁποῖος γράφει στὴν πρῶμῃ ἀπλοελληνικὴ ἐκκλησιαστικὴ γλῶσσα, χωρὶς νὰ ἔχει πλήρως ἀποδεσμευθεῖ ἀπὸ τὴ λόγια γλῶσσα τῶν πηγῶν του. Τὸ ὕφος τῆς διασκευῆς ΜΙ ἐκφράζει πλήρως τὴ γλωσσικὴ ἀτμόσφαιρα τῆς ἐποχῆς τοῦ π. Μάρκου, που χαρακτηρίζεται ἀπὸ σταδιακὴ κατίσχυση τῆς δημῶδους-ἀπλοελληνικῆς ἐναντὶ τῆς αὐστηρῆς ἀρχαιοελληνικῆς γλῶσσας.

γ. Θεωροῦμε ὅτι ἡ κάθε διασκευή ἐξυπηρετεῖ κάποια συγκεκριμένη σκοπιμότητα τοῦ διασκευαστῆ τῆς. Ἐνας ἐπιπλέον λόγος γιὰ τὸν ὁποῖο υποστηρίζουμε ὅτι ἡ διασκευή ΜΙ εἶναι πλησιέστερη στο γνήσιο ομιλιᾶριο τοῦ Μάρκου, εἶναι ὁ ἐμφανὴς διδακτικὸς τόνος τοῦ κειμένου τῆς ἐν λόγῳ διασκευῆς, που διαφαίνεται κυρίως μέσα ἀπὸ τὶς ἐπιπλέον πηγές (ἀπὸ γεροντικά ἢ ἄλλα πατερικά ἔργα), που δὲν παραδίδει ἡ διασκευή ΣμΡρα. Επίσης, τὸ δημῶδες ὕφος τῶν ομιλιῶν σὲ συνδυασμὸ μετὰ τὰ κρητικὰ διαλεκτικὰ στοιχεία, καθιστοῦν σαφὴ τὸ σκοπὸ τοῦ ἱεροκήρυκα νὰ διδάξει καὶ νὰ νουθετήσῃ τοὺς ἀκροατὲς-πιστοὺς με τρόπο ἀπλὸ καὶ κατανοητό. Ἐξάλλου, ὅλο τὸ ομιλιᾶριο τοῦ π. Μάρκου χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν ἀγωνία του νὰ ἐπιτύχῃ τὴν πνευματικὴ ἀφύπνιση τοῦ ποιμνίου του. Ἡ διασκευή ΜΙ, λοιπόν, ἔχοντας δημῶδέστερο καὶ πιο προσιτὸ ὕφος, συγκριτικὰ μετὰ τὴ διασκευή ΣμΡρα, ἐκφράζει οὐσιαστικότερα τὴ διδακτικὴ σκοπιμότητα τοῦ π. Μάρκου.

Κατὰ συνέπεια, στὴν παρακάτω κριτικὴ έκδοση τοῦ ομιλιαρίου τῆς Μεγάλῃς Τεσσαρακοστῆς τοῦ ἱερέα Μάρκου τῆς Κυρίας τῶν Ἀγγέλων τοῦ Χάνδακα, ἐκδίδουμε κριτικὰ τὴ διασκευή β (ΜΙ). Διευκρινίζουμε ὅτι ἐπεμβαίνουμε διορθωτικὰ στὸ κείμενο τῆς

διασκευής, μόνο σε περίπτωση που η γραφή των κωδίκων Μ και Ι αλλοιώνει το νόημα ή δεν το καθιστά σαφές.

SIGLA

I. ΚΩΔΙΚΩΝ:

A = Alexandrinus gr. 74 (του 15^{ου} αιώνα)

a = Alexandrinus gr. 130 (αχρονολόγητο, που τοποθετείται χρονικά στον 17ο αιώνα)

M = Marcianus gr. II 97 (του 16^{ου} αιώνα)

μ = Marcianus gr. II 87 (του 16^{ου} αιώνα)

I = Hierosolymitanus S. Sepulcri 192 (χρονολογείται στα 1616)

P = Athous Mon. Pantel. gr. 587 (6094) (του 17^{ου} αιώνα)

p = Athous Mon. Pantel. gr. 588 (6095) (του 17^{ου} αιώνα)

S = Sinaiticus gr. 1179 (του 17^{ου} αιώνα)

II. ΛΟΙΠΑ:

tit.: titulus

om.: omisit (= παρέλειψε)

add.: addidi (= προσέθεσα)

scripsi: έγραψα

corr.: correxi (= διόρθωσα)

cod.: codex (= κώδικας)

omnes codices: όλοι οι κώδικες

cett.: οι υπόλοιποι κώδικες

in marg.: στο περιθώριο

passim: και εξής

cf.: παρόβαλε

[...]: lacuna (= χάσμα)

<...>: προσθήκη του εκδότη

χφ: χειρόγραφο

χφφ: χειρόγραφα

βλ.: βλέπε

σ.: σελίδα (σε ελληνόγλωσση βιβλιογραφία)

ρ.: σελίδα (σε ξενόγλωσση βιβλιογραφία)

τ.: τόμος (σε ελληνόγλωσση βιβλιογραφία)

ν.: τόμος (σε ξενόγλωσση βιβλιογραφία)

σημ.: σημείωση

λ.: λέξη

έκδ.: έκδοση

fons incognita: άγνωστη πηγή

fons inedita: ανέκδοτη πηγή

Μέγας: κριτική έκδοση από τον Γ. Μέγα της περι του Ιούδα του προδότου διηγήσεως, βάσει του κώδικα 260 της Μονής Διονυσίου του Άθωνος και του κώδικα 15 της Αρχιεπισκοπής Κύπρου.

ΑΔ: έκδοση της Αποστολικής Διακονίας της Εκκλησίας της Ελλάδος.

KEIMENO

Λόγοι ἐκλελεγμένοι ἐκ πολλῶν βιβλίων διδασκαλικοί, συναχθὲν παρὰ ἱερέως κυροῦ Μάρκου, τῷ τῆς Κρήτης διδασκῆ.

1

Τῆ Δευτέρᾳ τῆς πρώτης ἑβδομάδος

5 Ἔφθασε καιρὸς, ἡ τῶν πνευματικῶν ἀγώνων ἀρχή, ἡ κατὰ τῶν δαιμόνων νίκη, ἡ πάνοπλος ἐγκράτεια", ἡ πανέορτος ἑορτὴ καὶ παγκόσμιος χαρὰ, κατὰ τὴν τοῦ προφήτου Ἡσαΐου φωνὴν τὴν λέγουσαν "Σαλπίσωμεν", φησίν, "ἐν νεομηνία σάλπιγγι, ἐν εὐσήμεω

10 ἡμέρᾳ ἑορτῆς τῶν ψυχῶν ἡμῶν".
Νηστεία παρεσιήχθη, ἡ τῶν μαρτύρων εὐφροσύνη καὶ καλλονή. Νηστεία ἦλθε, τῶν ὀσίων ἡ καύχησις, τὸ τίμιον δῶρον, ἡ ἀρχὴ τῆς σωτηρίας, τῆς εὐσεβείας τὸ κεφάλαιον, τῶν παθῶν ἡ νέκρωσις, τῆς ἁμαρτίας ἡ ἀναίρεσις, τοῦ διαβόλου ἡ ἐπιτίμησις καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἡ εὐπρέπεια, τῶν ἀνδρῶν ἡ φρόνησις καὶ τῶν γυναικῶν ἡ σωφροσύνη, τῶν πτωχῶν ἡ παραμυθία.

1-2 Ἔφθασε καιρὸς... ἐγκράτεια: Δοξαστικὸν τῶν Αἰῶνων τοῦ ὁρθοῦ τῆς Κυριακῆς τῆς Τυρινῆς (ἐντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 160) // 4-5 Σαλπίσωμεν ...ἡμῶν: Ps. 80, 4; Ioann. Chrys. In Genesim 3 (PG 56, 525) // 6-11 Νηστεία...παραμυθία: Ioann. Chrys. In Genesim 3 (PG 56, 527).

A Sa MI

tit. Λόγοι ἐκλελεγμένοι ἐκ πολλῶν βιβλίων. Διδασκαλία. Συναχθὲν παρὰ ἱερέου κυρ Μάρκου τῷ τῆς Κρήτης διδασκῆ. Ἀρχόμενον τῆ πρώτῃ ἑβδομάδι τῆς ἀγίας καὶ μεγάλης μ' μέχρι τῷ μεγάλῳ σαβᾶτῳ a: Λόγος διδασκαλικὸς τῆ Δευτέρᾳ τῆς α' ἑβδομάδος τῶν Νηστειῶν A: Λόγοι ἐκλελεγμένοι ἐκ πολλῶν βιβλίων διδασκαλικῶν, συναχθὲν παρὰ ἱερέως κυροῦ Μάρκου τῷ τῆς Κρήτης διδασκῆ. Ἀρχόμεθα τῆ πρώτῃ ἑβδομάδι τῆς ἀγίας καὶ μεγάλης μ', μέχρι τῷ ἀγιοτάτῳ καὶ μεγάλῳ σαββᾶτῳ. in marg.: Τῆ β' τῆς α' ἑβδομάδος. Περὶ νηστίας M: Λόγοι ἐκλελεγμένοι ἐκ πολλῶν βιβλίων διδασκαλικῶν, συναχθέντες παρὰ ἱερέως κυροῦ Μάρκου τῷ τῆς Κρήτης διδασκῆ. Ἀρχόμενον τῆς πρώτης ἑβδομάδος τῆς ἀγίας καὶ μεγάλης μ' μέχρι τῆς Παρασκευῆς τοῦ Λαζάρου, ἄνευ τῶν Κυριακῶν I: Λόγοι ἐκλελεγμένοι ἐκ πολλῶν βιβλίων διδασκαλικοί, πονηθέν δε καὶ ἐκλελεχθὲν παρὰ κυροῦ Μάρκου ἱερέως S // 1 ἀγώνων A: ἀγώνων SI ἀρχεῖ M // 2 νίκη...ἐγκράτεια...πανέορτος M πανέορτος om. A // 3 ἡ παγκόσμιος A τὴν pr. om. a // 4 νεομονία a: νεομηνία M: νεομονοία S: νεομοινία A σάλπιγγι I: σάλπιγγι M: σάλπιγγι A // 5 ἡμῶν τῶν ψυχῶν MA // 6 νηστεία παρεσιήχθη, ἡ χαρὰ τῶν ἀγγέλων. Νηστεία παρεσιήχθη, ἡ τροφὸς τῶν ἀρχαγγέλων. Νηστεία παρεσιήχθη, ἡ τῶν μαρτύρων εὐφροσύνη καὶ καλλονή A: νηστεία παρεσιήχθη, ἡ χαρὰ τῶν ἀγγέλων. Νηστεία παρεσιήχθη, ἡ τροφὸς τῶν ἀγγέλων. Νηστεία παρεσιήχθη, ἡ τῶν μαρτύρων εὐφροσύνη καὶ καλλονή S: νηστεία παρεσιήχθη, ἡ χαρὰ τῶν ἀγγέλων. Νηστεία παρεσιήχθη, τῶν μαρτύρων εὐφροσύνη a παρεσιήχθη MI καλλονή M // 7 δῶρον M: δῶρον I // 8 τῆς εὐσεβείας τὸ κεφάλαιον M νέκρωσις A // 9 ἀνέρεσις... ἐπιτίμησις... τῆς ἐκκλησίας M τοῦ διαβόλου ἐπιτίμησις a // 10 ἡ εὐπρέπεια M γυναικῶν M // 11 σωφροσύνη MA πτωχῶν A παραμυθία M

15 Ἄλλ', ὃ ξυνωρὶς τῆς Ἐκκλησίας ἁγία, μὴ χαννωθῶμεν μηδὲ
ῥαθυμῆσωμεν ἀκούοντες, νηστείαν ἐλθόντες, ἀλλ' ἐδραῖοι γενώμεθα
τῆ ψυχῇ καὶ τῷ σώματι, ὅτι ἡ σωματικὴ ἡμῶν τράπεζα εὐφραίνει
μὲν πρόσκαιρα καὶ κολάζει αἰώνια, ἡ δὲ πνευματικὴ τράπεζα τῆς
20 διδασκαλίας τῶν θείων λογίων, ὅσον γὰρ εἰς κόρον λάβη τις,
τοσοῦτον πάλιν ἐπιθυμεῖ, ὅτι ἀκόρεστος γὰρ ἦν ἡ εὐφροσύνη τῶν
ἐντολῶν τοῦ Κυρίου.

20 Διὰ τοῦτο οὖν σπουδάσωμεν εἰς τὰ κέρδη τῆς θείας νηστείας· καὶ
τί τὰ πολλὰ λέγειν; Ἡ τράπεζα ἡ σωματικὴ, ἐὰν λάβη περισσοτέρων
βρωμάτων, τὴν κοιλίαν ἀλγεῖ καὶ τοῖς ἐντοσθίοις βλάβην
κατεργάζεται. Ἐπὶ δὲ τῆς πνευματικῆς, τούναντίον. Ὅσον γὰρ
ἀπλήστως κατατρύφησις, δυνήσει καὶ βίον καθαρὸν ἐπιδείξει καὶ
25 ὅσον αὐτῆς ἀπολάβης, τοσοῦτον αὐτῆς εἰς πόθον ἐγείρεις.

30 Πάλιν εἰς τὴν σωματικὴν τράπεζαν, ἐὰν οἶνον εἰς κόρον μεταλάβη
τις, καὶ τῶν ποδῶν τὸ βάδισμα λύει καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς τὰ μὴ
πρέποντα βλέπει καὶ τῆ γλώττῃ τὰ μὴ δέοντα λαλεῖ καὶ τοῖς φίλοις
καταγέλαστος δείκνυται, ὅτι ἐν οἴνῳ τὰς φρένας ἀπόλεσεν. Εἰς δὲ
τὴν τῆς διδασκαλίας τράπεζαν καὶ τὴν τῆς νηστείας δίαιταν καὶ
ἀρετὴν, ὅσα ἂν ἀκούη τις καὶ ποιήσῃ, καὶ τοῖς φίλοις κεκοσμημένος
ὀφθήσῃ καὶ πᾶσιν εὐπρεπῆς καὶ πρῶτος ἀναδειχθῆ, ἀλλὰ καὶ ἐκ
καρδίας λόγους ἀγαθοὺς ἐξερεύξεται, κατὰ τὸν προφήτην Δαυὶδ
λέγοντα· "Ἐξερεύξατο ἡ καρδιά μου λόγον ἀγαθόν".

14-25 ὅτι...ἐγείρεις; Ioann. Chrys. In Genesim 3 (PG 56, 525) // 26-34 Πάλιν...αγαθόν: Ps. 44, 2; Ioann. Chrys. In Genesim 3 (PG 56, 525-526).

A Σμα MI

12 ξυνωρὶς τῆς ἐκκλησίας ἁγία M χαννώμεθα Sa // 13 ῥαθυμῆσωμεν a ἀκούονται M ἐλθόνται A: ἐλθόντες I: καθελόντες a: ἐλθόνται M ἐδραῖοι M γενώμεθα: γενόμενοι a // 14 στόματι M ὅτε ἡ σωματικὴ MSI ἡμῶν om. a // 14-15 εὐφραίνόμενοι a: εὐφραϊνομένη S: εὐφρένη μὲν M // 15 πρόσκαιρον S: πρόσκαιρα M // 15-16 πνευματικὴ ἡμῶν τράπεζα a τῆς θείας διδασκαλίας S: τῆς θείας διδασκαλείας M: διδασκαλίας τῶν θείων λογίων M // 16 ὥσπερ γὰρ εἰς a κῶρων M λάβει SMIA // 17 τοσοῦτον AIM πάλιν ἐπιθυμῶ M: ἐπιθυμῶ I ἦν S // 18 ἐντολῶν M // 19 ἐδραῖοι γενώμεθα S σπουδάσωμεν IM σπουδαῖοι γενώμεθα Aa κέρδι IM νηστείας A // 20 τὰ om. I σωματικῇ M λάβη τις A: λάβει MI // 21 περισσοτέρων MA: περισσότερα βρώματα S ἀλγῆ SI: ἀλγεῖ M // 22 ἐπεὶ δὲ τῆς πνευματικῆς τουναντίον A: πνευματικοῖς SM I: ἐπεὶ δὲ τῆς πνευματικῆς τουναντίον a // 23 ἀπλήστως M: ἀπλείστως a κατατρύφῃσι μ δυνήσει καὶ βίον ἐπιδείξει A ἐπιδείξει I ἐπιδείξε M // 24 πρῶτον M θεάρεστον μ ἐπιτηδεύσαι MIAa πολὺς M ἐκκόψαι I // 25 ἀπολαύσεις A: ἀπολάβης a: ἀπολαύεις μ εἰς τοσοῦτον εἰς πόθον αὐτῆς ἐγείρεις M: εἰς τοσοῦτον εἰς πόθον, αὐτῆς ἐγείρεις I: ἐγείρεις S: τοσοῦτον εἰς πόθον αὐτῆς ἐγείρεις μ // 27 μεταλάβει SMIm καὶ om. A ὀφθαλμῆς M // 28 βλέπει μ γλώττει...λαλεῖ M τὰ μὴ θέλοντα S λαλεῖν Sam // 29 φήλοισ δύνῃται καὶ ὅτι ἐν οἴνῳ τὰς φρένας ἀπόλεσεν Sa M: καὶ ὅτι ἐν οἴνῳ τὰς φρένας ἀπόλεσεν I: καὶ ὅτι ἐν οἴνῳ τὰς φρένας ἀπολύει S: καὶ ὅτι ἐν οἴνῳ τὰς φρένας ἀπόλεσεν Am // 30 εἰς δὲ τῆς διδασκαλίας τράπεζαν μ διέταν AaI: δι' ἀρετὴν μ // 31 ἀκούει μ ποιήσῃ M: ποιεῖ A: ποιήσει μ καικοσμημένος M // 32 ὀφθῆσι M: ὀφθῆσι I: οὐφθῆσι μ εὐπρεπεῖς MIA ἀναδειχθῆ M: ἀναδειχθῆ I: καὶ πᾶσιν...ἀναδειχθῆ om. μ // 33 ἐξερεύξῃ MI: ἐξερεύξῃ Am // 34 ἐξερεύξατο ...ἀγαθόν M

35 Εἶδες διαφορὰν τραπέζης, πόσον ἐστὶν ἢ διαφορὰ τῆς
 πνευματικῆς πρὸς τὴν σωματικὴν; Καὶ τίς νηστείαν ἀσπασάμενος
 οὐκ ἐδοξάσθη παρὰ Θεῶ καὶ ἀνθρώποις; Τίς ταύτην κτησάμενος
 οὐκ ἐμεγαλύνθη; Θέλεις ἰδεῖν τοὺς φυλάσσοντας τὴν θεῖαν νηστείαν
 40 καὶ τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ πῶς αὐτοὺς ἐδόξασεν καὶ ἐτίμησεν;
 Ἄκουσον τῆς Γραφῆς. Καὶ γὰρ ὁ Μωϋσῆς ὁ δίκαιος νηστεύσας
 ἡμέρας τεσσαράκοντα, τὸν νόμον ἐδέξατο ἐκ χειρὸς τοῦ Κυρίου.
 Νηστείαν ὁ προφήτης Ἡλιοῦ καρπώσασατος, δι' ἄρματος πυρίνου
 εἰς τοὺς οὐρανοὺς ἀνήχθη καὶ πάλιν διὰ νηστείας τοὺς οὐρανοὺς
 45 ἀπέκλεισε. Νηστείαν ἐν τῷ λάκκῳ ὁ προφήτης Δανιὴλ κτησάμενος,
 τοὺς λέοντας ἐφίμωσε καὶ ὡς πρόβατα αὐτοὺς ὑπέδειξε. Νηστείαν οἱ
 τρεῖς παῖδες ἀγκαλισάμενοι τὴν ἐκκαίσαν ἑπταπλασίως κάμινον
 ἔσβεσαν καὶ τὸ πῦρ ἐποίησαν "ὡς πνεῦμα δρόσου διασυρρίζον".
 Νηστείαν ἀσπασάμενος ὁ Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος, μεῖζων ἐν
 προφήταις ἀνηγορεύθη καὶ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν
 50 Ἰορδάνῃ βαπτίσει κατηξιώθη. Καὶ τί λέγω προφήτας καὶ δικαίους;
 Νηστείαν αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἀσπασάμενος τὸν
 ἐχθρὸν κατέβαλεν καὶ ἡμᾶς γενέσθαι μιμητὰς αὐτοῦ κατηξίωσε καὶ
 αὐτὴν τὴν Ἁγίαν Τεσσαρακοστὴν ἡγίασε καὶ ἀνέδειξε.

36-38 Καὶ τίς νηστείαν...ἐμεγαλύνθη: Ioann. Chrys. In Genesim 3 (PG 56, 527) // 40-41 Ἄκουσον... Κυρίου :
 Ex. 24, 18- 31, 18 ; τροπάριον τῆς θ' ᾠδῆς ἡχ. πλ. β' τοῦ Μεγάλου Κανόνος τοῦ Ἀνδρέου Κρήτης (ἐντυπον
 Τριώδιον ΑΔ, σ. 659); Ioann. Chrys. In Genesim 3 (PG 56, 527) // 42-43 Νηστείαν... ἀνήχθη: 4 Regn. 2;
 Ioann. Chrys. In Genesim 3 (PG 56, 527) // 44-47 Νηστείαν...ἔσβεσαν: Dan. 6, 17-24; 4 Macc.16,20; 18, 12;
 Ioann. Chrys. In Genesim 3 (PG 56, 527) // 47 τὸ πῦρ... διασυρρίζον: Dan. 3, 46-50; Ioann. Chrys. In Genesim 3
 (PG 56, 527) // 48- 50 Νηστείαν... κατηξιώθη: Marc. 1, 9; Luc. 7, 33; Matth.3, 13-17; Ioann. Chrys. In Genesim
 3 (PG 56, 527) // 51-53 Καὶ τί...ἀνέδειξε : Matth. 4, 2- 11 ; Ioann. Chrys. In Genesim 3 (PG 56, 527).

A Σμα MI

35 Ἴδες A διαφορὸν τραπέζεις M διαφορὰ M : διαφορᾶ S // 36 ὅτι ἡ σωματικὴ μὲν ἐστὶν πρόσκαιρος,
 ἡ δὲ πνευματικὴ αἰώνιος A τῆς νυστίαν M // 37 Θεοῦ αμ: καὶ παρὰ Θεῶ A κτισάμενος Ia // 38 εἰδὴν M:
 ἰδεῖν S τοὺς φυλάσσοντας I: τοὺς φυλάξαντας ταύτην A: τοὺς φηλάσσοντας τὴν θύαν νηστίαν καὶ τὰς
 ἐντωλᾶς M // 39 πρὸς αὐτοὺς ἐδόξασεν καὶ ἐτίμησεν M: ἐδόξασεν καὶ ἐτίμησεν I // 40 Καὶ γὰρ ὁ Μωϋσῆς
 ἐκεῖνος ὁ δίκαιος προφήτης A: Μωϋσῆς ...νυστεύσας M // 41 ἡμέρας τεσσαράκοντα M τοῦ om.I // 42
 προφήτης M Ἡλιοῦ μ καρπώσασατος MI // 43 ἀνοίχθη a διὰ νηστείαν μ τοὺς om. A // 44
 ἀπέκλεισεν MAIαμ Νηστείαν ὁ προφήτης Δανιὴλ ἐν τῷ λάκκῳ τοὺς λέοντας ἐφίμωσεν M: νηστείαν ὁ
 προφήτης Δανιὴλ ἐν τῷ λάκκῳ A κτισάμενος Aa // 45 ἐφίμωσεν SAIM: ἐφίμωσε a: εὐφίμωσε μ καὶ ὡς
 πρόβατα αὐτοὺς ὑπέδειξε om.A: ὑπέδειξεν S: ἀπέδυνεν MI // 46 παῖδαις M ἀγαλλιασάμενοι I:
 ἀγκαλλισάμενοι μ τὴν ἐκκαίσαν Iμ: τὴν ἐκκαίσαν cett. ἑπταπλασίως om.I // 47 πῦρ M διασυρρίζων A:
 διασυρρίζον M: διασυρρίζων ISαμ // 48 Νηστείαν A Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος I μεῖζων S: μῆζων M // 49
 προφήταις A // 50 προφήτας M // 51-52 νηστείαν αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῶν ἡμᾶς γενέσθαι μιμητὰς αὐτοῦ
 κατηξίωσεν I: ὁ Κύριος ἡμῶν ἡμᾶς γενέσθαι μιμητὰς αὐτοῦ κατηξίωσεν M // 52 ποιήσας A κατέβαλον μ
 // 53 τεσσαρακοστὴν M ἐνήστευσεν καὶ ἀνέδειξεν A: ὑγίασεν καὶ ἀνέδειξεν μ

55 Θέλεις ιδεῖν καὶ τοὺς μὴ φυλάξαντας τὴν νηστείαν καὶ τοὺς μὴ
νηστεύσαντας τί πέπονθαν; Νηστείαν ὁ πρῶτος Ἄδὰμ μὴ φυλάξας,
ἔξοριστος τοῦ Παραδείσου γέγονεν καὶ γῆν ἀκανθηφόρον
ἐργάζεσθαι προσετάγη. Νηστείαν μὴ φυλάξαντες οἱ ἐπὶ τοῦ Νῶε
ἄνθρωποι θεϊκῆς ἀγανακτήσεως ἐν πείρᾳ γεγόνασιν καὶ
60 κατακλυσμοῦ παγκόσμιον δίκην ὑπέστησαν. Νηστείαν πάλιν πρὸς
ὀλίγον ὁ Νῶε μὴ φυλάξας, θρίαμβος καὶ γυμνὸς τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ
προσέκειτο. Νηστείαν ὁ Ἡσαῦ μὴ φυλάξας, τῶν πρωτοτοκίων τὴν
τιμὴν ἀπώλεσεν καὶ τῆς πατρικῆς εὐχῆς ἀλλότριος γέγονεν.
Νηστείαν μὴ τιμήσαντες οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ, τῆς ἐπουρανίου τρυφῆς καὶ
75 τῆς θεϊκῆς ἐξέπεσον χάριτος.
Ἔμαθες οἷα σκληρὰ τοῖς μὴ τιμήσασιν τὴν νηστείαν συνέβησαν
καὶ πόσων ἐπαινῶν καὶ τιμῆς ἄξιοι εἰσὶν οἱ φυλάξαντες ταύτην καὶ
οἷας δόξης παρὰ τοῦ Θεοῦ ἔλαβον καὶ ἐπέτυχον. Καὶ τίς κτησάμενος
ταύτην πειρασμοὺς οὐκ ἐνίκησε; Τίς ἀκούσας ταύτης οὐκ
ἐμακαρίσθη καὶ παρὰ Θεῶ καὶ ἀνθρώποις; Καὶ τίς ταύτην ποθήσας
70 οὐκ ἐκάλυψε καὶ ἠφάνισε πλῆθος ἁμαρτημάτων; Καὶ τίς πάλιν
παρακούσας ταύτης, οὐκ ἐπήγαγε κατ' αὐτοῦ πολλὴν τοῦ Κυρίου
τὴν ἀγανάκτησιν;

54-57 Νηστείαν...προσετάγη: Gen. 3, 17-19; Ioann. Chrys. In Genesim 3 (PG 56, 526) // 57-59 Νηστείαν...ὑπέστησαν: Gen. 7, 17-23; Ioann.Chrys. In Genesim 3 (PG 56, 526) // 59-61 Νηστείαν...προσέκειτο: Gen.9, 20-23; Ioann.Chrys. In Genesim 3 (PG 56, 526) // 61-62 Νηστείαν...γέγονεν: Gen. 25, 33-34; Ioann. Chrys. In Genesim 3 (PG 56, 526) // 63-67 Νηστείαν...ἐπέτυχον: Ioann. Chrys. In Genesim 3 (PG 56, 526-527) // 67-72 Καὶ τίς ἀγανάκτησιν: Ioann. Chrys. In Genesim 3 (PG 56, 527).

A ΣμΡρα MI

54-55 θέλεις εἰδῆν...τί πεπόνθα M: θέλεις ιδεῖν καὶ τοὺς μὴ φυλάξαντας τὴν νηστείαν τί πεπόνθασι I: θέλεις ιδεῖν καὶ τοὺς μὴ φυλάξαντας τὴν νηστείαν καὶ μὴ νηστεύσαντας τί πέπονθαν ASam // 55 πρῶτος MI // 56 ἔξοριστος...γέγονεν M: ἔξοριστος γέγονε τοῦ παραδείσου καὶ κατάραν πᾶσιν ἀνθρώποις ἀπέλλαβεν καὶ ἀγῶνες πολλοὶ οὐ παρασαλεύσαι ταύτην ἠδυνήθησαν καὶ ὁ ἄρχων ἐγένετο πένης καὶ ὁ ἀθάνατος ἐγένετο θνητὸς καὶ ὁ βασιλεὺς πάσης τῆς κτίσεως ἐγένετο δοῦλος. Διὸ καὶ καθεζόμενος ἀπέναντι καὶ ὀδύρετο ὀλολύζων, θρηγῶν καὶ ἔλεγεν: " Οἴμοι, παράδεισε γλυκύτατε, οἴμοι παράδεισε ἀγιώτατε! Μίαν ἐντολὴν παρέβην τοῦ Δεσπότη καὶ τῶν ἀγαθῶν πάντων ἐστερήθην" καὶ ταῦτα γέγραπται πρὸς νοθεσίαν ἡμῶν, ἵνα τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου ἡμεῖς φυλάξωμεν, μήπως πάθωμεν ἕπερ ἐκεῖνος ἔπαθεν καὶ κλαύσωμεν καὶ ἡμεῖς ὡσπερ ἐκεῖνος καὶ οὐδὲν ὠφελήθωμεν Pp // 56-57 γῆν ἀκανθηφόρον ἐργάζεται προσετάγη M: προσετάζειν μ: καὶ γῆν ἀκανθηφόρον ἐργάζεσθαι προσετάγη καὶ ταύτην ἐνήστευσεν. Ταύτην καὶ ἡμεῖς νηστεύσωμεν καὶ ποθήσωμεν, ἵνα πολλὴ πλῆθος τῶν ἁμαρτιῶν ἐκκαθάρωμεν ἢ ἡ νηστεία ὀφέλιμος εἰς δικαίους καὶ ἁμαρτολοὺς A: ἐργάζεσθε a: σφάλματα, καὶ ὁ Χριστὸς πέντε πληγὰς ἐπληγώθη, μίαν εἰς τὴν ἄχραντον αὐτοῦ πλευρὰν ἐπάνω εἰς τὸν σταυρὸν, δύο εἰς τὰς ἀγίας καὶ ἀμώμους αὐτοῦ χεῖρας καὶ δύο εἰς τὰς ἀγίας αὐτοῦ καὶ παναχράντους πόδας. Αὐτὰ αἱ πέντε πληγὰὶ ἰάτρευσαν τὰς πέντε πληγὰς καὶ τὰ σφάλματα τοῦ Ἄδὰμ Pp // 57 νηστεία M ἐπὶ τοῦ Νῶε ἄνθρωποι Σμ: ἐπὶ τοῦ Νῶε οἱ ἄνθρωποι a // 57-58 θεοικῆς ἀγανακτήσεως ἐν πύρᾳ γεγόνασιν M: πῆρα S // 59 κατακλυσμοῦ παγκόσμιον δίκην ὑπέστησαν M καὶ ἐβούλησε καὶ ἐπόντισεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς Pp νηστείαν M πάλιν om. Pp ὀλίγον SIA // 60 υἱοῖς I προσέκειτο M: προσέκητο I: προσέκειτο A: προσήκειτο. Καὶ πῶς; Ἄκουσον. Φησὶ γάρ: Καὶ ἐφύτευσαν ἀμπελῶνα καὶ ἔπιεν ἐκ τοῦ οἴνου καὶ ἐμεθύσθη καὶ ἐγυμνώθη ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ Pp // 61 πρωτοτοκίων μ: πρωτοτοκίων τὴν τιμὴν ἀπόλεσεν M: ἀπόλεσεν Pp // 62 γίνεται I: γέγονεν. Πῶς; Ἄκουσον. Καθεζόμενοι δὲ οἱ δύο ἀδελφοὶ ἐσθίοντες, ὁ Ἡσαῦ καὶ ὁ Ἰακώβ, τρώγοντες φακόν, ἔφαγεν ὁ Ἡσαῦ τὸν φακὸν αὐτοῦ, ὁ Ἰακώβ δὲ νήστις ὦν καὶ οὐκ ἤσθιεν. Λέγει δὲ ὁ Ἡσαῦ: Δός μοι τὸν φακόν σου νῦν τὸν φάγω. Φησὶ γὰρ καὶ ὁ Ἰακώβ πρὸς τὸν Ἡσαῦ: Δός καὶ σὺ ἔμοι τὰ πρωτότοκά σου καὶ λάβε τὸν φακόν μου καὶ ἀντάλλαξον. Καὶ ἐπώλισεν ὁ ἄθλιος τὰ πρωτὰ του καὶ τὴν τιμὴν του διὰ ἓνα σκουτέλιον φακῆν Pp // 63 τιμήσανταις M // 65 ἴα AM: οἷα μ σκληρὰ τῶν μὴ τιμήσασιν S: τῶν μὴ τιμήσασιν μ νηστείαν, τί συνέβησαν Pp // 66 ἔπεινον καὶ τιμῆς M: πόσων ἔπαινον καὶ τιμῆς A: πόσον ἔπαινον I: πόσον ἔπαινον καὶ τιμὴν a: πόσον ἔπαινον καὶ τιμῆς S: ἔπεινον μ οἱ φυλάσσοντες αὐτὴν Pp οἷας Iμ: οἷας a// 67 τοῦ om. Pp ἐπέτυχον M τῆς M // 68 ταύτην τὴν νηστείαν A πειρασμοὺς ἐνήκεισεν M: ἐνίκησε μPp: ἐνίκησεν sett. τῆς M // 69 ἐμακαρίσθη M τῆς ταύτην ποθήσας M // 70 ἐκάλυψε μ ὑφάνησεν M: ἠφάνησεν SIA: ἠφάνησεν Am πλῆθος M: πλῆθος I: πλῆθος a ἁμαρτημάτων M: ἁμαρτιῶν I καὶ τῆς SMIA // 71 παρ' αὐτοῦ S // 71-72 πολλὴν τοῦ Κυρίου ἀγανάκτησιν: τὴν om. μ

Οὐχὶ καὶ Ἀχαάβ ταύτης ἀκούσας καὶ ὀπλισάμενος ταύτην
 θεηλάτου ὀργῆς ἐρρύσθη καὶ τοῖς ὀρνέοις καὶ τοῖς θηρίοις εἰς
 75 βρώσιν δοθεῖς ἐλυτρώθη διὰ νηστείας; Οὐχὶ ταύτην οἱ Νινευῖται
 φυλάξαντες οὐ μόνον οἱ ἄνθρωποι, ἀλλὰ καὶ τὰ κτήνη τῆς
 τριημέρου ἀπωλείας ἀνηρπάγησαν καὶ τοῦ προφήτου Ἰωνᾶ τὸ ῥῆμα
 ἀνενέργητον ἐφάνη; Οὐχὶ Ἰεζεκίας ταύτην ἀσπασάμενος ἐκ τοῦ
 80 θανάτου ἐρρύσθη ἀλλὰ καὶ προσέθετο Κύριος ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ
 ἄλλα ἰε' ἔτη; Οὐχὶ ταύτην τηρήσαντες οἱ προφῆται θεωριῶν καὶ
 ὀπτασιῶν Θεοῦ παντοκράτορος συμμετοχοὶ γεγονάσιν καὶ τὰ
 μέλλοντα ὡς ἐνεστῶτα προέλεγον καὶ ἐθέσπιζον; Οὐχὶ οἱ ἀπόστολοι
 ταύτην καθοπλισθέντες πανταχοῦ τὸν κύκλον τῆς γῆς διέδραμον;
 Οὐχὶ οἱ μάρτυρες ταύτην ἀγαπήσαντες ναοὺς καὶ βωμοὺς καὶ
 85 κνίσσας τῶν εἰδώλων κατέβαλον καὶ τὸν θυμὸν τῶν τυράννων εἰς
 οὐδὲν ἐλογίσαντο; Οὐχὶ οἱ ὄσιοι ταύτην ποθήσαντες κατέλιπον τὸν
 κόσμον ἅπαντα καὶ ἐν ἐρήμοις καὶ ὄρεσι καὶ σπηλαίοις καὶ ταῖς
 ὄραις τῆς γῆς οἰκήσαντες καὶ αὐτοπροσώπως τὸν διάβολον
 κατέβαλον;
 90 Ταύτην καὶ ἡμεῖς φυλάξομεν. Ταύτην καὶ ἡμεῖς ποθήσωμεν, ὅτι
 τῶν σωμάτων ἡμῶν τὸ ἰατρεῖον ἐστὶ καὶ τῶν λογισμῶν καὶ τῶν
 ἐνθυμήσεων τῶν πονηρῶν ἐστὶν ἡ εἰρήνη, ἡ ἀναίρεσις τῆς ἁμαρτίας
 καὶ τῶν ἐπιθυμιῶν ἡ νέκρωσις αὕτη ἐστίν, ὅτι ἡ ἀληθὴς νηστεία τῶν
 ἁμαρτιῶν πασῶν ἐστὶν ἡ ἀναίρεσις.

73-75 Οὐχὶ καί...νηστείας: 3 Regn. 20, 27-29; Ioann. Chrys. In Genesim 3 (PG 56, 527) // 75-78 Οὐχὶ
 ταύτην... ἐφάνη: Ion. 3, 5-10; Ioann. Chrys. In Genesim 3 (PG 56, 527) // 78-80 Οὐχὶ Ἰεζεκίας...ἔτη: Is. 38, 5;
 Ioann. Chrys. In Genesim 3 (PG 56, 527) // 80-87 Οὐχὶ... ἅπαντα: Ioann. Chrys. In Genesim 3 (PG 56, 527) //
 87-88 ἐν ἐρήμοις ... οἰκήσαντες: Hebr. 11, 38; Ioann. Chrys. In Genesim 3 (PG 56, 527) // 88-94 καὶ
 αὐτοπροσώπως... ἀναίρεσις: Ioann. Chrys. In Genesim 3 (PG 56, 527).

A ΣμΡρα ΜΙ

73 ὀπλισάμενος SM // 75 βρώσιν δοθεῖς ἐλυτρώθη διὰ νηστείας M βρώσιν I δοθῆς S: δωθεῖς I // 75-76
 Νινεβῆται φυλάξανταις M // 76 ἀλλὰ καὶ κτήνη τῆς τριημέρου M // 77 ἀπολείας M: ἀπολείας A
 ἠρπάγησαν ΑαμΡρ: ἠρπάγησαν S: ἠρπάγησαν om. ΜΙ Ἰωνᾶ a τῷ ῥῆμα M // 78 ἀνενέργητων M
 ἐφάνη IMP: ἀνεφάνη SAραμ Ἰεζεκίας M // 79 προσέθετω M // 80 ἔτη ἔτερα ἰε' A: ἔτη M // 80-82
 προφύται ταύτην τηρήσαντες θεωρηδὸν καὶ ὀπτασιῶν Θεοῦ παντοκράτορος συμμετοχοὶ γεγονάσιν καὶ τὰ
 μέλλοντα ὡς ἐνεστῶτα προέλεγον καὶ ἐθέσπιζον M: οὐχὶ οἱ προφῆται ταύτην τηρήσαντες θεωριῶν μ:
 ὀπτασιῶν ΑΙμ: μέλλοντα ὡς ἐνεστῶτα θεσπίζων a: τὰ μέλλον...θεσπίζων μ // 83 καθοπλισθέντες M:
 καθοπλισθέντες I τὸν κύκλον M διέδραμον καὶ τὸν κόσμον ἐκήρυξαν καὶ ἐδίδαξαν A // 84 μάρτυρες
 M ἀγαπύσαντες M // 85 κνίσσας ΜΙ: κνίσσας M ὑδὸλον M: εἰδώλων S κατέβαλον M: κατέβαλλον SAμ
 φοβηθῶμεν καὶ ἡμεῖς A τὸν M τυράνον M: τυράνων S // 86 ἐλογίσαντω M: ἐλογίσατο μ // 86-87 τὸν
 κόσμον καὶ τὰ τοῦ κόσμου ἅπαντα SPIρμ: τὸν κόσμον καὶ τὰ ἐγκόσμια ἅπαντα A: κατέλιπον τὸν κόσμον
 καὶ τὰ τοῦ κόσμου ἅπαντα M: τὸν κόσμον ἅπαντα a // 87-89 ἐν ἐρήμῃ καὶ ὄρεσιν καὶ σπηλαίοις καὶ ταῖς
 ὄραις τῆς γῆς οἰκίσαντες καὶ αὐτοπροσώπως τῶν διαβόλων κατέβαλον M ὄραις IS οἰκίσαντα μ τὸν
 κύριον κατέ(....) κατέβαλλον A: κατέβαλλον μ // 90 Ταύτην καὶ ὑμῆς φυλάξομεν om. Ρρ ὑμῆς ρρ.M: ὑμεῖς
 μ Ταύτην καὶ ἡμεῖς φυλάξομεν, ταύτην καὶ ἡμεῖς τιμήσωμεν καὶ ποθήσωμεν, ταύτην καὶ ἡμεῖς
 ἀγαπήσωμεν A // 91 τὸ ἰατρεῖον ἐστὶν καὶ τῶν λογισμῶν M // 92 ἐνθυμήσεων M: ἐνθυμίσεων I:
 ἐνθυμημάτων a ἔστειν M // 93-94 καὶ τῶν ἐνθυμήσεων ἡ νέκρωσις αὕτη ἐστίν, ὅτι ἡ ἀληθὴς νηστεία τῶν
 ἁμαρτιῶν πασῶν ἐστὶν ἡ ἀναίρεσις M: ἀληθείς...ἀνέρεσις I

95 Καὶ τί λέγω νηστείαν; Οὐχὶ βρωμάτων μόνον ἀποχὴν ποιήσωμεν
ἀλλὰ παντὸς πάθους, ψεύδους καὶ ἐπιπορκίας καὶ βλασφημίας καὶ
καταλαλίας· καὶ τοιαύτην νηστείαν νηστεύσωμεν, οἷαν θέλει ὁ
Κύριος, τὴν διδάσκει ἡμᾶς ἡ προφητικὴ φωνὴ Ἰωὴλ ἢ λέγουσα:
"Τάδε λέγει Κύριος. Ἐπιστράφητε πρὸς με ἐξ ὅλης καρδίας ὑμῶν, ἐν
100 νηστεία καὶ ἐν κοπετῶ καὶ ἐν κλαυθμῶ καὶ διαρρήξατε τὰς καρδίας
ὑμῶν καὶ μὴ τὰ ἱμάτια ὑμῶν καὶ ἐπιστράφητε πρὸς Κύριον τὸν Θεὸν
ὑμῶν, ὅτι ἐλεήμων καὶ οἰκτιρῶν ἐστὶ, μακρόθυμος καὶ πολυέλεος
καὶ μετανοῶν ἐπὶ κακίαις ἀνθρώπων. Τίς οἶδεν εἰ ἐπιστρέψει καὶ
μετανοήσει καὶ λήψεται ὀπίσω αὐτοῦ εὐλογίαν; Ἀγιάσατε νηστείαν,
105 κηρύξατε ἐλεημοσύνην, ἀγιάσατε ἐκκλησίαν".

Εἶδτε ἀληθῆ νηστείαν οἷαν θεραπεύεται ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ οἷαν
νηστεύειν ἡμᾶς διδάσκει; Ταύτην ποθήσωμεν καὶ ἡμεῖς καὶ ταύτην
ἀγιάσωμεν καὶ τιμήσωμεν, ἵνα καὶ ἡμᾶς ὁ Κύριος ἀγιάσῃ καὶ ἐλεήσῃ
καὶ σώσῃ. Εἷς Κύριος ὁ Θεός, ὁ φιλόανθρωπος καὶ ἐλεήμων, ἀξιῶση
110 καὶ ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν τῆς τοιαύτης νηστείας, τῇ αὐτοῦ χάριτι καὶ
φιλιανθρωπία, ἐν μετανοία καθαρᾷ καὶ ἐξομολογήσει προσκυνῆσαι
αὐτοῦ τὰ Πάθη καὶ τὴν ἔνδοξον αὐτοῦ Ἀνάστασιν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ
κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

95-97 Καὶ τί λέγω...καταλαλίας: Ioann. Chrys. In filium viduae (PG 61, 790); Ioann. Chrys. Ad populum Antiochenum 3 (PG 49, 53); Bas. De jejuniis 2 (PG 31, 196); Bas. Comment. in Isaiam prophetam cap. 1 (PG 30, 180); Ἰδιόμελον Ἀποστίχων εἰς τὸν ὄρθρον τῆς Τετάρτης Τυρινῆς ἡχ. α' (ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 97); Ἰδιόμελον Ἀποστίχων εἰς τὸν ἑσπερινὸν τῆς Δευτέρας Α' ἑβδομάδος τῶν Νηστειῶν ἡχ. γ' (ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 190); Εὐχὴ Δειτουργίας Προηγιασμένων (Ἱερατικὸν ΑΔ, σ.157) // 99-104 Τάδε...εὐλογίαν: Ioel 2, 12-14 // 104 Ἀγιάσατε νηστείαν: Ioel 2,15 // 105 κηρύξατε...ἐκκλησίαν: Ioel 2, 16.

A Ppa MI

95 λέγει MI νηστία M οὐχὶ βρωμάτων ἀποχὴν μόνων a : οὐχὶ βρωμάτων μόνων ἀποχὴν M // 97 καταλαλίας Pp: καταλαλίας a καὶ πᾶσαν ἄλλην ἀκαθαρσίαν, πορνείαν, μοιχίαν, ζηλίαν, φθόνον, μαντίαν Pp // 97-98 καὶ τηαύτην νηστείαν νηστεύσωμεν οἱ θέλι ὁ Κύριος, τὴν διδάσκουσαν ἡμᾶς προφητικὴν φωνήν M: καὶ τοιαύτην νηστείαν νηστεύσωμεν οἷαν θέλει ὁ Κύριος, τὴν διδάσκουσαν ἡμᾶς ἡ προφητικὴ φωνὴ A θέλη μA: θέλι M διδάσκει scriptis προφητικὴ φωνὴ IPra // 99 ἐπιστράφηται M ἡμῶν Aμα καρδίας ὑμῶν καὶ μὴ τὰ ἱμάτια ὑμῶν Pp // 100 ἐν νηστία καὶ ἐν κοπετῶ καὶ ἐν κλαυθμῶ καὶ διαρρῆξατε M // 101 ἡμῶν μ ὑκτιρῶν ἐστίν, μακρόθυμος M // 102 πολυέλεος καὶ μετανοῶν M ἐστίν μ // 103 κακίας I // 103-104 ὕδεν ἢ ἐπιστρέψει καὶ μετανοήσῃ M: ἢ Iμ: ἢ A // 104-105 νηστείαν καὶ κηρύξαται ἐλεημοσύνην, ἀγιάσεται ἐκκλησίαν M: ἀγιάσατε νηστείαν, κηρύξατε ἐλεημοσύνην om. μ // 106 ἴδτε IPp : ἴδεται Mμ ἀληθινῆ νηστίαν οἷαν θεραπεύεται ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ οἷαν M: ἀληθῆ a : ἀληθινὴν I ἦν θεραπεύετε A: οἷα μ: οἷαν I // 107 νηστείαν I ὑμᾶς a διδάσκον IM: διδάσκων APra ἡμῶν M ποθήσωμεν καὶ ἡμεῖς, μικρὸν κοπιᾶσμεν καὶ μεγάλως χαροῦμεν A // 107-108 καὶ ἡμεῖς καὶ ταύτην ἀγιάσωμεν καὶ τιμήσωμεν om. μ : ταύτην ἀγιάσωμεν, τὴν ἀληθῆ νηστίαν καὶ τιμήσωμεν IM // 108 ὑμᾶς M ἀγιάσει IAPra: ἀγιάσι M // 109 ἐλεήσει IAμα σώσει Iμα: σώσει ἡμᾶς διὰ τὴν πολλὴν αὐτοῦ φιλιανθρωπίαν A // 109-110 εἰ A: εἰς μ ὁ Θεὸς ὁ φιλόανθρωπος καὶ ἐλεήμων ἀξιῶση καὶ σώσῃ ἡμᾶς A: Ἦς ὁ φιλόανθρωπος καὶ ἐλεήμων Θεὸς ἀξιῶσει καὶ σώσει ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν I: ἐλεήμων Aμ ἀξιῶσαι καὶ σώσει ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν μ: ἐπιτηχῆν τῆς τηαύτης M νηστίας A // 111 μετανία M ἐξομολογήσει M // 112 αὐτοῦ om. a πάθει M ἔνδοξον M ᾧ IM: ᾧ αμ // 113 τῷ κράτος M αἰῶνας μ αἰώνων M

Τῆ Τετάρτῃ τῆς πρώτης ἑβδομάδος

Νηστεύοντες, ἀδελφοί, σωματικῶς νηστεύσωμεν καὶ πνευματικῶς. Λύσωμεν πάντα σύνδεσμον ἀδικίας, δώσωμεν πεινῶσιν ἄρτον καὶ πτωχοὺς ἀστέγους εἰσαγάγωμεν εἰς οἶκον, ἵνα λάβωμεν παρὰ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ τὸ μέγα ἔλεος.

- 5 Μὴ βρωμάτων μόνον νηστεύσωμεν σωματικῶς, ἀδελφοί, ἀλλὰ καὶ πνευματικῶς νηστεύσωμεν. Τί γάρ ἐστιν ἡ πνευματικὴ νηστεία; Ἡ ἀποχὴ πάντων τῶν κακῶν, οὐ μόνον τῶν σωματικῶν ἀλλὰ καὶ τῶν ψυχικῶν, τοῦ πνεύματος τοῦ κατοικοῦντος ἐν τῇ καρδίᾳ. Καὶ γὰρ αἱ βρώσεις οὐ βλάπτουσι τὸν ἄνθρωπον τόσον, ἀλλ' ὅσον ὅσα διὰ
10 τοῦ στόματος ἐξέρχονται. Ἐκεῖνα κοινοῦντα βλάπτουσι τὸν ἄνθρωπον.

- Τούτέστιν, πᾶσα ἀδικία, πᾶσα καταλαλία, πᾶσα βλασφημία καὶ ψεῦδος καὶ ἐπιπορκία καὶ μάχη καὶ φθόνος, κατάκρισις, σοῦρα, ψιθυρισμός. Οἱ δὲ ἀπὸ καρδίας συγχωροῦντες τοῖς πταίουσιν καὶ
15 δίδοντες πεινόντων ἄρτον καὶ πτωχοὺς ἀστέγους εἰσάγοντες εἰς τοὺς οἴκους τως καὶ ταῦτα ποιοῦντες εὐρήσουσι χάριν παρὰ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν.

1-4 Νηστεύοντες...ἔλεος: Is. 58, 7; Ioann. Chrys. In filium viduae (PG 61, 790); Ioann. Chrys. In epist. 1 ad Timoth. (PG 62, 540); Ioann. Chrys. De confessione pretiosae crucis (PG 52, 843); Ioann. Chrys. In Matthaem 54 (PG 58, 539); Athan. PG 29, 7// 5-17 Μὴ βρωμάτων... ἁμαρτιῶν: Ioann. Chrys. In filium viduae (PG 61, 790); Ioann. Chrys. Ad populum Antiochenum 3 (PG 49, 53); Bas. De jejuniis 2 (PG 31, 196); Bas. Comment. in Isaiam prophetam cap. 1 (PG 30, 180); Athan. PG 29, 6-7; Ἰδιόμελον Ἀποστίχων εἰς τὸν ὄρθρον τῆς Τετάρτης Τυρινῆς ἡχ. α' (ἐντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 97); Ἰδιόμελον Ἀποστίχων εἰς τὸν ἑσπερινὸν τῆς Δευτέρας Α' ἑβδομάδος τῶν Νηστειῶν ἡχ. γ' (ἐντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 190); Εὐχὴ Λειτουργίας Προηγιασμένων, Ἱερατικὸν ΑΔ, σ.157, (10-11 ἐκεῖνα κοινοῦντα...ἄνθρωπον: Matth. 15, 20; Marc. 7, 15).

A μPpa MI

tit. Τῆ Δ' τῆς α' ἑβδομάδος λόγος διδασκαλικός. Εὐλόγησον πάτερ M: Τῆ Δ' τῆς α' ἑβδομάδος τοῦ αὐτοῦ διδασκαλία ἐκ πολλῶν συγγραμμάτων μ: Τοῦ αὐτοῦ διδασκαλία ἐκ πολλῶν συγγραμμάτων τῆ Δ' τῆς α' ἑβδομάδος A: Τῆ Δ' τῆς α' ἑβδομάδος. Τοῦ αὐτοῦ λόγος ἕτερος ἐκ πολλῶν συγγραμμάτων ἠνωμένων a: Τῆ Δ' τῆς α' ἑβδομάδος. Τοῦ αὐτοῦ λόγος ἕτερος ἐκ πολλῶν συγγραμμάτων ἠνωμένων. Εὐλόγησον δέσποτα Pp: Τῆ Δ' τῆς α' ἑβδομάδος λόγος διδασκαλικός ἐκ πολλῶν συγγραμμάτων ἠνωμένων. Εὐλόγησον πάτερ I // 1 Νηστεύονταίς ...σωματικῶς...πνευματικῶς M // 2 σύνδεσμων M δώσωμεν πεινῶσιν M ἄρτων Ma // 3 πτωχοῦς M εἰσαγάγωμεν A οἶκον, εἶνα M // 4 ἔλεος M // 5 Μὴ τῶ βρώματι MI: Μὴ τὰ βρώματα APp μόνον M: μόνων a σωματικῶς M// 6 ἡ πνευματικὴ νηστεία M: πνευματικὴ νηστεία (om.η) Pp ἡ om. a // 7 ἀποχὴ M μόνων AMPp οὐ μόνον τῶν σωματικῶν om. μ // 8 τοῦ πνεύματος κατοικοῦντος M// 9 ἐβρώσης M: βρώσις A: βρώσις μ βλάπτουσι aμ: βλάπτωσι A // 9-10 ὅσον ὅσον διὰ τῶ στόματι μ // 10 κοινοῦντα IM: κοινοῦν A: κοινοῦ μ: κεινοῦ a: κεινοῦν καὶ βλάπτουσι Pp // 10-11 τὸν ἄνθρωπον om. Pp // 12 τουτέστι PpI πάσα M: πᾶσα A: πάσαν μ καταλαλία IAPp βλασφημία M // 13 ψεῦδος I καὶ ἡ μάχη καὶ ὁ φθόνος PpμA // 13-14 κατάκρισις, σοῦρα, ψιθυρισμός I: κατάκρισις, σαῦρα, ψιθυρισμός M // 14-16 ὁ δὲ ἀπὸ καρδίας συγχωρῶν τοῖς πταίοισιν καὶ δίδωσι πεινόντων ἄρτον καὶ πτωχοὺς ἀστέγους εἰσαγάγων εἰς τοὺς οἴκους τος I: ὁ δὲ ἀπὸ καρδίας συγχωρῶν τοῖς πταίοισιν καὶ δώσον σοι πεινόντων ἄρτον καὶ πτωχοὺς ἀστέγους εἰσαγάγουσιν εἰς τοὺς οἴκους τος M: Ταῦτα πάντα ποιῶν καὶ συγχωρῶν τοῖς πταίοισιν ἀπὸ καρδίας δώσαι σὺ πεινόντων ἄρτων καὶ τὸν πτωχὸν καὶ ἄστεγον εἰσάγαγε εἰς τὸν οἶκον σου AμPpa // 16 ποιῶν M: ποιοῦντες I εὐροῖς Pp: εὐροῖς Aμ // 17 ἁμαρτιῶν a

Ἡμεῖς δὲ τὴν συνήθη τράπεζαν τῆς θείας διδασκαλίας δράμωμεν.
 Ἐν τῷ νόμῳ προσέταξεν ὁ Θεὸς διὰ τοῦ προφήτου Μωϋσέως τοῖς
 20 υἱοῖς Ἰσραὴλ, ἵνα καθ' ἕνα καὶ ἕνα ἐνιαυτὸν ἀποδεκατῶσιν ὅσα ἂν
 κτήσωνται ἀπὸ τε χρυσοῦ καὶ ἀργύρου καὶ πάντων ζώων ὧν
 ἐκέκτηντο καὶ οὕτως ποιοῦντες ἔσονται εὐλογημένοι ἐπὶ πᾶσι τοῖς
 ἔργοις αὐτῶν. Εἶτα ἔλεγε πρὸς αὐτούς· "Καὶ ἐὰν τοῖς προστάγμασί
 μου πορεύεσθε καὶ τὰς ἐντολάς μου φυλάσσητε καὶ ποιῆτε αὐτάς,
 25 δώσω τὸν ὑπερῶν ὑμῖν ἐν καιρῷ αὐτοῦ καὶ ἡ γῆ δώσει τὰ γενήματα
 αὐτῆς καὶ φάγετε παλαιὰ παλαιῶν. Καὶ ἐὰν θέλετε καὶ εἰσακούσετέ
 μου, τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς φάγετε. Ἐὰν δὲ μὴ θέλετε μηδὲ εἰσακούσετέ
 μου, μάχαιρα ὑμᾶς κατέδεται". Τὸ γὰρ στόμα τοῦ Κυρίου ἐλάλησε
 30 πατὴρ φιλόστοργος παιδεύων τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, ἥγουν τοὺς υἱοὺς
 Ἰσραὴλ, ἀποδεκατισμὸν ἦτοι ἀπαιτῶν, ἵνα ἔσονται εὐλογημένοι καὶ
 φάγωσιν τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς;

19-23 Ἐν τῷ νόμῳ...αὐτῶν: Num.18; Deut. 14, 22; Doroth. Des saints jeunes (SC 92, 446) // 23-28 Εἶτα ἔλεγε... κατέδεται: Is. 1, 20; Lev. 26, 3; Lev. 26, 14- 40; Ioann. Chrys. De fato et providentia 2 (PG 50, 755); Ioann. Chrys. Domine, non est in homine (PG 56, 162); Ioann. Chrys. In Joannem 1 (PG 59, 28).

A μPpa MI

18 ἀλλὰ οὐ δυνάμεθα ταῦτα ποιεῖν μόνοι, εἰ μὴ τὸν βοηθὸν ἔχοντες μεθ' ἡμῶν. Τίς ἐστὶν ὁ βοηθὸς ὁ δυνάμενος βοηθῆσαι ἡμῖν; Ἡ ὑπεραγία Δέσποινα Θεοτόκος, ἡ μεσήτρια τῶν ἀμαρτωλῶν. Εἰς ταύτην προσδράμωμεν μετὰ καθαρᾶς καρδίας καὶ ταύτην παρακαλέσωμεν ὀλοψύχως τοῦ βοηθῆσαι ἡμῖν καὶ δοῦναι δύναμιν καὶ κραταίωσιν τὸ στάδιον τῆς ἀγίας νηστείας ὀρθῶς τελειῶσαι καὶ τὸν χαιρετισμὸν τοῦ ἀρχαγγέλου εἶπομεν αὐτῇ: Θεοτόκε παρθένε, χάριτε κεχαριτωμένη, ὁ Κύριος μετὰ σοῦ. Εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου, ὅτι σωτήρα ἔτεκες τῶν ψυχῶν ἡμῶν (om. ἡμεῖς....δράμωμεν)A: τὴν μ: τῆ a σηννήθη M: συνήθει μ τῆς διδασκαλίας ἀρξώμεθα Pp // 19 νόμο M// 20 καθ' ἕνα ἐνιαυτὸν ἀποδεκατῶσιν Pp: καθεκάστην ἐνιαυτὸν μ: ἥνα καθέκαστον ἐνιαυτῶν ἀποδεκατῶσιν M: ἀποδεκατῶσιν AI: ἀποδεκάτωσιν a // 21-22 κτίσονται IMμ: κτήσονται Aa: κτώσιν Pp χρυσοῦ καὶ ἀργυρίου Pp καὶ πασῶν ζώων ἐκέκτηντο aPpI: ζῶων ἐκέκτηντο M: πασῶν ζώων ὧν ἐκέκτητο μ: πασῶν ζώων ὧν ἐκέκτηντο A // 22 οὕτως M: οὕτοι a ἔσοντε M: ἔσονται: ἔσονται a εὐλογημένη MA πάσῃ M: πάσιν μ: πάσι a: πάσιν I: σὺν πᾶσι A// 23 εἶτα ἔλεγεν M: ἔλεγεν μ // 23-24 προστάγμασί μου M// 24 πορεύεσθε M: πορεύεσθαι μαAI: πορεύθητε Pp ἐντολάς M φυλάσσητε Pp: φυλάσσηται Aa: φυλάσσητε I: φυλάσσητε μ: φυλάσσηται M // 24-25 ποιῆται αὐτάς M: ποιεῖτε μ: ποιῆτε Pp: ποιῆται I: ποιήσετε A: ποιεῖται a // 25 τὸν om. μ υἱετῶν ἐν καιρῷ M: υἱόν a ἡμῖν A δώση MPpμA: δώσει I γενήματα IA // 26 φάγετε PpMA: φάγεται Iαμ παλαιὰ Pp αAI θέλετε APp: θέλεται αμMI ἡσακούσεται μου M: εἰσακούσεται μου pαμ: εἰσακούσετέ μου PIA // 27 φάγετε MA: φάγεται Iαμ μὴ θέλετε APp: μὴ θέλεται MIαμ εἰσακούσετέ μου APpIM: εἰσακούσεται μου μα // 28 κατέδεται Aμ ἐλάλησεν μ: Πόσα τὸ στόμα Κυρίου ἐλάλησε ταῦτα a // 29 ἴδεται γὰρ ὁ Κύριος M: ἴδε γὰρ ὁ Κύριος μ: θέλει γὰρ ὁ Κύριος Pp: ἴδετε γὰρ ὁ Κύριος IA: ἔδειξε ὁ Κύριος a // 30 φιλόστοργος πατὴρ Pp: φιλόστοργος M πεδεύων μ: παιδέβων M ἥγουν om. μαAPp υἱοῦς M εἶτι P: ἦτι μα: ἦτοι MI: ἦτι Ap // 31 ἵνα M ἔσονται MAμI Ppa // 32 φάγωσιν MμaIA: φάγονται Pp τά om. IM

35 Εἶτα ἔλεγεν· "Ἐὰν θέλετε καὶ εἰσακούσετέ μου". Τί γὰρ ἔστι τοῦτο,
 τὸ "Ἐὰν θέλετε"; Τοῦτέστιν, οὐδένα βιάζει ὁ Θεὸς ἐξ ἀνάγκης ἐλθεῖν
 πρὸς αὐτόν, ἀλλὰ ἀπὸ ἰδίας προαιρέσεως παραινεῖ. Ἐπειδὴ γὰρ
 αὐτοπροαίρετον καὶ αὐτεξούσιον ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον
 καὶ δύο ὁδοὺς ἔδωκεν αὐτῷ, μίαν μὲν τῆς ἀπωλείας, ἣτις ἐστὶ
 πλατεῖα καὶ εὐρύχωρος, ἑτέραν δὲ τῆς σωτηρίας στενὴν καὶ
 40 τεθλιμμένην, καὶ τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρὸν. Διὰ τοῦτο φησὶ
 τὸ "Εἴ τις θέλει καὶ εἰσακούσει μου, ἔσται εὐλογημένος". Διὰ τοῦτο ὁ
 Κύριος οὐδὲν ἀπέκρουεν ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου. Τὰ ἄδηλα καὶ τὰ
 κρύφια τῆς αὐτοῦ σοφίας ἐδήλωσεν ἡμῖν, καθὼς μαρτυρεῖ ὁ
 προφήτης Δαυὶδ ἐν τῷ πεντηκοστῷ ψαλμῷ λέγων· "Κύριε, ἰδοὺ γὰρ
 ἀλήθειαν ἠγάπησας, τὰ ἄδηλα καὶ τὰ κρύφια τῆς σοφίας σου
 45 ἐδήλωσάς μοι". Διὰ τοῦτο "νικήσεις ἐν τῷ κρῖνεσθαί με".
 Εἶδτε οὖν, ἠγαπημένοι μου ἀδελφοὶ καὶ τέκνα τῆς ἐκκλησίας, ὅτι,
 ἐὰν οἱ Ἰουδαῖοι ἤθελον πορεύεσθαι ἐν τοῖς θελήμασι καὶ ὀρισμοῖς
 τοῦ Θεοῦ, καθὼς ἐδιδάσκοντο ὑπ' αὐτοῦ διὰ τοῦ Μωϋσέως, ἦσαν
 εὐλογημένοι καὶ δεδοξασμένοι ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐτῶν, ἀλλά, ὅτι
 50 ἐφάνησαν ἀχάριστοι καὶ υἱοὶ ἀπειθεῖς καὶ ἀγνώμονες, εἶναι
 ταπεινοὶ σήμερον ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν διὰ τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν;

33-36 Εἶτα...ἄνθρωπον: Is. 1, 19; Lev. 26, 3; Lev. 26, 14- 40; Ioann. Chrys. De fato et providentia 2 (PG 50, 755); Ioann. Chrys. Domine, non est in homine (PG 56, 162); Ioann. Chrys. In Joannem 1 (PG 59, 28); Ioann. Chrys. In epist. 1 ad Thessalon. 5 (PG 62, 428); Bas. Adversus Eunomium lib. 4 (PG 29, 697); Greg. Naz. Or. 14 (PG 35, 892) // 37-39 καὶ δύο...τεθλιμμένην: Matth. 7, 13- 14// 40 Εἰ...εὐλογημένος: Is. 1, 20; Lev. 26, 3; Lev. 26, 14- 40// 41-45 Τὰ ἄδηλα...μοι: Ps. 50, 8// 45 νικήσεις...με: Ps. 50, 6.

A μPra MI

33 Οὕτως λέγει καὶ πρὸς ἡμᾶς ἵνα ἐπακούσωμαι αὐτοῦ A εἶτα M ἔλεγε A Καὶ ἐὰν A θέλετε APr: θέλεται αμIM ὑσακούσεται M : εἰσακούσετε IPr a A: εἰσακούσεται μ ἔστιν μA // 34 τὸ om. aI θέλετε APr: θέλεται a μMI βιάζη Pp ὁ Κύριος Pp ἐλθὴν M // 35 προαιρέσεος I παρενεῖ M ἐπειδὴ M // 37 ἔδοκεν M : ἔδειξεν I μία A ἀπολείας Ppa εἴ τις Ppa ἔσται αμIAM // 38 πλατεῖα IPr: πλατεῖα μAM εὐρύχωρος Pp : εὐρίχωρος aI ἑτέρα αμ: ἑτέρα I // 39 τεθλιμμένη μMIA γυνόσκη καλῶν καὶ πονηρῶν M φησὶ a // 40 το om. Pp θέλη PpIM εἰσακούσεται μου aM // 41 ἀπέκρουεν M τοῦ om. IM // 41-42 Τὰ ἄδηλα καὶ τὰ κρύφια τῆς αὐτοῦ σοφίας σου ἐδήλωσάς μοι a // 42 κρῖφια M ἡμῖν M: αὐτῶν A καθὼς μAPpI μαρτιρί M // 43 Δαυὶδ ὁ προφήτης Ppm Δαυὶδ om.A λέγειν A : λέγει PpIM Κύριε om. Pp ἰδοὺ M // 44 ἀλήθειαν M ἠγάπησάς μοι Pp: ἠγάπησάς με μMI καὶ μMIA τὰ ἄδυλα M τῆς αὐτοῦ σοφίας μ // 45 ἐδήλωσάς μει M νηκύσης M: νικήσας μ: νικήσης I μοι μ // 46 Ἴδτε IPr: ἴδεται Mμ ἠγαπημένοι μου ἀδελφοὶ καὶ τέκνα τῆς ἀληθείας ἡγουν τῆς ἐκκλησίας I ὅτι M // 47 ἐὰν Ἰουδαῖοι M πορεύεσθε Pp: πορέβεστε M θελήμασι PpaA: θελήμασιν M ὀρισμοῖς aA: ὀρημοῖς M // 48 καθὼς αμ διὰ om.Pp // 49 εὐλογούμενοι a: εὐλογημένοι M ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις μ: ἐν τοῖς ἔργοις Pp: ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἔργοις aA: ἐπὶ πάσῃ M αὐτόν M ἀλλ' PpA // 50 ἀχάριστος μ ἀποιθῖς M: ἀπειθεῖς Pp: ἀπηθεῖς I ἀγνώμονες M εἶνε M // 50-51 καὶ διὰ τοῦτο εἰσὶ ταπεινοὶ Pp // 51 ταπεινὴ A σήμερον A ἐπὶ πᾶσιν τὴν γῆν μ

Οὕτως καὶ ἡμεῖς φρίξομεν, ἀδελφοί μου, καὶ φοβηθῶμεν, ὅτι αὐτὸς ὁ Κύριος διδάσκει ἡμᾶς καὶ παραγγέλλει ἡμῖν τοῦ πορεύεσθαι ἐν τοῖς δικαιώμασιν καὶ θελήμασιν αὐτοῦ ἄμεμπτοι καὶ
 55 καθαροὶ ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας, διδάσκοντα ἡμᾶς μετὰ πάντων τῶν προφητῶν καὶ ἀποστόλων καὶ ὁσίων καὶ διδασκάλων. Καὶ αὐτὸς ὡς πατὴρ ἡμῶν φιλόστοργος καθ' ἑκάστην διαλέγεται μετὰ τῶν ἁγίων εὐαγγελίων αὐτοῦ λέγων· "Δεῦτε πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι" ταῖς ἁμαρτίαις "κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς"· καὶ
 60 πάλιν· "Οὐ θέλω οὔτε βούλομαι τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὡς τὸ ἐπιστρέψαι καὶ ζῆν αὐτόν".

Διὰ τοῦτο προσέταξεν ἡμῖν ὁ Θεὸς διὰ τῶν ἁγίων αὐτοῦ μαθητῶν καὶ ἀποστόλων, ὡς ἀποδεκατισμὸν τῶν ἡμερῶν τοῦ ἐνιαυτοῦ τὴν ἁγίαν ταύτην τεσσαρακοστὴν ποιεῖν πρὸς βοήθειαν καὶ εὐεργεσίαν
 65 τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ἡμῶν. Καὶ τοῦτο φιλανθρώπως καὶ ὑψηλοτέρως τὸν χρόνον τῆς ζωῆς ἡμῶν ἀποδεκατῶσαι καὶ δοῦναι τῷ Θεῷ, ἵνα καὶ ἡμεῖς εὐλογώμεθα καὶ ἁγιαζώμεθα ἐν τοῖς ἔργοις ἡμῶν καὶ ἐξιλεώμεθα καὶ καθαριζώμεθα καθ' ἕνα ἕκαστον ἔτος τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν.

58-59 Δεῦτε...ὑμᾶς Matth. 11, 28 // 60-61 Οὐ...αὐτόν: Ez. 33, 11; Ioann. Chrys. In epist. 1 ad Cor. 8 (PG 61, 73) // 62-69 Διὰ τοῦτο... ἡμῶν: Dorothe. Des saints jeûnes (SC 92, 446).

A μPpa MI

52 οὕτως M: οὕτος μ: οὕτως α ὑμῆς φρίξομεν M μου om. A φοβηθῶμεν, ὅτι M // 53 παραγγέλλει Am: παραγγέλλει I πορεύομεθα M: πορεύομεθα μ a IA // 54 δικαιώμασι Pp A ἄμεμπτη M ἄμεμπτοι καὶ καθαροὶ γίνεσθαι ἀπὸ μ // 55 διδάσκοντα ὑμᾶς M: διδάσκοντα ἡμᾶς μIA: διδάσκοντας ἡμᾶς Pp: διδάσκοντα ἡμᾶς a ἀπὸ πασῶν τῶν προφητῶν IMA // 56 καὶ ὁσίων καὶ διδασκάλων om. M // 57 ἁγίων om. a IAM εὐαγγέλιον M // Δεῦτε M κοπιῶντες M: κοπιῶντες A καὶ om.A οἱ κοπιῶντες καὶ om. Pp I μα // 59 ἡμᾶς μMA // 60 οὔτε βούλομαι μMA // 60-61 ὡς τὸ ἐπιστρέψαι καὶ ζῆν M: ὡς τὸ ἐπιστρέψαι μ: ὡς τὸ ἐπιστρέψαι καὶ ζῆν I // 61 αὐτῶν μ Καλὸς ἐστὶν ὁ κράζων. Μὴ παρακούσωμεν τῆς φωνῆς αὐτοῦ. Πάντας καλεῖ πρὸς τὸν νυμφῶνα αὐτοῦ, δικαίους καὶ ἁμαρτωλοῦς. Παράκλητος ἐστὶν ὁ Κύριος καὶ Θεὸς ἡμῶν. Τουτέστιν, ὅλους μας ἐπαρακαλεῖ: Σπούδασον, μετανόησον, φεῦγε τοῦ θανάτου τὸ κέντρον, φεῦγε τῆς αἰσχρᾶς μανίας τὸ ἔργον, φεῦγε τὸ καλλώπισμα τῶν γυναικῶν, φεῦγε τὸν κρημνὸν τῆς κακίας αὐτῶν. Δεινὴ ἡ κόλασις, ἄσβεστον τὸ πῦρ, ἀκοίμητος ὁ σκώληξ, δίκαιος ὁ κριτὴς. Οὐ λαμβάνει δῶρον, οὐ φιλοπροσωπεῖ πρόσωπον ἀνθρώπου, οὔτε γέροντα ἐντρέπεται, οὔτε πλουσίους τιμᾷ, οὐ βασιλεῖς αἰδεῖται. Εἶ δε καὶ ἐνεκρότης ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας, ἀλλὰ διὰ τῆς μετανοίας ἀνακαινίζου. Δεῖξον πρόνοια μετανοίας, καὶ βλέπε εὐσπλαγχνίαν δεσπότη. Πρόσπεσον, δάκρυσον ὡς ἐδάκρυσεν ἡ πόρνη καὶ ἤρε τῆς μετανοίας τὸ δῶρον. Ὡς πόρνης ψυχῆς τοσοῦτων χρόνων πλημμελήματα! Ὡς πλοῦτου εὐσπλαγχνίας Θεοῦ μὴ ἀσπασάμενος πόρνης ἰκεσία! Πλύνωμεν καὶ ἡμεῖς τοῖς δάκρυσι τοῦ Κυρίου τοὺς πόδας, ἀλείψωμεν μύρω τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, ἵνα ἐλέους ἐπιτύχωμεν. Αὐτὸς ἐστὶν ὁ ἰατρὸς τῶν κακῶς ἐχόντων, αὐτὸς ἐστὶν ὁ τυφλοῖς τὸ βλέπειν χαριζόμενος, αὐτὸς ἐστὶν ὁ τοὺς παραλύτους ἰασάμενος, αὐτὸς ἐστὶν ὁ τὰ ἀδύνατα δυνατὰ ποιησάμενος. Διὰ τοῦτο καὶ νεκροὺς ἠγειρεν εἰς τύπον καὶ ὑπογραμμὸν τῆς ψυχῆς, ἵνα δεῖξῃ τὴν πολλὴν αὐτοῦ ἀγαθότητα. Ἀποκάλυψον καὶ δεῖξον τὸ τραῦμα τῷ ἰατρῷ, ἵνα ἴδῃ τὸν τὴν πληγὴν, ἵνα ἴδῃ σου τὴν ὀδύνην τῆς ψυχῆς. Ἀναιδῶς πρόσελθε ὡς ἡ πόρνη καὶ προθύμως λαμβάνῃς τὴν ἄφεσιν. Ὑπήκοος ἐστὶν ὁ ἰατρὸς, εὐσπλαγχνος ἐστὶν ὁ κριτὴς. Δράμωμεν οὖν ἀγαπητοὶ ἀδελφοὶ σήμερον, ὡς ἤνοιται ἡ θύρα τῆς μετανοίας, πρὸ τοῦ ἀποκλεισθῆναι αὐτῆς, ὅτι οὐκ ἔστι μετὰ θάνατον μετάνοια, ἀλλὰ αἰώνιος κόλασις. Διὸ παρακαλῶ ὑμᾶς ἀδελφοί. Φεῦγετε τὴν αἰώνιον κόλασιν, φεῦγετε τὸν ἀκοίμητον σκόλικα. Ποῖον κέρδος ἢ ἁμαρτία; Ποία ὠφέλεια τῆς αἰσχρᾶς ἐπιθυμίας; Pp // 62 Διὰ τοῦτο προσέταξεν ἡμῖν ὁ Θεὸς om. μ: προσέταξε καὶ ἡμῖν Pp: ἐπροσέταξε καὶ ἡμῖν A ὁ Θεὸς om.A // 63 ἀποδεκατισμῶν τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ τοῦ ἐνιαυτοῦ μ: τῶν ἡμερῶν τοῦ ὅλου ἐνιαυτοῦ Pp: τῶν ἡμερῶν om.A I: τοῦ ἐνιαυτοῦ A // 64 τεσσαρακοστὴν AM τὸν ψυχῶν M // 65 ὑμῶν M φιλάνθρωπος M: φιλανθρώπως τε μ // 66 ὑψηλότερον M: ὑψηλοτέρων I τὸν χρόνον ἀπὸ τῆς ζωῆς ἡμῶν M: τὸν χρόνον ἀπὸ τῆς ζωῆς ἡμῶν I ἀποδεκατῶσε M δοῦνε M // 67 ἵνα M ἡμῆς εὐλογώμεθα M ἐν τοῖς ἔργοις...καθαριζώμεθα om. I ἁγιαζώμεθα I Pp // 68 καὶ ἐξιλεώμεθα Pp καθαριζώμεθα Pp μ ἕκαστον μ

70 Καὶ ψηφίσαντες οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι ἠγίασαν ἡμῖν ἀπὸ τῶν
 τριακοσίων ἐξήκοντα πέντε ἡμερῶν τοῦ ἐνιαυτοῦ ταύτας τὰς ἑπτὰ
 ἑβδομάδας τῶν ἀγίων νηστειῶν. Καὶ ταύτας ἐνήστευσεν ὁ Κύριος
 ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός. Αἱ δὲ ἑπτὰ ἑβδομάδες χωρὶς τῶν Σαββάτων
 καὶ τῶν Κυριακῶν γίνονται τριάκοντα πέντε ἡμέραι· λοιπόν, τὸ
 75 δέκατον τῶν τριακοσίων ἡμερῶν τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐστὶ τριάκοντα.
 Ἔμειναν ἄλλες ἐξήκοντα πέντε ἡμέρες καὶ τῶν ἐξήκοντα τὸ
 δέκατον ἔστιν ἕξ καὶ τῶν πέντε τὸ δέκατον ἡμισυ. Ἴδου τὸ δέκατον
 ὅλον τοῦ ἐνιαυτοῦ, τριάκοντα ἕξ ἡμισυ ἡμέραι. Πάλιν ἡ νηστεία τοῦ
 Μεγάλου Σαββάτου καὶ τὸ ἡμισυ τῆς λαμπροφόρου νυκτὸς γίνονται
 80 ἐνάμισυ ἡμέρα, ἅτινα πληρῶνονται τριάκοντα ἕξ ἡμισυ ἡμέραι.
 Αὕτη ἐστὶν ἡ δεκατία τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἣν ἠγίασαν ἡμῖν οἱ ἅγιοι
 ἀπόστολοι καθάρισον εἶναι τῶν ἁμαρτιῶν καὶ τῶν πλημμελημάτων
 ἡμῶν καὶ ὅστις φυλάττει αὐτὰς καθαρὰς, μακάριος ἐστίν, ἀδελφοί.
 Ἐὰν γὰρ ἔτυχεν αὐτὸν ὡς ἄνθρωπον ἁμαρτῆσαι, εἴτε ἐξ ἀσθενείας
 85 εἴτε ἐξ ἀμελείας εἴτε ἐξ ἀφοβίας, ἔδωκεν ὁ Θεὸς τὰς ἀγίας ἡμέρας
 ταύτας, ἵνα ἐὰν σπουδάσῃ τις καὶ μετανοήσῃ ἐν αὐταῖς, καθαρῶς
 ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν ὅλου τοῦ ἐνιαυτοῦ, ὡς τὸ δέκατον ὑπάρχει τοῦ
 χρόνου ὅλου καὶ ἀναπαύεται ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐν Κυρίῳ
 ἀπὸ τοῦ βάρους τῆς ἁμαρτίας αὐτοῦ, ὅτι ἀποδεκάτωσεν αὐτὸν διὰ
 90 τῆς νηστείας τῶν ἡμερῶν τούτων.

70-90 Καὶ...τούτων : Doroth. Des saints jeunes (SC 92, 446-448).

A μPpa MI

70 ψηφίσαντες AμPpaI: ψηφῆσαντες M ὑγῆασαν M: ὑγίασαν μ A ἡμῖν M // 71 τριακοσίων μ ἐνιαυτοῦ M ἑπτὰ M: ἑπτὰ om. A // 72 ἑβδομάδας A: ἑβδομάδας M ἀγίων νηστειῶν M καὶ ὁ Κύριος PpA // 73 ἑβδομάδα I // 74 ἡμέραις μ // 75 δέκατων M τὸν a // 76 ἕτεραις A: ἄλλαις M ἡμέραις IμAa: ἡμέρες M // 77 δέκατων M ἄλλαις ἕξ Pp: ἕξ M τὸν πέντε M ἡμῆση M: ἡμῆση A: ἡμῆσαι Ia: εἴμισι ἡμέρα Pp: ἡμῆσαι μ // 78 ὅλον A: ὅλον om. MI ἡμισι A: ἡμῆσαι Iμ: ἡμῆσαι M πάλιν ἡ νηστία M // 79 τὸ ἡμῆσεων IαμPp: τὸ ἡμῆσεως A: τὸ ἡμῆσεων M γίνεται Ia: γίνονται Pp: γύναιται M // 80 ἐνάμισι A: ἐνάμισι M: ἐνάμισι μ: ἐνάμισι Pp: ἐνάμισι Ia πληρῶνται A: πληρῶνονται a ὁκτὼ Pp ἡμισι Aμ: ἡμισι MaI // 81 ἡμέραις aPp ὑγῆασαν μ: ὑγῆασαν M ἡμῖν om.A: ἡμῖν M // 82 καθάρισον εἶναι M πλημμελημάτων M // 83 αὐτὰς καθαρὰς M: αὐτὰς καθαρὰς καὶ ἀμολύντους I: ἐαυτὰς καθαρῶς A: ἐαυτὰς καθαρὰς μ: αὐτὰς καθαρὰς Pp // 84 ἔτιχεν μ ἁμαρτῆσαι IA εἴτε ἐξ ἀσθενείας om.Ppa: εἴτε ἐξ ἀσθενείας M // 85 ἀφοβείας PpaA μI ἀγίας om. A ἡμέρας μέρας I // 86 σπουδάσει M: σπουδάσει aIμ μετανοήσαι aμPp // 87 ὡς τὸν δέκατον ὑπάρχει M: ὡς καὶ τὸ δέκατον ὅλον τοῦ ἐνιαυτοῦ χρόνου ὑπάρχει Pp // 88 ἀναπάβεται M ἡ ψυχὴ αὐτοῦ καὶ τὸ σῶμα ἐν Κυρίῳ APp // 89 τοῦ om.I ἀποδεκάτησεν μA: ἀποδεκάτωσεν aIM: ἀποδεκάτισεν Pp // 90 διὰ τῆς νηστίας M τούτων μ

Λοιπὸν ὀφείλει φυλάττεσθαι πᾶς ἄνθρωπος ἀπὸ ἀδιαφορίας
 βρωμάτων ἐν ταύτῃ τῇ νηστεία, καθὼς λέγουσιν οἱ ἅγιοι πατέρες
 ὅτι ἡ ἀδιαφορία τῶν βρωμάτων γεννᾷ τῷ ἀνθρώπῳ πᾶν κακόν.
 Ὅμοίως καὶ ὁ προφήτης Μωϋσῆς γράφει ἐν τῷ Δευτερονομίῳ ὅτι
 95 "ἔφαγεν Ἰακώβ καὶ ἐνεπλήσθη καὶ ἀπελάκτισεν ὁ ἠγαπημένος.
 Ἐλιπάνθη, ἐπαχύνθη, ἐπλατύνθη καὶ ἐγκατέλιπε Θεὸν τὸν
 ποιήσαντα αὐτὸν καὶ ἀπέστη ἀπὸ Θεοῦ σωτῆρος αὐτοῦ".

Εἶδες τὴν πολυφορίαν τῶν βρωμάτων πῶς χωρίζει τὸν ἄνθρωπον
 ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, διότι αἰτία ἐστὶ παντὸς κακοῦ; Εἶτα θέλει ὁμοίως
 100 φυλάττειν ὁ χριστιανὸς τὸ μὴ καταλύειν τὴν νηστείαν χωρὶς
 ἀνάγκης μεγάλης. Πάλιν μετὰ τὴν νηστείαν, μὴ ἐπιζητεῖν τὰ ἡδέα
 βρώματα, μήτε γαστρομάργος ἔσται, μήτε λαίμαργος. Ἔστιν οὖν ὁ
 γαστρομάργος ὁ θέλων μόνον φαγεῖν, ἢ καλὰ ἢ κακὰ οὐ μέλλει
 αὐτῷ, εἰ μὴ μόνον τοῦ γεμίσει τὴν κοιλίαν αὐτοῦ, ὡς ὁ χοῖρος.
 105 Ἄλλος δέ ἐστιν ὁ λαίμαργος, ὅτι οὐ θέλει ὡς ὁ γαστρομάργος πολλὰ
 φαγεῖν, ἀλλὰ τὰ ἡδέα καὶ γλυκέα, τὰ ἀρέσκοντα αὐτῷ καὶ τοσοῦτον
 ἠττάται τῇ ἡδονῇ, ὅτι μένει κρατῶν τὸ βρῶμα ἐκεῖνο ἐν τῷ στόματι
 αὐτοῦ καὶ τοῦτο λέγεται λαίμαργία. Ταῦτα οὖν χρὴ φυλάττειν τὸν
 νηστεύοντα πρῶτον.

91-109 Λοιπὸν... πρῶτον : Doroth. Des saints jeunes (SC 92, 448-450) (92 - 93 καθὼς λέγουσιν ... κακόν :
 Arophth. Patr. Anton. (PG 65, 84) // 95-97 ἔφαγεν... σωτῆρος αὐτοῦ: Deut. 32, 15 // 103-111 Πάλιν ...
 πρῶτον: Athan. Epistulae ad Castorem (PG 28, 873); S.Nili, De octo vitiosis cogitationibus (PG 79, 1437-
 1440 & 1465).

A μPra MI

91 ὀφίλει φυλάττων μ: ὀφείλη φυλάττειν a IA: ὀφίλη φυλάττειν M διαφορᾶς Pp : διαφορίας μ aIA //
 92 καθὼς a μ // 93 διαφορᾶ Pp : διαφορία μα A βρωμάτων Pp γενὰ Pp εἰς τὸν ἄνθρωπον Pp : τὸν
 ἄνθρωπον μ πᾶν κακῶν M // 94 ὁμῖος M προφίτις M: προφήτης om.PpA γράφη M ἐν τῷ
 δευτερονόμιον μ: ἐν τῷ δευτερονόμιον a : ἐν τῷ δευτερονόμιον I : ἐν τῷ δευτερονομίον M // 95
 ἐνεπλήσθη A: ἐπλήσθη M ἀπελάκτισεν μαA : ἀπεγαλάκτισεν M ἠγαπημένος IM // 96 ἐλυπάνθη A:
 ἐληπάνθη M ἐπλατύνθη M ἐγκατέλιπε μ: ἐγκατέλειπε M // 97 ἀπέστη M τοῦ σωτῆρος μ // 98 ἶδες
 Pp: εἶδες M πολυφορίαν IM βρωμάτων Pp πὸς χωρίζει M: χωρίζει Pp μ // 99 ἐτία M ἔστηκεν μ:
 ἐστὶν M εἶτα M ὁμῖος M: ὁμοίος μ // 100 φυλάτην μ τὸ μὴ καταλήοιν M τὸν νόμον καὶ τὴν νηστείαν
 Pp χωρῆς M // 101 μεγάλης ἀνάγκης Pp μὴ ζητεῖν μαPpI: μὴ ζειτῆν M ἡδέα Pp: ἴδια I: εἶδια M //
 102 μέτε M γαστρομάργος ἔστε M λέμαργος MμαAI ἔστι μ // 103 γαστρομάργος M θέλον AM
 φαγῖν ὃ καλὰ ὃ κακὰ M μέλη M // 104 καὶ μὴ μόνον M γεμίσει MμαPpIA τὴν κοιλίαν M χείρος
 μ: χύρος M: χοῖρος aI // 105 ἄλλος δε ὁ λέμαργος ἔστιν M: ἀλλὰ ὁ λέμαργος δὲ ἐστὶν I: λέμαργος μα
 ὅστις οὐ θέλη πολλὰ A: ὅτι οὐ θέλει γαστρομάργος M // 106 φαγῖν M γλυκαία PpαμIA τῷ ἀρέσκοντι
 M : τῷ ἀρέσκοντι Ppα μAI // 109 τοσοῦτον μ ἠττάται M: ἠττάται I τῆς δονῆ μ μένη μ κρατῶν I
 ἐνεκείνω I: ἐκείνω μPpα: ἐνεκείνω M : ἐκείνω A // 107-108 εἰς τὸ στόμα αὐτοῦ μA// 108 τοῦτο add.
 λεμαργία aMμIA

110 Ἐπειτα τούτων, τὸ ψεῦδος, τὴν ἐπιπορκίαν, τὸ μῖσος, τὸν φθόνον,
τὴν βλασφημίαν, τὴν μέθην, καθὼς τινες προφασίζονται λέγοντες·
"Ἄλλον κακὸν οὐ μὴ ποιήσω, εἰ μὴ μόνον τοῦ φαγεῖν καὶ πιεῖν". Ἡ-
κουσες γὰρ ἄνωθεν περὶ τῶν γαστρομαργῶν; Ἄκουσον πάλιν
115 Παύλου τοῦ ἀποστόλου λέγοντος περὶ τῶν μεθύοντων ὅτι "μὴ
μεθύσκεστε οἴνω, ἐν ᾧ ἐστὶν ἄσωτία". Ὡσπερ γὰρ ἡ γαστρομαργία
λέγεται ἁμαρτία, οὕτω καὶ ἡ μέθη λογίζεται ἄσωτία.
Ταῦτα οὖν πάντα, ἀγαπητοὶ μου ἀδελφοί, ὀφείλει ὁ νηστεύων
φυλάττειν μετὰ πάσης ἀκριβείας. Εἰ γὰρ ἐστίομεν καὶ πίνομεν
πολλάκις, νηστείαν οὐ ποιοῦμεν, ἀλλ' οὐδὲ ἐπιμέλειαν τῆς ψυχῆς,
120 οὐδὲ ἀποδεκατισμὸν τῶν ἁμαρτιῶν μας, ἀλλὰ τὴν γαστέρα
ἐμπλείομεν, ὡς οἱ χοῖροι. Οὐ γὰρ ταύτην τὴν νηστείαν ζητεῖ ὁ
Κύριος, οὐδὲ τὸν τοιοῦτον ἀποδεκατισμὸν δέχεται, οὐδὲ τὴν
τοιαύτην ἐργασίαν λογίζεται νηστείαν. Διὰ τοῦτο καὶ ἔλεγεν ὅτι
"ἐὰν θέλετε καὶ εἰσακούσετέ μου, τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς φάγεσθε" καὶ
125 διὰ τοῦτο μαρτυρεῖ πάλιν ὁ προφήτης ἐν τῷ δευτέρῳ ψαλμῷ λέγων·
"Δουλεύσατε τῷ Κυρίῳ ἐν φόβῳ καὶ ἀγαλλιᾶσθε αὐτῷ ἐν τρόμῳ, μὴ
ποτε ὀργισθῆ Κύριος".

110-111 Ἐπειτα...μέθην: Doroth. Des saints jeûnes (SC 92, 454); Ioann. Chrys. In filium viduae (PG 61, 790); Ioann. Chrys. Ad populum Antiochenum 3 (PG 49, 53); Bas. De jejuniis 2 (PG 31, 196); Bas. Comment. in Isaiam prophetam cap. 1 (PG 30, 180); Ἰδιόμελον Ἀποστίχων εἰς τὸν ὄρθρον τῆς Τετάρτης Τυρινῆς ἡχ. α' (ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 97); Ἰδιόμελον Ἀποστίχων εἰς τὸν ἑσπερινὸν τῆς Δευτέρας Α' ἑβδομάδος τῶν Νηστειῶν ἡχ. γ' (ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 190); Εὐχὴ Λειτουργίας Προηγιασμένων (Ἱερατικὸν ΑΔ, σ.157) // 114-115 μὴ μεθύσκεσθε... ἄσωτία: Eph. 5,18 // 124 ἐάν...φάγεσθε: Is. 1, 19// 126-127 Δουλεύσατε...Κύριος: Ps. 2, 11.

A μPpa MI

110 Ἐπειτα, μετὰ τούτων μ: Ἐπειτα τοῦτον Ia : τούτων om. A ψεῦδος M τὴν ἐπιπορκίαν A μῖσος aIA // 111 τινὲς προφασίζοντα M λέγοντες om. A// 112 οὐ μὴ ποιήσω M εἰ μὴ PpaM: ἡ μὴ μὴ καὶ φαγεῖν a: τοῦ φαγεῖν M ποιεῖν μMA// 113 περὶ τῶν γαστρομαργῶν M πάλιν M // 114 τοῦ Παύλου λέγοντος A περὶ M μεθύοντων I // 115 μεθύσκεσθε aPp μA: μεθήσκεσθε M : μεθήσκεσθε I οἶνον A: οἶνον μ : οἶνον M : οἶνω PpaI ἄσωτία am γαστρομαργία M : γαστρομαργία μ // 116 οὕτω M: οὕτω a λογίζεται M ἄσωτία Ia : ἄσωτία M // 117 Ταῦτα μ ἀγαπειτὶ ἀδελφοὶ M : ἀγαπητοὶ ἀδελφοὶ I : ἀγαπητοὶ PpAa ὀφίλει μ : ὀφύλει M : ὀφείλη a : ὀφείλη I: ὀφείλη A ὁ νηστεύων M // 118 φυλάττειν M ἀκριβείας IM οἱ γὰρ ἐσθίωμεν μA: εἰ γὰρ ἐστίομεν M πίνομεν μAa : ποίνομεν M // 119 νηστείαν M ποιοῦμεν M ἐπιμέλειαν M // 120 ἀποδεκατισμὸν μ γαστέρα μα // 121 ἐμπλείομεν M: ἐμπλοῖομεν μα : ἐμπλοῖομεν Pp: ἐμπλοῖομεν I ὡς οἱ χοῖροι om. A τοιαύτην M ζεῖτοὶ M ὁ om.I // 122 τοιοῦτον ἀποδεκατισμὸν M // 123 λογίζεται M νηστείαν A ὅτι M // 126 θέλετε A Ia : θέλεται μMPp εἰσακούσετε PpI: εἰσακούσεται μ aA: ἡσακούσεται M φάγετε μA: φάγεται a I // 125 Τοῦτο μαρτυρεῖ A: μαρτυρεῖ M πάλιν M ὁ Δαυὶδ A // 126 Δουλεύσατε M καὶ ἀγαλλιᾶσθε αὐτῷ ἐν τρόμῳ om.Aμ // 126-127 μῆποτα M ὀργισθῆ I: ὀργισθῆ M

Διὰ τοῦτο παρακαλῶ πάντας ἡμᾶς νηστεύσωμεν καὶ ἀγιάσωμεν
τὴν ἀγίαν ταύτην νηστείαν ἐν φόβῳ, ἐν μετανοίᾳ καὶ ἐξομολογήσει,
130 ἵνα ἀνάπαυσιν εὐρωμεν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν. Γενέσθω γὰρ αὕτη ἡ
νηστεία ἀφορμὴ πρὸς διόρθωσιν καὶ συγχώρησιν. Μικρὸν γὰρ
κοπιάσωμεν καὶ μεγάλως χαρῶμεν.

Ἡμεῖς δὲ ἀμελοῦμεν καὶ ῥαθυμοῦμεν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος
ὄνειδιζὼν ἡμᾶς διὰ τοῦ προφήτου Ἡσαΐου ἔλεγε· "Τὴν νηστείαν καὶ
135 τὴν ἀργίαν καὶ τὰς ἐορτὰς ὑμῶν μισεῖ ἡ ψυχὴ μου". Διατί, Κύριε;
"Διότι οὐκ ἦν εὐπρόσδεκτα ἐνώπιόν μου, οὐδὲ καθαρὰ. Οὐκ ἔτι
λοιπὸν ἀνήσω τὰς ἁμαρτίας ὑμῶν, ὅτι ἐγενήθητέ μοι εἰς πλησμονὴν
πολλήν. Καὶ ὅταν τὰς χεῖρας ὑμῶν ἐκτείνητε πρὸς με, ἀποστρέψω
τοὺς ὀφθαλμούς μου ἀφ' ὑμῶν. Καὶ ἐὰν πληθύνετε τὴν δέησιν, οὐκ
140 εἰσακούσομαι ὑμῶν". Διατί, Κύριε; "Διότι αἱ χεῖρες ὑμῶν αἵματος
πλήρεις". "Ἀλλὰ ἐὰν θέλετε καὶ εἰσακούσετέ μου", λέγει Κύριος,
"λούσασθε καὶ καθαρὸι γίνεσθε". Τοῦτέστιν, λούσασθε μὲ τὰ
δάκρυα καὶ καθαρὸι γίνεσθε διὰ τῆς μετανοίας καὶ τῆς νηστείας καὶ
"ἀφέλετε τὰς πονηρίας ἀπὸ τῶν ψυχῶν ὑμῶν. Παύσασθε ἀπὸ τῶν
145 πονηριῶν ὑμῶν, μάθετε καλὸν ποιεῖν, ῥύσασθε ἀδικούμενον,
κρίνατε ὀρφανῶ καὶ δικαιώσατε χήραν· καὶ δεῦτε διαλεχθῶμεν"
λέγει Κύριος· "καὶ ἐὰν ὣσιν αἱ ἁμαρτίαι ὑμῶν ὡς φοινικοῦν, ὡς
χίονα λευκανῶ. Ἐὰν δὲ ὣσιν ὡς κόκκινον, ὡσεὶ ἔριον λευκανῶ".

134 -135 Τὴν νηστείαν...ψυχὴ μου: Is. 1, 13-14// 136-140 Διότι...ὑμῶν: Is. 1, 14-15 // 140-141 Διότι...πλήρεις: Is. 1, 15 // 141 Ἀλλὰ...μου: Is. 1, 19 // 142- 148 λούσασθε...λευκανῶ: Is. 1, 16-18.

A μPpa MI

128 τοῦτω M ὑμᾶς Pp // 129 ἀγίαν M μετανεῖα καὶ ἐξομολογήσι M // 130 εὐρωμεν AM: ἔβρωμεν μ γενέσθαι I : γενέσθε M αὕτη M // 131 νηστείαν M συγχώρησιν M μικρῶν M // 132 γὰρ om. A κοπιάσωμεν M χαρῶμεν I : χαρῶμεν Pp μMIA // 133-134 Ἐάν δε ἀμελῶμεν καὶ ῥαθυμῶμεν, θέλομεν ἀκοῦση παρὰ Κυρίου διὰ τοῦ προφήτου Ἡσαΐου λέγοντος Pp: ἀμελῶμεν καὶ ῥαθυμῶμεν μαA: ἀμελοῦμεν καὶ ῥαθυμούμεν M Διὰ τοῦτο ἡμᾶς om. MI ὄνειδιζων μ // 135 ἀναργίαν Ppa: ἀργαίαν μ : ἀργίαν A ἡμῶν μισεῖ ἡ ψυχὴ μου MA Διὰ τοῦτο Κύριε M // 136 Διότι M εὐπρόσδεκτος μ ἐνώπιόν μου MA οὐ καὶ a καθαρᾶ PpMA οὐκ ἔτοι A // 137 ἡμῶν Αμα ὅτι ἐγενήθητέ μI M : ἐγεννήθητε I πλεισμονὴν I // 138 πολλοὶ Pp μ : πολλὴν M ὅταν τὰς χεῖρας ἡμῶν A: ὅταν τὰς χεῖρας ἡμῶν M : ὅταν τὰς χεῖρας ὑμῶν Pp ἐκτείναι Ppμ: ἐκτῆναι M: ἐκτείνει a: ἐκτείνετε A: ἐκτείνητε I ἀπόστρεψον μ // 139 πληθύνεται Pp μα : πληθύνεται M: πληθύνετε IA // 140 ἡσακούσομαι A: ἡσακούσωμε ἡμῶν M χεῖρες M : χεῖραις I ἡμῶν μ αἵματος M // 141 πλήρης Pp μM: πλήρις IAa θέλετε PpaIA: θέλεται μM εἰσακούσετε PpI: εἰσακούσεται Αμα: ἡσακούσεται M // 142 λούσασθαι μαAM I // 142-143 Τουτέστιν...γίνεσθε om. PpI μετὰ δακρύων I // 145 καθαρῆ M γύναισθαι M : γίνεσθαι IPpμαA διὰ τῆς μετανίας M: διὰ μετανοίας καὶ ἐξομολογήσεως A // 144 ἀφέλεσθαι aPP μAI πονηρίας M ἡμῶν μαI παύσασθαι μI // 144 -145 ἀπὸ τὸν πονηριῶν M: ἀπὸ τῶν ψυχῶν ἡμῶν cett. ἡμῶν aI μάθεται Mμ καλὸν M ῥύσασθαι M: ῥύσασθαι ΑμαI // 146 κρήνεται M διεκδόσεται M: δικαιώσατε I χήραν A: χήραν Ia διαλεχθῶμεν IM: διαλεχθῶμεν μ // 147 ὄσιν M: ὡσιν A ἡμῶν μ φνικιοῦν M // 148 χίωνα aI: χύωνα M Καὶ ἐὰν ὡσιν A: ἐὰν δὲ ὡση M ὡς μ κόκκινον μMA : κκόκκινον I ὡσεὶ μαPpI

150 Εἶδετε ὄνειδισμὸν τὸν λέγει ὁ Κύριος πρὸς τοὺς ῥαθύμους καὶ
ἀμελεῖς καὶ μὴ μετανοοῦντας; Μετανοήσωμεν ἕως καιρὸν ἔχωμεν
μετανοίας, κλαύσωμεν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, γενώμεθα καθαροὶ
ἀπὸ παντὸς ῥύπου. Ἦνοικται ἡ πύλη τῆς μετανοίας. Μάθωμεν
καλὸν ποιεῖν. Ἐδουλεύσαμεν τῆς σαρκός; Δουλεύσωμεν καὶ τοῦ
155 Θεοῦ. Ἔως πότε ὀκνηροί, ἕως πότε ῥάθυμοι; Ἦνοικται ἡ πύλη τῆς
σωτηρίας καὶ ἡμεῖς ἀμελοῦμεν.

Ἀγαπήσωμεν τὴν νηστείαν τὴν καθαρὰν, ὅτι ἁγιασμός ἐστὶν τῶν
ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ἡμῶν, ὅπως δώῃ Κύριος ὁ Θεὸς τὸν ὑετὸν
ἡμῖν ἐν καιρῷ αὐτοῦ καὶ ἡ γῆ βλαστήσῃ τὰ γενήματα αὐτῆς καὶ
φάγωμεν παλαιὰ παλαιῶν καὶ νέα τῶν νέων. Ἐς γένοιτο πάντα
160 ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν τῆς μερίδος τῶν σωζομένων ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ
Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
Ἀμήν.

157 -158 δώη...αὐτῆς: Lev. 26, 4 // 159 φάγωμεν...νέων: Lev. 26, 10.

A μPra MI

149 Ἰδεταί M: ἴδετε PpaAI: ἴδεταί μ ὄνηδισμὸν M: ὄνιδισμὸν A: ὄνειδισμὸν I τὸ μ πρὸς om. μ
M ἀμελλεῖς μ // 150 μὴ M ἔχομεν A μετανεῖας M // 151 ἐνώπιον M γενούμεθα μ: γενώμεθα M:
γενόμεθα I καθαροῖ M // 152 ἦνοικται ἡ πύλη τῆς μετανοίας A: ἦνοικται τῆς μετανοίας ἡ πύλη μ //
155 ἐδουλεύσαμε μ // 154 ἦνοικται μ: ἦνοικται A μετανοίας A // 156 ἔστι μAPp // 157 ἡμῶν om.
μ ὄπος M // 158 κερῶ M βλαστήσει μαIPp: βλασθήσι M γενήματα μαAPpIM // 159 φαγώμεθα
A παλαιὰ APpI ναῖα M γένητο M // 160 ἐπιτηχεῖν M μερίδος M σωζομένων a αἰῶνας μM
αἰώνων M ἀμήν M

Τῆ Παρασκευῆ τῆς πρώτης ἑβδομάδος

"Ὡς πολὺ τὸ πλῆθος τῆς χρηστότητός σου, Κύριε", δίκαιον ἡμῖν σήμερον μετὰ τοῦ Δαυὶδ ἀναφθέγγασθαι. Καὶ πῶς γὰρ οὐ πολὺ τε καὶ ἐξαισίον καὶ θαυμαστότατον, ὅτι ἐκ τοῦ μὴ ὄντος παρήγαγεν ἡμᾶς τῆ ἰδίᾳ αὐτοῦ χειρὶ πλάσας τὸν ἄνθρωπον; Ὡ τοῦ θαύματος:

5 Ἐνὶ γὰρ λόγῳ δεδημιούργηκε πᾶσαν τὴν κτίσιν, οὐρανὸν τε φημὶ καὶ τὴν ἐν αὐτῇ γῆν τε καὶ θάλασσαν καὶ τὰ ἐπὶ τούτοις. Μόνον δὲ τὸν ἄνθρωπον ὡς δεσπότης ὢν διέπλασε. Καὶ οὐ μέχρι τούτου ἔτι τῆς ἀγαθότητος ἀλλὰ καὶ ἐν φύσῃματι τούτου ψυχὴν νοερὰν καὶ λογικὴν παρεχόμενος καὶ εἰς τὸν εὐλογημένον παράδεισον πολίτην,

10 ἄρχοντα καὶ βασιλέα αὐτὸν ἀπειργάσατο· καὶ παράδεισον, οὗ τὸ κάλλος ἄρρητόν τε καὶ ἀκατανόητον· καί, ὡσπερ πατὴρ οὐράνιος καὶ φιλόστοργος, κληρονόμον καὶ κύριον πάντων κατέστησεν.

Τί οὖν; Ἡπατήθη ὑπὸ τοῦ ὄφρα καὶ τοῦ πονηροῦ δαίμονος καὶ ξένου τοῦ παραδείσου ἐποίησεν. Τί οὖν ὁ πλάσας Θεὸς αὐτόν, τὸν χοῦν ἐκείνον, τὴν γῆν τὴν ἀνείδεν, ἦν ταῖς οἰκείαις χερσὶ διεμόρφωσε καὶ τσαύταις δημιουργίαις καὶ εὐεργεσίαις πεπλούτηκε, ἄρα παρείδεν; ἄρα κατέλιπεν; Οὐ μένουν. Ἀλλὰ ζητήσας ἐπαίδευσεν πρὸς ὀλίγον, ὡς πατὴρ φιλόστοργος. Εἶτα πάλιν,

20 εἰδὼς ἡμᾶς ἀκλινεῖς καὶ ἀδιορθώτους, κατήλθεν ἐκ τῶν κόλπων τῶν πατρικῶν.

1- 21 δίκαιον...πατρικῶν: Philoth. CP. Act. SS. t. c. 76-80; Nect. CP. De festo S. Theodori (PG 39, 1821-1824); BHG 1768-1769 (1 Ὡς πολὺ... Κύριε: Ps. 30, 20 // 3-4 ἐκ τοῦ μὴ ὄντος παρήγαγεν ἡμᾶς: Εὐχὴ Μ. Ἀγιασμοῦ Σωφρονίου Ἱεροσολύμων (Ἱερατικὸν ΑΔ, σ. 253) // 5-13 Ἐνὶ... κατέστησεν : Gen.2, 4-8; Gen.2, 15; Gen.2, 20).

A μPpa MI

Tit. Τῆ Παρασκευῆ τῆς ἀΐβδομάδος, λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὸν μέγαν Θεόδωρον, τό Τύρωνα I: Τῆ Παρασκευῆ τῆς ἀΐβδομάδος, τοῦ αὐτοῦ λόγος εἰς τὸν ἅγιον μεγαλομάρτυρα Θεόδωρον, τὸν Τήρωνα Pp: Τῆ Παρασκευῆ τῆς ἀΐβδομάδος, τοῦ αὐτοῦ λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὸν μέγαν Θεόδωρον A: Τῆ Παρασκευῆ τῆς ἀΐβδομάδος, τοῦ αὐτοῦ λόγος ἕτερος εἰς τὸν ἅγιον μεγαλομάρτυρα Θεόδωρον τὸν Τήρωνα. Δι' εὐχῶν a: Τῆ Παρασκευῆ τῆς ἀΐβδομάδος. Λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὸν μέγαν Θεόδωρον λόγος διδασκαλικὸς. Εὐλόγησον πάτερ M: Τῆ Παρασκευῆ τῆς ἀΐβδομάδος. Τοῦ αὐτοῦ λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὸν μέγαν Θεόδωρον μ // 1 πολλοὶ μ χριστότητός σου a δίκαιον om. Ppa // 3 ἐξέσιον IA ὄντως Aa // 6 καὶ τὰ ἐν αὐτῷ A // 7 ἔστη Pp // 8-9 λογικὴν καὶ νοερὰν A // 10 ἄρχοντα om. Aaμ βασιλέαν μ ἀπεργάσατο Ppaμ: ἀπειργάσατο M οὕτω M // 11 κάλος I: κάλος M ἀκατανόητον M // 12 φιλόπαις καὶ φιλόστοργος A // 14 ὑπατήθη I ὄφρα A // 15 ξένου Pp τοῦ παραδείσου ἐποίησεν. Τί οὖν om. M // 16 ἐκείνων M ἀνήδεν IAa: ἀνήδεν M εἰκίαις M: οἰκίαις μ χερσίν IA // 17 ταῖς αὐταῖς μ // 18 πεπλούτηκεν IPp: πεπλούτικεν μ // 19 ἐπέδουσε M // 20 εἰδός I ἀκλινεῖς I ἀδιορθοτους I

Βαβαὶ τῆς συμπαθείας· Βαβαὶ τῆς ἀγαθότητος· Θεὸς ὢν αἰδῖος καὶ
 ἀθάνατος, ἐσαρκώθη ἐξ ἀγνῆς Παρθένου, τοῦ δούλου φορέσας τὴν
 μορφὴν. Εἶτα ἐσταυρώθη, ἐτάφη, ἀνέστη συναναστήσας ἡμᾶς τοὺς
 25 πεπτωκότας τῇ ἁμαρτία. Τί τούτων φιλανθρωπότερον ἢ
 συμπαθέστερον; Καὶ πολλάκις πατήρ μὲν τὸν ἑαυτοῦ υἱόν, ὃν
 ἐγέννησε καὶ ὃν ἐκ τῶν ἰδίων σπλάγγων παρήγαγε, μικρόν τι
 παρεκτραπέντα τῆς αὐτοῦ βουλῆς ἢ τοῦ αὐτοῦ θελήματος, οὐ
 30 πληγὰς μόνον αὐτὸν μαστιγοῖ, ἀλλὰ καὶ ἀποκηρύττει· μισεῖ τὸν
 ποτὲ φιλούμενον δι' οὐδαμινὴν τινὰ πρόφασιν· καὶ δεσπότης
 ὁμοίως τὸν ἑαυτοῦ οἰκέτην, καὶ πρὸς ὀλίγον ἐκπεπτωκότα τὸν
 ἄθλιον, ποιναῖς καὶ λιμῶ καὶ δεσμοῖς καταπιέσας, τοῦτον
 ἀπεμπολεῖ.

Ἄλλ' ὁ Θεὸς οὐχ οὕτως. Ἡμεῖς δὲ ἐπλάσθημεν, ἐδοξάσθημεν,
 35 ἐτιμήθημεν, μυρίοις ἀγαθοῖς ἐπλούτησεν ἡμᾶς ὁ Θεός. Τῷ δοτῆρι δὲ
 τούτων τί ἀγαθὸν ἀνταπεδώκαμεν; Ἡτιμάσαμεν, ὑβρίσαμεν,
 ἐλυπήσαμεν. Ὁ δὲ οὐ παρείδεν, οὐ μεμίσηκεν, οὐ διώκει. Ἀλλὰ Θεὸς
 ὢν, Πατὴρ καλεῖται παρὰ τῶν ἀγνωμόνων καὶ Ποιμὴν ὁμοίως· "καὶ
 τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ ἡμῶν". Ἀλλὰ καὶ πίπτοντας ἀνιστᾶ
 40 καὶ πταίοντας συμπαθεῖ καὶ οὐκ ἀποδίδωσιν ἡμῖν δίκην ὑπὲρ τῶν
 κακῶν τὴν ἀντίδοσιν, καθὼς φησὶν ὁ προφήτης Δαυὶδ· "Ἐὰν
 ἀνομίας παρατηρήσης, Κύριε, Κύριε, τίς ὑποστήσεται;" Ἄλλ'
 ἐκδέχεται τὴν ἐκάστου ἐπιστροφὴν καὶ μετάνοιαν, καθὼς φησὶν τὸ
 ἀψευδὲς στόμα αὐτοῦ· "Ἐγὼ γάρ εἰμι", φησί, "Θεός, ὁ μὴ θέλων τὸν
 45 θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ἀλλὰ ζῆν αὐτὸν ἐπιστρέφοντα".

22-41 Βαβαί... ἀντίδοσιν : Philoth. CP. Act. SS. t. c. 76-80; Nect. CP. De festo S. Theodori (PG 39, 1824);
 BHG 1768-1769 (23-24 ἐσαρκώθη...μορφήν: Luc. 2, 7; Athan. Sermo in annuntiationem Deiparae (PG 28,
 928); Ioann. Chrys. Filius ex se nihil facit (PG 56, 251); Ioann. Chrys. In sequentem de latrone sermonem (PG
 59, 719); Ioann. Dam. De azymis (PG 95, 392) // 24-25 Εἶτα ἐσταυρώθη... ἁμαρτία: Marc. 15, 16-20; Jon. 19,
 1-16; Matth. 28, 6; Rom. 6, 4; Col. 1, 18; Col. 2, 12; 1 The 4, 14; 1 Cor. 15, 4; Ioann. Chrys. Cur in Pentec. Acta,
 in princip. Actorum 4 (PG 51, 104); Ioann. Chrys. In illud, In faciem ei restiti (PG 51, 381) // 36-37
 Ἡτιμάσαμεν... ἐλυπήσαμεν: Luc. 23, 11; Marc. 15, 16-20; Ion. 19, 1-3 // 38-39 καὶ... ἡμῶν: Ion. 10, 11-19) //
 41-42 Ἐὰν... ὑποστήσεται: Ps. 129, 3 // 44-45 Ἐγὼ... ἐπιστρέφοντα: Ez. 33, 11.

A μPpa IM

23 τὴν om. A // 24 συναναστήσας I: συναναστίσας M ἀνέστη om. Ppa // 25 τοῦτο A // 26
 σηνπαθέστερον M πατήρ om. IM // 27 ὅταν αὐτὸν IM : ὄντα αὐτόν Aαμ ἰδίων αὐτοῦ κόλπων καὶ
 σπλάγγων A// 28 παρεκτραπέντα IAPpaμ // 29 μαστιγεῖ μα μισεῖ φιλούμενον τὸν ποτὲ IPraμ: μισεῖ,
 διώκει τὸν... A // 30 δι' οὐδαμινὴν IAM: δι' ἀδαμιάναται μ: δι' ἀδαμιαίαν Ppa τινὰν πρόφασιν μ // 31
 ἰκέτην IA καὶ om. A τὸν om. IAPraμ // 32 πειναῖς IPp δεσμοῖς I // 34 οὕτως a ἐδοξάσθημεν om. Ppa //
 35 ἐπλούτησεν μ τὸ I δωτῆρη M // 36 ἀγαθῆς M ἀνταποδιδώκαμεν MIμ: ἀνταποδεδώκαμεν APra
 ἠτοιμάσαμεν Ppm: ἠτιμάσαμεν a ὑβρίσαμεν A // 37 ἐληπίσαμεν M μεμίσηκεν μ δειώκει A: διώκει
 M // 38 καλεῖσθαι IAPraμ: καλεῖσθαι M ποιμὴν M ἀγνωμόνων Im ὁμοῖος μ καὶ om. IM // 39 τίσην μ //
 40 συμπαθεῖ I: ἀνιστᾶ μ ἀποδίδει IAαμ: ἀποδίδη Pp ὑμῖν A // 41 ἀντίδωσιν IPraμ // 42 παρατηρήσεις
 Aαμ // 43 ἐπιστροφὴν καὶ μετάνοιαν, καθὼς om. Ppa: ἐπιστροφὴν ... εἰμι om. μ // 44 ἡμῖ M // 45 ἀλλὰ
 καὶ ζῶην ἐπιστρέφοντα μ ἀλλὰ καὶ ζῆν I: ἀλλὰ καὶ ζῆν a αὐτῶν M ἀντιστρέφοντα a

Καὶ πολεμουμένοις βοηθεῖ τε καὶ συναντιλαμβάνεται, τὰ μὲν δι' ἑαυτοῦ, τὰ δὲ διὰ τῶν ἁγίων αὐτοῦ. Ὅς δὴ καὶ τοῦτο τὸ μέγα θαῦμα πεποίηκεν, τελεσθὲν σήμερον ὑπὸ τοῦ λαμπροτάτου καὶ καλλινίκου μάρτυρος Θεοδώρου, τὸν πολλὰς καὶ δεινὰς βασάνους ὑπομείναντα ὑπὲρ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ ἀλλὰ καὶ εἰς κάμινον πυρὸς ἐμβληθέντα
50 ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ δεινοῦ ἀλιτηρίου Μαξιμιανοῦ, ὄνομά ἐστι καπετάνιου νῦν, ὑπὸ Βρίγκα τοῦ πρεποσίτου. Ὅς, αὐτὸς ὁ ἅγιος, καὶ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ πολλὰς ἰάσεις καὶ θαύματα ἐτέλεσε, καταπλήττοντα νοῦν καὶ διάνοιαν, ἅτινα παρακατιῶν ὁ λόγος
55 δηλώσει.

Ἄλλ' ἄρτι, παρακαλῶ, ἀρξαμένου τοῦ διηγήματος πιστῶς τὰς ἀκοὰς ὑφαπλώσατε, ὅπως ἴδητε τὴν ὑπεράπειρον τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητα καὶ τὴν ἀμνησίκακον τοῦ Θεοῦ βοήθειαν, πῶς οὐκ ἔξ
60 ἀρχεκάκου δαίμονος καὶ τῶν αὐτοῦ φίλων ἐμπεσεῖν εἰς ὄλισθον, ἀπωλείας βόθρον.

Τὸ δὲ θαῦμά ἐστι τοιοῦτον, ἐν τοῖς χρόνοις Ἰουλιανοῦ τοῦ Ἀποστάτου καὶ μιανοῦ, τοῦ λαλήσαντος εἰς τὸ ὕψος τοῦ Θεοῦ βλασφημίας πολλὰς καὶ χαλεπὰς καὶ κινούμενος ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ διαβόλου καὶ χεῖραν <ἄραντος> θεομάχον κατὰ τῆς
65 εὐσεβοῦς πίστεως τῶν χριστιανῶν, μηχανίες ποιῶν καὶ ἐνέδρας, τοῦ ἀπολέσαι τὸ γένος τῶν χριστιανῶν καὶ τοῦ χωρίσαι τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγάπης· καὶ τὸν Θεὸν μὲν καταφρονηθῆναι, τὰ δὲ αὐτοῦ σεβάσματα τιμηθῆναι.

46-61 Καὶ πολεμουμένοις...βόθρον: Philoth. CP. Act. SS. Nov. IV (1925), 76-80; Nect. CP. De festo S. Theodori (PG 39, 1825); BHG 1768- 1769 // 62-69 Τὸ δὲ θαῦμα... τιμηθῆναι: Philoth. CP. Act. SS. Nov. IV (1925), 76-80; Nect. CP. De festo S. Theodori (PG 39, 1825-1828) ; BHG 1768- 1769.

A ΣμPpa MI

46 βοηθῆται IM : βοηθεῖται APpaμ // 47 ἑαυτῶν A ὡς Ppa // 48 πεποίηκεν om. IAPpaμ καλλινίκου IA: καλλινίκου M // 49 τὸν IAPpaMμ δυνάς IM ὑπομείναντα APpaμ: ὑπομείνας M Χριστοῦ I // 50 ἐμβληθέντα I: ἐμβληθεῖς AaMμ: ἐμβληθῆς Pp δινοῦ IM ἀλιτηρίου Pp // 51-52 ὄνομα...νῦν om. APpaμ// 52 καπετάνιος IM: καπετάνιου corr. Βρίγκα IM: Βρίγκαν μ πρεποσίτου IAPpaμ: πρεποσίτου M ὡς Σμ // 53 ἐτελέσας IASPpaμ // 54 παρακατιῶν M // 55 δηλώσι M // 56 ἀλάρτι μ πιστός M // 57 ὑφαπλώσαντες I : ὑφαπλώσωντες SMμ: ὑφαπλώσατε scripsi ἴδιτε A ὑπεράγαθον IASμ: ἠπεράγαθον M // 59 πολεμούμενον om. IAPpaμ // 60 αὐτὸν S τὸν... φίλον Ppaμ ἐμπεσὼν Σμ // 61 ἀπωλείας Ppa: ἐν ᾧ ἡλίας Σμ βόθρον MSIPpaμ: βόθρων A // 62 τοιοῦτον Ἰουλιανὸς ὁ Παραβάτης, Κώνστας, Κωνσταντῖνος ὁ μικρὸς καὶ Κωνσταντῖος, οὗτοι εἰσὶν οἱ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου υἱοὶ IM // 62-63 ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ ἀποστάτου καὶ μιανοῦ Ἰουλιανοῦ I: ἐν τοῖς χρόνοις Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτου καὶ Ἀποστάτου καὶ μιανοῦ Ppa // 63 εἰς τὸ ὕψος κατὰ τοῦ Θεοῦ SPpaμ // 64 κινούμενος IM : κινούμενος ASPpa: κινούμενος μ // 65 καὶ om. ASa χεῖραν IMASPpaμ ἄραντος fons // 66 μηχανίες...τοῦ om. I : μηχανίαις ποιῶν PpMAaμ: μηχανίαις καὶ ποιῶν S // 67 τὸ ἀπολέσαι S τοὺς Χριστιανοὺς A χωρῆσαι IAPpa: χωρεῖσαι I: χωρῆσε M: συγχωρῆ S: συγχωρεῖ μ // 68 καὶ τὸν Θεὸν μὲν καταφρονηθῆναι om. Pp καταφρονηθῆναι I: καταφρονηθῆναι M καὶ τὰ IASa // 69 τιμηθῆναι M

- 70 Ὡ τῆς συμφορᾶς Ὡ τῆς μανίας καὶ τῆς λύσεως Ἦθελε μὲν ὁ ἄθλιος τὰ εἶδωλα τιμᾶσθαι καὶ τὸν Θεὸν ὑβρισθῆναι. Καί, ὡς οὖν οὗτος ταύτην τὴν λύσαν ἔχων καὶ τὴν μεγάλην ἀσέβειαν, οὐ διέλειπε καθ' ἡμέραν κολάζειν τοὺς χριστιανούς, τοὺς μὲν ἀνατομάς γαστέρων, τοὺς δὲ τῶν σπλάγχων, ἄλλους ῥαβδισμοὺς σφοδρούς:
- 75 ἐκδάρσεις δωρῶν, ὀφθαλμῶν ἐξορύξεις, ὀδόντων ἐκβλήσεις, γλωσσῶν ἐκτομαί, σοῦβλαι, τήγανα καὶ ὅσα ὄργανα τοῦ θανάτου τοῖς χριστιανοῖς ἐπιτίθετο. Οὕτως οὖν μανεῖς ὁ παμμίαρος, τέλος οὐκ εἶχεν ἀποδοῦναι τῇ δυσσεβείᾳ· καὶ οἱ χριστιανοὶ ἐπληθύνοντο καὶ μάρτυρες ἐφαίνοντο δι' ὑπομονῆς τῶν βασάνων.
- 80 Τούτων οὕτως ἐχόντων, καὶ ἔνδοθεν ὁ δύστηνος Ἰουλιανὸς τῇ κακίᾳ φλογιζόμενος, βουλήν βουλευεται χαλεπὴν καὶ ἀπάνθρωπον. Περισκεψάμενος ὁ παμμίαρος τῆδε κἀκεῖσε, εὐρίσκει, ὡς ὑπενόησεν, μήτε μαστίζειν μήτε θανατῶσαί τινα, εἰ μὴ δι' ἀπογνώσεως τῇ εἰδωλολατρίᾳ παραδοῦναι πάντας, εἰ καὶ ὁ Θεὸς ἐβοήθησεν ἡμῖν
- 85 καὶ τὸ τούτου μηχανήμα ἔλυσεν καὶ τὸ δυσσεβὲς αὐτοῦ πεποίηκε βούλευμα.

70-86 Ὡ τῆς συμφορᾶς... βούλευμα: Philoth. CP. Act. SS. Nov. IV (1925), 76-80; Nect. CP. De festo S. Theodori (PG 39, 1828); BHG 1768- 1769.

A ΣμΡρα ΜΙ

70 μανείας αμ καὶ τῆς λύσεως om. A: λύσης αΜμ // 71 καὶ om. S // 72 οὕτως A λύσαν αμ: λήσαν M εἶχον μ // 73 διέλιπε Ρρμ // 73-74 ἀνατομάς γαστέρας IM: ἀνατομάς γαστέρων αΑΣμΡρ // 74 τὰ σπλάγχνα IASaMμΡρ: τῶν σπλάγχων corr. ραβδισμοὺς omnes codices σφοδρούς omnes codices // 75 ἐκδάρσεις IASΡρα: ἐκδάρσις Μμ δωρῶν ASM ὀφθαλμοὺς S ἐξορύξεις MIA: ἐξορίζεις ΡρSaμ ὀδῶν τὴν S: ὀδόντων μ ἐκβλύσεις IASΡραμ: ἐκβλύσις M // 76 γλωσσῶν μ ἐκτομαί IAPραμ: ἐκτομαί SM σοῦβλαι IASμ: σοῦβλες Ρρ: σοῦβλε M τήγανα IAPρα: τήγανα SMμ ὅσα ὄργανα omnes codices // 77 ἐπιτίθετο μ // 78 ἀσεβεία IASΡρα ἐπληθύνονται S // 79 μάρτυρας S εὐφραίνοντο I: ἐμφαίνοντο ASμ: ἐμφαίνοντο M // 80 δίστινος MIAΣαμ // 81 φλογιζόμενος M βούλεται SPρα: βουλέβετε M // 82 τίδε κακῆσαι I: κακίσαι M // 83 μῆται...μῆται Μμ μαστίζειν IASΡραμ: μαστήζειν M τινάν Ρρ εἰμὶ I // 84 ἐβοήθεισεν I ἡμῖν om.A // 85 καὶ τὸ om.Μμ // 86 βούλημα IASΡραμ

Εὐρὼν γὰρ ὁ δύστηνος τὴν ἀγίαν καὶ θεῖαν ἑβδομάδα ταύτην
 τῆς ἀγίας Τεσσαρακοστῆς πολεμουμένους τοὺς χριστιανοὺς
 χαλεπώτερον, ἄρτι τῆς πρώτης ἡμέρας ἀρξαμένης, προσκαλεῖται
 90 τὸν ἑπαρχον αὐτοῦ, ὁμόφρονα καὶ ὅμοιον τῇ αὐτοῦ ἀπιστία, καὶ
 ἔφη αὐτῷ: "Ἐπειδὴ πολλοῖς καὶ ποικίλοις, ὧ ἑπαρχε, μηχανήμασι
 χρῆσάμενος τῶν χριστιανῶν σβέσαι σέβας οὐκ ἠδυνήθην καὶ εἰς
 μεγάλην φροντίδα εἰμι περὶ τούτου, βουλή ἐκ τῶν θεῶν μοι ἐγεγόνει
 95 καλὴ καὶ ἀναντίρρητος. Ὅτι οἱ χριστιανοὶ τὴν ἑβδομάδα ταύτην,
 τὴν πρώτην, μετὰ μεγάλης σπουδῆς διὰ νηστείας φυλάττουσιν,
 κελεύω, οὖν, ὅσα ὑπὸ τὴν ἀγορὰν εἰς βρώσιν καὶ πόσιν
 προβέβληνται, συσταλῆναι καὶ μηδὲν ἕτερον εἰς τὴν ἀγορὰν
 τεθεῖναι, πλὴν ὧν ἐγὼ παρέξω βρώματα καὶ πόματα μεμιγμένα
 αἵματι τῶν θυσιῶν ἡμῶν. Ἀνάγκη γάρ, τούτου γεγονότος,
 100 ὠνήσασθαι καὶ φαγεῖν πάντα καὶ ὑπακοῦσαι ἡμῖν, ὡς τῆς τῶν θεῶν
 ἀπογευσασμένης θυσίας, ἢ λιμῷ φθαρῆναι".

Ταῦτα ἐκ τοῦ ἀθεωτάτου στόματος ἀκούσαντα τὸν ἑπαρχον
 φάναι λέγεται: "Νῦν οἶδα ὅτι ὄντως καρδία βασιλέως ἐν χειρὶ θεῶν".
 Καὶ ἅμα τὸν λόγον ἢ πράξις παρείπετο. Καὶ τὰ μὲν τῇ ἀγορᾷ
 105 προτιθέμενα οἴκαδε ἀπετέθεντο, τὰ δὲ τοῦ βασιλέως μεμιασμένα
 βρώματα καὶ πόματα τῇ ἀγορᾷ προεβέβληντο.

Τί οὖν ὁ πλάσας ἡμᾶς Θεός; ἄρα παρείδεν ἢ παρεβλέφατο;
 Οὐδαμῶς· Ἀλλὰ ἅμα τὸ δεινὸν τοῦτο καὶ χαλεπώτατον ἔργον τὴν
 σωτηρίαν τοῦ λαοῦ ἐπεξήτησε. Τὸν μεγαλομάρτυραν αὐτοῦ
 110 Θεόδωρον, τὸν ὡς ἀληθῶς Θεοῦ δῶρον, ἐπὶ σωτηρίαν τῆς πίστεως
 ἔστειλεν, ἵνα δοξάσῃ ἐκ τῶν θαυμασίων αὐτοῦ ἔργων τὸν αὐτοῦ
 θεράποντα.

87-112 Εὐρὼν... θεράποντα: Philoth. CP. Act. SS. Nov. IV (1925), 76-80; Nect. CP. De festo S. Theodori (PG 39, 1828 - 1829); BHG 1768- 1769.

A ΣμΡρα ΜΙ

87 εὐρὼν μ δίστινος ΙΑΣαμ τὴν ἀγίαν ἑβδομάδα καὶ θεῖαν α ταύτην om. a // 88 τῆς ἀγίας καὶ μεγάλης
 Α πολεμούμενον τὸν ἐχθρόν, τοὺς Χριστιανοὺς AS: πολεμούμενον τοὺς Χριστιανοὺς Ρραμ // 89
 προσκαλεῖτε μ // 90 τῆς αὐτοῦ ἀπιστίας IM: ἀπιστεία ΑΡρα // 91 πολλῶν καὶ ποικίλων μ: πικίλοις Α:
 πηκίλοις Μ // 92 οὐκ οἰδινήθην Μ τὰ χριστιανῶν σβέσαι ΜΙΡρα: τὸ χριστιανοῖς σβέσαι Α: τὸν
 χριστιανῶν σβέσαι Σμ σέβας om. Ιμ οὐκ εἰδυνήθην a // 93 βουλήν Ρραμ μου ΙΑΣΡρ γεγόνει Ι:
 ἐγεγώνει Ρρ καλλή Ρρ // 94 ἀναντήρητος ΙΑΡρα: ἀναντήρητος S: ἀνατήρητος μ τὴν ἑβδομάδα τῆς
 μεγάλης τεσσαρακοστῆς Α ταύτης Α: ταύτην ΣΜμ // 95 διὰ νηστείας φυλάττουσιν om. Ρρα: φυλάττειν
 Α: ταύτην φυλάττουσι a καίλεβω Μ // 96 πόσιν Ι // 97 συσταλεῖναι ΣΡρα τεθῆναι ΡρΙμ: προβληθῆναι
 Α ὧ μ // 98 πόματα ΙΜ αἵματα τὸν θησιὸν Μ // 99 τούτω Α γεγονότος aSI: γεγονότως Α: γεγονότως
 Ρρ: γεγονώτως Μ ὠνήσασθαι Ι: ὠνεῖσασθαι ΑΣΡρα // 100 ἡμᾶς Α: ὑμῖν αμ ὑπογευσασμένους Α // 101
 φθαρεῖναι ΑΣαμ // 102 ἀθεοτάτου ΙΑαμ ἐκείνου ἀκούσεται Α // 103 φάνει ΙΜ ὄντως ΜΙ: ὄντως om. Α
 // 104 τὸν λόγον ΣΜαΡρ: τῷ λόγῳ ΙΑμ πράξις Ι συνείπετο Ρρα: παρῦπετω Μ τῇ ἀγορᾷ om. Ρρ //
 105 προτιθέμενα ΙΜ εἴκαδε a: οἴκαδε μ // 106 πόματα ΙΑΣΡρα προβέβληνται aΙΣΡρμ // 107 ὁ Θεὸς Ι
 παρίδεν Ι: παρήδεν Μ: παρείδεν αὐτοὺς ἢ Α καὶ παρεβλέφατο a // 108 τὸ δεινὸν τοῦτο καὶ ΙΣΡραμ
 χαλεπώτατον ἔργον ΙΑΣΡραΜ: χαλεπώτατον ἔργον μ // 109 μεγαλομάρτυραν ΙΜ: τὸν μεγαλομάρτυρα Α
 ΣμΡρα // 110 τὸν.....δῶρον om.ΑΡρ Θεόδωρον δῶρον Α ἐπὶ σωτηρία Ρρ // 111 ἔστειλεν ΙΣμ: ἔστειλε Μ
 δοξάσει ΑΣαμ: δοξάσει Μ

Τῷ πατριάρχῃ ἐπιφαίνεται καὶ ἀρχιερέα τῶν χριστιανῶν
 ὑπάρχει φανερώς, οὐκ ὄναρ φαινόμενος, δηλῶν τὸ ἄθεον
 115 τερατούργημα τοῦ Ἰουλιανοῦ καὶ πρὸς αὐτὸν ἔφη· "Πατριάρχα,
 ἀνάστα ἐν τάχει καὶ συνάγαγε τὸ τοῦ Χριστοῦ ποίμνιον καὶ
 ἀκριβῶς ἐξασφάλισαι αὐτοὺς μηδοποσοῦν ἐκ τῶν ἐν τῇ ἀγορᾷ
 προβεβλημένων βρωμάτων ἢ πομάτων ὠνήσασθαι. Ὁ γὰρ
 120 δυσσεβέστατος Ἰουλιανὸς τῷ μιαρῷ τῆς θυσίας αὐτοῦ αἵματι
 ἅπαντα κατεμίανεν. Ὁ δέ γε ἀρχιερεὺς θαυμάσας ἀντέφησε τῷ
 ἁγίῳ· "Καὶ πῶς ἄρα, ὦ κύριέ μου, δυνατὸν τοῦτο γενέσθαι; Τοῖς μὲν
 πλουσίοις, ἴσως δύνανται, ἔχουσιν ἀποκείμενα καὶ τὰ πρὸς χρεῖαν
 αὐτῶν. Τοῖς δὲ πένησι καὶ μηδεμιᾶς ἡμέρας τροφήν ἔχουσιν, τί τῆς
 125 ἐνδείας τῶν ἀναγκαίων παραμυθία γενήσεται;" Ὁ δὲ μάρτυς·
 "Κόλλυβα αὐτοῖς", φησίν, "παρασχόμενος τὴν ἐνδειαν
 παραμύθησαι". Καὶ ὁ πατριάρχης· "Καὶ τί ἂν εἴη ταῦτα τὰ κόλλυβα
 ἀγνοῶ". Ὁ δὲ μάρτυς ἀπεκρίνατο· "Σίτον ἐψήσας", φησίν, "εἰς
 βρῶσιν τούτοις διάνεμε". Καὶ ἵνα δείξῃ πόθεν ὁ ἅγιος παρεγένετο,
 130 λέγει πρὸς τὸν ἐπίσκοπον· "Τοῦτον γὰρ τῇ χώρᾳ τῶν Εὐχαΐτων
 κόλλυβα λέγειν εἰώθαμεν. Οὕτως οὖν ποιήσας, τὸ τοῦ Χριστοῦ
 ποίμνιον ἀβλαβὲς καὶ ἀμίαντον διατήρησον". Καὶ ὁ πατριάρχης·
 "Καὶ τίς εἶ, Κύριε, ὁ οὕτως εὐσπλάγχχνος καὶ φιλανθρώπως τῆς ἡμῶν
 σωτηρίας ἐπιμελούμενος;" "Ἐγὼ εἰμὶ", ὁ ἅγιος ἔφησεν, "ὁ τοῦ
 135 Χριστοῦ μάρτυς Θεόδωρος, ὁ πρὸς αὐτοῦ ἀποσταλεῖς εἰς τὴν ὑμῶν
 σωτηρίαν".

113-135 Τῷ πατριάρχῃ... σωτηρίαν: Philoth. CP. Act. SS. Nov. IV (1925), 76-80; Nect. CP. De festo
 S.Theodori (PG 39, 1829-1832); BHG 1768- 1769.

A ΣμPpa MI

113 ἐπιφένεται SM ἀρχιερέαν SIMμ: ἀρχιερέα καὶ ποιμένα A: ἀρχιερέα Ppa // 114 φανερώς καὶ γὰρ
 ἀληθῶς, οὐκ ὄναρ φαινόμενος A: φανερός...φαινόμενος M ὑπαρ I δηλόν αμ // 117 ἐξασφάλισαι I:
 ἐξασφάλισαι SPra: ἐξασφάλισε M // 117 μηδοποσοῦν IM: μηδοποσοῦν PpSaμ ἐν om. a // 118 πομάτων
 I: πόμα M: ὑπὸ αἵματι S: ὑπὸ αἱμάτων Ppa: ἦπω αἱμάτων μ ὠνίσασθαι I // 119 τῆς εἰδώλων θυσίας A //
 120 κατεμίαναν μ ὁ δὲ γὰρ μ // 121 τῷ ἁγίῳ καὶ πατριάρχῃ a // 122 πλουσίως S: πλουσίος μ
 δύναντε MIAS: δύνανται Ppaμ ἔχοντες aIAS: ἔχοντες Mμ ἀποκείμενα Σμ ἀποκείμενα αὐτῶν a τὴν
 χρεῖαν Pp // 123 αὐτοῖς aPp ἔχουσιν IASPpaμ // 124 τὸ ἀναγκαῖον IASaμ: τὸ ἀναγγέον M // 125
 κόλυβα omnes codices αὐτῆς μ ἔφη ASa ἐνδιαν I // 126 παραμυθήσασθαι IS: παραμυθήσασθαι APpμ:
 παραμυθίσασθαι a: παραμιθήσασθε M Ὁ δὲ πατριάρχης A ἦει AS κόλυβα MIASPpμ // 127
 ἀπεκρίνατο I: ἀπεκρίνατω M ἐψήσας S // 128 διένεμε Ppa δῖξει I: δείξει a: δῖξυ M // 129 τοῦτο
 MIA: τούτω Ppaμ // 130 κόλυβα omnes codices λέγει a ἰώθαμεν aIASμ οὗτος a τῷ a // 131
 διατήρησον Ia // 132 εὐσπλάγχχνος Iμ φιλάνθρωπος ISμ // 133 ἀντιμελλούμενος a εἰμὶ S // 134
 Θεόδωρος, ὁ ἐν Εὐχαΐτα κατοικοῦμενος A ἀποσταλῆς MISμ: ὑποσταλῆς A ἡμῶν SPpaμ

Τί τούτου παραδοξότερον καὶ φιλανθρωπότερον θαῦμα; Ὅντως θαυμαστός ὁ Θεὸς ἐν τοῖς ἀγίοις αὐτοῦ· Ὡς οὖν οὕτως ὁ πατριάρχης ἀκήκοε, θάμβους καὶ χαρᾶς πλήρης ἐξαναστὰς τὸν τοῦ Χριστοῦ λαὸν συνηγάγετο καὶ τὰ τοῦ μάρτυρος θαύματα καὶ ἐπιστασίας καὶ
 140 βοηθείας μηνύματα ἀκριβῶς διηγόρευσε πᾶσι καὶ ἀβλαβὲς τὸ τοῦ Χριστοῦ διεφύλαξε ποίμνιον. Καὶ δὴ τῆς ἐβδομάδος τελειουμένης, τὸ τοῦ Ἰουλιανοῦ μηχανήμα ἀνωφελὲς καὶ ἀνενέργητον ἔμεινεν. Καὶ φανερῶς ἠττηθεὶς ἐξῆρε τὰ τῆς ἀγορᾶς προτιθέμενα μεμιασμένα βρώματα καὶ ἔθηκε τὰ ἐκ συνηθείας. Καὶ οἱ χριστιανοὶ ἔδωκαν
 145 ὕμνον καὶ εὐχαριστίαν τῷ καλλινίκῳ μάρτυρι Θεοδώρῳ καὶ ἑορτὴν φαιδρᾶν τε καὶ ἔκλαμπρον τούτῳ ἐκτετελέκασιν.

Ἐκτοτε καὶ μέχρι τοῦ νῦν, τοῦ θαύματος ἡ ἐνέργεια κηρύττεται εἰς διδασκαλίαν τῶν νηστευόντων χριστιανῶν, ὅτι μεγάλη αὐτῆς ἡ δύναμις ἐστὶ καὶ ἡ βοήθεια καὶ ἡ ἐνέργεια καὶ πολλὰ πλήθη
 150 ἀμαρτημάτων δύναται καλύψαι καὶ ἀφανίσαι ἡ νηστεία ἡ καθαρὰ.

136-150 Τί τούτου... καθαρὰ: Philoth. CP. Act. SS. Nov. IV (1925), 76-80; Nect. CP. De festo S. Theodori (PG 39, 1832-1833); BHG 1768- 1769 (137 θαυμαστός ὁ Θεός: Ps. 64, 5).

A ΣμPpa MI

136 παραδοξότερον PpaM φιλανθρωπότερον a οὕτως SI: οὔτως APr: ὄντο μ // 137 θαυμαστόν μ οὔτος a // 138 ἀκήκουε S // 139 συνηγέρω M: ἐπανηγάγετο Ppa τὴν τοῦ μάρτυρος ἐπιστασίαν aISPpμ βοήθειαν μ // 140 πάντα Pp // 140-141 ἀβλαβὲς διεφύλαξε τὸ τοῦ Χριστοῦ ποίμνιον Pp καὶ [...] τοῦ λαοῦ ἐκείνου τὴν ὑπακοήν. π [...]σπουδαίως ἤκουσα τοῦ πατριάρχου ἐκείνου A// 141 τελουμένης I: τελουμένης M // 142 μηχανήμα IM: μηχανήματα aSPpμ ἀνενέργητον S: ἀνενέργητα Ppa: ἀνενέργητον M ἔμειναν Pp // 143 ἠττηθῆς IA: ἠττειθῆς M ἐξῆρε M ἀγορᾶς Pp μεμιασμένα om. IM // 145 εὐχαριστίαν Σμ μάρτυ A Θεόδωρον μ // 146 φαιδρᾶν τε καὶ ἔκλαμπρον om. M τοῦτον ἐκτελέκασιν μ // 147 ἔκτωτε M καὶ μέθω μέχρι μ κηρύττεται M // 148 νηστευόντων M // 149 πλήθει Ppaμ // 150 δύναντε MS: δύνανται a: δύνατε μ ἀφανίσαι ISM

Ἄλλ' εἰ βούλει καὶ ἕτερον θαῦμα ἐκ τῶν τοῦ μάρτυρος
προσθήσωμεν τῇ ὑμετέρα ἀγάπῃ. Ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Εὐχαΐτων
ἐπαρχία τις ὑπάρχει λεγομένη Ποντοηράκλεια ἀκεῖσε πολλάκις τὸ
γένος τῶν Ἰσσηλιτῶν περιέτρεχον καὶ πολλὴν λαὸν τῶν χριστιανῶν
155 ἐκούρσευον. Ἐκ τοῦ συμβεβηκότος, ἠχμαλώτευσαν καὶ μετ' αὐτῶν
υἴον μονογενῆ χήρας τινός. Ἐπεὶ οὖν ἡ χήρα ἔκλαιεν ἐλεεινῶς καὶ
ἀπαραμύθητα καὶ ἕτερον υἴον οὐκ εἶχε παραμυθήσασθαι τὸν πόνον
αὐτῆς, ἐπορεύετο καθ' ἑκάστην ἡμέραν εἰς τὸν ναὸν τοῦ
160 μεγαλομάρτυρος Θεοδώρου, ἰκετεύουσα αὐτόν, ὀδυρομένη καὶ
κλαίουσα γοερῶς, καὶ πρὸς τὸν μάρτυρα ἔλεγεν· "Οἶδας, ὦ ἅγιε
μάρτυς, ὅτι ἐξ ἀρχῆς τὸν ἐμὸν υἴον τὸν μονογενῆ εἰς σὲ ἀνέθηκα.
Ἐγὼ μὲν αὐτὸν ἐγέννησα, σὸς δὲ υἴος ὑπῆρχε κατὰ χάριν, καὶ
ἔνεκεν τούτου, ἵνα φυλάττης αὐτόν, τὴν ἱεράν σου μνήμην καὶ
165 λειτουργίαν καθ' ἕκαστον ἔτος ἐτέλουν. Νῦν δὲ ἐμὲ τὴν τάλαιναν
καὶ ἐλεεινὴν ἀπερφάνισας παντελῶς καὶ οὐκ ἔχω ποῦ τὴν κεφαλὴν
κλίνειν. Διὰ τοῦτο δέομαί σου, ἅγιε τοῦ Θεοῦ, ἐπεὶ τὸ αἷμα τὸ σὸν
ἐξέχεας ὑπὲρ τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ, διὸ καὶ παρηρησίαν ἔχεις πρὸς
αὐτόν καὶ ὅσα ἂν αἰτήσης δώσει σοι ὁ Κύριος, αἰτῶ σοι καὶ ἐγὼ ἵνα
170 τὸν υἴόν μου ἐλευθερώσης ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας. Ταῦτα δὲ καὶ ἄλλα
πολλὰ ἔλεγε τὸ γύναιον μετὰ δακρῶν καὶ οἰμωγῶν νυκτὸς καὶ
ἡμέρας πρὸς τὸν ἅγιον ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς, ὅπως λυτρώσῃ αὐτόν ὁ
ἅγιος ἐκ τῆς δεινῆς συμφορᾶς τῆς αἰχμαλωσίας, ἐπειδὴ λέγει ὁ
προφήτης Δαυὶδ ὅτι "θέλημα τῶν φοβουμένων αὐτόν ποιήσει
Κύριος".

151-174 Ἄλλ' εἰ βούλει... Κύριος: Philoth. CP. Act. SS. Nov. IV (1925), 76-80; BHG 1768a; BHG 1765f; A. Sigalas in *EEBS* 1 (1924), 314-316; BHG 691f (*de iuvene Mytilenaeo*); Synax. Eccl. CP.; 623³³- 626 (165-166 οὐκ ἔχω ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνειν: Luc. 9, 58; Matth. 8, 20 // 173-174 θέλημα... Κύριος: Ps. 144, 19).

A ΣμΡρα ΜΙ

151 ἡ βούλη IMPραμ: πάλλη βούλη S // 152 ἡμετέρα Σαμ // 153 ἐπαρχία Sa ὑπάρχη μ Ποντοηρακλία a: Ποντοηρακλία Pp: Ποντοηράκλη MI: τὸ Ἡρακλείαν S // 153-154 ἀκεῖσε... πολλάκις om. IM: ἀκεῖσαι πολλάκις τὸ γένος SPραμ // 154 πολλὴν λαὸν Mμ: λαὸν πολλὴν SI: πολλὴν λαὸν Pp: πολλῶν λαὸν a // 155 ἐκούρσεβον IS: ἐκούρσεβον Pρα: ἐκούρσεβον M συμβεβηκότως μ ἠχμαλώτευσαν MISPr: ἠχμαλώτισαν cett. // 156 μονογεννή I: μονογενεῖ S χήρας a ἔκλαιεν SMμ // 157 ἐλεηνῶς IS: ἐλεεινῶς a: ἐλεηνῶς Mμ ἦχε I // 158 παραμυθίσθαι μ // 160 ὀδυρομένη αμ: ὀδυρομαίνη M κλέουσα μ // 161 μονογεννή A: τὸν μονογενῆ om. a // 162 σὺ δὲ ὑπῆρχε Pp: οὐδὲ ὑπῆρχεν a υἴος om. μ // 163 φυλάττης SIAαμ // 163-164 καὶ λειτουργίαν om. I: λυτουργίαν M: λειτουργείαν A // 165 ἐλεηνὴν AM ἀπερφάνησας I: ἀπεφάνησας μ: ἀπερφάνησας PpSa: ἄπερ ἡφάνησας ἕως τέλους A: ἀπερφάνησας M Sigalas // 166 κλίνειν Luc. Matth.: κλίνειν Sigalas omnes codices ἐπέπερ Pραμ: ἐπέπερ S // 167 ἐξέχαιας Aa Δεσπότου μου Χριστοῦ Pρα // 168 ἔχης S αἰτήσεις Asαμ δώσει αμ: δώη IASMPp σει I // 168-169 αἰτῶ σοι...αἰχμαλωσίας om. ASPραμ ἐλευθερώσεις I // 170 ἡ μακαρία γυνὴ Pp οἰμογῶν a: οἰμογῶν M // 172 λυτρώσει aIASμ ἐχμαλωσίας M // 173 αὐτῶν Pp // 174 πληρεῖ ISμ: πληρῆ M: πληροῖ A ὁ Κύριος AS

- 175 Ἐφθασεν ὁ καιρὸς τῆς ἑορτῆς τοῦ μάρτυρος Θεοδώρου. Ἐμνήσθη
 πάλιν ἢ χήρα ὅπως ἐτέλει τὴν ἑορτὴν ταύτην μετὰ ἐπιχαρίας καὶ
 λαμπρότητος καὶ μετὰ δακρῶν ἔλεγεν ἑαυτῇ· "Πῶς καὶ τίνα τρόπον
 ἐκτελέσω τὴν ἑορτὴν ταύτην, τοῦ γλυκυτάτου μου υἱοῦ μὴ
 παρόντος; Ποίοις ὀφθαλμοῖς ἀτενίσω τὸν τόπον ὅπου ἴστατο ὁ
 180 μονογενῆς μου; Πῶς ἐπιβλέψω εἰς τὴν ἱερὰν ταύτην ἀκολουθίαν
 πάντων παρόντων καὶ τοῦ υἱοῦ μου μὴ ὄντος; Πῶς ὑπομείνω ἄνευ
 δακρῶν καὶ στεναγμῶν, διότι τὴν πᾶσαν μου ἐλπίδα ἐστερήθην;
 Τοιγαροῦν δέομαί σου, ὦ τοῦ Θεοῦ γνήσιε δοῦλε, ἵνα μὴ ἀνακωχῆν
 καὶ παραμυθίαν ποιήσης τῆς ἐμῆς χηρείας."
- 185 Ταῦτα μὲν λέγων συνεχῶς, εἰσήρχετο εἰς τὸν ναὸν βρέχων τοῖς
 δάκρυσιν τοῖς ποσὶ τοῦ μάρτυρος καὶ ἐτέλεσε τὴν μνήμην αὐτοῦ. Τί
 οὖν; ἄρα παρείδε Κύριος τὴν δέησιν αὐτῆς; Οὐ. Ἀλλὰ τῇ νυκτὶ ἣ
 ἐπετελεῖτο ἡ μνήμη τοῦ μάρτυρος, αἴφνης ἄωρὶ τῶν νυκτῶν,
 ὑμνούντων καὶ ψαλλόντων τῶν ἱερέων, εὐρέθη τοῦ γυναιίου ὁ υἱὸς
 190 ἐν μέσῳ τῆς ἐκκλησίας, φερόμενος ὑπὸ τοῦ ἀγίου καὶ ὀχούμενος ἐν
 ἵπῳ λευκῷ. Ἦκουσαν δὲ καὶ οἱ πιστοὶ καὶ ἐνάρετοι ἄνθρωποι τὸν
 κρότον τοῖς ποσὶ τοῦ ἵππου καὶ ἐξέστησαν ἅπαντες, ἐπὶ τῷ
 παραδόξῳ θαύματι, τῷ γενομένῳ ὑπὸ τοῦ ἀγίου, ὀρῶντες καὶ τὸν
 παῖδα πῶς ἐξηγεῖτο τὴν τοῦ ἀγίου ἀρπαγὴν ἐκ τῶν μέσων τῶν
 195 Ἀγαρινῶν, καὶ ἔδωκαν αἶνον καὶ δόξαν τῷ Θεῷ καὶ τῷ θεράποντι
 αὐτοῦ Θεοδώρῳ. Καὶ ἄλλων πολλῶν θαυμάτων αὐτόπτης γέγονεν ὁ
 ἅγιος, οὗ ὁ Κύριος πρὸς βοήθειαν τοὺς ἁγίους αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς
 ἀποστέλλεται.

175- 198 Ἐφθασεν... ἀποστέλλεται: Philoth. CP. Act. SS. Nov. IV (1925), 76-80; BHG 1768a; BHG 1765f; A. Sigalas in *EEBS* 1 (1924), 314-316; BHG 691f (*de iuvene Mytilenaeo*); Synax. Eccl. CP.; 623⁵³- 626.

A ΣμPpa MI

175 κερὸς M Ἐμνήσθη MIPpm Θεοδώρου μ // 176 ἐτέλη Pp τὴν αὐτὴν ἑορτὴν APpaΣμ μετὰ
 ευχαριστίας S // 177 ἐν ἑαυτῇ A: αὐτῇ Ppa // 178 τοῦ μάρτυρος A // 179 ποίως S: ποίος μ ὀφθαλμοῖς Σμ
 τῶπον ἴστατο M // 180 μονογενῆς IA ἐπίβλεψον S ἀκολουθείαν a // 181 μονογενοῦ μου SPr:
 μονογενοῦς μου a ὄντως S // 182 ἡμῶν A τὴν παρούσαν SPraμ ἐστερορήθην Pp: ἐστερορίθην a //
 183 ἢ ὡς τὸ λοιπὸν τοὶ γὰρ οὖν I: τί γὰρ οὖν a: ὡς τὸ λυπὸν τοὶ γὰρ οὐ M ὁ τοῦ Θεοῦ a γνήσιε φίλε μ
 μοι I ἀνακωχῆν IAaμ // 184 καὶ παραμυθίαν om. a καὶ παραμυθίαν τῆς ἐμῆς χηρείας ποιήσης Pp: τῆς
 ἐμῆς χηρείας ποιήσεις aμ: τῇ ἐμὴ χήρᾳ M χήρας I: χηρείας S ποιήσεις I // 185 λέγων MASPrμ βρέχοντος
 Ppa:βρέχον M: βρέχω μ // 186 τοὺς πόδας Sigalas // 187 ἄρα om. μ οὐ om. μ // 188 αὐτοῦ τοῦ μάρτυρος
 A ἔφνης ISaμ: ἔφνης A: ἔφνης M ἀοράτων ASaμ: ἀωράτων M: ἀωρὶ τῶν corr. (cf. Sigalas, p. 316) // 189
 εὐρέθη A: ἐβρέθη M // 190 ὀχούμενος S // 191-192 τῶν κρότων I: κρότων M // 192 ποσὶν omnes codices //
 192-193 τὸ παράδοξον θαῦμα τὸ γενομένον IAPraμ: τὸ παράδοξον θαύματα τοῦ ἀγίου M // 193-194
 ὀρῶντες...ἀγίου om. μ // 194 ἐξηγήτω S: ἐξηγήτω M // 195 Αγαρινῶν A δοξολογίαν SPra τῷ Θεῷ ημῶν
 M // 196 Θεωδῶρος A γεγωνῶς SIPp:γενόμενος A: γεγωνῶς M // 198 ἀποστελλομένους SIa:
 ἀποστελλομένους APp: ἀποστελλόμενος μ: ἀποστελλόμενος M: ἀποστέλλεται scripsi καὶ νῦν καθ'
 ἐκάστην βοηθοῦντας A

200 Τρίτον θαῦμα· "Τοὺς στρατιώτας παιδεύεις τῆς ἀρπαγῆς ἀπέχεσθαι". Στρατιώτης τις ἔχων μεγάλην πίστιν εἰς τὸν μέγαν μεγαλομάρτυρα Θεόδωρον, ἔμελλε πορευθῆναι εἰς πόλεμον· καὶ προσκυνήσας αὐτὸν ἐπορεύθη· καὶ ὑποστρέψας ἐκ τοῦ πολέμου μετὰ νίκης μεγάλης, ἐπορεύθη πάλιν προσκυνῆσαι αὐτὸν· καὶ ἐκβαλὼν τὸ σπαθίον αὐτοῦ ἐχάρισεν αὐτὸ εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐν τῇ
205 λάρνακι, ἔνθα τὸ τίμιον αὐτοῦ σῶμα ἐτίθει, πάνυ ἀκριβὸν μετὰ λίθων καὶ χρυσίου ἱκανοῦ, καὶ ὑπέστρεψε μετ' εὐχαριστίας.

Ἔτερός τις στρατιώτης ἐπορεύθη καὶ αὐτὸς προσκυνῆσαι τοῦ ἁγίου τὸ λείψανον, διὰ τὸ περιβόητον εἶναι τὸν ἅγιον ἐπὶ πᾶσι· καὶ βλέψας τὸ σπαθίον τὸ ὠραιότατον ἐκεῖνο τὸ κεκοσμημένον, ἐτρόθη
210 διὰ τοῦ ἔρωτος τῆς ἀγάπης τοῦ ἐπάραι αὐτό, λέγων ἐν τῇ αὐτοῦ διανοίᾳ· "Τούτου χρεία τῷ ἁγίῳ οὐδεμία ὑπάρχει. Μᾶλλον ἐγὼ, στρατιώτης ὢν, πρέπει βαστάζειν αὐτὸ διὰ εὐλογίαν καὶ βοήθειαν τῶν πολέμων".

Ταῦτα λογιζόμενος ὁ στρατιώτης λαβὼν τὸ σπαθίον ἐκ τοῦ
215 μνήματος τοῦ ἁγίου ζώννυται αὐτὸ καὶ προσκυνήσας ἀπῆει χαίρων. Ἐξερχόμενον δὲ τῆς ἐκκλησίας ἐτύφλωσεν αὐτὸν ὁ ἅγιος καὶ οὐκ εἶδε ποῦ πορεύεται ὁ στρατιώτης. Μετανοήσας οὖν ὑπέστρεψε πάλιν τὸ σπαθίον εἰς τὸ μνήμα τοῦ ἁγίου καὶ εὐθέως ἀνέβλεψε. Ἴδὼν δε πάλιν τὸ κάλλος αὐτοῦ, ἐδόκει ὅτι ἡ τύφλωσις ἐκεῖνη οὐκ
220 ἐγεγόνει ὑπὸ τοῦ ἁγίου· πάλιν λαμβάνει τοῦτο καὶ ζώννυται· καὶ ἐλθὼν πάλιν τοῦ ἐξελθεῖν ἐκ τοῦ ναοῦ, ἔμεινε τυφλός.

199-221 Τρίτον... τυφλός: Philoth. CP. Act. SS. Nov. IV (1925), 76-80; BHG 1768a; BHG 1765f; A. Sigalas in *EEBS* 1 (1924), 328-329 (199-200 Τοὺς στρατιώτας... ἀπέχεσθαι: β' Ἰδιόμελον ἐσπερινοῦ Παρασκευῆς Α' ἑβδομάδος τῶν Νηστειῶν Ἦχ. β' (βλ. ἔντυπον Τριῶδιον ΑΔ, σ. 274).

ΣμΡρα ΜΙ

199 Τρίτον θαῦμα om. M: Ἔτερον θαῦμα SPpm Τὸ στρατιώτας I: Ὁ στρατιώτης παιδεύει ὁ τῆς ἀρπαγῆς SPra: Ὁ στρατιώτας πεδέβεις M // 200 Ὁ στρατιώτης μ // 200-201 μέγαν μεγαλομάρτυρα I: μέγαν μεγαλομάρτυρα M // 201 ἔμελεν IM // 202 ἐπορεύθην M ὑποστρέψαντος IAM ὑπὸ τοῦ πολέμου M // 203 προσκυνῆσαι Σμ // 204 ἐκβάλλον Sa σπαθίων S αὐτοῦ om. IM: αὐτὸν Σμ // 205 ἐτέθη I: ἐτίθη SPram σπάθον S πάνυ om. Pp: πάνη M: πάθον μ // 206 λίθον Σμ: λήθον M χρυσίον S εὐχαριστίας αμ // 208 λήψανον ISam: λύψανον M: διὰ τὸ λύψανον, διὰ τὸ περιβόητον S ἐν τοῖς πᾶσι a // 209 ὀρεώτατον ἐκεῖνων τὸ κεκοσμημένον M: ἐκεῖνον μ // 210 ἐπάρε αὐτὸν M // 211 τοῦτο ISPram οὐδεμίαν μ ὑπάρχοντος SPra // 211-212 ἐγὼ στρατιώτης, ἐγὼ πρέπει βαστάζω μ // 212 βαστάζων IPra: βαστάζω M διὰ τὸ εὐλογίαν μ // 213 των πολεμίων Pp: τῶν πολλῶν a // 214 λογιζόμενος M λαμβάνη Σμ // 215 ζώννυται S: ζώννυται αμ: ζώννυται M ἀπέχη Σμ: ἀπήχθη Ppa: ἀπή M: ἀπεῖη AI // 216 ἐξερχόμενος aISPp: ἐξερχόμενος M // 219 κάλος I ἐδόκη I: ἐδώκει Σμ: ἐδώκη M // 220 ἐγεγόνη I: ἐγεγόνη M πάλιν μ // 221 διεξελθεῖν a

Ἐλθὼν δε ὁ ἱερεὺς ὁ προσεδρεύων τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ ἁγίου καὶ ἰδὼν τὸν στρατιώτην τυφλόν, ἤρξατο ἐπερωτᾶν αὐτόν· "Τί τὸ συμβάν σοι;" Ἦρξατο οὖν λέγειν καταλεπτὸν τὴν αἰτίαν, παρακαλέσας οὖν τὸν ἱερέα τοῦ ποιῆσαι παράκλησιν πρὸς τὸν ἅγιον, τοῦ συμπαθῆσαι αὐτῷ. Ἐπιδουὺς ὄπισθεν εἰς τὸν ἅγιον καὶ τὸ σπαθίον αὐτοῦ καὶ τὸ τοῦ ἁγίου καὶ ὑπέρπυρα ἑκατὸν, μόνον ἵνα ἀναβλέψῃ, καὶ λαβὼν ὁ ἱερεὺς ἔλαιον ἐκ τῆς κανδήλας τοῦ ἁγίου, ἤλειψε τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ στρατηλάτου καὶ ἀπῆλθε βλέπων, δοξάζων τὸν Θεὸν καὶ τὸν αὐτοῦ θεράποντα, μεγαλομάρτυρα Θεόδωρον.

Ἔτερον "Μάταιον δρασμὸν ἐπέχεις οἰκετῶν". Συνήθης οὖν ὁ ἅγιος ἐν τοῖς πολλοῖς αὐτοῦ τέρασι καὶ σημείοις φανερώς ἐπιδεικνύων τοῖς πᾶσι, ζημίας φανέρωσιν ποιῶν καὶ δρασμὸν οἰκετῶν, πῶς καὶ τίνι τρόπῳ οἱ ἐρχόμενοι ἄνθρωποι ἐν τῷ μνήματι αὐτοῦ μετὰ πίστεως ἐλιτάνεον αὐτὸν εἰλικρινῶς περὶ τινος πράγματος ἢ καὶ ζημίας; Ἐτελεῖτο ἡ λειτουργία καὶ ἔμενεν ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ὁ ζητῶν καὶ ὑπνωττεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ· καὶ ὁ μέγας μάρτυς ὄναρ ἐπιφαίνεται καὶ ἐφανέρωσεν τὸ πρῶγμα ἐκεῖνο, ὅπερ ἐζήτη.

222- 231 Ἐλθὼν... Θεόδωρον: Philoth. CP. Act. SS. Nov. IV (1925), 76-80; BHG 1768a; BHG 1765f; A. Sigalas in *EEBΣ* 1 (1924), 328-329 // 232-239 Ἔτερον θαῦμα... ὅπερ ἐζήτη: Act. SS. Nov. IV (1925), 60-71 in *infirmis pagellis*; BHG 1765f; A. Sigalas in *EEBΣ* 1 (1924), 334-336 (232 Μάταιον...οἰκετῶν: β' Ἰδιόμελον ἐσπερινοῦ Παρασκευῆς Α' ἑβδομάδος τῶν Νηστειῶν Ἦχ. β' (βλ. ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 274) .

ΣμΡρα MI

222 ὁ εἰσεδρεύων Ρρα: ὁ σεδρεύων Σμ: ὁ προσεδρέβων M // 224 λέγει μ λεπτήν Σμ: καταλεπτῶς Ρρ: καταλεπτῶν M // 225 παρακαλέσας οὖν τὴν αἰτίαν τοῦ ἱερέως Ρρα ἱερέαν ΙΣμ // 226 αὐτὸν Sa ὄπισθεν M καὶ om. a // 227 ὑπέρπυρα MI: ὑπέρπυρα S // 228 ἀναβλέψει I: ἀναβλέψην M ὁ ἱερεὺς om. SPp καδύλας M // 229 εἴληψεν IS: ἄλειψεν a: εἴλυψεν M ὁ βλέπων a // 231 μεγαλομάρτην I: μεγαλομάρτης M: μεγαλομάρτυρα μ Θεόδωρον om. Ρρ // 232 ἕτερον θαῦμα ἄταιον δρασμὸν ἐπέχεις οἰκετῶν S: ἕτερον. μέτεον δρασμὸν ἐπέχεις οἰκετῶν M: ἕτερον θαῦμα, αἴτιον δρασμὸν ἐπέχεις οἰκετῶν μ: ἕτερον I Μάταιον...οἰκετῶν om. I // 233 πολῆς M σημοῖς M // 234 τῆς πᾶσιν M S ζημίας M ποιεῖν SPραμ καὶ δρασμὸν I: καὶ δρασμῶν S οἰκετῶν I // 235 τήνῃ τρώπῳ M: τίνει τρόπῳ μ // 236 ἐλιτάνεον Σμ: ἐλιτάνεον a: ἐλυτένεβον μ εἰλικρινῶς S: εἰλικρινὸς Ρρ: εἰλικρινῶς M εἰ καὶ Ρρ: ἢ μὲ M // 237 ζημίας M Καὶ ετελείτω Ρρ: καὶ ετελείωσεν a: ετελήτω M // 238 ὑπνωττεν I: ὑπνωνττε S: ὑπνωττε μ: ὑπνοτται Ρρ: ὑπνωται a: ἦπνωτεν M: ὑπνωττεν scrīpsi // 239 ἐπιφαίνεται I: ἐπιφαίνεται Ρρα: ἐπιφένετω M: ἐπιφαίνεται μ ἐκεῖνον μ ἐζήτην SPραμ: ἐζήτη MI

240 Ἄρχων τις εὐλαβῆς, ἔχων μεγάλην πίστιν καὶ ἀγάπην πρὸς τὸν
μέγαν μεγαλομάρτυρα Θεόδωρον, ἀποδράσας τις οἰκέτης αὐτοῦ
ἐντιμος καὶ καλός, καὶ ἀναζητήσας αὐτόν, οὐχ εὔρε. Καὶ ἦν ἐν
ἀθυμία μεγάλη καὶ λύπη περὶ τοῦ οἰκέτου αὐτοῦ. Τρέχει οὖν πρὸς
245 τὸν ἅγιον μετὰ προσευχῆς καὶ λειτουργίας, ἐξιλεούμενος αὐτὸν περὶ
τῆς φανερώσεως τοῦ οἰκέτου· καὶ μείνας ἐν τῷ ναῷ τρεῖς ἡμέρας καὶ
τρεῖς νύκτας, οὐκ ἐφαίνετο αὐτῷ ὁ ἅγιος καὶ ὁ ἄρχων ἠδημόνει καὶ
ἠγανάκτει. Καὶ τῇ τρίτῃ νυκτί ἐπιφανεῖς αὐτῷ ὁ ἅγιος λέγει πρὸς
250 τὸν ἄρχοντα· "Τί ἀδημονεῖς καὶ ἀγανακτεῖς καθ' ἡμῶν, ὅτι οὐκ
εἰσακούω ὑμῖν περὶ τοῦ οἰκέτου σου; Οὐκ ἤμην ἐδῶ, ἀλλὰ ἐν τῇ
Κωνσταντινουπόλει ἐκελεύσθην ὑπάγειν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἀνήρ
ἅγιος ὀνόματι Ἰωσήφ ὁ Ὑμνογράφος, ἄνθρωπος ἐνάρετος καὶ
φοβούμενος τὸν Θεὸν ἀπέθνησκεν, ὁ πολλὰ τιμήσας καὶ δοξάσας
255 τοὺς ἁγίους πάντας ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, λέγω προφήτας,
ἀποστόλους, ὁσίους καὶ μάρτυρας καὶ πάντας τοὺς εὐαρεστήσαντας
τῷ Χριστῷ, ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας, ἀπολυτίκια καὶ κονδάκια
συγγράφας αὐτοῖς, ἰδίᾳ γλώττη καὶ σοφία, τῇ δοθείσῃ αὐτῷ παρὰ
Θεοῦ. Καὶ διὰ τοῦτο ἐκλήθημεν ἅπαντες, τὰ τάγματα τῶν ἁγίων,
τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἀναφέρειν εἰς τὸ ὕψος τοῦ οὐρανοῦ, μετὰ τιμῆς
καὶ δόξης πολλῆς, ἀντίμισθον τῆς ἀγάπης καὶ τῆς τιμῆς, ἧς ἐτίμησεν
260 ἡμᾶς ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. Διὰ τοῦτο οὐκ ἤμην ἐδῶ. Περὶ δὲ τοῦ
οἰκέτου σου, μὴ ἀδημονῆς. Ὑπαγε εἰς τόνδε τὸν τόπον καὶ εὐρήσεις
αὐτόν". Ἐξυπνος δε γενόμενος ὁ ἄρχων, θαυμάζων τὴν ἀγάπην τοῦ
ἁγίου καὶ τὴν φοβερὰν διήγησιν αὐτοῦ καὶ πορευθεὶς ἐν τῷ τόπῳ
ὅπου εἶπεν αὐτῷ ὁ ἅγιος, εὔρε τὸν οἰκέτην αὐτοῦ, δοξάζων τὸν
265 Θεὸν καὶ τὸν θεράποντα αὐτοῦ μεγαλομάρτυρα Θεόδωρον.

240- 265 Ἄρχων... Θεόδωρον: *Act. SS. Nov. IV* (1925), 60-71 in *infimis pagellis*; A. Sigalas in *EEBS* 1 (1924), 334- 336; BHG 1765f.

ΣμΡρα MI

240 εὐλαβεῖς Σμ πίστιν Μ // 241 μέγαν μεγαλομάρτυρα Θεόδωρον I: μέγαν Θεόδωρον ΣμΡρα τις οἰκέτης αὐτοῦ I: ταῖς οἰκέταις SPra: τοῖς οἰκέταις μ ἐντιμος καὶ καλός IS: ἐντοίμως καὶ καλῶς a: ἐντίμως καὶ καλῶς ΡρΜμ // 242 ραθημία Μ // 243 λύπη Μ αὐτοῦ SPp τρέχη μ // 244 προσοχῆς Ρρα λειτουργίας Μ // 244-245 περὶ τῆς φανερώσεως τοῦ οἰκέτου αὐτοῦ ἐν τῷ ναῷ Ρραμ // 245 διαμένων τρεῖς Ρρα // 246 ἐφένετω Μ // 247 ἐδημόνει αμ: ἐδημόνη Ρρ: ἐνδημόνει S ἠγανάκτη ISΜμ // 248 ἄρχοντα Μ ἀδημονῆς I: ἀδιμωνῆς Μ ἀγανακτῆς IM // 249 ἠσακούω I ἡμῶν μ ἡμουν S: εἶμι ΡρI: εἶμι a: εἶμι μ // 249 εἰσακούω ἡμῖν Μ // 250 κωνσταντινουπόλει Μ ἐκεῖ SPp ὑπάγειν I: ὑπάγει Σμ // 251 Ὑμνογράφος Sa // 252 ὁ πολλὴν // 254 ἐβαρεστήσαντας Μ // 255 κοντάκια Ρρ // 256 δοθεῖσα IPp: δοθήσει S: δωθεῖσα Μ // 257 Θεῷ SPp: τῷ Θεῷ μ // 258 ὕψος Μ τιμῆς Μ // 259 δόξης πολλῆς Μ ἀντίμηστον Μ: ἀντίμηστον μ ἐτοίμησεν μ // 260 κόσμῳ Μ τοῦτο μ εἶμι I: εἶμι Μ // 261 ἀδημονεῖς Ρρ: μὴ ἀδιμωνῆς Μ // 263 διείγησιν Μ πορευθῆς S: ἐπορευθῆ Ρρ ἐν τῷ τόπῳ αὐτοῦ μ // 264 οἰκέτην I δοξάζων I // 264-265 αὐτοῦ, μεγαλομάρτυρα Θεόδωρον, δοξάζων τὸν Θεὸν S: δοξάζων ... αὐτοῦ om. μ

Ἄλλ' ἐπὶ τὸ προκειμένον ἐπανέλθωμεν. Ἀπορήσει δέ τις πῶς καὶ
 τίνι τρόπῳ ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ θαύματα οὐκ ἐπιτελοῦνται ὑπὸ τῶν
 ἁγίων. Διατί; Διὰ τὴν ἀπιστίαν καὶ ἀμέλειαν ἡμῶν καὶ ἀπροσεξίαν
 τοῦ ἀνθρώπου μακρύνοντος, οὐ τοῦ Θεοῦ ἀτονήσαντος. Οὐδὲ οἱ
 270 ἅγιοι ἠλαττώθησαν, μὴ γένοιτο, ἀλλ' αἱ πολλὰ ἡμῶν ἁμαρτίαι
 ταῦτα πάντα διέφθειραν καὶ εἴργησαν, διότι οὐ πορευόμεθα ἐν ταῖς
 ἐντολαῖς καὶ δικαιομασί τοῦ Θεοῦ ἄμεμπτοι, ἀλλὰ βέβηλοι καὶ
 ἁμαρτωλοί, ὧν πρῶτος εἰμὶ ἐγώ· ὅτι "ἐγγίζομεν τῷ Θεῷ μὲ τὸ στόμα
 καὶ ἡ καρδία πόρρω ἀπέχει ἀπ' αὐτοῦ" καὶ "πορευόμεθα ἐνώπιον
 275 τοῦ Θεοῦ πλάγιοι καὶ ὁ Θεὸς πρὸς ἡμᾶς ἐν θυμῷ πλαγίῳ βλέπει"
 καὶ ἡ ὑπεράπειρος εὐσπλαγχνία αὐτοῦ σπλαγχνίζεται πρὸς ἡμᾶς διὰ
 πρεσβειῶν τῶν ἁγίων αὐτοῦ. Ἡμεῖς δε τί ἀγαθὸν ἐποιήσαμεν τῷ
 δοτῆρι τούτων, τῷ Θεῷ; Δῶμεν αὐτῷ ἐλεημοσύνην, ἵνα καὶ ἡμᾶς
 ἐλεήσει ὁ Κύριος, κάλλιστα ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ προτρεπόμενοι
 280 τοῦτο ποιῶν.

Νηστείας τῆς ἀγίας ὁ καιρὸς καὶ καθαρισμὸς τῆς ψυχῆς καὶ
 ἀγνισμὸς τε τοῦ σώματος. Καθάρωμεν ἑαυτοὺς μὴ βρωμάτων μόνον
 καὶ πομάτων, ἀλλὰ παντὸς πάθους· καὶ τὴν νηστείαν ἡμῶν
 συνηγμένην τῇ ἐλεημοσύνῃ κατεργασώμεθα, τὴν δυναμένην ἀληθῶς
 285 ἀναβιβάσαι εἰς αὐτὸν τὸν τῶν οὐρανῶν ποιητὴν τῶν ἀπάντων.
 Πτερόν ἐστιν τῆς εὐχῆς ἡ ἐλεημοσύνη. Ἐὰν οὖν μὴ ποιῆς πτερόν, ἡ
 εὐχή σου οὐ πέταται. Ὅταν οὖν περωθῇ ἡ εὐχή, τότε ἵπταται εἰς
 τὸν οὐρανόν. Ἐλεημοσύνην λέγω τὴν ὡσπερ ἄρμα πυρός· τὴν
 προσευχὴν ἡμῶν ὡς θυμίαμα δεκτὸν τῷ ποιητῇ ἀναφέρουσαν.

266-289 Ἄλλ' ἐπὶ τὸ προκειμένον... ἀναφέρουσαν : Philoth. CP. Act. SS. Nov. IV (1925), 76-80 (273-274 ἐγγίζομεν... αὐτοῦ : Is. 29, 13; Matth. 15, 8; Marc. 7, 6 // 274-275 πορευόμεθα... βλέπει : Lev. 26, 21-24 // 277-280 Ἡμεῖς... ποιῶν : Nect.CP. De festo S. Theodori (PG 39, 1833) // 281-283 Νηστείας... πάθους : Ioann. Chrys. In filium viduae (PG 61, 790); Ioann. Chrys. Ad populum Antiochenum 3 (PG 49, 53); Bas. De jejuniis 2 (PG 31, 196); Bas. Comment. in Isaiam prophetam cap. 1 (PG 30, 180); Athan. PG 29, 6-7; Nect. CP. De festo S. Theodori (PG 39, 1833) ; Ἰδιόμελον Ἀποστίχων εἰς τὸν ὄρθρον τῆς Τετάρτης Τυρινῆς ἡχ. α' (ἐντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 97); Ἰδιόμελον Ἀποστίχων εἰς τὸν ἑσπερινὸν τῆς Δευτέρας Α' ἑβδομάδος τῶν Νηστειῶν ἡχ. γ' (ἐντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 190); Εὐχὴ Λειτουργίας Προηγιασμένων (Τερατικὸν ΑΔ, σ.157) // 283-290 καὶ... ἀναφέρουσα: Tob. 4, 7-11; Is. 58, 7; 4 Regn. 2; Ps. 140, 2; Ioann. Chrys. De jejuniis et eleemosyna (PG 48, 1060); Ioann. Chrys. De poenitentia 7 (PG 49, 332); Ioann. Chrys. PG 61, 790; Ioann. Chrys. In epist. 1 ad Timoth. 8 (PG 62, 540); Ioann. Chrys. De confessione pretiosae crucis (PG 52, 843); Ioann. Chrys. In Matthaicum 54 (PG 58, 539); Ioann. Chrys. De patientia et de consummatione huius saeculi (PG 63, 941); Ioann. Chrys. De jejuniis (PG 62, 732); Ioann. Chrys. Oratio 2 (PG 63, 926); Bas. De jejuniis 1 (PG 31, 173); Athan. PG 29, 7; Nect. CP. De festo S. Theodori (PG 39, 1833).

A ΣμΡρα ΜΙ

266 Ἀπορήσει Ρρ: Ἀπορησῆσαι μ // 267 κερῶ Μ θαῦμα Σ: θαύματι μ οὐκέτι τελοῦνται Ι: ἐπιτελοῦνται Μ // 268 ἀπιστείαν ΣΡρ: ἀπιστίαν Μ // 269 τοῦ ἀνθρώπου om. ΑΙμΡρS μακρύνοντος om. ΑΡρSμ: μακρύνοντος Ι: μακρύνοντος Μ ἀτονήσαντος Ι μΡρ // 270 μὴ γένητω Μ // 271 ἠργησαν Μ // 273 ἐγγίζομεν ΙΑΣμ τοῦ Θεοῦ ΙΡρΑΣμ πρὸς ἡμῖ ἐγὼ Μ ἐγγίζομεν Μ // 274 ἡμῶν Α ἐνώπιον Μ // 275 τοῦ πλάγιον Σμ πλαγίων Σ // 275-276 βλέπει...εὐσπλαγχνία om. μ // 276 ὑπεράπειρος Ι: ὑπεράπυρος Μ πρὸς om. Α // 277 ἡμεῖς Α: ἡμῆς Μ // 278 τούτω Ρρ: τούτῳ Θεῷ μ // 279 ἐλεήσει ΙΑΣμ: ἐλεήσει Μ κάλλιστα Ι: κάλλιστα Ρρ: κάλλισθα Μ // 280 τούτω Ρρ // 281 Νηστείας γὰρ ΙΡρΜμ κερῶς Μ καθαρισμὸς Μ // 282 ἀγνισμὸς Ι: ἀγνισμοῦς Ρρ: Ἀγνοιασμὸς μ Ἐκκαθάρωμεν αΡρ // 283 πομάτων ἀποχῆς Α: πομάτων ΣΡρα // 284 συνηγμένη ΙS: συγκεραμένη μ τὴν ἐλεημοσύνην ΣΡραμ κατεργαζόμεθα αΙΑΣΡρμ: κατεργαζόμεθα Μ // 285 ἀναβιβάσαι Ι: ἀναβιβάσε Μ τὸν οὐρανόν ΙΜ: τὸν οὐρανὸν καὶ ποιητὴν τῶν ἀπάντων ΑΣΡραμ // 286-288 Πτερόν...οὐρανὸν om. Αα // 287 πετάτε ΙΜ ἵπτατε ΙΜ // 288 Παραστήσαι τὴν ἐλεημοσύνην λέγω ὡσπερ ἄρμα ΣΡρ // 289 θυμίαμα Μ δεκτὸν MS ποιητῆ μ

290 Ἐὰν γὰρ νηστεύης τετραήμερα ἢ καὶ ἑξαήμερα, καλὸν γὰρ ἔργον
 ἢ νηστεία, ἐὰν ἔχη τὸν ἑαυτῆς συνεργόν, τὴν ἐλεημοσύνην, εἰπέ μοι:
 Ἐὰν γὰρ νηστεύης σήμερον καὶ παραστῆ σοι πένης λιμῶ καὶ δίψῃ
 πιεζόμενος καὶ μυρίαῖς σε ἰκετηρίαις φωναῖς ἐπὶ ἔλεον
 295 λογισθήσεται, εἴ μὴ μόνον τῆξις σώματος;
 Λοιπὸν καιρὸς ἐστὶ σιωπῆσαι τὸν λόγον. Ἀγαπήσωμεν,
 παρακαλῶ, τὴν νηστείαν καὶ τὴν προσευχὴν καὶ τὴν ἐλεημοσύνην,
 ἵνα ἄξιοι γενώμεθα προσκυνῆσαι τὸν Κύριον ἐν τῇ ἀγία αὐτοῦ
 Ἀναστάσει, ἧς γένοιτο πάντας ἐπιτυχεῖν, τῇ αὐτοῦ χάριτι καὶ
 300 φιλανθρωπία, ᾧ ἢ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

290- 300 Ἐὰν...Ἀμήν : Philoth. CP. Act. SS. Nov. IV (1925), 76-80 (291- 296 Ἐὰν... σώματος: Nect. CP. De festo S. Theodori (PG 39, 1833) // 297 Λοιπὸν...λόγον: Ioann. Chrys. De patientia et de consummatione huius saeculi (PG 63, 941); Athan. Sermo pro iis qui saeculo renuntiarunt (PG 28, 1416); Greg. Naz. Or. 14 (PG 35, 861); Ioann. Dam. Homilia in transfigurationem Domini (PG 96, 561).

A ΣμPpa MI

290 νηστεύεις IASaμ ἢ om. Iaμ καλὸν γὰρ ἔργων M: γὰρ om. SPp // 291 ἔχης SPp: ἔχεις a: ἔχει A συνεργῆ M ἑαυτὸν a Εἰπέ μοι om. A // 292 νηστεύεις IASaμ παρέστη σοι IA: παρέστης σὸς M: παράστη σοι SPpαμ: παραστῆ σοι scripsi λιμῶ M δίψῃ Aa:δύψῃ M // 293 πιεζόμενος M: πιανόμενος μ μυρίαῖς Ppa σε om. IS: σαῖς μ ἰκετηρίοις Ppa φωναῖς om. Σμ ἔλαιον SPpαMμ // 294 καὶ σοὶ οὐκ ἠσακούση A ἐπέλθη MPpIAaμ: ἐπέλθημεν S: ἀπέλθη fons ἐς τίς χερσίν S λυπὸν M // 295 λογισθήσεται M: λογισθήσεται, μὴ ἔχων τὴν ἐλεημοσύνην A: κατεργάσῃται Pp: κατεργάση a ἡμῖν M τῆξι Ppa τοῦ σώματος καὶ ἀσπλαγχνίας A // 296 σοποῖσε M: τὸν λόγον παῦσαι A ἀγαπήσωμαι μ // 297 παρακαλῶμεν Ppa ἀδελφοί μου Σμ προσευχὴν...ἐλεημοσύνην M // 298 ἵνα γενώμεθα ἄξιοι MI: γενόμεθα SaPpμ // 299 εἰς S γένητω M ἐπιτυχεῖν M χάριτι καὶ φιλανθρωπία αὐτοῦ Pp:φιλανθρωπίαν S οὐδ' // 300 καὶ τὸ κράτος om. A τῶν αἰώνων Mμ

Τῆ Κυριακῆ τῆς Ὁρθοδοξίας

"Μακάριοι" γάρ φησίν "οἱ ἀκούοντες τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ φυλάσσουντες αὐτόν". Φησὶ γὰρ ὁ Κύριος ἐν τῷ ἀγίῳ εὐαγγελίῳ τοῦ εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ· "Μακάριος καὶ τρισμακάριός ἐστίν ὁ ἄνθρωπος ὁ ἀκούων τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, οὐχὶ μετὰ ἀκοὴν μόνον,
5 ἀλλὰ καὶ φυλάσσειν καὶ πράττειν αὐτόν". Καὶ ἀλλαχοῦ πάλιν φησὶν ὁ Κύριος· "Οὐ γὰρ οἱ ἀκροαταὶ τοῦ νόμου δίκαιοι παρὰ τῷ Θεῷ, ἀλλ' οἱ ποιηταὶ αὐτοῦ".

Σήμερον γὰρ ἐορτάζει ἡ ἀγία του Θεοῦ ἐκκλησία τὴν ὀρθόδοξον πίστιν τῶν Χριστιανῶν. Ὁρθόδοξος πίστις λέγεται ἦν οἱ θειότατοι
10 καὶ θεοφόροι πατέρες ἐδίδαξαν καὶ ἐβεβαίωσαν καὶ ἐτράνωσαν ἐν συνόδοις ἑπτὰ. Ἐπειδὴ γὰρ πολλοὶ τῶν αἰρετικῶν ἐτόλμησαν εἰπεῖν τὰς ἀγίας εἰκόνας τῶν ἀγίων πάντων εἰδῶλα, τετυφλωμένοι, μὴ εἰδότες τὴν ἀλήθειαν, ἔδοξαν οἱ ἅγιοι πατέρες ποιῆσαι ἐγγράφως τὴν ὀρθόδοξον πίστιν, πῶς μέλλωσιν σέβειν οἱ χριστιανοὶ καὶ πλεον
15 παρ' αὐτῶν μῆτε ἐκβάλλειν μῆτε βάλλειν, ἀλλὰ καὶ ἀνάθεμα ἔθηκαν καὶ τῆς οὐρανοῦ βασιλείας ἐχώρισαν.

1-2 Μακάριοι...αὐτόν: Luc. 11, 28; Luc. 8, 21; Iac. 1, 22 // 2-5 Φησὶν...αὐτόν: Luc. 11, 28 ; Luc. 8, 21; Iac. 1, 22 // 6-7 Οὐ γάρ...αὐτοῦ: Rom. 2, 13; Iac. 1, 22 // 8-16 Σήμερον...ἐχώρισαν: Ioann. Dam. Adv. Constantinum Cabalinum (PG 95, 320); Ioann. Dam. Epistula ad Theophilum imperatorem (PG 95, 348).

A ΣμΡρα ΜΙ

Tit. Συνηγμένα διηγήματα ἐκ πολλῶν βιβλίων καὶ ιστοριῶν. Συναχθὲν δὲ παρὰ ἱερέως κτθ Μάρκου Χάνδακος. Κυριακῆ τῆς Ὁρθοδοξίας P: Κυριακῆ τῆς Ὁρθοδοξίας. Εὐλόγησον, πάτερ p: Συνηγμένα διηγήματα ἐκ πολλῶν βιβλίων καὶ ιστοριῶν. Συναχθὲν δὲ παρὰ ἱερέως κτθ. Μάρκου Χάνδακος Κυρίας Ἀγγέλων. Κυριακῆ τῆς Ὁρθοδοξίας a: Κυριακῆ πρώτη τῆς Ὁρθοδοξίας. Εὐλόγησον A: Τῆ Κυριακῆ τῆς Ὁρθοδοξίας δέσποτα, εὐλόγησον S:Κυριακῆ τῆς Ὁρθοδοξίας. Τοῦ αὐτοῦ περὶ εἰκόνων καὶ περὶ αἰρετικῶν. Εὐλόγησον δέσποτα I:Συνηγμένα διηγήματα ἐκ πολλῶν βιβλίων. Τῆ Κυριακῆ τῆς Ὁρθοδοξίας μ: Κυριακῆ τῆς Ὁρθοδοξίας. Εὐλόγησον πάτερ M // 4 ἐκεῖνος μ μετὰ ἀκοῆς Luc.: μετὰ ἀκοὴν ΜΙΡραμετὰ τὴν ἀκοὴν ΑΣμ // 5 ἀλλὰ... αὐτόν om.S: φυλάσσειν...πράττειν ΙΡραΑμM: φυλάσσει...πράττει Luc. // 8 ἐορτάζει A // 9 τῶν Χριστιανῶν om.S θειότατοι A // 10 θεοφόροι ἅγιοι πατέρες A καὶ ἐβεβαίωσαν om. ΑΣμ // 10-11 ἐν ἑπτὰ συνόδοις Σμ // 12 τετυφλωμένοι I // 13 ἐγγράφως Σμ // 14 τὴν ἀλήθειαν τῆς ὀρθοδόξου πίστεως A μέλλωσιν ΡραSμέλωσιν ΙMμ: μέλλουσι A πιστεύειν ΑΣμ:σέβειν ΙΡραM // 15 πλεον ΡρSμ μετ' αὐτῶν ΙΡρα:παρ' αὐτοῦ A ἐκβάλλειν...βάλλειν ΙM ἀναθέματα a // 16 τῆς οὐρανῶν βασιλείας ΙΡρSμ ἐχώρισαν ΙΡραΑMSμ

Ἔστι δὲ αὕτη· "Πιστεύομεν εἰς ἓνα Θεόν, Πατέρα παντοκράτορα,
 ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων· καὶ εἰς
 20 ἓνα Κύριον, Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν μονογενῆ, τὸν
 ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων, καὶ τὰ ἐξῆς·
 καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ κύριον, τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς
 ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ
 25 συνδοξαζόμενον, δι' οὗ τὰ πάντα ἀγιάζεται· καὶ εἰς τὴν Ἁγίαν
 Τριάδα, τὴν ἀδιαίρετον καὶ ἀπερίγραπτον, τὴν ἰσόθεον καὶ
 ὁμοδύναμον, συναίδιον καὶ συνάναρχον, οὐ γὰρ εἷς ἐξ ἑνὸς
 διηρέθησαν ποτέ, ἀλλὰ ἦν γὰρ ὁ Πατὴρ ἀεὶ σὺν τῷ Υἱῷ καὶ ὁ Υἱὸς
 σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον σὺν ἀμφοῖν. Οὕτως
 προσκυνῶ καὶ δοξάζω τὴν Ἁγίαν Τριάδα, ἐν τρισὶν ὑποστάσεσι
 30 ἁγιωτέραν τῶν Χερουβὶμ καὶ ὑψηλοτέραν τῶν οὐρανῶν, ὡς
 τεκοῦσα<v> ἐν σαρκὶ τὸν ἓνα τῆς Τριάδος, Χριστὸν τὸν Θεόν, τὸν
 δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν γενόμενον
 ἄνθρωπον καὶ σταυρωθέντα ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου καὶ παθόντα καὶ
 35 εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς" καὶ τὰ
 ἐξῆς.

17-35 Πιστεύομεν...Πατρὸς: G. L. Dosseti, *Il simbolo di Nicea e di Costantinopoli. Edizione critica*, Roma 1967, 226- 240; Γεωργίου Ζώρα, Ἑμμετροὶ διασκευαὶ τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως, εἰς τὸν ἀφιερωματικὸν τόμον *Χαριστήριον εἰς Ἀναστάσιον Κ. Ὀρλάνδον*, τ. 3, Ἀθήνα 1966, σ. 190-191.

A ΣμΡρα ΜΙ

17 Πιστεύομεν IΡpSaμ // 18 τὸν ποιητὴν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς Aμ // 19 τὸν μονογενῆ om. Pp: μονογενῆ A // 22 τῷ aIA συνπροσκυνούμενον IAS: τὸ συμπροσκυνούμενον om.μ // 23 ἀγιάζονται A // 24 Τριάδα Σμ τὴν ἀδιαίρετον καὶ ἀπερίγραπτον om.I // 26 διερέθησαν aSIμ // 27 σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ ὁμοούσιον καὶ ὁμοδύναμον. Μία θεότης, μία δύναμις, μία οὐσία, εἷς Θεὸς ἀληθινός, πιστευόμενος καὶ δοξαζόμενος Pp καὶ τὸ ἅγιον σὺν τῷ υἱῷ καὶ ὁ υἱὸς σὺν τῷ πατρὶ καὶ τὸ ἅγιον συναφεῖν πνεῦμα μ συναφεῖν ASI:συναφεῖ M: σὺν ἀμφοῖν corr. // 28 Τριάδα S // 29 θεότηταν SM // 30 ἁγιωτέραν τῶν οὐρανῶν Σμ ὑψηλοτέρα Pp // 31 τεκοῦσα PIPaASμM: τεκοῦσαν scripsi // 32-33 γενόμενος ἄνθρωπος aAISμ // 33 παθόντα A // 34 ἀνελθόντα a // 35 ἐν δεξιῶν A

40 Εἶτα τιμῶμεν καὶ τοὺς ἁγίους αὐτοῦ, τοὺς ὑπὲρ αὐτοῦ
 ἀθλήσαντας· τὸν ἅγιον Ἰωάννην τὸν Βαπτιστὴν καὶ τοὺς λοιποὺς
 προφήτας· τοὺς πανευφήμους ἀποστόλους, τοὺς κηρύξαντας τὴν
 45 πίστιν εἰς πάντα τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης· τοὺς ἁγίους μάρτυρας,
 τοὺς ἐκχέοντας τὸ αἷμα αὐτῶν ὑπὲρ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ, οὓς ὁ
 Θεός [...] διὰ τῶν πρεσβειῶν αὐτῶν σωζόμεθα πάντες ἡμεῖς. Εἰ μὴ
 γὰρ διὰ Χριστὸν οὐχ ὑπέμειναν ταῦτα πάντα, οὐκ ἂν εἶχαμεν
 50 ἀνάγκην προσκυνεῖν αὐτοὺς ἢ ἐορτάζειν. Πολλὰ γὰρ σώματα τῶν
 ἁγίων μύρα ἔβλυσαν καὶ πολλὰ πάθη τῶν ἀνθρώπων ἐθεράπευσαν.
 Διὰ τοῦτο καὶ τὰς ἁγίας εἰκόνας αὐτῶν τιμῶμεν καὶ προσκυνοῦμεν
 καὶ ἀσπαζόμεθα, οὐχ ὡς θεούς, μὴ γένοιτο, ἀλλ' ὡς γραφὴν καὶ
 55 ἐξήγησιν καθαρὰν. Οὐ γὰρ αἱ εἰκόνες τῶν ἁγίων ἐστὶν ἢ τοῦ
 σώματος μορφὴ καὶ ἡ δέησις, ἀλλὰ τὰ τῶν σωμάτων αὐτῶν πάθη, ἃ
 ὑπέμειναν διὰ Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν. Ὡσπερ γὰρ πολλάκις
 πολλοὶ πατέρες τὰς εἰκόνας τῶν ἑαυτῶν τέκνων ἐζωγράφησαν εἰς
 τοὺς οἴκους αὐτῶν ἢ παῖδες τῶν ἑαυτῶν πατέρων διὰ τὸν πόθον καὶ
 τὴν σχέσιν, ὡς εἶπομεν ἦνπερ εἶχον πρὸς ἀλλήλους καὶ ἀσπάζονται
 55 αὐτούς, οὕτως χρὴ λογίζεσθαι καὶ ἐπὶ τὲς τῶν ἁγίων εἰκόνες εἰς
 ἀγάπην καὶ ὑπόμνησιν καὶ διόρθωσιν τοῦ βίου ἡμῶν.

37-50 Εἶτα...Κύριον: Ioann. Dam. Adv. Constantinum Cabalinum (PG 95, 312) // 51-55 Ὡσπερ...ἡμῶν:
 Ioann. Dam. Adv. Constantinum Cabalinum (PG 95, 313).

AM ΣμPpa MI

37 ὑπὲρ αὐτὸν IPraSμ // 39 προφήτας A // 41 ἐκχαίοντας aASl αὐτὸν S // 42 διὰ πρεσβειῶν PpaASlμ
 σωζόμεθα aSlμ ἡμεῖς Am:ἡμῆς S Eiml AS:ἡμεῖς μ // 43 εἶχουμεν S // 44 πολλὰ πάθη γὰρ σώματα μ // 45
 πλήθει IPra:πλήθη M // 46 τιμῶμεν om. ASμ // 48 εἰκόνας PpaA // 50 Καὶ ὡσπερ AS καὶ Κύριον a // 51
 τέκνων...αὐτῶν om. μ ἐν ταῖς οἰκείαις A:ἐν οἴκοις S // 52 οἱ παῖδες I τοὺς ἑαυτῶν πατέρας A:τὸν
 ἑαυτὸν πατέρα μ τῶν πόθων S σύγχησιν μ // 53 εἶπομεν PpaA καὶ αὐτὰς A: αὐτὰς S // 53-54
 οὕτως...τὲς om. μ // 54 χρεῖ I // 55 εἰς ὑπόμνησιν καὶ ἀγάπην A

Καὶ πάλιν ἔμελλον ἔρχεσθαι τὰ ἔθνη καὶ πρὸς ἐπίδειξιν τῶν πιστευόντων εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν. Εἰκονογραφοῦμεν τὰς εἰκόνας πάντων τῶν ἁγίων πρὸς ἐπίδειξιν τῆς καλῆς αὐτῶν μαρτυρίας. Ἀπεγράφησαν πρῶτον ἐν τοῖς βιβλίοις, εἶτα καὶ ἐν τοῖς τοίχοις τῆς 60 ἁγίας ἐκκλησίας καὶ ἀναγινώσκειται ἡ Γραφή καὶ ἐξηγεῖται μὲν τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον καὶ δείκνυσι τὴν τοιαύτην ἐξήγησιν· καὶ λέγει ὁ εἰκονομάχος· "Εἶπέ μοι τί προσκυνεῖς εἰς τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον; Τὴν ὕλην τοῦ εὐαγγελίου, τοῦτέστι ξύλον, χαρτίον, μελάνι, ἐπικόσμησιν ἢ τοὺς λόγους καὶ τὴν ἐξήγησιν αὐτοῦ;" Οὕτως λοιπὸν καὶ εἰς τὰς 65 ἁγίας εἰκόνας οὐχὶ τὴν σανίδα τιμῶμεν οὐδὲ τὸν τοῖχον, οὐδὲ τὴν ὕλην τῶν χρωμάτων, ἀλλὰ τὸν χαρακτῆρα τοῦ σώματος τοῦ Κυρίου μου, τῆς Θεοτόκου καὶ πάντων τῶν ἁγίων.

56-61 Καὶ πάλιν... ἐξήγησιν: Ioann. Dam. Adv. Constantinum Cabalinum (PG 95, 313) // 61-67 Καὶ λέγει...ἁγίων: Ioann. Dam. De imaginibus or. 3 (PG 94, 1353 & 1358).

A ΣμPpa MI

56 ἔμελλον om. Pp:ἔμελων M // 56-58 τῶν...ἐπίδειξιν om. μ // 58 πάσας a αὐτῶν ἡμῶν PpaM // 59 βιβλίοις M τείχοις IPraAS:τήχοις μ:τήχης M // 60 καὶ ἐξηγεῖται αὐτὴν αἱ εἰκόνες· τὰ πάθη, τοὺς πόρους, τὸν τόπον καὶ τὰ ὀνόματα αὐτῶν. Οὕτως καὶ τὰ ἅγια πάθη τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν αὐτοῦ γέννησιν, τὴν σταύρωσιν, τοὺς ἐμπτυσμούς, τοὺς ῥαπισμούς καὶ τὰ λοιπὰ ASμ // 61-62 καὶ δείκνυσι ... εὐαγγέλιον om. per homoeteleuton A καὶ εἰ ὁ κωνογράφος Pp: εἰκονογράφος a:εἰκονογράφος M:καὶ ὁ εἰκονογράφος λέγει Σμ // 63 ξύλω, χαρτίω, μελάνι MIPra:ξύλα, χάρτι, μέλαν A: ξύλω, χαρτία, μέλαν Σμ: ξύλον, χαρτίον, μελάνι scripsi // 64 πάντως τὴν ἐξήγησιν A:πάντα τὴν ἐξήγησιν Σμ // 65 ξύλον A τιμῶ PpaS τείχον IPraA:τήχον M // 66 ὕλιν I:ἴλιν M τὴν χαρακτῆρα PpaA: τὴν χαρακτῆραν Σμ // 67 τῆς Θεοτόκου om. ASμ

Ἀλλὰ οἱ αἵρετικοὶ τὸ ἐναντίον ἐποιοῦν. Τὸ μὲν εὐαγγέλιον
 προσεκύνουν, τὰς δὲ εἰκόνας ἠτίμαζον καὶ ἔπτυνον. Φησὶ γὰρ ὁ μέγας
 70 Χρυσόστομος εἰς τὸν λόγον τῆς ἁγίας Πεντηκοστῆς "Ὅταν εἰκόνα
 βασιλικαὶ εἰς πόλιν εἰσέρχονται καὶ ὑπαντῶσιν αὐταῖς ἄρχοντες καὶ
 δῆμοι τοῦ λαοῦ μετ' εὐφημίας καὶ τιμῆς ἀσπάζονται αὐτάς, οὐχὶ
 σανίδα τιμῶντες" ἢ χρώματα, μὴ γένοιτο, "ἀλλὰ τὴν εἰκόνα τοῦ
 75 ἐπιγείου βασιλέως". Ἔθος γὰρ εἶχον οἱ παλαιοὶ βασιλεῖς ὅτι
 πανταχοῦ τῶν πόλεων αὐτῶν ἔστελλαν τὰς εἰκόνας αὐτῶν,
 κρεμῶντες ἐπὶ τὰς πύλας τῆς πόλεως, καὶ πάντες οἱ ἐξερχόμενοι καὶ
 οἱ εἰσερχόμενοι ἔδιδον τιμὴν τῆς εἰκόνας, προσκυνοῦντες ὡς αὐτὸν
 τὸν βασιλέα, μὴ παρόντος τοῦ βασιλέως ἐκεῖ, εἰ μὴ μόνης τῆς
 εἰκόνας. Τὸ λοιπὸν, εἰ ὅλος ὁ χαρακτήρ τοῦ ἐπιγείου βασιλέως
 80 τιμᾶται τοιαύτην τιμὴν, πόσον μᾶλλον τοῦ ἐπουρανίου βασιλέως
 τιμᾶν δεῖ καὶ προσκυνεῖν ὀφείλομεν.

68-74 Ἀλλά...βασιλέως: Ioann. Dam. De imaginibus or. 3 (PG 94, 1408); Ioann. Dam. Adv. Constantinum Cabalinum (PG 95, 317) // 74-81 Ἔθος...ὀφείλομεν: Ioann. Dam. Adv. Constantinum Cabalinum (PG 95, 317).

A ΣμΡρα ΜΙ

68 ἔρετηκοὶ M // 69 προσεκύνουν S ἐτίμαζον IAaS:ἐτοιμάζον μ ἔπτυνον I:ἔπτειον M // 70 Βασιλείος A εἰς τὸν λόγον εἰς τὸν Νιπτῆρα Ioann. Dam. εἰκόνα IPrAAM: εἰκόνες Σμ // 71 βασιλέως a εἰσέρχονται IASμ ἄπαντῶσιν IPrAASμ αὐτῶ IPrA: αὐτῶσιν Σμ σὺν αὐτῶ a: αὐτῶν Σμ ἄρχοντες μ // 72 δῆμοι τοῦ λαοῦ IPrAASμ:δύμοι τοῦ λαοῦ M σανίδα IPrA // 73 γέννητο S // 75 ἔστειλαν aAμ:ἔστιλαν IM // 76 κρεμῶντες MIPra:κρεμῶντες AS:κρεμόντες μ // 76-77 οἱ εἰσερχόμενοι καὶ οἱ ἐξερχόμενοι Pp // 77 ἔδιδον Pp:ἔδιδον IaΣμ:ἔδίδου A:ἔδιδον M ἑαυτὸν IPrAASμ // 78 ἐκεῖνου IPrA εἰ μὴ Pp μόνον IPrA // 79 ὅλος A // 80 πολὺ a: πολλῶν μάλλων Σμ:πόσον μᾶλλον I:πόσον μάλλων M // 80-81 τοῦ ἐπουρανίου βασιλέως τιμᾶται τοιαύτην τιμὴν. Τιμῶμεν δὴ καὶ προσκυνοῦμεν ὀφείλομεν Ppa:τοῦ ἐπουρανίου βασιλέως τιμῶμεν δὴ καὶ προσκυνοῦμεν ὀφείλομεν ASμ:τοῦ ἐπουρανίου βασιλέως τιμᾶται τοιαύτην τιμὴν. Τιμῶμεν δὴ καὶ προσκυνεῖν ὀφείλομεν IM: τοῦ ἐπουρανίου βασιλέως τιμᾶν δεῖ καὶ προσκυνεῖν ὀφείλομεν scripsi

Εἰπέ μοι, ὦ ἄνθρωπε, ἐὰν ἄνθρωπος ἐμπτύση τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπιγείου βασιλέως, τί πανθάνει. Οὐχὶ κεφαλικὴν κόλασιν δέχεται; Οὕτως χρὴ λογίζεσθαι καὶ ἐπὶ τὰς εἰκόνας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ὁ ἀτιμάζων αὐτήν, τὸν Χριστὸν ἀτιμάζει. "Ἡ γὰρ τιμὴ τῆς εἰκόνης εἰς τὸν Χριστὸν ἀνατρέχει" ὁμοίως ἢ ἀτιμία. Τοῦτο νοητὸν τοῖς πᾶσι ἐστὶ. Φρίξωμεν, ὦ ἀδελφοί μου, οἱ ἀτιμάζοντες τὰς ἀγίας εἰκόνας καὶ τὴν πίστιν τῶν χριστιανῶν ἀλλήλοις. Εἰπέ μοι, ταλαίπωρε καὶ τρισάθλιε, τίνος πίστιν ἀτιμάζεις; Τὴν ἑαυτοῦ καὶ τὸν ἑαυτοῦ Θεόν; Ὡ τῆς συμφορᾶς, ὃ τῆς ἀπάτης τοῦ διαβόλου· Χριστιανὸς χριστιανὸν ἀτιμάζει; Τὴν ἑαυτοῦ πίστιν; Τίς ἀκούων τὴν ὕβριν τοῦ Χριστοῦ μὴ φρίξει;

Καὶ δὴ νῦν ἔλθωμεν ἐπὶ τὸ προκείμενον· ἀλλ' ἐρεῖ μοι ὁ ἀντικείμενος, ὡσπερ καὶ τοῖς Ἰουδαίοις, ὅτι "ὁ Θεὸς ἀπερίγραπτος ἐστὶ"· καὶ ἐγὼ οὕτως ὁμολογῶ καὶ οὕτως πιστεύω, ὅτι ἡ θεότης ἀπερίγραπτος καὶ ἀπαθὴς καὶ ἀκατανόητος, ἀλλ' ἐγὼ τὴν σάρκα περιγράφω. Πάλιν λέγει ὁ ὑπεναντίος "Τὸ λοιπὸν, χωρίζεις τὴν σάρκα ἀπὸ τὴν θεότητα;" Οὐδέποτε ἐχωρίσθησαν· οὔτε εἰς τὴν Γέννησιν, οὔτε εἰς τὴν Βάπτισιν, οὔτε εἰς τὸν Σταυρὸν. Τίς γὰρ ἔπαθε τὰ πάντα; οὐχὶ ἡ σὰρξ; τίς ἐθήλασε; τίς ἐστάθη γυμνὸς εἰς τὸν Ἰορδάνην; τίς ἔφαγε; τίς ἔπιε; τίς ἤπλωσε τὰς παλάμας ἐπὶ τὸν σταυρὸν; οὐχὶ ἡ σὰρξ, τῆς θεότητος οὐδέποτε χωρισθείσης; Τίς δύναται περιγράψαι τὸν ἄνθρωπον, τὸν κατ' εἰκόνα Θεοῦ γεγονότα; Οὐδεὶς.

82-87 Εἰπέ...ἐστὶ: Ioann. Dam. Adv. Constantinum Cabalinum (PG 95, 317) (85-86 Ἡ γὰρ...ἀνατρέχει: Bas. De spiritu sancto 18, 45 (PG 32, 149C) // 87-92 Φρίξωμεν...φρίξει: Ioann. Dam. De imaginibus or. 3 (PG 94, 1320); Ioann. Dam. Adv. Constantinum Cabalinum (PG 95, 317 & 324) // 93-104 Καὶ δὴ...Οὐδεὶς: Ioann. Dam. Adv. Constantinum Cabalinum (PG 95, 317-320); Ioann. Dam. De imaginibus or. 1 (PG 94, 1236 & 1245); Ioann. Dam. De imaginibus or. 2 (PG 94, 1288);); Ioann. Dam. De imaginibus or. 3 (PG 94, 1320, 1325 & 1336) (94-97 ὁ Θεὸς ἀπερίγραπτος...περιγράφω: Κοντάκιον αὐτόμελον, ἡχ. πλ. δ', εἰς τὸν ὄρθρον τῆς Κυριακῆς τῆς Ὁρθοδοξίας, βλ. ἐντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 309-310).

A ΣμΡρα ΜΙ

82 ἐμπτύσει μα:ἐμπτίσει Γ:ἐμπτεῖσει M // 83 κεφαλικὴν SM ἀποτέμνεται A // 84 χρῆζεσθαι α:λογίζεσθαι om. Pp:χρεΐζεται Γ:χρῦζεται M // 85 τὸν Κύριον IM οἱ γὰρ τιμῆς S:εἰ γὰρ τιμὴ I // 88-89 Εἰπέ μοι ἄθλιε ASμ // 89 ταλέπορε I ἀτιμάζης A:ἀτημάζης M // 91 ἀτιμάζειν A // 92 φρίξει IPραΑμ:φρήξει M // 94 τοὺς Ἰουδαίους Pp // 95 πιστέβω M // 96 ἀπαθὴς α:ἀπαθῆς M // 97 χωρίζης Pp:χωρίζεις M // 98 οὐδέποτε a // 99 βάπτησιν Ppm εἰς τὴν σταύρωσιν S // 101-102 εἰς τὸν σταυρὸν A: ἐν τῷ σταυρῷ I // 102 οὐδὲ πτωχῶν αἰσθήσις Pp: τῆς θεότητος οὐδέποτε χωρισθείσης S: τῆς θεότητος οὐδέπεω χωρισθείσης μ:τῆς θεότητος:οὐδὲ πτωχῶν:σθήσις IM // 103 δύνατε AM // 104 γεγονότα Γ:γεγωνότα M οὐδῶς M

105 Εἰ δὲ βούλη ἀκοῦσαι ὅτι θεῖον ἔργον ὑπῆρχε τοῖς χριστιανοῖς αἱ
ἅγιοι εἰκόναί, λέγω τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς
Θεοτόκου καὶ τῶν λοιπῶν ἁγίων, ἄκουσον· Αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῶν
Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν σαρκὶ ἐλθὼν ἐπὶ τῆς γῆς, ἀχειροποιήτον εἰκόνα
ἐποίησεν, ἐπὶ ταῖς ἡμέραις Αὐγάρου τοῦ βασιλέως Ἐδέσης,
110 ἀπομαξάμενος τὸν ἰδρωτὰ τοῦ προσώπου αὐτοῦ. Αὕτη ἴσταται
μέχρι τὴν σήμερον.

Ἦσαύτως καὶ ὁ θεσπέσιος εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς, ζῶντος τῆς
Ἵπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας,
διατελεσθὲν ἐν τῇ Ἁγίᾳ Σιών, τὴν εἰκόνα αὐτῆς ἐξωγράφησεν ἰδίαις
115 χερσὶ· καὶ ταύτην τῇ Θεομήτορι ὑποδείξαντος, ἐχάρη χαρὰν
μεγάλην καὶ εἶπεν· "Ἡ χάρις τοῦ ἐξ ἐμοῦ γεννηθέντος μετ' αὐτῆς
ἔσται".

107-111 Αὐτὸς...σήμερον: BHG 793-796g; BHG 1704. II; Ioann. Dam. Epistula ad Theophilum imperatorem (PG 95, 352) // 112- 117 Ἦσαύτως...ἔσται: Ioann. Dam. Epistula ad Theophilum imperatorem (PG 95, 349); Ioann. Dam. Adv. Constantinum Cabalinum (PG 95, 321).

A ΣμΡρ ΜΙ

105 οἱ δὲ βούλη S: εἰ δὲ βούλου M ἠπύρχε M // 106 εἰκόναί PpASIm:οικόναί M ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ om. A // 107 ὅτι αὐτὸς A // 108 γῆς om. μ // 108-109 ἐπὶ τῆς ἀχειροποιήτου εἰκόνας ἦν ἐποίησεν Pp // 109 ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις μ Αὐγάρω τῷ βασιλεῖ ASμM Αἰδέσης Pp:Αἰδέσεις ΙΑ: Ἐδέσεις Σμ:Ἐδέσις M // 110 τοῦ ἀχράντου προσώπου μ Αὕτη add.: ἄχοι IPrASμM ἴσταται A:ἠστάτε M // 111 τῆς Pp // 112 ὡς αὐτὸς μ:ὸς αὐτός M ἀπόστολος καὶ εὐαγγελιστῆς Ioann. Dam. // 113-114 καὶ ἀειπαρθένου... διατελεσθείσης om. A // 114 διατελεσθὲν MIPp: διατρίβων ASμ

120 Ὅμοίως καὶ οἱ κορυφαῖοι τῶν ἀποστόλων, Πέτρος καὶ Ἰωάννης ὁ
 Θεολόγος, ἐν Λυδδῇ τῇ λεγομένῃ Διοσπόλει, ἔξω τῶν Ἱεροσολύμων
 125 ὀκτὼ καὶ δέκα μιλίων, ἐποίουν τὰς διατριβὰς ἐπὶ τὸ κήρυγμα.
 Ὁκοδόμησαν εὐκτήριον οἶκον τῆς μητρὸς τοῦ Κυρίου ἰδίαις χερσὶ
 καὶ τὴν Θεοτόκον ἐλιπάρουν παραγενέσθαι εἰς τὴν αὐτοῦ θρόνησιν
 καὶ πρὸς αὐτὴν ἔφησαν· "Ποῦ ἦσθα, Κυρία; Οἰκοδομήσαμεν σοι
 130 ναὸν ἐν Λυδδῇ. Δεῦρο εἰς ἁγιασμὸν αὐτοῦ". Ἡ δὲ ἔφησε πρὸς
 αὐτούς· "Κἀγὼ αὐτόθι ἐξ ἀρχῆς ἦν μεθ' ὑμῶν καὶ εἰμὶ". Καὶ
 πορευόμενοι οἱ ἀπόστολοι εὔρον τὸν χαρακτῆρα τῆς Θεομήτορος
 ἐφ' ἐνὶ τῶν κίωνων τοῦ ναοῦ ἐζωγραφισμένον· καὶ ὕστερον
 παραγενομένη καὶ αὐτὴ ἡ Θεοτόκος καὶ θεασαμένη τὸ ἐξεικόνισμα
 αὐτῆς, χαρᾶς τε καὶ θάμβους πλησθεῖσα, ἐθαύμασε καὶ ἐξεπλάγη. Ὁ
 130 τοιοῦτος χαρακτῆρ ἴστατο μέχρι Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτου, ὅστις
 αὐτὸς Ἰουλιανὸς Ἑβραῖους τινὰς ἔστειλε ζωγράφους εἰς τὸ
 πεῖθεσθαι εἰ ἀληθῶς ἐστι καὶ ἐξώρυστον τὸν κίονα καὶ εὔρισκον
 λαμπρότερον τὸ ἐκτύπωμα αὐτῆς.

118-133 Ὅμοίως... ἐκτύπωμα αὐτῆς; BHG 1065m (118-121 Ὅμοίως...εὐκτήριον: Ioann. Dam. Epistula ad
 Theophilum imperatorem (PG 95, 349) // 121-133 οἶκον...αὐτῆς; Ioann. Dam. Epistula ad Theophilum
 imperatorem (PG 95, 352).

A ΣμΡρα MI

119 Λήδη ΡρΣμ:Λύδδη Ιμ Διοσπόλη Σμ:Διοσπόλιν IM //120 μιλίων ΙΡρΣμΜ // 121 Ἐκοδόμησαν
 Α:Ἐκοδώμησαν Σμ:Ὁκοδώμησαν Μ: Οἰκοδόμησαν ΡραΙ // 121 ἰδείαις Σ:εἰδείαις Μ // 122 ἐκλοιπάρουν
 Α:ἐλοιπάρουν ΜΙΣμ // 123 θρόνησιν ΙΡρΑΣμ: θρώνησιν Μ: ἐνθρονίασιν Ioann. Dam. Οἰκοδομήσαμεν
 ΜΙΡρμ: Οἰκοδομήσαμεν Σ:Ὁκοδομήσαμεν Αα // 124 Λύδη Ρρ:Λύδδη ΜΙΣμ δέβρο Σμ τὸν ΜΡρμ // 124-
 125 Ἡ δὲ om. Ρρ:Ὁ δὲ Μ // 125 εἶμιν Ρρ:ἦμιν Μ μεθ' ἡμῶν Σμ // 128-129 καὶ θεασαμένη...καί: om. Ρρα τὸ
 ἴδιον ἐξεικόνισμα αὐτῆς Σμ // 129 θάμβος Ι ἐμπλησθήσα Σ:πλησθήσα ΙΜ:ἐπλήσθησα μ: πλησθεῖσα Ioann.
 Dam. // 129-130 ἐθαύμασεν καὶ ἐξεπλάγει ΙΡρΑΣμ:ἐθαύμασαν καὶ ἐξεπλάγι Μ // 130 μέχρις ΙΡραΣμ:μέχρις
 Μ // 131 ἔστηλε ΙΜ // 132 πῆθεσθαι ΑΣΜμ ἐξόρηκτον Ρρ: ἐξόρικτον Sa:ἐξόρηκτον μ: ἐξόρηκτον
 ΑΜ:ἐξόρικτων Ι κίωνα Ι // 133 εὔρισκων μ:εὔρισκων Μ ἐκτύπωμα Ι:ἐκτύπωμα Μ

135 Ὡσαύτως, σιμὰ αὐτῆς τῆς πόλεως τῆς Λυδδῆς ὁ κορυφαῖος Πέτρος ἰάσατο Αἰνέα τινά ὄνοματι, παράλυτον ὄντα. Αὐτὸς δὲ ὁ παράλυτος ἔκτισε ναὸν εὐκτήριον εἰς τὸ ὄνομα τῆς μητρὸς τοῦ Κυρίου. Καὶ δὴ, τοῦ ναοῦ τελειωθέντος, οἱ γειτνιῶντες Ἰουδαῖοι καὶ Ἑλληνες φθόνῳ τηκόμενοι προσέρχονται τῷ ἄρχοντι καὶ αὐθέντη τῆς πόλεως ζητῶντες τὸν αὐτὸν ναόν. Ὁ δὲ ἄρχων
 140 φρόνιμος ὢν καὶ παιδευόμενος ἔφη ἀμφοτέροις· "Ἴδού, κλείωμεν τὸν οἶκον τοῦτον καὶ σφραγίζωμεν τὰς θύρας καὶ φύλακας στήσωμεν μέχρι τῶν τριῶν ἡμερῶν, εἴθ' οὕτως ἀνοιγομένων τῶν θυρῶν καὶ οὔτινος φανήσεται σημεῖον, τούτου ἔσται ὁ ναός". Καὶ δὴ μετὰ τὴν
 145 τρίτην ἡμέραν, πάντων ἀθροισθέντων ἅμα τῷ ἄρχοντι καὶ εἰσελθόντων ἔσω, ἄφνω ὀρῶσιν ἐν τῷ δυτικῷ μέρει στήλην ἐξωγραφισμένην ἐν γυναικείῳ σχήματι, τρίπηχον τῷ μέτρῳ, πορφύραν ἐστολισμένην, ἐγγεγλυμμένοις γράμμασι περιέχουσαν οὕτως· "Μαρία, ἡ μήτηρ τοῦ Ναζωραίου, βασιλέως Χριστοῦ". Πάντων δὲ καταπλαγέντων ἔφη ὁ ἄρχων· "Τίνος ἡ εἰκὼν αὕτη καὶ ἡ
 150 ἐπιγραφὴ αὕτη;" Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι καὶ οἱ Ἑλληνες αἰσχυρθέντες ἀνεχώρησαν καὶ ἐτελειώθη ὁ οἶκος τῆς Θεοτόκου.

134-135 Ὡσαύτως...ὄντα: Act. 9, 32-35; Ioann. Dam. Sacra Parallela (PG 96, 57) // 135-151 Αὐτὸς δὲ...ὁ οἶκος τῆς Θεοτόκου: fons incognita (149-150 Τίνος...αὕτη: Matth. 22, 20; Marc. 12, 16; Luc. 20, 24).

A ΣμΡρα ΜΙ

134 σιμὰ Ρρ:σημᾶ αΑΣΙΜι τῆς αὐτῆς πόλεως Αμ Λύδδης ΙΡραΑ:Λίδδης Σμ // 135 Αἰνέα Ρρ:Ἐνέα ΜΙα:Ἐννέα ΑΣμ ὄντα om. A // 136 ἔκτισεν αΑΣμ // 136-137 τοῦ Κυρίου τῆς Μητρὸς Ρρα:τοῦ Κυρίου καὶ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Ι // 137 δεῖ α γειτνιόντες ΙΡρSaA // 138 τηκόμενοι αΙΑΣ:τηκόμενη Μ // 139 ἀφθέντι Σμ ζητῶντες omnes codices // 140 πεπεδευμένος Α: παιπεδευμένος Σμ:πεδεβῶμενος Μ ἔμφη μ ἀμφοτέροις Σμ:ἀμφοτέρης Μ κλείωμεν ΙΣΡρμ α:κλείνωμεν Α:κλήσωμεν Μ // 141 σφραγίζωμεν Μ // 142 ἀνοιγομένων α:ἀνηγομένων Μ // 143 ὅτινος ΜΙΡρSaμ:οὔτινος Α σημεῖον ΙΜ τοῦτο α:οὔτως Α:τούτου μ // 145 διτικῷ ΙΜ μέρει ΙΜ:μέρη ΑΣμ στήλη Ια // 146 γυναικίῳ ΙΡραΑ:γυνεκοίῳ Σ:γυναικοίῳ μ σχήματι αΜ τρίπηχον τὸ μέτρον Ι:τρούπηχον τὸ μέτρον Μ // 147 ἐγγεγλισμένην Ρρ:ἐγγεγλυμμένοις ΙΣμα: ἐγκεκλισμένην Α:ἐγγεγλιμμένοις Μ περιέχουσαν om. SPra // 148 ἡ μήτηρ τοῦ Ναζωρέου, βασιλέως Χριστοῦ SM // 150 Ἑλληνίαις S // 151 καὶ ἐτελειώθη ὁ οἶκος τῆς Θεοτόκου om. Ι: ἐτελειώθη S:ἐτελιώθη μ

Καὶ εἰ ἦν λοιπὸν αὕτη ἡ προσκύνησις τῶν ἁγίων εἰκόνων κακὴ, οὐκ ἂν ἐνήργησεν αὐτὰς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, ἀλλ' οὐδὲ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, οὐδὲ οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι αὐτὰ ἐνήργησαν· ἀλλὰ
 155 καλὴ καὶ θεάρεστος ἐξήγησις· Ἄτινας εἰκόνας προσκυνοῦμεν αὐτὰς καὶ λέγομεν καὶ τιμῶμεν καὶ δοξάζομεν οὐχ ὡς θεοὺς, ἀλλὰ ὡς ἀντίτυπα, διὰ τὴν σχέσιν καὶ τὴν ἀγάπην ἣν ἔχομεν πρὸς αὐτάς. Βλέποντες τὰς αὐτῶν εἰκόνας ἐκείνους ἀσπαζόμεθα καὶ προσκυνοῦμεν καὶ οἷαν τιμὴν ποιοῦμεν εἰς αὐτάς, εἰς αὐτὸν τὸν
 160 Θεὸν ποιοῦμεν. Ὅμοίως καὶ οἱ ἀτιμάζοντες αὐτάς, τὸν Θεὸν ἀτιμάζουσι, καθὼς φησὶ Βασίλειος ὅτι "ἡ τιμὴ τῆς εἰκόνας ἐπὶ τὸ πρωτότυπον ἀναβαίνει"· ὁμοίως καὶ ἡ ἀτιμία.

152-160 Καὶ εἰ...ποιοῦμεν: Ioann. Dam. De imaginibus or. 3 (PG 94, 1385); Ioann. Dam. Adv. Constantinum Cabalinum (PG 95, 312-313 & 317); Athan. Quaestiones ad Antiochum ducem (PG 28, 621-624) // 160-162 Ὅμοίως...ἀναβαίνει: Ioann. Dam. De imaginibus or. 1 (PG 94, 1252); Bas. De spiritu sancto 18, 45 (PG 32, 149C) (152-162 Καὶ...ἀτιμία: Δοξαστικὸν Ἀπόστιχον ἰδιόμελον ἡχ.β' εἰς τὸν ἑσπερινὸν τῆς Κυριακῆς τῆς Ὁρθοδοξίας, βλ. ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 304).

A ΣμΡρα ΜΙ

152 Καὶ om. A εἰ om. a:ἡ ΙΑΣμΜ λοιπῶν A // 153 ἀνεέργησεν ΙΡρα // 154 ἐνήργησαν Ι:ἐνέργισαν Μ // 156 καὶ λέγομεν om. ΑΣμ δοξάζομεν a // 157 ἔχομεν ΙΑ // 158 Βλέποντας ΙΡρα // 159 εἶαν ΜΣμ τιμῶμεν ΜΡρα:τιμοῦμεν Ι // 159-160 εἰς τὸν αὐτὸν Θεὸν ΙΣΡρααμ // 160-161 καὶ οἱ ἀτιμάζοντες αὐτάς, τὸν Θεὸν ἀτιμάζουσι Ι:ἡ ἀτιμάζοντες αὐτάς, τὸν Θεὸν ἀτιμάζουσι Μ:καὶ ὁ ἀτιμάζων αὐτάς, τὸν Θεὸν ἀτιμάζει ΑΣΡραμ // 161 φησὶ Βασίλειος ΜΙΣΡραμ: φησὶ ὁ μέγας Βασίλειος Α // 161-162 ἐπὶ τὸ πρωτότυπον om. μ// 162 πρωτότυπον Σ:πρωτότηπον Μ ἀναβαίνει ΙΡραΑ:ἀναβένη Μ:ἄνωθεν ἀναβαίνει μ ὁμοίως καὶ ἡ ἀτιμία om. ΑΣ

165 Θέλεις δὲ εἰδέναι ὅτι "ἡ τιμὴ τῆς εἰκόνης ἄνωθεν ἀναβαίνει"; Ἐν τῇ Κυπριέων χώρα εὐκτήριος οἶκος τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου ἐνίδρυσται, ἔχων τὴν εἰκόνα αὐτῆς ἐκ ψηφίδων ἐν ἧ ὁ Χριστὸς ἐγκόλπιος κάθηται ἐπ' αὐτῆ. Καὶ ἄρα γὰρ τις τοξεύσας αὐτήν, εὐθέως αἷμα ἐξῆλθε διαρρέον ποταμηδόν· καὶ ἔστι μέχρι τῆς σήμερον.

170 Ποτὲ οὖν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῇ πόλει ὑπαρχός τις τῇ τάξει, ἐν τῷ προαυλίῳ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ἔστιν εἰκόνα τῆ Θεομήτορι, καὶ περιερχόμενος πολλάκις φενακίζων αὐτήν, ἐν μιᾷ τοίνυν ὀφθεῖσα αὐτῷ ἡ Θεομήτωρ, ἔστη κατὰ μόνας διαγρηγορῶν, ἔχουσα μεθ' ἑαυτῆς δύο εὐνούχους, καὶ ἐλθὼν ὁ ἄρχων, λαβόντες αὐτὸν οἱ εὐνούχοι, διέτειναν αὐτοῦ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας· καὶ ἡ Θεοτόκος τῷ ἀγίῳ αὐτῆς δακτύλῳ διαχαράσσει αὐτοῦ τὰ μέλη. Αὐθις αἱ ἀρμογαὶ διαθραυσθεῖσαι, ὡς φύλλα συκῆς διαρραγεῖσαι, ἐκπέπτωκαν.

163 ἡ τιμὴ τῆς εἰκόνης ἄνωθεν ἀναβαίνει: Bas. De spiritu sancto 18, 45 (PG 32, 149C) // 169-177 Ποτὲ...ἐκπέπτωκαν: Joannis Moschi, Pratum Spirituale (PG 86 Γ, 2901, ἀρ. 47); Ioann. Dam. Epistula ad Theophilum imperatorem (PG 95, 353).

A ΣμΡρα ΜΙ

163 Θέλεις...ἀναβαίνει om. μ: Θέλεις δὲ ἠδένε ὅτι ἡ τιμὴ τῆς ἡκόνης M αὐτῆς τῆς εἰκόνης Ρρα διαβαίνει Bas.: ἀναβένη M ὁμοίως καὶ ἡ ἀτιμία AS // 164 τῶν A Κυπρίων Σμ:Κηπριέων M // 165 ἀνίδρυσται IM // 166 κάθηται A: κάθη MIPραΣμ // 167 διαρέων MIPραA:διαραίων Σμ ποταμιδῶν ΡραAaS:ποταμοιδῶν M:ποταμιδὸν μ ἔστη IPραΣμ τῆς IPραAa:τῆ M: τὴν corr. // 169 πόλη A // 170 τῆ Θεομήτορι MIPρα: τῆς Θεομήτορος ASμ // 172 ἡ Θεομήτορος A:ἡ Θεομήτορ I ἔστι A // 173 ἄρχων S // 175 διαχαράσσεις a: διαχαράσεις ISμ: διαχαραξάσης A:διαχαράσις M // 176 διαθραυσθέντες AΡρ:διαθραυσθέντες ISμ φύλα MISAμ διαρραγέντων Ρρμ: διαραγέντων MIA: διαρραγέντες a: διαραγέντες S: διαρραγεῖσαι corr. // 177 ἐκπέπτωκαν ΡραAaS:ἐκπέπτωκεν IM

Καὶ ἄλλοῦ ποτε ἐν τῇ τοῦ Σωτῆρος ἀγία εἰκόνι καταφρονητικῶς
<τινὸς> λίθον προσρήψαντος, αὐθις περιστερὰ ἐκ τοῦ στόματος
180 αὐτοῦ ἐξελθοῦσα κόραξ ἀντισάγεται. Πρόδηλον ἀντὶ τοῦ ἁγίου
Πνεύματος ὁ ἐξοφωμένος διάβολος ἐν αὐτῷ κατοικίζεται.

Καὶ ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει Ἑβραῖός τις εἰς τὴν ἁγίαν εἰκόνα
τοῦ Χριστοῦ μάχαιραν τῇ καρδίᾳ πηξάμενος, αὐθις κρουνοὶ
αἱμάτων ἀνέβλυσαν καὶ τούτου τὸ πρόσωπον καὶ τὰ ἱμάτια
185 κατερῶραντίσθησαν καὶ ταύτην τῷ φόβῳ εἰς ἐκεῖνο τὸ φρέαρ ἔρριψε
καὶ τὸ ὕδωρ αἷμα γέγονε· καὶ ὁ Ἑβραῖος περιληφθεὶς τῷ φόβῳ ὡς
μιαφόνος δείκνυσι τὸ δρασθὲν καὶ ταύτην τὴν εἰκόνα ἀναγαγόντες
ἐκ τοῦ φρέατος, εὗρον τὴν μάχαιραν πεπηγμένην ἐν τῷ στήθει τῆς
εἰκόνος καὶ τὸ αἷμα κρουνίζουσιν καὶ θάμβος καὶ τρόμος
190 περιέπεσεν ἅπαντας· καὶ ὁ Ἑβραῖος ἐπίστευσε πανοικί,
πεπιστευκῶς τῷ Θεῷ καὶ Κυρίῳ ἡμῶν.

178-181 Καὶ ἄλλοῦ...κατοικίζεται: Ioann. Dam. Epistula ad Theophilum imperatorem (PG 95, 352) // 182-
191 Καὶ ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει... Κυρίῳ ἡμῶν: BHG 799-801g.

A ΣμΡρα ΜΙ

178 ἁγίου εἰκόνι A: ἁγίαν εἰκόνα ΡραSIμ // 179 τινὸς add. προσρήψαντος α:προσρήψαντος M
περιστερὰ Ρρ // 180 ἀντισάγεται ISaAμ πρόδηλον SPpAμ: πρόδιλον I:πρόδιλον M: προδήλως Ioann.
Dam. // 181 ἐξοφωμένος μαAS: ξεσοφωμένος IM κατοικίζεται S:κατηκίζεται M // 182 Κωνσταντινούπολιν
I:Κονσταντίνου πόλιν M Ἑβραῖός τις M // 183 τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ Σμ μάχαιρα τὴν καρδίαν
IPραASμ // 184 ἀνέβλησαν Iμ // 185 ἐκεῖνο aSI ἔρριψαν Ρρα // 186 γέγονεν omnes codices περιλειφθεὶς
IPp τὸ A ὡς om. IPρα // 187 μιαφόνως SPμρα δίκνυσι I δραθὲν ISaμ // 188 στήθει A:στήθη ISM //
189 κρουνίζουσιν M // 190 πανοικί A: πανοικη S:πανηκεῖ M // 190-191 τῷ Κυρίῳ τῷ Θεῷ Σμ // 191 τῷ
Κυρίῳ A ἡμῶν om. AS

Ἄλλα πολλὰ μύρια θαύματα γεγονότα ἐν τοῖς ὑβρίζουσι τὲς ἀγίες
 εἰκόνες <...>. Ἡμεῖς δέ, ὧ ἄδελφοί μου, φιλόχριστοι καὶ
 195 βεβαπτισμένοι χριστιανοί, καθάπερ οἱ ἅγιοι πατέρες καὶ
 διδάσκαλοι τῆς οἰκουμένης ἐπαρέδωκαν ἡμῖν τὴν ἀγίαν ἐκκλησίαν
 τοῦ Θεοῦ κεκοσμημένην μὲ τὲς ἀγίες εἰκόνες, πρῶτον τοῦ Κυρίου
 ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δεῦτερον τῆς Ὑπερευλογημένης Δεσποίνης
 ἡμῶν Θεοτόκου, τρίτον τοῦ Τιμίου Προφήτου Προδρόμου καὶ
 200 Βαπτιστοῦ καὶ τῶν θείων ἀρχαγγέλων, τοὺς τιμίους προφήτας,
 τέταρτον τοὺς τιμίους καὶ πανευφήμους ἀποστόλους, εἶτα τοὺς
 ὀσίους καὶ μετὰ τοὺς ἀγίους μάρτυρας, τοὺς ἐκχύσαντας τὸ τίμιον
 αἷμα αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ Δεσπότη μου Χριστοῦ, καὶ τοὺς λοιποὺς
 205 εἰκόνας καὶ ἀσπαζομένους αὐτούς, πλὴν, οὐχ ὡς θεοὺς, μὴ γένοιτο,
 οὐδὲ τιμῶμεν τοὺς τοίχους καὶ τὰς σανίδας καὶ τὰ χρώματα, ἀλλὰ
 τῶν ἀγίων τὲς εἰκόνες καὶ τοὺς χαρακτῆρας αὐτῶν, διὰ τὴν ἀγάπην
 καὶ τὴν σχέσιν ἣν ἔχομεν πρὸς αὐτούς.

192-205 Ἄλλα...εἰκόνας: Ioann. Dam. De imaginibus or. 1 (PG 94, 1252) // 193-208 Ἡμεῖς...αὐτούς: Mansi, XIII, 397-400 & 809-820; Michaelis Cerularii CP, homilia in festo restitutionis imaginum (PG 120, 724-736) // 194-204 καθάπερ...αὐτῶν: Καθίσματα ἡγ. α' εἰς τὸν ὄρθρον τῆς Κυριακῆς τῆς Ὁρθοδοξίας (βλ. ἐντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 307) // 205-208 καὶ ἀσπαζομένους...αὐτούς: Ioann. Dam. De imaginibus or. 3 (PG 94, 1385); Ioann. Dam. Adv. Constantinum Cabalinum (PG 95, 312-313 & 317); Athan. Quaestiones ad Antiochum ducem (PG 28, 621- 624).

A ΣμΡρα ΜΙ

192 Καὶ ἄλλα Σμ: ἄλλα Ι γεγονότα Ια ταῖς ὑβρίζουσι ΙΣμ // 192-193 ταῖς ἀγίαις εἰκόνας ΣμΡρα: ἀγίαις ἡμόνας Μ // 193 ὧ ἄδελφοί μου om. Α: ὁ δὲ ἄδελφοί Ι μου om. ΣΡρα// 194 καθ' ὅσπερ ΑΣμ // 195 παρέδωκαν Ρρ ὑμῖν Σμ τὴν ἀγίαν om Ι // 196 μὲ ταῖς ἀγίαις εἰκόνες ΣμΡραΙ: ἀγίαις οἰκόνας Μ // 197 ἀγίας Σμ Δεσποίνης ἡμῶν om. ΣμΑ // 198-199 τοῦ...ἀρχαγγέλων om. α // 199-201 τοὺς τιμίους προφήτας, τοὺς ἀγίους καὶ πανευφήμους ἀποστόλους, τοὺς ὀσίους πατέρας ἡμῶν, τοὺς ἀγίους μάρτυρας, τοὺς ἐκχέοντας Ρρα: τρίτον τοὺς ἀγίους προφήτας, τέταρτον τοὺς ἀγίους μάρτυρας, τοὺς ἐκχέοντας Ι // 202 μου om. ΣΑμ // 203 δοξολογῶμεν α: δοξάζομεν Αμ: δοξάζομεν S // 204 τοὺς ἀγίους καὶ τὰς Ρρα // 204-205 τὰς ἀγίας εἰκόνας αὐτῶν Ρρα καὶ...πλὴν om. Ι // 205 τείχους ΙΡρ: τείχους α: τοίχους S: τύχους μΜ // 207 τῶν ἀγίων om. ΡρΑαΣμ // 207 τὰς χαρακτῆρας Α // 208 τὴν σχέσιν τὴν ΑΣμ ἔχομεν ΜΣμ

210 Εἴπωμεν δὲ καὶ περὶ τοῖς ἀτιμάζουσι καὶ ὑβρίζουσι τὰς ἁγίας
εἰκόνες, ὥσπερ ὥρισαν οἱ ἅγιοι πατέρες ἡμῶν ἐπιτελεῖν αὐτὴν τὴν
ἐορτὴν τῆ πρώτῃ Κυριακῇ τῶν ἁγίων νηστειῶν: "Ὅλοις τοῖς
αἰρετικοῖς ἀνάθεμα (γ'). Τοῖς ὑβρίζουσι τὴν πίστιν τῶν Χριστιανῶν
ἀνάθεμα (γ'). Εἴ τις οὐ προσκυνεῖ τὴν εἰκόνα τοῦ Κυρίου ἡμῶν
Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Θεοτόκου, ἀνάθεμα (γ'). Εἴ τις οὐ προσκυνεῖ
215 τὰς εἰκόνας τῶν ἁγίων, ἀνάθεμα (γ'). Πολλὰ τὰ ἔτη τῶν Ὁρθοδόξων
βασιλέων. Αἰωνία ἡ μνήμη τῶν Ὁρθοδόξων Χριστιανῶν", ἧς δέομαι
Κύριον τὸν Θεὸν καὶ τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον, τὴν μεσίτριαν τῶν
Χριστιανῶν, καὶ πάντας τοὺς ἁγίους καὶ ἁγίας τοῦ διαφυλάξαι
ἡμᾶς ἐν τῷ νῦν αἰῶνι ἐκ τοῦ πολυπλόκου ἐχθροῦ ἀτρώτους· ἐν δὲ
220 τῷ μέλλοντι, ζωὴν αἰώνιον, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας
τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

209-221 Εἴπωμεν...Ἀμήν: Συνοδικὸν τῆς Ὁρθοδοξίας (βλ. ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 327-348); Ioann. Dam. De azymis (PG 95, 385); Mansi, XIII, 397-400 & 809-820; Michaelis Cerularii CP, Homilia in festo restitutionis imaginum (PG 120, 724-736); J. Gouillard, Le Synodikon de l'Orthodoxie, *Travaux et Mémoires* 2 (1967) 1-316; Montfaucon, *Bibliotheca Coisliniana* (Parisiis, 1715), 96-102; Th. Uspenskiĭ, *Sinodik v nedelju pravoslavija* (Odessa, 1893), 1-40; V. Grumel, *Regestes des actes du patriarcat de CP. 2* (Chalcedone, 1936), 51-54.

A ΣμΡρα ΜΙ

209 δὴ Ρρα // 209-210 ταῖς ἁγίαις εἰκόναϊς ΙΡραΑΣμ // 210 ταύτην ΙΡρ // 210-211 οἱ ἅγιοι ταῦτοι πατέρες ἐπιτελεῖν ἐορτὴν Α // 211 τὴν πρώτῃν Κυριακὴν τῶν ἁγίων νηστειῶν Ι ὄλλοις Αμ // 212 Τοῖς ὑβρίζουσιν καὶ ἀτιμάζουσιν ταῖς ἁγίαις εἰκόναϊς ἀνάθεμα· τοῖς ὑβρίζουσι τὴν πίστιν S // 214 ἁγίας Α // 215 πάντων τῶν ἁγίων Α Ὁρθοδόξων om. aΑΣμ ἡμῶν ΙΜ // 216 ὧν δέομαι Ι // 217 ὑπέραγον Α μεσίτριαν Α // 218 ἁγίαις ΙΣΡραμ τοῦ διαφυλάξουσιν Σμ // 219 αἰῶνι Σμ // 220 ζωὴν τὴν αἰώνιον AS καὶ τὸ κράτος om.Α:τὸ κράτος S // 221 τῶν αἰώνων om.Α

Τῆ Δευτέρᾳ τῆς δευτέρας ἑβδομάδος

Ἡ τεσσαρακονθήμερος αὕτη νηστεία, ἀγαπητοί, ὡσπέρ τις κλιμάξ
 ἔστι καὶ πρόκειται ἡμῖν, βαθμίδας ἔχουσα ἑπτὰ, τὰς ἐν αὐτῇ
 ἑβδομάδας καὶ διὰ τούτων τῶν βαθμίδων εἰς τὸ ὕψος τῶν ἀρετῶν
 5 κελευόμεθα ἀναβαίνειν· μᾶλλον δὲ εἰς τὴν τῆς ἐλπίδος ἀποκειμένην
 μακαριότητα, εἰς τὴν αὐλὴν τῶν δικαίων, εἰς τὰ ἀγαθὰ τοῦ Θεοῦ τὰ
 ἀμέτρητα καὶ ἀνεξιχνίαστα.

Τῆς πρώτης οὖν βαθμίδος Θεοῦ χάριτι ἀνέβημεν. Μὴ μέχρι ταύτης
 στῶμεν, παρακαλῶ, μηδὲ ἀμελήσωμεν ἢ ῥαθυμήσωμεν, ἀλλὰ καὶ
 τῆς δευτέρας ἀψώμεθα καὶ ἀναβῶμεν προθύμως· καὶ μὴ τῆς πρώτης
 10 μόνης ἑβδομάδος ἐγκράτειαν ἐποιήσαμεν, εἰς δὲ τὴν δευτέραν
 ῥαθύμως διατεθῶμεν. Ἡ γὰρ πρώτη ἀπέλειπεν ἡμῖν· εἴτε γὰρ
 ἐνηστεύσαμεν εἰ καὶ οὐκ ἐνηστεύσαμεν, ἀφήσωμεν αὐτὴν καὶ περὶ
 ταύτης μεριμνήσωμεν καὶ ἀγωνισθῶμεν ἐπὶ ταύτης τοὺς ἀγῶνας
 μεγαλυτέρους ποιῆσαι· καὶ ὅσον προβαίνομεν καὶ ἀναβαίνομεν,
 15 τοσοῦτον μᾶλλον προστιθέναι ἀεὶ τοῖς προτέροις σπουδάσωμεν τῶν
 μὲν ὄπισθεν ἐπιλαθόμενοι, τοῖς δὲ ἔμπροσθεν ἀγωνιζόμενοι· καὶ
 οὕτως ποιήσαντες κατὰ μικρὸν εἰς τὸ τελειότερον ἀναβαίνομεν καὶ
 τῆς σωτηρίας ἀξιωθῆναι.

1-2 Ἡ τεσσαρακονθήμερος...ἡμῖν: Didascalia a Philotheo Patr. CP (BHG 1394h) // 7-18 Τῆς
 πρώτης...ἀξιωθῆναι: Προσόμοιον Τριωδίου, τοῦ κυρίου Θεοδώρου, ἡχ. πλ. δ', εἰς τὸν ἑσπερινὸν τῆς
 Δευτέρας τῆς β' ἑβδομάδος, ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 358 (15-16 τῶν μὲν ὄπισθεν ἐπιλαθόμενοι, τοῖς δὲ
 ἔμπροσθεν ἀγωνιζόμενοι: Phil. 3, 13).

A ΣμΡρα ΜΙ

Tit. Τῆ Δευτέρᾳ τῆς β' ἑβδομάδος λόγος διδασκαλικός, ἐκ πολλῶν βιβλίων, ἅτινα συναχθὲν παρὰ ἱερέως
 Κυρίας Ἀγγέλων καὶ περὶ ἀγάπης. Εὐλόγησον, πάτερ Ρα: Τῆ Δευτέρᾳ τῆς β' ἑβδομάδος λόγος
 διδασκαλικός. Εὐλόγησον Ι: Τῆ Δευτέρᾳ τῆς β' ἑβδομάδος λόγος διδασκαλικός ἐκ πολλῶν βιβλίων· λόγος
 ε' Α: Λόγος διδασκαλικός ἐκ πολλῶν βιβλίων, τῆ β' ἑβδομάδι· Εὐλόγησον δέσποτα Σ: Τῆ Δευτέρᾳ τῆς β'
 ἑβδομάδος λόγος διδασκαλικός· Εὐλόγησον, πάτερ Μρ: Τῆ β' ἑβδομάδι, λόγος διδασκαλικός ἐκ πολλῶν
 βιβλίων· Εὐλόγησον, δέσποτα μ // 1 κλήμαξ Σμ // 2 πρόκεινται Ρρα:πρόκειτε Μ ἔχωντα Ρρα:ἔχοντα Ιμ // 4
 κελευόμεθα Α:κελεβόμεθα Μ // 5 μακαριώτητα καὶ λαμπρότητα Α // 6 ἀμέτρητα ΡρΙΑαΣ // 8
 διαμελήσωμεν Ια:καὶ μὴ ἀμελήσωμεν Ρρ ἢ ῥαθυμήσωμεν om.Α:ραθυμήσωμεν ΙΜμ // 9 ὀψώμεθα ΜΙα // 10
 ἑβδομάδος om.Ι // 11 ἀπέλειπεν Α: ἀπέληπεν ΣΜμ // 12 εἰ καὶ οὐ Ι:εἰ καὶ οὐδὲ Ρρα: ἢ οὐκ Α: εἰ καὶ οὐδὲν Σ:
 ἢ καὶ οὐδὲν μ // 13 ὑμνήσωμεν ΙΡρ:ἡμνήσωμεν Μ ἀγωνισώμεθα Ι:ἀγωνιζώμεθα Μ περὶ ταύτης ΜΙ:
 τούτοις Ρρ ἀγῶνας Ι // 14 μεγαλυτέρως ποιήσωμεν καὶ ἀγωνιστώμεν ΜΙ:μεγαλυτέρους ποιήσωμεν Ρρα:
 μεγαλωτέρους ποιήσωμεν Σμ προβένομεν Ι: προβένωμεν Μ:προβαίνομεν μ ἀναβαίνομεν ΑΣΜμ // 15
 πάλιν ΙΡρ πρὸς τούτοις Ι πρωτέροις ΜΣΙΑαμ // 16 ἐπιλαθόμενοι ΣΙΡραμ:ἐπιλανθόμενοι Μ
 ἀγωνιζόμενοι Ρρα:ἀγωνιζόμενοι Μ // 17 οὕτως ΜΡρα ποιήσαντες Ρρ:ποιήσαντος Μα: ποιήσας Σμ
 τελειώτερον Ια:τελιώτερον Μ ἀναβαίνομεν αΙ:ἀναβαίνομεν Ρρ:ἀναβένωμεν Μ // 17-18 κατὰ...σωτηρίας
 om. Σμ

20 Σήμερον προτίθεται ἡμῖν τράπεζα πνευματική, ἡ θεία Γραφή
 βοῶσα καὶ λέγουσα: "Ἀδελφοί, ἀποθώμεθα οὖν τὰ ἔργα τοῦ
 σκότους καὶ ἐνδυσώμεθα τὰ ὄπλα τοῦ φωτός, ἵνα ὡς ἐν ἡμέρᾳ
 εὐσχημόνως περιπατήσωμεν". Μάθωμεν τοίνυν τί ἐστὶ τὰ ἔργα τοῦ
 σκότους. Ταῦτά ἐστὶν ἃ διδάσκει ἡμᾶς ὁ ἀπόστολος Παῦλος καὶ
 25 διδάσκαλος τῆς οἰκουμένης, λέγων· "Πορνεία, ἀκαθαρσία, πάθος,
 ἐπιθυμία κακῆ, μίσος, φθόνος καὶ ἡ πλεονεξία, δι' ἧς ἔρχεται γὰρ ἡ
 ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας" καὶ "ἐνδυσώμεθα τὰ
 ὄπλα τοῦ φωτός": νηστείαν, προσευχήν, ἀγάπην καὶ τὴν
 ἐλεημοσύνην, ἅτινά εἰσιν ὄπλα τῆς ψυχῆς. Ἐὰν γὰρ προαιρώμεθα,
 30 δυνάμεθα ταῦτα ἐνδύσασθαι καὶ οὐδεὶς ἐστὶν ὁ κωλύων ἢ ὁ
 ἐμποδιζων. Προαιρέσει γὰρ τετιμήμεθα. "Ταῦτα ἐνδύσασθε" καὶ
 αὐτοπροαίρετοι ἐσμέν διὰ τῆς ἀγάπης τῆς πρὸς ἀλλήλους καὶ
 συμπαθείας τοῖς προσκεκροκόσιν ἀδελφοῖς συμπαθῶμεν.

19 τράπεζα πνευματική: Ioann. Chrys. In Genesim 3 (PG 56, 525)-526 // 20-22 ἀποθώμεθα...περιπατήσωμεν: Rom. 13, 12-13 // 24-26 πορνεία...ἀπειθείας: Col. 3, 5-6 // 26 ἐνδυσώμεθα...φωτός: Rom. 13, 13 // 29 οὐδεὶς...ἐμποδιζων: Ioann. Chrys. De fato et providentia 2 (PG 50, 725) // 30-32 Προαιρέσει...συμπαθῶμεν: Ioann. Chrys. De Chananaea (PG 52, 451); Ioann. Chrys. Domine, non est in homine (PG 56, 161-162); Ioann. Chrys. De perfecta caritate (PG 56, 282); Ioann. Chrys. De fato et providentia 2 (PG 50, 755); Ioann. Chrys. In Joannem 1 (PG 59, 28); Ioann. Chrys. In epist. 1 ad Thessalon. 5 (PG 62, 428); Bas. Adversus Eunomium lib. 4 (PG 29, 697); Greg.Naz. Or. 14 (PG 35, 892).

A ΣμΡρα ΜΙ

19 προτίθεται I:προτίθετε M τράπεζαν πνευματικὴν AaΣμ // 23-24 Παῦλος ὁ ἀπόστολος, ὁ διδάσκαλος τῆς ἐκκλησίας A: Παῦλος ὁ διδάσκαλος καὶ ἀπόστολος τοῖς οἰκουμένης Σμ:ὁ ἀπόστολος Παῦλος καὶ διδάσκαλος τῆς ἡκουμένης M // 24 λέγων om.IPpS // 24-25 πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, πάθος, ἀκαθαρσίαν κακὴν, μίσος, φθόνον, βλασφημίαν, καταλαλιάν, πλεονεξίαν Pp: πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, μίσος, πάθος, ἐπιθυμίαν κακὴν, φθόνον καὶ τὴν πλεονεξίαν IA: πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, πάθος, ἐπιθυμίαν κακὴν, μίσος, φθόνος καὶ τὴν πλεονεξίαν ASμ // 25 δι' ἃ IaΣμ // 26 ἀπειθείας I:ἀπαθείας S:ἀπαθήας M // 28 προαιρούμενοι I:προαιρόμενος M δυνάμεθα A:δυνάμαιθα M // 29 ὁ κωλύων IA: ὁ κολύων Σμ: ὁ κολίον M // 30 Ταῦτα ἐνδύσασθε om. μS:ἐνδύσασθαι PpIa // 32 προσκεκροκόσιν μSIAa: προσκεκρινώσιν M

35 "Ἀφήσει καὶ ἡμῖν ὁ Θεὸς τὰ παραπτώματα ἡμῶν"· ἐπειδὴ γὰρ
 καιρὸς ὑπάρχει προσευχῆς, ἐδίδαξεν ἡμᾶς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς
 Χριστὸς ἐκ τῶν ἁγίων αὐτοῦ εὐαγγελίων παράδοσιν τινὰ φοβερὰν
 καὶ παράδοξον, ὅπως τὰς προσευχὰς ἡμῶν καθαρὰς ἀναπέμπειν
 αὐτῷ, δίχα πάσης ὀργῆς καὶ ἔχθρας, τοῦ μὴ καταρᾶσθαι τῶν ἐχθρῶν
 ἡμῶν, μηδὲ βαττολογεῖν ἐν ταῖς προσευχαῖς καὶ μηδὲν ἀνάξιον τοῦ
 Θεοῦ αἰτεῖν. Βαττολογία δέ ἐστιν, ὅταν τις προσεύχεται λέγων πρὸς
 40 τὸν Θεόν· "Κύριε, δός μοι πλοῦτον, δός μοι ἰσχύν, κατάβαλε τὸν
 ἐχθρόν μου, μίσησον τὸν μισοῦντά με". Αὕτη γάρ ἐστι βαττολογία
 καὶ ἀναξιότητα τοῦ Θεοῦ· ἀλλὰ χρὴ ζητεῖν πάντοτε τὴν βασιλείαν
 τοῦ Θεοῦ· τοῦτέστιν, τοῦ εἶναι ἄξιον δι' ἔργων ἀγαθῶν τῆς
 βασιλείας τῆς οὐρανίου· "καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ἡμῖν", ὅτι
 45 "οἶδε γὰρ ὁ πατὴρ ὁ οὐράνιος ὅτι χρῆζομεν τούτων ἀπάντων". Διὰ
 τοῦτο καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἑτέραν πάλιν
 ἀκολουθίαν, ἀδελφὴν τῆς πρώτης, ἐδίδαξεν ἡμῖν ἐκ τοῦ
 εὐαγγελιστοῦ Ματθαίου μέρος· "Ἐὰν ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ
 παραπτώματα αὐτῶν". Ταῦτα δὲ πάντα, ὥσπερ πατὴρ φιλόστοργος,
 50 ἐδίδαξεν ἡμᾶς πρὸς ὠφέλειαν τῶν ψυχῶν ἡμῶν. Οὐ γάρ ἐστὶ τις ἐπὶ
 γῆς, οὐ πατὴρ οὐ μήτηρ, οὐκ ἀδελφός, οὐ φίλος, τοῦ ἀγαπήσαι ἡμᾶς,
 ὡς ἠγάπησεν ἡμᾶς Χριστὸς ὁ Θεός, ὁ πατὴρ ἡμῶν.

33 Ἀφήσει...ἡμῶν: Matth. 6, 14-15 // 36-38 ὅπως...ἡμῶν: Matth. 5, 44-45; Rom. 12, 14; Iac. 3, 9; Ioann. Chrys. In Matthaicum 19 (PG 56, 278); Ἰδιόμελον Ἀπόστιχον, ἦχ. γ', εἰς τὸν ἐσπερινὸν τῆς Δευτέρας τῆς β' ἑβδομάδος (βλ. ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ.360) // 38-39 μηδέ...αἰτεῖν: Matth. 6, 7-9; Ioann. Chrys. In Matthaicum 19 (PG 56, 278) // 39- 43 Βαττολογία...οὐρανίου: Ioann. Chrys. In Matthaicum 19 (PG 56, 278) // 43-44 καί...ἡμῖν: Matth. 6, 34 // 45 οἶδε...ἀπάντων: Matth. 6, 8-9; Matth. 6, 32 // 48-49 Ἐὰν... αὐτῶν: Matth. 6, 14 // 49-52 Ταῦτα...ἡμῶν: Ioann. Chrys. In Matthaicum 22 (PG 56, 306-7).

A ΣμΡρα ΜΙ

34 καὶ ὁ Κύριος Ι τὰ παραπτώματα ἡμῖν Α // 35 παράδοσιν ΣΙΑαμ:παράδοσην Μ // 36 πέμπειν Α // 37 καταρᾶσθε Ι // 38 βαττολογεῖν ΙΑα: βατολογόν Σμ:βατωλογὴν Μ ἡμῶν Α // 39 Βατολογία ΜΡρΙαΣμ ἔαν ΣΙΡραμ προσεύχεται ΣΡραμ:προσεύχαιτε Μ // 40 ἰσχὴν Σαμ:ἡσχὴν Μ κατάβαλλε α // 41 μίσησε ΡρΙΑα:μίσησαι Σμ: μήσισε Μ βατολογία ΜΣΡραμ // 42 ἀναξιότητα Α:ἀναξιῶτιτα Μ ἄθλιον Ιᾶξιος Α // 42-43 Ἀλλὰ...Θεοῦ om. ΡρΙαΑμ: ἀλλὰ ζητὸ πάντοτε τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ S // 45 χρῆζομεν ΡρΙΑ:χρεῖζομεν αΣμ:χρήζομεν Μ // 46 ἡμῶν om.Ρρα // 47 τοῖς πρώτης μ ἔδειξεν ΙΡραμ:ἔδιξεν Μ // 47-48 ἑτέραν ἀκολουθίαν ἐδίδαξεν ἡμῖν ἐν τῷ ἁγίῳ εὐαγγελίῳ τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ματθαίου λέγει Α // 48 ἀφῆτε ἀφῆται Μ ἀδελφοὶ Ι // 48-49 ἔαν ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα ἡμῶν, ἀφήσει καὶ ὁ πατὴρ ὁ οὐράνιος τὰ παραπτώματα ἡμῶν Α:ἔαν ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν καὶ ὁ πατὴρ ὁ οὐράνιος ἀφήσι τὰ παραπτώματα αὐτῶν μ // 50 ὠφέλιαν Ιὸφέλειαν Σμ:ὀφέλιαν Μ // 50-51 τοῖς ἐπὶ γῆς Ρρ:τῆς ἐπὶ τῆς μ

55 Εἰ δὲ συμφέρεις μοι τὰς λύπας καὶ τὰς θλίψεις καὶ τὰ συμβαίνοντα
 ἡμῖν τοῦ βίου κακὰ, ἀλλ' ἐνόησον πῶς προσκρούομεν ἡμεῖς καθ'
 ἑκάστην ἡμέραν τῷ Θεῷ, καὶ ἀνέχεται καὶ μακροθυμεῖ ὡς
 εὐσπλαγχνος πατήρ· καὶ γὰρ ἐὰν λογισώμεθα καὶ ἀντιμετρήσωμεν
 μιᾶς μόνης ἡμέρας ἁμαρτίας, τότε γνώσομεν πόσων κακῶν ἄξιοί
 60 ἔσμεν· ἄρα σήμερον ἐν τῇ προσευχῇ ἡμῶν καθαρῶς ἐποιήσαμεν;
 ἄρα οὐκ ἐκρίναμέν τινα; ἄρα οὐ κατεδικάσαμεν; Ναί, λέγω ὑμῖν·
 ἄρα τίς τὰς ἁμαρτίας αὐτοῦ ἐμέτρησε καὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ
 ἐσυμπάθησεν; Οὐ· ὅτι καὶ ἐγὼ πρῶτος, ὁ διδάσκων καὶ νουθετῶν,
 οὐκ ἐποίησα τοῦτο· ἀλλ' οὐδεμιᾶς ἡμέρας Θεοῦ θέλημα ἐποίησα.
 65 Διὰ τοῦτο ὁ φιλόανθρωπος Θεὸς καὶ εὐσπλαγχνος δέδωκεν ἡμῖν ὁδὸν
 σύντομον καὶ ῥάδιον καὶ δίχως παντὸς πόνου. Ποίαν ταύτην; Τὸ
 συγχωρεῖν τοῖς ἁμαρτάνουσι πρὸς ἡμᾶς τὰ πταίσματα αὐτῶν. Διὰ
 τοῦτο ἔλεγεν ὁ Σωτὴρ· "Ἐὰν ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ
 παραπτώματα αὐτῶν, ἀφήσει καὶ ὁ πατήρ ἡμῶν ὁ ἐπουράνιος".

53-61 Eī...οὐ: Ioann. Chrys. In Matthaicum 22 (PG 56, 306-7) // 65-66 Ἐάν...ἐπουράνιος: Matth. 6, 14-15; Ἰδιόμελον Ἀπόστιχον, ἦχ. γ', εἰς τὸν ἐσπερινὸν τῆς Δευτέρας τῆς β' ἑβδομάδος (βλ. ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 360).

A ΣμΡρα ΜΙ

53 εἰ δὲ συμφέρεις, μὴ τὰς λοιπὰς θλίψεις A: εἰ δὲ συμφέρεις μοι τὰς λύπας καὶ τὰς θλίψεις μ...συμβένοντα SM // 54 ἐνόησον aΣμ:ἐνόησον M // 55 μακροθυμῆ I:μακροθυμῆ M // 56 πατήρ om. SIPra λογιώμεθα PpIaΣμ ἀντιμετρήσωμεν IM μίας ISμ // 57 γνώσομεθα A ἁμαρτία Ppa:ἁμαρτήματα I // 58 καθαρὸν A:καθαρὸς M // 60 ἐμέτρησεν M ἐμέτρησε...αὐτοῦ om. I ἢ τοῦ ἀδελφοῦ Ppa // 60-61 ἄρα τίς τὰς ἁμαρτίας αὐτοῦ οὐκ ἐμέτρησεν καὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ ἐσυμπάθησεν οὐ Σμ // 61 πρῶτος εἰμὶ IPra:πρῶτος εἰμὶ S διδάσκων I:διδάσκω M // 62 Θεοῦ θελήματος SPpIam // 63 ὁδὸν om. I // 64 βῆδιον MI:εὐκόλην Pp δίχως aIM:χωρὶς Pp // 65 εἰς ἡμᾶς A // 66 ἀφήται IAM φησὶν Σμ // 67 ἀφήσει καὶ ἡμῖν τὰ παραπτώματα S ἡμῶν om. Σμ ὁ οὐράνιος ASμ

70 Ποῖος γὰρ πόνος ἐστὶ τούτω; Οὐ γὰρ λέγει σοι πέλαγος περᾶσαι ἢ
 ὁδὸν μακρὰν περιπατῆσαι, οὐδὲ κορυφὰς ὀρέων ὑπερβῆναι, οὐδὲ τὰ
 75 χρήματα τὰ πολυσπούδακτα δῶσαι, ἀλλὰ ἀρκέσει μόνον τὸ
 θελῆσαι καὶ πάντα λέλυται σου τὰ ἁμαρτήματα. Ἐὰν γὰρ τούτους
 μὴ συγχωρήσωμεν καὶ τῷ Θεῷ δουλεύσωμεν, πόση<v> λοιπὸν
 80 ἔξωμεν, εἴπατέ μοι, ἐλπίδα σωτηρίας; Ὡσπερ γὰρ ῥίζα πάντων τῶν
 75 τοῦ διαβόλου ἢ ἐχθρα· ἀλλ' οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων τὴν μὲν φιλίαν
 ἀσπάζονται τὴν πρὸς τὸν διάβολον, ἔχοντες τὴν ἐχθραν πρὸς τὸν
 πλησίον καὶ οὐχὶ τὴν φιλίαν τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς ἀγάπης.

Εἶπέ μοι Ἐάν τις ἄνθρωπος ἔλθῃ τῷ ἄρχοντι αὐτοῦ αἰτῶν
 80 ἐλεηθῆναι, εἶτα κείμενος ἐπὶ τῆς γῆς θεάσεται τινα τῶν ἐχθρῶν
 αὐτοῦ καὶ ἀφήσῃ τὸ ἰκετεύειν καὶ δραμῶν εἰς ἐκεῖνον τὸν ἐχθρὸν
 αὐτοῦ καὶ τυπτήσῃ χαλεπῶς καὶ κακῶς ἐπ' ὄψει πάντων, ἐὰν ἄρα
 μεγάλην ὕβριν ἔξῃ παρὰ πάντων, τοῦτο λόγισαι καὶ παρὰ τοῦ Θεοῦ.
 Ἐὰν ἰκετεύῃς τὸν Θεὸν ἐλεηθῆναι ὑπ' αὐτοῦ καὶ σὺ ἔχῃς ἐχθραν
 85 μετὰ τοῦ πλησίον σου καὶ οὐκ ἐλεῆς αὐτόν, πῶς ὁ Θεὸς ἐλεῆσαί σε
 ἔχει, ὅτι ὑβρίζεις τοὺς νόμους καὶ τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ;

68-71 Οὐ...ἁμαρτήματα: Ioann. Chrys. De beato Philogonio (PG 48, 755) // 71-77 Ἐάν...ἀγάπης: Greg. Naz. Or. 1 (PG 35, 396); Greg. Naz. Or. 17 (PG 35, 977); Greg. Naz. Or. 22 (PG 35, 1149); Ioann. Chrys. De poenitentia (PG 60, 704); Ioann. Chrys. PG 62, 212 // 78-85 Εἶπέ...σε: Matth. 18, 23-35.

A ΣμΡρα MI

68 τοῦτο SPpIAa:τοῦτον μ πρὸς ἡμᾶς A // 69 περιπατεῖσαι I: περιπατίσαι M: περιπατήσεις Aμ:περιπατήσας S οὐδὲ...ὑπερβῆναι om.S: τὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων Aμ:ὄραίων I:ὄραίων M // 70 πολησπούδακτα I:πολυσπούδεκτα Σμ:πολισπούδακτα M ἀρκέσει SPραμ:ἀρκοῖσει A:ἀρκέσι M // 72-73 πόση λοιπὸν ἔξωμεν IM:ποῖαν λοιπὸν ἔξωμεν ASμ: πόθεν λοιπὸν εὔρωμεν Pρα // 75 αἱ πολλὰ Pρα:αἱ πολλοὶ μ // 77 οὐχὶ τὴν ἀγάπην καὶ φιλίαν τοῦ Θεοῦ A // 78 προσέλθῃ ASμ // 79 τὸν ἐχθρὸν A // 80 ἀφήσει SMPrIa:τοφήσει μ τὸ ἠκετέβειν M // 80-81 καὶ ἀφήσει...αὐτοῦ om. A τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ S:τὸν ἐχθρῶν αὐτοῦ μ // 81 τυπτήσῃ PpIa:πτύση A:τυπτίσει S:τυπτήσῃ M:τυπτεῖση μ // 81-82 ἐὰν ἄρα...πάντων om. A // 82 ἔξει SPpIμ:ἔξυ M λόγησαι MI:λόγησε S:λόγησε μ // 83 ἰκετεύεις AS: ἐπέβης Pρα:ἐπέβεις M ἔχεις AI // 84 μὲ τὸν πλησίον σου Aμ ἐλεᾷς IASμ // 85 ἠβρίζεις τοὺς νόμους M

Οὐκ αὐτό σοι παραγγέλλει λέγειν εἰς τὴν προσευχήν· "Ἄφες ἡμῖν
 τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν";
 Ὅρᾳς πῶς πάντες ψεῦστες ἐσμὲν καὶ οὐκ ἀληθεῖς; Εἰ σὺ οὐ
 συμπαθεῖς τοῦ ἀδελφοῦ σου, πῶς ζητεῖς αὐτὸς συμπαθῆναι ὑπὸ τοῦ
 90 Θεοῦ; Αὐτὸς γὰρ ὁ Θεὸς ἐκέλευσε τοῦτο ποιεῖν καὶ λέγειν. Μὴ γὰρ
 ἐπελάθετο; Μὴ γὰρ ἄνθρωπός ἐστιν ὁ ταῦτα λέγων, ἵνα ληθαργήσῃ;
 Θεὸς ἐστίν, ὁ τὰ πάντα γινώσκων, ὁ βουλόμενος μετὰ πολλῆς τῆς
 ἀκριβείας φυλάττειν τοὺς νόμους αὐτοῦ. Ἄλλ' ἐρεῖς μοι ὅτι "πολλὰ
 95 συνεχωρήσαμεν τοῖς ἀδελφοῖς, αὐτοὶ δὲ πάλιν ἡμαρτον εἰς ἡμᾶς".
 τοῦτο ἀκούσωμεν καὶ ἡμεῖς λοιπὸν παρὰ τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ,
 διότι διηνεκῶς ἁμαρτάνομεν. Μὴ εἶπης ὅτι "πολλὰ καὶ χαλεπὰ
 ἔπταισαν ἡμῖν οἱ πλησίον καὶ πολλὰ κακὰ οἱ ἀδελφοί μου
 ἐνεδείξαντό μοι καὶ ἐπεβουλεύσαντό με καὶ ἠδίκησάν με καὶ οὐ
 δύναμαι συγχωρῆσαι αὐτοῖς". Ἄκουσον ὅσα γὰρ ἀφήσωμεν ἡμεῖς
 100 τοῖς ἀδελφοῖς ἡμῶν, τσαύτα καὶ μείζονα ποιήσει καὶ ἀφήσει ἡμῖν ὁ
 Κύριος. Εἰ δὲ κρατήσωμεν ἡμεῖς κακίαν, κρατήσει καὶ ἡμῖν ὁ Θεός.

86-87 Ἄφες...ἡμῶν: Matth. 6, 12 // 88 πάντες...ἀληθεῖς: Ps. 115, 2; Ioann. Chrys. De poenitentia (PG 60, 692) //
 88-101 Εἰ...ὁ Θεός: Ioann. Chrys. De compunctione, ad Demetrium lib.1 (PG 47, 400); Ioann. Chrys. Ad
 populum Antiochenum 20 (PG 49, 207); Ioann. Chrys. In Matthaicum 16 (PG 57, 251); Ioann. Chrys. In
 Joannem 39 (PG 59, 226-227); Ioann. Chrys. In epist. ad Philemonem 1 (PG 62, 707); Ioann. Dam. Sacra
 parallela (PG 96, 197) (91-92 Θεός...γινώσκων: Ps. 138, 1; Ier. 11, 20; Ier. 17, 10; Ier. 20, 12; Luc. 16, 15; Act.
 1, 24; Act. 15, 8; Rom. 8, 27; Matth. 6, 4; Hebr. 4, 13).

A ΣμPpa MI

86 αὐτὸς SPpAam ἐπαρέγγελλεν ἡμῖν λέγειν A:παρείγγειλεν S // 87 ὀφειλήματα ASμ ὅς εἰμεῖς S
 ἀφείωμεν MIA: ἀφίωμεν Σμ ταῖς ὀφειλέταις Ppa:ταῖς ὀφειλέταις I:τὰς ὀφειλέτας A:ταῖς ὀφειλέταις S:ταῖς
 ὀφειλέταις M:τοῖς ὀφειλέταις μ // 88 ἡμεῖς A ψεῦσταίς ISMμ ἀληθής AMμ Ἐσὺ ASμ // 89 καὶ πῶς AS
 αὐτὸν A ἐπὶ τοῦ Θεοῦ I // 90 ἐπιλάθετο S:ἐπελάθετω M // 91 λιθαργεῖσι I: λιθαρχεῖσι M: λιθαρχήσει a:
 ληθαργήσει A (in marg. ἐλισσιονίση, λάθη) A:λιθαργήσει μ // 91-92 λέγων...πάντα om.S // 93 ἀλλ' ἐρεῖς μοι
 om. IAPpa:ἀλλ' ἐρῆς μοι Σμ // 96 ἁμαρτάνομεν ISμ // 97 πλησίον PpM // 98 ἐνεδείξαντό μη M
 ἐπιβουλεύσαντό με PpaASμ // 99 δύναμε I:δυνάμεθα SPpAam // 100 μείζονα A: μῆζονα M: μείζων S
 ποιήσει καὶ ἀφήσει ἡμῖν Ppa:ποιήση καὶ ἀφήσει ἡμῖν M ποιήσει καὶ om. SAμ // 101 ἢ δὲ κρατήσωμεν
 ἡμεῖς κακίαν IM: εἰ δὲ κρατήσωμεν μνησικακίαν ἡμεῖς SPpAam τοῖς ἀδελφοῖς ἡμῶν A ὑμῖν A:ἡμῖν M

- Οὐκ ἤκουσας τοῦ Κυρίου λέγοντος ἐν τῷ ἁγίῳ Εὐαγγελίῳ ὅτι "ἐὰν πεινᾷ ὁ ἐχθρὸς σου, ψώμιζε αὐτὸν καὶ ἄφες τὴν ἁμαρτίαν αὐτοῦ, ἵνα ὅταν προσεύχη δεόμενος, συμπαθήσω ὑμῖν καὶ αἱ ἁμαρτίαι σου λυθήσονται;" Εἰπέ μοι τίς τῶν ἀδελφῶν ἡμαρτε τόσον εἰς σέ, ὅσον ἡμαρτον οἱ παράνομοι Ἰουδαῖοι πρὸς τὸν Κύριον; Ἄλλ' ὁ Χριστὸς δεικνύων ἡμῖν τύπον καὶ ὑπογραμμὸν ἔλεγε πρὸς τὸν ἑαυτοῦ πατέρα· "Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην, ὅτι οὐκ οἶδασι τί ποιοῦσι."
- 110 Τοῦτο γὰρ ἐδίδασκε καὶ τὸν ἀπόστολον αὐτοῦ Πέτρον φυλάξαι καὶ τηρῆσαι, ὅτι εἶπε πρὸς τὸν Κύριον· "Κύριε, ποσάκις ἐὰν ἁμαρτήσῃ εἰς ἐμὲ ὁ ἀδελφός μου, συγχωρήσω αὐτόν;" "Οὐκ ἕως ἐπτάκις, ἀλλ' ἕως ἑβδομηκοντάκις ἑπτὰ", ἅτινα, ἐὰν μετρήσῃ τις, εὔρει τὸν ἀριθμὸν τοῦτον· Τετρακόσιες ἐνενήκοντα φορές·
- 115 τοῦτέστιν, πάντοτε καὶ ἀεί· καὶ εἰ πάντοτε συγχωρεῖς, συγχωρήσει καὶ ὑμῖν ὁ Θεὸς πάντοτε. Καὶ εἰ θέλετε μαθεῖν τὴν ἀλήθειαν, ὅτι ἐὰν συγχωρῶμεν ἀλλήλοις καὶ ὁ πατήρ ὁ οὐράνιος συγχωρήσει ἡμῖν, ἐὰν δὲ μὴ συγχωρῶμεν, οὐδὲ ὁ πατήρ ὁ οὐράνιος συγχωρήσει ἡμῖν, ἐπιδείξω παράδειγμα γραπτὸν ἐν τῇ θείᾳ Γραφῇ, πρὸς διόρθωσιν,
- 120 πῶς ὁ Θεὸς ἔργα πολλὰ οὐδενὶ ἐτάξατο ἔχοντι τὴν ἔχθραν.

102-103 ἐάν...αὐτὸν: Rom. 12, 20 // 103-105 καὶ ἄφες...λυθήσονται: Matth. 6, 12 // 107 Χριστὸς...ὑπογραμμὸν: 1 Petr. 2, 21; Athan. Expositiones in Psalmos (PG 27, 96); Ioann. Chrys. Eclogae ex diversis homiliis (PG 63, 786) // 108-109 Πάτερ...ποιοῦσι: Luc. 23, 34 // 111-113 Κύριε...ἐπτά: Matth. 18, 21-22.

A ΣμPpa MI

103 πεινάσει Pραμ:πινάσει S:ποινάσοι M ψώμισε SIAαμ // 104 δεησόμενος A:δεῶμενος M ἡμῖν SIAαμ // 105 τόσον om. I // 107 δυνκνείων A:δικνύων M // 107-108 πρὸς τὸν ἑαυτοῦ πατέρα om. A // 108 αὐτῆς S ὅτι om. Pp εἶδασι Saμ // 110 ἐδίδασκεν ὁ Κύριος A // 111 ἔλεγε SAμ // 112 ἁμαρτίση I:ἀμάρτη A:ἀμαρτίσει Σμ:ἀμαρτίσι M ἀδελφός μου, ἕως ἐπτάκις, συγχωρήσω I αὐτῷ PpIAαμ // 112-113 ἕως ἐπτάκις; Ὁ δὲ Κύριος ἐπειδὴ ἐθαύμαζεν ὁ Πέτρος ταῖς ἐπτάκις φοραῖς, ἔλεγεν αὐτὸν ὁ Κύριος:"Οὐ λέγω σοι ἕως ἐπτάκις..."A:ἕως ἐπτάκις; Ὁ δὲ Κύριος ἐπειδὴ ἐθαύμαζεν ὁ Πέτρος ταῖς ἐπτάκις φοραῖς, ἔλεγεν αὐτῷ ὁ Κύριος: "Οὐ λέγω σοι, Πέτρε, ἕως ἐπτάκις..."Σμ οὐκ om. Ppa // 113 μετρίση I:μετρίσει SAαμ:μετρίσι M // 114 εὔρη PpA:εὔρι M τετρακόσιαις ἐνενήκοντα φοραῖς SPpIAα:τετρακοσί ἐνενήκοντα φορές M:τετρακόσιαις ἐνενηκοντα φοραῖς μ // 116 μαθῆν MSIm // 117 συγχωροῦμεν IM ἀλλήλως I:ἀλλήλος M // 118 μὴ συγχωρήσωμεν PpIAα ἐάν...ἡμῖν om.Σμ συγχωρεῖ PpI:συγχωρεῖν α:συχωρῶ M // 119 ἐν τῇ θείᾳ Γραφῇ om.I // 120 οὐδὲν ἐτάξατο SIPpAαμ ἔχων MSIPpA:ἔχοντες α:ἔχω μ: ἔχοντι corr. τὴν ἔχθραν σήμ Σμ

Εἰς τὴν Ἀντιόχειαν τὴν μεγάλην, ἣν τις πρεσβύτερος ὀνόματι Σαπρίκιος καὶ ἕτερος λαϊκὸς ὀνόματι Νικηφόρος, πάνυ φίλοι μεγάλοι ὑπάρχοντες ἀμφοτέρω ψυχῇ τε καὶ σώματι· καὶ οὕτως ἠγαπῶντο, ὥστε ἐξενίζοντο οἱ ἄνθρωποι λέγοντες ὅτι γνήσιοι ἀδελφοί εἰσι, καὶ οὐδέποτε ἐχωρίζοντο ἀπ' ἀλλήλων. Ταύτην δὲ τὴν φιλίαν καὶ τὴν ἀγάπην εἶχον ἀμφοτέρω ἐπὶ πολλοὺς χρόνους. Ἰδὼν δὲ ὁ μισόκαλος ἐχθρὸς τὴν πολλὴν αὐτῶν φιλίαν, φθόνῳ τηκόμενος, ἔσπειρεν ἐν τῷ μέσῳ ἕχθραν πολλὴν καὶ τοσαύτην, ὅτι οὐδὲ ἐν πλατεῖα ἠθέλον ἀπαντῆσαι ἀλλήλοις ἐκ τοῦ διαβολικοῦ μίσους.

125 Οὕτως ἦσαν λοιπὸν ἐν τῇ τοιαύτῃ ἕχθρᾳ χρόνον ἰκανόν.

130 Ἐλθὼν δὲ εἰς ἑαυτὸν ὁ κοσμικὸς καὶ γνοὺς ὅτι διαβολικόν ἐστι τὸ μῖσος, παρεκάλεσε φίλους τινάς, ἵνα ἀπέλθωσι πρὸς τὸν ἱερέα καὶ παρακαλέσωσιν αὐτόν, ὅπως αὐτῷ συγχωρήσῃ καὶ δέξῃται αὐτόν μετανοοῦντα. Ἐκεῖνος δὲ οὐ προσέσχετο· καὶ πάλιν ἐκ δευτέρου

135 πέμπει ἄλλους φίλους τοῦ διαλλαγῆναι αὐτῷ. Ὁ δὲ πρεσβύτερος οὐδὲ τούτων παρακαλούντων ἠνέσχετο. Ὁ δὲ Νικηφόρος ἄλλους πάλιν ἀγαπητοὺς ἔστειλεν, ἵνα πληρώσῃ τὸ ῥητὸν τοῦ Χριστοῦ· "ἵνα ὑπὸ δύο ἢ τριῶν μαρτύρων σταθήσεται πᾶν ῥῆμα". Ἐκεῖνος δὲ ὁ ἱερεὺς, σκληροκάριος ὢν καὶ ἀσυμπαθής, ἐπελάθετο τοῦ Θεοῦ

140 λέγοντος· "Ἐὰν ἀφήτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατήρ ὁ οὐράνιος". Πάντων οὖν αἰτούντων καὶ παρακαλούντων οὐ συνεχώρησεν. Ὁ δὲ πιστότατος δοῦλος τοῦ Θεοῦ Νικηφόρος, ὡς εἶδεν ὅτι καταφρονεῖ ὁ ἱερεὺς τῶν φίλων, αὐτὸς δραμὼν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Σαπρικίου ῥίπτει ἑαυτὸν εἰς τοὺς

145 πόδας αὐτοῦ λέγων· "Συγχώρησόν μοι, πάτερ, διὰ τὸν Κύριον". Ὁ δὲ οὐδὲ οὕτως ἠθέλησε διαλλαγῆναι αὐτῷ, ὡς Χριστιανὸς ὢν καὶ πρεσβύτερος.

121-131 Εἰς...οὐράνιος: Passio Sancti Nicephori PG 114, 1368; BHG 1331-1334g // 134-147 Πάντων...πρεσβύτερος: Passio Sancti Nicephori PG 114, 1369; BHG 1331-1334g (138 ἵνα... ῥῆμα: Matth. 18, 16) // 140-141 Ἐὰν...οὐράνιος: Matth. 6, 14-15; Luc. 6, 37; Matth. 5, 23.

A ΣμPpa MI

123 ἀμφοτέρω μ // 124 ἠγαπώντο A:ἠγαπόντων S:ἠγαπόντα M:ἠγαπόντω μ ὅτι ἐξενίζοντο SPPIAμ:ὅτι ἐξενήζοντο M λέγοντες om. A // 125 ἀλλήλοις A:ἀπ' ἀπαλλύλων M // 127 μισόκαλος M ἐχθρὸς om. A διάβολος I τικόμενος MPPIAa // 128 ἐν τῷ μέσῳ τῆς τοσαύτης φιλίας A τοσοῦτον PPIAaμ ὅτι om. A οὐδὲν MSPPaAμ // 129 πλαττία μ ἀπαντήσε Σμ // 130 εἶσαν Pp:εἶναι IMSAaμ χρόνων ἰκανῶν A:χρόνων ἠκανῶν M // 131 Ἐν μιᾷ οὖν ἐλθὼν A:Ἐν μιᾷ οὖν εἰς ἑαυτὸν ἐλθὼν Σμ:Ἐὰν δὲ ἐλθὼν εἰς αὐτόν M // 132 παρεκάλεσαι PpI // 133 συγχωρήσαι A:συγχωρήσει Σμ:συγχωρήσει M δέξεται PPIaμ // 134 οὐ προσέσχετο SPPIaμ:οὐ προσέχετο A:οὐ προσέσχετω M // 136 ἴσχυσεν Ppa:ἤκουσεν Σμ // 137 πληρώσει ASμ:πληρώσει M // 139 ἀσυμπαθεῖς I:ἀσυμπαθῆς MSμ ἐπιλάθετο Σμ:ἐπιλάθετω M // 141 ὑμῖν I:ἡμῖν M // 142 οὐκ ἤκουσεν I: οὐ συγχώρισον M πιστὸς I:πιστώτατος Σμ:πιστότατος M // 143 οἶδεν I:ἶδεν M // 143-144 τὸν φίλον A // 144 πίπτει Σμ // 146 οὐκ ἠθέλησεν διαλλαγῆναι, ὡς MPPIa:ὁ δὲ οὕτως ἠθέλησεν διαλλαγῆναι A: ὁ δὲ οὕτως ἠθέλησεν διαλαγῆναι μ

Ὡς οὖν ταῦτα διέπραττεν, ἐξαίφνης γίνεται διωγμὸς καὶ θλίψις
 150 καὶ μεγάλη ἐν τῇ πόλει ὑπὸ τῶν εἰδωλολατρῶν κατὰ τῶν Χριστιανῶν
 καὶ πάντες οἱ Χριστιανοὶ ἔφυγον. Ἐκρατήθη δὲ Σαπρίκιος ὁ ἱερεὺς
 καὶ παραδίδεται ὡς Χριστιανὸς τῷ ἡγεμόνι. Ἐπηρώτησεν αὐτὸν ὁ
 ἡγεμὼν λέγων· "Ποίου γένους εἶ;" Λέγει· "Χριστιανὸς εἰμι"· καὶ ὁ
 ἡγεμὼν· "Κληρικὸς ἢ λαϊκός;" Ὁ δὲ Σαπρίκιος ἔφη· "Πρεσβύτερος
 155 Ἄντιοχείας, οἱ Ῥωμαῖοι Οὐαλεριανὸς καὶ Γάλλος ἐκέλευσαν ὅπως οἱ
 λεγόμενοι Χριστιανοὶ νὰ ποιήσουσι θυσίαις τῶν μεγάλων θεῶν. Εἰ δέ
 τις καταφρονήσει, πολλοῖς καὶ μεγάλοις καὶ διαφόροις βασάνοις
 καὶ τιμωρίαις βασανισθῆναι καὶ πικρῷ θανάτῳ κατακριθῆναι". Ὁ
 δὲ Σαπρίκιος παρεστηκῶς εἶπε πρὸς τὸν ἡγεμόνα· "Ἡμεῖς οἱ
 160 Χριστιανοὶ Χριστὸν τὸν Θεὸν βασιλέα ἔχομεν καὶ αὐτὸς Θεὸς
 ἀληθινὸς ἐστὶ καὶ ποιητὴς οὐρανοῦ καὶ γῆς καὶ πάντες οἱ ἕτεροι
 θεοὶ δαμόνια καὶ θέλουν ἀπολεσθῆναι ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ὑπ' οὐδενὸς
 οὐ βοηθοῦνται, ἢ τινὰ βλάψαι".

148-163 Ὡς...βλάψαι: Passio Sancti Nicephori PG 114, 1369; BHG 1331-1334g.

A ΣμΡρα ΜΙ

148 διέπραττον I:διεπράττετο A:διέπρατον M ἐξέφνης MSIΑμ διογιῶς M θλίψεις SIAμ:θλήψης M //
 150 ἐκρατήθη MRPIAμ: ἐκρατίθη aS // 151 παραδίδεται SPραμ:παραδίδωτε M τῷ ἡγεμῶνι μ // 152-154
 Κληρικὸς ἢ λαϊκός; Ὁ δὲ Σαπρίκιος ἔφη:"Πρεσβυτέρου τάξιν ἔχω" A // 154 Λέγουσι Ρρ // 154-155 τῆς
 πόλεως Ἄντιοχείας, οἱ Ῥωμαῖοι om. Ρρ // 155 Οὐαλλεριανὸς ἢ Γάλα MIA:Οὐαλλεριανὸς καὶ Γάλος
 A:Οὐαλεριανὸς καὶ Γάλα Σμ // 156 ἵνα ποιήσωσι ΡρA: νὰ ποιήσωσι I:νὰ ποιήσουσι aΣμ:νὰ πηήσουσι M
 θυσίαις SAαμ:θησίαις M // 157 πολλὰ καὶ μεγάλα ΡρIα:πολλαῖς καὶ διαφόροις MASμ // 158 τιμωριθῆναι A
 // 159 παρεστηκός MRρ:παρεστικῶς Σμ ἡμοῖς Χριστιανοὶ S:οἰμὶς ἢ Χριστιανοὶ M // 160 Χριστὸν τὸν
 βασιλέα τὸν Θεὸν A ἔχομεν IASμ ἀληθινὸς A:ἀλυθινὸς M // 161 τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς A // 161-163
 δαμόνια: καὶ θέλουν ἀπολεσθῆναι ἀπὸ τῆς γῆς καὶ ὑπ' οὐδενὸς οὐ βοηθοῦνται ἢ τινὰ βλάψαι MRPIaΣμ:
 καὶ θέλουσιν ἀπολεσθῆν ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς καὶ ὑπ' οὐδενὸς οὐ βοηθοῦνται ἢ τινὰ βλάψαι A

Ταῦτα ἀκούσας ὁ ἡγεμὼν καὶ ὀργισθεὶς ἐκέλευσε μαστιγῶσαι
 165 αὐτὸν καὶ βληθῆναι αὐτὸν εἰς κοχλίαν καὶ στρέφεσθαι τὸν κοχλίαν
 σφοδρῶς, ὥστε τὰ ὀστᾶ αὐτοῦ συντριβῆναι. Ὁ δὲ ἱερεὺς ἔκραζεν
 "Εἰς τὴν σάρκα μου ἐξουσίαν ἔχετε· ὁ δὲ Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς τὴν
 ψυχὴν μου." Βασανισθεὶς οὖν ἐπὶ πολὺ ὑπέμεινε τὰς βασάνους. Ἴδὼν
 170 δὲ ὁ δικαστὴς ὅτι οὐ πείθει αὐτόν, ἔδωκεν ἀπόφασιν τὴν κεφαλὴν
 ἀποτμηθῆναι. Ἐν τῷ οὖν ἐξελθεῖν αὐτὸν λαβόντα τὴν ἀπόφασιν τοῦ
 μαρτυρίου καὶ μαρτυρῆσαι αὐτὸν ὑπὲρ τῆς ἀγάπης τοῦ Κυρίου καὶ
 Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, πορευομένου εἰς τὸν τόπον
 ὅπου ἔμελλε στεφανωθῆναι διὰ τῆς ἐκχύσεως τοῦ αἵματος αὐτοῦ,
 175 ἀκούσας ὁ Νικηφόρος, ὁ φίλος αὐτοῦ, ὅτι μαρτυρεῖ ὁ Σαπρίκιος,
 πορεύεται καὶ ὑπήντησεν αὐτῷ ἐν τῇ ὁδῷ γονυπετῶν αὐτῷ καὶ
 λέγων· "Συγχώρησόν μοι, μάρτυς καὶ ἅγιε του Θεοῦ, ὅτι σοῦ
 ἤμαρτον." Ἐκεῖνος δὲ ἀπόκρισιν οὐκ ἔδωκεν αὐτῷ.

164-170 Ταῦτα...ἀποκτηθῆναι: Passio Sancti Nicephori PG 114, 1369 ; BHG 1331-1334g // 170-177
 Ἐν...αὐτῷ: Passio Sancti Nicephori PG 114, 1372 ; BHG 1331-1334g.

A ΣμPpa MI

164 μαστιγῶσαι I:μαστιγῶσαι M // 165 καὶ βληθῆναι αὐτὸν om. I:καὶ βλυθῆναι αὐτὸν S εἰς τὸν
 κοχλίαν Aa:εἰς τὸν χογγλήαν M καὶ στρέφεσθαι τὸν κοχλίαν om. Pp καὶ βλυθῆναι αὐτὸν εἰς κοχλίαν
 σφοδρῶς μ // 167 μου om. Ppa ἔχεις A:ἔχεται MSμ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς A εἰς om. ASμ // 168 ἐπὶ
 πολλὰ I // 168 πῆθη MI: πύθη A:πήθει aSm ἔδωκεν αὐτὸν A // 170 κεφαλικὴν ἀπόφασιν Pp: κεφαλητικὴν
 ἀπόφασιν a: τὴν κεφαλὴν ἀποτμηθῆναι MI: κεφαληκὴ τιμωρία AS ἐν τῷ οὖν λαβεῖν αὐτὸν τὴν SPpIAa //
 171 τὴν ἀπόφασιν τοῦ μαρτυρίου καὶ μαρτυρῆσαι αὐτὸν ὑπὲρ τῆς ἀγάπης SIPpa: τὴν ἀπόφασιν τοῦ
 μαρτυρίου καὶ μαρτυρῆσαι αὐτὸν ὑπὲρ τῆς ἀγάπης μ τοῦ Χριστοῦ IPra:τοῦ Θεοῦ ASμ // 172 καὶ
 πορευόμενος A: πορευόμενον μ // 173 ἀπὸ χειρὸς ἀγγέλων A // 174 καὶ ἀκούσας Pp ὁ om. Pp ὑπὲρ
 τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ ASμ // 175 πορεύεται SIPpAaμ:πορέβετε M αὐτὸν A // 176 Χριστοῦ, διὰ τὸν Κύριον
 A // 176-177 εἰς ὃ,τι σε ἤμαρτον Pp:σοῦ ἤμαρτον MSIAaμ

180 Ὁ δὲ Νικηφόρος δι' ἄλλης ὁδοῦ ὑπήντησε πάλιν αὐτῷ καὶ
 προσκυνῶν δεόμενος αὐτοῦ λέγων· "Μάρτυς τοῦ Χριστοῦ, δός μοι
 συγγνώμην καὶ συγχώρησόν μοι ὡς ἄνθρωπος. Ἴδού, λοιπόν,
 δίδοταί σοι ὁ στέφανος παρὰ Κυρίου διὰ τῶν πολλῶν βασάνων ὧν
 ὑπέμεινας διὰ τὴν ἀγάπην αὐτοῦ". Ἐκεῖνος δὲ πεπωρωμένην ἔχων
 τὴν καρδίαν οὔτε συγγνώμην αὐτῷ δέδωκεν οὔτε λόγον, ὥστε οἱ
 185 δῆμιοι ἐνεγέλων τὸν Νικηφόρον λέγοντες· "Οὐδέποτε εἶδομεν
 ἄνθρωπον μωρότερον αὐτοῦ· εἰς τὸ ἀποκεφαλισθῆναι ὑπάγει καὶ
 αὐτὸς παρ' ἀνθρώπου θανασίμου ζητεῖ συγχώρησιν;" Ἴδὼν δὲ ὁ
 Θεὸς αὐτὸν ὅτι οὐκ ἐκάμφθη οὔτε ἔλεον εἶχεν οὔτε συμπάθειαν,
 ἀλλὰ κακίαν καὶ μίσος, ἐστέρησεν αὐτὸν τῆς θείας αὐτοῦ χάριτος·
 οὐχ ὡς ὁ Θεὸς αἴτιος, ἀλλὰ αὐτὸς ἑαυτὸν ἀλλότριον ἐποίησε τῆς
 190 θείας χάριτος καὶ βασιλείας, μὴ ἐλεήσας τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, μηδὲ
 τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ πληρώσας.

178-191 Ὁ δὲ...πληρώσας: Passio Sancti Nicephori PG 114, 1372 ; BHG 1331-1334g.

A ΣμΡρα ΜΙ

178 ἀπήντησε SPra:προσλαμβάνει A αὐτὸν IA // 179 προσκυνῶν δεόμενος αὐτῷ λέγων PpIa:δεόμενος αὐτοῦ καὶ λέγων A:προσκυνῶ δεόμενος λέγω MS:προσκυνῶ δεόμενος λέγων μ // 181 δέδοταί σοι A:δίδωτέ σοι M // 182 διὰ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ SPraIμ:διὰ τῆς ἀγάπης A // 183 συγγνώμην μ λόγον τινα A // 184 οἱ δοῖμοιοι M ἐνεγέλων om. MI:ἐνελέγετων μ οὐδέποτε SAαμ:οὐδέποται M ἶδομεν I: ἶδομεν Ma:εἶδομεν μ // 185 ἀποκεφαλισθῆναι MI ὑπάγει IA // 186 ζητᾶ A // 187 ἐκάμφθη PpIa ἔλαιον Σμ // 188-190 ἀλλὰ αὐτὸς ἑαυτὸν τῆς θείας αὐτοῦ χάριτος καὶ βασιλείας μὴ ἐλεῆσαι MPpIa:ἀλλ'αὐτὸς ἑαυτὸν ἀλλότριον ἐποίησεν τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς αὐτοῦ βασιλείας ASμ // 190 ἐλεῆσαι SAαμ // 191 πληρῶσαι SIAαμ

Τότε οἱ δῆμιοι λέγουσι πρὸς τὸν ἱερέα· "Κάμψον τὰ γόνατα, ἵνα ἀποκεφαλισθῆς". Καὶ λέγει ὁ Σαπρίκιος· "Διὰ τί;" Λέγουσιν αὐτῷ· "Ὅτι οὐκ ἠθέλησας θῦσαι τοῖς εἰδώλοις καὶ ποιῆσαι τὰ
 195 προστάγματα τοῖς βασιλεῦσι". Ταῦτα ἀκούσας ὁ Σαπρίκιος ἔφη· "Μὴ ἀποκτείνατέ με ἀλλ' ὑποστρέψατέ με καὶ ποιῶ τὸ θέλημα τῶν βασιλέων". Οὕτως λοιπὸν ἐτύφλωσεν αὐτὸν ἡ μνησικακία καὶ ἀπέστη τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ καὶ μέλλοντος στεφανωθῆναι ἀπόστατο αὐτὸν ὁ Θεός, ἠρνήσατο καὶ γέγονεν ἀποστάτης.

200 Ταῦτα ἰδὼν πάλιν ὁ Νικηφόρος, ὁ φίλος αὐτοῦ, παρεκάλει αὐτὸν λέγων· "Μὴ ἀδελφέ, παρακαλῶ, μὴ ἀρνηθῆς τὸν Δεσπότην Χριστὸν καὶ τὸν οὐράνιον στέφανον χάνης". ὁ δὲ ἔμεινεν ἀδιόρθωτος· ὁ δὲ μακάριος Νικηφόρος ἰδὼν λέγει πρὸς τοὺς δημίους· "Ἐγὼ Χριστιανός εἰμι καὶ πιστεύω εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ

205 Χριστοῦ. Αὐτὸς ἠρνήσατο καὶ γὰρ ὁμολογῶ καὶ ἔτοιμός εἰμι, ἵνα ἀποθάνω ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ". Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ δῆμιοι, δραμῶν εἷς ἕξ αὐτῶν ἀνήγγειλε τῷ ἡγεμόνι ὅτι ὁ μὲν Σαπρίκιος ὁ ἱερεὺς ἀποστρέφει εἰς τὰ εἴδωλα καὶ πείθεται τῶν βασιλέων, ἄλλος δέ τις ὀνόματι Νικηφόρος ὁμολογᾷ τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ

210 τοὺς θεοὺς ἀτιμάζει καὶ τοὺς βασιλεῖς ὑβρίζει· καὶ ὁ ἡγεμὼν ἐκέλευσεν ἀποκεφαλισθῆναι αὐτόν· καὶ οὕτως ἐτελειώθη καὶ ἀνήλθε στεφανηφόρος εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἔστι μάρτυς καὶ ἀθληφόρος καὶ ἐορτάζει αὐτὸν ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ ἐνάτῃ ἡμέρᾳ τοῦ Φεβρουαρίου μηνός.

192-196 Τότε...βασιλέων: Passio Sancti Nicephori PG 114, 1372 cf. BHG 1331-1334g // 197-206 Οὕτως...αὐτοῦ: Passio Sancti Nicephori PG 114, 1373 cf. BHG 1331-1334g // 206-212 Ταῦτα...ἀθληφόρος: Passio Sancti Nicephori PG 114, 1376 cf. BHG 1331-1334g.

A ΣμPpa MI

192 δῆμιοι MI:δῆμιοι S // 193 ἀποκεφαλισθεῖς ASμ Καί...αὐτῷ om. A // 195 τὸ πρόσταγμα IASμ τοῖς βασιλεῦσι MSPpIam: τῶν βασιλέων A // 195-196 μὴ ἀποκτείνονται μοι I: μὴ ἀποκτείνονται μοι M: μὴ ἀποκτείνεται μοι Am // 196 ὑποστρέψατέ μοι SPra: ὑποστρέψαταί μοι μ: ἀλλ'...με om. IA // 197 αὐτῶν I // 197-198 καὶ ἐδίωξεν καὶ ἀπέστη SPpIam:καὶ ἀπέστειλε τὴν χάριν A // 198 τοῦ Χριστοῦ I :τοῦ Θεοῦ ἀπ'αὐτοῦ A // 199 ἀπόστατο Iμ καὶ ἠρνήσατο Iμ:καὶ ἠρνήσατο M // 201 ἀρνηθῆναι MSPpIam:ἀρνηθῆναι A // 202 χάνης MI:χάσεις Σμ // 203 τοὺς δημίους IA:δεσμίους Σμ:δημίους M // 204 Ἰησοῦ Χριστοῦ om. A // 205 ἐτοιμὸς εἰμι Ppa:ἔτοιμος εἰμι M:ἔτιμος εἰμι μ // 205-206 καὶ θνήσκω ὑπὲρ αὐτοῦ A // 206 τοῦ Χριστοῦ I ἐπειδὴ γὰρ ἤκουσαν, δραμῶν A // 207 φησὶ A μὲν om. PpIA ἀποστρέφη MSPpIA:ἀποστρέφει am // 208 πίθεται μ // 209 Νικηφόρος M ὁμολογᾷ MSPpIAam // 209-210 τὰ εἴδωλα καταργῆσει A // 210 ὁ ἡγεμὼν add. // 212 ἔστην S:ἔστου μ ἀθλοφόρος I // 212-213 εἰς τὴν οὐράνιον βασιλείαν καὶ ἔστιν ἅγιος καὶ μάρτυς καὶ ἐορτάζει A

215 Εἶδετε, ἀδελφοί μου, τῆς μνησικακίας τὸ ἔργον πόσα ἀγαθὰ
 ἐχώρισεν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ; Τὴν πίστιν, τὸ βάπτισμα, τὴν ἱερωσύνην.
 Τὰ βάσανα, τὲς φυλακὲς, τὰ δεινὰ κολαστήρια. Ταῦτα λοιπὸν ἡμεῖς
 φύγωμεν, ἀδελφοί, καὶ συγχωρήσωμεν ἀλλήλοις τὰ πταίσματα, ἵνα
 220 καὶ ἡμᾶς συγχωρήσῃ Κύριος ὁ Θεός· καὶ ἐὰν νηστεύωμεν ἢ
 προσευχώμεθα ἢ ἐλεοῦμεν ἔχοντα ταύτην τὴν μνησικακίαν,
 ἀπρόσδεκτα εἰσὶν ἐνώπιον τοῦ Κυρίου, ὅτι αὐτὸς εἶπεν· "Ἐὰν
 προσφέρῃς τὸ δῶρόν σου εἰς τὴν ἐκκλησίαν, κἀκεῖ μνησθῆς ὅτι τίς
 ἔχει τι κατὰ σου, ἄφες τὸ δῶρόν σου ἔξωθεν τοῦ θυσιαστηρίου καὶ
 225 ὕπαγε πρῶτον διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου καὶ τότε πρόσφερε αὐτὸ
 ἔσωθεν τοῦ θυσιαστηρίου καὶ ἔστιν εὐπρόσδεκτον." Ἦς γένοιτο
 πάντα ἡμᾶς λυτρώσεται Κύριος ὁ Θεὸς τῆς τοιαύτης ἀπανθρωπίας
 καὶ ἐπιτύχωμεν τῆς μερίδος τῶν σωζομένων ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ
 Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
 Ἀμήν.

221-225 Ἐάν...εὐπρόσδεκτον: Matth. 5, 23-24 // 225-228 ἔσωθεν τοῦ θυσιαστηρίου...Ἀμήν: Didascalia a Philotheo Patr. CP (BHG 1394i).

A ΣμΡρα MI

215 ἴδεται SPραμ:ἴδετε IA // 216 ἐχώρησεν SPραμ:ἐποχώρισεν αὐτὸν ὁ Θεός MI:ἐχώρησατο a ἀπὸ τὸν Θεὸν A πίστιν MSPρΙμ τὴν πίστιν...ἱερωσύνην om.A// 217 ταῖς φυλακαῖς ΣΙΑμ δεινὰ βασανιστήρια A ὑπέμεινεν ὑπὲρ τῆς αὐτοῦ ἀγάπης καὶ ὁ Θεὸς πάντα ταῦτα ἀπόσατο, διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ πλησίον A // 218 παρακαλῶ ἀδελφοί ASμ // 219 ἡμῖνΡρα:ἡμῖν I:ἡμῖνΣμ συγχωρήσει Σμ:συγχωρήσει M // 220 ἐλεοῦμεν omnes codices ἔχοντα SPραμ: ἔχοντες I // 221 ἐστὶν A τοῦ Θεοῦ I // 222 φέρεις I:προσφέρεις ASμ δώρημά σου SPραμ πρὸς τὴν ἐκκλησίαν I μνησθεῖς ΣΙΑμ:μνηστῆς M // 223 δώρημά σου SPρΙΑαμ // 224 διαλλάγηθι I:διαλάθι Σμ:δυσάλαγηθι M σου om. SPραμ αὐτῷ PρΙΑα // 225 εὐπρόσδεκτα MSPρΙΑμ // 226 λυτρώσεται I:λυτρώσεται SAμ:λυτρώσεται M ὁ Θεὸς om.A // 227 ἐπιτυχεῖν A:ἐπετύχωμεν Σμ:ἐπιτήχωμεν M σωζομένων IM // 228 τῶν αἰώνων om.ΙΑα

6

Τῆ Τετάρτῃ τῆς δευτέρας ἑβδομάδος

Γράφει ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν τῷ εἰκοστῷ τετάρτῳ κεφαλαίῳ τοῦ εὐαγγελίου τοῦ Ματθαίου παραβολήν, καθαρίζων ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ τὰ σκάνδαλα, καὶ πῶς ὠρύεται ὁ διάβολος ὡς λέων χωρῖσαι καὶ καταπιεῖν ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ
 5 Θεοῦ. Τί γάρ φησιν ὁ Κύριος; "Ὁμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ τινὶ σπείροντι καλὸν σπέρμα ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ· ἐν δὲ τῷ καθεύδειν τοὺς ἀνθρώπους ἦλθεν αὐτοῦ ὁ ἐχθρὸς καὶ ἔσπειρε ζιζάνια ἀνὰ μέσον τοῦ σίτου καὶ ἀπῆλθεν. Ὅταν δὲ ἐβλάστησεν ὁ χόρτος καὶ καρπὸν ἐποίησε, τότε ἐφάνη καὶ τὰ ζιζάνια.
 10 Προσελθόντες δὲ οἱ δοῦλοι τοῦ οἰκοδεσπότου εἶπον αὐτῷ· "Κύριε, οὐχὶ καλὸν σπέρμα ἔσπειρας ἐν τῷ ἀγρῷ; πόθεν οὖν ἔχει τὰ ζιζάνια;" Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· "Ἐχθρὸς ἄνθρωπος τοῦτο ἐποίησεν". Οἱ δὲ δοῦλοι εἶπον αὐτῷ· "Ἀπελθόντες συλλέξομεν αὐτά". Ὁ δὲ ἔφη· "Οὐ, μήποτε συλλέγοντες τὰ ζιζάνια ἐκριζώσητε ἅμα αὐτοῖς τὸν σῖτον. Ἄφετε
 15 συναυξάνεσθαι ἀμφοτέρα μέχρι τοῦ θερισμοῦ καὶ ἐν τῷ καιρῷ τοῦ θερισμοῦ ἐρῶ τοῖς θερισταῖς· "Συλλέξατε πρῶτον τὰ ζιζάνια καὶ δήσατε αὐτὰ εἰς δέσμας πρὸς τὸ κατακαῦσαι αὐτὰ καὶ τὸν σῖτον συνάξαι εἰς τὴν ἀποθήκην μου".

1-3 Γράφει...σκάνδαλα: Matth. 13, 24 // 3-4 πῶς ὠρύεται...Θεοῦ: 1 Pet. 5, 8 // 5-18 Ὁμοιώθη...ἀποθήκην μου: Matth. 13, 24.

A ΣμΡρα ΜΙ

Tit. Τοῦ αὐτοῦ λόγος διδασκαλικὸς λελεγμένος τῆ Τετάρτῃ τῆς β' ἑβδομάδος S:Τῆ Τετάρτῃ τῆς β' ἑβδομάδος Eὐλόγησον A: Τοῦ αὐτοῦ λόγος διδασκαλικός, συλλεγμένος τῆ Τετάρτῃ τῆς β' ἑβδομάδος Ρραμ:Τῆ Τετάρτῃ τῆς β' ἑβδομάδος λόγος διδασκαλικὸς ἐπὶ τοῦ ἁγίου εὐαγγελίου Eὐλόγησον, πάτερ M:Τῆ Τετάρτῃ τῆς β' ἑβδομάδος λόγος διδασκαλικὸς Eὐλόγησον, πάτερ I // 1 Γράφη μM // 1-2 εἰκοστῷ τετάρτῳ κεφαλαίῳ ISAPραμ:ἡκοστὸ τετάρτῳ κεφαλαίῳ M // 3 δεικνύων ἡμῖν πῶς... A // 4 ὠρύεται A:ρύεται IMSPραμ χωρῆσαι SAPραμ καταποιεῖν S // 5 Ὁμοιώθη Σμ: Ὁμοιώθη IAMPρα // 8 ζιζάνια ISMAμ μέσων SPρα τοῦ om. A // 9 ζιζάνια ISMμ // 11 ζιζάνια ISMAμ // 13 θέλεις ἀπελθόντες συλλέξομεν SAμ:ἀπελθόντες συλλέξομεν IMPρα // 14 λέγοντες Σμ:συλλέγονταις M ζιζάνια ISAμ // 15 ἄφεται ISMPραμ:ἄφεστε A // 15-16 καὶ τῷ καιρῷ τοῦ θερισμοῦ om. Σμ // 16 τοὺς θεριστάς I // 17 ζιζάνια ISMAμ // 18 συνάξαι ISAPραμ:συνάξε M: συναγάγετε Matth.

20 Οὗτοι οἱ λόγοι, ἠγαπημένοι ἀδελφοί, εἶναι λόγοι τοῦ Κυρίου ἡμῶν
 Ἰησοῦ Χριστοῦ, οὓς ἔγραψεν ὁ εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος. Εἶπεν ὁ
 Κύριος· "Ὁμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ τινὶ σπείροντι·
 ἀνθρωπὸς γάρ ἐστιν ὁ οἰκοδεσπότης ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς
 Χριστός, ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ὃς ἦλθε εἰς τὸν κόσμον αὐτοῦ
 25 ὡς ἴδιος οἰκοδεσπότης· ἀγρός δέ ἐστιν ὁ κόσμος οὗτος· καλὸν δε
 σπέρμα ἐστὶν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ· ζιζάνια δὲ οἱ πονηροὶ λογισμοί, οὓς
 ὁ ἐχθρὸς ὁ διάβολος σπείρει εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ ἀνθρώπου. Θέλουσιν
 οὖν οἱ ἅγιοι ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ ἐκκριθῶσαι τοὺς αὐτοὺς λογισμοὺς τῆς
 πονηρίας ἐκ τῶν ἀνθρώπων καὶ ὁ Θεὸς οὐ συγχωρεῖ αὐτοῖς, ἀλλὰ
 30 ἀφήσει συναυξάνεσθαι τὴν ἀρετὴν μετὰ τὴν κακίαν· καὶ ἐν τῷ καιρῷ
 τοῦ θερισμοῦ, ἤγουν τοῦ θανάτου, ἐκβάλλει τοὺς ἐργαζομένους τὴν
 ἀνομίαν εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρὸς, τὸν δὲ σῖτον, τοὔτέστιν τοὺς
 δικαίους, εἰς τὴν ἀποθήκην, τὴν αἰώνιον βασιλείαν τῶν οὐρανῶν,
 εἰς τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ, εἰς τὴν δόξαν ἐκείνην τὴν ἀνεκκλήτην".
 35 Ταύτην τὴν παραβολὴν ἐδίδαξεν ἡμᾶς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς
 Χριστός, ἵνα βλέπωμεθα ἐκ τῶν ζιζανίων τοῦ διαβόλου ὅτι πικρὸς ὁ
 διάβολος, πικρὰ καὶ ἡ ἁμαρτία· καὶ ὡς λέων ὠρύεται καταπιεῖν
 ἡμᾶς καὶ σπείρει πολλοὺς λογισμοὺς πονηροὺς ἐν ταῖς καρδίαις τῶν
 ἀνθρώπων, τοῦ χωρῖσαι ἡμᾶς ἐκ τῶν καλῶν ἔργων καὶ τῆς ἀγάπης
 τοῦ Θεοῦ.

22-34 Ἄνθρωπος...ἀνεκκλήτην: Matth. 13, 37-40 (32-34 τὴν αἰώνιον βασιλείαν... ἀνεκκλήτην: Bas. De
 iudicio Dei (PG 31, 652); Ioann. Chrys. De patientia (PG 60, 730)) // 36-37 ὡς...ἡμᾶς: 1 Pet. 5, 8.

A ΣμPpa MI

19-22 οὗτοι ἰ λόγοι ἠγαπημένοι ἀδελφοί ἵναι λόγοι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ου εγραψαι ὁ
 ἔβαγγελιστὴς Ματθῆως. Εἶπεν ὁ Κύριος· Ὁμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ τινὶ σπείροντι·
 ἀνθρωπος γάρ...M: Οὗτοι οἱ λόγοι, ἠγαπημένοι ἀδελφοί, εἶναι λόγοι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, οὓ
 ἔγραψεν ὁ εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος· εἶπεν ὁ Κύριος· ὁμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ τινὶ
 σπείροντι· ἀνθρωπος γάρ I: Οὗτοι οἱ λόγοι, ἠγαπημένοι ἀδελφοί A: οὗτοι...ἀδελφοί om. Pραμ
 εἶναι...σπείροντι om. APραμ // 22-24 ὁ Κύριος...οἰκοδεσπότης om. μ // 23 ἐλθὼν ISAPra: ἐλθὼν M ὁ ἴδιος
 APp // 25 ζιζάνια IASμ // 26 σπῆρη A: ἔσπειρον Pp: ἔσπειρεν Ia: ἔσπυρεν M // 28 ἀφήσει A: συγχωρεῖ
 Ppa: συγχωρεῖ M // 29 ἀφίη Pp: ἀφεῖσιν Ia: ἀφεῖσιν S: ἀφήσει μ συναυξάνεσθαι Ppa: αυξάνεσθαι aM // 30 ἐν
 καιρῷ τοῦ θέρου I ἐκβάλλει I // 32 εἰς τὴν ἀποθήκην om. Pp: εἰς τὴν ἀποθήκην τὴν αἰώνιον a: εἰς τὴν
 ἀποθήκην τὴν αἰώνιον Σμ εἰς τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον Pp // 32-34 βασιλείαν...ἀνεκκλήτην om. ASPραμ // 35
 βλέπωμεθα I ζιζανίων I // 36 ὠρύεται MPra καταπιεῖν M // 37 σπείρει A: σπείρει S: σπείρει M // 38
 χωρήσει IASPra: χωρεῖσαι μ: χωρίσει M

- 40 Ἔστι γὰρ ὁ διάβολος ὅμοιος τινὸς στρουθίου λεγομένου
 νυκτοκόραξ. Οὗτος τοίνυν ὁ νυκτοκόραξ ἔχει πολλοὺς τοὺς
 ἐπιβούλους καὶ οὐκ ἔωσιν αὐτὸν ποιῆσαι φωλεάν. Αὐτὸς δὲ ἔχων τὸ
 στόμα αὐτοῦ δυνατὸν πορεύεται ἐν τοῖς δένδροις τοῖς ὑψηλοῖς καὶ
 45 μεγάλοις καὶ ἄρχεται ἐκ τῆς ῥίζης τοῦ δένδρου δοκιμάζων τὴν
 μούρην αὐτοῦ πόθεν εὖρη αὐτὸ ἀπαλόν, εἰς τὸ τρυπῆσαι καὶ
 ἐμπῆναι ἔσω καὶ οὕτως ποιῆσαι τὴν ἑαυτοῦ φωλεάν· καὶ οὕτως
 δοκιμάζει ὅλον τὸ δένδρον ὅποθεν εὖρη αὐτὸ ἀπαλόν. Τοιούτως
 ποιεῖ καὶ ὁ διάβολος εἰς τὸν ἄνθρωπον· δοκιμάζει παντοιοτρόπως
 αὐτὸν ἢ εἰς τὰ ἀριστερὰ ῥίψαι αὐτὸν ἢ εἰς τὰ δεξιὰ.
- 50 Φέρε τοίνυν παραβολικόν. Ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, ἦλθεν ὁ μυσαρὸς
 διάβολος εἰς κελλίον τινὸς γέροντος ὡς ἐν σχήματι μοναχοῦ καὶ
 κρούσαντος αὐτοῦ τὴν θύραν, τοῦ γέροντος ὁ δαίμων, ἤνοιξεν ὁ
 γέρον καὶ λέγει του· "Εὗξαι". Ὁ δαίμων λέγει· "Νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς
 τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν". Ὁ δὲ γέρον πάλιν λέγει· "Εὗξαι". Ὁ
 55 δαίμων λέγει· "Νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν".
 Ὁ δὲ γέρον λέγει πάλιν ἐκ νέου· "Εὗξαι". Ὁ δὲ δαίμονας πάλιν λέγει·
 "Νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν". Τότε λέγει ὁ
 γέρον· "Εὗξου καὶ εἰπέ· Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ Ἁγίῳ Πνεύματι
 60 εἰπὼν ὁ γέρον, ὁ δαίμων ὑπὸ πυρὸς διωχθεὶς ἀφανῆς ἐγένετο.

50-60 Ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν... ἀφανῆς ἐγένετο: Athan. Vita Antonii (PG 26, 904).

A ΣμΡρα ΜΙ

40 στρουθίου Μ // 41 νυκτοκόρακος Ρρ // 42 ἀφίνωσιν Ρρ:ῶσιν α // 43 πορέβεται Σ:πορέβεσθαι Μ
 ὑψηλοῖς μ:ὑψηλοῖς Μ // 44 ῥίζοις ΜΡρα // 45 μούρην ΜΣΡραμ εὖριν Ι τρυπῆσαι Ρρα:τρυπήσαι Μ
 εἰσελθεῖν Ρρ:ἐμποῖνε Μ // 46 καὶ ποιῆσαι Α:καὶ οὕτως ποιῆσε Μ: καὶ οὕτως ποιῆσαι Ι // 47 πόθεν Ρρα
 εὖροι αὐτὸν Α:ἔβρει αὐτὸν μ // 47-49 τοιούτως...δεξιὰ om.ΣΡραμ // 50-60 Φέρε...ἐγένετο om. ΑΣΡραμ (50
 φέροι ΜΙ μισαρὸς ΜΙ // 51 κελλίον ΜΙ // 52 κρούσαντος αὐτοῦ Μ // 53 ἠνοιξεν Μ εὗξε ΜΙ // 58
 εὔξου καὶ εἰπέ ΜΙ // 60 διωχθῆς ΜΙ καὶ ἀφανῆς Ι)

Οὕτως ποιεῖ καὶ αὐτὸς ὁ διάβολος εἰς τὸν ἄνθρωπον· δοκιμάζει παντοιοτρόπως αὐτὸν ἢ εἰς τὰ ἀριστερὰ ῥίψαι αὐτὸν ἢ εἰς τὰ δεξιὰ. Ἀριστερὰ δὲ εἰσὶ τοῦ δαίμονος τὰ ζιζάνια· πορνεῖαι, μοιχεῖαι, ἄρσενοκοιτίαι καὶ αἱ ἁμαρτίαι πᾶσαι. Δεξιὰ δὲ αὐτοῦ ἡ ἔπαρσις, ἡ ἄλαζονεία καὶ ἡ κενοδοξία. Διὰ τοῦτο ὁ Κύριος ἐδίδαξε ταῦτα πάντα ἐκφεύγειν ἡμᾶς διὰ τοῦ ἁγίου Εὐαγγελίου καὶ περὶ μὲν τῆς ἐπάρσεως καὶ τῆς δόξης ἔλεγεν· "Ὅταν νηστεύητε, μὴ γίνεσθε σκυθρωποί, ὥσπερ ἐποιοῦν οἱ ὑποκριταί. Ἀφανίζουσι γὰρ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, ὅπως φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις νηστεύοντες. Ἀμήν, λέγω ὑμῖν ὅτι ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν". Ἀφανισμὸς προσώπου ἐστὶν ἡ ὠχρότης αὐτοῦ, ὅταν οὐ φαίνεται οἷος ἐστίν, ἀλλ' ἀγνόητα ἐπιδεικνύει. Λέγουσι δὲ τινες ὅτι ἐκαπνίζοντα κύμινον καὶ ἄλλα τινὰ εἶδη καὶ ἐφαίνοντα χλωμοί, ὅπως φαίνονται δίκαιοι. "Σὺ δὲ νηστεύων" φησὶν "ἄλειψαί σου τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ πρόσωπόν σου νίψαι, ὅπως μὴ φανῆς τοῖς ἀνθρώποις νηστεύων, ἀλλὰ τῷ Πατρὶ σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ καὶ ὁ Πατὴρ σου, ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερωῷ".

63-64 πορνεῖαι...ἅπασαι: Matth. 15, 19; Marc. 7, 21; Gal. 5, 19- 21 // 67-70 Ὅταν...αὐτῶν: Matth. 6, 16-17; Bas. De jejuniō 1 (PG 31, 165); Ioann. Dam. Sacra parallela (PG 96, 193); Ioann. Chrys. De Genesim 31 (PG 53, 284); Ioann. Chrys. In Matthaëum 30 (PG 57, 366) // 74-77 Σὺ...φανερωῷ: Matth. 6, 17-18; Bas. De jejuniō 1 (PG 31, 164); Bas. Regulae brevius tractatae (PG 31, 1229); Ioann. Chrys. De Genesim 31 (PG 53, 284); Ioann. Chrys. In Matthaëum 30 (PG 57, 366); Ioann. Chrys. Contra virginum corruptores (PG 60, 743); Ioann. Dam. Sacra parallela (PG 96, 193).

A ΣμΡρα MI

61 Τοιούτως ΙΑΣμ πρὸς τὸν Ι δοκιμάζειν μ // 62 πάντα ὁ τρόπος αὐτὸς μ:παντοιοτρόπως Ι // 63 ζιζάνια ΙΣμ // 63-64 πορνείας, μοιχεῖας, ἄρσενοκοιτίας καὶ ἁμαρτίαι πολλαὶ Α:πορνεία, μοιχεία, ἄρσενοκοιτεία, βλασφημία, μαντεία καὶ αἱ ἁμαρτίαι αἱ πᾶσαι Ρρ:πορνείας, μοιχεῖας, ἄρσενοκοιτείας καὶ αἱ ἁμαρτίαι πᾶσαι ΙΜα:πορνείας, μοιχεῖας, ἄρσενοκοιτείας καὶ ἁμαρτίαις πᾶσαι Σμ // 64-65 Δεξιὰ δὲ ἐστὶν τοῦ διαβόλου ἡ ἔπαρσις, ἡ ἄλαζονεία, ἡ κενοδοξία Α: Δεξιὰ δὲ αὐτοῦ ἡ ἔπαρσις, ἡ ἄλαζονεία, ἡ κενοδοξία, ἡ κακία καὶ ἡ μαυλισία καὶ πᾶσα ἁμαρτία Ρρ:Δεξιὰ δὲ αὐτοῦ ἡ ἔπαρσις, ἡ ἄλαζονεία καὶ ἡ κενοδοξία μ // 65 ἐδίδαξε διὰ τοῦ ἁγίου Εὐαγγελίου Α // 65-66 ταῦτα...ἡμᾶς om. Α // 66 διὰ τοῦ ἁγίου Εὐαγγελίου om. Α καὶ διὰ τῆς Ρρ:καὶ τῆς α:καὶ μὲν τῆς Σμ:διὰ μὲν τῆς Ι // 67 νηστεύηται ΙΑαΡρS:νηστεύεται μ:νηστέβηται Μ γίνεσθαι ΙΜSΑαμ σκυθρωποὶ S // 69 Ἀμήν om. SPra // 70 ἀπέχουσιν μ // 71 ὠχρότης ΙΜΑα οὐ om. ΙΡρα φέρεται Α // 71-72 στυγνόητι ἐπιδεικνύων Α: ἀγνόητι ἐπιδεικνύει SPρμ: ἀγνόητι ἐπιδεικνύετε α:ἀγνώητη ἐπιδεικνύον Μ:ἀγνώητη ἐπιδεικνύων Ι // 72-73 Λέγουσι...δίκαιοι om. ASΡραμ (72 ἐκαπνίζοντα Μ κύμινον ΙΜ // 73 εἶδι ΙΜ ἐφένοντα Μ χλωμοί Ι:χλωμή Μ φαίνονται Ι:φένονται Μ) // 74 ἄλληψαι ΑΣμ:ἄλληψέ σου Μ // 75 νίψαι Α φανεῖς ΙΑΜSΡραμ

Ἐδίδαξεν ἡμᾶς ὁ Κύριος τῇ Δευτέρῃ ἀφιέναι τὰ ἁμαρτήματα τοῖς
 80 πταίουσιν ἡμᾶς. Ἐπειτα διδάσκει ἡμᾶς ἐκφεύγειν τὸ τῆς φιλοδοξίας
 πάθος, διότι ῥύπος μέγας ἔσται τῆς ψυχῆς καὶ ἐπιτάσσει καὶ
 παραγγέλλει "Μὴ μόνον ὅταν νηστεύητε μὴ δείκνυτε τὴν νηστείαν,
 μηδὲ παρῶρησιάζεσθε, ἀλλὰ σπουδάξετε λανθάνειν ἅπαντας, διὰ τῆς
 85 ἐπάρσεως τὸ πάθος καὶ τῆς κενοδοξίας τοῦ διαβόλου, ὅτι πολλοὶ
 τῶν ἀνθρώπων ἀρετὰς τινὰς μετέρχονται καὶ οὐδὲν ὑπ' αὐτῶν
 90 ὠφελήθησαν, οὐχ ὅτι αἱ ἀρεταὶ οὐ δύνανται ὠφελεῖν, ἀλλ' ὅτι
 ταύτας οὐ μετέρχονται ὡς πρέπει"· οὐ καλὸν τὸ καλόν, ὅταν μὴ
 καλῶς γίνεται. Οἶον νηστεύεις καὶ σκυθρωπάξεις καὶ δεικνύεις τοῖς
 ἀνθρώποις ὅτι νηστεύεις καὶ μισθὸν οὐκ ἔχεις. Οὕτως γὰρ ἐποιοῦν
 πάντες ἐκεῖνοι οἱ Φαρισαῖοι. Πάντα ὅσα ἐποιοῦν φανερῶς ἐποιοῦν,
 εἰς ἐπίδειξιν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως τοῦ φαίνεσθαι δίκαιοι καὶ ἅγιοι,
 ἀλλὰ μισθὸν οὐκ εἶχον.

78-80 Ἐδίδαξεν... ψυχῆς: Matth. 6, 14-15; Ioann. Chrys. De compunctione, ad Demetrium lib.1 (PG 47, 400); Ioann. Chrys. Ad populum Antiochenum 20 (PG 49, 207); Ioann. Chrys. In Matthaicum 16 (PG 57, 251); Ioann. Chrys. In Joannem 39 (PG 59, 226-227); Ioann. Chrys. In epist. ad Philemonem 1 (PG 62, 707); Ioann. Dam. Sacra parallela (PG 96, 197) // 81- 86 Μὴ μόνον... ὡς πρέπει: Ioann. Chrys. Attendite ne eleemosynam vestram faciatis coram hominibus (PG 59, 572-573) // 86-87 οὐ καλὸν τὸ καλόν, ὅταν μὴ καλῶς γίνεται: Ioann. Dam. Contra Jacobitas 1, 1 (Kotter, p. 109) // 87-91 Οἶον ...εἶχον: Matth. 6, 5-6; Matth. 6, 16-17; Bas. De jejuniis 1 (PG 31, 164); Bas. Regulae brevius tractatae (PG 31, 1229); Ioann. Chrys. De Genesim 31 (PG 53, 284); Ioann. Chrys. In Matthaicum 30 (PG 57, 366); Ioann. Chrys. Contra virginum corruptores (PG 60, 743); Ioann. Dam. Sacra parallela (PG 96, 193).

A ΣμPpa MI

78-80 Δευτέρα ὅτι τοῖς πταίουσιν ἡμᾶς ἀφιέναι τὰ ἁμαρτήματα ASμ // 79 τοῦ ἐκφεύγειν A:τοῦ φυγεῖν SMμ // 79-80 ὅτι τοῖς πταίουσιν ἡμᾶς τοῦ φυγεῖν τῆς φιλοδοξίας πάθος ἀφιέναι τὰ ἁμαρτήματα IMPra // 80 ἐπιτάσει S: ἐπιτάσει μ:ἐπιτάσει M // 81 νηστεύηται ASPra:νηστεύηται μ:νηστεύεται M:νηστεύετε I δείκνυται IASPra:δήκνυται M // 82 παρῶρησιάζεσαι A:παρῶρησιάζεται ISPra:παρῶρησιάζεται M σπουδάξιν IAmPra:σπουδάξεται S λανθάνην M // 84 μετέρχοντας IPra ἐπ'αὐτῶν MSPra:αὐτῶν I // 86 μετέρχεται Σμ:μετέσχηται I // 87 καλὸς IMSam νηστεύεις SM καὶ σκυθρωπάξεις SM δεικνύεις μ:δουκνύεις M // 89 ἐκεῖνοι om. AM

Καὶ εἰ θέλετε μαθεῖν τὴν ἀλήθειαν, ἀκούσατε τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Κυρίου· ὅταν ἐπῆγεν ὁ Φαρισαῖος ἐκεῖνος εἰς τὸ ἱερόν γεμᾶτος ταῖς ἀρεταῖς, πῶς ἡ ἔπαρσις καὶ ἡ κενοδοξία ἐθέρισαν ἅπαντα ἀπ' αὐτοῦ
95 ὁ Θεὸς φησὶν· "Εὐχαριστῶ σοι, ὅτι οὐκ εἰμι ὡσπερ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων, ἄρπαγες, ἄδικοι, μοιχοὶ ἢ καὶ ὡς οὗτος ὁ τελώνης, ἀλλὰ νηστεύω δις τοῦ Σαββάτου, ἀποδεκατῶ πάντα ὅσα κτῶμαι". Τί οὖν ὁ Κύριος; "Ἀμήν, ἀμήν λέγω ὑμῖν ὅτι ἀπέχει τὸν μισθὸν αὐτοῦ".

Εἶδες τὴν κενοδοξίαν καὶ τὴν ἔπαρσιν πόσα καλὰ ἀπεστέρησαν
100 τὸν Φαρισαῖον ἐκεῖνον; Τοιοῦτον παραγγέλλει καὶ ἡμῖν ὁ Κύριος, φεύγειν τὴν κενοδοξίαν καὶ τὴν ἔπαρσιν, ὅτι αὐτὴ τὸν διάβολον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐξέπεσεν, οὗ τὸ τάγμα ἐπλησίαζεν πλέον εἰς τὸν Θεόν. Ἐπάρθηκε καὶ ἠλαζονεύθη κατὰ τοῦ Θεοῦ.

Εἶπεν δὲ ὁ ἄρχων, ἤγουν ὁ πρωτάγγελος τοῦ τάγματος ἐκείνου, ὁ
105 καλούμενος Σαμαήλ· "Θήσω τὸν θρόνον μου ἐπὶ τῶν νεφελῶν καὶ ἔσομαι ὅμοιος τῷ Ὑψίστῳ". Καὶ παρευθὺς ἐξέπεσε τῆς αὐτοῦ τιμῆς καὶ ὁ πρὶν Ἐωσφόρος ἐγένετο σκότος καὶ ὁ πρὶν εἰς τὸ ὕψος μέχρι τῶν καταχθονίων κατήντησε. Ταῦτα δὲ πάντα ἡ ἀλαζονεία καὶ ἡ ἔπαρσις ἐπροξένησε τοῖς ἀγγελικοῖς καὶ τὸν Ἀδὰμ ἐκ τοῦ
110 Παραδείσου ἐξώρισε.

95-97 Εὐχαριστῶ...κτῶμαι: Luc. 18, 11-12 ; Ioann. Chrys. In Matthaëum 30 (PG 57, 366); Ioann. Chrys. De Genesim 31 (PG 53, 284) // 98 Ἀμήν...αὐτοῦ : Matth. 6, 6; Matth. 6, 17 // 100-108 Τοιοῦτον...κατήντησε: Athan. Quaestiones ad Antiochum ducem (PG 28, 604); Athan. Epistulae ad Castorem (PG 28, 904); Ioann. Chrys. In epist. ad Rom. 20 (PG 60, 600); Ioann. Chrys. 8 homilia, habita postquam presbyter Gothus (PG 63, 505) (105-106 Θήσω...Ὑψίστῳ: Is. 14, 13-14)// 108-110 Ταῦτα...ἐξώρισε: Gen. 3, 17-19; Ioann. Chrys. In Genesim 3 (PG 56, 526); Athan. PG 29, 6.

A ΣμΡρα MI

92 θέλεται I ἄκουσον IMASΡραμ // 93 ἐπῆγεν SPpm:ἐπέειγεν Ia ἐκεῖνος om. A τὸ ἱερόν ἐκεῖνον A // 95 φησὶν om. Pp λοιπὸν A // 97 νηστεύων a:νηστέβω μ ἀποδεκατίζω IAa:ἀπὸ δεκάτις ζῶ μ:ἀποδεκατίζων M ὅσα ἔχω Pp:ὅσα κτῶμαι M // 99 Ἴδες ISμAPρα ἀπεστέρησε ISAPραμ:ἀπεστέρησαι M // 100 Τοιοῦτος ASPρα:Τοιοῦτον MI // 102-108 οὗ...κατήντησε om. SAPραμ (102 τὸ ὅποῖον IM // 103 ἠλαζονεύτην κατὰ τοῦ Θεοῦ IM // 104 ὁ πρῶτος ἄγγελος I // 106 ἔσομαι IM ὅμοιος M 106 ἠψίστῳ M // 107 ἠψως M // 108 κατήντησε IM) // 108-109 Ταῦτα...ἀγγελικοῖς om.SAmPρα (109 τῆς ἀγγελικῆς M:τοῖς ἀγγελικοῖς om.I) // 110 ἐξώρισεν Pp:ἐξώρισεν Sam:ἐξώρισεν M:ἐξώρισεν I: ἐξέβαλε A

Διὰ τοῦτο ἐδίδασκεν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς τοὺς ἑαυτοῦ
 μαθητὰς τὴν διὰ νηστείας ὑποταγὴν, λέγων· "Σὺ δε νηστεύων" φησὶν
 "ἄλειψόν σου τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ πρόσωπόν σου νίψαι, ὅπως μὴ
 φανῆς τοῖς ἀνθρώποις νηστεύων, ἀλλὰ τῷ Πατρὶ σου τῷ ἐν τῷ
 115 κρυπτῷ· καὶ ὁ Πατὴρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ ἀποδώσει σοι ἐν
 τῷ φανερῷ". Ἄξιέραστον γὰρ τοῦ διδασκάλου τὸ παράγγελμα· Μὴ
 νομίσης, φιλόχριστε, ἐλαίῳ κοινῷ τὴν αἰσθητὴν κεφαλὴν ἀλείφειν
 προστάττεσθαι ἢ ὕδωρ πρόσκαιρον καὶ αἰσθητὸν τὸ πρόσωπον
 120 νίπτεσθαι, ἀλλὰ ἀλείφεσθαι κεφαλὴν ἐλαίῳ ἀκούειν καὶ νίπτεσθαι
 πρόσωπον πρὸς φιλοπτωχίαν· αὐτὰ δέχου· καὶ μετανοίας εἰσῆγησιν·
 ἄλειμμα μὲν τὴν ἐλεημοσύνην, νίμματα δὲ τὰ δάκρυα τῆς μετανοίας.
 "Κεφαλὴ ἀνδρὸς ὁ Χριστὸς" κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον· λέγει γὰρ
 ὅτι "ὡσπερ ὁ ἀνὴρ κεφαλὴ ὑπάρχει τῆς γυναικός, οὕτως καὶ ὁ
 Χριστὸς κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας". Τούτου γὰρ χάριν ἀλείφεσθαι
 125 λέγει τὴν κεφαλὴν ἐλαίῳ εὐποιίας, ἐλαίῳ ἐλεημοσύνης, τῆς πρὸς
 τοὺς πένητας γενομένης, ἧς οὐδὲν παρὰ τῷ Κτίστη τιμιώτερον. Τοὺς
 μὲν νηστεύοντας λέγει ὅτι χορτασθήσονται καὶ τοὺς πρᾶξεις
 μακαρίζει· ὁμοίως καὶ τοὺς ταπεινοῦς· τοὺς δὲ ἐλεήμονας ἐγγράφως
 ὀφειλέτης ὁ Κτίστης γίνεται."Ὁ ἐλεῶν πτωχόν", φησὶ, "δανεῖζει Θεῷ".

112-116 Σὺ...φανερω: Matth. 6, 17-18 // 122 Κεφαλὴ...Χριστὸς: 1 Cor. 11, 3 // 123-124 Ὁσπερ...Ἐκκλησίας: Eph. 5, 23 // 125 ἐλαίῳ εὐποιίας: Hebr. 13, 16 ἐλαίῳ ἐλεημοσύνης: Rom. 12, 8 // 126-127 Τοῖς μὲν...χορτασθήσονται: Luc. 6, 21 // 127-128 τοὺς πρᾶξεις μακαρίζει: Matth. 5, 5 // 128 ὁμοίως...ταπεινοῦς: Matth. 5, 11; Iac. 4, 6; 1 Pet. 5, 5; Matth. 18, 4; Matth. 23, 12; Luc. 14, 11; Luc. 18, 14 // 128-129 Τοὺς δὲ ἐλεήμονας...γίνεται: Ioann. Chrys. De fide (PG 60,769); Ioann. Chrys. Attendite ne eleemosynam vestram faciatis coram hominibus (PG 59, 573) // 129 Ὁ ἐλεῶν...Θεῷ: Prov. 19, 17; Ier. 38, 20; Matth. 5, 7; Athan. Expositiones in Psalmos (PG 27, 196); Bas. Homilia 2 in Psalmum 14 (PG 29, 264 & 277); Bas. De eleemosyna sermo 4 (PG 32, 1164); Ioann. Chrys. De poenitentia 7 (PG 49, 333); Ioann. Chrys. De Genesim 3 (PG 53, 38)-39; Ioann. Chrys. Verumtamen frustra conturbatur (PG 55, 561); Ioann. Chrys. In decem virgines (PG 59, 531); Ioann. Chrys. Attendite ne eleemosynam vestram faciatis coram hominibus (PG 59, 573); Ioann. Chrys. In Matthaicum 11 (PG 57, 235); Ioann. Chrys. In publicanum et pharisaeum (PG 59, 595); Ioann. Chrys. In synaxin Archangelorum (PG 59, 756); Ioann. Chrys. In Acta Apostolorum (PG 60,295); Ioann. Chrys. Contra virginum corruptores (PG 60,742); Ioann. Chrys. Contra haereticos (PG 60, 747); Ioann. Chrys. De fide (PG 60,769); Ioann. Chrys. De eleemosyna (PG 64, 433).

A ΣμΡρα ΜΙ

111 ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς om. A // 112 φησὶ λέγων A // 113 ἄλειψόν σου IPra:ἄληψαί σου S:ἄλληψαί σου μ:ἄληψόν σου M νίψαι MSAαμ // 114 φανείς ISAPρμα // 115 ἀποδώσοι σοι S // 117 νομίσεις A: νομίσεις Σμ φιλόχρισται M ἐσθητὴν Ιαμ:ἐσθητὴν M ἀλλήφην A:ἀλήφην αμ:ἀλλήφην M // 118 ὕδωρ πρόσκαιρον ISAPρραμ:ὑδωρ πρόσκαιρον M αἰσθητὸν SAPra: ἐσθητὸν Ιμ: ἐσθητὸν M // 119 νίπτεσθαι A:νίπταισθαι M ἀλείφεσθαι ΙΑ:ἀλλοίφεσθαι μ νίπτεσθαι A: νίπτεσθε Pp // 120 φιλοπτωχίαν SAPραμ εἰσῆγησιν Ι // 121 ἄλλημα SMAμ:ἄλειμμα Ppa:ἄλημμαΙ νήματα AS:νίματα IMPραμ νίμματα δὲ τῆς προσευχῆς τὰ δάκρυα καὶ τῆς μετανοίας A // 123 οὕτω A // 124 ἀλήφεσθαι ΙΜΑμ // 125 λέγειν ISPpa ἔλαιον SAPra:ἔλεον M // 126 γενομένης om. A:γενομένην μ: γυνομένην M:γινομένην Ι ἧς om.IMPra // 126-127 τοῖς μὲν νηστεύουσιν λέγειν ὅτι Αμ χορτασθήσεσθε Pp:χορτασθήσεται Ια // 128 ὁ Κύριος A ἐγγράφως α:ἐγγράφος Σμ:ἐγγράφος M // 129 ὀφειλέτης μ:ὀφιλῆτις M:ὀφηλέτης Ι ἐλαιῶν μ πτωχῷ IPra:πτωχοῦς α:πτωχῶν μ φησὶ om. A δανίζη A:δανεῖζη Pp:δανίζει ISαμ:δανίζει M

130 Ἐν τῇ πόλει Νισίβει ἦν μία γυνὴ χριστιανὴ ἔχουσα ἄνδρα Ἑλληνα,
 πένητες. Ἔχουσιν πενήντα μυριαρία. Λέγει ὁ ἄνδρας τῇ γυναικὶ
 αὐτοῦ ὅτι "ταῦτα τὰ πενήντα μυριαρία ἔχομεν. Δώσωμεν αὐτὰ
 δάνειον πού ποτε, ἵνα ἐκ τοῦ τόκου αὐτῶν ζήσωμεν". Λέγει αὐτῷ ἡ
 135 γυνή· "Δάνεισε αὐτὰ τῷ Θεῷ τῶν Χριστιανῶν". "Καὶ ποῦ ἐστὶν ὁ
 Θεὸς τῶν Χριστιανῶν;" Τούτου ἀγνοοῦντος, λέγει ἡ γυνή· "Ἐγὼ σε
 ὑποδείξω αὐτῷ. Ἄγωμεν εἰς τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν (ἦν γὰρ ἔχουσα
 πέντε πυλῶνας ἡ ἐκκλησία) καὶ ἐκεῖ ἴστανται πτωχοὶ καὶ παράδος
 αὐτὰ τὸν πτωχόν· καὶ ὃς δίδει ἐκείνῳ, τῷ Θεῷ τὸ δίδει. Οὕτως γὰρ
 γέγραπται ἐν τῇ ἡμετέρᾳ γραφῇ ὅτι "ὁ ἐλεῶν πτωχὸν δανείζει Θεῷ".
 140 Πάντες γὰρ οὗτοι τοῦ Θεοῦ εἰσιν". Ὁ δὲ εὐθύς δέδωκεν αὐτὰ τῶν
 πενήτων καὶ ἀπῆλθε. Μετὰ τρεῖς μῆνας λέγει τῇ γυναικὶ αὐτοῦ· "Οὐκ
 ὄφειλεν ὁ Θεὸς τῶν Χριστιανῶν παρασχεῖν ἡμᾶς τίποτε ἐκ τοῦ
 χρέους ἐκείνου;" Λέγει ἡ γυνή αὐτοῦ· "Ναί. Ὑπαγε εἰς τὴν
 ἐκκλησίαν ὅπου ἤδωκες αὐτὰ καὶ ἐκεῖ μέλλεις εὐρεῖν τὸν Θεόν".

130-144 Ἐν τῇ πόλει...Θεὸν: BHG 1442s (*de margarita in pisce inventa*); Joannis Moschi, Pratum Spirituale (PG 87, 3060-3061) // 139 ὁ ἐλεῶν...Θεῷ: Prov. 19, 17; Ier. 38, 20; Matth. 5, 7; Athan. Expositiones in Psalmos (PG 27, 196); Bas. Homilia 2 in Psalmum 14 (PG 29, 264 & 277); Bas. De eleemosyna sermo 4 (PG 32, 1164); Ioann. Chrys. De poenitentia 7 (PG 49, 333); Ioann. Chrys. De Genesim 3 (PG 53, 38-39); Ioann. Chrys. Verumtamen frustra conturbatur (PG 55, 561); Ioann. Chrys. In decem virgines (PG 59, 531); Ioann. Chrys. In Matthaeum 11 (PG 57, 235); Ioann. Chrys. Attendite ne eleemosynam vestram faciatis coram hominibus (PG 59, 573); Ioann. Chrys. In publicanum et pharisaeum (PG 59, 595); Ioann. Chrys. In synaxin Archangelorum (PG 59, 756); Ioann. Chrys. In Acta Apostolorum (PG 60,295); Ioann. Chrys. Contra virginum corruptores (PG 60,742); Ioann. Chrys. Contra haereticos (PG 60, 747); Ioann. Chrys. De fide (PG 60, 769); Ioann. Chrys. De eleemosyna (PG 64, 433).

MI

130-144 Ἐν τῇ πόλει...Θεὸν om. SAPραμ (130 Ἑλληνα M // 131 ἔχουσαν MI μυριαρία MI γυναικὴ I:γυναικεῖ M // 132 μυριαρία IM ἔχομεν IM // 133 δάνιον M // 134 δάνησαι M // 135 ἀγνωῶν M:ἀγνωῶν I // 136 ἄγωμαι M ἔχων I // 137 ἐκκλίσια M // 138 καὶ εἴ τι δίδως ἐκείνῳ, τῷ Θεῷ το δίδεις I:καὶ ἕως δίδει ἐκείνῳ, τῷ Θεῷ το δίδει M: καὶ ὃς δίδει ἐκείνῳ, τῷ Θεῷ τὸ δίδει corr. // 139 πτωχῷ I:πτωχῶν M δανίζη I:δανίζη M // 140 ἡσὶν M δέδοκεν I // 140-141 τῶν πενήτων IM // 142 ἡμᾶς τοῖποτε M // 141 γυνή I // 144 ἤδωκες M:ἤδοκες I μέλης MI)

145 Δάνεισιν καλεῖ τὴν δόσιν τῆς ἐλεημοσύνης ὁ Κύριος καὶ εἰς τὸ
 150 ἑαυτοῦ σῶμα αὐτὴν ἀναδέχεται. "Εἴ τι οὖν ἐποιήσατε τῷ ἐλαχίστῳ
 τούτῳ, ἐμοὶ ἐποιήσατε". "Ἄλειαί σου τὴν κεφαλὴν" μὴ ῥύποις ταῖς
 ἀμαρτίαις, ἀλλὰ ἄρεταῖς φαιδρυνόμενος· "ἄλειαί σου τὴν κεφαλὴν"
 μὴ ἀδικῶν ὄρφανοῦ κεφαλὴν· "ἄλειαί σου τὴν κεφαλὴν" χήραν μὴ
 155 ἀδικῶν· "καὶ τὸ πρόσωπόν σου νίψαι" τοῖς δάκρυσιν τῆς μετανοίας·
 "νίψαι τὸ πρόσωπον" ὡς ἡ δικαιοθεΐσα πόρνη τοῖς ἰδίοις ὀφθαλμοῖς·
 "νίψαι τὸ πρόσωπον" ὡς ὁ τελώνης ἐν τῷ ἱερῷ προσευχόμενος καὶ
 τὸ πλῆθος τῶν ἀδικιῶν αὐτοῦ ἐξάλειψε· "νίψαι τὸ πρόσωπον" ὡς ὁ
 Πέτρος ὁ ἀπόστολος τοῖς δάκρυσιν ἔνιψε", καθὼς λέγει ὁ
 160 εὐαγγελιστὴς· "καὶ ἐλθὼν ἔξω ἔκλαυσε πικρῶς". Γράφει ὁ Κλήμης, ὁ
 ἅγιος μαθητὴς αὐτοῦ, ὅτι ἐν ὅλῃ τοῦ τῆ ζωῆ, πᾶσαν νύκτα
 ἐξημερόνοντα ἢ Παρασκευῆ, ἔκλαιε πικρῶς ὁ Πέτρος καὶ πηλὸν
 ἐποίει τοῖς δάκρυσιν ἐπὶ τῆς γῆς προσευχόμενος καὶ λέγων·
 "Ἡμαρτον, Κύριε καὶ διδάσκαλε. Ἠρνήθηκά σε τρίτον διὰ τὸν
 φόβον τῶν Ἰουδαίων, ἀλλὰ συγχώρησόν μοι, φιλόνηθρον". Διὰ
 ταῦτα τὰ δάκρυα καὶ τὸ πάθος τῆς ἀρνήσεως ἔσωσε.

146-147 Εἴ τι...ἐποιήσατε: Matth. 25, 45 // 147 Ἄλειαί σου τὴν κεφαλὴν: Matth. 6, 17 // 150 καὶ τὸ
 πρόσωπόν σου νίψαι: Matth. 6, 18 // 151 ὡς ἡ...ὀφθαλμοῖς: Ioh. 8, 3-11 // 152-153 Νίψαι...ἐξάλειψαι: Luc. 18,
 10-14 // 154 ὁ Πέτρος...ἔνιψε: Luc. 22, 61; Matth. 26, 75; Ioann. Chrys. In Matthaicum 85 (PG 58, 759); Ioann.
 Chrys. De negatione Petri (PG 59, 617); Ioann. Chrys. De eleemosyna 3 (PG 49, 298) // 155 ἔκλαυσε
 πικρῶς: Luc. 22, 62; Matth. 26, 75 // 155-160 Γράφει... φιλόνηθρον : BHG 1487k (*de lacrimis Petri a. Georgio
 Scholario*); L. Petit- X.Sidéridès - M.Jugie, *Oeuvres complètes de Georges Scholarios I* (Paris, 1928), 189-196.

A ΣμΡρα ΜΙ

145 δάνησιν M καλὴν MI δῶσιν IAαμ:δόσιν M // 147 Ἄλειαί σου λοιπὸν Aμ:Ἄλληψέ σου M // 147-148
 ῥύποις καὶ ἀμαρτίαις Σμ:ῥύπου ταῖς ἀμαρτίαις I // 149 μὴ ἐξ'ἀδικῶν ὄρφανῶν Ρρμῆ ἀδίκου ὄρφανοῦ
 κεφαλὴν M:μὴ ἀδίκου ὄρφανοῦ κεφαλὴν I χεῖραν aM // 150 νίψαι Mμ τὰ δάκρυα MASΡραμ // 151
 δικαιοθεΐσα Ρρ:δικαιοθῆσα M // 153 ἐξάλειψον μ:ἐξάληψεν M // 154 ἔνιψε om.A: ἔνιψεν a:ἔνιψεν I // 154-
 161 καθὼς...δάκρυα om. SAaΡρα (155 γράφη I // 156 νύκταν I // 157 ἐξημερόνοντα M:ἐξημερόνοντα I ἢ
 Παρασκευῆ M ἔκλαυσεν πικρὸς M // 158 πηλὸν IM ἐποίησε M:ἐποίη I τοῖς ὀφθαλμοῖς M // 159
 ἡμαρτων M) // 161 τῷ πάθῳ τοῖς ἀρνήσεως M

Νίψαι τὸ πρόσωπον ὡς ὁ Δαυὶδ τοῖς δάκρυσιν καὶ τὴν μοιχείαν
διέλυσε. Ἐλεημοσύναις δὲ καὶ δάκρυσιν μετὰ προσευχῆς
ἀποκαθαίρονται ἁμαρτίαι. Ἔχεις πηγὴν ἐαυτῷ πρὸς κάθαρσιν
165 ἄλλην κολυμβήθραν ποίησον τὰ δάκρυα, ὅτι τὴν κολυμβήθραν τῆς
βαπτισέως σου ἐρύπωσεν ἡ ἁμαρτία. Γενοῦ τῷ πνεύματι κόσμιος,
γενοῦ καὶ τῷ σώματι. Ἄλλ' ἐρεῖς μοι: "Οὐ δύναμαι κλαῦσαι· οὐκ
ἰσχύω". Οὐκ ἰσχύεις, διότι οὐ πονεῖς· ἀλλ' ὅταν πονῶμεν ἐν ταῖς
170 θλίψεσι, πολλὰ ἐκχέομεν δάκρυα· καὶ περὶ τῆς ψυχῆς ἡμῶν οὐκ
ἔχομεν τὴν φροντίδα, οὐδὲ τὸν πόνον τῆς μελλούσης ψυχῆς
κολάζεσθαι αἰωνίως.

Ἀδελφὸς ἠρώτησε τινὰ γέροντα λέγων· "Εἶπέ μοι ῥῆμα πῶς σωθῶ".
Φησί· "Ὑπαγε ποίησον τὸν λογισμόν σου, ὥσπερ οἱ κακοῦργοι
ποιοῦσιν, οἱ ὄντες ἐν τῇ φυλακῇ. Ἐκεῖνοι γὰρ ἐρωτῶσιν ἀεὶ τοῖς
175 ἀνθρώποις ποῦ ἐστὶν ὁ ἡγεμὼν καὶ πότε ἔρχεται, καὶ ἀπὸ τῆς
ἐκδοχῆς πάντοτε κλαίουσιν". Οὕτω καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν διὰ παντὸς
προσέχειν τὴν ψυχὴν λέγοντες· "Οὐαὶ μοι, τῷ ἀθλίῳ· πῶς ἔχω
παραστήναι τῷ βήματι τοῦ Χριστοῦ καὶ πῶς ἔχω αὐτῷ
ἀπολογῆσασθαι;" Ἐὰν οὕτως μελετᾷς πάντων, δύνασαι σωθῆναι.

162-163 Νίψαι...διέλυσε: Regn. 4, 20,5; Is. 38, 5; Ps. 40, 5; Ps. 38, 13; Ps. 37, 5-11; Ps. 31, 5; Ps. 30, 23 // 163-
164 Ἐλεημοσύναις...ἁμαρτίαι: Tob. 12, 9; Στιχηρὸν ἰδιόμελον, ἡχ. α', εἰς τὸν ἑσπερινὸν τῆς Τετάρτης τῆς β'
ἑβδομάδος (βλ. ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 377) // 165-166 Ἄλλην...ἁμαρτία: Ioann. Chrys. De jejuniō 1 (PG
60, 713); Ioann. Chrys. De eleemosyna (PG 60, 750) // 172-176 Ἀδελφός...κλαίουσιν: Aporphth. Patr. PG 65,
120

A ΣμΡρα ΜΙ

162 μοιχείαν ΙΣμ:μιχίαν Μ // 163 Ἐλεημοσύναις Ρρα:Ἐλεημοσύνην Σμ δάκρυα ΑΣΡραμ:δάκρυα Μ // 164
ἀποκαθαίρονται Μ καθάρσιον Α // 165 ἄλλην S // 166 σου om. Α ἐρύπωσεν SAμ in marg. ὠραῖος Α //
167 αἰρεῖς μοι ΙΑαμ // 168 οὐ δύνασαι Ρρ οὐ πονεῖς Αμ πονῶμεν μ // 169 ἐκχέομεν Ρρα τὰ δάκρυα Α
// 170 ἔχομεν ΑΡραμ τὴν ἔννοιαν Ρρ // 170-171 τὴν μέλλουσαν κολάζεσθαι εἰς αἰῶνας Α:τῆς μέλλουσας
ψυχῆς κολάζεσθαι αἰωνίως Μα: τὴν μέλλουσαν ψυχὴν κολάζεσθαι αἰωνίως Σμ:τῆς μελλούσης κολάσεως,
ὅταν μέλλει κολάζεσθαι ἢ ψυχὴ αἰωνίως Ρρ // 172-179 Ἀδελφός...σωθῆναι om. ΑΣΡραμ (172 σωθῆς ΜΙ //
173 λογισμόν σου Μ // 174 φυλακῇ Μ // 176 πάντοτε κλέουσιν Μ ἡμοῖς Μ:εἰμῆς Ι // 177 τῷ ἀθλίῳ Μ //
177-178 πῶς ἔχομεν παραστήναι τῷ βήματι Μ // 179 δύναται Μ)

180 Ἔλθωμεν ἐπὶ τὸ προκείμενον. Ὄταν ποιῆς ταῦτα πάντα, μὴ
σκυθρωπάσης, μὴ στυγνάσης, μὴ ποιήσης ταῦτα πρὸς τὸ θεαθῆναι
τοῖς ἀνθρώποις διὰ τὴν δόξαν, ὅτι οὐδεὶς ἀπὸ τρικυμίας καὶ
κλύδωνος πολλοῦ ἐλθὼν εἰς λιμένα ἔδειξε πένθος· οὐδεὶς ἐξ
ἀρρωστείας ἐλθὼν εἰς υἰγίαν ἀδημονεῖ· ἀλλὰ "ἄλειψαί σου τὴν
185 κεφαλὴν" τῇ ἐλεημοσύνῃ "καὶ τὸ πρόσωπόν σου νίψαι" τοῖς δάκρυσιν
καὶ μὴ δείξης αὐτὰ τοῖς ἀνθρώποις εἰς τὸ θεαθῆναι, "ὅτι ἀπέχεις τὸν
μισθόν σου, ἀλλὰ τῷ Πατρὶ σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ"· τοὔτέστιν, τῷ
Θεῷ τῷ γινώσκοντι τὰ πάντα τὰ κρύφια τοῖς ἀνθρώποις, "ὅπως σοι
ἀποδώσῃ τὸν μισθὸν ἐν τῷ φανερῷ" τῆς αὐτοῦ βασιλείας καὶ τῆς
190 αὐτοῦ λαμπρότητος. Φησὶ γὰρ ὁ ἀπόστολος Παῦλος ὅτι "ἂν
ἀνθρώποις ἤρεσκον, Χριστοῦ δοῦλος οὐκ ἂν ἦμην".

180-182 Ὄταν...δόξαν: Matth. 6, 5-6; Matth. 6, 16-17 // 184-187 ἀλλά...κρυπτῷ: Matth. 6, 17-18 // 188
Θεῷ...ἀνθρώποις: Ps. 43, 22; Matth. 6, 4-6; Matth. 6, 18; Matth. 4, 22; Rom. 2, 16; 1 Cor. 14, 25 // 188-189
ὅπως...φανερῷ: Matth. 6, 18 // 190-191 Ἄν... ἦμην: Gal. 1, 10.

A ΣμΡρα ΜΙ

180 τῷ προκείμενον I ποιεῖς IASΡραμ // 181 σκυθρωπάσεις Aαμ:σκηθροπάσις M συγνάσεις
μASΡρ:συγχνάσεις (in marg. a: νὰ σοπένις) aI: συγχνάσις M: στυγνάσης scripsi ποιήσεις IAPSραμ:ποιήσις
M // 182 τρικυμίας SMμ:τρικυμίας I // 183 κλύδωνος M πολλῆς IMPΣραμ πολλῶν ἐθνῶν εἰς λιμάνι
ἀνεδείξατο πένθος A:ἐλθὼν εἰς λιμένα ἐνδείξεν πένθος Σμ // 184 ἀρρωστείας Aα:ἀρωστίας Mμ υἰγίαν
Iαμ:ήγίαν M ἀδιμονῆ Aα:ἀδημονῆ μ:ἀδιμωνῆ M:ἀδιμονεῖ I ἄληψαί σου μ:νίψαι IPρα:νήψε M // 185
τὴν ἐλεημοσύνην MASΡρμα πρόσωπόν σου S // 186 εἰς τὸ δοξάσαι σε ASμ // 191 ἦμιν IA: εἶμιν Ρρ

Θέλετε εἰδέναι παράδειγμα ξένον, ἐκ τοῦ Γερωντικοῦ, ἐγγράφως
 πῶς ὁ διάβολος πολλὰ ζιζάνια σπείρει εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὅπως ῥίψη
 αὐτὸν εἰς τὴν ἔπαρσιν καὶ τὴν δόξαν, τοῦ χωρίσαι τῆς ἀγάπης τοῦ
 195 Θεοῦ; Μοναχὸς τις εὐλαβῆς ὀνόματι Γρηγόριος διηγήσατο ὅτι πόθος
 τις ἦλθεν εἰς αὐτὸν τοῦ ἀπελθεῖν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα ἱστορῆσαι τοὺς
 ἁγίους τόπους καὶ προσκυνῆσαι τὸν τάφον τοῦ Κυρίου. Ὡς οὖν
 ἦλθεν ἐν τινι τόπῳ τῆς ἐρήμου, εὗρε μοναστήριον ἐν ᾧ κατωκουν
 ἀδελφοὶ πολλοί. Ἐξωθεν δὲ τοῦ μοναστηρίου ἦν κρημνὸς μέγας καὶ
 200 ὑψηλὸς καὶ ἐπὶ τὸν κρημνὸν ἦν σπήλαιον. Τίς τῶν ἀδελφῶν ἦλθεν
 ἐν ἐπιθυμίᾳ τοῦ οἰκῆσαι εἰς αὐτὸ τὸ σπήλαιον καὶ ἠτήσατο τοῦ
 ἡγουμένου. Ὁ δὲ ἡγούμενος προορατικὸς ὢν καὶ γινώσκων τὰς
 ἐνέδρας τοῦ διαβόλου καὶ τὴν ἔπαρσιν αὐτοῦ λέγει πρὸς αὐτόν " Ὡ
 205 τέκνον, πῶς οἰκήσεις ἐν τῷ σπηλαίῳ μόνος, ὅτι ἄνθρωπος εἶ καὶ
 σάρκα ἔχεις καὶ ἀγνοεῖς τοὺς ποικίλους τρόπους τοῦ διαβόλου;
 Πολὺν κρεῖττον ἐστὶν εἶναι μετὰ τοὺς ἀδελφοὺς εἰς τὴν σύναξιν καὶ
 ψαλμωδίαν καὶ δοξολογεῖν μετ' αὐτῶν τὸν Δεσπότην Χριστὸν ἢ
 μόνον οἰκῆσαι μετὰ λογισμῶν ἀκαθάρτων". Ταῦτα πολλὰ καὶ ἄλλα
 λέγοντος τοῦ ἡγουμένου, οὐκ ἴσχυσε πείσαι αὐτόν. Ἐπέτρεψεν
 210 αὐτὸν ποιῆσαι ὃ θέλει. Ἐποίησαν οὖν εὐχὴν οἱ πατέρες καὶ εἰσῆλθεν
 ὁ ἀδελφὸς ἐν τῷ σπηλαίῳ καὶ <ότε> ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς ἐστιάσεως
 ἀπεκόμιζον οἱ ἀδελφοὶ τὴν τροφήν, <οὔτος> σχοινίον ἔχων καὶ
 σφυρίδιον ἐλάμβανεν αὐτήν.

195-213 Μοναχὸς τις... ἐλάμβανεν αὐτήν: BHG 1449h (fons inedita).

A ΣμΡρα ΜΙ

192 Θέλεται Ιμ θαυμαστικὸν Ρρ Γερωντικοῦ μ ἐγγράφως SAαμ // 193 πολλὰ τὰ ζιζάνια A: πολλὰ
 ζιζάνια IMSμ ἔσπειρεν A: σπείρη ΡρSm:σπήρι M ῥίψει AISαμ:ρίψι M // 194 χωρήσαι IAPSPραμ:χωρίσε M
 // 195 εὐλαβεῖς I // 196 πρὸς A Ἱεροσόλυμα μ ἱστορῆσαι μ // 197 προσκυνεῖσαι μ:προσκυνῆσε M // 198
 ἐρήμου A:ἐρήμιου M κατόκουν Σμ // 199 κρημνὸς IAPSPραμ:κρημνὸς M // 200 ἦν σπήλαιον ἐπ'αὐτὸν
 Ρρ:σπύλαιον M τὸν κρημνὸν A: τὸν κρημνόν Ρρ τίνας IASαμ // 201 ἠκοῖσαι A:οἰκοῖσε M:οἰκεῖσαι I
 ἠτοῖσατο I αὐτὸ om.IPr // 204 οἰκήσης Ρρ: εἰκάσεις μ:ἠκοίσης M ὢν AIPSPραμ:ὄν M // 206 πολλοί
 IPραμ:πολῆ M // 207 εἰς ταῖς ψαλμωδίαις A:καὶ ταῖς ψαλμωδίαις Σμ τῷ Δεσπότη Χριστῷ Ρρα // 208
 οἰκεῖσαι A:ἠκήσαι μ:οἰκοῖσε M:οἰκεῖν sai I // 209 ἔτρεψεν IMPρα: ἐπέτρεψεν om. S // 210 αὐτὸν om. SAμ //
 210 εἰ μὴ ποιῆσαι S τὸ θέλει S: ὃ θέλει A: ὃ θέλει Ρρα:ὃ θέλεις μ:ὃ θέλη MI // 211 σπηλέων μ ὅτε add.
 τῆς εὐσθέσεως A: τῆς ἐσθιάσεως PSραμ:τῆς ἐσθῆσεως M:τῆς ἐσθήσεως I // 212 οὔτος add. // 213 σφυρίδιον I
 ἐαυτῷ A: αὐτὰ IMPSPραμ

215 Ὡς οὖν ἐν τῷ σπηλαίῳ ὁ μοναχὸς δουλεύων, νηστεύων,
 πυκτεύων, προσευχόμενος τῷ Θεῷ, ἰδὼν ὁ διάβολος ὁ ἀεὶ πολεμῶν
 τοὺς κατὰ Θεὸν ζῶντας, οὐκ ἐπαύσατο πολεμῶν τοῦτον νυκτὸς καὶ
 ἡμέρας λογισμοῖς πονηροῖς, θέλων ἐπιρρίψαι αὐτὸν εἰς τὴν ἔπαρσιν
 καὶ τὴν δόξαν. Ἐν μιᾷ οὖν τῶν ἡμερῶν σχηματισθεὶς ὁ διάβολος εἰς
 220 ἄγγελον φωτὸς ὤφθη αὐτῷ λέγων· "Γίνωσκε ὅτι διὰ τὴν καθαρὰν
 σου καρδίαν καὶ τὴν συνείδησίν σου καὶ τὸν ὑψηλὸν καὶ ἰσάγγελόν
 σου βίον ἀπέστειλέ με ὁ Κύριος δουλεύειν τῇ σῇ ἀγιωσύνῃ". Ὁ δὲ
 μοναχὸς ἀπεκρίνατο· "Καὶ τί ἀγαθὸν ἐποίησα, ἵνα ἄγγελοι
 διακονοῦσι μοι;" Ὁ δὲ διάβολος λέγει αὐτῷ· "Πάντα ὅσα ἐποίησας
 225 μεγάλα καὶ ὑψηλά εἰσιν, ὅτι τὸν κόσμον κατέλιπες καὶ γέγονας
 μοναχὸς καὶ νηστεύεις καὶ ἀγρυπνῆεις καὶ προσευχαῖς ἐσχόλασας"
 καὶ πάλιν ἔφη· "Ἀφῆκας τὸ μοναστήριον καὶ κατοικεῖς ἐνθάδε
 μοναχὸς καὶ πῶς οὐκ εἶσαι ἄξιος διακονεῖν ἄγγελοι τὴν σὴν
 ἀγιότητα;" Βλέπεις τοῦ διαβόλου τὰ ἔργα; Βλέπεις τὰς ἐνέδρας
 αὐτοῦ; Τούτοις τοῖς ῥήμασιν ὁ ψυχοφθόρος δράκων φησὶ
 230 αὐτὸν ἔβαλεν αὐτὸν εἰς τὴν ὑπερηφάνειαν καὶ εἰς τὴν δόξαν καὶ
 ὠπτάνετο αὐτῷ καθ' ἐκάστην ἡμέραν ὡς φῶς ἀπατῶν αὐτόν.

214- 231 Ὡς οὖν ἐν τῷ σπηλαίῳ...ἀπατῶν αὐτόν: BHG 1449h (fons inedita), (214-215 δουλεύων, νηστεύων,
 πυκτεύων: ζ' τροπᾶριον ὠδ. δ', τοῦ Μεγάλου Κανόνος τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου Κρήτης, εἰς τὸν ὄρθρον τῆς
 Πέμπτης τοῦ Μεγάλου Κανόνος (βλ. ἔντυπον Τριῶδιον ΑΔ, σ. 639).

A ΣμPpa MI

215 πυκτεύων AS: πυκτέβων μ:πηκτέβων M διάβολος μ // 216 πολεμεῖν τοῦτον Ppa // 217 λογισμοὺς
 πολλοὺς ASμ: λογισμοὺς πονηροὺς IPra:λογισμοὺς πονηροῦς M // 220 συνήδεισίν σου μ:συνήδησὴν σου M
 // 221 μοι ASμ // 223 δυακονοῦσι M // 224 κατέλιπας Ppa:κατέλειπας S:κατελειπάσι μ:κατέληπας IM // 226
 ἔφη om. ASμ ἔφηκας AISPraμ ὡς κατοικεῖν ἐνθάδε IPSra:ὡς κατηκὴν ἐνθάδε M // 227 μόνος Iμ καὶ
 πῶς οὐ μὴ εἶσαι A: καὶ πῶς οὐκ ἦσαι Ppa:καὶ πῶς οὐκ οἶσαι M:καὶ πῶς οἰκείσαι μ διακονῆσαι σοι
 IPra:διακονίσε σοι M ἀγιότητα ASPraμ:ἀγιώτητα M // 229 φησὶσας A:ἀφοσιώσας Ppa:ἀφουσιώσας
 ἀφουσιώσας M ἔβαλεν μ // 230 καὶ τὴν δόξαν PSraμ // 231 ὠπτάνετο IASPraμ:ὀπτάνετω M ἅπαν
 τὸν μ:ἀπετῶν M:ἀπαντῶν ASPra αὐτῶν S

Ἐξῆλθεν οὖν ἡ φήμη αὐτοῦ εἰς ἅπαντα τὸν κόσμον, ὅτι "τὸν δεῖνα
 μοναχὸν ἄγγελοι διακονοῦσι" καὶ τοῦτο ἐποίει ὁ δαίμων εἰς τὸ
 235 ῥίψαι αὐτόν. Ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἄνθρωπός τις ὑπὸ κλεπτῶν
 συληθεὶς τὸν οἶκον αὐτοῦ, ἀκούσας περὶ τοῦ μοναχοῦ, ἦλθε πρὸς
 αὐτὸν καὶ ὁ διάβολος ἰδὼν αὐτὸν ἔρχεται πάλιν ὡς ἄγγελος λάμπων
 καὶ λέγει τοῦ μοναχοῦ "Οὗτος ὁ ἄνθρωπος ἔρχεται πρὸς σε καὶ ὑπὸ
 κλεπτῶν ἐσυλήθη ὁ οἶκος αὐτοῦ. Τὰ δὲ κλαπέντα εἰσὶ τάδε καὶ τάδε
 240 καὶ κείνται εἰς τόνδε τόπον. Εἶπε οὖν αὐτῷ ἵνα ἀπέλθῃ καὶ ἄρῃ
 αὐτά". Ἐλθὼν οὖν ὁ ἄνθρωπος καὶ προσκυνήσας κάτωθεν τοῦ
 σπηλαίου, καὶ ὁ μοναχὸς λέγει πρὸς αὐτόν "Ἀδελφέ, καλῶς ἦλθες.
 Οἶδα σε ὅτι θλίψιν ἔχεις κλέπται ἦλθον εἰς τὸν οἶκον σου καὶ
 ἐπήρασίν σου τάδε καὶ τάδε καὶ ἔκρυψάν τα εἰς τόνδε τόπον.
 245 Ἄπελθε ἄρον ταῦτα καὶ εὐχου ὑπὲρ ἐμέ". Ἐκεῖνος δὲ ἀκούσας
 ἐκπλαγεὶς καὶ θαυμάσας, ἀπελθὼν εὗρεν αὐτά, ὅσα ἀπώλεσεν καὶ
 ὅσα αὐτῷ ἔκλεψαν καὶ διεφήμισεν αὐτὸν εἰς τὰ περὶχωρα τῆς χώρας
 ἐκείνης, ὅτι ὁ μοναχὸς, ὁ ὢν ἐν τῷ σπηλαίῳ, προφήτης ἐγένετο καὶ
 ἦρχοντο πρὸς αὐτὸν ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς
 250 πάντα ὅσα ἤθελον. Ἐμάνθανε δὲ πάντα ὑπὸ τοῦ διαβόλου ἐκεῖνος
 τὰ συμβησόμενα.

232-250 Ἐξῆλθεν οὖν... τὰ συμβησόμενα: BHG 1449h (fons inedita).

A ΣμΡρα ΜΙ

232 φήμι I ὁ δεῖνας μοναχὸς I // 235 συληθεὶς IAPra:συλιθεὶς S:συλληφθῆς M // 238 ἐσυλήθη
 A:ὑποσυλήθη Pra:ὑποεσυλήθη μ:ὑπολήθη M:ὑποσιλήθη I // 239 τόνδε τὸν τόπον IPra: δε τὸν τόπον μ
 εἶπε S ἄραι ASam: ἄρε M:ἄραι I // 240 κάτω S // 241 ἦλθον μ // 242 σε om. μ ὅτι θλίψεις μ καὶ
 κλέπται Am ἐπίρασην Aa:ἐπίρασιν IPr // 243 σοι A τάλαντα καὶ τάλαντα a τόνδε τὸν τόπον Pραμ
 καὶ ἀπελθε A // 244 εὗρον A:ἄρον PSr:ἄρον a:ἄρον Mμ:ἄρον I αὐτά PpA ὑπὲρ ἡμῶν S:ὑπὲρ ἐμέ
 MI:ὑπὲρ ἐμοῦ APραμ // 245 ἀπώλεσαν IA:ἀπώλεσαν MPr:ἀπώλεσαν μ // 249 ἐκεῖνα IMPr πάντων Am
 τὰ συμβησόμενα μ // 249-250 καὶ πᾶσιν ἔλεγεν SAμ

Ὁ δὲ ἡγούμενος καὶ πάντες οἱ μοναχοὶ ἀκούοντες ἐθαύμαζον πῶς ἐν ὀλίγῳ καιρῷ οὗτος τοιοῦτος γέγονεν, ὥστε λέγειν τὰ συμβαίοντα καὶ τὰ μέλλοντα. Οὕτως οὖν ἀποπλανηθέντος τοῦ ἐλεεινοῦ ἐκείνου, τῇ Δευτέρᾳ τῆς δευτέρας ἐβδομάδος τῆς
255 Ἀναλήψεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὄφθη αὐτῷ πάλιν ὁ δαίμων ὡς ἄγγελος καὶ λέγει αὐτῷ· "Γίνωσκε, πάτερ, ὅτι διὰ τὴν ἄμεμπτόν σου πολιτείαν καὶ τὸν ἰσάγγελόν σου βίον ἐλθεῖν ἔχωσι πρὸς σε ἕτεροι ἄγγελοι, ὅπως μετὰ τοῦ σώματός σου ἀνενέγκωσί σε εἰς τοὺς οὐρανοὺς, ὥστε ἐκεῖ βλέπειν τὰ ἀθέατα κάλλη μετὰ τῶν
260 ἀγγέλων". Ταῦτα εἰπὼν ὁ ἀκάθαρτος δαίμων, ἀφανῆς ἐγένετο. Ὁ δὲ φιλόανθρωπος καὶ ἐλεήμων Κύριος, ὁ μὴ θέλων τινὰ ἀπολέσθαι, ἐνέβαλεν εἰς τὴν καρδίαν τοῦ μοναχοῦ εἰπεῖν ταῦτα πάντα τῷ ἡγουμένῳ ἐλθεῖν ἐνθάδε. Ὁ δὲ ἀπελθὼν εἶπεν αὐτῷ.

251-263 Ὁ δὲ ἡγούμενος... εἶπεν αὐτά : BHG 1449h (fons inedita).

A ΣμΡρα MI

251 ἐθαύμαζον ἀκούοντες A ὅπως M:ὅπως I // 252 τοιοῦτος γέγονεν ISΡρα: οὕτως τοιούτως A:τοιούτως γέγονεν Mμ // 253 τὰ βέροντα καὶ τὰ μέλοντα M τοῖς ἀνθρώποις IPSραμ οὗτος Ρρ // 254 δευτέρης S // 257 πολιτίαν I ἔχω σοι IPρα // 259 τὸν οὐρανὸν IA κάλλει IPSρμα // 262 ἐνέβαλλεν a:ἔβαλεν M // 262-263 καὶ ἐλθόντος τοῦ ἀδελφοῦ φέροντος τὴν τροφὴν αὐτοῦ, ἔφη αὐτά: "Ἀδελφέ μου, εἰπέ τῷ ἡγουμένῳ τοῦ ἐλθεῖν πρὸς με ἐνθάδε ASμ // 263 αὐτά A

265 Καὶ εὐθέως ἀναστὰς ἀπῆλθε καὶ βαλὼν τὴν κλίμακα ἀνῆλθε πρὸς
 αὐτὸν καὶ λέγει· "Τέκνον, τίνος χάριν ἠθέλησάς με ἐλθεῖν ἐνθάδε καὶ
 ἀναβῆναι μετὰ σοῦ ἐν τῷ σπηλαίῳ;" Ὁ δὲ λέγει αὐτῷ· "Τί
 ἀνταποδώσω σοι, πάτερ ἅγιε, ὧν ἐποίησας τῇ ἐμῇ ἀναξιότητι;" Ὁ δὲ
 ἡγούμενος· "Καὶ τί ἀγαθὸν ἐποίησά σοι;" Ὁ δέ· "Ἄγιε πάτερ, πολλὰ
 270 ὑψηλὰ καὶ μεγάλα ἠξιώθην κατοικήσας ἐν τῷ σπηλαίῳ τούτῳ καὶ
 διὰ σοῦ ἀγγέλους θεωρῶ καὶ ὁμιλεῖν τούτοις ἠξιώθην καὶ τοῦ
 προφητικοῦ χαρίσματος ἔχω". Ὁ δὲ ἡγούμενος ἀκούσας καὶ
 ἐκπλαγεὶς ἔφη· "Σὺ ἀγγέλους θεωρεῖς, ἄθλιε, καὶ ὁμιλεῖς τούτοις; Σὺ
 καὶ τοῦ προφητικοῦ ἠξιώθης χαρίσματος; Οὐαὶ σοι, οὐαὶ σοι,
 275 ἐλεεινέ· Οὐκ ἔλεγόν σοι "μὴ ἀνέλθῃς ἐν τῷ σπηλαίῳ καὶ πλανηθῆς
 ὑπὸ τῶν ἀκαθάρτων δαιμόνων;" Ταῦτα τοῦ ἡγουμένου λέγοντος,
 ἔφη ὁ μοναχός· "Μὴ λέγῃς οὕτως, σεβάσμιε πάτερ. Ἐγὼ διὰ τῶν
 ἀγίων σου εὐχῶν καὶ ἀγγέλους θεωρῶ καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῆς Ἀναλήψεως
 τοῦ Χριστοῦ ὑπ' αὐτῶν ἀνυψοῦσθαι μέλλω εἰς τοὺς οὐρανοὺς μετὰ
 280 τοῦ σώματος τούτου· καὶ τοῦτο βούλομαι ποιῆσαί σοι, τοῦ
 αἰτήσασθαι τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, ἵνα καὶ σὲ ἀνενέγκωσιν οἱ
 ἄγγελοι εἰς τὸν οὐρανὸν, ἵνα σὺν ἐμοὶ ἦ εἰς τὴν δόξαν ἐκείνην".

264-281 Καὶ εὐθέως... δόξαν ἐκείνην : BHG 1449h (fons inedita).

A ΣμPpa MI

264 βαλὼν M τὴν κλίμακα Iμ ἀπῆλθε πρὸς IPra αὐτῶν μ // 265 ἠθέλησάς με ASμ // 267
 ἀνταποδώσω μ:ἀνταποδόση M ὅτι ἐποίησας Pp: εἰς ὧν ἐποίησας S:εἰς ὧν ἐποίησας μ:ὁ ὧν ἐποίησας I
 τῆς ἐμῆς ἀναξιότητος ASμ:τῇ ἐμῇ ἀναξιότητι I // 269 ἀγαθὰ A:καὶ ἠψηλὰ a:καὶ ὑψηλὰ S:καὶ ὑψηλὰ M
 κατοικεῖ μ // 270 θεωρῶ μM καὶ ὁμιλῶν τούτοις ἠξιώθην μ // 270-271 καὶ τοῦ...ἠξιώθην om.A: καὶ τοῦ
 προφητικοῦ χαρίσματος ἠξιώθην ἔχω a // 272 καὶ ὁμιλεῖς τούτοις om. SA // 272-273 τούτοις ἠξιώθης καὶ
 προφητικοῦ χαρίσματος IMPra:σὺ προφητικοῦ ἠξιώθης χαρίσματος Σμ // 274 ἐλεεινὰ Ppμ:ἐλαιηνὰ
 M:ἐλεηνὰ I οὐ καὶ λέγον σοι μ μὴ ἀνελθῆς AISαμ πλανηθῆς AMPp:πλανηθεῖς ISαμ // 276 λέγεις
 AIMSPrαμ // 277 καὶ ἀγγέλους om.A θεωρῶ Mμ // 278 ἀνυψοῦσθαι Ma // 279 τοῦ ποιήσασθαι καὶ
 αἰτήσαι Pp:ποιήσασθαι τοῦ αἰτήσασθαι I // 280-281 ἵνα καὶ σὲ ἀνενέγκωσιν οἱ ἄγγελοι IPra:ἵνα σὲ
 ἀνενέγκωσοι καὶ σὲ οἱ ἄγγελοι Σμ:ἵνα σὲ καὶ σὲ ἐνέγκωσιν οἱ ἄγγελοι M // 281 εἶ aIM τὴν om. Σμ

Ταῦτα ἀκούσας ὁ ἡγούμενος καὶ τύψας τὸ πρόσωπον ἔφη·
 "Ἐδαιμονίσθης, ἄθλιε, ἐξέστης· ὅμως ἐγὼ, ἐπεὶ ἀνήλθον, οὐ
 κατέρχομαι, ἀλλ' ὧδε ἔχω καρτερεῖσαι ἕως ἴδω τὸ ἀποβησόμενόν
 285 σοι. Τοὺς γὰρ ἀγγέλους, τοὺς μιαιρούς καὶ ἀκαθάρτους δαίμονας,
 ἐγὼ οὐ θεάσομαι, ἀλλὰ ἐὰν ἴδῃς αὐτοὺς ἐλθόντας, εἰπέ μοι". Ὡς ἤδη
 ἦλθεν ἡ ἡμέρα, ἣν ἤθελεν ὁ ἀπατημένος ἀνελθεῖν εἰς τοὺς οὐρανοὺς,
 εἶδεν ἐληλυθότας τοὺς δαίμονας καὶ εἶπεν· "Ἦλθον, πάτερ, οἱ
 290 ἄγγελοι." Τότε ὁ ἡγούμενος περιπλακείς αὐτῷ ἔκραξε φωνὴν
 μεγάλην λέγων· "Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, Υἱὲ τοῦ Θεοῦ, βοήθησον τῷ
 πλανηθέντι δούλῳ σου καὶ μὴ ἐάσης αὐτὸν κυριευθέντα ὑπὸ τῶν
 ἀκαθάρτων δαιμόνων". Ταῦτα λέγοντος αὐτοῦ, ἔσυρον οἱ δαίμονες
 τὸν πλανηθέντα ἀφαρπάσαι αὐτὸν ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ ἡγουμένου.
 Ὁ δὲ ἐπετίμησεν αὐτοὺς καὶ αὐτοὶ, ἐπάραντες τὸ παλαιράσιον
 295 αὐτοῦ, ἀφανεῖς ἐγένοντο· καὶ ἐθεώρει τὸ παλλίον αὐτοῦ
 ἀνερχόμενον εἰς τὸ ὕψος τοῦ ἀέρος, ἕως οὗ ἀπεκρύβη καὶ μετὰ ὥραν
 ἱκανήν, ἰδοῦ, τὸ παλλίον ἐρχόμενον ἐπὶ τῆς γῆς. Τότε λέγει ὁ γέρον
 τῷ πλανηθέντι· "Βλέπεις, ἀφρονέστατε καὶ ἐλεινέ, τί ἐποίησαν οἱ
 300 δαίμονες εἰς τὸ παλλίον σου; Οὕτως ἐβούλοντο καὶ εἰς ἐσὲ ποιῆσαι,
 ὡς τὸν Σίμωνα τὸν μάγον, τοῦ ἀπολέσαι σε καὶ συντριβῆναι καὶ ἐν
 κακοῖς τὴν ἀθλίαν σου ψυχὴν παραδοῦναι". Καὶ καταβάσας αὐτὸν
 ἐκ τοῦ σπηλαίου καὶ ποιήσας εὐχὴν ἐποίησεν αὐτὸν ὑπηρέτην ἐν τῷ
 μαγειρείῳ τοῖς ἀδελφοῖς.

282-303 Ταῦτα ἀκούσας... τοῖς ἀδελφοῖς: BHG 1449h (fons inedita), (300 ὡς τὸν Σίμωνα τὸν μάγον: Act. 8, 9-23).

A ΣμΡρα MI

282 καὶ τήψας aM εἰς τὸ πρόσωπον A // 283 ἐπανάηλθον ASam // 284 κατέρχομαι I // 289 εἶπε φωνὴ
 μεγάλη A // 290 βοήθεισον a // 294 ἐπετίμησεν AI αὐτοῖς A τὸ παλίον A:τὸ παλαράσιον Ρρα:τὸ παλοῖον
 S:τὸ παλίον μ // 295 παλίον omnes codices: παλλίον scripsi // 296 ἀπεκρύβη IMμ // 297 παλίον omnes
 codices: παλλίον scripsi // 298 τὸ πλανηθέντι aISμ:τῷ πλανηθέντι M ἀφρονέσταται Mμ ἐλεινεί Iμ:
 ἐλεινέ M // 299 δέμονες I παλίον omnes codices: παλλίον scripsi καὶ σὲ PSρ:καὶ ἐσὲ Ia: καὶ ἐσαί M //
 300 τὸν Σίμωνα MΡρ μάγων μ ἀπολέσαι A // 301 κακεῖς SIμ // 303 μαγειρίῳ MIPρα:μαγειρίῳ S

Εἶδετε, ἀδελφοί μου, τὰς ἐνέδρας τοῦ διαβόλου; Εἶδετε τὴν
305 ἔπαρσιν καὶ τὴν δόξαν αὐτοῦ ποῦ τὸν ἐκατέστησαν; Εἶδετε πῶς
τιμῶσιν οἱ δαίμονες τοὺς τιμῶντας αὐτούς; Εἶδετε πῶς ῥίπτει ὁ
διάβολος τὸν ἄνθρωπον, πότε μὲν εἰς τὰ ἀριστερά, πότε δὲ εἰς τὰ
δεξιὰ, καὶ ὅπου αὐτὸν εὔρη καὶ ποθῆ πλείον, ἐκεῖ αὐτὸν ἀπολλεῖ;

Διὰ τοῦτο παραγγέλλει ὁ Κύριος, ὅταν νηστεύητε ἢ προσεύχεσθε
310 ἢ ἄλλον τι ἀγαθὸν ποιοῦμεν, μὴ ποιεῖν τοῦτο πρὸς τὸ θεαθῆναι τοῖς
ἀνθρώποις. Διὰ τί; Διὰ τὴν δόξαν καὶ τὴν ἔπαρσιν καὶ τὰ ζιζάνια
τοῦ διαβόλου· ἀλλὰ τῷ Πατρὶ ἡμῶν τῷ ἐν τοῖς οὐρανοῖς
ἀποδώσομεν ἐν τῷ κρυπτῷ καὶ αὐτὸς ἀποδώσει ἡμᾶς ἐν τῷ φανερῷ.
Ἦς γένοιτο πάντα ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν τῆς αὐτοῦ χάριτος ἐν Χριστῷ
315 Ἰησοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

304-313 Εἶδετε... ἐν τῷ φανερῷ: BHG 1449h (fons inedita), (309-313 ὅταν...φανερῷ: Matth. 6, 5-6; Matth. 6, 16-18; Bas. De jejuniō 1 (PG 31, 164); Bas. Regulae brevius tractatae (PG 31,1229); Ioann. Chrys. De Genesim 31 (PG 53, 284); Ioann. Chrys. In Matthaicum 30 (PG 57, 366); Ioann. Chrys. In Joannem 29 (PG 59, 166); Ioann. Chrys. Contra virginum corruptores (PG 60, 743); Ioann. Dam. Sacra parallela (PG 96, 193).

A ΣμΡρα ΜΙ

304 Ἰδετε AIPSPra: Ἰδεταί Μμ // 305 αὐτοῦ ποῦ τὸν ἐκατέστησεν MPSPra:αὐτὸν ποῦ κατήνησεν Ἰδετε PISra: Ἰδεταί Μμ // 306 ῥύπτει I // 307 πότε μὲν εἰς τὰ δεξιὰ, πότε δὲ εἰς τὰ ἀριστερά A // 307-308 πότε...ἀπόλλυσι om. I // 308 ἀπολεῖ A:ἀπολεῖ MPSPra // 309 νηστεύηται AIPSPra:νιστέβηται M // 310 προσεύχεσθαι MIAΣμ:προσεύχηται Ρρα ποιοῦμεν MPSPra:ποιεῖτε I // 312 ζιζάνια IMμ // 314 ἐπιτυχεῖν τῆς αὐτοῦ χάριτος om. A // 314-315 ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ om. I // 315 τῷ Κυρίῳ ἡμῶν SAμ

Τῆ Παρασκευῆ τῆς δευτέρας ἑβδομάδος

Γράφει ὁ εὐαγγελιστῆς Ματθαῖος, μᾶλλον δὲ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς διὰ τοῦ εὐαγγελίου λέγοντος "Πᾶς οὖν ἄνθρωπος ὅστις μου ἀκούει τῆς φωνῆς τοὺς λόγους τούτους καὶ ποιεῖ αὐτούς, ὁμοιώσω αὐτὸν τῷ φρονίμῳ ἀνδρὶ, ὅστις ὠκοδόμησε τὴν οἰκίαν
 5 αὐτοῦ ἐπὶ τὴν πέτραν καὶ κατέβη ἡ βροχὴ καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ καὶ ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι καὶ προσέπεσον τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ καὶ οὐκ ἔπεσε· τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν".

Οὐ δύναται γὰρ ἀρετὴ κατορθωθῆναι χωρὶς Θεοῦ. Διὰ τοῦτο, φησὶν, ὁμοιάζει αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον ὁ Χριστὸς φρονίμῳ. Πέτρα δὲ
 10 ἦν ὁ Χριστὸς· οἰκία δὲ ἡ ψυχὴ. Ὅστις οὖν οἰκοδομήσει τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ, τοῦτον τὸν ἄνθρωπον οὔτε ἡ βροχὴ, οὔτε οἱ ποταμοί, οὔτε οἱ ἄνεμοι δύνανται ῥίψαι αὐτόν. Βροχὴν ὀνομάζει τὸν διάβολον τὸν ἐξ οὐρανοῦ πεσόντα· ὥσπερ γὰρ ἡ βροχὴ πίπτει ἐξ οὐρανοῦ εἰς τὴν γῆν, οὕτω καὶ ὁ
 15 πονηρὸς· ἀλλὰ τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον σαλεύσαι οὐ δύναται. Ἄλλ' οὔτε οἱ ποταμοί, τοὔτέστιν οἱ πειράζοντες ἄνθρωποι, ἀπὸ τῆς τοιαύτης βροχῆς πληθυνόμενοι, οὔτε οἱ ἄνεμοι, τὰ πνεύματα τῆς πονηρίας, καὶ ἀπλῶς πάντες οἱ πειρασμοὶ τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον οὐ δύνανται καταβαλεῖν.

2-7 Πᾶς...τὴν πέτραν: Matth. 7, 24- 26 // 8-19 Οὐ δύναται...καταβαλεῖν: Ioann. Chrys. In Genesim 3 (PG 53, 31- 32).

A ΣμPpa MI

Tit. Τῆ Παρασκευῆ τῆς β' ἑβδομάδος A: Τοῦ αὐτοῦ διδασκαλία ἐκλελεγμένη ἐκ περισσῶν ἐν τοῖς εὐαγγελίοις Ὅταν ποιῆς ἐλεημοσύνην μὴ σαλπίσσης ἔμπροσθέν σου· Τῆ Παρασκευῆ τῆς β' ἑβδομάδος SPra: Τῆ Παρασκευῆ τῆς β' ἑβδομάδος λόγος διδασκαλικός· Εὐλόγησον, πάτερ I: Τῆ Παρασκευῆ τῆς β' ἑβδομάδος, λόγος ζ'. Εὐλόγησον, πάτερ M: Τῆ Παρασκευῆ τῆς β' ἑβδομάδος λόγος διδασκαλικὸς ἐκ περισσῶν βιβλίων ἐν τοῖς εὐαγγελίοις· ὅταν ποιῆς ἐλεημοσύνην μὴ σαλπίσσης ἔμπροσθέν σου· Εὐλόγησον, πάτερ μ // 1 Γράφη SAIMμ // 2 διὰ τοῦ εὐαγγελίου IaMPp: διὰ τοῦ εὐαγγελιστοῦ SAμ λέγων A τις Ppa // 3 τῆς φωνῆς om.ASPra // 4 ὥστε Ppa: ὅστις M: ὅστις Σμ ὠκοδόμησεν IM: ὠκοδόμη μ οἰκίαν APp: οἰκίαν M // 6 προσέπεσαν Ppαι: ἔπεσαν M ἐκείνοι μ // 7 τεθεμελίωτο a: τεθεμελίωτο M: τοθεμελίωτο μ // 9 ὁμοιάζη Pp: ὁμιάζην I: ὁμιάζην M φρονίμιον MAIPapμ // 10 οἰκία SIaμ οἰκοδομήση Pp // 12-16 βροχὴ, τουτέστιν ὁ διάβολος ὁ ἐξ οὐρανοῦ πεσών, ὥσπερ γὰρ ὑετὸς ἐξ οὐρανῶν πεσών ἐν τῇ γῆ, οὕτω καὶ ὁ πονηρὸς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐξέπεσεν καὶ οὐ δύνατε τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον σαλεύσαι, ἀλλ' οὔτε οἱ ποταμοί...A: βροχὴ, τουτέστι βροχὴν ὀνομάζει τὸν διάβολον, τὸν ἐξ οὐρανοῦ πεσόντα· ὥσπερ γὰρ ἡ βροχὴ πίπτει ἐξ οὐρανοῦ εἰς τὴν γῆν, οὕτω καὶ ὁ πονηρὸς· ἀλλὰ τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον σαλεύσαι οὐ δύναται SPraμ // 13 ῥίψαι I: ῥίψε M ὀνομάζη I // 14 πέπτη I: πέπτοι M // 15 πονηρὸς διάβολος I δύνατε M // 19 οὐ δύναται SIAPra: οὐ δύνατε M: οὐ δύναται μ

20 "Καὶ πᾶς ὁ ἀκούων μου τοὺς λόγους τούτους καὶ μὴ ποιῶν
αὐτούς, ὁμοιωθήσεται ἀνδρὶ μωρῷ, ὅστις ὠκοδόμησε τὴν οἰκίαν
αὐτοῦ ἐπὶ τὴν ἄμμον· καὶ κατέβη ἡ βροχὴ καὶ ἤλθον οἱ ποταμοὶ καὶ
ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι καὶ προσέκοψαν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ καὶ ἔπεσε· καὶ
ἦν ἡ πτῶσις μεγάλη". Ἄκουσον τῆς διδασκαλίας τοῦ Κυρίου εἰς τὸν
25 ἀκούοντα τὸν λόγον τοῦ Κυρίου καὶ ποιῶντα αὐτόν. Εἶπεν ὁ
Κύριος ὅτι "ὁμοιώσω αὐτὸν ἀνδρὶ φρονίμῳ". Εἰς δὲ τὸν ἀκούοντα
τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ καὶ μὴ ποιῶντα αὐτούς εἶπεν ὁ Θεὸς ὅτι
"ὁμοιωθήσεται ὁ τοιοῦτος ἀνδρὶ μωρῷ", τοὔτεστιν ἀφ' ἑαυτοῦ του
θέλει ὁμοιωθήσεται. Διατί μωρὸς καὶ οὐχὶ φρόνιμος; Διότι πιστεύει
30 μὲν, οὐ πράττει δέ· καὶ ἀκούει καὶ οὐ ποιεῖ. Οὗτος, λοιπόν, κτίζει ἐπὶ
τὴν ἄμμον διὰ τῶν πονηρῶν ἔργων καὶ διὰ τοῦτο ὑπὸ τῶν
πειρασμῶν πίπτει καὶ γίνεται ἡ πτῶσις αὐτοῦ μεγάλη καὶ ἡ ζημία
δεινότερη, ὅτι ἀκούων, οὐ πράττει· καὶ χριστιανὸς ὢν, πίπτει. Καὶ
ἀκούοντες οἱ ἄνθρωποι τούτους τοὺς λόγους ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ
35 διδαχῇ αὐτοῦ.

20-24 Καὶ πᾶς...μεγάλη: Matth. 7, 26- 27 // 24-35 Ἄκουσον...αὐτοῦ: Ioann. Chrys. In Genesim (PG 53, 31-32) (26 ὁμοιώσω...φρονίμῳ: Matth. 7, 24 // 28 ὁμοιωθήσεται...μωρῷ: Matth. 7, 26).

A ΣμΡρα ΜΙ

21 ὁμοιωθήσεται APpIaMμ μωρῷ AS ὠκοδόμησε APpa:ὠκοδόμησε IM:ὠκοδόμησεν μ οἰκίαν AI:οἰκίαν M // 23 οἰκεία AI:οἰκία M // 24 μεγάλοι μ // 25 ἀκούοντα a ποιῶν SAPpaμ // 26 ὁμοιώσω Ia αὐτῷ Ppa:αὐτὸν M ἀνδροὶ M // 27 τούτους Ppaμ καὶ...Θεὸς om. M μὴ ποιῶν A:μὴ ποιῶν PpIaSm // 28 ὁμοιωθήσεται SIa ὁ τοιοῦτος A:ὁ τιοῦτος M: οὗτος cett. ἀνδροὶ M μωρῷ A:μορῷ IM ἀφ' ἑαυτοῦ του M: ἀφ' ἑαυτός του cett. θέλη AM // 28-29 οὗτος...ὁμοιωθήσεται om. μ // 29 ὁμοιωθήσεται I:ὁμοιωθήσεται M πιστεύειν aPpm:πιστεύη I // 30 Οὗτος om. Ppa ληπὸν M // 31 ὑπὸ τὸν πηρασμὸν M // 32 ζημεία A:ζημῆα M δυνώτεροι A: δυνατώτεροι Pp: δυνώτερη IS: δηνώτεροι a:δυνόταιροι M: δυνώτερον μ // 33 ἀκούειν Ppaμ πῆπτη M ἀκούωντες Ppa // 34 ἐξεπλήσσονται Iμ:ἐξεπλήσσοντο SaM // 34-35 ἐπὶ τὴ διδαχῇ M

Εἰ θέλομεν οὖν καὶ ἡμεῖς, ἀδελφοί, ὁμοιωσαί ἡμᾶς ὁ Θεὸς
φρονίμοις, κτίσωμεν τὰ ἔργα ἡμῶν ἐπὶ τὴν πέτραν, τοὔτέστιν εἰς τὸν
Χριστόν, καὶ μὴ εἰς τὴν ἄμμον, διὰ τοὺς πειρασμούς, καὶ πέσωμεν
καὶ γένηται ἢ πτώσις <εἰς> ἡμᾶς μεγάλη· ἀλλὰ παρακαλῶ ἀκούειν
40 ὑμᾶς τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ φυλάσσειν
αὐτοὺς ἐν τῇ ψυχῇ καὶ τῇ καρδίᾳ μετὰ φόβου καὶ χαρᾶς.

Θέλετε οὖν μαθεῖν πόσῃν ζημίᾳ ποιεῖ ὁ ἄνθρωπος ὁ ἀκούων τὸν
λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ μὴ ποιῶν αὐτόν; Ἄκουσον. Ἐὰν γὰρ ἤκουσεν ὁ
Ἄδὰμ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ ἐφύλαξεν αὐτόν, οὐδὲ τὴν τοιαύτην
45 ζημίαν εἰσήγαγεν εἰς τὸν κόσμον πρὸς πάντα ἄνθρωπον· τὸν
ἀθάνατον γὰρ θνητὸν ἐποίησε καὶ τὸν βασιλέα δοῦλον.

43-46 Ἐὰν...δοῦλον: Gen. 3, 17-19; Ioann. Chrys. In Genesim 3 (PG 56, 526); Athan. PG 29, 6.

A ΣμΡρα ΜΙ

36 θέλωμεν ΡραΣμ // 37 φρονίμους ΣΡραμ:φρονήμοις ΙΜ // 36-41 Εἰ θέλομεν...χαρᾶς om. A // 39 ἡμῶν
ΑΣΡραμ: ἡμᾶς ΙΜ // 40 φηλάσῃν Μ // 41 τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ Ι // 42 Θέλεται ΙΜμ
// 42-43 τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ Ι // 43 αὐτοὺς ΙΜ Ἐὰν ἤθελε ἀκούσῃ S // 44 ὁ προπάτωρ ἡμῶν Α
ἐφήλαξεν Μ:καὶ φυλάξει S οὐδὲ om.Σμ τισαύτην Α:τιαύτην μ // 45 εἰσήγαγεν Μ:ἤθελεν εἰσάγη S εἰς
τὸν κόσμον om. S // 45-46 ὅτι τὸν ἀθάνατον Μ // 46 γὰρ om. Α

Ἄκουσον πάλιν τοῦ Κυρίου λέγοντος, διὰ τοῦ προφήτου Ἡσαΐου, πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Ἀσσυρίων, ὅτε ἔμελλεν ἐλθεῖν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ πολεμῆσαι αὐτήν. Λέγει αὐτῷ ὁ προφήτης Ἡσαΐας·

50 "Τάδε λέγει Κύριος· οὐ μὴ εἰσέλθῃς εἰς τὴν πόλιν ταύτην, οὐδὲ μὴ βάλλῃς βέλος ἐπ' αὐτήν, ἀλλὰ τῇ ὁδῷ ἣ ἦλθες ἀπόστρεψον, ὅτι ὁ Θεὸς ὑπερασπιεῖ τῆς πόλεως ταύτης τοῦ σῶσαι αὐτήν". Ἐκεῖνος γὰρ ἤκουσε τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ προφήτου καὶ οὐκ ἐποίησεν, ἀλλὰ ἠβουλήθη ἐλθεῖν καὶ πολεμῆσαι αὐτήν· καὶ ὠργίσθη αὐτῷ

55 Κύριος ὁ Θεὸς καὶ ἀποστείλας τὸν ἄγγελον αὐτοῦ ἐν τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ ἀνεΐλεν ἐκ τῆς παρεμβολῆς τῶν Ἀσσυρίων ἑκατὸν ὀγδοήκοντα πέντε χιλιάδες· καὶ ἀναστάντες τῷ πρωὶ εὗρον τὰ σώματα νεκρά· καὶ ἀπέστρεψε. Εἶδετε πῶσιν μεγάλην ἦν ἐποίησεν ὁ βασιλεὺς διὰ τὸ μὴ ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ; Εἶδετε πῶς ἐθεμελίωσε τὴν δύναμιν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν ἄμμον καὶ οὐχὶ ἐπὶ τὴν πέτραν; Εἰ γὰρ ἐφύλαξε τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ ἐποίησεν, οὐκ ἂν τόσοσιν λαὸν ἀπώλεσε.

50-52 Τάδε...αὐτήν: Is. 37, 33-35 // 52-58 Ἐκεῖνος...ἀπέστρεψε: Is. 37, 36-37.

A ΣμΡρα MI

47 Καὶ πάλιν ἄκουσον A λέγοντος M // 48 Ἀσσυρίων SPραμ:Ἀσσηρίων M ὅτι AIM // 50 εἰσέλθει μ // 51 βάλλεις βέλος μ ἐπίστρεψον Ρρα // 54 Ὀργίσθη A:Καὶ ὀργίσθη SPpIαμ:Καὶ ὀργήσθη M ὁ Κύριος A // 55 ὁ Θεὸς om. A νυκτὴ IaM // 56 ἀνήλεν AIM Ἀσσυρίων SAαμ:Ἀσσυρίων M // 57 ὀγδοήκοντα Ρρ χιλιάδες AIMSμ: χιλιάδας cett. // 58 ἴδετε SaAPpIμ:ἴδεται M // 59 ἴδεται μ πῶς ἐθεμελίωσεν A:ποῦ ἐθεμελίωσε a:πὸς ἐθεμελίωσεν M // 61 ἢ γὰρ AIMSμ

Τὸ αὐτὸ γὰρ ἔπαθε καὶ ὁ προφήτης Δαυὶδ, ὅταν ἐβουλήθη
 65 συνάψαι πόλεμον καὶ ἦλθεν εἰς αὐτὸν λογισμός, ἵνα γράψῃ τὸν
 λαὸν αὐτοῦ. Λέγει τῷ ἀρχιστρατήγῳ αὐτοῦ· "Θέλω ἵνα γράψῃς τὸν
 λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ, ἵνα μάθωμεν πόσους στρατιώτας ἔχομεν καὶ
 πόσους γεωργούς". Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἀρχιστράτηγος λέγει πρὸς τὸν
 Δαυίδ· "Οὐ δύνασαι τοῦτο ποιῆσαι, διὸ γέγραπται ἐν νόμῳ Κυρίου
 70 ὅτι ἐπικατάρατος πᾶς ὁ ἀριθμήσας λαὸν Κυρίου"· καὶ οὐκ ἤκουσεν
 ὁ Δαυίδ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου καὶ οὐκ ἐφύλαξε· καὶ ἀποστείλας
 ἕτερον ἄνθρωπον ἤρξατο γράφειν τὸν λαόν· καὶ ὠργίσθη Κύριος
 καὶ παρευθὺς ἀπέστειλε τὸν ἄγγελον αὐτοῦ λέγων τοῦ Δαυίδ·
 "Ἐπαρώργισας Κύριον τὸν Θεόν σου καὶ ὠργίσθη σου Κύριος ὁ
 Θεός"· καὶ ἤρξατο θρηνεῖν ὁ Δαυίδ λέγων πρὸς Κύριον· "Καὶ τί ἐστὶ
 75 τὸ ἀνόμημά μου, ὅτι ὠργίσθη μοι Κύριος;" Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος
 λέγει πρὸς τὸν Δαυίδ· "Διότι ἐτόλμησας ἀριθμῆσαι τὸν λαὸν Κυρίου
 καὶ ἀποστέλλει σοι Κύριος ὄργας τρεῖς ἐν θυμῷ καὶ οἷαν βούλει
 ἐπίλεξον· θέλεις φυγεῖν ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν χρόνους τρεῖς,
 διώκοντά σε οἱ ἐχθροί σου, ἢ ἔχειν χρόνους δύο λιμὸν ἀκριβείας ἢ
 80 ἔχειν θανατικὸν ἡμέρας τρεῖς;"

63-80 Τὸ αὐτὸ... τρεῖς; 2 Regn. 24, 1-9; 1 Par. 21, 1-6.

A ΣμΡρα ΜΙ

63 ἠβουλήθη Pr:ἐβουλήθη μ // 64 ἀναγράψῃ A:γράφει IaMS // 65 ἀρχιστρατήγῳ M αὐτῷ μ θέλων αμ
 ἦνα M ἀναγράψῃς A:γράφεις I:γράφῃς M // 66 ἴδομεν A ἔχομεν SAPpIaMμ // 67 στρατηγὸς SMIPραμ //
 68 Δύναμαι τοῦτο ποιῆσαι; Pr: Οὐ δύνασε M // 71 γράφῃν IMμ τὸν λαὸν om. A ὠργίσθη SAIaμ
 :ὀργίσθη M Κύριος ὁ Θεὸς A // 72-74 καὶ παρευθὺς...Θεός om. A // 72 τοῦ Δαυίδ IM: τῷ Δαυίδ cett. //
 73 Ἐπαρώργισας a:Ἐπαρόργισας M ὀργίσθη SPpIa:ὀργήσθη M // 74 εἶρξατο A // 75 τὸ ἀνόμημα ὅπερ
 με ὀργίσθη Κύριος A ὀργίσθη SPMpaI // 75-77 Καὶ ἀποκριθεὶς...θυμῷ om. A // 77 ἀποστέλει
 Ppa:ἀποστέλει M εἰ γὰρ τρεῖς ἐν πειρασμοῖς καὶ οἷαν βούλη A // 78 ἐπίλεξον Aμ βούλει ἔχει φυγεῖν A
 χρόνους τρεῖς SAPpIμ: χρόνους τρεῖς aM // 79 διώκοντά σε SI: διώκοντά σε M: διώκοντές σε APpa:
 διώκοντά σε om. μ διώκοντές...ἐχθροί σου om. A ἔχεις SPpIaM λοιμὸν SMAIPραμ ἀκριβείας om.
 A // 80 τρεῖς a

Ταῦτα ἀκούσας ὁ Δαυὶδ κατεπλάγη καὶ ἴστατο ἐννεός, μὴ
 δυνάμενος λαλῆσαι· καὶ ὁ ἄγγελος φησὶ πρὸς αὐτόν· "Λέγε ἐν
 συντόμῳ, ὅτι κατεπείγει με ἡ ὀργή·" Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Δαυὶδ λέγει
 85 πρὸς τὸν ἄγγελον Κυρίου· "Καὶ εἰ οὐκ ἔστι δυνατὸν ἐκφυγεῖν ἀπὸ
 προσώπου Κυρίου, ἔστω ὁ θάνατος". Καὶ ἅμα τῷ εἰπεῖν τὸν λόγον ὁ
 βασιλεύς, εὐθὺς ὁ ἄγγελος ἐξελθὼν ἤρξατο κόπτειν καὶ ἦν θρηῆνος
 καὶ κλαυθμὸς πολὺς ἐν τῇ πόλει. Ὁ δὲ Δαυὶδ ἐνεδύσατο σάκκον καὶ
 ἦν θρηνηῶν καὶ ὀδυρόμενος, λέγων· "Ἐμὲ ἀπόκτεινον, Κύριε, διότι
 90 ἐγὼ ἤμαρτον καὶ οὐχὶ ὁ λαός. Κύριε, ἐμὲ συναπώλεσον ταῖς
 ἀνομίαις μου. Ἐγὼ τοῦτο τὸ πονηρὸν ἐποίησα ἐνώπιόν σου καὶ μὴ
 ὀργισθῆς, ἀναμάρτητε". Ἴδὼν δὲ Κύριος τὸν κλαυθμὸν τοῦ Δαυὶδ
 ἐσπλαγχνίσθη καὶ κατέπαυσε τὸν ἄγγελον αὐτοῦ ἐν τῇ ῥομφαίᾳ
 πατάσσοντα τὸν λαὸν ἐν τρισὶν ὥραις· καὶ ἀριθμήσας εὔρε
 θνήσκοντας χιλιάδας ὀγδοήκοντα τέσσαρες.

81-94 Ταῦτα...τέσσαρες 2 Regn. 24, 10-25; 1 Par. 21, 7-17.

A ΣμΡρα ΜΙ

81 ἀπελάγει A:κατεπλάγει ΡρIαMμ ἐννεῶς SAIMμ // 83 τόμῳς A:συντόμῳς SPρα: συντόμοις μ καπήγημαι
 A:κατεπήγημαι μ:κατεπείγημαι Ρρ:κατεπήγειμαι α:κατεπήγη με M: κατεπίγει με S ὁ Δαυὶδ λέγον A // 84
 Καὶ εἰ om. A: Καὶ SPραμ:Καὶ εἰ I: Καὶ ἡ M ἐκφηγῆν M:φυγεῖν μ // 85 τὸ εἰπεῖν APPIαμ:τὸ ἠπῆν M // 87 καὶ
 κλαυθμὸς πολὺς ἐν τῇ πόλει om. A: ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ πολλῆς A:πολὺς om.I σάκκον IM // 88 θρηνηῶν, λέγων
 καὶ ὀδυρόμενος SAIm: θρηνηῶν, κλαίων καὶ ὀδυρόμενος Ρρα:θρηνηῶν καὶ ὀδηρόμενος, λέγων M
 ἀπόκτινον I:ἀπόκτινον M:ἀπόκτινον S // 90 ἐνώπιόν σου Αμ: ἐνόπιόν σου M // 91 ὀργισθεὶς
 ASPραμ:ὀργισθῆς M Ἴδὼν A // 92 ἐσπλαγχνίσθη I: ἐσπλαγχνίσθη M // 93 πατάσσοντα AM:πατάσσων
 Ρρα:πατάσον SIμ ὥραις M // 94 θνήσκοντας I χιλιάδες SIMμ

95 Εἶδετε πάλιν πτώσιν καὶ ζημίαν μεγάλην, διότι οὐκ ἐφύλαξεν ὁ
 Δαυὶδ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ; Διὰ τοῦτο φησὶν ὁ Κύριος ὅτι "ὁ
 ἄνθρωπος ὁ ἀκούων μου τοὺς λόγους καὶ μὴ ποιῶν αὐτοὺς
 ὁμοιωθήσεται μωρὸς καὶ κτίζων ἐπὶ τὴν ἄμμον τὰ ἔργα αὐτοῦ".
 Φυλάξωμεν οὖν καὶ ἡμεῖς τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου καὶ ποιήσωμεν
 100 αὐτούς, μήποτε ὀργισθῆ ἡμῖν ὁ Κύριος.
 Ἔλθωμεν ἐπὶ τὸ προκείμενον τῆς συνήθους τραπέζης τῆς θείας
 διδασκαλίας. Τῇ Δευτέρᾳ τῆς πρώτης ἐβδομάδος ἐδίδαξεν ὁ Κύριος
 νὰ συγχωροῦμεν τοῖς πταιούσιν ἡμᾶς καὶ τῇ Τετάρτῃ ἐδίδαξε μὴ
 γίνεσθαι σκυθρωποί, ὅταν νηστεύωμεν. Σήμερον διδάσκει τὴν
 105 ἐλεημοσύνην μὴ ποιεῖν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων. Τί λέγει;
 "Προσέχετε· προσέχετε τὴν ἐλεημοσύνην ὑμῶν μὴ ποιεῖν ἔμπροσθεν
 τῶν ἀνθρώπων, πρὸς τὸ θεαθῆναι αὐτοῖς· εἶδεμή γε, μισθὸν οὐκ
 ἔχετε παρὰ τοῦ Θεοῦ".

102-103 Τῇ Δευτέρᾳ...ἡμᾶς; Matth. 6, 14-15; Ioann. Chrys. De compunctione, ad Demetrium lib.1 (PG 47, 400); Ioann. Chrys. Ad populum Antiochenum 20 (PG 49, 207); Ioann. Chrys. In Matthaicum 16 (PG 57, 251); Ioann. Chrys. In Joannem 39 (PG 59, 226-227); Ioann. Chrys. In epist. ad Philemonem 1 (PG 62, 707); Ioann. Dam. Sacra parallela (PG 96, 197) // 103-104 τῇ Τετάρτῃ...νηστεύωμεν: Matth. 6, 16-17; Bas. De jejuniis 1 (PG 31, 165); Ioann. Dam. Sacra parallela (PG 96, 193); Ioann. Chrys. De Genesim 31 (PG 53, 284); Ioann. Chrys. In Matthaicum 30 (PG 57, 366) // 104-108 Σήμερον...Θεοῦ: Matth. 6, 1-2; Ioann. Chrys. Attendite ne eleemosynam vestram faciatis coram hominibus (PG 59, 571); Ἰδιόμελον Ἀποστίχων, ἦχ. πλ. δ', τοῦ ὄρθρου τῆς Παρασκευῆς τῆς β' ἐβδομάδος (βλ. ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 396).

A ΣμΡρα MI

95 Ἴδετε SAPpIam: Ἴδεται M πάλιν...μεγάλῃν om. I καὶ om. A: ἴδετε A // 98 ὁμοιωθήσεται SIA Mμ μωρὸς M: μόνος μ // 99 Φυλάξωμεν IM // 100 ὀργισθῆ I: ὀργισθῆ M Κύριος ἡμῶν A // 101-102 τῆς συνήθους...διδασκαλίας om. A // 101 τῇ S συνήθους MPrE: συνήθεις a: συνήθη S: συνήθει μ: συνήθους corr. τραπέζῃ S θείας om. I // 102 διδασκαλείας S // 102-105 Τῇ Δευτέρᾳ...προσέχετε om. SPraM: τῇ χθες ἡμέρᾳ τῆς Τετάρτης ἐπαρῆγγειλεν καὶ ἐδίδαξεν ἡμᾶς πῶς δεῖ νηστεύειν καὶ ἀλήφην τὴν κεφαλὴν ἐλαίῳ τῆς ἐλεημοσύνης καὶ τὸ πρόσωπον νίπτειν δάκρυα τῆς μετανοίας καὶ εἴ τι ἄρα ἀγαθὸν ποιοῦμεν βλεπώμεθα πῶς ποιεῖν, μήπως ποιοῦμεν αὐτὰ πρὸς τὸ θεαθῆναι τοῖς ἀνθρώποις καὶ μισθὸν οὐκ ἔχομεν. Τὸ αὐτὸ πάλιν σήμερον διδάσκει ἡμᾶς λέγων A // 103 νὰ συγχωροῦμεν I: νὰ συγχωροῦν M // 104 διδάσκει IM // 105 προσέχεται IMμ // 107 μίγε AM ἔχεται SPraMμ

110 Θέλων οὖν ὁ Κύριος ἀναγαγεῖν ἡμᾶς εἰς τὴν μεγάλην ἀρετὴν τῆς ἀγάπης, ἵνα ἐκκόψῃ τὴν κενοδοξίαν, ἣ ὁποία ἐκκόπτει τὰς ἀρετὰς πάσας, ὅρα τί λέγει· "Προσέχετε", ὅτι θηρίον δεινὸν ἐστὶν ἢ ἔπαρσις καὶ "Πρόσεχε", μὴ σε σπαράξῃ. Ὡσπερ τις ἄνθρωπος βλέπων θηρίον μέγαν θανατηφόρον τρέμει καὶ φοβεῖται τὸν θάνατον, τοιούτως παραγγέλλει· "Πρόσεχε διὰ τῆς κενοδοξίας μὴ ἐπαρθῆς καὶ

115 ἀποθάνῃς οὐ θάνατον πρόσκαιρον, ἀλλὰ αἰώνιον· καὶ ὅταν ποιῆς ἐλεημοσύνην πρόσσεχε μὴ ποιῆς αὐτήν, πρὸς τὸ θεαθῆναι τοῖς ἀνθρώποις". Θέλεις ἀποκριθῆ· "Πῶς εἶναι τοῦτο δυνατὸν, ποιῆσαι τι ἀγαθὸν, ἢ ἐλεημοσύνην ἢ νηστείαν ἢ ἐορτήν, καὶ οὐ βλέπωσιν αὐτὴν οἱ ἄνθρωποι;" Ἄκουσον· ἀληθῶς λέγεις. Τί γὰρ λέγει ὁ Κύριος; Κἂν

120 ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων ἐλεῆς, οὐ ποιῆς δὲ τοῦτο πρὸς τὸ θεαθῆναι, οὐδεὶς σε κατακρίνει. Ἐὰν δὲ ὁ σκοπὸς σου ἔχῃ κενοδοξίαν καὶ ποιῆς αὐτὰ διὰ τοὺς ἀνθρώπους, μισθὸν οὐκ ἔχεις, διότι ὁ Θεὸς ὡς καρδιογνώστης τὴν γνώμην τοῦ ἀνθρώπου ἢ κολάζει αὐτὴν ἢ στεφανοῖ αὐτήν.

111 Προσέχετε: Matth. 6, 1 ὅτι θηρίον...ἔπαρσις: Ioann. Chrys. In publicanum et pharisaeum (PG 62, 726) // 111 Πρόσεχε: Matth. 6, 1 μὴ σε σπαράξῃ: Ioann. Chrys. In publicanum et pharisaeum (PG 62, 726) // 114-118 Καὶ ὅταν...ἄνθρωποι: Matth. 6, 1-2; Ioann. Chrys. Attendite ne eleemosynam vestram faciatis coram hominibus (PG 59, 571) // 119-120 Κἂν ἔμπροσθεν...κατακρίνει: Matth. 6, 1 // 120-123 Ἐὰν δὲ...αὐτὴν: Ioann. Chrys. Attendite ne eleemosynam vestram faciatis coram hominibus (PG 59, 572); Ioann. Chrys. De Genesim 31 (PG 53, 284); Ioann. Chrys. In Matthaicum 19 (PG 57, 274) (122 ὁ Θεὸς ὡς καρδιογνώστης: Ps. 138, 5; Jer. 11, 20; Jer. 17, 10; Jer. 20, 12; Luc. 16, 15; Act. 1, 24; Act. 15, 8; Rom. 8, 27).

A ΣμΡρα ΜΙ

109 Θέλον μ // 110 ἐκκόπτει AM:ἐκκόψει SΙαμ // 110-111 πάσαις ταῖς ἀρεταῖς A:ταῖς ἀρεταῖς πάσαις SPpIaMμ // 111 Προσέχεται Saμ // 112 Προσέχετε PpAa:Πρόσεχαι SI σπαράξει SAΙαμ:σπαράξει M // 113 μέγαν SAΙαMμ: μέγαPp φοβεῖτε Aa:φοβήτε M // 114 τοιοῦτος αμ:τοιούτως M παραγγέλει SΙαμ:παραγγέλοι M πρόσσεχαι M ἀπὸ τῆς κενοδοξίας A ἐπαρθῆς IS // 115 πρόσσερον M ἀποθάνῃς θάνατον αἰώνιον A ποιεῖς SAPpIaμ // 116 ἐλεημοσύνην πρόσσεχε μὴ ποιῆς om. SPra // 117 ἀποκριθῆ SI:ἀποκριθεῖ Mμ:ἀποκριθῆναι APra ἔσται A:εἶνε M:εἶναι Σμ // 118 τὸ ἀγαθὸν ποιῆσαι A // 119 βλέπων σοι Ppa:βλέψωσιν A:βλέπουσιν μ αὐτὴν διὰ τοὺς ἀνθρώπους Ppa:αὐτὰ οἱ ἄνθρωποι A Ἄκουσον. Ἀληθῶς λέγεις om.Pra // 120 ἐλεεῖς SAIPpαμ ποιεῖς SAIPpαμ // 121 τὸ θιαθῆναι M τοῖς ἀνθρώποις A οὐδὲν SPra:οὐδὲ IMμ σέ μ κατακρίνη A:κατακρίνει a:κατεκρίνει μ // 122 ἔχει SIAaμ: ἔχι M αὐτὴν SIPpαμ // 123 ἔχῃς Pp:ἔχῃς M καρδιογνώστης a:καρδιογνώστης μ // 124 κολάζειν μ στεφανεῖ SIAaμ:στεφανῆ M

125 Καὶ θέλεις μαθεῖν τὴν ἀλήθειαν; Ἀλλαχοῦ λέγει ὁ Κύριος "Δεῖξατε
τὰ καλὰ ἔργα τοῖς ἀνθρώποις, ὅπως ἴδωσι καὶ δοξάσωσι τὸν πατέρα
τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς". Πάλιν λέγει ἡμῖν ὁ Κύριος: "Ὅταν ποιῆς
ἐλεημοσύνην, μὴ σαλπίσῃς ἔμπροσθέν σου, ὥσπερ ἐποίουν οἱ
130 ὑποκριταὶ ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς ρύμαις, ὅπως δοξασθῶσιν
ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων". Οὐ σάλπιγγες εἶχον οἱ ὑποκριταί, ἀλλὰ τὴν
διάνοιαν αὐτῶν καὶ τὴν δόξαν ἐπιγελά, ὅτι ἠβούλοντο τὴν
ἐλεημοσύνην αὐτῶν σαλπίζεσθαι, ὅπως φαίνονται τοῖς ἀνθρώποις
δίκαιοι. Διὰ τοῦτο ἔλεγεν ὁ Κύριος: "Ἀμήν, λέγω ὑμῖν ὅτι ἀπέχουσι
135 τὸν μισθὸν αὐτῶν". Ἐπαινούμενοι δὲ τὸ πᾶν ἀπέλαβον ἀπὸ τῶν
ἀνθρώπων.

125-127 Δεῖξατε...οὐρανοῖς: Matth. 5, 16; 1 Pet. 2, 12 // 127-130 Ὅταν...ἀνθρώπων: Matth. 6, 2; Ἰδιόμελον Ἀποστίχων, ἡχ. πλ. δ', τοῦ ὀρθοῦ τῆς Παρασκευῆς τῆς β' ἑβδομάδος (βλ. ἐντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 396) // 130-133 Οὐ σάλπιγγας...δίκαιοι: Ioann. Chrys. In Matthaicum 19 (PG 57, 275) // 133-134 Ἀμήν...αὐτῶν: Matth.6, 2-3.

A ΣμΡρα ΜΙ

125 ἀλαχοῦ S // 126 ἴδωσι τὰ καλὰ ἔργα A // 127 ποιεῖς SAIαμ // 128 σαλπιόσης M // 129 ῥήμαις AIMSμ // 130 σάλπιγγος A:σάλπιγγαις IM:σάλπιγγας a:σάλπιγγας SPpμ ἦχον a:εἶχον M // 131 διάνοιαν A // 132 φένεσθαι A:φαίνονται SΙμ:φέρονται M // 133 ἡμῖν SA:ἡμῖν Mμ ἀπέχουσι SPραμ // 134 τῶν μισθὸν M // 134-135 διὰ τῶν ἀνθρώπων S: διὰ τῶν ἀνθρώπων μ

Καὶ πάλιν λέγεις "Καὶ λοιπόν, δεῖξον ἡμῖν πῶς ποιεῖν τὴν ἐλεημοσύνην τὴν πρόεπουσαν". Ἄκουσον τοῦ Κυρίου λέγοντος "Σοῦ δὲ ποιούντος ἐλεημοσύνην, μὴ γνώτω ἡ ἀριστερά σου τί ποιεῖ ἢ δεξιὰ σου, ὅπως ἢ σου ἡ ἐλεημοσύνη ἐν τῷ κρυπτῷ καὶ ὁ Πατήρ σου
140 ὁ οὐράνιος ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ". Μέγα μυστήριον καὶ ὑπερβολικόν ἐστι τοῦτο, ὃ εἴρηκεν ὁ Κύριος, τὸ "μὴ γνώτω ἡ ἀριστερά σου τί ποιεῖ ἢ δεξιὰ σου χεῖρ". Πῶς γὰρ ἔσται τοῦτο, ὅτι ἐν σῶμα ἐστὶ καὶ ἐν μέλος ἢ δεξιὰ καὶ ἡ ἀριστερὰ τοῦ ἀνθρώπου χεῖρ; Πῶς δύναται λανθάνειν αὐτὴν καὶ ποιεῖν ἢ δεξιὰ τὴν ἐλεημοσύνην;
145 Οὐ λέγει δὲ περὶ τῆς χειρὸς τῆς δεξιᾶς ἢ τῆς ἀριστερᾶς, τοῦ μέλους, ἀλλὰ διὰ τὴν δόξαν λέγει τῆς ἐπάρσεως. Εἰ δυνατὸν γὰρ καὶ σεαυτὸν λάνθανε διὰ τὸν διάβολον, ἵνα μὴ σὲ ῥίψη εἰς τὴν ἔπαρσιν καὶ τὴν κενοδοξίαν.

137-140 Σοῦ...φανερῷ: Matth.6, 3-5; Ioann. Chrys. Attendite ne eleemosynam vestram faciatis coram hominibus (PG 59, 572) // 140-148 Μέγα...κενοδοξίαν: Matth. 6, 3; Ioann. Chrys. In Matthaëum 19 (PG 57, 275).

A ΣμΡρα MI

136 Τὸ λοιπόν I // 138 γνώτω I // 139 ἢ σὸν ἢ ἐλεημοσύνη μ // 140 ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ A ἀποδώσει ISμ // 141 ἔστιν A // 142 χεῖρ om. A τούτω IM // 143 μέλλος A // 144 δύνατε A: δύναντε M // 145 λέγει σοι γὰρ A μέλλους A // 146 Λέγει γὰρ εἰ δυνατὸν A Ἡ δυνατὸν γὰρ SIMμ // 147 ῥίψει SA: ῥίπει M: ῥίψη μ // 148 κενοδοξίαν I

150 Καὶ εἰ θέλεις μαθεῖν τὴν ἀλήθειαν, ἄκουσον τοῦ Κυρίου ἀλλαχοῦ
 διὰ τοῦ εὐαγγελίου λέγοντος· "Ἐὰν ὁ ὀφθαλμὸς σου ὁ δεξιὸς
 σκανδαλίζῃ σε, ἔξελε αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ. Συμφέρει σοι, ἵνα
 ἀπόλλυται ἔν τῶν μελῶν σου καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμα σου ἔλθειν εἰς
 τὴν γέενναν· καὶ εἰ ἡ δεξιὰ σου χεὶρ σκανδαλίζῃ σε, ἔκκοψον αὐτὴν
 155 καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ. Συμφέρει γὰρ ἵνα ἀπολεσθῇ ἡ μία χεὶρ ἢ ὅλον τὸ
 κορμὴν σου ἐμβληθῇ εἰς γέενναν;" Τοῦτο μοι νόησον καὶ εἰς τὴν
 ἐλεημοσύνην. Ὁφθαλμὸν καὶ χεῖραν ἀκούων, μὴ νόμιζε περὶ τῶν
 μελῶν τούτων λέγεσθαι· οὐ γὰρ ἐδημιούργησεν αὐτὰ ὁ Θεὸς εἰς τὸν
 ἄνθρωπον εἰς κακόν, ἀλλὰ εἰς ὑπουργίαν καὶ ὠφέλειαν τοῦ
 σώματος· ὅχι μὲν ἐκκόπτειν αὐτὰ καὶ ῥίπτειν, ἀλλὰ τί λέγει; Ἐὰν
 160 ἔχῃς φίλον τοιοῦτον καλόν ὡς τὸν σὸν ὀφθαλμὸν ἢ τὴν σὴν χεῖρα
 καὶ βλάβη σε εἰς τὴν ψυχὴν, κόψον αὐτὸν καὶ ἀναχώρησον ἀπ'
 αὐτοῦ. Οἷον· ἔστι νέος τις ἔχων φίλους νέους ἀκολάστους καὶ
 βλάπτεται ἀπ' αὐτῶν; "Τούτους ἀπότμενε" φησὶ "μήπως <τ>ἢ
 ἐκείνων φιλία ἀμφοτέροι ἀπόλησθε· ἀλλὰ βλέπων αὐτοὺς κακὰ
 165 ποιοῦντας ἀναχώρησον, ἵνα καὶ ἐκεῖνοι εἰς αἴσθησιν ἐλθόντες
 σωθῶσι".

150-155 Ἐὰν...γένναν: Marc. 9, 43-47 // 156-166 Ὁφθαλμὸν...σωθῶσι: Ioann. Chrys. Expositiones in
 Psalmos (PG 55, 59); Ioann. Chrys. In Matthaem 19 (PG 57, 275).

A ΣμPpa MI

149 Καὶ εἰ θέλεις μαθεῖν τὴν ἀλήθειαν om. Σμ ἀλλαχοῦ τοῦ A:ἀλλαχοῦ διὰ τοῦ PpMIa:ἀλαχοῦ διὰ τοῦ
 Σμ // 150 λέγων SPpam σκανδαλίζει SAPra:σκανδαλίζει Mμ sai Ιμ // 151 ἔξελε μ // 152 ἀπόλλυται
 A:ἀπόλυται Ppa:ἀπόλειτε I:ἀπόληται Mμ: ἀπόλειται S μελλῶν A ὅλλον A ἐλθῶν S γέεναν SAIμ //
 153 σκανδαλίζει SAa:σκανδαλίζει M sai Ι // 154 ἀπολεσθῇ I σῶμα A:κορμὴν PpIM:κορμὴ Σμ:κορμὴν
 a // 155 ἐμβῆ IMμ:ὑπάγει S εἰς τὴν SIM γέεναν SIAM μοινοί A: μὴ νόησον μ εἰς om.Ppa // 156
 χεῖραν AIMμ: χῆραν S:χεῖρα Ppa μελλῶν AI τὸ μ // 158 ὑπουργίαν καὶ χρεῖαν A:ὑπουργίαν καὶ
 ὠφέλιαν IM ὅχι A:ὅχει Σμ:ὅχι MI: οὐχὶ Ppa // 159 ἐκκόπτειν M ῥίπτειν I:ῥύπτειν M ἔχεις ISμ // 160
 βλάπτει SPpIa: βλάπτειν μ // 161 αὐτὸν om. SPpa ἀναχώρισον I: ἀναχώρισον M ἀπ'αὐτῶν Pp:ὑπ'αὐτοῦ
 S // 162 βλάβηται ἀπ' αὐτὸν μ // 163 ἀποτμένεται Σμ ἐκείνη Ppa:ἐκείνω μ φιλεία μ ἀμφοτέροι
 ἀπολέσθαι A: ἀμφοτέροι ἀπολείσθαι SPpam:ἀμφοτέρος ἀπολεῖσθαι I: ἀμφοτέρος ἀπολήσθαι M // 164
 βλέπομεν M ἀναχώρισον Ιμ ἐκείνη A // 165 ἔσθησιν Ιμ ἐλθόντας M // 166 σωθήσονται A

170 Τοῦτο λέγει καὶ ὁ Σωτὴρ ἐν τῇ ἐλεημοσύνῃ: "Μὴ γνώτω ἡ
ἀριστερά σου τί ποιεῖ ἢ δεξιὰ σου". Τοῦτέστιν, "μὴ σαλπίσσης μηδὲ
φανερῶσης αὐτὴν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, εἰς δόξαν καὶ τιμὴν
καὶ ἔπαρσιν", μηδὲ εἰς τὸν νοῦν σου τοῦτο ἐνθυμηθῆς, "ὅτι
175 ἀπώλεσας τὸν μισθόν σου, ἀλλὰ παράδιδε αὐτὴν τῷ Κυρίῳ ἐν τῇ
σεαυτοῦ καρδίᾳ κρυφίως, ὅπως σοι ἀποδώσῃ αὐτὴν ἐν τῷ φανερωῶ",
ὅτι "τὴν ἐλεημοσύνην ταύτην δάνειον λαμβάνει ὁ Κύριος καὶ χρέος
175 πληρώνει ἑκατονταπλασίονα". Καὶ εἰ βούλεσθε, προσθήσω ὑμῖν
μαρτυρίαν ἐκ τῶν ἁγίων γραφῶν ἀληθινήν, ὅτι ὅσα ποιήσει
ἄνθρωπος εἰς τὸν πτωχὸν ἐν τῇ χειρὶ τοῦ Θεοῦ εἰσιν.

167-168 Μὴ γνώτω...δεξιὰ σου: Matth. 6, 3 // 168-170 μὴ σαλπίσσης...ἔπαρσιν: Matth.6, 2 // 170
μηδὲ...ἐνθυμηθῆς: Ioann. Chrys. In Matthaicum 19 (PG 57, 275) // 170-172 ὅτι...φανερωῶ: Matth.6, 3-5 // 173-
174 ἐλεημοσύνην...ἑκατονταπλασίονα: Matth. 19, 29; Marc.10, 30; Ioann. Chrys. Attendite ne eleemosynam
vestram faciatis coram hominibus (PG 59, 572-573); Ioann. Chrys. In Matthaicum 19 (PG 56, 277).

A ΣμΡρα ΜΙ

168 σαλπίσεις αμ: σαλπῆσις Μ // 169 φανερώσεις Ιαμ // 170 ἐνθυμηθεὶς ΣΑΙΜ:ἐνθυμηθῆ Ρραμ // 171
ἀπέχεις τοῦ μισθοῦ σου Α:ἀπόλεσας τὸν μισθόν σου μ τοῦ Κυρίου Α // 172 κρυφῶς ΑΙ: κρυφῶς Μ σου
ΑΡΙΡραμ ἀποδώσει ΣΑΙαμ:ἀποδώσι Μ αὐτὴν om. Α // 173 αὐτὴνΑ δάνιον ΑΜ χρέως ΣΑΙαμ // 174
πληρώνη Α:πληρώνης Ρραμ: πληρώνι Μ ἑκατονταπλασίονα ΙΑΡρα:ἑκατονταπλασίονα ΣΜμ βούλεσθαι
ΣΑΡραμ προσθήσομεν Α ἡμῖν ΣμΑ // 175 μαρτυρίας ἐκ τῶν ἁγίων γραφῶν τὴν ἀλήθειαν Α ἀληθινήν
α

Ἐν τῇ χώρᾳ τῆς Κύπρου, ἐπὶ ταῖς ἡμέραις τοῦ Θεοφίλου
 ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας, ἦν τις ἐπίσκοπος ἐν τῇ Κύπρῳ
 ὀνόματι Συνέσιος, φιλόθεος καὶ φιλόξενος ἄνθρωπος. Εἶχε δέ τινα
 180 φίλον Ἑλληνα, ὀνόματι Εὐάγριον, φιλόσοφον ὄντα καὶ φρόνιμον
 πάνυ. Ὁ οὖν ἐπίσκοπος, ὁ φίλος ὄντα αὐτοῦ, οὐκ ἐπαύετο νουθετῶν
 αὐτὸν καὶ παρακαλῶντα τοῦ ἐπιστρέψαι εἰς τὴν θεογνωσίαν τῶν
 Χριστιανῶν καὶ βαπτισθῆναι καὶ σωθήσεται καὶ οὐ διέλιπε τοῦ
 σκοποῦ· καὶ, μετὰ καιρὸν, ἔπεισεν αὐτὸν γενέσθαι χριστιανὸν καὶ
 185 βαπτίσας αὐτὸν πανοικεῖ, ἤρξατο διδάσκειν αὐτὸν νουνεχῶς περὶ
 τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν καὶ περὶ τῆς κρίσεως καὶ ἀνταποδόσεως
 τῶν δικαίων καὶ τῶν ἁμαρτωλῶν καὶ περὶ τῆς φιλοπτωχίας καὶ
 ἐλεημοσύνης. Ἦν γὰρ ὁ Εὐάγριος πλούσιος σφόδρα, ἔχων κτήματα
 πολλὰ καὶ χρυσίον πολὺ· πλὴν δέ, ἦν σκληρὸς καὶ ἀνελεήμων, ὥστε
 190 ὁ ἐπίσκοπος πολλάκις ἐδίδασκεν αὐτὸν τάχα μαλάξαι τὴν
 σκληρότητα αὐτοῦ καὶ μεταβαλεῖν εἰς συμπάθειαν. Ἔλεγε γὰρ
 αὐτῷ· "Ὁ ἐλεῶν πτωχὸν δανείζει Θεῷ" καὶ "λαμβάνει πάλιν ἀπὸ
 τοῦ Θεοῦ ἑκατονταπλασίονα καὶ ζωὴν τὴν αἰώνιον".

177-193 Ἐν τῇ χώρᾳ... τὴν αἰώνιον: fons incognita (192 Ὁ ἐλεῶν...Θεῷ: Prov. 19, 17; Ier. 38, 20; Matth. 5, 7; Athan. Expositiones in Psalmos (PG 27, 196); Bas. Homilia 2 in Psalmum 14 (PG 29, 264 & 277); Bas. De eleemosyna sermo 4 (PG 32, 1164); Ioann. Chrys. De poenitentia 7 (PG 49, 333); Ioann. Chrys. De Genesim 3 (PG 53, 38)-39; Ioann. Chrys. Verumtamen frustra conturbatur (PG 55, 561); Ioann. Chrys. In decem virgines (PG 59, 531); Ioann. Chrys. In Matthaicum 11 (PG 57, 235); Ioann. Chrys. Attendite ne eleemosynam vestram faciatis coram hominibus (PG 59, 573); Ioann. Chrys. In publicanum et pharisaeum (PG 59, 595); Ioann. Chrys. In synaxin Archangelorum (PG 59, 756); Ioann. Chrys. In Acta Apostolorum (PG 60,295); Ioann. Chrys. Contra virginum corruptores (PG 60,742); Ioann. Chrys. Contra haereticos (PG 60, 747); Ioann. Chrys. De fide (PG 60,769); Ioann. Chrys. De eleemosyna (PG 64, 433) // 192-193 λαμβάνει...αἰώνιον: Matth. 19, 29; Marc.10, 30; Ioann. Chrys. Attendite ne eleemosynam vestram faciatis coram hominibus (PG 59, 572-573); Ioann. Chrys. In Matthaicum 19 (PG 56, 277)).

A ΣμΡρα ΜΙ

177 Κύπρω A ἐν ταῖς ἡμέραις a τοῦ om. Ιαμ // 178 ἐν τῇ om. A // 179 καὶ ἅγιος ἄνθρωπος A // 180 Ἑλληνα I:Ἑλλίνα M:Ἑλίνα Σμ Ἐβάγριον Σμ φρόνημον IM:φρόνιμον S // 181 πάνυ om. S ὁ φίλος ὄντα αὐτοῦ AIPραM: φίλος αὐτοῦ ὄντα μ οὐκ ἐπάβετο μ // 182 παρακαλόντα SAIm: παρακαλῶντα Pρα:παρακαλοῦντα M // 183 καὶ σωθήσεται om. A διέλοιπε A: διέληπε M: διέλυτε μ // 184 ἔπεισεν αὐτὸν om.Pρα // 185 βαπτίσας I: βαπτήσας M πανοικεῖ Pp: πανοικεῖ SI: πανοικεῖ αμ: πανικεῖ M διδάσκειν, οὐνεχῶς μ // 186 ἀνταποδόσεως AM // 187 φιλοπτωχίας ASμ // 188 Ἐβάγριος S κτήματα A // 189 πολλὴν Aαμ:πολὴν I καὶ σκληρὸς I ἀνελεος ἡμῶν μ // 192 αὐτὸν ὅτι AI ἐλαιῶν S πτωχῶν μ δανείζει SAIm: δανείζη Pp // 193 ἑκατονταπλασίονα AMμ καὶ ζωὴν αἰώνιον Pρα:ἀλλὰ καὶ ζωὴν τὴν αἰώνιον Αμ

195 Ταῦτα τοῦ ἐπισκόπου διδάσκοντος καὶ ἕτερα πλεῖστα, μόλις
 πείθει τὸν Εὐάγριον καὶ ἀναγκαζόμενος αὐτὸν λέγει· "Ἐγὼ μὲν, ὦ
 πᾶτερ ἅγιε, ὡς διδάσκεις, οἰκείαις χερσὶ λέγεις νὰ διανεῖμω τὸν
 χρυσὸν τὸν ἔμὸν ἐν ταῖς χερσὶ τῶν πενήτων. Ὑστερον δέ, μετὰ
 ταῦτα, ὡς λέγεις, παρὰ Χριστοῦ λαβεῖν αὐτὸν ἑκατονταπλασίονα
 200 καὶ ζωὴν τὴν αἰώνιον. Ἐγὼ οὐ πιστεύω τοῦτο ἀλλὰ καὶ ἀδύνατον
 ἔχω. Εἰ δὲ θαρρεῖς λέγειν τὸ ἀληθές, λάβε χρυσοῦ λίτρας
 τριακοσίας ἐκ τοῦ πλοῦτου μου καὶ ποιήσόν μοι ἰδιόγραφον
 γράμμα ὁμολογίας σου ὅτι ὁ Θεὸς ἀπολύψει μοι τοῦτον τὸν μισθὸν
 ἑκατονταπλασίονα καὶ ζωὴν τὴν αἰώνιον καὶ σκόρπισαι αὐτὰ ὡς
 205 θέλεις". Ὁ δὲ ἐπίσκοπος μετὰ χαρᾶς μεγάλης καὶ εἰλικρινοῦς
 καρδίας, τὸ ὄμμα ἄρας εἰς τὸν Θεόν, ἐποίησε τὸ ἰδιόγραφον τοῦ
 Εὐαγρίου καὶ λαβὼν τὸ χρυσίον ἔδωκεν αὐτὸ τοῖς πτωχοῖς
 ἐλεημοσύνην. Ὁ δὲ Εὐάγριος λαβὼν τὸ χειρόγραφον τοῦ ἐπισκόπου
 κατεῖχεν αὐτὸ μετὰ ἀσφαλείας μεγάλης διαβιοῦς τὸν ὑπόλοιπον
 αὐτοῦ χρόνον καλῶς.

194-209 Ταῦτα τοῦ ἐπισκόπου...καλῶς fons incognita (198-199 παρὰ Χριστοῦ...αἰώνιον : Matth. 19, 29;
 Marc.10, 30; Ioann. Chrys. Attendite ne eleemosynam vestram faciatis coram hominibus (PG 59, 572-573);
 Ioann. Chrys. In Matthaicum 19 (PG 56, 277)).

A ΣμΡρα ΜΙ

194 πλεῖστα om. A:πλεῖσθα Pp:πλήστα M // 195 πείθει A:πείθη Pp:πήθει Sam: πήθη M Ἐβᾶγριον S
 πρὸς αὐτὸν A // 196 ἅγιε om. A οἰκοίαις IM:εἰκίαις Σμ διαμυράσω Pp:διανίμω IM:διανίμω Sa:
 διανύμων μ // 197 πλοῦτον A // 197-198 Ὡς λέγεις, ὕστερον καὶ μετὰ ταῦτα Aa // 198 αὐτὰ PpIa
 ἑκατονταπλασίονα AM // 199 τὴν om.Ppa // 200 θαρεῖς A:θαρρεῖν aPp:θαρεῖν ΣIμ:θαρηὴν M τὸ
 ἀληθές...τριακοσίας om.I // 202 ἀπολύψει I: ἀπολύψη μ ἑκατονταπλασίονα A // 203 τὴν om.Pp
 σκόρπισαι am // 204 θέλης APραμ ἠληκρηνοῦς M ὄμμα M // 205 ἠδιώγραφον M // 206 Ἐβᾶγρίου S
 αὐτῶ MPpIa // 208 ὃ κατεῖχεν a

210 Μετὰ δὲ χρόνους τινὰς νόσῳ περιπεσὼν ὁ Εὐάγριος, ἐν τῇ τελευτῇ
αὐτοῦ ἐπέταξε τοῖς τέκνοις αὐτοῦ λέγων ὅτι "ἐν τῷ ταφιάσαι με
βάλετε ἐν ταῖς χερσί μου τὸ ιδιόγραφον τοῦτο. Εἴθ' οὕτως τῷ λίθῳ
σκεπάσετέ με μηδενὸς γινώσκοντος". Ἐτελεύτησεν οὖν ὁ Εὐάγριος
καὶ ἐποίησαν οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ἅπερ συνετάχθησαν ὑπὸ τοῦ πατρὸς
215 αὐτῶν καὶ μετὰ τὴν τρίτην ἡμέραν τοῦ ἐνταφιασμοῦ αὐτοῦ,
φαίνεται ὁ Εὐάγριος τῷ ἐπισκόπῳ λέγων· "Κύριε ἐπίσκοπε, ἔλθε εἰς
τὸν τάφον μου καὶ λάβε τὸ ιδιόγραφόν σου. Ἐγὼ γὰρ τὸ χρέος σου
παρέλαβάν το ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὴν σὴν ὑπόσχεσιν καὶ οὐκ
ἔχω λόγον τινὰ πρὸς σέ καὶ διὰ πληροφορίαν σου ιδιοχείρως
220 ἔγραψά σοι τὸ ιδιόγραφον τοῦτο". Ὁ γὰρ ἐπίσκοπος ἰδὼν ταύτην
τὴν ὀπτασίαν καὶ γνωρίσας ὅτι ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἐστίν, ἠγνόει δὲ ὅτι
ἐσυνετάφη ὁ χάρτης, τὸ ιδιόγραφον γράμμα τοῦ ἐπισκόπου, καὶ
πρωΐας γενομένης προσκαλεσάμενος τοὺς παῖδας τοῦ Εὐαγρίου,
ἐπυθάνετο λέγων· "Συνετάφη τῷ πατρὶ ὑμῶν τι, πλὴν ὧν ἐφόρει
225 ἱμάτια;" Οἱ δὲ λέγουσιν αὐτῷ· "Οὐχί, πάτερ". Λέγει αὐτοῖς· "Οὐδὲ
χάρτην τινὰ γράμμα ἐθάψατε μετ' αὐτοῦ;" Τότε οἱ παῖδες εἰς
ἀνάμνησιν ἐλθόντες λέγουσι· "Ναί, δέσποτα. Ἐν τῷ μέλλειν αὐτὸν
τελευτᾶν ἔδωκεν ἡμῖν χάρτην εἰπὼν· "Τοῦτον τὸν χάρτην ἐν τῷ
ἐνταφιάσαι με ταῖς χερσί μου ἐμβάλετε καὶ τότε τῷ λίθῳ σκεπάσετέ
230 με, μηδενὸς γινώσκοντος τοῦτο".

210-230 Μετὰ δὲ χρόνους... τοῦτο: fons incognita.

A ΣμΡρα ΜΙ

210 τινὰς IM Ἐβάγριος Σμ // 212-213 Εἴθ' οὕτως...γινώσκοντος om. A // 212 βάλεται SPpIM:βάλλεται am //
213 σκεπάσεται με Ιam:σκεπάσεται με M Ἐβάγριος S // 214 ὥσπερ οὖν ἐτάχθησαν A // 215 αὐτῶν. Τί οὖν
ὁ φιλόσοφος καὶ ἐλεῆμων Κύριος A τοῦ θανάτου Αμ // 216 φέρεται μ Ἐβάγριος S λέγων om.Pra
// 217 χρέος σου A:χρέω σου M // 218 ἐπαράλαβάν το A:παρέθετο Pra:παρελάβαντο SIMμ // 219 ιδιοχείρως
IMμ // 220 ἠδιόγραφον M τοῦτον IM // 221 παρὰ τοῦ Θεοῦ ASμ ἠγνώη SAIMμ:ἔγνω Pra // 222
ἐσυνετάφη AIMSμ:συνετάφη Pra ἡ χάρτης A // 223 προΐας μ Ἐβαγρίου Σμ // 224 δν SPra ἐφόρη
A:ἐφόρη I:ἐφόρη M: ἐφόρει SPra // 225 ἱμάτιον SPraμ // 226 χάρτην SA ἐθάψατε A:ἐγράψατε Pra // 227
Εἶπεν ἐν τῷ μέλλειν A // 228 χάρτην SAμ // 229 ἐνταφιάσαι SA: ταφιάσαι Praμ: ἐνταφίασε M ἐμβάλεται
APpIMam σκεπάσαιτέ μαι A:σκεπάσεται με IPraμ:σκεπάσεται με M // 230 μηδὲ Praμ γινώσκοντος M
τούτω S

Ταῦτα ἀκούσας ὁ ἐπίσκοπος καὶ χαρᾶς πολλῆς πλησθεὶς ἐδόξασε
 Κύριον τὸν Θεὸν καὶ αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἐπορεύθη ἐν τῷ τάφῳ τοῦ
 Εὐαγγελίου ἅμα τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ καὶ πολλοῦ λαοῦ τῶν πιστῶν καὶ
 φιλοθέων ἀνδρῶν· καὶ ἀνοίξαντες τὸν τάφον εὔρον τὸν Εὐάγγελιον
 235 εὐσχημόνως παρακειμένον, σῶον, μηδενὸς βρώμου αἵτιον, τὸν δὲ
 χάρτην ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ ἔχοντα, τὸ τοῦ ἐπισκόπου καὶ ἕτερον
 γράμμα, νεόγραφον καὶ νεαρόν, γραφὴν τῆς χειρὸς τοῦ τεθνηκότος.
 Τὸν δὲ χάρτην λαβὼν ὁ ἐπίσκοπος εἰς ἐπήκοον πάντων ἀνέγνωσε
 λέγων· "Ἐγώ, Εὐάγγελιος φιλόσοφος, σοὶ τῷ ὀσιωτάτῳ Συνεσίῳ
 240 ἐπισκόπῳ χάρις, εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ. Γίνωσκε ὅτι ἔλαβον τὸ χρέος
 κατὰ πάντα ὑπὸ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὡσπερ συνέγραψάς
 μοι καὶ οὐκ ἔχω λόγον τινὰ πρὸς σὲ ἢ χρέος, ἀλλὰ εὐχαριστῶ τῷ
 Θεῷ καὶ τῇ σῇ ὀσιότητι, ὅτι τὸν θησαυρὸν ἀπέλαβον
 ἑκατονταπλασίονα καὶ ζωὴν τὴν αἰώνιον, καθὼς ἐπηγγείλω μοι".
 245 Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ λαοὶ ἐθαύμασαν μεγάλως καὶ ἐφοβήθησαν
 φόβον μέγαν ἅπαντες, κράζοντες ἐπὶ πολλὰς ὥρας τὸ "Κύριε
 ἐλέησον", βλέποντες τὸ μὲν γράμμα τοῦ ἐπισκόπου παλαιόγραφον
 καὶ τὴν γραφὴν Εὐαγγελίου νέαν καὶ νεαράν, ἐκ τῆς χειρὸς αὐτοῦ
 γεγραμμένην.

231-249 Ταῦτα ἀκούσας... γεγραμμένην: fons incognita.

A ΣμΡρα ΜΙ

231 πλησθῆς SPMραμ // 233 Ἐβαγγελίου S // 234 εὔρον τὸν Εὐάγγελιον om. A: εὔρον τὸν Ἐβάγγελιον S // 235
 σῶον...αἵτιον om. IM βρώμου A // 236 χάρτην I ἔχον Αμ: ἔχων SMΠα // 237 νεαράν Ρρ:νεαρόν Μ:νεαρόν
 Σμ τεθνηκότως A // 238 χάρτην ΙΑμ ἐπήκοον Α:ἐποίκοον Ι:ἐπίκοον MS // 241 ὁ Εὐάγγελιος Σμ σοὶ
 om.Ρρα:σὺ Μ // 242 Κυρίου Α τὸ χρέος om.Α:τὸ χρέως MS // 241-242 κατὰ πάντα...χρέος om.Ρρ// 242
 ἑκατονταπλασίονα ΑMSμ ἐπηγγίλω μοι Α:ἐπηγγίλω μει Μ:ἐπήγγειλάς μοι Ρρα: ἐπιγγείλω μοι S // 245
 μέγας IM // 246 μέγα μ // 248 Ἐβαγγελίου Σμ νέαν καὶ νεαράν Σμ

250 Εἶδετε, ἀδελφοί μου, τὴν χάριν τῆς μεταδόσεως τῆς ἐλεημοσύνης,
ὅτι δάνειον ὁ Κύριος ταύτην παραδέχεται καὶ ἑκατονταπλασίονα
ταύτην ἀποδίδωσι καὶ οὐ μόνον ἑκατονταπλασίονα ἀλλὰ καὶ τὴν
ζωὴν τὴν αἰώνιον; Ταύτην καὶ ἡμεῖς ἀγαπήσωμεν· ταύτην καὶ ἡμεῖς
ποθήσωμεν. Δώσωμεν αὐτὴν μὴ σαλπίζοντες, μηδὲ δημοσιεύοντες,
255 εἰς τὸ θεαθῆναι τοῖς ἀνθρώποις, διότι μισθὸν οὐκ ἔχομεν, ὥσπερ καὶ
τοὺς Φαρισαίους. "Μὴ ἐπιγνώτω ἡ ἀριστερὰ σου τί ποιεῖ ἡ δεξιὰ
σου". Φύγωμεν τὴν κενοδοξίαν καὶ τὴν ἔπαρσιν καὶ "τὰ ἔργα ἡμῶν
ἐν τῷ κρυπτῷ ἀποδώσωμεν τῷ Κυρίῳ, ἵνα ἀποδώσῃ ἡμῖν ὁ δίκαιος
κριτῆς ἐν τῷ φανερῷ", τοὔτέστιν εἰς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ τὴν αἰδίον
260 καὶ τέλος οὐκ ἔχουσιν· καὶ "τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου φυλάξωμεν καὶ
ποιήσωμεν".

Τί γὰρ ἐστὶν ἁμαρτία πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν; Ἀράχνη.
Ἄνεμος φυσᾷ καὶ διασπᾶται ἡ ἀράχνη. Θεὸς βούλεται καὶ οὐ
παραλύεται ἁμαρτία. Πρόσεχε ὁ λέγων. Ὁ Θεὸς ἐλεεῖ, ἀλλ' οὐκ
265 ἀπλῶς ἐλεεῖ, ἀλλὰ λέγει· Θέλεις ἐλεηθῆναι; Δὸς καὶ σὺ τίποτες. Οἶον·
μυρίων γέμεις ἁμαρτημάτων. Φορτία ἔχεις πλημμελημάτων. Θέλω
αὐτὰ κουφίσει. Δὸς καὶ σὺ χεῖρα. Βούλομαι καὶ <σέ τι>
συνεισενέγκασθαι εἰς τὴν ἑαυτοῦ σωτηρίαν. Οὐκ ἔχεις;
Ἐξομολόγησαι τῷ Θεῷ. Εἶπέ· "Μνήσθητί μου, Κύριε, ἐν τῇ βασιλείᾳ
270 σου". Τοῦ ληστοῦ τὴν ἐξομολόγησιν εἶπε καὶ λαμβάνεις τὴν ἄφεσιν,
μήποτε ὀργισθῆ καὶ ἡμῖν ὁ Κύριος καὶ συναπολέσῃ ἡμᾶς ἐν ταῖς
ἀνομίαις ἡμῶν, ἀλλὰ συμπαθήσῃ καὶ ἐλεήσῃ ἡμᾶς, τῇ αὐτοῦ χάριτι
καὶ φιλανθρωπία, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

251 ὅτι δάνειον...ἑκατονταπλασίονα: Matth. 19, 29; Marc.10, 30; Ioann. Chrys. Attendite ne eleemosynam vestram faciatis coram hominibus (PG 59, 572-573); Ioann. Chrys. In Matthaicum 19 (PG 56, 277) // 254-256 Δώσωμεν...Φαρισαίους: Matth. 6, 2-3 // 256 Μὴ γνώτω...δεξιὰ σου: Matth. 6, 4 // 257-259 τὰ ἔργα...φανερῷ: Matth. 6, 4-5 // 260-261 τοὺς λόγους...ποιήσωμεν: Luc. 11, 28 ; Luc. 8, 21; Iac. 1, 22 // 262-271 Τί γὰρ...ἡμᾶς: Ioann. Chrys. In Psalmum 50 (PG 55, 579) (269-270 Μνήσθητί μου...σου: Luc. 23, 42).

A ΣμΡρα ΜΙ

250 ἴδετε SMAIPραμ μεταδόσεως MAαμ // 251 ἑκατονταπλασίονα SIM // 252 ἑκατονταπλασίονα IM ταύτην...ἑκατονταπλασίονα om.Pρα // 254 δόμεν Pp:δόμεν a αὐτὴν om. A σαλπίζοντες M δημοσιεύοντες AM // 255 ἔχομεν IAMμ // 256 ἐπιγνώτω SAIPραμ:ἐπιγνώτω M ποιήσι μ σου om.SIAPρα // 257 Φεύγωμεν A // 258 ἀποδώσει SIAαμ:ἀποδώσει M // 260 φυλάξωμεν IM // 259 ποθήσωμεν IM // 262-270 Τί γὰρ...ἄφεσιν om. SPραμ // 260-271 Τί γὰρ...δόξα om.A: μήπως θεμελιώνωμεν ἐπὶ τὴν ἄμμον καὶ ὄχη ἐπὶ τὴν πέτραν νηστεία, προσευχή, ἐλεημοσύνη εἰς πένητας ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν A // 264 Πρόσεχαι I: Πρόσεχε M // 266 Θέλων I // 267 βούλεμαι I:βούλημαι M σέ τι om. IM // 269 Ἐξομολόγησε I:Ἐξομολόγησε M // 271 ὀργιστῆ I:ὀργισθεῖ S ἡμῶν SIμ συναπολέσει I:συναπολέσει Sa: συναπολέσει M: συναπολέσει μ // 272 συμπαθήσει IS σώσει Pp:σώσει a: ἐλεήσει SIMμ // 273 οὐ I τῶν αἰώνων om. SPραμ

Τῆ Κυριακῆ τῆς δευτέρας ἑβδομάδος

Ὁ τῆς ἁγίας τεσσαρακοστῆς καιρός, ἀδελφοί μου, συγκρινόμενος
 πρὸς ὅλον τὸν καιρὸν τοῦ χρόνου, ὅμοιός ἐστι λιμένι τινὶ ἀταράχῳ
 καὶ γαληνῶ, ἐν ᾧ προστρέχονται πάντες ἄνθρωποι καὶ
 καταφεύγονται. Εὐδίας πνευματικῆς ἀπολαύωμεν. Ὡσπερ γὰρ
 5 θάλασσα ἄλλη ἐστὶν ὁ βίος ἡμῶν καὶ ἡ ζωὴ ἡμῶν. Πάντες ἄνθρωποι
 εὕρισκόμεθα ὡς ἐν πλοίῳ τινὶ ἐν τῷ σώματι τούτῳ ἐμβεβηκότες καὶ
 διαπλέομεν νοητῶς, οὐκ εἰς καιρὸν ἐπιτήδειον καὶ ὠρισμένον,
 καθὼς οἱ τὴν αἰσθητὴν διαπλέοντες θάλασσαν. Ἐκεῖνοι γὰρ πότε
 μὲν πλέουσιν, ὡς ὅτε καιρὸν εὐδίων καὶ γαλήνην ἔχουσι, πότε δὲ
 10 ἴστανται εἰς τοὺς λιμένας, ὅταν ζάλην βλέπωσι καὶ τρικυμίαν. Ἡμεῖς
 δὲ καθεκάστην πλέομεν ἐν τῷ κόσμῳ νύκτα τε καὶ ἡμέραν καὶ ἐν
 ζάλη καὶ τρικυμίᾳ καὶ ἐν κλύδωνι καὶ χειμῶνι καὶ πέλαγος πλέομεν
 πολὺ καὶ χαλεπὸν καὶ ἐπικίνδυνον καὶ μακρὸν πάνυ· καὶ τοσοῦτον
 15 χρόνου τῆς ζωῆς ἡμῶν, καὶ πολλοὶ τε πειρασμοὶ καὶ πολλαὶ
 τρικυμίαι ἐπέρχονται καὶ ἡμῖν ἀπὸ τῶν δαιμόνων καὶ οὐ παύονται
 ταράττοντες ἡμᾶς, ὥστε πνίξαι καὶ ἀπολέσαι. Διὰ τοῦτο πολλῶν
 προσευχῶν χρεῖα, πολλῶν δακρύων, πολλῶν νηστειῶν, πολλῆς
 κατανύξεως καὶ συντριβῆς, ὧν ἡμάρτομεν, ὥστε τὰς ἡμετέρας ψυχὰς
 20 διασῶσαι ἐκ τῆς ζάλης τοῦ βίου τούτου.

4-17 Ὡσπερ γὰρ... ἀπολέσαι: Ioann. Chrys. De poenitentia (PG 59, 759); Ioann. Chrys. In Psalmos 101-107 (PG 55, 670);
 Ioann. Chrys. Spuria quaedam (PG 64, 21) // 17- 20 Διὰ τοῦτο...τούτου: Ioann. Chrys. Epistolae (PG 52, 657); Greg. Naz.
 Or. 17 (PG 35, 972).

μΡρα MI

Tit. Κυριακῆ β' τῶν ἁγίων νηστειῶν· τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ
 Χρυσοστόμου εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ εὐαγγελίου τῆς ἡμέρας Εὐλόγησον, Δέσποτα Ἰ:Κυριακῆ β' τῶν ἁγίων νηστειῶν, λόγος
 διδασκαλικὸς εἰς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ εὐαγγελιστοῦ Μάρκου μ: Κυριακῆ β' τῶν ἁγίων νηστειῶν τοῦ αὐτοῦ λόγος
 διδασκαλικὸς εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ ἁγίου εὐαγγελίου τοῦ εὐαγγελιστοῦ Μάρκου aPr: Κυριακῆ β' τῶν ἁγίων νηστειῶν, λόγος
 διδασκαλικὸς εἰς τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον κατὰ Μάρκον Εὐλόγησον πάτερ M // 1 μου om. I // 1-2 πρὸς ὅλον τὸν καιρὸν
 τοῦ ἐνιαυτοῦ συγκρινόμενος I // 2 λιμένι τινὶ μ // 3 καὶ ἀκλιδονίστω καὶ γαληνῶ I:γαληνὸν μ // 3 καὶ προστρέχοντες
 IPpμ πάντες ἄνθρωποι om.I // 4 καταφεύγομεν I:καταφεύγοντες Ppμ Γαλήνης I ἀπελάβομενPr:ἀπολάβομεν Iμ // 5
 ἐστὶν ἡμῶν ὁ βίος οὗτος I καὶ ἡ ζωὴ ἡμῶν om.I καὶ πάντες μ // 7 διαπλέομεν Ppa: διαπλέον μεν μ οὐκ ἐν χρόνῳ
 καὶ καιρῷ ὠρισμένῳ I:οὐκ ις καιρῶν μ ἐπιτίδιον μα:ἐπιτήδειον Pp ὠρισμένον Ppμα // 8 ἐν ἐκείνῃ I // 9 ὡς om. I
 ἔχουσι εὐδίων καὶ γαληνὸν Iμ // 10 ἐντὸς τοῦ λιμένος I: ἐπὶ λιμένος Ppa:εἰς τοὺς λιμένος μ ὅτε I βλέπουσι Iμ
 τρικυμίαν μ καὶ προβολὰς ἔχουσι ἀνέμων καὶ ταραχῆς I // 11 διαπαντὸς I πλέομεν Ppμα // 12 τρικυμία Pr:τρικυμία
 μ κλύδων μ // 13 κατὰ πολὺ χαλεπὸν I:χαλαιπὸν μ καὶ ἐπικινδυνώτατον λίαν καὶ δυσχερὲς καὶ οὐ μόνον δυσχερὲς,
 ἀλλὰ καὶ μακρὸν πάνυ I μὴ τοσοῦτον aPr // 14 μίκρος a πελάγου Ppa τὸ διάστημα I: τοῦ μέτρος a:τὸ μέτρος μ // 15
 ἡμῶν πάσης I // 15-16 καὶ ὅσαι καταιγίδες καὶ τρικυμίαι καὶ πειρασμοὶ ἐπέρχονται ἡμῖν I:πολλοὺς τε πειρασμοὺς καὶ
 πολλαὶς τρικυμίας aPrμ // 16 δαιμόνων, τῶν τῆς πονηρίας πνευμάτων· ἔτι δὲ καὶ τῶν ἀνθρώπων, τῶν μισούντων καὶ
 πολεμούντων ἡμῖν· οὐδὲ δυνατὸν ἐστὶν ἐξερευνησαὶ καὶ εἰπεῖν φανερώς γὰρ καὶ ἀφανῶς I // 17 ταράττοντας ἡμᾶς καὶ
 θορυβοῦντες ἡμᾶς καὶ συγχέοντες I ἡμῶν μ ὥστε πνίξαι καὶ ἀπολέσαι om.I:ὥστε πνίξαι μ // 17-19 Διὰ τοῦτο
 πολλῶν δακρύων ἐστὶ χρεῖα· πολλῆς κατανύξεως καὶ ἐξομολογήσεως καὶ συντριβῆς I // 19 συντριβεῖς μ ἡμάρτομεν Pp
 μ // 20 διασώσασθαι IPpμα ἐκ τῆς ζάλης καὶ τρικυμίας καὶ τῆς ταραχῆς τοῦ βίου τούτου καὶ πρὸς τὸν λιμένα τὸν
 εὐδίων καὶ ἀτάραχον κατανητῆσαι καὶ γαληνὸν καὶ σωτήριον· καὶ ἐπεὶ ὁ τὰ πάντα διέπων καὶ διεξάγων ἐν σοφίᾳ Θεός,
 τὸν παρόντα καιρὸν τῆς νηστείας ὡς λιμένα τινὰ δέδωκεν ὡς εἶπομεν· σπουδάζομεν δι' αὐτοῦ εἰρηνικῶς καὶ γαληνῶς
 τὸ λοιπὸν τῆς ζωῆς ἡμῶν διαπεράσαι καὶ πρὸς τὴν μέλουσαν εὐθυδρομήσωμεν χαρὰν καὶ κατάστασιν καὶ εἰς τὴν
 αἰώνιον ζωὴν κατανητῶμεν κληρονομίαν λαβεῖν ἀναφαίρετον, ὅπου τὸ φῶς τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ δόξα, ὅπου ἡ κατοικία
 καὶ ἡ ἀνάπαυσις τῶν δικαίων καὶ τῶν τοῦ βίου τούτου κακῶν ἡ κατάπαυσις I

Ἀκούσωμεν δὲ καὶ τῶν εὐαγγελικῶν ῥημάτων, ὧν ὁ θεσπέσιος
 Μάρκος σήμερον φθέγγεται, μᾶλλον δὲ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς
 Χριστὸς διὰ τοῦ εὐαγγελιστοῦ λέγων· "Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ εἰσῆλθεν ὁ
 25 Ἰησοῦς εἰς Καπερναοὺμ καὶ ἠκούσθη ὅτι εἰς οἶκον ἐστὶν καὶ εὐθέως
 συνήχθησαν πολλοί, ὥστε μηκέτι χωρεῖν μηδὲ τὰ πρὸς τὴν θύραν
 καὶ ἐλάλει αὐτοῖς τὸν λόγον". Καιρὸν γὰρ μέμνηται ὁ εὐαγγελιστὴς
 τὴν ἔνσαρκον οἰκονομίαν τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅταν
 περιεπάτει ζητῶν τὴν τῶν ἀνθρώπων σωτηρίαν ἐν τῆς πόλεις καὶ
 30 χῶρες. Καιρὸν γὰρ ἐνθυμίζει ὁ εὐαγγελιστὴς, ὅταν ἦλθε πρὸς αὐτὸν
 τὸν Κύριον λεπρός τις παρακαλῶν αὐτὸν καὶ γονυπετῶν καὶ λέγων·
 "Κύριε, ἐὰν θέλῃς, δύνασαί με καθαρίσαι" καὶ ὁ Ἰησοῦς
 σπλαγχνισθεὶς ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἤψατο αὐτοῦ καὶ λέγει αὐτῷ·
 "Θέλεις; Καθαρίσθητι." Καὶ εὐθέως ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ ἡ λέπρα.
 Αὐτὸν γὰρ τὸν καιρὸν ἔρχεται εἰς Καπερναοῦμ. Ἰδία γὰρ πόλις
 35 ἐκαλεῖτο τῷ Ἰησοῦ ἢ Καπερναοῦμ. Ἐκεῖ γὰρ ὤκει. Ἡ μὲν γὰρ
 Βηθλεὲμ ἔτεκεν αὐτόν, ἡ δὲ Ναζαρετ ἔθρεψεν, ἡ δὲ Καπερναοῦμ
 εἶχεν αὐτὸν διηνεκῶς. Διὰ τοῦτο συνάσσονται πολλοὶ ἀκούσαντες
 ὅτι ἦλθεν πρῶτον θεραπεῦσαι αὐτοὺς διὰ τὸν λόγον τῆς
 διδασκαλίας αὐτοῦ, εἶτα ἰαθῆναι ἀπὸ τῶν νόσων. "Καὶ", ἰδού,
 40 "προσφέρουσιν αὐτῷ παραλυτικὸν αἰρόμενον ὑπὸ τεσσάρων καὶ μὴ
 δυνάμενοι προσεγγίσει αὐτῷ, διὰ τὸν ὄχλον, ἀπεστέγασαν τὴν
 οἰκίαν ὅπου ἦν καὶ ἐξωρούξαντες χαλῶσι τὸν κράβατον, ἐφ' ᾧ ὁ
 παραλυτικὸς κατέκειτο".

23- 26 Τῷ καιρῷ...τὸν λόγον: Marc. 2, 1- 2 // 27-29 ὅταν...χῶρες: Matth.8,34; Matth.4,25; Matth.16,9; Matth.
 9, 26; Matth.14,21; Luc.4, 14-15; Marc. 1, 37; Ioh.4,1 // 29-33 ὅταν ἦλθεν... λέπρα: Marc. 1, 40-42 // 34-35
 Ἰδία...Καπερναοῦμ: Matth. 9, 1 // 35-36 Ἡ μὲν...αὐτὸν: Matth. 2, 1; Matth. 2, 5-6; Luc. 2, 4; Ioh. 7, 42 // 36 ἢ
 δὲ Ναζαρετ ἔθρεψεν: Matth. 13, 54; Luc. 4, 16; Luc. 24, 19; Act.10, 38 // 36-37 ἢ δὲ...διηνεκῶς: Matth. 4, 12-
 16; Matth. 9, 1 // 40-43 προσφέρουσιν... κατέκειτο: Marc. 2, 3-4 .

ΣμΡρα MI

22-23 μᾶλλον δὲ... λέγων om. I // 25 χωρὶν μ θήραν μ // 26 ἐλάλη I μέμνητε α:μέμνηται μ // 28
 ἐπεριπάτει SaPp:ἐπεριπάτη μM // 28-29 τὰς πόλεις καὶ χῶρας Ppa:ταῖς πόλεις καὶ χῶραις μM // 30 λεπρός
 τις προσῆλθεν αὐτῷ καὶ παρακαλῶν μ γονυπετῶν αὐτῶν λέγων SM // 31 θέλεις μα // 32 ἐκτείνας τὴν
 χεῖρα om.Pp ἤψατο τὴν χεῖρα αὐτοῦ Ppa αὐτῷ om.Pp // 33 Θέλω PpS // 34 πόλις μ: πόλαις S // 35
 ἐκαλεῖτο a // 37 αὐτῷ μ συνάσσοντο a:συνάγονται PpS:συνάγονται μ:συνάσωντε M // 26-39 Καιρὸν... ἰδού
 om.I // 40 ἔρχονται πρὸς αὐτὸν παραλυτικὸν φέροντες I // 41 προσεγγίσε μ ὄχλων μS // 42 οἰκίαν μ
 ἐξωρούξαντες I:ἐξωρίζαντι μ:ἐξωρούξαντι S:ἐξωρίζαντες M κράβατον MISμ

45 Πολλῶν καὶ μεγάλων κακῶν ἢ ἁμαρτία πρόξενος τὴν ψυχὴν ἀπόλλυσιν καὶ σώματος ἄπτεται πολλάκις. Τούτου γὰρ χάριν ὁ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν πραγματευόμενος, ὁ Κύριος τὸ σῶμα πολλάκις μαστίζει ὑπὲρ ὧν ἁμαρτάνει ἡ ψυχὴ, ὥστε διὰ τὴν τοῦ σώματος ἀσθενεῖαν τὴν ψυχὴν ἐλευθεροῦσθαι. Ὅσον γὰρ ὁ ἔξωθεν ἄνθρωπος φθείρεται, τοσοῦτον ἡ ψυχὴ ἀνανεοῦται.

44 Πολλῶν...πρόξενος: Ioann. Chrys. Fragmenta in beatum Job (PG 64, 532) // 44-49 Τὴν ψυχὴν... ἀνανεοῦται: Ioann. Chrys. De paralyticum demissum per tectum (PG 51, 50).

ΣμΡρα MI

44-48 Πολλῶν καὶ μεγάλων κακῶν ἢ ἁμαρτία πρόξενος γίνεται καὶ τὴν ψυχὴν λυμαίνεται σφόδρα: πολλάκις δὲ καὶ τοῦ σώματος ἄπτεται, πλεονάσασα ἢ κακία καὶ περισσεύσασα· ἐπειδὴ γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τῆς ψυχῆς κακῶς ἐχούσης ἀνεπαισθήτως οἱ πλείωνες ἔχομεν, τοῦ σώματος νοσοῦντος πάντα τρόπον ἐπιμελούμεθα ἀνακτήσασθαι καὶ τῆς ἐκπιπτούσης αὐτόν νόσου σπουδάζομεν τὴν ἐλευθερίαν χαρῖσασθαι, τούτου χάριν ὁ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν πολυτρόπως πραγματευόμενος Κύριος καὶ τὸ σῶμα δοὺς καὶ συγχωρεῖν νοσήματα περιπίπτειν καὶ μαστίζεσθαι τοῦτο παρασκευάζει ὑπὲρ ὧν ἁμαρτάνει καὶ πλημμελεῖ ἡ ψυχὴ, ὥστε διὰ τῆς τοῦ σώματος μάστιγος καὶ ἀσθενείας τὴν ψυχὴν ἐλευθεροῦσθαι καὶ διασώζεσθαι I // 48 ἡμῶν ἄνθρωπος I // 45 ἀπόλλυσιν αΡρμ:ἀπόλησιν M πολλάκις S // 46 πολλάκις S // 48 ἐλευθεροῦσα μ // 48-49 ὁ ἄνθρωπος ἔξω φθείρεται S:φθίρεται μM // 49 τοσοῦτον ὁ ἔσωθεν ἀνακαινοῦται. Μετὰ τὸ θεραπεῦσαι τὴν πενθερὰν τοῦ Πέτρου ὁ Κύριος, μετὰ τὸ ἰάσασθαι τοὺς δαίμονωντας, πολλοῖς καὶ ποικίλοις νοσήμασι βασανιζόμενος, μετὰ τὸ θεραπεῦσαι τὸν λεπρὸν, κατάδηλον ἦδη τῶν θαυμάτων γενομένων, οὐκ ἤθελε φανερώς εἰσελθεῖν εἰς πόλιν τινὰ, ἀλλ' ἔξω καὶ ἐν ἐρήμοις τόποις διέτριβεν, ἐπειδὴ δὲ κάκεισε πανταχόθεν αὐτῷ προσήρχοντο, θεραπείας δεόμενοι καὶ τυγχάνοντες, εἰσῆλθε πάλιν δι' ἡμερῶν εἰς Καπερναοὺμ καὶ οὐδὲ ἐκεῖ εἰς τὰς πλατείας ἦρχετο, τὴν δόξαν τῶν πολλῶν ἐκτρεπόμενος καὶ ἡμᾶς παιδεύων μηδὲν τι ποιεῖν κατ' ἐπίδειξιν, ἀλλ' εἰσῆλθεν εἰς οἶκον τινὰ I

50 Ἐπειδὴ ἡ φήμη πανταχόθεν διέτρεχε τοῦ Χριστοῦ, οὐ γὰρ ἦν δυνατὸν τὸ μέγα φῶς καὶ τὸν ἥλιον τῆς δικαιοσύνης ἐν μικρᾷ οἰκίᾳ λανθάνειν κρυπτόμενον, ἀλλ' ἠκούσθη. Διὰ τοῦτο προσφέρουσιν αὐτῷ τὸν παράλυτον. Καίτοι πολλοὺς καὶ ἄλλους παραλύτους ἐθεράπευσεν ὁ Κύριος, μόνος δὲ ὁ Μάρκος περὶ τούτου δημηγορεῖ,

55 περὶ δὲ τοῦ ἄλλου ὁ ἠγαπημένος θεολόγος. Ἐκεῖνος ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ καὶ τῇ στοᾷ τοῦ Σολομῶντος τὴν ἴασιν ἔλαβε καὶ "Ἄνθρωπον" ἔλεγεν "οὐκ ἔχω, ἴνα, ὅταν ταραχθῇ τὸ ὕδωρ, βάλῃ με εἰς τὴν κολυμβήθραν", οὗτος δὲ ὑπὸ τεσσάρων ἐβαστάζετο· ἐκεῖνος εἰς τὴν Ἰουδαίαν καὶ οὗτος εἰς τὴν Καπερναοῦμ· καὶ ὁ μὲν

60 τριάκοντα ἔτη καὶ ὀκτὼ κατέκειτο καὶ ἔλεγεν ὁ Κύριος "Ἴδε, ὑγιῆς γέγονας. Μηκέτι ἀμάρτανε", τῷ δέ· "Τέκνον, ἀφέωνταί σοι αἱ ἀμαρτίαι σου"· ἐκεῖνον ἐν Σαββάτῳ ἰάσατο ὁ Κύριος, τοῦτον δὲ ἐν ἑτέρῳ ἡμέρᾳ καὶ διὰ τοῦτο οἱ Φαρισαῖοι καὶ γογγυσταὶ ἐσίγησαν· ἐκείνου τοῦ πρώτου τὸ σῶμα συσφίγγας, τότε ἔλεγεν· "Ἴδε, ὑγιῆς

65 γέγονας. Μηκέτι ἀμάρτανε." Ἐνταῦθα, τὴν ψυχὴν πρῶτον ἰάσατο εἰπὼν· "Τέκνον, ἀφέωνταί σοι αἱ ἀμαρτίαι σου" καὶ τότε τὴν παράλυτον ἰάσατο τοῦ σώματος αὐτοῦ, ὥστε καὶ οἱ δύο παράλυτοι ἐξ ἀμαρτιῶν τὴν παράλυτον καὶ τὴν ἀσθένειαν ἔσχον.

50 Ἐπειδὴ...Χριστοῦ: Matth.8,34; Matth.4,25; Matth.16,9; Matth. 9, 26; Matth.14,21; Luc.4, 14-15; Marc.1,37; Ioh.4,1 // 53-54 πολλοὺς...Κύριος: Matth. 6, 53-56; Matth. 14, 34-36 // 54 μόνος...δημηγορεῖ: Marc. 2, 1-12 // 54-55περὶ δὲ...θεολόγος: Ioh. 5, 1-15 // 55-57 Ἐκεῖνος...κολυμβήθραν: Ioh. 5, 7; Ioann. Chrys. De paralyticum demissum per tectum (PG 51, 54) // 58 Οὗτος...ἐβαστάζετο: Marc. 2, 3; Ioann. Chrys. De paralyticum demissum per tectum (PG 51, 54) Ἐκεῖνος εἰς τὴν Ἰουδαίαν: Ioh. 5, 1-2; Ioann. Chrys. De paralyticum demissum per tectum (PG 51, 54) // 59 οὗτος εἰς τὴν Καπερναοῦμ: Marc. 2, 1; Ioann. Chrys. De paralyticum demissum per tectum (PG 51, 54) // 59-60 ὁ μὲν...κατέκειτο: Ioh. 5, 5; Ioann. Chrys. De paralyticum demissum per tectum (PG 51, 54) // 60-61 καὶ ἔλεγεν... ἀμάρτανε: Ioh. 5, 14; Ioann. Chrys. De paralyticum demissum per tectum (PG 51, 54) // 61-62 Τέκνον... ἀμαρτίαι σου: Marc. 2,5; Ioann. Chrys. De paralyticum demissum per tectum (PG 51, 54) // 64-65 Ἴδε...ἀμάρτανε: Ioh. 5, 14; Ioann. Chrys. De paralyticum demissum per tectum (PG 51, 54) // 66 Τέκνον...ἀμαρτίαι σου: Marc. 2, 5; Ioann. Chrys. De paralyticum demissum per tectum (PG 51, 54) // 66-68 καὶ τότε...ἔσχον: Ioann. Chrys. De paralyticum demissum per tectum (PG 51, 58).

ΣυΡρα ΜΙ

50-51 καὶ ἡ φήμη πανταχόθεν διέτρεχεν οὐδὲ γὰρ εἶν δυνατὸν τὸ μέγα φῶς καὶ τὸν νοητὸν ἥλιον τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀγαθότητος I // 52-54 διὰ τοῦτο καὶ ἠκούσθη ὅτι εἰς οἶκον ἐστὶν καὶ εὐθέως συνήχθησαν πολλοί, ὥστε μηκέτι χωρεῖν μηδὲ τὰ πρὸς τὴν θύραν, καὶ ἐλάλει αὐτοῖς τὸν λόγον τοῦ σωτηρίου κηρύγματος, τὸν λόγον τοῦ εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀγαθότητος. Οὐ πολὺ δὲ τὸ μέσον καὶ ὥσπερ οἰκονομικῶς τὸν λόγον τοῦ ἔργου βεβαιούντος, ἔρχονται πρὸς αὐτὸν παραλυτικὸν φέροντες ὑπὸ τεσσάρων βασταζόμενον. Ἡ Καπερναοῦμ πόλις ὀνομάζεται τοῦ Χριστοῦ. Ἡ μὲν γὰρ Βηθλεὲμ ἦγενγεν αὐτόν, ἡ δὲ Ναζαρεθ ἀνεθρέψατο, ἡ δὲ Καπερναοῦμ εἶχεν οἰκοῦντα διὰ παντός. Διαφόρους δὲ παραλυτικούς θεράπευσας ὁ Κύριος φαίνεται, ἀλλὰ παρὰ τοῦ παρόντως παραλυτικοῦ ὁ εὐαγγελιστῆς Μάρκος δημηγορεῖ I // 52 κρυπτόμενος SaPpm:κηρηπτόμενος M προσφέρουσιν μ // 53 αὐτὸν μ καίτοι om. S // 54 δημηγορεῖ μα:δημηγορῆν M // 55 Ἰωάννης ὁ θεολόγος I // 57 βάλῃ I: βάλει aPpSm // 59 εἰς om. S ἦν I // 60 αὐτῷ I ὑγιῆς I // 61 ἀφαινοῦνταί σοι IaMPpm:ἀφείρονταί σοι S // 62 τὸν ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ παράλυτον I // 63 καὶ ἀγνώμονες ἐσίγησαν. Ἐπ' ἐκεῖνω δὲ τοῦ Σαββάτου τὴν θεραπείαν προεβάλλοντο I // 64 καὶ πρῶτον I τῷ σώματι μ ὑγιῆς I // 65 ἐνταῦθα δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλὰ πρῶτον τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἰάσατο I // 66 ἀφαινοῦνταί σοι IPMpm:ἀφείρονταί σου Sa // 67 τοῦ σώματος διορθώσατο I // 68 ἔσχον καὶ οὐκ ἀπὸ κακουλίας σωματικῆς I ἔσχον Ppa:ἔχων μ

70 Καὶ ἐν ἀρχῇ τῆς κτίσεως, ἐξ ἁμαρτιῶν ἢ νόσος εἰς τὸ τοῦ Καὶν
σῶμα ἐνέσκηψε. Μετὰ γὰρ τὴν ἀδελφοκτονίαν παρελύθη τὸ σῶμα
ἐκείνου. Τὸ γὰρ "στένων καὶ τρέμων" οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν ἢ
παράλυσις.

75 Ἡμεῖς δὲ τὴν πίστιν τοῦ παραλύτου θαυμάσωμεν καὶ πῶς αὐτὸν ὁ
Χριστὸς ἐθεράπευσεν ἴδωμεν. "Ἴδὼν δὲ τὴν πίστιν αὐτῶν", τοῦτέστιν
80 τῶν βασταζόντων καὶ χαλασάντων ὅπου ὁ Κύριος ἐκάθητο, "ὅτι
μεγάλη ἦν, ἀλλὰ καὶ τοῦ παραλύτου ἐκείνου πλέον, ἄρρωστος γὰρ
ᾧν, ὑπέμεινε καὶ ἔστρεγε κρεμασθῆναι καὶ ἀπαιωρηθῆναι, εἶτα καὶ
χαλασθῆναι ὅπου ἐκάθητο ὁ Χριστός. Βαρέως γὰρ φέρουσι ταῦτα
οἱ νοσοῦντες, τὸ μετακινεῖσθαι ἀπὸ τόπου εἰς τόπον καὶ ἐπὶ τὰς
85 πλατείας καὶ ῥύμας διέρχεσθαι καὶ ἐπιδεικνύειν ἑαυτοῦς. Οὗτος δὲ
ὁ παράλυτος, οὐχ οὕτως, ἀλλὰ διὰ μόνης διαβαίνει τῆς συμφορᾶς
καὶ τῆς ἀγορᾶς. Ἴδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτῶν τῶν
βασταζόντων καὶ τοῦ ἀσθενοῦντος καὶ ὅτι πολλάκις ἄλλος δι'
ἄλλων πίστιν θεραπεύεται, ὅπερ καὶ ἐπὶ τῆς Χαναναίας ἐγένετο,
85 πιστευσάσης γὰρ αὐτῆς ἢ θυγάτηρ ἐθεραπεύετο, ὁμοίως καὶ τοῦ
ἐκατοντάρχου πιστεύσαντος, ὁ παῖς ἐκείνου ἀνίσταται, τοιούτως
καὶ ἐνταῦθα γίνεται. Εἶδε γὰρ ὁ καρδιογνώστης Κύριος τὴν πίστιν
ἀμφοτέρων καὶ τὴν ἴασιν δωρεῖται καὶ τὴν συγχώρησιν τῶν
ἁμαρτιῶν.

69-72 Καὶ ἐν...παράλυσις Gen. 4, 12; Ioann. Chrys. De paralyticum demissum per tectum (PG 51, 58) // 74-78 Ἴδὼν...ὁ Χριστός: Marc. 2, 3-4 // 78-80 Βαρέως...ἑαυτοῦς; Ioann. Chrys. De paralyticum demissum per tectum (PG 51, 56-57) // 80-82 Οὗτος...ἀγορᾶς; Ioann. Chrys. De paralyticum demissum per tectum (PG 51, 57) // 82-83 Ἴδὼν...ἀσθενοῦντος: Marc. 2, 5 // 84-85 ὅπερ...ἐθεραπεύετο: Matth. 15, 21-28; Marc. 7, 24-30; Ioann. Chrys. De paralyticum demissum per tectum (PG 51, 56) // 85-86 ὁμοίως...ἀνίσταται: Matth. 8, 5-13; Luc. 7, 1-10; Ioh. 4, 43-54; Ioann. Chrys. De paralyticum demissum per tectum (PG 51, 55) // 87 ὁ καρδιογνώστης Κύριος: Ps. 138, 5; Ier. 11, 20; Ier. 20, 12; Luc. 16, 15; Rom. 8, 27; Act. 1, 24; Act. 15, 8; Ps. 7, 10; Ier. 17, 10; Ps. 32, 15; 2 Regn. 8, 39; 1 Regn. 16, 7; Ps. 43, 22; 1 Par. 29, 17.

ΣμΡρα MI

69-70 εἰς τὸν Καὶν ἐνέσκηψε ἱεῖς τὴν τοῦ Καὶν σῶμα ἐνέσκηψεν PpSmἐνέκηψεν M // 70 ἀδελφοκτονείαν ἱἀδελφοκτονίαν M // 71 ἐκείνω PpS Τὸ γὰρ τρέμειν I // 72 παράλυσις. Ἐπειδὴ γὰρ κακῶς ἐχρήσατο τῇ δυνάμει τοῦ σώματος, οὐκ ἂν αὐτὸς ὁ Καὶν, ἀφερέθη αὐτοῦ ὁ τόνος καὶ τῶν μελῶν οὐκ ἐχόντων τὸν ἐκ τῆς ἰσχύος στηριγμόν, στεναγμὸν εἶχε διηνεκῆ καὶ τρέμον τοῦ σώματος, ὥστε κλονεῖσθαι αὐτὸν Καὶν τοῦ σείεσθαι οὔτε ἄρτον δυνάμενον προσφέρειν εὐκόλως τὸ στόματι, οὔτε ποτὸν προσκομιζέειν, τῆς πονηρᾶς χειρὸς τρεμούσης μετὰ τὴν ἀνοσίαν πράξι, οὐδὲ ταῖς ἰδίαις καὶ οἰκείαις τοῦ σώματος χρεῖαις λοιπὸν ὑπηρετεῖσθαι συγχωρουμένης. Οὐ γὰρ μόνον εἰς τὴν μέλλουσαν...ἀποθησαυρίζει Θεὸς τὰ πλημμελήματα, ἀλλὰ καὶ μαστιγεῖ ποικίλως ἔτι ζῶντας ἐν σώματι καὶ πρὸς τῆς μεγάλης καὶ ἐπιφανοῦς ἡμέρας τοῦ πάσι δικάσαντος I // 74 λέγει τῷ παραλυτικῷ: τέκνον, ἀφαιονταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου I // 75 καὶ ἡ πίστις τῶν βασταζάντων καὶ χαλασάντων τὸν κράβατον I // 76 παραλύτου πολλῶ πλέον I: καὶ τοῦ παραλύτου om. aPp // 77 ἀπαιωρηθῆναι Ppa:ἀπαιωρηθῆναι μᾶπαιωρηθῆναι Sᾶπαιωρηθῆναι M // 79 μετακινεῖσθαι a // 80 ῥύμας μ // 81 διὰ om. aPpS διαβῆναι PpSμ // 76-83 ἄρρωστος...πολλάκις om. I // 84 ἄλλον πιστεῖν I // 86 ἡ παῖς Ιαμ ἀνίσταται. Ἐνταῦθα δὲ οὐκ ἔχωμεν τοῦτο εἰπεῖν ὅτι καὶ ὁ παράλυτος ἀδιστάκτως ἐπίστευσεν, ἄρρωστος γὰρ ᾧν, ὑπέμεινε καὶ ἔστρεγε κρεμασθῆναι, εἶτα πάλιν χαλασθῆναι, ὅπου ἐκάθητο ὁ Χριστός. Βαρέως γὰρ φέρουσι οἱ νοσοῦντες τὸ μετακινεῖσθαι ἀπὸ τόπου εἰς τόπον καὶ δυσκόλως ἔχουσι τοῦ οἴκου αὐτῶν ἐξέρχεσθαι βασταζόμενοι καὶ ἐπιδεικνύειν αὐτοῦς. Πολλοὶ γὰρ ἠθέλησαν τοῖς ἀρρωστήμασιν ἀποθανεῖν ἢ τὰς οἰκείας ἐγκαλύψαι συμφορᾶς. Οὗτος δὲ ὁ παράλυτος οὐχ οὕτως, ἀλλὰ καὶ διὰ μόνης διαβαίνει τῆς ἀγορᾶς καὶ τὰ ἄλλα ὅσα εἶπομεν ὑπομένει καὶ καρτερεῖ διὰ τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν. Οὐκ ἀπὸ τούτων δὲ μόνον γνωρίζεται ἡ πίστις αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν ῥημάτων τοῦ Χριστοῦ I

90 Ἐπειδὴ γὰρ ἔφερον αὐτόν, λέγει ὁ Χριστός· "Τέκνον, ἀφέωνταί
 σοι αἱ ἁμαρτίαι σου." Τίνος ἔνεκεν ὅτι καλεῖ αὐτὸν τέκνον; Οὐχ
 ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν, ἀλλὰ διὰ δύο αἰτίας λέγει· Διὰ τὴν
 πατρότητα, ὅτι ἔστι πατὴρ πάντων, ἀλλὰ <καὶ>διὰ τὴν ἐπιστροφὴν
 καὶ μετάνοιαν καὶ τὴν πίστιν· καὶ γὰρ ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν οὐχὶ
 95 υἱὸς καλεῖται, ἀλλὰ δοῦλος. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ παράλυτος, οὐκ
 ἠγανάκτησεν, οὐδὲ δυσχέρανεν, οὐκ εἶπεν πρὸς τὸν ἀγαθὸν ἰατρόν·
 "Τί τοῦτο ἐστὶ, Κύριε; Ἐγὼ ἦλθον πρὸς σε θεραπευθῆναι τὴν
 παράλυσιν τοῦ σώματός μου καὶ αὐτὸς ἕτερον θεραπεύεις, ἁμαρτίας
 ἀφίης τὰς οὐ βλεπομένας;" Τοιοῦτον τί οὐκ εἶπεν, οὔτε ἐννόησεν,
 100 ἀλλ' ἔμεινε μακροθυμῶν καὶ πιστεύων. Ὁ δὲ Χριστὸς ἐπεφώνει·
 "Θάρσει, τέκνον, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου".

90-91 Ἐπειδὴ... ἁμαρτίαι σου: Marc. 2, 5 // 94-95 ὁ ποιῶν... δοῦλος: Ioh. 8, 34 // 95-100 Ἀκούσας...πιστεύων:
 Ioann. Chrys. De paralyticum demissum per tectum (PG 51, 57) // 100-101 Θάρσει...ἁμαρτίαι σου: Matth. 9,
 2.

ΣμΡρα MI

90 Ἐπειδὴ μS:Ἐπιδὶ M // 90-91 ἀφαίονταί σοι I: ἀφαίωνταί σοι Pp:ἀφέωνταί σου μ:ἀφέονταί σου
 S:ἀφαίονταί σου a: ἀφεόντέ σου M // 91-95 Τίνος...δοῦλος om. I // 91-101 Τίνος...ἁμαρτίαι σου om. Pp //
 92-93 διὰ πατρώτητα μSa:διὰ τὴν πατρότητα M:διὰ τὴν πατρότητα Pp // 95 ὁ παράλυτος om. I // 95-96
 οὐκ ἐδυσχέρισεν μ // 97 καὶ a // 98 θεραπεύει μS ἀφίης IμSa:ἀφίης M // 99-100 ἀνέμεινε στέργων καὶ
 μακροθυμῶν καὶ πιστεύων τοῦ ἀγαθοῦ ἰατροῦ τὴν μετὰ συμπαθείας καὶ ἐλεημοσύνης θεραπείαν τε καὶ
 διώρθωσιν I // 101 τέκνων a ἀφαίονταί σοι I:ἀφέωνταί σου μS: ἀφέονταί σοι M

105 Ὁ γὰρ Δεσπότης Χριστὸς τὴν βασκανίαν καὶ τὸν φθόνον τῶν
 Φαρισαίων μέλλει καταισχύειν καὶ φανερώσει. Συνήθειαν γὰρ
 ἔχουσιν οἱ ἰατροὶ μὴ ἀρχὴν ποιεῖν πρότερον πρὸς τὴν θεραπείαν
 110 τῶν νοσημάτων, ἀλλὰ τὰ αἷτια αὐτῶν ἐκκόπτειν καὶ ἀναιρεῖν. Οἷον,
 πολλάκις ἐνοχλουμένων τῶν ὀφθαλμῶν, ἀφείς ὁ ἰατρὸς τοὺς
 νοσοῦντας ὀφθαλμοὺς, τῆς κεφαλῆς πρῶτον ἐπιμελεῖται, ἔνθα ἡ
 ῥίζα καὶ ἡ πηγὴ τοῦ νοσήματος. Οὕτω καὶ ὁ Κύριος τὴν πηγὴν
 ἀναστέλλει τῶν κακῶν, τὴν ἁμαρτίαν· αὕτη τὰ σώματα ἡμῶν
 110 παραλύει· αὕτη τὰς νόσους ἐπάγει· αὕτη τὴν ζημίαν καὶ βλάβην
 τῶν σωμάτων καὶ τῶν ψυχῶν προξενεῖ. Διὰ τοῦτο λέγει· "Ἀφείονται
 σοι, τέκνον, αἱ ἁμαρτίαι σου".

102-103 Ὁ γὰρ Δεσπότης...φανερώσει: Marc. 2, 8; Ioann. Chrys. De paralyticum demissum per tectum (PG 51, 57) // 103-112 Συνήθειαν...ἁμαρτίαι σου: Ioann. Chrys. De paralyticum demissum per tectum (PG 51, 58) (111-112 Ἀφείονται σοι...ἁμαρτίαι σου: Marc. 2, 5).

ΣμΡρα MI

102-103 Σοφὸς ὢν καὶ εὐμήχανος ὁ Κύριος τὴν ἀχαριστίαν καὶ τὸν φθόνον τῶν Φαρισαίων διὰ τῆς φανερώσεως τοῦ θαύματος ἀπεκρούσατο καὶ κατήσχυε I // 103 καταισχύει Ρρ // 104 ἔχουσιν μS μὴ ἐπιχειρεῖν I // 105 νοσημάτων μ τὰ τοιαῦτα αὐτῶν I ἐκκόπτειν μ ἀνερεῖν μSPra Οἷον τὸ a // 106 πολλάκις ὑπὸ πονηροῦ χυμοῦ καὶ ῥεύματος I // 107 νοσοῦντας ἰάσασθαι ὀφθαλμοὺς I ἐπιμελήσατο I // 108 νοσήματος μ // 109 ἀναστέλλει τῶν κακῶν πρότερον. Πηγὴ γὰρ καὶ ῥίζα καὶ μήτηρ πάντων τῶν κακῶν ἡ ἁμαρτία καθέστηκεν I // 110 ζημίαν Ρρ // 111-112 Ἀφείονται σοι Ρρα: Ἀφείονται σοι S: Ἀφείοντέ σοι μ: Ἀφείοντέ σοι M Διὰ τοῦτο ἐλέγχων ἐλέγχει ἡμᾶς παραπίπτοντας καὶ κατ'ὀλίγον ὁ Κύριος καὶ ἐν οἷς ἁμαρτάνομεν ὑπομνήσκει παιδεύων καὶ νουθετῶν, ἵνα ἐλευθερωθέντες ἀπὸ τῆς κακίας ἐπιστρέψωμεν καὶ πιστεῦωμεν εἰς αὐτόν. Ἔλεος γὰρ Κυρίου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα ἐλέγχοντος καὶ νουθετοῦντος καὶ ἐπιστρέφοντος ὡς ποιμένος τὸ ποίμνιον αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο φησὶν ὁ Χριστός: "Θάρσει, τέκνον. Ἀφείονται σοι αἱ ἁμαρτίαι σου". Πάντα γὰρ τὰ νοσήματα, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖον, ἐξ ἁμαρτημάτων συμβαίνουσιν. Τινὰ δὲ καὶ ἀπὸ γαστριμαργείας καὶ μέθης καὶ ἀργείας γίνεται καὶ πᾶσαι αἱ τῶν πειρασμῶν ἐπιφοραὶ τοῖς μὲν πρὸς ἤδη γεγονότων ἁμαρτημάτων ἀναίρεσιν γίνονται, τοῖς δὲ πρὸς νῦν ἐνεργουμένων, ἄλλοις πρὸς μελλόντων ἐνεργεῖσθαι ἀνακοπήν, δίχα τῶν πρὸς δοκιμὴν συμβαινόντων, ὡς ἐπὶ τοῦ Ἰώβ. Καὶ ὁ μὲν ἐχέφρων τῶν θείων κριμάτων τὴν ἰατρίαν ἀναλογιζόμενος εὐχαρίστως φέρει τὰς διὰ τούτων ἐπισυμβαίνουσας αὐτῷ συμφορὰς, μηδένα ἄλλον τούτων αἰτίον ἢ τὰς ἑαυτοῦ ἁμαρτίας λογιζόμενος. Ὁ δὲ ἄφρων ἀγνοῶν τὴν τοῦ Θεοῦ σοφωτάτην πρόνοιαν, ἁμαρτάνων καὶ παιδευόμενος, ἢ τὸν Θεὸν ἢ τοὺς ἀνθρώπους τῶν ἑαυτοῦ κακῶν αἰτίους λογίζεται. Ὡσπερ δὲ τοὺς κακοσίτους ἀψίνθιον ὀφελεῖ τὸ πικρόν, οὕτως τοῖς κακοτρόποις κακὰ πάσχειν συμφέρει. Τοὺς μὲν γὰρ εὐεκτηῖν, τοὺς δὲ μετανοεῖν παρασκευάζει τὰ φάρμακα· καὶ εἰς τὰς ἀκουσίους ὁδύνας τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ θαυμασίως ἐγκέκρυπται, τὸν ὑπομένοντα εἰς μετάνοιαν ἔλκον καὶ ἀπαλλάτων τῆς αἰωνίου κολάσεως I

115 Ἦσαν δέ τινες τῶν Γραμματέων ἐκεῖ καθηήμενοι καὶ
 διαλογιζόμενοι ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν "Τίς οὗτος ὃς βλασφημίας
 λαλεῖ; Τίς δύναται ἀφιέναι ἁμαρτίας, εἰ μὴ εἷς, ὁ Θεός;" Βλασφημίας
 ἐγκλήματι περιβαλεῖν αὐτὸν ἤθελον οἱ Φαρισαῖοι. Τὴν δίκην
 καταψηφίζουσι τὴν ἐσχάτην. Ὁ γὰρ νόμος ὁ Μωσαϊκὸς
 προσέταπεν ὅτι τὸν εἰπόντα βλασφημίαν κατὰ τοῦ Θεοῦ
 120 θανατοῦντα αὐτὸν εὐθέως. Ἴδὼν δὲ Κύριος ὁ καρδιογνώστης τὰ
 τούτων πονηρὰ ἐνθυμήματα, ἐλέγχει αὐτοὺς λέγων· "Ἴνα τί
 ἐνθυμεῖσθε πονηρὰ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; Τί γὰρ ἐστὶν
 εὐκοπώτερον, εἰπεῖν τῷ παραλυτικῷ "Ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι
 σου" ἢ εἰπεῖν "Ἐγειρε καὶ περιπάτει;" Ἔδειξεν οὖν Θεὸν αὐτὸν
 εἶναι ἐκ τὰς ἐνθυμήσεις εἰδέναι. Μόνον γὰρ Θεοῦ ἐστὶ τὸ τὰ
 125 ἀπόρρητα γινώσκειν. "Ἐγὼ γὰρ" φησὶν ὁ Κύριος "ὁ ἐτάζων καρδίας
 καὶ νεφροῦς" καὶ ὁ Δαυὶδ λέγει· "Ὁ πλάσας κατὰ μόνας τὰς καρδίας
 αὐτῶν" καὶ ἕτερος προφήτης φησὶ· "Σὺ ἐπίστασαι καρδίας
 μονώτατος" καὶ "Ἄνθρωπος ὄψεται εἰς πρόσωπον, Θεὸς δὲ εἰς
 καρδίαν".

113-115 Ἦσαν...ὁ Θεός: Marc. 2, 6-7; Ioann. Chrys. De paralyticum demissum per tectum (PG 51, 59) // 115-
 119 Βλασφημίας...εὐθέως: Ioann. Chrys. PG 51, 59 // 119 Κύριος ὁ καρδιογνώστης: Ps. 138, 5; Ier. 11, 20; Ier.
 20, 12; Luc. 16, 15; Rom. 8, 27; Act. 1, 24; Act. 15, 8; Ps. 7, 10; Ier. 17, 10; Ps. 32, 15; 2 Regn. 8, 39; 1 Regn. 16,
 7; Ps. 43, 22; 1 Par. 29, 17 // 119-129 Ἴδὼν...καρδίαν: Ioann. Chrys. De paralyticum demissum per tectum
 (PG 51, 60) (119-123 Ἴδὼν... περιπάτει: Marc. 2, 8-9 // 124-125 Μόνον...γινώσκειν: Ps. 138, 5; Ier. 11, 20; Ier.
 20, 12; Luc. 16, 15; Rom. 8, 27; Act. 1, 24; Act. 15, 8; Ps. 7, 10; Ier. 17, 10; Ps. 32, 15; 2 Regn. 8, 39; 1 Regn. 16,
 7; Ps. 43, 22; 1 Par. 29, 17 // 125-126 ἐτάζω καρδίας καὶ νεφροῦς: Ps. 7, 10; Ier. 17, 10 // 126-127 Ὁ
 πλάσας...αὐτῶν: Ps. 32, 15 // 127-128 Σὺ... μονώτατος: 2 Regn. 8, 39 // 128-129 Ἄνθρωπος... καρδίαν: 1 Regn.
 16, 7).

ΣμΡρα MI

113 Γραμματαίων ΜμSa // 114-115 ὅστις λαλεῖ βλασφημίας I: ὁ βλασφημίαν λαλεῖ S: ὃς λαλεῖ βλασφημίας
 Ρρα: οὕτως βλασφημίαν λαλεῖ μ // 116 οἱ Φαρισαῖοι om. I // 117 νόμος ὁ μωσαϊκὸς μS // 118 προσέταπεν
 μS // 116-119 Τὴν ἐσχάτην δίκην αὐτοῦ καταψηφίζόμενος. Τὸν γὰρ εἰπόντα βλασφημίαν κατὰ τοῦ Θεοῦ
 θανατοῦν ὁ μωσαϊκὸς νόμος προσέταπεν I // 119-121 Ὁ δὲ Κύριος εὐθέως τὰ τούτων ἐνθυμήματα ἄγει εἰς
 μέσον καὶ λέγει αὐτοῖς I // 121 ἐνθυμεῖσθαι μ: ἐνθυμήσθε M ἡμῶν S // 122 εὐκοπώτερον ISM Ἀφαιόνταί
 σοι Ia: Ἀφαιόνταί σου Ρρι: Ἀφείονταί σου S: Ἀφείοντέ σοι M // 123 Ἐγειρον μ // 123-124 Θεὸν ἑαυτὸν
 δείκνυσιν ἐκ τούτων ἐνθυμήσεις I // 125 ἄρρητα μ ὁ ἐτάζων IMSΡρα: ἐτάζον μ // 127 ἡμῶν ISΡραμ
 ἕτερος τῶν προφητῶν λέγει I // 128 μονώτατος SΙΡραμ // 128-129 Θεὸς εἰς καρδίας ΙΡραμ

- 130 Ἐλέγχει οὖν αὐτοὺς καὶ φησὶν· "Ὑμεῖς, ὧ Φαρισαῖοι, νομίζετε με βλάσφημον ὡς ὑποσχόμενον ἁμαρτίας ἀφιέναι. Δοκεῖτε δὲ ὅτι εἰς τοῦτο καταφεύγω, ὡς ἂν μὴ ἐλεγχθῶ. Ἐγὼ δὲ καὶ ἐκ τῆς τοῦ σώματος θεραπείας πιστώσομαι τὸ τῆς ψυχῆς καὶ βεβαιώσω τὴν τῶν ἁμαρτημάτων ἄφεσιν. Ἵνα δὲ ἰδῆτε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ Υἱὸς τοῦ
- 135 Ἄνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι ἁμαρτίας, τότε λέγει τῷ παραλυτικῷ· "Ἐγερθεὶς ἄρον σου τὴν κλίνην καὶ ὑπάγε εἰς τὸν οἶκόν σου" καὶ ἐγερθεὶς ἀπήγεν εἰς τὸν οἶκόν αὐτοῦ.
- Ἦν προστάγματος δύναμις. Ὅντως φωνὴ δυνάμεως ἢ φωνὴ τοῦ Θεοῦ, καθὼς λέγει ὁ ἅγιος Δαυὶδ ὅτι "ἰδοὺ, δώσει τὴν φωνὴν αὐτοῦ φωνὴν δυνάμεως". ἰδοὺ καὶ νῦν εἶπεν ὁ Θεὸς τῷ παραλυτικῷ·
- 140 "Ἐγειρε" καὶ εὐθέως ἔργον τὸ πρόσταγμα γίνεται.

130-141 Ἐλέγχει...γίνεται: Ioann. Chrys. De paralyticum demissum per tectum (PG 51, 60) (134-137 Ἵνα...οἶκον αὐτοῦ: Marc. 2, 10- 12 // 139-140 Ἰδοῦ...δυνάμεως: Ioel 2, 11 // 141 Ἐγειρε: Marc. 2, 11).

ΣμΡρα MI

130 νομίζεται με SMΡραμ // 131 ὡς om. I Δοκεῖται SPραμ // 136-137 καὶ...αὐτοῦ om. I // 137 εἰσηλθεν Ρρ // 138 ἢ δύναμις τοῦ Θεοῦ Ρρα // 139 δώση Ρρ // 141 τῷ προστάγματι S Ἄμα γὰρ τὸ δέξασθαι τοῦ λόγου τὴν δύναμιν καὶ ἀνίσταται καὶ περιπατεῖ ὁ παράλυτος I

Λέγει γὰρ καὶ ἡμῖν ὁ Χριστὸς, τοῖς παραλελυμένοις κατὰ τὴν
ψυχὴν "Ἀδελφοί μου, ἐγέρθητε καὶ περιπατεῖτε"· τοὔτέστιν, "οὐκ
ἀρκεῖ ὑμῖν τὸ ἀνορθωθῆναι ἐκ τοῦ πτώματος μόνον, ἀλλὰ καὶ
145 προσέλθετε διὰ τῆς τῶν ἀρετῶν προκοπῆς τὸν πνευματικὸν
διανύοντες δρόμον". Ἰδόντες δὲ οἱ ὄχλοι ἐθαύμασαν καὶ ἐδόξασαν
τὸν Θεόν, τὸν δόντα ἐξουσίαν τοιαύτην τοῖς ἀνθρώποις. Ἴνα μὴ
φαντασία νομισθῇ τοῖς ὄχλοις τὸ σημεῖον καὶ τὸ θαῦμα φανῆ,
προσέταξε τῷ παραλυτικῷ τὴν κλίνην βαστάσαι· ὡς ἄνθρωπον γὰρ
150 ψιλὸν ἐνόμιζον αὐτόν, διὰ τοῦτο ἐθαύμαζον οἱ ὄχλοι.

Ἡμεῖς δέ, ἀδελφοί μου, τὰ ἐν τῷ παραλυτικῷ γενόμενα
ἐννοήσαντες, ὅσοι πολλὰ πταίομεν καὶ οὐ κολαζόμεθα εἰς τὸν
παρόντα βίον, μᾶλλον φοβεῖσθαι καὶ τρέμειν ὀφείλομεν, ὅτι αὕξεται
ἡμῖν τὰ τῆς τιμωρίας καὶ τῆς κολάσεως διὰ τῆς ἀτιμωρησίας καὶ τῆς
155 μακροθυμίας τοῦ Θεοῦ. Ἄγαθόν οὖν ἐστίν, ἀδελφοί μου,
παιδευθῆναι καὶ καθαρθῆναι ἐν τῷ παρόντι βίῳ καὶ μὴ ἐκεῖ βασάνῳ
δεινῷ καὶ ἀτελευτήτῳ παραδοθῆναι, ἡνίκα καιρὸς ἐστὶν κρίσεως
καὶ οὐ καθάρσεως. Ἐνταῦθα γὰρ ἐστὶν ἡ κάθαρσις ἡμῶν, ἐκεῖ δὲ ἡ
ἀνταπόδοσις.

146-147 Ἰδόντες...τὸν Θεόν: Marc. 2, 12 // 149 προσέταξε... βαστάσαι: Marc. 2, 11 // 152-159 ὅσοι...ἀνταπόδοσις: Ioann. Chrys. In secundum domini adventum (PG 59, 622); Ioann. Chrys. De salutae animae (PG 60,737).

ΣμΡρα MI

143-144 οὐ σώνει Pp // 143-159 οὐκ...ἀνταπόδοσις om. μ // 144 ἡμῖν SPra ἐκ τῆς ἀμαρτίας μόνον Pp // 147-148 Ἴνα μὴ φαντασία δόξη καὶ ἵνα εἴδοσιν οἱ ὄχλοι τὸ σημεῖον καὶ θαυμάσωσιν I // 150 ψιλὸν M ἐνόμιζον αὐτόν, κρείττων δὲ πάντων καὶ μεῖζονα I // 151 Ἡθικόν I παραλύτῳ I // 152 ἐννοήσαντες...κολαζόμεθα om. I // 153 παρὼν S ὀφείλωμεν I // 156 πενθῆναι νῦν I // 156-157 μὴ τῇ ἐκεῖθεν βασάνῳ παραπεμφθῆναι I // 157 νῦν καιρὸς S // 158 ὑμῶν a // 157-158 ἡνίκα κρίσεως καιρὸς, οὐ καθάρσεως. Οὐδὲ γὰρ τὸ κολάζεσθαι ἐνταῦθα κακόν, ἀλλὰ τὸ εἶναι ἀξίους τῆς ἐκεῖσαι κολάσεως. Διὰ τοῦτο παρακαλῶ μὴ γογγίζομεν ἐν οὐδενὶ τῶν συμβαινόντων ἡμῖν λυπηρῶν τε καὶ δυσχερῶν, μηδὲ ἀγανακτῶμεν πρὸς τὸν Θεόν, ἀλλὰ εὐχαρίστως πάντα φέρωμεν καὶ ἀκολουθοῦμεν ἐν πᾶσι μετὰ εὐφροσύνης, τοῖς ἐπερχομένοις ἡμῖν παρὰ τοῦ Θεοῦ. Αὐτὸς γὰρ οἶδεν ὅτι συμφερόντως πάντα οἰκονομεῖ καὶ πρὸς διόρθωσιν ἡμῶν τὰ δεινὰ καὶ λυπιρᾶ συγχωρεῖ γενέσθαι. Ἐπειδὴ διδόντως ἡμῖν τοῦ Θεοῦ τὰς εὐεργεσίας καὶ τὰς δωρεὰς, ἵνα πρὸς αὐτὸν βλέπτομεν καὶ εὐχαριστοῦμεν καὶ δοξάζομεν καὶ μεγαλύνομεν τὸ ὄνομα τὸ ἅγιον αὐτοῦ I

160 Ἡμῶν γάρ ἐστι τὸ θέλημα, ὅτι αὐτοπροαιρέτους ἐποίησεν ἡμᾶς ὁ
Κύριος. Δυνάμεθα γὰρ καὶ ἡμεῖς βασταχθῆναι ὑπὸ τεσσάρων καὶ
παραγενέσθαι ὅπου ἐστὶν ὁ Κύριος, ὁ δίκαιος κριτής. Λέγω τὴν
ἐξομολόγησιν πρῶτον, δεύτερον τὴν νηστείαν, τρίτον τὴν
προσευχήν, τέταρτον τὴν ἐλεημοσύνην, ἅτινα δύνανται παραστῆσαι
165 ἡμᾶς ἐν τῷ θρόνῳ τῷ δεσποτικῷ καὶ συγχώρησιν τεύξονται ὑπὲρ ὧν
ἡμάρτομεν· καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος, ὁ πολὺς ἐν ἐλέει καὶ πλούσιος ἐν
ἀγαθότητι σπλαγχνισθεὶς ἐλεήσει καὶ σώσει ἡμᾶς. Ἡμεῖς δὲ ῥαθύμως
καὶ ἀμελῶς διακείμεθα πρὸς πάντα καὶ οὐκ αἰσθανόμεθα τῶν
εὐεργεσιῶν καὶ τῶν δωρεῶν τῶν ἀπειρῶν καὶ θαυμασιῶν καὶ
170 ἀμετρήτων ὧν ἀπελάβομεν παρ' αὐτοῦ, ἀλλὰ καταφρονοῦμεν τῶν
θελημάτων καὶ τῶν προσταγμάτων αὐτοῦ καὶ πορευόμεθα ἐν τοῖς
θελήμασι τῶν καρδιῶν ἡμῶν ἀμαρτάνοντες ἐνώπιον αὐτοῦ.
Ἄναισχύντως παραπικραίνομεν καὶ ἐξοργιζόμεθα τὸν πατέρα ἡμῶν
τὸν οὐράνιον.

160-161 Ἡμῶν...Κύριος: Is. 1, 19; Lev. 26, 3; Lev. 26, 14-40; Ioann. Chrys. De fato et providentia 2 (PG 50, 755); Ioann. Chrys. Domine, non est in homine (PG 56, 162); Ioann. Chrys. In Joannem 1 (PG 59, 28); Ioann. Chrys. In epist. 1 ad Thessalon. 5 (PG 62, 428); Bas. Adversus Eunomium lib. 4 (PG 29, 697); Greg.Naz. Or. 14 (PG 35, 892) // 166 ὁ πολὺς ἐν ἐλέει: 1 Par. 16, 34; Ex. 20, 6; Deut. 5, 10; Luc.1, 50; Tit. 3, 5; 1 Pet.1, 3 // 166-167 πλούσιος ἐν ἀγαθότητι: Marc.10, 18; Matth. 19, 17; Ioann. Dam. De fide orthodoxa lib. 4 (PG 94, 1136); Εὐχὴ Μ. Βασιλείου ἐν ἀκολουθίᾳ Θ' ὥρας (Ὁρολόγιον τὸ μέγα ΑΔ, σ. 145).

ΣιΡρα MI

160-167 Ἡμῶν γάρ...σώσει ἡμᾶς om. I // 160-171 Ἡμῶν...θελημάτων om.μ // 160 Ἐμὸν Sa:Ἐμὸν M // 162-163 Λέγω τὴν ἐξομολόγησιν om. S // 165 συγχώρησιν λάβομεν Pp // 166 πολλῆς a // 168 διάγωμεν καὶ κείμεθα πρὸς ταῦτα πάντα SPra // 170 ἀμετρήτων Ma // 173 παραπικραίνοντες SPραμ:παραπικρένομεν M ἐξοργιζόμεθα μ: ἐξοργίζομεθα M: ἐξοργίζομεν SPra // 167-174 Ἡμεῖς ῥαθύμως καὶ ἀμελῶς διακείμεθα πρὸς τὸ εὐχαριστεῖν καὶ δοξολογεῖσθαι αὐτῷ καὶ οὐκ ἐσθάνομεθα τῶν εὐεργεσιῶν καὶ τῶν δωρεῶν αὐτοῦ, τῶν ἀπειρῶν ὧν ἀπολάβομεν, ἀλλὰ καταφρονοῦμεν τῶν θείων θελημάτων καὶ προσταγμάτων αὐτοῦ καὶ ἐπαιρόμεθα καὶ ὀγκούμεθα, ἐν τοῖς θελήμασι τῶν καρδιῶν ἡμῶν πορευόμεθα καὶ ἀμαρτάνοντες ἐνώπιον αὐτοῦ ἀναισχύντως καὶ ἀναιδῶς, παραπικραίνομεν καὶ ἐξοργίζομεν τὸν Θεόν. Διὰ τοῦτο δίδωσι τὰς πληγὰς καὶ τὰς μάστιγας, διὰ τοῦτο στενοχορεῖ ἡμᾶς διὰ πειρασμῶν διαφορῶν καὶ μεγαλουσιῶν καὶ κινδύνων καὶ θλίψεων, ἵνα λάβομεν αἴσθησιν καὶ καταφεύγωμεν εἰς αὐτὸν καὶ ἐλπίζομεν ἐπὶ τῷ σωτηρίῳ αὐτοῦ καὶ τῆς προνοίας καὶ ζητῶμεν τὴν βασιλείαν αὐτοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην καὶ πιστεύομεν βεβαίως ὅτι πάντα δώσει ἡμῖν ἀφθόνως τὰ ἀγαθὰ καὶ σωτήρια I

175 Οὐ μόνον γὰρ εὐεργετῆ ὁ Θεός, ἀλλὰ καὶ κολάζει. Ἄγαθός ἐστι
καὶ φιλόανθρωπος καὶ πάντας ἐπιζητεῖ καὶ ἀναμένει ἡμᾶς
ἐπιστρέφοντας καὶ μετανοοῦντας. Παρακαλέσωμεν αὐτὸν ἐξ ὅλης
180 τῆς καρδίας, θεραπεύσωμεν αὐτὸν ἐν ἀγαθοῖς ἔργοις, ὅπως ὁ
εὐσπλαγχνος θεραπεύσῃ καὶ σῶσῃ τὰς ψυχὰς καὶ τὰ σώματα ἡμῶν,
τῇ αὐτοῦ χάριτι καὶ φιλανθρωπία, οὗ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς
αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

175 κολάζει: 2 Par. 6, 23; Eccl. 11, 26; Apoc. 22, 12; Bas. Homilia in principium Proverbiorum (PG 31, 417); Bas. Homilia in Psalmum 37 (PG 30, 89); Athan. Expositiones in Psalmos (PG 27, 113); Ioann. Chrys. De compunctione, ad Demetrium lib.1 (PG 47, 355); Ioann. Chrys. De petit. filior. Zebedaei, contra Anomoeos 8 (PG 48, 769) Ἄγαθός ἐστι: Marc.10, 18; Matth.19, 17; Ioann. Dam. De fide orthodoxa lib. 4 (PG 94, 1136); Eὐχὴ M. Βασιλείου ἐν ἀκολουθία Θ' ὥρας (Ὁρολόγιον τὸ μέγα ΑΔ, σ. 145) // 176-177 φιλόανθρωπος...μετανοοῦντας : Ez. 33, 11; Tit. 3, 4; Ioann. Chrys. In epist. 1 ad Cor. 8 (PG 61, 73); Ioann. Chrys. Adversus oppugnatores vitae monasticae lib. 1 (PG 47, 323); Ioann. Chrys. De Genesim 28 (PG 53, 255); Bas. Regulae fusius tractatae (PG 31, 933).

ΣμΡρα MI

175-177 Οὐδὲν γὰρ εὐεργετῶν ὁ Θεὸς μόνον, ἀλλὰ καὶ ζώντων καὶ θανόντων, ἀγαθός ἐστι καὶ φιλόανθρωπος καὶ δίκαιος καὶ ἀπροσωπόλυτος κριτὴς καὶ ἄφθονα τὰ ἀγαθὰ αὐτοῦ δίδει τοῖς πιστεύουσιν ἀδιστακτῶ γνώμῃ αὐτῶ. Τοῖς ῥαθύμοις καὶ ἐν ἀμελείᾳ καὶ ἐν ἀπιστείᾳ δεινῶς μένουσιν, καθὼς ἔπραξαν δικαίως καὶ ἀπολαύσωσιν. Ἄγαθός γὰρ ἐστὶ καὶ φιλόανθρωπος ὁ Κύριος ἡμῶν, ὅτι καὶ αἱ κολάσεις αὐτοῦ καὶ αἱ τιμωρίαι μέγιστον εὐεργεσίας μέρος ἐστίν. Ἐπεὶ καὶ ὁ ἰατρός οὐχ ὅταν εἰς παραδείσους μόνον καὶ λιμῶνας ἐξάγει τοὺς ἀσθενούντας, οὐδὲ ὅταν εἰς λουτρὰ καὶ κολυμβήθρας ὑδάτων φέροι τούτους, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἀσίτους κελεύει διαμένειν αὐτοὺς καὶ ἀπέχειν δὲ ἀπὸ τινῶν βρώματα καὶ πόματα, ἵνα ὅταν τέμνει τὸ τραῦμα ἢ ὅταν ἐπιδίδει τὸ ἀσθενοῦντι τὰς ἰατρείας φάρμακα δαμάζει δι' ἐγκρατείας καὶ ταπεινεί τούτω, ἵνα τὴν ἴασιν φέροι τοῦ πτώματος καὶ ὅταν μικρὰ προσάγει αὐτῶ τὰ φάρμακα, τότε καὶ ἰατρός ἐστίν, ὁμοίως δὲ τὴν αὐτοῦ φιλανθρωπίαν ἐπιδείκνυσι πλέον, ὅτι διὰ τὸ μὴ πρὸς ὀλίγου καιροῦ τὸν ἀσθενοῦντα οὐκ ἐδυσχαίρεινε τὴν τοῦ ἰατροῦ σαφῶς πικρῶς ἐπιμέλειαν, τοσαύτην εἶρε ὑγίαν καὶ ἀπόλαυσιν, πολλῶ μᾶλλον ὁ εὐσπλαγχνος καὶ ἀγαθὸς ἰατρός Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν, φύσι ὧν ἀγαθὸς καὶ ἀγαθῶν πάντων παρεκτικὸς ἐστίν καὶ αἰδίδιον αὐτοῦ τὸ ὠφελεῖν καὶ προνοεῖσθαι τὰ οικία ποιήματα. Τὴν τοσαύτην τοίνυν κατιδόντες ἐπὶ τῷ παραλυτικῷ εὐεργεσίαν σπουδάσωμεν προσελθεῖν αὐτῷ μετὰ θερμότητος καὶ ζεούσης πίστεως καὶ αἰτήσασθαι τὴν τῶν ἁμαρτημάτων λύσιν καὶ τῶν ἐπερχομένων θλίψεων ἐλευθερίαν καὶ ἄφασιν καὶ ἀκούσαι παρὰ τοῦ Χριστοῦ τὸ "Ἀφαιόνται ὑμῖν αἱ ἁμαρτίαι καὶ ἡ πίστις ὑμῶν σέσωκεν ὑμᾶς" I // 179 θεραπεύσει καὶ σώσει Σμ:θεραπεύσι καὶ σώσει M τὰς ψυχὰς ἡμῶν καὶ τὰ σώματα Ρραμ:ἡμᾶς τὰς ψυχὰς καὶ τὰ σώματα S // 180 ὃ Σμ // 177-181 Παρακαλέσωμεν αὐτὸν θεραπεῦσαι καὶ σφίγξαι τὰς ψυχὰς ἡμῶν καὶ τὰ σώματα, παραλελυμένα, καὶ τὰς αἰσθήσεις ἡμῶν ἀνορθῶσαι καὶ πρὸς τὴν τῶν ἀρετῶν ἐργασίαν δεῖ ἀναστῆναι καὶ πρὸς τὸν δρόμον τῆς εὐαγγελικῆς πολιτείας τονῶσαι καὶ ἐνισχύσαι τὰ ἡμῶν διαβήματα. Οὐδὲν γὰρ μόνον δεῖ ἐγεθῆναι ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας ἢ καὶ νοῆσαι ὅτι ἁμαρτάνωμεν, ἀλλὰ καὶ τὸν κράβατον ἄραι, τουτέστιν τὸ σῶμα τὸ βαστάζων τὴν ψυχὴν σὺν τοῖς τραύμασι καὶ κινήσει τὸ ἀγαθὸν καὶ εἰς εὐεργεσίαν τοῦ καλοῦ καὶ τῆς ἀρετῆς. Τότε νῦν καὶ οἱ ἐν ὑμῖν λογισμοί, ἰδόντες καὶ κατανοήσαντες πνευματικῶς τὰ δι' ἡμᾶς πολλὰ καὶ μεγάλα τεράστια τοῦ δημιουργοῦ καὶ δεσπότου καὶ εἰς θεωρίαν τοιαύτην φθάσαντες, δοξάσωσι τὸν Θεόν, ὡς ποιοῦντα τοιαῦτα θαυμάσια, ὅτι αὐτῷ πρέπει δόξα καὶ κράτος, τιμὴ καὶ προσκύνησις εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν I

**Τῆ Δευτέρα τῆς τρίτης ἐβδομάδος
τοῦ αὐτοῦ λόγος διδασκαλικὸς ψυχοφελὴς καὶ μνήμης Θεοῦ**

Ἰδοῦ, χάριτι Χριστοῦ εἰς τὴν τρίτην ἐβδομάδα ἐκαταντήσαμεν τῆς
ἀγίας καὶ μεγάλης τεσσαρακοστῆς καὶ εἰς τὴν τρίτην βαθμίδα
ἀνέβημεν ταύτης τῆς κλίμακος. Ἐπειδὴ γὰρ ὅσον ἀναβαίνει τις τὰ
ὑψηλά, τοσοῦτον λαμβάνει ἑαυτὸν τρόμος καὶ φόβος, ἐπειδὴ
5 ἀνέβημεν καὶ ἐκατηντήσαμεν, μὴ ὀκνήσωμεν, μηδὲ ῥαθυμήσωμεν,
ἀλλὰ μετὰ σπουδῆς καὶ ταύτην ὑποδεξώμεθα καὶ, τῶν ὀπισθεν
ἐπιλαθόμενοι, τῶν ἔμπροσθεν μεριμνήσωμεν· καὶ εἴ τις οὐκ
ἐνήστευσεν ἐν ταῖς προλαβούσαις ἡμέραις, ἐν ταύτῃ νηστεύσει καὶ
ἐν ταύτῃ μετανοήσει καὶ τῶν καλῶν ἔργων δόκιμος ἀναφανήσεται
10 καὶ τῶν ἐντολῶν τοῦ Κυρίου τελειωτῆς ἀπεργάσεται· καὶ τῶν
Γραφῶν ἠδέως ἀκούσητε, ὅτι οἱ τὴν θεῖαν καὶ ψυχοφελὴν
ἀναγινώσκοντες Γραφὴν ζωογονοῦνται τῷ πνεύματι, διατὶ πνεῦμα
Θεοῦ ἐν αὐτῇ, πνεῦμα ζωῆς αἰωνίου, πνεῦμα σοφίας, πνεῦμα φόβου
Θεοῦ· καὶ ὡσπερ οἱ τὰ τοῦ διαβόλου μελετῶντες αἰσχροῦ ῥήματα καὶ
15 βουλεύματα ἀποθνήσκουσι τῇ ψυχῇ καὶ τῷ σώματι, οὕτω καὶ οἱ
μεριμνῶντες τὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἀναζωογονοῦνται καὶ κατ'
ὀλίγον πρὸς τὸν Δεσπότην ἀνάγονται.

6-7 τῶν ὀπισθεν ἐπιλαθόμενοι, τῶν ἔμπροσθεν μεριμνήσωμεν: Phil. 3, 13 // 11-13 οἱ τὴν θεῖαν... Θεοῦ: Ioann. Chrys. De pseudoprophetis (PG 59, 555); Ioann. Chrys. De Lazaro concio 2 (PG 48, 984); Ioann. Chrys. In Matthaicum 1 (PG 57, 14-16); Ioann. Chrys. In Matthaicum 2 (PG 57, 29); Bas. De baptismo lib. 1 (PG 31, 1536); Athan. Epistula prima ad Serapionem (PG 26, 536) // 13 πνεῦμα σοφίας, πνεῦμα φόβου Θεοῦ: Σωφρονίου Ἱεροσολύμων Ἰδιόμελον ἡχ. πλ.δ', ἀπὸ τὴν Ἀκολουθίαν τοῦ Μ. Ἀγιασμοῦ (Ἱερατικὸν ΑΔ, σ. 246).

A ΣμΡρα MI

Tit. Τῆ Δευτέρα τῆς γ' ἐβδομάδος A: Τοῦ αὐτοῦ λόγος διδασκαλικὸς ψυχοφελὴς καὶ μνήμης Θεοῦ, τῆ δευτέρα τῆς τρίτης ἐβδομάδος Pp: Τῆ Δευτέρα τῆς γ' ἐβδομάδος, λόγος διδασκαλικός, ψυχοφελὴς καὶ μνήμης Θεοῦ· Εὐλόγησον, δέσποτα I: Τῆ Δευτέρα τῆς γ' ἐβδομάδος, διδασκαλικός, ψυχοφελὴς καὶ μνήμης Θεοῦ· Εὐλόγησον, Δέσποτα M: Τῆ Δευτέρα τῆς γ' ἐβδομάδος, λόγος ψυχοφελὴς καὶ μνήμης Θεοῦ S: Τοῦ αὐτοῦ λόγος διδασκαλικός, ψυχοφελὴς καὶ μνήμης Θεοῦ τῆ Δευτέρα τῆς γ' ἐβδομάδος a: Τῆ Δευτέρα τῆς γ' ἐβδομάδος, τοῦ αὐτοῦ λόγος διδασκαλικός, ψυχοφελὴς καὶ μνήμης Θεοῦ μ // 1 Θεοῦ SI ἐβδομάδα ἐκαταντήσαμεν IM // 2 τὸ τρίτον βαθμίδην I: τὴν τρίτην βαθμίδην Sam // 3 ἐνέβημεν APrSam τῆς κλίμακος ταύτης A: ταύτης τῆς κλίμακος S ἐνέβη A: ἀναβαίνει μ τὰ om. Pp // 5 ὀκνήσωμεν ASam: ὀκνήσωμεν Pp μηδὲ ῥαθυμήσωμεν om. I // 6 ὑποδεξώμεθα Pp // 7 ἐπιλαθόμενοι I: ἐπιλαθόμενοι M: ἐπιλαθόμενοι μ: ἐπιλανθόμενοι APrSa μεριμνῶμεν A // 8 ἐν ταύτῃ νηστεύσει om. A: νηστεύσει PpISam // 9 μετανοήσει PpISam ἀναφανήσεται APrSI: ἀναφήσεται M: ἀναφανήσεται a: ἀναφανήσωμεν μ // 10 τῶν ἔργων Κυρίου A ἀπεργάσεται Ppa // 10-11 καὶ... ἀκούσητε om. A // 11 ἀκούσηται SI: ἀκούσεται M: ἀκούσητε Ppa ψυχοφελὴν IMSμ: ψυχοφελεῖ Ppa // 13 Θεοῦ om. I // 14-15 καὶ βουλεύματα om. Pp // 16 μεριμνῶντες I: μεριμνῶντες M κατὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος PpSa: καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος μ // 16-17 καὶ κατ' ὀλίγον... ἀνάγονται om. Σμ // 17 ἐπανέρχονται Ppa

Διὰ τοῦτο παρακαλῶ πάντας ἡμᾶς ἐκλεξώμεθα τὰ κρείττονα,
φεύγειν τὰς φλυαρίας τοῦ διαβόλου πάντοτε καὶ τὰς αἰσχροῦς
20 ἐπιθυμίας τῆς σαρκός, ὅτι τοῦ ἐχθροῦ εἰσιν ἐνθυμήματα καὶ
καταμαίνουσι τῆς ψυχῆς τὴν ὑπόστασιν· καὶ καθάπερ τὰ ὑλικά
ἐνδύματα χραίνουσι καπνιζόμενα, οὕτω δὴ καὶ οἱ αἰσχροὶ λογισμοὶ
οἱ ἐξερχόμενοι ἐκ τῆς καρδίας διὰ τοῦ στόματος ῥυπαίνουσι τῆς
25 ἐλεεινῆς ψυχῆς τὴν ὑπόστασιν. Καπνοῦ γὰρ ἡ ἐνέργεια οὐδὲν ἄλλόν
ἐστι ἢ ἀμαυροῦν τὸν τόπον, ἐν ᾧ αὐτὸς ἀτιμίζων ἀνέρχεται. Φύγωμεν
οὖν αὐτὰ καὶ μηδὲν πλέον, τῶν θείων λογίων προτιμητέων
ποιήσωμεν καὶ τοῦ Θεοῦ μνημονεύσωμεν νυκτὸς καὶ ἡμέρας. Λέγει
γὰρ ἡ Γραφή: "Μνημόνευε τοῦ Θεοῦ καὶ αὐτὸς σου μνημονεύει, ὅταν
ἐμπέσης εἰς κακόν".

19-21 φεύγειν... ὑπόστασιν: Ioann. Chrys. In illud, Propter fornicationes uxorem 1 (PG 51, 209) // 22-24 οἱ αἰσχροὶ λογισμοὶ... ὑπόστασιν: Bas. Constitutiones monasticae (PG 31, 1325) // 28 Μνημόνευε τοῦ Θεοῦ: Tob.4, 5.

A ΣμPpa MI

18 πάντας ἡμᾶς om.A: ἡμᾶς PpaI τὸ κρεῖττον ASPραμ: τὰ κρεῖττονα M // 19 φλυαρολογίας A: φλυαρείας IS // 20 ἐκφωνήματα ASPραμ: ἐνθυμήματα M // 23 διὰ om. A // 24 ἐλεηνῆς ΑμI: τῆς ἐλεημοσύνης M // 25 ἢ μὴ ἀμαυροῦν A: ἢ ἀμαυροῦται S: ἢ ἀμαυροῦνται αμ Μὴ φύγωμεν A // 26 πλέον APpa προτιμητέων ΑμSPρα: προτιμητέων M: προτιμητέον I // 28 Μνημόνευε τοῦ Θεοῦ νυκτὸς καὶ ἡμέρας A μνημονεύει M: μνημονεύει I: μνημονεύσει ASμPpa // 29 πέση Pp: ἐμπέσει M: πέσης S: πέσει αμ εἰς κάκην A

30 Ἀποθνήσκομεν, ἀδελφοί, ἀποθνήσκομεν· Τί <οὐ> φρονοῦμεν
 ἀθάνατα; Οὐδὲν ὠφελεῖ ἡμᾶς ὁ κόσμος οὗτος, ἀλλὰ ἐμπαίζει καὶ
 ἐπιγελά ἡμᾶς. Κοπιῶμεν καὶ ἀγρυπνοῦμεν καὶ μερμνοῦμεν καὶ
 ὀμνύομεν καὶ ἀρπάζομεν, ἵνα μὴ πτωχεύσωμεν σωματικῶς. Ἔρχεται
 ὁ θάνατος καὶ οὐαὶ τῇ πραγματεία ταύτῃ, τῇ δεινῇ καὶ ὀλεθρίᾳ.
 35 Βλέψον, ἄνθρωπε, τοὺς φίλους σου, βλέψον τοὺς γονεῖς σου καὶ
 τοὺς λοιποὺς συγγενοῦς σου κατὰ σάρκα ποῦ εἰσὶν ἄρτι· ποῦ οἱ
 πλούσιοι, ποῦ οἱ δυνάσται, ποῦ ὁ ἄργυρος αὐτῶν, ποῦ γὰρ τὸ
 χρυσίον, ποῦ τὰ χρήματα; Ὅλοι ἐν τῷ τάφῳ εἰσί. Πόσοι ἁμαρτωλοὶ
 ἀπῆλθον τῶν ἐνταῦθα ἀμετανόητοι, πόσοι μοιχοί, πόσοι πόρνοι,
 40 πόσοι ἀρσενοκοῖται, πόσοι ἄρπαγες, πόσοι κλέπται καὶ ψεῦσται
 καὶ μέθυσοι καὶ φιλόαργοι κεῖνται ἐν τοῖς τάφοις καὶ ὄζουσι καὶ
 αἱ ψυχὰι αὐτῶν τὴν αἰώνιον κόλασιν ἐκδεχόμεναι· καὶ εἶπέ μοι τί
 ὠφελήθησαν; ποῦ εἰσὶν ἄπερ ἔπραξαν, ἃ ἤρπαξαν ἢ καὶ
 ἐθησαύρισαν; Ὅντως οὐδέν· καὶ βλέψον τοὺς ἀγίους τοὺς τὸν Θεὸν
 45 θεραπεύσαντας πῶς κεῖνται ἐν τοῖς μνήμασι καὶ μυρίζουσι καὶ μύρα
 ἐκβλύζουσι καὶ θαύματα ποιοῦσι καὶ μετὰ θάνατον πάλιν ζῶσι καὶ
 δόξαν ἔχουσι.

30-47 Ἀποθνήσκομεν...ἔχουσι: Sap. Salom. 5, 8-9; Ps. 102, 14-15; Ps.33, 22; Ps. 115, 6; Ioann. Chrys. In epist. ad Rom. 7 (PG 60, 450); Ioann. Chrys. De Lazaro concio 2 (PG 48, 986); Ioann. Chrys. De jejunio et eleemosyna (PG 48, 1061); Ioann. Chrys. Ne timueritis cum dives factus fuerit homo 2 (PG 55, 518); Ioann. Chrys. Ad populum Antiochenum 2 (PG 49, 43-44); Ioann. Chrys. Comparatio regis et monachi (PG 47, 391); Ioann. Chrys. In epist. ad Colossenses 1 (PG 62, 315); Ioann. Chrys. In epist. ad Thessalon. 8 (PG 62, 441); Ioann. Chrys. In principium jejuniorum (PG 62, 746); Ioann. Chrys. Oratio 2 (PG 63, 924); Ioann. Chrys. De S. Hieromartyre Babyla (PG 50, 529); Ioann. Chrys. De sancta Droside martyre (PG 50, 685); Ioann. Chrys. De sanctis martyribus (PG 50, 707); Ioann. Chrys. Hoc scitote quod in novissimis diebus (PG 56, 276).

A ΣμΡρα MI

30 Ἀδελφοί, ἀποθνήσκομεν Pr : Ἀποθνήσκομεν SAIMαμ φρονοῦμεν μ // 31 οὗτος om. I ἐμπέζει IM // 31-32 καὶ ἐπιγελά ἡμᾶς om. A // 32 κοπιῶμεν καὶ ἀγρυπνοῦμεν A:κοπιῶμεν καὶ ἀγρυπνοῦμεν Ιμ // 33 ὀμνύομεν SAμ:ὀμνύομεν Pρα:ὀμνήομεν I:ὀμνήομεν M ἀρπάζομεν SIμ ἵνα ὁ θάνατος IM // 34 δυνῆ IM // 35 ἄνθρωπε om. A // 35-36 βλέψον τοὺς συγγενεῖς σου, βλέψον τοὺς γονεῖς σου A: βλέψον τοὺς συγγενοῦς σου, βλέψον τοὺς γονεῖς σου τοὺς κατὰ σάρκα IS: βλέψον τοὺς γονεῖς σου om. Pρα: βλέψον τοὺς φίλους σου, βλέψον τοὺς συγγενοῦς σου, βλέψον τοὺς γονεῖς σου, βλέψον τοὺς λοιποὺς συγγενοῦς σου κατὰ σάρκα μ // 37 αὐτῶν om. A // 37-38 ποῦ τὰ χρήματα om. A // 38 ὅλοι om. A // 39 μοιχοὶ μ πόσοι μ πόρνοι SIαμ:πόρνε M // 40 ἀρσενοκοῖται I:ἀρσενωκεῖται M // 41 φιλόαργοι Ιμ // 42 ἐκδεχόμενοι SAIM:ἀπεκδεχόμενοι Pρα:ἐκδεχόμενοι μ οἶπέ μοι μ // 43 ἤρπασαν SPρα // 44 ἐθησαύρισαν I:ἐθησαύρησαν a οὕτως Pρα // 45 μνημείους A: μνήμασιν M // 45-46 καὶ μύρα... ζῶσι om. μ // 46 καὶ θαύματα...ζῶσι om. A

Μὴ ἄρα ψευδῆ εἰσὶ τὰ λεγόμενα; Μὴ οὐκ ἔχει οὕτως; Ναί, ὡς
ἀληθῶς. Διὰ τοῦτο, παρακαλῶ, φύγωμεν καὶ ἡμεῖς τὴν ἁμαρτίαν τὴν
50 χωρίζουσαν ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ. Φύγωμεν τὰ ἔργα τοῦ διαβόλου,
ἅπερ αὐτὸς ποιεῖ εἰς ἀπώλειαν ἡμῶν. Πικρὸς ὁ διάβολος, πικρὰ καὶ
ἡ ἁμαρτία· ἀλλ' ἐνοχλεῖ σε ἢ ἐπιθυμία; Ἴδού, "τίμιος ὁ γάμος" καὶ
"παρὰ Κυρίου ἀρμόζεται ἡ γυνή". Νήψωμεν οὖν, παρακαλῶ, ὡς ἔτι
55 καιρὸν ἔχωμεν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, μήπως ἀπελθόντες ἐκεῖ
εὐρεθῶμεν κατάκριτοι καὶ βδελυκτοὶ τῷ βασιλεῖ τῶν αἰώνων, ὅτι ὁ
κόσμος οὗτος σκιά ἐστὶ καὶ ὡσπερ τις κοιμηθῆ καὶ θεάσεται ὄναρ
καὶ ἐξυπνήσας ἀπολέσει αὐτό, οὕτως καὶ ἡμᾶς φανήσεται ὁ κόσμος
οὗτος καὶ ὅλος ὁ χρόνος τῆς ζωῆς ἡμῶν· καὶ "τί γὰρ ὠφελήσει
60 ἄνθρωπον, ἐὰν κερδήσῃ τὸν κόσμον ὅλον καὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ
ζημιωθῆ ἢ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ;" Οὐκ
ἄξιός ἐστιν ὁ κόσμος περὶ μίαν ψυχὴν ἀνθρώπου.

52 τίμιος ὁ γάμος : Hebr. 13,4 // 53 παρὰ Κυρίου... γυνή; Prov. 19, 14 // 55-56 ὁ κόσμος οὗτος σκιά ἐστὶ : 1 Par. 29, 15; Ioann. Chrys. Epistolae (PG 52, 627); Ioann. Chrys. In Acta Apostolorum 3 (PG 60,52); Ioann. Chrys. In epist. 1 ad Cor. 11 (PG 61, 89); Ioann. Chrys. In epist. 1 ad Thessalon. 11 (PG 62, 466); Ioann. Chrys. In Psalmum 118 (PG 55, 676); Ioann. Chrys. In catechumenos (PG 60,740) // 58-60 τί γὰρ...αὐτοῦ : Matth. 16, 26.

A ΣμΡρα MI

48 ὡς om. AΡρα // 51 ἀπώλειαν Ia:ἀπόλιαν M:ἀπώλιαν μ // 52 ἐνοχλήσαι PpIMSaμ // 53 Σπουδάσωμεν A // 53-54 ὅτι καιρὸν I:ὅτι κερδὸν M: ὡς ἔτι καιρὸν A: ὡς ὅτι καιρὸν ΣμΡρα:ὡς ἔτι καιρὸν scripsi // 54 ἐν...τούτῳ om. A // 56 κοιμηθῆ μ θεάσητε Ppμ // 57 ἀπολέσει A:ἀπολέσι M:ἀπολέση om. Σμ:ἀπώλεσεν a οὕτως καὶ...κόσμος om. μ // 58-61 καὶ τί γὰρ...ἀνθρώπου om. a // 58 ὠφελήσει I:ὠφελήση M:ὠφελείσει μ // 59 ἄνθρωπος A κερδίσει I:κερδήσει μ // 59-60 καὶ ζημιωθῆ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ Pp:καὶ ζημιωθῆ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ SIμ:καὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῆ M : καὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθεῖ A // 60 ἀντάλλαγμα IMμ

Βασιλεὺς ὑπάρχεις τοῦ κόσμου ὅλου. Ἐχάρης, ἐδοξάσθης, ἀνέβης,
ὑπερήρθης. Τί μετὰ ταῦτα; Θάνατος· μία νύξ, εἷς πυρετὸς καὶ τῷ
θανάτῳ ἀπέρχεσαι καὶ πορεύεσαι τὴν μόνην ὁδὸν καὶ
65 ἀνεπίστρεφον, ὑπὸ μηδενὸς βοηθούμενος ἐκεῖ· οὐ πατήρ, οὐ μήτηρ,
οὐκ ἀδελφός, οὐ συγγενής, οὐ φίλος, οὐ πλοῦτος, οὐδὲ δόξα, ἀλλὰ
μόνον τὰ ἔργα σου ἢ εἰς αἰσχύνην ἢ εἰς ἀγαθόν. Βλέπε ποῦ εἰσι τὰ
ἔτη ἅπερ ἔζησας, τί γεγόνασιν. Μὴ φαίνωνταί σοι ἄρτι εἰς ἡδονὴν
καὶ ἀπόλαυσιν; Οὐδαμῶς. Παρῆλθον γὰρ καὶ ἀπώλοντο. Τὰ ἔτη γὰρ
70 παρῆλθον καὶ τὰ ἔργα ἅπερ ἐπράξαμεν κείνται ἐτοιμασμένα καὶ τὴν
ὥραν τοῦ θανάτου ἐκδέχονται. Τί γὰρ οἶδας, ἄνθρωπε, ἐὰν τῷ πρῶτῳ
ἀποσταλῆ ἄγγελος ἀπὸ Θεοῦ λαβεῖν τὴν ψυχὴν σου ἀπὸ σοῦ ἢ
ἐσπέρας τελευτήσης ἢ καὶ αἰφνιδίως ἀναρπασθῆς;

62-73 Βασιλεὺς... ἀναρπασθῆς; Ioann. Chrys. De poenitentia (PG 60,701); Bas. Consolatio ad aegrotum (PG 31, 1720).

A ΣμΡρα MI

62-73 Βασιλεὺς... ἀναρπασθῆς om. a // 62 ἐχάρης μ // 63 πυρετὸς I:ὑπερετῶς M:πειρετὸς μ // 64 ἀνέρχεται Ρρ:ἀπέρχεται Σμ πορεύεσαι Ρρ:πορεύεσε I:πορέβεισαι M:πορεῦσαι μ // 65 ἀνεπίστρεφον ΑΣμ ὑπ' οὐδενὸς ΡρS:ὑποδενὸς μ οὔτε πατήρ ΑΡρμ:οὔπερ πατήρ I // 66 συγκινεῖς Α:σιγγενεῖς I εἰ μὴ Α // 67 μόνα ΡρSμ // 68 φαίνονται σοι SAPρIμ:φένονται σοι M ἄρτοι μ // 69 ἀπώλονται Α:ἀπόλοντω M // 70 ἡτοιμασμένα Ρρ // 71 τῷ πρῶτῳ M // 72 ἀποσταλεῖ SPρ // 73 τελευτήσεις SAμ ἐφνηδίως AI:ἐφνηδίως SM:ἐφνιδίως μ ἀναρπασθεῖς AI

75 Διὰ τοῦτο παρακαλῶ τὴν ὑμετέραν ἀγάπην, φεύγωμεν τὰ ἐπιτηδεύματα τοῦ διαβόλου, ὅτι μέχρις ἢ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, κύριος εἶ τοῦ σοῦ θελήματος· θέλεις Θεῷ δουλεύειν, θέλεις ταῖς ἐπιθυμίαις τοῦ δαίμονος. Ἐπὶ δὲ τελευτήσης, οὐδὲν ἔχεις θέλημα. Ταπεινοῦται γὰρ ἡ ψυχὴ τότε χωρισθεῖσα ἀπὸ τοῦ σώματος καὶ τὸ σῶμα καλλωπισθὲν φθείρεται καὶ διαλύεται κατὰ τὴν κοινὴν
80 ἀκολουθίαν τῆς φύσεως· καὶ τότε οὐκ εἶ κύριος τοῦ σοῦ θελήματος, ἀλλὰ κατάδικος φυλασσόμενος ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ τοῦ Ἰδοῦ, ἵνα ὅταν ἔλθῃ ὁ βασιλεὺς καὶ κριτὴς, ἀνακρίνη σε καὶ μάθῃ τὰ κατὰ σέ, ἀπολάβῃς τὴν ἀπόφασιν τὴν τέλος οὐκ ἔχουσαν, ἢ τῆς κολάσεως ἢ τῆς βασιλείας αὐτοῦ.

77-84 Ἐπὶ δὲ... αὐτοῦ: Ioann. Chrys. De poenitentia (PG 60,701); Ioann. Chrys. Ad populum Antiochenum 12 (PG 49, 134).

A ΣμΡρα MI

74-82 Διὰ τοῦτο...βασιλεὺς om. a // 74 ἡμετέραν SAΙμ φύγωμεν A:φεύγωμεν IM // 75 ἢν A:ἦσε Pr:εἶ I:οἱ Σμ // 76 σοῦ om. μ θέλοις μ θέλης ταῖς ἐπιθυμίαις μ // 77 ὅταν Pr τελευτήσεις SΙμ // 78 χωρισθῆσα I:χωρισθῆσα M ἀπὸ om. A // 79 καλλωπισθὲν Pr:καλοπησθαῖν M:τὸ καλὸν πισθὲν μ ἀκολουθείαν AM // 80 οὐκ ἦν κύριος τοῦ σώματος καὶ τοῦ σοῦ θελήματος Pr:οὐκ εἶν κύριος τοῦ σοῦ θελήματος I:οὐκ ἦν κύριος τοῦ σοῦ θελήματος SMμ // 81 δεσμοτηρίῳ SA // 82 ἀνακρίνησαι A:ἀνακρίναι Pr ἀνακρίνεισαι Iμ:ἀνακρίνησαι M:ἀνακρίνει σε S // 83 ἀπολάβῃς Aμ:ἀπολαμβάνεις S τὴν ἀπόφασιν I τὴν οὐκ ἔχουσα τέλος S

85 Φεύγωμεν, τοίνυν, παρακαλῶ τὴν ἐργασίαν τοῦ διαβόλου μετὰ
 σπουδῆς. Οὐδὲν ἔχομεν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, "οὐδὲν προσενέγκαμεν,
 ἀλλ' οὐδ' ἐξενεγκεῖν τι δυνάμεθα". Γυμνοὶ ἐγεννήθημεν, γυμνοὶ
 90 πάλιν ἐξερχόμεθα, οὐδὲν φέροντες ἐκ τοῦ κόσμου τούτου πρὸς τὸν
 κριτὴν, εἰ μὴ τὴν προαίρεσιν μόνην. Ἄνω λοιπὸν βλέπωμεν, πρὸς
 τὸν οἶκον τὸν πατρικὸν καὶ τὸν ἴδιον, καὶ ἀναλογιζώμεθα
 καθ' ἐκάστην τὴν κρίσιν τὴν μέλλουσαν. Τί γὰρ πλέον βλέπομεν ἐν
 τῷ παρόντι βίῳ, εἰ μὴ χειμῶνα καὶ θέρους; Ἄλλοι γίνονται καὶ ἕτεροι
 95 ἀποθνήσκουσιν· ἄλλοι ἐν χαρᾷ καὶ ἕτεροι ἐν λύπῃ· ἄλλοι πεινώσι
 καὶ ἕτεροι χορταίνουσι· ἄλλοι ὀγκοῦνται τῷ πλούτῳ καὶ ἄλλοι
 ταπεινοῦνται τῇ πενίᾳ καὶ τῇ νόσῳ. Τοιαῦτα τὰ ἀνθρώπινα πάντα
 καὶ τοῦ κόσμου τούτου τὰ ἔργα ἀσύστατα καὶ ἀβέβαια καὶ ψευδῆ.
 Διὰ τοῦτο μερμυνήσωμεν περὶ τῆς ψυχῆς ἡμῶν καὶ περὶ τοῦ
 μέλλοντος αἰῶνος, ἕως καιρὸν ἔχομεν, ἕως τὴν ζωὴν αὐτὴν ζῶμεν
 100 τὴν πρόσκαιρον. Μᾶλλον δὲ ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ τῆς ἀγίας νηστείας
 σπουδάσωμεν περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, μήποτε καταδικασθῶμεν ἐν
 τῷ Ἄδῃ. Νηστεύσωμεν μὴ σωματικῶς, ἀλλὰ ψυχικῶς.

86-87 οὐδὲν...δυνάμεθα: 1 Tim. 6, 6 // 87-89 Γυμνοὶ... μόνην: Bas. Consolatio ad aegrotum (PG 31, 1720); Ioann. Chrys. In epistulam ad Hebraeos 1 (PG 63, 25); Ioann. Chrys. De poenitentia (PG 60,687) // 89-95 Ἄνω λοιπὸν...νόσῳ: Ioann. Chrys. In Matthaum 31 (PG 57, 376) // 95-97 Τοιαῦτα...ψευδῆ: Bas. Consolatio ad aegrotum (PG 31, 1713); Ioann. Chrys. De patientia (PG 60,729) // 97-99 Διὰ τοῦτο... πρόσκαιρον: Greg.Nyss. PG 5, 191; Ioann. Chrys. PG 53, 49 // 101 Νηστεύσωμεν...ψυχικῶς: Ioann. Chrys. In filium viduae (PG 61, 790); Ioann. Chrys. Ad populum Antiochenum 3 (PG 49, 53); Bas. De jejunio 2 (PG 31, 196); Bas. Comment. in Isaiam prophetam cap. 1 (PG 30, 180); Athan. PG 29, 6-7; Ἰδιόμελον Ἀποστίχων εἰς τὸν ὄρθρον τῆς Τετάρτης Τυρινῆς ἡχ. α' (ἐντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 97); Ἰδιόμελον Ἀποστίχων εἰς τὸν ἑσπερινὸν τῆς Δευτέρας Α' ἑβδομάδος τῶν Νηστειῶν ἡχ. γ' (ἐντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 190); Εὐχὴ Λειτουργίας Προηγιασμένων (Τερατικὸν ΑΔ, σ.157).

A ΣμΡρα MI

85 οὖν A τὰς παγίδας Pp // 86 ἔχομεν ASPpIMαμ προσενέγκαμεν SAἰμ:προσενέγγαμεν M:προσενέγκωμεν Ppa // 87 ἐξενεγκεῖν δυνάμεθα SAμα:ἐξενεγγεῖν δυνάμεθα M γυμνῆ M:γυμνὸς μ ἐγεννήθημεν SAM // 88 ἐξερχόμεθα SA // 89 τὴν προαίρεσιν μόνην καὶ τὰ ἀγαθὰ καμώματα Pp:τὴν προέρασιν μόνην M:τὴν προαίρεσιν μόνω S βλέπωμεν A:βλέπομεν M // 91 βλέπωμεν Sἰμ // 92 χειμῶν Ppa:χιμῶνα M γεννῶνται IPp: γενῶνται SAμα:γύνονται M // 93 ἀποθνήσκωμεν A ἄλλοι ἐν θλίψει A // 94 ἄλλοι A χορταίνονται μ // 95 πενεία I:παινεῖα M:παινία S:πεινεῖα μ // 98 ἔχομεν Ppa // 99 τὴν πρόσκαιρον om. A:τὴν πρόσκαιρον M τῆς ἀγίας om. M // 100 καταδικασθῶμεν A // 101 πνευματικῶς A

Εἰπέ μοι τί συνήγαγες, ἀγαπητέ, ἀπὸ τῆς νηστείας καὶ τί
ὠφελήθης νηστεύων καὶ τί ἐκέρδησας ἀπ' αὐτῆς ταῖς προλαβούσαις
ἡμέραις, ἐπεὶ καὶ ὁ γεωργὸς διὰ τοῦτο σπεῖρει, ἵνα θερίσῃ, καὶ ὁ
105 ἔμπορος διὰ τοῦτο ποιεῖ τὰς ἐμπορίας, ἵνα χρήματα συνάξῃ, καὶ ὁ
κυβερνήτης πολλὰ πελάγη περᾶ, ἵνα τὸ σκάφος φορτίον ἐμπλήσῃ.
Οὕτω καὶ σὺ ποιήσον. Νηστεύεις; Κέρδησον τίποτας ἀπὸ τῆς
νηστείας.

Μή μοι εἶπῃς "τόσας ἡμέρας ἐνήστευσα, τὸ καὶ τὸ οὐκ ἔφαγον,
110 ἀναλουσίαν ὑπέμεινα", ἀλλὰ δεῖξόν μοι εἰ ἀμαρτωλὸς ὢν ἐγίνου
δίκαιος, εἰ θυμώδης ὢν ἐγίνου πραύς, εἰ κακὸς ὢν ἐγίνου
φιλόανθρωπος, εἰ μέθυσος ὢν ἐγίνου σώφρων, εἰ φθόνον ἔχων ἢ
μίσος, μετέβαλες αὐτὸ εἰς ἀγάπην, εἰ ἄσπλαγχνος ὢν ἐγίνου ἐλεήμων
ἢ ἔκλαυσας, ἐδάκρυσας τὰς ἀμαρτίας σου ἢ ἐξομολογήθῃς αὐτὰς ἢ
115 προσευχὰς ἐπιτελεῖς ἢ τὴν ἐκκλησίαν ἠγάπησας ἢ λειτουργίας
ἐτέλεσας, ἵνα κέρδος λάβῃς διὰ τῆς νηστείας.

Τί γὰρ ὠφελήσῃ, ἐὰν τὴν δέσποιναν τὴν ψυχὴν σου πορνεύῃς καὶ
τὸ σῶμα μαστίξης διὰ τῆς νηστείας; εἰ τὴν ψυχὴν σου παρασύρεις ἐν
τῷ κακῷ, τί τὸ σῶμα σου τήκει; Ταῦτα λέγω οὐχ ὑμῶν κατηγορῶν
120 ἀλλὰ τοὺς ῥαθύμους λέγω ὅτι τὴν νηστείαν εἰς κέρδος μεταβάλλωμεν
καὶ τὸν νοῦν μετὰ τῆς συνειδήσεως ἐκκαθάρωμεν.

104-106 ἐπεὶ καὶ ὁ γεωργὸς...ἐμπλήσῃ: Ioann. Chrys. In Joannem 1 (PG 59, 28) // 107-121 Νηστεύεις...
ἐκκαθάρωμεν: Ioann. Chrys. In filium viduae (PG 61, 790); Ioann. Chrys. Ad populum Antiochenum 3 (PG
49, 53); Bas. De jejuniō 2 (PG 31, 196); Bas. Comment. in Isaiaem prophetam cap. 1 (PG 30, 180); Athan. PG
29, 6-7; Nect. CP De festo S. Theodori (PG 39, 1833); Ἰδιόμελον Ἀποστίχων εἰς τὸν ὄρθρον τῆς Τετάρτης
Τυρινῆς ἡχ. α' (ἐντυπον Τριῳδίου ΑΔ, σ. 97); Ἰδιόμελον Ἀποστίχων εἰς τὸν ἑσπερινὸν τῆς Δευτέρας Α'
ἑβδομάδος τῶν Νηστειῶν ἡχ. γ' (ἐντυπον Τριῳδίου ΑΔ, σ. 190); Εὐχὴ Λειτουργίας Προηγιασμένων
(Ἱερατικὸν ΑΔ, σ.157).

A ΣμPpa MI

104 γεωργῶς μ σπεῖρει I:σπῆρι M:σπεῖρι μ θερήσει AμI:θερίσει Sa // 105 ἐμπορείας ISμ συναγάγει
A:συνάξει SIαμ // 106 πελάγει SIMαμ περᾶ S φορτίων I ἐμπλήσει SAIαμ:ἐμπλήσι M // 107 κέρδισον
IMμ τι Ppa // 107-108 διὰ τῆς νηστείας A // 109 καὶ οὐκ ἔφαγον οὐκ ἔπιον Ppa // 110 ἢ SAMμ: εἶ Ppa
γίνου Ppa:ἐγίνου SIμ:ἐγίνου M:ἐγένου A // 111 γίνου Ppa:ἐγίνου ΣμI:ἐγίνου M:ἐγένου A πραεῖς AIMA
γίνου Pp: ἐγίνου ΣαμI: ἐγείνου M: ἐγένου A // 112 μέθυσος IM ἐγίνου SIα:ἐγείνου M φιλοσόφρονος
A:σώφρονος Ppa:σώφρων I:σώφρον Mμ // 112-113 εἰ φθόνον καὶ μίσος Ppμ:ἢ φθόνον καὶ μίσος a ἔχῃς
Pp:ἔχεις a:ἡχῃς A:εἶχῃς SMμ // 113 αὐτὸ SI εἰ ἄσπλαγχνος...ἐλεήμων om.A: γενοῦ Pp: ἐγίνου SIMμ // 114
ἐδάκρυσας om.Ppaμ ἐξομολογήθῃς ταῖς ἀμαρτίαις σου ἢ πτωχὸν ἔθρεψας ἢ γυμνὸν ἤντησας A:
ἐξομολογήθῃς αὐτὰς ἢ πτωχὸν ἔθρεψας ἢ γυμνὸν περιέβαλες ἱμάτιον Ppa:ἢ ἐξομολογήθῃς αὐτὰς ἢ πτωχὸν
ἔθρεψας ἢ γυμνὸν ἤντησας μ // 115-116 λειτουργίας ἐποίησας Pp // 116 ἵνα τέλος τὸ κέρδος I // 117 Τί γὰρ
ὠφελήσῃ...νηστείας om.PpIMSa per homoeoteleuton // 118 παρασύρης SPp:παρασήρις M:σύρεις a // 119
τήκῃς PpM:τίκεις IS:τίτεις a:πίσεις μ λέγων PpMS κατηγορῶ IS // 120 διὰ τοὺς ραθύμους SPpaμ:τοὺς
ραθύμους I:τοὺς ραθήμους M μεταβάλλωμεν ASPpIMαμ // 121 συνειδήσεως IM

Μέγας γὰρ κριτῆς, ἀδελφοί μου, τὸ συνειδὸς τοῦ ἀνθρώπου καί, ἵνα ἰδῆτε ὅτι, ἐὰν ἡ συνείδησις ἡμῶν ἔλεγχεν ἡμᾶς, οὐκ ἂν ἐκρινόμεθα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ· γράφει γὰρ ὁ ἅγιος Δωρόθεος περὶ τῆς
 125 αὐτῆς συνειδήσεως "Ὅτε δὲ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, ἐνέσπειρεν ἐν αὐτῷ θεῖον τίποτε, ὥσπερ λογισμὸν τινα θερμότατον καὶ φωτεινὸν σπινθῆρα, λέγω, τὴν συνείδησιν. Τί γὰρ ποιεῖ ἡ συνείδησις τοῦ ἀνθρώπου; Φωτίζει τὸν νοῦν, δεικνύει τούτου τὸ καλὸν ἀπὸ τὸ κακόν, ὃ ἐστὶ φυσικὸς νόμος καὶ διὰ τούτου τοῦ
 130 συνειδότος πάντες οἱ ἅγιοι εὐηρέστησαν τῷ Θεῷ. Ἐδουλεύσαντός σου ταύτην οὖν τὴν συνείδησιν, χώννυται καὶ καταπατεῖται ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων διὰ τὴν λύσσαν καὶ τὴν ἀγάπην τῆς ἁμαρτίας. Ὅταν γὰρ ἡ συνείδησις ἡμῶν λέγῃ "Ποίει τόδε τὸ καλόν" καὶ σὺ οὐ ποιῆς, ἀλλὰ καταπατῆς αὐτὴν διὰ τῶν ἐναντίων, τότε χαίρεται ὁ διάβολος
 135 καὶ πάσχει τοῦ ἀπολέσαι σε".

122-135 Μέγας... ἀπολέσαι σε: Doroth. De conscientia (SC 92, 208); Ioann. Chrys. Ad populum Antiochenum 12 (PG 49, 131); Ioann. Chrys. Expositiones in Psalmos (PG 55, 482).

A ΣμPpa MI

122 συνειδὸς Aμ:συνηδὸς IM:συνειδὸς a // 123 ἰδεῖτε Aa:ἰδεῖται I:ἠδῆται M:εἰδεῖτε S:εἰδῆτε μ συνήδησις Iμ:συνήδησις M ἔλεγχεν A // 123-124 οὐκ ἂν...Θεοῦ om. A // 124 γράφη AIMSαμ // 125 συνειδήσεως IMμ // 126 αὐτὸν AM τι A // 127 φωτινὸν μI:φωτηγῶν M:φοβερόν a σπινθῆραν PpμαI:σπηνθήραν M συνήδησιν Iμ:συνήδησιν M // 128 συνήδησις Iμ:συνήδησις M τῷ ἀνθρώπῳ AIPpM // 129 τοῦ κακοῦ A // 130 συνειδότος Iμ:συνιδώτως M:συνοιδότος S:συνειδότως a // 130-131 Ἐδουλεύσαντός σου om.APpαμ: Ἐδουλεύσαντός σου I:Ἐδουλεύσαντά σου M // 131 συνήδειςιν A:συνήδησιν M:συνήδησιν μ χώνει A:χώνηται Ppa:χώνητε IMSμ καταπατεῖτε Σμ // 132 τοῦ ἀνθρώπου A λύσσαν IMSαμ // 133 συνήδησις Iμ:συνήδησις M λέγει PpIMαμ Ποίησον τῷ δεσπότη τῷδε καλῶ SPpμα:Ποίη τῷδε τὸ καλὸν I: Ποίω τῷδε τῷ καλῷ M ποιεῖς IAPpα // 134 καταπατεῖς SAIAμ // 134-135 διὰ τῶν ἐναντίων...ἀπολέσαι σε om. A: τότε...ἀπολέσαι σε om. SPpαμ: ἀπωλέσεσαι I:ἀπολέσε M

"Διὰ τοῦτο ἔλεγεν ὁ Κύριος εἰς τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον· "Ἴσθι εὐνοῶν
 τῷ ἀντιδίκῳ σου". Ἀγάπην, λέγει, "ἕως οὗ ἐν τῇ ὁδῷ ἢ μετ' αὐτοῦ,
 μήποτε παραδῶ σε τῷ κριτῇ καὶ ὁ κριτῆς τοῖς ὑπηρέταις καὶ βάλωσί
 σε εἰς τὴν φυλακὴν. Ἀμήν, λέγω σοι· οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν, ἕως οὗ
 140 ἀποδῶς τὸν ἔσχατον κοδράντην". Εἶδες πῶς καλεῖ ὁ Κύριος
 ἀντίδικον τὴν συνείδησιν, διότι ἀντίκειται πάντοτε τῷ θελήματι
 ἡμῶν τῷ κακῷ; Τινὲς πάλιν νομίζουσιν ἀντίδικον τὸν διάβολον,
 ὁδὸν δὲ τὸν βίον τοῦτον. Παραίνει δὲ τὸν Κύριον ἕως οὗ ἢ ἐν τῷ βίῳ
 145 τοῦτω. Διαλύθητι πρὸς τὸν διάβολον, ἵνα μὴ ἔχη ὕστερον ἐλέγχειν
 σε περὶ ἁμαρτίας, ὡς ἔχοντά τι τῶν ἐκείνου, καὶ παραδοθῆς τῇ
 κολάσει. Ἀλλὰ ἡ συνείδησις περιπατεῖ πάντοτε μεθ' ἡμῶν. Διὰ
 τοῦτο λέγει "Παραδώσει ὑμᾶς ἡ συνείδησις τῷ κριτῇ", τοὔτέστιν τῷ
 Θεῷ, "τοῦ κατακρίναι ὑμᾶς".

136-148 Διὰ τοῦτο...ὑμᾶς: Doroth. De conscientia (SC 92, 210); Athan. Quaestiones in scripturam sacram
 (PG 28, 717); Athan. Epistula ad episcopos Aegypti et Libyae (PG 25, 540); Ioann. Dam. Epistula ad
 Theophilum imperatorem (PG 95, 356); Bas. Homilia in Psalmum 1 (PG 29, 220) (136- 140 Ἴσθι...
 κοδράντην: Matth. 5, 25- 26).

A ΣμΡρα MI

136 εὐλογῶν a: ἀγαπᾷ τῷ ἀντιδίκῳ λέγει ἴσθι ἐνωῶν μ: ἀγάπα τῷ ἀντιδίκῳ λέγει in marg. S // 137 τὸν
 ἀντιδικόν σου A Ἀγάπην λέγει om. APra // 138 ταῖς ὑπηρέταις ASPpIμα:ταῖς ἠπηρέταις M βάλουσι
 IM:βάλλωσι a // 140 ἀποδὸς PpM:ἀποδῶ S καὶ τὸν ἔσχατον κοδράντην I:τὸ ἔσχατον κοδράτην Sam: τὴν
 ἐσχάτην κοδράτην M Ἴδες SIMμ // 141 συνήδησιν IMμα // 142 τὸ κακὸν PpIαμ:τῷ κακὸν SM: τῷ κακῷ
 καὶ ὁδὸς ἐστὶν ὁ κόσμος οὗτος, ὡς φησὶ ὁ μέγας Βασίλειος καὶ A // 142-146 Τινὲς...συνείδησις om. A // 143
 εἶδὸν μ παρακάλει in marg. S:ἕως σου παρακάλει ἢ I:ἕως ου παρακαλῆ εἶ M: ἕως οὗ εἶ Pραμ // 143-144
 πιρένη, παρακαλοῖ, διαλύθητι, χώρισον παραίνει δὲ τὸν Κύριον ἕως... μ // 144 τοῦτο Pp:τοῦτον M ἔχειν
 Pρα:ἔχεις μ ἐλέγχει S:ἐλέγχι M // 145 ἔχοντος SPραμ παραδοθεὶς Pp:παραδοθεὶς a:παραδοθῆς μ // 145-
 146 τῇ λάσει μ // 146 συνήδησις I:συνήδισις M // 147 ἡμᾶς AIPpMμ συνήδεις A:συνήδεις IM // 148
 ἡμᾶς AIPpMSαμ

150 Καὶ ἄκουσον τοῦ συνειδότος τὴν εὐλάβειαν καὶ τὴν ἐπιστροφὴν,
 ἐκ τῆς θείας Γραφῆς παράδειγμα ξένον καὶ φοβερόν καὶ θαυμαστόν·
 Ἄδελφός τις ἐπολεμήθη ὑπὸ τοῦ δαίμονος τῆς πορνείας. Συνέβη γὰρ
 διαβαίνειν αὐτὸν εἰς Αἴγυπτον καὶ βλέπει τινὰ γυναῖκα εὐειδῆ καὶ
 ὠραίαν, ἣτις ἦν θυγάτηρ ἱερέως τινὸς τῶν Ἑλλήνων, καὶ ἐτρώθη εἰς
 155 τὴν θυγατέρα σου εἰς γυναῖκα". Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ· "Οὐ
 δύναμαί σοι δοῦναι αὐτήν, εἰ μὴ πρότερον μάθω ἀπὸ τοῦ θεοῦ μου"
 καὶ πορευθεὶς πρὸς τὸν θεὸν αὐτοῦ ὁ ἱερεὺς, τὸν δαίμονα, ἠρώτησεν
 αὐτὸν λέγων· "Ἴδού, τίς μοναχὸς ἦλθε θέλων τὴν θυγατέρα μου εἰς
 160 γυναῖκα. Θέλεις δώσω ταύτην αὐτῷ;" καὶ ἀπεκρίθη ὁ δαίμων·
 "Ἐρώτησον αὐτὸν πρῶτον ἐὰν ἀρνήται τὸν Θεὸν αὐτοῦ καὶ τὸ
 βάπτισμα αὐτοῦ καὶ τὸ ἐπάγγελμα τῆς μοναχικῆς". Ἐπανελθὼν οὖν
 πρὸς τὸν ἀδελφὸν ὁ ἱερεὺς τῶν δαιμόνων εἶπεν αὐτῷ· "Ἐὰν ἀρνήσαι
 τὸν Θεόν σου καὶ τὸ βάπτισμά του καὶ τὴν μοναχικὴν σου δίαιταν,
 165 δίδω σοι αὐτήν". Ὁ δὲ συνέθετο τοῦτο ποιῆσαι καὶ εὐθέως εἶδε
 περιστερὰν ἐξελθοῦσαν ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ καὶ ἀναπτᾶσαν εἰς
 τὸν οὐρανόν.

149-166 Ἄδελφός τις... οὐρανόν: Arophth. Patr. PG 65, 190.

A ΣμΡρα ΜΙ

149 τοῦ συνηδῶς μ // 150 παράδειγμα ὑποδείξω ὑμῖν θαυμάσιον A καὶ φοβερόν om. PpSam // 152
 διαβαίνει A: διαβένει μ εἰς τὴν Ἑγυπτον A βλέπων Pp εὐειδῆ ASIPpMa: ἐβηδῆ μ (ἔμορφον in marg. S)
 // 153 ἣτις om. Ppa // 153-154 δι' αὐτήν ὑπὸ τῆς ἀγάπης A // 155-166 Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς... οὐρανόν om. A //
 156 αὐτῆ Pp // 159 θέλης SIM // 160 ἐρώτησον SIM: ἐρώτησεν μ αὐτῷ SPpam ἀρνεῖτε Ppa: ἀρνεῖται ISμ
 // 161 βάπτισμα M ἐπάγγελμα M μοναχικῆς πολιτείας I: μοναχικοῖς Σμ // 162 εἰδόντων I: Ἑλλήνων a // 163-
 164 μοναδική σου, καὶ τότε δίδωσιν αὐτήν Ppa: καὶ τὴν μοναχικὴν σου διέταν IM: καὶ τὴν μοναχικὴν σου
 διέταν S: καὶ τὴν μοναχικὴν σου διώταν δίδωσιν αὐτήν μ συνέθετο I: συνέχετο M // 164 ποιήσαι I
 εἶδον Pp

Ἀπήλθεν οὖν ὁ ἱερεὺς καὶ εἶπε πρὸς τὸν δαίμονα· "Ἴδού, συνέθετό
μοι καὶ τὰ τρία ποιῆσαι". Τότε λέγει ὁ δαίμων· "Μὴ δὸς αὐτὴν αὐτῷ
εἰς γυναῖκα. Ὁ γὰρ Θεὸς αὐτοῦ οὐκ ἀπέστη ἀπ' αὐτοῦ, ἀλλὰ βοηθεῖ
170 αὐτῷ". Ἐλθὼν οὖν πάλιν ὁ παμμίαρος ἱερεὺς εἶπε τῷ ἀδελφῷ· "Οὐ
δύναμαί σοι δοῦναι αὐτήν. Ὁ γὰρ Θεός σου βοηθεῖ σοι καὶ μετὰ σοῦ
ἐστίν". Ἀκούσας δὲ ὁ ἀδελφὸς κατενύγη ὑπὸ τῆς συνειδήσεως αὐτοῦ
καὶ εἶπε πρὸς ἑαυτόν· "Εἰ τοσοῦτων ἀγαθῶν ἀξιωθεὶς παρὰ τοῦ
175 Θεοῦ διὰ τὴν πολλὴν αὐτοῦ ἀγαθότητα καὶ ἐγὼ ὁ ἄθλιος καὶ
ταλαίπωρος διὰ μόνην ἀγάπην γυναικὸς ἡρνησάμην αὐτὸν καὶ τὸ
βάπτισμά μου καὶ τὸ καλογερικόν μου καὶ πάλιν αὐτὸς βοηθεῖ μοι
καὶ οὐκ ἀπέστη ἀπ' ἐμοῦ, προσδράμω πάλιν πρὸς αὐτόν, θαρρῶν
εἰς τὴν ἄπειρον αὐτοῦ ἀγαθότητα καὶ εὐσπλαγχνίαν".

167-178 Ἀπήλθεν... εὐσπλαγχνίαν : Aporhth. Patr. PG 65, 190.

A ΣμPpa MI

167-170 Ἀπήλθεν...αὐτῷ om. A // 170 παμμίαρος AIM // 171 βοηθήσει Ppa: βοηθή σου I:βοηθεῖ σου M:βοηθῆ
σοι μ // 172 κατενύγει Ppa:κατενύγυ M:κατενῆγη μ συνειδήσεως IM // 173 τοσοῦτον PpIMαμ ἀγαθὸν
Iαμ // 176 τὴν μοναχικὴν μου Ppa:τὸ καλογερικῶν μου M βοηθεῖ μου Ppa:βοηθῆ μοι IMμ // 177 θαρρῶν
SAμ:θαρρὸν I:θαρὸν M // 178 ἀγαθότητα καὶ om. Ppa

180 Ἐξῆλθεν οὖν εἰς τὴν ἔρημον καὶ ἀπελθὼν πρὸς τινὰ γέροντα
 διηγήσατο τὸ πρᾶγμα καὶ λέγει αὐτῷ ὁ γέρον· "Κάθισον μετ' ἐμοῦ
 εἰς τὸ σπήλαιον καὶ νήστευσον τρεῖς ἑβδομάδας ζευγάρια κἀγὼ
 παρακαλῶ τὸν Θεὸν ὑπὲρ σου"· καὶ συνεπόνεσεν ὁ γέρον ὑπὲρ τοῦ
 ἀδελφοῦ καὶ ἐπαρεκάλεσε τὸν Θεὸν λέγων· "Δέομαί σου, Κύριε,
 185 εὐσπλαγχνε καὶ μακρόθυμε, χάρισαί μοι τὴν ψυχὴν ταύτην καὶ
 δέξαι αὐτοῦ τὴν μετάνοιαν καὶ τὴν ἐξομολόγησιν"· καὶ εἰσήκουσεν
 αὐτοῦ ὁ Θεὸς καὶ πληρωθείσης τῆς μιᾶς ἑβδομάδος ἔρχεται ὁ γέρον
 πρὸς τὸν ἀδελφὸν καὶ ἠρώτησεν αὐτὸν λέγων· "Ἐώρακας τίποτε;"
 Ὁ δὲ ἀπεκρίθη· "Ναί, πάτερ, ἔώρακα τὴν περιστερὰν ἄνω εἰς τὸ
 ὕψος τοῦ οὐρανοῦ πετομένην κατέναντι τῆς κεφαλῆς μου"· καὶ εἶπεν
 190 αὐτῷ ὁ γέρον· "Πρόσεχε, ἀδελφέ μου, παρακάλεσον τὸν Θεὸν
 ἐκτενωῶς μετὰ τῆς συνειδήσεως"· καὶ ταῦτα εἰπὼν ἀπῆλθε πάλιν ὁ
 γέρον εἰς τὴν προσευχὴν.

179-192 Ἐξῆλθεν... προσευχὴν : Arophth. Patr. PG 65, 190.

A ΣμPpa MI

179 κατελθὼν Ppa τινὰν γέρον Σαμ // 180 διηγήσατο...γέρον om. I per homoeoteleuton κάθισον ΣΑΙΜμα
 // 181 ἐν τῷ σπηλαίῳ Ppa // 183 παρεκάλεσε A // 186 πληρωθήσεις ΣΑΙ:πληρωθήσης M // 187 ἔρχετε A
 ἐρώτησεν SPpμ1a:ἐρώτη M // 189 πετομένην ΣμΙΜα // 190 Πρόσεχαι I μου om.Ppam // 191 παρακάλεσαι
 A:παρακάλεσων M τῆς σῆς συνειδήσεως Ppa // 192 εἰς τὴν προσευχὴν om. I

Ἦλθεν ἡ δευτέρα ἑβδομάς καὶ παραγίνεται πάλιν ὁ γέρον πρὸς
τὸν ἀδελφὸν καὶ ἐπηρώτησεν αὐτὸν λέγων· "Ἐώρακας τίποτε;" Ὁ δὲ
195 ἔφη· "Εἶδον, πάτερ μου, τὴν περιστερὰν ἐλθοῦσαν ἐγγὺς τῆς κεφαλῆς
μου". Ὁ δὲ γέρον ἔφη· "Νῆφε, υἱέ μου, γρηγόρει, εὐχου"· καὶ ἀπῆλθε
πάλιν ὁ γέρον εἰς τὴν προσευχὴν· καὶ τὴν τρίτην ἑβδομάδα ἐλθὼν
πάλιν ὁ γέρον λέγει πρὸς αὐτόν· "Μή τι πλέον ἑώρακας, υἱέ μου;" Ὁ
δὲ ἀπεκρίθη· "Εἶδον τὴν περιστερὰν, πάτερ μου, ὅτι ἦλθε καὶ ἔστη
200 ἐπάνω τῆς κεφαλῆς μου. Ἐξέτεινα δὲ τὴν χεῖρα μου κατασχεῖν
αὐτήν. Ἡ δὲ ἀτή της εἰσῆλθεν ἐν τῷ στόματί μου"· καὶ ἀκούσας ὁ
γέρον ἠὺχαρίστησε τὸν Θεὸν καὶ τὴν αὐτοῦ πολλὴν φιλανθρωπίαν
καὶ ἀμέτρητον εὐσπλαγχνίαν καὶ λέγει τῷ ἀδελφῷ· "Ἰδού, τέκνον,
205 ἐδέξατο ὁ Θεὸς τὴν μετάνοιάν σου. Τὸ λοιπὸν, πρόσεχε σεαυτῷ
πάντοτε".

193-205 Ἦλθεν... πάντοτε : Arophth. Patr. PG 65, 190.

A ΣμPpa MI

193 Ἦλθεν...παραγίνεται om. I παραγίνεται ΣPμρα:παραγύναται M: παρεγένετο A // 194 τίποτε, ἀδελφέ
Ppa // 196 ὁ δὲ γέρον πάλιν:"Υἱέ μου, προσεύχου καὶ γρηγόρει" Ppa:γρηγόρη IMμS // 201 ἀτί της εἰσῆλθεν
ἐν τῷ στόμα μου A:ἀτί της ἦλθεν εἰς τὸ στόματί μου SPp // 203 καὶ...εὐσπλαγχνίαν om. A ἀμέτρητον Ia //
204 σεαυτὸν SAPpμα

Εἶδετε, ἀδελφοί μου, τὸ συνειδὸς τοῦ ἀνθρώπου πῶς ἐλέγχει αὐτόν; Διὰ δὲ τὴν συνειδήσιν ἐσώθη ὁ μοναχὸς ἀπὸ τῆς ἀρνήσεως· καὶ πάλιν ἀπὸ τῆς συνειδήσεως ὁ γέρον πῶς ἐπόνεσεν αὐτόν καὶ συνέπαθε καὶ ἐνήστευσε καὶ ἐκοπίασεν ὑπὲρ τῆς συγχωρήσεως αὐτοῦ; Οὕτως συγκοπιᾶσθωμεν καὶ ἡμεῖς ὑπὲρ τῆς ψυχῆς ἡμῶν· 210 τοῦτέστιν, τὸ σῶμα νηστεύσθωμεν, ἵνα τὴν ψυχὴν ἀγιάσθωμεν. Τὸ συνειδὸς κτήσθωμεν καὶ ἡμεῖς μνημονεύοντες πάντοτε τοῦ θανάτου καὶ τῶν ἁμαρτιῶν ὧν ἐπράξαμεν καὶ πράττομεν καθ' ἑκάστην ἡμέραν· καὶ μὴ πλανᾶ ἡμᾶς ὁ κόσμος, ὅτι πρόσκαιρος ὑπάρχει καὶ 215 γέλωσ καὶ ψεύστης καὶ θανατοῖ ἡμᾶς, διότι πολλάκις ὁ Θεὸς ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἀποδίδει εἰς ὧν ἐπράξαμεν κακῶν.

210-211 Οὕτως... ἀγιάσθωμεν: Ioann. Chrys. In filium viduae (PG 61, 790); Ioann. Chrys. Ad populum Antiochenum 3 (PG 49, 53); Bas. De jejuniis 2 (PG 31, 196); Bas. Comment. in Isaiam prophetam cap. 1 (PG 30, 180); Athan. PG 29, 6-7; Ἰδιόμελον Ἀποστίχων εἰς τὸν ὄρθρον τῆς Τετάρτης Τυρινῆς ἡχ. α' (ἐντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 97); Ἰδιόμελον Ἀποστίχων εἰς τὸν ἑσπερινὸν τῆς Δευτέρας Α' ἑβδομάδος τῶν Νηστειῶν ἡχ. γ' (ἐντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 190); Εὐχὴ Λειτουργίας Προηγιασμένων (Ἱερατικὸν ΑΔ, σ.157) // 214-215 μὴ πλανᾶ...θανατοῖ ἡμᾶς: 1 Par. 29, 15; Ioann. Chrys. Epistolae (PG 52, 627); Ioann. Chrys. In Acta Apostolorum 3 (PG 60,52); Ioann. Chrys. In epist. 1 ad Cor. 11 (PG 61, 89); Ioann. Chrys. In epist. 1 ad Thessalon. 11 (PG 62, 466); Ioann. Chrys. In Psalmum 118 (PG 55, 676); Ioann. Chrys. In catechumenos (PG 60,740); Ioann. Chrys. De patientia (PG 60, 729); Bas. Consolatio ad aegrotum (PG 31, 1713) // 215-216 πολλάκις ὁ Θεὸς... κακῶν: Ioann. Chrys. De Genesim 40 (PG 53, 371).

A ΣμΡρα MI

206 Ἴδετε SPpIMαμ συνειδὸς SAa:συνηδὸς Iμ:συνηδὸς M // 207 συνήδησιν IMμ ἔσωθεν Pp // 208-209 καὶ ὁ γέρον πάλιν ἐπόνεσε τὸν μοναχὸν εἰς ἔλεγχον τῆς συνειδήσεως καὶ συνέπαθεν καὶ ἐκοπίασεν καὶ ἐνήστευσε A ὁ γέρον om. I // 210 κοπιᾶσθωμεν I // 211 τὸ σῶμα νηστεύων APpρα:τὸ σῶμα νηστεύειν S ἵνα τὴν ψυχὴν ἀγιάσῃ A Τοῦτο γὰρ τὸ A // 212 συνειδὸς κτίσθωμεν AIPpρα:συνηδὸς κτίσθωμεν μ ἀδελφοί μου A μνημονεύθωμεν Pp:μνημονεύοντες M // 213 πράττομεν A:πράττομεν M // 215 γέλωσ SAIPpPpMαμ θανατοῖ I:θανατῆ M // 215-216 Διότι...κακῶν om. ASPpρα

Καὶ θέλεις ἰδεῖν παράδειγμα ξένον καὶ φοβερόν; Διηγήσατο ὁ ἅγιος Παλλάδιος λέγων ὅτι ἀκήκοεν ὑπὸ τινος ναυκλήρου διηγουμένου περὶ τινος γυναικός. Εἶχε δὲ ἡ γυνὴ αὕτη δύο τέκνα, ἣν δὲ χήρα. Τὰ δὲ δύο τέκνα αὐτῆς, τὸ ἐν χρόνων θ' καὶ τὸ ἄλλον χρόνων ε'. Θέλει δὲ ἡ γυνὴ αὕτη λαβεῖν ἕτερον ἄνδρα καὶ ἐφόνευσε τὰ δύο αὐτῆς τέκνα. Ἦκουσεν καὶ ὁ ἄνθρωπος ὁ θέλων αὐτὴν λαβεῖν εἰς γυναῖκα πὼς ἐκείνη τὰ παιδιά ἐφόνευσε· λέγει· "Ζῆ Κύριος ὁ Θεὸς ὁ κατοικῶν ἐν οὐρανοῖς. Οὐ λαμβάνω αὐτὴν εἰς γυναῖκα". Ἐκείνη δε ἤκουσε καὶ φοβηθεῖσα ἤλθεν εἰς τὸ πλοῖον, <ἵνα> ἀποδράσῃ εἰς χώραν μακράν. Ὁ δὲ Θεὸς, ὁ δίκαιος κριτῆς, οὐκ εἶασεν αὐτὴν ζῆσαι ἐπὶ πολὺν χρόνον, ἀλλὰ τὸ πλοῖον ἐν ᾧ εἰσήλθεν ἔμεινεν ἀκίνητον ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πελάγου ἕως ἡμερῶν ἰβ'. Ἦλθε δὲ φωνὴ ἀοράτως λέγουσα ἐκ τρίτου· "Βάλετε κάτω τὴν Μαρίαν καὶ διαπλεύσατε". Ὁ δὲ ναύκληρος πάντα μαθὼν ἔρριψε τὸν κάραβον ἐν τῇ θαλάσῃ καὶ αὐτὴν ἔσω τοῦ κάραβου καὶ ὡς πέντε γύρους γυρίσασα ὁ κάραβος, ὀρθόβυθος ἀπῆλθεν ὁ κάραβος καὶ ἀπεπνίγη.

217- 233 Διηγήσατο... ἀπεπνίγη : Joannis Moschi Pratum Spirituale (PG 87, 2928- 2929).

MI

217-233 Καὶ...ἀπεπνίγη om. ΣμΑΡρα (218 Παλάδιος M // 219 διηγούμενος IM ἔχων IM // 223 ἐκείνη om. I:ἐκοίνη M // 226 ἵνα addidi ἀποδράσει I // 227 ἤασεν IM πολλῆ I:πολὴν M // 227-228 ἐν τῷ πλοίῳ ὃ εἰσήλθεν I:ἐν τῷ πλήῳ ὃ ἠσήλθεν M // 228 ἀκίνητον IM πελάγου IM // 229 κάτω I // 230 διαπλεύσατε I:διαπλεύσεται M ἔρριψεν I:ῆρριψεν M // 231 κάραβον I:κράβατον M: κάραβον PG κρᾶβάτου I:κάραβου M // 232 γυρίσασα I:γυρήσασα M κρᾶβατος I:κάραβος M ὀρθόβυθος M κρᾶβατος I:κάραβος M ἀπεπνίγει IM)

Εἶδετε, ἀδελφοί μου, πῶς καὶ ὁ Θεὸς ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἀποδίδει
235 εἰς ὧν ἐπράξαμεν κακῶν; Τὸ λοιπόν, ἀδελφοί μου, δρᾶμωμεν ἐπὶ
τοὺς πνευματικοὺς ἀγῶνας, νηστεύσωμεν, κλαύσωμεν,
ἐξομολογησώμεθα ἕως καιρὸν ἔχωμεν, ἵνα κερδήσωμεν διὰ τῶν
καλῶν ἔργων τῆς μετανοίας τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ, τὴν βασιλείαν
ἐκείνην τὴν αἰώνιον, τὸν πλοῦτον ἐκείνον τὸν ἀκατάλυτον, τὴν
240 χαράν, τὴν θλίψιν οὐκ ἔχουσιν ποτέ. Ἐλέγξει καὶ ἡμᾶς τὸ συνειδὸς
τῆς ψυχῆς. Δυνώμεθα γάρ, ἐὰν θελήσωμεν μόνον. Δρᾶμωμεν εἰς τὴν
προσευχὴν καὶ τὴν νηστείαν. Ἐὰν γὰρ ἄρνησιν Θεοῦ καὶ βαπτίσεως
ἐπέστρεψεν εἰς μετάνοιαν, πῶς καὶ ἡμᾶς οὐκ ὠφελήσει ὑπὲρ τῶν
ἀμαρτιῶν ἡμῶν, ὅταν ποιῶμεν αὐτὰ καθαρῶς καὶ εὐάρεστα τοῦ
245 Θεοῦ; Ἴης γένοιτο πάντα ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν τῆς μερίδος τῶν
σωζομένων, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ
κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

234-235 ὁ Θεὸς... κακῶν: Ioann. Chrys. De Genesim 40 (PG 53, 371) // 237-240 ἵνα κερδήσωμεν...ποτέ: Bas. De iudicio Dei (PG 31, 652); Ioann. Chrys. De patientia (PG 60, 730) // 241 Δυνάμεθα...μόνον: Is. 1, 20; Lev. 26, 3; Lev. 26, 14- 40; Ioann. Chrys. De fato et providentia 2 (PG 50, 755); Ioann. Chrys. Domine, non est in homine (PG 56, 162); Ioann. Chrys. In Joannem 1 (PG 59, 28); Ioann. Chrys. In epist. 1 ad Thessalon. 5 (PG 62, 428); Bas. Adversus Eunomium lib. 4 (PG 29, 697); Greg.Naz. Or. 14 (PG 35, 892).

A ΣμΡρα MI

234-235 Εἶδετε...ἀδελφοί μου om. ASPra // 234 Ἴδετε IM // 235 ὄν I // 239 ἀκατάλυτον I:ἀκατάλυτων M:ἀκατάλητον μ // 240 θλίψιν I:θλήψην M ἐλέγξει AM συνηδῶς Iμ:συνηδὸς M:συνειδὸς a // 241 Δυνώμεθα SAIMαμ: Δυνάμεθα Pp // 242 βαπτίσματος A:βαπτίσεως M // 244 ποιῶμεν PpIMa αὐτὴν καθαρὰν καὶ εὐάρεστον A: αὐτὰ καθαρὰς καὶ εὐάρεστα μ // 245 Εἰς Σμ // 245-246 τῆς μερίδος...σωζομένων om. A // 247 τῶν αἰώνων om. A

**Τῆ Τετάρτῃ τῆς τρίτης ἑβδομάδος
λόγος διδασκαλικὸς περὶ νηστείας**

Ἦκεν ἡμῖν σήμερον Ἰερεμίας ὁ προφήτης, ὁ τοὺς ναοὺς
 παρασκευάζων τοῦ βασιλέως τοῦ μεγάλου καὶ ἐπουρανίου καὶ
 διαλέγεται ἡμῖν λέγων "Νεώσατε ἑαυτοῖς νεώματα καὶ μὴ σπείρετε
 ἐπ' ἀκάνθαις". Ὁ προφήτης ἀδιαφόρως παιδευθεὶς παρὰ τοῦ
 5 Δεσπότη Χριστοῦ πᾶσι διαλέγεται. Ἐβλεπε γὰρ ἀπειθῆ λαὸν καὶ
 οὐκ ἠβούλετο λαλῆσαι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Ἐβλεπε δὲ τὸ γένος
 τῶν ἀνθρώπων ἐν ἀμαρτίαις συμπεφυρμένον καὶ οὐκ ἠβούλετο
 λαλεῖν λέγων "Ἄρά, φόνος καὶ κλοπὴ καὶ μοιχεῖαι εἶναι ἐπὶ τῆς γῆς
 καὶ διὰ τοῦτο ἐπέχω τὸν λόγον, ἕως αὐτοὺς ἐκκαθάρωσι".

1-9 Ἦκεν...ἐκκαθάρωσι: Ioann. Chrys. De jejunio 7 (PG 60,721) (3-4 Νεώσατε...ἀκάνθαις: Ier. 4, 3 // 7-8 οὐκ ἠβούλετο λαλεῖν: Ier. 20, 9 // 8-9 Ἄρά...γῆς: Os. 4, 2).

A ΣμΡρα MI

Tit. Τῆ Τετάρτῃ τῆς γ' ἑβδομάδος εἰς τὸν μέγαν Κανόνα A: Τῆ Τετάρτῃ τῆς γ' ἑβδομάδος λόγος διδασκαλικός, περὶ νηστείας I: Τῆ Τετάρτῃ τῆς γ' ἑβδομάδος λόγος διδασκαλικὸς περὶ τῆς νηστείας Τοῦ αὐτοῦ Pp: Τῆ Τετάρτῃ τῆς γ' ἑβδομάδος λόγος διδασκαλικός, περὶ νηστείας S: Τῆ Τετάρτῃ τῆς γ' ἑβδομάδος λόγος διδασκαλικὸς περὶ νηστείας Eὐλόγησον, δέσποτα μ: Τῆ Τετάρτῃ τῆς γ' ἑβδομάδος λόγος διδασκαλικὸς περὶ νηστείας Eὐλόγησον, πάτερ M: Τῆ Τετάρτῃ τῆς γ' ἑβδομάδος λόγος διδασκαλικὸς περὶ τῆς νηστείας Τοῦ αὐτοῦ a // 1 Ἦγκηκεν IM: Ἦκεν SΡpAαμ // 2 καὶ pr. om.Pp // 3 σπείρετε A: σπύρετε M: σπείρεται ΣμαIPp // 4 ἐπ' ἀκάνθαις MIPp διαφόρως PpAIA: διαφόρως S: διαφόρως M πεδευθῆς M // 5 ἀπειθεῖ I: ἀπειθῆ M // 7 συμπεφυρμένον SΡpAIAμ: συμπεφυρμένον M // 8 ἄρα ASμ: ἄρα IPra φόνου IPra κλοπαὶ IPra μοιχοὶ A: μοιχεῖαι IPpΣμαμοιχεῖαι M εἶναι AIPpΣμα: εἶνε M // 9 ἐπέχω μ: ἐπέχον M

10 Ὡσπερ γὰρ δοῦλος ἐμπιστευθεὶς τὸ πολυτίμητον μύρον οὐ
καταβάλλεται τοῦτο ἐν ἀγγείῳ βεβορρωμένῳ, ἵνα μὴ τὸ μύρον
τὴν εὐωδίαν ἀπολέσῃ, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ προφήτης,
τιμιώτερον ἔχων τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ παρὰ τοῦ μύρου, ὁρῶν τοὺς
15 ἀνθρώπους βεβορρωμένους ταῖς ἁμαρτίαις, σιωπᾶ τὸν λόγον τῆς
διδασκαλίας καὶ ἐγένετο πῦρ καιόμενον ἐν τοῖς ἐγκάτοις αὐτοῦ καὶ
παρεῖτο πάντοθεν καὶ οὐκ ἠδύνατο φέρειν ὃ ἔλεγε πρὸς αὐτὸν ὁ
Θεός· Ἄπεστάλης κηρύττειν. Διατὶ σιωπᾶς; Ἄπεστάλης σπεῖραι.
Διατὶ τὸν σπόρον ἐπέχεις; Λόγον ἐν σοὶ ἐνεπίστευσα· σπεῖραι καὶ
ἐπὶ τὰς ἀκάνθας σπεῖραι καὶ ἐπὶ τὰ πετρώδη σπεῖραι καὶ ἐπὶ τὴν
20 γῆν τὴν καλήν. Τοῦ σπεῖραι σὺ χρεώστης καὶ ἡ γῆ τοῦ
καρποφορῆσαι. Ἐὰν ἀναβῶσιν αἱ ἄκανθαι καὶ πνίξωσι τὸν σπόρον,
σὺ οὐκ ἔση αἴτιος· ἐὰν δὲ ἡ γῆ καρποφορήσῃ ἢ καλή, ἀποδώσει καὶ
τῆς ἄλλης γῆς τὸν σπόρον. Δοῦλος εἶ, ἐνεπίστευσά σοι τὸ ἐμὸν
ἀργύριον· δὸς αὐτὸ τοῖς τραπεζίταις, κἀγὼ ἐλθὼν ἀπαιτήσω ἀπ’
25 αὐτῶν σὺν τόκῳ. Ἐὰν μοι προσενέγκωσι διπλᾶ ὃ ἐνεπίστευσα
αὐτοῖς, καταστήσω αὐτοὺς ἀπὸ τῶν μικρῶν αὐτῶν ἐπὶ τὰ μεγάλα,
ἀπὸ τῶν γηίνων ἐπὶ τὰ πνευματικά. Ἐὰν δὲ ἀκούσωσι καὶ
εὐρεθῶσιν ἄκανθαι ἢ πέτρα, ἐκεῖνοι δίκην ἀπαιτηθήσονται. Σὺ
λοιπὸν κήρυττε ἀδιαφόρως. Τοῖς γὰρ ἀσθενέσιν ἰατρὸς ἀπεστάλης·
30 οἱ γὰρ ὑγιεῖς οὐ χρεῖαν ἔχουσι τοῦ ἱατροῦ, οὔτε καὶ ὁ δίκαιος τῆς
διδασκαλίας, οὔτε ὁ βλέπων βούλεται ἀναβλέψαι, ἀλλ’ ὁ τυφλός”.

10-29 Ὡσπερ...ἀδιαφόρως: Ioann. Chrys. De jejuniō 7 (PG 60,721) (14-16 σιωπᾶ...φέρειν: Ier. 20, 9 // 17-23 Ἄπεστάλης...σπόρον: Marc. 4, 38; Matth. 13, 3-8 // 23-27 Δοῦλος...πνευματικά: Matth. 25, 14-28) // 29-31 Τοῖς γὰρ ἀσθενέσιν...τυφλός: Ioann. Chrys. De jejuniō 7 (PG 60,722) (30 οἱ γὰρ ὑγιεῖς...ἱατροῦ: Matth. 9, 12; Marc. 2, 17; Luc. 5, 31).

A ΣμPpa MI

10 πολυτίμητον SPAρμα: πολυτίμητον I:πολητήμητον M // 11 καταβάλλεται I:κατεβάλλεται M βεβορρωμένῳ PpAI:βεβορρωμένο M:διεβεβορρωμένῳ S:διεβορρωμένῳ μ: διεβεβορρωμένο a // 12 ἀπολέσει Aa: ἀπωλέσει ISμ:ἀπολέσει M // 13 τὸν λόγον τοῦ μύρου Ppa // 14 βεβορρωμένους IM: βεβορρωμένους Pp: βεβορρωμένους a // 15 ἐγκάτοις IM // 16 παρεῖτω μ: παρεῖτω S: ἐπαρεῖτω a: παρητείτω Pp:παρήτω M καὶ ἔλεγε AI // 16-49 ὃ ἔλεγε...παρεσκευασμένους om.M // 17 Ἄπεστάλης pr. AIPra Ἄπεστάλης alt. AIPra κηρύττειν I: κηρύττειν μ σπεῖρειν μIPra // 18 ἀπέχεις A ὄν IPp σπεύρας Ppμα // 18-19 καὶ ἐπιστάς Ppμ // 19 ταῖς ἀκάνθαις A σπεύρας Ppa:σπεῖρε μ σπεύρας Ppa // 20 Τὸ IPpSμα σπεύρας ἐσὺ Sμα χρεωστής Sμ:χρεωστής AIPra τὸ καρποφορῆσαι IPra // 21 ἀκάνθαι Aa πνίξωσιν Iμ ἐσοὶ A:ἔχει μ // 22 καρποφορήσει A:καρποφορεῖσαι Iμ:καρποφορήσαι Iμα ἀποδώσει Ppa:ἀποδώσει σοι μ // 24 αὐτῷ AISa τραπεζίταις SAIma // 24 ἀπετήσω I // 25 μὴ AaI:μοι om. Pp // 28 ἀκάνθαι ἢ πέτραι AI: ἀκάνθες ἢ πέτραι Pp: ἄκανθαις ἢ πέτραι Sμα ἀπετηθήσονται A κήρυτται SAIPra // 29 διαφόρως Pp:ἀδιαφόρως A Τοῖς γὰρ ἀσθενέσιν I ἀπεστάλης ἱατρὸς A // 29-30 ὁ γὰρ ὑγιεῖς χρεῖαν οὐκ ἔχει AI: ὁ γὰρ ὑγιεῖς χρεῖαν οὐκ ἔχει Sμ // 30 οὕτως SAPpμ:οὔτω I οὐ γὰρ SAIPpμ οὐ χρεῖαν ἔχει διδασκαλίας I // 31 βούλεται om. Sμ:βούληται Ppa βλέψαι I

Οὕτω γάρ φησιν ὁ Θεὸς ἐν τοῖς ἁγίοις εὐαγγελίοις. "Οὐκ ἦλθον γάρ" φησι "καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν". Οὕτω πάλιν μαρτυρῶν ὁ Παῦλος ὁ ἀπόστολος ἔλεγε· "Χριστὸς Ἰησοῦς ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ἁμαρτωλοὺς σῶσαι, ὧν πρῶτος εἰμὶ ἐγώ". Οὕτω καὶ Πέτρος ὁ ἀπόστολος ἐν ταῖς Πράξεσιν ἐδίδασκε λέγων· "Ἄνδρες ἀδελφοί, καθαρίσωμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος". Οὕτω καὶ ὁ Πρόδρομος ἔλεγε πρὸς τὸ σαβαῖον πλῆθος τῶν Ἰουδαίων· "Μὴ προφασίζεσθε λέγοντες πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ. Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι δύναται ὁ Θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ Ἀβραάμ. Ἦδη δὲ καὶ ἡ ἀξίνη πρὸς τὴν ῥίζαν τῶν δένδρων κεῖται". Ἀξίνην δὲ καλεῖ τὸν θάνατον, δένδρον τὸν ἄνθρωπον. Διὰ τοῦτο φησί· "Πᾶν οὖν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται καὶ εἰς τὸ πῦρ βάλλεται".

32-45 Οὐκ ἦλθον...βάλλεται: Ioann. Chrys. De jejuniō 7 (PG 60, 722) (32-33 Οὐκ ἦλθον...μετάνοιαν: Matth. 9, 13; Marc. 2, 17; Luc. 5, 32 // 34-36 Χριστὸς...ἐγώ: 1 Tim. 1, 15 // 37-38 Ἄνδρες...πνεύματος: 2 Cor. 7, 1 // 39-42 Μὴ προφασίζεσθε... κεῖται: Matth. 3, 9-10; Luc. 3, 8-9 // 43-45 Πᾶν...βάλλεται: Matth. 3, 10-11; Luc. 3, 8-9).

A ΣμΡρα I

32 ἁγίοις om. A // 33 γάρ φησιν om. APp δικαίους φησὶν A // 34 μαρτυροῖ A ὁ ἀπόστολος om. AI // 35 ὄν AIμα // 36 ὁ ἀπόστολος om. A // 38 μολυσμοῦ καὶ σώματος καὶ πνεύματος I // 39 πρὸς...Ἰουδαίων om. A: σαβαῖον scripsi: σαβαῖον om. Pp: συβαῖρον I: συβέρων S: συβαίρων μ:σαβαίρων a προφασίζεσθαι SAIPpμα // 40 ἔχομεν Iμ ἦδι I // 42 Ἀξίνην δὲ καλῆ μ // 42-43 Ἀξίνην...φησὶ om. A // 43 δένδρων μ // 44 καλὸς om. A

Ταῦτα πάντα βλέπων ὁ προφήτης Ἱερεμίας, διαφόρως κηρύττει λέγων "Νεώσατε ἑαυτοὺς νεώματα καὶ μὴ σπείρετε ἐπ' ἀκάνθαις", ἵνα ὁ Κύριος ἰδὼν ἡμᾶς παρεσκευασμένους καταπέμψῃ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον αὐτοῦ εἰς ἁγιασμὸν τῶν ψυχῶν ἡμῶν καὶ εἰς
50 ἀνακαινισμὸν καὶ καθαρισμὸν τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, κατὰ τὸν μακάριον Δαυίδ, τὸν προφήτην, λέγοντα· "Ἐξαποστελεῖς τὸ πνεῦμα σου καὶ κτισθήσονται καὶ ἀνακαινιεῖς τὸ πρόσωπον τῆς γῆς". Πρόσωπόν δε τῆς γῆς ἀκούων τὸν ἄνθρωπον λέγει. Τί γὰρ λέγει ὁ
55 προφήτης; "Νεώματα νεάζωμεν καὶ μὴ σπείρωμεν ἐπ' ἀκάνθαις", τοὔτέστιν ἀνανεώσωμεν ἑαυτοὺς διὰ τῆς μετανοίας καὶ ἐκτριζώσωμεν τὰς ἀκάνθες. Τί ἐστὶν αἱ ἀκάνθαι τῷ ἀνθρώπῳ; Ὁ ζῆλος, ὁ φθόνος, ὁ θυμὸς, ἡ πορνεία, ἡ μοιχεία, ἡ πλεονεξία, ἡ κενοδοξία καὶ τὰ λοιπὰ πάθη.

47 Νεώσατε...ἀκάνθαις: Ier. 4, 3 // 51-52 Ἐξαποστελεῖς...γῆς: Ps. 103, 30 // 54 Νεώματα... ἀκάνθαις: Ier. 4, 3.

A ΣμΡρα MI

46 πάντα om. ΡραΜ // 47 ἑαυτοῖς I σπείρεται SAμ:σπείρατε Ρρα ἐπ'ἀκάνθες Ρρα // 48 ὑμᾶς SAμ καταπέμψει AIμαΜ // 48-49 Τὸ ἅγιον αὐτοῦ πνεῦμα I // 49 ὑμῶν S // 50 καὶ καθαρισμὸν om. A τῶν ἁμαρτημάτων A ὑμῶν SPρμ // 54 σπύρωμεν M ἐπ'ἀκάνθες IPραΜ // 55-56 τοὔτέστιν...ἀκάνθες om. I // 56 ταῖς ἀκάνθαις SAμα Τίς AI αἱ ἀκάνθες μ: αἱ ἀκάνθε ΡρΜ τῶν ἀνθρώπων SPρα // 57 ζῆλος I: ζοῖλος μ θημὸς M ἡ μοιχεία ΡρS ἡ ἀρσενοκοιτία Ρρ // 58 ἡ κενοδοξία καὶ ἡ βλασφημία Ρρ πάθει IM

60 Θέλεις δε ειδέναι ὅτι ὁ φθόνος φέρει τὸν φόνον; Ἄκουσον τῆς
 Παλαιᾶς Διαθήκης "Συλλαβοῦσα γὰρ ἡ Εὐὰ γεννᾷ τὸν Κάιν.
 Ἔπειτα γεννᾷ καὶ τὸν Ἄβελ· καὶ ἦν Κάιν ἐργαζόμενος τὴν γῆν καὶ
 Ἄβελ ποιμὴν προβάτων. Ἐποίησαν οὖν ἀμφοτέρωι θυσίαν τῷ Θεῷ.
 Εἰσήνεγκεν δὲ Κάιν ἐκ τῶν σπερμάτων τῆς γῆς καὶ Ἄβελ ἐκ τῶν
 65 πρωτοτόκων αὐτοῦ· καὶ ἐπέιδεν ὁ Θεὸς τὴν θυσίαν τοῦ Ἄβελ, ἐπὶ δὲ
 τοῦ Κάιν οὐ προσέσχε". Διατὶ ἐπὶ τοῦ Ἄβελ καὶ ὄχι ἐπὶ τοῦ Κάιν;
 Διότι ὁ Ἄβελ ὀρθῶς προσήνεγκε καὶ καθαρῶς τοῦτο ἐποίησεν. Ἐκ
 τῶν πρωτοτόκων αὐτοῦ ἔφερε καὶ ἐκ τῶν δοκιμοτέρων. Ὁ δὲ Κάιν
 ἀπὸ τῶν σκυβάλων τοῦ σίτου ταύτην ἐποίησε. Πόθεν τοῦτο
 γνωρίσωμεν, ὅτι ὁ Θεὸς ἀόρατος ὢν ἐδέχθη τὴν θυσίαν τοῦ Ἄβελ
 70 καὶ ὄχι τοῦ Κάιν, ὅτι καὶ οἱ δύο ἀμφοτέρωι πῦρ ἔβαλον; Ἐκ τῆς
 θείας Γραφῆς τοῦτο εὕρωμεν, ὅτι ἡ θεία Γραφή πηγὴ ὑπάρχει
 ἀνεξάντλητος καὶ ὅσον ἀντλεῖται, τοσοῦτον μένει ἀδαπάνητος.
 Τοῦτο καὶ ὁ Κύριος ἐν τοῖς εὐαγγελίοις "Ἐρευνᾶτε" φησὶ "τὰς
 Γραφάς" καὶ βλέπε μήπως σε λάθῃ "τὰ ἰῶτα ἐν ἡ μία κεραία" καὶ
 75 χάσης πολλὴν τὴν ὠφέλειαν.

60-65 Συλλαβοῦσα... οὐ προσέσχε: Gen. 4, 1-5 // 71-72 ἡ θεία Γραφή... ἀδαπάνητος: Athan. Epistula prima ad Serapionem (PG 26, 573); Ioann. Chrys. In S. Joannem Praecursorem (PG 50, 805) // 73-74 Ἐρευνᾶτε... Γραφάς: Ioh. 5, 39 // 74 τὰ ἰῶτα... κεραία: Matth. 5, 18.

A ΣμPpa MI

60 δὲ SPpaM // 64 ἐπὶ τὴν θυσίαν Aa // 66 καὶ καθαρῶς τοῦτο δοκιμότερον Ppa // 66-68 Διότι οὐκ ὀρθῶς προσήνεγκεν οὐδὲ καθαρῶς τοῦτο ἐποίησεν, ἀλλ' ἀπὸ τῶν σκυβάλων τοῦ σίτου ταύτην ἐποίησεν. Ἡ δὲ τοῦ Ἄβελ ἦν ἐκ τῶν πρωτοτόκων αὐτοῦ καὶ ἐκ τῶν δοκιμοτέρων A // 67 δοκιμοτέρων I:δοκιμότερον M // 69 ἀοράτως ὢν IM // 70 καὶ...Κάιν om. A οὐχὶ Ppa ὅτι...ἔβαλον om. I // 71 εὕρωμεν Ppa // 72 ἀντλήται A:ἀντλήσαι I:ἀντλήσε M // 73 ἔλεγεν ἐν τοῖς εὐαγγελίοις A Ἐρευνᾶται SI:ΑμαM // 74 βλέπεται SA:μβλέπετε Ppa:Βλέπε M ἰῶτα μία AI:SPpaM καιρεία SPpa:καιραία μ // 75 χάσεις Σμ πολὴν aM

Εἶπωμεν, λοιπόν, ἐπὶ τὰς θυσίας τῶν δύο, τοῦ Ἄβελ καὶ τοῦ Κάιν, πῶς ἐγένετο. Λέγουσι δὲ ὅτι καὶ οἱ δύο ἀδελφοὶ πῦρ ἔβαλον καὶ ὁ καπνὸς τῆς κνίσης ἀνέβαινεν τῆς θυσίας τοῦ Ἄβελ ὄρθιος ἕως τοῦ οὐρανοῦ, δεικνύων σημεῖον, ὅτι εὐπρόσδεκτος δέχεται ταύτην· ἐπὶ 80 δὲ τοῦ Κάιν οὐ προσέσχε· τοὔτέστιν, ὁ καπνὸς τῆς θυσίας αὐτοῦ οὐκ ἀνέβαινεν ὄρθιος, ἀλλὰ κάτωθεν περιέτρεχε τὴν γῆν, διότι οὐκ ὀρθῶς προσέφερε τὸ δῶρον αὐτοῦ ἐπὶ τὴν θυσίαν. Λέγωμεν δὲ καὶ τὸ δεύτερον, καθὼς γέγραπται ἐν τῇ Ἑβραϊδί διαλέκτῳ ἐκ τοὺς παλαιοὺς ἐρμηνευτὰς λέγοντας· "Καὶ ἐνεπύρισεν ὁ Θεὸς ἐπὶ Ἄβελ 85 καὶ ἐπὶ τοῖς δώροις αὐτοῦ", τοὔτέστιν πῦρ ἔπεμψεν ἐξ οὐρανοῦ καὶ ἀνήλωσεν αὐτὰ καὶ ἦν φανερὰ ἡ κρίσις ὅτι τὰ μὲν ἐδέχθη, τὰ δὲ οὐκ ἐδέχθη.

Τοιοῦτως παραγγέλλει καὶ ἡμᾶς ὁ Θεός, ὅταν ποιῶμεν λειτουργίαν ἢ ἐλεημοσύνην· "Βλέπε μήπως ἦν ἐξ ἀρπαγῆς ἢ ἐξ 90 ἀδικίας ἀλλὰ καὶ ἐκλεκτὸν καὶ ἅγιον, τοῦ εἶναι εὐπρόσδεκτον ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ", κατὰ τὴν φωνὴν τὴν διδάσκουσαν τοῦ Σολομῶντος ὅτι "Λύτρον ψυχῆς ὁ ἴδιος πλοῦτος".

88-90 Τοιοῦτως παραγγέλει... τοῦ Θεοῦ: Luc. 11, 39-41 // 91-92 Λύτρον... πλοῦτος: Prov. 13, 8.

A ΣμPpa MI

76 Λέγωμεν A:Εἶπομεν IM τοῦ Κάιν καὶ τοῦ Ἄβελ AIa // 77 πῶς ἐπεῖδεν, ὅτι ὁ Σμα // 77-78 ὅτι ἀμφότεροι ἔκαψαν αὐτὰ καὶ ἔχω δύο τὰς ὑποδείξεις, ἀπὸ τῶν παλαιῶν καὶ ναίων. Λέγωμεν δὲ πρῶτον τὸν ναίων, ὅτι ὁ Θεὸς ἐπεῖδεν ἐπὶ ταῖς θυσίαις τοῦ Ἄβελ πῶς ἐπεῖδεν ὅτι ὁ καπνὸς τῆς κνίσης ἀνέβαινον ἕως τὸν οὐρανὸν ὄρθιος καὶ ἐδείκνυεν σημεῖον ὅτι ὁ Θεὸς εὐπρόσδεκτος δέχεται ταῦτα. Ἐπεὶ δὲ Κάιν οὐ προσέσχε A // 78 κνήσις IM:κνήσις Σμ:κνήσις a ἀνέβενεν SM ὄρθιος ΣIμαM // 81 ἀνέβενεν SM ὄρθιος ASIMμα κάτωθεν MI // 82 Λέγωμεν AIM // 83 Ἑβραϊδὴ ISPrA:Ἑβραϊδα μ // 84 παλεοὺς μM ἐνεπύρησεν μ // 85 τῆς δώρης μ:τῆς δόρης M // 86 αὐτὰ, τοῦ Ἄβελ τὰ δῶρα A // 88 ἡμᾶς ISMμ: ἡμῖν APra ποιῶμεν μISPrA:ποιῶμεν M λειτουργίαν A:λοιτουργίαν M // 89 ἐλεημοσύνην, τὸ τοιοῦτον οὐκ ἦν A Βλέπει I: Βλέπε M:Βλέπετε ASμPpa // 91 Σολομῶντος Mμ Λύτρον μ

Ἰδὼν δὲ ὁ Κάϊν, ἐλυπήθη καὶ συνέπεσεν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ καὶ
εὐθέως ἔπεσεν εἰς φθόνον μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ καὶ ὁ φθόνος
95 ἔτεκε τὸν φόνον. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος κράζων ἐβόα ὅτι "ὁ
φθόνος γεννᾷ τὸν φόνον", ὁ δὲ Θεὸς προιδὼν τὴν διάνοιαν τοῦ Κάϊν
λέγει αὐτῷ· "Ἴνα τί περίλυπος ἐγένου καὶ συνέπεσε τὸ πρόσωπόν
σου; Εἰ ὀρθῶς εἰσήνεγκας, ἐδεχόμενην αὐτήν. Σὺ ἡμαρτες, οὐχὶ ἐγώ,
100 ὅτι γνησίως οὐκ ἐτίμησάς με. Ἕμαρτες; Ἡσύχασον". Ἐβλεπε γὰρ ὁ
Θεὸς τὴν καρδίαν τοῦ Κάϊν κινουμένην ὑπὸ τοῦ φθόνου,
ταραπτομένην, μεγάλην ἀνάπτουσαν τὴν φλόγα ἀπὸ τῆς καρδίας
περὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, θέλων αὐτὸν διορθῶσαι.

Οὐχὶ καὶ ἡμεῖς ποιοῦμεν τοῦτο; Ναί, ὅταν φθονῶμεν ἀλλήλοις,
ταραπτόμεθα, ἐκκαιόμεθα τὴν καρδίαν, τὴν ὥραν βλέπομεν πότε
105 τὸν ἐχθρὸν ἡμῶν εἰς τὰς χεῖρας ἐκτείνωμεν καὶ ἄλλους πολλοὺς ἢ
φίλους ἢ γείτονας εἰς τὴν αὐτοῦ ὀργὴν κινουμένον, μόνον ἵνα
θανατώσωμεν τὸν ἐχθρόν· καὶ ἐὰν οὐκ ἰσχύωμεν μὲ τὸ ἔργον, μὲ τὴν
καρδίαν ἀποκτενοῦμεν αὐτόν.

93 Ἰδὼν...αὐτοῦ: Gen. 4, 5 // 95-96 ὁ φθόνος...φόνον: 1 Tim. 6, 4-5 // 97-99 Ἴνα τι...Ἡσύχασον: Gen. 4, 6-7.

A ΣμΡρα MI

93 τῷ προσώπῳ A // 96 ὁ φθόνος τὸν φόνον γεννᾷ: προειδὼς δὲ ὁ Θεὸς τὴν διάνοιαν A ὁ δὲ προφήτης τὴν διάνοιαν τοῦ Κάϊν IPrSa:Θεὸς om. μ // 98 ἡνεγκας I:ἡσύνεγκας μ:σύνεγκας M ἐδεχόμενην ἂν I // 101 τῆς φλόγας μ // 102 θέλων...διορθῶσαι om. APrμ // 104 ἐκκαιόμεθα A βλέπομεν ΣμΡραIα πότε om. Pr // 105-106 καὶ ἄλλους...κινουμένον om. μ // 106 γίτωνας I:γείτωνας PrSa:γύτωνας M τὴν om. IPrα // 107 ἀποκτείνωμεν τὸν ἐχθρόν A μὲ om. MIa τῷ ἔργῳ M // 108 ἀποκταινοῦμεν a

110 Ταύτην τὴν μανίαν βλέπων ὁ Θεὸς τῆς καρδίας τοῦ Κάϊν, θέλων αὐτὴν καθαρίσαι ἔλεγεν· "Ἥμαρτες; Ἡσύχασον. Πρὸς σὲ ἡ ἀποστροφὴ τοῦ δώρου σου. Οὐ χρεῖαν ἔχω τούτου". Πολλὰ λέγοντος τοῦ Κυρίου, οὐκ ἔπεισεν αὐτόν, ἐπεὶ ἀληθινὸς ὁ λόγος, ὅτι ὁ φθόνος γὰρ οὐκ οἶδε προτιμᾶν τὸ συμφέρον. Τί ποιεῖ; Γεννᾶ ὁ φθόνος τὸν δόλον. Λέγει τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ· "Δεῦρο ἀνέλθωμεν ἐπὶ τὸ πεδῖον" καὶ ἀπῆλθεν ὁ ἀδελφὸς ὡς φίλος καὶ ἀνέστη Κάϊν ἐπὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, τὸν Ἄβελ, καὶ ἀπέκτεινεν αὐτὸν ὡς ἐχθρός. Ὡς μιαρὰ χεὶρ τοῦ παλαιστάτου Κάϊν· τί τρᾶς τὸν Ἄβελ; τί φονεύεις; Εἰπέ μοι. Ἔχεις γὰρ ἄλλον ἀδελφὸν ἀντὶ Ἄβελ; Μὴ γὰρ ὁ κόσμος οὐκ ἐχώρει τοὺς δύο;

110- 111 Ἥμαρτες...τούτου: Gen. 4, 7 // 113 ὁ φθόνος γὰρ οὐκ οἶδε προτιμᾶν τὸ συμφέρον: δ' Στιχηρὸν Ἰδιόμελον εἰς τὸν ὄρθρον τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Τετάρτης (ἐντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 865) // 114-116 Λέγει... αὐτόν: Gen. 4, 8.

A ΣμPpa MI

109 μανείαν a τὴν καρδίαν Σμ // 111 ἀποστροφὴ αὐτοῦ καὶ σὺ αὐτοῦ ἄρξης. Πολλὰ Ppa τὸ ὕδωρ σου μ // 112 ἀληθινὸς...ὅτι om. A // 113 συμφέρων μα // 114 τὸν δοῦλον μ Λέγει...αὐτοῦ om. A Δεῦρω IM διέλθωμεν A // 114-115 ἐπὶ τῷ πεδίον IM: ἐπὶ τὸ πεδῖον Ppa: ἐπὶ τὸ παιδίον Σμ: εἰς τὸ πεδῖον A // 116-119 Ὡς...δύο om. SAPpμα: ἔφερον ὁ φθόνος τὸν φόνον A // 116 ἀπέκτεινεν I // 117 παλαιστάτου IM // 119 ἐχώρει IM

120 Ἐννοήσατε, ἀδελφοί μου, τὸ πρᾶγμα, ὅτι ἀντὶ φίλος ἐγένετο
 φονεύς; Ἔλαβε τέλος τὸ πρᾶγμα· ἔφερεν ὁ φθόνος τὸν φόνον. Τί
 οὖν ὁ Θεός; Μακροθυμεῖ περὶ τοῦ Κάϊν; Θέλει πάλιν αὐτὸν
 διορθῶσαι καὶ ἐρωτᾷ αὐτὸν οὐχ ὡς ἀγνοῶν ὁ Κύριος, ἀλλὰ
 βουλόμενος διορθῶσαι· "Ποῦ ἐστίν, Ἄβελ, ὁ ἀδελφός σου;" Ἐτοιμίως
 125 ψευδῆ ἀποκρίνεται τοῦ Θεοῦ λέγων· "Οὐ γινώσκω. Μὴ φύλαξ τοῦ
 ἀδελφοῦ μου εἰμὶ ἐγώ;" Τί οὖν ὁ ἐπιστάμενος τὰ πάντα; "Φωνὴ
 αἵματος τοῦ ἀδελφοῦ σου βοᾷ πρὸς με καὶ σὺ λέγεις οὐ γινώσκω;
 Ἀληθῶς λέγεις οὐ γινώσκεις, ὅτι ἐφώνευσας αὐτὸν καὶ μετηνέχθη
 ἀπὸ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν καὶ ἀπὸ τῶν παθῶν εἰς τὴν ἀπάθειαν,
 130 ἀπὸ τῶν παρόντων εἰς τὰ μέλλοντα. Εἶτα ἐρωτώμενος καὶ ψευδῶς
 λέγεις".

124 Ποῦ ἐστίν... Εἶπέ μοι: Gen. 4, 9 // 125-126 Οὐ γινώσκω...εγώ: Gen. 4, 9 // 126-127 Φωνή...πρὸς με: Gen. 4, 10.

A ΣμPpa MI

120 ἀντὶ om. I // 121 ἐχθρὸς καὶ φονεὺς A // 121-122 ἔφερεν...ὁ Θεὸς om. A // 122 ἐπὶ τοῦ Κάϊν I Θέλιν μ // 123-124 ἐρωτᾷ τὸν Κάϊν: Ποῦ ἐστίν μ // 124 Εἶπέ μοι SPra // 125 λέγει μ // 126 ὁ γινώσκων Pp // 127 οὐ γινώσκων μ // 128 ὅτι οὐ γινώσκεις A ὅτι...αὐτὸν om. A // 129 ἀπὸ τοῦ θανάτου, ὅτι ἐφώνευσας αὐτὸν εἰς τὴν ζωὴν A // 130 εἰς τὰ μέλλει μ: εἰς τὰ μέλλοντα M ἐρωτώμενος Ppa:ἐρώμενος μ:ἐρωτώμενος M // 131 αὐτῷ I

135 Λέγει αὐτῷ· "Φωνὴ αἵματος τοῦ ἀδελφοῦ σου βοᾷ πρὸς με". Οὐκ εἶπεν ἀπλῶς "βοᾷ", ἀλλὰ "πρὸς με". "Ἐπικατάρατος σὺ ἀπὸ τῆς γῆς, ἣ ἔχανε τὸ στόμα αὐτῆς δέξασθαι τὸ αἷμα τοῦ ἀδελφοῦ σου". Καὶ ὁ λόγος ἔργον ἐγένετο. Πρὸ τούτου γάρ, ὡσπερ τὸ ὕδωρ πίνει ἡ γῆ, οὕτω καὶ τὸ αἷμα. Ἀφ' οὗ δὲ κατηράσατο ὁ Θεός, οὐ κρύπτει τοῦτο, ἀλλὰ φανερώνει· καὶ λοιπὸν "ἔση στένων καὶ τρέμων ἐπὶ τῆς γῆς, ἐπειδὴ ἐνεδυναμώθη ἐπὶ τῇ ἀναιρέσει τοῦ ἀδελφοῦ σου. Ἀφαιρεθήσεται λοιπὸν ἀπὸ σοῦ ὁ τόνος, ὥστε κλονεῖσθαι αὐτὸν καὶ κατασειέσθαι". οὔτε γὰρ ἄρτον ἠδύνατο προσφέρειν ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ, οὔτε ποτόν, οὔτε ἄλλην χρεῖαν τοῦ σώματος ἠδύνατο ποιεῖν ἢ χεῖρ, ἢ τὴν παράνομον πρᾶξιν ποιήσασα.

132 Φωνὴ...πρὸς με: Gen. 4, 10 // 133-134 Ἐπικατάρατος...ἀδελφοῦ σου: Gen. 4, 11 // 137 ἔση...γῆς: Gen. 4, 12.

A ΣμPpa MI

132 Λέγει αὐτῷ om. I // 133 Ἐπικατάρατος οἶ A: Ἐπικατάρατος εἶ Ppa // 134 εἶ ἔχανε Ppa // 135 ἔργων Mμ κατέπιεν A: πίνη M1Sμ // 136 αὐτῷ A: τούτω μ // 137 ἔσοι I: ἔσει Σμα: ἔσι M // 138 ἐπειδὴ γὰρ ἐδυναμώθη A: ἐδυναμώθη μ: ἐδηγαμώθη M ἀνερέσει Mμ // 139 ὁ τόνος, τουτέστιν ἡ δύναμις, ὥστε Pp // 140 κατασίεσθαι ISμ: κατασύεσθαι M εἰδύνατο a: δύναται M προσφέρων μ: προσφέρην M // 140-141 τὸ στόμα A // 142 εἰδύνατο a: ἠδύναντω M ὁ τὴν IM: ὅτι Ppμα: ὅτε S

145 Τί οὖν ὁ Κάϊν; Ἐδίδαξεν αὐτὸν ἡ πείρα καὶ οὐχὶ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ
 ἐρωτώμενος, ἀλλὰ τί φησι; "Μεῖζων ἡ αἰτία μου τοῦ ἀφεθῆναι με
 ἀπὸ τῆς γῆς, ὅτι πᾶς ὁ εὐρίσκων με ἀποκτενεῖ με. Ἐβαλέ με
 σήμερον ἀπὸ τῆς γῆς". Τί οὖν ὁ Κύριος; Ἔθετο σημεῖον τῷ Κάϊν ἐπὶ
 τῆς γῆς, ὅτι πᾶς ὁ ἀποκτείνας Κάϊν ἑπτὰ ἐκδικούμενα παραλύσει. Τί
 150 γὰρ ἐστὶν αὐτὰ τὰ ἑπτὰ ἐκδικούμενα τοῦ Κάϊν; Πρῶτον, τὸν Θεὸν
 ἐλύπησεν ἐρωτώμενος· δεύτερον, τὸν φθόνον ἔδειξεν εἰς τὸν κόσμον·
 τρίτον, πρῶτος τὸν φόνον ἔφερε· τέταρτον, ἀδελφοκτόνος ἐγένετο·
 πέμπτον, τὸν θάνατον ἔφερον· ἕκτον, τὰς πύλας τοῦ Ἄδου ἀνέωξεν·
 ἕβδομον, τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα ἐλύπησεν. Εἶδες τὸν φθόνον
 πόσα κακὰ ἐνέδειξε καὶ ἐποίησεν εἰς τὸν ἄνθρωπον;

144-145 Μεῖζων...γῆς Gen. 4, 13-14 // 146-147 Ἔθετο...παραλύσει: Gen. 4, 15 // 148-152 Πρῶτον...ἐλύπησεν: Athan. Quaestiones in scripturam sacram (PG 28, 737).

A ΣμΡρα MI

143 ἡ πῆρα S:ὑπύρα M ὄχι I:ῶχει Σμ // 144 ἐρωτόμενος MIPpΣμα // 145 καὶ πᾶς Aa ἀποκτίνι I μαι A Ἐβαλαί με μ:Ἐβαλέ μαι a // 145-147 ὅτι πᾶς...τῆς γῆς om. M // 146-147 Τί οὖν ...τῆς γῆς om. I:τὸν Κάϊν ἀπὸ τῆς γῆς μ // 147 ἀποκτίνας I:ἀποκτίνης M παραλύσι IM // 149 ἐρωτόμενος Iμα // 150 πρῶτον φόνον ἔφερον Pp:πρῶτος om. Σμ τὸν φθόνον ἔφερον μ τρίτον, τὸν θάνατον εἰς τὸν κόσμον ἔδειξεν A:τρίτον, πρῶτον φόνον ἔφερον a // 151 ἠνέωξεν A:ἔνηξεν M // 153 ἀνέδειξε A:ἐνέδηξε M εἰς τὸν ἄνθρωπον om. A

155 Τὸ λοιπόν, ἔλθωμεν ἐπὶ τὸ προκειμένον. Διὰ τοῦτο βοᾷ ὁ προφήτης
 πρὸς ἡμᾶς· "Νεώσατε ἑαυτοῖς νεώματα καὶ μὴ σπείρετε ἐπ'
 ἀκάνθαις", τοὔτέστιν ἐκκαθάρωμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ τὰς ἀκάνθας τῆς
 ἀμαρτίας, τοῦ εἰσακούειν τοῦ Θεοῦ. Εἰ γὰρ ἤκουσεν ὁ Κάϊν τοῦ
 Θεοῦ ἐρωτώμενος, οὐκ ἂν ταῦτα ἔπαθε. Τοιούτως καὶ ἡμᾶς ἐρωτᾷ ὁ
 160 Κύριος καὶ διδάσκει λέγων· "Λούσασθε καὶ καθαροὶ γίνεσθε, ἵνα τὸ
 Πνεῦμα μου ἐξαποστελῶ καὶ ἀγιάσω ὑμᾶς". Προσδράμωμεν αὐτῷ
 διὰ τῆς μετανοίας καὶ τῆς ἐξομολογήσεως. Ἦκούσατε γὰρ τοῦ
 Κυρίου λέγοντος· "Οὐκ ἤλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἀμαρτωλοὺς
 εἰς μετάνοιαν". Μὴ κυριευθῶμεν ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας, ὅτι ὁ ἐχθρὸς καὶ
 165 ἀντίδικος ἡμῶν πολλοὺς ῥυπαροὺς λογισμοὺς ἐκβάλλει πρὸς ἡμᾶς,
 ἵνα χωρίσῃ ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ. Καὶ τοῦτο εἶδεν ὁ Κύριος,
 ὅτι οὐχ ἡμῶν ἐστὶ τοῦτο, ἀλλὰ τοῦ διαβόλου εἰσὶν ἐνθυμήσεις, τοῦ
 φθονεροῦ καὶ ἀλαζονικοῦ. Ἀναίσχυντός ἐστὶν ὁ διάβολος καὶ εἰς
 πάντα δοκιμάζει τὸν ἄνθρωπον. Λέγει γὰρ αὐτός· "Εἰ οὐκ ἦν ἡ
 170 μετάνοια, πάντας ἀνθρώπους κατέπιον"· καὶ εἰ θέλετε παράδειγμα
 δείξω ὑμῖν ὠραιότατον τῆς μετανοίας καὶ πῶς ὁ ἐχθρὸς τῆς
 ἀπωλείας ὠρύεται καταπιεῖν πάντας καὶ ἐὰν εἰς τὰ ἰσχυρὰ πολεμῶν
 οὐ παύεται, πόσον γε μᾶλλον εἰς ἡμᾶς τοὺς ἀμαρτωλοὺς.

156-157 Νεώσατε... ἀκάνθαις: Ier. 4, 3 // 160-161 Λούσασθε...γίνεσθε: Is. 1, 16 // 163- 164 Οὐκ ἤλθον...
 μετάνοιαν: Matth. 9, 13; Marc. 2, 17; Luc. 5, 32 // 165-167 ὁ ἐχθρὸς...Χριστοῦ: Ioann. Chrys. Spuria quaedam
 (PG 64, 43) // 172-173 ὁ ἐχθρὸς... πάντας: 1 Pet. 5, 8.

A ΣμΡρα MI

155 Τὸ...προκειμένον om. SAPρμα // 156 ἑαυτοῖς MIA: ἑαυτῆς μ: ἑαυτοὺς APpS σπείρεται ISμα: σπείρετε
 Pp:σπύρεται M // 157 ἀκάνθες MIPpSa ἀδελφοὶ Pραμ // 158-159 Εἰ γὰρ...Θεοῦ om. I // 159 ἐρωτώμενος
 MμPαp // 160 καὶ διδάσκων λέγων Pρα γίνεσθαι SMAIμ:γίνεσθαι a // 161 ἀγιάσει A:ἀγιάσω M ἡμᾶς
 SMAμ // 165 λόγους PpSμα:λογημοὺς M ἐκβάλλει IM // 166 χωρίσει μA: χωρήσει SIA:χωρήσι M Θεοῦ
 PpAΙμα // 167 ἐνθυμήσεις μ:ἐνθημῆσις M ἀλαζονικοῦ SAIμα:αλλαζονικοῦ M // 168 ἀνέσχυντος μ καὶ
 ὅπου αὐτὸν ὀπίπτοντα εὔρη, ἐκεῖ συνδεσμᾶ αὐτὸν καὶ δι'ἐκείνου τοῦ πάθους ἀποκτείνῃ αὐτὸν A // 170
 κατέπιεν μα θέληται Sμα:θέλεται M ἡμῖν SIMμ // 171 ὠραιότατον S:ὀραιότατον μ:ὀρεῶτατον M
 ἀπολλείας μ πῶς ῥύεται μI: πῶς ρῆται M: ῥύεται SPρα // 172 καταπιεῖν A:καταποιῆν M πάντας ἡμᾶς
 A ἀνίσχυρα Aμ // 173 πόσω Pp

175 Ὁ ὅσιος Ἰάκωβος, τεσσαράκοντα ἔτη δουλεύσας τοῦ Θεοῦ, χάριν
ἔλαβεν παρ' αὐτοῦ δαίμονας ἐλαύνειν καὶ νεκροὺς ἀνιστᾶν καὶ
πᾶσαν νόσον θεραπεύειν· καὶ διεφημίσθη ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ τὰ
θαύματα ἃ ἐποίει δι' αὐτοῦ ὁ Θεός. Τί ποιεῖ ὁ ἐχθρὸς τῆς ἀληθείας;
Ἄνῆρ τις τῶν ἐνδόξων, ἀκούσας τῶν θαυμάτων αὐτοῦ, παραλαβὼν
180 τὸ ἑαυτοῦ θυγάτριον ὑπὸ τοῦ δαίμονος ἐνοχλούμενον, ἦλθε πρὸς
τὸν ἅγιον παρακαλῶν αὐτὸν ὅπως εὕξεται τὸν Θεὸν ὑπὲρ τῆς
θυγατρὸς αὐτοῦ· καὶ εὐξάμενος ὁ ὅσιος ἐξέβαλεν εὐθέως τὸ
δαμόνιον. Ὁ γοῦν πατὴρ τῆς κόρης, φοβιζόμενος μήπως πάλιν ὁ
δαίμων ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ θυγάτριον αὐτοῦ, ἠξίωσε τὸν ὅσιον
185 ἐπιμεῖναι εἰς αὐτὸν ἐπὶ τινὰς ἡμέρας καὶ σὺν αὐτῇ κατέλιπε καὶ τὸν
ταύτης ἀδελφὸν τὸν νεώτερον, πρὸς παραμυθίαν.

174-185 Ὁ ὅσιος Ἰάκωβος... πρὸς παραμυθίαν: Fons incognita.

A ΣμPpa MI

175 καὶ om. I ἀνιστῶν SIPpma:ἀνηστὸν M // 176 θεραπέων SIMPpma διεφημίσθη IPp // 178
παρακούσας A // 180 καὶ παρεκάλεσε A:καὶ λέγων ὅπως Ppa εὕξεται A // 180-181 ὅπως...αὐτοῦ om. A //
181 εὐθαίως S // 182 σὺν Ppa φοβηζόμενος ISam:φοβούμενος Pr:φοβηζόμενος M // 183 ἐπιστρέψει
SMIPpma // 184 τεινας A:τινας M κατέλοιπον A:κατέλοιπεν I:κατέληπεν M

Ἐπεὶ οὐδεὶς φεύγει τὰς τοῦ διαβόλου ἐνέδρας, ἐτρώθη ὁ ὄσιος εἰς
τὸν τῆς κόρης ἔρωτα καὶ διέφθειρεν αὐτήν. Φοβηθεὶς δὲ μήπως οὐ μὴ
διαλάθῃ τὸ γεγονὸς καὶ αὐτὸς αἰσχυνηθῆναι, πρῶτον μὲν ἀποκτείνει
τὴν κόρην, εἶτα φονεύσας καὶ τὸν ταύτης ἀδελφὸν ῥίπτει τὰ
190 σώματα αὐτῶν ἐν τῷ ποταμῷ. Ὡς δὲ ἐποίησε ταῦτα, παντελῶς
ἀπέγνω τῆς ἑαυτοῦ σωτηρίας καὶ ὥρμησεν ἐλθεῖν εἰς τὸν κόσμον.
Ἀπιόντος δὲ αὐτοῦ, Θεοῦ οἰκονομοῦντος, ἀπήντησεν αὐτῷ τις ὄσιος
τῶν ἐκλεκτῶν, δούλος τοῦ Θεοῦ καὶ πείθει αὐτὸν ἀποστρέψαι καὶ
μετανοῆσαι. Ἐνέβαλε δὲ ἑαυτὸν ὁ ὄσιος Ἰάκωβος εἰς τάφον τινὰ
195 κλαίων καὶ ὀδυρόμενος τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ τῶν κακῶν ὧν ἐποίησε καὶ
ἦν ὑπομένων πᾶσαν σκληραγωγίαν. Νύκτωρ δὲ τοῦ τάφου ἐξιὼν
βοτάνας ἤσθιεν ἀγρίας καὶ ὕδατος ὀλίγου καὶ οὕτω πάλιν εἰς τὸν
τάφον εἰσῆρχετο ἐν θρήνοις καὶ ὀδυρμοῖς καρτερῶν.

186- 198 Ἐπεὶ οὐδεὶς... καρτερῶν: Fons incognita.

A ΣμΡρα MI

186 τοῦ πονηροῦ A // 188 γεγονῶς SMAa: γεγνῶς Ιμ ἀποκτείνῃ Ρρα:ἀποκτείνῃ M // 189 ῥίπτει IMSμ //
190 ἑαυτῶν Ρρα // 191 ἐπέγνω AIMΡρSma: ἀπέγνω corr. ὥρμησεν μ ἐλθὼν S:ἐλθὸν μ // 192 Ἀπιόντι
IMΡρSma // 192-193 τις τῶν ἐκλεκτῶν δούλων τοῦ Θεοῦ A // 193 τοῦ om. I πείθει Ρρα:πήθη M // 196 ἀξιῶν
Sma // 197 ἴσθιεν Sa: ἴσχυεν μ:ἴσθηεν M οὔτος A

200 Θέλων δὲ ὁ εὐσπλαγχνος Θεὸς δοῦναι τύπον τοῖς ἁμαρτωλοῖς
 πρὸς σωτηρίαν καὶ οὐκ ἔστιν ἁμαρτία νικῶσα τοῦ Θεοῦ τὴν
 φιλάνθρωπιαν, ἵνα μηδὲν ἔλθῃ εἰς ἀπόγνωσιν καὶ ποτὲ ὁ ἄνθρωπος
 μὴ ἀπογινώσκειν τῆς σωτηρίας αὐτοῦ λέγων· "Ἥμαρτον,
 ἀπωλέστηκα"· καὶ ἐγένετό ποτε ἄβροχία μεγάλη εἰς τὸν τόπον
 205 δοῦναι ὑετὸν ἐπὶ τῆς γῆς, οὐκ ἤκουεν ὁ Κύριος τῆς δεήσεως αὐτῶν.
 Θέλων δὲ ὁ Κύριος δεῖξαι τὴν μετάνοιαν τοῦ Ἰακώβου, ἔρχεται
 φωνὴ ἐκ τῶν οὐρανῶν λέγων ὡς "εἰ μὴ ὁ Ἰάκωβος ὁ εἰς τὸν τάφον
 ἐγκεκλεισμένος προσεύξεται ὑπὲρ ὑμῶν, οὐ δώσω τὸν ὑετὸν ἐπὶ τῆς
 210 γῆς". Πόσαι νηστεῖαι καὶ ἀγρυπνίαι καὶ προσευχαὶ παρὰ παντός
 τοῦ λαοῦ καὶ δάκρυα ἐγένοντο, καὶ οὐδενὸς ἐπήκουσεν ὁ Θεός,
 ἀλλὰ ἄνωθεν φωνὴ ἦλθεν ἐξ οὐρανοῦ λέγων· "Μάτην κοπιᾶτε". Ὡς
 τοῦ θαύματος, ὧς τοῦ ξένου τρόπου τῆς μετανοίας, ὧς τῆς
 θεομαρτυρήτου καταλλαγῆς. Θεὸς παρακαλεῖ μᾶλλον τὸν
 μετανοήσαντα. "Ἀξιώσόν με" φησὶ "καὶ δώσω τὸν ὑετόν"· καὶ
 215 παραγενόμενος ὁ λαὸς ἅπας πρὸς Ἰακώβον, ἐδέοντο τοῦ ὀσίου μετὰ
 δακρύων, ἵνα παρακαλέσῃ τὸν Θεόν. Ὁ δὲ οὐκ ἠνέσχετο, ἀλλὰ ἀπὸ
 πολλῆς ταπεινώσεως ἀνάξιον ἑαυτὸν καὶ βδέλυγμα πάντων
 ἀνθρώπων ἐκάλει. Πάλιν ὑπέστρεψεν ὁ λαὸς πρὸς τὸν Θεὸν καὶ
 ἤνυσον οὐδέν, ἀλλὰ μόνον ἤκουον τῆς φωνῆς τοῦ Κυρίου ὅτι
 220 "οὐδενὸς εἰσακούσομαι, εἰμὴ Ἰακώβου, τοῦ δούλου μου". Τότε ὁ
 λαὸς μετὰ δακρύων πολλῶν μόλις καὶ βία πείθουν τὸν ὄσιον,
 ἐξέτεινε τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ κύψας τὰ γόνατα ἐδέετο τοῦ
 Θεοῦ. Ὡς τοῦ θαύματος, ὧς ἡ μεγάλη εὐσπλαγχνία τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ
 μακροθυμία. Ἄμαρτωλὸς ἐδάκρυσεν ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ὁ Κύριος ἐπὶ
 225 τὴν γῆν ἔδωκεν ὑετὸν καὶ ἐπλήσθη ἡ γῆ δαψιλείας.

199-225 Θέλων...δαψιλείας: Fons incognita (201-202 ποτὲ ὁ ἄνθρωπος μὴ ἀπογινώσκειν τῆς σωτηρίας
 αὐτοῦ: S. Nili Epistolarum lib. 2 (PG 79, 261 & 288).

A ΣμΡρα MI

199 δὲ om. Ιμα // 201 ἵνα...ἀπόγνωσιν om. A // 202 μὴ ἀπογινώσκον μὴ ἀπογινώσκην M // 203
 ἐπολέστικα A: ἐπολέστικα ΡρΜμα: ἐπωλέστικα Ι:ἀπωλέστικα S ἄβροχία Αμ // 205 ὁ Θεὸς I // 206 οὐκ
 ΙΡρ // 207 λέγουσα A // 208 κεκλεισμένος A:ἐγκεκλησμένος M προσεύξεται Σμ ἡμῶν SMAμα // 209
 πόσαι νηστεῖαι καὶ ἀγρυπνίαι καὶ προσευχαῖς Σμ ὑπὲρ A // 210 δάκρυα ἐγένοντο om. SAPραμ // 211
 λέγουσα A κοπιᾶται A: κοπιᾶται I: κοπιᾶσατε Ρρμα:ἐκοπιᾶσατε S // 212 θεομαρτυρήτου μα // 215
 παρακαλέσει SAΙμ // 216 ἐσχύνετο A // 217 βδέλυγμα I ἐκάλλει μα:ἐκάλη M // 218 ἤνυσον A:ἤνυσον
 Ι:ἤνυσον M ἤκουον I // 219 εἰσακούσομαι ΑΙμ:ἠσακούσομαι M εἰ μὴ SAμα // 221 πείθουν A:πείθουσι
 Ι:πίθουσι M:πίθουν μ ἐξέτεινε ΡρAS:ἐξέτηναι M:ἐξαιτεῖνας Ι:ἐξτεῖναι μα κάμψας A // 222-224 τοῦ
 Θεοῦ...γῆν om. SAPρ // 224 καὶ εὐθέως ἔδωκεν SAPρα Κύριος ὁ Θεὸς a // 225 δαψιλείας Ια: δαψυλίας M:
 ὑετὸν S: δαψιλίας λέγεται ἀκριβότερον μ

Εἶδετε τὴν μετάνοιαν, εἶδετε τὴν ἐπιστροφὴν, εἶδετε τὰ δάκρυα τί
ἐποίησαν, εἶδετε πῶς "ὁ Θεὸς οὐ θέλει τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ,
ὡς τὸ ἐπιστρέψαι καὶ ζῆν αὐτόν"; Ταύτην καὶ ἡμεῖς ποθήσωμεν.
230 Ταύτην καὶ ἡμεῖς ἀγαπήσωμεν καὶ νεώσωμεν καὶ καθαρίσωμεν τὴν
ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα καὶ πᾶσαν πονηρίαν καὶ ἄκανθα<ν> τῆς
ἁμαρτίας ἐκριζώσωμεν. Ἀκούσωμεν τῶν θείων λόγιων τοῦ Θεοῦ,
μήπως κατακριθῶμεν καὶ ἡμεῖς ὡς ὁ Κάϊν, ὅτι ἡ θεία Γραφὴ
ζωογονεῖ καὶ τρέφει ἡμᾶς τῇ ψυχῇ καὶ τῷ σώματι. Ἦς γένοιτο
235 Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ, οὗ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν
αἰώνων. Ἀμήν.

227-228 ὁ Θεὸς... αὐτόν: Ez. 33, 11 // 232-233 ἡ θεία Γραφὴ... σώματι: Athan. Epistula prima ad Serapionem (PG 26, 573); Ioann. Chrys. In S. Joannem Praecursorem (PG 50, 805).

A ΣμPpa MI

226 Ἴδες A: Ἴδετε IMPra: Ἴδεται Σμ // 227 Ἴδες A: Ἴδετε IMPra: Ἴδεται Σμ // 228 ζεῖν I // 228-235 Ταύτην... Ἀμήν om.A // 230 ἄκανθα omnes codices τῆς μετανοίας I // 233 Εἰς S // 234-235 χάριτι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἡμῶν Pp // 235 ὃ PpΣμ κράτος σὺν τῷ παναγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ μ

Τῆ Παρασκευῆ τῆς τρίτης ἑβδομάδος

Φέρε τοίνυν εἰς μέσον τὸν εὐαγγελιστὴν Λουκᾶν λέγοντα, μᾶλλον δὲ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν φάσκοντα ἐκ μέρους τοῦ εὐαγγελιστοῦ. Τί γὰρ λέγει ὁ Κύριος; Παραβολὴν τινα πρὸς πάντα ἄνθρωπον ὠφέλιμον, πρὸς δικαίους καὶ ἁμαρτωλούς, ἵνα πάντοτε
 5 προσευχώμεθα καὶ μὴ ὀκνεῖν, μηδὲ ἐκκακεῖν λέγοντες ὅτι "πολλάκις ἐπαρεκάλεσα τὸν Θεὸν καὶ οὐχ ὑπήκουσέ μου". Ἴνα δὲ ἐκκόψη τὴν τοιαύτην κακίαν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, διδάσκει ἡμᾶς διὰ τῆς παραβολῆς ταύτης λέγων· "Κριτὴς τίς φησιν ἔν τινι πόλει μήτε τὸν Θεὸν φοβούμενος μήτε ἄνθρωπον ἐντροπόμενος, χήρα δέ τις ἐν
 10 τῇ πόλει ἐκείνῃ καὶ ἤρχετο πρὸς αὐτὸν λέγουσα· "Ἐκδίκησόν με ἀπὸ τοῦ ἀντιδίκου μου". Ὁ δὲ οὐκ ἤθελεν ἐπὶ χρόνον. Μετὰ δὲ ταῦτα εἶπεν ἐν ἑαυτῷ· "Εἰ καὶ τὸν Θεὸν οὐ φοβοῦμαι καὶ ἄνθρωπον οὐκ ἐντρέπομαι διὰ γε τὸ παρέχειν μοι κόπους τὴν γυναῖκα ταύτην ἐκδικήσω αὐτήν, ἵνα μὴ ἐρχομένη ὑπωπιάζη με"· καὶ ἀναστὰς
 15 ἐκδίκησεν αὐτήν.

8-14 Κριτὴς...ὕποπιάζη με: Luc. 18, 2-6

ΣμΡρα MI

Tit. Τοῦ αὐτοῦ λόγος διδασκαλικὸς ἐπισυνηγμένος εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ εὐαγγελίου· Τῆ Παρασκευῆ τῆς τρίτης ἑβδομάδος Ρρα: Τῆ Παρασκευῆ τῆς γ' ἑβδομάδος· λόγος διδασκαλικὸς εἰς ῥητὸν τοῦ εὐαγγελίου καὶ περὶ μετανοίας· Εὐλόγησον, δέσποτα I: Τῆ Παρασκευῆ τῆς γ' ἑβδομάδος· λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ εὐαγγελίου M: Τοῦ αὐτοῦ λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ εὐαγγελίου· περὶ προσευχῆς· Τῆ Παρασκευῆ τῆς γ' ἑβδομάδος S: Τῆ Παρασκευῆ τῆς γ' ἑβδομάδος· λόγος διδασκαλικός, ἐπισυνηγμένος εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ ἁγίου εὐαγγελίου· περὶ προσευχῆς· Εὐλόγησον, δέσποτα μ // 1 Φέροι IMa // 5 ὀκνεῖν Ραρ ἐκκακεῖν ἔχοντες Ρρα // 6 ἐπαρεκάλεσα IMS: ἐπαρεκάλεσαν αμ: παρεκάλεσα Ρρ ὑπήκουσέ μου IS: ὑπήκουσαί μου M: ἠπήκουσέ μου αμ: ἐπήκουσέ μου Ρρ ἐκκόψει SIMΡραμ // 14 ὑποπιάζη ΡρI: ὑποπιάζει M: ὑποπιάζει Sa: ἠποπιάζη με μ // 15 ἐκδίκησεν ΡαρS: ἐκδίκησεν M: ἐκδίκησιν μ

Εἶτα λέγει ὁ Κύριος· "Ἀκούσατε τί ὁ κριτὴς τῆς ἀδικίας λέγει· Πῶς
 δὲ ὁ Θεὸς οὐ μὴ ποιήσῃ τὴν ἐκδίκησιν τῶν ἐκλεκτῶν αὐτοῦ, τῶν
 βοώντων πρὸς αὐτὸν ἡμέρας καὶ νυκτὸς καὶ μακροθυμῶν αὐτοῖς;
 20 Λέγω ὑμῖν ὅτι ποιήσῃ τὴν ἐκδίκησιν αὐτῶν ἐν τάχει" ὁ Κύριος ἡμῶν
 Ἰησοῦς Χριστός, πολλὰ ἡμᾶς διδάξας, καὶ μνημονεύω τὰς θλίψεις
 τὰς μελλούσας εἰδέναι ἐν τῷ παρόντι αἰῶνι τῆς συντελείας καὶ πόσα
 δεινὰ μέλλουσι παθεῖν οἱ ἄνθρωποι καὶ οὐδεὶς ἦν ὁ βοηθῶν, εἰ μὴ
 μόνον μέγας βοηθὸς πρὸς ταῦτα ἢ εὐχὴ μετὰ συνεχῶς ποιεῖσθαι,
 25 περὶ οὗ καὶ οἱ ἅγιοι ἀκούοντες τὸν τότε καιρὸν, ὅταν ὁ Κύριος
 ταῦτα ἐδίδασκεν, ἔτρεμον καὶ ἐδειλίων· καὶ πρῶτος ὁ Δαυὶδ λέγει·
 "Ποῦ εἰσι τὰ ἐλέη σου τὰ ἀρχαῖα, Κύριε, ἃ ὤμοσας Δαυὶδ τῷ δούλῳ
 σου;" καὶ ὁ ἠγαπημένος Ἰωάννης, ὁ ἐπιστήθιος καὶ φίλος τοῦ
 Κυρίου, ἐν τῇ Καθολικῇ αὐτοῦ Ἐπιστολῇ γράφει ὅτι "ὁ ἀντίχριστος
 ἔρχεται καὶ νῦν ἐν τῷ κόσμῳ ἐστὶ".

16-19 Εἶτα λέγει... ἐν τάχει : Luc. 18, 6-8 // 26- 27 Ποῦ εἰσι... δούλῳ σου : Ps. 88, 50 // 27-28 ὁ ἐπιστήθιος
 καὶ φίλος τοῦ Κυρίου : Ioh. 19, 26 // 28-29 Ὁ ἀντίχριστος... ἐστὶ : 1 Ioh. 2, 18.

ΣμΡρα MI

16 Ἦκούσατε μ ὅτι ὁ κριτὴς Ρρα τί λέγει ΣμΡρα // 17 ποιήσῃ ΙSa // 19-20 τὴν ἐκδίκησιν αὐτοῖς λέγω
 ὑμῖν ὅτι πολλὰ ὑμᾶς διδάξας Ρρα // 20 μνημονεύον μ θλήψεις Ι // 21 μέλλοντας ΣμΡρα ἰδεῖν Ρρα:ἐλθόν
 Σμ // 21-22 εἰδέναι...μέλλουσι om. ΙM // 22 μέλλωσι ΡραΣμ ἡμεῖς Μ // 24 πότε ΙM:τότε om. Σμ // 25 ἐδειλίων
 Μμ // 26 ἦσιν Μ ἀρχέα Μ ὤμοσας ΡαρΣμ // 28 γράφη ΣΙΜμ ἀντίχρηστος ΣΙΜμ // 29 ἔρχεται om. Μ

30 Ἐὰν δὲ οἱ ἅγιοι οὗτοι πρὸ πόσων χρόνων ἔλεγον ὅτι καὶ νῦν ἐν
 τῷ κόσμῳ ἐστὶ, πῶς ἡμεῖς οὐκ ἔχομεν πολλῶν εὐχῶν χρεῖαν, ἐνῶ
 ἐπλησιάσαμεν εἰς τὸ τέλος τοῦ αἰῶνος τούτου; Διὰ τοῦτο καὶ ὁ
 Κύριος ἔλεγεν ἐν τῷ ἁγίῳ εὐαγγελίῳ· "Γρηγορεῖτε οὖν ὅτι οὐκ
 35 οἴδατε ποῖα ὥρα ὁ Κύριος ὑμῶν ἔρχεται. Ἐκεῖνο δε γινώσκετε, ὅτι εἰ
 ἦδει ὁ οἰκοδεσπότης ποῖα φυλακῆ ὁ κλέπτῃς ἔρχεται, ἐκεῖνος
 ἐγρηγόρησεν ἂν καὶ οὐκ ἂν εἶασε διορυγῆναι τὴν οἰκίαν αὐτοῦ. Διὰ
 τοῦτο καὶ ὑμεῖς γίνεσθε ἔτοιμοι, ὅτι ἡ ὥρα οὐ δοκεῖτε ὁ Υἱὸς τοῦ
 40 Ἄνθρώπου ἔρχεται". Ἐδειξεν ἡμῖν τύπον καὶ ὑπογραμμὸν τὸν
 κριτὴν τῆς ἀδικίας. Τὸν νοῦν τοῦ ἀνθρώπου λέγει κριτὴν ἀδικίας·
 χήραν λέγει τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου· παρακάλιον λέγει τὸν πάσης
 κακίας πεπληρωμένον καὶ ἡ τῆς χήρας προσηγορία ἡ καθημερινὴ
 κατεδυσώπησεν αὐτόν, τὸν οὔτε τὸν Θεὸν ἐφοβεῖτο καὶ ἄνθρωπον
 οὐκ ἐντρέπετο.

33-38 Γρηγορεῖτε...ἔρχεται : Matth. 24, 42-44 // 38 Ἐδειξεν... ὑπογραμμὸν : 1 Pet. 2, 21 // 39-43 Τὸν νοῦν...
 ἐντρέπετο : Athan. Quaestiones ad Antiochum ducem (PG 28, 720).

ΣμΡρα MI

30 ὅτι om.I // 30-31 Ἐὰν...ἐστὶ om. Ppa // 31 οὐκ om. Ppa ἔχομεν SIMμ ἐν ἡ MSPαρμ // 33 Γρηγορεῖται
 PpaI: Γρηγορίται M:Γρηγορήται μ // 33-34 οὐκ οἴδατε om.Ppa:οὐκ ἦδατε M:οὐκ εἶδατε μ // 34 γινώσκειται
 M:γινώσκειται Sa:γινώσκειται μ ὅτι εἰ φυλακῆ λέγετε τὰς δύο ὥρας τῆς νυκτὸς εἰς τὰς δ' ὥρας τῆς νυκτὸς
 μιράζεται ἡ νύξ μ ἦδη PpaI:οἶδοι M:εἶδη Σμ // 35 οἰκοδεσπότης M ἐκεῖνος om. M in marg. φυλακῆν
 λέγει τὰς δύο ὥρας τῆς νυκτὸς μιράζεται ἡ νύξ S // 36 διορηγῆναι ISPar:διοργῆναι μ οἰκείαν I:οἰκίαν
 M //37 γίνεσθε I:γύναισθαι M:γίνεσθαι Sam δοκεῖται PpISam // 39 in marg. κριτὴν ἀδικίας λέγεται τὸν
 νοῦν τοῦ ἀνθρώπου S // 39-40 Τὸν νοῦν...λέγει om. a // 39-41 Τὸν νοῦν...πεπληρωμένον om.Ppm // 40 in
 marg. χήραν λέγεται τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου· προσηγορίαν τῆς χήρας λέγει S παρακάλιον λέγει om.S //
 41 πεπληρωμένον I:πεπλανημένον a καὶ τὴν προσηγορίαν τῆς χήρας ἡ καθημερινὴ Pp // 41-42 καὶ ἡ τῆς
 χήρας προσηγορία ἡ καθημερινὴ κατεδυσώπησεν αὐτοῦ a // 42 κατεδυσώπεισεν I αὐτοῦ Ppa:αὐτόν om. μ
 χήρα λέγεται τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ μ ἐφοβεῖτω ISμ // 43 ἐντρέπετο PpIMSa:ἐτρέπετο μ

45 Πόσον μᾶλλον ἡμεῖς τὸν πατέρα τοῦ ἔλεους, Θεὸν, οὐχ ἐλκύσωμεν
πρὸς ἔλεον καὶ οἶκτον συμπαθείας; Καὶ γὰρ πολλοὶ μὲν τὸν Θεὸν οὐ
φοβοῦνται, ἀλλὰ ἀνθρώπους αἰσχύνονται, καὶ ἡ αἰσχὺνη τῶν
ἀνθρώπων ποιεῖ αὐτοὺς μὴ ἁμαρτάνειν. Διὰ τοῦτο πολλάκις ὁ Θεὸς
νουθετεῖ ἡμᾶς προσεύχεσθαι καὶ μὴ ῥαθυμεῖν, μηδὲ ὀκνεῖν.
50 Τοιοῦτον τὸν τρόπον ποιοῦσι καὶ οἱ τὴν ζωὴν ποριζόμενοι πένητες,
οἱ παντὸς οἴκου θύραις προϊστάμενοι ἰκετηρίους φωνὰς ἐκ καρδίας
αὐτῶν προβαλλόμενοι πρὸς τὴν τοῦ ἄρτου μετάδοσιν καὶ πολλάκις
τοὺς ἀνελεήμονας κάμπουσι διὰ τὰς φωνὰς αὐτῶν· εἰ καὶ εἰς
βαρβάρων θύραις ἐπιστάντες καὶ ἔλειναῖς φωναῖς αὐτοὺς
κολακεύσαντες, πρὸς οἶκτον καὶ εὐποιίαν τὰ βάρβαρα σπλάγγνα
55 ἐκίνησαν.

44-55 Πόσον... ἐκίνησαν : Ioann. Chrys. De precatone 2 (PG 50, 782).

ΣμΡρα MI

44 πόσω Ρρ ἡμεῖς Ρρ // 45 ἔλαιον ΡρSaμ // 48 καὶ ἡμᾶς Ρρ ῥαθυμεῖσθε Ρρ:ῥαθυμῆν Ι: ῥαθυμῆν Μ:ῥαθυμῆται Σμ:ῥαθυμῆσθαι α // 50 θύρες Ρρ οἰκετηρίους ΙΜ // 51 μετάδωσιν ΡραμΙ:μετάδοσιν Μ // 53 θύρες Ρρ φωναῖς om. Ι // 55 ἐκίνησαν ΙΜ:ἐκύνησαν Σμ

60 Οὕτως φησὶ πάλιν ὁ Κύριος ἐν τῷ εὐαγγελίῳ ὅτι "τίς ἐξ ὑμῶν ἔχει φίλον, εἶτα ἐλθόντα νυκτὸς κρούει τὴν θύραν ζητῶν ἄρτους τρεῖς λέγων ὅτι "φίλος παρεγένετο ἐξ ὁδοῦ πρὸς με καὶ οὐκ ἔχω ὃ παραθήσομαι αὐτῷ". καὶ κεῖνος ἔσωθεν ἀποκριθεὶς εἶπη· "Μὴ μοι κόπους πάρεχε." Ἦδη ἡ θύρα μου κέκλεισται καὶ τὰ παιδιά μου εἰς τὸν κοιτῶνά μου μετ' ἐμοῦ εἰσιν. Οὐ δύναμαι ἀναστὰς δοῦναί σοι". Λέγω ὑμῖν· Εἰ καὶ οὐ δώσει αὐτῷ, ἔμεινε κρούων"· καὶ διὰ τὴν ἀναίδειαν· "Ἀναστὰς δώσει αὐτῷ ὅσον χρήζει διὰ τὸ εἶναι αὐτοῦ φίλον".

56-64 Τίς ἐξ ὑμῶν...φίλον : Luc. 11, 5-8.

ΣμΡρα MI

56 ἔχει SIMμ: ἔξει Ρρα // 57 in marg. θύραν λέγει τὴν πόρταν S // 59 παραθήσομαι IM εἶποι Ρρα:εἶπει IM:εἶπεν μ // 60 κέκλεισθαι ΡραI: κέκλησσαι M // 61 δύναμε IM δούνε M // 62 δώσει M // 63 ἀναίδειαν MSμ (in marg. διαντροπίαν λέγει M) χρήζει ΡρISaMμ

65 Πόσον γε μάλλον ὁ Θεός, ὁ φίλος πάντων, οὐ μὴ ποιήσῃ τὴν ἐκδίκησιν τῶν βωόντων πρὸς αὐτὸν νυκτὸς καὶ ἡμέρας; Ἄλλ' εἰ δοκεῖ, μάθωμεν τίς ἐστὶν οὗτος ὁ κριτὴς τῆς ἀδικίας, ὃν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς διὰ παραβολῆς ἐδίδαξεν ἡμᾶς. Εἰπὼν γὰρ "κριτὴς τις ἦν ἐν τινὶ πόλει", ὁ Θεὸς ἐστὶν ὁ κριτὴς οὗτος, δι' οὗ ὁ
70 Δαυὶδ λέγει· "Ὁ Θεὸς κριτὴς δίκαιος καὶ ἰσχυρὸς καὶ μακρόθυμος". Ἔχει γὰρ πόλιν ἰδίαν ὁ Θεὸς τὴν ἐκκλησίαν, περὶ οὗ ὁ Δαυὶδ μαρτυρεῖ λέγων· "Δεδοξασμένα ἐλαλήθη περὶ σοῦ, ἡ πόλις τοῦ Θεοῦ"· εἰπὼν γὰρ "μήτε τὸν Θεὸν φοβούμενος μήτε ἄνθρωπον ἐντρεπόμενος", ὁ γὰρ Θεὸς οὔτε Θεὸν ἔχει ὃν οὐ φοβήσεται, ἀλλ'
75 οὐδὲ ἄνθρωπον ὃν ἐντραπήσεται· οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ προσωποληψία οὐδεμία. "Χήρα δέ τις ἦν ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ"· πᾶσα ψυχὴ ἐστὶν ἐκκλησιαστικὴ, λέγω Χριστιανοῦ. Διατὶ λέγεται χήρα ἢ ψυχὴ; Διότι τὸν ἄνδρα αὐτῆς ἀπορρίψασα, τοὔτέστιν τὸν διάβολον, ὅτι ἡ ἁμαρτία ἐκυρίευσεν καὶ ἐχώρισεν τὴν ἀνθρώπινην φύσιν ἐκ τοῦ Θεοῦ
80 πέντε ἡμισυ χιλιάδας χρόνους. Ἐπειδὴ γὰρ ἐσπλαγχνίσθη ὁ Θεὸς, καὶ ἀπέστειλε τὸν Υἱὸν αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον καὶ γενόμενος ἄνθρωπος ἐχώρισεν τὴν ψυχὴν αὐτὴν ἀπὸ τὸν διάβολον.

65-66 Πόσον...ἡμέρας: Ioann. Chrys. De precatione 2 (PG 50, 781) // 69 κριτῆς...πόλει: Luc. 18, 2 ὁ Θεός...οὗτος: Athan. Quaestiones ad Antiochum ducem (PG 28, 720) // 70 Ὁ Θεός... μακρόθυμος: Ps. 7, 12 // 72-73 Δεδοξασμένα...τοῦ Θεοῦ: Ps. 86, 3 // 73-74 μήτε...ἐντρεπόμενος: Luc. 18, 2-3 // 74-75 ὁ γὰρ Θεός... ἐντραπήσεται: Athan. Quaestiones ad Antiochum ducem (PG 28, 720) // 75-76 οὐκ ἔστιν... οὐδεμία: Rom. 2, 11; Eph. 6, 9; Col. 3, 25; Act. 10, 34 // 76 Χήρα...ἐκείνη: Luc. 18, 3 // 76-82 Πᾶσα... διάβολον: Athan. Quaestiones ad Antiochum ducem (PG 28, 720).

ΣμΡρα MI

65 πόσω μάλλον Ρρ:πόσων γε μάλλον Μ ποιήσει ΣIαΜμ // 67 δοκεῖν I // 69 εἶν I ἐν τινη I // 70 μακροθυμῶς Μ // 73 ὅτι τὸν Θεὸν Ρρ // 75 προσωποληψία ΣΜμ οὐδεμία om. Ρρα // 77 ἡ ἐκκλησιαστικὴ Ρρα // 76-77 ἐστὶν...ψυχὴ om. μ // 79 ἐχώρησε ΡρΣIαμ ὑμῶν μ χιλιάδες ISμ // 80 ἐσπλαγχνίσθη Μ // 81 καὶ ἀπέστειλε ΡρIα: καὶ ἀπέστηλεν Μ: ἀπέστειλε Σμ // 82 ἐχώρησε ΣΡαρIμ αὐτὴν om. Μ ἐπὶ τὸν διάβολον μ

Ὡς καὶ ἀλλαχοῦ φησὶν ὁ Κύριος ἐν τοῖς ἀγίοις εὐαγγελίοις ὅτι
"οὐκ ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν γῆν, ἀλλὰ μάχαιραν. Ἦλθον γὰρ
85 διχᾶσαι ἄνθρωπον κατὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ νύμφην κατὰ τῆς
πενθερᾶς αὐτῆς", τοῦτέστι τὸν διάβολον. Βλέπεις γὰρ ὅτι
παντοιοτρόπως ἦν ὁ ἄνθρωπος τότε μετὰ τοῦ διαβόλου
συνεξευγμένος; Ἐλθὼν ὁ Χριστὸς ἐπὶ τῆς γῆς ἐχώρισεν αὐτόν. Διὰ
90 τοῦτο καλεῖ τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου χήραν ὁ Κύριος καὶ τὸν
Χριστὸν ἐνστερνιασμένη ἢ χήρα, τυγχάνει ἀπὸ τοῦ διαβόλου καὶ
δέεται καθ' ἑκάστην ἡμέραν τοῦ κριτοῦ λέγουσα: "Ἐκδίκησόν με
ἀπὸ τοῦ ἀντιδίκου μου". Τίς γὰρ ἔστιν ὁ ἀντίδικος ἡμῶν, ὃν
εὐχόμεθα διηνεκῶς; Τοῦτέστιν ὁ διάβολος, περὶ οὗ λέγει ὁ
ἀπόστολος Πέτρος: "Παιδιά, ὁ ἀντίδικος ἡμῶν διάβολος, ὡς λέων
95 ὠρνούμενος περιέρχεται ζητῶν τίνα καταπίη".

83-86 Οὐκ ἦλθον... αὐτῆς: Matth. 10, 34-36 // 89-90 Καὶ τὸν Χριστὸν... διαβόλου: Athan. Quaestiones ad Antiochum ducem (PG 28, 720) // 91-92 δέεται... ἀντιδίκου μου: Luc. 18, 3 // 92-93 Τίς γὰρ ἔστιν... διάβολος: Athan. Quaestiones ad Antiochum ducem (PG 28, 720) // 94-95 ὁ ἀντίδικος... καταπίη: 1 Pet. 5, 8.

ΣμPpa MI

83 καὶ om. a ἀλαχοῦ I // 84 βαλλεῖν Ia: βαλὴν M // 85 ἐκ τῆς Ppa // 87 παντοιοτρόπος IM ἦν om.I // 88 ἐχώρησεν SPpaIm // 90 ἐνστερνιασμένη SIaMμ τυγχάνη IMa // 91-92 ἐκ τοῦ ἀντιδίκου μου μ // 94 ὠριόμενος I:ὀριώμενος M // 95 καταπίη SI

Τί λέγει ὁ κριτὴς ἡμῶν Θεός; "Εἰ καὶ Θεὸν οὐ φοβοῦμαι καὶ
ἄνθρωπον οὐκ ἐντρέπομαι, ἀναστὰς ἐκδικήσω αὐτήν". ἀλλ' ὅταν
ἀκούσητε, ἀδελφοί μου, κριτὴν ἀδικίας τὸν Θεόν, μὴ φοβηθῆτε.
Κριτὴς γὰρ ἐστὶν ἀδικίας καὶ οὐ δικαιοσύνης. Κρῖναι γὰρ τὴν
100 ἀδικίαν παρεγένετο εἰς τὸν κόσμον καὶ τὴν ἁμαρτίαν. Εἶδες τί λέγει
ὁ Κύριος; Ὅτι "πῶς ἐγὼ οὐ ποιήσω τὴν ἐκδίκησιν τῶν βοώντων
πρὸς με νυκτὸς καὶ ἡμέρας;" Βλέπεις πόσων ἀγαθῶν λαμβάνουσιν οἱ
προσεδρεύοντες ἐν τῇ πόλει τῆς ἀγίας ἐκκλησίας, νυκτὸς καὶ ἡμέρας
προσευχόμενοι ὀλοψύχως, καὶ πῶς λαμβάνουσι τὴν συγχώρησιν ἐκ
105 τοῦ Θεοῦ;

96-97 Εἰ καὶ Θεὸν... αὐτήν: Luc. 18, 4 // 99-100 Κριτὴς... ἁμαρτίαν: Ioann. Chrys. De precatōne 2 (PG 50, 782) // 101-102 Πῶς ἐγὼ...ἡμέρας: Luc. 18, 7 // 102-105 Βλέπεις...Θεοῦ: Ioann. Chrys. PG 50, 783.

ΣμΡρα MI

98 ἀκούσῃται SPpIMμ μὴ φοβηθεῖς PpSIaMμ // 100 Ὅτι IM // 101 οὐ om. I βοόντων I // 102 πόσον ἀγαθὸν I // 103 προσεδρέβοντες M // 104 λαμβάνει PpSIaMμ ἀπὸ Pap

Καί, εἰ βούλεσθε, δείξω παράδειγμα ξένον καὶ φοβερόν, ἐκ τῶν
ἀγίων πατέρων φανερόν· Ποτὲ γὰρ παραγενόμενος εἰς τινα
μοναστήριον ὁ ἀπλοῦς Παῦλος, χάριν ὠφελείας τῶν ἀδελφῶν, μετὰ
τὸ συνήθως χαιρετῶν αὐτοὺς ὁ Παῦλος, εἰσῆει εἰς τὴν ἐκκλησίαν
110 ἐπιτελέσαι τὴν σύναξιν. Στὰς δὲ ὁ Παῦλος πρὸς τὸν πυλῶνα τοῦ
ναοῦ, ἔβλεπεν ἐκάστω τῶν εἰσιόντων ὅποια ἄρα ψυχῇ εἰσέρχεται εἰς
τὴν ἐκκλησίαν. Εἶχε δὲ καὶ ταύτην τὴν χάριν παρὰ τοῦ Θεοῦ, ὥστε
ὁρᾶν ἕκαστον ὅποια ἐστὶν ἡ ψυχὴ αὐτοῦ, τοιούτως φανερῶς, ὥσπερ
ὁρῶμεν ἀλλήλους. Ἔβλεπε δὲ ὁρῶν πάντας ὅτι ἔβαινον λαμπρῶ τῇ
115 ὄψει καὶ φαιδρῶ τῷ προσώπῳ καὶ τὸν ἐκάστου ἄγγελον χαίροντα
ἐπ' αὐτῷ καὶ συνέχαιρε καὶ αὐτὸς τῷ Θεῷ εὐχαριστῶν. Εἶτα ὁρᾶ
τινα εἰσιόντα, μέλανα τὴν ὄψιν καὶ ζοφώδη ὅλον τὸ σῶμα,
δαίμονας ἐκατέρωθεν τοῦτον συνέχοντα καὶ χαλινὸν περιέχοντα
αὐτοῦ τῷ στόματι πρὸς ἑαυτοὺς ἔλκοντα, τὸν δὲ ἄγγελον αὐτοῦ
120 ἀπὸ μακρόθεν ἀκολουθοῦντα σκυθρωπὸν καὶ κατηφῆ.

106-121 Ποτὲ γὰρ... κατηφῆ : Arophth. Patr. PG 65, 381- 385.

ΣμΡρα MI

106 βούλεσθαι Σαμ δειξαι Σαμ ἐκ τῶν...φανερόν om. Ρρα // 107-108 ἐν τινι μοναστηρίῳ Ρρ:ἐν τινι
μοναστήριον a // 108 μετὰ τὸ συνήθος Μ:μετὰ τὸ σύννηθες Σα:μετὰ τῶν σύννηθες μ // 109 εἰσί Μ: καὶ εἰσεί
Ρρα:εἰσεί ΣμI // 110-111 Στὰς δὲ ὁ Παῦλος, εἶχε δὲ καὶ Ρρ πρὸς τὸν πυλῶνα τοῦ ναοῦ ΣαΙΜμ // 111
ἕκαστον I // 112 ἐπιτελέσαι τὴν σύναξιν Ρρ // 114 ἀλοῖλους Μ ἐφαίνον Μ: ἐφαίνοντω I λαμπροὺς
Μα:λαμπρῶς Σ:λαμπρὸς μ // 115 τὴ ὄψιν Μ φεδροὺς τῷ προσώπῳ Μ καὶ τότε Σμ // 116 τῷ Χριστῷ ΣΡραμ
// 117 μέλαινα ΣΡρα:μέλαινα ΙΜ:μέλαναν μ τῇ ὄψει ΣΙΜα ὅλον τῷ σώματι ΣΜαμ // 118 συνέχοντα
Μ:συνέχοντα μ περιέβαλλον Ραρ: περιέβαλον Σμ: περιέχοντι Ι: περιέχοντα Μ // 120 μακρόθεν Μ
ἀκολουθοῦντι μ σκυθρωπὸν Μ

Ταῦτα βλέπων ὁ γέρον, ἐδάκρυσε καὶ τῇ χειρὶ τύψας τὸ στήθος καὶ τὸ πρόσωπον, ἐκάθισε πρὸ τῆς ἐκκλησίας ἀποκλαιόμενος σφόδρα τὸν ἀδελφὸν τὸν ὀφθέντα αὐτῷ. Οἱ δὲ ἀδελφοὶ ἰδόντες τὸν ἅγιον Παῦλον, τὴν ἀθρόαν μεταβολὴν αὐτοῦ καὶ τὸ συμπαθὲς δάκρυον, προσελθόντες ἠρώτων αὐτὸν τὴν αἰτίαν μαθεῖν τί κλαίει καὶ παρακαλοῦντες αὐτὸν ἅμα εἰσελθεῖν αὐτὸν εἰς τὴν τάξιν. Ὁ δὲ τούτους ἀποσεισάμενος, ἐκάθητο ἔξω κλαίων.

Ἀπολυθείσης δὲ τῆς συνάξεως καὶ πάντων ἐξιόντων, κατεσκόπευσε πάντας ὁ Παῦλος τοὺς ἐξιόντας πῶς ἐξέρχονται καὶ βλέπει τὸν ἄνδρα ἐκεῖνον, τὸν πρῶην εἰσελθόντα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ μελανὸν καὶ ζοφώδη καὶ τοὺς δαίμοντας κύκλω ἔχοντα, ἐξερχόμενον ἔξω λαμπρῷ τῷ προσώπῳ, λευκῷ τῷ σώματι καὶ τοὺς δαίμονας μήκοθεν ἀκολουθοῦντας καὶ τὸν ἅγιον ἄγγελον αὐτοῦ ἐγγὺς ὄντα καὶ χαίροντα ἐπ' αὐτὸν σφόδρα.

121-134 Ταῦτα...σφόδρα: Apophth. Patr. PG 65, 381- 385.

ΣμΡρα MI

121 τήψας M τῷ στήθει Pp:τὸ στήθος M // 122 ἐκάθησε SIαμ // 123 ὀφθέντα IM αὐτὸν IMSΡραμ: αὐτῷ corr. οἰδῶντες M // 125 κλαίεις S:κλαίους μ // 126 εἰς τὴν τάξιν IM: εἰς τὴν σύναξιν ΣμΡρα // 127 ἀποσησάμενος M:ἀποσεισάμενος αμ ἐκάθητω IM // 128 ἀποληθήσης SM: ἀπολυθήσεις α:ἀπολυθήσης μ // 129 κατεσκόπευσεν IM: κατεσκόπευσε corr.: κατεσκόπεβεν Σμ: κατεσκόπευε Ρρα // 131 μέλαιναν Ρρ:μαίλεναν α: μελανὸν I:μέλανον SMμ ἔχοντας SPαρμ // 133 μακρόθεν ΡραI ἅγιον om. IPρα // 134 ἐγγεῖς M ἐπ' αὐτῶν M: ἐπ' αὐτὸν ISΡραμ

135 Ταῦτα πάλιν ὁ Παῦλος θεασάμενος ἀνεπήδησε μετ' ἐκπλήξεως
χαίρων καὶ εὐλογῶν τὸν Θεὸν καὶ λέγων· "ὦ τῆς ἀφάτου σου
εὐσπλαγχνίας, Κύριε, καὶ τῆς σῆς ἀγαθότητος"· καὶ δραμῶν ἀνέβη
ἐπὶ τινος ὑψηλοῦ τόπου καὶ ἔκραξε λέγων· "Δεῦτε, ἀδελφοί μου,
140 ἴδετε τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ ὡς φοβερά"· Συνέτρεχον δὲ πάντες, τῶν
λεγομένων ἀκούοντες, καὶ διηγείτο ὁ ὅσιος Παῦλος ἃ εἶδε, τὸν
ἀδελφὸν ἔχοντα εἰσιέναι καὶ ἐξιέναι τῆς ἐκκλησίας· εἶτα καὶ ἡξίου
τὸν ἄνδρα εἰπεῖν τὴν τοσαύτην μεταβολήν.

135-142 Ταῦτα... μεταβολήν: Arophth. Patr. PG 65, 381- 385.

ΣμΡρα ΜΙ

137 δραμὸν IMμ // 139 οἶδατε PpSIMμα: ἴδετε corr. // 140 ἀκούωντες Ρραμ // 141 καὶ ἐξιέναι om. ΣμΡρα

145 Ὁ δὲ ἀνυποστόλως διηγείτο τὰ καθ' ἑαυτὸν λέγων· "Ἐγὼ μὲν οὖν
 πονηρὸς ἄνθρωπός εἰμι καὶ ἁμαρτωλὸς καὶ πορνείαις συνέζουν
 μέχρι τοῦ νῦν, ἄρτι δὲ εἰσελθὼν εἰς τὴν ἁγίαν τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαν
 ἤκουσα γραφῆς τοῦ προφήτου Ἡσαΐου, μᾶλλον δὲ τοῦ Θεοῦ
 λαλοῦντος δι' αὐτοῦ· "Λούσασθε καὶ καθαροὶ γίνεσθε, ἀφέλετε τὰς
 150 πονηρίας ὑμῶν ἀπὸ τῶν ψυχῶν ὑμῶν, μάθετε καλὸν ποιεῖν, καὶ ἔαν
 ὧσιν αἱ ἁμαρτίαι ὑμῶν ὡς φοινικοῦν, ὡς χίονα λευκανῶ". Ταῦτα
 ἀκούσας ἐγὼ καὶ κατανυγείς, στενάξας ἐκ βάθους τῆς καρδίας μου,
 εἶπον πρὸς τὸν Θεόν· "Δέσποτα Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ ἐλθὼν εἰς τὸν
 κόσμον ἁμαρτωλοὺς σῶσαι, ἃ νῦν διὰ τοῦ προφήτου σου
 155 ἐπηγγείλω, ταῦτα πλήρωσον εἰς ἐμὲ τὸν ἁμαρτωλὸν καὶ ἀνάξιον.
 Ἴδου γὰρ δίδωμί σοι λόγον, τῷ καρδιογνώστη Θεῷ, ὅτι ἀπὸ τοῦ νῦν
 ἀποτάσσομαι πάση παρανομίᾳ καὶ αἰσχρᾷ πράξει, αἷς ἐδούλευον
 πρότερον καὶ οὐκέτι ποιήσω ταύτες πλέον, ἀλλὰ σοὶ δουλεύσω ἐξ
 ὅλης μου τῆς ψυχῆς"· καὶ ταῦτα λέγων ἐξῆλθον τῆς ἐκκλησίας,
 κρίνας καὶ ἔργοις τοῦτο πληρώσω διὰ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ". Ταῦτα
 160 εἰπόντος, ἅπαντες ἔδωκαν αἶνον καὶ εὐχαριστίαν τῷ Θεῷ, τῷ
 θέλοντι πάντας σωθῆναι.

143-160 Ὁ δὲ ἀνυποστόλως... σωθῆναι: Aporphth. Patr. PG 65, 381-385 (147-149 Λούσασθε...λευκανῶ: Is. 1, 16- 18 // 151-152 ὁ ἐλθὼν...σῶσαι: Matth. 9, 13; Marc. 2, 17; Luc. 5, 32) // 154 τῷ καρδιογνώστη Θεῷ: Ps. 138, 5; Jer. 11, 20; Jer. 20, 12; Luc. 16, 15; Rom. 8, 27; Act. 1, 24; Act. 15, 8; Ps. 7, 10; Jer. 17, 10; Ps. 32, 15; 2 Regn. 8, 39; 1 Regn. 16, 7; Ps. 43, 22; 1 Par. 29, 17 // 160 τῷ θέλοντι πάντας σωθῆναι: 1 Tim. 2, 4).

ΣμΡρα MI

143 ἀνυποστόλος M // 143-144 οὖν...ἁμαρτωλὸς om. IM // 144 ἐν ἁσυνείαις καὶ πορνείαις I συνέζουν SPpIMaμ // 146 τοῦ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου αμ // 147 Λούσασθε SIMaμ γίνεσθε SIMaμ ἀφέλεται ISaμ: ἀφαίεται M // 148 πονηρείαις IM τῶν ψυχῶν ἡμῶν SM μάθεται Iaμ // 149 χίονα IMa // 153 ἐπιγγείλω Saμ // 154 δίδωμί σοι I:δίδωμή σοι M:δίδωμί ση μ // 155 ἀποτάσσωμε M:ἀποτάσσομαι S πάσαν παρανομίαν καὶ αἰσχρὰν πράξιν SPραμ ἐδούλευον IMa // 156 πρότερον Iaμ καὶ οὐκ ἔστιν IM ταύταις ISMaμ: ταύτας Pp // 157 ἐξω τῆς Pp // 159 εὐχαριστεῖαν SPραμ

Εἶδετε, ἀδελφοί μου, τί ἀγαθὸν ἔργον ποιεῖ ὁ προσευχόμενος
νυκτὸς καὶ ἡμέρας εἰς τὴν ἀγίαν ἐκκλησίαν καὶ ἀκούων τε τὸν
λόγον τοῦ Θεοῦ; Εἶδετε πῶς μακαρίζει τοῦτον ὁ Κύριος λέγων "πῶς
οὐ μὴ ποιήσω τὴν ἐκδίκησιν τῶν βωόντων νυκτὸς καὶ ἡμέρας" πρὸς
165 αὐτόν; Εἶδετε πάλιν πῶς παρομοιάζει ὁ Κύριος τὸν κριτὴν ἐκεῖνον
τῆς ἀδικίας, τὸν μήτε Θεὸν φοβούμενον, μήτε ἄνθρωπον
ἐντρεπόμενον, ἀλλὰ τὸ συνεχῶς τῆς χήρας αὐτὸν ἐδυσώπησε;
Δυσωπήσωμεν οὖν καὶ ἡμεῖς τὸν Κύριον νυκτὸς καὶ ἡμέρας καὶ
170 πάντοτε, ἵνα ἡμᾶς λυτρώσῃ ἐκ τοῦ ἀντιδίκου ἡμῶν, τοῦ διαβόλου,
καὶ σῶσῃ ἡμᾶς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς
αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

163-164 Πῶς οὐ...ἡμέρας: Luc. 18, 7 // 167 τὸ συνεχῶς... ἐδυσώπησε: Bas. Constitutiones monasticae (PG 31, 1337).

ΣμΡρα MI

161 Ἰδετε ΡραΙ: Ἰδεταί SMμ τί ἀγαθὸν ἔργον τοῖς προσευχομένοις Ρρα // 163 Ἰδετε ΡαρSI // 165 Ἰδετε ΡαSp: Ἰδεταί IMμ παρομοιάζει ΡαρI:παρονοιάζει μ // 162 καὶ ἀκούοντες τὸν IM: καὶ ἀκούων τε τὸν σγρpsι: καὶ ἀκούων καὶ τὸν ΣμΡρα // 167 ἐδυσώπεισεν I // 168 Δυσωπέισωμεν I // 169 πάντοτε M λυτρώσει Ia: λυτρώσοι M // 170 σώσει SIMαμ ἡμῶν om. SPραμ

Κυριακῆ τρίτη τῶν ἁγίων νηστειῶν

Προτυπῶν καὶ προδιαγραφῶν ὁ μακάριος Μωϋσῆς τὸν
 ζωοποιὸν καὶ θεῖον σταυρὸν ῥάβδῳ τὴν Ἐρυθρὰν διέτεμε
 θάλασσαν καὶ τοὺς Ἑβραίους ἀβρόχως καὶ ἀκινδύνως διεβίβασεν·
 ὡσεὶ τεῖχος γὰρ ἐγένετο τὰ ὕδατα ἐκατέρωθεν· καὶ μετὰ τὴν τῶν
 5 Ἑβραίων διάβασιν, τὴν θάλασσαν πάλιν διὰ τῆς ῥάβδου εἰς τὴν
 προτέραν ἀπεκατέστησεν ἔνωσιν καὶ τὸν ὑπερήφανον καὶ ἀλαζόνα
 Φαραῶ πανστρατὶ τῷ τῆς θαλάσσης βυθῷ κατεκάλυψε· καὶ ἐν τῇ
 ἐρήμῳ διὰ τῆς ῥάβδου τὰ πικρὰ τῆς Μερρᾶς κατεγλύκανε νάματα
 καὶ ἐκ πέτρας ἀνίκμου ὕδωρ ἀναβλύζειν παραδόξως διὰ τῆς
 10 ῥάβδου ἐποίησε καὶ διψῶντα τὸν λαὸν ἐπότισε καὶ ἐχόρτασε. Πρὸ
 δὲ τούτων τῶν θαυμασίων, τὴν Αἴγυπτον ὁ Μωϋσῆς διὰ τῆς ῥάβδου
 ἐκόλασε καὶ τὸ ὕδωρ εἰς αἷμα ἐποίησε καὶ πάλιν τὸ αἷμα εἰς ὕδωρ
 μετέβαλε· καὶ τὰ πολλὰ ἐκείνα καὶ μεγάλα τεράστια κατειργάσατο.
 Εἰ δὲ ἡ ῥάβδος ἐκείνη, τύπον μόνον καὶ σκιὰν διαγράφουσα τοῦ
 15 Τιμίου Σταυροῦ, τοσοῦτων καὶ τοιούτων θαυμάτων γέγονεν
 αὐτουργός, τί οὐκ ἂν ἀπεργάσῃται καὶ ποιήσῃ αὐτὸς ὁ ζωοποιὸς
 καὶ θεῖος Σταυρός, οὐ συμβολικῶς ἢ αἰνιγματωδῶς προτυπούμενος,
 ἀλλὰ ἀληθινῶς χαραττόμενος καὶ ὀρώμενος καὶ παρ' ἡμῖν
 προσκυνούμενος καὶ τιμώμενος;

1-7 Προτυπῶν... κατεκάλυψε: Ex. 14, 21-30; Ioann. Chrys. In adoracionem venerandae crucis (PG 62, 748); Athan. Expositiones in Psalmos (PG 27, 128); Athan. Testimonia e scriptura (PG 28, 37); Bas. Hom. quod deus non est auctor malorum (PG 31, 340); Bas. Oraciones sive exorcismi (PG 31, 1680); Καταβασία ἡχ. α', εἰς τὸν Ὁρθρον τῆς Κυριακῆς τῆς Σταυροπροσκυνήσεως, Ἐντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 490 (2 ῥάβδῳ τὴν Ἐρυθρὰν διέτεμε: Εἰρμὸς τῆς α' ὥδης τοῦ Κανόνος εἰς τὴν Ὑψωσιν τοῦ Τιμίου Σταυροῦ (Μηναῖον Σεπτεμβρίου) // 4 ὡσεὶ τεῖχος γὰρ ἐγένετο τὰ ὕδατα ἐκατέρωθεν: Εἰρμὸς τῆς α' ὥδης τοῦ Κανόνος εἰς τὴν Ὑπαπαντὴν τοῦ Κυρίου (Μηναῖον Φεβρουαρίου) // 7-9 καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ... ὕδατα; Ex. 15, 23-25; Ioann. Chrys. De adoracione pretiosae crucis (PG 52, 839) // 9-11 καὶ ἐκ πέτρας ἀνίκμου... ἐχόρτασε: Ex. 17, 6; Ioann. Chrys. De adoracione pretiosae crucis (PG 52, 839) // 11-13 Πρὸ δὲ τούτων... μετέβαλε: Ex. 7, 17-21; Ioann. Chrys. In resurrectione domini (PG 62, 754).

ΣμΡρα MI

Tit. Τοῦ αὐτοῦ λόγος διδασκαλικός, εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ ἁγίου εὐαγγελίου καὶ εἰς τὴν προσκύνῃσιν τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ· Τῇ Κυριακῇ τῆς τρίτης ἑβδομάδος· Εὐλόγησον Ρρα: Κυριακῆ τρίτη τῶν ἁγίων νηστειῶν· λόγος διδασκαλικός εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ εὐαγγελίου καὶ εἰς τὸν σταυρὸν· Εὐλόγησον Μ: Κυριακῆ γ' τῶν ἁγίων νηστειῶν· εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ εὐαγγελίου τῆς ἡμέρας, τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Χρυσοστόμου· Εὐλόγησον, πάτερ Ι:Κυριακῆ τρίτη τῶν ἁγίων νηστειῶν, λόγος εἰς τὴν προσκύνῃσιν τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ καὶ εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ ἁγίου εὐαγγελίου Σμ // 1 Μωσῆς Ρραμ // 2-3 τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν διέτεμε Σμ // 3 ἀβρόχοις ποσὶν ΡαρμS ἐβίβασεν Ρρα:διεβίβασεν Ιμ // 5 τὴν θάλασσαν om. Ραρ σταυροῦ τύπον Ι // 6 προτέραν ἀπεκατέστησεν Ι ἀλαζόνα Ιμ:ἀλλαζόνα Μ // 7 καὶ πανστρατὶ Ρρα καὶ πάλιν Ραρμ συνεκάλυψεν Ραρ // 8 νάματα σταυροῦ τύπον κατεγλύκανε Ι ὕδατα Σμ // 9 ἀναβλύζει Ι // 9-10 παραδόξως...ἐποίησε om. Ρρα: ἀνίκμου διὰ τῆς ῥάβδου ὕδωρ ἀναβλύζειν πεποίηκεν Σμ // 10 πεποίηκε Ρρα:σταυροῦ τύπον ἐποίησε Ι ἐχόρτασε καὶ ἐπότισε ΡρSαμ // 11 θαυμάτων Σμ // 12 εἰς om. Σμ μετέστρεψε Ι // 12-13 τὸ ὕδωρ αἷμα μετέβαλε Ρρ // 13 μυστήρια καὶ τεράστια Ρρ:καὶ τὰ πολλὰ καὶ μεγάλα ἐκείνα τεράστια Ι:καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ τεράστια κειτεργάσατο Σμ: καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ μεγάλα τεράστια κατηργάσατο a // 14 ἡ δὲ ῥάβδος Σμ διαγράφων σοι Ρρα: διαγράφων Μ // 15 τοσοῦτων...αὐτουργός om.Ρραμ // 16 ποιήσῃ ΡρISαμ // 17 αἰνιγματωδῶς Ρρα:ἐνιγματωδῶς Ιαἰνιγματωδῶς S // 18 ἀληθινὸς ΡμραS καὶ προχαρακτῶμενος Ι παρ' ἡμῶν Σμα // 19 τιμώμενος καὶ προσκυνούμενος Σαμ

20 Αὐτὸς ὁ ζωοποιὸς καὶ θεῖος Σταυρὸς τὸν νοητὸν Φαραώ, τὸν
ἀντίδικον ἡμῶν διάβολον καὶ ἀρχέκακον ἐχθρόν, τῇ πολλαπλῇ
παραδώσει πληγῇ καὶ τὰς τῶν ἀοράτων καὶ ὄρατῶν δαιμόνων
στρατιᾶς καταποντίσει καὶ κατακλύσει, καθ' ἡμῶν ἐπιχειρομένας
καὶ πολεμούσας καὶ θορυβούσας καὶ συγχεούσας ἡμᾶς. Αὐτὸς ὁ
25 ζωοποιὸς Σταυρὸς τῶν παθῶν τὴν θάλασσαν ἀβρόχως καὶ
ἀκινδύνως διαβῆναι ἡμᾶς παρασκευάζει καὶ τὸν καθ' ἡμῶν
ἐγειρόμενον κλύδωνα καὶ τὸν τάρραχον κατευνάσει καὶ εὐδιον
καταστήσει καὶ γαληνὸν καὶ τὸν παρόντα βίον ἡμῶν εὐκολώτατον
καταπραῦνει καὶ ἐξημερώσει καὶ τὸ λοιπὸν τῆς ζωῆς ἡμῶν
30 εἰρηνικῶς διατελέσαι παρασκευάζει καὶ ἀταράχως. Αὐτὸς ὁ
ζωοποιὸς Σταυρὸς τὴν πικρίαν καὶ τὴν ὀδύνην τῶν συμφορῶν καὶ
τῶν ἀναγκῶν ἡμῶν καὶ τῶν ἐπαλλήλων κινδύνων καὶ θλίψεων καὶ
πειρασμῶν τῶν ἐπισυμβαινόντων ἡμῖν ἀπὸ τε τῶν νοητῶν καὶ τῶν
αἰσθητῶν ἐχθρῶν εἰς γλυκύτητα μεταβαλεῖ καὶ πνευματικὴν ἡδονὴν
35 καὶ παρακαλέσει καὶ παραμυθῆσεται καὶ τὰς ἡμετέρας ψυχὰς
καταπαύσει, ὥστε μηκέτι διψᾶν. "Ὁ γὰρ ἐξ αὐτοῦ πίνων οὐ μὴ
διψήσει εἰς τὸν αἰῶνα, ἀλλὰ ποταμοὶ ῥεύσουσιν ἐκ τῆς κοιλίας
αὐτοῦ ὕδατος ζῶντος", καθὼς Αὐτὸς ἀπεφήνατο, ἡ Αὐτοαλήθεια,
Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν.

20-39 Αὐτὸς... ἡμῶν: Ioann. Chrys. In adorationem venerandae crucis (PG 62, 749); Ioann. Chrys. In resurrectionem domini (PG 62, 753); Ioann. Chrys. Adversus Judaeos 3 (PG 48, 870); Ioann. Chrys. In dictum Pauli, nolo vos ignorare (PG 51, 248); Athan. Expositiones in Psalmos (PG 27, 128); Athan. Quaestiones in scripturam sacram (PG 28, 757); Bas. Consolatio ad aegrotum (PG 31, 1721); Στιχηρὰ προσόμοια, ποίημα Θεοδώρου, ἡχ. γ', εἰς τὸν ἑσπερινὸν τῆς Κυριακῆς τῆς Σταυροπροσκυνήσεως βλ. Ἐντυπον Τριῶδιον ΑΔ, σ. 587 (36-37 Ὁ γὰρ ἐξ αὐτοῦ...αἰῶνα: Ioh. 4, 14 // 37-38 ποταμοὶ... ζῶντος: Ioh. 7, 37).

ΣμΡρα MI

20 καὶ θεῖος om. Σμ // 21 παντελῆ Ρρ // 22 παραδόσει I: παραδόσι M: τοῦ παραδείσου Σμ // 23 καταποντήσει Ρρ κατακλήσει αὐτὰς ΡρΣαμ // 23-24 καθ' ἡμῶν... ἡμᾶς om.ΡρΣαμ // 25 τῶν παθῶν ἡμῶν ΡρΣαμ // 26 παρασκευάζει ΡρΣαμ // 26-27 καὶ τὸν...κατευνάσει om.ΡρΣαμ // 27 ἐπεγειρόμενον I κλύδωνα I // 28 γαληνὸν I:γαληνῶν Σμ // 28-20 καὶ τὸν...ἀταράχως om.ΡρΣαμ // 34 μεταβαλεῖ I // 35 καὶ ἀναστήσει I // 35-36 καὶ παρακαλέσει...διψᾶν om. ΡραΣμ // 36 καὶ καταπαύσει I // 37 ἀλλὰ...ῥεύσουσιν om. Ρρα: ποταμοὶ ῥεύσουσιν εἰς τὸν αἰῶνα Σμ // 38 Αὐτοῦ om.ΡρΣαμ

- 40 Τοῦτον τὸν θεῖον καὶ ζωοποιὸν Σταυρὸν, ἀγαπητοί, οἱ ἅγιοι καὶ
θειότατοι πατέρες ἡμῶν καὶ διδάσκαλοι φρουρὸν καὶ φύλακα
ἔχοντες καὶ τείχος καὶ ὄχυρῶμα τῶν εὐσεβῶν εἰδότες
ἀκαταίσχυντον, ἐν τῇ μέσῃ ἑβδομάδι τῶν νηστειῶν ἡμερῶν
45 προτίθεσθαι διωρίσαντο καὶ περὶ τῶν πιστῶν προσκυνεῖσθαι καὶ
τιμᾶσθαι καὶ κατασπάζεσθαι διετάξαντο, ὥστε τὰ μὲν
κατορθωθέντα πνευματικὰ τῆς ἀρετῆς ἔργα παρὰ τῶν ἀγωνιστῶν
τῆς ἐγκρατείας φυλάττειν καὶ συντηρεῖν βέβαια καὶ ἀσάλευτα, τὰ δὲ
μέλλοντα κατορθωθῆναι συνεργεῖν, συγκροτεῖν καὶ συνιστᾶν
50 ἀδιάπτωτα καὶ ἀκράδαντα.
Διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς τὸν τοῦ Κυρίου σταυρὸν συνεργὸν
ἐπικαλεσάμενοι, τὸν προκειμένον ἀγῶνα τῆς νηστείας διανύσαι καὶ
πληρῶσαι σπουδάσωμεν, πάντα τὰ σαρκικὰ σταυροῦντες καὶ
νεκροῦντες τὰ πάθη καὶ τὰ κινήματα καὶ τοῖς τοῦ Κυρίου
προστάγμασι καὶ ἐντάλμασιν ἐπακολουθεῖν ἐπειγόμεθα μετὰ
55 προθυμίας πολλῆς καὶ ζεούσης τῆς προαιρέσεως, ὡς καὶ ἡ παρὰ τοῦ
θεσπεσίου Μάρκου εὐαγγελικὴ παραίνεσις σήμερον ἡμῖν ὑποτίθησι.

40-49 Τοῦτον...ἀκράδαντα: Ioann. Chrys. De adoratione pretiosae crucis (PG 52, 835); Ἐξαποστειλάριον, Ἐωθινὸν Ἀναστάσιμον τοῦ Ὁρθροῦ τῆς Κυριακῆς τῆς Σταυροπροσκυνήσεως (βλ. Ἐντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 585); Σταυρώσιμον Κάθισμα, ἡχ. πλ. α', εἰς τὸν Ὁρθρον τῆς Παρασκευῆς τῆς γ' ἑβδομάδος (βλ. Ἐντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 467) // 50-55 Διὰ τοῦτο... προαιρέσεως: Ioann. Chrys. De adoratione pretiosae crucis (PG 52, 836).

ΣμΡρα ΜΙ

40 ἀγαπητὸν σταυρὸν, ἀδελφοί Ρρα // 41 ἡμῶν Ρρ // 43 ἑβδομάδα Σμ:ἑβδομάδη α ἡμερῶν om. I // 44 διώρησαν ΡρSaμ:διωρήσαντο M // 45 καὶ τιμᾶσθαι om. ΡρSaμ καὶ ἀσπάζεσθαι ΡρSμα // 48-51 συνεργὸν καὶ συγκροτητὴν ἔχοντες ΡρSaμ // 53 παθήματα IPSραμ // 54 ἐπιγόμεθα I: ἐπηγόμεθα M: ἐπειγόμεθα om. ΡρSaμ // 55 παροῦσα ΡρSaμ // 56 ἡμῖν Ρρ:ἡμῖν M

Ἔχει δε οὕτως "Εἶπεν ὁ Κύριος τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς: "Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἔλθειν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθείτω μοι. Ὃς γὰρ ἐὰν θέλη τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν. Ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελίου, οὗτος σώσει αὐτήν. Τί γὰρ ὠφελήσει ἄνθρωπον, ἐὰν κερδήσῃ τὸν κόσμον ὅλον καὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῆ; Ἡ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ;" Ὁ κορυφαιότατος τῶν ἀποστόλων Πέτρος ἤκουσε τοῦ Κυρίου λέγοντος ὅτι "δεῖ τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν καὶ ἀποδοκιμασθῆναι ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ἀρχιερέων καὶ γραμματέων καὶ ἀποκτανθῆναι καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστῆναι" καὶ ὡς πανταχοῦ θερμότερος τῶν ἄλλων μαθητῶν καὶ ἐνταῦθα φαίνεται καὶ ἔλεγε τῷ Χριστῷ: "Ἰλεός σοι, Κύριε, οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦτο". Ὁ δὲ Χριστὸς εἶπεν αὐτῷ: "Ὑπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ· σκάνδαλόν μου εἶ, ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων".

57-63 Εἶπεν...αὐτοῦ: Marc. 8, 34-37; Matth. 16, 24-27; Luc. 9, 23-25 // 63-71 Ὁ κορυφαιότατος...ἀνθρώπων: Ioann. Chrys. In Matthaicum 55 (PG 58, 540) (65-67 Δεῖ... ἀναστῆναι: Matth. 16, 21 // 69-71 Ἰλεός σοι...ἀνθρώπων: Matth. 16, 22-23).

ΣμPpa MI

58 ἀκολουθεῖν I ἀράτω I // 59 ἀκολουθήτω IM θέλει I // 59-63 Ὃς γὰρ...αὐτοῦ om.Ppma // 60 ἀπολέσει I // 62 κερδήσει I:κερδίση M // 63 ζημιωθῆ I // 66 ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων Ppa // 67 γραμματαίων Σμ: γραμματαίων M // 68 θερμώτατος Σμ:θερμότατος καὶ M // 69 Ἰλεός σοι I PpSa: Ἰλεός σου μ τούτω I τοῦτο: ὁ Πέτρος γοῦν διὰ τὸ σφόδρα φιλεῖσθαι τὸν διδάσκαλον, ἵνα μὴ ἔλθῃ εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα παθεῖν αὐτόν δέεται καὶ παρακαλεῖ μὴ γενέσθαι τοῦτο PpSam

75 Διὰ ταῦτα προσκαλεῖται τὸν Πέτρον ὁ Χριστὸς καὶ ἐν ἐπηκόῳ πάντων, πρὸς αὐτὸν τὸ πλεον ἀποτεινόμενος, λέγει· "Σὺ μὲν, ὦ Πέτρε, ἐπιτιμᾶς καὶ κωλύεις καὶ μέμφη μοι, ὅτι σταυρὸν θέλω καὶ αἰροῦμαι τὸν ἐπονείδιστον θάνατον. Ἐγὼ δὲ λέγω σοι ὅτι οὐδὲ σύ, οὐδὲ ἄλλος τις σωθήσεται, ἐὰν μὴ ἀποθάνῃ ὑπὲρ τοῦ καλοῦ καὶ τῆς ἀληθείας καὶ τῆς δικαιοσύνης. Ὁ γὰρ ὑπὲρ τῆς δικαιοσύνης θάνατος κοινωνοὺς ἡμᾶς καὶ κληρονόμους τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ἀποδείκνυσι".

72-79 Διὰ ταῦτα... ἀποδείκνυσι: Ioann. Chrys. In Matthaicum 55 (PG 58, 540).

ΣμΡρα MI

72 προσκαλεῖτε Ρρα:προσκαλεῖσθαι μ:προσκαλῆται M εἰς ἐπήκοον ΡρSaμ:ἐν ἐπικόῳ MI // 73 Σὺ μὲν om.Ρρα // 75 ἐροῦμαι Ρρα τοῦτον Ρρα ἐπονείδιστον Sa // 77 ὑπὲρ om.ΡρSμα

80 Οὐκ εἶπε δὲ ὁ Χριστὸς ὅτι "κἂν μὴ βούλησθε ποιῆσαι τοῦτο καὶ
παθεῖν λέγω δὲ ὑμῖν οὐκ ἀναγκάζω ἀκολουθῆσαι μοι, ἀλλ' εἴ τις
θέλει καὶ μετὰ προαιρέσεως ἔρχεται, ἐκεῖνος καὶ ἀκολουθεῖτω.
Ἐκαστον κύριον ἀφίημι τῆς ἑαυτοῦ προαιρέσεως, ἐπὶ ἀγαθὰ γὰρ
καλῶ τοὺς ἀνθρώπους ἐλθεῖν, ἐπὶ βασιλείαν οὐράνιαν καὶ
85 ἀτελεύτητον, ἐπὶ τρυφήν ἀκατάλυτον, ἐπὶ ἀνάπαυσιν διηνεκῆ. Εἴ τις
οὖν θέλει, εἴτε ἀνὴρ, εἴτε γυνή, εἴτε πέννης, εἴτε πλούσιος, εἴτε ἄρχων,
εἴτε ἀρχόμενος, ταύτην ἐρχέσθω τὴν καλὴν ὁδὸν καὶ ἀκολουθεῖτω
μοι. Εἴ τις οὐ θέλει, οὐδένα βιάζω, οὐδὲ ἄξιός ἐστιν ἀκολουθῆσαι
μοι".

80-89 Οὐκ εἶπε...ἀκολουθῆσαι μοι: Ioann. Chrys. In Matthaëum 55 (PG 58, 541); Ioann. Chrys. De adoratione pretiosae crucis (PG 52, 836) (83 Ἐκαστον... προαιρέσεως: Is. 1, 19; Lev. 26, 3; Lev. 26, 14- 40; Ioann. Chrys. De fato et providentia 2 (PG 50, 755); Ioann. Chrys. Domine, non est in homine (PG 56, 162); Ioann. Chrys. In Joannem 1 (PG 59, 28); Ioann. Chrys. In epist. 1 ad Thessalon. 5 (PG 62, 428); Bas. Adversus Eunomium lib. 4 (PG 29, 697); Greg. Naz. Or. 14 (PG 35, 892) // 84-85 βασιλείαν...διηνεκῆ: Bas. De iudicio Dei (PG 31, 652); Ioann. Chrys. De patientia (PG 60, 730).

ΣμΡρα MI

80 βούλεσθαι ΡραΣμ // 81-82 ἀλλ' εἴ τις θέλει οὐκ ἀναγκάζω, ἀλλὰ μετὰ προαιρέσεως ΡρΣαμ // 82 ἀκολουθῆτω ΡρΙα:ἀκολουθοῦντα Σμ // 83 Οὐ γὰρ τυραννῶ φησὶν οὐδὲ βασανίζομαι, ἀλλ' ἕκαστον Ι // 84-85 ἐπὶ βασιλείαν...ἀτελεύτητον om.Ι // 84 οὐρανῶν ΡΣραμ // 85 διηνεκῆ Σ // 86 ἄρχων Ι // 87 ἀκολουθῆτω ΡραΙΜ // 88 οὐδένα βιάζω om. ΡρΣμα // 88-89 ἀκολουθεῖν Ρρα:ἀκολουθεῖσε μοι Μ

90 Ἀκατανάγκαστον ποιεῖ τὸν λόγον ὁ Κύριος τοῖς βουλομένοις
ἀκολουθεῖν αὐτόν, ἐπεὶ ὁ μὲν βιαζόμενος ἀποτρέπει πολλάκις οὐς
βιάζεται, ὁ δὲ ἀφείς τοὺς ἀκούοντας εἰς τὴν τούτων προαίρεσιν
μᾶλλον ἐφέλκεται τούτους. Διὰ τοῦτο τὸ "Εἴ τις θέλει" φησί.
95 Μεγάλα γὰρ εἰσι τὰ ἀγαθὰ, ἅπερ ἔχει ἡμῖν ὁ Δεσπότης καὶ τοιαῦτα,
ὥστε καὶ ἐπιτρέχειν ἐκόντας ἡμᾶς καὶ μὴ ἀναβάλλεσθαι. Οὐδὲ γὰρ
εἴ τις χρυσίον ἐδίδου καὶ θησαυρόν προετίθει πολυόλβον, μετὰ βίας
ἐκάλεσεν ἄν. Εἰ δὲ πρὸς ἐκεῖνα, τὰ παρερχόμενα καὶ φθειρόμενα, οὐ
μετὰ βίας ἀλλὰ καὶ δυσχεραίνομεν μὴ καλούμενοι, πολλῶ μᾶλλον
100 ὀφείλομεν καὶ μετὰ προαιρέσεως ἔρχεσθαι.

90-100 Οὐκ ἀκατανάγκαστον... ἔρχεσθαι: Ioann. Chrys. In Matthaicum 55 (PG 58, 540-541); Ioann. Chrys. De adoratione pretiosae crucis (PG 52, 836) (93 Εἴ τις θέλει: Matth. 16, 24; Marc. 8, 34; Luc. 9, 23).

ΣμΡρα MI

90-91 τοῖς βουλομένοις...αὐτόν om. PpSaμ // 91 ἀκολουθεῖν...βιαζόμενος om.I // 91-92 οὐ βιάζεται I // 92 τὸν λόγον PpSa // 93 ἀφέλκεται IM: ἐφέλκεται Ioann. Chrys. // 94-100 Μεγάλα...ἔρχεσθαι om. PpSaμ // 95 ἀναβάλλεσθαι IM // 100 ὀφείλωμεν I:ὀφείλωμαι M

Εἰ μὴ γὰρ αὐτὴ ἢ τοῦ πράγματος φύσις πείθει ἡμᾶς προσδραμεῖν εἰς τὰ ὄντως ἀγαθὰ καὶ σωτήρια, οὐδὲ λαβεῖν ἐσμέν ἄξιοι. Ἄν δὲ καὶ λάβωμεν μετὰ ἀνάγκης καὶ βίας, οὐ βεβαίως ταῦτα φυλάξομεν. Διὰ τοῦτο οὐκ ἀναγκάζει ὁ Χριστός, ἀλλ' "εἴ τις βούλεται ἀκολουθεῖν", τοῦτον καλεῖ καὶ τοῦτον προσδέχεται. "Ἐὰν θέλητε" 105 φησὶν "καὶ εἰσακούσητέ μου", πρότερον ἐστὶ τὸ θελῆσαι καὶ τὸ εἰσακοῦσαι. Εἰ δὲ οὐ θελήσωμεν, οὐδὲ εἰσακοῦσαι δυνάμεθα. Πάντα γὰρ τὰ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς κακίας ἐν τῇ προαιρέσει ἡμῶν κεῖται. Τὸ μὲν οὖν "ἀκολουθεῖν" ἐστὶ τὸ πιστεύειν εἰς αὐτὸν τὸν καλοῦντα 110 ἡμᾶς Ἰησοῦν Χριστόν· τὸ δὲ "ὀπίσω μου" δηλοῖ τὴν τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ ἐργασίαν καὶ τήρησιν. Τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ ὄντως ἀκολουθεῖν τῷ Χριστῷ· τὸ μὴ μόνον πιστεύειν εἰς αὐτὸν, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ πάσχειν καὶ τῆς ἄλλης ἀρετῆς ἐπιμελεῖσθαι.

101-113 Εἰ μὴ... ἐπιμελεῖσθαι: Ioann. Chrys. In Matthaeum 55 (PG 58, 541) (104-105 εἴ τις βούλεται ἀκολουθεῖν: Matth. 16, 24; Marc. 8, 34; Luc. 9, 23 // 105-106 Ἐὰν θέλητε... εἰσακούσητέ μου: Is. 1, 19 // 107-108 Πάντα... κεῖται: Is. 1, 19; Lev. 26, 3; Lev. 26, 14-40; Ioann. Chrys. De fato et providentia 2 (PG 50, 755); Ioann. Chrys. Domine, non est in homine (PG 56, 162); Ioann. Chrys. In Joannem 1 (PG 59, 28); Ioann. Chrys. In epist. 1 ad Thessalon. 5 (PG 62, 428); Bas. Adversus Eunomium lib. 4 (PG 29, 697); Greg. Naz. Or. 14 (PG 35, 892).

ΣμΡρα MI

101-105 Εἰ μὴ...ἀκολουθεῖν om. PpSaμ // 102 ὄντα I // 103 φυλάξομεν I // 104 ἡμᾶς I // 105 θέλειτε I:θέληται αμ // 106 εἰσακούσεται μου Ia:εἰσακούσετέ μου Pp:εἰσακούσηταί μου Σμ πρότερον ἐστὶ τὸ θελεῖσαι I:πρότερον ἐστὶ θελήσατε Pp: πρότερον ἐστὶ θελήσατε a: πρότερον ἐστὶν θελήσαι M τότε IPpμS // 107 εἰσακούσετε Pp θελήσωμεν IPp Εἰ δὲ...οὐδὲ om. a // 108 ὑμῶν κεῖνται PpSa: ὑμῶν κοῖνται μ:ἡμῶν κῆται M // 112 τῷ I // 113 ἐπιμελεῖσθαι Iμ:ἐπιμελεῖσθε Ppa

Τὸν οἰκεῖον δὲ βίον ὁ Σωτὴρ ἡμῶν ἔθηκεν ὑπογραμμὸν καὶ τύπον
 115 πολιτείας ἀρίστης τοῖς θέλουσιν αὐτῷ πείθεσθαι. Διὰ τοῦτο καὶ
 ἔλεγεν· "Ἐάν τις ἐμοὶ διακονῇ, ἐμοὶ ἀκολουθεῖτω", ἀκολουθήσιν
 λέγων τὴν ἀκριβῆ τῆς ἐν σαρκὶ πολιτείας αὐτοῦ, κατὰ τὸ ἐχωροῦν,
 μίμησιν. "Ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ
 120 ἀκολουθεῖτω μοι". Τρία εἰσὶ τὰ λεγόμενα· Τὸ "ἀπαρνήσασθαι
 ἑαυτόν", τὸ "ἄραι τὸν σταυρὸν αὐτοῦ" καὶ τὸ "ἀκολουθήσαι". Τὸ
 "ἑαυτὸν ἀπαρνήσασθαι" ἐστὶ τὸ ἀνηλεῶς τοῖς κινδύνοις ἑαυτὸν
 ἐκδοῦναι καὶ μηδὲν ἔχειν κοινὸν πρὸς ἑαυτόν, ἀλλὰ ὡσπερ ἄλλου
 πάσχοντος, οὕτω διακεῖσθαι. Ὡσπερ γὰρ εἴ τις ἀρνήσεται ἕτερον,
 125 κἂν μαστιζόμενον ἴδῃ τοῦτον, κἂν στρεβλούμενον, κἂν πρὸς
 θάνατον ἀπαγόμενον, οὐ βοηθεῖ αὐτῷ, οὐδὲ παρίσταται, οὐδὲ
 πάσχει τι πρὸς αὐτόν, οὕτω θέλει καὶ ἡμᾶς ὁ Θεός· κἂν
 μαστιζώμεθα, κἂν καιώμεθα, κἂν ἀποθνήσκωμεν, μὴ φείδεσθαι,
 130 μηδὲ ἐλεεῖν αὐτούς, ἀλλ' ὡσπερ μὴ ἔχειν τι κοινὸν τὴν ψυχὴν πρὸς
 τὸ σῶμα, οὕτω διακεῖσθαι καὶ ἐκδιδόναι αὐτὸ τοῖς κινδύνοις καὶ
 ταῖς ἄλλαις τιμωρίαις, ὑπὲρ τῆς ὁμολογίας τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς
 δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀληθείας.

114 ὑπογραμμὸν καὶ τύπον: 1 Pet. 2, 21 // 116 Ἐάν τις... ἀκολουθεῖτω: Ioh. 12, 26 // 118-119
 Ἀπαρνησάσθω...ἀκολουθεῖτω μοι: Matth. 16, 24; Marc. 8, 34; Luc. 9, 23 // 119-131 Τρία... ἀληθείας: Ioann.
 Chrys. In Matthaicum 55 (PG 58, 540); Ioann. Chrys. De adoratione pretiosae crucis (PG 52, 837).

ΣμΡρα MI

114-118 Τὸν οἰκεῖον...μίμησιν om. PpSam // 115 ἀρίστοις I // 116 διακονεῖ I ἀκολουθήτω I // 117 ἐγχοροῦν
 I: ἐχωροῦν M // 119 ἀκολουθήτω IPra // 119-120 Τρία...ἀκολουθήσαι om.Pra // 123 διακεῖσθω Pra οὔτος
 Pra ἀρνήσεται I // 124 εἶδη IPr:ἦδη a κἂν μαστιζόμενον, κἂν ἴδῃ τοῦτον στρεβλούμενον Σμ // 125 οὐ
 φεῖδεται αὐτῷ βοηθήσαι I // 127 μαστιζώμεθα IPpSam δι'αὐτοῦ I κἂν καιώμεθα om. Pra // 128 ἑαυτούς
 I // 129 αὐτὸν Σμ // 129-131 καὶ ταῖς ἄλλαις...ἀληθείας om. PpSam // 130 πάσης I

Ἄρνησις ἐστὶν ἑαυτοῦ ἢ παντελῆς τῶν παρελθόντων λήθη, ἢ
 ἀναχώρησις τῶν οἰκείων θελημάτων, ἢ νέκρωσις τῶν μελῶν ἡμῶν
 τῶν ἐπὶ τῆς γῆς καὶ τὸ ἐπιθυμητικῶς καὶ ἐτοίμως διακεῖσθαι πρὸς
 135 πάντα κίνδυνον καὶ θάνατον τὸν ὑπὲρ Χριστοῦ· ἀρνεῖται τις
 ἑαυτόν, ὅταν τὸν ἴδιον βίον πρότερον κατὰ κακίαν γεγεννημένον τῇ
 ἀξιολόγῳ μετανοία καὶ μεταβολῇ ἐπιστρέψῃ καὶ διορθώσῃται· οἶον,
 ὁ πάλαι ἀκόλαστος ἀρνεῖται ἑαυτὸν ἀκόλαστον σωφρονήσας καὶ ὁ
 πάλαι ἄδικος ἀρνεῖται ἑαυτὸν ἄδικον δικαιολογήσας καὶ ἀπλῶς
 140 πάσης ἁμαρτίας ἀποχῆ ἄρνησις ἐστὶν ἑαυτοῦ, ὀπίσω φέρουσα
 ἑαυτοῦ τοῦ Χριστοῦ· καὶ ἵνα μὴ νομίσωμεν ὅτι μέχρι ὕβρεων καὶ
 πληγῶν καὶ ὀνειδισμῶν ἀπαρνήσασθαι προστάσσει ὁ Κύριος,
 προσέθηκε καὶ τὸ "ἄράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ", δηλῶν μέχρι πόσου
 ἀπαρνήσασθαι ἑαυτὸν ἕκαστος ὀφείλομεν, ὅτι μέχρι θανάτου καὶ
 145 θανάτου ἐπονιδίστου καὶ οὐ μόνον τρυφῆς καὶ δόξης καταφρονεῖν
 ὑπὲρ Χριστοῦ, ἀλλὰ καὶ μέχρις αἵματος ἀντικαθίστασθαι καὶ πάντα
 φέρειν γενναίως καὶ ἐν τούτῳ μᾶλλον ἀγάλλεσθαι.

132-141 Ἄρνησις... Χριστοῦ: Bas. Regulae fusius tractatae (PG 31, 936) // 141-145 Καὶ ἵνα...ἀγάλλεσθαι: Ioann. Chrys. In Matthaicum 55 (PG 58, 542); Ioann. Chrys. De adoratione pretiosae crucis (PG 52, 837) (143 ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ: Matth. 16, 24; Marc. 8, 34; Luc. 9, 23) .

ΣμΡρα MI

132 ἑκάστου ἑαυτοῦ I // 133 τῶν οἰκείων...ἢ νέκρωσις om. Ρρα μελλῶν S // 134 διακεῖσθαι καθάπερ φησὶν ὁ ἀπόστολος: Νεκρώσωμεν τὰ μέλη ἡμῶν, ἵηγουν τίξωμεν διὰ ταπεινώσεως καὶ δίχα ὀρέξεως ἡμῶν τὰ μέλη νεκρώσωμεν, ὡς ὅτε ὄμεν ἐπὶ τῆς γῆς I ἐπιθυμητικῶς I ἐπιθυμητικῶς M // 134-135 καὶ τὸ...τις om. ΡρSaμ // 135 τὸν om. I ἀρνεῖσθαι I ἀρνήσθαι Σμ // 136 ἀρνήσασθαι ἑαυτὸν ὄντα Ρρα πρότερον Iμ ἐν κακία Ρρα // 137 ἀξιολόγῳ om. ΡρSaμ ἐπιστρέψῃ ΡρΣμM διορθώση S:διορθώσει μ // 138 πρόην ΡρSaμ // 139 δικαιπραγήσας ἵηγουν ὁ πρόην τῇ ἀδικία πράττων καὶ πολιτευόμενος καὶ νῦν ἀρνεῖται αὐτὴν καὶ τὴν δικαιοσύνην περιπλεκόμενος ἐδικαιοπραγήθη I // 139-140 καὶ ποιήσας ἀποχῆ πάσης ἁμαρτίας ἄρνησις ἐστὶν ἑαυτοῦ ΡρSaμ // 140-141 ἑαυτοῦ ἵηγουν τῆς πονηρᾶς καὶ κακῆς ὀρέξεως ἐνὸς ἑκάστου ἄρνησις τοῦτο λέγεται: Τὸ ἀπαρνήσασθω ἑαυτὸν καὶ διὰ τῶν ἀγαθῶν ἔργων καὶ πράξεων ὀπίσω φέρουσα τῷ Χριστῷ I // 141 ἑαυτοῦ om. Ρραμ // 141-143 ὅτι...δηλῶν om. Ρρα // 142 ὀνειδισμῶν I προστάσσει ὁ Κύριος om. Σμ // 144 ἀπαρνήσασθαι..ὅτι om. ΡρSaμ ἄχρι μέχρι ΡρSaμ ὀφείλωμεν I ἕως I // 145 ἐπονιδίστου I // 146 ἀντικαθίστασθαι καὶ om. ΡρSaμ // 147 ἀγάλλεται καὶ θεραπεύεται ἐν ἡμῖν ὁ Χριστὸς I: καὶ ἐν...ἀγάλλεσθαι om. ΡρSaμ

Τὸ "ἄραι δὲ τὸν σταυρόν" ἐστὶ τὸ ἀπροσπαθῶς ἔχειν πρὸς τὴν
150 παροῦσαν ζωὴν καὶ πρὸς τὸ ἀπόκριμα τοῦ θανάτου ὁμοίως
διακεῖσθαι, ὥστε μὴ ἑαυτὸν πεπονθέναι, ἀλλὰ νεκρὸν εἶναι τῇ
ἁμαρτίᾳ, ζῶντα δὲ τῷ Χριστῷ. Τοῦτο δὲ γίνεται ἐκ τῆς ἔξωθεν
ἀλλοτριώσεως οἴον, κτημάτων, πλούτου, δόξης ματαίας καὶ πάσης
τῶν ἀνωφελῶν προσπαθείας· καὶ οἱ ἅγιοι, καθὼς ἐποίησαν οἱ
ἀπόστολοι καὶ ἐδίδαξαν, ὑποδείξαντες ἡμῖν τὸν δρόμον τῆς
155 σωτηρίας, ἀφέντες δὲ πάντα, ἠκολούθησαν τῷ Χριστῷ· οὐ μόνον δὲ
οἱ ἀπόστολοι ἀλλὰ καὶ οἱ μάρτυρες καὶ οἱ ὄσιοι καὶ οἱ δίκαιοι,
ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν χορεῖαι, εἰς μυρίους κινδύνους ἐξέδωκαν
ἑαυτοὺς ἀλλὰ καὶ ἐσταυρώθησαν ὑπὲρ Χριστοῦ.

148-156 Τὸ ἄραι... Χριστῷ: Bas. Regulae fusius tractatae (PG 31, 936) (149 τὸ ἀπόκριμα τοῦ θανάτου: 2 Cor. 1, 9).

ΣμΡρα MI

148 σταυρόν αὐτοῦ τὸ Ρραμ // 150 ὥστε...πεπονθέναι om.ΡρSma:ἑαυτήν I // 151 Χριστῷ, δι' ὑπομονῆς τῶν κινδύνων τῆς ζωῆς ἡμῶν εὐρεθισώμεθα I:τὸν Χριστὸν ΡρSαμ Τούτω I ἄνωθεν I // 151-152 Τοῦτο...ἀλλοτριώσεως om.ΡρSαμ // 152 ματαίας om.ΡρSαμ // 153 ἀνωφελῶν I:τῶν ἀνωφελῶν om.ΡρSa // 153-155 καθὼς οὕτως ἐποίησαν καὶ ἐδίδαξαν ὑποδείξαντες ἡμῖν οἱ θεῖοι ἀπόστολοι τὸν δρόμον καὶ τὸν τρόπον τῆς σωτηρίας ἡμῶν, ἀφέντες γὰρ πάντα I // 153-156 καθὼς ἐδίδαξαν καὶ ἐποίησαν οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι ἀλλὰ καὶ οἱ μάρτυρες ΡρSαμ // 156 καὶ πάντες οἱ δίκαιοι I // 157 ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες ΡρSαμ // 158 ἐσταυρώθησαν αἰσθητῶς τε καὶ νοητῶς I

160 Ἐτερος δὲ θάνατος οὐκ ἦν ἄδοξος καὶ ἄτιμος, οὕτως καὶ
ἔπονείδιστος, ὡς ὁ διὰ σταυροῦ. Ἐπονείδιστος γὰρ ἐδόκει τότε ὁ
σταυρός. Οὐκ εἶπε δὲ ὁ Κύριος "Ἄραι τὸν σταυρὸν" ἀπλῶς, ἀλλὰ
"τὸν σταυρὸν αὐτοῦ" λέγει, τοὔτέστιν τὸν ὀφειλόμενον θάνατον, ὃν
ἔχει χρέος καθ'ἐκάστην πληροῦν ἕκαστος, κατὰ τὸν θεῖον
ἀπόστολον λέγοντα· "Καθ' ἡμέραν ἀποθνήσκω".
165 Βαστάζειν γὰρ τὸν σταυρὸν ἡμᾶς βούλεται ὁ Κύριος, οἷον
διηνεκῶς ἐγρηγορέναι τὸν νοῦν καὶ ἐν ταῖς ἀρεταῖς ἐφ' ὕψους
ἴστασθαι, τοῦ μὴ κατελθεῖν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ· τοὔτέστιν,
ἐγκρατεῦσθαι ἡμᾶς ἀπὸ τῶν παθῶν, ἕως οὗ ἐκκόψωμεν τὸν νοῦν
ἡμῶν ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν καὶ τῆς ἐμπαθείας καὶ ἀναστῶμεν λοιπὸν
170 ἀήττητοι. Ὁ γὰρ σταυρὸς πάσης ἁμαρτίας κατάργησις ἐστι.

159-164 Ἐτερος... ἀποθνήσκω: Ioann. Chrys. In Matthaicum 55 (PG 58, 542) (164 Καθ' ἡμέραν ἀποθνήσκω: 1 Cor. 15, 31) // 165-170 Βαστάζειν... ἀήττητοι: Ioann. Chrys. De adoratione pretiosae crucis (PG 52, 836) // 170 Ὁ γὰρ σταυρὸς...ἐστὶ: Athan. Or. 1 contra Arianos (PG 26, 105); Athan. Vita sanctae Syncreticae (PG 28, 1532); Ioann. Chrys. De adoratione pretiosae crucis (PG 52, 840); Κοντάκιον Αὐτόμελον, ἦχος βαρῦς, εἰς τὸν Ὅρθρον τῆς Κυριακῆς τῆς Σταυροπροσκυνήσεως (Βλ. Ἐντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 494).

ΣμΡρα MI

160-161 Ἐπονείδιστος...σταυρὸς om.ΡρSaμ // 162 ἕκαστος λέγει I // 164-165 Καθ' ἡμέραν...ἡμᾶς om.Ρρα // 166 ἀρεταῖς om.I // 166-167 καὶ ἐν ταῖς ἀρεταῖς...ἴστασθαι om.ΡρSaμ // 168-170 ἕως...ἀήττητοι om.ΡρSaμ // 169 τῆς ἁμαρτίας I

Σταυρώσωμεν οὖν ἑαυτούς, ἀδελφοί μου, ἐκ τῶν κοσμικῶν
 πραγμάτων, τοῦ μὴ ἄπτεσθαι καὶ προσηλοῦσθαι αὐτοῖς, ὅτι καὶ
 ἡμῖν πρόκειται σταυρός, ἥτοι ἐπονείδιστος θάνατος, ἀλλὰ παθῶν
 νέκρωσις πρόκειται καὶ ὁ πρὸς τὸν ἀόρατον ἐχθρὸν καὶ πολέμιον
 175 συγκροτούμενος πόλεμος, ὃν καὶ νικῆσαι δεῖ πάντας τοὺς εἰς
 Χριστὸν πιστεύοντας, ὥστε δύνασθαι λέγειν ἕκαστον "Ἐμοὶ κόσμος
 ἐσταύρωται, κἀγὼ τῷ κόσμῳ". Ἐμφαίνει δὲ τὸ μὲν "Ἐμοὶ ὁ κόσμος
 ἐσταύρωται" τὴν ἐλευθερίαν τὴν κατὰ τὴν προᾶξιν ἁμαρτίας, τὸ δὲ
 180 "Κἀγὼ τῷ κόσμῳ" δηλοῖ τὴν κατὰ διάνοιαν ἀπάθειαν. Κόσμον γὰρ
 τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας λέγει· καὶ ὁ ζῶν πνευματικῶς σταυροῖ
 ταύτας καὶ νεκροῖ καὶ ἀργὰς ἀποδείκνυσι, μὴ δυναμένας
 ἠττήσασθαι αὐτὸν καὶ νικῆσαι καὶ τῇ κατὰ προᾶξιν ὑποβαλεῖν
 ἁμαρτία, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς αὐτὰς νενέκρωται τὰς ἐπιθυμίας·
 τοῦτέστιν, οὐ κεκίνηται πρὸς ἐπιθυμίαν κακὴν. Ἐπειδὴ ἐστι καὶ
 185 πάσχοντα μὴ ἀκολουθεῖν τῷ Χριστῷ, ὡς ὅταν τις δι' αὐτὸν πάσχη·
 καὶ γὰρ κακοῦργοι πολλάκις πολλὰ δεινὰ πάσχουσι, καὶ
 τυμβωρύχοι καὶ γόητες καὶ φονεῖς καὶ κλέπται καὶ λησταί.

171-187 Σταυρώσωμεν...λησταί: Ioann. Chrys. PG 58, 542; Ioann. Chrys. De adoratione pretiosae crucis (PG 52, 836-838) (176-177 Ἐμοὶ...κόσμῳ: Gal. 6, 14-15 // 179-181 Κόσμον... ταύτας: Athan. Quaestiones in scripturam sacram (PG 28, 761); Athan. Vita sanctae Syncreticae (PG 28, 1532); Bas. De hominis structura or. 1 (PG 30, 34); Bas. Regulae fusius tractatae (PG 31, 936); Ioann. Chrys. De compuntione, ad Stelechium (PG 47, 413); Ioann. Chrys. De confessione pretiosae crucis (PG 52, 842); Ioann. Chrys. In Matthaicum 54 (PG 58, 538); Ioann. Chrys. In epist. ad Galatas commentarius (PG 61, 679).

ΣμΡρα MI

172 πραγμάτων καὶ ἐπιμελεῖσθαι πάσης ἀρετῆς ΡρΣαμ (in marg. τέλος κάνοης ταφίνο τὶ δέν έχο πλέον σιρίνο a) // 172-187 τοῦ μὴ ἄπτεσθαι...λησταί om.ΡρΣαμ // 173 ἥτι I ἀλλὰ καὶ τῶν παθῶν I // 175 δη I // 178 δηλεῖ I τῆς κατὰ προᾶξιν ἁμαρτίας I // 179 δηλεῖ I // 181 νεκρεῖ I // 182 ἠττήσαι I // 185 πάσχει I // 186 καὶ γὰρ καὶ I // 187 τυμβωρύχοι I:τοιμβωροίχοι M κλαίπται I λουισταί M

190 ἵνα μή τις νομίση ὅτι ἀρκεῖ μόνον τὰ δεινὰ πρὸς σωτηρίαν, καὶ τὸ
"Ἀκολουθεῖτω μοι" προστίθῃσιν ὁ Κύριος, δεικνὺς ὅτι δι' αὐτὸν δεῖ
ὑπομένειν τὰ δεινὰ ἅπαντα καὶ ὅτι οὐ μόνον χρὴ τὴν ἐν τοῖς δεινοῖς
ἀνδρείαν καὶ καρτερίαν ἐπιδείκνυσθαι, ἀλλὰ καὶ σωφροσύνην καὶ
ἐπιείκειαν καὶ πᾶσαν ἄλλην ἐντολήν μετέρχεσθαι. Τοῦτο δηλοῖ γὰρ
195 τὸ "Ἀκολουθεῖτω μοι", τὸ ἐπιμελεῖσθαι πάσης ἀρετῆς. Ἀπαρνείται
τις ἑαυτὸν, ὁ τὰ παρόντα σκορπίσας πάντα ὅσα ἐκέκτητο καὶ ὦν
κύριος καὶ δεσπότης ὦν καὶ τοῖς σαρκικοῖς πᾶσι φρονήμασιν
ἀποταξάμενος καὶ προστάτη δὲ μὴ ἐπιστρεφόμενος, ὅπως οὖν καὶ
ἀκολουθῇ τῷ Χριστῷ. Ὁ διὰ τὴν τοῦ ἀγαθοῦ φύσιν ταῦτα ποιῶν
καὶ μὴ διὰ δόξαν τυχόν ἢ ἄλλην τινὰ ἀνθρωπίνην πρόφασιν, οὗτος
γὰρ ὄντως ἀκολουθεῖ τῷ Χριστῷ, τὴν αὐτὴν αὐτῷ πολιτείαν καὶ
200 αὐτὸς διαπορευόμενος. Ἡ γὰρ κατ' ἴχνος πορεία καὶ ἀκολουθήσις
τοῦ Χριστοῦ καὶ τὸν ἐπὶ τῇ ἀκολουθήσει στέφανον προξενεῖ·
παρὰ τὴν ἀλλοτρίαν δὲ καὶ εἰς τὰ δεξιὰ ἢ εἰς τὰ ἀριστερὰ
παρεκκλίνουσα, εἰ καὶ κατὰκολουθεῖν δοκεῖ, ἀλλ' οὖν ἀληθῶς
ματαιοπονεῖ.

188-204 ἵνα μή...ματαιοπονεῖ: Ioann. Chrys. In Matthaicum 55 (PG 58, 542) (193-197 Ἀπαρνείται...Χριστῷ:
Bas. Regulae fusius tractatae (PG 31, 936) // 200-201 Ἡ γὰρ κατ' ἴχνος... προξενεῖ: Ioann. Chrys. De
adoratione pretiosae crucis (PG 52, 838).

ΣυΡρα ΜΙ

188 νομήση Ι // 188-204 ἵνα μή...ματαιοπονεῖ om.PpSam // 189 ἀκολουθήτω Ι // 192 ἐπιείκειαν Ι // 193
ἀκολουθήτω Ι Ἀπαρνίσεται Ι // 195 δεσπότης ἦν Ι // 196 ἀποστρεφόμενος Ι // 197 πάντα Ι

205 "Ὅς γὰρ ἐὰν θέλη τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν. Ὅς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, ἔνεκεν ἑμοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελίου, οὗτος σώσει αὐτήν". Γλυκύς ἐστὶν ὁ παρὼν βίος, οὐ πᾶσιν ἀνθρώποις, ἀλλὰ τοῖς προσηλωμένοις αὐτῷ καὶ δεσμός ἐστὶν ἢ πρὸς τὰ παρόντα συνήθεια. Ἀνάγων τοίνυν ἡμᾶς πρὸς ἐλευθερίαν ὁ

210 Κύριος, ἔλεγε ταῦτα, προδηλῶν τοὺς διωγμοὺς οὓς ἔμελλον οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ εἰς αὐτὸν πεπιστευκότες κατὰ πᾶσαν πόλιν καὶ χώραν ὑφίστασθαι. "Εἴ τις οὖν" φησὶ "τότε τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς φείσεται", τοῦτο γὰρ σημαίνει τὸ "σῶσαι", "ἀπολέσει αὐτήν ἐν τῷ αἰῶνι τῷ μέλλοντι", ἀντὶ τοῦ "τιμωρία αὐτήν παραπέμψει διηνεκεῖ".

215 Ἀπώλεια γὰρ ψυχῆς οὐχὶ εἰς τὸ μὴ ὄν διάλυσίς ἐστι, ἀλλ' ἡ διηνεκῆς τιμωρία καὶ ἀκατάπαυστος· καὶ ὁ φειδόμενος τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, τοῦτον τὸν τρόπον ἀπόλλυσιν αὐτήν· ὁ δὲ μὴ φειδόμενος σώζει· καὶ τοῦτος σοφός ἐστι.

205-218 Ὅς γὰρ... σοφός ἐστι: Ioann. Chrys. In Matthaеum 55 (PG 58, 543) (205-207 Ὅς γὰρ... αὐτήν: Marc. 8, 35; Luc. 9, 24; Matth. 16, 25 // 207-209 Γλυκύς...τούτου: Ioann. Chrys. De adoracione pretiosae crucis (PG 52, 838).

ΣμΡρα MI

205 ὡς ΡρMa θέλει ISμ:θέλι M ἀπολέση Ρρ // 206 ἀπολέσει ISαμ // 207 σώση Ρρ // 208 προσηλωμένοις I:προσηλωμένης M // 208-209 ἡ παροῦσα συνήθεια τοῦ κόσμου τούτου ΡρSμα // 209 Ἐνάγων IM // 209-210 Ὁ δὲ Κύριος ἀνάγων ἡμᾶς πρὸς ἐλευθερίαν Ρρα: Ὁ δὲ Κύριος ἐνάγων ἡμᾶς πρὸς ἐλευθερίαν Sμ // 212 ὑφίστασθαι om.PSραμ // 214 τιμωρίαν παραπέμψει αὐτήν διηνεκῆ ΡρSαμ: διηνεκῆ I // 215-216 Ἀπώλεια...ἀκατάπαυστος om.PSραμ // 217 ἀπόλλυσιν ΡρSαμ:ἀπόλησιν M // 217-218 καὶ...ἐστι om.Ρρ

220 Τίς ἔλεγεν· "Ἐὰν παιδεύσης τὸν υἱὸν σου ἐν ῥάβδῳ, οὐ μὴ
ἀποθάνῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ἐκ θανάτου ῥύσῃ"· καὶ πάλιν· "Ὁ
περιψύχων τὸν υἱὸν αὐτοῦ", τοὔτέστιν ἐλεῶν, "καταδεσμεύσει τὰ
τραύματα αὐτοῦ". Τοῦτο καὶ ἐπὶ στρατοπέδου γίνεται. Ἐὰν γὰρ ὁ
στρατηγὸς φειδόμενος τῶν στρατιωτῶν ἔνδον κελεύῃ μένειν διὰ
225 ἡμῶν τοὔτο γένηται, πρὸς τὸν διηνεκῆ θάνατον διδάσκει ἡμᾶς ὁ
Κύριος ἐτοιμοὺς εἶναι.

219-226 Τίς ... εἶναι: Ioann. Chrys. In Matthaicum 55 (PG 58, 543) (219-220 Ἐὰν παιδεύσης...ρύση: Prov. 23, 13-14 // 220-222 Ὁ περιψύχων...τραύματα αὐτοῦ: Sap. Sirach 30, 7).

ΣμΡρα MI

219 Τίς om. ISam: καὶ τοὔτο σοφός τις ἔλεγε Ρρ:ἔλεγον α παιδεύσεις Ιμ:πεδεύσης Μ // 220 ἀποθάνει Ι ῥύσει Ιαμ:ρύσεται Ρρ:ρύσει Μ // 220-225 καὶ πάλιν...γένηται om. ΡρSaμ // 221 καταδήσει Ι:καταδύσει Μ:καταδεσμεύσει Sap. Sirach // 223 κελεύει Ι // 224 προσαπώλυσιν Ι // 225 γένοιτο Ι ἵνα καὶ ἡμεῖς τὴν ψυχὴν ἀποδώσωμεν φειδόμενοι τοῦ σώματος πρὸς τὸν διηνεκῆ θάνατον ΡρSa: ἵνα καὶ ἡμεῖς τὴν ψυχὴν ἀπολέσωμεν φειδόμενοι τοῦ σώματος πρὸς τὸν διηνεκῆ θάνατον μ εἶναι om. S

230 Ὁ γὰρ τῆ σχέσει καὶ τῆ ἐπιθυμία τῆς προσκαίρου ζωῆς τῶν ὑπὲρ
Χριστοῦ κινδύνων καὶ τοῦ θανάτου τὴν ἴδιαν ἐπάγων ψυχὴν καὶ
σώζειν αὐτὴν διὰ φιλοζωΐαν βουλόμενος καὶ κατὰ κόσμον ζῆν
235 προαιρούμενος ἀναμφιβόλως ταύτην ἀπόλλυσιν, ἀπώλειαν ἐκείνην,
ἣτις τὸ ἄσβεστον πῦρ καὶ τὸν ἀκοίμητον σκόληκα καὶ τὸ σκότος
προξενεῖ τὸ ἐξώτερον. Σωτηρίαν γὰρ ὠνόμασε τὴν φιλοζωΐαν ὁ
Κύριος καὶ τὴν ἐκ τῶν κινδύνων φυγὴν. Ὁ δὲ τοῖς κινδύνοις καὶ τῷ
240 θανάτῳ τὴν ψυχὴν ἐκδοὺς ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς ἀληθείας καὶ
τῆς δικαιοσύνης καὶ τοῦτον τὸν τρόπον ἀπολέσας αὐτὴν, ἐκεῖνος
ἀληθῶς σώσει αὐτὴν, χειραγωγήσας ἐπὶ τὴν ζωὴν τὴν ἀμείνονα.
Ἀπώλειαν γὰρ ψυχῆς τὸν ἀπὸ τοῦ σώματος χωρισμὸν λέγει ταύτης,
ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ· καὶ ὁ διὰ ταῦτα τὸν τοῦ
θανάτου δεσμὸν καταφρονήσας, οὗτος οὐκ ἀπόλλυσι τὴν ψυχὴν
240 αὐτοῦ, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ σώζει αὐτὴν. Ὁ δὲ ἀθετήσας τὰς ὑπὲρ
Χριστοῦ ὁμολογίας καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ καὶ σώζειν τὴν ψυχὴν
αὐτοῦ ἐκ τῶν κινδύνων καὶ τοῦ θανάτου βουλόμενος, ἀπώλειαν
αὐτῆ προξενεῖ τὴν αἰδίου.

227-243 Ὁ γὰρ...αἰδίου: Ioann. Chrys. In Mattheum 55 (PG 58, 543) (231 ἄσβεστον πῦρ: Marc. 9, 44; Ioann. Chrys. Orationes pro obsessis (PG 64, 1065) ἀκοίμητον σκόληκα: Marc. 9, 44; Ioann. Chrys. In adorationem venerandae crucis (PG 62, 751); Ioann. Chrys. Orationes pro obsessis (PG 64, 1065); Athan. Quaestiones ad Antiochum ducem (PG 28, 596) // 231-232 τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον: Matth. 8, 12; Ioann. Chrys. Orationes pro obsessis (PG 64, 1065).

ΣμΡρα MI

227 σχέση I // 227-233 τῶν ὑπὲρ Χριστοῦ κινδύνων καὶ τοῦ θανάτου, τὴν ἴδιαν ἀγαπῶν ψυχὴν Σμ // 227-234 Ὁ γὰρ...ἐκδοὺς om. Ρρα // 234-236 τῶν ὑπὲρ Χριστοῦ θάνατον καὶ τῆς ἀληθείας καὶ τῆς δικαιοσύνης καὶ τοῦτον τὸν τρόπον ἀπολέσας αὐτὴν τὴν καλὴν ὄντως ἀπώλειαν ἐκεῖνος ἀληθῶς σώσει αὐτὴν ΡρSaμ // 230 ἀπόλλυσιν I // 232 ἐξώτερον I // 235 ἀπολέσας I αὐτὴν, τὴν καλὴν ὄντως ἀπώλειαν I // 236 χειραγωγήσας τὴν ψυχὴν αὐτοῦ Ρραμ τῶν ὑπὲρ Χριστοῦ κινδύνων καὶ τοῦ θανάτου, τὴν ἴδιαν ἀγαπῶν ψυχὴν Σμ τὴν αἰώνιον Ρρα τῶν ὑπὲρ Χριστοῦ κινδύνων καὶ τοῦ θανάτου, τὴν ἴδιαν ἀγαπῶν ψυχὴν S // 237-243 λέγει. Ἐπειδὴ δὲ διαφόρως καὶ πολυτρόπως πολλοὶ πολλάκις τὰς ψυχὰς ἀπολλύουσιν ἢ λιστεύοντες ἢ φονεύοντες ἢ κλέπτοντες ἢ τυμβορυχοῦντες ἢ ἄλλον τι τῶν ἀθεμιτῶν ἐργαζόμενοι, προστίθηναι ὁ Κύριος τὸ ἔνεκεν ἐμοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελίου. Ὁ γὰρ μὴ διὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελίου ἀπόλωντο τὴν ἴδιαν ψυχὴν οὐ σώζει αὐτὴν. Μακάριος οὖν ὄντως ἀδελφοὶ ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ὃς ἔνεκεν τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελίου τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἀπώλεσεν. Ἐκεῖνος γὰρ ἀληθῶς σώσει αὐτὴν ΡρSaμ // 239 καταφρονῶν I ἀπόλλυσι I // 240 ἀλλὰ μᾶλλον σώσει αὐτὴν I // 242 ἐκτὸς τῶν κινδύνων I // 243 αἰδίου. Ἐπεὶ δὲ διαφόρως καὶ πολυτρόπως πολλοὶ πολλάκις τὰς ψυχὰς ἀπολλύουσιν ἢ οἱ λιστεύοντες ἢ οἱ φονεύοντες ἢ κλέπτοντες ἢ τυμβορυχοῦντες ἢ ἄλλο τι τῶν ἀθεμιτῶν ἐργαζόμενοι, ὁ γὰρ μὴ διὰ τὸν Χριστὸν καὶ τοῦ εὐαγγελίου ἀπόλωντο τὴν ἴδιαν ψυχὴν, οὐ σώζει αὐτὴν. Μακάριος οὖν ὄντως ὃν ἔνεκεν τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελίου τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἀπώλεσε: ἐκεῖνος γὰρ ἀληθῶς σώσει αὐτὴν. Μακάριος ὁ τοῖς οὖσιν ἅπασιν ἐπαινετῶς ἀποθανῶν, τοῖς μὲν ἐσθητοῖς τῆ ἀποθέσει τῆς κατ' αἴσθησιν ἐνεργείας, τοῖς δὲ νοητοῖς τῆ ἀποπαύσει τῆς κατ' αἴσθησιν κινήσεως νοῦ γὰρ θάνατος ἐπαινούμενος ἢ πρὸς πάντα γνωμικὴ ἀπογέννησις, μεθ' ἣν τὴν θεῖαν ἐν χάριτι ζωὴν ὑποδέχεσθαι πέφικεν, ἀντὶ πάντων τῶν ὄντων τὸν αἴτιον τῶν ὄντων ἀνενοήτως ἀπολαβῶν Κύριον καὶ Θεόν I

245 "Τί γὰρ ὠφελήσει ἄνθρωπον, ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ, τὴν
 δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῆ; Ἡ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς
 ψυχῆς αὐτοῦ;" Ἡ παρὰ τὸ δέον τῆς ψυχῆς σωτηρία ἀπωλείας χείρων
 ἐστίν. Ὅταν γὰρ τις εἰς τὰ τοῦ παρόντος βίου ἡδέα καὶ τερπνὰ
 ἀποβλέπων παραιτήσῃται μὲν τῷ παθεῖν ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς
 250 τῷ κόσμῳ τούτῳ, κἂν πλοῦτον ἔχῃ, κἂν δόξαν, κἂν περιουσίαν
 χρημάτων, κἂν ἄλλον τι τοιοῦτο, τί τὸ ὄφελος ἐντεῦθεν αὐτῷ τὴν
 ψυχὴν ἀπολέσαντι; Παράγεται γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου
 καὶ ἐν ἴσῳ σκιαῖς τὰ τερπνὰ μετακλίνεται καὶ τῶν ἐχόντων ὁ
 255 πλοῦτος ἀφίπταται. "Οὐ γὰρ ὠφελήσουσι θησαυροὶ ἀνόμους·
 δικαιοσύνη δὲ ῥύεται ἐκ θανάτου". Ὅθεν, τοῖς θέλουσι βιοῦν ὀρθῶς,
 περιττὰ τῆς σαρκὸς καὶ τὸ φρονεῖν τὰ ἐν κόσμῳ ἀπωλείας πρόξενον
 γίνεται.

244-246 Τί γὰρ...αὐτοῦ: Matth. 16, 26; Luc. 9, 25; Marc. 8, 36 // 247-252 Ὅταν... ἀπολέσαντι: Ioann. Chrys. PG 53, 292 // 252-254 Παράγεται...ἀφίπταται: Sap. Salom. 5, 8-9; Ps. 102, 14-15; Ps. 33, 22; Ps. 115, 6; Ioann. Chrys. In epist. ad Rom. 7 (PG 60, 450 & 645); Ioann. Chrys. De Lazaro concio 2 (PG 48, 986 & 1061); Ioann. Chrys. Ne timueritis cum dives factus fuerit homo 2 (PG 55, 518); Ioann. Chrys. Ad populum Antiochenum 2 (PG 49, 43-44); Ioann. Chrys. Comparatio regis et monachi (PG 47, 391); Ioann. Chrys. In epist. ad Colossenses 1 (PG 62, 315); Ioann. Chrys. Oratio 2 (PG 63, 924); Ioann. Chrys. De S. Hieromartyre Babyla (PG 50, 529); Ioann. Chrys. Hoc scitote quod in novissimis diebus (PG 56, 276) // 254-255 Οὐ γὰρ...θανάτου: Prov. 10, 2.

ΣυΡρα MI

244 ἄνθρωπος I κερδήσει ISαμ // 245 ζημιωθῆ I δώσει Pρ ἀντάλλαγμα Sαμ // 246-257 Ἡ παρὰ...γίνεται om. PρSμα // 249 ἀγαπήσει I διαβιῶν I // 250 ἔχει I // 251 ὄφελος I // 252 ἀπολέσαντι I // 253 κλίνεται I

260 Σοὶ γὰρ φρόνημα τῆς σαρκός; Ἐχθρα εἰς Θεόν· καὶ ὁ φρονῶν τὰ
 τοῦ κόσμου, ἐχθρὸς τοῦ Θεοῦ καθίσταται. Περιττότης οὖν ἀληθῶς
 τὰ ἐν κόσμῳ φρονεῖν. Διὰ τοῦτο λέγει· "Τί γὰρ ὠφελήσει ἄνθρωπον,
 265 εἰάν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ καὶ ζημιωθῇ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ;" Μὴ
 γὰρ λέγει· "Ἄνθρωπε, ὅτι τὴν ψυχὴν ἔσωσας τοσοῦτους κινδύνους
 διαφυγών, εἰ γὰρ μετὰ τῆς ψυχῆς καὶ τὴν οἰκουμένην ἐκέρδησας
 ἅπασαν, τί σοὶ τὸ πλεόν ἀπὸ τούτου, τῆς ψυχῆς ἀπολλυμένης, ἧς
 οὐδ' ὁ κόσμος ἅπας ἐστὶν ἰσοστάσιος;" Ὡσπερ γὰρ, εἰ τῶν οἰκετῶν
 τρυφώντων καὶ σπαταλώντων ὁ δεσπότης ἐν κακοῖς τοῖς ἐσχάτοις
 εὐρίσκεται, οὐδὲν ὄλως κερδανεῖς ἐκ τοῦ δεσπότης εἶναι, οὕτως, εἰ
 καὶ τῆς γαστρὸς τρυφώσης καὶ σπαταλώσης ἡ ψυχὴ τὴν μέλλουσαν
 ἀναμένει ἀπώλειαν, οὐδεμία ταύτη ὠφέλεια καὶ σωτηρία γενήσεται.

260-261 Τί γὰρ...αὐτοῦ: Matth. 16, 26; Luc. 9, 25; Marc. 8, 36 // 264-265 τῆς ψυχῆς ἀπολλυμένης, ἧς οὐδ' ὁ
 κόσμος ἅπας ἐστὶν ἰσοστάσιος: Κοσμᾶ τοῦ Μελωδοῦ, γ' τροπᾶριον ᾠδῆς θ', εἰς τὸν ὄρθρον τῆς Ἀγίας καὶ
 Μεγάλης Τετάρτης (ἐντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 864) // 265-269 Ὡσπερ...γενήσεται: Ioann. Chrys. In
 Matthaicum 55 (PG 58, 544).

ΣμΡρα MI

258 Τὸ γὰρ φρόνημα τῆς σαρκὸς ἐχθρα εἰς τὸν Θεὸν I // 258-261 Σοὶ...αὐτοῦ om. Σαμ // 261 κερδήσει I //
 261-262 Μὴ λέγε ὃ ἄνθρωπε ΡρΣαμ // 263 κερδήσης Ρρα:κερδήσεις Σμ // 265 ὄλος Ρρα οἱ τῶν ΡρΣαμ
 οἰκείων μ // 266 τρυφόντων ΙΡρΣΜμ σπαταλώντων ΡρΙΣαΜμ // 267 κερδάνη Ρρ:κερδάνεις Σ:κερδάνης
 Μμ // 267-268 καὶ οἱ ἐκ τῆς γαστρὸς Ρρα // 268 τρυφήσις Σμ // 269 ἀπώλειαν αμ: ἀπόλειαν Μ οὐδεμία
 ταύτης ὠφέλεια καὶ σωτηρία ταύτη Ι:οὐδεμία ὠφέλεια καὶ σωτηρία γίνεται a οὐ γίνεται Ρρ

270 Μὴ γὰρ χρημάτων ἐστὶν ἀνταλλάξασθαι τὴν σωτηρίαν; Εἰ γὰρ ἦν
τοῦτο, ὁ κερδήσας τὸν κόσμον, τὴν δὲ ψυχὴν ἀπολέσας, ἔδωκεν ἂν
χρήματα ἐν τῇ φλογὶ τηγανιζόμενος καὶ ἠθώθη καὶ ἠλευθερώθη·
ἀλλ' οὐκ ἔστι τότε τοιοῦτον ἀντάλλαγμα δοῦναι τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ
275 οἰκουμένης ὑπάρχῃς καὶ πάντων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς χρημάτων κυριεύῃς
καὶ δεσπόζῃς, δυνήσεται τὴν ἑαυτοῦ ἀγοράσαι ψυχὴν, κἂν πάντα
τὰ τῆς οἰκουμένης δώσῃς· ἀλλ' οὐδὲ ἢ ἐν τῷ κόσμῳ πᾶσα τρυφή καὶ
λαμπροφορία μικρὰν τινα παραψυχὴν καὶ παραμυθίαν δυνήσεται
ἀπεργάσασθαι, ὅταν αἰωνίως κολάζεται.

270-279 Μὴ γὰρ... κολάζεται: Ioann. Chrys. In Matthaicum 55 (PG 58, 544).

ΣμPpa MI

270 ἀνταλλάξασθαι I // 270-279 Μὴ γὰρ...κολάζεται om.Pra // 271 ἐκέρδησας Σμ ἀπόλεσας S // 272 φλογὴ I τυγανιζόμενος Σμ:τηγανιζόμενος M ἠλευθερώθη SMμ // 273 ἀντάλλαγμα ISμ // 275 ὑπάρχει τις I: ὑπάρχεις Σμ κυριεύῃ I:κυριεύεις μ // 276 δεσπόζει I: δεσπόζεις SMμ // 277 δώσει I:δόσης μ // 278-279 μικρὰν...κολάζεται om. Σμ // 279 κολάζεται I: κολάζετε M

285 Νῦν δίδωσιν ὁ ἄνθρωπος μετάνοιαν, ἐξαγόρευσιν, δάκρυα,
στεναγμούς, ἐλεημοσύνην καὶ πᾶσαν ἄλλην τῆς σωτηρίας ὁδόν. Ὁ
δὲ δόλιος ἐχθρὸς ἡμῶν καὶ διάβολος αἰεὶ ποτε ἐξαπατᾷ ἡμᾶς ταῖς τοῦ
λέγων "δὸς τὸ παρόν, Θεῷ δὲ μέλλον", ἵνα οὕτω βραδυνόντων ἡμῶν
πρὸς μετάνοιαν καὶ διόρθωσιν, ἐπελθὼν ἀφαρπάσῃ ὁ θάνατος, μὴ
ὄντος λυτρομένου μηδὲ σώζοντος. Ἄνθρωπος μὲν οὖν οὐκ ἔχει τί
290 ἔνεκεν, δέδωκεν ἀντάλλαγμα τὸ τίμιον αἶμα Τοῦ Υἱοῦ Αὐτοῦ.

284-285 ταῖς τοῦ βίου ἡδοναῖς: Στιχηρὸν Ἰδιόμελον α' ἤχου, εἰς τὸν ὄρθρον τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης
Δευτέρας (ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 833).

ΣμΡρα ΜΙ

282 Νῦν δὲ δυνήσει δίδωσιν Σμ ἐξαγόρευσιν, δάκρυα om.I // 282-290 Νῦν...Αὐτοῦ om. Ρρα // 283
ἐλεημοσύνην, συμπάθειαν, ἀγάπην πρὸς πάντα I // 285 ὑποκλέπτῃ Σμ // 286 οὕτως I

Διὸ παρακαλῶ τὰ λοιπὰ πάντα ἀφέντες εἰς τὴν ψυχὴν ἅπασαν τὴν
σπουδὴν ἀναλίσκωμεν. Τῶν γὰρ ἐν ἡμῖν πάντων κυριώτερον ἢ ψυχὴ
ἐστίν. "Ὅς γὰρ ἂν ἐπαισχυθῆ με" φησὶ "καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους ἐν τῇ
γενεᾷ ταύτῃ τῇ μοιχαλίδι καὶ ἁμαρτωλῷ, καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
295 ἐπαισχυθήσεται αὐτόν, ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ, μετὰ τῶν
ἀγγέλων τῶν ἁγίων".

Οὐ μόνον κατὰ διάνοιαν πιστεύειν ὀφείλομεν, ἀλλὰ καὶ τὴν διὰ
στόματος ἀπαιτούμεθα ὁμολογίαν. Ἐπειδὴ γὰρ διπλοῦς ἐστίν ὁ
ἄνθρωπος, διπλοῦς ἐστὶ καὶ ὁ ἁγιασμός· ἀγιάζεται γὰρ ἡ ψυχὴ διὰ
300 τῆς πίστεως, ἀγιάζεται δὲ καὶ τὸ σῶμα διὰ τῆς ὁμολογίας, καθὼς
καὶ ὁ ἀπόστολος λέγει· "Καρδία μὲν γὰρ πιστεύεται εἰς
δικαιοσύνην, στόματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν". Ὁ δὲ
ἐπαισχυνόμενος καὶ ἐντροπόμενος τῷ ἐσταυρωμένῳ πιστεῦσαι
Χριστῷ καὶ ὁμολογήσαι Θεὸν ἑαυτοῦ, ἐπαισχυνόμενος δὲ καὶ τοὺς
305 αὐτοὺς λόγους τοὺς ἐν τῷ ἁγίῳ εὐαγγελίῳ, τοῦτον καὶ ὁ Κύριος
ἐπαισχυθήσεται, ἀνάξιον δοῦλον κρίνων ἑαυτόν, ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ
δόξῃ καὶ Δευτέρᾳ Αὐτοῦ Παρουσίᾳ καὶ δυνάμει πολλῇ, μετὰ τῆς
δορυφορίας τῶν ἁγίων ἀγγέλων.

293-296 Ὅς γὰρ...ἁγίων: Marc. 8, 38; Luc. 9, 26 // 297-298 Οὐ μόνον...ὁμολογίαν: Ioann. Chrys. In Matthaicum 34 (PG 57, 402) // 301-302 Καρδία...σωτηρίαν: Rom. 10, 10 // 302-308 Ὁ δὲ... ἀγγέλων: Ioann. Chrys. In Matthaicum 55 (PG 58, 544).

ΣμΡρα MI

291-308 Διὸ...ἀγγέλων om. Ρρα // 291-293 τῆς ψυχῆς βοηθήσωμεν, ὃν ἐστὶ κυριώτερον Σμ // 292 ἀλίσκωμεν I // 296 τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ τῶν ἁγίων I // 297 ὀφείλωμεν I // 303-304 ἐντροπόμενος πιστεῦσαι Χριστῷ τῷ ἐσταυρωμένῳ Σμ // 304 ὁμολογεῖσθαι I // 305 ἑαυτοῦ S // 307 δόξῃ καὶ om. Σμ καὶ δυνάμει πολλῇ om. Σμ // 307-308 μετὰ τῆς δορυφορίας τῶν ἁγίων ἀγγέλων om. Σμ:τῶν ἁγίων om.M // 308 δορυφορίας IM

310 "Ἀμήν, λέγω ὑμῖν· Εἰσὶ τινες τῶν ὧδε ἐστηκότων, οἵτινες οὐ μὴ
γεύσονται θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσι τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ
ἐληλυθυῖαν ἐν δυνάμει". Τὸν Πέτρον καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην
λέγει οὕτως. "Οὐ μὴ ἀποθάνωσιν ἄχρις ἂν δείξω αὐτοῖς ἐν τῇ
Μεταμορφώσει μετὰ δόξης ποίας μέλλω παραγενέσθαι ἐν τῇ
315 Δευτέρᾳ Παρουσίᾳ". Ἡ γὰρ Μεταμόρφωσις τοῦ Χριστοῦ
προμήνυμα ἦν τῆς Δευτέρας Αὐτοῦ Παρουσίας. Ὃν γὰρ τρόπον
ἐλαμψε τότε τὸ πρόσωπον τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν καὶ Θεοῦ, ὡς ὁ ἥλιος,
τὰ δὲ ἱμάτια Αὐτοῦ ἐγένοντο λευκά, ὡς τὸ φῶς, τὸν αὐτὸν δὲ
τρόπον ἐλεύσεται ἀπὸ οὐρανοῦ, ὡσεὶ ἀστραπὴ ἐν δυνάμει καὶ δόξῃ
πολλῇ, κρῖναι τὰ σύμπαντα· καὶ ὥσπερ συνῆσαν Αὐτῷ Πέτρος καὶ
320 Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης ἐν τῷ ὄρει τῷ ἁγίῳ, οὕτως συνέσονται Αὐτῷ
πάντες οἱ ἅγιοι καὶ οἱ ἐκλεκτοί, ἀπολαβόντες τῆς Αὐτοῦ θεοφανείας
καὶ τῆς ἀνεκδιηγῆτου καὶ ἀνεκφράστου χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως.

309-311 Ἀμήν... δυνάμει: Matth. 16, 28; Marc. 9, 1; Luc. 9, 27 // 311-322 Τὸν Πέτρον... ἀγαλλιάσεως: Marc. 9, 2-13; Matth. 17, 1-13; Luc. 9, 28-36; Ioann. Dam. Homilia in transfigurationem Domini (PG 96, 576 A-B).

ΣμΡρα MI

309-322 Ἀμήν... ἀγαλλιάσεως om. Ρρα:ἐστῶτον M // 310 γεύσονται ISMμ εἶδωσιν I τοῦ Θεοῦ om.I // 311 ἐληλυθειαν I // 318 ὡσεὶ ἀστραπὴ ἀπ' οὐρανοῦ ἐν δυνάμει Σμ // 319-322 κρῖναι...ἀγαλλιάσεως om. S: καὶ ὥσπερ...ἀγαλλιάσεως om.μ// 322 ἀνεκδιηγῆτου om.I

Ταῦτα τοίνυν εἰδότες, ἀγαπητοί, ἀπαρνησώμεθα καὶ ἡμεῖς
ἐαυτοὺς διὰ τὸν Κύριον. Μηδὲν αὐτοῦ προτιμότερον ἠγησώμεθα, μὴ
πλοῦτον, μὴ τρυφήν, μὴ δόξαν, μὴ σωματικὴν ἡδονήν, μὴ αὐτὴν τὴν
325 ζωὴν, ἀλλὰ καὶ ταύτης καταφρονήσωμεν καὶ ἀκολουθήσωμεν τῷ
Χριστῷ, τῷ ἡμετέρῳ Δεσπότῃ, τὸν τούτου σταυρὸν ἐπ' ὤμων
ἄραντες· καὶ τὰ σαρκικὰ νεκρώσωμεν κινήματα καὶ φρονήματα, τῷ
θανάτῳ αὐτοῦ συμμορφούμενοι, ὡς ἂν δυνηθῶμεν καὶ ἡμεῖς κατὰ
330 τὸν θεῖον ἀπόστολον εἰπεῖν· "Ζῶμεν δὲ οὐκ ἔτι ἡμεῖς, ζῆ δὲ ὁ
Χριστὸς ἐν ἡμῖν" καὶ "Μὴ γένοιτο ἡμῖν καυχᾶσθαι, εἰ μὴ ἐν τῷ
σταυρῷ τοῦ Κυρίου".

Πάντα προθύμως τὰ τούτου προστάγματα ἐκτελέσωμεν. Ἔχομεν
γὰρ καὶ ἡμεῖς διώκτας πικρούς, τοὺς ἀοράτους ἐχθρούς,
πολεμοῦντας καθ'ἐκάστην καὶ ἐκταράττοντας καὶ τὰς ἐντολὰς καὶ
335 τὰ προστάγματα τοῦ Χριστοῦ κωλύοντας διαπράττεσθαι. Μὴ οὖν
μαλακισθῶμεν, παρακαλῶ, ἀλλὰ γενναίως καὶ ἀνδρείως
ἀντιπαραταξώμεθα, ἵνα καὶ τῆς ἀτελευτήτου εὐκλείας ἐπιτύχωμεν
ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς
αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

329-330 Ζῶμεν...ἡμῖν: Gal. 2, 20 // 330-331 Μὴ γένοιτο...Κυρίου: Gal. 6, 14.

ΣμΡρα MI

322-327 Ταῦτα...ἄραντες om. Ppa // 323 προτιμότερον ΣΙμ:προτιμότερον M // 325 καὶ ταύτης τῆς ζωῆς καὶ
δόξης τοῦ βίου τούτου καταφρονήσωμεν I // 326 καὶ Βασιλεῖ I // 327 καὶ τὰ σαρκικὰ νεκρώσωμεν τῷ
Χριστῷ τῷ ἡμετέρῳ ἡμῶν δεσπότῃ, εἴτι τὰ τῆς σαρκὸς ἡμῶν φρονήματα καὶ κινήματα I // 327-328 τῷ
θανάτῳ...ἂν om. PpSam // 329 Παῦλον I // 330 ἐν ἐμοῖ I καὶ πάλιν I // 332 Ἔχομεν I PpSam // 333-334
ἐχθρούς τε καὶ ὄρατους ἰτοὺς δαίμονας τοὺς πολεμοῦντας ἡμᾶς καθεκάστην λυποῦντας καὶ
ἐκταράττοντας PpSam // 334 καὶ πολεμίους θορυβοῦντας ἡμᾶς καθεκάστην καὶ λυποῦντας καὶ
ἐκταράττοντας I // 335 τοῦ Θεοῦ Ἰμ μὴ διαπράττεσθαι I: καὶ διαπράττεσθαι M // 336 δι' αὐτῶν I μηδὲ
χαυνωθῶμεν I PpSam καὶ ἐνδῶμεν τοῖς τούτων παλαίσμασιν I καὶ μετὰ ἀνδρικοῦ τοῦ φρονήματος I //
336-337 ἀλλὰ...ἀντιπαραταξώμεθα om. PpSam // 337 πρὸς αὐτοὺς καὶ ἀποδυσώμεθα I // 338 καὶ τῶν
αἰωνίων ἀγαθῶν κληρονόμοι γενόμεθα I // 338 ᾧ πρέπει δόξα καὶ κράτος, σὺν τῷ ἀνάρχῳ αὐτοῦ πατρὶ
καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς I

Τῆ Δευτέρᾳ τῆς τετάρτης ἑβδομάδος

Ἐλαμψεν ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἔλαμψεν ὁ φωτισμὸς τῶν ψυχῶν ἡμῶν καὶ τῶν σωμάτων, ἔλαμψεν τὸ τίμιον σκῆπτρον, ὁ τίμιος καὶ ζωοποιὸς Σταυρὸς τοῦ Κυρίου· ἰδοὺ, λοιπόν, καιρὸς εὐπρόσδεκτος· ἰδοὺ, καιρὸς μετανοίας· "ἀποθώμεθα οὖν τὰ ἔργα τοῦ σκότους καὶ ἐνδυσώμεθα τὰ ὄπλα τοῦ φωτός"· ἀυξήσωμεν
 5 τῆς ψυχῆς τὰ χαρίσματα· νηστείαν, μετάνοιαν καὶ τὴν ἐξομολόγησιν· δρᾶμωμεν τοίνυν ἐπὶ τοὺς πνευματικοὺς ἀγῶνας, τῶν ὀπισθεν ἐπιλανθανόμενοι καὶ τῶν ἔμπροσθεν μεριμνήσωμεν.

Εἴ τις ἔκαμε νηστεύων, καιρὸς ἦλθε τοῦ στεφανωθῆναι· καιρὸς
 10 ἔστι λαβεῖν τὸ δηνάριον. Λοιπόν, μὴ ὀκνήσωμεν, μηδὲ ῥαθυμήσωμεν, μήπως μετὰ μακρὰ πελάγη προσεγγίσωμεν λίθῳ τινὶ κἀκεῖ τὸν φόρτον ἡμῶν ἀπολέσωμεν, ἀλλὰ δρᾶμωμεν τοῦ στεφανωθῆναι. Τοιούτως γὰρ ποιοῦσι καὶ οἱ ἀγωνισταὶ καὶ οἱ δρομεῖς· ὅταν πλησιάσωσι τῶν βραβείων, τοσοῦτον σπουδαιότερον τρέχουσι καὶ
 15 ἀγωνίζονται. Οὕτως καὶ ἡμεῖς δρᾶμωμεν καὶ σπουδάσωμεν, ἵνα τὸν δρόμον τῆς ἀγίας τεσσαρακοστῆς ἐκτελέσωμεν.

4-5 ἀποθώμεθα...φωτός: Rom. 13, 12 // 9-17 Εἴ τις... ἐκτελέσωμεν: Ioann. Chrys. De Genesim 30 (PG 53, 273)
 (10 λαβεῖν τὸ δηνάριον: Matth. 20, 1- 16).

ΣμΡρα MI

Tit. Τῆ Δευτέρᾳ τῆς δ' ἑβδομάδος λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὸν προφήτην Ἡσαΐαν· περὶ τοῦ ἄμπελον ἐφύτευεν ἐν Σωρήχ· Εὐλόγησον I: Τῆ Δευτέρᾳ τῆς δ' ἑβδομάδος λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὸν προφήτην Ἡσαΐαν· περὶ τοῦ ἄμπελου ὃ ἐφύτευσα ἐν Σωρήχ· Εὐλόγησον πάτερ M: Τοῦ αὐτοῦ λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ προφήτου Ἡσαίου· περὶ τοῦ ἄμπελώνος ὃν ἐφύτευεν ἐν Σωρήχ· Τῆ Δευτέρᾳ τῆς δ' ἑβδομάδος Pp: Τῆ Δευτέρᾳ τῆς δ' ἑβδομάδος λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ Ἡσαίου προφήτου, περὶ τοῦ ἄμπελώνος ὃν ἐφύτευεν ἐν Σωρήχ· Σμ // 2 καὶ τῶν σωμάτων om. I: τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ἡμῶν Saμ // 3 τοῦ Κυρίου om. PpΣμ // 7 δρᾶμωμεν I // 8 μεριμνῶμεν PpSaμ // 9 πάρεστι PpSaμ // 10 ὀκνήσωμεν Ppa παρακαλῶ, μηδὲ Pραμ ῥαθυμήσωμεν, ἀλλὰ δρᾶμωμεν τοῦ στεφανωθῆναι Ppa // 11 μήπος I τὰ μικρὰ Ppa πελάγει I PpSaμ προσεγγίσωμεν I // 12 ἀλλὰ...στεφανωθῆναι post ῥαθυμήσωμεν transposuerunt Ppa // 13 δρομοῖς S: δρωμεῖς μ // 14 τρέχουσιν Saμ // 15-16 δρᾶμωμεν μετὰ προθυμίας τὸν ἐπίλοιπον δρόμον τῆς ἀγίας τεσσαρακοστῆς ἐκτελέσει ΣμΡρα

Ἰδοῦ, χάριτι Χριστοῦ, ἐφθάσαμεν ἐν τῇ τετάρτῃ ἐβδομάδι καὶ
ἐναγώνιοι γενώμεθα, ἵνα καὶ εἰς τὴν ἁγίαν Αὐτοῦ Ἀνάστασιν
καταντήσωμεν, τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ
20 Χριστοῦ.

Φέρε, τοίνυν, εἰς μέσον τὸν προφήτην Ἡσαΐαν, μᾶλλον δὲ τὸν
Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, διὰ τοῦ προφήτου διδάσκοντα ἡμᾶς
καὶ λέγοντα· "Ἄμπελον ἐφύτευσα ἐν Σωρῆχ καὶ φραγμὸν αὐτῷ
περιέθηκα καὶ ἐχαράκωσα αὐτὸν καὶ ὠκοδόμησα πύργον ἐν μέσῳ
25 αὐτοῦ καὶ προλήνιον ὄρουξα ἐν αὐτῷ· καὶ ἔμεινα τοῦ ποιῆσαι
σταφυλὴν, ἐποίησε δὲ ἀκάνθας. Καὶ νῦν κρίνατε, ἄρχοντες καὶ υἱοὶ
Ἰσραὴλ, ἀναμέσον ἐμοῦ καὶ ἀναμέσον τοῦ ἀμπελῶνός μου. Τί
ποιήσω ἔτι τῷ ἀμπελῶνί μου καὶ οὐκ ἐποίησα; καὶ πύργον καὶ
ὑπολήνιον καὶ ἔμεινα τοῦ ποιῆσαι σταφυλὴν· ἐποίησε δὲ ἀκάνθας".

23-29 Ἄμπελον...ἀκάνθας : Is. 5, 1-4.

ΣμΡρα MI

17 Ἰδοῦ...ἐφθάσαμεν om.I // 17-19 τετάρτη βαθμίδι τῆς τοιαύτης χάριτος καὶ κλίματος διὰ τοῦτο
ἀγωνιστώμεν, ἵνα καὶ τὴν ἁγίαν ἀνάστασιν ἴδωμεν PpSam // 18 Αὐτοῦ om.I // 21 Φαίρε I:Φέροι μ // 22
διδάσκοντος I:διδάσκοντα ἡμᾶς καὶ om. PpSam // 23 ἐφύτευσεν Ppa // 24 περιέθηκε Ppa ἐχαράκωσεν Ppa
ὠκοδόμησα I:ὠκοδόμησε Ppa:ὠκοδόμησαν μ πύργον I // 25 ὑπολήνιον ἐποίησα αὐτῷ I:προλήνιον ὄρουξεν
Ppa // 26 ἀκάνθας I: ἀκάνθαις Σμ κρίναται I // 27 ἀνάμεσον ἐμοῦ καὶ om. IPp // 28 ἔτι πλέον IM ἐν I
ἐφύτευσα, ἐχαράκωσα καὶ φραγμὸν αὐτῷ περιέθηκε PpSam πύργον I // 29 ὑπολήνιον PpISam: ὑπολήνηον
M:προλήνιον Is. ἵνα ποιήσει ISμ ἀκάνθαις I:ἀκάνθες a

30 Ἦκούσατε, ἀδελφοί μου, τί λέγει Κύριος, ὁ Θεὸς Σαβαώθ, ἐφ' ὅλην
τὴν γῆν καὶ ἐν ὄλῳ τῷ κόσμῳ; Ἀμπελῶν Κυρίου ἐστὶν ὁ κόσμος
οὗτος· κόσμος λέγεται ὁ ἄνθρωπος· κλήματα πεφυτευμένα ἐν τούτῳ
τῷ κόσμῳ οἱ ἄνθρωποι πάντες, μικροὶ καὶ μεγάλοι, ἄνδρες τε καὶ
35 γυναῖκες, οὓς ἐφύτευεν ὁ Θεὸς καὶ ἐρρίζωσε καὶ ἐχαράκωσε καὶ
περιέφραξεν ἡμᾶς ἐν ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ καὶ δικαιώμασιν· ἔδωκεν
ἡμᾶς φραγμὸν τὰς θείας αὐτοῦ Γραφάς, τὸν νόμον τὸν γραπτὸν ἐν
ταῖς καρδίαις ἡμῶν αἰσθητῶς καὶ νοητῶς. Ἔδωκε πάλιν φραγμὸν
καὶ φύλακα τὴν συνείδησιν ἐκάστου, τοῦ γνωρίζειν ἕκαστος τὸ
40 καλὸν καὶ τὸ κακὸν καὶ τοῦ διαχωρίζειν ἡμᾶς τὸ καλὸν ἀπὸ τοῦ
κακοῦ. Ἔδωκεν ἡμῖν φύλακα καὶ φραγμὸν ἐνὸς ἐκάστου ἄγγελον,
τὸν ὁποῖον ἄγγελον λαμβάνει πᾶς ἄνθρωπος ἐν τῇ ἀγίᾳ βαπτίσει
αὐτοῦ. Ἐποίησεν ἡμᾶς ληνὸν, τὴν ἀγίαν ἐκκλησίαν Αὐτοῦ. Ὡσπερ
γὰρ ὁ ληνὸς συνάγει τοὺς βότρυας, οὕτως καὶ ἡ ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ
συνάγει μικροὺς καὶ μεγάλους, ἁμαρτωλοὺς καὶ δικαίους. Ἐποίησε
45 ἡμᾶς πύργον μέγαν, τὴν πίστιν ἡμῶν, ἣν διδάσκουσιν ἡμᾶς αἱ
γραφαὶ τῶν προφητῶν, αἱ διδαχαὶ τῶν ἀποστόλων· διδάσκει ἡμᾶς
τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον, αὐτὸς ὁ Κύριος, ὁ Ποιητὴς καὶ Πλάστης, ὡς
ἴδιος πατέρας ἡμῶν. Κράζει ἡ ἀγία ἐκκλησία, βοᾷ ὁ πύργος, βοᾷ ὁ
εὐσπλαγχνὸς καὶ παρακαλεῖ ἡμᾶς λέγων· "Δεῦτε πρὸς με πάντες οἱ
50 κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι ταῖς ἁμαρτίαις, κἀγὼ ἀναπαύσω
ὑμᾶς".

30 ὁ Θεὸς Σαβαώθ: Is. 5, 7 // 31-48 Ἀμπελῶν...ἡμῶν: Athan. Quaestiones in scripturam sacram (PG 28, 713);
Bas. Constitutiones monasticae (PG 31, 1136); Ioann. Chrys. 4 homilia, adversus eos qui non adfuerant (PG
63, 477); Ioann. Chrys. In Psalmos 101-107 (PG 55, 671) // 49-51 Δεῦτε...ὑμᾶς: Matth. 11, 28.

ΣμΡρα MI

30 Ἀκούσατε Ρρα ἀδελφοί μου om.ΡρSam Κύριος Σαβαώθ ΡρSam // 32 κόσμος...ἄνθρωπος om.ΡρSam //
32-33 ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ om.ΡρSam // 33-34 πάντες...γυναῖκες om. ΡρSam // 34 Κύριος ὁ Θεὸς Ρρα καὶ
ἐρρίζωσε om. ΡρSam // 36 εἰς φραγμὸν ΡρSam ἡμᾶς IM:ἡμῶν ΡρSam τὰς θείας γραφάς αὐτοῦ Ρρα // 36-37
ἐν...ἡμῶν om. ΡρSam // 37 νοητῶς I // 38 φύλακαν I:φύλαξιν Ρραμ συνήδισιν IM:τὸ συνειδὸς Ρρα:τὸ
συνειδὸς Σμ // 38-48 ἐκάστου, ἐπεριχαράκωσεν ἡμᾶς τῇ χάριτι τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρὸν ὠρυξε
ληνὸν τὴν ἀγίαν ἐκκλησίαν ἐποίησε πύργον μέγα τὴν πίστιν ἡμῶν κηρύττουσιν αἱ φωναὶ τῶν προφητῶν,
αἱ διδαχαὶ τῶν ἀποστόλων διδάσκει ἡμᾶς τὸ ἱερὸν καὶ ἅγιον εὐαγγέλιον, αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς
Χριστὸς αὐτοπροσώπως ἡμᾶς ὁμιλεῖ ΡρSam // 40 φύλακαν I // 42 καὶ ἡμᾶς I // 44 συνάγει πάντας I // 45
πύργον I // 48 ἡ ἀγία om. Ρρ πύργος, τουτέστιν ἡ πίστις ΡρSam // 48-49 βοᾷ...λέγων om. ΡρSam // 49
πάντες om.I

Εἶδετε εὐσπλαγχνίαν καὶ φιλανθρωπίαν τὴν ἔχει ὁ Κύριος πρὸς ἡμᾶς καὶ ἡμεῖς ἀμελοῦμεν καὶ ῥαθυμοῦμεν καὶ ποιοῦμεν ἀκάνθες ἐν τῷ ἀμπελῶνι τοῦ Θεοῦ καὶ οὐχὶ σταφυλήν; Διὰ τοῦτο ὀνειδίζων ἡμᾶς ὁ Κύριος ἔλεγε· "Κρίνατε ἀναμέσον ὑμῶν καὶ ἀναμέσον τοῦ ἀμπελῶνος μου τί ἔκαμνεν αὐτοῦ χρεῖα καὶ οὐκ ἐποίησα· καὶ ἔμεινα καὶ ἐκαρτέρησα καὶ ἐθάρρουν, ἵνα ποιήσῃ σταφυλήν· ἐποίησε δὲ ἐκεῖνος ἀκάνθας".

55-58 Κρίνατε...ἀκάνθας: Is. 5, 3-4.

ΣμΡρα MI

52-53 Εἶδετε...ἡμᾶς om. PpSam // 52 Ἴδετε I // 53 ἀμελώμεν Σμ ῥαθυμῶμεν Σμ ἀκάνθες IMPra: ἀκάνθαις Σμ // 55 ἡμῶν Ιμ:ἡμᾶς om.Pra // 55-56 ἀνάμεσον τοῦ ἀμπελῶνος Ppa // 56-58 ἀμπελῶνος: τί ἔτι ποιήσω καὶ οὐκ ἐποίησα καὶ ἔμεινα PpSam τοῦ ποιῆσαι σταφυλήν, ἐποίησε δὲ ἀκάνθας Ppa: ἵνα ποιήσῃ σταφυλήν, ἐποίησε δὲ ἀκάνθαις Σμ // 57 ποιήσῃ I

Ἄμπελων Κυρίου ἠγαπημένος ἦσαν οἱ Ἑβραῖοι καὶ περιετείχισε
60 καὶ ἐφύτευσεν αὐτοὺς ὁ Κύριος μετὰ τοὺς προφήτας πάντας, ἀλλὰ καὶ
διδάσκαλον καὶ φύλακα ἀπέστειλε πρὸς αὐτοὺς τὸν μακάριον
Μωϋσῆν καὶ πολλὰ ἐδίδαξεν αὐτοὺς καὶ φραγμὸν αὐτοῖς δέδωκε,
τὸν Νόμον γεγραμμένον ἐν ταῖς πλάκαις ἐν χειρὶ Θεοῦ καὶ αὐτὸς ὁ
65 Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, μετ'
αὐτοὺς ὠμίλησε καὶ αὐτοὺς πολλὰ ἐδίδαξε καὶ ἐθάρρυνε καὶ
ἐνέμεινε αὐτούς, ἵνα ποιήσωσι σταφυλὴν· ἐκεῖνοι δὲ ἐποίησαν
ἀκάνθας. Διὰ τοῦτο εἶναι σήμερον ταπεινοὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν, διὰ
τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν· οὔτε βασιλείαν ἔχουσιν, οὔτε ἱερωσύνην, οὔτε
70 θυσίαν, οὔτε τόπον τῆς ὀλοκαρπώσεως. Ἄμπελων Κυρίου
ἠγαπημένος ἦσαν οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι οἱ ἐπὶ τοῦ Νῶε, πεφυτευμένοι
καὶ ῥιζωμένοι καὶ διδασκαλεμένοι ταῖς ἁγίαις Γραφαῖς, ἀλλ' οὐκ
ἤκουσαν αὐτῶν. Ἐνέμεινε δὲ αὐτοὺς ὁ Κύριος, ἵνα ποιήσωσι
σταφυλὴν· ἐποίησαν δὲ ἀκάνθας περὶ μιᾶς παρανομίας καὶ
ἁμαρτίας ἣν ἐποίησαν, ὡς αὕτη ἡ ἱστορία δηλοῖ.

59 Ἄμπελων ... Ἑβραῖοι: Is. 5, 7 // 61-63 διδάσκαλον... Θεοῦ: Deut. 5, 1-21; Ex. 20, 1-17 // 66-67
Ἐκεῖνοι...ἀκάνθας: Is. 5, 4.

ΣμΡρα ΜΙ

59 καὶ οἱ Ἑβραῖοι ΡρSaμ περιετύχησεν ΙΡραμ:περιετείχισεν S // 60-67 προφήτας, μετὰ τὸν μακάριον
Μωϋσῆν καὶ φραγμὸν καὶ φύλακα ἔδωκε τὸν νόμον αὐτοῖς διὰ τῆς θεογράφου πλάκας. Ἀνέμεινε αὐτοὺς
ποιῆσαι σταφυλὴν, ἐποίησαν δὲ ἀκάνθας ΡρSaμ // 62 Μωϋσῆν Ι // 63 πλάκες Ι // 65 ὠμίλεισεν Ι // 67
ἀκάνθες Ι ἐν πάσῃ τῇ γῇ ΡρSaμ // 68 ἔχουσιν Ι // 68-69 οὔτε...ὀλοκαρπώσεως om. ΡρSa // 71 ῥιζωμένοι ΜΙ:
ῥιζομένοι Σμ: ἐρριζομένοι Ρρ: αἰριζομένοι α καὶ διδασκαλεμένοι om. ΡρSaμ ταῖς ἁγίαις om.ΡρSaμ // 72-
74 Ἐνέμεινε ὁ Κύριος αὐτοὺς ποιῆσαι σταφυλὴν, ἐκεῖνοι ἐποίησαν ἀκάνθες ἀλλ' εἰ δοκεῖ καὶ τῆς ἱστορίας
ἀκούσωμεν ΡρSaμ // 73 ἀκάνθαις Ι // 74 δειλὴ Ι

75 Φέρε εἰς μέσον αὐτὸν τὸν προφήτην Μωϋσῆν λέγοντα· "Νῶε ἦν
 ἐτῶν πεντακοσίων καὶ ἐγέννησε τρεῖς υἱούς· τὸν Σήμ, τὸν Χάμ, τὸν
 Ἰάφεθ. Νῶε ἦν ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἄνθρωπος δίκαιος καὶ τέλειος
 τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ γενεᾷ αὐτοῦ καὶ διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν τέλειον
 80 εὐηρέστησε καὶ τῷ Θεῷ· καὶ ἤρξαντο οἱ ἄνθρωποι πολλοὶ γίνεσθαι
 ἐπὶ τῆς γῆς καὶ θυγατέρες ἐγεννήθησαν αὐτοῖς". Τί ποιεῖ ὁ ἐχθρὸς τῆς
 ἀληθείας; "Ἰδόντες δὲ οἱ υἱοὶ τοῦ Θεοῦ τὰς θυγατέρας τῶν
 ἀνθρώπων ὅτι καλαὶ καὶ ὄμορφαι εἰσὶ" (Διατί φησιν ὁ Μωϋσῆς ὁ
 προφήτης λέγων καὶ καλεῖ αὐτοὺς υἱοὺς τοῦ Θεοῦ; Τοῦτέστιν, οὐ
 γὰρ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον ἁμαρτωλόν, ἀλλὰ δίκαιον καὶ
 85 ἅγιον καὶ ὅμοιον αὐτοῦ κατ' εἰκόνα καὶ ἡ κακὴ αὐτοῦ προαίρεσις
 καὶ ἡ ἀφοβία ἐποίησεν αὐτὸν ἁμαρτωλὸν καὶ φαῦλον καὶ πρὸς
 αἰσχύνην καὶ ἐντροπὴν ἡμῶν καλεῖ ἡμᾶς υἱοὺς τοῦ Θεοῦ. Τοῦτέστιν,
 ἄνθρωπε, βλέψον ποταπὴν ἐποίησας τὴν εἰκόνα ἣν ἐποίησε καὶ
 90 ἔπλασεν ὁ Θεός· ἁμαρτωλὴν ἐποίησας). Ἔλθωμεν ἐπὶ τὸ
 προκείμενον."Ἰδόντες τὰς θυγατέρας αὐτῶν ὅτι καλαὶ εἰσιν,
 ἐλάβανον αὐτὰς εἰς γυναῖκας ἀπὸ πασῶν ὧν ἐξελέξαντο καὶ ὧν
 ἤθελον καὶ ἵνα γένηται ἡ αὐτῆ ἀμαρτία ἀγαπητικὴ καὶ ἐπιθυμητικὴ,
 ὡς ἂν εἰσεπορεύοντο οἱ υἱοὶ τοῦ Θεοῦ εἰς τὰς θυγατέρας τῶν
 95 ἀνθρώπων καὶ ἐγεννώσαν ἑαυτοῖς· ἐκεῖνοι ἦσαν οἱ γίγαντες οἱ ἀπ'
 αἰῶνος ὀνομαστοί".

75-77 Νῶε...Ἰάφεθ: Gen. 5, 32; Gen. 6, 10 // 77-79 Νῶε...Θεῷ: Gen. 6, 9 // 79-80 ἤρξαντο...αὐτοῖς: Gen. 6, 1 // 81-82 Ἰδόντες...εἰσὶ: Gen. 6, 2 // 90-95 Ἰδόντες... ὀνομαστοί: Gen. 6, 2-4.

ΣμΡρα ΜΙ

75 Φέραι Ι:Φαίρε μ // 76-77 τὸν Σήμ...Ἰάφεθ om.PpSaμ // 78 καὶ τέλειον Ρρα // 80 θυγατέρας ΙSaμ:θυγατέρας Ρρ // 82 καὶ ὄμορφαι om. ΡρSaμ // 82-90 τίνος ἔνεκεν ὅτι λέγει αὐτοὺς υἱοὺς Θεοῦ· ὅτι πονηροὶ εἰσι καὶ οὐ ποιοῦσι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ὡς υἱοὶ αὐτοῦ. Τοῦτο ποιεῖ ὁ ἐχθρὸς θέλων αὐτοὺς ἀποχωρῆσαι ἀπ'αὐτοῦ· σπείρει πολλὰ κακὰ εἰς τὰς ἀκοὰς αὐτῶν ἀλλὰ ἄκουσον καὶ τοῦ προφήτου Δαυὶδ· ἐγὼ εἶπα ὅτι θεοὶ ἐστέ καὶ υἱοὶ ὑψίστου πάντες· ἡμεῖς δὲ διὰ τὴν ἀμέλειαν καὶ τὴν ῥαθυμίαν ὡς ἄνθρωποι ἀποθνήσκωμεν καὶ ὡς εἶς τῶν ἀρχόντων πίπτωμεν. Ἰδόντες δὲ οἱ υἱοὶ τοῦ Θεοῦ τὰς θυγατέρας τῶν ἀνθρώπων ὅτι καλαὶ εἰσιν καὶ ὄμορφαι ΡρSaμ // 88-89 ἦν ἐποίησεν ὁ Θεὸς καὶ ἔπλασεν Ι // 91-92 καὶ ὧν ἤθελον om.PpSaμ // 92 ἔσται ΡρSaμ ἐπιθυμητικὴ Ι // 93 ἐπορεύοντο ΡρΙSaμ // 94 ἐγενώσαν αὐταῖς ΡρΙSaμ // 95 ἄνθρωποι ὀνομαστοὶ ΡρSaμ

100 "Ἰδὼν δὲ Κύριος ὁ Θεὸς ὅτι ἐπληθύνθησαν αἱ ἀνομίαι καὶ αἱ κακίαι τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ τῆς γῆς", τί εἶδεν ὁ Κύριος καὶ Θεός, ὁ τὰ πάντα βλέπων; "Εἶδε τὴν γῆν γεμάτην ἀνομίας καὶ ἀδικίας. Εἶδε τὸν ἄνθρωπον διεφθαρμένον ταῖς ἁμαρτίαις, ὅτι κατέφθειρε καὶ ἐκατέλυσε πᾶς ἄνθρωπος τὴν ὁδὸν αὐτοῦ τὴν καλὴν καὶ εἶπεν ὁ Θεός: "Οὐ μὴ καταμείνῃ τὸ πνεῦμα μου ἐπὶ τοὺς ἀνθρώπους τούτους εἰς τὸν αἰῶνα". Διὰ τί, Κύριε; "Διὰ τὸ εἶναι αὐτοὺς σάρκας φάγους καὶ οἰνοπότας· ἔσονται δὲ αἱ ἡμέραι τῆς ζωῆς αὐτῶν ἔτη ἑκατὸν εἴκοσι".

96-97 Ἰδὼν...γῆς: Gen. 6, 5 // 97-98 ὁ τὰ πάντα βλέπων: Eccl. 15, 18-19 // 98-100 Εἶδε...τὴν καλὴν: Gen. 6, 11-12 // 101-102 Οὐ μὴ...αἰῶνα: Gen. 6, 3 // 102-104 Διὰ τὸ...εἴκοσι: Gen. 6, 3.

ΣμPpa MI

96 Ἰδες πλάνην τοῦ διαβόλου; Ἰδες πῶς ἐτύφλωσεν αὐτοὺς ἡ ἁμαρτία; Ἰδὼν δὲ ὁ Κύριος, ὁ βλέπων τὰ πάντα, ὅτι PpSam αἱ ἀνομίαι om.PpSam // 97-98 καὶ Θεὸς... βλέπων om.PpSam // 98 Ἰδε IPra // 98-100 Ἰδε τὴν γῆν διεφθαρμένην ἀδικίας, ὅτι ἐφθειρε πᾶς ἄνθρωπος τὴν ὁδὸν αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς Ppa:Εἶδεν τὴν γῆν διεφθαρμένην ἁμαρτίαις, ὅτι κατέφθην πᾶς ἄνθρωπος τὴν ὁδὸν αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς Σμ // 100-101 ὁ Θεὸς om.PpSam // 101 καταμείνει I ἐν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις PpSa // 102 σαρκοφάγους PpSam // 103 τῶν ἐτῶν αὐτῶν PpSam

105 Εἶδτε τί ἐποίησεν ἡ ἁμαρτία; Ἐχώρισεν αὐτοὺς ἀπὸ τὸν Θεόν· ἐχώρισεν αὐτοὺς ἀπὸ τὴν σκέπην καὶ βοήθειαν Αὐτοῦ· ἔκοψε τὴν πολυχρονίαν αὐτῶν· ἐβαρέθηκεν αὐτοὺς ὁ Κύριος, διότι οὐκ ἐποίησαν καρπὸν τῆς μετανοίας, ἀλλὰ ἀκάνθας. Διὰ τοῦτο λέγει·
 110 "Ἐνεθυμήθη ὁ Θεὸς ὅτι Αὐτὸς ἐποίησε τὸν ἄνθρωπον ἐπὶ τῆς γῆς καὶ διενόηθη τοῦ ἀπαλεῖψαι τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τῆς γῆς, ἀπὸ ἀνθρώπου ἕως κτήνους". Εἶδτε ὀργὴν καὶ θυμὸν καὶ ἀγανάκτησιν τοῦ Θεοῦ; Καὶ φησὶ πρὸς αὐτόν· "Νῶε, καιρὸς ἐστὶ παντὸς ἀνθρώπου ἐναντίον μου, ὅτι ἐπλήσθη ἡ γῆ ἀδικίας. Ποίησον οὖν σεαυτὸν κιβωτὸν ἐκ ξύλων τετραγώνων καὶ ἀσφάλτωσε αὐτὴν
 115 ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν· τριακοσίων πηχέων ποίησον αὐτῆς τὸ μᾶκρος καὶ πηχέων πεντήκοντα τὸ πλάτος καὶ τριάκοντα πηχέων τὸ ὕψος καὶ εἰς πῆχυν αὐτὴν τελειώσεις ἄνωθεν· τὴν δὲ θύραν ποίησον ἐκ πλαγίων· διώροφα καὶ τριώροφα ποίησον εἰς αὐτήν".

107-108 οὐκ ἐποίησαν... ἀκάνθας: Is. 5, 4 // 108 καρπὸν τῆς μετανοίας: Matth. 3, 8 // 109-111 Ἐνεθυμήθη...κτήνους: Gen. 6, 6-7 // 112-118 Νῶε...αὐτὴν: Gen. 6, 13-16.

ΣμPpa MI

105 ἴδτε IPrSaμ Ἐχώρησεν IPrSaμ // 106 ἐχώρησεν IPrSaμ ἀπ'αὐτοὺς τὴν χεῖρα καὶ βοήθειαν καὶ σκέπην τὴν τοῦ Θεοῦ PpSaμ // 107 πολυχρονίαν I // 108 καρπὸν καλὸν PpSaμ ἀκάνθαις ISμ:ἀκάνθες Ppa Διὰ τοῦτο φησὶ PpSaμ // 109 ἐνεθυμήθη ISaμ: διενόηθη Gen. πῶς ἐποίησε PpSaμ // 110 καὶ εἶπεν ἀπαλήψω τὸν ἄνθρωπον ὃν ἐποίησα Ppaμ:καὶ εἶπεν ἐξαλείψω τὸν ἄνθρωπον ὃν ἐποίησα S ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς Saμ ἐξαλήψαι I: ἀπαλεῖψαι Gen. // 110-111 ἀπὸ ἀνθρώπου ἕως κτήνους PpSa // 111 ἴδτε I θυμὸν I // 111-112 Εἶδτε...Θεοῦ om.PpSaμ // 112 Καὶ λέγει τῷ Νῶε Ppa:Καὶ λέγει τοῦ Νῶε S // 112-113 Καιρὸς παντὸς ἀνθρώπου ἦκει ἐναντίον ἐμοῦ PpSaμ // 113 τὰς ἀδικίας αὐτῶν PpSaμ // 114 σεαυτῶν κιβωτῶν Ppa τετραγώνων IPrSaμ // 115 τριακοσίων πηχέων τὸ μᾶκρος τῆς κιβωτοῦ PpSaμ // 117 ποιήσεις PpSaμ // 118 πλαγίων IPrSaμ διώροφα ISμ: διόροφα Ppa τριώροφα IPrSaμ ποιήσεις PpSaμ

120 Ὡς τέχνη γέμουσα ὄργην Θεοῦ, ὃ παραγγελία διεφθαρμένη διὰ τὸν
ἄνθρωπον. Καὶ τοῦτο λέγω εἰς τὸ μέσον, διότι λέγομεν πολλοὶ ὅτι
εὐσπλαγχνός ἐστι ὁ Θεὸς καὶ ἐλεήμων· καὶ ἔστι καὶ ἔσται, ἀλλ' ἕως
πότε ἀναμένει γὰρ ἡμᾶς ὁ Κύριος τοῦ μετανοῆσαι; Τὴν νεότητα; Τὸ
μέσον; Τὸ γῆρας; καὶ ἡμεῖς μένομεν πάντοτε ἀδιόρθωτοι. Τίνος γὰρ
125 ἐστι τὸ ψέγος ἢ ἡ κατηγορία, ἡμῶν ἢ τοῦ Θεοῦ; Φανερόν γὰρ ὅτι
ἡμῶν ὑπάρχει. Διδάσκει γὰρ ἡμᾶς ὁ Κύριος· "Μετανοήσατε". Βοῶσιν
αἱ Γραφαί· "Ἐκκόψατε τὴν ἀμαρτίαν". Ἡμεῖς δὲ ποιοῦμεν ἀκάνθες.

121 εὐσπλαγχνός ἐστι ὁ Θεὸς καὶ ἐλεήμων: Ez. 33, 11; Tit. 3, 4; Ioann. Chrys. In epist. 1 ad Cor. 8 (PG 61, 73); Ioann. Chrys. Adversus oppugnatores vitae monasticae lib. 1 (PG 47, 323); Ioann. Chrys. De Genesim 28 (PG 53, 255); Bas. Regulae fusius tractatae (PG 31, 933) // 123 ἡμεῖς...ἀδιόρθωτοι: Ioann. Chrys. Expositiones in Psalmos (PG 55, 284); Ioann. Chrys. In Joannem 35 (PG 59, 199); Ioann. Chrys. Fragmenta in Jeremiam (PG 64, 901); Ioann. Chrys. In Psalmum 118 (PG 55, 704); Ioann. Chrys. Eclogae ex diversis homiliis (PG 63, 615) // 125 Μετανοήσατε: Luc. 13, 3-5; Matth. 3, 2; Matth. 4, 17; Marc. 1, 15; Marc. 6, 12; Act. 3, 19 // 126 Ἐκκόψατε τὴν ἀμαρτίαν: Joh 5, 14; Ioh. 8, 11; 1 Cor. 15, 34; 1 Ioh. 2, 1 Ἡμεῖς... ἀκάνθες: Is. 5, 4.

ΣυΡρα MI

119 τέχνην Ρρα γέμουσαν ΡρSaμ παραγγελία Ια // 120 εἰς μέσον διὰ τοὺς λέγοντας ΡρSaμ λέγομεν Ι // 121 καὶ ἔστι καὶ ἔστι Ρρ // 122-123 Ἀναμένει ἡμᾶς εἰς τὴν νεότητα, εἰς τὸ μέσον, εἰς τὸ γῆρας ΡρSaμ // 123 Τὸ μέσον τοῦ γῆρους Ι ἀδιόρθωτοι Ι // 124 ἢ ἡ κατηγορία om.ΡρSaμ // 124-125 Φανερόν γὰρ ὑπάρχει τὸ αἴτιον Ρρ:Φανερόν γὰρ ἡμῶν ὑπάρχει τὸ αἴτιον α: Φανερόν γὰρ ὅτι ἡμῶν ὑπάρχει τὸ αἴτιον Σμ // 125-126 Διδάσκει, παραγγέλλει, βοᾷ, περιφράση ἡμᾶς ταῖς θεαῖς γραφαῖς ἐκκόπτων ἡμᾶς ἀπὸ τὴν ἀμαρτίαν ΡρSaμ // 126 ἀκάνθεις ΙSaμ:ἀκάνθες ΡρM

Ἔλθωμεν ἐπὶ τὸ προκείμενον καὶ βλέψωμεν τὴν πολλὴν
εὐσπλαγχνίαν καὶ τὴν ἄμετρον φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ. Ὁ Νῶε τὴν
κιβωτὸν ἦν ἐνετείλατο ὁ Θεὸς ποιῆσαι, οὐ χρόνων αὐτὴν ἔκαμεν οὐ
130 δύο ἢ δέκα, ἀλλ' ἑκατόν, ὅπως βλέπωσιν οἱ ἄνθρωποι τὸ ἔργον καὶ
παιδευθῶσιν, ἀλλὰ ἡ ἁμαρτία ἐσκοτίσεν αὐτοὺς καὶ οὐκ εἴασεν
αὐτοὺς ἐπιστρέψαι. Ἐβλεπον γάρ, ἀλλ' οὐ μετενόησαν. Τοιούτως
ποιεῖ καὶ ἡμᾶς ἡ ἁμαρτία· ἀκούομεν καὶ βλέπομεν, ἀλλὰ μένομεν
ἀμετανόητοι. Πολλάκις ὁ Νῶε ἐδίδασκεν αὐτοὺς λέγων· "Βλέπετε,
135 ἀδελφοί μου, μετανοήσατε, ὅτι ὁ Θεὸς ὠργίσθη ἡμῖν διὰ τοῦτο ποιῶ
ἐγὼ τὴν κιβωτὸν ταύτην".

127-128 τὴν πολλὴν...τοῦ Θεοῦ : Ez. 33, 11; Tit. 3, 4; Ioann. Chrys. In epist. 1 ad Cor. 8 (PG 61, 73); Ioann. Chrys. Adversus oppugnatores vitae monasticae lib. 1 (PG 47, 323); Ioann. Chrys. De Genesim 28 (PG 53, 255); Bas. Regulae fusius tractatae (PG 31, 933) // 133-134 μένομεν ἀμετανόητοι: Ioann. Chrys. Expositiones in Psalmos (PG 55, 284); Ioann. Chrys. In Joannem 35 (PG 59, 199); Ioann. Chrys. Fragmenta in Jeremiam (PG 64, 901); Ioann. Chrys. In Psalmum 118 (PG 55, 704); Ioann. Chrys. Eclogae ex diversis homiliis (PG 63, 615).

ΣμΡρα MI

128-129 φιλανθρωπίαν τοιούτω Νῶε τὴν κιβωτὸν ἐνετείλατο μ: φιλανθρωπίαν τοῖς ἐπὶ τοῦ Νῶε τὴν κιβωτὸν ἐνετείλατο S // 129 Κύριος PpSam // 129-130 οὐδὲ δύο οὐ δέκα PpSam // 131 ἡ ἐπιθυμία καὶ ἡ λύσσα τῆς ἁμαρτίας οὐκ εἴασεν αὐτοὺς PpSam // 132-134 Τοιούτος ποιούμεν καὶ ἡμεῖς βλέπομεν, ἀκούομεν καὶ μένομεν ἀδιόρθωτοι PpSam // 133 ποιῆ I ἀκούομεν I // 134 Βλέπεται I // 135 ὠργίσθη I:ὠργίζεται PpSam ὑμῶν PpSam // 136 ταύτην om.PpSam

Ἔλαβε τέλος ἡ κιβωτός. Λέγει Κύριος ὁ Θεὸς πρὸς τὸν Νῶε·
"Ἐἵσελθε σὺ εἰς τὴν κιβωτὸν καὶ πᾶς ὁ οἶκος σου, ὅτι σὲ εὔρον
140 δίκαιον ἐναντίον ἐμοῦ ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ. Ἔπαρε μέσον τῆς κιβωτοῦ
ἀπὸ τῶν κτηνῶν τῶν καθαρῶν ἑπτὰ ἑπτὰ, ἄρσεν καὶ θῆλυ, ἀπὸ δὲ
τῶν μὴ καθαρῶν δύο δύο, ἄρσεν καὶ θῆλυ, καὶ ἀπὸ τῶν πετεινῶν
ὁμοίως καὶ ἀπὸ πάντων τῶν θηρίων τῆς γῆς καὶ τροφᾶς τοῦ
διατρέφειν αὐτά. Ἔτι γὰρ ἡμερῶν ἑπτὰ, ὑετὸν ἐπάξω ἐπὶ τῆς γῆς,
145 τεσσαράκοντα ἡμέρας καὶ τεσσαράκοντα νύκτας, τοῦ ἐξαλεῖψαι
πᾶσαν τὴν ἐξανάστασιν ἀπὸ ἀνθρώπου ἕως κτήνους".

137-145 Λέγει...κτῆνους: Gen. 7, 1-4.

ΣμΡρα MI

138 εἶδον PpSaμ // 139 μετὰ σοῦ PpSaμ // 140 θύλη I // 141 θύλη I πτηνῶν Pp // 142 θυρίων I // 143 ἐπάγω
PpSa: ἐπάγων μ // 144 ἐξαλύψαι I // 145 ἐξανάστασιν ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς, ἀπὸ ἀνθρώπου ἕως κτήνους
PpSaμ

"Καὶ ἐποίησε Νῶε πάντα ὅσα ἐνετείλατο αὐτῷ Κύριος ὁ Θεὸς καὶ ἐγένετο ἐν τῇ ἐβδόμῃ ἡμέρᾳ· ἐρράγησαν πᾶσαι αἱ πηγαὶ τῆς ἀβύσσου καὶ οἱ καταρράκται τοῦ οὐρανοῦ ἠνοίγησαν καὶ ἐγένετο ὑετὸς ἐπὶ τῆς γῆς τεσσαράκοντα ἡμέρας καὶ τεσσαράκοντα νύκτας
150 καὶ ἔκλεισεν ὁ Θεὸς ἕξωθεν αὐτοῦ εἰς τὴν κιβωτὸν καὶ ἐπληθύνθη τὸ ὕδωρ καὶ ἐπῆρε τὴν κιβωτὸν καὶ ἐφέρετο ἡ κιβωτὸς ἐπάνω τοῦ ὕδατος καὶ τὸ ὕδωρ ἐπεκάλυψε τὰ ὄρη τὰ ὑψηλά. Δεκαπέντε πῆχεις ὑψώθη τὸ ὕδωρ καὶ ἀπέθανε πᾶσα σὰρξ καὶ πᾶς ἄνθρωπος καὶ ὅσα ἔχει πνοὴν καὶ ἐπεκράτει τὸ ὕδωρ εἰς τὸ ὕψος ἡμέρας ἑκατὸν
155 πεντήκοντα."

146 Καὶ ἐποίησε...Θεὸς: Gen. 7, 5 // 147 ἐγένετο ἐν τῇ ἐβδόμῃ ἡμέρᾳ: Gen. 7, 4; Gen. 7, 10 // 147-155 ἐρράγησαν...πεντήκοντα: Gen. 7, 11-24.

ΣμPpa MI

146 Κύριος om.I // 148 ἠνεώχθησαν Gen.PpSam // 150-151 καὶ ἐπληθύνθη...κιβωτὸν om. Ppa // 151 ἀνεφέρετο PpSam // 152 πάντα τὰ ὑψηλὰ ὄρη Ppa

Εἶδετε, ἀδελφοί μου, ὕδωρ ὀργῆς Θεοῦ γέμοντα; Εἶδετε
εὐσπλαγχνίαν Θεοῦ; Εἶδετε πῶς ἐμακροθύμησεν ὁ Θεὸς παρακαλῶν
αὐτοὺς μετανοῆσαι χρόνους ἑκατὸν τῆς κτίσεως τῆς κιβωτοῦ καὶ
εἶδετε πῶς ὁ Θεὸς ἐμακροθύμει εἰς τὸ ὕδωρ βρέχων ἡμέρας
160 τεσσαράκοντα καὶ νύκτας τοσαύτας καὶ ἀνέβαινε τὸ ὕδωρ
δραχμὴν-δραχμὴν, ἀλλ' ἔμειναν οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι ἀμετανόητοι;
Διὰ τοῦτο θάνατον πικρὸν αὐτοὺς κατεδίκησεν. Οὐχὶ αὐτοὺς
ἐδίδασκεν, οὐχὶ αὐτῶν παρήγγειλεν, οὐχὶ αὐτοὺς περιέφραξε καὶ
ἐχαράκωσεν ὡς ἄμπελον, οὐχὶ νόμον καὶ προφήτας εἰς αὐτοὺς
165 ἀπέστειλεν, οὐχὶ αὐτοὺς ἐνέμεινε ποιῆσαι σταφυλὴν; Ἐκεῖνοι δὲ
ἐποίησαν ἀκάνθους.

159-160 βρέχων...τοσαύτας: Gen. 7, 12.

ΣμΡρα MI

156 Ὑδετε IΡρΣμ: Ὑδεταί α // 157 Ὑδες IΡραμ ἐμακροθύμει ΡρSaμ // 158 μετανοῆσαι om. SaμΡρ // 159 Ὑδες
πάλιν μακροθυμῶν ὁ Θεὸς εἰς τὸ ὕδωρ ΡρSaμ ἐμακροθύμη I // 160-161 ἀναβαίνων τὸ ὕδωρ ἐπὶ τῆς γῆς
ΡρSaμ // 163 αὐτῶν περιέφραξε ΡρSa // 164 οὐχὶ νόμον om.Ρρα ἐχαράκωσεν I // 165 ἀκάνθους
MIΡρ:ἀκάνθαις Saμ

Διὰ τοῦτο φησὶ πάλιν ὁ Κύριος διὰ τοῦ προφήτου Ἡσαΐου, ἵνα μὴ μέμφωνταί τινες τὸν Θεόν. Λέγει πρὸς ἡμᾶς "Εἶπατέ μοι καὶ κρίνατε ἀναμέσον ἐμοῦ καὶ τοῦ ἀμπελῶνος μου. Τί ἔτι χρεῖαν ἔκαμνεν εἰς αὐτὸν καὶ οὐκ ἐποίησα; Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν: Τί ποιήσω πάλιν τῷ ἀμπελῶνι μου; Καταλύσω τὸν φραγμὸν αὐτοῦ καὶ ἔσται εἰς διαρπαγὴν καὶ καθελῶ τὸν τοῖχον αὐτοῦ τοῦ φραγμοῦ καὶ ἔσται εἰς καταπάτημα καὶ ἀφήσω τὸν ἀμπελῶνα μου καὶ οὐ μὴ κλαδευθῆ, οὐδὲ μὴ σκαφῆ καὶ ἀναβήσονται εἰς αὐτὸν ὡσεὶ χέρσον ἄκανθαι· καὶ ταῖς νεφέλαις ἐντελοῦμαι τοῦ μὴ βρέξαι ὑετὸν ἐπ' αὐτῆ, διότι ἔμεινα, ἵνα ποιήσῃ σταφυλὴν, ἐποίησε δὲ ἀκάνθους".

167-175 Εἶπατέ μοι...ἀκάνθας: Is. 5, 3-6.

ΣμΡρα MI

167 μέμφονται IΡρSaμ τοῦ Θεοῦ τὴν εὐσπλαγχνίαν PρSaμ πρὸς ἡμᾶς om.PρSaμ // 170 Ἀφελῶ PρSaμ // 171 διαρπαγὴν...ἔσται om. I τοῦ φραγμοῦ om. PρSaμ // 172 τιμηθῆ PρSaμ // 174 ἐντελοῦμε I εἰς αὐτὸν PρSaμ // 175 ποιήσῃ ISa:ποιήσαι μ ἀκάνθαις Ia

Εἶδετε, ἀδελφοί μου, τί βούλεται Κύριος ὁ Θεὸς ποιῆσαι τῷ
 ἀμπελῶνι αὐτοῦ; Ἔρημον καταστήσει. Φοβηθῶμεν καὶ ἡμεῖς,
 ἀδελφοί, μήπως ἀναμένη καὶ ἡμᾶς ὁ Κύριος, ἵνα ποιήσωμεν καρπὸν
 μετανοίας καὶ ἡμεῖς ποιῶμεν ἀκάνθας. Φυλάξωμεν τοὺς λόγους τοῦ
 180 Κυρίου, φυλάξωμεν τοὺς νόμους Αὐτοῦ, ἀγαπήσωμεν τὸν πύργον
 τῆς πίστεως καὶ τὴν ἁγίαν Αὐτοῦ ἐκκλησίαν, μήπως καὶ ὀργισθῇ
 Κύριος καὶ ἡμῖν καὶ κακῶς ἡμᾶς ἀπολέσῃ. Εἰ γὰρ ἤκουσαν οἱ
 Ἑβραῖοι, ὡς ἠγαπημένοι ὅπου ἦσαν ὑπὸ τοῦ Κυρίου, τῶν αὐτοῦ
 προφητῶν, τῶν θείων Γραφῶν, οὐ γὰρ <ἂν> αὐτοὺς ὁ Κύριος
 185 ἐταπείνωσεν. Εἰ γὰρ ἤκουσαν οἱ ἄνθρωποι οἱ ἐπὶ τοῦ Νῶε τῶν
 Γραφῶν, οὐκ ἂν κακῶς ἀπωλέστησαν θεηλάτου ὀργῆς. Ἀκούσωμεν
 γὰρ ἡμεῖς, ἵνα ἐπιτύχωμεν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ἵνα ἡμᾶς
 ἀξιῶσῃ Κύριος ὁ Θεὸς τὸ ἐπίλοιπον στάδιον τῆς ἁγίας
 τεσσαρακοστῆς ἐκτελέσαι ἐν καλῇ ὁμολογίᾳ καὶ ἐξομολογήσει,
 190 ἰδεῖν καὶ προσκυνῆσαι καὶ τὴν ἁγίαν Αὐτοῦ Ἀνάστασιν, χάριτι
 Αὐτοῦ, τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, εἰς τοὺς
 αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

178-179 ἀναμένη...ἀκάνθας: Is. 5, 4; Matth. 3, 8 // 183 οἱ Ἑβραῖοι...Κυρίου: Ex. 19, 5.

ΣμΡρα MI

176 Ἴδετε IPrS: Ἴδεται αμ // 177 αὐτὸν Ρραμ // 179 ἀκάνθαις Iἀκάνθες Ρρα // 179-180 Φυλάξωμεν τὸν
 φραγμὸν ὃν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐφραξεν καὶ περιετείχωσεν ἡμᾶς, λέγω τὰς παραγγελίας τοῦ
 νόμου αὐτοῦ καὶ θείας διδασκαλίας ΡρSaμ νόμους I // 180 λόγους I // 180-181 ἀγαπήσωμεν τὸν πύργον,
 τουτέστιν τὴν ἁγίαν ἐκκλησίαν καὶ πάντες τὴν πίστιν φυλάξωμεν ΡρSaμ // 182 καὶ ἡμᾶς Iἡμῶν Ρραμ
 ἀπολέσει IPr Ἡ γὰρ I // 184 ἂν add. // 185 Ἡ γὰρ Ia // 186 ἐπολέσθησαν I: ἀπολέσθησαν M:
 ἀπωλέσθησαν Ρρ: ἀπωλέσθησαν sc̄ipsi // 186-188 ὀργῆς, ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἀξίωσον, Κύριε, τὸ
 ἐπίλοιπον Saμ // 186-187 Μὴ ποιῶμεν ταῖς ἁμαρτίαις, ἀλλὰ καθαρισθῶμεν διὰ μετανοίας καὶ
 ἐξομολογήσεως, ἵνα ἡμᾶς Ρρ // 188 ὑπόλοιπον Ρρ // 189 ἀμέμπτως καὶ καθαρῶς ἐπιτελέσαι ΣμΡρα ἐν
 μετανοίᾳ ISμ // 189-190 ἐν καλῇ...προσκυνῆσαι om.a // 190 καὶ προσκυνῆσαι καὶ om. Ρρ Αὐτοῦ om.
 ΡρSaμ // 190-192 ἀνάστασιν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, τῷ Θεῷ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν Ρρ:
 ἀνάστασιν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν Saμ

Τῆ Τετάρτῃ τῆς τετάρτης ἑβδομάδος

Ἄρα οἴδατε καὶ ἐπίστασθε τῆς χθὲς διδασκαλίας, τῆς λεγομένης περὶ τοῦ Νῶε; Πῶς ἠγανάκτησεν ἐπ' αὐτοὺς ὁ Θεὸς διὰ τὸ μὴ εἰσακούειν αὐτοὺς καὶ ὀργὴν γέμουσαν φρίκης καὶ φόβου ἐποίησεν εἰς αὐτούς; Ἄρα ταῦτα εἰς νοῦν ἔχομεν; Εἶδετε πῶς ἀγανακτεῖ ὁ Θεὸς ἀμαρτίας μὴ μετανοημένης; Εἶδετε πῶς γίνεται κίνδυνος μέγας τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος τοῖς μὴ ἀκούουσιν τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου; Καὶ εἶδετε πάλιν τοὺς ἀκούοντας καὶ μὴ ποιοῦντας πῶς ὄνειδίζει ὁ Κύριος διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος· "Οὐ γὰρ οἱ ἀκροαταὶ τοῦ νόμου δίκαιοι παρὰ τῷ Θεῷ, ἀλλ' οἱ ποιηταί"; Τὸ λοιπόν, ἀκούσωμεν καὶ ἡμεῖς τοῦ Κυρίου, μήπως πάθωμεν ἅπερ ἔπαθον καὶ ἐκεῖνοι. Ποιήσωμεν καρπὸν ἄξιον τῆς μετανοίας καὶ μὴ ποιῶμεν ἀκάνθας. Γενώμεθα δένδρα καρποφόρα καὶ μὴ ἄκαρπα, μήπως καὶ ἐγκόψωσιν ἡμᾶς καὶ εἰς τὸ πῦρ βάλωσιν. Οὐ γὰρ γινώσκεται τὸ δένδρον ἀπὸ τῶν φύλλων, ἀλλὰ ἐκ τοῦ καρποῦ.

8-9 Οὐ γὰρ... ποιηταί: Rom. 2, 13; Iac. 1, 22 // 11 Ποιήσωμεν... μετανοίας: Matth. 3, 8 // 11-12 μὴ ποιῶμεν ἀκάνθας: Is. 5, 2-4 // 12-13 Γενώμεθα... βάλωσιν: Matth. 3, 10; Luc. 3, 9 // 13-14 Οὐ γὰρ γινώσκεται... τοῦ καρποῦ: Matth. 12, 33; Luc. 6, 44.

ΣμΡρα MI

Tit. Τῆ Τετάρτῃ τῆς δ' ἑβδομάδος λόγος διδασκαλικὸς περὶ τοῦ φυλάσσειν τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου καὶ ποιῆν αὐτούς· Εὐλόγησον M: Τῆ Τετάρτῃ τῆς δ' ἑβδομάδος λόγος διδασκαλικὸς περὶ τοῦ φυλάσσειν τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου καὶ ποιεῖν αὐτούς· Εὐλόγησον I: Τῆ Τετάρτῃ τῆς δ' ἑβδομάδος, τοῦ αὐτοῦ λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ εὐαγγελίου Ppa: Τῆ Τετάρτῃ τῆς δ' ἑβδομάδος, λόγος διδασκαλίας εἰς ῥητά τινά τοῦ ἁγίου εὐαγγελίου Σμ // 1 οἴδατε I: ἴδατε M ἐπίστασθαι IΡρM // 2 ἐπὶ τοῦ Νῶε PpSam // 23 τῆς ἀγανακτήσεως τοῦ Θεοῦ καὶ φρικτῆς καὶ φόβου γέμουσαν PpSam // 4 ἴδετε PpSamI: ἴδεται M // 5 Κύριος PpSam μὴ μετανοημένης PpSam ἴδετε IΡρ Sam: ἴδεται M // 6 ψυχὴ τε καὶ σῶματι PpSam τὸν λόγον I // 7 ἴδετε IΡρSam: ἴδεται M // 8 παρομιᾶζει ὁ Κύριος λέγων διὰ τοῦ προφήτου PpSam // 10 ὥσπερ PpSam καὶ om.PpSam // 11 μὴ ποιῶμεν IΡρSamM // 12 Γενώμεθα PpSam ὅπως μὴ PpSam // 14 φύλων IM

15 Ἀκούσωμεν τοῦ Δαυίδ, τοῦ προφήτου, πῶς ὄνειδίζει ἡμᾶς λέγων
 "Καὶ ἄνθρωπος ἐν τιμῇ ὧν οὐ συνῆκε. Παρασυνεβλήθη τοῖς κτήνεσι
 τοῖς ἀνοήτοις". Μὴ γενώμεθα κτήματα ἄλλα, ἀλλὰ ἄνθρωποι.
 Ἴδωμεν τοῦ Θεοῦ τὰ φιλόανθρωπα σπλάγχνα, πῶς ἐτιμήθημεν καὶ
 20 πόθεν ἔχομεν τὴν ζωὴν. Προσδράμωμεν πρὸς αὐτὸν καὶ
 φωτισθῶμεν. Ἀκούσωμεν τῶν θείων λογίων αὐτοῦ καὶ μετὰ
 ἀσφαλείας κρατῶμεν αὐτοὺς καὶ πάντα τὰ λόγια του Θεοῦ γραπτὰ
 ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν ἔχομεν, μήποτε καταδικασθῶμεν καὶ
 κατακριθῶμεν παρ' αὐτοῦ, καθὼς γράφει αὐτὸς ὁ Κύριος εἰς τὸ
 εὐαγγέλιον τοῦ εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ λέγων "Ὅταν ἀπέστειλεν ὁ
 25 Κύριος τοὺς δώδεκα μαθητὰς αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον λέγων αὐτοῖς·
 "Πορευθέντες εἰς πάντα κόσμον κηρύξατε τὸ εὐαγγέλιον πάση τῇ
 κτίσει, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ
 καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν καὶ
 φυλάσσειν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν. Καὶ ὅσοι ἂν μὴ δέξονται
 30 ὑμᾶς, μηδὲ ἀκούσωσιν ὑμῶν, ἐξερχόμενοι ἐκεῖθεν, ἐκτινάξατε τὸν
 χοῦν τὸν ὑποκάτω τῶν ποδῶν ὑμῶν εἰς μαρτύριον αὐτοῖς,
 τοὔτεστιν εἰς ἔλεγχον καὶ μαρτυρίαν, ὅτι ἐπορεύθητε ἐκεῖ καὶ οὐκ
 ἐδέξαντο καὶ οὐκ ἤκουσαν ὑμῶν, εἰς κατάκρισιν αὐτῶν. Ἀμὴν γὰρ
 λέγω ὑμῖν, ἀνεκτότερον ἔσται Σοδόμοις ἢ Γομόρροις ἢ βασιλεία μου
 35 ἢ τῇ πόλει ἐκεῖνη".

16-17 Καὶ ἄνθρωπος... ἀνοήτοις: Ps. 48, 13 // 18 τοῦ Θεοῦ τὰ φιλόανθρωπα σπλάγχνα: Ps. 7, 12; Ionas 4, 2; Ex. 34, 6; Num. 14, 18 // 19-20 Προσδράμωμεν...φωτισθῶμεν: Ioh. 12, 46; 1 Ioh. 1, 5 // 24-29 Ὅταν...ὑμῖν: Matth. 28, 19-20 // 29-35 Καὶ ὅσοι... ἐκεῖνη: Matth. 10, 14-15; Marc. 6, 11.

ΣμΡρα MI

15 τοῦ προφήτου Δαυίδ I: τοῦ μακαρίου Δαυὶδ λέγοντος PpSam // 16 ὧν om. M // 17 μὴ γενόμεθα PpSam // 18 πῶς ἐπλάσθημεν καὶ ἐτιμήθημεν PpSam // 19 ἔχομεν IM // 20 φωτισθῶμεν M // 21 κρατοῦμεν PpSam // 22 λόγια τοῦ Θεοῦ om. PpSam // 22 ἔχομεν PpSam // 23 κριθῶμεν PpSam γράφη IM // 24 λέγοντος PpSam // 25 τοὺς δώδεκα μαθητὰς ὁ Κύριος λέγων PpSam // 26 εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα I // 26-27 πάσει τῇ κτίσει om. I // 27-29 βαπτίζοντες...ὑμῖν om. PpSam // 28-29 τηρεῖν πάντα I // 29 φυλάσσειν ὅσα I δέξονται PpSam // 30 ἐκτινάξατε I: ἐκτινάξατε M // 31 ἡμῶν PpSam // 32 ἔλεγχον αὐτῶν PpSam // 32-33 ὅτι ἐπορεύθητε...ὑμῶν om. PpSam // 34 ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως PpSam

Ἐκτινάσσειν ἔλεγεν ὁ Κύριος τοῖς ἀποστόλοις τὸν κονιορτὸν τῶν ποδῶν αὐτῶν, ὅτι οὐδὲν ἔλαβον οἱ ἀπόστολοι ἐκ τῆς χώρας ἐκείνης, διὸ ἤκουσαν καὶ οὐκ ὠφελήθησαν. "Ναί" λέγει ὁ Κύριος: "ἀνεκτότερον ἔσται ἢ βασιλεία αὐτοῦ ἐν ἡμέρα κρίσεως τοῖς Σοδομίταις ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ".

ᾠ τοῦ Θεοῦ τῆς σοφίας, ὧ τῆς αὐτοῦ ἀγαθότητος ἐκείνοι γὰρ οἱ Σοδομίται καὶ ἁμαρτωλοὶ καὶ ἴσους ποιεῖ τῆς ἀπωλείας καὶ τῆς τιμωρίας, τοῦ μὴ ἀκούειν τοὺς λόγους αὐτοῦ. Διατί, Κύριε; Διότι οἱ Σοδομίται ἔδωκαν τὴν δίκην αὐτῶν ἐντεῦθεν καὶ ἐκολάσθησαν. Ταῦτα γὰρ λέγω διὰ τοὺς λόγους ὅτι πολυεὐσπλαγχνός ἐστιν ὁ Κύριος καὶ ὅτι τίς ἔγνω νοῦν Κυρίου, τί ἔσται μετὰ ταῦτα καὶ ὅτι ὁ Θεὸς οὐκ ἔχει γέενναν ἢ σκόληκα ἀκοίμητον ἢ κόλασιν; Εἰ γὰρ τοῖς λόγοις ἐπιστεῦσαμεν τοῦ Κυρίου, οὐκ ἂν εἰσήγαγον μέσῳ τὰς διδασκαλίας ταύτας, ὅτι ἐκείνοι οἱ Σοδομίται ὑπὲρ ἑνὸς ἁμαρτήματος δίκην καὶ ὄργην εἰς αὐτοὺς ὁ Κύριος. Πάλιν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ἐπὶ τοῦ Νῶε καὶ αὐτοὶ μίαν ἁμαρτίαν ἐποίησαν καὶ τὴν κρίσιν ἐποίησεν ὁ Κύριος πρὸς αὐτούς.

39-40 Ἀνεκτότερον...ἐκείνη; Matth. 10, 15 // 41 τοῦ Θεοῦ τῆς σοφίας; Prov. 3, 19; Prov. 2, 6; Ps. 8, 1; Ps. 103, 24; Dan. 2, 21 τῆς αὐτοῦ ἀγαθότητος; Marc. 10, 18; Matth. 19, 17; Is. 39, 8; Rom. 7, 12; Iac. 1, 17 // 41-44 ἐκείνοι...ἐκολάσθησαν; Gen. 19, 13; Gen. 19, 24-25 // 45-46 πολυεὐσπλαγχνός...Κύριος; Ps. 7, 12; Ionas 4, 2; Ex. 34, 6; Num. 14, 18 // 47 γέενναν... κόλασιν; Marc. 9, 44; Matth. 8, 12; Ioann. Chrys. Orationes pro obsessis (PG 64, 1065); Ioann. Chrys. In adorationem venerandae crucis (PG 62, 751); Athan. Quaestiones ad Antiochum ducem (PG 28, 596) // 51-52 τοὺς ἐπὶ τοῦ Νῶε...πρὸς αὐτούς; Gen. 6, 3-5.

ΣμΡρα MI

36 Ἐκτινάσσειν M τοῖς ἀποστόλοις I: οἱ ἀπόστολοι M: τοὺς ἀποστόλους ΣμΡρα // 41 τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας καὶ τῆς ἀνεξικακίας ΡρSaμ // 42 Σοδομεῖται I: Σοδομήται ΜΡρSaμ τὰς ἁμαρτίας ΡρSaμ καὶ τὰς ΡρSaμ ἀπολείας IM // 43 τιμωρίας M τοῦ μὴ ποιεῖν μηδὲ ἀκούειν ΡρSaμ Κύριε om. ΡρSaμ // 44 Σοδομεῖται I: Σοδομοῖται M: Σοδομήται ΡρSaμ ἐντεῦθεν καὶ ἐντεῦθεν ΡρSaμ καὶ om. ΡρSaμ // 45 λέγοντας ΡρSaμ // 45-48 τί ἔσται...Κυρίου om. ΡρSaμ // 48 μέσον I // 48-49 οὐκ ἂν εἰσάγωμεν εἰς μέσων ταύτας τὰς ἀποδείξεις ΡρSaμ // 49 Σοδομεῖται I: Σοδομοῖται M: οἱ Σοδομίται om. ΡρSaμ // 50 ἁμαρτήματος, ταύτην καὶ τοσαύτην ὄργην ἐκχέων ὁ Κύριος λέγων τοὺς Σοδομήτας ὅτι ἔκαυσεν αὐτοὺς ὁ Κύριος καὶ τὰς πόλεις αὐτῶν. Ἡμεῖς δὲ τοσούτων ἁμαρτημάτων ὧν ἐποιήσαμεν καὶ ποιοῦμεν καθ' ἑκάστην ἡμέραν, πῶς φύγωμεν τὴν ὄργην αὐτοῦ, ὧν οὐκ ἔστιν εἶδος ἁμαρτίας γεγραμμένη ἢ ἀγραφος ἢν οὐδὲν ἐποιήσαμεν ΡρSaμ // 52 τί κρίσιν I: τί κρήσιν M

Βλεπόμεθα δὲ καὶ ἡμεῖς, ἀδελφοί, πόσα ἁμαρτήματα ποιοῦμεν ἐν
 ταύτῃ τῇ χώρᾳ, ὧν ἐποιήσαμεν καὶ ποιοῦμεν καθ' ἐκάστην ἡμέραν.
 55 Τὴν μηδεμίαν ἁμαρτίαν γραπτὴν καὶ ἄγραπτον οὐκ ἐποιήσαμεν.
 Πῶς φύγωμεν τὴν ὀργὴν Κυρίου; Πῶς οὐ δώσωμεν δίκην; Πῶς οὐ μὴ
 ὀργισθῆ ἡμῖν ὁ Κύριος; Βούλεσθε γὰρ ἰδεῖν καὶ ἄλλης ἁμαρτίας
 δίκην, ἣν ἔλαβον καὶ ἐκεῖνοι οἱ ἄνθρωποι καὶ οὐχ ὑπῆρχεν ὁ Κύριος
 εὐσπλαγχνος; Ἄκουσον τοῦ ἀποστόλου Παύλου γράφοντος πρὸς
 60 Κορινθίους λέγοντος: "Μηδὲ πορνεύετε, ἀδελφοί μου, ὥσπερ τινὲς
 ἐπόρνευσαν καὶ ἔπεσον ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ εἴκοσι καὶ τρεῖς χιλιάδες".
 Εἶδετε μιᾶς ἁμαρτίας ὑπόθεσιν; Εἶδετε τὴν πορνείαν τί ἐποίησεν;
 Λοιπὸν αἱ ἡμῶν ἁμαρτίαι τί ποιήσουσιν αἱ πολλαὶ καὶ ἀμέτρητοι;
 Μὴ μύθους λαλοῦμεν; Μὴ οὐκ εἰσιν ἀλήθεια τὰ λαληθέντα; Μὴ οὐκ
 65 ἔδωκαν δίκην ἐκείνην ἣν εἶπομεν καὶ ἠκούσαμεν; Τοιούτως
 μερμνήσωμεν καὶ ἡμεῖς. Μετανοήσωμεν, ἵνα μὴ δώσωμεν δίκην, ἵνα
 μὴ χαρῆ ὁ ἐχθρὸς ἡμῶν, διάβολος, διὰ τὴν ἀμέλειαν ἡμῶν.

60-61 Μηδὲ...χιλιάδες: 1 Cor. 10, 8

ΣμΡρα MI

53 ποιῶμεν IM // 57 Βούλεσθαι IM // 58 ζημίαν, πόσῃν δίκην ἔλαβον καὶ αὐτοὶ PpSam ὁ Θεὸς PpSam
 // 59 τοῦ Παύλου τοῦ ἀποστόλου τί γράφει PpSam // 60 λέγοντος om. PpSam Ἀδελφοί PpSam πορνεύεται
 I: πορνέβεται M:πορνεύομεν PpSam // 61 χιλιάδες εἴκοσι τρεῖς PpSam // 62 ἴδετε I: ἴδεται M:ἴδες PpSam
 ἀπόφασιν PpSam ἴδες PpSam τί ἴσχυσαν PpSam // 63 τί οὐκ ἐργάσῃται τὰ ἡμέτερα PpSam ἀμέτρητοι
 IM // 64 Μὴ μύθους ὁμιλοῦν PpSam ταῦτα PpSam // 65 ἐκεῖνοι IPpSam: ἐκείνη M // 65-66 οἱ
 ἀναγνωσθέντες οἱ ἐπὶ τοῦ Νῶε καὶ οἱ Σοδομήται; Μὴ οὕτως ποιήσωμεν ἡμεῖς ἀλλὰ μερμνήσωμεν PpSam //
 67 διὰ τὴν ἀμέλειαν ἡμῶν om. PpSam

70 Διὰ τοῦτο ἐγράφησαν ταῦτα, ἵνα φύγωμεν ἡμεῖς, ἵνα μετανοήσωμεν καὶ ποιήσωμεν καρποὺς ἀξίους τῆς μετανοίας. Μὴ τοίνυν ἐπειδὴ μακρόθυμὸς ἐστὶν ὁ Θεός, εἰς τοῦτο θαρροῦμεν. Εἰ γὰρ ἀμαρτάνομεν καὶ μένομεν ἀμετανόητοι καὶ ἀτιμώρητοι, μὴ ἐλπίζομεν εἰς τὴν Αὐτοῦ ἀγαθότητα. Μὴ γενώμεθα χοῖροι, ὅτι ὁ Θεὸς τὴν κόλασιν οὐκ ἀφῆκεν ἡμῖν, ἀλλὰ μᾶλλον βᾶρος ἔχει τοῦτο ὁ Θεός, ὅτι ἀμαρτάνομεν καὶ οὐ μετανοοῦμεν.

69 ποιήσωμεν...μετανοίας: Matth. 3, 8 ; Ἀπόστιχον Ἰδιόμελον ἡχ. πλ. δ', εἰς τὸν Ὅρθρον τῆς Ἀγίας καὶ Μεγάλης Δευτέρας (ἐντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 835) // 70 μακρόθυμος... Θεός: Ex. 34, 6; Num. 14, 18; Ps. 7, 12; Ionas 4, 2 // 71 μένομεν... ἀτιμώρητοι: Ioann. Chrys. Expositiones in Psalmos (PG 55, 284); Ioann. Chrys. In Joannem 35 (PG 59, 199); Ioann. Chrys. Fragmenta in Jeremiam (PG 64, 901); Ioann. Chrys. In Psalmum 118 (PG 55, 704); Ioann. Chrys. Eclogae ex diversis homiliis (PG 63, 615) // 71-72 μὴ ἐλπίζομεν... ἀγαθότητα: Athan. Quaestiones ad Antiochum ducem (PG 28, 656); Ioann. Chrys. De poenitentia (PG 60, 701); Bas. Sermo de renuntiatione saeculi (PG 31, 636) // 72 Μὴ γενώμεθα χοῖροι: Ioann. Chrys. In epist. ad Rom. 15 (PG 60, 547); Ioann. Chrys. In epist. ad Hebr. 12 (PG 63, 100).

ΣμΡρα MI

68 γράφω σοι PpSam // 68-70 ταῦτα, ἵνα φύγωμεν ταύτην τὴν ὁργὴν Μὴ τοίνυν PpSam // 69 καὶ ἵνα ποιήσωμεν I // 70 μακρόθυμος M θαροῦμεν IM:θαροῦμεν PpSam // 71 ἀμαρτάνομεν MIPpSam μένομεν PpSam ἀτιμώρητοι M // 71-72 μὴ...ἀγαθότητα om. PpSam // 72 ἐλπίζομεν IM ἀγαθότητα M μὴ γενώμεθα I // 73-74 τοῦτο, ὅτι μακροθυμῶν πρὸς ἡμᾶς ἐλθεῖν εἰς μετάνοιαν καὶ ἡμεῖς ἀμελοῦμεν καὶ ὀρθοῦμεν PpSam // 74 ἀμαρτάνομεν IM

75 Θέλετε ιδεῖν ὅτι ὁ Θεὸς πρὸς διδασκαλίαν ἐδικήν μας καὶ
 διόρθωσιν ἡμῶν τὰς πόλεις ἀπόλεσεν, ὁ Κύριος σημεῖα ἔφηκεν,
 ὅπως βλέπωσιν οἱ ἐπίλοιποι <καὶ> φόβῳ μετανοήσωσι; Γράφει ὁ
 μακάριος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος λέγων· "Ἐπεδήμησέ τις ἐξ ὑμῶν
 εἰς τὴν Παλαιστίνην; Ἔγωγε οἶμαι. Ἔστι γὰρ χώρα πολλή τις καὶ
 80 ἔμορφος καὶ εὐφορος. Μᾶλλον δὲ ἦν· καὶ νῦν ἔστι κακὴ καὶ
 ἄσκημος καὶ βδελυκτὴ. Αὕτη ἡ χώρα ἦν τοιούτως εὐθαλῆς παρὰ
 πάσας τὰς χώρας, ἡ φθάνουσα τῇ εὐθηνίᾳ τὸν παράδεισον τοῦ
 Θεοῦ. Τώρα πασῶν τῶν ἐρήμων ἐστὶ ἐρημοτέρα· καὶ ἴστανται ἐκεῖ
 85 δένδρα καὶ καρπὸν οὐκ ἔχει· ὁ δὲ καρπὸς τῆς τοῦ Θεοῦ ὀργῆς ἐστὶν
 ὑπόμνημα. Ἐστήκασι ῥόαι, δένδρα καὶ καρπός, λαμπρὰ εἰς θεωρίαν
 καὶ οἱ μὴ γινώσκοντες εὐκαιρὴν ἐλπίδα ἔχουσιν. Ὅταν δὲ λάβωσιν
 εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν οἱ ἄνθρωποι καὶ κόψουσιν αὐτά, καρπὸν δὲ
 οὐκ ἔχουσιν, ἀλλὰ κόνιν καὶ τέφραν καὶ δυσωδίαν. Τοιαύτη οὖν
 90 πᾶσα ἡ γῆ ἐκείνη· καὶ ὁ ἀῆρ καὶ τὰ ξύλα, βρωμὸς καὶ δυσωδία ἐν
 αὐτά, τῇ δυνάμει τοῦ Θεοῦ, ταῦτα ποιήσαντος, ἥτις καὶ Γάζα
 καλεῖται ἕως τὴν σήμερον". Ταύτην ἔφθειρεν ὁ Θεὸς διὰ τὰς
 ἁμαρτίας τῶν κατοικούντων ἐν αὐτῇ καὶ εἰς σημεῖον καὶ
 διδασκαλίαν τῶν λοιπῶν.

78-91 Ἐπεδήμησέ τις... σήμερον: Ioann. Chrys. In epist. 1 ad Thessalon. 8 (PG 62, 442).

ΣυΡρα MI

75 Θέλεται ἰδῆν M ἐδικήν μας om. I πρὸς...καὶ om. PpSam // 76 ἡμῶν ταῦτα πάντα ἐγράφησαν καὶ τὰς πόλεις ἃς ἀπόλεσε σημεῖα ἔφηκεν ὁ Κύριος PpSam // 77 Βλέποσιν M: Βλέπωσιν I: Βλέψωσιν PpSam καὶ scripsi τῷ φόβῳ PpSam Γράφη IM // 78 ὁ Χρυσόστομος om. PpSam Ἐπεδήμησεν IM ἡμῶν I: ἡμῶν M // 79 Παλαιστίνην I: Παλαιστίνην M Ἔστιν ἐκεῖ PpSam // 80 ἔμορφος IM Μᾶλλον δὲ ἦν PpSam: Μᾶλλον δὲ ἦτον IM νῦν δὲ οὐκ ἔστιν PpSam // 81-82 καὶ πρὸς πάσας τὰς χώρας εἰσφθάρουσα τῇ εὐμορφίᾳ PpSam // 82 τόρα I PpSam // 83 ἐρημοτέρα IM ἴσταντε I: ἴστανται M: ἴσταντο PpSam: ἔστηκε Ioann. Chrys. // 84 οὐκ ἔχει IMPpSam: ἔχει Ioann. Chrys. ὑπόδηγμα IM // 85 ἐστήκασι δὲ ῥοδιαὶ PpSam καρπούς PpSam // 85-88 λαμπρῶς ἔχωσι τὰς θεωρίας καὶ τῷ ἀγνοοῦντι παρέχων λαμπρὰς τὰς ἐλπίδας ὅταν οὖν ληφθεῖ εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἀνθρώπων καὶ διακλασθέντα: καρπὸν μὲν ἔσω οὐδὲν ἔχει, ἀλλὰ PpSam // 86 εὐκεριν MI // 87 κόψουσιν MI // 88 δυσωδίαν MI οὖν om. PpSam // 89 βρωμὸς ἐστὶ PpSam δυσωδία: Τοιαύτη πᾶσα ἡ γῆ ἐκείνη τῇ δυνάμει τοῦ ταῦτα ποιήσαντος PpSam // 91 ταύτη ἡ χώρα PpSam ἔφθειρεν IM // 93 διδασκαλίαν ἴστανται τὰ σημεῖα ἅπερ εἶπον PpSam

95 Εἶδετε λοιπὸν μιᾶς ἁμαρτίας δίκην; Βλέπωμεν τοίνυν καὶ ἡμεῖς καὶ
μετανοήσωμεν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν καὶ κλαύσωμεν ἐν ἑξομολογήσει
καὶ τότε ἄς ἐλπίζωμεν εἰς τοῦ Θεοῦ τὴν εὐσπλαγχνίαν. Δράμωμεν
πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τῆς μετανοίας. Δύναται γὰρ ἡ μετάνοια ὀργὴν
καὶ θυμὸν Θεοῦ ἐπιστρέψαι καὶ εἰς εὐσπλαγχνίαν αὐτὸν μεταβαλεῖν,
100 ὥσπερ καὶ τοὺς Νινευίτας καὶ τὸν Ἀχαὰβ καὶ τοὺς λοιποὺς τοὺς
μετανοήσαντας καὶ ἔλαβον συμπάθειαν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ. Εἶδετε τὴν
πόρνην, εἶδετε τὸν ληστὴν πῶς ἐσώθησαν διὰ τῆς μετανοίας; Ἔως
πότε τῇ ἁμαρτία παιδεύσει γὰρ ἡμᾶς ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ μὴ ἡ
ὀργὴ αὐτοῦ; Ἄνω βλέψωμεν εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ μὴ πάντοτε εἰς τὴν
γαστέρα. Τοιούτως πίπτομεν καὶ ἡμεῖς εἰς τὸν βόρβορον
105 ἐγκυλινδούμενοι.

97-98 Δύναται...μεταβαλεῖν: Bas. Sermo de renuntiatione saeculi (PG 31, 636); Ioann. Chrys. De jejunio (PG 62, 758) // 99 τοὺς Νινευίτας: Ionas 3, 5-10 τὸν Ἀχαὰβ: 3 Regn. 20, 27-29 // 101 πόρνην: Ioh. 8, 3-11 τὸν ληστὴν: Luc. 23, 42-43 // 103-105 Ἄνω βλέψωμεν... ἐγκυλινδούμενοι: Ioann. Chrys. In epist. ad Rom. 15 (PG 60,547); Ioann. Chrys. In epist. ad Hebr. 12 (PG 63, 100).

ΣμΡρα MI

94 Ἴδετε I: Ἴδεται M: Ἴδες PpSam ὑπόθεσιν PpSam Βλέπομεν IM καὶ ἡμεῖς ἀκούοντες ταῦτα PpSam // 95 τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν om.PpSam ἑξομολογησόμεθα ταῖς ἁμαρτίαις PpSam // 96 ἐλπίζωμεν I: ἐλπίζωμεν M ἄς βλέπωμεν καὶ ἄς θαροῦμεν τὴν εὐσπλαγχνίαν τοῦ Θεοῦ PpSam // 97-98 Δύναται γὰρ ἡμᾶς ἡ μετάνοια ὀργὴν Θεοῦ ἀνακόψαι καὶ εἰς εὐσπλαγχνίαν μεταβαλεῖν PpSam // 100 ἔλαβον IM συμπαθησομένους PpSam Ἴδετε I: Ἴδεται M // 100-101 Εἶδετε...μετανοίας om. PpSam // 101 Ἴδετε I: Ἴδεται M // 101-102 Ἔως πότε ἡμεῖς τῇ ἁμαρτία κατακαίμενοι; παιδεύσει γὰρ ἡμᾶς ὁ λόγος PpSam // 102 παιδεύσει M // 103 Ἄναβλέψωμεν PpSam καὶ μὴ κάτω εἰς τὴν γῆν πάντοτε PpSam // 104 γῆν ὥσπερ οἱ χοῖροι κάτω νεύουσιν πρὸς τὴν γαστέρα I κύπτομεν PpSam καὶ τῷ βορβόρῳ PpSam // 105 ἐγκυλινδούμενοι I: ἐγκυλινδούμενοι PpSam : ἐγκοιλινδούμενοι M

Θέλεις ἰδεῖν παράδειγμα ἐκ τοῦ κόσμου τούτου; Τί ὄφελος βασιλεῖ ἀλουργίδα φοροῦντι, ἀλλ' οὐδὲ ὅσα ἔχει χρεῖαν, οὐδὲ ὑπὸ πάντων τιμώμενος, ἀλλὰ μᾶλλον ὑβρίζει αὐτὸν οἱ πάντες; Τί κέρδος αὐτῷ ἀπὸ τὴν στολὴν ἣν φορεῖ, μὴ ἔχων τὴν τιμὴν καὶ τὴν δόξαν αὐτῆς, ἀλλὰ μᾶλλον ὑβρῖσεν καὶ τὴν πορφύραν; Οὕτως καὶ πᾶς Χριστιανὸς καὶ πᾶς ἄνθρωπος τί κερδαίνει ἀπὸ τῆς πίστεως μόνης καὶ ἔργα οὐκ ἔχοντα, εἰ μὴ μόνον τοῦ βαπτίσματος τὴν δωρεὰν καὶ τὸ ἱμάτιον καὶ ὁ λόγος γεμάτος τοῖς πάθεσι καὶ βίον διεφθαρμένον καὶ ἀκάθαρτον καὶ μεμιασμένον; Ἐκεῖνος οὐκ ἔστιν ἔντιμος, ἀλλὰ παίγνιον καὶ μᾶλλον καταγέλαστος τοῖς πάθεσιν, ὅτι τὸ βάπτισμα ἐρύπωσε καὶ τὴν πίστιν ἔφθειρε, διὰ τὸ μὴ ἔχειν ἔργα τῆς πίστεως καὶ ἔργα τοῦ βαπτίσματος.

Μὴ τοίνυν, παρακαλῶ, καταισχύνομεν τὴν ζωὴν μας, μηδὲ μολύνωμεν τὸ σῶμα τῇ πορνείᾳ καὶ τοῖς λοιποῖς πάθεσι. Μὴ ῥίπτῃ ἡμᾶς ὁ διάβολος εἰς τὸν τοιοῦτον λογισμόν, ὅτι εὐσπλαγχνός ὢν ὁ Θεὸς καὶ ἐλεήσει ἡμᾶς. Εὐσπλαγχνός ὢν, ὅταν μετανοῶμεν ἐλεήμων ἐστί, ὅταν προστρέχωμεν πρὸς αὐτόν.

106-117 Τί ὄφελος... βαπτίσματος: Ioann. Chrys. Eclogae ex diversis homiliis (PG 63, 737) (116-117 τὸ βάπτισμα...τοῦ βαπτίσματος: Ioann. Chrys. De jejuniō 1 (PG 60,713) // 120 εὐσπλαγχνός ὢν: Ex. 34, 6; Num. 14, 18; Ps. 7, 12; Ionas 4, 2.

ΣμΡρα ΜΙ

106 παράδειγμα I: παράδειγμα M ὄφελος IMPpSam // 107 βασιλέως IPpSam φοροῦντα IM // 107-108 ἀλουργίδα ἐπιχειμένον ἀλλ' οὐδὲ προκειμένον καὶ ὅπλα ἔχοντος, μηδὲν ὑπὸ πάντων τιμώμενος ἀλλὰ μᾶλλον ὑβρίζει αὐτὸν PpSam // 108-109 Τί κερδένει PpSam // 110 ὑβρίζει PpSam τὴν πορφύραν ταύτην διὰ τῆς ἰδίας αἰσχύνῃς PpSam // 111-117 τοῦ Χριστιανοῦ οὐδὲν ἔχοντος κέρδος, πίστιν μὲν ἔχοντος καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος δωρεὰν καὶ ἱμάτιον καὶ πάθεσι παίγνιον προκειμένον καὶ βίον διεφθαρμένον· οὐ μόνον οὐκ αἰδέσιμος, ἀλλ' ὁ μεῖζωνος καταγέλαστος ἄξιος PpSam // 111 κερδένει I: κερδάνη M // 112 οὐκ ἔχοντα IM // 116 ἐρύπωσεν I: ἐρύποσεν M // 117 ἔργα διὰ τοῦ βαπτίσματος I // 118 Μὴ τοίνυν καταισχύνομεν ἡμῶν τὸν βίον PpSam καταισχύνομεν I: καταισχύνομεν M // 119 καταγέλαστον ποιούμεν τὴν ζωὴν ἡμῶν IPpSam μολύνωμεν IM: μολυνόμεθα PpSam καὶ...πάθεσιν om.PpSam ῥίπτει IM: ἐπιρρίψει PpSam // 120 ἐστὶ PpSam // 121 καὶ μακροθυμεῖ ἐφ' ἡμᾶς PpSam ὢν omnes codices // 121-122 ἐλεήμων ἐστί om. PpSam // 122 προστρέχομεν I πρὸς αὐτόν διὰ τῆς ἑξομολογήσεως PpSam

Ταῦτα πάντα ἐνθυμίζει ὁ ἐχθρός, ἵνα βάλῃ ἡμᾶς εἰς ῥαθυμίαν, τοῦ
 ἀπογινώσκειν ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ἐπιστροφῆς τῆς μετανοίας. Ἔστιν ὁ
 125 πονηρὸς πολυόλκος καὶ πολυμήχανος καὶ μιμᾶται ἀνθρώπου τινὸς
 κυνηγοῦ, ὅταν θελήσῃ νὰ κυνηγήσῃ ζῶον τινὰ λεγόμενον
 σήμεια. Ἔστι γὰρ τοῦτο πονηρὸν τῆ φύσει. Διὰ τοῦτο καὶ μετὰ
 πονηρίας κυνηγᾶται. Τί οὖν ποιεῖ εἰς αὐτὴν ὁ ἄνθρωπος; Πάντα ὅσα
 βλέπει τὸν ἄνθρωπον ποιοῦντα ποιεῖ καὶ αὐτὴ ὁμοίως. Διὰ τοῦτο ὁ
 130 μέλλων αὐτὴν κυνηγήσαι λαμβάνει κόλλαν τινά, λεγομένην ὀξῶ, καὶ
 πορεύεται εἰς τὴν φωλεὰν αὐτῆς ἀπέναντι καὶ φέρνει τὴν κόλλαν
 ταύτην καὶ ἀλείφει τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ἐκεῖνος καὶ πορεύεται
 καὶ τὴν κόλλαν αὐτοῦ ἀφήνει ἐκεῖ. Ἐξέρχεται οὖν καὶ ἐκεῖνη καὶ
 ἀλείφει τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῆς καὶ τυφλώνεται καὶ οὐκ εἶδεν ποῦ
 135 ὑπάγει. Τρέχει οὖν ὁ ἄνθρωπος καὶ ἔχει ἀλύσεις καὶ βάνει εἰς τὸν
 λαμὸν αὐτῆς καὶ τὴν ἄκρην τῆς ἀλύσεως καρφώνει εἰς κορμὸν τινα
 καὶ αὐτὴ ἀναβαίνει καὶ καταβαίνει, ἀπάνω καὶ κάτω, καὶ ἐξ
 ἀνάγκης μερώνει.

ΣμΡρα MI

123 ἐνθυμίζει IΡρSaμ: ἐνθυμίζει M βάλλει IM // 124 ῥαθυμίαν καὶ ἀμέλειαν PρSaμ ἐπιστροφῆς M //
 124-125 ἀπὸ τῆς...μετανοίας om.PρSaμ // 125 Ἔστι γὰρ ἡ τέχνη αὐτοῦ πολυόλβος PρSaμ πολυόλβος I //
 126 κυνηγοῦ IM ὅταν θέλει ὁ ἄνθρωπος οὗτος κυνηγήσαι θελήσει IM κυνηγήσει IM // 127 αὕτη
 πονηρὰ PρSaμ // 128 καὶ τῆ πονηρία PρSaμ κινηγάτε IM // 129 βλέπει τὸ τοιοῦτον ζῶον τὸν ἄνθρωπον
 PρSaμ // 130 ὁ μέλλων αὐτὴν κυνηγήσαι om. PρSaμ κινηγήσαι IM // 131 κόλλαν IM ὀξῶ IM:ἰξῶ PρSaμ //
 132 καὶ ἴσταται φέρων PρSaμ κόλλαν IM ταύτην εἰς τοὺς ἑαυτῆς ὀφθαλμοὺς PρSaμ ἀλήφει IM // 133
 κόλλαν IM ἀφίγει IM: ἀφίγησι PρSaμ ἀλήφει IM // 134-135 καὶ νίπτει τοὺς ἑαυτῆς ὀφθαλμοὺς καὶ
 τυφλοῦται PρSaμ // 136 λεμὸν IM ἄνθρωπος ὁ τεχνίτης PρSaμ καρφώνει I // 137 ἀπάνω IM // 138
 κρούει PρSaμ

140 Τοιαύτην τέχνην κινᾶ καὶ ἡμᾶς ὁ διάβολος. Ἔρχεται εἰς τὸν
 κόσμον καὶ φέρνει τὴν κόλλαν τῆς ἁμαρτίας, ὅτι ἡ ἁμαρτία
 κολλητικὸν ἐστὶν καὶ δεικνύει αὐτὴν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τυφλώνει
 τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ καὶ σκοτώνει τὸν νοῦν αὐτοῦ καὶ ῥίπτει
 αὐτὸν ἀπὸ ἁμαρτίας εἰς ἁμαρτίαν καὶ ἀπὸ κακὸν εἰς κακὸν καὶ
 145 ποιεῖ σειρὰν μεγάλην, ἐπειδὴ ἡ ἁμαρτία ὑπάρχει ἀχόρταγῃ καὶ ὅσον
 γίνεται, πάλιν εὐθέως ἀπογίνεται καὶ μολύνεται ὁ ἄνθρωπος
 ψυχικῶς καὶ σωματικῶς. Ἐπὶ δὲ εὗρη αὐτὸν ἀγαπῶντα αὐτὴν,
 φέρνει κορμὸν μέγαν καὶ καρφώνει τὸν ἄνθρωπον δυνατῶς εἰς τὴν
 ἀπόγνωσιν καὶ λέγει αὐτῷ ὅτι "οὐκ ἔστι σοι πλέον σωτηρία.
 150 Ἀπολέσας ἑαυτὸν, οὐκ εἶ ἄξιος τῆς εἰσόδου τῆς ἐκκλησίας. Πολλαί
 εἰν' αἱ ἁμαρτίαι σου. Πῶς αὐτὰς ἐξαγορευσαί ἔχεις; Ἐὰν
 ἐξαγορευθῆς τοῦτο τὸ ἔτος, πάλιν εἰς τὴν ἁμαρτίαν ἔση. Ἄφες καὶ
 τοῦτο τὸ ἔτος καὶ εἰς τὸ ἐρχόμενον θέλεις μετανοῆσαι" καὶ μετὰ
 τοῦτο, τὸ σήμερον καὶ αὔριον, ἔρχεται ὁ κλέπτης, ὁ θάνατος, καὶ
 155 ἀρπάζει τὸν ἄνθρωπον ἀμετανόητον· καὶ διὰ τοῦτο κρᾶζει ὁ
 προφήτης "Οὐαί, οἱ ποιοῦντες τὰς ἑαυτῶν ἁμαρτίας ὡς σειρὰν
 μακρὰν".

148-150 Οὐκ ἔστι σοι...ἁμαρτίαι σου: Ioann. Chrys. Expositiones in Psalmos (PG 55, 162) // 153-154
 ἔρχεται... ἀμετανόητον: Matth. 24, 43-44; 1 The. 5, 2; 2 Pet. 3, 10; Apoc. 3, 3 // 155-156 Οὐαί... μακρὰν: Is. 5,
 18.

ΣμΡρα MI

139 κινᾶ om. I:κινηγᾶ PpSam ὁ ἀντίδικος διάβολος PpSam // 140 κόλλαν IM // 141 κολλητικὸν IMPpSam
 δεικνύων PpSam ἐκτυφλώνει PpSam // 142 τοὺς ἑαυτοῦ ὀφθαλμοὺς PpSam σκοτόνει IM:σκοτιζει PpSam
 ῥίπτει IM // 143 ἀπὸ ἁμαρτίαν PpSam // 144 σειρὰν IM ἐστὶν PpSam // 146 εὗρη I ἀγαπῶντα IM // 147
 φέρνη IM αὐτὸν PpSam // 148 λέγων αὐτῷ PpSam ἐλπίς σωτηρίας PpSam // 149-150 Ἀπολέσας ἑαυτὸν
 PpSam // 150 ἦν IM: εἰν' scripsi: ἦσαι PpSam // 151 ἐξαγορευθεὶς IM ἔτος, τὸ ἐρχόμενον μετανοῆσαι ἔχεις
 PpSam ἔσοι IM:ἦσαι PpSam // 151-152 Ἄφες τώρα PpSam // 152 τοῦτο om. PpSam τὸν ἐρχόμενον I: τὸν
 ἐρχόμενον M: καὶ τὸ ἔτος τὸ ἐρχόμενον μετανοῆσαι ἔχεις PpSam // 153 τὸ om. PpSam // 154 ἀρπάζει ἡμᾶς
 ἀμετανόητους PpSam // 155 τὴν ἁμαρτίαν αὐτῶν I: τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν PpSam // 155-156 ὡς σειρὰν
 μακρὰν I

Μή, παρακαλῶ, μὴ ὑπακούετε αὐτοῦ. Μὴ χλευάζῃ ἡμᾶς διὰ τῆς ἀπάτης, ἀλλ' ὅσον πταίομεν, τοσοῦτον καὶ μετανοήσωμεν καὶ τούτου προσδράμωμεν καὶ μετὰ τοῦ μακαρίου Παύλου τοῦ ἀποστόλου βοήσωμεν· "Μὴ ὁ πίπτων οὐκ ἀνίσταται ὡσάκις φορὲς πέσει;" Τοσαῦτες ἐγείρου καὶ εὐθέως ἴδης τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν αὐτοῦ εὐσπλαγχνίαν, ὅτι μετανοοῦντα σπλαγχνίζεται ὁ Κύριος, ἧς γένοιτο πάντοτε ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν τῆς Αὐτοῦ βασιλείας, τῷ Χριστῷ Ἰησοῦ, τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

160-161 Μὴ ὁ πίπτων...πέσει: Ier. 8, 4.

ΣμΡρα MI

157 ὑπακούεται IM χλευάζει I:χλεβάζει M // 158-160 τοσοῦτον προσδράμωμεν ὡσάκις φοραῖς πταίομεν τοῦ Θεοῦ τοσοῦτους καὶ κατανοήσωμεν κρᾶζοντες μετὰ τοῦ μακαρίου Παύλου λέγοντος ΡρSaμ // 160 ἀνίστατε I ὡσάκις φοραῖς IM // 161 παίσεις IM Τοσαύταις ἐγήρου I: Τοσαύτες ἐγύρου M ἴδεις I: ἴδεις M μακροθυμίαν ΡρSaμ // 162 μετανοῶν IMPρSaμ: μετανοοῦντα corr. // 163 ᾧ I ἐπιτυχεῖν M // 163 γένοιτο om. IM // 163-164 ἐπιτυχεῖν διὰ τῆς μετανοίας καὶ τῆς ἐξομολογήσεως καὶ κερδησαὶ τὰ ἀγαθὰ τοῦ Θεοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας ΡρSaμ

Τῆ Παρασκευῆ τῆς τετάρτης ἑβδομάδος

5 Πρέπουσα ἀρχὴ εἰλικρινοῦς μετανοίας τῶν ἁγίων νηστειῶν ἢ ἐν τῷ ἔκτω ψαλμῷ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ὑπόθεσις. Ἐν γὰρ τούτῳ τῷ ψαλμῷ διδασκόμεθα πῶς τὸν Θεὸν παρακαλέσαι. Ἔχει γὰρ οὗτος ὁ ψαλμὸς μεγάλην ταπείνωσιν, ἔχει μεγάλην ἐξομολόγησιν, ἔχει δάκρυα, ἔχει προσευχὴν, ἔχει μετάνοιαν, ἔχει στεναγμὸν ἀπὸ καρδίας καὶ οὐ μόνον ταῦτα ἔχει οὗτος ὁ ψαλμὸς, ἀλλὰ ἁμαρτιῶν τελείαν συγχώρησιν.

ΣμΡρα ΜΙ

Tit. Τῆ Παρασκευῆ τῆς δ' ἑβδομάδος λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὸν στ' ψαλμὸν Εὐλόγησον πάτερ Μ: Τοῦ αὐτοῦ λόγος διδασκαλικὸς τοῦ προφήτου Δαυὶδ εἰς τὸ Κύριε μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξῃς με· τῆ Παρασκευῆ τῆς δ' ἑβδομάδος Ρρα: Τῆ Παρασκευῆ τῆς δ' ἑβδομάδος λόγος διδασκαλικὸς τοῦ προφήτου Δαυὶδ εἰς τὸ Κύριε μὴ τῷ θυμῷ σου Σμ : Τῆ Παρασκευῆ τῆς δ' λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὸν ἕκτον ψαλμὸν Εὐλόγησον Δέσποτα Ι // 1 εἰλικρινοῦς IM // 3 διδασκώμεθα IM ἐξιλεωσώμεθα ΡρSaμ // 5 δάκρυα ἐπιστροφῆς ΡρSaμ ἔχει μετάνοιαν om.ΡρSaμ στεναγμοὺς ΡρSaμ // 6 οὗτος ὁ ψαλμὸς om. ΡρSaμ // 6-7 ἀλλὰ καὶ τελείαν συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν ΡρSaμ

Φέρε τοίνυν εἰς μέσον τὸν μακάριον Δαυΐδ, τὸν προφήτην καὶ
10 βασιλέα. Τί φησι πρὸς τὸν Κύριον; "Κύριε, μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξης
μέ, μηδὲ τῇ ὀργῇ σου παιδεύσης με". Ὁ μακάριος οὗτος ὁ προφήτης
γινώσκων τοῦ Θεοῦ τὴν εὐσπλαγχνίαν καὶ τὴν πρὸς τοὺς
ἁμαρτωλοὺς συμπάθειαν, ἐφάνη αὐτῷ ὄμμασι νοεροῖς μετὰ τῆς
15 ψυχῆς ἐστάναι γυμνὸς καὶ τετραηλισμένος ἐν τῷ δικαστηρίῳ τοῦ
θρόνου τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ποδῶν ἀπτόμενος τοῦ Δικαίου Κριτοῦ
καὶ ὡς υἱὸς ἀπαρηρσίαστος καὶ κατηφῆς ὑπάρχων καὶ μηδεμίαν
ἀπολογία ἔχων ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ, τὸν δικαστὴν
20 παρακαλῶν ἔλεγε· "Κύριε, μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξης με, μηδὲ τῇ ὀργῇ
σου παιδεύσης με. Οἶδα, Δέσποτα, οἶδα ὅτι φορικτὸν καὶ δεινὸν
ἀναμένει με δικαστήριον ἐνώπιον ἀγγέλων καὶ πάσης τῆς κτίσεως
ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ σου θρόνου καὶ ζήτησιν μέλλεις ποιῆσαι ὑπὲρ τῶν
ἁμαρτιῶν μου".

9-10 Κύριε...παιδεύσης με: Ps. 6, 2 // 11-12 τοῦ Θεοῦ... συμπάθειαν: Marc. 2, 17; Luc. 5, 32 // 12-17 μετὰ τῆς
ψυχῆς...παρακαλῶν: Ioann. Chrys. Ignem veni mittere in terram (PG 62, 740) // 17-18 Κύριε...παιδεύσης με:
Ps. 6, 2.

ΣμΡρα MI

8 Φαίρε I // 8-9 τὸν προφήτην λέγοντα PpSam // 9 Τί...Κύριον om. PpSam // 11 γινώσκων I // 11-12
γινώσκων...συμπάθειαν om. PpSam // 12 νοεροῖς I ὄμμασι νοεροῖς ἐφάνη αὐτῷ PpSam // 12-13
μετὰ...ἐστάναι om. PpSam // 13 ὡς γυμνὸς ἰστάμενος PpSam // 13-14 ἐν τῷ δικαστηρίῳ τῷ φοβερῷ τοῦ Θεοῦ
PpSam // 14 καὶ αὐτῶν τῶν τοῦ Κριτοῦ χειρῶν καὶ ποδῶν PpSam δικέου M // 15 κατηφεῖς M // 17
ἐπαρακάλει λέγων PpSam // 17-18 μηδὲ...με om. PpSam // 18 Δέσποτα om. PpSam δεινὸν καὶ φορικτὸν PpSam
// 19 κολαστήριον I // 20 ζήτησιν I μέλλης IM

"Καὶ τοῦτο οἶδα, Κύριε, ὅτι πλεῖον πάντων τῶν ἀνθρώπων εἰς σὲ ἐπλημμέλησα καὶ ὅτι τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον παρώξυνα. Ὑπὲρ τὸν ἄσωτον υἱὸν ἀσώτως ἐβίωσα, ὑπὲρ τὸν τελώνην πλέον ἠνόμησα, 25 ὑπὲρ τὸν ληστὴν φονοκτόνος ἐγενόμην, ὑπὲρ τὴν πόρνην ἐγὼ φιλόπορος, ὑπὲρ τοὺς Νινευίτας ἐγὼ ἐπλημμέλησα, ὑπὲρ τὸν Μανασσὴν ὑπερῆραν τὴν κεφαλὴν μου αἱ ἀνομίαι μου, ὡσεὶ φορτίον βαρὺ ἐβαρύνθησαν ἐπ' ἐμέ. Τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον ἐλύπησα, τῶν ἐντολῶν σου παρήκουσα, τὰ χαρίσματά τοῦ σοῦ 30 πλούτου κακῶς ἐσκόρπισα, τὸν ναδὸν τοῦ σώματός μου ἐσπίλωσα, τὸν χρόνον τῆς ζωῆς μου μετὰ τῶν ἐχθρῶν σου ἐβίωσα, τοὺς ὀφθαλμούς μου οὐς ἐφώτισας βλέπειν τὰ σὰ μυστήρια κακῶς ἐτύφλωσα ταῖς ἀμαρτίαις, τὰ χεῖλη μου ἐρρύπωσα ταῖς ἀσελγείαις καὶ ἀπλῶς ὅλον τὸ σῶμα μου ἐκατέλυσα".

22-34 Καὶ τοῦτο οἶδα... κατέλυσα: Ioann. Chrys. In evangelium secundum Lucam (PG 61, 782) (24 ἄσωτον υἱὸν: Luc. 15, 11-32 τὸν τελώνην: Luc. 18, 10-14 // 25 τὸν ληστὴν: Luc. 23, 39-43 τὴν πόρνην: Ioh. 8, 3-11 // 26 τοὺς Νινευίτας: Ionas 3, 5-10 // 27 Μανασσὴν: 4 Regn. 21, 1-18: 2 Par. 33, 1-20 // 27-28 ὑπερῆραν...ἐπ' ἐμέ: Ps. 37, 5 // 29 τῶν ἐντολῶν σου παρήκουσα: Tob. 3, 4).

ΣμΡρα MI

22 πλέον PpSaμ παρὰ πάντων PpSaμ // 23-24 καὶ ὅτι...ἠνόμησα om. PpSaμ // 26 εἰς σὲ IPpSaμ // 28 βαρῆ M // 28-29 Τὸ ὄνομά σου αἱ ἀνομίαι μου τὸ ἅγιον ἐλύπησαν PpSaμ // 33 ἐτύφλωσα M ταῖς ἀνομίαις καὶ ἀμαρτίαις I χύλη M // 34 ὅλον τὸ σῶμα ἐσπίλωσα PpSaμ: ἐκατέλυσα IM

35 "Τὸ λοιπόν, Κύριε, μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξης με, μηδὲ τῇ ὀργῇ σου παιδεύσης με. Οἶδα ὅτι πάντα μοι τὰ πεπραγμένα μοι ἐνώπιόν σου ἔστι καὶ μέλλεις κρῖναι καὶ ἐλέγξεις με, ἀλλὰ μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξης με. Εἰ γὰρ φθαρτοῦ βασιλέως οὐδεὶς δύναται θυμὸν ὑποφέρειν, πόσον δὲ μᾶλλον σοῦ τοῦ Θεοῦ· καὶ μὴ τῇ ὀργῇ σου παιδεύσης με. Αἴτιος γάρ εἰμι πάσης κολάσεως καὶ πάσης τιμωρίας, ἀλλ' οἶδα, Δέσποτα, τὸ εὐσπλαγγνόν σου· οἶδα ληστὴν αἰτήσαντα συγγνώμην παρὰ σοῦ καὶ ἠλέησας αὐτόν· οἶδα πόρνην ὀλοψύχως προσελθοῦσαν σοι καὶ ἐσυγχώρησας αὐτήν· οἶδα τελώνην στενάξαντα ἐκ βάθους καρδίας καὶ εὐθέως ἐδικαίωσας".

41 ληστὴν: Luc. 23, 39-43 // 42 πόρνην: Ioh. 8, 3-11 // 43 τελώνην: Luc. 18, 10-14.

ΣμΡρα MI

35-36 μηδὲ...με om. PpSam // 36 παιδεύσης με· μὴ φανερώσης αὐτὰ ἐνώπιον ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων, εἰς ἐμὴν αἰσχύνην καὶ ὄνειδος PpSam // 36-37 Οἶδα...ἀλλὰ om. PpSam // 37 Κύριε, μὴ τῷ θυμῷ PpSam // 39 ὑποφέρει I: φέρειν PpSam σοῦ τοῦ om. PpSam Θεοῦ θυμὸν φέρει ἢ κτίσις PpSam // 40 Ἔτοιμος PpSam ἐγὼ PpSam καὶ πάσης τιμωρίας om. PpSam // 42 συγχώρησιν PpSam // 43 προσελθοῦσαν καὶ συγχωρηθεῖσαν PpSam

45 "Εγώ, Κύριε, οὐκ εἶμι ὡς αὐτούς, οὐκ ἔχω δάκρυον, οὐκ ἔχω ἐκ
βάθους στεναγμόν, οὐκ ἔχω καθαρὴν ψυχὴν, οὐκ ἔχω νηστείαν, οὐδὲ
ἀγάπην πρὸς τὸν ἀδελφόν, οὐκ ἔχω προσευχήν, οὐδὲ κατάνυξιν, ἵνα
συγχωρηθῶ παρὰ σοῦ. Οὐκ ἔχω σωφροσύνην, οὐδὲ καθαρότητα.
50 Ποίω λοιπὸν προσώπῳ ἢ ποίᾳ παρρησίᾳ αἰτήσομαι παρὰ σοῦ
συγχώρησιν; Πολλάκις, Δέσποτα, μετανοῆσαι συνεταξάμην καὶ
ψεύστης πρὸς σὲ ἐγενόμην· πολλάκις ἐν ἐκκλησίᾳ σοὶ προσπίπτω
καὶ ἐξερχόμενος ἀμαρτίαις ἐπισυνάπτω· ποσάκις με ἠλέησας
μακροθυμῶν, κἀγὼ σοι παρώργισα· ποσάκις ἐμακροθύμησας ἐπ'
ἐμέ, Κύριε, κἀγὼ ἐπέστρεψα· ποσάκις με ἀνέστησας καὶ πάλιν
55 κατέπεσα. Διό, Δέσποτα Χριστέ, ἔχω τῆς φιλανθρωπίας σου τὴν
ἄβυσσον καὶ τῆς μακροθυμίας σου τὸ πέλαγος".

55-56 τῆς φιλανθρωπίας...τὸ πέλαγος: Ex. 34, 6; Num. 14, 18; Ps. 7, 12; Ionas 4, 2.

ΣμΡρα MI

45 Κύριε om. PpSam αὐτοὶ PpSam // 45-46 οὐκ ἔχω ἐξομολόγησιν ἀληθινήν, οὐκ ἔχω ἐκ βάθους καρδίας στεναγμόν PpSam // 48 σωφροσύνην IM // 49 αἰτήσομαι IM:αἰτήσω PpSam παρὰ σοῦ om.PpSam // 52 καὶ...ἐπισυνάπτω om. PpSam Πολλάκις με PpSam // 53 σοὶ παρώργισα IM: σὲ παρώργισα cett. // 54 οὐκ ἐπέστρεψα PpSam ἐγὼ πάλιν PpSam // 55 Δέσποτα Κύριε PpSam τῆς σῆς PpSam τῆς εὐσπλαγχνίας καὶ φιλανθρωπίας I // 56 καὶ τῆς σῆς PpSam

"Κύριε, μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξης με, μηδὲ τῇ ὀργῇ σου παιδεύσης με. Μακροθύμησον ἐπ' ἐμὲ καὶ μὴ θερίσης με ἐκ τοῦ βίου τούτου, μὴ ἐκκόψης με ὡς τὴν συκῆν τὴν ἄκαρπον, ἀλλ' ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλόανθρωπος, χάρισαί μοι καὶ τοῦτο τὸ ἔτος πρὸς μετάνοιαν, ὅπως μὴ στήσης τὴν ἐμὴν ψυχὴν γυμνὴν ἐπὶ τοῦ βήματός σου, ἀλλὰ συμπάθησόν μοι τῷ ἁμαρτωλῷ, τῷ ἀμελεῖ, τῷ ἀσώτῳ καὶ ἀγνώμονι καὶ ἀσπλάγγνῳ, τῷ πάσης τιμωρίας καὶ κολάσεως ἀξίῳ καὶ ἐλέησόν με, Κύριε, ὅτι ἀσθενής εἶμι τῇ ψυχῇ καὶ τῷ σώματι. Δός μοι καιρὸν ἐπιστροφῆς· δός μοι λογισμὸν μετανοίας".

57-58 Κύριε...παιδεύσης με: Ps. 6, 2 // 58-59 μὴ ἐκκόψης...ἄκαρπον: Luc. 13, 6-9 // 59-60 ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλόανθρωπος: Ex. 34, 6; Num. 14, 18; Ps. 7, 12; Ionas 4, 2 // 61 μὴ στήσης... βήματός σου: Ioann. Chrys. Ignem veni mittere in terram (PG 62, 740) // 63-64 ἐλέησόν με Κύριε: Ps. 6, 3.

ΣμΡρα ΜΙ

58 Μακροθύμησον Μ θερίσις Ι // 60 αἴτος Μ // 61 μὴ με στήσης γυμνὴν ψυχὴν τῷ βήματί σου ΡρSaμ // 62 ἀμελεῖ Ι τῷ ἁαθύμῳ Ρρ: τῷ γυμνῷ Saμ // 65 λόγον ΡρSaμ

"Τὸ πλάσμα σου μὴ παρίδης, ὅτι ὁ ὄφεις ὁ πονηρὸς ὅλον με ἀσθενῆ ἐποίησεν. Ὅλος χαμαὶ κεῖμαι. Ἐπίστρεψον, Κύριε, ῥῦσαι τὴν ψυχὴν μου. Σῶσον με ἕνεκεν τοῦ ἐλέους σου. Μνήσθητι, Κύριε, ὅτι οὐδεὶς τῶν ἀνθρώπων καθαρὸς ἀπὸ ῥύπου, ἐὰν μία ἡμέρα ἢ ζωὴ αὐτοῦ.
70 Ἐὰν γὰρ τὸν ἄξιον σώσης, οὐδέ ἐστι θαυμαστόν, ὅτι ἄξιός ἐστιν. Ἐὰν τὸν δίκαιον ἐλεήσης, ξένον οὐδέν. Ἄλλ' εἰς ἐμὲ τὸν ἀνάξιον καὶ ἁμαρτωλὸν δεῖξον τὰ ἐλέη σου. Οἶδας, Κύριε, τὴν ἀσθένειαν ἡμῶν, διὸ μὴ εἰσέλθης εἰς κρίσιν μετὰ τοῦ δούλου σου, ὅτι οὐκ ἔστιν ἐν τῷ θανάτῳ ὁ μνημονεύων σου. Ἐν δὲ τῷ Ἄδῃ τίς ἐξομολογήσεται σοι;
75 Ὅντως οὐδεὶς".

66-67 ὁ ὄφεις... ἐποίησεν: Gen. 3, 1-7; Athan. Epistula ad episcopos Aegypti et Libyae (PG 25, 540) // 73 μὴ εἰσέλθης... δούλου σου: Ps. 142, 2 // 73-74 ὅτι οὐκ ἔστιν...ἐξομολογήσεται σοι: Ps. 6, 6.

ΣμΡρα MI

67 χαμὲ IM κεῖμε I: κῆμε M // 69 τῶν ἀνθρώπων om.PpSam // 70 Μόνος σὺ εἶ ὁ ἀναμάρτητος Θεός, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς PpSam σώσεις IM ἐστι om.PpSam // 71 ἐλεήσεις IM:σώσης καὶ ἐλεήσης PpSam ἀνάξιον θαυμάστωσαν τὰ ἐλέη σου, ἵνα δοξασθῇ ἡ φιλανθρωπία σου PpSam // 72 Κύριε om.PpSam // 73 εἰσέλθεις I: ἠσέλθεις M δούλου σου, μὴ ἐπισταθμῆς τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, ἀλλ' ὅτι οὐκ ἔστιν PpSam // 74 μνημονεύων IM

Διὰ τοῦτο προλάβωμεν τὴν ὁδὸν τῆς μετανοίας. Μέγα γὰρ
δύνανται τὰ δάκρυα. Εἶδετε ἐξομολόγησιν τοῦ προφήτου, ὅτι ἐν
πάσαις ταῖς ἁμαρτίαις αὐτοῦ, οὐκ ἀπέγνω ἑαυτοῦ; Οὐκ ἀπήλπισε
τοῦ ἐλέους τοῦ Θεοῦ, οὐκ ἔδωκεν ἑαυτὸν εἰς ῥαθυμίαν, ἀλλὰ διὰ
80 κατανύξεως ἐσώθη. Ἄπερ πάντα ταῦτα ἐποίησεν ὁ Δαυὶδ ἐν τῷ
γήρει αὐτοῦ, τοιούτως καὶ ἡμεῖς ποιήσωμεν. Στενάξωμεν ἀπὸ
καρδίας, ἐξομολογησώμεθα. Μὴ μοι εἴπῃς ὅτι "γέρον εἰμί,
ἐπαλαιώθην καὶ ἐσυνήθισα ἐν πάσῃ ἁμαρτίᾳ καὶ οὐ δύναμαι
85 προφασίζου προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις.

77-79 Εἶδετε... ῥαθυμίαν: 4 Regn. 20, 5 // 79-80 διὰ κατανύξεως ἐσώθη: Ps. 6, 9-11 // 84-85 μὴ
προφασίζου...ἁμαρτίαις: Ps. 140, 4.

ΣμΡρα MI

76 προλάβωμεν IM ὁδοιπορίαν PpSam Μεγάλως PpSam // 77 Ἴδετε I: Ἴδεται M: Ἴδες PpSam // 78 ἑαυτοῦ,
ἀλλὰ ἔλουε καθ' ἐκάστην νύκτα τὴν κλίνην αὐτοῦ τὰ δάκρυα τῆς μετανοίας PpSam // 78-79 οὐκ
ἐπόλησεν ἐκ τοῦ ἐλέους τοῦ Θεοῦ IM // 80 ἐσώθη. Διὰ δακρύων ἐκαθαρίσθη, δι' ἐξομολογήσεως
ἐδικαιώθη PpSam ὁ Δαυὶδ om.PpSam // 81 δυνάμεθα ποιῆσαι PpSam // 81-82 στενάξαι, ἐξομολογήσασθαι
PpSam // 83 ἐπαλειώθην IM ἐσυνήθησα IM οὐ δύναμε IM: καὶ οὐκ ἔτι ἰσχύω PpSam // 85 προφάσεις IM

Ἐὰν θέλῃς καὶ βούλῃ, ἔχεις ἰσχὺν καὶ τήρησιν τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ. Ἔχεις δάκρυα. Δάκρυα λέγω τὰ τῆς ψυχῆς. Τρεῖς γὰρ λογῆς δάκρυα ἔχει ὁ ἄνθρωπος: Φυσικὰ, σωματικὰ καὶ ψυχικὰ. Φυσικὰ μὲν εἰσι τὰ ἐξερχόμενα διὰ τοῦ σώματος. Ἔστι δὲ καὶ ψυχικὰ
90 δάκρυα, τὰ ἐκβάλλει ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸν πόνον τῆς ψυχῆς καὶ δάκρυα, τὰ ὁποῖα ἐπιχέομεν ἐν τοῖς νεκροῖς. Ἔστι δὲ καὶ τρία δάκρυα σατανικά, ἅπερ τινὲς κλαίουσι διὰ κενοδοξίαν καὶ ἔρωτα σατανικόν· καὶ ἄλλα δάκρυα ψυχικὰ ἐκ τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ καὶ ἐννοίας θανάτου καὶ κολάσεως αἰωνίου. Τοιαῦτα δάκρυα ἔκλαιεν ὁ
95 Δαυίδ.

86 Ἐὰν... βούλῃ: Is. 1, 19; Lev. 26, 3; Lev. 26, 14-40; Ioann. Chrys. De fato et providentia 2 (PG 50, 755); Ioann. Chrys. Domine, non est in homine (PG 56, 162); Ioann. Chrys. In Joannem 1 (PG 59, 28); Ioann. Chrys. In epist. 1 ad Thessalon. 5 (PG 62, 428); Bas. Adversus Eunomium lib. 4 (PG 29, 697); Greg. Naz. Or. 14 (PG 35, 892) // 87 Δάκρυα...ψυχῆς: Ioann. Chrys. De jejunio 1 (PG 60, 713 & 750).

ΣμΡρα MI

86 Ἐὰν ὅλως βουληθῇ ἡ ψυχὴ σου ΡρSaμ βούλεσαι IM τὰς ἐντολὰς I: τὰς ἐντωλᾶς M // 87 λογαῖς IM // 87-89 Δάκρυα δὲ λέγω τὰ κατὰ Θεόν. Εἰσὶ γὰρ δάκρυα φυσικὰ ἐξερχόμενα ἐκ τοῦ σώματος ΡρSaμ // 89-91 Ἔστι δὲ καὶ ψυχικὰ καὶ τὰ φυσικὰ δάκρυα ἔστιν, οἷα ἐπὶ τοῖς νεκροῖς ἐπιχέομεν ΡρSaμ // 91-94 Καὶ εἰσὶ δάκρυα σατανικά, ἅπερ τινὲς διὰ κενοδοξίαν καὶ ἔρωτα σατανικὸν κλαίουσιν. Εἰσὶν πάλιν καὶ δάκρυα ἐκ μέθης. Ἔστι δὲ καὶ δάκρυα καθαρτικὰ τῆς ψυχῆς, τὰ ἐκ τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ καὶ ἐννοίας θανάτου καὶ κολάσεως γενόμεθα ΡρSaμ // 92 κλέουσιν IM // 95 ἐδάκρυσεν ὁ προφήτης Δαυίδ ΡρSaμ

Μεγάλη τοίνυν ἡ δύναμις τῶν δακρῶν τῶν γινομένων κατὰ Θεὸν·
μεγάλη αὐτῶν ἡ ἐνέργεια· καὶ ἔστι μαρτυρία ὠφέλιμος ἐν τῇ παλαιᾷ
ἱστορίᾳ τὰ δάκρυα πόσα ἐποίησαν. Φέρε τὸν Μανασσὴν ἐκείνον,
τὸν πεσόντα εἰς τὸ ἀδιήγητον πέλαγος καὶ ἀμέτρητον τοῦ Θεοῦ·
100 καὶ εἰ ὁ Μανασσῆς διὰ μετανοίας ἐσώθη, τίς λοιπὸν μετανοῆσαι
θέλων οὐ σωθήσεται; Τί μοι λέγεις· "Ἐπόρνευσα, ἐμοίχευσα,
ἐφόνευσα, ἐν ἀνομίαις ἐγήρασα καὶ σωθῆναι οὐ δύναμαι"; Τί ταῦτα
λέγεις; Εἰ Μανασσῆς διὰ μετανοίας καὶ προσευχῆς ἐσώθη, τολμῶ
105 εἰπεῖν ὅτι καὶ τὸν διάβολον ὀλοψύχως μετανοοῦντα δέχεται αὐτὸν ὁ
Θεός.

96 Μεγάλη ... δακρῶν: Ioann. Chrys. De jejunio 1 (PG 60, 713 & 750) // 98-103 Μανασσῆν... ἐσώθη: 4 Regn. 21, 1-18; 2 Par. 33, 1-20.

ΣμΡρα MI

96 Μεγάλη τοίνυν τῶν κατὰ Θεὸν δακρῶν ἡ ἰσχὺς ΡρSaμ κατὰ Θεὸν καὶ ψυχῆς IM // 97 ὠφέλιμος IM // 98 ἐπιτέλεσαν ΡρSaμ Φέρε om.ΡρSaμ // 99 τὸ ἀδιήγητον καὶ ἀκατάληπτον καὶ ἀμέτρητον πέλαγος τῶν οἰκτιρῶν τοῦ Θεοῦ ΡρSaμ ἀμέτρητον IM // 100 σώζεται ΡρSaμ μετανοῆσαι ὀλοψύχως ΡρSaμ // 102 ἐγήρασα, ἐλήστευσα ΡρSaμ // 102 οὐ δύναμε IM // 103-104 Εἰ Μανασσῆ ὁ Θεὸς διὰ μετανοίας ἐδέξατο, τάχη τολμῶ εἰπεῖν ὅτι ΡρSaμ

Καὶ τίς τῶν ἀνθρώπων ἤμαρτε τόσον, ὅσον ἤμαρτε Μανασσῆς τοῦ Θεοῦ; Πεντήκοντα δύο χρόνους ἐβασίλευσε καὶ ἐποίησε τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ λατρεύειν καὶ προσκυνεῖν τὰ εἰδῶλα. Πόσος λαὸς ἐπόθανεν, εἶπέ μοι, καὶ πόσες χιλιάδες ἐν τοῖς πενήκοντα δύο χρόνοις ἐκείνοις καὶ ἀπῆλθον εἰς ἀπώλειαν, ὧν τὸ κρῖμα ἐκεῖνό ἐστι τοῦ βασιλέως τοῦ Μανασσῆ; Καὶ ταῦτα πάντα οὐκ ἐνίκησαν τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ.

106-112 Καὶ τίς ... τοῦ Θεοῦ: 4 Regn. 21, 1-18; 2 Par. 33, 1-20.

ΣμΡρα MI

106 ἤμαρτεν ὅσα ὁ Μανασσῆς ἤμαρτεν PpSam // 108 εἰδῶλα I: ὕδωλα M // 108-109 τοῖς εἰδώλοις. Εἶπέ μοι πόσαις μυριάδες λαὸς ἀπέθανεν ἐν τοῖς πενήκοντα δύο PpSam // 110 ἀπόλειαν I: ἀπόληαν M ἐκεῖνο om.PpSam // 111-112 Μανασσῆ καὶ τὸ χρέος καὶ οὐκ ἐνίκησε τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ τὸ τοσοῦτον πλῆθος τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ PpSam

115 Φασὶ γὰρ οἱ ἀρχαῖοι ιστοριογράφοι ὅτι ἐπολέμησε Μανασσῆς
 μετὰ τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν καὶ αἰχμαλώτευσαν αὐτὸν οἱ
 Χαλδαῖοι καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν αἰχμάλωτον εἰς Βαβυλῶνα τῆς
 Περσίδος καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Περσίας ἐποίησεν βοῦν χαλκὸν καὶ
 ἀπέκλεισεν ἔσω τοῦ ζώου τὸν Μανασσῆν καὶ ἔσω ἐν τῷ ζώῳ
 προσηύξατο πρὸς τὸν Θεὸν Μανασσῆς μετὰ πολλῶν δακρῶν τῆς
 ῥόδης αὐτοῦ λέγων· "Κύριε, παντοκράτορ, ὁ Θεὸς τῶν πατέρων
 120 ἡμῶν, τοῦ Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ, ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν
 καὶ τὴν γῆν καὶ ὅλον τὸν κόσμον, ὃν πάντα φρίσσουν καὶ τρέμουν
 ἀπὸ προσώπου τῆς δυνάμεώς σου, καὶ ὅτι ἀμέτρητος ἐστὶν ἡ
 μεγαλοπρέπεια τῆς δόξης σου καὶ σὺ μόνος Κύριος ὑψιστος,
 εὐσπλαγχνος, μακρόθυμος καὶ πολυέλεος καὶ μετανοῶν ἐπὶ κακίαις
 125 ἀνθρώπων καὶ εἰς τὸ πλῆθος τῆς χρηστότητός σου ὥρισας μετάνοιαν
 καὶ ἄφεσιν τοῖς ἁμαρτωλοῖς. Αὐτὸς ἔθου μετάνοιαν ἐπ' ἐμοὶ τῷ
 ἁμαρτωλῷ καὶ ἀσώτῳ, διότι ἤμαρτον ὑπὲρ ἀριθμὸν ψάμμου
 θαλάσσης, ἐνώπιόν σου καὶ ἐπλήθυναν, Κύριε, αἱ ἀνομίαι μου, διότι
 παρώργισα τὸν θυμὸν σου καὶ τὸ πονηρὸν ἐνώπιόν σου ἐποίησα, μὴ
 130 ποιήσας τὸ θέλημά σου καὶ μὴ φυλάξας τὰ προστάγματά σου".

113-117 ἐπολέμησε... δακρῶν: 4 Regn. 21, 1-18; 2 Par. 33, 1-20 // 119-126 Κύριε... ἁμαρτωλοῖς: Ἀπόκρυφος
 προσευχὴ τοῦ Μανασσῆ (βλ. Μέγα Ἀπόδειπνον, Ὁρολόγιον τὸ Μέγα, ΑΔ, σ. 172) // 126-130
 Αὐτὸς...προστάγματά σου: Ἀπόκρυφος προσευχὴ τοῦ Μανασσῆ (βλ. Μέγα Ἀπόδειπνον, Ὁρολόγιον τὸ
 Μέγα, ΑΔ, σ. 172).

ΣμΡρα MI

113-119 ὅτι ἀπενεχθεὶς Μανασσῆς βασιλεὺς Ἰσραὴλ ὑπὸ τῶν Χαλδαίων αἰχμάλωτος εἰς Βαβυλῶνα τῆς
 Περσίδος κατεκλείσθη εἰς ζῶον χαλκοῦν ὑπὸ τοῦ βασιλέως Περσῶν καὶ ἔσωθεν ὃν ἐν τῷ ζώῳ προσηύξατο
 μετὰ δακρῶν τὴν προσευχὴν τῆς ῥόδης αὐτοῦ PpSam // 113 Φησὶν IM // 114 αἰχμαλώτευσαν I:
 ἐχμαλώτευσον M: ἠχμαλώτευσαν PpSam // 121 φρίσσουν IM ὃν φρίσσει καὶ τρέμει τὰ πάντα PpSam // 122
 ἄμετρος I // 125 ὥρησας IM // 128 ἐνώπιόν σου ἐπληθύνθησαν αἱ ἀνομίαι μου, Κύριε, ὅτι οὐκ εἰμὶ ἄξιος
 ἀτενίσαι καὶ ἰδεῖν τὸ ὕψος τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ πλῆθους τῶν ἀδικιῶν μου, διότι PpSam // 129
 παρώργισα IM // 130 μὴ φυλάξας om. I

135 "Τὸ λοιπόν, Κύριε, κλίνω γόνυ καρδίας μου καὶ δέομαι τῆς χρηστότητός σου. Ἡμάρτηκα, Κύριε, ἡμάρτηκά σοι καὶ τὰς ἀνομίας μου ἐγὼ γινώσκω. Λοιπόν, δέομαί σου, Κύριε. Συγχώρησόν μοι καὶ μηδέν με ἀπολέσης ταῖς ἀνομίαις μου. Μὴ βδελύξης εἰς τὰ κακά μοι, διότι σὺ εἶ Θεὸς τῶν μετανοούντων καὶ δεῖξον, Κύριε, ἐν ἔμοι πάσαν τὴν ἀγαθοσύνην σου, ὅτι, ἀνάξιός ὢν, σώσεις με καὶ αἰνέσω διὰ παντὸς καὶ δοξάσω τὸ ὄνομά σου, ἕως τῆς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου".

131-137 Τὸ λοιπόν...ζωῆς μου: Ἀπόκρυφος προσευχὴ τοῦ Μανασσή (βλ. Μέγα Ἀπόδειπνον, Ὁρολόγιον τὸ Μέγα, ΑΔ, σ. 172).

ΣμΡρα ΜΙ

131 κλίνων IM // 131-132 τῆς παρὰ σοῦ χρηστότητος ΡρSaμ // 133 καὶ τὰς ἀμαρτίας μου ΡρSaμ // 134 ἀπολέσης I: ἀπολαίσης M βδελύξεις I μηδὲ διατηρήσης τὰ κακά μοι, διότι ΡρSaμ // 136 ἐνέσω IM // 136-137 σώσεις με κατὰ τὸ πολὺ ἔλεός σου καὶ αἰνέσω, δοξάσω σε ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς ζωῆς μου ΡρSaμ

Εἶδετε προσευχὴν μετὰ δακρῶν; Εἶδετε ἑξομολόγησιν ἀπὸ
καρδίας; Τίς οὕτως ἔκλαυσεν τὰς αὐτοῦ ἁμαρτίας, ὥσπερ ἐκεῖνος;
140 Ἀκούσατε, λοιπόν, καὶ τὸ τέλος τῆς προσευχῆς ἐκείνης καὶ τὴν
μετάνοιαν τοῦ Μανασσῆ. Ἐπήκουσεν ὁ Θεὸς ὁ εὐσπλαγχνὸς καὶ
ἐλεήμων τῆς προσευχῆς αὐτοῦ καὶ διερράγη τὸ ζῶον τὸ χαλκοῦν καὶ
ἐξῆλθεν ὁ Μανασσῆς ἔξω. Οὐ μόνον ἐξῆλθεν, ἀλλὰ καὶ ἄγγελος
145 Κυρίου ἀπήγαγεν αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλὴμ τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ καὶ
ἔτελεύτησεν ἐν μετανόια καὶ ἑξομολογήσει. Εἶδετε τὸ ἀκατάληπτον
καὶ ἀδιήγητον πέλαγος τῶν οἰκτιρῶν τοῦ Θεοῦ πῶς σώζει καὶ
ἐλεεῖ δωρεὰν τοὺς ἐλπίζοντας ἐπ’ αὐτόν; Τί γὰρ καλὸν ἐποίησεν ὁ
Μανασσῆς ἀντάξιον τοῦ κρῖματος καὶ τῆς ἀπωλείας τῶν ψυχῶν,
150 τῶν ἐν γέννη τοῦ πυρὸς κατακριθέντων διὰ τῆς εἰδωλολατρείας;
Ἄλλ’ ἐπειδὴ ἔμετανόησε καὶ προσέδραμεν ἐπὶ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ,
ἔσώθη.

141-145 Ἐπήκουσεν... ἑξομολογήσει: 2 Par. 33, 13 // 149 ἐν γέννη τοῦ πυρός: Matth. 5, 22; Matth. 23, 33; Matth. 10, 28; Marc. 9, 43; Luc. 12, 5; Iac. 3, 6.

ΣμΡρα MI

138 Ἴδετε IPrSaμ: Ἴδεται M // 140-145 Ἀκουσον καὶ τὸν καρπὸν αὐτῆς εὐσπλαγχνίσθη Κύριος ὁ Θεὸς καὶ ἤκουσε τοῦτον καὶ ἐρράγη τὸ ζῶον καὶ ἐξῆλθεν ὁ Μανασσῆς καὶ διεσώθη ὑπὸ ἀγγέλου τοῦ Θεοῦ καὶ ἐξῆλθεν ἐν Ἱερουσαλὴμ ταύτῃ τῇ νυκτὶ καὶ ἐκεῖ ἔτελεύτησεν PpSaμ // 142 διεράγη I: διεράγει M // 144 νυκτὶ IM // 145 Ἴδετε I: Ἴδεται M // 145-146 Ἴδετε εὐσπλαγχνίαν Θεοῦ καὶ μακροθυμίαν ἄπειρον καὶ ἀμέτρητον πῶς σώζει PpSaμ // 147 καὶ καταφεύγοντας εἰς αὐτὸν PpSaμ // 147-148 Τί γὰρ μοι εἶπε προσήγαγε Μανασσῆς PpSaμ // 149 κατακριθέντων διὰ τῆς εἰδωλολατρείας om. PpSaμ // 150 εἰς τὸ ἔλεος PpSaμ

Καὶ εἰ Μανασσῆς ἐσώθη διὰ προσευχῆς καὶ δακρῶν, πόσον γε
μᾶλλον ἡμεῖς οὐ δυνάμεθα προσεύξασθαι καὶ κλαῦσαι ὑπὲρ τῶν
ἁμαρτιῶν ἡμῶν, λέγοντες καὶ ἡμεῖς πρὸς τὸν εὐσπλαγγνον Κύριον,
155 ὥσπερ εἶπε καὶ ὁ προφήτης Δαυΐδ· "Κύριε, μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξης
με, μηδὲ τῇ ὀργῇ σου παιδεύσης ἡμᾶς, ἀλλὰ ἐλέησον, Κύριε, ἡμᾶς,
ὅτι ἀσθενεῖς ἐσμὲν καὶ σῶσον ἡμᾶς, Κύριε, ἐν τῷ πλήθει τοῦ ἐλέους
σου καὶ τῶν οἰκτιρῶν σου", ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν τῆς
Αὐτοῦ χάριτος καὶ μερίδος τῶν σωζομένων ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, τῷ
160 Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

155-158 Κύριε...οἰκτιρῶν σου: Ps. 6, 2-5.

ΣμΡρα ΜΙ

152 διεσώθη ΡρΣαμ // 153 προσεύξασθαι om.ΡρΣαμ // 154 καὶ ἡμεῖς om.ΡρΣαμ εὐσπλαγγνον om.ΡρΣαμ
Κύριον om. Ι // 155 ὥσπερ...Δαυΐδ om.ΡρΣαμ // 157 ὅτι...Κύριε om.ΡρΣαμ πλήθη ΙΜ // 157-159 τοῦ ἐλέους
σου καὶ ἀξιώσον ἡμᾶς ἐν τῇ μερίδι τῶν σωζομένων Ρρα // 158-159 ἧς Κύριος ὁ Θεὸς ἀξιώσει ἡμᾶς πάντας
τῆς μερίδος Σμ // 159 σωζομένων ΙΜ // 160 ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος ΡρΣαμ

Κυριακῆ τετάρτη τῶν ἁγίων νηστειῶν

5 Οὐδέν ἐστι τῆς ἀδιστάκτου πίστεως καὶ καθαρᾶς ἰσχυρότερον, οὐδὲ τῆς πρὸς Θεὸν ἐλπίδος καὶ ἀγάπης κραταιότερον. "Ὁ πιστεύων ὀρθῶς πολλὴν ἔχει πρὸς τὸν Θεὸν παρρησίαν" καὶ μετὰ θάρρους αὐτῷ προσερχόμενος εὐρήσει ὅσα πρὸς τὸ συμφέρον ζητεῖ. Καὶ γὰρ οἱ δίκαιοι εὐαρεστήσαντες τῷ Κυρίῳ ἐν τῇ πίστει ζῶσι, καθὼς ὁ προφήτης λέγει ὅτι "δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται" καὶ "χωρὶς τῆς πίστεως οὐ δυνάμεθα εὐαρεστῆσαι Θεῷ". Ἡ γὰρ πίστις ἢ πρὸς Θεὸν μητέρα εἶναι λέγει πασῶν τῶν ἀρετῶν.

2-3 Ὁ πιστεύων... παρρησίαν: Eph. 3, 12 // 6 δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται: Habac. 2, 4 // 6-7 χωρὶς... Θεῷ: Hebr. 11, 6.

ΣμΡρα Μ

Tit. Κυριακῆ δ' τῶν ἁγίων νηστειῶν λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ ἁγίου εὐαγγελίου· Εὐλόγησον πάτερ Μ: Κυριακῆ δ' τῶν νηστειῶν λόγος εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ ἁγίου εὐαγγελίου τῆς αὐτῆς ἡμέρας Ρρα: Κυριακῆ δ' τῶν ἁγίων νηστειῶν λόγος εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ ἁγίου ἐβανγγελίου τῆς αὐτῆς ἡμέρας Σμ // 1 ἰσχυρότερον Σμ // 2 κρατεώτερον ΣΜμ // 3 παρρησίαν Μ // 8 πάντων omnes codices ἀρετῶν καὶ ἀρχὴν καὶ τέλος πάντων αὐτῶν ΡρΣαμ

Καὶ ἄκουσον ῥητὸν ἐκ τῶν πολλῶν μαρτυρίας· Ὁ προπάτωρ ἡμῶν
10 Ἀβραὰμ καὶ ὁ ἐν πατριαρχαῖς μέγας δεδικαίωται ἐκ πίστεως κατὰ
τὸ εἰρημένον. Ἐπίστευσε δὲ Ἀβραὰμ τῷ Θεῷ καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς
δικαιοσύνην· καὶ πάλιν, ὁ αὐτὸς Ἀβραὰμ διὰ τῆς πίστεως ἐν
βαθυτάτῳ γήρει τὸν Ἰσαὰκ ἐβλάστησε καὶ πατὴρ πολλῶν ἐθνῶν
15 οἱ δίκαιοι, μετὰ πίστεως προσελθόντες καὶ θερμῶς δυσωπήσαντες
τὸν Θεόν, τὴν ὑπερευλογημένην Θεοτόκον καὶ Παρθένον
ἐβλάστησαν· καὶ ἀλλαχοῦ φησὶν ἡ Γραφή ὅτι ὁ ζητῶν τὴν πίστιν
ἴλεων εὐρήσει τὸν Κύριον, καθὼς φησὶ διὰ τοῦ προφήτου· "Εἰ γάρ
20 ἐστὶ τις ποιῶν κρῖμα καὶ ζητῶν πίστιν, ἴλεως ἔσομαι αὐτῷ" λέγει
Κύριος.

9-14 Ὁ προπάτωρ...πρόρρησιν: Gen. 21, 1-6 // 14-17 Ἡ στεῖρα...ἐβλάστησαν: Στιχηρὰ προσόμοια ἡχ. α', εἰς τὸν ἔσπερινὸν τοῦ Γενεθλίου τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου: Κάθισμα ἡχ. δ', εἰς τὸν ὄρθρον τοῦ Γενεθλίου τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου, ἄρχ: "Ἐκ τῆς ῥίζης...": Κάθισμα ἡχ. πλ. δ', εἰς τὸν ὄρθρον τοῦ Γενεθλίου τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου, ἄρχ: "Ἀγαλλιάσθω οὐρανός..." (Βλ. Μηναιὸν Σεπτεμβρίου ΑΔ); Στιχηρὰ προσόμοια ἡχ. δ', εἰς τὸν ἔσπερινὸν τῆς Συλλήψεως τῆς Ἀγίας Ἄννης (Βλ. Μηναιὸν Δεκεμβρίου ΑΔ) // 18-19 Εἰ γάρ... αὐτῷ : Ier. 5, 1.

ΣμΡρα Μ

11 γεγραμμένον ΡρSaμ ἐλογήστη Μ:ἐλογήσθη cett. // 19 κρῖμα Μ

Ταύτην οὖν καὶ ἡμεῖς σπουδάσαντες κτήσωμεν καὶ μιμησώμεθα,
παρακαλῶ, τοὺς ἐν πίστει δουλεύσαντας τῷ Κυρίῳ, ἵνα καὶ ὁ Θεὸς
ἀντιλήψηται καὶ δοξάσῃ ἡμᾶς καὶ οὐ μόνον δοξάσῃ, ἀλλὰ καὶ ζωὴν
παρέξῃ αἰώνιον· καὶ πάντα ὅσα ἂν αἰτησώμεθα παρ' Αὐτοῦ
25 ληψώμεθα εὐκόλως, εἰ μετὰ πίστεως τῷ Θεῷ προσερχώμεθα· καὶ
μάλιστα ἀνάξια Αὐτοῦ αἰτοῦμεν καὶ ἐνάντια τῶν Αὐτοῦ
θελημάτων. "Αἰτεῖτε γάρ" φησὶ διὰ τοῦ προφήτου "καὶ οὐ
λαμβάνετε, διότι κακῶς αἰτεῖσθε"· καὶ πάλιν, διὰ τοῦ εὐαγγελίου
φησὶν ὁ Κύριος: "Αἰτεῖτε καὶ δοθήσεται ὑμῖν. Ζητεῖτε καὶ εὕρησετε.
30 Κρούετε καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν. Ὁ γὰρ ζητῶν εὕρισκει καὶ ὁ αἰτῶν
λαμβάνει".

27-28 Αἰτεῖτε... αἰτεῖσθε: Iac. 4, 3 // 29-31 Αἰτεῖτε...λαμβάνει: Matth. 7, 7-8; Luc. 11, 9-10.

ΣμΡρα M

21 κτίσωμεν Ρρα // 22 Θεὸς ἡμῶν ΡρSaμ // 23 ἀντιλήψεται M δοξάσοι M // 24 παρακαλῶ ΡρSaμ // 25
ληψώμεθα ΡρSMαμ εὐκόλως M // 27 Αἰτεῖται ΡρSaμ οὐ λαμβάνεται ΡρSMαμ // 28 ἐτείσθαι M // 29 ἡμῖν
ΡρS: ἡμῖν M εὕρησεται Ρρ:εὕρησεται SMμ: εὕρισεται a // 30 κρούεται αμ ἀνοιγήσετε Ρρ:
ἀνοιγήσεται M

Διὰ τοῦτο μετὰ πίστεως προσερχώμεθα, ἀδελφοί μου, ἐξαιρέτως
 δὲ μετὰ νηστείας καθαρᾶς, εὐαρέστης Θεῷ. Οὐ βρωμάτων μόνον
 ἀποχῆς, ἀλλὰ παθῶν· τοὔτέστιν ἐγκράτεια γλώττης, θυμοῦ ἀποχή,
 35 ἐπιθυμιῶν χωρισμός, φθόνου καὶ ἐπιτορκίας. Τῆς τοιαύτης γὰρ
 νηστείας εὐαρεστεῖται Θεός· καὶ πάλιν, ἡ προσευχὴ ἡμῶν μετὰ
 εἰλικρινοῦς καρδίας ὅλη καθαρὰ, χωρὶς ὀργῆς καὶ ζηλείας καὶ
 φθόνου καὶ βαπτολογίας, ὅτι ὁ Θεὸς οὐ βλέπει εἰς πρόσωπον, οὐδὲ
 εἰς ἀνδρείαν, οὐδὲ εἰς λόγους, ἀλλὰ "καρδίαν καθαρὰν καὶ πνεύματι
 40 ταπεινώσεως οὐκ ἐξουθενεῖ", καθὼς ὁ προφήτης φάσκει· καὶ πάλιν,
 Ἰάκωβος ὁ ἀπόστολος φησὶ· "Ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων νεκρὰ ἐστὶ"
 καὶ πάλιν, τὰ ἔργα χωρὶς τῆς πίστεως ὁμοίως. "Τί τὸ ὄφελος,
 ἀδελφοί μου, ἐάν τε πίστιν τις ἔχη, ἔργα δὲ μὴ ἔχων; Μὴ δύναται ἡ
 πίστις χωρὶς τῶν ἔργων σῶσαι αὐτόν; Ἐὰν δὲ ἔχη τις ἀδελφὸν ἢ
 45 ἀδελφήν, <οἱ> γυμνοὶ καὶ ἄποροι ᾧσι καὶ ὑστεροῦνται τῆς
 ἐφημέρου τροφῆς, ἔλθωσι δὲ πρὸς σὲ ζητοῦντες ἀνάπαυσιν, εἶπη δέ
 τις ἐξ ὑμῶν· "Πορεύεσθε ἐν εἰρήνῃ, θερμαίνεσθε καὶ χορτάξεσθε, μὴ
 δότε δὲ τὰ ἐπιτήδεια τοῦ σώματος", τί τὸ ὄφελος; Οὕτως καὶ ἡ
 πίστις. Ἐὰν δὲ μὴ ἔχη ἔργα, νεκρὰ ἐστὶ καθ' ἑαυτήν. Ἀλλ' ἐρεῖ τις·
 50 "Σὺ πίστιν ἔχεις κἀγὼ ἔργα. Δεῖξον μοι τὴν πίστιν σου ἐκ τῶν ἔργων
 σου κἀγὼ δεῖξω σοὶ ἐκ τῶν ἔργων μου τὴν πίστιν μου". Τὸ λοιπόν,
 "ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων νεκρὰ ἐστὶ".

33-36 Οὐ βρωμάτων... Θεός: Ioann. Chrys. In filium viduae (PG 61, 790); Bas. De jejuniō 2 (PG 31, 196);
 Bas. Comment. in Isaiam prophetam cap. 1 (PG 30, 180); Ἰδιόμελον Ἀποστίχων εἰς τὸν ὄρθρον τῆς
 Τετάρτης Τυρινῆς ἡχ. α' (ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 97); Ἰδιόμελον Ἀποστίχων εἰς τὸν ἑσπερινὸν τῆς
 Δευτέρας Α' ἑβδομάδος τῶν Νηστειῶν ἡχ. γ' (ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 190); Εὐχὴ Λειτουργίας
 Προηγιασμένων (Ἱερατικὸν ΑΔ, σ.157) // 36-39 ἡ προσευχὴ...λόγους: Matth. 5, 44-45; Rom. 12, 14; Iac. 3, 9
 ; Ioann. Chrys. In Matthaicum 19 (PG 56, 278); Ἰδιόμελον Ἀπόστιχον, ἡχ. γ', εἰς τὸν ἑσπερινὸν τῆς Δευτέρας
 τῆς β' ἑβδομάδος (βλ. ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 360) // 39-40 καρδίαν... οὐκ ἐξουθενεῖ: Ps. 50, 19 // 41 Ἡ
 πίστις... ἐστὶ: Iac. 2, 26 // 42-51 Τί τὸ ὄφελος... πίστιν μου: Iac. 2, 14-18 // 51-52 ἡ πίστις... ἐστὶ: Iac. 2, 26.

ΣιΡρα Μ

32 προσερχόμεθα ΡρSaμ // 33 μετὰ νηστείας καὶ προσευχῆς· νηστείας καθαρᾶς εὐαρέστης Θεῷ Ρρα: μετὰ
 νηστείας καὶ προσευχῆς καθαρᾶς ἐβαρεστήσεις Θεῷ Σι // 35 ἐπιθυμιῶν χωρισμός Μ // 36 εὐαρεστήται
 ΡρΜ: ἐβαρεστήσεται Σι // 37 ἑλικρινοῦς Μ καθαρᾶς ΡρSaμ // 40 οὐκ ἐξουθενεῖ Ρρα: οὐκ ἐξουθενῆ Μ
 // 41 φησὶ om.Ρρα // 45 οἱ scrīpsi ἄποροι α: ἄποροι Μ // 47 ἡμῶν Μ Πορεύεσθαι Μ θερμένεσται Μ
 μὴ δῶται Ρρ: μὴ δῶτε α // 48 τὰ χρεώδη τοῦ σώματος ΡρSaμ: ἐπιτήδεια Μ // 49 ἐρεῖ Μ // 50 δεῖξον Μ

Ταῦτα δὲ διδάξει ἡμᾶς ὁ μετὰ ἀδιστάκτου πίστεως προσελθὼν τῷ
Χριστῷ ἑκατόνταρχος. Ὁ εὐαγγελιστὴς Μάρκος, μᾶλλον δὲ ὁ
55 Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς διδάξει ἡμᾶς διὰ τοῦ εὐαγγελιστοῦ·
"Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, ἄνθρωπός τις προσῆλθε τῷ Ἰησοῦ γονυπετῶν
αὐτὸν καὶ λέγων· "Διδάσκαλε, ἤνεγκα τὸν υἱόν μου πρὸς σε ἔχοντα
πνεῦμα ἄλλαλον καὶ ὅπου ἂν αὐτὸν καταλάβῃ, ῥήσσει αὐτὸν καὶ
ἀφρῖξει καὶ τρίξει τοὺς ὀδόντας αὐτοῦ καὶ ξηραίνεται· καὶ εἶπον
60 τοῖς μαθηταῖς σου ἵνα ἐκβάλωσι καὶ οὐκ ἴσχυσαν".

53-54 ὁ μετὰ ἀδιστάκτου...ἑκατόνταρχος: Matth. 8, 5-13; Luc. 7, 1-10 // 56-60 Τῷ καιρῷ... οὐκ ἴσχυσαν:
Marc. 9, 17-18; Matth. 17, 14-16; Luc. 9, 38-40.

ΣιΡρα Μ

58 ἄλλαλον Μ ῥήσει ΡρSa: ῥείσει μ: ῥήσι Μ // 59 ἀφρῖξει Μ ξηραίνεται Ρρ: ξηρένεται SMμ

Ὁ ἄνθρωπος δὲ οὗτος, ὁ προσελθὼν τῷ Ἰησοῦ, ἀσθενὴς ὢν περὶ
τὴν πίστιν, (καὶ γὰρ πᾶσα ἀνθρωπίνη ψυχὴ λυπηροῖς καὶ ἀνιάτοις
περιπεσοῦσα πάθει καὶ θεάμασιν ἰλιγγιᾷ καὶ συστέλλεται φόβῳ)
εἰ δὲ καὶ πατὴρ ἐστὶ, ὁ τὰ δεινὰ βλέπων ἐπὶ τῷ οἰκείῳ υἱῷ
65 συμβαίνοντα καὶ μὴ ἔχων τὸν δυνάμενον βοηθῆσαι καὶ ἀναψυχὴν
παρασχεῖν, πολλῶ πλεῖον ὀδυνᾶται καὶ τὰ ἔνδον σπαράσσεται καὶ
τὴν καρδίαν τιτρώσκειται. Τοιαύτη κατείχεται ὀδύνη καὶ λύπη ὁ
ἄνθρωπος οὗτος, ὁ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ. Προσῆλθε τῷ Χριστῷ καὶ τὸν
70 παῖδα βλέπων ὑπὸ τοῦ πονηροῦ πνεύματος βασανιζόμενον καὶ διὰ
τοῦτο προσέρχεται τῷ ἀληθινῷ ἰατρῷ, τῷ δυναμένῳ βοηθῆσαι καὶ
τὴν ἀφόρητον ἀρρωστίαν τοῦ παιδὸς διηγεῖται καὶ ἀπαγγέλλει
καταλεπτὸν τὰ δεινὰ ἅπερ ἔπασχεν ὁ υἱός, ἵνα πρὸς ἔλεον
ἐπισπάσῃται καὶ πρὸς οἶκτον τὸν ἰατρόν.

70 τῷ ἀληθινῷ ἰατρῷ: Ps. 102, 3; Matth. 8, 17.

ΣμΡρα Μ

63 πάθει καὶ σώμασιν Ρρα ἰλυγκυὰ μ (in marg. ἰλιγγιᾷ δὲ λέγει ἀνατριχιᾷ S) // 65 συμβέροντι Μ
μηδὲν Μ τὴν δύναμιν Ρρα // 71 ἀβάστακτον Ρρα ἀρρωστίαν Μαμ // 72 πρὸς ἔλαιον ΡρS

Καὶ τοῦτο δεικνύει ὁ Κύριος, ὡς καρδιογνώστης, ὅτι ὁ ἄνθρωπος
75 οὗτος οὐ καθαρὰν πίστιν ἔχει καὶ ὀνειδίζει αὐτὸν ὁ Κύριος, διότι
κατηγορεῖ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ λέγων ὅτι "προσήνεγκα τὸν υἱόν μου
τοῖς μαθηταῖς σου καὶ οὐκ ἴσχυσαν ἐκβαλεῖν αὐτό". Ἔδει γὰρ
αὐτόν, εἰ ἦν πιστός, οὐκ ἔμπροσθεν τοῦ ὄχλου καὶ τῶν Γραμματέων
80 ἰδίαν. Βλέπων δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν πίστιν τοῦ ἀνδρός, ὅτι οὐκ ἦν ὀρθή,
ἀποκριθεὶς δὲ λέγει αὐτῷ· " ὦ γενεὰ ἄπιστος καὶ διεστραμμένη, ἕως
πότε πρὸς ὑμᾶς ἔσομαι, ἕως πότε ἀνέξομαι ὑμῶν;" Τοῦτέστιν, "ἔσθ
μὲν αἰτιᾶσαι τοὺς ἐμοὺς μαθητὰς μὴ δυναμένους θεραπεῦσαι τὸν
σὸν υἱόν, ἐγὼ δὲ λέγω σοι, οὐ τὸ ἔγκλημα καὶ ἡ ἀδυναμία τῶν ἐμῶν
85 μαθητῶν μόνον ἀλλὰ καὶ σὸν ἐστι, ὅτι ἄπιστος ὢν, σὺ αἴτιος ἐγένου
τοῦ μὴ θεραπευθῆναι τὸν υἱόν σου."

74 Κύριος ὡς καρδιογνώστης: Ps. 138, 5; Jer. 11, 20; Jer. 20, 12; Luc. 16, 15; Rom. 8, 27; Act. 1, 24; Act. 15, 8; Ps. 7, 10; Jer. 17, 10; Ps. 32, 15; 2 Regn. 8, 39; 1 Regn. 16, 7; Ps. 43, 22; 1 Par. 29, 17 // 74-80 Καὶ τοῦτο... ἰδίαν: Ioann. Chrys. In Matthaicum 57 (PG 58, 561) // 81-82 ὦ γενεὰ... ὑμῶν: Marc. 9, 19; Matth. 17, 17; Luc. 9, 41.

ΣμΡρα M

75 ἔχων omnes codices ὀνηδείζην M // 75-76 διότι...λέγων om.M // 80 εἶν ὀρθῶς M // 81 ἄπιστε omnes codices // 84-85 καὶ ἡ...ἀλλὰ om. M

Καὶ τοῦτο ἀληθῶς ἡ πίστις τῆς Χαναναίας τὴν ἑαυτῆς θυγατέρα
ἰάσατο καὶ παρὰ τοῦ Κυρίου ἤκουσεν· "ὦ γύναι, μεγάλη σου ἡ
πίστις"· τοῦ ἑκατοντάρχου τὸν δοῦλον ἡ πίστις ἰάσατο. Διὸ καὶ
90 ἔλεγε τῷ Ἰησοῦ· "Οὐκ εἰμὶ ἄξιος ἵνα μου ὑπὸ τὴν στέγην εἰσέλθης,
ἀλλ' εἶπὲ λόγον καὶ ἰαθήσεται ὁ παῖς μου"· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος
ὄνειδίζων τὴν αὐτοῦ ἀπιστίαν ἔλεγεν αὐτῷ· "Γενεὰ ἄπιστος καὶ
95 διεστραμμένη"· καὶ οὐ μόνον πρὸς ἐκεῖνον λέγει, ἀλλὰ κοινὸν
ποιεῖται τὸν λόγον, ὡς πάντας τοὺς Ἰουδαίους ὄνειδίζων εἰς
ἀπιστίαν. "Γενεὰ ἄπιστος" λέγει "ἕως πότε ἔσομαι μεθ' ὑμῶν; ἕως
πότε ἀνέξομαι ὑμῶν;" Τοῦτέστιν, "περικακήσα μεθ' ὑμῶν τῶν
ἀπίστων διάγων". "Φέρετε αὐτὸν πρὸς με"· καὶ ἤνεγκαν αὐτὸν πρὸς
100 αὐτόν. Εὐθέως τὸ πνεῦμα ἐσπάραξεν αὐτὸν καὶ πεσὼν ἐπὶ τῆς γῆς
ἐκυλίετο ἀφρίζων καὶ ἐπηρώτησε τὸν πατέρα αὐτοῦ· "Πόσος χρόνος
ἐστὶν ὡς τοῦτο γέγονεν αὐτῷ;" Ὁ δὲ εἶπε· "Παιδιόθεν· καὶ πολλάκις
αὐτὸν εἰς πῦρ ἔβαλε καὶ εἰς ὕδατα, ἵνα ἀπολέσῃ αὐτόν".

87-89 Ἡ πίστις... πίστις: Matth. 15, 22-28 // 89-91 Τοῦ ἑκατοντάρχου... παῖς μου: Matth. 8, 5-13; Luc. 7, 1-10; Ioh. 4, 43-54 // 92-93 Γενεὰ... διεστραμμένη: Marc. 9, 19; Matth. 17, 17; Luc. 9, 41 // 93-97 καὶ οὐ...διάγων: Ioann. Chrys. In Matthaeum 57 (PG 58, 561) (95-96 Γενεὰ...ὑμῶν: Marc. 9, 19; Matth. 17, 17; Luc. 9, 41) // 97-101 Φέρετε...αὐτόν: Marc. 9, 19-22.

ΣμΡρα Μ

90-91 Ἐπεὶ δὲ ἄπιστος ὢν, διὰ τοῦτο καὶ PpSam // 93 καὶ διεστραμμένη om. PpSam: καὶ διεστραμμένη M κεινῶν M // 94 ποιεῖ PpSam ὄνειδίζων M // 95 ἀπίστου M // 96 περικακήσα μ // 97 Φέρεται Mμ αὐτῶν μ // 100 Παιδιώθεν M // 101 ἔβαλλεν PpMam

Τίνος ἔνεκεν καὶ οὐκ ἐπιτιμᾶ τὸ δαιμόνιον ὁ Κύριος εὐθέως, ἀλλὰ συγχωρεῖ σπαράξαι; Τοῦτο ποιεῖ πρῶτον, ἵνα δείξῃ τὴν ἀπιστίαν τοῦ πατρός· δεύτερον, διὰ τὸν ὄχλον τῶν Ἰουδαίων, διὰ τοῦτο οὐκ ἐπιτιμᾶ εὐθέως, ἀλλὰ ἀφίνει συναχθῆναι τὸν ὄχλον· καὶ ἀλλαχοῦ δὲ ὁ Κύριος οὐκ ἤθελεν ἔμπροσθεν τοῦ ὄχλου θεραπεῦσαί τινα, φεύγων τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων· ἐνταῦθα δὲ ἔμπροσθεν πάντων ποιεῖ, διότι ὠνείδισεν αὐτοὺς λέγων "Γενεὰ ἄπιστος".

110 Ἴδὼν ὁ πατὴρ πάλιν ἐν τοιούτοις δεινοῖς τὸν παῖδα μετὰ πολλῶν δακρύων, ἐπίστευσε καὶ φησὶν· "Εἴ τι δύνασαι, βοήθησον ἡμῖν σπλαγχνισθεῖς ἐφ' ἡμᾶς". ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ τὸ "Εἰ δύνασαι πιστεῦσαι, πάντα δυνατὰ τῷ πιστεύοντι". καὶ εὐθέως κρᾶξας ὁ πατὴρ τοῦ παιδίου μετὰ δακρύων ἔλεγε· "Πιστεύω, Κύριε· βοήθει μου τῇ ἀπιστίᾳ".

102-108 Τίνος...ἄπιστος: Ioann. Chrys. In Matthaicum 57 (PG 58, 561) (105-107 καὶ ἀλλαχοῦ...ἀνθρώπων: Marc. 7, 24; Marc. 8, 26 // 108 Γενεὰ ἄπιστος: Marc. 9, 19; Matth. 17, 17; Luc. 9, 41) // 110-114 Εἰ δύνασαι... ἀπιστία: Marc. 9, 21-24.

ΣμΡρα Μ

103 συγχωρὶ σπαράξε M πρότον M ἀπιστίαν M // 105 ἀλλὰ ἀφίνει om.M: ἀφίνη Pp: ἀφήνη Sam // 106 θεραπεύσε M // 108 ποιεῖ om. M ὠνείδισεν Pp: ὠνείδισεν a: ὠνείδεισεν M

115 Βλέπεις ὅτι διὰ τὴν ἀπιστίαν τοῦ πατρὸς εἰσῆλθε τὸ δαιμόνιον;
Διὰ τοῦτο ὁ Κύριος παρορᾷ, πιστεῦσαι πρῶτον ὁ πατήρ, ἵνα δείξῃ ὁ
Κύριος ὅτι "πάντα δυνατὰ τῷ πιστεύοντι" καὶ τῇ ἐκείνου πίστει
ἀνατίθῃσι τὴν θεραπείαν. Ἴδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἐπισυντρέχει ὁ
ὄχλος, ἐπετίμησε τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ, λέγων αὐτῷ· "Τὸ
120 πνεῦμα τὸ ἄλαλον καὶ κωφόν, ἐγὼ σοι ἐπιτάσσω μηκέτι εἰσελθῆς εἰς
αὐτόν, ἀλλὰ ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ"· καὶ κράξαν καὶ πολλὰ σπαράξαν
αὐτὸν ἐξῆλθε. Ὁ δὲ Ἰησοῦς κρατήσας αὐτὸν τῆς χειρὸς ἤγειρεν
αὐτὸν καὶ ἀνέστη.

Ἐπετίμα δὲ τῷ πνεύματι ὁ Ἰησοῦς εἰπὼν· "Ἐξελθε", ὡς ἐξουσίαν
125 ἔχων ἐκβαλεῖν τὰ δαιμόνια· ὡς δὲ Θεὸς αἰνίττεται ὅτι "ἐγὼ σοι
ἐπιτάττω· μηκέτι εἰσελθῆς εἰς αὐτόν", ἵνα δείξῃ ὁ Κύριος τὴν τοῦ
δαίμονος ἐπήρειαν, ὅτι εἰ μὴ ὑπὸ τῆς θείας χάριτος ἦν ἡ βοήθεια καὶ
τῷ προστάγματι τοῦ Θεοῦ ἐκωλύετο, κακινκάκως ἂν ἀπώλεσε καὶ
ἐθανάτωσε τὸν ἄνθρωπον· καὶ πάλιν, εἰ ἐποίησεν ἂν τὸ δαιμόνιον
130 νεκρὸν, ὥστε θαυμάζειν πάντας ὅτι ἀπέθανεν, ἀλλὰ Ἰησοῦς ὁ τῆς
ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου ἀρχηγός, κρατήσας αὐτὸν τῆς χειρὸς, ἐγείρει
αὐτὸν, ζώσας καὶ ἐμψυχώσας καὶ τοῦτο ἦν τοῦ Θεοῦ ἡ βοήθεια
καὶ ἀνέστη.

115-118 Βλέπεις...θεραπείαν: Ioann. Chrys. In Matthaeum 57 (PG 58, 562) (117 πάντα...πιστεύοντι: Marc. 9, 23) // 118-123 Ἴδὼν δὲ... ἀνέστη: Marc. 9, 25-27 // 124 Ἐξελθε: Marc. 9, 25 // 125-126 ἐγὼ σοι...αὐτόν: Marc. 9, 25.

ΣμΡρα M

118 ἀνατίθῃσι M τῇ θεραπείᾳ ΡρSa: τῇ θεραπείᾳ Μμ // 122 ἐξῆλθε καὶ ἐγένετο ὡσεὶ νεκρός, ὥστε πολλοὺς λέγειν ὅτι ἀπέθανεν ΡρSaμ ἤγαγεν Σμ // 124 Ἐπιτιμᾶ ΡρSaμ: Ἐπετίμα M // 125 αἰνεῖττεται Ρραμ : ἐνίττεται M // 126 ἐπιτάττω M // 126-127 τὸν τοῦ δαίμονος πειρασμὸν Ρρ: τὸν τοῦ δαίμονος πειρασμὸν a // 127 ἐπήριαν Σμ: ἐπίριαν M // 128 κακινκάκως M // 129-130 καὶ πάλιν...νεκρὸν om.Ρρα // 131 τῆς χειρὸς om. M // 131-132 ἐγείρει αὐτὸν om. M // 132-133 καὶ τοῦτον ἀνέστησε Ρρ

Καὶ εἰσελθόντα αὐτὸν εἰς οἶκον, οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπηρώτησαν
135 αὐτὸν κατ' ἰδίαν, ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό· καὶ εἶπεν
αὐτοῖς· "Τοῦτο τὸ γένος ἐν οὐδενὶ δύναται ἐξελθεῖν, εἰ μὴ ἐν
προσευχῇ καὶ νηστείᾳ". Ἐφοβήθησαν οὖν οἱ μαθηταὶ μήπως
ἀπέβαλον τὴν χάριν ἣν ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ Κύριος, διὰ τοῦτο οὐκ
ἠδυνήθησαν ἐκβαλεῖν τὸ δαιμόνιον καὶ ἐρωτῶσι τὸν Ἰησοῦν. Ὅρα
140 δὲ καὶ τὴν εὐλάβειαν αὐτῶν, πῶς κατ' ἰδίαν αὐτῷ προσέρχονται,
διὰ τὸν φόβον. Διὸ καὶ ὁ Κύριος λέγει πρὸς αὐτούς· "Τοῦτο τὸ
γένος". Τὸ ποῖον; Τῶν σεληνιαζομένων ἢ ἀπλῶς πάντων τῶν
δαιμόνων οὐκ ἐξέρχεται ἄλλω τινὶ τρόπῳ, εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ
νηστείᾳ; Δεῖ γὰρ καὶ τὸν πάσχοντα νηστεύειν καὶ τὸν μέλλοντα
145 θεραπεῦσαι νηστεύειν καὶ αὐτόν. Ἀμφοτέρων γὰρ χρεῖα ἡ νηστεία.
Μάλιστα καὶ ἐξαιρέτως τὸν πάσχοντα ἀπαιτεῖ ὁ λόγος. Δεῖ δε μὴ
νηστεύειν μόνον, ἀλλὰ καὶ προσεύχεσθαι. Οὕτως γὰρ ἡ ἀληθινὴ
προσευχὴ τελεῖται, ὅταν τῇ νηστείᾳ συνευγμένη ὑπάρχει ἡ
προσευχή, ὅτι οὐ βαρεῖται ὁ προσευχόμενος τοῖς ἐκ τῶν βρωμάτων
150 ἀτμοῖς.

134-137 Καὶ εἰσελθόντα...νηστεία: Marc. 9, 28-29 // 137-141 Ἐφοβήθησαν... αὐτούς: Ioann. Chrys. In Matthaicum 57 (PG 58, 562) // 141-142 Τοῦτο τὸ γένος: Marc. 9, 29 // 142-150 Τὸ ποῖον... ἀτμοῖς: Ioann. Chrys. In Matthaicum 57 (PG 58, 563).

ΣμΡρα Μ

135 κατειδίαν Μ // 138 δέδωκεν Μ // 143 εἰμὶ ΡρSa: ἡμὶ Μ // 145 θεραπεύειν Ρρα // 148-149 ὅταν τὴν νηστείαν συνευγμένη ἢ προσευχή Μ

Καὶ ἐκεῖθεν ἐξελθόντες παρεπορεύοντο διὰ τῆς Γαλιλαίας καὶ οὐκ ἤθελεν ἵνα τις γινῶ. Ἐδίδασκε γὰρ τοὺς μαθητὰς Αὐτοῦ καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς χεῖρας ἀνθρώπων καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτὸν καὶ ἀποκτανθεὶς τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται.

155 Πανταχοῦ ὁ Ἰησοῦς ἐν ταῖς θαυματουργίαις παρεμβάλλει τὸν περὶ τοῦ πάθους λόγον, ἵνα μὴ νομισθῇ ὅτι ἀπὸ ἀδυναμίας ἔπαθεν, ἀλλ' ἐκὼν καὶ βουλόμενος καὶ ζητῶν τὴν τοῦ κόσμου σωτηρίαν· καὶ πάλιν προλέγει πολλάκις τὰ περὶ τοῦ πάθους, δεικνύων ὅτι ὡς Θεὸς προοινοῦσκει τὰ πάντα καὶ ἵνα μὴ οἱ ἀπόστολοι σκανδαλισθῶσιν ἀπροσδοκῆτως ἐλθόντος τοῦ πράγματος. Διὰ τοῦτο, προτοῦ ἐλθεῖν, τὴν παράδοσιν προλέγει καὶ ἃ μέλλει παθεῖν· προλέγει τὰ σκυθρωπά, ὅτι ἀποκτενοῦσιν αὐτόν. Εἶτα ἐπάγει τὴν χαρμόσυνον φωνήν· "Καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσομαι".

151-155 Καὶ ἐκεῖθεν...ἀναστήσεται: Marc. 9, 30-32 // 160 προοινοῦσκει τὰ πάντα: Ps. 138, 3; Ioh. 6, 65; Rom. 8, 29.

ΣμΡρα Μ

153 παραδέδοται μ // 154 ἀποκτανθεὶς om. Pp // 157 ἀδυναμίας μ: ἀδυναμείαν M // 161 Διὰ τοῦτο om. PpSaμ παράδοσιν M // 162 μέλη παθὴν M Λέγει PpSaμ σκυθρωπά M // 164 ἀναστήσομαι M

165 Δεῦτε οὖν καὶ ἡμεῖς, ἀγαπητοί μου ἀδελφοί, τὴν νηστείαν
ποθήσωμεν μετὰ προσευχῆς, ὅτι ἡ νηστεία ἰατρεῖον πνευματικὸν καὶ
σωτήριον ὑπάρχει καὶ σωματικόν. Ἐπειδὴ δὲ δαιμόνια δύναται
ἐκβαλεῖν, πόσον δὲ ἐκκαθάραι ἁμαρτιῶν πλῆθος. Δράμωμεν τοίνυν
170 καὶ ἡμεῖς εἰς τὸν ἀγαθὸν ἰατρόν, οὐ μόνον τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ καὶ τοῦ
σώματος μόνον μετὰ πίστεως προσέλθωμεν, ὥσπερ τὸν πατέρα τοῦ
παιδός, ὡς ἐν τῷ εὐαγγελίῳ ἡ εὐαγγελικὴ ἡμᾶς φωνὴ ἐδίδαξε τοῦ
Κυρίου καὶ βοήσωμεν Αὐτῷ· "Δέσποτα Χριστέ, βοήθησον ἡμῖν
σπλαγχνισθεὶς ἐφ' ἡμῶν καὶ ἄρον ἀφ' ἡμῶν τὸν δαίμονα τοῦ θυμοῦ
καὶ τῆς ἁμαρτίας καὶ τὸν κλύδωνα τῶν βιωτικῶν πραγμάτων", ἵνα
175 καὶ ὁ Κύριος σπλαγχνισθεὶς κρατήσῃ καὶ ἡμᾶς τῆς χειρὸς καὶ
ἐπιτιμήσῃς τὰ πάθη ἐγείρη ἡμᾶς λέγων "Ἀνάστητε".

166-167 ὅτι ἡ νηστεία...σωματικόν: Ioann. Chrys. De jejuniō 2 (PG 60,714) // 169 ἀγαθὸν ἰατρόν: Ps. 102, 3; Matth. 8, 17.

ΣμPpa M

166-167 ἰατρεῖον ὑπάρχει πνευματικὸν Ppa: ἰατρεῖον ὑπάρχει πνευματικὸν καὶ σωματικὸν Σμ // 167
σωτήριον M // 168 καὶ ἁμαρτιῶν πλῆθος ἐκκαθάραι Pp: ἁμαρτίας πλῆθος Σμ // 170 προσέλθωμεν om. M

Τότε ἐλευθερωθησόμεθα ἐκ τὰς ἐνέδρας καὶ μηχανὰς τοῦ δολίου
δαίμονος καὶ ἐκ τῆς πονηρᾶς ἁμαρτίας, τῆς χωριζούσης ἡμᾶς ἀπὸ
τοῦ Θεοῦ. Προσπέσωμεν καὶ κλαύσωμεν ἐνώπιον αὐτοῦ, οὐ μόνον
180 μετὰ πίστεως ἀλλὰ καὶ ἔργων ἀγαθῶν, εὐαρέστων Χριστῷ τῷ Θεῷ,
ὅτι "ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων νεκρά ἐστὶ"· καὶ πάλιν, τὰ ἔργα
χωρὶς τῆς πίστεως νεκρότερα· καὶ γὰρ "χωρὶς τῆς πίστεως τῆς πρὸς
Θεὸν οὐδεὶς δύναται εὐαρεστῆσαι τῷ Θεῷ"· καὶ γὰρ πάντες οἱ ἅγιοι
185 διὰ τῆς πίστεως τῆς πρὸς Θεὸν "κατηγωνίσαντο βασιλείαν, ἐπέτυχον
τῶν ἐπαγγελιῶν τοῦ Θεοῦ, ἔφυγον στόματα μαχαίρας, ἐγενήθησαν
ἰσχυροὶ ἐν πολέμῳ", ἐκέρδησαν τὰ ἀγαθὰ τοῦ Θεοῦ, τὰ ἃ ὀφθαλμοὶ
οὐκ εἶδεν καὶ οὐς οὐκ ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη
μετρησαὶ ἢ ἀριθμησαὶ αὐτά.

Βλέπεις τῆς πίστεως τὸ ἔργον; Εἶδες τῆς προσευχῆς τὴν δύναμιν;
190 Βλέπεις οἷα καλὰ λαμβάνουσιν οἱ δουλεύοντες τῷ Θεῷ ἐν φόβῳ καὶ
μετὰ καθαρᾶς καρδίας, καθὼς φησὶν ὁ μακάριος Δαυΐδ ὅτι "πνεῦμα
συντετριμμένον ἐκ πίστεως καὶ καρδίαν τεταπεινωμένην ἐκ
προσευχῆς ὁ Θεὸς οὐκ ἐξουθενεῖ"; Ἦς γένοιτο πάντας ἡμᾶς
ἐπιτυχεῖν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς
195 αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

181 ἡ πίστις... ἐστὶ: Iac. 2, 26 // 182-183 χωρὶς τῆς πίστεως...τῷ Θεῷ: Hebr. 11, 6 // 191-193 πνεῦμα...
ἐξουθενεῖ: Ps. 50, 19.

ΣμΡρα Μ

177 ἐκ τῆς ἐνέδρας καὶ μηχανῆς ΡρSaμ:ἐκ τὰς ἐνέδρας καὶ μηχανὰς Μ // 179-180 Προσπέσωμεν...Θεῷ om.
ΡρSaμ // 184 κατηγωνίσαντο Μ βασιλείαν Μ: βασιλείας ΡρSaμ // 185 ἔφραξαν στόματα λεόντων Ρρ
ἔφυγον στόματα μαχαίρας Ρρ: ἔφραξαν στόματα μαχαίρας Μ // 186 τὰ ἃ MSaμ // 194 ἐπιτυχεῖν τῇ Αὐτοῦ
χάριτι Sa: ἐπιτυχεῖν τῇ Αὐτοῦ χάριτι μ

Τῆ Δευτέρα τῆς πέμπτης ἐβδομάδος

5 Φαιδρὰ σήμερον ἡ πανήγυρις καὶ λαμπρότερος τοῦ συνήθους ὁ σύλλογος. Τίποτε ἄρα τὸ αἴτιον; "Νηστείας κατόρθωμα τοῦτο· οἶδα ἐγώ"· φησὶν ὁ μέγας Χρυσόστομος "νηστείας οὐχὶ τῆς παρούσης, ἀλλὰ τῆς προσδοκωμένης καὶ πολλῶν ἁμαρτιῶν λυσάσης". Διὰ τοῦτο ἔλεγεν ὁ Κύριος ἐν τῷ ἀγίῳ εὐαγγελίῳ· "Τοῦτο τὸ γένος τῆς ἁμαρτίας οὐκ ἐκπορεύεται, εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ". Αὕτη καὶ τοὺς Νινευίτας ἐκείνους ἔσωσε καὶ ἀπόφασιν Θεοῦ ἔλυσεν.

1-7 Φαιδρὰ...ἔλυσεν: Ioann. Chrys. De poenitentia 5 (PG 49, 307) (5-6 Τοῦτο...νηστεία: Marc. 9, 28-29 ; γ' τροπάριον ὠδῆς η', εἰς τὸν ὄρθρον τῆς Δευτέρας τῆς ε' ἐβδομάδος τῶν Νηστειῶν, ὠδ. η', ἄρχ."Τοὺς Νινευίτας ἔσωσας" βλ. ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 592 // 6-7 Αὔτη...ἔλυσεν: Ionas 3, 5-10).

ΣμΡρα MI

Tit. Τῆ Δευτέρα τῆς ε' ἐβδομάδος λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὸν προφήτην Ἰωνᾶν περὶ μετανοίας τῶν Νινευιτῶν· Εὐλόγησον, πάτερ IM: Τῆ Δευτέρα τῆς ε' ἐβδομάδος λόγος διδασκαλικὸς συναχθέντων ἐκ πολλῶν· εἰς τοὺς Νινευίτας Ρρα: Τῆ Δευτέρα τῆς ε' ἐβδομάδος λόγος διδασκαλικὸς εἰς τοὺς Νινευίτας Σμ // 1 λαμπρὸς omnes codices: λαμπρότερος Ioann. Chrys. // 2 σίλογος IM // 3 φησὶν νηστείαν ὁ μέγας ΡραΣμ // 3-4 νηστείαν οὐχὶ τὴν παρούσαν, ἀλλὰ τὴν προσδοκωμένην καὶ πολλῶν ἁμαρτιῶν λύσασαν omnes codices:νηστείας οὐχὶ τῆς παρούσης, ἀλλὰ τῆς προσδοκωμένης καὶ πολλῶν ἁμαρτιῶν λυσάσης Ioann. Chrys.

Ἄλλ' εἰ δοκεῖ καὶ τῆς ἱστορίας ἀκούσωμεν· Ἐγένετο, φησί, λόγος
 Κυρίου πρὸς Ἰωνᾶν τὸν προφήτην λέγων· "Ἀνάστηθι καὶ πορεύθητι
 10 εἰς Νινευὶ τὴν πόλιν καὶ κήρυξον ἐν αὐτῇ. Ἔτι τρεῖς ἡμέρας καὶ
 Νινευὶ καταστραφήσεται". Ὡ τῆς ἀφάτου εὐσπλαγχνίας καὶ τῆς
 φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ· Τίνος ἔνεκεν τὴν προθεσμίαν ταύτην ἐν
 στενωπῷ συνήγαγε χρόνω καὶ τίνος ἔνεκεν μέλλον ποιεῖν δεινὰ
 15 προλέγει; "Ἴνα μὴ ποιήσω ταῦτα, λέγω διὰ τοῦτο καὶ κόλασιν
 γέεννης ἠπειλήσα, ἵνα μὴ ἐπάγω". Κατανόησον τὴν φιλανθρωπίαν
 τοῦ Θεοῦ καὶ θαυμάσεις. Τριῶν ἡμερῶν μετάνοιαν ἔδωκεν,
 ἀρκεσθέντος ἐπὶ τοσοῦτων πλημμελημάτων συγχώρησιν, ἵνα ἴδωμεν
 καὶ ἡμεῖς καὶ μὴ καταπέσωμεν εἰς ἀπόγνωσιν, κἂν μύρια ἡμάρομεν,
 ὥσπερ καὶ τὸν Πέτρον τὸν ἀπόστολον. Οὐχὶ τρίτον ἠρνήθη μεθ'
 20 ὄρκου τὸν Κύριον; Πόσον χρόνον ἐδέησεν εἰς μετάνοιαν; Οὐχὶ αὐτῇ
 τῇ νυκτὶ ἤμαρτε καὶ αὐτῇ τῇ νυκτὶ πάλιν ἀνέστη; Οὕτως καὶ ἡμεῖς
 ποιήσωμεν.

8-22 Ἄλλ' εἰ δοκεῖ...ποιήσωμεν: Ioann. Chrys. De poenitentia 5 (PG 49, 308) (8-10 Ἐγένετο... ἐν αὐτῇ: Ionas
 1, 1-2 // 10-11 Ἔτι... καταστραφήσεται: Ionas 3, 4 // 19-21 ὥσπερ καὶ τὸν Πέτρον... ἀνέστη: Matth. 26, 69-
 75; Marc. 14, 66-72; Luc. 22, 54-62; Ioh. 18, 15-18; Ioh. 18, 25-27).

ΣμΡρα MI

8 καὶ om.PpaSm // 11-12 Ὡ τῆς ἀφάτου σου εὐσπλαγχνίας καὶ τῆς φιλανθρωπίας σου Θεὸς I // 12
 μακροθυμίας Pp ταύτην καὶ τὸν καιρὸν ἐν PpaSm // 14 προλέγειν PpaSm λέγω I // 15 ἠπύλησα
 ISμ:ἐπύλησα M ἵνα μὴ ἐπάγω, ἵνα μὴ ποιήσω PpaSm: ἵνα μὴ ἀπαγάγη εἰς γέενναν Ioann. Chrys. // 16
 θαυμάσης IPpaSm // 18 ἡμάρομεν IPpaSmM // 21 νυκτὶ IM

25 Ἄλλ' ἐπανίωμεν εἰς τὴν ἱστορίαν. Ἀκούσας ταῦτα ὁ προφήτης τὰ
 ῥήματα καὶ βλέπων τοῦ Θεοῦ τὴν συγκατάβασιν καὶ φιλανθρωπίαν,
 ἔλεγεν ἑαυτῷ· "Ἐγὼ μὲν ἔχω κηρῦξαι τὸν λόγον πρὸς τοὺς Νινευίτας
 εὐκόλον. Αὐτοὶ δὲ κλαύσουσι καὶ μετανοήσουσι πρὸς Κύριον καὶ ὁ
 Θεὸς ἐπιστρέψει τὸν θυμὸν ἑαυτοῦ, καὶ ἐγὼ φανοῦμαι ψεύστης καὶ
 30 βούλεται φυγεῖν ἀπὸ προσώπου Κυρίου". Ὡ προφήτα, τί ποιεῖς; Ποῦ
 φεύγεις; Τὸν Θεὸν φεύγεις, ὧ ἄνθρωπε; Οὐκ ἤκουσας ἐτέρου
 προφήτου λέγοντος· "Ποῦ πορευθῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός σου καὶ ἀπὸ
 τοῦ προσώπου σου ποῦ φύγω; Ἐὰν ἀναβῶ εἰς τὸν οὐρανόν, σὺ εἶ
 ἐκεῖ. Εἰς τὴν γῆν ἐὰν κατέλθω, τοῦ Κυρίου ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα
 αὐτῆς, ἀλλ' εἰς τὴν θάλασσαν ἢ εἰς τὸν Ἄδην, ἐκεῖ καθέξει με ἡ δεξιὰ
 35 σου". Ὡδὴ καὶ ἐπὶ σὲ γενήσεται, προφήτα. Ποῦ φεύγεις; Ἀλλὰ τοῦτο
 ποιεῖ ἡ ἁμαρτία. Πολλὴν ἐμβάλλει τὴν ἀνομίαν εἰς τὴν ψυχὴν καὶ
 καθάπερ ἡ μέθη τῆς καρηβαρίας τὸν ἄνθρωπον σκοτίσας, κἂν
 βάραθρος, κἂν κρημνός, πίπτει ἀφύλακτος, οὕτω καὶ οἱ εἰς τὴν
 ἁμαρτίαν ὀρμήσαντες, οὐκ οἶδασί τι πράττουσι.

23-38 Ἄλλ' ἐπανίωμεν... πράττουσι: Ioann. Chrys. De poenitentia 5 (PG 49, 309) (23-28 Ἀκούσας...Κυρίου: Ionas 1, 3 // 30-34 Ποῦ πορευθῶ...δεξιὰ σου: Ps. 138, 7-10).

ΣμΡρα MI

25 ἐν ἑαυτῷ I: ὁ προφήτης ἐν ἑαυτῷ ΡραΣμ // 26 κλαύσονται καὶ ὠδηγήσωσι καὶ μετανοήσωσι ΡραΣμ // 27 τὸν ἑαυτοῦ θυμὸν ΡραΣμ ἐγὼ φανῶ ὡς ψεύστης ΡραΣμ // 28 καὶ κατέβη εἰς Ἰόππην τοῦ φυγεῖν ΡραΣμ Ποῦ φεύγεις προφήτα ΡραΣμ // 29 Ποῦ φεύγεις ἄνθρωπε; Τὸν Θεὸν φεύγεις ΡραΣμ // 30 Κύριε ΡραΣμ // 31 ἀναβῶ ΡραΣμ // 31-32 σὺ ἐκεῖ εἶ ΡραΣμ // 33 ἀλλ' εἰς τὸν Ἄδην πάρεμι φησί, ἀλλ' εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἐκεῖ ΡραΣμ // 35 ἐμβάλλει IM: ἐμένει ΡραΣμ εἰς τὴν ἡμετέραν ψυχὴν ΡραΣμ // 36 ἡ καρυβαρεία τῆς μέθης ΡραΣμ: ἡ μέθη τῆς καρηβαρίας Ioann. Chrys.: ἡ μέθη τῆς καριβαρίας MI // 36-38 τὸν ἄνθρωπον κἂν βάραθρος, κἂν γυμνός, κἂν ὀτιοῦν ὑποκείμενον ἦν πίπτουσιν ἀφυλάκτως, οὕτως καὶ εἰς τὴν ἁμαρτίαν ὀρμήσαντες καθάπερ μέθη δεινὴ τῆς πράξεως ἐπιθυμία κατερχόμενοι, οὐκ οἶδασι ΡραΣμ σκοτίσας I: σκοτίσας M:σκοτίσασα ΡραΣμ // 37 κρημνός I: κρημνός M

40 Τοιούτως ἔπαθε καὶ ὁ Ἰωνᾶς. Ποῦ φεύγεις, ὦ προφήτα; Τὸν δεσπότην τῶν ἀπάντων φεύγεις; Οὐκοῦν οὐδὲ τῆς δούλης αὐτοῦ, τῆς θαλάσσης, δυνήσει φυγεῖν. Ὅμοῦ γὰρ ἐπέβη τῆς νηός. Οὕτως ἐκείνη τὰ κύματα ὑψωσε σπαράττουσα καὶ βοῶσα καὶ κίνδυνον ἐγείρει μέγαν καὶ μέγαν φόβον τοῖς ναύταις ποιεῖ. Τὸ σκάφος αὐτανδρον καταπιεῖ, εἰ τὸν δραπέτην δοῦλον ἀποδώσουσιν αὐτῇ. Τί οὖν οἱ
45 ναῦται τούτων γινομένων ἐποίησαν; Ἐκβολὴν τῶν σκευῶν. Τὸ δὲ πλοῖον οὐκ ἐκούφιζεν, ὅτι τὸ προφητικὸν σῶμα βαρὺ φορτίον εἶναι. Οὐ τῷ σώματι, ἀλλὰ τῷ πταίσματι τῆς παρακοῆς τοῦ Θεοῦ αὕτη ἢ παρακοῆ ἐβάρυνεν.

39-48 Τοιούτως... ἐβάρυνεν: Ionas 1, 3-5; Ioann. Chrys. De poenitentia 5 (PG 49, 310).

ΣμΡρα ΜΙ

40-41 οὐδὲ τοῖς δούλοις τῆς θαλάσσης ΡραΣμ // 41-44 Τὸ λοιπὸν γὰρ ΡραΣμ // 42 ταράττουσα I Ioann. Chrys.: σπαράττουσα καὶ βοῶσα om. ΡραΣμ // 43 ταῖς ναύταις I // 42-44 καὶ πρὸς κίνδυνον μέγα ἐγείρεται καὶ μύρια τοῖς ναύταις παρεῖχε πράγματα ταράττουσιν βοῶσα τὸ σκάφος αὐτανδρον ἀπειλοῦσα εἰ μὴ τὸν ὁμόδουλον ἀποδώσει αὐτῆς ἢ τὸν δραπέτην δοῦλον ΡραΣμ // 46 ἐκούφιζετο ΡραΣμ // 46-48 ὅτι τὸ τοῦ προφήτου σῶματι, ἀλλὰ τὸ τῆς ἁμαρτίας τὸ μῖσος καὶ τῆς παρακοῆς αὕτη τὸ σκάφος ἐβάρυνε καὶ βαπτίζειν ἔμελλεν ΡραΣμ // 47 τὸ σῶμα IM

50 Ὁ οὖν Ἰωνᾶς ἐκάθευδε καὶ ἔρρεγγε. Βαθὺς ὁ ὕπνος, ἀλλ' οὐχ
ἠδονῆς, ἀλλὰ λύπης μεγάλης. Ἠσθάνετο γὰρ ὁ προφήτης τὴν αὐτοῦ
ἁμαρτίαν καὶ τὸ αὐτοῦ πταῖσμα, ὅτι φεύγων ἀπὸ τοῦ Κυρίου ἦν.
Τοιοῦτον γὰρ ἐστὶν ἡ ἁμαρτία, ὅταν γένηται, τότε ὀδύνας ποιεῖ τῇ
ψυχῇ. Τί οὖν ὁ προφρεύς; Προσῆλθε καὶ λέγει τῷ προφήτῃ "Ἀνάστα
καὶ ἐπικαλοῦ Κύριον τὸν Θεόν σου, ὅτι ἀπολλώμεθα". Ἔγνω
55 λοιπὸν οἱ ναῦται, ἀπὸ τῆς πείρας, ὅτι Θεοῦ ἐστὶν ἡ ὀργὴ καὶ τὴν
τέχνην ἀφέντες τῆς ἐργασίας, πρὸς οὐρανὸν ἀνέτειναν τὰς χεῖρας
αὐτῶν, δεόμενοι, τὸν Θεὸν παρακαλοῦντες.

49-57 Ὁ οὖν Ἰωνᾶς...παρακαλοῦντες; Ionas 1, 5-6 ; Ioann. Chrys. De poenitentia 5 (PG 49, 310).

ΣμPpa MI

49 οὐκ ἦν PpaSm // 50 καὶ ῥαθυμίας PpaSm Ἠσθάνετο PpaSm // 51-53 ἁμαρτίαν· τοιοῦτον γὰρ ἐστὶν ἡ ἁμαρτία μετὰ τὸ τεχθῆναι πλήρης τότε τὰς ὀδύνας ἐπιρῶεῖ τῇ τεκούσῃ ψυχῇ PpaSm // 52 ὀδύνας Ioann. Chrys.// 53 προσῆλθε φησὶ PpaSm // 54 ὅτι ἀπολλώμεθα om. PpaSm :ἀπωλώμεθα I ἔγνω PpaSm:ἔγνω IM // 55 οἱ ναῦται om. PpaSm // 55-56 ὅτι οὐκ ἦν συνήθως ὁ χειμῶν, ἀλλ' ὅτι θεήλατος ἡ ὀργὴ καὶ τῇ τέχνῃ ἀφέντες PpaSm // 57 αὐτῶν om. PpaSm καὶ τὸν Θεὸν ἐπαρακάλουν PpaSm

Ὡς δὲ οὕτως ἐγένετο, ἔβαλον καὶ κληρους, φησί, καὶ παρέδωκε
λοιπὸν ὁ κληρὸς τῇ ψήφῳ τὸν ὑπεύθυνον. Οἱ δὲ οὐδὲ οὕτως αὐτὸν
60 λαβόντες κατεπόντισαν, ἀλλὰ μετὰ πολλοῦ φόβου καὶ ταραχῆς, ὡς
ἐν δικαστηρίῳ, ἐν τῷ πλοίῳ καθίσαντες, ἐξήγαγον ἔξω τὸν
προφήτην καὶ ἤρξαντο ἐξετάζειν αὐτόν· "Πόθεν ἔρχη καὶ ποῦ
πορεύῃ καὶ τί σοῦ ἡ ἐργασία καὶ ἐκ ποίας χώρας ἢ ποίου λαοῦ εἶ;
65 Βλέπεις, ὁ κληρὸς σοῦ κατηγορεῖ, ἡ θάλασσα βοᾷ". Τί οὖν ὁ
προφήτης; "Δοῦλος Κυρίου εἰμὶ ἐγὼ καὶ Κύριον τὸν Θεὸν τοῦ
οὐρανοῦ ἐγὼ σέβομαι" καὶ ἀκούσαντες οἱ ἄνδρες ἐφοβήθησαν
φόβον μέγαν καὶ εἶπον πρὸς αὐτόν· "Τί τοῦτο ἐποίησας ἡμῖν, ὅτι ἐκ
προσώπου Κυρίου ἦν φεύγων;" καὶ εἶπεν Ἰωνᾶς καὶ ἑαυτοῦ
κατηγόρησεν· "Ἄρατέ με", φησί, "καὶ ἐμβάλετε εἰς τὴν θάλασσαν, ὅτι
70 ἐμὸν ἐστὶ τὸ ἁμάρτημα".

58-70 Ὡς δὲ οὕτως...ἁμάρτημα: Ionas 1, 7-12; Ioann. Chrys. De poenitentia 5 (PG 49, 310).

ΣμΡρα MI

58 κληρον ΡραΣμ τίνος ἐστὶν ἡ ἁμαρτία ΡραΣμ // 58-59 καὶ παρέδωκε...ὑπεύθυνον Ioann. Chrys.: τίνος ἐξ αὐτῶν ὑπεύθυνον IM: καὶ παρέδωκεν ὁ κληρὸς εἰς τὸν προφήτην a: καὶ ἔπεσεν ὁ κληρὸς ἐπὶ Ἰωνᾶν τὸν προφήτην ΡρΣμ // 60 μετὰ τοσοῦτον φόβον καὶ τὴν τοιαύτην ταραχὴν ΡραΣμ // 61-62 τὸν προφήτην ΡραΣμ // 66 καὶ τῆς γῆς σέβομαι Ρρα // 68 ἑαυτὸν ΡραΣμ // 69 ἐμβάλετέ με ΡραΣμ καὶ κοπάση ἡ θάλασσα ἀφ' ἡμῶν ΡραΣμ

Πόθεν οὖν ἡ τοσαύτη πρόνοια γέγονε τοῖς ναύταις; Ἀπὸ Θεοῦ οἰκονομίας. Ὁ γὰρ Θεὸς ὠκονόμησε τοῦτο γενέσθαι παιδεύων τὸν προφήτην φιλόανθρωπον εἶναι καὶ ἡμέρον. Μετὰ ταῦτα, ἄκουσον τοῦ Κυρίου, παρ' ὀλίγον λέγοντος πρὸς αὐτόν· "Μίμησαι, ὦ Ἰωνᾶ, 75 τοὺς ναύτας, ἀνθρώπους ἀνοήτους. Οὗτοι μὲν οὐδεμιᾶς ψυχῆς καταφρονοῦσι· σὺ δὲ ὀλόκληρον πόλιν τοσαύτας ἔχουσαν μυριάδας λαῶν ἐξέδωκας τὸ σὸν μέρος". Τί οὖν; Οἱ ναῦται παρεβιάζοντο εἰς τὴν γῆν ἐλθεῖν, ἀλλὰ τὰ κύματα οὐκ ἐπέτρεπον. Ῥίπτουσιν οὖν τὸν Ἰωνᾶν ἐν τῇ θαλάσῃ.

71-75 Πόθεν...ἀνοήτους: Ioann. Chrys. De poenitentia 5 (PG 49, 310) // 75-79 Οὗτοι...θαλάσῃ: Ioann. Chrys. De poenitentia 5 (PG 49, 311) (77-79 Οἱ ναῦται...θαλάσῃ: Ionas 1, 13-15).

ΣμΡρα MI

71 πρόνοια I: πρόνια M ἀπὸ τῆς τοῦ ΡραΣμ // 72 ὠκονόμησεν IΣμ: ὠκονόμησαι M: ὠκοδόμησε ΡραΣμ // 73 καὶ μετὰ ταῦτα I: Μετὰ ταῦτα om. ΡραΣμ // 74 λέγων ΡραΣμ ὦ Ἰωνᾶ om. ΡραΣμ // 77 παρεβιάζοντο ΡραΣμ // 78 ἀπέτρεπον ΡραΣμ

80 Λαβοῦσα οὖν ἡ θάλασσα αὐτόν, καθάπερ ἐν δεσμωτηρίῳ αὐτῆς
ἐφύλαττεν αὐτόν καὶ τῆ γαστρὶ τοῦ κήτους ἀπέθετο καὶ οὔτε τὰ
κύματα λαβόντα αὐτόν ἔπνιξαν, οὔτε τὸ κῆτος αὐτόν ἐχώνευσε· καὶ
ἦν ὁ προφήτης ἐν τῷ κήτει τῆς θαλάσσης τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς
85 νύκτας δεόμενος καὶ προσευχόμενος πρὸς Κύριον λέγων· "Ἐβόησα
ἐν θλίψει μου πρὸς Κύριον καὶ ἐπήκουσέ μου" καὶ τὰ ἐπίλοιπα τοῦ
ψαλμοῦ· καὶ προσέταξε Κύριος τὸ κῆτος φέρειν τὸν Ἰωνᾶν ἐν τῇ
πόλει τῆ Νινευί· καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν πόλιν, ἀνέγνω τὸν λόγον τοῦ
Θεοῦ καὶ τὴν ἀπόφασιν αὐτοῦ· "Ἔτι τρεῖς ἡμέρας καὶ Νινευὶ
90 καταστραφήσεται" καὶ καθάπερ ἐπιστολὴν βασιλικὴν, κόλασιν καὶ
φόβον μέγαν ἔχουσαν, οὕτως ἀνέγνω. Ἡ δὲ Νινευὶ ἦν πόλις μεγάλη
τῷ Θεῷ, ὡσεὶ πορείας ὁδοῦ ἡμερῶν τριῶν· καὶ ἐπορεύετο ὁ Ἰωνᾶς
κηρύττειν· καὶ ἤνοιξεν ὁ δίκαιος Ἰωνᾶς τὸ στόμα αὐτοῦ καὶ εὐθέως
ἀκούσασα ἡ Νινευὶ ἐθορυβήθη. Ποτήριον ποτίζει αὐτὴν πλήρες
95 ὀργῆς καὶ θυμοῦ καὶ ἐν μιᾷ φωνῇ τὴν πᾶσαν ἐλπίδα αὐτῶν
ἐξέκοψεν.

80-87 Λαβοῦσα...Νινευί: Ionas 2, 1-11; Ioann. Chrys. De poenitentia 5 (PG 49, 311) // 87-95 καὶ ἐλθὼν...
ἐξέκοψεν: Ionas 3, 1-3; Ioann. Chrys. De poenitentia 5 (PG 49, 311).

ΣμPpa MI

80-81 δεσμωτηρίῳ τινὲ φυλάττει PpaSm // 81 ἀπέθετο· τῷ δεσπότη αὐτῆς φυλάττουσα τὸν φυγάδα PpaSm //
82 διέφθειρε Pr:ἔφθειρεν Σμ ἐχώνευσεν IM // 83 κήτη IM // 84 τὴν ὁδὴν αὐτοῦ λέγων PpaSm // 84-85
Ἐβόησα ἐν Κυρίῳ ἐν θλίψει μου a // 85 τὸν Θεόν μου PpaSm ἐπήκουσέ μου IM τὰ ἐξῆς Ppa:ἐπίλοιπα
M:λοιπᾶ I // 86-89 ἐν τῇ Νινευί τῇ πόλει· ἔφθασε δὲ εἰς τὴν πόλιν Ἰωνᾶς καὶ ἐξεληθὼν ἀπὸ τῆς θαλάσσης
ἀνέγνω τὴν ἀπόφασιν καθάπερ ἐπιστολὴν βασιλικὴν κόλασιν καὶ φόβον μέγαν ἔχουσαν ἔτι τρεῖς ἡμέρας
καὶ Νινευὶ καταστραφήσεται Ppa // 89 βασιλικὴν I: βασιλικεῖν M // 91 ὀσιπορίας IM Θεοῦ I // 92
κηρύττειν...Ἰωνᾶς om. IM // 93 πλήρης IPraM // 94-95 φωνῇ ἐξέτεμε πᾶσαν τὴν ἐλπίδα αὐτῶν PpaSm

Ἦκουσαν οἱ βασιλεῖς αὐτῆς καὶ ἑταράχθησαν, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον
 ἑταπεινώθησαν καὶ τοὺς στεφάνους αὐτῶν ἀπὸ τὰς κεφαλὰς
 ῥίψαντες ἐπόθησαν τὴν μετάνοιαν. Ἦκουσαν οἱ ἄρχοντες καὶ
 ἐθορυβήθησαν καὶ ἀντὶ λαμπρᾶς στολῆς, σάκκους ἐνεδύσαντο.
 100 Ἦκουσαν οἱ πλούσιοι καὶ εὐθέως ἤνοιξαν τοὺς θησαυροὺς αὐτῶν
 εἰς ἐλεημοσύνην τῶν πενήτων. Ἦκουσαν οἱ δανεισταὶ καὶ εὐθέως
 ἔρριψαν ἃ εἶχον γραμμᾶταια. Ἦκουσαν οἱ πρεσβύτεροι, οἱ πολλῆς
 τιμῆς ἄξιοι, καὶ ἐπένθησαν νυκτὸς καὶ ἡμέρας. Ἦκουσαν οἱ
 χρεωφειλέται καὶ ἐλογίζοντο ἀποδοῦναι τὰ χρέη. Ἦκουσαν οἱ
 105 κλέπτει τὴν φωνὴν τοῦ Ἰωνᾶ καὶ μετὰ σπουδῆς ἀπέδωκαν τὰ
 συλληθέντα τοῖς κυρίοις αὐτῶν καὶ αὐτοὶ οὐκ ἐλάμβανον. Ἦκουσαν
 οἱ φονεῖς τοῦ λόγου τοῦ προφήτου καὶ ἐξωμολογοῦντο φανερὰ τὸν
 φόνον ὃν ἐποίησαν ἐνώπιον πάντων καὶ κατεφρόνουν τὸν φόβον
 τῶν δικαστῶν καὶ αὐτοὶ ἐσυγχώρουν αὐτοῖς, ὅτι ἐν τῇ φοβερᾷ
 110 κρίσει τοῦ Θεοῦ καὶ ὀργῇ οὐδεὶς ἦν ὁ κρίνων.

96-110 Ἦκουσαν... ὁ κρίνων: Ionas 3, 5-9; Ioann. Chrys. De poenitentia 5 (PG 49, 311).

ΣμΡρα MI

96 Ἦκουσαν βασιλεῖς καὶ ΡραΣμ // 97-109 ἑταπεινώθησαν καὶ κατέχωσαν τὰς κεφαλὰς αὐτῶν ἐν σποδῶν ἤκουσαν οἱ πρεσβύτεροι οἱ πολλῆς τιμῆς ἄξιοι καὶ ἐπένθησαν νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἤκουσαν οἱ πλούσιοι καὶ εὐθέως ἤνοιξαν τοὺς θησαυροὺς αὐτῶν ἔμπροσθεν τῶν πενήτων ἤκουσαν οἱ δανεισταὶ καὶ εὐθέως ἔρριψαν ἃ εἶχον γραμμᾶταια ἤκουσαν οἱ ὀφειλέται καὶ ἐλογίζοντο δίκαιον εἶναι ἀποδοῦναι τὰ χρέη αὐτῶν ἤκουσαν οἱ κλέπτει καὶ ἐν σπουδῇ ἀπέδωκαν τοῖς κυρίοις αὐτῶν καὶ αὐτοὶ πάλιν οὐκ ἔλαβον αὐτά ἤκουσαν οἱ φονεῖς τὸν λόγον Ἰωνᾶ καὶ κατεφρόνησαν τὸν φόβον τῶν δικαστῶν καὶ ὁμολογούντων φανερῶς ἐνώπιον πάντων ἤκουσαν πάλιν οἱ δικασταὶ καὶ ἐσυνεχώρησαν αὐτῶν ΡραΣμ // 99 ἐθορυβήθησαν ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ἑταπεινώθησαν καὶ τοὺς στεφάνους καὶ τῆς λαμπρᾶς στολῆς ἐξέβαλον σάκκους I // 102 γραμματία IM // 104 χρεοφιλῆται IM χρεοῖ IM // 106 συλληθέντα IM // 107 φανερῶς I // 109-110 φοβερᾷ κρίσει καὶ ὀργῇ τοῦ Θεοῦ I // 110 κρίσει τοῦ Θεοῦ καὶ om. ΡραΣμ κρίνων ἤκουσαν οἱ ἁμαρτωλοὶ τῆς φωνῆς τοῦ προφήτου καὶ τὰς ἑαυτῶν πράξεις ἐξωμολογήσαντο ΡραΣμ

115 Ἐκαστος γὰρ ἐσπούδαξε περὶ τῆς ἑαυτοῦ σωτηρίας γενέσθαι καὶ
δυσωπῆσαι τὸν Θεὸν τοῦ ἐλεηθῆναι. Ἐκαστος ἐσπούδαξε
φιλανθρωπίαν κτῆσαι, ἵνα τύχη συγχωρήσεως καὶ λοιπὸν ἡ ἡμῶν
μετάνοια καὶ νηστεία πρὸς τὴν τῶν Νινευϊτῶν, ὡσπερ ὄναρ ἐστὶ καὶ
σκιὰ τοῦ ἡλίου· οἱ Νινευῖται ἐποίησαν μεγάλην νηστείαν καὶ
καθαράν, κἂν ἡμεῖς τὴν τρυφήν τὴν πολλὴν μισήσωμεν· οἱ Νινευῖται
ἔκλαυσαν πικρῶς τὰς ἑαυτῶν ἁμαρτίας, κἂν ἡμεῖς τὸν γέλωτα καὶ
τὰ αἰσχροῦ ῥήματα παυσώμεθα· οἱ Νινευῖται ἔδωκαν πολλὰς
ἐλεημοσύνας, ἡμεῖς κἂν πλεονεξίαν μισήσωμεν.

111-119 Ἐκαστος... μισήσωμεν: Ionas 3, 5-9; Ioann. Chrys. De poenitentia 5 (PG 49, 311).

ΣμΡρα MI

111 ἔσπευδε ΡραΣμ // 111-112 Ἐκαστος...ἐλεηθῆναι om. I γενέσθαι καὶ εἰσακουστῆ ἄξιος δυσωπεῖσαι Θεὸν ΡραΣμ // 112 τοῦ ἐλεηθῆναι om. ΡραΣμ // 113 φιλανθρωπίαν σπεῖραι, ἵνα θεοῖσι συγχώρησιν ἐξ αὐτῆς ΡραΣμ τήχει IM // 114 καὶ νηστεία om. ΡραΣμ // 115 σκιὰ δειλινῆ ΡραΣμ // 116 κἂν ἡμεῖς τὴν τρυφήν μισήσωμεν τὴν πολυπόικilon ΡραΣμ // 118 καὶ τὰ αἰσχροῦ ῥήματα om. ΡραΣμ

120 Ἡ φωνὴ τοῦ Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου, ὡσπερ ξίφος ἦν καὶ ἔτεμε
πολλὰς ἁμαρτίας καὶ πολυχρονίους σηπεδόνας καὶ ἐκ τοῦ φόβου εἷς
ἕκαστος ἰᾶτο· Εἰ τὰ νήπια αὐτῶν οὐκ ἐθήλαζον, τίς λοιπὸν ὑπῆρχεν
ἐκεῖ ὁ τρυφῶν; Εἰ τὰ κτήνη ἐξ ὕδατος ἐν σπουδῇ ἐκώλυσαν, τίς ἄρα
ἦν ἐξ' αὐτῆς ὁ πίνων; καὶ εἰ ὁ βασιλεὺς σάκκον ἐνεδύσατο, τίς ἦν ἐν
125 αὐτοῖς ὁ λαμπρὰν στολὴν περιβάλλων; καὶ εἰ τὰς ἐταιρίδας ἔβλεπον
σωφρονούσας, τίς ὑπῆρχεν ὁ γαμῶν ἢ ἐγαμίζων; ἀλλὰ πάντες
ἔκλαιον καὶ ἐπένθουν· ἐμάραναν αἱ γυναῖκες τὰ κάλλη αὐτῶν·
ἐγένετο ἡ πόλις ἅπασα εἷς ἄνθρωπος· ἐδέοντο οἱ ἁμαρτωλοὶ τοὺς
δικαίους, ἵνα δυσωπήσωσι τὸν Θεὸν ὑπὲρ τοῦ σῶσαι αὐτούς·
130 ἐδέοντο πάλιν οἱ δίκαιοι ὑπὲρ τῶν ἁμαρτωλῶν, ἵνα ἐκεῖνοι σωθῶσι.

120-130 Ἡ φωνὴ...σωθῶσι: Ionas 3, 5-9; Ioann. Chrys. De poenitentia 5 (PG 49, 311).

ΣμΡρα MI

120 Ἡ φωνὴ Ἰωνᾶ ὡσπερ ΡραΣμ ξίφος IM // 121 πολυχρονίας συπεδόνας Ι:χρονίας συμπαιδόνας καὶ
δυσίατα ἔλκει τῶν Νινευιτῶν ΡραΣμ ἐκ τοῦ φόβου om. ΡραΣμ // 122 ἰᾶτο· τὰ πάντα λέγω I ἰᾶτο ἐκ τοῦ
φόβου· καὶ τί ταῦτα λέγω ΡραΣμ // 123 κτήνει IM // 124 σάκκον IM ἐαυτὸν ἐνέδυσεν ΡραΣμ // 125
περιβάλλον I οἱ τὰς IM // 126 ὁ γαμῶν ἢ ὁ ἁμαρτάνων Ρρ: ὁ γαμῶν ἢ ἐγαμίζων Σμ τίς ἐπᾶνδρευσε
ἢ ἐπᾶνδρεύετο α: τίς ὑπᾶνδρεύετο Ρρ // 127 ἔκλειον I κάλει IM // 127-128 τὰ ἐαυτῶν κάλλει, ἵνα μὴ οἱ
ὀργῶντες σκανδαλισθῶσιν ΡραΣμ // 128-130 Ἐγένετο γὰρ πᾶσα ἡ πόλις ὡς εἷς ἄνθρωπος· Ἐδέοντο δίκαιοι
ὑπὲρ ἁμαρτωλῶν, ὅπως μεθ' ἐαυτῶν κἀκεῖνοι σωθῶσιν· πάλιν οἱ ἁμαρτωλοὶ ἐβόων πρὸς τὸν Θεόν, ὅπως
εἰσακούσῃ τῶν δικαίων τῆς φωνῆς ΡραΣμ

Παράστησον, ἀγαπητέ, τὸν σὸν νοῦν καὶ βλέπε πῶς ἅμα πάντες ἐπένθουν· ὁ γὰρ κλαυθμὸς τῶν νηπίων σφόδρα ὦν ἐλεεινός, ἐποίει πᾶσαν τὴν πόλιν κλαίειν καὶ ὀδύρεσθαι· καὶ ὁ ὀλολυγμὸς τῶν υἱῶν ἀναβαίνων ἐν δάκρυσι τὰ σπλάγχνα τῶν γονέων ἐτάρασσε· πάντες γὰρ ὁμοῦ ἐπένθουν καὶ πάντες ὀδύροντο, ὥστε καὶ τοὺς λίθους ποιεῖν συνθρηνεῖν αὐτοῖς. Ἐξῆλθεν ὁ βασιλεὺς καὶ ἔδειξεν ἑαυτὸν καὶ ἔκλαυσεν ἢ πόλις ἰδοῦσα αὐτὸν ἐν σάκκῳ καὶ σποδῷ. Εἶδε πάλιν ὁ βασιλεὺς τὴν πόλιν κλαίουσαν ἐπ' αὐτὸν καὶ ἔκλαυσε μέγα πένθος. Τίς οὕτως προσηύξατο πρὸς τὸν Θεόν, ὡς οἱ Νινευῖται ἐκεῖνοι; Τίς οὕτως ἐδεήθη ἢ τίς ἐταπεινώθη ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἢ τίς τὰς ἑαυτοῦ ἁμαρτίας ἐξωμολογήθη ὀλοψύχως πρὸς τὸν Κύριον, ὡς ἐκεῖνοι;

131-142 Παράστησον... ἐκεῖνοι: Ionas 3, 5-9; Ioann. Chrys. De poenitentia 5 (PG 49, 311).

ΣμΡρα MI

131 Παρώδευσον ΡραΣμ // 132 ἐλεεινῶς I: ἐλειγνός M // 134 γοναίων I: γονέων M // 136 Εἰσήλθεν ΡραΣμ ἔδειξεν αὐτοῖς IM // 137 Ἰδεν ΡραΣμ // 137-138 ἢ πόλις...ἔκλαυσε om.I // 138 δακρῦουσιν ΡραΣμ // 139 πένθος μέγα ΡραΣμ πρὸς Κύριον ΡραΣμ // 140 ἐκεῖνοι om. ΡραΣμ ἐδεήθη αὐτοῦ ΡραΣμ οὕτως ἐταπεινώθη ΡραΣμ Θεοῦ ὡς ἐκεῖνοι ΡραΣμ // 141 ἐξωμολογήσατο ΡραΣμ εἰς τὸν Θεὸν ΡραΣμ // 142 Ὅντως οὐδεὶς ΡραΣμ

Ἦρξατο λοιπὸν ὁ βασιλεὺς μετὰ δακρῶν λέγειν ἔμπροσθεν
αὐτῶν· "Ἐν ποταποῖς πολέμοις ἐγενόμην νικητὴς καὶ πόσους
145 πολέμους ἐνικήσαμεν καὶ ὑπὸ πάντων ὀνομάσθημεν καὶ ὑπὸ ἐνὸς
Ἑβραίου νικηθῆναι ἔχομεν; Ἡ φωνὴ ἡμῶν μόνη βασιλεῖς κατέπτυξε
καὶ ἡ φωνὴ τούτου τοῦ οἰκτροῦ πάντας ἡμᾶς θορυβεῖ. Δίδω ὑμῖν
συμβουλίαν καλλίστην· Μὴ χαυνωθῶμεν, μηδὲ ἀποκάμωμεν, μηδὲ
γενώμεθα ὡς ταλαίπωροι, ὅτι, ὅταν γάρ τις πειρασμὸν ἔχη καὶ
150 ὑπομένῃ αὐτὸν ἀνδρείως, διπλᾶ τινὰ κερδαίνει· κἂν ζῆ, δοξάζεται·
ἐὰν δὲ καὶ ἀποθάνῃ, εὐφημεῖται, ὥσπερ γενναῖος στρατιώτης".

143-151 Ἦρξατο...στρατιώτης: Ionas 3, 5-9; Ioann. Chrys. De poenitentia 5 (PG 49, 311).

ΣμΡρα MI

144 ἐγενόμεθα νικηταὶ I // 144-145 καὶ πόσους...ἐνικήσαμεν om.I // 145 ὀνομάσθημεν IM:ὄνομα ἐλάβομεν ΡραΣμ // 146 νικηθῆναι ἔχομεν IM: νικηθῶμεν ἔχομεν ΡραΣμ κατέπτυξεν I // 148 συμβουλίαν M // 148-149 χαυνωθῶμεν, μὴδ' ἀπολλώμεθα ὡς ταλαίπωροι ΡραΣμ // 149 γενόμεθα I ταλαίποροι I: ταλέποροι M ἔχει IM // 150 ὑπομένει IM:ὑπομίνη ΡραΣμ // 151 γενέως M καθάπερ γενναῖος καὶ ἀνδρείος ἀθλητὴς ΡραΣμ

"Οὕτω καὶ ἡμεῖς ποιήσωμεν. Ἀνδρισώμεθα διὰ τῆς μετανοίας εἰς τὴν δικαιοκρισίαν τοῦ Θεοῦ. Ἐὰν νικήσωμεν, ὄνομα καλὸν πᾶσι καταλείψομεν. Ἐὰν δὲ μὴ νικήσωμεν, ἔμεινεν εἰς τὸν Θεὸν καὶ οὐχ ἡμῶν. Μὴ καταφρονήσωμεν τοῦ Ἰωνᾶ. Οὐ γὰρ ἀπλῶς δὴ 155 προσεύχεται ὑπὲρ τοῦ κηρύγματος αὐτοῦ, ἀλλὰ, ἵνα μὴ φανῇ ψεύστης. Οὐ γὰρ ὁ προφήτης ἡμαρτεν ἡμῖν, ἀλλ' αἱ ἁμαρτίαι ἡμῶν συνθάπτουσιν ἡμᾶς. Οὐ γὰρ ὁ Ἑβραῖος στρέφει τὴν πόλιν ἡμῶν, ἀλλὰ ἡ πονηρία ἡμῶν ταύτην καταλύει. Ἄλλον ἐχθρὸν ἔχομεν 160 ἀόρατον, ὃ φίλοι, τὸν Θεόν. Εἰς φροντίδα γὰρ μεγάλην ἐνέπεσα ἀπὸ τῆς φωνῆς τοῦ Ἰωνᾶ. Ἡ μὲν θεὰ αὐτοῦ οἰκτρὰ καὶ ἐλάχιστος, ἡ δὲ φωνὴ αὐτοῦ μεγάλη καὶ ὁ φόβος πολὺς. Ἐμπροσθεν πάντων ὑμῶν ἐπηρώτησα αὐτὸν καὶ κατεγέλασέ με. Ἐδειξα αὐτῷ ξίφος καὶ αὐτὸ ἐμυκτήρισεν. Οὔτε βραχὺν ἄρτον θέλει φαγεῖν μεθ' ἡμῶν, ἀλλὰ 165 νηστεύει καὶ εὖχεται, μήπως φανῇ ψεύστης. Εἰ, δίκαιος ὢν ἐκεῖνος, νηστεύει, σπουδάσωμεν ἡμεῖς μᾶλλον νηστεῦσαι, ἐπειδὴ ἡμάρτομεν καὶ ὡσπερ ἐγὼ ἐν τοῖς πολέμοις πρῶτος ἐκεῖ παριστάμην, οὕτω καὶ νῦν πρῶτος ἔσομαι ἐν πολέμῳ τούτῳ".

152-168 Οὕτω...πολέμῳ τούτῳ: Ionas 3, 5-9; Ioann. Chrys. De poenitentia 5 (PG 49, 311).

ΣμΡρα MI

153 καὶ φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ ΡραΣμ // 154 καταλείψομεν ΙΡρα // 155 ἡμῶν ΙΡρ δεῖ Ι ΡραΜ // 158 συνθλάπτουσιν Ρρ στρέφη ΙΜ // 159 καθαίρει ΡραΣμ // 160 μεγίστην καὶ μεγάλην ΡραΣμ // 163 αὐτόν, ἵνα δοκιμάσω, ἐφοβέρησα αὐτόν καὶ ΡραΣμ // 164 ἐμυκτήρισέ μοι ΡραΣμ // 165 νηστεύει ΙΜ: νηστεύει ὁ δίκαιος ΡραΣμ τοῖς ἀνθρώποις ΡραΣμ ἦν ΙΜΡραΣμ // 166 νηστεύειν ΡραΣμ // 166 ἡμάρτομεν ΙΜ // 168 ἔσομαι ΙΜ

170 Ἀπέστειλε κήρυκας πανταχοῦ τῆς πόλεως, ἵνα κηρύξωσι τοῦ
μετανοῆσαι πάντας, τοῦ ἀφῆσαι ἕκαστος τὰς πονηρίας αὐτῶν · καὶ
ὁ βασιλεὺς ἔστηκεν ἰατρὸς πάντων καὶ βότανον ἔδιδε τὴν
ἐξομολόγησιν καὶ τὴν νηστείαν καὶ τὴν πόλιν ἐθεράπευεν. Ὁ δὲ
Ἰωνᾶς ἔστηκεν ἔξω τῆς πόλεως προσευχόμενος, ἵνα μὴ ψεύστης
φανῆ. Οἱ δὲ Νινευῖται ἐσπέρας καὶ πρωὶ ἠρίθμουν τὰς ἡμέρας ἃς ὁ
175 Ἰωνᾶς ἐκήρυξε, λογιζόμενοι πόσαι ἐπέρασαν καὶ πόσαι ἔμειναν.

169-175 Ἀπέστειλε...ἔμειναν: Ionas 3, 5-9; Ioann. Chrys. De poenitentia 5 (PG 49, 311).

ΣμPpa MI

170 πάντας ὁμοθυμαδὸν PpaSm εἷς ἕκαστος PpaSm αὐτοῦ I // 173 ἔξωθεν PpaSm // 175 πόσας ἐδιάρησαν
καὶ πόσας μένουσιν PpaSm

Ὅτε πάλιν ἦλθεν ἡ ἑτέρα ἡμέρα, ὠλόλυζον ὁμοθυμαδὸν μικροὶ τε καὶ μεγάλοι μετὰ δακρύων πρὸς τὸν Θεὸν ὑπὲρ τῆς ἁμαρτίας αὐτῶν. Τότε οἱ υἱοὶ αὐτῶν ἐν δάκρυσιν πικροῖς ἐπηρώτων τοὺς ἑαυτῶν πατέρας λέγοντας· "ὦ πατέρες, διηγήσασθε τοῖς φιλτάτοις ὑμῶν
180 τέκνοις πόσαι ἡμέραι παρηλθον καὶ πόσαι μένουσι καὶ ποία ὥρα ἐστὶν ἣν ἀπεφήνατο ὁ προφήτης, ἵνα ζῶντες πάντες εἰς τὸν Ἄδην κατέλθωμεν· πότε ἡ πόλις αὕτη ἡ τερπνὴ ἀφανισθήσεται;" Ταῦτα ἀκούοντες οἱ πατέρες ἀπὸ τῶν τέκνων, δακρύοντες, τὰ σπλάγχνα ἐκόπτοντο καὶ ἵνα αὐτοὺς παρηγορήσωσιν, ἐφοβοῦντο γὰρ εἰπεῖν
185 τὴν ἀλήθειαν, ὅτι ἐγγὺς ἦν ἡ ἡμέρα, καὶ καθάπερ Ἀβραὰμ θέλων παραμυθήσασθαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ, τὸν Ἰσαάκ, ἄκων προεφήτευσεν, οὕτως καὶ οἱ Νινευῖται ἄκωντες προφητεύουσι· ψευδόμενοι τὴν ἀλήθειαν ἔλεγον καὶ προφήτες ἐγένοντο.

176-188 Ὅτε πάλιν... ἐγένοντο: Ionas 3, 5-9; Ioann. Chrys. De poenitentia 5 (PG 49, 311) (186 ἄκων προεφήτευσεν: α' Στιχηρὸν Ἰδιόμελον εἰς τὸν ὄρθρον τῆς Ἀγίας καὶ Μεγάλης Πέμπτης, ἤχ. πλ. δ' (ἐντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 885).

ΣμΡρα ΜΙ

176 ὠλόλυζον IM:ὠλόλυζον ΡραΣμ // 178 ἐρώτων ΡραΣμ // 179 λέγοντας IM: λέγοντες ΡραΣμ διηγήσασθαι ΡραΣμ: διηγήσατε IM: διηγήσασθε scripsi // 181 ἔσται I // 182 Τότε ΡραΣμ μέλλει ἀφανίζεσθαι ΡραΣμ // 184 παρηγορήσαντες I: παρηγορήσαντες Μ:ἵνα τοὺς ἑαυτῶν υἱοὺς παραμυθήσονται ΡραΣμ // 187 προεφύτευσεν ΡραΣμ // 188 ἠλίθειον καὶ προφήται ἐγένοντο ἀληθείας ΡραΣμ

190 "Μὴ φοβεῖσθε, ὧ τέκνα" ἔλεγον. "Σφόδρα γὰρ ἐστὶν ὁ Κύριος
φιλόανθρωπος. Οὐ μὴ ἀφήσῃ τὴν ἑαυτοῦ εἰκόνα εἰς κατάλυσιν. Εἰ ὁ
ζωγράφος τὴν ἄψυχον εἰκόνα ζωγραφεῖ μετὰ πάσης ἀσφαλείας,
πολλῶ μᾶλλον ὁ Κύριος τὸ ἑαυτοῦ πλάσμα καὶ τὴν ἑαυτοῦ εἰκόνα
μὴ φυλάξῃ καὶ ἐλεήσῃ ἑαυτὴν ἐκ τῶν κακῶν; Εἰ γὰρ ἡμεῖς οἱ
195 πατέρες παιδεύομεν τῇ ἀπειλῇ τῶν μαστίγων, τοιούτως καὶ ὁ
φιλόανθρωπος Θεός, ὡς πατὴρ ἡμᾶς παιδεύει. Παραμυθεῖσθε, τέκνα·
παύσασθε δακρύνοντες· ἡ πόλις γὰρ ἡμῶν οὐ πεσεῖται". Ταῦτα
ἔλεγον οἱ Νινευῖται τοῖς υἱοῖς αὐτῶν παραμυθούμενοι αὐτοὺς καὶ
ἄκοντες προεφήτεον. Προφήτας γὰρ ἐποίησεν ἡ μετάνοια. Ταῦτα
200 δὲ βλέπων ὁ Ἰωνᾶς, σφόδρα ἐξέστη εἰς τὴν αὐτῶν ἐπιστροφὴν καὶ
μετάνοιαν καὶ δακρύσας ἔκλαιε τοὺς Ἑβραίους.

189-200 Μὴ φοβεῖσθε... Ἑβραίους; Ionas 3, 5-9; Ioann. Chrys. De poenitentia 5 (PG 49, 311).

ΣμPpa MI

189 φοβεῖσθαι IPra: φοβῆσθε M // 190 Θεὸς οὐ μὴ ἀφανίσῃ τὴν ἑαυτοῦ εἰκόνα PpaSm // 191 ἀσφαλείας IM // 192 τηρεῖ καὶ σπουδάξει, πολλῶ μᾶλλον PpaSm τὸ ἑαυτοῦ πλάσμα καὶ om.PpaSm // 193 καὶ ἐλεήσῃ ἑαυτὴν om.PpaSm // 194 παιδεύομεν IM ἀπηλεῖ I: ἀπυλεῖ M // 195 παιδεύει. Οὐ γὰρ ἡμεῖς δυνάμεθα τοσοῦτον ἀγαπᾶν ἡμᾶς ὁ Θεὸς ὅσον σπλάγχνα φιλεῖ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων PpaSm Παραμυθεῖσθαι IMPra // 196 παύσασθαι IM // 198 προεφύτεον PpaSm Προφήται γὰρ ἦσαν. Ἡ γὰρ μετάνοια προφήτας αὐτοὺς ἐποίησεν PpaSm // 199 βλέπον IM // 198-200 Ἴδεν ταῦτα ὁ Ἰωνᾶς καὶ σφόδρα ἐξέστη καὶ ἤρξατο θαυμάζειν τὰ κατορθώματα καὶ τὰς ἀρετὰς Νινευιτῶν καὶ δακρύσας ἔκλαιεν τὸ σπέρμα τοῦ Ἀβραάμ, τουτέστι τοὺς Ἑβραίους PpaSm

Ἦλθεν οὖν ἡ τρίτη ἡμέρα καὶ ἤρξαντο οἱ Νινευῖται κλαίοντες καὶ
θρηνοῦντες, ὥσπερ νεκροί, καὶ ἡ πόλις ἐμεστῶθη κλαυθμῶν καὶ τὸ
χῶμα αὐτῆς βραχὲν ἐκ τοῦ πλήθους τῶν δακρῶν καὶ πηλὸς ἐγένετο·
οἱ πατέρες καὶ οἱ μητέρες καὶ τὰ τέκνα ὁμοθυμαδὸν ἐθρήνουν,
205 συγγενεῖς καὶ φίλοι καὶ γνωστοὶ ἅμα ἐκόπτοντο καὶ ἐν τάφοις
ἀπελθόντες ἔκλαιον. Ἐστράφησαν αἱ ἰδέαι αὐτῶν, ὥσπερ νεκροί.

Πληρουμένης δὲ τῆς ἡμέρας, εἶδεν ὁ ἀγαθὸς Θεὸς τὰ δάκρυα
αὐτῶν· εἶδε τὴν ἐπιστροφὴν αὐτῶν, εἶδε τὴν μετάνοιαν αὐτῶν καὶ
ἐσπλαγχνίσθη καὶ ἠλέησεν αὐτούς. Ἴδὼν δὲ ὁ Ἰωνᾶς ὅτι ψεύστης
210 ἐφάνη καὶ οἱ Νινευῖται ἐσώθησαν, σφόδρα ἠθύμει καὶ ἐλυπεῖτο καὶ
ἔξω τῆς πόλεως ἐποίησεν σκηνὴν καὶ ἐκάθητο ἀθυμῶν καὶ κλαίων.

201-206 Ἦλθεν... νεκροί: Ionas 3, 5-9; Ioann. Chrys. De poenitentia 5 (PG 49, 311) // 207-209
Πληρουμένης... αὐτούς: Ionas 3, 10 // 209-211 Ἴδὼν... κλαίων: Ionas 4, 1-5.

ΣμΡρα ΜΙ

201 Νινευῖται ὀλολύζειν ὁμοθυμαδὸν ὥσπερ ΡραΣμ // 203 βραχὲν, πλῆθος ἐγένετο ἐκ τῶν δακρῶν ΡραΣμ
// 204 ὁμοθυμαδῶν Ἰόμοθημαδὸν Μ // 206 ἠδέαι ἸΡραΣμ // 207 ἶδεν Ἰ ἀγαθὸς δεσπότης καὶ Θεὸς Ἰ // 208
ἶδε ἸΜ // 209 ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτούς καὶ ἀνέστησεν αὐτούς: ζῶντας γὰρ αὐτοὺς ἐθανάτωσεν ἢ μετάνοια
καὶ τὰ δάκρυα ΡραΣμ ἐλέησεν ἸΜ // 210 ἠθύμει Ἰ: ἠθύμη Μ ἐληπήτω ἸΜ // 210-211 ἠθύμη ἔξω
καθήμενος ἐποίησε γὰρ σκηνὴν καὶ ἐκάθητο ἕως οὗ ἐπειδε τί ἔσται τῇ πόλει ΡραΣμ

Καὶ τί ποιεῖ ὁ Κύριος σημεῖον μέγα τῆς Αὐτοῦ ἀγαθότητος; Τῆ
νυκτὶ ἐκείνῃ, προσέταξεν ὁ Θεὸς κολοκύνθη καὶ ἀνέβη ὑπὲρ τῆς
κεφαλῆς Ἰωνᾶ καὶ ἐσκίαζεν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ καύσωνος τῶν κακῶν
215 αὐτοῦ καὶ ἐχάρη Ἰωνᾶς ἐπὶ τῇ κολοκύνθῃ χαρὰν μεγάλην ἐν ταύτῃ
τῇ ἡμέρᾳ· καὶ τῇ ἐπαύριον προσέταξε Κύριος σκώληκι ἐωθινῇ καὶ
ἐπάταξε τὴν κολοκύνθην καὶ ἐξηράνθη· καὶ ἐγένετο πρωΐ, ἅμα τῷ
ἀνατεῖλαι τὸν ἥλιον, καὶ προσέταξε Κύριος πνεύματι καύσωνι
συγκαίοντι καὶ ἐπάταξε τὴν κεφαλὴν Ἰωνᾶ καὶ ὀλιγοψύχει καὶ
220 ἀπελέγετο τὴν ψυχὴν αὐτοῦ καὶ εἶπε· "Κύριε, καλὸν μοι τοῦ
ἀποθανεῖν ἢ ζῆν με"· καὶ προσηύξατο πρὸς Κύριον καὶ εἶπεν· "ὦ
Κύριε, οὐχ οὗτοι οἱ λόγοι μου, οὓς εἶπον ἔτι ὄντος ἐν τῇ γῆ μου, διὰ
τοῦτο προέφθασα τοῦ φυγεῖν εἰς Θαρσίς, ὅτι ἐγὼ ἔγνων ὅτι ἐλεήμων
εἶ, μακρόθυμος καὶ πολυέλεος καὶ μετανοῶν ἐπὶ κακίαις ἀνθρώπων·
225 καὶ νῦν, Δέσποτα, λάβε τὴν ψυχὴν μου".

212-221 Καὶ τί ποιεῖ... ζῆν με: Ionas 4, 6-8 // 221-225 καὶ προσηύξατο...ψυχὴν μου : Ionas 4, 1-3.

ΣμPpa MI

212 καὶ εὐσπλαγχνίας PpaSm // 213 νυκτὶ IM Κύριος ὁ Θεὸς PpaSm // 214 ἀπὸ τὸ καύσωνι IM: ἀπὸ τὸν καύσωνα PpaSm // 215 ἐχάρη IM // 216 Κύριος ὁ Θεὸς PpaSm σκώλικη IM:σκώληκα PpSm:σκώληξ a ἐωθινὸν PpSm: ἐωθινῇ a // 217 τῇ κολοκύνθῃ MIPpa // 219 ὀλιγοψύχει PpaI // 221 ζεῖν IPpa προσεφθέγγετο I:προσήφξατο M // 223 Θαρσίς IM // 224 εἶ καὶ οἰκτιρῶν PpaSm

Οἱ δὲ ἄνθρωποι οἱ Νινευῖται ἤρξαντο παρακαλεῖν καὶ προσκυνεῖν τὸν Ἰωνᾶν λέγοντες· "Μὴ ἀθύμει, ὃ προφήτα, μὴ καὶ λυποῦ, ἀλλὰ μᾶλλον χαίρου, ὅτι διὰ σοῦ ξένην ὁδὸν διωδεύσαμεν, τῆς μετανοίας διὰ σοῦ ἐγνωρίσαμεν, διὰ σοῦ ἐσώθημεν. Εἶπε ἡμῖν, 230 Ἰωνᾶ, τί εἶχες ὠφελῆσαι, εἰ κατεστράφη ἡμῶν ἡ πόλις καὶ πάντες ἐποθάναμεν; Παραμύθησαι οὖν σεαυτὸν καὶ εὗξου ὑπὲρ ἡμῶν. Εὐλόγησον τὴν πόλιν ταύτην, τὴν παρ' ἐλπίδα σωθεῖσαν, ἵνα τὸ μνημόσυνόν σου εἰς αἰῶνας ἄδεται. Ἀπέλασον τὸ πάθος, ὃ προφήτα τοῦ Θεοῦ".

ΣμΡρα ΜΙ

226-227 καὶ κολακεύειν αὐτὸν λέγοντες ΡραΣμ // 227-229 Μὴ ἀθύμει, ὃ Ἰωνᾶ, ἀλλὰ χαίρου, διότι ξένην ὁδὸν τῆς μετανοίας διὰ σοῦ εὔρημεν, τὸν Θεόν, καὶ αὐτὸν ἐγνωρίσαμεν ΡραΣμ // 229 ἐγνωρήσαμεν Ι: ἐγνωρίσαμεν Μ // 231 ἀποθάναμεν Ι: ἐποθάναμεν Μ: ἀπεθάνομεν ΡραΣμ // 233 ἄδεται ΙΜ μνημόσυνόν σου ἐν αὐτῇ εἰς τὸν αἰῶνα ὀνομάζεται ΡραΣμ τὸ πένθος ΙΡρα

235 Ταῦτα καὶ πλείονα τούτων οἱ Νινευῖται τοῦ Ἰωνᾶ ἐλάλουν καὶ ἦν
ιδεῖν θέαμα ξένον. Ἦκουον γὰρ οἱ Νινευῖται τοῦ Ἰωνᾶ πῶς τῷ Θεῷ
δικάζεται καὶ τοῦ Θεοῦ πῶς διελέγετο μετὰ τοῦ Ἰωνᾶ καὶ ὁ Ἰωνᾶς
ἔλεγεν· "ὦ Δέσποτα, διατὶ πανταχόθεν με θλίβεις καὶ τί με
παρέδωκας τοῖς ὄχλοις ὡς ψεύστην; Εἶτα, ἐπεῖπερ εἶχον μικρὰν
240 κολοκύνθαν τοῦ σκέπειν με ἐκ τῶν καυμάτων, ταύτην ἀπεξήρανας
καὶ καύσωني φρίγεις με. Θάνατον αἰτῶ. Λάβε τὴν ψυχὴν μου"· καὶ
εἶπε Κύριος ὁ Θεὸς πρὸς Ἰωνᾶν· "Σφόδρα λελύπησαι σὺ ὑπὲρ τῆς
κολοκύνθης"· καὶ εἶπεν ὁ Ἰωνᾶς· "Σφόδρα λυποῦμαι, ἕως θανάτου"
καὶ εἶπε Κύριος· "Σὺ μὲν ἐλυπήθης ὑπὲρ τῆς κολοκύνθης, ὑπὲρ ἧς
245 οὐκ ἐκοπίασας ἐν αὐτῇ, οὐδὲ ἐξέθρεψας αὐτήν, ἣ ἐγεννήθη ὑπὸ
νύκτα καὶ ὑπὸ νύκτα ἀπώλετο. Ἐγὼ δὲ οὐ φείσομαι ὑπὲρ Νινευὶ τῆς
πόλεως τῆς μεγάλης, ἐν ἣ κατοικοῦσι πλείους ἢ δώδεκα μυριάδες
ἄνθρωπων, χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων, οἵτινες οὐκ ἔγνωσαν
δεξιὰν αὐτῶν ἢ ἀριστεράν;"

235-241 Ταῦτα...ψυχὴν μου: Ionas 4, 1-3 // 242-249 εἶπε... ἀριστεράν: Ionas 4, 9-11.

ΣμΡρα ΜΙ

235 πλείονα ΙΜ οἱ Νινευῖται ἐλάλησαν πρὸς αὐτὸν ΡραΣμ // 237 καὶ πάλιν ἤκουον τοῦ Θεοῦ ΡραΣμ τῷ Ἰωνᾶ ΡραΣμ // 237-238 καὶ ἔλεγεν Ἰωνᾶς πρὸς Κύριον ΡραΣμ // 242 λελύπεισε Ι: λελήπισε Μ // 246 φήσωμαι ΙΜ // 248 πεδίων Μ // 248-249 οἵτινες...ἀριστεράν om. ΡραΣμ

250 Ὡ φιλανθρωπίας Δεσπότου, ὃ μακροθυμίας καὶ εὐσπλαγχνίας
 Αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν ἁμαρτωλῶν δικάζεται ὁ Κύριος. Εἶδετε, ἀδελφοί
 μου, μετανοίας ὑπόθεσιν; Εἶδετε δακρύων δύναμιν; Εἶδετε νηστείας
 κεφάλαιον; Τίς παρεκάλεσε τοιούτως τὸν Θεόν, ὡς οἱ Νινευῖται
 255 ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν; Ἄλλ' εἶδατε καὶ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Θεοῦ,
 πῶς ἑαυτοὺς ἔσωσεν; Ὅντως ἡ ἡμῶν μετάνοια καὶ ἡ νηστεία, πρὸς
 τὴν τῶν Νινευιτῶν, ὡς ὄναρ ἐστί. Ταῦτα λοιπὸν ποθήσωμεν, ἵνα
 λυτρωθῶμεν καὶ ἡμεῖς τῆς αἰωνίου κολάσεως καί, εἰ βούλεται
 Κύριος ποιῆσαι ἡμῖν τίποτας πρὸς κόλασιν καὶ παιδευσιν ἡμῶν,
 συμπαθήση καὶ σῶση ἡμᾶς. Ἦς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν τῆς
 260 αὐτοῦ ἀγαθότητος, χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπία τοῦ
 Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΣμΡρα MI

251 Ἴδετε IPraM // 252 Ἴδεταί IPraM Ἴδετε IPraM // 252-253 νηστείας ὑπόθεσιν PpaSm // 253
 ἐπαρακάλεσεν IM // 254 οἶδατε IPra: ἴδαται M // 255 πῶς ἐρρύσθησαν τοῦ πικροῦ θανάτου PpaSm // 255-
 256 Ὅντως ἡ μετάνοια ὑπὲρ τῶν Νινευιτῶν PpaSm // 256 τὴν τῶν I πενθήσωμεν καὶ ἡμεῖς, ταύτην
 ἀγαπήσωμεν, ἵνα λυτρώσωμεν τὸ πλῆθος τῶν ἁμαρτημάτων ἡμῶν καὶ συμπαθήση καὶ ἡμῖν ὁ Κύριος,
 ὥσπερ ἐκεῖνοις καὶ εἰ βούλεται Κύριος παιδεῦσαι καὶ ἡμᾶς, συμπαθήσει ἡμῖν διὰ τῆς μετανοίας καὶ τῆς
 νηστείας, ἧς δέομαι Κυρίῳ τῷ Θεῷ, ὅπως τύχωμεν τῆς μερίδος τῶν σωζομένων, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, τῷ
 Κυρίῳ ἡμῶν, ὃ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις, σὺν τῷ Πατρὶ καὶ Ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ
 καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν PpaSm // 259 συμπαθήσει καὶ σώσει I: συμπαθήσει καὶ σῶ M

**Τῆ Τετάρτῃ τῆς πέμπτῃς ἑβδομάδος
λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὸν Μέγαν Κανόνα**

Οἱ πάντα καλῶς διαταξάμενοι ἅγιοι καὶ θεοφόροι πατέρες ἔταξαν ἡμῖν ἐν τῇ ἀγία ταύτῃ καὶ ψυχοφελεῖ Τεσσαρακοστῇ ψάλλειν καὶ ὑμνεῖν τὸν Μέγαν Κανόνα κατὰ τὴν σήμερον ἡμέραν, δι' αἰτίαν τοιαύτην· Ἐπειδὴ καὶ πολλὰς καὶ διαφόρους ὁδοὺς τῆς
 5 μετανοίας ἐδίδαξεν ἡμᾶς καὶ ὅσα διενεργεῖ ἡ νηστεία ἠνωμένη μετὰ τῆς ταπεινώσεως ποιῆσαι, ὁμοίως καὶ ἡ προσευχὴ συνεξυγμένη τῇ ἐλεημοσύνῃ, πολλὰς καὶ διαφόρους ὁδοὺς τῆς μετανοίας ἐδίδαξεν ἡμᾶς· καὶ ὅσα διενεργεῖ ἡ νηστεία ἠνωμένη μετὰ τῆς ταπεινώσεως ποιῆσαι, ὁμοίως καὶ ἡ προσευχὴ
 10 συνεξυγμένη τῇ ἐλεημοσύνῃ πολλὰς καὶ χαλεπὰς ἁμαρτίας δύνανται ἀφανίσαι· καὶ πόσους ἂν ἐδόξασεν ἡ νηστεία καὶ κατήσχυνεν ἡ γαστριμαργία· καὶ πάλιν, τὰ δάκρυα μετὰ συντετριμμένης καρδίας τὰ χειρόγραφα τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν σχίσαι δυνήσεται· καὶ δεικνύων ὅτι οὐκ ἔστιν ἁμαρτία νικῶσα τὴν
 15 φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ καὶ οὐδεὶς ποτε τῶν ἀνθρώπων, ἐὰν πολλὰ ἁμαρτήσῃ, οὐδέποτε ἀπογνώσει τῆς ἑαυτοῦ σωτηρίας, ἔγραψαν μετὰ τούτων ἀπάντων ἀναγινώσκεισθαι καὶ ψάλλειν τὸν Μέγαν Κανόνα.

1-18 Οἱ πάντα... Κανόνα: Συναξάριον τῆς Πέμπτῃς τῆς ε' ἑβδομάδος τῶν Νηστειῶν (βλ. ἔντυπον Τριῶδιον ΑΔ, σ. 647-648).

Α ΣμΡρα ΜΙ

Tit. Τῆ Τετάρτῃ τῆς ε' ἑβδομάδος, εἰς τὸν μέγαν κανόνα λόγος διδασκαλικὸς καὶ εἰς τὴν Μαρίαν τὴν Αἰγυπτίαν· Εὐλόγησον, Δέσποτα Ι: Τῆ Τετάρτῃ τῆς ε' ἑβδομάδος λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὸν μέγαν κανόνα SA: Τῆ Τετάρτῃ τῆς ε' ἑβδομάδος εἰς τὸν μέγαν κανόνα λόγος διδασκαλικὸς Ρρα: Τῆ Τετάρτῃ τῆς ε' ἑβδομάδος λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὸν μέγαν κανόνα μ: Τῆ Τετάρτῃ τῆς ε' ἑβδομάδος λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὸν μέγαν κανόνα· Εὐλόγησον, πάτερ Μ // 1 καὶ om. Ρρα // 2 ψυχοφελεῖ ΡραΣμ // 3 ψάλλομεν ὑμνεῖν καὶ τὸν Ρρα // 4 θεοφόρους Ρρα // 5 δὴ ἐνεργῇ IM:δὴ ἐνεργεῖ APραΣμ // 8 ἐδίδαξεν ἡμᾶς om. I δὴ ἐνεργῇ IM:δὴ ἐνεργεῖ APραΣμ // 9-10 ὁμοίως...ἐλεημοσύνη om. I // 11 δύναται Α ἀφανίσαι IM // 11-12 καὶ πόσους...γαστριμαργία om. APρα // 13 σχίσαι IAPραΣμ // 14 οὐδεμία ἡ νικῶσα APραΣμ // 15 πόποτε Α:πόποτε ΡραS: ποτε ΜΙμ // 16 ἁμαρτήσῃ IPραM // 17 πάντων ΑΣμΡρα Μέγαν τοῦτον Α

Κανὼν δὲ λέγεται Μέγας, διότι κανονίζει καὶ φανερώνει πολλὰς
 20 ἱστορίας, πολλὰ παραδείγματα τῶν ἁμαρτωλῶν καὶ δικαίων, ἀπὸ τε
 τῆς παλαιᾶς ἱστορίας καὶ ἀρχῆς τοῦ κόσμου, ἀπὸ τε τοῦ Ἀδὰμ τοῦ
 προπάτορος ἡμῶν ἀρχὴν λαμβάνων μέχρι τῆς Ἀναλήψεως τοῦ
 Κυρίου καὶ τῶν ἁγίων αὐτοῦ ἀποστόλων κηρύγματα καὶ
 25 διδάγματα, πολλήν τε κατάνυξιν καὶ μετάνοιαν ἔχοντα καὶ
 προτρέπεται πᾶσαν ψυχὴν ἀνθρώπου ζηλοῦν τὰ ἀγαθὰ ἔργα, ὅσα
 γράφει κατ' ὄνομα, ἃ ἐνήργησαν καὶ ἐποίησαν οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι
 οἱ ὀνομαστοὶ τῶν παλαιῶν καὶ πῶς εὐηρέστησαν τῷ Θεῷ. Διδάσκει
 πάλιν ἡμᾶς αὐτὸς ὁ Μέγας Κανὼν φεύγειν τὰς ῥυπαρὰς καὶ φαύλας
 30 πράξεις τῶν ἁμαρτωλῶν καὶ πάντοτε καὶ ἀεὶ ἀποφεύγειν καὶ
 προστρέχειν πρὸς τὸν Θεὸν διὰ μετανοίας καὶ διὰ δακρῶν, δι'
 ἔξομολογήσεως καὶ τῶν ἄλλων πασῶν ἀρετῶν.

19-31 Κανὼν... ἀρετῶν: Συναξάριον τῆς Πέμπτης τῆς ε' ἑβδομάδος τῶν Νηστειῶν (βλ. ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 647-648).

A ΣμΡρα ΜΙ

19 κανωνίζει IM // 20-21 πολλὰ...ἱστορίας om. A ἀπὸ πάσης παλαιᾶς Ρρα // 21-22 καὶ προπάτορος Ρρα // 23-24 κηρύγματος καὶ διδάγματος Ρρα // 24 ἔχοντα SIAMPραμ // 25 ζηλοῦντα AMPραΣμ // 26 γράφη IM // 29 ἀποφεύγει IM // 30 προστρέχειν om. IAM

Ἐποίησε δὲ τὸν Μέγαν Κανόνα ὁ ἐν ἁγίοις πατὴρ ἡμῶν Ἀνδρέας,
ἀρχιεπίσκοπος Κρήτης, ὁ καὶ Ἱεροσολύμων ὀνομαζόμενος, ὃς ἦν
ἀπὸ Δαμασκόν. Ἀναφέρει δὲ ὁ τοιοῦτος Κανὼν εἰς ἀνάμνησιν καὶ
35 μετάνοιαν τὸν βίον τῆς ὁσίας Μαρίας τῆς Αἰγυπτίας, ὅτι ἡ μετάνοια
πολλὰ δύναται. Ἔχει ὁ τοιοῦτος βίος τῆς ὁσίας μεγάλην τὴν
κατάνυξιν καὶ ἄπειρον καὶ πολλὴν παραμυθίαν τοῖς πταίουσιν, ἐὰν
μόνον θελήσωσι μετανοῆσαι, ὡς καὶ αὐτὴ ἐποίησεν. Ὡσπερ γὰρ
πολὺ ὑπῆρχεν εἰς τὴν ἁμαρτίαν, διπλῶς ἐποίησε καὶ τὴν μετάνοιαν.
40 Ἄγγελον αὐτὴν ἐποίησε καὶ οὐδὲν ἐνεπόδισεν αὐτὴν ἡ ἁμαρτία,
ἀλλὰ ποθήσας τὴν μετάνοιαν, εὗρε τὴν οὐράνιον ἀπόλαυσιν καὶ
μετὰ δικαίων συνηριθμήθη.

32-42 Ἐποίησε...συνηριθμήθη: Συναξάριον τῆς Πέμπτης τῆς ε' ἑβδομάδος τῶν Νηστειῶν, βλ. ἔντυπον
Τριώδιον ΑΔ, σ. 647-648 (32-34 Ἐποίησε...Δαμασκόν: S. Andrae, archiep. Cret. Orationes (PG 97, 805-1302)
// 35 τὸν βίον τῆς ὁσίας Μαρίας τῆς Αἰγυπτίας: Sophron. Hierosol. Vita S. Mariae Aegyptiae (PG 87, 3697-
3726); BHG 1042).

Α ΣμΡρα ΜΙ

35 Ἁγίας Ρρα // 38 θελήσαι ΙΡραS // 39 πολλὴ Ι: πολλοὶ Μ // 40 ἐμπόδησεν Ρρα: ἐνεμπόδησεν Σμ // 41
ποθήσας ΜΙΣμΡρα

Καὶ εἰ βούλεσθε ἀκοῦσαι μικρὸν καὶ ἐκ μέρους τοῦ βίου τῆς ὁσίας
Μαρίας· Αὕτη, ὅταν ἐξέβη τῆς Ἱερουσαλήμ, τρεῖς μόνον ἄρτους
45 ἠγόρασε καὶ τὸν ἥμισυ ἔφαγε τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐν τῷ Ἰορδάνῃ καὶ
τοὺς δύο ἥμισυ εἰς μικρὰ κομμάτια κατακλάσας διεπέρασε δέκα
ἐπτὰ ἔτη. Τὰ δὲ λοιπὰ ἔτη ἐπέρασεν ἄσιτος, κάπου εὐρῶν μικρὸν τι
ἀγριοβότανον. Τὸ δὲ ἱμάτιον, ὅπερ εἶχεν, ἐδαπανήθη καὶ διέλυσεν
καὶ συνεσφίγγετο ὑπομένουσα τὸν παγετὸν τῆς νυκτὸς καὶ τὸν
50 καύσωνα τῆς ἡμέρας. Πολλοῖς τοίνυν καὶ ποικίλοις πειρασμοῖς
ὑπέμεινε, ἀλλὰ ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Δεσποίνης ἡμῶν
Θεοτόκου, ἡ αὐτῆς ἐγγυήτρια, ταύτην ἐφύλαξεν ἕως τέλους.

44-52 Αὕτη... ἕως τέλους: Sophron. Hierosol. Vita S. Mariae Aegyptiae (PG 87, 3716-3717) (49-50 τὸν παγετὸν τῆς νυκτὸς καὶ τὸν καύσωνα τῆς ἡμέρας: ζ' τροπάριον ὡδ. δ', τοῦ Μεγάλου Κανόνος τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου Κρήτης, εἰς τὸν ὄρθρον τῆς Πέμπτης τοῦ Μεγάλου Κανόνος (βλ. ἐντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 639).

A ΣμΡρα ΜΙ

43 ἡ βούλεσθαι IM // 43-44 Καὶ εἰ...Αὕτη om.ΡραΣμ // 44 Καὶ γὰρ ἡ ὁσία Μαρία ἡ Αἰγυπτία ὅταν ἐξέβη ΡραΣμ // 45 ἐγόρασεν ΡραΣμ ἥμισυ I: εἴμησι Ρρ: ὕμησι aΣμ τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ om. Ρραμ // 46 ἥμισυ I: εἴμησι Ρρ: ὕμησι aS ἔκαμεν εἰς μικρὰ κομμάτια, διεπέρασε Ρρα κατακλάσας IM: κατακλάσασα SAμ // 47 ἔτη μετὰ βοτάνας ἀγροίας διεπέρασε SAμ ἔτεσι Ρρα εὐρῶν IM: εὐροῦσα SAμ // 47-48 Τὰ δὲ λοιπὰ ἔτη μετὰ βοτάνας ἀγροίας διεπέρασεν Ρρα // 49 συνεσφίγγετο IM καὶ ἐκεῖ ἐπόμενε τὸν παγετὸν ΑΡραμ// 50 Πολλοῖς καὶ ποικίλοις πειρασμοῖς IMPρα: πολλοὺς καὶ ποικίλους πειρασμοὺς SAμ // 51 ὑπομείνασα IAPραΣμ: ὑπέμειναι M // 52 ἡ αὐτῆς ἐγγυήτρια IASμΡρα: ἡ αὐτῆς ἐγγεῖτρια M

Ἦλθεν ὁ ἀββᾶς Ζωσιμᾶς καὶ εὔρεν αὐτὴν ἐν τοιούτοις πειρασμοῖς
ὑπομείνασαν τὴν ἁγίαν Μαρίαν τὴν Αἰγυπτίαν ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ
55 καταλεπτῶς μεμαθηκῶς ὑπὸ τῆς ἁγίας τὸν ἑαυτῆς βίον καὶ
θαυμάσας τὴν ἄπειρον ὑπομονήν, τοὺς τεσσαράκοντα ἑπτὰ χρόνους
ἐκείνους πῶς ὑπέμεινεν ἡ ἁγία· καὶ ἐδόξασε τὸν Θεὸν ὁ Ζωσιμᾶς
καὶ εἶπεν· "Εὐλογητὸς ὁ Θεός, ὁ δείξας μοι ὅσα χαρίζεις τοῖς
60 φοβουμένοις σε"· ἀλλ' ὄρκισεν αὐτὸν κατὰ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ,
τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, μηδενὶ ἐξαιρεῖν, ἕως ὅτου ὁ Θεὸς ἀπὸ τῆς γῆς
ἀπολύσῃ αὐτήν. Εἶπε τοῦ ἁγίου καὶ τοῦτο· "Πορεύθητι ἐν εἰρήνῃ καὶ
εἰς τὸ ἔτος τὸ ἐρχόμενον πάλιν ὑπόστρεψον καὶ θεάσομαι τὸν σὸν
75 χαρακτήρα καὶ τὸ σὸν εὐλογημένον πρόσωπον καὶ ποιήσόν μοι διὰ
τὸν Κύριον καὶ μικρὰν ἀναγγελίαν, ὅπερ σοι ἐντέλλομαι.
80 Ἀποκόμισόν μοι ἐν τῇ ἐσπέρᾳ τοῦ Δείπνου τοῦ Μυστικοῦ τὸ Σῶμα
καὶ Αἷμα τοῦ Χριστοῦ εἰς σκεῦος ἱερὸν καὶ φέρε μοι εἰς τὸ μέρος
τοῦ Ἰορδάνου". Ὑπέστρεψε καὶ ὁ Ζωσιμᾶς χαίρων καὶ ἀγαλλόμενος,
δοξάζων καὶ εὐλογῶν τὸν Θεόν.

53-68 Ἦλθεν... τὸν Θεόν: Sophron. Hierosol. Vita S. Mariae Aegyptiae (PG 87, 3720 A-D).

A ΣμΡρα ΜΙ

54 ὑπομείνασα ἡ ἁγία Μαρία ἢ Αἰγυπτία IMPραΣμ ἐκείνη A // 55 καταλεπτῶς IMPραΣμ: κατὰ λεπτόν A // 56 ἄπειρον I: ἄπειρον M ἄπειρον αὐτῆς Ρραμ ὑπομονήν om. Ρρα // 57 ὁ Ζωσιμᾶς ΡραΣμ // 58 δείξας μοι ὅσα χαρίζει Ρρα // 59 ὄρκισεν IMPραΣμ // 59-68 Ἀλλ' ὄρκισε... τὸν Θεόν om. A // 60 μηδέν Ρρα // 61 ἀπολύσει Ρραμ // 64 ἀγγελίαν IPραμ ὅπως σοι Ρρα // 65 Μιστηκοῦ IM: τοῦ δεσποτικοῦ δείπνου Ρρα // 67 Ἰορδάνου κάκει ἀνάμενον ΡραΣμ

- 70 Ἦνίκα δὲ ἔφθασεν ὁ καιρὸς καθὼς εἶπεν ἡ ἅγια, ἐποίησεν ὁ
Ζωσιμᾶς τὰ προσταχθέντα αὐτῆς· ἔβαλεν ὁ Ζωσιμᾶς εἰς μικρὸν
ποτήριον ἐκ τῶν Ἀχράντων Μυστηρίων. Ἔφερε καὶ κανίσκιον τῆς
ἁγίας, ἰσχάδας ὀλίγας καὶ φοίνικας καὶ φακὴν μικρὰν βραχεῖσαν ἐν
ὔδατι, καὶ ἐλθὼν καθέζεται πρὸς τὸ τεῖχος τοῦ Ἰορδάνου καὶ ἐκεῖ
ἐνέμεινε τὴν ἅγιαν. Χρονίζοντος δὲ τῆς ἁγίας, ὁ ἅγιος οὐκ ἐνύσταξε.
75 Τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν οὐρανὸν ἄρας, τὸν Θεὸν ἰκέτευε μετὰ
δακρύων καὶ ἔλεγεν ὁ Ζωσιμᾶς· "Μὴ στερήσης με, Κύριε, τῶν
ἀγαθῶν θησαυρῶν τούτων"· ταῦτα καὶ πλείονα ἔλεγεν ὁ Ζωσιμᾶς.

69-77 Ἦνίκα... Ζωσιμᾶς: Sophron. Hierosol. Vita S. Mariae Aegyptiae (PG 87, 3721A).

ΣμΡρα ΜΙ

69-77 Ἦνίκα... Ζωσιμᾶς om. A // 69 ἡ ἅγια om. Ρρα // 72 κατελθὼν Ι ἐκαθέζετο Ι // 73 ἐνέμεινε ΜΙμ: ἐνέμεινε ΡραS Χρονίζοντος ΜΙΣμΡρα // 74 ἐνίσταξε Ι: ἐνήσταξεν Μ ἄρασα ΡραΣμ // 76 τὸν ἀγαθὸν θησαυρὸν τοῦτον ΡραS // 77 καὶ ἐδόξαζε τὸν Θεὸν Ρρα

Ἰδού, καὶ τὸ ὄσιον ἐφάνη γύναιον. Ἰδὼν καὶ ὁ Ζωσιμᾶς, ἐδόξασε
τὸν Θεόν. Ὁρᾶ δὲ αὐτὴν τῷ σταυρῷ τῷ τιμίῳ, τὸν Ἰορδάνην
80 περάσασαν, πρότερον σφραγίσασαν· τότε ἔφη πρὸς τὸν γέροντα·
"Εὐλόγησον, πάτερ, εὐλόγησον". Ἦτησε καὶ ἡ ἅγια τὸ ἅγιον εἰπεῖν
τῆς πίστεως σύμβολον καὶ τὸ "Πάτερ ἡμῶν" καὶ οὕτω τῶν θείων
μυστηρίων μετέλαβε. Τότε πάλιν λέγει τῷ ἁγίῳ· "Ἄββᾶ, ἄλλην μίαν
ἐπιθυμίαν μοι πλήρωσον· εἰς τὸ ἔτος τὸ ἐρχόμενον, ἔλθε πάλιν εἰς
85 τὸν χεῖμαρρον ἐκεῖνον, ὃν με πρότερον ἐσύντυχας καὶ πάλιν ἐκεῖ με
ᾔψει, καθὼς θέλει ὁ Κύριος". Δείκνυσι δὲ αὐτῇ ὅπερ εἶχε κανίσκιον
καὶ τρεῖς κόκκους φακῆς ἀψαμένη τῷ ἰδίῳ προσήγαγε στόματι,
ἀρκεῖν εἰποῦσα τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος. Ὑπέστρεψε δὲ ἡ ἅγια ἐν
τῇ ἐρήμῳ καὶ πάλιν ὁ Ζωσιμᾶς ἐν τῇ μονῇ.

78-89 Ἰδού...τῇ μονῇ: Sophron. Hierosol. Vita S. Mariae Aegyptiae (PG 87, 3721 B-D & 3722 A).

ΣμΡρα ΜΙ

78-89 Ἰδού...τῇ μονῇ om. A // 78 τὸ ἅγιον Ρρα // 78-79 Ἰδὼν...Θεὸν om. Ρρα // 79-80 τὸν Ἰορδάνην
σφραγίσασα· καὶ ἅμα τῇ σφραγίδι τὸν Ἰορδάνην ἐπέρασεν ΡραΣμ // 80 ἔφησε ΡραS // 81 Ἦτοισε IM // 84
μοι ΜΙΡραμ: μου S // 85 ἐσύντυχας ΙΡραΣμ:ἡσύντυχας Μ // 86 Δείκνυσει Ι // 88 Ἀρκῆ Ι: ἀρκῆν Μ:ἀρκῆν Σμ
// 89 ἐν τῷ μοναστηρίῳ S

90 Τοῦ δὲ ἔτους ἐκείνου πληρωθέντος, ἦλθε πάλιν ὁ Ζωσιμᾶς ἐν
ἐκεῖνο τὸ μέρος καὶ εὔρε τὴν ἁγίαν νεκρὰν· εὔρε δὲ καὶ πρὸς τὴν
κεφαλὴν αὐτῆς ἐνετυπωμένην γραφὴν ἐν τῇ γῇ δηλοῦντα· "Θάψαι,
ἄββᾶ Ζωσιμᾶ, τῆς ταπεινῆς Μαρίας τὸ λείψανον ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ.
Ἄπόδος τὸν χοῦν τῷ χοί". Ὁρᾶ δὲ ὁ Ζωσιμᾶς λέοντα καὶ τὸ σημεῖον
95 τοῦ σταυροῦ σφραγίσας αὐτῷ εἶπεν· "ὦ θηρίον, ἐπέπερ ἡ μεγάλη
ὀσία ὥρισεν ἐνταῦθα ταφιάσαι αὐτήν, ἐγὼ δὲ γέρον εἰμὶ καὶ οὐκ
ἰσχύω, οὐδὲ ἐργαλεῖα ἔχω, ποιήσον σὺ τοῖς ὄνυξι"· καὶ ἅμα τῷ λόγῳ,
ὥρυξεν ὁ λέων τὴν γῆν καὶ ἔθαψαν τῆς ὀσίας τὸ λείψανον. Ὁ μὲν
λέων ἀνεχώρησε εἰς τὸ ἐνδότερον μέρος τῆς ἐρήμου, ὁ δὲ Ζωσιμᾶς
100 ὑπέστρεψεν ἐν τῇ μονῇ, δοξάζων καὶ εὐλογῶν τὸν Θεόν.

90-100 Τοῦ δὲ ἔτους... τὸν Θεόν: Sophron. Hierosol. Vita S. Mariae Aegyptiae (PG 87, 3724 B-3725 B).

ΣμΡρα ΜΙ

90-100 Τοῦ δὲ ἔτους... τὸν Θεόν om.A // 90 ἐν ἐκείνῳ MIPραΣμ // 91 τὸ μέρος MIPραΣμ καὶ εὔρε τὴν ἁγίαν νεκρὰν om. IM // 92 διλοῦντα IM:δηλοῦντα ΡραΣμ // 94 Ἀπόδος...χοί om.ΡραΣμ σεμῖον I: σημίον M // 95 ἐπίπερ IM // 95-97 ὦ θηρίον, ὥρυξον τῇ γῇ ἵνα τῇ ἁγία κηδεύσωμεν ΡραΣμ // 96 ὄρισεν IM ἐνταφιάσαι I ἠσχύω I: εἰσχείω M // 97 ἐργαλεῖα IM σοὶ τοῖς ὄνυξι IM // 98 ὥρυξεν IM // 100 εἰς τὴν μονήν Ρρα

105 Δεικνύει πάλιν ἡμῖν ὁ τοιοῦτος κανὼν τοῦ Θεοῦ τὴν πολλὴν καὶ ὑπεράπειρον εὐσπλαγχνίαν καὶ φιλανθρωπίαν, διὰ τῆς παλαιᾶς ἱστορίας ταύτης, ἣν καὶ βούλομαι διηγήσασθαι ὑμῖν, τὸν Ἀβραὰμ ἐκεῖνον τὸν φιλόθεον, ὃν διὰ τὴν πολλὴν αὐτοῦ φιλοξενίαν ἔλαθε ξενίσαι ἀγγέλους, ἔλαθε ξενίσαι αὐτὴν τὴν Ἁγίαν Τριάδα, τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, δεικνύων ἡμῖν ὅτι διὰ τῆς ἐλεημοσύνης δυνάμεθα καὶ ἡμεῖς αὐτὴν τὴν ἁγίαν Τριάδα δέξασθαι εἰς τὸν οἶκον ἡμῶν.

101-102 τοῦ Θεοῦ...εὐσπλαγχνίαν καὶ φιλανθρωπίαν: Ex. 34, 6; Sap.Salom. 15, 1; Ioel 2, 13 // 103-106 τὸν Ἀβραὰμ...Ἅγιον Πνεῦμα: Gen. 18, 1-8; Ioann. Chrys. Homilia 33 (PG 63, 225).

A ΣμPpa MI

101 Δεικνύων Ppa // 103 ἦς Ppa ἡμῖν Αμ // 104 ἐκεῖνον τὸν φιλόξενον, μᾶλλον δὲ τὸν φιλόθεον A ὢν ΙΑ // 105 ξενίσαι Ι:ξενήσε Μ ἀγγέλους καὶ οὐκ ἀνθρώπους ΑΡραΣμ αὐτὴν om. Α // 105-107 τὸν Πατέρα... Τριάδα om. Ppa // 108 δέξασθε Ι αὐτοῦ Pp: ὑμῶν a

Ἐπειδὴ γὰρ ἠρίστησαν, ἠβουλήθησαν ἐξελθεῖν ἐν Σοδόμοις καὶ
110 Ἀβραὰμ ἠκολούθει ὀπίσω αὐτῶν καὶ πεσῶν εἰς τοὺς πόδας αὐτῶν,
ἔλεγε· "Κύριοί μου, ἀναγγεῖλάτέ μοι τίνες ἐστέ". Εἶπε δὲ ὁ Κύριος
πρὸς Ἀβραάμ· "Κραυγὴ Σοδόμων καὶ Γομόρρας πεπλήθυνται πρὸς
115 με καὶ αἱ ἁμαρτίαι αὐτῶν μεγάλαι σφόδρα. Διὰ τοῦτο πορεύομαι εἰς
αὐτούς, εἰ κατὰ τὴν κραυγὴν αὐτῶν τὴν ἐρχομένην πρὸς με
συντελοῦνται. Εἰ δὲ μή, ἵνα γινῶ ταῦτα".

109-115 Ἐπειδὴ... ταῦτα: Gen. 18, 16-21.

A ΣμPpa MI

109 ἠρίσθησαν IAPp: ἠρίστησαν MSμ // 110 ἠκολούθη IMμ // 111 τὶ ἤκατε ἐν ἐμοὶ καὶ τίνες ἐσταὶ ASμ: τὶ ἠκούσατε ἐν ἐμοὶ καὶ τίνες ἐστὲ Ppa: τίνες ἐσταὶ IM // 112 πεπλήθητε I: πεπλήθυντε A: πεπλήθηθηται M // 113-114 πρὸς αὐτούς Ppa

Ταῦτα ἀκούσας Ἀβραάμ, ἦν ἐστηκὼς ἔναντι Κυρίου μετὰ φόβου
 καὶ λέγει πρὸς Κύριον· "Μή, Κύριε, μὴ ποιήσης τοῦτο, τοῦ ἀπολέσαι
 δίκαιον μετὰ ἀσεβῶν, ἀλλὰ λαλήσω ἐνώπιόν σου ἔτι ἅπαξ καὶ μὴ
 ὀργισθῆς μοι. Ἐὰν ᾧσι, Κύριε, πεντήκοντα δίκαιοι ἐν τῇ πόλει
 120 ταύτῃ, ἀπολέσεις αὐτοὺς καὶ ἔσται ὁ δίκαιος, ὡς ὁ ἀσεβής;
 Οὐδαμῶς ὁ κρίνων μὴ ποιήσης κρίσιν;" καὶ εἶπε Κύριος πρὸς
 Ἀβραάμ· "Ἐὰν εὔρω πεντήκοντα δικαίους, ἀφήσω τὸν τόπον δι'
 αὐτοὺς"· καὶ εἶπεν Ἀβραάμ πρὸς Κύριον· "Ἐὰν εὔρεθῶσιν ἐκεῖ
 125 τεσσαράκοντα;" Λέγει ὁ Κύριος· "Ἀφήσω πάντα τὸν τόπον δι'
 αὐτούς"· καὶ εἶπεν Ἀβραάμ πρὸς Κύριον· "Ἐὰν εὔρεθῶσι, Κύριε,
 τριάκοντα;" καὶ εἶπε Κύριος· "Ἀφήσω πάντα τὸν τόπον"· καὶ εἶπεν
 Ἀβραάμ· "Ἐὰν εὔρεθῶσιν ἐκεῖ εἴκοσι;" καὶ εἶπε Κύριος· "Ἀφήσω
 ἕνεκεν τῶν εἴκοσι πάντα τὸν τόπον"· καὶ εἶπεν Ἀβραάμ· "Ἐὰν
 130 εὔρεθῶσιν ἐκεῖ δέκα;" λέγει Κύριος· "Ἐὰν εὔρεθῶσιν ἐκεῖ δέκα,
 ἀφήσω πάντα τὸν τόπον δι' αὐτῶν".
 Ὡς τῆς ἀφάτου εὐσπλαγχνίας τοῦ Κυρίου, ὃ τῆς πολλῆς καὶ
 ἀμετροῦ σου φιλανθρωπίας, Κύριε· τίς ἐξιχνιάσει, ἄγιε; Ἐὰν
 εὔρης, Κύριε, δέκα δικαίους, ἀφήσεις πᾶσαν τὴν πόλιν δι' αὐτῶν.
 Φριζῶμεν, ἀδελφοί μου, τὴν πολλὴν ἀγάπην καὶ φιλανθρωπίαν καὶ
 135 συγκατάβασιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

116-130 Ταῦτα... δι' αὐτῶν: Gen. 18, 22-32 // 131- 132 Ὡς τῆς ἀφάτου εὐσπλαγχνίας ...φιλανθρωπίας: Ex.
 34, 6; Sap.Salom. 15, 1; Ioel 2, 13.

A ΣμPpa MI

116 ἐστικὼς A // 117 ποιήσεις M: ποιήσεις IAPraSm ἀπολέσαι I // 119 πεντήκοντα IM // 120 ἀπολαίσεις M:
 ἀπολέσεις I: ἀπολέσης Ppa // 121 ποιήσεις IMAPra // 122 εὔρεθῶσιν Σμ πάντα τὸν τόπον APraSm // 123
 Καὶ εἶπεν ὁ APraSm // 124 Ἐὰν εὔρεθῶσιν ἐκεῖ τεσσαράκοντα, ἀφήσω PpaS Ἀφίσω I // 125 πρὸς Κύριον
 om. IPraM // 126 δι' αὐτὸν A: δι' αὐτοὺς Ppa // 130 διὰ τοὺς δέκα A: δι' αὐτοὺς Σμ // 131 Ὡς τῆς ἀφάτου σου
 εὐσπλαγχνίας Κύριε I // 132 ἀμετροῦ IAMSμ Δέσποτα IAPraSm: Κύριε M σοὶ Κύριε ἄγιε A // 133
 πάντα τὴν πόλιν Ppa

140 Ἀπῆλθε δὲ ὁ Κύριος, ὡς ἐπαύσατο λαλῶν τῷ Ἀβραάμ· ὁ δὲ
 Ἀβραάμ ὑπέστρεψεν εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ χαίρων. Εἰσῆλθον δὲ οἱ
 ἄνδρες, τοῦτέστιν ἡ Ἁγία Τριάς, ἐν Σοδόμοις καὶ εἰσῆλθον εἰς τὸν
 οἶκον τοῦ Λῶτ· ἦν δὲ ἀδελφιδοῦς Λῶτ τοῦ Ἀβραάμ. Οἱ δὲ ἄνθρωποι
 145 ἐν Σοδόμοις ἦσαν πονηροὶ καὶ ἁμαρτωλοὶ ἔναντι Κυρίου.
 Εἰσελθόντες δὲ ἐν τῷ οἴκῳ Λῶτ, ἐζήτουν τοὺς ἄνδρας λέγοντας·
 "Ἀπόδος ἡμῖν τοὺς ἐλθόντας ξένους ἐνταῦθα". Ὁ δὲ Λῶτ οὐκ ἤθελεν
 δοῦναι αὐτούς. Ἐκεῖνοι δὲ ἀνεμόχλευον τὸν οἶκον εἰσελθεῖν. Ὁ δὲ
 145 Λῶτ φησὶ πρὸς αὐτούς· "Λάβετε τὰς ἐμὰς θυγατέρας καὶ τοὺς
 ἄνδρας ἐάσατε". Οἱ δὲ οὐκ ἤθελον. Ἡ δὲ Ἁγία Τριάς ἦλθον εἰς τὸν
 πυλῶνα καὶ ἠβουλήθη εἷς ἐξ αὐτῶν ἀνοῖξαι τὴν πύλην τῆς αὐλῆς
 τοῦ οἴκου καὶ οὐκ ἤφιεν ὁ Λῶτ λέγων· "Μὴ Κύριε, παρακαλῶ, καὶ
 ἀρπάσωσί σε οἱ πονηροὶ ἄνθρωποι". Ὁ δὲ φησὶ πρὸς αὐτόν·
 150 "Ἐασόν με ἀνοῖξαι, ὅπως ἴδης πῶς ἔχω λαλῆσαι αὐτοῖς". Ἀνοίξας δὲ
 τὴν πύλην, φλόγα πυρὸς ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ καὶ κατέφλεξεν αὐτούς.

136-137 Ἀπῆλθε... χαίρων: Gen. 18, 33 // 137-145 Εἰσῆλθον... οὐκ ἤθελον: Gen. 19, 1-11 // 149-150 Ἀνοίξας...αὐτούς: Gen. 19, 24-25.

A ΣμPpa MI

141 λέγοντας AMPraSm: λέγοντες I // 143 εἰσελθεῖν βουλόμενοι PpaSm // 147 ἤφινεν Pp: ἤφηνεν aSm: ἤφιεν AMI παρακαλῶ om.PpaSm // 148 ἀφαρπάσουσί σε PpaSm // 149 ὀμιλῆσαι PpaS // 149-150 ἀνοίξαι...αὐτούς om. μ

Ἰδὼν δὲ Λῶτ τὸ παράδοξον θαῦμα, πεσὼν εἰς τοὺς πόδας αὐτῶν
 λέγει· "Εἶπατέ μοι, κύριοί μου, τίνες ἐστέ". Οἱ δὲ εἶπον αὐτῶ·
 "Ἀναλαβόμενος τοὺς σοὺς, φεῦγε εἰς τὸ ὄρος, ὅτι, ἰδού, ὡς ὄρας,
 155 ἐμπρησμὸν ἤλθομεν ἐμπρῆσαι τὴν χῶραν ταύτην διὰ τὰς ἀσελγείας
 καὶ ἁμαρτίας αὐτῶν. Νῦν φεῦγε καὶ μηδεὶς ἐξ ὑμῶν στραφήτω
 ὀπισθεν τοῦ θεάσασθαι τὴν γενομένην ὀργὴν καὶ ἀπόλλυται".
 Ταῦτα ἀκούσας ὁ Λῶτ, ἐν σπουδῇ πολλῇ, ἐπισυνάξας τοὺς ὄνους
 αὐτοῦ, ἔλαβεν ἄρτον καὶ οἶνον καὶ ὄχητο μετὰ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ
 καὶ τῶν δύο θυγατέρων αὐτοῦ καὶ παρεκάλει τὴν Ἁγίαν Τριάδα μὴ
 160 ἐγκαταλίπη αὐτόν. Οἱ δὲ εἶπον πρὸς αὐτόν· "Πορεύου. Μετὰ σοῦ
 γὰρ ἐσμέν". Ἦν γὰρ ἀγρὸς πλησίον τοῦ ὄρους λεγόμενος Σηγῶρ καὶ
 παρεκάλει ὁ Λῶτ, ὅπως διασωθῆ ἐν αὐτῶ.

152-162 Οἱ δὲ... ἐν αὐτῶ: Gen. 19, 12-22.

A ΣμPpa MI

152 λέγει om. IAM: λέγων μ ἐσταὶ IMPpΣμ // 154 ἐμπρησμὸν MISμ: ἐμπρησμὸν APpa ἐμπρῆσαι
 IAMPpαΣμ ἀσελγείας IM // 156 θεάσασθε I καὶ ἀπειλὴν Ppa ἀπόλλυται IAS // 157 ἐπισάξας Ppam // 159
 παρεκάλει A // 159-160 μὴ ἐγκαταλίπειν αὐτῶν A: μὴ ἐγκαταλείπειν αὐτόν PpαΣμ // 161 Σηγῶρ Aa // 162
 παρεκάλει A (in marg. ἐσπούδαξε)

Ἐγένετο δὲ ἐν Σοδόμοις βροντῶν συνοχή καὶ ἔβρεξε Κύριος πῦρ
καὶ ἔβλυσεν ἡ γῆ πίσσαν κοχλάζουσαν καὶ θεῖον. Ἐκατεδαπάνησε
165 πάντας ἀνθρώπους καὶ τὰ ζῶα. Οὐκ ἀφήσατο οὐδένα, ἀλλὰ πάντας
κατέφλεξεν ἄρδην. Εἶδετε ὄργην Κυρίου; Εἶδετε ἁμαρτίαν
ἐξομολογουμένην οἷαν δίκην ὑπέστη; Ἡ δὲ γυνὴ τοῦ Λὼτ ἀκούσασα
τὸν γενόμενον θρῆνον καὶ ὀλολυγμὸν καὶ μὴ ἐνέγκασα τὰ
σπλάγχνα, ἐστράφη ἰδεῖν τὴν πατρίδα καὶ εὐθύς ἀπελιθώθη καὶ
170 ἐγένετο στήλη ἄλως, οὐχὶ λίθος, ἀλλὰ ἅλατος πέτρα· καὶ μὴ
ἀπιστήσης· μαρτυρεῖ μοι τῷ λόγῳ Ἀνδρέας γράφων· "Μὴ γένη στήλη
ἄλως ψυχὴ στραφεῖσα εἰς τὰ ὀπίσω". Ἐσώθη δὲ Λὼτ μόνος, μετὰ τῶν
δύο θυγατέρων αὐτοῦ, ἐν Σηγῶρ.

163-166 Ἐγένετο...ἄρδην: Gen. 19, 24-25 // 167-170 Ἡ δὲ γυνὴ...πέτρα: Gen. 19, 26 // 171-172
μαρτυρεῖ...ὀπίσω: Τροπᾶριον τοῦ Μεγάλου Κανόνος τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου Κρήτης, εἰς τὸν ὄρθρον τῆς
Πέμπτης τοῦ Μεγάλου Κανόνος, ὡδ. γ' (βλ. ἔντυπον Τριῶδιον ΑΔ, σ. 635) // 172-173 Ἐσώθη...Σηγῶρ: Gen.
19, 30.

A ΣμΡρα ΜΙ

164 πύσαν ΙΜ:πίσαν Α:πῆσαν Σμ Ἐκατεδαπάνησε ΙΜ: Ἐκατεδαπάνισε Α: Ἐκαταδαπάνησαι α:
Καταπάνησεν μ: Κατεδαπάνησε SPp // 165 οὐκ ἀφίσατο Α // 166 ἄρδην Ι ἴδετε ΙΑΡρ ἴδετε μιᾶς
ἁμαρτίας δίκην ΙΑΡραS ἴδετε ΙΡραS // 169 ἀπελιθώθη Ι // 170 στήλη Ι: στύλι Α:στήλι Ρρ: στίλυ α: στήλει
μ // 171 ἀπιστήσεις ΙΜ μαρτυρῆ ΙΑΜ: μαρτυρῆ Ρρα γράφων ΙΜ γένει ΙΑ: γένει μ: γένειτο S στήλη
Ι: στύλι ΑΡρα // 172 στραφῆσα ΙΜ

Εἶδετε πῶς οὐκ ἔβλαψεν ὁ τόπος τὸν Λῶτ κατοικῶν ἐν Σοδόμοις;
175 Εἶδετε πῶς ὁ τρόπος σώνει τὸν ἄνθρωπον καὶ οὐχὶ ὁ τόπος; Ἐν
παραδείσῳ δὲ ἦν ὁ Ἄδὰμ καὶ ἐβλάβη, ἀλλὰ Ἰὼβ ἐν κοπρίᾳ ἦν καὶ
οὐκ ἐβλάβη· ὁ τρόπος αὐτὸν ἔσωσε καὶ τὰ ἔργα. Οὕτω καὶ ἡμεῖς
ποιήσωμεν. Σώσει γὰρ ἡμᾶς ὁ τρόπος τῆς μετανοίας καὶ οὐχὶ ὁ
180 τόπος· τὰ ἔργα καὶ οὐχὶ ὁ λόγος. Πολλάκις σώνει καὶ ὁ τόπος, ἔχων
καὶ τὸν τρόπον, ὡς οἱ ἅγιοι πατέρες ἔκλεξαν καὶ τὸν τρόπον τῆς
ἐρήμου καὶ τὸν τρόπον.

176 Ἐν παραδείσῳ...ἐβλάβη: Gen. 3, 17-24 // 176-177 Ἰὼβ...οὐκ ἐβλάβη: Iob 2, 8 // 177-179 ὁ τρόπος...ὁ
τόπος: Ioann. Chrys. De Chananaea (PG 52, 458); Ioann. Chrys. De poenitentia 9 (PG 49, 344) // 179 τὰ ἔργα
καὶ οὐχὶ ὁ λόγος: Rom. 2, 13; Iac. 1, 22.

A ΣμPpa MI

174 Ἰδεταὶ IMPraSm: Ἰδετε A κατοικῶν MAIPraSm // 175 Ἰδετε IA // 176 Ἄδὰμ, ἀλλὰ αὐτὸν ἐξέβαλεν
ἢ παρακοῇ A: Ἄδὰμ, ἀλλὰ αὐτὸν ἐξέβαλεν ἔξω ἢ παρακοῇ PpaSm // 177 οὐκ ἐβλάβη. Ὁ Λῶτ ἐν Σοδόμοις
κατοικῶν, ἀλλὰ ὁ τόπος οὐκ ἔβλαψεν καὶ ὁ τρόπος αὐτὸν ἔσωσεν καὶ τὰ ἔργα PpaSm οὐκ ἔβλαψεν M: οὐκ
ἐβλάβη scripsi_ τρόπως IM // 178 τρόπως IM // 179 σώνει I: σώνη M // 179-181 Πολλάκις...τρόπον om.
APraSm // 180 ἔκλεξαν IM

Τί οὖν ποιεῖ ὁ ἐχθρὸς τῆς ἀληθείας, τοῦτέστιν ὁ διάβολος,
 βουλόμενος χωρῖσαι τὸν Λῶτ ἀπὸ τὸν Θεόν, ὡς εἶδεν αὐτὸν ὅτι
 ἐσώθη ἀπὸ τῶν Σοδόμων καὶ εὐρέθη δίκαιος; Βούλεται εἰς ἑτέραν
 185 παρανομίαν καὶ ἀσέλγειαν ῥίψαι αὐτόν· καὶ τί ποιεῖ; Δίδει πονηρὸν
 λογισμὸν εἰς τὰς θυγατέρας τοῦ Λῶτ, λέγων ὅτι "ὅλος ὁ κόσμος
 ἀπώλετο. Ἡ μήτηρ ἡμῶν στήλη ἀλὸς ἐγένετο, ὁ πατὴρ ἐγήρασε. Τίς
 ἀναστήσει σπέρμα ἐν τῷ κόσμῳ, μὴ ὄντος ἀνδρὸς ἑτέρου ἢ ὁ μόνος ὁ
 πατὴρ ἡμῶν;" Ταῦτα ἔλεγον δοκοῦντες ὅτι ὁ κόσμος ὅλος ἀπώλετο·
 190 "ἀλλὰ δεῦρο ποτίσωμεν τὸν πατέρα ἡμῶν οἶνον ἄκρατον καὶ
 συγγενόμενος ἡμῖν, ἀναστήσει σπέρμα καὶ ἐσόμεθα οἰκοῦντες τὸν
 κόσμον"· καὶ δὴ συμβουλευσάμενοι, ἐμέθυσαν αὐτὸν καὶ συνεγένετο
 τῇ πρώτῃ αὐτοῦ θυγατρὶ καὶ οὐκ ἔγνω τὸ δράμα. Ὅμοίως πάλιν
 ποιήσαντες, ἐγένετο καὶ τῇ ἑτέρᾳ· καὶ συνέλαβον ἐξ αὐτοῦ αἱ δύο
 195 θυγατέρες αὐτοῦ· καὶ μαρτυρεῖ μοι τῷ λόγῳ Θεόδωρος ὁ Στουδίων
 λέγων· "Ὑδροποτῶν οὐδεὶς ἠφρονεύσατο"· καὶ ὁ μακαρίτης
 Χρυσόστομος λέγει· "Λῶτ διὰ τῆς μέθης θυγατρογάμος ἐγένετο· ὁ
 πατὴρ ἀνὴρ καὶ ὁ πάππος πατήρ"· καὶ ἀλλαχοῦ ἡ Γραφὴ ὀνειδίζει
 τὴν ῥαθυμίαν αὐτοῦ· καὶ διελθουσῶν ἡμερῶν ὀλίγων, ἔγνωσαν ὅτι
 200 τὰ Σόδομα καὶ Γόμορρα μόνα κατεφθάρησαν καὶ ἐλυπήθησαν
 σφόδρα αἱ θυγατέρες Λῶτ καὶ ἔκλαυσαν.

185-195 Δίδει...θυγατέρες αὐτοῦ: Gen. 19, 31-36 // 196 Ὑδροποτῶν...ἠφρονεύσατο: fons incognita // 196-
 198 ὁ μακαρίτης Χρυσόστομος...πατήρ: Bas. Sermo de renuntiatione saeculi (PG 31, 640).

A ΣμPpa MI

183 χωρῆσαι MIA Ppa Σμ // 184 εἰς ἑτέραν om. I // 187 στίλη I: στύλι μΑ πατήρ ἡμῶν A // 187-190 Ἡ
 μήτηρ...ἀπώλετο om. Ppa // 188 ὄντως SIμ // 188-189 ἢ ὁ μόνος ὁ πατήρ SIAμ: ἢ ὁ μόνος ὁ πατήρ M // 189
 δοκόντες IASμ: δοκοῦντες M // 190 δεύρω IM τί ποιήσωμεν Ppa // 191 ἐσόμεθα IMSμ // 194 ποιήσαντες
 MIA Ppa Σμ τῇ δευτέρᾳ I // 195 θυγατέρας IPra μαρτυρῆ MIA: μαρτυρῶν μ ὁ Στουδίτης Ppa // 196 ὁ ἐν
 ἀγίοις Pp: ὁ μακαρίτης MIAa Σμ // 198 πολλαχοῦ APpa Σμ // 201 θυγατέρας ISμ Ppa: θυγατέραι A:
 θυγαταίραι M

Εὕρωμεν οὖν τί ποιήσει Λὼτ διὰ τὴν συγχώρησιν τῆς ἁμαρτίας ταύτης, ἵνα λάβῃ συγχώρησιν ἀπὸ τὸν Θεόν. Αἱ θυγατέρες Λὼτ ἰδοῦσαι ὅτι πονηρὰ ἐποίησαν, ἀνήγγειλαν τῷ πατρὶ αὐτῶν τὴν
205 ἁμαρτίαν καὶ πονηρίαν ἣν ἐποίησαν καὶ ὁ Λὼτ ἀκούσας ἔκλαυσε πικρῶς καὶ ἐζήτηε μετάνοιαν. Ἔγνω λοιπὸν ὁ Λὼτ τὴν ἁμαρτίαν ἣν ἐποίησε καὶ ἀναστὰς ἦλθε πρὸς τὸν Ἀβραάμ καὶ ἐξομολογεῖται τὴν ἁμαρτίαν αὐτοῦ, ἣν πλανώμενος εἰργάσατο.

Ταῦτα ἀκούσας Ἀβραάμ, ἐλυπήθη σφόδρα καὶ λέγει αὐτῷ·
210 "Ἄκουσόν μου, τέκνον· ἡ ἁμαρτία σου μεγάλη ἦν καὶ δεινὴ σφόδρα· καὶ λοιπὸν πορεύθητι εἰς τὸν Νεῖλον ποταμὸν, τὸν ἐξερχόμενον ἐκ τοῦ παραδείσου, καὶ ἄγαγέ μοι δαλοὺς τρεῖς καὶ φέρε μοι ὧδε"· καὶ εὐθέως ὁ Λὼτ, γινώσκων τὴν ἁμαρτίαν αὐτοῦ ὅτι δεινὴ ἦν, ἀναστὰς ὄχητο δι' ἐρήμων ἀβάτων καὶ ἀνύδρων, ὅπως εὔρη τὸ ξύλον τῆς
215 ἑαυτοῦ σωτηρίας. Τοῦτο ἔκρινεν ὁ Ἀβραάμ λέγων ὅτι ἡ ὑπὸ θηρίου ἀναλωθήσεται ἢ ὑπὸ δίψης πικρῶ θανάτῳ τελευτήσῃ καὶ ῥυσθῇ ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας αὐτοῦ, διότι ὁ πικρὸς θάνατος πολλάκις ἄφεσις ἁμαρτιῶν γίνεται.

206- 218 Ἔγνω λοιπὸν ὁ Λὼτ τὴν ἁμαρτίαν... ἁμαρτιῶν γίνεται: BHG 413k; Vassiliev, *Anecdota*, p. 217-219 (214 δι' ἐρήμων ἀβάτων καὶ ἀνύδρων: Ps. 62, 2).

A ΣμPpa MI

202-203 τῆς ἁμαρτίας...συγχώρησιν om. μ // 203 λάβει I θυγατέρας A // 203-204 Καὶ ἰδόντες αἱ θυγατέρας Λὼτ I // 204 ἰδόντες APpaμ // 205 ἁμαρτίαν καὶ παρανομίαν PpaΣμ // 205-207 καὶ ὁ Λὼτ ἀκούσας τὴν ἁμαρτίαν ἣν ἐποίησεν, ἀναστὰς Ppa // 206 καὶ ἐζήτηε μετάνοιαν om. μ // 207 ἐποίησεν A ἐξομολογᾶται APpaΣμ: ἐξομολογῆται M // 207-209 ἐξομολογεῖται...Ἀβραάμ om. I // 213 γινώσκων I: γυνόσκων M // 214 ὄχητο IM ξύλων I // 218 γίνεται IAPpaΣμ: γύνεται M

220 Λὼτ δὲ διεσώθη καὶ διεφυλάχθη καὶ ἀπῆλθε εἰς τὸν Νεῖλον
 ποταμὸν καὶ εὗρεν ἐκεῖ ἐρρημμένους δαλοὺς τρεῖς, κεκαυμένους:
 πεῦκον, κέδρον καὶ κυπάρισσον· καὶ λαβὼν αὐτούς, ἔρχεται πρὸς
 Ἄβραάμ. Ἴδὼν αὐτόν, ἐχάρη χαρὰν μεγάλην, ὅτι ἄκων προεφήτευσεν
 καὶ ἄπερ οὐκ ἤλπιζεν εὔρε· καὶ ἠσπάσατο αὐτὸν ὡς νεκρόν· ὁμοίως
 225 καὶ τὰ ξύλα, ὅτι ἦν θεόπεφτα· καὶ λαβὼν αὐτὰ σὺν τῷ Λώτ,
 ἀπῆλθεν εἰς κεφαλὴν ὄρεων ἐρήμου καὶ ἔπηξε τοὺς τρεῖς δαλοὺς
 ἀντιπρόσωπον ἀλλήλων, ἀπέχοντας ἕτερον τοῦ ἑτέρου πηγῶν
 τριῶν, καὶ ἔδωκεν αὐτῷ Ἄβραάμ ἐντολήν, ἵνα κατέρχεται εἰς τὸν
 Ἰορδάνην καὶ ἐνεγκῶν ὕδωρ ποτίζειν τὰ ξύλα ταῦτα ἐπὶ τῆς πέτρας.
 Ἀπεῖχε δὲ ὁ Ἰορδάνης ἀπὸ τοῦ τόπου μίλια κδ' καὶ οὕτως πυκτεύων
 230 ὁ Λώτ ἐποίει καθ' ἡμέραν καὶ ἐντὸς μηνῶν τριῶν ἐλθὼν ἀπήγγειλε
 τῷ Ἄβραάμ ὅτι οὐ μόνον ἐβλάστησαν τὰ ξύλα, ἀλλὰ καὶ
 περιεπλάκησαν ἀλλήλοις.

219-232 Λὼτ δὲ διεσώθη...περιεπλάκησαν ἀλλήλοις: BHG III, 413k; Vassiliev, *Anecdota*, p. 217-219 (222 ἄκων προεφήτευσεν: α' Στιχηρὸν Ἰδιόμελον εἰς τὸν ὄρθρον τῆς Ἀγίας καὶ Μεγάλης Πέμπτης, ἡχ. πλ. δ' (ἐντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 885).

A ΣμPpa MI

220 ἐρρημμένους MIASμ δαλοὺς I // 221 κυπάρισσον I: κυπάρισσον SAμ:κυπάρισσον M // 222 Ὁ δὲ Ἄβραάμ ἰδὼν Ppa ἐχάρι I προεφύτευσεν PpaSA // 224 θεόπεπτα PpSa: θεόπεπτα Aμ: θεόπεπτα MI: θεόπεπτα scripsi // 225 αὐτούς τοὺς τρεῖς A // 226 ἀπέχον I:ἀπέχων APpaSμ // 227 κατέρχεται MIA PpaSμ // 229 Ἀπῆλθεν Aμ πυκτεύων MIA // 231-232 ὅτι...ἀλλήλοις om.Ppa // 232 ἀλλήλα A

235 Ὁ δὲ Ἀβραὰμ θαυμάσας προσεκίνησε τῷ Κυρίῳ καὶ εἶπε· "Τοῦτο
τὸ ξύλον ἔσται ἀμαρτιῶν ἀναίρεσις"· καὶ ἦν τὸ ξύλον τοῦτο τῆς
μετανοίας ἀψυόμενον, ἔχον ῥίζας κεχωρισμένας εἰς τρία. Τὸ δὲ
μέσον τοῦ ξύλου λεῖον, μὴ διαχωριζόμενον ἕτερον τοῦ ἑτέρου, καὶ
ἦν τοῦτο τὸ ξύλον ἕως τοῦ Σολομῶντος καὶ μέχρι τῆς Σταυρώσεως
τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὡς αὐτῷ τῷ ξύλῳ ἐσταύρωσαν
240 Αὐτόν, καθὼς μαρτυρεῖ ἡ Γραφή ἢ λέγουσα· "Ἐν κυπαρίσσῳ καὶ
πεύκῃ καὶ κέδρῳ" δεῖ ὑψωθῆναι τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἵνα σώσῃ
τοὺς ἐλπίζοντας εἰς Αὐτόν. Ὁ δὲ Ἀβραὰμ ἔλαβε πληροφορίαν ἐξ
αὐτῶν τῶν πραγμάτων, ὅτι διὰ τῆς μετανοίας καὶ τοῦ κόπου αὐτοῦ
συνεχώρησεν αὐτῷ ὁ Θεὸς τὴν ἀμαρτίαν ταύτην.

233-243 Ὁ δὲ Ἀβραὰμ... τὴν ἀμαρτίαν ταύτην: BHG 413k; Vassiliev, *Anecdota*, p. 217-219 (239-240
μαρτυρεῖ... κέδρω: Is. 60, 13).

A ΣμΡρα ΜΙ

233 Ὁ δὲ Ἀβραὰμ ἀκούσας om.Ρρα ἑθαύμασε καὶ προσεκίνησε A // 234 ἀμαρτίας ΙΑΡραΣμ // 235 ἔχων
ΙΑ καὶ ἡ κορυφή ὁμοίως εἰς τρία ΣΑμ // 236 λῖον ΜΙΑΡραΣμ (in marg. ἡμερον, χλορὸν Ρ) // 237 τὸ ξύλον
τοῦτο Ι // 238 αὐτὸ τὸ ξύλον Ι // 239 κυπαρίσω ΙΜ: κηπαρίσσω αΣμ // 240 πεύκι ΙΜ δῆ ΙΜ σώσει
ΑΙΜΣμ: σώζη Ρρα // 241 πληροφορίαν ΙΜ

245 Εἶδετε, ἀδελφοί μου, μετανοίας ὑπόθεσιν; Εἶδετε ἐξομολόγησιν
 καθαρὰν; Εἶδετε πόσον πόνον καὶ κόπον ἔλαβεν ὁ Λῶτ περὶ τῆς
 ἁμαρτίας αὐτοῦ; Ἐπειδὴ ἐξομολογήσατο καὶ ἔκλαυσε καὶ ἐκοπίασε,
 δικαίως καὶ διεσώθη. Τίς ἡμῶν ἔκλαυσε καὶ ἐκοπίασε ὑπὲρ τῆς
 ἁμαρτίας αὐτοῦ, ὡς ἐκεῖνος; Ὅντως οὐδεὶς. Εἶδετε πάλιν
 250 εὐσπλαγχνίαν Θεοῦ καὶ τὴν μακροθυμίαν Αὐτοῦ, πῶς μακροθυμεῖ
 ὑπὲρ τῶν ἁμαρτωλῶν, ὅπως μετανοήσωσι; Μετανοήσωμεν οὖν καὶ
 ἡμεῖς, ἀδελφοί, ὡς ἔτι καιρὸν ἔχομεν. Προσδράμωμεν εἰς τὸν ἀγαθὸν
 ἰατρόν, τὸν δυνάμενον ψυχῇ τε καὶ σώματι σῶσαι ἡμᾶς. Ἐμάθαμεν
 γὰρ τὴν Αὐτοῦ ἀγαθότητα καὶ πολλὴν συμπάθειαν καὶ μὴ
 γενώμεθα ὀκνηροί, μηδὲ ῥάθυμοι, μηδὲ ἀμελεῖς, ἀλλὰ σπουδῇ μετὰ
 255 συντετριμμένης καρδίας προσδράμωμεν, ὅπως ἰκετεύσωμεν Αὐτὸν,
 τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, ἐν προσευχῇ καὶ νηστεία καὶ
 ἔλεημοσύνῃ καὶ δακρύων ἐκχύσει καὶ καθαρᾷ ἐξομολογήσει,
 σπλαγχνισθεὶς καὶ ἐφ' ἡμᾶς ὁ Κύριος καὶ συγχωρήσει καὶ ἀφήσει τὰ
 πλημμελήματα καὶ ἁμαρτήματα ἡμῶν. Ἦς γένοιτο πάντας ἡμᾶς
 260 ἐπιτυχεῖν τῆς Αὐτοῦ χάριτος ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, οὗ
 ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

249-250 εὐσπλαγχνίαν... ἁμαρτωλῶν: Ex. 34, 6; Sap.Salom. 15, 1; Ioel 2, 13 // 251-252 τὸν ἀγαθὸν ἰατρόν: Ps. 102, 3; Matth. 8, 17.

A ΣμPpa MI

244 ἴδετε PpaSIA ἁμαρτίας IAPpaSm ἴδετε IAPpaS // 245 ἴδετε IAPpaS // 248 ἴδεται Iaμ // 251 ἔχομεν MIASμ // 251-252 πρὸς τὸν ἰατρόν A // 253-254 μὴ γενόμεθα IPraS // 254 ἐν σπουδῇ APpaμ // 255 προσδράμωμεν I // 257 ἐκχύσεως IM καθαρᾶς ἐξομολογήσεως IMApPaSm // 258 σπλαγχνισθεὶς IPp: σπλαγχνήσθητι a: ἵνα σπλαγχνισθῇ ASμ: σπλαγχνιστῆς M συγχωρήσει APpaSm: συγχωρήσει M: συγχωρήσει om. I ἀφήσει IAMSmPpa // 260 ᾧ A

Τῆ Παρασκευῆ τῆς πέμπτης ἑβδομάδος

Τῆ αὐτῆ ἡμέρα οἱ ἅγιοι καὶ θεοφόροι πατέρες, οἱ πάντα καλῶς διαταξάμενοι, τὸν Ἀκάθιστον Ὑμνον ἔταξαν ἡμᾶς ἑορτάζειν τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ Ἀειπαρθένου Μαρίας, τῆς ὑπερευλογημένης καὶ μεσιτρίας τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ἡμῶν. Δι' αἰτίαν τοιαύτην ἔθηκαν οὖν αὐτὴν ἐν τῇ Ἁγία καὶ Μεγάλῃ Τεσσαρακοστῇ τῶν ἁγίων νηστειῶν ἑορτάζειν ὡσπερ γὰρ τῷ τότε καιρῷ τοὺς Χριστιανοὺς τῶν Ῥωμαίων ἐλυτρώσατο ἐκ τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν Χοσρόη, τὸν μετὰ πάσης δυνάμεως καὶ λαοῦ πολλοῦ θέλων τὸν ἅγιον οἶκον αὐτῆς πολιορκῆσαι καὶ ἀφανίσαι, τὴν Κωνσταντινούπολιν, αὕτη ἡ Παναγία Θεοτόκος ἐν τῷ πολέμῳ κατὰ κράτος τοῦτον ἠφάνισε καὶ ἑτέρους πολλοὺς, πιστοὺς καὶ ἀπίστους, μέλλοντας φθεῖραι τὸν τόπον αὐτῆς καὶ τὸν οἶκον, πάντας ἀπώλεσε.

1-13 Τῆ αὐτῆ ἡμέρα... ἀπώλεσε: Συναξάριον τοῦ Σαββάτου τῆς ε' ἑβδομάδος τῶν Νηστειῶν βλ. ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 695-697; BHG 1059-1063; Gretser, Opera omnia II, 450- 451; Theod. Stud. Epistolarum lib. 2 (PG 92, 1348-1372); Opuscula Moralia de festo τῆς Ἀκαθίστου (PG 106, 1336-1353); Synax. Eccl. CP. 871⁵⁸-874.

A ΣμΡρα ΜΙ

Tit. Τῆ Παρασκευῆ τῆς ε' ἑβδομάδος εἰς τὸν ἀκάθιστον ὕμνον καὶ εἰς τὸν νομικόν, τὸν ἐμπεσόντα εἰς τοὺς ληστὰς, λόγος διδασκαλικός· Εὐλόγησον I: Τῆ Παρασκευῆ τῆς ε' ἑβδομάδος, τῆς Ἀκαθίστου, λόγος διδασκαλικός ἐκ περισσῶν καὶ εἰς τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον, εἰς τὸν νομικὸν τὸν ἐμπεσόντα εἰς τοὺς ληστὰς· Εὐλόγησον, πάτερ A: Τῆ Παρασκευῆ τῆς ε' ἑβδομάδος, λόγος εἰς τὸν νομικὸν τὸν ἐμπεσόντα εἰς τοὺς ληστὰς καὶ εἰς τὸν ἀκάθιστον ὕμνον Ppa: Τῆ Παρασκευῆ τῆς ε' ἑβδομάδος λόγος διδασκαλικός εἰς τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον εἰς τὸν νομικὸν τὸν ἐμπεσόντα εἰς τοὺς ληστὰς καὶ εἰς τὸν ἀκάθιστον ὕμνον Σμ: Τῆ Παρασκευῆ τῆς ε' ἑβδομάδος λόγος διδασκαλικός εἰς τὸν ἀκάθιστον καὶ εἰς τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον καὶ εἰς τὸν νομικὸν τὸν ἐμπεσόντα εἰς τοὺς ληστὰς M // 1 καὶ θεοφόροι om. APpaΣμ // 2 Ὑμνον ἐπάξιον ἡμᾶς S: ἔταξαν ἡμᾶς om. A // 4 εὐλογημένης APpaΣμ μεσιτρίας A: μεσίτριας τῶν Χριστιανῶν τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων Pp // 8 λέγω τὸν Χοσρόην A: Χοσρόη IM: λέγω Χοσρόην PpaΣμ τὸν μετὰ πάσης AIMSμΡρα // 9 θέλων AIMSμΡρα ἀφανίσαι IM // 10 αὕτη ἡ Παναγία ἀντεπολέμει καὶ κατὰ PpaΣμ Θεοτόκος om. A // 10-11 ἐν τε πολέμῳ καὶ κατὰ κράτος I // 11 ἠφάνησεν IMPpaΣμ: ἀφάνησε A

15 Χαγάνος τοίνυν τῶν Σκυθῶν καὶ μαύρων ἀρχηγός, βλασφήμους
φωνὰς καταπέμπων κατὰ τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Αὐτοῦ Μητροῦς "Μὴ
ἀπατάσθε ἐπὶ τῷ Θεῷ ᾧ λατρεύετε· αὔριον γὰρ τὴν πόλιν ὑμῶν
καταλήψομαι"· καὶ ταῦτα ἰδὼν Σέργιος ὁ πατριάρχης, πολλὰ τὸν
λαὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως παρεκάλει λέγων μὴ καταπίπτειν,
μηδὲ ῥαθυμεῖν, ἀλλὰ πᾶσαν τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν μέριμναν ἐκ ψυχῆς
20 πρὸς τὸν Χριστὸν ἀναφέρειν καὶ τὴν Αὐτοῦ Μητέρα παρακαλεῖν
ὀλοψύχως, τὴν Παναγίαν Θεοτόκον, τὴν δυναμένην αὐτανδρον
καταποντίσαι τοὺς ἑαυτῆς ἐχθρούς· καὶ ὁ λαὸς ἅπας τῆς πόλεως τὰς
χεῖρας ἐξέτειναν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πᾶσαν τὴν ἐλπίδα ἀπέριψαν
εἰς τὴν Μητέρα Αὐτοῦ καὶ αὐτὸν κατεπόντισε κατὰ κράτος. Οὐ
25 μόνον τοὺς ἐν τῇ γῆ, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐν θαλάσῃ ἅπαντας διέφθειρε·
καὶ ἄλλους πολλοὺς, ἕκτοτε καὶ νῦν, τοὺς βουλομένους αὐτὴν
πολεμεῖν, πάντα ἠττᾶται αὕτη καὶ καταλύει.

14-27 Χαγάνος...καταλύει: Συναξάριον τοῦ Σαββάτου τῆς ε' ἑβδομάδος τῶν Νηστειῶν βλ. ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 695-697; BHG III, 133-134; Gretser, Opera omnia II, 450- 451; Theod. Stud. Epistolarum lib. 2 (PG 92, 1348-1372); Opuscula Moralia de festo τῆς Ἀκαθίστου (PG 106, 1336-1353); Synax. Eccl. CP. 871⁵⁸-874.

A ΣμΡρα ΜΙ

15 κατέπεμπον I λέγων A // 16 ἀπατάσθαι IASM λατρεύεται IM: πιστεύεται ΑΡραΣμ // 17 καταλείψομαι A // 20 τὸν Θεὸν ΑΡραΣμ // 23 ἐκτειναν I: ἐκτηναν M: ἐκτεινον ΑΡραΣμ // 24 εἰς τὴν Θεοτόκον, τὴν Μητέρα Αὐτοῦ ΑΡραΣμ // 26 ἕκτοτε τοὺς νῦν ΡραΣμ // 26-27 ἕκτοτε καὶ νῦν...καταλύει om. A

Διὰ τοῦτο, ἀπὸ τὸν τότε καιρὸν καὶ μέχρι τῆς σήμερον οἱ ἅγιοι
καὶ θεοφόροι πατέρες ὥρισαν μνεῖαν ποιεῖσθαι καὶ δοξολογίαν
30 καὶ ὕμνον Ἀκάθιστον τῶν ὑπερφυῶν αὐτῆς θαυμαμάτων καὶ τῶν
τροπαίων τῶν κατ' ἐχθρῶν ποιηθέντων. Οἱ πάντα καλῶς
διαταξάμενοι ἅγιοι καὶ θεοφόροι πατέρες ταύτην τὴν ἁγίαν
δοξολογίαν ἔβαλαν καὶ ἡμῖν εἰς τὴν ἁγίαν Τεσσαρακοστὴν, πρὸς
βοήθειαν καὶ σωτηρίαν ἡμῶν, ἵνα, ὡσπερ γὰρ ἐκεῖνοι εἰς τοὺς
35 ἐχθροὺς τοὺς αἰσθητοὺς ταύτην βοήθειαν ἔσχον, τοιούτως καὶ ἡμεῖς
ταύτην ἱκετεύσωμεν καὶ παρακαλέσωμεν, ἵνα τὸν ἀόρατον ἐχθρὸν
ἡμῶν, τοῦτέστιν τὸν διάβολον, ἀφανίσῃ ἀφ' ἡμῶν, τὸν πολλοῖς
πειρασμοῖς καὶ κινδύνοις πολεμοῦντα ἡμᾶς, ἵνα τὴν νηστείαν καὶ
40 τὴν προσευχὴν καὶ τὴν ἐξομολόγησιν ἡμῶν καθαρὰν καὶ
ἀσκανδάλιστον προσφέρῃ Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν, τῷ εὐσπλάγχνῳ καὶ
ἐλεήμονι.

28-41 Διὰ τοῦτο... ἐλεήμονι: Συναξάριον τοῦ Σαββάτου τῆς ε' ἑβδομάδος τῶν Νηστειῶν (βλ. ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 695-697) cf. Gretser, Opera omnia II, 450- 451; Theod. Stud. Epistolarum lib. 2 (PG 92, 1348-1372); Opuscula Moralia de festo τῆς Ἀκαθίστου (PG 106, 1336-1353); Synax. Eccl. CP. 871⁵⁸-874.

A ΣμPpa MI

29 ὥρισαν om. PpaSm δοξολογεῖν PpaSm: δοξολογοῦμεν M // 30 θαυμασίων PpaSm // 30-31 τὰ τροπαια τῶν κατ' ἐχθρῶν ποιηθέντα omnes codices: τῶν τροπαίων τῶν κατ' ἐχθρῶν ποιηθέντων fons // 32 θεῖοι καὶ ἅγιοι πατέρες τὴν ἁγίαν ταύτην δοξολογίαν Pp // 33 ὕμνεῖν PpaSm // 35 τοὺς νοητοὺς PpaS:τοὺς ἐσθητοὺς MI // 36 ἀόρατον om. I // 36-37 τῶν ἀοράτων ἐχθρῶν ἡμῶν PpaSm // 37 ἀφανίσει IM: ἀφανίσει APpaSm // 37-38 τὸν πολλοὺς πειρασμοὺς καὶ κινδύνους πολεμεῖ ἡμᾶς A // 40- 41 τῷ εὐσπλάγχνῳ καὶ ἐλεήμονι om. A

Ἡμεῖς δὲ τῇ συνήθει τραπέζῃ τῆς διδασκαλίας προσθήσωμεν ἃ
ἡμᾶς διδάξει ὁ Κύριος ἐκ τοῦ μέρους τοῦ εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ
λέγοντος· "Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἀνέστη τις νομικὸς πειράζων αὐτὸν καὶ
45 λέγων· "Διδάσκαλε, τί ποιήσω ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω;" Καιρὸν
γὰρ μέμνηται ὁ εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς τὴν ἔνσαρκον οἰκονομίαν τοῦ
Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅταν ἔκλινε τοὺς οὐρανοὺς καὶ
κατέβη εἰς τὸν κόσμον σῶσαι τὸν ἄνθρωπον. Καιρὸν μέμνηται ὁ
εὐαγγελιστὴς, ὅταν περιεπάτει ὁ Κύριος ἐν τῆς πόλεις καὶ χῶρες
50 ζητῶν τῶν ἀνθρώπων τὴν σωτηρίαν. Καιρὸν γὰρ λέγει ὁ
εὐαγγελιστὴς, ὅταν ἐστράφη πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ μαθητὰς καὶ
ἀποστόλους ὁ Κύριος καὶ εἶπεν αὐτοῖς· "Μακάριοι οἱ ὀφθαλμοὶ οἱ
βλέποντες μετὰ πίστεως. Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι πολλοὶ προφῆται καὶ
βασιλεῖς ἠθέλησαν καὶ ἐπεθύμησαν ἰδεῖν τὸν Κύριον ἐν σαρκὶ ὡς
55 ἄνθρωπον περιπατοῦντα καὶ θαυματουροῦντα καὶ οὐκ εἶδον καὶ
ἀκοῦσαι Αὐτοῦ τῆς διδασκαλίας καὶ οὐκ ἔτυχον τούτου".

44-45 Τῷ καιρῷ... κληρονομήσω: Luc. 10, 25 // 47- 48 ὅταν ἔκλινε... τὸν ἄνθρωπον: Ioh. 1, 1-18 // 49-50 ὅταν περιεπάτει... σωτηρίαν: Matth. 8, 34; Matth. 4, 25; Matth. 16, 9; Matth. 9, 26; Matth. 14, 21; Luc. 4, 14-15; Marc. 1, 37; Ioh. 4,1 // 52-56 Μακάριοι...τούτου: Luc. 10, 23-24; Theoph. Bulg. Enarratium in evangelium Lucae (PG 123, 844C).

A ΣμΡρα ΜΙ

42 τὴν συνήθη τράπεζαν IM:τὴν συνήθειαν τράπεζαν A // 44 νομικὸς τις προσήλθε τῷ Ἰησοῦ πειράζων ΡραΣμ πειράζων omnes codices: ἐκπειράζων Luc. // 45 ἀγαθέ A κληρονομήσω ΜΙΡραΣμ // 45-46 Ποίον γὰρ καιρὸν μέμνηται ὁ εὐαγγελιστὴς A // 46 Λουκᾶς om. ΙΡραΣμ // 48 εἰς τὸν κόσμον om. A // 49 ἐπεριπάτη ΑΡραΣμ ἐν ταῖς πόλεις ΙΑαΣμ: ἐν ταῖς πόλεις M: ἐν ταῖς πόλεις Ρρ // 54 ἰδεῖν ἃ ὑμεῖς βλέπετε καὶ οὐκ οἶδον καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε καὶ οὐκ ἤκουσαν· τουτέστιν, πολλοὶ ἐπεθύμησαν ἰδεῖν τὸν Κύριον ἐν σαρκὶ ὡς ΑΡραΣμ // 55 οἶδον ΙΑΡραΣμ // 56 ἔτειχον IM

Εἰ θέλομεν οὖν καὶ ἡμεῖς ἐπιτυχεῖν τοῦ τοιούτου μακαρισμοῦ, βλέψωμεν πρὸς τὸν Κύριον Ἰησοῦν μετὰ πίστεως καὶ ἀκούσωμεν Αὐτοῦ τοῦ λόγους, οὓς ἡμᾶς διδάσκει. Αὐτὸν γὰρ τὸν καιρὸν ἐνθυμίζει ὁ εὐαγγελιστὴς ὅτι ἀνέστη ὁ νομικὸς οὗτος πειράζων καὶ ἐπερωτῶν τὸν Κύριον. Ἀλαζονικὸς ἦν οὗτος ὁ νομικός, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ὑπερήφανος καὶ δόλιος καὶ πειράζει αὐτόν, ὥστε ὑποσκελίσαι αὐτὸν ἐξ ὧν ἂν πρὸς αὐτὸν ἀποκριθεῖη. Ἐνόμιζε γὰρ ὁ νομικὸς ὅτι ἄλλα τινά, παρὰ τὸν νόμον, διδάσκει ὁ Κύριος.

65 Τί ἐρωτᾷς, ὦ νομικέ, ἃ οὐ ποθεῖς; Τὴν αἰώνιον ζωὴν ἐπιζητεῖς κληρονομήσαι; Αὐτὴν τὴν ζωὴν ἀθετεῖς. Τί γὰρ ὁ Κύριος πρὸς αὐτὸν ἀποκρίνεται; Ὁ τοὺς σοφοὺς σοφιζόμενος καὶ τὰ καλὰ ταμειυόμενος οὐκ εἶπε πρὸς τὸν νομικόν· "Τί με πειράζεις, ὑποκριτά;" Διατί; Ἴνα μὴ τὴν θήραν ἀγριώτερον ἀπεργάσῃται, ὅτι σοφὸς ἐλεγχόμενος χαίρεται, ἄφρων δὲ διορθούμενος μαίνεται,

70 καθὼς φησὶν ἡ Σοφία Σολομῶντος· "Ἐλεγγε σοφὸν καὶ ἀγαπήσει σε καὶ μὴ ἔλεγγε κακούς, ἵνα μὴ μισήσωσί σε".

57- 64 Εἰ θέλομεν...ὁ Κύριος: Theoph. Bulg. Enarratium in evangelium Lucae (PG 123, 844 D) // 67-68 τὰ καλὰ ταμειυόμενος: Ioann. Chrys. De Genesim 40 (PG 53, 371) // 71-72 Ἐλεγγε...μισήσωσί σε: Prov. 9, 8.

A ΣμPpa MI

57 θέλωμεν APpaSm // 59 τὰς διδασκαλίας, ἃς ἡμᾶς διδάσκει I // 60 πειράζων omnes codices:ἐκπειράζων Luc. // 61 ἐπαιρωτῶν IM Ἀλλαζωνικὸς IM: Ἀλαζωνικὸς APpaSm // 62 πειράζων PpaSm // 64 Φησὶ πρὸς αὐτόν: Διδάσκαλε, τί ποιήσω ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω A // 66 ἀθετεῖς καὶ παρανόμως ἐπιζητεῖς PpaSm // 67-68 καὶ τὰ καλὰ ταμειυόμενος om. A // 69 ἀγριώτερον ποιήσει ἢ ἀπεργάσῃται ὅτι A ἀπηργάσῃται IM // 70 ἄφρων IM μένεται I

Ἐπειδὴ ἄφρων ὑπῆρχεν ὁ νομικὸς καὶ ὑπουργός, λέγει αὐτῷ ὁ
 75 Ἰησοῦς· "Ἐν τῷ νόμῳ τί γέγραπται; Πῶς ἀναγινώσκεις;" Ὡς τῆς τοῦ
 Κυρίου σοφίας καὶ μακροθυμίας· οὐκ εἶπεν αὐτῷ· "Τί ὑμῖν
 διεταξάμην διὰ τοῦ Μωϋσέως νόμου;" ἀλλὰ "Τί γέγραπται"; "Ἐγώ"
 φησὶν "ἔγραψα· σὺ ἀνάγνωθι". Τί οὖν ὁ νομικός; "Ἀγαπήσεις Κύριον
 τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου
 80 καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου". Εἶδες
 τετραστικὸν τῆς ἀγάπης δύναμιν; Μηδενὶ ἄλλως οἰκοδομησαὶ τὸν
 πνευματικὸν ἀγῶνα, εἰ μὴ διὰ τῆς ἀγάπης. Οὐκ εἶπεν· "Ἀγαπήσεις
 τὸν Θεὸν ἐκ μέρους, ἀλλὰ ψυχῇ καὶ καρδίᾳ καὶ διανοίᾳ καὶ
 85 δυνάμει, ὅσον γὰρ ἔχει ἰσχύν, μὴ σωματικῶς μόνον, ἀλλὰ καὶ
 ψυχικῶς". Ἐπειδὴ γὰρ τελειότερός ἐστι πάντων τῶν κτισμάτων ὁ
 ἄνθρωπος καὶ μετέχει πάντων, ἔχει δὲ καὶ τι ἐξαίρετον, ὅτι μετέχει
 τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦτο λέγει· "Ἀγάπησον τὸν Θεὸν μὲ τὰς ψυχικὰς σου
 δυνάμεις ὅλας καὶ δούλευε Αὐτοῦ μετὰ φόβου καὶ τρόμου, ὥστε
 αὐτὴν τὴν ψυχὴν σου θύσαι ὑπὲρ τῆς ἀγάπης Αὐτοῦ".

73-74 λέγει... ἀναγινώσκεις: Luc. 10, 26 // 74-75 τῆς τοῦ Κυρίου σοφίας: Dan. 2, 21; Prov. 2, 6 // 75
 μακροθυμίας: Ex. 34, 6; Sap. Salom. 15, 1; Joel 2, 13 // 76 Τί γέγραπται: Luc. 10, 26 // 77-79 Ἀγαπήσεις...
 ἰσχύος σου: Luc. 10, 27-28 // 84-88 Ἐπειδὴ... Αὐτοῦ: Theoph. Bulg. Enarratium in evangelium Lucae (PG 123,
 845 A) (84-85 τελειότερος... ἄνθρωπος: Gen. 1, 27; Gen. 2, 7-8) .

A ΣμΡρα ΜΙ

75 μακροθυμίας αὐτοῦ ΑΡραΣμ // 76 διὰ τὸν Μωϋσέως νόμον Ι // 78-79 ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου καὶ ἐξ ὅλης
 τῆς καρδίας σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου ΡρΣμ: ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου καὶ
 ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου a // 80 ἄλλος Α // 82 ἐν μέρος Α // 82-84 καὶ διανοία...ψυχικῶς om. ΡραΣμ // 85
 ἐξαίρετον πάντων ΡραΣμ // 87 ὥσπερ Α // 88 θῆσαι ΑΡραΣμ

90 Τρεῖς γὰρ εὐρίσκομεν τὰς δουλεύσεις ἐν παντὶ ἀνθρώπῳ: Δοῦλος,
μισθάργος καὶ ὁ υἱός. Ὁ μὲν δοῦλος δουλεύει διὰ τῶν πληγῶν ἐκ
τοῦ φόβου. Ὁ δὲ μισθάργος πρὸς τὸ λαβεῖν τὸν μισθόν. Ὁ δὲ υἱὸς
διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ πατρὸς. Τοιούτως ὀφείλομεν καὶ ἡμεῖς ποιεῖν εἰς
τὸν Θεόν. Δουλεύσωμεν αὐτῷ ἐν φόβῳ ὡς δοῦλοι, μήποτε ὀργισθῆ
ἡμῖν ὁ Κύριος καὶ μαστιγῶσῃ ἡμᾶς ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ ἢ δουλεύσωμεν
95 αὐτῷ ὡς μισθάργοι, ἵνα λάβωμεν τὸν μισθόν, τὴν βασιλείαν Αὐτοῦ
τὴν αἰώνιον, ἢ ὡς υἱοὶ διὰ τῆς ἀγάπης ὡς πατὴρ ἴδιος, ἵνα
κληρονομήσωμεν τὴν πατρικὴν Αὐτοῦ οὐσίαν, τὰ ἀγαθὰ ἐκεῖνα, τὰ
αἰώνια.

100 Διὰ τοῦτο ἔλεγεν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ· "Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν
σου ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ καὶ τῇ διανοίᾳ". Ὅμοίως Ἀγάπησον τὸν
Κύριον, ὥσπερ τὸν Ἀβραάμ, τὸν οὐκ ἐφείσατο τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ τοῦ
ἀγαπητοῦ, ὑπὲρ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ. Ἀγάπησον τὸν Θεὸν ὡς
πιστότατόν σου φίλον ἢ ὥσπερ ποιούμεν τοῖς αἰσθητοῖς καὶ
ἀγαπητοῖς ἡμῶν φίλοις. Οὐ δουλεύομεν αὐτοῖς γνησίως, οὐ
105 θάλλομεν λιπαρῶς. Οὐ πάντα τὰ ἀρεστὰ Αὐτοῦ διαπραττομεν, ἵνα
μόνον τὴν φιλανθρωπίαν του ἔχωμεν.

89-92 Τρεῖς γὰρ ... τοῦ πατρὸς: Bas. Proemium in regulas fusius tractatas (PG 31, 896) // 99-100
Ἀγαπήσεις... διανοία: Luc. 10, 27 // 101-102 τὸν Ἀβραάμ... ἀγαπητοῦ: Gen. 22, 1-18.

A ΣμΡρα MI

89 εὐρίσκομεν A // 90 δουλεύη A // 91 διὰ τὸν μισθόν A: πρὸς τὸ λαβεῖν τὸν μισθόν τοῦ κόπου αὐτοῦ I //
92 πατρὸς αὐτοῦ I ὀφείλομεν A // 94 μαστιγῶσει IMPραΣμ // 96 κληρονομήσωμεν I: κληρονομήσωμεν M
// 103 πιστότατον I: πιστώτατον om. A φίλος ΡραΣμ // 103-104 καὶ ἀγαπητοῖς om. ΑΡραΣμ // 104 Οὐ
δουλεύσωμεν A // 105 θάλλομεν ΙΑΡραΣμ λοιπαρῶς IM: λυπαρῶς ΑμαS τὰ ἀρεστὰ αὐτοῦ ἔχωμεν A //
106 τὴν φιλίαν αὐτοῦ ἔχωμεν Ρρ: τὴν φιλανθρωπίαν αὐτοῦ ἔχωμεν a: τὴν φιλανθρωπίαν του ἔχωμεν I:
ἵνα... ἔχωμεν om. S

Τὸ λοιπόν, ἐκ τῶν ἐπιγείων τὰ οὐράνια μέτελθε. Θέλεις
 κληρονομήσαι τὴν αἰώνιον ζωὴν; Ἀγάπησον τὸν Θεὸν ὀλοψύχως.
 Οὐχὶ καὶ ἡμεῖς τοῦτο λέγομεν ὡς ὁ νομικός "Τί ποιήσωμεν;"
 110 Μιμησώμεθα καὶ ἡμεῖς τὰ κτήνη. Πῶς ὁ βοῦς εἶδε πῶς ἄροτριᾶν καὶ
 πῶς ἄμαξαν ἔλκειν, μόνον τῷ κέντρῳ πειθόμενος, καὶ σὺ οὐκ οἶδας,
 ἵνα σωθῆς; Τὰ ἄλογα πρόβατα μεταξὺ μυρίων βοτανῶν χλοαζόμενα,
 οἶδε τί μὲν ἐσθίειν, τί δὲ ἀποστρέφουσαι, καὶ κἂν λιμοῦ
 παρασυρέντος, οὐκ ἀνέχεται τῆς ἐπιβλαβοῦς βοτάνης καὶ σύ,
 115 ἄνθρωπε λογικὴ καὶ γνωστικὴ, οὐ γινώσκεις τί ποιῆσαι ζωὴν
 αἰώνιον κληρονομήσαι; Ἄρνός γὰρ τὴν ἑαυτοῦ μητέρα μεταξὺ
 χιλίων ἀναμιγμένων ἐπίσταται καὶ σύ, ὁ κατ' εἰκόνα Θεοῦ πλασθεὶς,
 οὐκ οἶδας τί ποιῆσαι, ἵνα σωθῆς; Οἶδας γὰρ, ἀλλ' οὐ θέλεις.
 Ἐπίστασαι, ἀλλὰ ἀμελεῖς καὶ οὐ φοβεῖσαι.

116-117 Ἄρνός... ἐπίσταται: Ioann. Dam. Sacra Parallela (PG 95, 1581).

A ΣμΡρα ΜΙ

107 ἐπουράνια ΑΡραΣμ ἔχομεν μέτελθε ΡραΣμ Θέλεις ΙΜ // 108 κληρονομήσαι Ι // 110 εἰ βοῦς ΑΡραΣμ ἄροτριᾶν Ρρ // 111 ἔλκει ΙΑΡραΣμ τί ποιεῖν Ι // 112 σωθεῖς ΙΑΜΡραΣμ // 113 αἰσθεῖν Ι καὶ κἂν λιμοῦ ΜΙΑ // 115 ποιεῖσαι Ι // 118 σωθεῖς ΜΙΑ // 119 Ἐπίστασαι...φοβεῖσαι om. Α φοβῆσαι Ι

120 Ἐπὶ τὸ προκείμενον ἐπανέλθωμεν. Ἀποκριθεὶς ὁ νομικὸς πρὸς τὸν
Κύριον εἶπε· "Διδάσκαλε, οὐ γὰρ τὰ παρὰ τοῦ νόμου βούλομαι
μαθεῖν. Ἐγὼ γὰρ τὰ ἐν τῷ νόμῳ ἐπίσταμαι, ἀλλὰ σὲ οἶδα
ἀξιολογώτερα τοῦ νόμου διδάσκοντα. Σὺ εἶπε ἡμῖν τί ποιῆσαι".
Ἐνόμιζε γὰρ ὁ νομικὸς ὅτι ἐνάντια τοῦ νόμου νομοθετεῖ ὁ Κύριος
125 καὶ παγιδεύσει αὐτὸν ἐν λόγῳ καὶ παραδώσει αὐτὸν εἰς θάνατον.
Ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν αὐτῷ πῶς δεῖ ἀγαπᾶν τὸν Θεόν, ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς
καὶ τῆς διανοίας, λέγει αὐτῷ· "Καὶ τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν".
Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ νομικὸς λέγει πρὸς τὸν Ἰησοῦν· "Καὶ τίς ἐστὶ μου
130 πλησίον; Ὑπερέχω πάντας, νομικὸς εἰμί· κρίνω καὶ οὐ κρίνομαι·
δικάζω καὶ οὐ καταδικάζομαι· πάντες μου χρήζονται, ἐγὼ δὲ
οὐδενὸς χρειάζομαι. Τίς ἐστὶ μου πλησίον, ἵνα τοῦτον ὡς ἑμαυτὸν
ἀγαπήσω;" Ὁ δὲ Κύριος λέγει πρὸς αὐτόν· "Οὐκ οἶδας, ὦ νομικέ, τίς
σοῦ ἐστὶ πλησίον; Μὴ πολλὰ γένη ἐστὶν ἀνθρώπων· εἷς ἐστὶν ὁ
135 βασιλεὺς καὶ ὁ ιδιώτης, ὁ πλούσιος καὶ ὁ πένης, ὁ σοφὸς καὶ ὁ
ἀγράμματος. Ἄνθρωπος ἀνθρώπου οὐδὲν χωρίζει, εἰ μὴ ἀσέβεια καὶ
βλασφημία. Οὐκ οἶδας πῶς δεῖ ἀγαπᾶν τὸν πλησίον; Θέλεις δὲ
ἀκοῦσαι, νομικέ, ὑπόδειγμα;"

127 Καὶ τὸν πλησίον...σεαυτόν: Luc. 10, 27-28 // 128-129 Καὶ τίς ἐστὶ μου πλησίον: Luc. 10, 30 // 128-137
Ἀποκριθεὶς...ὑπόδειγμα: Theoph. Bulg. Enarratium in evangelium Lucae (PG 123, 848 A-B).

A ΣμPpa MI

122 ἀξιολογώτερον IA ποιῆσαι I // 124 ἐνάντια τινὰ νομοθετεῖ A // 125 παγιδεύει PpaSm αὐτὸν om. A //
127 ψυχῆς καὶ τῆς om. A // 128 Μέγα τὸ ῥῆμα καὶ τὸ ἐπίταγμα φοβερόν, τοῦ ἀγαπᾶν τὸν πλησίον ὡς
ἑαυτὸν ὁ ἄνθρωπος APpaSm // 129 κρίνωμαι MIA // 130 καταδικάζομαι IAM χρήζονται MIA PpaSm // 131
οὐ χρίζω I: οὐδενὸς χρίζω APpaSm // 133 γένει IPpaSm // 134 ιδιώτης PpaSm // 135 εἰ μὴ IA: ἢ μὴ M // 136
βλασφημία A // 137 νομικαὶ A

140 "Ἄνθρωπός τις κατέβαινεν ἀπὸ Ἱερουσαλήμ εἰς Ἱεριχὼ καὶ λησταῖς περιέπεσε, οἱ καὶ ἐκδύσαντες αὐτὸν καὶ πληγὰς ἐπιθέντες ἀπῆλθον, ἀφέντες αὐτὸν ἡμιθανῆ τυγχάνοντα. Κατὰ συγκυρίαν δὲ ἱερεὺς κατέβαινεν ἐν τῇ ὁδῷ ἐκείνῃ καὶ ἰδὼν αὐτὸν ἀντιπαρῆλθεν. Ὁμοίως δὲ καὶ Λευίτης ἐλθὼν καὶ ἰδὼν αὐτὸν ἀντιπαρῆλθε. Σαμαρείτης δὲ τις ὁδεύων ἦλθεν ἐπὶ τὸν τόπον καὶ ἰδὼν αὐτὸν ἐσπλαγγνίσθη ἐπ' αὐτὸν καὶ προσελθὼν κατέδησε τὰ τραύματα αὐτοῦ ἐπιχέων ἔλαιον 145 καὶ οἶνον. Ἐπιβιάσας δὲ αὐτὸν ἐπὶ τὸ ἴδιον κτήνος, ἤγαγεν αὐτὸν εἰς πανδοχεῖον καὶ ἐκβαλὼν δύο δηνάρια, ἔδωκε τῷ πανδοχεῖ λέγων "Ἐπιμελήθητι αὐτοῦ καὶ ὅ,τι ἂν προσδαπανήσης, ἐγὼ ἐν τῷ ἐπανέρχεσθαί μοι ἀποδώσω σοι".

150 Τίς οὖν, νομικέ, τούτων τῶν τριῶν πλησίον δοκεῖ σοι γεγονέναι τοῦ ἐμπεσόντος εἰς τοὺς ληστάς; Ὁ δὲ νομικὸς ἀποκριθεὶς ἔφη " Ὁ ποιήσας τὸ ἔλεος μετ' αὐτοῦ" καὶ πῶς βραχέως ἔλεγες, νομικέ, "τίς μού ἐστι πλησίον;" "Πορεύου καὶ σὺ ποιεῖ ὁμοίως. Οὐκ ἐποίησας ὡς τώρα; Κἂν νῦν ποιήσον".

138-152 Ἄνθρωπός τις... ὁμοίως: Luc. 10, 30-37.

A ΣμPpa MI

140 εἰμηθανεῖ MI: εἰμηθανῆ PpaSm // 141-142 Ὁμοίως...ἀντιπαρῆλθε om. PpaSm // 142 Σαμαρίτης IMA // 143-144 ἐπ' αὐτὸν om. PpaSm // 144 εἰσελθὼν PpaSm κατέδησε PpaSm ἐπιχαιών A // 146 δηνάρια IMA δέδωκε omnes codices: ἔδωκε Luc. // 147 προσδαπανήσεις IMA // 149 πλησίον A γεγωνένη I: γεγωνένη M:γεγονάινε A // 151 πρὸ βραχέως APraM // 152-153 ὡς τώρα om. APraSm // 152 ποιῆ PpaSm // 153 τώρα I

155 Ἐπανεέλθωμεν οὖν ἐπὶ τὸ προκείμενον καὶ μάθωμεν τίς ἐστὶν ὁ
 ἄνθρωπος οὗτος, ὁ καταβαίνων ἀπὸ Ἱερουσαλήμ καὶ τίς ἡ Ἱεριχῶ
 καὶ τίνες οἱ λησταί, οἷς περιέπεσε, καὶ τί τὸ ἔνδυμα, ὃ ἀπεδυσαν
 αὐτὸν καὶ τίνες αἱ πληγαὶ καὶ τίς ὁ ἱερεὺς καὶ τίς ὁ Λευΐτης καὶ τίς ὁ
 Σαμαρείτης καὶ τί τὸ ἔλαιον καὶ ὁ οἶνος καὶ τί τὸ κτῆνος καὶ τί τὸ
 πανδοχεῖον καὶ τίς ὁ πανδοχεὺς καὶ τί τὰ δηνάρια.
 160 Ἱερουσαλήμ ἐστὶν ὁ παράδεισος· Ἱεριχῶ οὗτος ὁ κόσμος·
 ἄνθρωπος ἐστὶν ὁ πρωτόπλαστος Ἀδάμ· ἐκπεσὼν γὰρ ἐκ τοῦ
 παραδείσου, ἀπῆλθεν εἰς τὸν μοχθηρὸν βίον τοῦ κόσμου καὶ
 λησταῖς περιέπεσεν· τουτέστιν, τοῖς πονηροῖς δαίμοσι, τοῖς
 φονικοτάτοις. Ἐξέδυσαν αὐτὸν τὸ ἔνδυμα τῆς ἀθανασίας, ὃ πρὸ τῆς
 165 ἁμαρτίας ἐφόρει, καὶ ἐνέδυσαν αὐτὸν φύλλα συκῆς καὶ πληγαῖς
 ἐγέμισαν αὐτὸν, τὰς βιωτικὰς ὀδύνας, τὸ "Ἐν ἰδρώτι τοῦ προσώπου
 σου φαγῆ τὸν ἄρτον σου", "ἀκάνθας καὶ τριβόλους ἀνατελεῖ σοι ἡ
 γῆ". Αὗται αἱ πληγαὶ τῆς ψυχῆς. Ἀπῆλθον ἀφέντες αὐτὸν ἡμιθανῆ
 τυγχάνοντα. Ὁ Ἀδάμ παραβὰς τὴν ἐντολήν, οὔτε εἰς ζωὴν ἦν, οὔτε
 170 τέλειος νεκρός. Ἱερεὺς τις ἦν ὁ Μωσαϊκὸς Νόμος, ὃς ἦν
 ἀπεσταλμένος ἐν τῇ ὁδῷ ἐκείνῃ καὶ ἀφῆκεν αὐτόν. Πολλὰ γὰρ
 διδάξας, οὐδὲν ὠφέλησε τὸν κείμενον. Ὁμοίως καὶ ὁ Λευΐτης,
 τουτέστιν ὁ προφητικὸς λόγος. Οὗτοι οἱ προφῆται κατὰ συγκυρίαν
 Θεοῦ ἦλθον καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν θεραπεῦσαι. Ἀντιπαρῆλθον καὶ
 175 αὐτοί. Σαμαρείτης δέ τις ἦλθε κατ' αὐτόν, τουτέστιν ὁ φύλαξ τῶν
 ψυχῶν ἡμῶν, σάρκα φορέσας καὶ γενόμενος ἄνθρωπος τέλειος,
 σπλαγχνισθεὶς ἐφ' ἡμᾶς, τὰ τραύματα κατέδησε καὶ ἐξέπλυνεν
 ἐπιχέων ἔλαιον καὶ οἶνον.

154-159 Ἐπανεέλθωμεν...δηνάρια: Ioann. Chrys. In parabolam evangeli secundum Lucam (PG 61, 755) // 160-
 178 Ἱερουσαλήμ...οἶνον: Ioann. Chrys. In parabolam evangeli secundum Lucam (PG 61, 756); Athan. Quæstiones in scripturam sacram (PG 28, 713); Theoph. Bulg. Enarratium in evangelium Lucae (PG 123,
 848 C-852 B); Στιχηρὸν Ἰδιόμελον, ἦχ. πλ. β', εἰς τὸν ἑσπερινὸν τῆς Παρασκευῆς τῆς ε' ἑβδομάδος τῶν
 Νηστειῶν, ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 676 (166-167 Ἐν ἰδρώτι...ἄρτον σου: Gen. 3, 19 // 167-168
 ἀκάνθας...γῆ: Gen.3, 18).

A ΣμPpa MI

156 αἱ λησταί I: ἐ λισταί M // 158 Σαμαρίτης IM // 159 δύο δυνάρια I: δυνάρια A // 160 Ἄνθρωπος τις
 κατέβαινε ἀπὸ Ἱερουσαλήμ εἰς Ἱεριχῶ καὶ λησταῖς περιέπεσεν A οὗτος om. I // 163 δαίμοσιν A // 166
 βιωτικὰς IM ὀδύνας Pp ἰδρότητι IMAPraSm // 167 φάγει M: φαγεῖν I: φάγεις A PpaSm // 168 εἰμιθανεῖ
 IMA // 169 ἦν om. A // 173 συγκυρίαν IAM // 175 Σαμαρίτης IM ὁ Χριστὸς φύλαξ APraSm // 176 τέλειος
 om. APraSm // 177 τραύματα ἡμῶν A // 178 ἐπιχάϊον A

180 Ἐλαιον, τὸ χάρισμα τῶν Γραφῶν οἶνος, τὸ τίμιον αἷμα Αὐτοῦ, τὰ
 μυστήρια τῆς πίστεως, ὧν διὰ τῶν τριῶν τούτων τὰ ψυχικὰ πάθη
 θεραπεύονται. Ἐλεημοσύνην λέγω τὴν τοῦ Θεοῦ διδασκαλίαν τῶν
 θείων Γραφῶν καὶ τὸ τίμιον αἷμα τοῦ ζωοδότου Χριστοῦ, εἰς ἄφεισιν
 ἁμαρτιῶν. Ἀνεβίβασεν ἡμᾶς ἐπὶ τὸ ἴδιον κτήνος, τουτέστιν πάσας
 185 ἡμῶν τὰς ἀσθενείας αὐτὸς ἔλαβεν εἰς τὸ σῶμα Αὐτοῦ καὶ τὰς
 νόσους ἐβάστασεν. Ἦγαγεν ἡμᾶς εἰς πανδοχεῖον, τὴν ἁγίαν τοῦ
 Θεοῦ ἐκκλησίαν, οὗς πάντα συνάγει δικαίους καὶ ἁμαρτωλοὺς καὶ
 ἐπεμελήθη ἡμῶν. Ἔδωκεν ἡμῖν δύο δηνάρια, τὴν Παλαιὰν καὶ τὴν
 Νέαν Διαθήκην. Ἔδωκεν αὐτὴν τῶν ἀποστόλων τῶν ἁγίων καὶ τῶν
 190 θείων διδασκάλων, εἰς νοθεσίαν τοῦ τετραυματισμένου, ὅπως
 συγκοπιάσωσιν ὑπὲρ τὴν τῶν ἁμαρτωλῶν σωτηρίαν. Καθὼς βοᾷ
 Παῦλος ὁ ἀπόστολος "Τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγωνίσαι, τὸν
 δρόμον τετέλεκα, τὴν πίστιν τετήρηκα· λοιπόν, ἀπόκειται μοι ὁ τῆς
 δικαιοσύνης στέφανος, ὃν ἀποδώσει μοι ὁ Κύριος ἐν ἐκείνῃ τῇ
 195 ἡμέρᾳ ὁ δίκαιος κριτής, οὐ μόνον δὲ ἐμοί, ἀλλὰ πᾶσι τοῖς ἠγαπηκόσι
 τὴν ἐπιφάνειαν Αὐτοῦ".

179-183 Ἐλαιον...ἁμαρτιῶν: Ioann. Chrys. In parabolam evangeli secundum Lucam (PG 61, 756); Theoph. Bulg. Enarratium in evangelium Lucae (PG 123, 848 C-852 B); Στιχηρὸν Ἰδιόμελον, ἦχ. πλ. β', εἰς τὸν ἔσπερινὸν τῆς Παρασκευῆς τῆς ε' ἑβδομάδος τῶν Νηστειῶν (ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 676) // 183-190 Ἀνεβίβασεν...σωτηρίαν: Ioann. Chrys. In parabolam evangeli secundum Lucam (PG 61, 757); Theoph. Bulg. Enarratium in evangelium Lucae (PG 123, 848 C-852 B); Στιχηρὸν Ἰδιόμελον, ἦχ. πλ. β', εἰς τὸν ἔσπερινὸν τῆς Παρασκευῆς τῆς ε' ἑβδομάδος τῶν Νηστειῶν (ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 676) // 191-195 Τὸν ἀγῶνα...Αὐτοῦ: 2 Tim. 4, 7-8.

A ΣιΡρα ΜΙ

179 οἶνον Α // 180 τὰ ψυχικὰ ἡμῶν πάθη Ι: τὰ ψυχικὰ ἡμῶν τραύματα ΑΡραμ // 181-195 Ἐλεημοσύνην...Αὐτοῦ om.Α // 187 ἐπεμελήθητι ΡραΣμ δυνάρια ΙΜ // 191 εἰγόνησμαι Μ // 192 τετήρηκα ΙΜ // 194 ἀγαπῶσι Ρρ: ἀγαπηκῶσι a: ἀγαπηρόσιν Μ

200 Εἶδετε πόσα ἀγαθὰ ἐποίησεν ὁ Κύριος διὰ τοὺς ἁμαρτωλοὺς καὶ πόσα ἀγαθὰ ἀναμένουν τοὺς δικαίους, τοὺς ἀκούοντας τοὺς λόγους Αὐτοῦ; Τούτους καὶ ἡμεῖς φυλάξωμεν καὶ τὸν Θεὸν ἐξ ὅλης τῆς καρδίας καὶ τῆς ψυχῆς ἀγαπήσωμεν, ὡς ἑαυτούς, ἵνα καὶ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ἐπιτύχωμεν, χάριτι Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος, ἡ τιμὴ καὶ ἡ προσκύνησις, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΣμΡρα MI

196-202 Εἶδετε...Ἀμήν om.A // 196 Ἴδετε IPra: Ἴδεται μM // 197 ἀναμένη PpSm: ἀνημένη a τοὺς ἀκουστάς Ppa // 198 φυλάξωμεν I // 199 ἀγαπήσωμεν ὁμοίως καὶ τὸν πλησίον ἀγαπήσωμεν ὡς ἑαυτούς, ἵνα PpaS // 200-201 χάριτι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, ᾧ ἡ δόξα Pp // 200-202 χάριτι Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας S // 201 καὶ τὸ κράτος...προσκύνησις om. Ppa // 201-202 καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν μ

Τῆ Κυριακῆ τῆς πέμπτης ἐβδομάδος

Ἀγαθὰ μὲν πάντα τὰ θεῖα λόγια καὶ ἐπωφελῆ τοῖς προσέχουσιν.
 Ἐκεῖνα πλέον τῶν ἄλλων θαυμασιώτερα καὶ ὠφελιμώτερα, ὅσα τῶν
 ψυχῶν ῥυθμίζει τὰ ἤθη καὶ πρὸς τὴν τῆς ἀρετῆς διανίστησιν ἔφεισιν
 καὶ ἐπιθυμίαν καὶ τὴν τῆς κακίας ὑποτίθησιν ὑποβολὴν καὶ
 5 καταφυγὴν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος οὐ παύεται ἀεὶ τὰ δέοντα ἡμῖν
 παραινῶν καὶ ὑποδεικνύων τὰ τε πρὸς σωτηρίαν φέροντα καὶ τὰ
 εἰς ἀπώλειαν· καὶ τὰ μὲν εἰς ἀρετὴν προτρεπόμενος ποιεῖν καὶ
 ἐκατέρωθεν ἡμῖν τὴν σωτηρίαν πραγματευόμενος πλουσίοις καὶ
 πένησι, μικροῖς τε καὶ μεγάλοις, ἀνδράσι τε καὶ γυναιξίν, ἰδιώταις
 10 καὶ σοφοῖς· καὶ τοῦτο γὰρ οἰκονομικῶς παραινεῖ ὁ Κύριος ἡμῶν,
 ἵνα γὰρ μὴ ἔχωμεν λέγειν ὅτι τὰ μὲν ἀγαθὰ ἐδίδαξεν, τὰ δὲ φαῦλα
 ἀπεσιώπησε, διὰ τοῦτο περιπίπτομεν τοῖς κακοῖς, ὡς ἄγνοιαν
 ἔχοντες. Τούτου χάριν καὶ τὰ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς κακίας ἐδήλωσεν
 ἀλλήλοις τεθεῖς τὰ ἐναντία παράλληλα καὶ ἀμφοτέροις τὴν ἴασιν
 15 ἐδωρήσατο, οὐ μόνον τοῦ σώματος, ἀλλὰ καὶ τῆς ψυχῆς.

ΣμΡρα Μ

Tit. Κυριακῆ ε' τῶν νηστειῶν λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον περὶ ταπεινώσεως Ρρα:
 Κυριακῆ ε' τῶν νηστειῶν λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ εὐαγγελίου περὶ ταπεινώσεως καὶ μὴ
 ἐπάρεσως Σμ: Κυριακῆ ε' ἐβδομάδος τῶν ἁγίων νηστειῶν λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον τῆς
 ἡμέρας Εὐλόγησον Μ // 2 καὶ ὠφελιμώτερα om.S: ὠφελιμώτερα Μ // 8 πραγματευσάμενος Ρρα:
 πραγματευόμενοι μS // 9 ἰδιώτες ΡραΣμ // 10 Καὶ τοῦτο...ἡμῶν om. ΡραΣμ // 11 μὴ ἔχομεν ΡραΣμ // 12
 περιπίπτομεν ΡραΣμ

Ἔστι δὲ ὑπόθεσις περὶ ἐπάρσεως καὶ ταπεινώσεως, ἅτινα παραγγέλλων ὁ Κύριος φεύγει μὲν τὴν ἔπαρσιν καὶ μὴ φρονεῖν ὑψηλά, ἀλλὰ τοῖς ταπεινοῖς δίδωσι χάριν· καὶ γὰρ τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς παραινῶν ἔλεγεν μὴ φρονεῖν ὑψηλά, ἀλλὰ τοῖς ταπεινοῖς συμπορευόμενοι· καὶ πάλιν· "Ὁ θέλων εἶναι πρῶτος ἔστω πάντων ἔσχατος καὶ ὁ ἔσχατος πρῶτος"· καὶ οὐ μόνον διὰ ῥημάτων αὐτοῖς ἔλεγεν, ἀλλὰ καὶ διὰ ἔργων πληροφορῶν. Ὁ Κύριος καὶ ὁ διδάσκαλος τῶν ἑαυτοῦ μαθητῶν νίπτειν τοὺς πόδας ἤρξατο, δεικνύων αὐτοῖς τὴν ταπείνωσιν λέγων· "Ὑπόδειγμα δέδωκα ὑμῖν, ὅτι ἀλλήλοις νίπτειν καὶ ὑμεῖς τοὺς πόδας". Τοῦτο γὰρ διδάσκει καὶ διὰ Ἡσαίου τοῦ προφήτου λέγων· "Ἐπὶ τίνα ἐπιβλέψω ἢ μὴ ἐπὶ τὸν ταπεινὸν καὶ πρᾶον;" Καὶ γὰρ πολλοὶ οἱ τῆς ταπεινοφροσύνης τρόποι καὶ ὁ μὲν ἔστι ταπεινὸς σύμμετρος, ὁ δὲ μεθ' ὑπερβολῆς ἀπάσης.

17-18 μὴ φρονεῖν ὑψηλά...χάριν: Rom. 11, 20; Rom. 12, 16 // 20-21 Ὁ θέλων... πρῶτος: Marc. 9, 35; Matth. 18, 4; Luc. 9, 48 // 23 τῶν ἑαυτοῦ...ἤρξατο: Ioh. 13, 5 // 24-25 Ὑπόδειγμα... πόδας: Ioh. 13, 15 // 26-27 Ἐπὶ τίνα...πρᾶον: Is. 66, 2.

ΣμΡρα Μ

16 ἢ ὑπόθεσις ΡραΣμ // 17 φεύγειν δὲ Σμ: φεύγει δὲ Ρρα ὑποφρονεῖν ΜαΣμ // 18 δίδοσιν Μ // 18-20 καὶ τοῦτο τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς παραινῶν ἔλεγεν ὁ θέλων ΡραΣμ // 21 αὐτοῖς om. ΡραΣμ // 22 Ὁ Κύριος καὶ ὁ διδάσκαλος om. ΡραΣμ // 24 λέγων om. ΡραΣμ // 24-25 ὅτι...ὑμεῖς om. Ρρ // 25 Τοῦτον διδάσκει ΡραΣμ

30 Γράφει δὲ ὁ ἅγιος Ἰσαὰκ ὁ ἀσκητῆς "Ταπείνωσις ἔστι δύναμις
τις μυστική, ἣν μετὰ τὴν τελείωσιν πάσης πολιτείας ὑποδέχονται οἱ
ἅγιοι τελείως καὶ οὐ δίδονται αὕτη ἢ χάρις, εἰ μὴ πᾶσι τοῖς τελείοις
ἐν ἀρετῇ, διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ"· καὶ "ταύτην τὴν ταπείνωσιν
οὐδεὶς δύναται φραῖσαι πῶς ἐστὶν ἢ πῶς ἐγγίνεται τῇ ψυχῇ, ἐὰν μὴ
35 ἀπὸ πείρας μάθῃ ὁ ἄνθρωπος"· καὶ γὰρ "οἱ ἅγιοι ὅσον ἐγγίζουσι τῷ
Θεῷ, τοσοῦτον βλέπουσιν ἑαυτοὺς ἁμαρτωλοὺς" φησὶν ὁ ἅγιος
Δωρόθεος· καὶ γὰρ ὁ μέγας Ἀντώνιος τοσοῦτον ἐγένετο τῆς
ταπεινώσεως διδάσκαλος, ὅτι κέκραγε λέγων· "Ὁ ἔχων τὴν
ταπείνωσιν ταπεινοῖ τοὺς δαίμονας, ὁ δὲ μὴ ἔχων τὴν ταπείνωσιν
40 ταπεινοῦται ὑπὸ τῶν δαιμόνων".

30-33 Ταπείνωσις...Θεοῦ: Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου, *Τὰ σωζόμενα ἀσκητικά*, ἔκδ. Β. Ρηγοπούλου, Θεσ/κη 2003, σ. 97 // 33-35 ταύτην...ὁ ἄνθρωπος: Doroth. De l' humilité (SC 92, σ. 200) // 35-36 οἱ ἅγιοι... ἁμαρτωλοὺς: Arophth. Patr. PG 65, 289; Doroth. De l' humilité (SC 92, 196) // 38-40 Ὁ ἔχων...ὑπὸ τῶν δαιμόνων: Arophth. Patr. PG 65, 77B.

ΣμΡρα Μ

32 οἱ ἅγιοι οἱ τέλειοι ΡραΣμ // 35 μάθη αὐτὴν ΡραΣμ ἐγγίζουσιν Μ

Ἔλθωμεν τοίνυν ἐπὶ τὸ ῥητὸν τοῦ εὐαγγελίου, ὃ ὁ μακάριος
εὐαγγελιστὴς Μάρκος ἐδίδαξεν ἡμᾶς, μᾶλλον δὲ ὁ Κύριος ἡμῶν
Ἰησοῦς Χριστὸς διὰ τοῦ εὐαγγελιστοῦ λέγων· "Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ
45 παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς τοὺς δώδεκα μαθητὰς αὐτοῦ καὶ ἤρξατο
αὐτοῖς λέγειν τὰ μέλλοντα συμβαίνειν". Ἐπειδὴ γὰρ ἦσαν ἐν τῇ ὁδῷ
οἱ ἀπόστολοι καὶ ἔμελλε πορευθῆναι μετ' αὐτῶν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα
ὁ Κύριος, ἄρχεται λέγειν αὐτοῖς τὰ μέλλοντα συμβαίνειν αὐτῷ παρὰ
τῶν ἀρχιερέων καὶ γραμματέων· καὶ τίνος ἔμελλεν λέγειν αὐτοῖς
ταῦτα; Διὰ τὸ προσλαλήσαι αὐτῶν τὴν διάνοιαν, ὅτι
50 ἀκολουθοῦντες αὐτῷ ἐθαμβοῦντο καὶ ἵνα προακούσαντες
ἐμφορώτερον εἰσέλθωσι καὶ μὴ τῷ ἀθρώπῳ καταπλαγῶσι καὶ
θαυμάσωσι λέγοντες ὅτι ὁ τοιοῦτος πῶς ἂν ἐγίνωσκε τὰ μέλλοντα
γενέσθαι αὐτῷ, ὁ ποιῶν θαυμάσια καὶ ὁ ἀποκαλύπτων τὰ
κεκρυμμένα καὶ πάλιν δεικνύων αὐτοῖς ὅτι ἐκὼν ἐκδίδωσιν αὐτὸν
55 τοῖς πάθεσιν, ὁ γὰρ προγινώσκων καὶ δυνάμενος ἐκφυγεῖν μὴ
φεύγων δέ, πρόδηλον ὅτι ἐκουσίως ἔρχεται τοῦ παθεῖν.

43-45 Τῷ καιρῷ... συμβαίνειν: Marc. 10, 32 // 53 ὁ ποιῶν θαυμάσια: Ps. 9, 2 // 53-54 ὁ ἀποκαλύπτων τὰ
κεκρυμμένα: Ps. 43, 22 // 54-56 ἐκὼν... τοῦ παθεῖν: Luc. 22, 42.

ΣμΡρα Μ

41 ῥητὸν Μ μακάριος om. Ρρα // 42 ἡμᾶς διδάξει σήμερον ΡραΣμ // 43 διὰ τοῦ εὐαγγελίου ΡραΣμ // 45 τὰ
μέλλοντα συμβέβηεν Μ // 47 τὰ μέλλοντα συμβέβηεν Μ // 49 προομαλίσει Ρρα: προομιλήσε μ: προομιλήσει S
διάνοιαν Μ // 50-51 προακούσαντες ἀμφοτέρων Ρρ:προαγονται ἀμφοτέρων a: προακούσαντες ἐμφορώτεροι μS
// 51 ἐμφορώτερον Μ καὶ μὴ...καταπλαγῶσι om. ΡραΣμ // 52 ὅτι οὗτος ΡραΣμ // 52-53 τὰ μέλωτα
γενέσται Μ // 53 συμβαίνειν ΡραΣμ // 54 δεικνύων Μ ἐκδίδει ΡραΣμ // 55 ἐκφυγεῖν Μ // 56 τοῦ πάθους Ρρα

Διὰ τοῦτο ἰδίως παραλαβὼν τοὺς μαθητάς, μόνοις αὐτοῖς
διαλέγεται τὸ τοῦ πάθους μυστήριον. Διὰ τοῦτο προλαμβάνει
πάντας ἐν τῇ ὁδῷ βουλόμενος ἀποχωρῆσαι ἀπὸ τῶν
60 ἀκολουθούντων ὄχλων καὶ τοῖς ἰδίοις ὁ ἴδιος δάσκαλος προλέγων
ὅτι "Ἴδού, ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ γραμματεῦσι καὶ
κατακρινοῦσιν αὐτῷ θανάτῳ καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσι
καὶ ἐμπαΐξουσιν αὐτῷ καὶ μαστιγώσουσιν αὐτὸν καὶ ἐμπτύσουσιν
65 αὐτῷ καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν". Προλέγει αὐτοῖς τὸ πάθος καὶ λέγει
πρῶτον τὰ λυπηρὰ, ἐμπτυσμοὺς καὶ μάστιγας καὶ τὸν θάνατον· καὶ
οὐ φεύγει τὴν τοῦ κόσμου σωτηρίαν καὶ ἐξαγόρευσιν τῶν
ἀμαρτωλῶν. Ἔπειτα λέγει αὐτοῖς τὴν παραμυθίαν, τὸ "καὶ τῇ τρίτῃ
ἡμέρᾳ ἀναστῆναι".

60-65 Ἴδού...ἀποκτενοῦσιν αὐτόν: Marc. 10, 33-34 // 68-69 καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστῆναι: Marc. 10, 34.

ΣμPpa M

57 τοῖς μαθηταῖς PpaSm // 58 προσλαμβάνει PpaSm // 60 προλέγει PpaSm // 62 παραδίδοται PpaSm // 63 τοῖς ἔθνεσι om. PpaSm // 63-64 τοῖς ἔθνεσι καὶ ἐμπαΐξουσιν αὐτόν om. αμ // 64 καὶ ἐμπαΐξουσιν αὐτόν καὶ μαστιγώσουσιν αὐτόν om.PpaSm // 66 λυπειρὰ M // 66-67 καὶ δεικνύει ὅτι οὐ φεύγει PpaSm // 67 ἐξαγόρασιν PpaSm

70 Καὶ προσπορεύονται Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης, οἱ υἱοὶ Ζεβεδαίου, λέγοντες "Διδάσκαλε, θέλομεν, ἵνα ὁ αἰτήσωμεν ποιήσης ἡμῖν". Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς "Τί θέλετε ποιῆσαί με ὑμῖν;" Οἱ δὲ εἶπον "Δὸς ἡμῖν ἵνα εἷς ἐκ δεξιῶν καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων σου καθίσωμεν ἐν τῇ δόξῃ σου". Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς "Οὐκ οἶδατε τί αἰτεῖσθε". Ὁ γὰρ
75 εὐαγγελιστῆς Ματθαῖος φησὶν ὅτι ἡ μήτηρ αὐτῶν ἦλθεν ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν. Οὐ κατ' ἐναντίον λέγοντες ἀμφοτέρω οἱ εὐαγγελισταί. Εἰκότως γὰρ ἦλθεν αὐτῶν ἡ μήτηρ πρώην· ἔπειτα, προσπορεύονται καὶ υἱοί, διότι ἡσχύνοντο τῆς τοιαύτης αἰτήσεως καὶ διὰ τοῦτο βάλλουσι πρῶτον τὴν μητέρα· καὶ πάλιν ἐνόμιζον οἱ τοῦ Ζεβεδαίου
80 υἱοὶ ὅτι, ἐὰν ἀπέλθῃ ὁ Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα, βασιλεύσει αἰσθητὴν βασιλείαν καὶ ἀνθρώπινον, διότι ἤκουον αὐτοῦ πολλάκις λέγοντος ὅτι "ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα".

70-74 Καὶ προσπορεύονται...αἰτεῖσθε: Marc. 10, 35-38 // 74-79 Ὁ γὰρ...τὴν μητέρα: Ioann. Chrys. De petit. filior. Zebedaei, contra Anomoeos 8 (PG 48, 773) (74-76 Ὁ γὰρ...Ἰησοῦν: Matth. 20, 20) // 82 ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα: Matth. 20, 18; Marc. 10, 33; Luc. 18, 31.

ΣμΡρα Μ

70 προσπορεύονται ΡραΣμ: πορέβονται Μ // 72 ποιήσω ΡραΣμ // 74 αἰτεῖσθαι ΡραΣμ // 76 οὐκ ἐναντία τὶ λέγοντες ΡραΣμ // 78 αἰσχύνοντο ΡραΣμ

Ἐπαθον οὖν καὶ αὐτοὶ ἀνθρώπινόν τι τοῦτέστιν, ἐπεὶ αὐτοὶ
ἠσχύνοντο, προπέμπουσι τὴν ἑαυτῶν μητέρα κρυφίως ζητοῦσαν καὶ
85 προσκυνοῦσαν καὶ αἰτοῦσάν τι παρ' αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν
αὐτῇ· "Τί θέλεις;" Λέγει αὐτῷ· "Θέλω ἐν τῇ βασιλείᾳ σου τοῦ καθίσαι
οἱ δύο μου υἱοὶ εἷς ἐκ δεξιῶν σου καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων σου" καὶ
λέγει αὐτῇ· "Γενήσεται τοῦτο". Ἔρχεται οὖν ἡ μήτηρ αὐτῶν καὶ
λέγει αὐτοῖς τὴν ἐκζήτησιν. Ὅταν οὖν ἤκουσαν παρὰ τῆς μητρὸς
90 τὸν λόγον, τότε προσέρχονται καὶ αὐτοὶ κρυφίως τῶν ἄλλων. Λέγει
δὲ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· "Οὐκ οἶδατε τί αἰτεῖσθε, ὅτι τοῖς ἀγγέλοις καὶ
ταῖς λοιπαῖς δυνάμεσιν ἔστι φοβερὰ καὶ ἔκκλητος ἡ τοιαύτη χάρις".
Εἶτα, ἐπάγει αὐτοῖς τὸν τοιοῦτον λογισμόν· μᾶλλον ἐπὶ κινδύνους
καὶ θανάτου τούτους προτρέπεται καὶ λέγει αὐτοῖς· "Δύνασθε πιεῖν
95 τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω καὶ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι
βαπτισθῆσθαι;" Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ· "Δυνάμεθα". "Ἕμεῖς γάρ", φησί,
"νομίζετε αἰσθητὴν καὶ κοσμικὴν εἶναι τὴν ἐμὴν βασιλείαν καὶ
αἰτεῖσθε καθέδραν. Οὐκ ἔστι δὲ τοῦτο, ἀλλὰ ταῦτα πάντα ὑπὲρ
νοῦν εἰσὶ καὶ τὸ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου μέγα ἐστὶ καὶ τοσοῦτον
100 φοβερόν, ὅτι τὰς ἀγγελικὰς ὑπερβαίνει τάξεις καὶ ὑμεῖς μὲν εἰς
δόξαν κεχήνατε ἐπίγειον, ἐγὼ δὲ εἰς θάνατον ὑμᾶς παρακαλῶ".

84-87 προπέμπουσι...εὐωνύμων σου: Matth. 20, 20-21 // 91 Οὐκ οἶδατε τί αἰτεῖσθε: Marc. 10, 38; Matth. 20, 22 // 94-96 καὶ λέγει...Δυνάμεθα: Marc. 10, 38-39; Matth. 20, 22 // 96-102 Ἕμεῖς...παρακαλῶ: Ioann. Chrys. De petit. filior. Zebedaei, contra Anomoeos 8 (PG 48, 774-775).

ΣμΡρα Μ

85 καὶ αἰτοῦσαν Matth. // 91 αἰτεῖσθαι ΡρS: ἐτεῖσθαι μ // 91-92 ὅτι τοῖς ἀγγέλοις καὶ τῶν λοιπῶν δυνάμεων ἔστι φοβερὰν ΜΡραSμ // 92 ἐκλήπτον M: ἐκπλήττων ΡραSμ τὴν τοιαύτην χάριν ΜΡραSμ // 96 βαπτισθῆσθαι omnes codices: βαπτισθῆναι fons // 97 νομίζεται ΡραSμ αἰσθητὴν καὶ νοητὴν Ρρα // 98 καθέδρας ΡρS // 99 καὶ ἐξ εὐωνύμων μου Ρρα // 102 καλῶ ΡραSμ

Ποτήριον γὰρ καὶ βάπτισμα τὸν σταυρὸν ὀνομάζει. Ποτήριον μὲν
εἰς ὕπνον εὐθὺς ἄγον καὶ ἠδέως, βάπτισμα δὲ ὡς καθαρισμόν τῶν
105 ἁμαρτιῶν ποιησάμενος. Οἱ δὲ ἀπόστολοι ἐνόμιζον ὅτι περὶ
ποτηρίου αἰσθητοῦ καὶ βαπτίσματος, οἷα ἐβαπτίζοντο οἱ Ἰουδαῖοι
πρὸ τοῦ φαγεῖν πλυνόμενοι. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· "Τὸ μὲν
ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω πίεσθε καὶ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι
110 βαπτισθήσεσθε. Τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου καὶ ἐξ εὐωνύμων μου
οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ' οἷς ἠτοίμασται". "Τὸ μὲν ποτήριον"
φησὶν "ὑπείσελεύσεται καὶ ἀποθανεῖσθε τὸν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας
θάνατον. Μαρτυρήσετε μὲν· οἶδα τοῦτο"· καὶ ἐξέβη πάντως·
Ἰάκωβον μὲν γὰρ Ἡρώδης ἀπέκτεινεν, Ἰωάννην δὲ Τραϊανὸς
κατεδίκησεν ἐξορίαν, μαρτυροῦντα τὸν λόγον τῆς ἀληθείας.

103-105 Ποτήριον...ποιησάμενος: Ioann. Chrys. De petit. filior. Zebedaei, contra Anomoeos 8 (PG 48, 775)
// 107-110 Ὁ δὲ Ἰησοῦς... ἠτοίμασται: Marc. 10, 39-40; Matth. 20, 23 // 111-112 ἀποθανεῖσθε...θάνατον:
Ioann. Chrys. De petit. filior. Zebedaei, contra Anomoeos 8 (PG 48, 776) // 113-114 Ἰάκωβον...ἀληθείας:
Ioann. Chrys. De petit. filior. Zebedaei, contra Anomoeos 8 (PG 48, 775) (113 Ἰάκωβον... ἀπέκτεινεν: Act.
12, 1-2 // 113-114 Ἰωάννου... ἀληθείας: Euseb. Eccl. Hist. 3, 18, 1; 3, 20, 9; 3, 23, 4).

ΣμΡρα Μ

104 ἄγον τὸν ἄνθρωπον ΡραΣμ // 110 ἠτοίμασθαι ΡραΣμΜ // 113 Ἰωάννην omnes codices // 114 ἐξορία Ρρα
μαρτυροῦντα omnes codices

- 115 "Τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν καὶ ἐξ εὐωνύμων οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι ἀλλ' οἷς ἠτοίμασται"· τοὔτέστιν, ἐὰν εὐρεθῇ τις μετὰ μαρτυρῆσαι καὶ τὴν ἄλλην πᾶσαν ἀρετὴν ἔχων, ἐκεῖνος λήψεται τὴν δωρεάν, ἐκείνω γὰρ ἠτοίμασται, τῷ κοπιῶντι, ὥσπερ καὶ τοῖς ἀθλοῦσιν οἱ στέφανοι ἐτοιμάζονται. Ἐάν τις προσέλθῃ μηδόλως ἀγωνισάμενος καὶ εἴπῃ·
- 120 "Δὸς ἡμῖν τὸν στέφανον, ᾧ ἀγωνοθέτα ἦ βασιλεῦ", εἴποι ἂν αὐτῷ ἐκεῖνος· "Οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι καταχρῆν τὸν στέφανον, ἀλλ' ᾧ ἠτοίμασται", τουτέστι τῷ δραμόντι καὶ νικήσαντι. Οὕτω δὲ φησὶ καὶ ὁ Χριστὸς ὅτι "ἐγὼ οὐ δύναμαι κατὰ χάριν δοῦναι ὑμῖν τὴν ἐκ δεξιῶν καθέδραν καὶ τὴν ἐξ εὐωνύμων, ἀλλὰ τῶν κοπιασάντων ἐστὶ
- 125 καὶ ἀθλησάντων καὶ μαρτυρησάντων καὶ ἐκεῖνοις ἠτοίμασται".

115-125 Τὸ δὲ καθίσαι...ἠτοίμασται: Ioann. Chrys. De petit. filior. Zebedaei, contra Anomoeos 8 (PG 48, 775) (115-116 Τὸ δὲ καθίσαι...ἠτοίμασται: Marc. 10, 40; Matth. 20, 23).

ΣμPpa M

116 ἠτοίμασθαι PpaΣμ μετὰ τὸ μαρτυρῆσαι PpaΣμ // 118 ἠτοίμασθαι PpaΣμ // 120 Δὸς ἐμοὶ Σμ // 120-121 ᾧ ἀγωνοθέτα...στέφανον om. Ppa // 122 δεῖ PpaΣμ // 125 ἐκεῖνος ἠτοίμασται PpaΣμ

Ἐρωτήσεις οὖν· Ἄρα λοιπὸν τίνες μέλλουσι καθεσθῆναι; Μάθησον δὲ ὅτι οὐδεὶς ἐκεῖ καθήσεται. Μόνης γὰρ τῆς θείας οὐσίας τοῦτο ἐστὶ. Πρὸς τίνα γὰρ τῶν ἀγγέλων εἶπε ποτέ· "Κάθου ἐκ δεξιῶν μου;" ἀλλὰ τοῦτο εἶρηκεν ὁ Κύριος πρὸς τὴν τῶν μαθητῶν ὑπόνοιαν, μὴ νοήσαντες γὰρ ὅτι καθεσθῆναι ἐπὶ δώδεκα θρόνους. Τοῦτέστι, τὸ "δοξασθῆναι" φησὶ "δι' ἀρετῆν" καὶ τὸ "κηρῦξαι εἰς πάντα κόσμον τὸ εὐαγγέλιον" καὶ τὸ "ὅσα ἂν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς καὶ λύσητε οὕτως ἔσται καὶ ἐν τῷ οὐρανῷ".

130 καθεσθῆναι ἐπὶ δώδεκα θρόνους: Matth. 19, 28 // 131-132 τὸ κηρῦξαι...εὐαγγέλιον: Marc. 16, 15 // 132-133 ὅσα ἂν δήσητε...οὐρανῷ: Matth. 18, 18.

ΣμΡρα Μ

126 Ἐρωτήσει τις οὖν ΡραΣμ ἐκεῖ ΡραΣμ Μάθε ΡραΣμ // 132 δήσηται Ρρα: δύσηται Σμ λύεται Ρρα:λύσεται μ: λύσηται S

Καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα ἤρξαντο ἀγανακτεῖν περὶ Ἰακώβου καὶ
135 Ἰωάννου. Ὁ δὲ προσκαλεσάμενος αὐτούς, λέγει αὐτοῖς· "Οἴδατε ὅτι
οἱ δοκοῦντες ἄρχειν τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν αὐτῶν". Ἔτι
ἀνθρωπίνως διακείμενοι οἱ μαθηταὶ οἱ λοιποὶ καὶ φθόνῳ
ἐνεβάλλοντο, διὰ τὸ ἀγανακτοῦσι περὶ τῶν δύο. Ἀλλὰ πότε; Ὅτε
140 ὄνειδίζοντας καὶ ἀπωσθέντας, τότε ἀγανακτοῦσιν. Ἄχρι μέντοι
ἐτιμῶντο ὑπὸ τοῦ Κυρίου, ἠνεύχοντο μὴ ἀγανακτοῦντες, καίτοι
ὀρώντες αὐτοὺς προτιμωμένους. Ἐπειδὴ αὐτοὶ ἐκεῖνοι τὴν τιμὴν
ἠτήσαντο παρὰ τοῦ Κυρίου, οὐ φέρουσιν οἱ λοιποὶ. Διὰ τοῦτο ὁ
Κύριος ὄνειδίζει αὐτοὺς περὶ τῶν πρωτείων, ὅτι οἱ νομιζόμενοι εἶναι
145 πρῶτοι καὶ ἐξουσίας αἰτοῦντες καὶ πρωτοκαθεδρίας, οὐκ ἔσται
αὐτοῖς οὕτως, ἀλλὰ κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν οἱ ἄλλοι. Ἴνα δὲ καὶ
τοὺς ἑτέρους διορθώσῃ, φησὶν· "Οὐχ οὕτως δὲ ἔσται ἐν ὑμῖν, ἀλλ' ὅς
ἐὰν θέλῃ ὑμῖν γενέσθαι μέγας, ἔστω ὑμῶν διάκονος· καὶ ὅς ἐὰν θέλῃ
ὑμῶν γενέσθαι πρῶτος, ἔστω πάντων δοῦλος".

134-136 Καὶ ἀκούσαντες... αὐτῶν: Marc. 10, 41-42; Matth. 20, 24-25 // 136-146 Ἔτι... ἄλλοι: Ioann. Chrys. De petit. filior. Zebedaei, contra Anomoeos 8 (PG 48, 776) // 147-149 Οὐχ οὕτως... δοῦλος: Marc. 10, 43-44; Matth. 20, 26-27.

ΣμΡρα Μ

136 καὶ οἱ μεγάλοι αὐτῶν κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν ΡραΣμ κατακυριεύουσιν Μ // 138 ἐμβάλλοντο ΡραΣμ // 141 ἠνεύχοντο ΡραΣμ // 143 ὑπὸ τοῦ Κυρίου Ρρμ // 144 ὄνειδίζει ΡραΣμ

150 Θεραπεύει οὖν αὐτοὺς ὁ Κύριος, πρῶτον μὲν καταπραΰνων
αὐτούς, τῷ σιμὰ εἶναι τοῦ Κυρίου. Διὰ τοῦτο προσκαλεῖται αὐτοὺς
λέγων ὅτι ἐθνικόν ἐστι τὸ ἀρπάζειν τιμὴν καὶ πρωτείων ἐροῦν. Εἰ
γὰρ τῶν ἐθνῶν ἄρχοντες ἐκεῖνοι ἐξουσιαστικῶς καὶ τυραννικῶς
προσφέρονται, οἱ δὲ ἐμοὶ μαθηταὶ οὐχ οὕτως, ἀλλ' ὁ θέλων εἶναι
155 μέγας, διακονεῖτω πᾶσι, ἐπεὶ καὶ πάλιν τοῦτο μεγάλης ψυχῆς, τὸ
πάντας ἀνέχεσθαι καὶ δουλεύειν πᾶσι· καὶ τὸ παράδειγμα ἐγγύθεν,
ὅτι "ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ
διακονῆσαι καὶ δοῦναι λύτρον ἀντὶ πολλῶν"· καὶ γὰρ ὁ Υἱὸς τοῦ
ἀνθρώπου, τουτέστιν ὁ Χριστός, οὐκ ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον
160 διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι καὶ δουλεῦσαι τῆς ἀνθρωπίνης
ἀσθενείας, καὶ οὐ μόνον δουλεῦσαι, ἀλλὰ καὶ ἀποθανεῖν διὰ τὸν
ἄνθρωπον.

152-156 Εἰ γὰρ... πᾶσι: Ioann. Chrys. De petit. filior. Zebedaei, contra Anomoeos 8 (PG 48, 776) // 157-158 ὁ
Υἱὸς... πολλῶν: Marc. 10, 45 // 158-162 Καὶ γὰρ... ἄνθρωπον: Ioann. Chrys. De petit. filior. Zebedaei, contra
Anomoeos 8 (PG 48, 777).

150 αὐτὸς ὁ Χριστὸς Ppa: αὐτοὺς ὁ Χριστὸς Σμ // 151 τῷ σιμὰ scripsi: τὸ σιμὰ M: τοῦ σιμὰ Σμ: τὸ ἐγγύς
Ppa // 154 ἐμοὶ om. PpaΣμ // 156 πάντων ἀνέχεσθαι PpaΣμ

165 Βλέπετε, ἀδελφοί μου, οἷαν ἀγάπην ἠγάπησεν ἡμᾶς ὁ πατὴρ ὁ οὐράνιος; Οὐ μόνον γὰρ τὴν σάρκα τοῦ δούλου ἐνδύεται, ἀλλὰ καὶ
170 θάνατον λαμβάνει τὸν ἐπονείδιστον, ὡς ἀλλαχοῦ φησὶν ἡ Γραφή ὅτι "οὐδεὶς μείζονα ἀγάπην ταύτης ἔχει, ἵνα τις θῆ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ". Ἦτιμάσθη γὰρ ὑπὲρ ἡμῶν καὶ ὑβρίσθη, ἐνεπαίχθη, ἐνεπτύσθη καὶ καλάμῳ τὴν κεφαλὴν ἔτυπτον καὶ τέλος "θανάτου ἐγεύσατο" "ὁ μόνος ἀθάνατος" καὶ "οὐχ εὐρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ" καὶ "ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν οὗτος ἤχθη ἄφωνος" καὶ ταῦτα "πάντα παθὼν δι' ἡμᾶς τοὺς ἁμαρτωλοὺς, δι' ἡμᾶς τοὺς κατακρίτους", "ἵνα ἡμᾶς ἐλευθερώσῃ ἐκ τῆς κατάρας καὶ ἐκ τῆς πονηρᾶς ἁμαρτίας καὶ ζωοποιήσῃ ἡμᾶς ὄντας νεκροὺς τῇ ἁμαρτίᾳ καὶ βεβυθισμένους τοῖς πάθεσι".

166-167 Οὐδεὶς... αὐτοῦ: Ioh. 15, 13 // 167-168 Ἦτιμάσθη... ἔτυπτον: Matth. 27, 26; Luc. 23, 16 // 168-169 θανάτου ἐγεύσατο: Ioh. 19, 30 // 169 ὁ μόνος ἀθάνατος: 1 Tim. 6, 16 // 169-170 οὐχ εὐρέθη...αὐτοῦ: 1 Pet. 2, 22 // 170 ὡς πρόβατον... ἄφωνος: Act. 8, 32 // 171 πάντα παθὼν...κατακρίτους: 1 Cor. 15, 3 // 172-174 ἵνα ἡμᾶς ἐλευθερώσῃ...τοῖς πάθεσι: 1 Cor. 15, 22.

ΣμΡρα Μ

165 θεῖα Γραφή ΡραΣμ // 166 Οὐδεὶς μείζονα ἀγάπην τις ἔχει, ἵνα θῆ Μ μείζονα S θεῖ S // 169 ὁ μόνος ἀθάνατος, ὁ μόνος ἀναμάρτητος ΡραΣμ // 170 οὕτως ΡραΣμ // 171 δι' ἡμᾶς τοὺς ἁμαρτωλοὺς om. Ρρμ // 173 ἡμᾶς Ρρ

175 Τί λοιπὸν ἀποδώσωμεν καὶ ἡμεῖς, ἀδελφοί, τῷ Κυρίῳ περὶ πάντων
ὧν ἀνταπέδωκεν ἡμῖν καὶ ποιεῖ καθ' ἑκάστην ἡμέραν καὶ ὥραν, εἰ
μὴ εἰλικρινῆ μετάνοιαν, νηστείαν μετὰ δακρῶν, πρὸ πάντων τὴν
ἐξομολόγησιν μετὰ καθαροῦ συνειδότος, μετὰ πνεύματος
ταπεινώσεως, μετὰ ἀγάπης καθαρᾶς καὶ ἐλεημοσύνης, ἧς παρέξ
180 τούτων τῶν καλῶν μέρος παρὰ τοῦ Κυρίου ἢ ἐλεημοσύνην οὐκ
ἔχομεν; Ἦς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν τῆς αἰωνίου ζωῆς καὶ
ἀπολαύσεως, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς
αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΣμΡρα Μ

177 ἐν εἰλικρινεῖ μετανοίᾳ Ρρα // 178 μετὰ καθαρᾶς καρδίας, μετὰ καθαροῦ συνειδότος ΡραΣμ
συνηδότως Μ // 183 τῶν αἰώνων om. Ρρα

Τῆ Δευτέρᾳ τῆς ἕκτης ἑβδομάδος
λόγος διδασκαλικὸς περὶ μετανοίας καὶ εἰς τὸν προφήτην Δαυὶδ

"Μακάριοι ὧν ἀφέθησαν αἱ ἀνομίαι καὶ ὧν ἀπεκαλύφθησαν αἱ ἁμαρτίαι. Μακάριος ἄνθρωπος ὃς οὐ μὴ λογίσῃται Κύριος ἁμαρτίας, οὐδὲ ἔστιν ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ δόλος" φησὶν ὁ μακάριος προφήτης Δαυίδ. Περὶ τίνος φησὶν ὁ μακαρισμός, ὃς προφήτα; Τίνος γὰρ
5 ἀφεθήσονται αἱ ἁμαρτίαι; Ὁ δὲ φησί: "Τῶν μετανοούντων καὶ ἔξομολογουμένων τὰς ἑαυτῶν ἁμαρτίας". Ὁ ποιῶν ταῦτα, συγχωροῦνται αὐτοῦ αἱ ἁμαρτίαι καὶ φανεροῦνται διὰ τῆς ἔξομολογήσεως τῆς καθαρᾶς καὶ εἰλικρινοῦς καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς οὐ λογίζεται τοῦ τοιοῦτου ἀνθρώπου τὴν
10 ἁμαρτίαν. Διατί; Ὅτι μετενόησεν καὶ ἔστι μακάριος καὶ παρὰ Θεῷ καὶ ἀνθρώποις. Ὁ δὲ μὴ μετανοῶν; Ὀνειδίζει αὐτὸν ἡ παροιμία Σολομῶντος ἢ λέγουσα: "Οὐαί, τῷ ἀνθρώπῳ τῷ ποιοῦντι τὰς ἑαυτοῦ ἁμαρτίας ὡς σχοινίῳ μακρῷ".

1-3 Μακάριοι... δόλος; Ps. 31, 1-2 // 12-13 Οὐαί... μακρῷ: Is. 5, 18.

ΣμΡρα ΜΙ

Tit. Τῆ Δευτέρᾳ τῆς στ' ἑβδομάδος λόγος διδασκαλικὸς περὶ μετανοίας καὶ εἰς τὸν προφήτην Δαυίδ·
Εὐλόγησον, πάτερ I: Τῆ Δευτέρᾳ τῆς στ' ἑβδομάδος λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὸν προφήτην Δαυίδ Ρρα: Τῆ
Δευτέρᾳ τῆς στ' ἑβδομάδος λόγος διδασκαλικὸς περὶ μετανοίας καὶ εἰς τὸν προφήτην Δαυίδ Σμ: Τῆ
Δευτέρᾳ τῆς στ' ἑβδομάδος λόγος διδασκαλικὸς περὶ μετανίας καὶ εἰς τὸν προφήτην Δαυίδ καὶ περὶ ὄν
ἠρνήθη τὸ βάπτισμα καὶ τὸ ἐπάγγελμα· Εὐλόγησον, πάτερ M // 1 ἀπεκαλύφθησαν
IMΡραΣμ:ἐπεκαλύφθησαν Ps. // 2 λογίσεται IMΡραΣμ // 8 εἰλικρινοῦς I: ἠληκρυνοῦς M // 11 ὄνειδίζει
ΡραΣμ ἢ σοφία Ρρα: ἢ παρανομία μ

15 Μεγάλη χαρὰ γίνεται ἐπὶ ἐνὶ ἁμαρτωλῶ μετανοοῦντι ἐπὶ τῆς γῆς
καὶ μέγας πόλεμος καὶ μεγάλη νίκη· πόλεμος μὲν τοῦ διαβόλου, νίκη
δὲ τοῦ Χριστοῦ· καὶ δείκνυσιν ἡμῖν πῶς ὠρύεται ὁ διάβολος
καταπιεῖν ἡμᾶς διὰ τῆς ἁμαρτίας καὶ πάντοτε νικᾷ ἢ φιλανθρωπία
τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ τῆς μετανοίας· καὶ ἡ μετάνοια
ἐγκωμιάζεται καὶ ὁ διάβολος τὴν πληγὴν οὐ δύναται φέρειν, ἀλλὰ
20 φρίττει καὶ φοβεῖται.

"Τί δέδοικας, ὦ διάβoλε, καὶ φοβεῖσαι τὴν μετάνοιαν τοῦ
ἁμαρτωλοῦ;" "Δικαίως ὀδύρομαι καὶ θλίβομαι, ὅτι ἡ μετάνοια
μεγάλα σκευή μου ἤρπασε. Ποῖα; Τὴν πόρνην. Ἡ μετάνοια ἤρπασεν
ἐκ τῶν χειρῶν μου τὸν τελώνην. Αὕτη ἡ μετάνοια ἐχώρισέ μου τὸν
25 ληστὴν καὶ τὸν βλάσφημον· τὰ δάκρυα αὐτὰ ἤρπασε".

14 Μεγάλη χαρὰ... τῆς γῆς: Luc. 15, 7 // 15-20 μέγας πόλεμος...φοβεῖται: Ioann. Chrys. De poenitentia 2 (PG 49, 283) (16-17 ὠρύεται... καταπιεῖν ἡμᾶς: 1 Pet. 5, 8) // 21-25 Τί δέδοικας... ἤρπασε: Ioann. Chrys. De poenitentia 2 (PG 49, 284) (23 Τὴν πόρνην: Ioh. 8, 3-11 // 24 τὸν τελώνην: Luc. 18, 10-14 τὸν ληστὴν: Luc. 23, 39-43).

ΣμΡρα ΜΙ

15 δίκη I // 16 δείκνυσιν ἡμῖν πῶς om.ΡραΣμ ὠρύεται IM: ὡς ὀρῶ ὀρύεται Pr: καὶ ὅσον ὠρύεται μ // 17 τοσοῦτον νικᾷ ΡραΣμ // 20 ἔφριξε καὶ ἐφοβήθη ΡραΣμ: φρήττει καὶ φοβίται καὶ οὐ φέρι M // 22 ἁμαρτωλοῦ καὶ ὀδύρεσαι; Naί, φησί, δικαίως ΡραΣμ Ὁ δὲ I // 23-25 Ποῖα ταῦτα; Τὴν πόρνην ἢ μετάνοια ἤρπασεν ἐκ τῶν χειρῶν μου. Ὅμοίως καὶ τὸν τελώνην καὶ τὸν ληστὴν καὶ τὸν βλάσφημον τὰ δάκρυα ἤρπασεν ΡραΣμ // 24 ἐχώρησέ μου I

Καὶ ὄντως, ἠγαπημένοι μου ἀδελφοί, πολλοὺς ἀρπάζει καὶ ὁ
 διάβολος μεγάλην ἔχει τὴν πληγὴν τῆς μετανοίας· καὶ ἅπας ὁ κόσμος
 διὰ τῆς μετανοίας σώζεται, ὅτι οὐδεὶς τῶν ἀνθρώπων εὐρίσκεται
 ἀναμάρτητος ἐπὶ τῆς γῆς, εἰ μὴ μόνον ὁ Κύριος. Τίνος οὖν ἔνεκεν καὶ
 30 ἀμελοῦμεν τῆς τοιαύτης ὁμιλίας, γινώσκοντες καλῶς τὴν
 φιλανθρωπίαν τὴν ἀμέτρητον, τὸν πολλὰς καὶ διαφόρους στρατάς
 καὶ ὁδοὺς τῆς μετανοίας δόντα τοῦ ἀνθρώπου; Ἄκουσον πρώτης
 καὶ καλῆς στρατάς τῆς μετανοίας· ἐὰν ἀμαρτωλὸς ἦ, δράμε καθ’
 ἐκάστην ἡμέραν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἵνα λέγῃς τοῦ Θεοῦ τὴν
 35 ἀμαρτίαν σου, ἵνα δικαιωθῆς· κἂν δίκαιος ἦ, εἴσελθε εἰς αὐτήν, ἵνα
 μὴ ἐκπέσης τῆς δικαιοσύνης. Ἀμφοτέροις λιμὴν ὑπάρχει ἡ ἐκκλησία,
 ἀμαρτωλῶν καὶ δικαίων. Αὐτὸς γὰρ ὁ Κύριος πάντα παρακαλεῖ
 μετὰ τοῦ προφήτου Δαυὶδ λέγοντος· "Σχολάσατε καὶ γνῶτε ὅτι ἐγὼ
 εἰμὶ ὁ Θεός"· τούτέστι· "Σμώσατέ μου καὶ θέλετε μαθεῖν ὅτι ἐγὼ εἰμὶ
 40 ὁ πρᾶος καὶ ὁ ταπεινὸς τῆ καρδία".

26-40 Καὶ ὄντως... τῆ καρδία: Ioann. Chrys. De poenitentia 2 (PG 49, 285) (28-29 οὐδεὶς...ὁ Κύριος: Ioh. 8, 7 // 31 τὴν φιλανθρωπίαν τὴν ἀμέτρητον: Tit. 3, 4; Ps. 7, 12; Ionas 4, 2; Ex. 34, 6; Num. 14, 18 // 38-39 Σχολάσατε...Θεός: Ps. 45, 11 // 39-40 ἐγὼ εἰμὶ...τῆ καρδία: Matth. 11, 29).

ΣμPpa MI

26-27 ἀρπάζει ἢ μετάνοια ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ δαίμονος καὶ καιρίαν ἔχει τὴν πληγὴν ὁ διάβολος τῆς μετανοίας PpaSm // 29-32 ἔνεκεν τῆς τοιαύτης καλῆς ὁμιλίας οὐκ ἀπολαμβάνομεν καὶ ἡμεῖς γινώσκοντες τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ τὴν ἀμέτρητον, τὸν δίδόντα ἀμαρτωλοῦ πολλαῖς στρατάς τῆς μετανοίας PpaSm // 31 ἀμέτρητον IM πολλαῖς καὶ διαφόροις στραταῖς IM // 32-33 Ἄκουσον πρώτης καὶ καλῆς στρατάς τῆς μετανοίας om.PpaSm // 33 εἰ IM // 34-35 εἴπῃς ταῖς ἀμαρτίαις σου Κυρίῳ τῷ Θεῷ, ἵνα σωθῆς PpaSm ταῖς ἀμαρτίαις σου I // 35 δικαιωθεὶς I: δικεωθῆς M δι'αὐτῆς I // 37 καλεῖ PpaSm // 39 Σμώσατέ μου I: Σημώσατέ μου Ppa: Σμώσαιτέ μου μ: Σμώσαιτέ μου S: Σμώσαταί μου M

Τὸ λοιπόν, ἀμαρτωλὸς εἶ; Μὴ ἀπόγνως, ἀλλ' εἴσελθε εἰς τὴν ἐκκλησίαν, μετάνοιαν προβαλλόμενος. Εἶπε τῷ Θεῷ ὅτι "Ἠμάρτηκα". Ποῖος κόπος οὗτος; Ποῖος κάματος, ποία περίοδος, ποία θλίψις λόγον εἰπεῖν ὅτι "Ἠμαρτον"; Μὴ γὰρ, ἐὰν σὺ μὴ εἴπῃς 45 ἑαυτὸν ἀμαρτωλόν, οὐδὲν τὸ ἠξεύρει ὁ Θεὸς ἢ οὐδὲν ἔχεις κατήγορον τὸν διάβολον; Πρόλαβε σὺ καὶ ἄρπαξον αὐτοῦ τὸ ἀξίωμα τοῦ κατηγορεῖν σου. Λέγεις αὐτὴν καὶ ἐξαλείφεις τὸ ἁμάρτημα καί, ἵνα μὴ εἴπῃς "Δεῖξόν μοι τοῦτο ἐγγράφως", ὅτι ἐὰν εἴπω τῷ Θεῷ· "Ἠμαρτον" δικαιωθήσομαι, φησὶ γὰρ ἡ θεία Γραφή· 50 "Λέγε σὺ πρῶτος τὰς ἀμαρτίας σου καὶ τὰς ἀνομίας σου, ἵνα δικαιωθῆς. Εἶπε αὐτάς, ἵνα λύσῃς τὴν τιμωρίαν" καὶ πόθεν τοῦτο φησὶν; Ἔχω ἐν τῇ Γραφῇ τὸν εἰπόντα καὶ λύσαντα καὶ τὸν εἰπόντα καὶ κατακριθέντα.

Καὶν ἀπέκτεινε τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἄβελ καὶ ἐρωτᾷ αὐτὸν πρὸς 55 διόρθωσιν καὶ οὐ λέγει τὸ ἁμάρτημα αὐτοῦ, ἀλλὰ ἀρνεῖται λέγων· "Οὐ γινώσκω. Μὴ φύλαξ εἰμὶ τοῦ ἀδελφοῦ μου;" Τί οὖν ὁ Κύριος; Ἔστω, οὐκ ἦν φίλος. Διατὶ ἀναιρέτης; "Ἔσει λοιπὸν στένων καὶ τρέμων ἐπὶ τῆς γῆς". "Οὐκ ἀναιρῶ σε" φησὶν "ἵνα μὴ λυθῇ ἡ ἀλήθεια, ἀλλὰ ποιῶ σε νόμον ὑπὸ πάντων ἀναγινωσκόμενον". Εἰ γὰρ 60 ὁμολόγησεν, ἐξάλειψε τὴν ἀμαρτίαν.

41-51 Τὸ λοιπόν...τὴν τιμωρίαν: Ioann. Chrys. De poenitentia 2 (PG 49, 285) // 51-59 Καὶ πόθεν...ἀναγινωσκόμενον: Ioann. Chrys. De poenitentia 2 (PG 49, 285) (54 Καὶν...Ἄβελ: Gen. 4, 8 // 54-56 ἐρωτᾷ... ἀδελφοῦ μου: Gen. 4, 9 // 57-58 Ἔσει...γῆς: Gen. 4, 12) // 59-60 Εἰ γὰρ...ἀμαρτίαν: Ioann. Chrys. De poenitentia 2 (PG 49, 286).

ΣμΡρα ΜΙ

42 τῷ Θεῷ τῷ πάντα γινώσκοντι ΡραΣμ// 43-44 Ποῖος κάματος οὗτος; ποία περίοδος; ποία θλίψις; ποία στενοχωρία ΡραΣμ // 44 θλίψις Ι: θλίψις Μ // 46 ἄρπασον cett. // 47 τὸ κατηγορεῖν σου Ι: τὸ κατηγορεῖν σου Μ Λέγεις τὴν ἀμαρτίαν σου ΡραΣμ ἐξαλήφης Ι // 49 εἴπω τὸ Ἠμαρτον τῷ Θεῷ ΡραΣμ // 50 λέγουσα Ι // 50-51 τὰς ἀνομίας σου καὶ τὰς ἀμαρτίας σου, ἵνα δικαιωθῆς. Εἶπε αὐτήν, ἵνα λύσεις τὴν τιμωρίαν Ι // 57 οὐκ ἦν φύλαξ ΡραΣμ: οὐκ ἦν φύλος Μ ἀνερέτης ΙΜ: ἀναιρέτης ΡραΣμ ἔσει Ι: ἔσι Μ // 57-60 Ἔσει...ἀμαρτίαν om. Ρρ // 60 ὁμολόγησεν ΙΜ

Ἔχεις τὸν μὴ εἰπόντα τὴν ἁμαρτίαν καὶ κατακριθέντα· μάθε καὶ τὸν εἰπόντα καὶ συγχωρηθέντα. Φέρε τὸν Δαυὶδ τὸν προφήτην καὶ βασιλέα, τὸν τιμηθέντα καὶ μακαρισθέντα ὑπὸ τοῦ Κυρίου λέγοντος: "Εὗρον Δαυὶδ, τὸν υἱὸν Ἰεσσαί, ἄνθρωπον κατὰ τὴν καρδίαν μου". Τοῦτον μὲν τὸν Δαυὶδ ἡ Παλαιστίνη εἶχε βασιλέα. Ἡ δὲ προφητεία αὐτοῦ εἰς ὅλα τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης.

Οὗτος τοίνυν ὁ τοιοῦτος καὶ τηλικούτος περιέπεσε μοιχεία καὶ φόνῳ. Ταῦτα λέγων οὐ κατηγορῶ τοῦ προφήτου, μὴ γένοιτο, ἀλλὰ προσέχετε μετὰ ἀκριβείας οἱ τε δίκαιοι καὶ οἱ ἁμαρτωλοί, ἑκατέροις 70 χρήσιμος ὁ λόγος. Τῷ μὲν δικαίῳ, ἵνα μὴ ᾗ ῥάθυμος, τῷ δὲ ἁμαρτωλῷ, ἵνα μὴ ἀπογινώσκη τῆς ἑαυτοῦ σωτηρίας. Μέλλω δὲ λέγειν ἁμάρτημα τοῦ προφήτου μέγα καὶ χαλεπὸν καὶ γὰρ τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπία διὰ τὴν κοινὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων ἐγράφησαν τῶν ἀγίων τὰ κατορθώματα καὶ τὰ ἁμαρτήματα καὶ 75 φάρμακα καὶ βότανα εἶναι πρὸς ἡμᾶς.

61-75 Ἔχεις...πρὸς ἡμᾶς: Ioann. Chrys. De poenitentia 2 (PG 49, 286) (64-65 Εὗρον...καρδίαν μου: Act. 13, 22 // 72-73 τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπία: Tit. 3, 4; Ps. 7, 12; Ionas 4, 2; Ex. 34, 6; Num. 14, 18).

Σμα MI

61-75 Ἔχεις...πρὸς ἡμᾶς om. Pp // 64 καὶ λέγοντα IM // 65 Παλαιστίνη M // 66 Αἰρετικώτερον ἐστὶν τὸν ἥλιον σβεσθῆναι ἢ τὰ ῥήματα Δαυὶδ λήθη παραδοθῆναι Σμα // 67 ὁ τοιοῦτος καὶ τηλικούτος IM // 69 προσέχεται IMS ἀκριβείας IM // 70 εἶ IM

Βούλωμαι δεῖξαι τὸν τοιοῦτον προφήτην πῶς ἔπεσεν καὶ πάλιν
ἀνέστη καὶ ἐπάλαισε καὶ ἐστεφανώθη, ἵνα καὶ ἡμεῖς, ἐὰν
ἀμάρτωμεν, μὴ ἀπογνώμεθα, ἀλλά, πάραυτα, δράμωμεν ἐπὶ τὴν
μετάνοιαν. Μηδὲ εἶπης "Ἀπόλλυμαι· ἐπόρνευσα, ἐμοίχευσα,
80 ἐφόνευσα". Ἔχεις λιμένα καὶ βότανον τῆς πληγῆς, δυνάμενον τοῦ
ἰατρεῦσαί σε καὶ ἔπαρον ἐξόμπλιν ἀπὸ τὸν κόσμον τοῦτον· καὶ
ἄνδρες καὶ γυναῖκες τούτῳ πάσχουσι καὶ περιέρχονται νοσήματα
σωματικὰ καὶ διηγούνται ἀλλήλων τὰς συμφορὰς καὶ λέγει εἷς τῷ
ἐτέρῳ· "Κἀγὼ τοιούτῳ πάθει περιέπεσα καὶ ὁ δεῖνας ἰατρὸς
85 ἐθεράπευσέ με καὶ τόδε φάρμακον περιέθηκέ με καὶ ἰατρεύθην. Εἶτα
λέγει· "Δεῖξόν μοι τοῦτον, ἵνα κἀγὼ τύχω ἀνέσεως". Οὕτω δεικνύω
κἀγὼ τὸν προφήτην· ἐπειδὴ ἐμοίχευσε, δείκνυμί σοι πῶς ἐθεραπεύθη
καὶ ποῖον φάρμακον ἔθηκεν, ἵνα ποιήσης καὶ σὺ καὶ σωθήσῃ.

ΣμΡρα ΜΙ

76-80 Βούλωμαι...λιμένα om. Ρρ // 79 Ἀπόλωμαι Ι: Ἀπόλωμαι Μ // 80 τῆς πληγῆς σου ΡραΣμ δυνάμενα ΡραΣμ // 81 ἰατρεύσαι τὴν ἁμαρτίαν σου ΡραΣμ καὶ ἐξόμπλην εἰς τὸν κόσμον τοῦτο γίνεται ΡραΣμ // 83 σωματικὰ om. Ι // 84 ὁ ὀδύνας Ι: ὁ δήνας Μ // 84-85 ὀδύνας ἢ ἠδύνατο τοιοῦτον φάρμακον περιέθηκέ μοι καὶ ἀπήλλαξέ μοι τῆς ὀδύνης ΡραΣμ // 85 ἐπέθηκεν ΡραΣμ Εἶτα παρακαλεῖ ΡραΣμ // 85-86 Δεῖξον μοι τὸν ἄνθρωπον, ἵνα κἀμὲ ἰατρεύσῃ ΡραΣμ // 86-87 Οὕτω κἀγὼ τὸν προφήτην ΙΜ // 88 ποιήσεις Ι καὶ σὺ τοιοῦτον ΡραΣμ σωθήσῃ ΙΜ

Οὗτος τοίνυν ὁ προφήτης καὶ βασιλεὺς εἶδε γυναῖκα λουομένην
 90 γυμνήν, καλὴν καὶ ἔμορφον· καὶ αὕτη ἡ γυνὴ ἦν στρατιώτου αὐτοῦ
 γυναῖκα· καὶ ἐτρόθη τὸ ὄμμα αὐτοῦ καὶ ἐδέξατο βέλος εἰς τὴν
 καρδίαν. Ἀκουέτωσαν οἱ περιεργοί, οἱ τὰ ἀλλότρια κάλλη
 καταμανθάνοντες, οἱ λέγοντες· "Θεωροῦμεν, οὐδὲν βλαπτόμεθα". Ὁ
 Δαυὶδ ὁ τηλικούτος ἐβλάβη ἀπὸ τῆς θεωρίας καὶ σὺ οὐ βλάπτει;
 95 Ἐκεῖνος γάρ, ὁ τοσαύτην χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἔχων, βέλος
 ἐδέξατο καὶ σὺ οὐδ' ἔχει; Καὶ τί ἐκεῖνος; Οὐκ εἶδε πόρνην, ἀλλὰ
 σώφρονα γυναῖκα· καὶ οὐκ εἰς θέατρον εἶδεν αὐτήν, ἀλλ' ἐν οἰκίᾳ.
 Οὐδὲ εἰς θέατρον, ὅπου καὶ ὁ τόπος κολάζει ψυχὴν, ὅπου οὐ βλέπεις
 μόνον ἀλλὰ καὶ ἀκούεις ῥήματα αἰσχρὰ καὶ βλέπεις στολὴν
 100 πορνικὴν καὶ ἄσματα πορνικὰ, καὶ οὐ βλάπτει; Πῦρ βλέπεις καὶ οὐ
 καίει; Καὶ πῶς ἔχει λόγον τοῦτο; Θεὸς λύχνον εἰς τὸν χόρτον καὶ
 δύνασαί με εἰπεῖν ὅτι οὐ καίεται ὁ χόρτος; Οὕτω καὶ ὁ Δαυὶδ εἶδεν
 αὐτήν λουομένην γυμνήν καὶ ἐτρόθη τοῦ κάλλους αὐτῆς. Πέμπει
 πρὸς αὐτήν ὁ βασιλεὺς καὶ ἔρχεται πρὸς αὐτόν. Εἰργάσατο τὴν
 105 ἀνομίαν, ἐκπλήρωσε τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ καὶ κελεύει αὐτὴν
 ἀπελθεῖν εἰς τὴν οἰκίαν αὐτῆς.

89-92 Οὗτος...καρδίαν: 2 Regn. 11, 2 // 98- 100 Οὐδὲ εἰς θέατρον... πορνικὰ: Ioann. Chrys. In illud, Propter
 fornicationes uxorem 1 (PG 51, 209) // 101-102 Θεὸς...ὁ χόρτος: Ioann. Chrys. Ascetam facetiis uti non debere
 (PG 48, 1057) // 102-103 ὁ Δαυὶδ... αὐτῆς: 2 Regn. 11, 2 // 103-106 Πέμπει...αὐτῆς: 2 Regn. 11, 3-4.

ΣμPpa MI

89 ἴδε PpaΣμ γεινέκα M // 90 γειμνήν M ἔμορφον IM: εὐμορφον σφόδρα PpaΣμ ἦν γυναῖκα PpaΣμ // 91
 τὸ ὄνομα αὐτοῦ M βέλωσ M // 91-92 ἡ αὐτοῦ καρδία PpaΣμ // 92 κάλλει I: κάλλι M // 94 ἐκ τῆς θεωρίας
 PpaΣμ // 95 ὁ τοσαύτης χάριτος πεπληρωμένος PpaΣμ // 96 οἶδεν I // 97 σωφρονεστέρα PpaΣμ καὶ οὐκ εἰς
 θέατρον, ἀλλὰ εἰς οἰκίαν PpaΣμ // 99 ῥημάτων κακία PpaΣμ // 100 πορνικὴν I: πορνεικὴν M πορνικὰ I:
 πορνεικὰ M καὶ οὐ βλάπτει om. PpaΣμ // 101 τοῦτο om. PpaΣμ τὸ χόρτον I // 102 με εἰπεῖν IM:μοι εἰπεῖν
 PpaΣμ // 103 ἐκρατήθη IM:ἐτρόθη τὸ κάλλος PpaΣμ: ἐτρόθη τοῦ κάλλους corr. // 104 καὶ εὐθέως ἦλθε πρὸς
 αὐτόν PpaΣμ // 105 ἐπλήρωσε PpaΣμ:ἐκπλήρωσε IM αὐτοῦ om. PpaΣμ // 106 οἰκείαν I

Ταῦτα λέγω καὶ εἰς μέσον φέρω τὸν τετραυματισμένον, ἵνα μάθετε πῶς ἐθεραπεύθη. Εἰ γὰρ προφήτης ἦν, ἀλλ' ὅμως ἡ ἐπιθυμία αὐτὸν ἐσκότισε, τί οὖν συνέλαβεν ἢ γυνή· ἔγκυος ἐγένετο. Δρόμος ἐπὶ τὸν βασιλέα. "Βασιλεῦ, ἀπωλόμην". "Τί ἔχεις;" "Ἐγκυος εἰμί· ὁ καρπὸς τῆς ἁμαρτίας ἐβλάστησε· τὴν κατηγορίαν ἐν τῇ μήτρᾳ βαστάζω. Ἐὰν ἔλθῃ ὁ ἀνὴρ μου, τί ἔχω εἰπεῖν; τί λαλήσω;"

Ἐννόησον πόσον κακὸν ἐστὶ ἡ ἁμαρτία. Ὁ βασιλεὺς τὸν στρατιώτην φοβεῖται. Οὐ γὰρ ἐστὶ δοῦλος εἰ μὴ ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν. Ὡ βασιλεῦ, οὐχὶ σὺ βασιλεύς; οὐ ξίφους ἐξουσίαν ἔχεις; "Ναί, ἀλλὰ χαλεπὸν τὸ ἀμάρτημα ὃ ἐποίησα".

109-112 συνέλαβεν... βαστάζω: 2 Regn. 11, 5.

SmPra MI

107 λέγων PpaSm φέρων PpaSm μάθετε IM: μάθηται PpaSm // 109 ἐσκότησεν I: ἐσκότισε, συνέλαβεν ἢ γυνή PpaSm ἔγγυος IPraSm: ἔγγυος M Δραμὼν I: Τρόμος Ppa // 110 βασιλέα λέγει I ἀπολλώμην PpaSm Βασιλεῦ ἔγγυος εἰμί I: ἔγγυος ἡμὶ M: ἔγγυος εἰμί PpaSm // 111 ἐβλάστησεν ἀπολώμεθα: τὴν κατηγορείαν τῇ μήτρᾳ I // 113 Ἐννόησον I κακὸν om. PpaSm // 114 φοβῆται I // 115 ξίφος Ppa // 116 Ναὶ om. PpaSm

Τί οὖν ὁ βασιλεὺς; Ἐσκοτίσθη ἡ ψυχὴ αὐτοῦ καὶ βούλεται ποιῆσαι
ἁμαρτίαν ἐπὶ τὴν ἁμαρτίαν. Πέμπει διὰ τὸν Οὐρίαν ἀπὸ τοῦ
πολέμου. Ἦλθεν ὁ Οὐρίας. Ἔρχεται πρὸς τὸν βασιλέα. Λέγει ὁ
120 βασιλεὺς "Πῶς ὁ πόλεμος;" Λέγει· "Καλῶς. Ἐνικήσαμεν καὶ
ἐκερδήσαμεν". Ἦκουσεν ὁ βασιλεὺς ὅτι ὁ στρατιώτης ἐνίκησε καὶ
αὐτὸς ἠττήθη. Λέγει τῷ στρατιώτῃ· "Ὑπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου,
λοῦσαι, ἀπόλαυε τῆς γυναικός σου". Διατί, Δαυίδ; Ἴνα συσκιᾶσῃ τὸ
125 ἔλκος. Τί οὖν ὁ στρατιώτης; "Πῶς δύναμαι καταλυπεῖν σε κἀγὼ
τροφᾶν;" Τοῦτο δὲ ἔλεγεν ὁ Οὐρίας ἀγνοῶν τὸ γενόμενον. Ἦλθεν
οὖν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ καὶ οὐδὲν ἐποίησε. Μαθὼν δὲ ταῦτα ὁ
Δαυίδ, ἁμαρτίαν ποιεῖ ἐπὶ ἁμαρτίαν. Γράφει ἐπιστολὴν, ὅτι εἰς τὸ
βαρύτερον μέρος τοῦ πολέμου στήσαι τὸν Οὐρίαν, ὥστε αὐτὸν
ἀναιρεθῆναι. Λαβὼν δὲ τὴν ἐπιστολὴν ὁ Οὐρίας, τὴν γέμουσαν αἷμα
130 ἄδικον, ἔστη ἐν τῷ πολέμῳ καὶ ἐσφάγη. Ἰδού, δύο ἁμαρτίαι, φόνος
καὶ μοιχεία.

118-126 Πέμπει...ἐποίησε: 2 Regn. 11, 6-13 // 127-130 Γράφει... ἐσφάγη: 2 Regn. 11, 14-17.

ΣμΡρα ΜΙ

117-118 Ἐσκοτίσθη ἡ ψυχὴ καὶ ἁμαρτίαν ἐπὶ τὴν ἁμαρτίαν ἐποίησεν· τί γίνεται ΡραΣμ // 118 ἐπὶ τὸν Οὐρίαν ΡραΣμ // 119 Ἦλθεν ὁ στρατιώτης ἀπὸ τοῦ πολέμου καὶ ἔρχεται πρὸς τὸν βασιλέα ΡραΣμ // 119-120 Λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ βασιλεὺς Ι // 120-121 Νενικήκαμεν καὶ περιεγενόμεθα ΡραΣμ // 121 ἐκερδέσαμεν Μ // 122 Λέγει αὐτῷ ΡραΣμ // 123 ἀπόλαυε τῆς τροφῆς ἀπόλαυσον τῆς γυναικός σου ΡραΣμ συσκιᾶσει Ι // 125 μέλλω τροφᾶν ΡραΣμ τὸ γινόμενον Ι: τῷ γυνώμενον Μ: τὸ γενόμενον corr.: τὸ γενόμενον om. ΡραΣμ // 126-127 Τί οὖν Δαυίδ ταῦτα μαθὼν ΡραΣμ // 127 Γράφη Ι // 127-128 ἐπιστολὴν ἐν τῇ κεφαλῇ τῶν πολέμων εἰς τὸ βαρύτερον μέρος ΡραΣμ // 129 ἀνερεθῆναι ΡραΣμ // 129-130 ἐπιστολὴν γέμουσαν αἵματος μοιχείαν καὶ φόνον, βαστάζων αὐτὴν ὁ ἀθῶος τῆς ἁμαρτίας, ὁ ἠδικημένος, τὴν ἐπιστολὴν τὴν ἄδικον, ἔστη ἐν τῷ πολέμῳ καὶ ἐσφάγη καὶ ἔπεσεν ΡραΣμ // 130 ἐσφάγη ΙΜ // 131 μοιχεία ΙΜ: μοιχεία ΡραΣμ

Ταῦτα λέγω διὰ τοὺς ἁμαρτωλοὺς καὶ πολλὰ συνειδότας κακά,
ἵνα ἀκούσαντες μὴ ἀπογνώσωνται τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας. Γέγραπται
γὰρ ἐν τῷ Νόμῳ· "Οὐ μοιχεύσεις", "οὐδὲ φονεύσεις". Ταύτας τὰς δύο
135 ἐντολὰς πρῶτος παρέβη ὁ Δαυίδ. Ἐμοίχευσεν καὶ τότε ἐφόνευσεν.
Χαλεπὸν τὸ ἔλκος καὶ τὸ τραῦμα μέγα. Τί οὖν, ὁ Δαυίδ ποιήσας τὸ
κακόν, οὐκ εἶδεν ὅτι ἐλέγχεται ὑπὸ τινος; Πέμπει ὁ Θεὸς πρὸς αὐτὸν
Νάθαν τὸν προφήτην. Καίτοι ὁ Δαυίδ προφήτης ἦν, πῶς οὐ
θεραπεύει ἑαυτόν; Οὕτω δὲ γίνεται καὶ ἐπὶ τὸν ἱατρόν; Ὅταν
140 ἀσθενήσῃ ὁ ἱατρός, ἄλλου ἱατροῦ χρεία γίνεται.

134 Οὐ μοιχεύσεις: Ex. 20, 13 οὐδὲ φονεύσεις: Ex. 20, 15 // 136-137 Τί οὖν... ὑπὸ τινος: Ioann. Chrys. De poenitentia 2 (PG 49, 286) // 137-138 Πέμπει... τὸν προφήτην: 2 Regn. 12, 1 // 138-140 Καίτοι ὁ Δαυίδ... γίνεται: Ioann. Chrys. De poenitentia 2 (PG 49, 286).

ΣμΡρα ΜΙ

135 παρέβει ΡραΣμ ἐφόνευσεν τὸν ἠδικημένον ΡραΣμ // 136 καὶ μέγα τὸ τραῦμα: ἐσφάγη Οὐρίας ἐσκίρτησεν ἡ ἁμαρτία ΡραΣμ // 137 ὑπὸ τινος: καὶ τοῦτο ἐν ἐσχάτῃ πολιᾷ ἐποίησε· ἵνα μάθῃς ἐὰν ῥάθυμος ἦς, οὔτε πολιὰ σε ὠφελεῖ οὔτε πάλιν ἐὰν σπουδαίως ἦς ἢ νεώτης σε παραβλάψῃ δυνήσεται· οὐ γὰρ τῆς ἡλικίας ὁ τρόπος ἀλλὰ τῆς γνώμης τὸ κατόρθωμα ΡραΣμ // 138 ὁ προφήτης ἔρχεται πρὸς τὸν προφήτην ΡραΣμ // 139-140 Ὅταν... γίνεται om. Ρρα

Ἔρχεται πρὸς αὐτὸν Νάθαν ὁ προφήτης καὶ οὐκ εὐθὺς ἀπὸ θυρῶν ἐλέγχει αὐτὸν λέγων "Παράνομε βασιλεῦ καὶ ἀναιδέστατε, μοιχὲ καὶ φονέα, τοσαύτης τιμῆς ἐδέξω παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ σὺ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ κατεπάτησας". Οὐδὲν τούτων εἶπεν ὁ Νάθαν, ἵνα μὴ
145 ἀναισχυντότερον αὐτὸν ἀπεργάσῃται. Εἶδε γὰρ αὐτὸν καθήμενον ὡς βασιλέα μετὰ πολλοῦ τύφου. Ἔρχεται οὖν πρὸς αὐτὸν καὶ τί φησί; "Βασιλεῦ, δίκη μοί ἐστι πρὸς σε. Ἄκουσόν μου". Ὡ σοφίας ἱατροῦ. Εἰσῆλθε τὸ σιδήριον λαβὼν, ἵνα τέμῃ τὸ ἔλκος, καὶ οὐ δείκνυσι τῷ νοσοῦντι, ἵνα μὴ φοβηθῇ καὶ στερηθῇ τῆς ἰατρείας, καὶ
150 λέγει αὐτῷ "Βασιλεῦ, ἦν τις πλούσιος καὶ ἦν τις πένης καὶ ὁ πλούσιος εἶχε βουκόλια πολλὰ καὶ ὁ πένης εἶχεν ἀμνάδα μίαν, ἣτις ἐκ τοῦ ποτηρίου αὐτοῦ ἔπινε καὶ ἐκ τῆς τραπέζης αὐτοῦ ἤσθιε καὶ ἐν τῷ κόλπῳ αὐτοῦ ἐκάθευδε καὶ ὁ πλούσιος λαβὼν τὴν ἀμνάδα τοῦ πένητος ἔσφαξεν".

141-142 Ἔρχεται...λέγων: Ioann. Chrys. De poenitentia 2 (PG 49, 286) // 142-154 Παράνομε...ἔσφαξεν: Ioann. Chrys. De poenitentia 2 (PG 49, 287) (150-154 ἦν τις...ἔσφαξεν: 2 Regn. 12, 1-4).

ΣμΡρα ΜΙ

141 ὁ προφήτης om. ΡραΣμ // 142 εἰπεῖν IM ἀνεδέστατε I: ἀνεδάσταται M:ἀνεδέστατε ΡραΣμ // 144 τοιοῦτον ΡραΣμ // 145 καθεζόμενον ΡραΣμ // 146 ὡς βασιλέα μετὰ λαμπηδόνας καὶ παρῶρησίας καὶ τύφου τοῦ βασιλικοῦ ΡραΣμ // 148 τὸ σιδήριον IM βαστῶν ΡραΣμ τέμνη IMPραΣμ // 149 καὶ κρύπτει τοῦτο ἔνδον τῆς συνειδήσεως ΡραΣμ // 151 βουκόλια καὶ ἀγέλας πολλὰς ΡραΣμ // 152 ἔπιεν ΡραΣμ // 154 αὐτὴν ΣμΡρα

155 Εἶδες σοφίαν προφήτου τί παράδειγμα εἶπε, δύο ἀνθρώπους εἰπών, τὸν Οὐρίαν καὶ τὸν Δαυίδ; Ὁ πένης οὐκ εἶχεν ἢ μίαν ἀμνάδα, ὁ δὲ πλούσιος εἶχε πολλάς. Τοῦ πένητος ἡ γυνὴ ὑπηρέτης καὶ δοῦλος γίνεται καὶ εἰ τέξει παῖδα, μήτηρ καὶ τροφεύς ἐστὶ ἐπὶ δὲ τῶν πλουτούντων οὐχ οὕτως, ἀλλὰ ἄλλη γεννᾶ καὶ ἄλλη γίνεται

160 τροφεύς. Τί οὖν ὁ βασιλεύς; Τί οὖν ὁ Δαυίδ; Νομίζων ὅτι κατ' ἄλλου ἀποφέρεται, ὄξυτάτην ἐπήγαγε τὴν ἀπόφασιν· καὶ τί φησί; "Ζῆ Κύριος ὁ Θεός. Ἄξιός θανάτου ὁ τοιοῦτος ἄνθρωπος καὶ ἀποδώσει τὴν ἀμνάδα τετραπλασίονα". Τοιοῦτοι γάρ εἰσιν οἱ πάντες ἄνθρωποι· ὀξέως ἀποφαινουσιν εἰς ἄλλους. Τί οὖν ὁ ἰατρός; Τί οὖν

165 ὁ Νάθαν; Οὐκ ἐμάλαξε πολλαῖς ὥραις τὴν πληγὴν, ἀλλ' εὐθέως ἐκφαίνει λέγων· "Σὺ εἶ, βασιλεῦ, ἐκεῖνος". Ὡς τομὴ, οὐ ξίφους τέμνουσα, ἀλλὰ τὴν αἴσθησιν τῆς ὀδύνης. Τί οὖν ὁ βασιλεύς; "Ἡμάρτηκα" φησὶ "τῷ Κυρίῳ".

155-168 Εἶδες...Κυρίῳ: Ioann. Chrys. De poenitentia 2 (PG 49, 287) (161-163 Ζῆ...τετραπλασίονα: 2 Regn. 12, 5-6 // 166 Σὺ...ἐκεῖνος: 2 Regn. 12,7 // 168 Ἡμάρτηκα τῷ Κυρίῳ: 2 Regn. 12, 13).

ΣμΡρα ΜΙ

155 Εἶδες πῶς ἐνταῦθα διηγεῖται τὸ δράμα ΡραΣμ // 156 εἰ μὴ ΙΡραΣμ ἀμνάδα, τὴν μοιχευθεῖσαν γυναῖκα τὴν ἑαυτοῦ ΡραΣμ // 157 τῶν δὲ πλουσίων ὁ τύφος πολὺς ΡραΣμ // 158 γίνεται τροφεύς ἐπὶ δὲ τῶν ΙΜ: γίνεται καὶ εἰ τέξει παῖδα, μήτηρ καὶ τροφός ἐστὶ ἐπὶ δὲ τῶν ΡραΣμ: γίνεται καὶ εἰ τέξει παῖδα, μήτηρ καὶ τροφεύς ἐστὶ ἐπὶ δὲ τῶν corr. // 158-160 ἐπὶ δὲ τῶν πλουσίων οὐχ οὕτως, ἀλλὰ ἄλλη τίκει παιδίον καὶ ἄλλη ἐστὶ τροφός ΡραΣμ // 160 τροφεύς ΙΜ Τί οὖν ὁ βασιλεύς om. Ι Τί οὖν ὁ Δαυίδ om. ΡραΣμ // 161 ἀποφθέγγεται ΡραΣμ ἀπήγαγεν Ι // 162 ὁ Θεός om. ΡραΣμ // 163 ἐπταπλασίονα Regn. // 163-164 Τοιοῦτος γάρ οἱ ἄνθρωποι κατὰ τῶν ἄλλων ἠδέως τὰς ἀποφάσεις καὶ ἀποτόμως ἐδίδουν ΡραΣμ // 164 ὁ ἰατρός ὁ Νάθαν ΡραΣμ // 165-166 τὴν πληγὴν, οὐκ ἐδειλίασε, ἀλλ' εὐθέως ἐκφαίνει καὶ ὄξυτάτην ἐπήγαγε τὴν τομὴν. Λέγει ΡραΣμ // 166 οὐ ξίφους ΙΜ: οὐ ξίφει ΡραΣμ // 167 τὴν αἴσθησιν ΡραΣμΙΜ τῆς ὀδύνης ΡραΣ: τῆς ὀδύνης μ: τῆς ὀδύνης om. ΙΜ

170 Ὅρα πάλιν καὶ τὴν εὐγένειαν τῆς ψυχῆς τοῦ Δαυΐδ. Οὐκ εἶπε πρὸς
τὸν Νάθαν· "Ἄθλιε, οὕτω φανερῶς ἐλέγξαι με ἠβουλήθης; Τίς σε
ἀπέστειλεν; ποία τόλμη ἐποίησας τοῦτο;" Οὐδὲν τοιοῦτον εἶπεν,
ἀλλὰ συνέγνω τὴν ἁμαρτίαν καὶ φησὶν· "Ἠμάρτηκα τῷ Κυρίῳ". Τί
οὖν ὁ Νάθαν; "Καὶ Κύριος ὁ Θεὸς ἀφείλε τὸ ἁμάρτημά σου. Σὺ μὲν
εἶπας ῥομφαία ἀποθανεῖται. Ἐγὼ δὲ συγχωρῶ τὴν ἁμαρτίαν, ὅτι
175 ἑαυτὸν κατέκρινας καὶ ὠμολόγησας τὴν ἁμαρτίαν".

169-175 Ὅρα...τὴν ἁμαρτίαν: Ioann. Chrys. De poenitentia 2 (PG 49, 287) (172 Ἠμάρτηκα τῷ Κυρίῳ: 2 Regn. 12, 13 // 172-175 Τί οὖν... τὴν ἁμαρτίαν: 2 Regn. 12, 13).

ΣμΡρα ΜΙ

172 Ἠμάρτικα IM // 173 ὁ Θεὸς om. ΡραΣμ ἀφήλεν IM // 174-175 Ἐγὼ δὲ σοι συγχωρῶν τὴν καταδίκην, ὅτι ἑαυτὸν κατεδίκασας καὶ εὐγνωμόνως ὠμολόγησας τὴν ἁμαρτίαν ΡραΣμ // 175 ὠμολόγησας IM

Λέγει γὰρ εἰς τὸ παλαιὸν ὅτι, ὅταν ἐμοίχευσεν ὁ Δαυὶδ καὶ ἐφόνευσεν καὶ ἔστειλε Κύριος ὁ Θεὸς τὸν Νάθαν τοῦ ἐλέγξαι αὐτόν, εἶπεν ὁ προφήτης πρὸς τὸν ἄγγελον· "Φοβοῦμαι τὸν βασιλέα, μήπως μὴ φέρον τοὺς ἐλέγχους, θανατώσῃ με". Εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ ἄγγελος·
180 "Πορεύου, ὄψει δέ με ἔμπροσθέν σου καὶ ἐγὼ ἀποκτενώ αὐτόν, ἐὰν παρακούσῃ σου"· καὶ αὐτῇ τῇ ὥρᾳ βλέπει ὁ Νάθαν τὸν ἄγγελον Κυρίου ἐστῶτα ὀπίσθεν τοῦ Δαυὶδ, ἐσπασμένην ἔχοντα τὴν ῥομφαίαν αὐτοῦ. Ὅταν οὖν ὁ Δαυὶδ εἶπεν τὸν λόγον· "Ἠμάρτηκα τῷ Κυρίῳ", εὐθὺς ὁ ἄγγελος Κυρίου ἐπέστρεψε τὴν ῥομφαίαν. Τοῦτο
185 ἰδὼν ὁ Νάθαν λέγει τῷ Δαυίδ· "Καὶ ὁ Κύριος ἀφείλε τὸ ἁμάρτημά σου".

ΣμPpa MI

177 τὸν Νάθαν τὸν προφήτην PpaSm // 178-179 Φοβοῦμαι μήπως ὁ βασιλεὺς τοὺς ἐλέγχους μὴ φέρον θανατώσῃ με PpaSm // 179 θανατώσει IM // 181 παρακούσει IM // 183 Καὶ ὅταν ὁ Δαυὶδ τὸν λόγον ἤκουσε τῆς ἐλέγξεως, ἀναστὰς ἀπὸ τοῦ θρόνου, προσεκύνησεν εἰπὼν PpaSm // 185 ὁ προφήτης PpaSm τῷ βασιλεῖ PpaSm

- Είδες πῶς ἐπληρώθη τὸ γεγραμμένον; Λέγε σὺ πρῶτος τὰς
ἀμαρτίας σου, ἵνα δικαιωθῆς. Ποῖος κάματος οὗτος, τὸ εἰπεῖν τὸ
ἀμάρτημά σου, ἵνα δικαιωθῆς; Εἶδετε δύο στρατες εὐκόλες τῆς
190 μετανοίας; Πρώτη, τὸ Ἀμαρτωλὸς εἶ; Εἴσελθε εἰς τὴν ἐκκλησίαν
εἰπεῖν πρὸς τὸν Θεὸν τὸ "Ἥμαρτον". Δεύτερον τῆς μετανοίας
κεφάλαιον· Εἶπε τὲς ἀμαρτίες σου, ἵνα δικαιωθῆς· καὶ ἔδειξα αὐτὰ
ἐκ τῆς θείας Γραφῆς, τὸν μὴ εἰπόντα καὶ κατεκριθέντα καὶ τὸν
εἰπόντα καὶ δικαιωθέντα, τὸν Κάϊν καὶ τὸν Δαυίδ.
- 195 Ἔχεις δὲ καὶ τρίτην ὁδὸν τῆς μετανοίας. Ποίαν ταύτην; Τὸ
πενθῆσαι τὴν ἀμαρτίαν σου. Οὐδέν σοι πλέον ἀπαιτῶ, οὐ λέγω σοι
πέλαγος, οὔτε λιμένας, οὔτε ὁδοιπορίας, οὔτε χρημάτων καταβολήν,
οὐδὲ ἄλλο τι, ἀλλὰ πένθησον τὴν ἀμαρτίαν σου.

187-192 Εἶδες...δικαιωθῆς; Ioann. Chrys. De poenitentia 2 (PG 49, 287) // 195-198 Ἔχεις...τὴν ἀμαρτίαν σου; Ioann. Chrys. De poenitentia 2 (PG 49, 287).

ΣμΡρα ΜΙ

188-189 Ποῖος...δικαιωθῆς om. ΡραΣμ // 189 καὶ ἔγραψε ψαλμὸν τὸν πεντηχοστὸν ΡραΣμ ἴδετε IM: Εἶδες ΡραΣμ στραταῖς εὐκόλαις IM τῆς σωτηρίας ΡραΣμ // 193 κατεκρίθην IMPραΣμ δικαιωθέντα IM // 190 Πρώτη om. ΡραΣμ // 191-192 Δεύτερον...κεφάλαιον om. ΡραΣμ // 192 καὶ τὸ εἰπεῖν ταῖς ἀνομίαις σου ΡραΣμ // 194 τὸν Δαυίδ τὸν προφήτην ΡραΣμ // 195 Ἔχει ΡραΣμ // 197 εἶπα πέλαγος ΡραΣμ

200 Θέλεις καὶ τούτου ἀπόδειξιν ἐκ τῆς θείας Γραφῆς; Ἦν τις Ἀχαάβ
 βασιλεύς· δικαίως καὶ οὗτος μαρτυρεῖται τώρα· ἐβασίλευσεν οὗτος
 εἰς πολλὰ κακὰ ὑπὸ Ἰεζάβελ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ· τινὸς Ναβουθαὶ
 Ἰσραηλίτου ἀμπελῶνα ἐπεθύμησε καὶ ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν λέγων·
 "Δός μοι τὸν ἀμπελῶνα σου, ὃν ἐπεθύμησα καὶ λάβε ἀργύριον ἢ
 205 πατρός μου πουλήσαι". Ὁ δὲ Ἀχαάβ ἐπεθύμει μὲν τοῦ ἀμπελῶνος,
 οὐκ ἤθελε δὲ βιάσασθαι αὐτόν. Εἰσελθοῦσα δὲ πρὸς αὐτόν ἡ
 Ἰεζάβελ, γύναιον ἀκαταίσχυντον καὶ ἀπεγορευμένον, ἀκάθαρτον
 φησί· "Βασιλεῦ, τί σὺ λυπεῖ καὶ οὐκ ἐσθίεις; Ἀνάστα, φάγε· ἐγὼ σοι
 210 ποιῶ κληρονομῆσαι τὸν ἀμπελῶνα Ναβουθαὶ τοῦ Ἰσραηλίτου"· καὶ
 λαβοῦσα γράφει ἐπιστολὴν ἐκ προσώπου τοῦ βασιλέως πρὸς τοὺς
 πρεσβυτέρους λέγουσα· "Κηρύξατε νηστείαν καὶ στήσατε ἄνδρας
 ψευδεῖς κατὰ Ναβουθαί, ὅτι ηὐλόγησε Θεὸν καὶ βασιλέα"
 τοῦτέστιν, ἐβλασφήμησεν.

199-212 Ἦν τις Ἀχαάβ... βασιλέα: 3 Regn. 20, 1-10 (199-204 Θέλεις...τόπου: Ioann. Chrys. De poenitentia 2 (PG 49, 287) // 204-213 Ὁ δὲ... ἐβλασφήμησεν: Ioann. Chrys. De poenitentia 2 (PG 49, 288).

ΣμΡρα ΜΙ

200 δίκαιος ΡραΣμ τώρα ΙΡραΣμ // 201 Ναβουθὲ IMPραΣμ // 202 ἀποστέλλει ΡραΣμ πρὸς αὐτὸν τὸν
 Ναβουθὲ ΡραΣμ // 203 ὃν ἠγάπησα ΡραΣμ // 205 πατέρων μου ΡραΣμ ἐπεθύμη Ι // 206 βιάσασθε Ι // 207
 ἀναίσχυντον ΡραΣμ ἀπεγορευμένον ΙΜ:ἀπηγορευμένον ΡραΣμ ἀκάθαρτον καὶ ἀνεδέστατον ΡραΣμ // 208
 Ἀνάστα ΙΜ:Ἀνάστηθι ΡραΣμ // 209 Ναβουθὲ IMPραΣμ // 210 λαβοῦσα γραφὴν ἐπιστολικὴν ΡραΣμ // 212
 Ναβουθὲ IMPραΣμ

215 Ὡς νηστείας ἐπιτεταγμένης, γεμούσης παρανομίας. Ἐκήρυξε
νηστείαν, ἵνα φόνον ποιήσῃ. Τί οὖν γίνεται; Ἐλιθάσθη Ναβουθαὶ
καὶ ἀπέθανεν· ἡ δὲ Ἰεζάβελ μαθοῦσα τοῦτο, λέγει τῷ Ἀχαάβ·
"Ἀνάστησον, κληρονόμησον τὸν ἀμπελῶνα, ὅτι ἀπέθανε Ναβουθαί".
Ὁ δὲ Ἀχαάβ ἐλυπήθη σφόδρα. Εἰσῆλθε λοιπὸν καὶ ἐκληρονόμησε
220 τὸν ἀμπελῶνα. Ἰδὼν δὲ Κύριος ὁ Θεὸς τὴν παρανομίαν Ἀχαάβ, ὅτι
ἐφόνευσε καὶ ἐκληρονόμησε, πέμπει πρὸς αὐτὸν Ἡλίαν τὸν
προφήτην, λέγων τῷ Ἀχαάβ· "Ἄνθ' ὧν ἐφόνευσας καὶ
ἐκληρονόμησας, κύνες λείξουσι τὸ αἷμά σου ἐν τῷ ἀμπελῶνι καὶ αἱ
πόρνοι λούσονται αὐτῷ".

214-223 Ὡς νηστείας...λούσονται αὐτῷ: Ioann. Chrys. De poenitentia 2 (PG 49, 288) (215-223 Ἐλιθάσθη...
λούσονται αὐτῷ: 3 Regn. 20, 11-19).

ΣμΡρα ΜΙ

214 γέμουσα IMPραΣμ παρανομίαν ΡραΣμ // 215 ποιήσῃ IM Ναβουθε IMPραΣμ // 217 Ἀνάστησον,
κληρονόμησον IM:Ἀνάστα, κληρονόμησον ΡραΣμ Ναβουθε IMPραΣμ // 218-219 τὸν ἀμπελῶνα om.
ΡραΣμ // 219 καὶ ἀδικίαν τοῦ Ἀχαάβ ΡραΣμ // 221 λέγων IMPραΣμ // 222 πολλοὶ ΡραΣμ λύξουσιν IM

ᾠ ἀπόφασις Θεοῦ, ὀργῆς γέμουσα, πεπληρωμένη πάσης
225 καταδίκης καὶ ποῦ; Ὅπου ὁ τόπος τῆς παρανομίας. Εἰσῆλθεν, φησί,
ὁ προφήτης πρὸς Ἀχαάβ καὶ ἰδὼν αὐτὸν τὸν Ἡλίαν, λέγει· "Εὔρηκάς
με ὁ ἐχθρὸς μου ἀντιπταίσαντα πρὸς Κύριον, ὅτι ἠμάρτηκα".
Ἐπειδήπερ πολλάκις αὐτὸν ἤλεγχεν Ἡλίας, πάλιν εὐρίσκει αὐτὸν
230 ἠμαρτηκέναι καὶ γινώσκοντα. Ὁ δὲ Ἡλίας φησί· "Τάδε λέγει Κύριος·
ἀνθ' ὧν ἐφόνευσας καὶ ἐκληρονόμησας καὶ αἷμα ἀνδρὸς δικαίου
ἐξέχεας, οὕτως χυθήσεται τὸ αἷμά σου ἐν τῷ ἀμπελώνι ἐκείνῳ καὶ
κύνες λείξουσιν αὐτὸ καὶ αἱ πόρνοι λούσονται".

224-232 ᾠ ἀπόφασις...λούσονται: Ioann. Chrys. De poenitentia 2 (PG 49, 288) (226-227 Εὔρηκάς με...
ἠμάρτηκα: 3 Regn. 20, 20 // 229-232 Ὁ δὲ Ἡλίας... λούσονται: 3 Regn. 20, 19).

ΣιΡρα ΜΙ

226 λέγει πρὸς τὸν Ἀχαάβ IM // 229 ἠμαρτικένε IM // 231-232 ἐν τῷ ἀμπελώνι...λούσονται om. ΡραΣι

Ἀκούσας δὲ ταῦτα Ἀχάαβ, ἦν σκυθρωπάζων καὶ πενθῶν τῇ
ἀμαρτία αὐτοῦ, ὅτι συνέγνω τὴν ἀδικίαν καὶ ἔλυσε τὴν ἀμαρτίαν,
235 ἤγγουν τὴν κατ' αὐτοῦ δίκην, ὁ Θεός. Εἶδεν αὐτὸν ὁ Θεὸς κλαίοντα
καὶ πενθοῦντα τὴν ἑαυτοῦ ἀμαρτίαν καὶ τί φησιν ὁ Θεὸς πρὸς τὸν
Ἥλιαν; "Εἶδες; Ἐπορεύθη Ἀχάαβ πενθῶν καὶ σκυθρωπάζων
ἐνώπιόν μου. Λέγω, οὐ μὴ ποιήσω κατὰ τὴν κακίαν αὐτοῦ". Ὡ τῆς
240 τοῦ Δεσπότης φιλανθρωπίας, ὧ τῆς πολλῆς αὐτοῦ ἀγαθότητος καὶ
μακροθυμίας· ἀπολογεῖται ὁ Θεὸς τῷ ἀνθρώπῳ. "Μὴ νόμιζε" φησὶ
"ὅτι ἀπλῶς συνεχώρησα αὐτῷ· μετερρῦθμισε τὸν τρόπον καὶ
κατέβαλε τὴν ὀργὴν μου".

233-242 Ἀκούσας...τὴν ὀργὴν μου: 3 Regn. 20, 27-29; Ioann. Chrys. De poenitentia 2 (PG 49, 288) (238-240
Ὡ τῆς τοῦ Δεσπότης φιλανθρωπίας...μακροθυμίας: Tit. 3, 4; Ps. 7, 12; Ionas 4, 2; Ex. 34, 6; Num. 14, 18).

ΣμΡρα ΜΙ

233 ἐπὶ τῇ ΡραΣμ // 235 Εἶδεν αὐτὸν ὁ πάντα βλέπων ΡραΣμ τί κλαίοντα IMPραΣμ // 239 τοῦ Θεοῦ ΡραΣμ
// 241 Μετερρῦθμισεν IMPραS: Μετιρῖθμισεν μ // 242 μετέβαλον Ρρα: μετέβαλλα Σμ

Εἶδετε τρίτην στρατάν τῆς μετανοίας, χωρὶς κολάσεως τινός, τὸ
κλαῦσαί τις τὴν ἁμαρτίαν αὐτοῦ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ; Εἶδετε πόσα
245 ἐδύναντο τὰ δάκρυα τοῦ Ἀχαάβ, ὅτι τὴν ἀπόφασιν Θεοῦ ἔλυσε;
Καλῶς γὰρ εἶπεν ὁ προφήτης: "Μακάριος ἄνθρωπος ὢν
ἀφεθήσονται αἱ ἁμαρτίαι αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον τοῦτον διὰ τῆς
μετανοίας καὶ ὢν ἀπεκαλύφθησαν αἱ ἁμαρτίαι διὰ τῆς
ἐξομολογήσεως καὶ τρισμακάριστος, ὃς οὐ μὴ λογίσεται Κύριος ὁ
250 Θεὸς τὴν ἁμαρτίαν". Δράμωμεν τοίνυν καὶ ἡμεῖς, ὡς ἔτι καιρὸν
ἔχομεν πρὸς τὴν μετάνοιαν καὶ ἐξομολόγησιν, ἵνα εἴπωμεν πρῶτοι
τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, ἵνα δικαιωθῶμεν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, τῷ Κυρίῳ
ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

246-250 Μακάριος... ἁμαρτίαν: Ps. 31, 1-2.

ΣμΡρα ΜΙ

243 ἴδετε IPra: ἴδεται MSμ // 244 ἴδετε IPra: ἴδεται MSμ // 245 ἔλυσαν PpaΣμ // 246 ὁ ἄνθρωπος Ppa
ὢν om. μ // 247 αἱ αὐτοῦ a // 248 ἀπεκαλύφθησαν IMPraΣμ:ἐπεκαλύφθησαν Ps. // 248-249 διὰ τῆς
ἐξομολογήσεως αἱ αὐτοῦ ἁμαρτίαι ΣμΡρα // 249-250 τρισμακάριστος ὃ οὐ μὴ λογίσεται Κύριος ὁ Θεὸς
ἁμαρτίαν ΣμΡρα // 251 ἔχομεν PpaΣμ // 251 πρῶτον ISμ // 252 ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν καὶ ὁ Κύριος
συγχωρήσῃ ἡμῖν Pp // 252-253 ἵνα δικαιωθῶμεν...ἡμῶν om. Σμα // 253 οὗ I

**Τῆ Τετάρτῃ τῆς ἕκτης ἑβδομάδος
λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὸν μάταιον βίον**

Φέρε τοίνυν εἰς μέσον Δαυὶδ τὸν προφήτην. Τί γὰρ φησι ὁ
προφήτης; "Πλὴν, μάτην ταράσσεται πᾶς ἄνθρωπος ζῶν". Ὡ
προφήτα, τί ταλανίζεις τὸν βίον μας; Καὶ γὰρ ἄνθρωπος ὑπάρχεις
καὶ σύ. Ἀποκρίνεται ὁ προφήτης λέγων· "Δικαίως ὁμιλῶ καὶ δικαίως
5 κατηγορῶ. Ταράσσεται ἄνθρωπος εἰς τὸν βίον τοῦ κόσμου τούτου
καὶ εἰς τὸ τέλος ἀφανίζεται· ταράσσεται καὶ ὡς οὐ μὴ γενόμενος οὐ
φαίνεται. Ὡς ἄνθος ἐξήγηθη καὶ ὡς χόρτος μαραίνεται.
Ταράσσεται εἰς τὸν κόσμον καὶ οὐδὲν ἀπαίρει. Ἀπέρχονται αὐτοῦ
αἱ φροντίδες καὶ ἄλλου ἢ εὐφροσύνη ταράσσεται· ὁ σήμερον ὢν καὶ
10 αὔριον μὴ ὢν· ὁ σήμερον ἐν τῷ κόσμῳ καὶ αὔριον ἐν τῷ μνήμα· ὁ
σήμερον ἐν φαντασίᾳ καὶ αὔριον ἐν τῷ μνήμα".

1-11 Φέρε τοίνυν... μνήμα: Ioann. Chrys. Verumtamen frustra conturbatur (PG 55, 559) (2 Πλὴν... ζῶν: Ps. 38, 12; β' τροπάριον ὡδ. δ' τοῦ Μεγάλου Κανόνος τοῦ ἀγίου Ἀνδρέου Κορήτης, εἰς τὸν ὄρθρον τῆς Πέμπτης τοῦ Μεγάλου Κανόνος, ἡχ. πλ. β' (βλ. ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 638) // 7 Ὡς ἄνθος... μαραίνεται: Ps. 102, 15).

MI

Tit. Τῆ Τετάρτῃ τῆς στ' ἑβδομάδος λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὸν μάταιον βίον· Εὐλόγησον, πάτερ Ι: Τῆ Τετάρτῃ τῆς στ' ἑβδομάδος λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὸν μάτεον βίον· Εὐλόγησον Μ // 1 Φέροι ΙΜ // 3 ταλανίζης Ι: ταλανίζης Μ // 7 μαρένεται ΙΜ // 8 ἀπέρει ΙΜ // 10 οὐκ ἦν ΙΜ: μὴ ὢν Ioann. Chrys. μνήμα ΙΜ: μνήματι fons // 11 μνήμα ΙΜ: μνήματι fons

ᾠ πόση τῆς ἀνθρωπότητος ἢ τραγωδία· ᾠ πόση ἢ καταδίκη αὐτοῦ· Οὗτος ἐκείνου τὸν ἀγρὸν περιεσπάσατο· ἕτερος ἑτέρου τὴν γῆν ἀφείλατο· ἄλλος τοῦ πλησίον τὰς οἰκίας ἐπεθύμησεν· ἄλλος τὸν οἰκέτην ἀφήρπασε. Λοιπὸν, "μάτην ταράσσεται ἄνθρωπος ζῶν". Πάλιν, ὁ μὲν περὶ ὑδάτων δικάζεται, ὁ δὲ περὶ μέτρων γῆς· ὁ μὲν περὶ οἰκοδομῆς ἀλλήλους διαθλίβει· ἐκεῖνος ὅπερ οὐκ ἔδωκε λαβεῖν ἐπιζητεῖ· ἄλλος ὅπερ ἔλαβε βούλεται δοῦναι. Διὰ δὲ τῆς πλεονεξίας ταύτης, τὰ ἅπερ ἐποίησεν ὁ Θεὸς ἐλεύθερα, ὁ ἄνθρωπος τελωνεῖ· αἱ 15
20 στράται, ἢ γῆ, τὰ ὕδατα, ὁ ἀῆρ πωλοῦνται.

12-20 ᾠ πόση... πωλοῦνται: Ioann. Chrys. Verumtamen frustra conturbatur (PG 55, 560) (15 μάτην...ζῶν: Ps. 38, 12).

MI

14 ἀφείλατο IM // 16 μέτρον IM // 17 διαθλίβουσιν IM // 20 πωλοῦνται I: πωλοῦντε M

Καὶ λοιπὸν, καλῶς ὁ προφήτης εἶπε καὶ στηλιτεύων τὸν βίον
ἡμῶν ὅτι "πλὴν μάτην ταράσσεται πᾶς ἄνθρωπος ζῶν". Εἶπε οὖν
προφήτα· ἄνθρωπος μόνον ταράσσεται καὶ αὐτὸν μόνον κατηγορεῖς
καὶ οὐδὲν εὗρες ἢ ζῶον ἢ θηρίον εἰ μὴ μόνον τὸν ἄνθρωπον;
25 Ἀποκρίνεται ὁ προφήτης λέγων· "Καὶ μόνος ὁ ἄνθρωπος
ταράσσεται. Ἄνωφελές καὶ ἀκερδές καὶ ἄκουσον· ταράσσεται ἡ
θάλασσα καὶ πάλιν ἡμερώνει· σαλεύεται ἡ γῆ καὶ πάλιν ἴσταται·
κινουῦνται οἱ ἄνεμοι καὶ πάλιν ἡσυχάζουσι· θορυβοῦνται τὰ θηρία
τῷ ἰδίῳ καιρῷ καὶ πάλιν ἀναπαύονται· ἐγείρεται ἡ φλόξ καὶ πάλιν
30 σβέννυται. Ἄνθρωπος δὲ ταρασσόμενος, οὐδέποτε παύεται. Τοῦτο
ἔλαβε καὶ εἰς ἕτερον ἀποβλέπει καὶ πάσχει ὡς ἀθάνατος καὶ οὐκ
οἶδε τί ποιεῖ".

21-32 Καὶ λοιπὸν... τί ποιεῖ: Ioann. Chrys. Verumtamen frustra conturbatur (PG 55, 561) (22 Πλὴν...ζῶν: Ps. 38, 12).

MI

21 καλὸς IM // 24 ἢ μὴ IM // 27 ἡμερόνη IM // 28 θορυβοῦνται IM θηρία M // 29 ἐγίρεται M: ἐγείρεται I: διεγείρεται Ioann. Chrys. // 30 σβέννυται IM // 31 καὶ τὸ εἰ ἕτερον IM: καὶ εἰς ἕτερον Ioann. Chrys.

Θέλετε οὖν ἐπιδείξω τὸν βίον ἡμῶν καὶ τὴν ζωὴν ταλανίσω; Φέρε
τὸν μέγαν Χρυσόστομον ταλανίζων ἡμᾶς λέγων· "Ὁμοιώθη ἡ ζωὴ
35 ἡμῶν ἀνθρώπῳ τινὶ πλουσίῳ, οἰκίσαντι ἐν αὐλῇ τινὶ μετὰ τῆς
γυναικὸς αὐτοῦ καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ καὶ ἐνὸς δούλου καὶ ἵππου
ὠραιοτάτου καὶ ἀκριβοῦ. Ἐν ταύτῃ δὲ τῇ αὐλῇ ἔμενεν ὄφις
θανατηφόρος. Τοῦτος ὁ ἄρχων ἤκουε παρὰ πολλῶν ὅτι ὁ ὄφις
40 ἐκεῖνος πάντας θανατώνει τοὺς μένοντας ἐν τῇ αὐλῇ ἐκεῖνη ἀπὸ
γενεῶν ἀρχαίων καὶ ἀκούσας τοῦτο ὁ ἄρχων ἐκεῖνος ἠβουλήθη
λέγων ἢ τὸν ὄφιν ἀποκτεῖναι ἢ ἐκ τῆς αὐλῆς ἐκεῖνης ἐξελθεῖν· καὶ
ἀρματώσας αὐτὸν ἔρχεται τοῦ ἀποκτεῖναι τὸν ὄφιν καὶ ὁ ὄφις ὡς
φρόνιμος ῥίπτει ἔμπροσθεν τῆς φωλεᾶς αὐτοῦ νόμισμα ἐν
ἔκλαμπρον· καὶ λαβὼν αὐτὸ ἄρχων λέγει· "Ἐὰν ἤθελεν ἀποκτεῖναι
45 ἡμᾶς ὁ ὄφις, οὐκ ἂν ἔδωκεν ἡμῖν τὸ νόμισμα τοῦτο"· καὶ ἐχάρη
λέγων· "Φέρει θέλεις καὶ ἄλλον".

34- 46 Ὁμοιώθη... καὶ ἄλλον: fons incognita.

MI

33 ἐπιδίξω IM ταλανήσω IM // 34 ταλανίζων IM Ὁμοιώθη IM // 35 οἰκίσαντι I: οἰκοίσαντι M // 43
φρόνημος IM // 44 αὐτῷ I

Καὶ ἐλθὼν ἐπὶ τὴν αὖριον εὗρε καὶ ἄλλον νόμισμα, ὅμοιον τοῦ
πρώτου καὶ λέγει· "Οὗτος ὁ ὄφις οὐκ ἦν ἄξιος θανάτου, ἀλλὰ καὶ
τιμῆς μεγάλης"· καὶ ἔμεινεν ὁ ὄφις καιρὸν πολὺν, καθ' ἐκάστην
50 ἡμέραν παρέχων τὸ νόμισμα καὶ οὐδὲν ἐβλάπτετο. Μίαν οὖν τῶν
ἡμερῶν, ἐλθὼν ὁ ὄφις ἔδακε τὸν ἵππον αὐτοῦ καὶ ἀπέθανε. Τοῦτο
ιδόντα ὁ ἄνθρωπος, ἀποθανόντα τὸν ἵππον αὐτοῦ, ἤρξατο
ἀναθεματίζειν τὴν αὐλὴν ἐκείνην καὶ τὸν ὄφιν καὶ λέγειν·
55 "Συμφέρει ἡμῖν θανατῶσαι τὸν ὄφιν τοῦτον, πρὶν θανατῶσαι ἡμᾶς
ἐκεῖνος". Πάλιν ἐλθὼν τοῦ θανατῶσαι αὐτόν, εὐρίσκει τὸ νόμισμα,
κατὰ τὸ σὺνήθες, καὶ πλανᾶται πάλιν καὶ λέγει· "Ἐφόνευσε τὸ
ἄλογον· ἄνθρωπος οὐ βλάπτει. Διατί θανατοῦμεν αὐτόν;" καὶ
ἀφῆκε ζῶντα, λαμβάνων τὸ νόμισμα καθ' ἡμέραν καὶ οὐδενὶ
βλαπτόμενος.

47- 59 Καὶ ἐλθὼν... βλαπτόμενος : fons incognita.

MI

52 ιδόντα IM αὐτοῦ om. I // 55 οὗτος I // 57-58 Διατὶ...ζῶντα om. M // 58-59 οὐδενὶ βλαπτόμενος M

60 Καὶ ὅταν εἶδεν ὁ ὄφις τὸν ἄνθρωπον ἀμεριμνήσαντα, ἦλθε καὶ
ἔδακε καὶ τὸν δοῦλον αὐτοῦ. Κράξαντος δὲ τοῦ δούλου, ἀνίσταται
ὁ κύριος αὐτοῦ πάλιν καταρώμενος τὴν ὥραν καὶ τὴν ἡμέραν καὶ
τὴν αὐλὴν ἐκείνην καὶ τὸν ὄφιν, ὅταν αὐτὸν ἐγνώρισεν. Ἴδὼν δὲ ὁ
65 ἄνθρωπος τὸν δοῦλον αὐτοῦ ἀποθανόντα, οὐκ ἠδυνήθη μήτε μετὰ
ἰατρῶν βοηθῆσαι τοῦ δούλου. Ἐτελεύτησε καὶ αὐτός. Πάλιν ὤμωσε
ὁ ἄρχων τοῦ ἀποκτεῖναι τὸν ὄφιν· καὶ ἀρματώσας αὐτὸν ἔρχεται
καὶ βρίσκει τὸ νόμισμα καὶ πλανᾶται λέγων· "Ὁ δοῦλος μου ὑπὸ
τιμῆς ἠγοράσθη, καθάπερ καὶ τὸ ἄλογον, καὶ ἐγὼ ἐπαίρνω καθ'
ἐκάστην ἡμέραν νόμισμα. Κρεῖττον ἐστὶ ἡ τιμὴ τοῦ ὄφι, παρὰ τοῦ
70 δούλου καὶ τοῦ ἵππου τῆς τιμῆς. Φυλαττόμεθα οὖν ἐγὼ τε καὶ ἡ γυνή
μου καὶ ὁ υἱός μου καὶ οὐ δύναται ὁ ὄφις βλάψαι ἡμᾶς".

60-71 Καὶ ὅταν εἶδεν... βλάψαι ἡμᾶς : fons incognita.

MI

60 ἴδεν I // 64 μετὰ om. M // 65 ὤμωσε IM // 67 εὐρίσκει I πλανάτε M // 68 ἐπέρνω IM // 69 Κρηττον M
τιμὴ M

Τυφλωθεὶς δὲ ὁ ἄθλιος τῇ ἐπιθυμίᾳ τῆς φιλαργυρίας, ἀφῆκε πάλιν αὐτὸν ζῶντα καὶ ἔμεινεν εἰς καιρὸν πολὺν μὴ βλαπτόμενος, ἀλλὰ συνάγων τὰ νομίσματα. Πάλιν ἰδὼν ὁ ὄφιν τὸν ἄνθρωπον μὴ φροντίζοντα περὶ αὐτοῦ, ἦλθε νυκτὸς καὶ ἐδάκασε καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ· κρᾶξαντος δὲ τοῦ υἱοῦ, ἐγερθεὶς ὁ πατὴρ αὐτοῦ ὀδυρόμενος καὶ κλαίων καὶ φωνάζων· "Οὐαὶ μοι, τῷ ἀθλίῳ"· καὶ ἤρξατο ἀναθεματίζειν τὴν ἡμέραν καὶ τὴν ὥραν, ὅταν ἐγνώρισε τὴν αὐλὴν ἐκείνην καὶ τὸν ὄφιν. Ὁλολύζων δὲ ὁ υἱός, καλεῖ τοὺς ἰατροὺς 75 παρακαλῶν αὐτοὺς καὶ λέγων· "Βοηθήσατε τῷ υἱῷ μου τῷ μονογενεῖ καὶ ἐπάρατε τὴν οὐσίαν μου"· καὶ πολλὰ κοπιήσαντες, οὐδὲν ὠφέλησαν· ἐπόθανε καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ· καὶ λυπηθεὶς ὁ πατὴρ ἐπὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ, ὤμωσε τοῦ ἀποκτεῖναι τὸν ὄφιν λέγων· "Ἔως πότε ποιῶ ἑμαυτὸν μωρὸν καὶ κατηραμένον, ὅτι οὐ φονεύω τοῦτον;" 80 Ἀπελθὼν οὖν φονεῦσαι αὐτόν, εὔρε πάλιν τὸ νόμισμα λάμπον καὶ πλανᾶται λέγων· "Τί ποιήσω; Ὁ υἱός μου ἀπέθανεν, ὅμως φυλαττόμεθα ἐγὼ τε καὶ ἡ γυνή μου καὶ οὐ δύναται ἡμᾶς βλάψαι ὁ ὄφιν. Διατὶ νὰ ζημιωθῶ τὸ καθημερινὸν νόμισμα;" 85

72-88 Τυφλωθεὶς... νόμισμα: fons incognita.

MI

72 τυφλωθεὶς M φυλαργυρίας IM // 77 κλέον M φονάζων IM // 81 μονογενεῖ IM // 82 ὠφέλησαν IM // 83 ὤμωσε IM // 85 λάμπων I // 86 πλανᾶτε IM // 87 οὐ δύνατε I

Ἐπόμεινε πάλιν ὁ ὄφεις ζῶν ἐπὶ πολὺ. Ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος
90 ἐπιλήσιμων. Ἦλθε πάλιν ὁ ὄφεις καὶ ἔδακε καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ
καὶ κράξασα ἦλθεν ὁ ἀνὴρ αὐτῆς ὀδυρόμενος καὶ θρηνῶν.
Ἀκούσαντες δὲ οἱ γείτονες συνήχθησαν κλαίοντες καὶ κατηγόρουν
αὐτὸν πολλὰ λέγοντες. Ἐκάλεσε τοὺς ἰατροὺς λέγων "Βοηθήσατέ
μου καὶ ἐπάρετε χρήματα πολλὰ· μόνον ἐγείρατε αὐτήν"· καὶ πολλὰ
95 κοπιάσαντες, οὐδὲν ἐποίησαν· ἀπέθανε καὶ ἡ γυνή.

89-95 Ἐπόμεινε... ἡ γυνή : fons incognita.

MI

89 Ἐπώμηνεν M // 90 ἐπιλίσιμον IM καὶ om. I // 91 κράξας IM // 92 γίτωνες I: γύτωνες M ἐκατηγόρουν I // 94 ἐπάρεται M χρήματα M ἐγήραται M μόνον ἐγείρατε αὐτήν om. I // 95 κοπιάσαντες M ἐποίησαν εἰς αὐτήν I

Ἐπόμεινε δὲ ὁ ἄρχων μόνος λέγων τοῖς φίλοις αὐτοῦ τὰ συμβάντα
εἰς τὴν αὐλὴν ἐκείνην καὶ συνεβουλεύσαντο αὐτὸν πάντες κτενεῖν
τὸν ὄφιν, ὅτι ἀποκτεῖναι βούλεται καὶ αὐτόν· καὶ πορεύεται μετὰ
100 φολεᾶν αὐτοῦ βλέπει μαργαρίτην πολύτιμον, ἄσπρον καὶ
ἔκλαμπρον καὶ λαβὼν τὸν μαργαρίτην ἐν τῇ παλάμῃ αὐτοῦ,
ἐπελάθετο τὸν θάνατον τῆς γυναικὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ λέγει·
"Ἐπειδὴ ὁ ὄφις ἤλλαξε τὴν χροῶν ἀπὸ τὸ νόμισμα καὶ φέρνει
105 μαργαρίτην, πάντως καὶ τὴν φύσιν τοῦ θανάτου ἀλλάξει ἔχειν καὶ
οὐκέτι βλάπτομαι".

96-105 Ἐπόμεινε... βλάπτομαι : fons incognita.

MI

96 Ἐπόμεινεν M // 99 ἀτενείσας I: ἀταινείσας M // 100 φολεᾶν IM πολίτιμον IM // 103 ἤλαξεν IM χροῶν
IM φέρνει I: φέρειν M // 104 ἀλλάξει IM

Τότε ὁ ἄθλιος ἤρξατο καθαρίζειν τὸν τόπον καὶ θυμῶν αὐτὸν
μυροδίαίς, παρέχων καθ' ἐκάστην ἡμέραν αὐτῷ μαργαρίτην. Ἴδὼν ὁ
ἄνθρωπος τὸ πλῆθος τῶν μαργαριτῶν, ἤρξατο ζητεῖν τόπον τοῦ
φυλάξαι αὐτοὺς καὶ οὐχ εὔρεν, εἰ μὴ μόνον ἀπὸ κάτω τῆς κεφαλῆς
110 αὐτοῦ ἔκρουσε καὶ ἦν ἐν ἀμερμινία τρυφῶν καὶ χαιρόμενος, μήτε
ἐνθυμούμενος τὸν θάνατον τῆς γυναικός, οὔτε τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ.
Μετὰ τοῦτο, ἦλθεν ὁ ὄφις καὶ ἔδακε τὸν πόδα αὐτοῦ. Κράξας δὲ
φωνῇ μεγάλῃ, συνήχθησαν πάντες οἱ γείτοντες καὶ φίλοι καὶ
συγγενεῖς κλαίοντες καὶ λέγοντες αὐτῷ· "Οὐκ εἶπομέν σοι·
115 "Ἀπόκτεινον τὸν ὄφιν, πρὶν αὐτὸς ἀποκτενεῖ σε;" Πάλιν καλεῖ τοὺς
ἰατροὺς καὶ οὐκ ἦν βοήθεια.

106-116 Τότε ὁ ἄθλιος... βοήθεια: fons incognita.

MI

107 μυροδίαίς I // 108-109 καὶ φυλάττειν I // 110 ἔκρουπεν I // 113 γίτωνες IM // 115 ἀποκτενεῖ σοι I:
ἀποκτενῆ σοι M

Ἰδὼν δὲ ὁ ἄθλιος ὅτι ἀπέτυχε τῶν ἰατρῶν, προσέφυγε τῷ Θεῷ
 λέγων· "Χριστέ, ὁ Θεὸς καὶ Κύριος τῶν κυριευόντων, χάρισαί μου
 τὴν ζωὴν τοῦ χρόνου τούτου καὶ οὐκέτι οὐ μὴ ἀθετήσω σε, ὅτι ἡ
 120 φιλαργυρία καὶ ὁ βίος οὗτος ἐπλάνησέ με καὶ ἐδὰ σκορπίσω ταῦτα
 πάντα καὶ γένομαι μοναχὸς καὶ καθέξομαι εἰς τὴν ἔρημον. Γνωρίζω
 ὅτι ὁ βίος οὗτος μάταιός ἐστι". Ἐποίησε δὲ ἐλεημοσύνην εἰς τοὺς
 πτωχοὺς. Ἐχάρισεν αὐτῷ ὁ Θεὸς τὴν ζωὴν αὐτοῦ καὶ πάλιν
 125 ἐπελάθετο τοῦ θανάτου καὶ τοῦ ὄρκου ὄνπερ ἐποίησεν εἰς τὸν Θεὸν
 καὶ πλανᾶται πάλιν ὑπὸ τοῦ ὄφως καὶ λέγει· "Ἐπειδὴ ἐδάκασέ με
 ὁ ὄφις καὶ οὐκ ἐπόθανα, οὐκέτι πλέον θανατηφόρος, ἀλλὰ
 ζωηφόρος". Ἐστράφη πάλιν εἰς τὸν τόπον τῶν μαργαριτῶν καὶ
 λέγει· "Διατὶ οὗτοι οἱ μαργαρίται χάνονται; Πολλοὶ πτωχοὶ εἰσιν.
 Ἄς συνάξω αὐτοὺς καὶ δώσω τῶν πτωχῶν καὶ θέλω σωθῆναι". Μετ'
 130 αὐτὴν τὴν πλάνην, ἦλθε πάλιν ὁ ὄφις καὶ ἐδάκασέ τον εἰς τὴν
 καρδίαν καὶ ἀπέθανεν· καὶ ἐκάθισαν οἱ φίλοι καὶ συγγενεῖς,
 κλαίοντες αὐτὸν καὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τὴν ἀπολεσμένην.

117-132 Ἰδὼν δὲ ὁ ἄθλιος... τὴν ἀπολεσμένην: fons incognita (118 Κύριος τῶν κυριευόντων: Τροπᾶριον
 ἀντὶ τοῦ Χερουβικοῦ Ὑμνου τῆς θείας Λειτουργίας τοῦ Ἁγίου καὶ Μεγάλου Σαββάτου, ἡχ. πλ. α',
 ἔντυπον Τριῶδιον ΑΔ, σ. 1013).

MI

119 οὐκέτι οὐ μὴ IM ἀθετήσω σοι IM // 118 τῶν κυριευόντων M: τῶν κυριευόντων I // 120 ἐπλάνισαί με
 IM // 121 γένομαι M: γένομαι I καθέξομαι M: καθέξομαι I // 131 ἐκάθισαν IM οἱ φίλοι καὶ
 συγγενεῖς M // 132 αὐτοῦ τὴν ἀπολεσμένην om. M

Εἶδετε βίον κακὸν καὶ οὐδὲν ὠφελοῦντα καὶ ταραχὴν πελελήν
καὶ ἀνόφελον; Μάθωμεν δὲ λοιπὸν καὶ τὰ ἀκόλουθα τῆς διηγήσεως·
135 αὐτὴ ὑπάρχει ὁ κόσμος οὗτος καὶ ὁ ἐξουσιάζων αὐτόν ἐστιν ὁ
ἄνθρωπος. Ὁ ὄφις ὁ κατοικῶν ἐν τῇ αὐτῇ ταύτῃ ἐστὶν ὁ θάνατος
καὶ δεύτερος ὄφις ἐστὶν ὁ διάβολος, ὁ πάντας δάκνων καὶ κεντῶν
μετὰ πάσης σπουδῆς τοῦ θανατῶσαι ἡμᾶς· καὶ ἡμεῖς ἀπατώμεθα
ὑπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ κόσμου καὶ τῆς αὐτῆς ταύτης καὶ πολλάκις
140 βουλόμεθα θανατῶσαι τὸν ὄφιν τὸν κατοικοῦντα ἐν τῇ αὐτῇ ταύτῃ,
ἤγουν τὸν διάβολον, καὶ φύγωμεν τὸν θάνατον. Ἐκεῖνος
πολύπλοκος ὢν, ἐπιγελαῖ ἡμᾶς διὰ τοῦ βίου τοῦ προσκαίρου καὶ
δεικνύει ἡμῖν πολλὰς λογὰς τὸν βίον, πότε μὲν νόμισμα, πότε δὲ
μαργαρίτας καὶ πολλὰς λογὰς ἁμαρτίας καὶ ἡμεῖς πλανώμεθα καὶ
145 γνωρίζομεν ὅτι κακὰ πολλὰ ποιοῦμεν εἰς τὸν κόσμον καὶ εἰς τὴν
αὐτὴν ταύτην.

MI

133 Εἶδετε...ταραχὴν om. M ἴδετε I ὠφελοῦντα I // 134 ἀνόφελον I Μάθωμεν IM // 143 πολλαῖς
λογαῖς IM νομίματα I // 144 πολλαῖς λογαῖς ἁμαρτίαις IM // 145 γνωρίζομεν IM

Καὶ ὁ πολυεὐσπλαγχνὸς Κύριος πολλάκις δείχνει ἡμῖν σημεῖα,
ὅπως νὰ σκοτώσωμεν τὸν ὄφιν τὸν στέκοντα καὶ φωλεύοντα εἰς τὴν
αὐλὴν ταύτην, τουτέστιν τὸν θάνατον, ὅπου μας κεντᾶ ὅλους· καὶ
150 ἔρχεται πολλάκις θάνατος εἰς τὰ κτήνη ἡμῶν ἢ εἰς τὰ παιδιά ἡμῶν,
μήπως ἐπιστρέψωμεν, καὶ ἡμεῖς οὐ μερμινοῦμεν, διότι οὐ ξεύρομεν
τὴν ὥραν τοῦ θανάτου πότε ἔρχεται· καὶ ὅταν βλέπωμεν τὸν
θάνατον, ἀναθεματίζομεν τὴν ζωὴν καὶ τὸν βίον μας καὶ τὴν αὐλὴν
155 ταύτην καὶ λέγομεν νὰ μὴν τὸν εἶχαμεν γνωρίσαι καὶ πλέον ἀπὸ
τοῦ νῦν οὐ μὴ πλανηθῶμεν· καὶ ἡμεῖς πάλιν τρέχομεν εἰς τὰ πάθη
καὶ συνάγομεν πλῆθος ἀμαρτημάτων, ὥσπερ ἐκεῖνος τὰ νομίσματα.
Ἐπὰν δὲ ἀμερμινήσωμεν καὶ τοῦ θανάτου οὐκ ἐνθυμούμεθα, οὔτε
τῆς κρίσεως τοῦ Θεοῦ, τρέχομεν πάλιν ὡς κύνες εἰς τὸν ἴδιον ἐμετόν·
καὶ οὐ παιδεύει ἡμᾶς οὔτε ὁ θάνατος τῆς γυναικὸς οὔτε τῶν υἰῶν·
160 καὶ ὁ ὄφιν κεντᾶ ἡμᾶς καὶ χωρίζει ἡμᾶς ἀπὸ τὸν Θεόν· καὶ ἐπιγελά
ἡμᾶς, καθάπερ ὁ ἀλιεὺς τοὺς ἰχθύας τῷ ἀγκίστρῳ δελεάσας κρεμᾶ
τοὺς ἰχθύας ἐπιγελῶν καὶ παραδίδει αὐτοὺς τῷ πυρὶ. Οὕτως παίζωσι
καὶ ἡμᾶς ὁ θάνατος καὶ ὁ διάβολος μὲ τὸ σήμερον καὶ τὸ αὔριον,
ἀρπάζων ἡμᾶς καὶ παραδίδωσιν τῷ αἰωνίῳ πυρὶ.

158 τρέχομεν ... ἐμετόν: Prov. 26, 11; Greg. Cyprii, CPG I 366; Ioann. Chrys. De beato Philogonio (PG 48, 755); Ioann. Chrys. De Genesim 6 (PG 53, 55); Ioann. Chrys. De poenitentia (PG 59, 765); Ioann. Chrys. In epist. 1 ad Timoth. 6 (PG 62, 530); Ioann. Chrys. Spuria (PG 63, 942); Ioann. Dam. Homilia in ficum arefactam (PG 96, 585); Bas. Regulae brevius tractatae (PG 31, 1085) // 164 τῷ αἰωνίῳ πυρὶ: Marc. 9, 44; Ioann. Chrys. Orationes pro obsessis (PG 64, 1065).

MI

147 δίχνη IM // 148 φωλεύοντα I // 153 ἀναθεματίζομεν IM // 154 γνωρήσει I: γνωρήσαι M // 155 τρέχομεν IM // 156 συνάγομεν IM // 159 γυνεκὸς M // 161 τοὺς ἰχθύας IM καὶ τὸ ἄγκυστρον I: καὶ τὸ ἄγγοιστρο M: τῷ ἀγκίστρῳ scripsi // 162 τοὺς ἰχθύας IM παραδίδι IM // 163 πέζωσιν IM

- 165 Τὸ λοιπόν, παρακαλῶ τὴν ὑμετέραν ἀγάπην, φύγωμεν τὴν πολλὴν ἀγάπην τοῦ βίου καὶ τοῦ κόσμου τούτου καὶ τῆς αὐτῆς ταύτης καὶ δροῶμεν εἰς Κύριον τὸν Θεὸν καὶ φιλόανθρωπον. Ἔως τε ζῶμεν καὶ φαινόμεθα, καιρὸς ὑπάρχει ἐργασίας, καιρὸς νηστείας, καιρὸς μετανοίας. Ἄς θανατώσωμεν τὸν ὄφιν καὶ τὸν θάνατον, τοὺς
- 170 θανατοῦντας ἡμᾶς, μικροὺς τε καὶ μεγάλους, ὅτι ὁ Θεὸς εὐσπλαγχνός ἐστι καὶ ἐλεήμων καὶ μετανοῶν ἐπὶ ταῖς κακίαις τῶν ἀνθρώπων· Αὐτοῦ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

171-172 εὐσπλαγχνος...ἀνθρώπων: Απόκρυφος προσευχὴ τοῦ Μανασσή (βλ. Μέγα Ἀπόδειπνον, Ὁρολόγιον τὸ Μέγα, ΑΔ, σ. 172).

MI

165 τὴν ἡμετέραν I: τὴν ἡμετέραν M // 168 φενόμεθα IM // 169 μεταναείας M // 170 ὅτι ὁ Θεὸς om. M

Τῆ Παρασκευῆ τῆς ἕκτης ἑβδομάδος

Φέρε τοίνυν εἰς μέσον τὸν εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην λέγοντα, μᾶλλον δὲ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, φάσκοντα διὰ τοῦ εὐαγγελιστοῦ. Τί γάρ φησιν ὁ ἐπιστήθιος φίλος τοῦ Κυρίου, ὁ ἐπιπεσὼν τῷ στήθει τῷ δεσποτικῷ καὶ τῆς θεολογίας νάματα
 5 ἐκβλύσας; Μόνος γὰρ οὗτος ἐξηγεῖται τὴν ἀνάστασιν τοῦ Λαζάρου καὶ τούτου τὸ θαῦμα αὐτὸς διαλέγεται λέγων· καὶ ταύτην τὴν τράπεζαν τῆς θείας διδασκαλίας ἡμῖν παρατίθεται· "Ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, κὰν ἀποθάνῃ, ζήσεται". Οὗτοι οἱ λόγοι εἰσὶν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ θείου ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ
 10 Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου.

1 Φέρε τοίνυν... λέγοντα: BHG 2228 β // 3 ὁ ἐπιστήθιος φίλος: Ioh. 13, 23; Ioann. Chrys. In Joannem 33 (PG 59, 191) // 4 ἐπιπεσὼν τῷ στήθει τῷ δεσποτικῷ: Ioh. 13, 23 // 5-6 Μόνος... διαλέγεται: Ioh. 11, 1-44 // 7-8 Ὁ πιστεύων... ζήσεται: Ioh. 11, 25.

ΣμΡρα Μ

Tit. Τῆ Παρασκευῆ τῆς στ' ἑβδομάδος λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὴν ἔγερσιν τοῦ Λαζάρου· Τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ Ρρα: Τῆ Παρασκευῆ τῆς στ' ἑβδομάδος λόγος εἰς τὸν δίκαιον Λάζαρον· περὶ τοῦ ἁγίου εὐαγγελίου S: Τῆ Παρασκευῆ τῆς στ' ἑβδομάδος λόγος εἰς τὸν δίκαιον Λάζαρον τὸν τετραήμερον· περὶ τοῦ ἁγίου εὐαγγελίου μ: Τῆ Παρασκευῆ τῆς στ' ἑβδομάδος λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὴν ἔγερσιν τοῦ Λαζάρου· Εὐλόγησον, πάτερ M // 4 ἐπὶ τῷ στήθει MΡραΣμ // 5 ἐκβλήσας M: ἐκβλυζούσης Ρρα // 7-10 Ὁ πιστεύων... Θεολόγου om. ΡραΣμ

Λέγει οὖν τὸ προοίμιον κατὰ τὴν κοινὴν φωνήν: "Οὗτος ὅστις καὶ ὁποῖος ἔχει εἰς ἐμὲ πίστιν" λέγει ὁ Χριστός "κὰν ἀποθάνῃ, ζήσεται" εἰς τὴν κοινὴν ἀνάστασιν, εἰς τὴν Δευτέραν τοῦ Χριστοῦ Παρουσίαν, ὅλα γὰρ τὰ τῶν νεκρῶν σώματα ἄφθαρτα μέλλωσιν εἶναι τότε καὶ ἠνωμένα μετὰ τῆς ψυχῆς.

15 Τρία τινὰ τὸ προκείμενον ἡμῶν, ἀγαπητοί, περιέχει: Πίστιν εἰς τὸν Θεόν, θάνατον τὸν ἐντεῦθεν καὶ ζωὴν τὴν μέλλουσαν. Τὸ πρῶτον βούλεται ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης, ἵνα ἀποδείξῃ τὸ πόσῃ δύναιμι ἔχει ἡ πίστις καὶ πῶς τινὲς ἀπέθανον καὶ διὰ τῆς πίστεως ἐχαρίσατο
20 ὁ Θεὸς τὴν ζωὴν τὴν πρόσκαιρον καὶ τὴν αἰώνιον βασιλείαν, ἣν μέλλουσιν ἔχειν οἱ δίκαιοι ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ τῇ φοβερᾷ.

11-12 Οὗτος... ζήσεται: Ioh. 11, 25 // 13-15 εἰς τὴν κοινὴν ἀνάστασιν...ψυχῆς: Matth. 24, 30; Marc. 13, 26; Luc. 21, 27; 1 Thes. 4, 16; Ioh. 5, 28; Rom. 8, 11; 1 Cor. 15, 22; 1 Cor. 15, 51-53; Theod. Cyr. Haeticar. Fabular. Compendium lib. 5 (PG 83, 512).

Μ

11-21 Λέγει...φοβερᾷ om. PpaSm // 14-15 μέλωσιν εἶνε τῶτε M // 18 δῆναμην M // 20 πρόσκαιρον M

25 Φέρωμεν δὲ ἀπὸ τῶν παλαιῶν ὁ προφήτης Ἡλίας τῆς Σαραφθείας τὸν υἱὸν ἀνέστησε διὰ τῆς γυναικὸς ἐχούσης τὴν πίστιν πρὸς τὸν Θεόν· ὁμοίως πάλιν καὶ ὁ Ἐλισσαῖος, ὁ προφήτης, τῆς Σωμανίτιδος τὸν υἱὸν ἀνέστησε διὰ τῆς πίστεως· καὶ πλεῖστοι ἐν τῷ παλαιῷ καὶ ἐν τῇ νέᾳ διαθήκῃ διὰ τῆς πίστεως ἀνέστησαν πολλοὺς· ὅμως δὲ ταῦτα ἐάσωμεν, διὰ τὸ μῆκος τοῦ λόγου, καὶ ἴδωμεν τὸν εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην σήμερον λέγοντα καὶ κηρύττοντα καὶ ἐξηγοῦντα ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ τὴν ἔγερσιν τοῦ δικαίου Λαζάρου.

22-23 Ὁ προφήτης...ἀνέστησε: 3 Regn. 17, 17-24 // 24-25 ὁ Ἐλισσαῖος... ἀνέστησε: 4 Regn. 4, 32-37.

M

22-29 Φέρωμεν...Λαζάρου om. PpaSm // 25 πλοῖστοι M // 26 ναία M

30 Φησὶ γὰρ οὕτως· "Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἦν τις ἀσθενὴς Λάζαρος ἀπὸ Βηθανίας ἐκ τῆς κόμης Μαρίας καὶ Μάρθας, τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς, ἧς ὁ ἀδελφὸς Λάζαρος ἠσθένει. Ἀπέστειλαν οὖν αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ πρὸς αὐτὸν λέγουσαι· "Κύριε, ὃν φιλεῖς ἀσθενεῖ".

Πόθεν οὖν εὗρον αἱ τοιαῦται γυναῖκες τὴν φιλίαν καὶ τὴν
35 πληροφορίαν ταύτην τὴν πρὸς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν; Οὗτος οὖν ὁ Λάζαρος Ἑβραῖος μὲν ἦν τὸ γένος, τὴν αἵρεσιν Φαρισαῖος. Τοῦ δὲ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ περιπατοῦντος εἰς τὴν γῆν καὶ ζητοῦντος τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων, γίνεται οὖν φίλος αὐτὸς ὁ Λάζαρος τοῦ Χριστοῦ, ἀπὸ τε τῶν θαυμάτων καὶ τῆς
40 διδασκαλίας αὐτοῦ καὶ μᾶλλον ὅτι συνεχῶς ἐπορεύετο ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ τοῦ Λαζάρου, διότι ὁ Λάζαρος ἦν υἱὸς Σίμωνος τοῦ Φαρισαίου. Ὁ γὰρ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς πολλάκις διαλεγόμενου πρὸς τὸν Σίμονα τοῦτον περὶ ἀναστάσεως νεκρῶν, αὐτὸς δὲ ὁ Σίμων οὐκ ἐπίστευεν ἀνάστασιν νεκρῶν ποτέ. Ἀπὸ
45 τούτων, ὁ Λάζαρος φίλος γίνεται μέγας τοῦ Χριστοῦ· οὐ μόνον δὲ οὗτος, ἀλλὰ καὶ αἱ αὐτοῦ ἀδελφαί· δῆλον, ἡ Μαρία καὶ ἡ Μάρθα.

30-46 Τῷ καιρῷ...ἡ Μάρθα: Συναξάριον τοῦ Μηναίου εἰς τὸ Σάββατον πρὸ τῶν Βαίων, (ἐντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 795) // 30-33 Τῷ καιρῷ... ἀσθενεῖ: Ioh. 11, 1-4 // 37-38 Τοῦ δὲ Κυρίου...ἀνθρώπων: Matth. 8, 34; Matth. 4, 25; Matth. 14, 21; Matth. 9, 26; Matth. 16, 9; Ioh. 4, 1; Marc. 1, 37; Luc. 4, 14-15; Luc. 8, 1-2 // 45-46 ὁ Λάζαρος... ἡ Μάρθα: Ioh. 11, 5-6; Ioann. Chrys. In Ioannem 62 (PG 59, 343).

ΣμΡρα Μ

30 Φησὶ γὰρ οὕτως· Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ om.ΡραΣμ // 30 ἀσθενῶν ΡραΣμ // 31 ἐκ τῆς κόμης Μ // 35 ταύτην om. ΡραΣμ // 36 Ἑβραέος Μ οὖν τὸ γένος Ρρα // 37 Φαρισαίος Μ // 38 ζητώντα ΜΡραΣμ σωτηρίαν τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων ΡραΣμ // 41 Σίμωνος Μ // 41-42 ὅτι υἱὸς ἦν Σίμωνος τοῦ Φαρισαίου ὁ Λάζαρος ΡραΣμ // 42 πολλὰ ΡραΣμ // 44 αὐτὸς...ποτέ om. Ρρ

Ἐπειδὴ γὰρ ἤγγιξε τὸ πάθος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἵνα πιστευθῇ τὸ μυστήριον τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν ἀκριβέστερον, καὶ πολλὰ διδάσκοντος τοῦ Χριστοῦ τοῖς Ἰουδαίοις, περὶ τοῦ
50 Πατρὸς Αὐτοῦ καὶ ὅτι Υἱὸς ἐστὶ τοῦ Θεοῦ καὶ ὅτι "ἐὰν οὐ ποιῶ τὰ ἔργα τοῦ Πατρὸς μου, μὴ πιστεύητέ μοι· εἰ δὲ καὶ ποιῶ, κἂν διὰ τὰ ἔργα πιστεύσητέ μοι καὶ ὅτι ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοὶ ἐστὶ, κἀγὼ ἐν Αὐτῷ", ἐζήτησαν οὖν οἱ παράνομοι Ἰουδαῖοι πιᾶσαι αὐτὸν καὶ οὐκ ἠδύναντο, ὅτι οὐπω ἦλθεν ἡ ὥρα Αὐτοῦ καὶ ἐξηλθεν ἐκ τῶν χειρῶν
55 αὐτῶν καὶ ὁ Ἰησοῦς ἦν διατρίβων πέραν τοῦ Ἰορδάνου εἰς τὸν τόπον ὅπου ἦν πρότερον ὁ Ἰωάννης βαπτίζων.

47-48 Ἐπειδὴ... ἀκριβέστερον: Ioann. Chrys. In quadriduanum Lazarum (PG 50, 643) // 50-52 Ἐὰν οὐ ποιῶ... ἐν Αὐτῷ: Ioh. 10, 38-39 // 53-55 ἐζήτησαν... αὐτῶν: Ioh. 10, 39 // 55-56 ὁ Ἰησοῦς... βαπτίζων: Ioh. 10, 40-41.

ΣμΡρα Μ

48 πιστωθῆ ΡραΣμ μιστήριον Μ ἀκριβέστερον Μ // 51 πιστεύηταί μοι Ρρα // 52 πιστεύηταί μοι Ρρα // 56 πρότερον ΡραΣμΜ βαπτίζον Μ

Ἡ οὖν Μαρία καὶ Μάρθα πολλὴν τὴν φιλίαν ἔχοντες πρὸς τὸν
Κύριον καὶ ἦν ὁ ἀδελφὸς αὐτῶν Λάζαρος ἀσθενῶν νόσῳ βαρεῖα καὶ
ἀποστέλλουσι ἄνθρωπον πρὸς αὐτὸν λέγοντα· "Κύριε, ἴδε ὃν φιλεῖς
60 ἀσθενεῖ". Ἀναγορεύουσι τὴν φιλίαν διὰ τοῦ λόγου, ἵνα φέρωσιν
Αὐτὸν εἰς οἶκτον καὶ εἰς συμπάθειαν, τὸν Κύριον, νὰ ἔλθῃ, ἵνα
ἐπισπᾶσωνται τὸν Χριστὸν εἰς τὸν οἶκτον. Οὕτω γὰρ ἦσαν
πεπιστευμένοι πολλὴν ἔχειν τὸν Κύριον δύναμιν ἀπὸ τῶν
θαυμάτων, ὥστε καὶ θαυμάζειν αὐταῖς πῶς ἦψατο ἀσθένεια ἀνδρὸς
65 φιλουμένου Αὐτοῦ, τοῦ Χριστοῦ. Διὰ τοῦτο μηνύουσι τοῦ φίλου
τὴν ἀσθένειαν, ὅτι "Κύριε, ὃν φιλεῖς ἀσθενεῖ".

57-66 Ἡ οὖν Μαρία ... ἀσθενεῖ: Ioann. Chrys. In Joannem 62 (PG 59, 343) (59-60 Κύριε... ἀσθενεῖ: Ioh. 11, 3-4 // 66 Κύριε... ἀσθενεῖ: Ioh. 11, 3-4).

ΣμΡρα Μ

57 ἔχοντες ΜΡραΣμ // 59 στέλλουσα Ρρα: στένουσιν Σμ λέγουσα Ρρα: λέγον τῷ μ φιλιῆς Μ // 61-62 ἵνα ἐπισπᾶσωνται αὐτὸν ΡραΣμ // 162 εἰς οἶκτον Ρρα: εἰς οἶκον Σμ // 63-64 διὰ τῶν θαυμάτων ΡραΣμ // 64 ὥστε θαυμάζειν ὅτι ΡραΣμ

Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· "Αὕτη ἡ ἀσθένεια οὐκ ἔστι πρὸς θάνατον, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, ἵνα δοξασθῇ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ δι' αὐτῆς". Τὸ μὲν γὰρ ἀσθενῆσαι Λάζαρον κοινὸν τῆς
70 ἀνθρωπίνης φύσεως ἦν, τὸ δὲ δοξασθῇ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ δι' αὐτῆς ἄλλον ὑπῆρχε. Ποίαν γὰρ δόξαν λέγει; Ἄλλην γὰρ δόξαν οὐ λέγει, εἰ μὴ περὶ τοῦ σταυροῦ. Ἐπειδὴ γὰρ ἔμελλον οἱ Ἰουδαῖοι θαῦμα ἰδεῖν ξένον καὶ παράδοξον· φθονοῦντες σταυρώσουσιν αὐτόν, ἰδόντες γὰρ τὸν νεκρὸν ζῆσαι τετραήμερον καὶ σεσηπῶτα
75 προελθόντα ἐκ τοῦ μνήματος. Τούτου γὰρ χάριν λέγει "ἵνα δοξασθῇ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ δι' αὐτῆς". Διατί λέγει "Αὕτη ἡ ἀσθένεια οὐκ ἔστι πρὸς θάνατον", καίτοι πρὸς θάνατον γέγονεν; Ἀλλὰ οὐ πολυχρόνιος γέγονεν ὁ θάνατος αὐτοῦ, εἰ μὴ μόνον τέσσαρες ἡμέραι καί, ἵνα δείξῃ μίαν δόξαν Πατρὸς καὶ Υἱοῦ. Τοῦτο λέγει, τὸ "Αὕτη ἡ
80 ἀσθένεια ἐγένετο ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, ἵνα δοξασθῇ καὶ ὁ Υἱὸς αὐτοῦ δι' αὐτοῦ", ἵνα δὲ δείξῃ ὁ εὐαγγελιστὴς ὅτι φίλος ἦν τοῦ Χριστοῦ ὁ Λάζαρος, λέγει· "Ἠγάπα γάρ" φησὶν "ὁ Ἰησοῦς τὴν Μάρθαν".

67-83 Ἀκούσας... Μάρθαν: Ioann. Chrys. In Joannem 62 (PG 59, 343) (67-69 Αὕτη... δι' αὐτῆς: Ioh. 11, 4-5 // 75-76 ἵνα...αὐτῆς: Ioh. 11, 4-5 // 76-77 Αὕτη... θάνατον: Ioh. 11, 4 // 78 εἰ μὴ μόνον τέσσαρες ἡμέραι: Ioh. 11, 39; Ioh. 11, 17-18 // 79-81 Αὕτη... αὐτοῦ: Ioh. 11, 4-5 // 82-83 Ἠγάπα... Μάρθαν: Ioh. 11, 5).

ΣμΡρα Μ

67 αὐτοῖς ΡραΣμ ἀσθένια Μ // 74 ἰδὼν γὰρ τὸν νεκρὸν ἀναβιώσαι ΡραΣμ σεσηπῶτα Μ // 76 Διατί λέγει αὐτῷ ἡ ἀσθένεια αὕτη ΡραΣμ // 77-78 ἀλλὰ οὐ πολυχρόνιον, ὥσπερ οἱ πολλοὶ νεκροὶ γέγοναν, ἀλλὰ πρὸς τέσσαρας ἡμέρας μόνον καὶ ἀνέστησεν αὐτὸν τετραήμερον ΡραΣμ // 80-81 ἵνα δοξασθῇ...αὐτοῦ om.Pr // 83 καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς καὶ τὸν Λάζαρον ΡραΣμ

Εὐρίσκομεν δὲ ὅτι εἰς τρία "ἡγάπα": πρῶτον, ἡ ψυχική· δεύτερον,
85 ἡ σαρκική· τρίτον, ἡ φιλική. Ἡ ψυχική, ἵνα μεριμνᾷ περὶ τοῦ Θεοῦ· ἡ
σαρκική ἐστὶ τοῦ ἔχειν τὴν ἀγάπην εἰς τὰ τέκνα καὶ εἰς γονεῖς· ἡ
φιλική ἐστὶ τοῦ ἔχειν τὴν φιλίαν πρὸς πάντα ἄνθρωπον· ἡ αὕτη
φιλία, ἣν εἶχε ὁ Κύριος πρὸς τὸν Λάζαρον. Φησὶ γάρ· "Ἡγάπα ὁ
90 Ἰησοῦς τὴν Μάρθαν καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς καὶ τὸν Λάζαρον". Καὶ
ποῦ τοιοῦτου μακαριότερον, ὥστε ἀγαπηθῆναί τις τὴν ἀγάπην τοῦ
Χριστοῦ, ὥστε καὶ γυναῖκες ἠγαπῶντο δι' Αὐτοῦ δι' ἔργων ἀγαθῶν
τοιαύτην ἀγάπην, ὅτι καὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἔθηκεν ὁ Χριστὸς ὑπὲρ
τῆς ἀγάπης αὐτῶν;

88-89 Ἡγάπα...Λάζαρον: Ioh. 11, 5-6 // 91-93 ὥστε καὶ γυναῖκες...ἀγάπης αὐτῶν: Matth. 55-56; Marc. 15, 40-41; Luc. 8, 2.

ΣμΡρα Μ

84-88 Εὐρίσκομεν...Λάζαρον om.ΡραΣμ // 84 ψυχική Μ // 85 φιλική Μ // 91-92 ἀγαθῶν, ὥστε καὶ τὴν ψυχὴν αὐτὴν ἔθηκεν ὁ Χριστὸς ΡραΣμ

95 Ὡς οὖν ἤκουσεν ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἀσθενεῖ ὁ Λάζαρος, ἔμεινεν ἐν ᾧ ἦν
καὶ ταφῇ παραδοθῆναι καὶ τὸ θαῦμα γένηται μέγα καὶ παράδοξον,
ἵνα μὴ ἔχωσιν λέγειν οἱ Ἰουδαῖοι ὅτι κάρως ἦν, ὅτι ἔκλυσις ἦν καὶ
100 ὅτι κάτοχος ἐγένετο καὶ οὐκ ἀπέθανε. Διὰ τοῦτο μένει τὰς δύο
ἡμέρας καὶ οἱ δύο, τοῦ ἐλθεῖν, γίνονται τέσσαρες, ὥστε φθορὰν
γενέσθαι καὶ εἰπεῖν τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ ὅτι "ὄξει, Κύριε".

94-100 Ὡς οὖν... Κύριε: Ioann. Chrys. In Joannem 62 (PG 59, 343) (94-95 Ὡς οὖν...ἡμέρας : Ioh. 11, 6-7 // 100 ὄξει, Κύριε: Ioh. 11, 39).

ΣμPpa M

94 ὁ Λάζαρος om.PpaSm // 95 ἵνα τεθνήξεται PpaSm // 97 ἵνα μὴ ἔχειν λέγειν οἱ ὑπεναντίοι PpaSm // 99 γίνονται τέσσαρες om. PpaSm φθορᾶ Ppa // 100 ὄξει M

105 Ἐπειτα, μετὰ τοῦτο, λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· "Ἄγωμεν εἰς τὴν Ἰουδαίαν πάλιν". Λέγουσιν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· "Ραββί, νῦν ἐζήτουν σε οἱ Ἰουδαῖοι λιθάσαι καὶ πάλιν ὑπάγεις ἐκεῖ;" Μικροψυχίας τὰ ῥήματα καὶ μᾶλλον ἀγνοίας. Οὐ γὰρ οἶδασιν οἱ μαθηταὶ τὸ πραγματευόμενον ὑπὸ τοῦ Κυρίου. Ἐφοβοῦντο γὰρ σφόδρα οἱ μαθηταὶ εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἀπελθεῖν· πρῶτον, ὑπὲρ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ, ἵνα μὴ ἀποθάνῃ· τὸ δὲ πλέον, ὑπὲρ ἑαυτῶν. Διὰ τοῦτο λέγουσιν αὐτῷ· "Νῦν ἐζήτουν σε λιθάσαι οἱ Ἰουδαῖοι καὶ πάλιν ὑπάγεις ἐκεῖ;"

101-109 Ἐπειτα... ἐκεῖ: Ioann. Chrys. In Joannem 62 (PG 59, 343) (101-103 Ἐπειτα... ἐκεῖ: Ioh. 11, 7-9 // 108-109 Νῦν... ἐκεῖ: Ioh. 11, 8-9).

ΣμΡρα Μ

102 Ραμβι Σμ: Ραμββι Μ // 104 ῥήματα Μ ἀγνήας Μ ἤδεισαν Ρρα:εἶδισαν S: εἶδεισαν μ: ἤδασιν Μ // 105 Ἐπειδὴ ἐφοβοῦντο σφόδρα ΡραΣμ

110 Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς "Οὐχὶ δώδεκα ὥραι εἰσὶ τῆς ἡμέρας; Ἐὰν περιπατῆ τις νυκτί, προσκόπτει, ὅτι τὸ φῶς οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ". Παραθαρρύνει αὐτοὺς ὁ Κύριος καὶ φησὶ ὅτι, ὥσπερ ὁ τὸ φῶς βλέπων οὐδέποτε προσκόπτει, ὁ δὲ ἐν τῇ νυκτὶ περιπατῶν ἐκεῖνος προσκόπτει, οὕτως καὶ ὁ ποιῶν τὸ ἀγαθὸν οὐ φοβεῖται καὶ ἐν
115 φωτεινοῖς ἔργοις περιπατῶν οὐδὲν δεινὸν πείσεται· ὁ δὲ τὰ φαῦλα πράσων, πείσεται πᾶν δεινόν, ὥστε ἡμᾶς οὐ χρὴ δεδοικέναι. Οὐδὲν γὰρ ἄξιον θανάτου ἐπράξαμεν. Εἰ καὶ ἄλλως νοήσεις τοῦτο, "Περιπατεῖτε" λέγων "μετ' ἐμοῦ, ὅτι ἐγὼ εἰμὶ τὸ φῶς τοῦ κόσμου καὶ ἐγὼ φῶς εἰς τὸν κόσμον ἐλήλυθα, ὅτι ἔρχεται ὥρα καὶ περιπατήσητε
120 ἐν τῷ σκότει·" τοῦτέστιν ἡ νύξ τοῦ πάθους μου, "ὅταν σκορπισθῆτε καὶ ἐμὲ μόνον ἀφῆτε· καὶ ἐγὼ μόνος οὐκ εἰμί, ἀλλ' ὁ Πατὴρ μου μετ' ἐμοῦ ἔσται".

110-122 Ἀπεκρίθη... ἔσται: Ioann. Chrys. In Joannem 62 (PG 59, 343) (110-111 Ἀπεκρίθη... αὐτῷ: Ioh. 11, 9-11 // 118 Περιπατεῖτε: Ioh. 12, 35 ἐγὼ εἰμὶ τὸ φῶς τοῦ κόσμου: Ioh. 8, 12 // 119 ἐγὼ φῶς εἰς τὸν κόσμον ἐλήλυθα: Ioh. 3, 19 // 119-122 ἔρχεται... ἔσται: Ioh. 16, 32).

SmPra M

110-111 τῆς ἡμέρας; Ἐὰν τις περιπατεῖ ἐν τῇ ἡμέρᾳ, οὐ προσκόπτει, ὅτι τὸ φῶς τοῦ κόσμου τούτου βλέπει Ἐὰν δὲ τις περιπατεῖ ἐν τῇ νυκτὶ, προσκόπτει, ὅτι PraM // 111 τις περιπατεῖ ἐν τῇ ἡμέρᾳ οὐ προσκόπτει S // 113 νηκτὴ M // 114 ὁ πιδὸν τῷ ἀγαθὸν M // 115 οὐδὲν δεινὸν πείσεται Pra: οὐδὲν δεινὸν πείσεται M // 116 πείσεται Pra οὐ χρὴ δεδοικέναι M // 118 ἡμὶ τὸ φῶς M // 119 περιπατεῖσθαι M // 119-120 περιπατήσιν ἔχεται ἐν τῇ σκοτειᾷ μου, ὅταν PraSm // 120 σκορπισθῆται PraS: σκορπισθήσεται μ // 121-122 καὶ οὐκ ἐγὼ μόνος, ἀλλ' ὁ πατὴρ μου μετ' ἐμοῦ ἔσται PraSm

Ταῦτα εἶπε καὶ μετὰ τοῦτο λέγει τοῖς μαθηταῖς· "Λάζαρος ὁ φίλος
ἡμῶν κεκοίμηται καὶ πορεύομαι ἐξυπνίσει αὐτόν". Μετ' ἐπικρύψεως
125 μὲν δοκεῖ πως εἰρηῆσθαι τοῖς μαθηταῖς τὸ λεχθὲν κρυφῶς. Οὐ γὰρ
ἔφη· "Πορεύομαι ζῶσαι ἢ ἀναστῆσαι αὐτὸν ἐκ τῶν νεκρῶν", ἀλλ'
"ἐξυπνίσω". Ἐπειδὴ γὰρ ἔβλεπεν αὐτοὺς ὀκνοῦντας καὶ δειλιῶντας,
λέγει τοῦτο. Εἶπον οὖν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· "Κύριε, εἰ κεκοίμηται,
σωθήσεται". Οἱ ἀπόστολοι ἐδόκουν ὅτι περὶ τοῦ ὕπνου τοῦ
130 φυσικοῦ λέγει, ἐκεῖνος ἔλεγεν περὶ τοῦ ὕπνου τοῦ θανάτου,
καραδοκοῦντες ἐγρήγορσιν, τοὔτέστιν· "Ἐπὶ φίλου ἐξυπνισμὸν
πορεύομαι. Οὐχὶ ἐλέγξω τοὺς Ἰουδαίους πάλιν".

123-132 Ταῦτα... πάλιν: Ioann. Chrys. In Joannem 62 (PG 59, 344) (123-124 Ταῦτα εἶπε...αὐτόν: Ioh. 11, 11 // 127 ἐξυπνίσω: Ioh. 11, 11 // 128-129 Κύριε... σωθήσεται : Ioh. 11, 12-13).

ΣμΡρα Μ

123-125 Λάζαρος...μαθηταῖς om.a // 124 ἵνα ἐξυπνίσω ΡραΣμ // 124-125 Μετ' ἐπικρύψεως τοῖς μαθηταῖς τὸ λεχθὲν κρυφῶς ΡραΣμ // 125 κρυφῶς Μ // 126 ζῶσαι Μ // 127 ἐξυπνήσω Μ διλιόντας Μ // 129-131 Οἱ ἀπόστολοι ἐδόκουν περὶ ὕπνου, караδοκοῦντες ἐγρήγορσιν ΡραΣμ

Ειρήκει δὲ ὁ Ἰησοῦς περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ. Ἐκεῖνοι δὲ ἔδοξαν
ὅτι περὶ τῆς κοιμήσεως τοῦ ὕπνου λέγει, διὰ τοῦτο εἶπον "Κύριε, εἰ
135 κεκοίμηται, σωθήσεται. Οὐκ ἔστιν οὖν ἀνάγκη τοῦ ἐλθεῖν, ἀλλὰ
σωτηρία καὶ ὑγεία αὐτοῦ ὑπνώσει". Τότε οὖν εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς
περὶ τοῦ θανάτου παρηρησία: "Λάζαρος ἀπέθανε καὶ χαίρω δι' ὑμᾶς,
ἵνα πιστεύσητε ὅτι οὐκ ἦμην ἐκεῖ. Ἄλλ' ἄγωμεν πρὸς αὐτόν". Τί
λέγεις, Κύριε, οὐκ ἦν ἐκεῖ ὁ ἐπιβλέπων τὰ πάντα; Οὐκ ἦν ἐκεῖ
140 σωματικῶς, ἀλλὰ τῇ θεότητι. Πόρρω δὲ ὦν τῷ σώματι προλέγων
ἡμῖν τὸν ἐν Βηθανία θάνατον τοῦ φίλου. Ποῖος γὰρ τόπος οὐκ ἔχει
σε, Δέσποτα; "Ἡμην" φησί "καὶ παρήμην". "Ἄλλ' ἄγωμεν πρὸς
αὐτόν. Καιρὸς ἐστὶ πληρῶσαι τῆς φιλίας τὸν θεσμόν. Καιρὸς ἐστὶ
145 δεῖξαι τῆς ἐξουσίας τὴν δύναμιν. Καιρὸς ὑπάρχει δῆσαι τὸν
θάνατον".

133-145 Εἰρήκει...θάνατον: Ioann. Chrys. In Joannem 62 (PG 59, 344) (133 Εἰρήκει...αὐτοῦ : Ioh. 11, 13 // 133-134 Ἐκεῖνοι... λέγει: Ioh. 11, 13-14 // 134-135 Κύριε... σωθήσεται: Ioh. 11, 12-13 // 136-138 Τότε οὖν... πρὸς αὐτόν: Ioh. 11, 14-16 // 139 ὁ ἐπιβλέπων τὰ πάντα : Ps. 138, 7-10 // 142-143 Ἄλλ' ἄγωμεν πρὸς αὐτόν: Ioh. 11, 16).

ΣμΡρα Μ

137 χέρω Μ // 138-139 Τί λέγεις, Κύριε; Τί λέγεις, εὐσπλαγγνε ΡραΣμ // 139 ὁ βλέπων Ρρα // 139-140 Ναί, φησὶν οὐκ ἦμην ἐκεῖ σωματικῶς ΡραΣμ // 141 Βυθανεία Μ // 144 δεῖξαι τὴν αὐθεντίαν τοῦ κράτους ΡραΣμ

Εἶπεν οὖν Θωμᾶς ὁ λεγόμενος Δίδυμος τοῖς συμμαθηταῖς
 "Ἄγωμεν καὶ ἡμεῖς, ἵνα ἀποθάνωμεν μετ' αὐτοῦ". Πρόθυμος οὖν ἡ
 φωνὴ τοῦ Θωμᾶ καὶ δύο τινῶν δεκτικῶν διαθέσεων ἔχει, φίλτρον
 καὶ δειλίας. Εἴπωμεν πρῶτον τὸ φίλτρον. Τί λέγεις, Θωμᾶ; Οὐ
 150 αὐτὸν οὐκ οἶδας προδιδόμενον καὶ θανεῖν ἐπαγγέλει. Ποῦ τὰ θεῖα
 μυστήρια, ποῦ ὁ δεῖπνος, ποῦ ὁ νιπτήρ, ποῦ ἡ σπεῖρα, ποῦ ὁ
 προδότης; Καὶ λέγεις, Θωμᾶ: "Ἄγωμεν καὶ ἡμεῖς, ἵνα ἀποθάνωμεν
 μετ' αὐτοῦ", ἀλλὰ δειλίας καὶ ῥαθυμίας ὁ λόγος. Ἄγωμεν καὶ ἡμεῖς
 οἱ μωροὶ καὶ ἀπενενοημένοι, ἵνα καὶ μὴ φροντίζοντες τῆς οἰκείας
 155 ζωῆς, ἵνα ἀποθάνωμεν μετ' αὐτοῦ. Ἔστω, φησί, αὐτὸς τὴν ζωὴν
 αὐτοῦ περὶ πολλοῦ οὐκ ἔχει. Ἡμεῖς ἡμεσταν οἱ ἄφρονες νὰ
 ἀκολουθοῦμεν. Τοιούτως ἀμαρτάνομεν. Ταῦτα τοῦ δειλοῦ τὰ
 ῥήματα. Ἄλλ' ὄρα αὐτὸν ὕστερον πῶς ἐσφάγη ὑπὲρ τῆς ἀληθείας.
 Καὶ λοιπὸν, φίλτρον καὶ δειλίας ὑπῆρχεν ὁ λόγος αὐτοῦ, τὸ
 160 "Ἄγωμεν, ἵνα ἀποθάνωμεν μετ' αὐτοῦ".

146-160 Εἶπεν... αὐτοῦ: Ioann. Chrys. In Joannem 62 (PG 59, 344) (146-147 Εἶπεν... αὐτοῦ : Ioh. 11, 16 // 152-
 153 Ἄγωμεν...μετ' αὐτοῦ : Ioh. 11, 16 // 159-160 Ἄγωμεν...μετ' αὐτοῦ : Ioh. 11, 16).

ΣμΡρα Μ

146 τοῖς μαθηταῖς Ρρα: τοῖς συμμαθηταῖς ΜΣμ // 147 δι'αὐτοῦ Ρρα // 149 διλίας Μ // 149-150 Οὔπω αὐτὸν
 ΡραS // 150 οὐκ ἴδας Μ // 152 Θωμᾶ om. Ρρα // 152-153 Ἄγωμεν ἀποθάνωμεν σὺν αὐτῷ Ρραμ // 153 διλίας
 Μ ραθυμίας Μ // 154 ἀπενενοημένοι Μ: ἀπονεννημένοι ΣμΡρα φροντείζοντες Μ // 156-158 περὶ πολλοῦ
 τὴν ἑαυτοῦ ζωὴν οὐ τίθεται ἡμεῖς τοιούτως ἀνοηταίνομεν ταῦτα τοῦ δηλοῦ τὰ ῥήματα ΡραΣμ // 158 πῶς
 om. Μ ἐσφάγι Μ // 160 δι'αὐτοῦ Ρρα

Ἐλθὼν οὖν ὁ Ἰησοῦς εὔρεν τὸν Λάζαρον τέσσαρας ἡμέρας ἤδη ἔχοντα ἐν τῷ μνήματι. Ποῦ γὰρ καὶ πόθεν παραγενόμενος; Εἰς τὴν Βηθανίαν, ὅπου ὄρμην εἶχε. Τίνος ἔνεκεν; Ὅτι βραδύνει τὰς τέσσαρας ἡμέρας. Ἐπίτηδες ἀνέμενον ὁ Κύριος τὸν Λάζαρον τετραήμερον γενέσθαι, ἵνα διαλυθέντων τῶν στοιχείων ἀσυκοφάντητον ἔσται τὸ θαῦμα, ἵνα ὁ τριήμερος ἀνιστάμενος ἀναστήσῃ τὸν τετραήμερον καὶ μάθωσιν οἱ παράνομοι Ἰουδαῖοι τὴν Αὐτοῦ δύναμιν.

161-168 Ἐλθὼν... δύναμιν: Ioann. Chrys. In Joannem 62 (PG 59, 344) (161-162 Ἐλθὼν... μνήματι: Ioh. 11, 17-18).

ΣμΡρα Μ

161 εὔρεν αὐτὸν ΡραΣμ // 164 Ἐπίτηδες om.ΡραΣμ // 165 γεγονέναι ΡραΣμ τῶν στοιχείων Μ // 166 ἀσυκοφάντιστον Ρρα: ἀσυγοφάντιτον Μ ἔσθαι Μ // 167 ἐξεγείρη ΡρΣμ: ἐξεγείρει α παράνομοι Οἰουδαῖοι Μ

170 Ἦν δὲ ἡ Βηθανία ἐγγὺς τῶν Ἱεροσολύμων, ὡς ἀπὸ σταδίων
δεκαπέντε, καὶ διὰ τοῦτο πολλοὶ τῶν Ἰουδαίων ἐληλύθασι πρὸς τὴν
Μάρθαν καὶ τὴν Μαρίαν, ἵνα παραμυθήσωνται αὐτὰς περὶ τοῦ
ἀδελφοῦ αὐτῶν καὶ εἰκότως. Ἦν γὰρ ὁ βίος αὐτῶν λαμπρὸς καὶ
γνώριμοι ἦσαν τοῖς πᾶσιν. Ἡ οὖν Μάρθα ὡς ἤκουσεν ὅτι ὁ Ἰησοῦς
175 ἔρχεται, ὑπήντησεν αὐτῷ. Ἡ δὲ Μαρία ἐν τῷ οἴκῳ ἐκαθέζετο. Οὐ
γὰρ ἡ Μαρία ἔγνω ὅτι Ἰησοῦς ἦκει. Ἡ δὲ Μάρθα, ἀπλουστέρα
οὔσα, ὑπήντησεν αὐτῷ καὶ τοῦ φίλου προαναγγέλλει τὸν θάνατον
καὶ τὴν συμφορὰν καὶ ὁμολογεῖ, εἰ δυνατὸν εἶναι τὸ μὴ τεθνάναι
Λάζαρον, τὸν ἑαυτῆς ἀδελφόν, παρόντος αὐτοῦ ἐκεῖ.

169-172 Ἦν δὲ...εἰκότως: Ioann. Chrys. In Joannem 62 (PG 59, 344) (169-172 Ἦν δὲ... αὐτῶν: Ioh. 11, 18-20)
// 173-178 Ἡ οὖν Μάρθα...ἐκεῖ: Ioann. Chrys. In Joannem 62 (PG 59, 345) (173-174 Ἡ οὖν Μάρθα...
ἐκαθέζετο: Ioh. 11, 20-21).

ΣμΡρα Μ

170 ἦγουν δύο μίλια in marg. M // 170 ἐληλύθησαν Ρρα // 171 παραμυθήσονται ΡραΣμ // 173 γνώριμοι Μ
// 174 ἐκαθέζετω Μ // 177 συμφορὰν Μ τὸ μὴ τεθνάνε Μ: τὸ μὴ ἀποθάνειν Λάζαρον Σμ

180 Βλέπε πίστιν γυναικὸς καὶ ἀγάπην· "Εἰ ἦς γὰρ ὄδε", φησί, "Κύριε,
οὐκ ἂν ἀπέθανέ μου ὁ ἀδελφός". Εἶδες πίστιν γυναικὸς καὶ ἀγάπην;
καὶ λέγει· "Καὶ νῦν οἶδα τοῦτο, ὅτι ὅσα ἂν αἰτήσης τὸν Θεόν, δώσει
σοι". Εἶδες πίστιν γυναικός, εἶδες ἀγνώμονα δισταγμόν; Δυσὶ
185 τρόποις Θεὸν αὐτὸν ὁμολογεῖ καὶ ζωοδότην, εἰ καὶ ἐσφάλλετο δι'
ἀπλότητα φύσεως. Ἐνόμιζε γὰρ ἡ Μάρθα ὅτι ἐνάρετος καὶ
προφήτης ἄνθρωπος ὢν καὶ παρὰ Θεῷ ἀγαπητὸς καὶ οὐ λέγει αὐτῷ·
"Ὅσα ἂν θέλης δύνασαι ποιῆσαι", ἀλλά· "Ὅσα ἂν αἰτήσης δώσει
σοι ὁ Θεός". Τί λέγεις, Μάρθα; Αὐτός ἐστιν ὁ τῆς ζωῆς καὶ τοῦ
θανάτου χορηγός. Αὐτός ἐστιν ὁ ποιητὴς τῶν ἀπάντων.

179-188 Βλέπε ... ἀπάντων: Ioann. Chrys. In Joannem 62 (PG 59, 345) (179-180 Εἰ ἦς... ὁ ἀδελφός: Ioh. 11, 32-33; Ioh. 11, 22 // 181-182 Καὶ νῦν οἶδα... δώσει σοι: Ioh. 11, 22-23 // 186-187 Ὅσα... ὁ Θεός: Ioh. 11, 23).

ΣμΡρα Μ

179 γυναικίας ΡραΣμ // 180-181 Εἶδες...λέγει om. ΡραΣμ // 181 εἶδα Μ ἂν ἐτίσις Μ // 181-182 δώη σοι ὁ Θεός ΡραΣμ // 184 Ἐνόμιζεν Μ // 184-185 καὶ προφήτης om. ΡραΣμ // 185 εὐδόκιμος ΡραΣμ // 186 δύνασαι om. ΡραΣμ ὅσα αἰτήσεις ΡραΣμ δώη Ρρα

Τί οὖν λέγει ὁ Ἰησοῦς πρὸς αὐτήν; "Ἀναστήσεται ὁ ἀδελφός σου".
190 Περιχαρίας ὁ λόγος καὶ διπλὴν ἔχων τὴν θεραπείαν. Οὐκ εἶπεν
αὐτῆς ὅτι "Ἐγὼ ἀναστήσω τὸν ἀδελφόν σου", ἀλλὰ: "Ἀναστήσεται".
Διὸ ἡ Μάρθα λέγει: "Οἶδα ὅτι ἀναστήσεται ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ". "Ὁ
γὰρ ταύτην κἀκείνην ποιῶν ἐγὼ εἰμι" καὶ πάλιν φησί: "Ἐγὼ εἰμι ἡ
ἀνάστασις καὶ ἡ ζωὴ καὶ ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, κἂν ἀποθάνῃ, ζήσεται·
195 καὶ πᾶς ὁ ζῶν καὶ πιστεύων εἰς ἐμὲ θάνατον οὐ μὴ ἴδῃ εἰς τὸν αἰῶνα.
Πιστεύεις τοῦτο;" Ἡ δὲ λέγει: "Ναί, τοιοῦτον ἐστίν". Εἰ καὶ πάντως
ἀποθάνει ὁ πιστεύων εἰς αὐτόν, δῆλον ὅτι τὸν φυσικὸν θάνατον,
ἀλλ' οὐ κατὰ πικρίαν θνήσκει, οὐδὲ θάνατον αἰώνιον, ἀλλὰ τὸν
πρόσκαιρον, λέγει. Τί γὰρ φησιν ἡ Μάρθα; "Ναί, Κύριε, ἐγὼ
200 πεπίστευκα ὅτι σὺ εἶ ὁ Χριστός, ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ εἰς τὸν κόσμον
ἐρχόμενος".

189-198 Τί οὖν... αἰώνιον: Ioann. Chrys. In Joannem 62 (PG 59, 345) // 199-201 ἀλλὰ... ἐρχόμενος: Ioann. Chrys. In Joannem 62 (PG 59, 346) (189 Ἀναστήσεται ὁ ἀδελφός σου : Ioh. 11, 24 // 191 Ἀναστήσεται : Ioh. 11, 24 // 192 Οἶδα... ἡμέρα : Ioh. 11, 24 // 193-196 Ἐγὼ εἰμι... τοῦτο : Ioh. 11, 25-27 // 196 Ἡ δὲ... ἐστίν : Ioh. 11, 27-28 // 199-201 Ναί, Κύριε... ἐρχόμενος : Ioh. 11, 27-28).

ΣμΡρα Μ

189 Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς ΡραΣμ // 191 αὐτῆς Μμ: αὐτῇ **cett.** Ἐγὼ ἐλθὼν ἐγείρω ΡραΣμ // 192 λέγει αὐτῇ ΡραΣμ // 194-195 κἂν ἀποθάνῃ...πιστεύων εἰς ἐμέ **om.** Ρρα // 195 οὐ μὴ εἶδει Μ // 196 Πιστεύεις τοῦτο ὃ λέγει ΡραΣμ // 197 ἀποθάνῃ Μ // 199 πρόσκαιρον Μ ἐκείνη ΡραΣμ // 201 ἐρχόμενος Μ

Εἶδες τοῦ λόγου τὸ ἰσχυρόν; Εἶδες εἰς οἴαν πίστιν ἐπεσπάσατο
αὐτὴν ὁ Κύριος; καὶ τοῦτο εἰποῦσα ἀπῆλθε καὶ ἐφώνησε τὴν
ἀδελφὴν αὐτῆς λάθρα εἰποῦσα· "Ὁ διδάσκαλος πάρεστι καὶ φωνεῖ
205 σε". Ἐκείνη εὐθέως ὡς ἤκουσεν, ἠγέρθη ταχὺ καὶ ἔρχεται πρὸς
αὐτόν. Βλέπεις πάλιν πίστιν γυναικός; Ἀκούσασα ὅτι ὁ Κύριος
πάρεστι, εὐθέως ἀφήνει τὸ πένθος, τὴν δὲ πίστιν καὶ ἀγάπην
παρέδειξεν. Οὐκ ἐρωτήσασα πόθεν ἐστὶν ἢ μικρὸν ἀναμείναςα ἵνα
μάθῃ, ἀλλ' ὥσπερ τὸν ἀδελφὸν ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῆς ἔχουσα,
210 τοιούτως δρομαίως ἀνέστη.

202-203 Εἶδες ... Κύριος: Ioann. Chrys. In Joannem 62 (PG 59, 346) // 203-210 Καὶ τοῦτο...ἀνέστη: Ioann. Chrys. In Joannem 63 (PG 59, 349) (203-206 Καὶ τοῦτο... αὐτόν: Ioh. 11, 28-29).

ΣμΡρα Μ

202-207 ἐπεσπάσατο...πίστιν om. S // 202 ἐπεσπάσατο Μ // 203 ὁ Κύριος om. Ρραμ // 204 παρέστη Μ // 204-205 φωνεῖσει ΡραSm // 206-207 αὐτόν αὐτίκα ὡς ἤκουσεν, τὸ μὲν πένθος ἀπέθετο, τὴν δὲ πίστιν Ρραμ // 207 ἀφίνοι Μ // 208 ἀναμήναςα Μ // 209 ἔχουσα ζῶντα ΡραSm // 210 δρομαίος Μ ἀνίσταται ΡραSm

215 Οὕτω ὁ Ἰησοῦς ἐλήλυθεν εἰς τὴν πόλιν, ἀλλ' ἦν ἐν τῷ τόπῳ ὅπου ὑπήντησεν αὐτῷ ἡ Μάρθα. Σχολαιότερον γὰρ ἐβάδιζεν, ἵνα μὴ δόξη ἑαυτὸν περιπίπτειν καὶ προτρέχειν τῷ θαύματι, ἀλλ' ὡς ἀξιούμενον παρ' ἐκείνων τοῦτο πεποίηκεν. Ὡς οὖν εἶδον τὴν Μαρίαν οἱ περὶ αὐτὴν Ἰουδαῖοι ταχέως μὲν ἀναστᾶσαν καὶ δρομαίως ἐξελθοῦσαν τῆς οἰκίας, ἔδοξαν ὅτι εἰς τὸ μνήμα ὑπάγει, ἵνα κλαύσῃ ἐκεῖ καὶ συνεξῆλθον πάντες μετ' αὐτῆς, ὥσπερ βουλόμενοι κωλύσαι αὐτόν. Τοῦτο δὲ ἦν ἔργον οἰκονομίας Θεοῦ, ἵνα πολλοὺς ἔχη τὸ θαῦμα μάρτυρας.

211-219 Οὕτω...μάρτυρας: Ioann. Chrys. In Joannem 63 (PG 59, 349) (211-212 Οὕτω... Μάρθα: Ioh. 11, 29-31 // 214-217 Ὡς οὖν εἶδον... μετ' αὐτῆς: Ioh. 11, 31-32).

ΣμΡρα Μ

211 ἀνεληλύθη Ρρα: ἐληλυθείη Σμ // 212 Σχολεότερον μ: Σχολεώτερον Μ // 213 παρατρέχει ΡραΣμ ἀξιούμενος ΡραΣμ // 215 δρομαίος Μ // 216 ἔδοξαν ἵνα ὑπάγῃ εἰς τὸ μνημεῖον Ρρα: ἔδοξαν ὅτι ὑπάγει εἰς τὸ μνήμα μ // 217 κωλύειν ΡραΣμ αὐτὴν ΡραΣμ // 218-219 καὶ μὴ ἀμάρτυρον ἦν ΡραΣμ

220 Ἡ οὖν Μαρία, ὡς ἦλθεν ὅπου ἦν ὁ Ἰησοῦς, ἰδοῦσα δὲ αὐτόν, ἔπεσε
 παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ λέγουσα· "Κύριε, εἰ ἦς ὧδε, οὐκ ἂν ἀπέθανέ
 μου ὁ ἀδελφός", ἴσον ἔχουσα καὶ αὐτὴ φρόνημα τῆς ἀδελφῆς. Ὁ οὖν
 Ἰησοῦς ὡς εἶδεν αὐτὴν κλαίουσαν καὶ τοὺς συνεληλυθότας
 225 Ἰουδαίους κλαίοντας, ἐνεβριμήσατο τῷ πνεύματι καὶ ἐτάραξεν
 αὐτόν καὶ εἶπε· "Ποῦ τεθείκατε αὐτόν;" Ἐδάκρυσεν ὁ Ἰησοῦς.
 Ἐλυπήθη γὰρ ὁ ἄνθρωπος ὡς ἦν ἀληθῶς καὶ δεικνύει τὴν
 ἀνθρωπίνην φύσιν. Ἐπετίμησε γὰρ τὴν σάρκα αὐτοῦ κλαῦσαι καὶ
 ἐμβριμούμενος ἐρωτᾷ· "Ποῦ τεθείκατε αὐτόν;" Οὐκ ἀγνοῶν ἐρωτᾷ.
 "Πῶς γὰρ καὶ πόρρωθεν" ἔλεγεν "Λάζαρος ἀπέθανεν;" Ἀλλὰ καὶ
 230 τοὺς μάρτυρας ἐρωτᾷ μετὰ δακρύων, ἵνα δείξωσι αὐτοῦ τὸν τάφον.
 Λέγουσιν αὐτῷ· "Ἐρχου καὶ ἴδε". Ἐδάκρυσεν ὁ Ἰησοῦς. Ποίαν; Τὴν
 φύσιν ἡμῶν, πῶς ὁ θάνατος κατέπιεν αὐτήν.

220-230 Ἡ οὖν Μαρία...τὸν τάφον : Κάθισμα ἡχ. δ', εἰς τὸν ὄρθρον τοῦ Σαββάτου πρὸ τῶν Βαΐων,
 (ἐντυπὸν Τριώδιον ΑΔ, σ. 791) // 220-225 Ἡ οὖν Μαρία...τεθείκατε αὐτόν : Ioh. 11, 32-35) // 225-232
 Ἐδάκρυσεν...αὐτήν : Ioann. Chrys. In Joannem 63 (PG 59, 350) (225-226 Ἐδάκρυσεν ὁ Ἰησοῦς : Ioh. 11, 35-
 36 // 228 ἐμβριμούμενος...αὐτόν : Ioh. 11, 33-35 // 231-232 Λέγουσιν... αὐτήν : Ioh. 11, 35-36).

ΣμΡρα Μ

221 εἰς τοὺς πόδας Ρρα: πρὸς τοὺς πόδας Σμ // 222 ἔχων Ρρα // 225 ἐν ἑαυτῷ Ρρα:ἑαυτήν Σμ τεθήκατε Μ
 ἦγον ἐκλαυσεν καὶ εἶπεν in marg. Μ // 226 ὡς ἄνθρωπος Ρρα // 230 μάρτυρας τοῦ θαύματος ΡραΣμ ἵνα
 ὑποδείξωσιν ΡραΣμ // 231 Ἐδάκρυσεν ὁ Ἰησοῦς οὐ τὸν Λάζαρον, ἀλλὰ καὶ τοὺς Ἰουδαίους τὴν ἀπιστείαν
 αὐτῶν. Ἐδάκρυσεν ὁ Ἰησοῦς ΡραΣμ

Ἐλεγον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι· "Ἴδε πῶς ἐφίλει αὐτόν". Φιλούμενος γὰρ
 ἐφίλει, καὶ εἰκότως. "Ἐγὼ γὰρ τοὺς ἐμὲ φιλοῦντας ἀγαπῶ" λέγει
 235 Κύριος. Ἄλλοι ἔλεγον· "Οὐκ ἠδύνατο οὗτος, ὁ ἀνοίξας τοὺς
 ὀφθαλμοὺς τοῦ τυφλοῦ, ποιῆσαι ἵνα καὶ οὗτος μὴ ἀποθάνῃ;" Ἰησοῦς
 δε πάλιν ἐμβρομησάμενος ἔρχεται ἐπὶ τὸ μνημεῖον. Ἦν δὲ σπήλαιον
 καὶ λίθος ἐπέκειτο ἐπ' αὐτῷ. Λέγει ὁ Ἰησοῦς· "Ἄρατε τὸν λίθον".
 240 Λίθος γὰρ βαρὺς ἦν ἢ σκοτεινὴ τῶν Ἰουδαίων καρδία καὶ ἡ ἀπιστία
 αὐτῶν. Ἠδύνατο γὰρ πάλιν ὁ Κύριος ὁ Θεὸς ἐνὶ λόγῳ κυλίσει τὸν
 λίθον. Ναί, ἀλλ' ἵνα μάρτυρας ἔχη τοὺς κυλίσαντας αὐτόν. Ἠδύνατο
 γὰρ ἐνὶ λόγῳ τὸν Λάζαρον ἐγειροῖ, κείμενος καὶ ὁ λίθος. Ναί, ἀλλὰ
 θέλει καὶ τῆς δυσωδίας ἐμπλησθῆναι τοὺς κυλίοντας αὐτόν, ἵνα μὴ
 245 αὔριον εἴπωσιν ὡς ἐπὶ τοῦ τυφλοῦ· "Ἄρα οὗτός ἐστιν ἢ ἄλλος ἢ
 ἄλλον ἀντ' ἄλλου ἀνέστησεν;"

233-238 Ἐλεγον...τὸν λίθον: Ioann. Chrys. In Joannem 63 (PG 59, 350) (233 Ἐλεγον... αὐτόν: Ioh. 11, 36 //
 235-238 Ἄλλοι ἔλεγον...τὸν λίθον: Ioh. 11, 37-39) // 239-245 Λίθος...ἀνέστησεν: Ioann. Chrys. In Joannem 63
 (PG 59, 351).

ΣμΡρα Μ

233 Ἴδεταί S // 236 ἵνα om. M ἵνα μὴ ἀποθάνει ΡραS // 239 ἀπιστεία M // 241 τοὺς κηλίσαντας M // 242
 κείμενος καὶ ὁ λίθος M: κείμενον καὶ τὸν λίθον ΡραSμ // 243 ἐμπλησθῶσιν οἱ κυλίοντες ΡραSμ // 245 ἄλλον
 ἀπ' ἄλλου Σμ διήγειρεν Ρρα: ἤγειρεν Σμ

Ἐπαρθέντος δὲ τοῦ λίθου, ἐξῆλθεν ἡ δυσωδία τοῦ τεθνηκότος. Λέγει αὐτῷ ἡ ἀδελφή τοῦ τεθνηκότος ἡ Μάρθα· "Κύριε, ἤδη ὄζει. Τεταρταῖος γὰρ ἐστὶ", τέσσαρας ἡμέρας ἤδη ἔχων ἐν τῷ μνήματι. Πάλιν ἡ Μάρθα διστάζει. Ἔθος γὰρ τοῖς φοβεροῖς θαύμασιν· ἡ
250 ἀπιστία πάντοτε παρατρέχει, ἵνα ἡ ἀλήθεια φανερωθῇ. Ὡς οὖν εἶπεν ἡ Μάρθα ὅτι "Κύριε, ἤδη ὄζει. Μὴ πλησιάσης, ἵνα μὴ ἀηδισθῆς", λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· "Οὐκ εἶπον σοι Ἐὰν πιστεύσης, ὄψει τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ;"

246-253 Ἐπαρθέντος... Θεοῦ : Ioann. Chrys. In Joannem 63 (PG 59, 351) (247-248 Λέγει... ἐστὶ: Ioh. 11, 39 // 252-253 λέγει... Θεοῦ: Ioh. 11, 40-41).

ΣμΡρα Μ

246 δισωδία Μ τοῦ τεθνεώτος ΡραΣμ: τοῦ τεθνηκότως Μ // 247 ἡ ἀδελφή τοῦ τεθνεώτος S: ἡ ἀδελφή τοῦ τεθνηκότος om. Ρρα // 248 ἔχοντα ἐν τῷ μνημείῳ Ρρα: ἔχοντα ἐν τῷ μνήματι Σμ // 250 ἀπιστεία ΡραΣμ // 251 ἡδὶ ὄζει Μ // 251-252 μὴ ἀηδεσθῆς ΡραΣμ: μὴ ἀηδεσθεῖς μ: μὴ ἀειδηθεῖς Μ: μὴ ἀηδισθῆς scripsi // 252 λέγει αὐτῆς Μ // 253 ὄψη Μ τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δόξαν Ρρα

255 Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἤρε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ἄνωθεν εἰς τὸν οὐρανὸν
καὶ εἶπε· "Πάτερ, εὐχαριστῶ σοι, ὅτι ἤκουσάς μου. Ἐγὼ δὲ ἤδην ὅτι
πάντα μου ἀκούεις, ἀλλὰ διὰ τὸν ὄχλον τὸν περιεστῶτα εἶπον, ἵνα
πιστεύσωσιν ὅτι σύ με ἀπέστειλας". Καὶ ταῦτα εἰπὼν φωνῇ μεγάλῃ
ἐκραύγασε· "Λάζαρε, δεῦρο ἔξω". Τίνος ἔνεκεν ἐβόησεν ὁ Κύριος
μεγάλῃ φωνῇ; Δεικνύων ὅτι ἀπὸ βάθους μεγάλου κράζει αὐτόν.
260 Καὶ γὰρ εἰς τὰ κατώτερα μέρη τοῦ Ἄδου κατώκουν ὁ διάβολος καὶ
ἐκεῖ ἐκρατεῖτο ὁ Λάζαρος μετὰ παντὸς ἀνθρωπίνου γένους ἢ καὶ
ἄλλως, καθάπερ βασιλεὺς ὀρίζων καὶ προστάσων τινὰ ἅγιον καὶ
λέγων· "Τούτου ποιήσον" καὶ δεικνύων τὴν αὐτοῦ αὐθεντίαν καὶ
δύναμιν καὶ παρρησίαν, οὕτως καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν μετὰ αὐθεντίας
265 καὶ ἐξουσίας βοᾷ καὶ λέγει πρὸς τὸν Λάζαρον· "Λάζαρε, δεῦρο ἔξω"
καὶ οὐ λέγει· "Πάτερ, ἔγειρε αὐτόν", ἀλλὰ κράζει φωνῇ μεγάλῃ ὡς
ἐξουσίαν ἔχων· "Λάζαρε, δεῦρο ἔξω" καὶ εὐθέως ἐξῆλθεν ὁ τεθνηκὼς,
δεδεμένος τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας κειρίαις καὶ ἡ ὄψις αὐτοῦ
σουδαρίῳ περιεδέδετο.

254-269 Ὁ δὲ Ἰησοῦς... περιεδέδετο: Δοξαστικὸν Ἰδιόμελον, ἦχ. πλ. δ', εἰς τὸν ἐσπερινὸν τῆς Παρασκευῆς
τῆς στ' ἑβδομάδος τῶν Νηστειῶν, (ἐντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 775) // 254-258 Ὁ δὲ Ἰησοῦς... δεῦρο ἔξω: Ioh.
11, 41-44 // 262-267 καθάπερ βασιλεὺς... ἔχων: Ioann. Chrys. In Joannem 63 (PG 59, 351; 354-355) // 267-269
Λάζαρε... περιεδέδετο: Ioh. 11, 44.

ΣμΡρα Μ

254 ἄνω Ρρα: ἄνωθεν S // 256 πάντοτε μου ἀκούεις Ρραμ: πάντα μετ' ἐμοῦ ἀκούεις S // 258-265 Τίνος
ἔνεκεν... ἔξω om. ΡραΣμ // 268 κηρίαις ΡρSM

270 Δεσποτική ἦν ἡ φωνὴ καὶ βασιλικὸν τὸ κέλευσμα. Εἰ γὰρ περιέκειτο τὰ ἐντάφια σπάργανα, εἶχον εἰπεῖν τὸ ἄπιστον τῶν Ἰουδαίων ἔθνος ὅτι οὐκ ἀπέθανεν, ἀλλ' ἐν σχήματι νεκροῦ δῆθεν εἰσήλθεν ἐν τῷ μνήματι. Διὰ τοῦτο δεδεμένος ἐξέρχεται καὶ ὁ Λάζαρος ὄζων καὶ συγκεκαλυμμένος τὰς ὄψεις, ἵνα μηδεὶς ἀπιστήσῃ τῷ θαύματι. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν "Λύσατε αὐτόν. Ἄφετε ὑπάγειν".

275 Αὐτὸς ἐκεῖνος ἐπιτάττει λῦσαι οὓς εἶδον πάντα. Ὡς λόγου δύνάμις ὡς σοφίας ἀρρήτου. Λόγῳ μόνῳ τὸν τετραήμερον ἤγειρε. "Λύσατε αὐτόν καὶ ἄφετε ὑπάγειν". Πολλοὶ οὖν ἐλθόντες πρὸς τὴν Μαρίαν καὶ θεασάμενοι ἃ ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν.

270-274 Εἰ γὰρ...τῷ θαύματι: Ioann. Chrys. In Joannem 63 (PG 59, 351) // 274-275 Ὁ δὲ Ἰησοῦς...ὑπάγειν: Ioh. 11, 44 // 277-278 Λύσατε...ὑπάγειν: Ioh. 11, 44 // 278-279 Πολλοὶ...αὐτόν: Ioh. 11, 45.

ΣμΡρα Μ

272-273 ὅτι οὐκ ἀπέθανεν ἐν τῷ μνήματι Μ // 273-274 ὁ Λάζαρος om.ΡραΣμ // 275 εἶπεν αὐτοῖς ΡραΣμ // 276 Αὐτοὺς ἐκεῖνους ΡραΣμ ἐπιτάττειν Ρρα:ἐπιτάττοι μ ἡδων Μ Ὡς λόγου δυνάμεως Ρρα // 277 ἤγειρεν Μ

280 Λέγεται δὲ ὅτι οὐδὲν τῶν ἐν τῷ Ἄδῃ εἶπεν ὁ Λάζαρος. Διὰ δύο
τινὰς τρόπους: Ἡ οὐδὲ ἠθέλησεν ὁ Θεὸς νὰ τοῦ φανερώσῃ ἢ εἶδεν
τα καὶ ὥρισέ τον ὁ Θεὸς νὰ μηδέν τα ἐξηγηθῇ. Πλὴν, τοῦτο
γινώσκετε, ὅτι ἢ ὄψις αὐτοῦ οὐδέποτε εἰς γέλωτα ἦλθεν, ἐκ τῆς
285 οὐδέποτε αὐτὰ χωρὶς μέλιτος ἦσθιεν. Ζήσας μετὰ τὴν ἀνάστασιν
τεσσαράκοντα ἔτη, ἐπειδὴ ἐβούλοντο οἱ Ἰουδαῖοι ἵνα αὐτὸν
ἀποκτείνουσι, φεύγει εἰς Κύπρον καὶ ὕστερον μετὰ τὸ κήρυγμα τῶν
ἀποστόλων ἀρχιερεὺς Κύπρου ἀναγορεύεται.

280-288 Λέγεται...ἀναγορεύεται: Συναξάριον τοῦ Μηναιίου, εἰς τὸ Σάββατον πρὸ τῶν Βαΐων, ἔντυπον
Τριώδιον ΑΔ, σ. 795-796; ΘΗΕ, 8 (1966) 60- 63 (286-287 ἐβούλοντο... ἀποκτείνωσι: Ioh. 12, 10-11).

ΣιΡρα Μ

280-288 Λέγεται...ἀναγορεύεται om. ΡραΣι // 285 χωρὶς μέλιτος ἦσθιεν Μ // 286 ἔτι Μ // 287 ἀποκτείνουσιν
Μ

Ἔλθωμεν ἐπὶ τὸ προκειμένον. Ἔστι δέ, ἀδελφοί μου, καὶ κατὰ
290 ἀναγωγὴν τοῦτο τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον πρὸς ἡμᾶς. Πᾶς ἄνθρωπος
λέγεται Λάζαρος· τοῦτέστι, νενεκρωμένος καὶ ὄζων τοῖς μώλωπι τῆς
ἀμαρτίας. Καὶ ὡσπερ τὸν Λάζαρον ἤγειρεν ὁ Κύριος, τοιούτως
ἐξεγερεῖ πάντας ἡμᾶς ἐν φωνῇ σάλπιγγος ἐν τῇ ἀναστάσει.
Δυνώμεθα καὶ ἡμεῖς φίλοι γενέσθαι τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ δι'
295 ἔργων ἀγαθῶν, διὰ μετανοίας καὶ ἐξομολογήσεως καὶ ἐλεημοσύνης.
Ἔπειτα, ὡσὰν κτήσωμεν τὸν Χριστὸν φίλον, ἔχομεν ἀδελφὰς δύο
πέμψαι πρὸς αὐτὸν τὸν Κύριον, ἵνα παρακαλέσωμεν αὐτὸν διὰ τὴν
ἀρρωστίαν ἡμῶν καὶ τὸν θάνατον τῆς ἀμαρτίας. Ποῖαι γὰρ εἰσὶν αἱ
ἀδελφαὶ ἡμῶν; Ἡ πρᾶξις καὶ ἡ θεωρία. Ἡ μὲν πρᾶξις ἐστὶν ἡ
300 δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ θεωρία, τοῦ βλέπειν τὰ ἄνω πρὸς τὸν
Θεόν.

293 ἐξεγερεῖ πάντας ἡμᾶς ἐν φωνῇ σάλπιγγος ἐν τῇ ἀναστάσει: Matth. 24, 30-31.

ΣμΡρα Μ

289 Ἔλθωμεν ἐπὶ τὸ προκειμένον om. ΡραΣμ // 290 ἅγιον om. ΡραΣμ // 292-293 Καὶ ὡσπερ...ἀναστάσει om. ΡραΣμ // 294 Δυνώμεθα Μμ: Δυνάμεθα ΡραΣμ τοῦ ζωοδότου Χριστοῦ ΡραΣμ // 295 μετανίας Μ // 296 κτίσωμεν αὐτὸν φίλον ΡραΣμ // 297 στείλαι ΡραΣμ παρακαλέσωσιν ΡραΣμ // 297-298 διὰ τῆς ἀρρωστίας Μ: διὰ τὴν ἀρώσθειαν α:διὰ τὴν ἀρρωστίαν ΡρΣμ // 299 ἡ πράξις καὶ ἡ θεωρία Μ // 299-301 Ἡ μὲν πρᾶξις τοῦ ποιεῖν τὰ ἄνω πρὸς τὸν Θεόν ΡραΣμ

Εἰσὶ δὲ πάλιν δύο ἀδελφαὶ τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα.
Πέμψωμεν αὐτὰς πρὸς τὸν Κύριον λέγοντα ὅτι "Κύριε, ἴδε ὃν φιλεῖς
ἀσθενεῖ" καὶ τοῦτο ἀκούσας ὁ Χριστός, ὅτι ζητεῖς καὶ ἐπιποθεῖς τὴν
305 ἀγάπην αὐτοῦ, κλαίων τὸν θάνατον τῆς ἁμαρτίας, λέξει πρὸς τοὺς
αὐτοῦ ἀγγέλους: "Λύσατε αὐτὸν καὶ ἄφετε ὑπάγειν". Λύσατε αὐτὸν
ἀπὸ ποῦ; Ἀπὸ τῶν δεσμῶν τῆς ἁμαρτίας. Ὑπάγειν δὲ ποῦ; Εἰς τὸν
κόλπον τοῦ Ἀβραάμ, εἰς τὰς σκηναὶς τὰς αἰωνίους, ἧς γένοιτο
πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν τῆς Αὐτοῦ βασιλείας, οὗ ἡ δόξα καὶ τὸ
310 κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

302-308 Εἰσὶ...αἰωνίους: β' Στιχηρὸν Ἰδιόμελον ἤχ. α', εἰς τὸν ὄρθρον τοῦ Σαββάτου πρὸ τῶν Βαίων, ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 799 (303-304 Κύριε...ἀσθενεῖ: Ιοη. 11, 3-4 // 305 κλαίων: Ιοη. 11, 35-36 // 306 Λύσατε... ὑπάγειν: Ιοη. 11, 44 // 308 κόλπον τοῦ Ἀβραάμ: Luc. 16, 22 τὰς σκηναὶς τὰς αἰωνίους: Luc. 16, 9).

ΣμΡρα Μ

302 δύο om. ΡραΣμ τῷ ἀνθρώπῳ ΡραΣμ // 303 τὸν Ἰησοῦν ΡραΣμ λέγοντα ὅτι ΡραΜ: λέγοντες ὅτι Σμ Κύριε om. ΡραΣμ // 304 ἀσθενεῖ, Κύριε ΡραΣμ // 305 κλαίων καὶ ὀδυρόμενος ΡραΣμ // 307 πόθεν ΡραΣμ ἐκ τῶν δεσμῶν ΡραΣμ // 307-308 Εἰς τοὺς κόλπους Ἀβραάμ καὶ εἰς σκηναὶς αἰωνίους ΡραΣμ // 309 ἐπιτυχεῖν...βασιλείας om. Ρρα βασιλείας καὶ ἀγαθότητος Σμ ᾠ Σμ // 309-310 αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας ΡραΣμ

Τῆ Κυριακῆ τῆς ἕκτης ἐβδομάδος

5 Ὁ μακάριος ἀπόστολος καὶ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης, ὁ ἐπιστήθιος φίλος, ὁ τὴν θεολογίαν ὡς σπόγγος ἀναλαβόμενος ἐκ τοῦ Κυριακοῦ σώματος, αὐτὸς μόνος θεολογεῖν ἄρχεται περὶ τῆς ἐγέρσεως τοῦ Λαζάρου. Γράφει γὰρ αὐτὸς ὁ εὐαγγελιστὴς ἐν τῷ δευτέρῳ καὶ δεκάτῳ αὐτοῦ κεφαλαίῳ περὶ τῆς Μαρίας τῆς ἀδελφῆς τοῦ Λαζάρου, διὰ τε τὸ φίλτρον καὶ τὴν ἀγάπην ἦνπερ εἶχε πρὸς τὸν Κύριον, διὰ τῆς ἐγέρσεως τοῦ ἑαυτῆς ἀδελφοῦ ἔλαβεν ἀλάβαστρον μύρου πολυτίμου καὶ κατέχευεν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἰησοῦ ἀνακειμένου.

1- 4 Ὁ μακάριος ἀπόστολος... Λαζάρου: Ioh. Caleca CP (Eustratiades, Συμπλήρ. ἁγιορ. 96.; Ehrhard, Überlieferung III, 560¹¹& 608; BHG III, 41, 14) (1-2 ὁ ἐπιστήθιος φίλος: Ioh. 13, 23; Ioann. Chrys. In Joannem 33 (PG 59, 191) // 2-3 ὁ τὴν θεολογίαν... σώματος: Ioh. 19, 26-27 // 3-4 αὐτὸς μόνος...Λαζάρου: Ioh. 11, 1-45; Συναξάριον τοῦ Μηναίου, εἰς τὸ Σάββατο πρὸ τῶν Βαΐων, ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 796) // 4-9 Γράφει... ἀνακειμένου: Ioh. 12, 1-3; Matth. 26, 6-13; Marc. 14, 3-9.

A ΣμΡρα Μ

Tit. Κυριακῆ στ' λόγος διδασκαλικὸς ἐκ περισσῶν βιβλίων εἰς τὰ Βάϊα Ρρμα (ὁ βίος καὶ πολιτεία τοῦ Ἰούδα τοῦ προδότη in marg. a): Τῆ Κυριακῆ τῶν Βαΐων, λόγος διδασκαλικὸς ἐκ περισσῶν βιβλίων, εἰς τὰ Βάϊα: Εὐλόγησον, δέσποτα S: Κυριακῆ στ' λόγος διδασκαλικὸς ἐκ περισσῶν βιβλίων εἰς τὰ Βάϊα: Εὐλόγησον, πάτερ A: Κυριακῆ στ' τῶν ἁγίων νηστειῶν λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ εὐαγγελίου καὶ εἰς τὰ Βάϊα καὶ εἰς τὸν Ἰούδαν τὸν προδότην Εὐλόγησον, πάτερ M // 2 ὡς πόκος ἀναβαλλόμενος S: ὡς πόκος ἀναβαλλόμενος μ: ὡς σπόγγον ἀναλαβόμενος M // 4 Γράφη M // 6 εἶχον ΡραΣμΑ // 7 ἑαυτῶν Ρρ: τῆς ἑαυτῆς aΣμ: τῶν ἑαυτῶν A // 8 πολήτιμον M

- 10 "Πρὸ ἕξ ἡμερῶν" φησὶν "τοῦ Πάσχα ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς Βηθανίαν, ὅπου ἦν Λάζαρος ὁ τεθνηκώς, ὃν ἤγειρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν. Ἐποίησαν οὖν δεῖπνον αὐτῷ ἐκεῖ καὶ ἡ Μάρθα διηκόνει· ὁ δὲ Λάζαρος εἷς ἦν τῶν ἀνακειμένων". Τίνος ἕνεκεν καὶ φησὶ ὁ εὐαγγελιστὴς ὅτι ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς Βηθανίαν πρὸ ἕξ ἡμερῶν τοῦ Πάσχα; Ἐπειδὴ γάρ τινες τῶν Ἰουδαίων, ἰδόντες τὸ θαῦμα, ὃ ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, τοῦτέστιν τὸν Λάζαρον ἤγειρεν τεταρταῖον ἐκ τοῦ μνήματος, ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν πολλοὶ καὶ ἐξ αὐτῶν ἦλθον πρὸς τοὺς Ἰουδαίους καὶ Φαρισαίους καὶ Γραμματεῖς λέγοντες ἃ ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς.

10-13 Πρὸ ἕξ ἡμερῶν...ἀνακειμένων: Ioh. 12, 1-2 // 15-19 Ἐπειδὴ γάρ τινες...Ἰησοῦς: Ioh. 11, 45-46.

A ΣμΡρα Μ

16 ὃν ἤγειρε ΡραΣμΑ τεταρτέον SM // 18 Φαρησέους καὶ Γραμματαίους λέγοντας M

20 Ἐβουλεύσαντο οὖν οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ Γραμματεῖς καὶ συνέδρια ποιήσαντες ἔλεγον· "Τί ποιήσωμεν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὗτος πολλὰ σημεῖα ποιεῖ; Ἐὰν ἀφῶμεν αὐτὸν ζῆν, πάντες πιστεύσωσιν εἰς αὐτόν". Συμβούλιον δὲ λαβόντες ἐβουλήθησαν, ἵνα καὶ τὸν Ἰησοῦν δόλω κρατήσωσιν καὶ ἀποκτείνωσιν· ὁμοίως καὶ τὸν Λάζαρον, ὥστε 25 τὴν δόξαν αὐτοῦ συγκαλύψωσιν. Ὡ τῆς ἀνοίας, ὦ τῆς μωρίας, ὦ τῆς ἐπιβουλῆς αὐτῶν καὶ τοῦ φθόνου· ἀγνοοῦντες ὅτι τὸν δυνάμενον ἄλλοις ζῶσαι σώμασιν θανάτῳ αὐτὸν παραδώσουσιν· καὶ τί τὸ ἔγκλημα; Εἰ σημεῖα ποιεῖ, δεῖ πιστεῦσαι καὶ προσκυνῆσαι αὐτόν.

20-24 Ἐβουλεύσαντο...ἀποκτείνωσιν: Ioh. 11, 47-53; Matth. 26, 1-5; Marc. 14, 1-2; Luc. 22, 1-2; Ioann. Chrys. Ecloga in s. diem festum Ramorum, hom. 33 (PG 63, 819-820) // 24-25 ὁμοίως...συγκαλύψωσιν: Ioh. 12, 10-11; Ioann. Chrys. Ecloga in s. diem festum Ramorum, hom. 33 (PG 63, 820).

A ΣμΡρα Μ

20 Ἰουδαῖοι Ρρα καὶ οἱ Γραμματεῖς om. A // 22 σημεῖα M // 23 ἐβουλήθησαν Ρρα καὶ om. Ρρα // 25 ἀνοίας M // 26 ὅτι om. ΡραΣμΑ // 27 ζῶσαι ΜΡρ // 28 δὴ ΡραS: δὴ ΑμM

30 Ὁ γοῦν Ἰησοῦς διὰ τὴν αὐτῶν πονηρίαν καὶ μίσος καὶ τὸν φθόνον
αὐτῶν, καὶ οὕτω ἦκει ἡ ὥρα τοῦ πάθους αὐτοῦ, οὐκέτι παρηρησία
περιεπάτει τοῖς Ἰουδαίοις, ἀλλὰ πόρωθεν, εἰς τὴν λεγομένην
Ἐφραὶμ πόλιν, ἐγγὺς τῆς ἐρήμου, κακεῖ διέτριβε μετὰ τῶν μαθητῶν
αὐτοῦ, οὐ δειλιῶν, οὐδὲ φοβῶν αὐτούς, ἀλλ' ὑπόδειγμα δεικνύων
35 ἡμῖν μὴ ἐπιρρίπτειν ἑαυτοὺς τοῖς κινδύνοις, ἀλλὰ δίδειν τόπον τῆς
ὀργῆς.

30-34 Ὁ γοῦν Ἰησοῦς...αὐτοῦ: Ioh. 11, 54 // 35-36 δίδειν τόπον τῆς ὀργῆς: Rom. 12, 19.

A ΣμΡρα M

30 μήσος M τοῦ φθόνου ΡραΣμΑ // 31 ἦμι M παρηρησία M // 34 οὐ δειλιῶν M // 35 κινδύνοις M δειδεῖν M

Ἐπειδὴ ἦν τὸ Πάσχα τῶν Ἰουδαίων ἐγγύς, ἀνέβησαν πολλοὶ εἰς
Ἱεροσόλυμα ἐκ τῆς χώρας, ἵνα αὐτοὺς καθαρίσουσι. Τοῦτέστιν,
ἡμαρτηκότες ἐκούσια ἢ ἀκούσια οὐκ ἐτέλουν γάρ, φησὶν, τὸ Πάσχα,
40 εἰ μὴ πρότερον ἀγνισθέντες, λουόμενοί τε καὶ νηστεύοντες καὶ
ξηρόμενοι καὶ θυσίας ἄλλας τινὰς ἐπιφερόμενοι, ὡς πρέπει καὶ
πᾶσι Χριστιανοῖς τοῦτο ποιεῖν, πρότερον μὲν ἀγνισθῆναι διὰ τῆς
ἐξομολογήσεως καὶ λουσθῆναι διὰ τῶν δακρῶν καὶ νηστεύειν καὶ
45 τὸ Πάσχα τὸ μυστικόν, τοῦτέστιν τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ, εἰς ἄφειν τῶν ἑαυτῶν ἁμαρτιῶν· ἔπειτα, μετὰ τοῦ
μακαρίου Παύλου ἐκβοῶντος παρηρησία ὅτι "τὸ Πάσχα ἡμῶν ὑπὲρ
ἡμῶν ἐτύθη Χριστός".

37-38 Ἐπειδὴ...καθαρίσωσιν: Ioh. 11, 55 // 47-48 Τὸ Πάσχα...Χριστός: 1 Cor. 5, 7.

A ΣμPpa M

37 ἐγγεῖς M // 38 αὐτοὺς MSμA: ἑαυτοὺς Ppa ἀγνίσωσι PpaΣμA (καθαρίσωσιν in marg.A): καθαρίσουσι M // 39 οἱ ἁμαρτηκότες Ppa // 40 εἰμὶ Pp πρότερον am: πρῶτον Ppa ἀγνησθέντες μ:ἀγνηστέντες M // 40-42 λουόμενοί τε τινὰς ἐπιφερόμενοι καὶ θυσίας ἄλλας τινὰς ὡς πρέπει πᾶσι τοῖς Χριστιανοῖς τοῦτο ποιεῖν Ppa // 41 ξηρόμενοι ASμ: ξυρόμενοι M: ξηρόμενοι corr. // 45 τὸ μιστοικὸν M // 46 εἰς ἄφειν τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν A: εἰς ἄφειν ἁμαρτιῶν Ppa: εἰς ἄφειν τῶν ἑαυτοῦ ἁμαρτιῶν ΣμM: εἰς ἄφειν τῶν ἑαυτῶν ἁμαρτιῶν corr. // 48 ἐτίθη Ppa

Ἔλθωμεν ἐπὶ τὸ προκειμένον. Ἐζήτουν οὖν οἱ Ἀρχιερεῖς τὸν
50 Ἰησοῦν καὶ ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους ἐν τῷ ἱερῷ ἐστῶτες· "Τί ὑμῖν
δοκεῖ; Οὐ μὴ ἔλθῃ εἰς τὴν ἑορτὴν;" Δέδωκαν δὲ οἱ ἀρχιερεῖς λόγον
τοῦ ὄχλου καὶ ἐντολὴν, ἵνα, ἐάν τις γνῶ ποῦ ἐστίν, μηνύσῃ αὐτοῖς,
ὅπως πιάσωσιν αὐτόν. Ὡς τῆς ἐπιβουλῆς, ὃ τῆς ἀνοίας καὶ τοῦ
55 φθόνου αὐτῶν· ἀνέβαινον γὰρ τοῦ ἀγνισθῆναι καὶ ἐβουλεύσαντο
φόνον ἐργάσασθαι.

Ὁ γοῦν Ἰησοῦς, πρὸ ἕξ ἡμερῶν τοῦ Πάσχα ἦλθεν εἰς Βηθανίαν,
εἰς τὸν οἶκον ὅπου ἦν Λάζαρος ὁ τεθνηκώς. Ἐποίησαν οὖν δεῖπνον
ἐκεῖ, διὰ τὴν χαρὰν τῆς ἐγέρσεως, δεικνύων ὅτι ὁ δεῖπνος εἰς τὸν
οἶκον Μαρίας καὶ Μάρθας ἦν, τὲς ἀδελφές Λαζάρου. Διὰ τοῦτο
60 φησὶν ὁ εὐαγγελιστὴς ὅτι "ἡ Μάρθα διηκόνει· ὁ δὲ Λάζαρος εἷς ἦν
τῶν ἀνακειμένων". Πάντα γὰρ καθαρὰ διαλέγεται ὁ εὐαγγελιστὴς,
ἵνα μὴ νομίσωσιν τινὲς ὅτι ἀναστὰς ὁ Λάζαρος καὶ φανεῖς εὐθύς
πάλιν ἀπέθανεν. Θέλων οὖν ἐνδειξάσθαι τὴν ἀληθῆ ἀνάστασιν αὐτοῦ
65 φησὶν· "Ὁ δὲ Λάζαρος εἷς ἦν τῶν ἀνακειμένων"· τοῦτέστιν, ἔμεινεν
ἐπὶ πολὺν χρόνον τὰ συνήθη ποιῶν, ἐσθίων καὶ πίνων.

49-53 Ἐζήτουν...αὐτόν : Ioh. 11, 56-57 // 56-65 Ὁ γοῦν Ἰησοῦς...πίνων : Συναξάριον τοῦ Μηναιίου, εἰς τὴν Κυριακὴν τῶν Βαΐων, ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 815 (56-61 Ὁ γοῦν Ἰησοῦς...ἀνακειμένων : Ioh. 12, 1-2 // 61-65 Πάντα...πίνων : Ioann. Chrys. Ecloga in s. diem festum Ramorum, hom. 33 (PG 63, 819)).

A ΣμΡρ Μ

50-65 ἔλεγον...πίνων om. a // 50 ἡμῖν Μμ // 51 Δεδώκεισαν Ioh. // 52 τοῖς ὄχλοις Ρρ: τοῦ ὄχλου om. A ἐντολὴν Μ μηνύσει αὐτοῖς Ρρ: μηνύσει αὐτοῖς Μ // 53 πιάσασθαι Μ // 57 τεθνηκὼς Μ // 59 ταῖς ἀδελφαῖς ΑΜΡρΣμ // 61 σαφῶς διαλέγεται ΑΡρΣμ: καθαρὰ διαλέγεται Μ // 63 τὴν ἀλήθειαν ΡρΣμ // 65 πολλῶν χρόνων Ρρ

Λέγεται δὲ ὅτι οὐδὲν τῶν ἐν τῷ Ἄδῃ εἶπεν ὁ Λάζαρος, διὰ δύο
τινάς τρόπους ἢ οὐ συνεχωρήθη ἰδεῖν τὰ ἐκεῖσε ἢ ἰδὼν σιγῇ
διδόναι ταῦτα διεκελεύσθη. Πλὴν δὲ τοῦτο γινώσκετε, ὅτι ἡ ὄψις
αὐτοῦ οὐδέποτε εἰς γέλωτα ἦλθεν ἐκ τῆς πικρίας καὶ μνήμης τοῦ
70 θανάτου· ἀλλὰ καὶ ἅπερ ἦσθιεν οὐδέποτε αὐτὰ χωρὶς μέλιτος ἢ
ἐτέρου γλυκάζοντος ἦσθιε, ζήσας μετὰ τὴν ἀνάστασιν
τεσσαράκοντα ἔτη. Ἐπειδὴ γὰρ ἐβουλεύσαντο οἱ ἀρχιερεῖς
ἀποκτεῖναι αὐτόν, ἀποδιδράσκει εἰς τὴν νῆσον Κύπρον καὶ κεῖ
διέτριβεν καλῶς καὶ θεοφιλῶς, μεμνημένος πάντοτε τοῦ θανάτου.
75 Ὑστερον ἐν τῷ κηρύγματι τῶν ἀγίων ἀποστόλων, ἀρχιερεὺς
Κύπρου ἀναγορεύεται, πολλὰ θαυμάσια ἐργασάμενος καὶ καλῶς
ποιμάνας τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ τὸ αὐτοῦ ὠμοφόριον ἢ
πάναγνος τοῦ Θεοῦ ἡμῶν μήτηρ οἰκείαις χερσὶ κατασκευασμένη
ἐχαρίσατο.

66-79 Λέγεται...ἐχαρίσατο : Συναξάριον τοῦ Μηναίου, εἰς τὸ Σάββατον πρὸ τῶν Βαΐων, ἔντυπον Τριώδιον
ΑΔ, σ. 795-796; ΘΗΕ, 8 (1966), σ. 60-63.

A ΣμΡρ M

66-79 Λέγεται...ἐχαρίσατο om. a // 66 τὰ ἐν τῷ Ἄδῃ ΡρΣμ: τὰ ἐν τῷ Ἄδει Μ // 67 οὐδὲν συνεχωρήθη ΑΡρΣμ
// 68 γινώσκειται ΡρSAM: γινώσκεισθαι μ // 72 ἰ ἀρχιερεῖς Μ // 73 ἀποκτίνε Μ ἐν τῇ νήσῳ Κύπρῳ ΑΡρS:
ἐν τῇ νύσῳ Κύπρῳ μ // 74 καλὸς καὶ θεοφιλὸς Μ // 76 ἀναγορεύετε Μ // 77 ὀμοφόριον Μ // 78 οἰκοίαις Μ
κατασκευασμένη Ρρ

80 Ἔλθωμεν οὖν ἐπὶ τὸ προκειμένον. Τί γάρ φησιν ὁ εὐαγγελιστής;
ὅτι "ἡ Μάρθα διηκόνει" καὶ "ὁ Λάζαρος εἷς ἦν τῶν ἀνακειμένων".
Ὅρα οὖν τὸ φίλτρον τῶν γυναικῶν, πῶς πρὸς τὸν Κύριον ἔχουσι·
πῶς οὐ θεραπαινίσιν ἐπιτρέπει ποιεῖν τὴν διακονίαν, ἀλλὰ αὐτὴ δι'
85 ἑαυτῆς ποιεῖται ταύτην. "Ἡ οὖν Μαρία λαβοῦσα λίτραν μύρου
νάρδου πιστικῆς πολυτίμου, ἤλειψε τοὺς πόδας αὐτοῦ ἀνακειμένου
καὶ ἐξέμαξε ταῖς θριξίν αὐτῆς· ἡ δὲ οἰκία ἐπληρώθη ἐκ τῆς ὀσμῆς τοῦ
μύρου".

Βλέπε πάλιν πίστιν γυναικός, τῆς Μαρίας· μόνη δὲ εἰς τὸν Χριστὸν
περίστησι τὴν τιμὴν, οὐχ ὡς ἀνθρώπῳ προσέχει, ἀλλ' ὡς Θεῷ,
90 δεικνύων διὰ τῶν ἔργων αὐτῶν ὅτι ἐπιχέει τὸ μύρον. Ἐξέμαξε ταῖς
θριξὶ τῆς κεφαλῆς, ὡς Δεσπότης καὶ Κυρίου, καὶ ὅτι μύρον
πολύτιμον καὶ ἔντιμον καὶ πάσης τιμῆς ἄξιον, ὥστε ἠὺδίασε τὸν
οἶκον ἐκ τῆς ὀσμῆς αὐτοῦ.

81 ἡ Μάρθα...ἀνακειμένων: Ioh. 12, 2 // 84-87 Ἡ οὖν Μαρία...μύρου: Ioh. 12, 3; Συναξάριον τοῦ Μηναιίου, εἰς τὴν Κυριακὴν τῶν Βαΐων, ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 815 // 88-93 Βλέπε...αὐτοῦ: Ioann. Chrys. Ecloga in s. diem festum Ramorum, hom. 33 (PG 63, 819).

A ΣμΡρ Μ

80-93 Ἔλθωμεν...αὐτοῦ om. a // 82 ἔχοντα ΡρΣμΑ // 84 λίτραν om. Ρρ: λύτρας Α: λίτρας μ // 85 εἴληψεν Μ // 86 θριξίν ΡρΣμΑ // 87 μύρου Μ // 89 περιέστησιν μ // 90 δεικνύων ΡρΣμΑ: δεικνύων Μ // 91 θριξὶ ΡρμΜ ὡς Δεσπότης καὶ Κύριος Ρρ: ὡς Δεσπότης καὶ Κυρίου Σμ

Λέγει οὖν εἷς ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, Ἰούδας Σίμων Ἰσκαριώτης,
95 ὁ μέλλον αὐτὸν παραδιδόναι· "Διατί τοῦτο τὸ μύρον οὐκ ἐπράθη
διακοσίων δηναρίων καὶ δοθῆναι πτωχοῖς;" "Εἶπε δὲ τοῦτο οὐχ ὅτι
περὶ τῶν πτωχῶν ἔμελλεν αὐτῷ, ἀλλ' ὅτι κλέπτης ἦν καὶ τὸ
γλωσσόκομον εἶχεν καὶ τὰ βαλλόμενα ἐβάσταζε"· καὶ πῶς δὲ ὁ
εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος φησὶν ὅτι "πάντες οἱ μαθηταὶ εἶπον τοῦτο";
100 Ῥητέον τοίνυν· οὐκ ἐναντιοῦνται οἱ εὐαγγελισταὶ εἷς ὑπὸ τοῦ
ἐτέρου, ἀλλὰ ἀλήθειαν κηρύττουσιν. Εἰ καὶ εἶπον τοῦτο πάντες οἱ
ἀπόστολοι, οὐκ ἐν τῇ τοιαύτῃ προαιρέσει εἶπον, οὐδὲ ἐν πονηρίᾳ,
ὥσπερ ὁ Ἰούδας, ἀλλὰ βλέποντες τὸν διδάσκαλον Χριστόν, ὅτι ἐν
πάσῃ ταπεινώσει διάγων, ὑπερηφάνειαν καὶ ἔπαρσιν οὐδεμίαν
105 ἐρῶν, ἀλλὰ μᾶλλον περὶ φιλοπτωχίας διδάσκει, διὰ τοῦτο εἶπον τὸν
λόγον τοῦτον.

94-98 Λέγει...ἐβάσταζε : Ioh. 12, 4-6 // 98-106 καὶ πῶς...τοῦτον : Ioann. Chrys. Ecloga in s. diem festum Ramorum, hom. 33 (PG 63, 819) (99 πάντες...τοῦτο : Matth. 26, 8-9).

A ΣμΡρ Μ

94-106 Λέγει...τοῦτον om. a // 94 Ἰσκαριώτης μ // 96 δυναρίων ΜΡρΣμΑ καὶ ἐδώθη πτωχοῖς ΣμΑ // 97 αὐτὸ Ρρ // 98 γλωσσόκομον Μ // 100 Ῥηταῖον ΜΡρΣμΑ ἐναντιῶνται ΑΡρΣμ // 101 ἀλήθειαν κηρύττουσιν Μ // 103 ὥσπερ Ἰούδας ὁ παράνομος Ρρ βλέπον ΣμΑ ὅτι om. ΣμΑ // 103-106 ἀλλὰ...τοῦτον om. Ρρ // 105 ἀνερῶν Μ: αἰρῶν ΣμΑ: ἐρῶν scripsi // 106 τοῦτον om. ΣμΑ

110 Ὁ δὲ παράνομος Ἰούδας φιλοχρήματος ὦν καὶ φιλαργυρίαν νοσῶν, ἀλλὰ καὶ κλέπτης καὶ κατὰ καρδίαν τὴν ἑαυτοῦ τῶν χρημάτων οἰκονομίαν αὐτῷ ἐνεπίστευσεν ὁ Κύριος, ἵνα πᾶσαν πρόφασιν καὶ ἀφορμὴν αὐτοῦ ἐκκόψῃ, ἵνα μὴ ἔχῃ εἰπεῖν ὅτι διὰ τὴν φιλοχρηματίαν προδότης ἐγένετο. Εἶχε γὰρ ἱκανὴν ἀφορμὴν, ὅτι τὸ γλωσσόκομον ἐβάσταζε καὶ ἔκλεπτεν αὐτὰ καὶ ὅτι ἀργύρια πάντοτε ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ εἶχε· καὶ ἱερόσυλος ἦν· τὰ εἰς τὴν χρεῖαν διανέμειν τὰ διδόμενα αὐτὸς ἐνοσφίζετο. Διὰ τοῦτο φησὶν "Εἰς τί ἢ ἀπώλεια αὕτη τοῦ μύρου; Διατί οὖν, γύναι, φησὶν, οὐκ ἀργύριον προσήνεγκας, ἵνα ἔχω δηλαδὴ κλέψαι; ἀλλὰ μύρον καὶ πρόφασιν ἔφευγεν διὰ τῶν πτωχῶν".

120 Ἐπ' ἀληθείας φησὶν ὁ μέγας Διονύσιος ὅτι "τὸ πεπαλαιωμένον κακὸν πώποτε νέον ἀγαθὸν οὐ γίνεται". Τοιοῦτος ἦν καὶ ὁ Ἰούδας· πεπαλαιωμένη ἁμαρτία καὶ φιλαργυρία μισητὴ ἐτύγγανεν, καθὼς φησὶ Παῦλος ὁ ἀπόστολος ὅτι "ῥίζα πάντων τῶν κακῶν ὑπάρχει ἢ φιλαργυρία" καὶ "δευτέραν εἰδωλολατρίαν" αὐτὴν ἐκάλεσε.

107-117 Ὁ δὲ παράνομος...πτωχῶν: Ioann. Chrys. Ecloga in s. diem festum Ramorum, hom. 33 (PG 63, 819) (107 φιλοχρήματος ὦν καὶ φιλαργυρίαν νοσῶν: Ioann. Chrys. In Joannem 47 (PG 59, 268); Ioann. Chrys. In epist. ad Rom. 12 (PG 60, 500); Ioann. Chrys. De jejuniis (PG 62, 735) // 113 ἱερόσυλος ἦν: Ioann. Chrys. In epist. 1 ad Cor. (PG 61, 180) // 114-115 Εἰς τί ἢ ἀπώλεια αὕτη τοῦ μύρου: Matth. 26, 8; Marc. 14, 4) // 118-119 τὸ πεπαλαιωμένον...οὐ γίνεται: fons incognita // 121 ῥίζα...φιλαργυρία: 1 Tim. 6, 10 // 121-122 δευτέραν εἰδωλολατρίαν: Col. 3, 5.

A ΣμΡρ Μ

107-122 Ὁ δὲ παράνομος...ἐκάλεσε om. a // 107 Ὁ δὲ παράνομος Ἰούδας om. Ρρ φιλοχρήματος Μ φιλαργυρίαν Μ // 108 κατὰ τὴν αὐτοῦ καρδίαν ΡρΣμΑ // 108-109 τὴν τῶν χρημάτων οἰκονομίαν ΡρΣμΑ: τὴν ἑαυτοῦ τῶν χρημάτων οἰκονομίαν Μ // 111 ἔχεν γὰρ ἱκανὴν ἀφορμὴν Μ // 114 χρεῖαν διαδιδόμενα αὐτοῦ ἐνοσφίζετο ΡρΣμ: χρεῖαν διαδιδούσας αὐτὸς ἐνοσφίζετο Α: χρεῖαν διανέμειν τὰ διδόμενα αὐτὸς ἐνοσφίζετο Μ // 116 δὴ κλέψαι ΡρΣμΑ // 117 διὰ τῶν πτωχῶν om.Ρρ // 118 πεπαλαιωμένων Σμ: πεπαλαιωμένον Μ // 119 πόποιται Μ ναῖον Μμ γύνετε S: γύνεται μ: γίνονται Μ // 122 εἰδωλολατρίαν ΑΡρS

Περὶ τῆς γεννήσεως Ἰούδα καὶ τῆς ἀνατροφῆς αὐτοῦ

125 Ἄλλ' εἰ δοκεῖ, ἴδωμεν καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰούδα, ὅτι
130 Δαυὶδ ἐν τῷ ἑκατοστῷ ὀγδῶ ψαλμῷ ὅτι "κατάστησον ἐπ' αὐτὸν
ἀμαρτωλὸν καὶ διάβολος στήτω ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ" καὶ "γενηθήτωσαν
οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ὄρφανοὶ καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ χήρα καὶ ἀναμνησθεὶ ἡ
ἀνομία τῶν πατέρων αὐτοῦ καὶ ἡ ἀμαρτία τῆς μητρὸς αὐτοῦ μὴ
ἐξαλειφθεὶ καὶ οὐκ ἠθέλησεν εὐλογίαν καὶ μακρυνθήσεται ἀπ'
αὐτοῦ καὶ ἐνεδύσατο κατάραν ὡς ἱμάτιον" καὶ τὰ ἐξῆς τοῦ ψαλμοῦ,
ἀλλὰ καὶ τῆς ἱστορίας ἀκούσωμεν.

123-131 Ἄλλ' εἰ δοκεῖ...ἀκούσωμεν: Γ. Α. Μέγας, Ἔκδοσις τῆς "Περὶ Ἰούδα τοῦ προδότου" διηγήσεως, Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, Ἐπετηρὶς τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου, Γ'-Δ', 1941-1942, ἐν Ἀθήναις, σ. 29, στ. 1-8 (125-126 κατάστησον...αὐτοῦ: Ps. 108, 6 // 126-127 γενηθήτωσαν...χήρα: Ps. 108, 9 // 127-129 ἀναμνησθεὶ...ἐξαλειφθεὶ: Ps. 108, 14 // 129-130 καὶ οὐκ ἠθέλησεν...ἱμάτιον: Ps. 108, 17-18).

A ΣμΡρ Μ

Tit. Περὶ...αὐτοῦ om.ΡρΣμΑ // 123-131 Ἄλλ' εἰ δοκεῖ...ἀκούσωμεν om. a // 123 δοκεῖ Μ γενήσεως Μ // 127 ἀναμνησθῆ Μ // 128 ἀμαρτία τῶν πατέρων αὐτοῦ καὶ ἡ ἀνομία τῆς μητρὸς αὐτοῦ Ρρ // 129 ἐξαληφθή Μ // 130 ἐνεδύσατω Μ // 131 ἱστορίας μ

135 Φησί τις τῶν σοφῶν ὅτι ὁ παράνομος Ἰούδας ἐκ τῆς χώρας τῆς
 Ἰσάρας ὑπῆρχε τῶν Ἰουδαίων. Ὑπῆρχε τις πατήρ ὀνόματι Ῥοβέλ.
 Οὗτος τοίνυν ὁ Ῥοβέλ εἶχε γυναῖκα καὶ ἐν μιᾷ τῶν νυκτῶν
 140 κοιμωμένης αὐτῆς μετὰ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς, ἐνύπνιον ἐνυπνιάσθη
 φοβερὸν καὶ ἔκθαμβος γενομένη ἐκ τῆς ὁράσεως, ἔξυπνος γέγονε
 μετὰ φόβου πολλοῦ, βοῶσα μεγάλα καὶ κράζουσα. Ὁ δὲ ἀνὴρ αὐτῆς
 πρὸς αὐτὴν ἔφη· "Τί σοι γέγονεν, ὦ γύναι, καὶ ἀδημονεῖς μετὰ
 145 ὀδυνηρῶν στεναγμῶν;" Ἡ δὲ φησιν· "Ἐνύπνιον ἐνυπνιάσθη
 φοβερόν, ὅτι, ἐὰν συλλάβω καὶ τέκω ἄρρεν, τὸ τοιοῦτον παιδίον
 ἔσται κατάλυσις τῶν Ἰουδαίων". Ὁ δὲ ἀνὴρ αὐτῆς ἤρξατο ἐπιτιμᾶν
 αὐτὴν, ὅτι τοῖς ἐνυπνίοις ἐνεπιστεύθη· καὶ δὴ συνέλαβεν ἡ γυνὴ τῆ
 αὐτῆ νυκτί· τελειωθέντων δὲ τῶν καιρῶν τῆς συλλήψεως αὐτῆς,
 ἦλθεν ἡ ὥρα τῆς γεννήσεως καὶ ἐβουλήθη ἡ γυνὴ τοῦ ἀπολέσαι τὸ
 145 παιδίον αὐτό, ἵνα μὴ ἀπολέσῃ αὐτὸ τὸ ἔθνος τῶν Ἰουδαίων.

132-145 Φησι...Ἰουδαίων: Μέγας, "Περὶ Ἰούδα τοῦ προδότου" διήγησις, σ. 29, στ. 8-17.

A ΣμΡρ Μ

132-145 Φησι...Ἰουδαίων om. a // 132 σοφῶν M // 133 Ἰσάρας M: Ἰσάρας ΑΡρΣμΜέγας ὑπύρχεν M ἐκ τῆς φυλῆς τῶν Ἰουδαίων ΡρΣμ ὑπήρχε τῶν Ἰουδαίων om. A Ὑπῆρχε τις πατήρ ὀνόματι Ῥοβέλ M: Ὑπῆρχεν αὐτῷ πατήρ ὀνόματι Ῥοβέλ ΑΡρΣμ // 134 ἦχεν M // 135 κοιμωμένης αὐτῆς μετὰ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς om. ΑΡρΣμ ἐνηπνιάσθη M // 136 ἐκ τῆς ὁράσεως ἔξυπνος γέγονε om. ΑΡρΣμ // 137 μετὰ φόβου πολλοῦ ἤρξατο βοῶσα μεγάλως ΑΡρΣμ // 138-139 μετὰ ὀδυνηρῶν στεναγμῶν om. ΑΡρΣμ // 139 Ὁ δὲ φησιν ΡρΣμ: Ὁ δὲ ἔφη A // 141 κατάλησις M ἐπετίμησεν ΑΡρΣμ // 143-145 νυκτί καὶ εἰς τὸν καιρὸν αὐτῆς ἐγέννησε τὸ παιδίον ἄρρεν ἠβουλήθη δὲ ἡ γυνὴ ἀπολέσαι αὐτό, ἵνα μὴ ἀπολέσῃ τὸ ἔθνος ΑΡρΣμ // 145 τοῖς Ἰουδαίοις ΑΡρΣμ: τῶν Ἰουδαίων Μέγας

150 Γεννησάσης δὲ τὸ παιδίον ἄρρεν, κρυφίως τοῦ αὐτῆς ἀνδρὸς ποιήσασα θήβην μικράν, ἔρριπεν αὐτὸ ἐν τῇ θαλάσῃ. Ἦν δὲ ἀντίπερα τῆς Ἰσχάρας νησίον πάνυ μικρότατον, ἐν ᾧ κατώκουν ἄνδρες ἱκανοὶ κτηνοτρόφοι. Ἐλθοῦσα δὲ ἡ θήβη ἐν τῷ τόπῳ ἐκείνῳ
 155 ὑπὸ τῶν κυμάτων, λαβόντες οἱ ἄνθρωποι οἱ κτηνοτρόφοι, εὔρον παιδίον ἔσωθεν ἄρρεν καὶ ἔτρεφον αὐτὸν ἐκ τοῦ γάλακτος τῶν ζώων καὶ ἐπωνόμασαν αὐτὸν Ἰούδαν, ὡς ἀπὸ τῶν Ἰουδαίων νομίζοντες εἶναι. Ἀπογαλακτισθέντος οὖν τοῦ παιδίου, διὰ τὸ στενὸν τοῦ τόπου καὶ τὸν τῆς θαλάσσης περιήυλον, ἔφερον αὐτὸ
 160 πάλιν ἐπὶ τῆς Ἰσχάρας, λέγοντες ὅτι ἵνα λάβῃ τις αὐτὸ τοῦ ἀναθρέψαι αὐτό. Ἐλθὼν οὖν ὁ πατήρ αὐτοῦ ὁ Ῥοβέλ, ἔλαβεν αὐτό, μὴ γινώσκων, ἀλλ' ὡς ξένον τινὰ εἰσήγαγεν αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. Ἦν γὰρ πάνυ ὠραῖον καὶ θρασὺ καὶ ἐπιτήδειον. Ἡ οὖν μήτηρ αὐτοῦ, ἐνθυμουμένη τοῦ ἑαυτῆς τέκνου, πῶς ἔρριπεν αὐτὸ ἐν τῇ θαλάσῃ, πάνυ ἠγάπησεν αὐτόν.

146-160 Γεννησάσης...αὐτόν. Μέγας, "Περὶ Ἰούδα τοῦ προδότου" διήγησις, σ. 29, στ. 17-σ. 30, στ. 9.

A ΣμΡρα Μ

146-151 Γεννησάσης...αὐτὸ ἐκ om. a // 146-149 καὶ κρυφῶς τοῦ ἑαυτῆς ἀνδρὸς ποιήσασα θήβην ῥίπτειν αὐτὸν ἐν τῇ θαλάσῃ ἦν πέραν τῆς Ἰσχάρας νησίον μικρόν, ἐν ᾧ κατοίκων ἄνθρωποι κτηνοτρόφοι ἦλθε δὲ ἡ θήβη PpΣμA: καὶ κρυφῶς τοῦ ἑαυτῆς ἀνδρὸς ποιήσασα θήβην ῥίπτειν αὐτὸν ἐν τῇ θαλάσῃ ἦν πέραν τῆς Ἰσχάρας νησίον μικρόν, ἐν ᾧ κατοίκων ἄνθρωποι κτηνοτρόφοι ἦλθε δὲ ἡ θήβη Μέγας // 147 θήβην M // 148 Ἰσχάρας M: Ἰσχάρας PpΣμAMέγας νησίον M // 149 οἰκανῆ κτηνοτρόφοι M θήβη M Μέγας // 150 ὑπὸ τῶν κυμάτων M λαβόντες δὲ ταύτην εὔρον PpΣμAMέγας // 151 ἄρρεν PpΣμA ἐθήλαζον οὖν αὐτῷ ἀπὸ τοῦ γάλακτος PpΣμAMέγας αὐτὸν M: αὐτὸ PpΣμAMέγας // 152 ὀνόμασαν PpΣμA // 153-155 Ἀπογαλακτισθέντος οὖν ἠγαγον αὐτὸν εἰς τὴν Ἰσχάραν διὰ τὸ στενωπὸν τοῦ τόπου καὶ τὸ τῆς θαλάσσης περιήυλον λέγοντες PpΣμAMέγας: Ἀπογαλακτισθέντος οὖν ἠγαγον αὐτὸν εἰς τὴν Ἰσχάραν διὰ τὸ στενοποῖδον τοῦ τόπου καὶ τοῦ τῆς θαλάσσης περιήυλον λέγοντες a // 155-156 τίς αὐτὸ ἄρη τοῦ ἀναθρέψαι Μέγας: τίς αὐτὸ ἄρει τοῦ ἀναθρέψαι αὐτὸ PpΣμA: ὅτι ἵνα λάβῃ τις αὐτὸ τοῦ ἀναθρέψαι αὐτό M // 157-158 μὴ γινώσκων...αὐτοῦ om. PpΣμA // 158 ὠραῖος PpΣμA καὶ θρασὺν καὶ ἐπιτήδειον om. PpΣμA // 157-159 ἀλλ' ὡς ξένος...αὐτοῦ om. A // 158-159 ἡ οὖν μήτηρ αὐτοῦ ἠγάπα αὐτὸν ἐνθυμουμένη τὸ βρέφος δ' ἔρριπεν ἐν τῇ θαλάσῃ PpΣμAMέγας // 158 πάνυ ὠρέον καὶ θρασὺν M // 159 ἔρριπεν M // 160 πάνυ ἠγάπησεν αὐτόν om. PpΣμA: ἠγάπα αὐτὸν Μέγας

Καὶ δὴ πάλιν συνέλαβεν ἡ γυνὴ καὶ ἄλλον ἔτεκεν υἷον καὶ ἐνεθρέφοντο ἄλληλα τὰ παιδιά. Ὁ γοῦν Ἰούδας, θρασὺς ὢν καὶ πονηρὸς, ἔτυπεν, ἐπολέμει τὸν ἑαυτοῦ ἀδελφὸν καὶ ἔθλιβε κακινκάκως, ὥστε πολλάκις ἡ μήτηρ αὐτοῦ βλέπουσα, ἐδίδασκεν αὐτὸν λέγων· "Παῦσαι, ὦ τέκνον, μὴ τύπτεις τὸν ἑαυτοῦ ἀδελφόν, 165 ὅτι τὴν κληρονομίαν ἦν κέκτημαι καὶ γὰρ τε καὶ ὁ πατήρ σου τῶν δύο ὑπάρχει καὶ ἀγαπᾶσθαι ἀλλήλους". Ὁ γοῦν πονηρὸς βλαστὸς διὰ τε τῆς ἀγάπης τῶν χρημάτων καὶ τῆς ἑαυτοῦ κληρονομίας φθόνῳ τηκόμενος, ἠβουλήθη τοῦ ἀποκτεῖναι τὸν ἑαυτοῦ ἀδελφόν, ἵνα 170 μόνος γένηται κληρονόμος.

Ἐν μιᾷ οὖν τῶν ἡμερῶν ἐλθόντες ἀμφότεροι τὰ παιδιά εἰς τόπον πεδιάδος, ἀνέστη κατὰ τοῦ ἰδίου ἀδελφοῦ καὶ λαβὼν πέτραν πάνυ βαρεῖαν, ἔκρουσεν αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ κροτάφου καὶ ἀπέθανεν ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ μηδέ τινος γινώσκοντος καὶ ἀπεδήμησε νομιζῶν ὁ 175 ἄθλιος ὅτι πάντα τὰ γινόμενα τῶν γονέων αὐτοῦ κληρονομήσει. Ὁ γοῦν πατήρ αὐτῶν καὶ ἡ μήτηρ ἐκόπτοντο θρῆνον μέγαν ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τῶν τέκνων καὶ οὐδεὶς εὐρίσκετο.

161-177 Καὶ δὴ...εὐρίσκετο: Μέγας, "Περὶ Ἰούδα τοῦ προδότου" διήγησις, σ. 30, στ. 9-18.

A ΣμPpa M

162 ἐνέθρεψαν αὐτὰ ὁμοθυμαδὸν PpSmaA: ἐνεθρέφοντο ἄλληλα τὰ παιδιά M: ἀνέθρεφεν αὐτὰ ὁμοθυμαδὸν Μέγας // 162-165 Ὁ γοῦν Ἰούδας πονηρὸς ὢν ἔτυπτε τὸν ἑαυτοῦ ἀδελφὸν ὥστε πολλάκις ἡ μήτηρ αὐτῶν ἐδίδασκε λέγων PpSmaAMέγας // 163 ἐπολέμι M // 165 αὐτὸν λέγον M Παῦσε M // 165-167 μὴ τύπτεις αὐτόν, ὅτι ἀδελφός σου τυγχάνει καὶ ὅσα ἔχωμεν ἐγὼ τε καὶ ὁ πατήρ σου τῶν δύο εἰσὶν PpSmaAMέγας // 167-169 διὰ τὴν τῶν χρημάτων ἀγάπην φθόνῳ τηκόμενος PpSmaAMέγας: διὰ τε τῆς ἀγάπης τῶν χρημάτων καὶ τῆς ἑαυτοῦ κληρονομίας φθόνῳ τηκόμενος M // 169 τοῦ om.PpaA // 169-170 ἵνα...κληρονόμος om. PpSmaAMέγας // 171 ἀμφότεροι οἱ παῖδες PpaMέγας: ἀμφότερα τὰ παιδιά SA: ἀμφότεροι τὰ παιδιά M: ἀμφότερα τὰ παιδιά μ // 171-176 εἰς τόπον τινὰ ἀνέστη Ἰούδας καὶ ἀπέκτεινε τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μετὰ λίθου ἐπὶ τοῦ κροτάφου καὶ ἀπέθανεν αὐτὸς δὲ ἀπεδήμησεν ἐν Ἱερουσαλήμ· ὁ γοῦν πατήρ αὐτῶν καὶ ἡ μήτηρ ἔκλαιον PpSaAMέγας // 175 γοναίων M // 176 θρήνον M

180 Ἐλθὼν οὖν ὁ Ἰούδας ἐν Ἱερουσαλήμ ἀγαπῶν τὴν φιλαργυρίαν,
 ἀνὴρ θρασὺς ὢν καὶ ἐπιτήδειος, γίνεται γνωστὸς μετ' ὀλίγον
 Ἡρώδῃ, τῷ βασιλεῖ τῶν Ἰουδαίων. Βλέπων δὲ αὐτὸν ὁ Ἡρώδης,
 ἄνθρωπον νέον ὄντα καὶ ὠραιότατον καὶ ἐπιτήδειον, ἀναγορεύει
 αὐτὸν ἐξοδιαστήν αὐτοῦ καὶ τὰ πάντα πριάμενον τῆς τροφῆς
 185 αὐτοῦ. Βλέπετε, ἀρχαῖον κακὸν νέον ἀγαθὸν οὐ γίνεται· μετὰ
 πολὺν γὰρ τὸν χρόνον, γίνεται ἐπανάστασις σκανδάλων ἐν τῇ
 Ἑσχάρᾳ καὶ λαβὼν ὁ Ῥοβὲλ τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα καὶ τὸν πλοῦτον
 αὐτοῦ ἔρχεται καὶ αὐτὸς ἐν Ἱερουσαλήμ. Πλούσιος ὢν ὠνήσατο
 οἴκους τινὰς πλησίον τοῦ παλατίου τοῦ Ἡρώδου. Ἠγόρασε
 παραδείσους ἔχοντας καὶ δένδρα καρποφόρα, πάνυ ὠραῖα τοῖς
 190 ὀφθαλμοῖς, ἐν τε τοῖς φίλοις καὶ τοῖς καρποῖς αὐτῶν. Ὁ γὰρ Ἰούδας
 ἐκ τοῦ πολλοῦ χρόνου οὐκ ἐγίνωσκε τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα
 αὐτοῦ, ἀλλ' οὐδὲ αὐτοὶ πάλιν τὸν Ἰούδαν, διὰ τὸ μικρόθεν
 χωρισθῆναι αὐτὸν ἀπ' αὐτοῖς καὶ τὴν τῶν χρόνων παραδρομὴν.

178-192 Ἐλθὼν...παραδρομὴν: Μέγας, "Περὶ Ἰούδα τοῦ προδότου" διήγησις, σ. 30, στ. 18-26 (183 ἀρχαῖον...γίνεται: fons incognita).

A ΣμΡρα Μ

179 ἀνὴρ...ἐπιτήδειος om.ΡρΣμαΑΜέγας ἐπιτίδιος Μ // 179-180 γίνεται γνωστός Ἡρώδῃ ΡρΣμαΑΜέγας // 181 ναῖον ὄντα καὶ ὠρεώτατον καὶ ἐπιτείδιον Μ // 181-183 Βλέπων δὲ ὁ βασιλεὺς αὐτὸν ἄνδρα δυνατὸν καὶ ὠραῖον ποιεῖ αὐτὸν ἐξοδιαστήν του τοῦ πιπράσκειν καὶ ἀγοράζειν ὅσα ποιεῖ χρεῖαν τὰ ἐν τῇ ἀγορᾷ ΡρΣμαΑΜέγας // 183 Βλέπετε...γίνεται om.ΡραΑΜέγας: Βλέπεται, ἀρχεὸν κακόν, ναῖον ἀγαθὸν οὐ γίνεται Μ // 185 Ἑσχάρᾳ Μ: Ἰσχάρᾳ ΡρSAa: Ἰσκάρα Μέγας // 185-186 καὶ λαβὼν ὁ Ῥοβὲλ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ ἔρχεται ἐν Ἱερουσαλήμ ΡρΣμαΑΜέγας // 186 ἠγόρασεν ΡρΣμαΑΜέγας // 187-188 οἴκους ὠραῖους πλησίον τοῦ Ἡρώδου, παραδείσους ἔχοντας καὶ δένδρα ἔσωθεν ΡρΣμαΑΜέγας // 190-191 οὐκ ἐγίνωσκεν αὐτὸν ἢ τὴν μητέρα, ἀλλ' οὔτε αὐτοὶ ἐκείνον ΡρΣμαA: οὐκ ἐγίνωσκε τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα, ἀλλ' οὔτε αὐτοὶ ἐκείνον Μέγας // 191-192 διὰ τὸ μικρόθεν...παραδρομὴν om.ΡρΣμαΑΜέγας

Ἐπειδὴ γὰρ ἦν ὁ παράδεισος τοῦ Ῥοβὲλ ἐγγὺς τοῦ παλατίου τοῦ
Ἡρώδου, ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν προκύψας ὁ βασιλεὺς διὰ τῶν θυρίδων,
195 κατενόει τοῦ παραδείσου τὴν ὠραιότητα, τὰ ἄνθη τῶν δένδρων καὶ
τοὺς καρποὺς ἐπώπτευεν. Ἐστὼς καὶ ὁ Ἰούδας μετ' αὐτοῦ, λέγει ὁ
βασιλεὺς "Βλέπεις, Ἰούδα, τῶν δένδρων τοὺς καρποὺς ὅτι ὠραῖοι
ὑπάρχουσιν ὑπὲρ πᾶσαν τὴν φύσιν;" Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰούδας
"Βούλεσαι, ὦ δέσποτα, τί ἀπ' αὐτοῦ, ὅπως κατέλθω καὶ λάβω
200 αὐτά;" καὶ ὁ βασιλεὺς "Πῶς; τίني τρόπον;"

193-200 Ἐπειδὴ...τρόπων: Μέγας, "Περὶ Ἰούδα τοῦ προδότου" διήγησις, σ. 30, στ. 26-29.

A ΣμΡρα M

193 ἐγγεῖς M // 193-194 Ἐπειδὴ...Ἡρώδου om.PpSmaAMέγας // 194-196 διὰ τῆς θυρίδος ἔβλεπε τὸν παράδεισον Ῥοβὲλ PpSmaAMέγας // 195 κατενώη τοῦ παραδείσου τὴν ὠραιότητα M // 196-200 Ἐστὼς...τρόπων om.S // 196-198 Λέγει...Ἰούδας om.PpSmaAMέγας // 196 λέγει δὲ πρὸς τὸν βασιλέα PpSmaAMέγας // 199 Βούλει PpSmaAMέγας τί ἐκ τῶν ἄνθων τῶν δένδρων τούτων, ὅπως PpSmaA: τί ἐκ τῶν ἀνθέων τῶν δένδρων τούτων, ὅπως Μέγας // 200 καὶ ὁ βασιλεὺς: "Πῶς; τίني τρόπον;" om.PpSmaA: ὁ δὲ εἶπε, πορευοῦ Μέγας

Κατελθὼν δὲ ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν διὰ τῆς θυρίδος, ἔλαβεν ἐκ τῶν δένδρων τοὺς καρπούς, ὧν ἤθελεν ὁ βασιλεύς. Ἐξελθὼν δὲ βουλόμενος διὰ τῆς πύλης, συναντᾷ ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ὡς εἴπομεν, ὁ Ῥοβέλ, καὶ μετὰ θυμοῦ πρὸς αὐτὸν ἔφη "Πῶς ἐτόλμησας, ὦ νεανία, εἰσελθεῖν ἐν τῷ ἐμῷ παραδείσῳ, μὴ ὄντος μου ὧδε, μᾶλλον καὶ ἐκ τῶν καρπῶν ἔλαβες;" Αὐτὸς δὲ θρασὺς ὢν καὶ πονηρὸς καὶ δυνατός, βλέπει ὅθεν κἀκεῖθεν· μηδενὸς ὄντος ἐν τῷ τόπῳ, ἀπέκτεινε τὸν Ῥοβέλ, τὸν αὐτοῦ πατέρα· τῷ οὕτῳ τρόπῳ ἀπέκτεινε τὸν ἑαυτοῦ πατέρα· τῷ οὕτῳ τρόπῳ, μετὰ λίθου, ὡς τὸν αὐτοῦ ἀδελφόν, κρούσας αὐτοῦ ἐκ τοῦ κροτάφου· καὶ ἐξῆλθε, μηδενὸς γινώσκοντος, καὶ φέρει τοὺς καρπούς τῷ Ἡρώδῃ.

201-211 Κατελθὼν...Ἡρώδῃ: Μέγας, "Περὶ Ἰούδα τοῦ προδότου" διήγησις, σ. 30, στ. 29-σ. 31, στ. 7.

A ΣμΡρα Μ

201 ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν om.PpSmaAMέγας // 201-202 ἔλαβεν ἐκ τῶν καρπῶν PpSmaA: ἔλαβεν ἄνθη καὶ ἐκ τῶν καρπῶν Μέγας // 202 ὅσα ἤθελε PpSmaAMέγας ὁ βασιλεὺς om.PpSmaAMέγας // 202-205 Βουλόμενος δὲ ἐξελθεῖν ἔξω συνήνησεν αὐτῷ ὁ πατὴρ αὐτοῦ Ῥοβέλ ὡς εἴπομεν φησὶ πρὸς αὐτόν: ἵνα τί, ὦ νεανία, πῶς ἐτόλμησας εἰσιέναι εἰς τὸν ἐμὸν παράδεισον PpSmaAMέγας // 205-206 καὶ καρπούς λαβεῖν PpSmaAMέγας // 206-211 θρασὺς καὶ ὠμὸς ὢν ἀνέστη κατὰ τοῦ Ῥοβέλ καὶ βλέπων ὧδε καὶ ὧδε κἀκεῖσαι μηδενὸς ὄντος ἐκεῖσαι ἀπέκτεινε τὸν ἑαυτοῦ πατέρα μετὰ λίθου ὥσπερ καὶ τὸν ἀδελφὸν μηδενὸς γινώσκοντος καὶ φέρει τοὺς καρπούς τῷ βασιλεῖ PpSmaA: θρασὺς καὶ ὠμὸς ὢν ἀνέστη κατὰ τοῦ Ῥοβέλ καὶ βλέψας ὧδε κἀκεῖσε, ἀπέκτεινε τὸν ἑαυτοῦ πατέρα μετὰ λίθου, ὥσπερ καὶ τὸν ἀδελφόν, μηδενὸς γινώσκοντος καὶ φέρει τοὺς καρπούς καὶ τὰ ἄνθη τῷ βασιλεῖ Μέγας // 210 κροτάφου Μ // 211 γινώσκοντος Μ

Ἐθαύμασε δὲ ὁ Ἡρώδης πῶς ἔλαβεν αὐτὰ εὐθέως καὶ ὁ Ἰούδας ἀναγορεύει τῷ βασιλεῖ τὸν θάνατον τοῦ Ῥοβέλ καὶ ὅτι οὐδεὶς γινώσκει. Ἀκούσας δὲ ὁ βασιλεὺς ἐλυπήθη καὶ διὰ τὸ ἀγαπᾶν τὸν
 215 Ἰούδαν σιωπᾶ τὸν λόγον. Θάπτουσιν ἐπὶ τὴν αὔριον τὸν Ῥοβέλ. Μετὰ δὲ ἡμέρας τινὰς λέγει πρὸς τὸν Ἰούδαν ὁ βασιλεὺς "Βούλομαι τὴν τοιαύτην χήραν, ἵνα λάβῃς γυναῖκα", τοὔτέστιν τὴν ἑαυτοῦ μητέρα, "καὶ κληρονόμος γένη τῆς αὐτῆς κληρονομίας". Ἀποστείλας δὲ ὁ Ἡρώδης προφασιστικῶς παρακλήτορας, πρὸς αὐτὴν φησιν "Ἡ
 220 ἐμὴ βασιλεία βούλεται συζευχθῆναι ἐτέρῳ ἀνδρὶ ἢ τὸν πλοῦτον σου ἐλθεῖν ἐπὶ τὴν βασιλείαν μου". Ἀκούσασα δὲ ἡ τάλαινα τοὺς τοιοῦτους λόγους πείθεται ἄνδρα λαβεῖν, ἵνα μὴ εἰς ἀρπαγὴν καὶ ἀφανισμόν ἔλθῃ ὁ πλοῦτος αὐτῆς. Ἔλαβε δὲ ἄνδρα τὸν ἑαυτῆς υἱόν, τοὔτέστι τὸν Ἰούδαν, μὴ γινώσκουσα· καὶ ἔτεκεν υἱοὺς καὶ
 225 ἐπορεύοντο ὁμοθυμαδὸν χρόνους ἱκανοὺς.

212-225 Ἐθαύμασε...ἱκανοὺς: Μέγας, "Περὶ Ἰούδα τοῦ προδότου" διήγησις, σ. 31, στ. 7-16.

A ΣμΡρα Μ

212 Ἰρωρῶδης M // 212-216 Καὶ ἀναγγέλλει αὐτῷ καὶ τὸν θάνατον τοῦ Ῥοβέλ· ἀκούσας δὲ Ἡρώδης ἐλυπήθη· σιωπᾶ τὸν λόγον· θάπτουσι τὸν Ῥοβέλ· μετὰ δὲ ταῦτα λέγει ὁ βασιλεὺς πρὸς τὸν Ἰούδα PpSmaAMέγας // 214-215 καὶ ἀγαπᾶν τὸν Ἰούδαν καὶ σιωπᾶν τὸν λόγον M: διὰ τὸ ἀγαπᾶν τὸν Ἰούδαν σιωπᾶ τὸν λόγον corr. // 216-217 Βούλομαι ὅτι τὴν τοιαύτην χήραν, ἵνα λάβῃς αὐτὴν γυναῖκα M // 217 τοὔτέστιν τὴν ἑαυτοῦ μητέρα om.PpSmaAMέγας // 218 γένησαι PpSmaA:γένη MMέγας τῆς αὐτοῦ κληρονομίας M: τῆς αὐτῆς κληρονομίας PpSmaAMέγας // 219 Ἡρώδης προφασιστικῶς παρακλήτορας M προφασιστικῶς λέγει πρὸς αὐτὴν PpSmaA: προφασιστικῶς πρὸς αὐτὴν λέγει Μέγας // 221-222 Ἀκούσασα δὲ ἡ γυνὴ τοὺς λόγους τούτους PpSmaAMέγας // 222 ἀνδρὶ λαβεῖν M // 222-223 ἵνα μὴ ὁ πλοῦτος εἰς ἀφανισμόν ἔλθῃ PpSmaA: ἵνα μὴ ὁ πλοῦτος αὐτῆς εἰς ἀφανισμόν ἔλθῃ Μέγας // 223 Ἔλαβε τὸν υἱὸν αὐτῆς ἄνδρα PpSmaAMέγας // 224 μὴ γινώσκουσα ὅτι υἱὸς αὐτῆς ἦν Μέγας ἔτεκεν υἱοὺς μετ' αὐτοῦ PpSmaAMέγας

Ἐν μιᾷ οὖν τῶν ἡμερῶν, εἰς ἑαυτὴν ἔλθοῦσα ἡ γυνὴ καὶ ἔκλαυσε ὀδυνηρῶς εἰς τὰ ἑαυτῆς συμβάντα, τοὔτέστιν τὸν υἱὸν ὃν ἀπώλεσεν ἐν τοῖς ὕδασι, τὸν υἱὸν ὃν ἔθρεψαν καὶ τὸν υἱὸν ὃν ἠύριξε μετὰ λίθου πικρὸν θανὸν ἔχοντα καὶ τὸν θάνατον τὸν πικρὸν τοῦ ἑαυτῆς ἀνδρός. Ἴδου καὶ ὁ Ἰούδας, ὁ αὐτῆς ἀνὴρ, καὶ ἐπηρώτα αὐτήν· "Τίς ὁ θρῆνος, ὃν ἔχεις;" Ἀναγκαζομένη δὲ ἤρξατο ἡ γυνὴ καταλεπτὸν ἀναγγέλειν τὰ συμβάντα αὐτῇ.

Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Ἰούδας, ὅτι υἱὸν ἔρριψεν ἐν τῇ θαλάσῃ, ἦν γὰρ λέγοντες οἱ ποιμένες τῷ Ἰούδα ὅτι ἐν τῇ θαλάσῃ αὐτὸν εὔρον μετὰ τῆς θίβης, λεγούσης καὶ τὰ λοιπά, ὅτι υἱὸν εὔρε ἀποθαμμένον καὶ τὸν ἄνδρα αὐτῆς σκοτωμένον ἐν τῷ παραδείσῳ, ἀκούσας ταῦτα πάντα λέγει πρὸς αὐτήν· "Ἐγὼ εἰμι ὁ υἱὸς σου, ὃν ἔρριψας ἐν τῇ θαλάσῃ καὶ ἐγὼ ἀπέκτεινα καὶ τὸν ἐμὸν ἀδελφόν· ὁμοίως καὶ τὸν πατέρα· καὶ ἐγὼ ἐποίησα ταῦτα πάντα". Ἀκούσασα ἡ γυνὴ ὅτι υἱὸς αὐτῆς ὑπάρχει, ἠβουλήθη θανάτῳ ἀποθανεῖν· "Οὐαὶ μοι, τῇ ἀθλίᾳ" κρᾶζουσα· "Ποῦ κρυβήσομαι; πῶς φύγω τὴν ὀργὴν καὶ τὴν ἀπειλὴν τοῦ Θεοῦ; οὐκ ἔχει λοιπὸν εἶναι με τοῦ λοιποῦ."

226-242 Ἐν μιᾷ οὖν τῶν ἡμερῶν...τοῦ λοιποῦ: Μέγας, "Περὶ Ἰούδα τοῦ προδότου" διήγησις, σ. 31, στ. 17-σ. 32, στ. 4.

A ΣμΡρα M

226 ἑαυτὸν A: ἑαυτοῖν M // 226-233 ἡ γυνὴ ἐνθυμουμένη ὅσα ἔπαθε περὶ τῶν παίδων καὶ περὶ τοῦ ἀνδρός αὐτῆς τὸν πικρὸν θάνατον ἔκλαιε γοερῶς κοπτομένη· καὶ ὅτι ἄνδρα ἔλαβεν ἕτερον μὴ βουλομένη. Ἴδου καὶ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς ὡς εἶπομεν ὁ Ἰούδας ἔλθων ἐπηρώτα αὐτήν τίς ἐστὶν ὁ θρῆνος καὶ ὁ κοπετὸς αὐτῆς ἀναγκαζομένης δὲ αὐτῆς, ἤρξατο ἡ γυνὴ καταλεπτῶς διηγουμένη τὰ συμβάντα αὐτῆς κατὰ καὶ ὅτι υἱὸν ἔρριψεν ἐπὶ τῆς θαλάσσης PpSmaAMέγας // 233-234 ἦν γὰρ λέγοντες PpSmaAM: ἦσαν γὰρ λέγοντες Μέγας // 234-236 λέγοντες οἱ ἄνθρωποι οἱ ποιμένες τοῦ Ἰούδα ὅτι ἐκ τῆς θαλάσσης ἀνήγαγον αὐτόν καὶ πάλιν τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ καὶ τοῦ πατρὸς Ῥοβέλ PpSmaA: λέγοντες οἱ ἄνθρωποι οἱ ποιμένες τῷ Ἰούδα, ὅτι ἐκ τῆς θαλάσσης αὐτὸν ἀνήγαγον· καὶ πάλιν τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ καὶ τοῦ Ῥοβέλ Μέγας // 235 θίβης M // 239 καὶ τὸν πατέρα μου τὸν Ῥοβέλ PpSmaAMέγας // 240-241 θανάτῳ πικρῷ ἀποθανεῖν βῶσα καὶ λέγουσα PpSmaAMέγας // 241 κρᾶζουσα om.PpSmaAMέγας // 242-243 οὐκ ἔτι λοιπὸν μεθ' ἡμῶν εἶναι τοῦ λοιποῦ PpSmaA: οὐκ ἔχει λοιπὸν εἶναι με τοῦ λοιποῦ M: οὐκέτι λοιπὸν μεθ' ἡμῶν δύναμαι εἶναι τοῦ λοιποῦ Μέγας

245 Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰούδας πόσα κακὰ προεξένησεν ἢ ἐπιθυμία τῆς
φιλαργυρίας, μᾶλλον δὲ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ἰατρὸς τῶν
ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ὑπάρχων ἐν Ἱερουσαλήμ, καλῶν τοὺς
ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν, ἐπορεύθη πρὸς αὐτὸν ἐν ἔξομολογήσει
καὶ ὡς εὐσπλαγγνος ἐποίησε καὶ τὸν μαθητὴν. Ἐπειδὴ ἐνόσει τὸ τῆς
250 φιλαργυρίας πάθος, δίδει αὐτῷ τὸ γλωσσόκομον καὶ τὰ βαλλόμενα
ἐβάσταξε· τοὔτέστι, τὰ προσφερόμενα διὰ τῆς ἐλεημοσύνης δηνάρια
πρὸς τὴν τῶν πτωχῶν ἐπίδοσιν καὶ ἀνάλωσιν βρωμάτων τῶν
ἀποστόλων· αὐτὸς δὲ ἔκλεπτεν αὐτὰ καὶ ἀπέστειλε τῆς γυναικὸς
αὐτοῦ καὶ τῶν παιδῶν.

244-253 Ἀκούσας...παισί: Μέγας, "Περὶ Ἰούδα τοῦ προδότου" διήγησις, σ. 32, στ. 4-11 (245-246 ἰατρὸς τῶν
ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων: Matth. 9, 12; Marc. 2, 17; Luc. 5, 31 // 246-247 καλῶν τοὺς ἁμαρτωλοὺς εἰς
μετάνοιαν: Matth. 9, 13; Marc. 2, 17; Luc. 5, 32 // 249-250 δίδει αὐτῷ τὸ γλωσσόκομον καὶ τὰ βαλλόμενα
ἐβάσταξε: Ioh. 12, 6).

A ΣμΡρα Μ

244 τὰ κακὰ ἄπερ PpSmaAMέγας // 245-246 φιλαργυρίας καὶ ὅτι ὁ Χριστὸς ἰατρὸς τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ
σώματος ὑπάρχει PpSmaAMέγας // 247 ἐπορεύθη ἐν αὐτῷ ἐν ἔξομολογήσει PpSmaA: ἐπορεύθη ἐν
ἔξομολογήσει Μέγας // 248 ἐποίησε αὐτοῦ μαθητὴν PpSmaA: ἐποίησεν αὐτὸν μαθητὴν αὐτοῦ Μέγας
ἐνώσει SAM // 249 δίδωσιν Μέγας γλωσσόκομον M βαλλόμενα M // 250 δυνάρια M // 251 πρὸς τὴν τῶν
πτωχῶν ἐπίδοσιν om.PpSmaAMέγας ἐπιδίδωσιν M // 252 ἀπέστειλε PpSmaA // 252-253 τῆς γυναικὸς
αὐτοῦ καὶ τῶν παιδῶν PpSmaAM: τῆ γυναικὶ αὐτοῦ καὶ τοῖς παισὶ Μέγας

255 Βλέπετε, "ἀρχαῖον κακὸν καὶ πεπαλαιωμένη ἢ ἁμαρτία νέον ἀγαθὸν οὐ γίνεται". Εἶδετε τοῦ προφήτου Δαυὶδ τὸν λόγον, ὅτι "γεννηθήτωσαν οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ὀρφανοὶ καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ χήρα καὶ ἀναμνησθεῖ ἡ ἁμαρτία τῆς μητρὸς καὶ τοῦ πατρὸς καὶ οὐκ ἐμνήσθη ποιῆσαι ἔλεος";

260 Ἐμετανόησεν, ἐγένετο ἀπόστολος, θαύματα εἰργάσατο· καὶ πάλιν ἡ φιλαργυρία προδότην τοῦ Σωτῆρος εἰργάσατο. Εἰς τοῦτο φησὶ καὶ εἰς τὴν Μαρίαν, εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ εὐαγγελίου· "Εἰς τί ἡ ἀπώλεια αὕτη τοῦ μύρου; Οὐκ ἠδύνατο πραθῆναι διακοσίων δηναρίων καὶ δοθῆναι πτωχοῖς;" Οὐ περὶ τῶν πτωχῶν ἔμελλεν αὐτῷ· εἰ γὰρ περὶ τῶν πτωχῶν ἔννοιαν εἶχε, καλῶς ἔλεγεν· ἀλλ' ὅτι ὑπουργὸς ὢν καὶ
265 κλέπτῃς προφασιστικῶς περὶ τῶν πτωχῶν ὁμιλεῖ· "Διατί, ὦ γύναι, ἀργύριον οὐ προσήνεγκας, ἵνα ἐξ' αὐτοῦ κλέψω;"

254-260 Βλέπετε...εἰργάσατο: Μέγας, "Περὶ Ἰούδα τοῦ προδότου" διήγησις, σ. 32, στ. 11-16 (254-255 τὸ ἀρχαῖον...οὐ γίνεται: fons incognita // 256 γεννηθήτωσαν...χήρα: Ps. 108, 9 // 257 ἀναμνησθεῖ...πατὸς: Ps. 108, 14 // 257-258 καὶ οὐκ ἐμνήσθη ποιῆσαι ἔλεος: Ps. 108, 16 // 259 ἐγένετο ἀπόστολος: Matth. 10, 2-4; Marc. 3, 16-19; Luc. 6, 14-16; Act. 1, 13; Ioann. Chrys. In inscriptionem Actorum 2 (PG 51, 81); Ioann. Chrys. PG 52, 268 θαύματα εἰργάσατο: Ioann. Chrys. In inscriptionem Actorum 2 (PG 51, 81); Ioann. Chrys. In Ioannem 47 (PG 59, 268) // 260 ἡ φιλαργυρία...εἰργάσατο: Matth. 26, 47-56; Ioh. 18, 1-11; Luc. 22, 47-53; Κάθισμα στ' Ἀντιφώνου τῆς Ἀκολουθίας τῶν Ἁγίων Παθῶν, εἰς τὸ ἐσπέρας τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλῃς Πέμπτῃς, ἡχ. βαρῦς (ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 900) // 261-263 Εἰς τί...πτωχοῖς: Matth. 26, 8-9; Marc. 14, 4-5; Ioh. 12, 5 // 263-265 Οὐ περὶ τῶν πτωχῶν...κλέπτῃς: Ioh. 12, 6.

A ΣμΡρα M

254 ἀρχαῖον M παλαιωμένη M // 254-255 ναῖον ἀγαθὸν οὐ γίνεται M // 255 Ἴδτε τοῦ Δαυὶδ τοῦ προφήτου τὸν λόγον πῶς ἐπληρώθη τὸ ὅτι PpSmaA: Ἴδεται M // 257 ἀναμνησθῆ A: ἀναμνήσει M // 257-258 ἡ ἀνομία καὶ ἡ ἁμαρτία τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς οὐκ ἐμνήσθη ποιῆσαι ἔλεος PpSma // 259 ἠργάσατο M // 259-260 καὶ πάλιν...εἰργάσατο om.PpSma // 262 διακοσίων PpSmaAM: τριακοσίων fons δυναρίων M // 263-264 οὐ περὶ τῶν πτωχῶν ἔννοιαν εἶχεν· καλῶς ἔλεγε Pp // 266 ἀργύρια Ppa

Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς "Ἄφες αὐτήν· εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ
ἐνταφιασμοῦ μου τετήρηκεν αὐτό". Τί κόπους παρέχεις αὐτῇ, ἵνα τί
τὴν προθυμίαν καὶ τὴν πίστιν τῆς γυναικὸς ἐκκόπτῃς; Μέλλω γὰρ
270 ἐλθεῖν ἐπὶ θάνατον καὶ οὐδεὶς μοί ἐστιν ὁ συμπονών τοῦ μυρίσαι με·
καθὼς ἔθος ἔχουσιν οἱ Ἰουδαῖοι, αὕτη προμυρίζει με. "Τοὺς πτωχοὺς
γὰρ πάντοτε μεθ' ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε".

Ἦρα πάλιν φιλόανθρωπον Δεσπότην καὶ εὐσπλαγχνον· οὐκ ἐλέγχει
αὐτόν, οὐδὲ δημοσιεύει εἰδὼς αὐτὸν κλέπτην καὶ γνώμην κακὴν
275 ἔχοντα· οὐ γὰρ ἠβούλετο ἐντρέψαι αὐτόν, ἀλλὰ μακροθυμῶν
διδάσκει καὶ ἐπικεκρυμμένως ὀνειδίζει αὐτὸν προδότην, ἐνθυμίζων
τὴν ἡμέραν τοῦ ἐνταφιασμοῦ αὐτοῦ, μαλάσσων τὴν ἀσύνητον αὐτοῦ
καρδίαν, τοῦ διορθωθῆναι· καὶ διὰ τοῦτο φησί· "Τοὺς πτωχοὺς
πάντοτε ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ πάντοτε οὐκ ἔχετε". Ἦρα γὰρ,
280 ἄλλον ἐστὶ τὸ θεραπεῦσαι Θεῷ καὶ ἄλλον πτωχοῖς.

267-268 Εἶπεν...αὐτό : Ioh. 12, 7 // 271-272 Τοὺς πτωχοὺς...ἔχετε : Ioh. 12, 8 // 273-279 Ἦρα...ἔχετε : Ioann. Chrys. Ecloga in s. diem festum Ramorum, hom. 33 (PG 63, 819) (278-279 Τοὺς πτωχοὺς...ἔχετε : Ioh. 12, 8).

A ΣμΡρα M

267 εἰς om. M // 268 τετήρηκεν M // 269 προθυμίαν M // 270 οὐδεὶς ἐστὶν ὁ συμπονών με καὶ μυρίσαι PpSmaA // 271 ἔστι ἔθος τοῖς Ἰουδαίοις PpSmaA // 273 φιλόανθρωπίαν Δεσπότην PpSmaA καὶ εὐσπλαγχνον om. PpSmaA // 274-276 εἰδὼς αὐτοῦ τὴν πονηρὰν αὐτοῦ γνώμην, ἀλλὰ μακροθυμῶν διδάσκει νοουθετῶν αὐτὸν ἐπικεκρυμμένως ἐνθυμίζων PpSmaA // 278-280 τοῦ διορθωθῆναι...πτωχοῖς om. PpSmaA

Τῇ δὲ ἐπαύριον ὁ ὄχλος ὁ ἐλθὼν εἰς τὴν ἑορτήν, ἀκούσαντες ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἔρχεται εἰς Ἱεροσόλυμα, ἔλαβον τὰ βάρια τῶν φοινίκων καὶ ἐξῆλθον εἰς συνάντησιν αὐτοῦ καὶ εὐρῶν ὁ Ἰησοῦς ὄναριον, ἐκάθισεν ἐπ' αὐτό.

285 Ἄγωμεν πάλιν εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον καὶ ἴδωμεν πόθεν εὗρεν ὁ Ἰησοῦς τὸ ὄναριον. Τί γάρ φησιν ὁ Ματθαῖος; "Ὅτε ἤγγισαν εἰς Ἱεροσόλυμα ὁ Ἰησοῦς μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν, τότε ἀπέστειλε δύο μαθητὰς αὐτοῦ λέγων αὐτοῖς: "Πορεύθητε εἰς τὴν κώμην τὴν ἀπέναντι ὑμῶν· εὐρήσετε ὄνον
290 δεδεμένην καὶ πῶλον μετ' αὐτῆς· καὶ λύσαντές την ἀγάγετέ μοι ὧδε· καὶ ἐάν τις εἴπη τι, ἐρεῖτε ὅτι ὁ Κύριος αὐτοῦ χρεῖαν ἔχει". Ἀπῆλθον δὲ καὶ εὗρον τὸν πῶλον δεδεμένον πρὸς τὴν θύραν καὶ λύουσιν αὐτὸν καὶ τινὲς ἐκεῖ ἐστῶτες ἔλεγον αὐτοῖς: "Τί ποιεῖτε λύοντες τὸν πῶλον;" Οἱ δὲ εἶπον: "Ὁ Κύριος αὐτοῦ χρεῖαν ἔχει" καὶ ἀφήκαν
295 αὐτούς". Τίνος ἔνεκεν; Ὅτι ἐκάθισεν ὁ Ἰησοῦς ἐπὶ τὴν ὄνον καὶ πῶλον· καὶ πάλιν στέλλει τοὺς μαθητὰς τελέσαι τὸ μυστήριον· καὶ ὅτι ἐν ἑτέρῳ πόλει εἶδε τὰ ἐν αὐτῇ τελούμενα.

281-284 Τῇ δὲ ἐπαύριον...ἐπ' αὐτό : Ioh. 12, 12-14; Ioann. Chrys. Ecloga in s. diem festum Ramorum, hom. 33 (PG 63, 820) // 286-291 Ὅτε...χρεῖαν ἔχει : Matth. 21, 1-3; Marc. 11, 1-3; Luc. 19, 28-31 // 291-294 Ἀπῆλθον...αὐτούς: Marc. 11, 4-7; Luc. 19, 32-35 // 295 ἐκάθισεν...πῶλον : Matth. 21, 7; Marc. 11, 7; Luc. 19, 35.

A ΣμΡρα Μ

283 εἰς ἀπάντησιν αὐτῷ Ioh. // 285 Ματθέον Μ // 287-288 εἰς τὸ ὄρος...αὐτοῦ om. Α // 288 δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ΡρSμα // 289 Πορεύεσθε εἰς τὴν ἀπέναντι κώμην ΡρSμαΑ ἡμῶν ΜΡρSμαΑ εὐρήσητε ΡρSμαΑ // 290 πῶλον ΡρSμαΑ λύσαντές την ἀγάγετέ μοι ὧδε Μ: λύσατε, ἀγαγέ με ὧδε S: λύσαντές τες ἀγάγετέ μοι ὧδε ΡρμαΑ // 291 ἐάν τις ὑμῖν εἴπη τι ἐρεῖτε αὐτῷ ΡρSμαΑ ἔχη ΡρSμαΑ // 295 τὸν ὄνον ΡρSμαΑ // 295-297 καὶ πάλιν...τελούμενα om. Ρρα // 295-297 καὶ πάλιν στέλλει τοὺς μαθητὰς ἀγαγοῖν Α: καὶ πάλιν στέλλει τοὺς μαθητὰς ἀγαγεῖν μ

Δύο γὰρ μυστήρια ἐτέλεσε καθεσθεις ἐπὶ τοῦ πώλου· πολλάκις μὲν
ἦλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα, ἀλλ' οὐδέποτε μετὰ τοσαύτης παρρησίας·
300 καὶ τοῦτο ποιεῖ, ἵνα τελειώσῃ τι μυστήριον θαυμαστότατον· πρῶην
μὲν ἐκρύπτετο διὰ τὸν φθόνον αὐτῶν· νῦν δέ, ἐπειδὴ τοῦ πάθους
ἐπέστη ὁ καιρὸς, ὃν αὐτὸς ἐαυτῷ ὥρισε διὰ τὴν τοῦ κόσμου
σωτηρίαν, λαμπρότερος ἔρχεται, καὶ ἵνα ἐλέγξῃ τὰς πονηρὰς
συμβουλάς τῶν καρδιῶν αὐτῶν. Ἐκεῖνοι δὲ ἔλεγον ὅτι "ἐλθεῖν θέλει
305 εἰς τὴν ἑορτὴν καὶ πιάσωμεν αὐτόν". Τὸ λοιπὸν, οὐκέτι κρυφίως
ἔρχεται, ἀλλὰ παρρησία.

298-306 πολλάκις...παρρησία: Ioann. Chrys. Ecloga in s. diem festum Ramorum, hom. 33 (PG 63, 820) (298-299 πολλάκις...Ἱεροσόλυμα: Luc. 2, 41-50 // 304-305 Ἐκεῖνοι...πιάσωμεν αὐτόν: Ioh. 11, 56-57).

A Σμ M

298-306 Δύο...αὐτόν om. Ppa // 298 Δύο γὰρ μυστήρια ἐπιτελέσαι βουλόμενος ὁ Κύριος ἐκάθησεν ἐπὶ τοῦ πώλου A: Δύο γὰρ μυστήρια ἐπιτελέσαι βουλόμενος ὁ Κύριος ἐκάθησεν ἐπὶ τοῦ πώλου Σμ καθεστῆς M πώλου M πολλάκις M // 299 μετὰ παρρησίας τοσαύτης SAμ // 300 τελείωσις M μυστήριον μέγα SAμ // 301-302 Nῦν δὲ ἐπέστη ὁ καιρὸς καὶ ἤγγισεν ἡ ὥρα τοῦ πάθους, ὃν αὐτὸς ὥρῃσεν A: Nῦν δὲ ἐπέστη ὁ καιρὸς καὶ ἤγγικεν ἡ ὥρα τοῦ πάθους, ὃν αὐτὸς ὥρῃσεν Σμ // 303-304 ἔρχεται καὶ μετὰ παρρησίας, ἐλέγγων τὰς παρανόμους συμβουλάς SAμ

Ἐκάθισε δὲ ἐπὶ τοῦ ὄνου οὐδεμιᾶς χρειᾶς οὔσης, εἰ μὴ πληρῶσαι
 τὴν προφητείαν Ζαχαρίου τοῦ προφήτου λέγοντος· "Εἶπατε τῇ
 θυγατρὶ Σιών ὅτι, ἰδοὺ ὁ βασιλεὺς σου ἔρχεται σοι πρᾶϋς καὶ
 310 σῶζων, ἐπιβεβηκῶς ἐπὶ ὄνου καὶ πώλου", ἐπειδὴ πολλοὶ βασιλεῖς
 ἦλθον εἰς Ἱεροσόλυμα, οὐχὶ εἰρηνικοί, ἀλλ' οὐδὲ σῶζοντες αὐτήν,
 ἀλλὰ <βουλόμενοι> πολιορκῆσαι καὶ ἀπολέσαι. Τούτου χάριν
 προφητεύει ὁ προφήτης ὅτι "ὁ βασιλεὺς σου, ὁ Κύριος, ἔρχεται σοι
 πρᾶϋς καὶ σῶζων καὶ μετὰ σημείου καθήμενος ἐπὶ ὄνου καὶ πώλου",
 315 υἱὸν ὑποζυγίου. Ἐν δὲ τῷ εἰπεῖν ὅτι ἐκάθισεν ἐπάνω τῶν ζώων,
 ὅπου γὰρ ἐπορεύετο ἢ μήτηρ, καὶ ὁ πῶλος μετ' αὐτῆς· τοὔτεστι,
 πρῶτον μὲν ἐκάθισε καὶ ἀνεπαύσατο ὁ Ἰησοῦς ἐπὶ τῆς ὄνου, εἰς τὴν
 τῶν Ἰουδαίων συναγωγὴν, εἶτα καὶ ἐπὶ τοῦ πώλου, τῶν ἐξ ἔθνῶν
 λαῶν.

307-319 Ἐκάθισε...λαῶν: Ioann. Chrys. Ecloga in s. diem festum Ramorum, hom. 33 (PG 63, 820) (307-310 Ἐκάθισε...πόλου: Ioh. 12, 14-15 // 308-310 Εἶπατε...πόλου: Zach. 9, 9 // 313-314 ὁ βασιλεὺς σου...πόλου: Zach. 9, 9).

A Σμ Μ

307-319 Ἐκάθισε...λαῶν om. Ppa // 307 τοῦ ὄνου MSμA: τῆς ὄνου fons // 308 προφητείαν Ζαχαρίου τὴν λέγουσαν ASμ // 310 ἐπιβεβεικῶς M: ἐπιβεβικῶς Σμ ἐπὶ πόλου ὄνου Aμ: ἐπὶ πώλου ὄνου S: ἐπὶ ὄνου καὶ πόλου M: ἐπὶ πῶλον ὄνου Ioh. // 312 βουλόμενοι scripsi ἀλλὰ.... ἀπολέσαι om. A: ἀλλὰ πολυωρκῆσαι καὶ ἀπολέσαι Σμ ἀπολαίσαι M // 315 υἱὸν ὑποζυγίου MSμA // 316 ἢ μήτηρ om. M // 317 ἐκάθισεν καὶ ἀνεπαύσατο M καὶ ἀνεπαύσατο om. A // 317-318 ἐπὶ τῆς ὄνου, ἡγουν τῶν Ἰουδαίων τὴν συναγωγὴν, ἐπὶ τῷ παλαιῶν ASμ // 318 ἐπὶ τοῦ πόλου MA: ἐπὶ τῆς πώλου Σμ εἰς τὸν ναῖον λαόν, τῶν ἐξ ἔθνῶν ASμ // 319 λαῶν om. ASμ

320 Πορευθέντες δὲ οἱ μαθηταί, ἐποίησαν καθὼς προσέταξεν αὐτοῖς ὁ
Ἰησοῦς. Ἦγαγον τὸν ὄνον καὶ τὸν πῶλον καὶ ἐπέθηκαν ἀπάνω
αὐτῶν τὰ ἱμάτια αὐτῶν. Ἀκούσαντες δὲ οἱ ὄχλοι ὅτι Ἰησοῦς ἔρχεται,
ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ μετὰ βαίῶν καὶ κλάδων. Ὁ ὄχλος γὰρ
ἀκούσας τὸ μυστήριον ὃ ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, ὅτι τὸν τετραήμερον
325 νεκρὸν ἀναστήσας, ἔρχονται εἰς συνάντησιν οἱ πιστεύοντες ὄχλοι,
τιμὴν αὐτῷ ἀπονέμοντες ὡς βασιλεῖ καὶ νικοποιῷ· καὶ ὅσον
ἐπίστευον οἱ ὄχλοι, τοσοῦτον μεῖζων ὁ φθόνος καὶ ἡ ἐπιβουλὴ καὶ ὁ
σταυρὸς παρὰ τῶν ἀρχιερέων.

320-323 Πορευθέντες...κλάδων: Matth. 21, 6-9; Marc. 11, 7-10 // 323-328 Ὁ ὄχλος...ἀρχιερέων: Ioh. 12, 17-19; Ioann. Chrys. Ecloga in s. diem festum Ramorum, hom. 33 (PG 63, 820).

A ΣμPpa M

320-321 Πορευθέντες...πῶλον om. Ppa // 321-322 ἀπάνω αὐτῶν om. PpaASμ // 322 ὁ Χριστὸς PpaASμ // 323 αὐτοῦ εἰς ἀπάντησιν M // 324 τετραήμερων M // 325 νεκρῶν M ἀναστήσας MPpaASμ οἱ πιστεύσαντες PpaASμ // 326 αὐτῷ om. M ἀπονέμονται μ: ἀπονέμοντα S

330 Ὁ δὲ πλεῖστος ὄχλος ἔστρωσαν τὰ ἱμάτια αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ.
 Πολλὴν τιμὴν ἐμφαίνει τῶν ἱματίων ἢ ὑπόστασις, ἢ δὲ τῶν βαΐων
 ὑψηλότερα, δεικνύων ὅτι αὐτὸς ὑπάρχει ὁ βασιλεὺς καὶ νικητὴς τοῦ
 θανάτου, ἀναστήσας τὸν Λάζαρον. Ὁ γὰρ φοῖνιξ ἐν τοῖς ἀγῶσι καὶ
 νικηταῖς ἐδίδετο καὶ ἐφαίνετο. Συνήθως γὰρ τοῦτο τοῖς βασιλεῦσιν
 335 ὑπῆρχεν, ὅταν γὰρ εἰς πόλεμον ἔλθωσι καὶ ἐπιστραφῶσι νικῶντες.
 Ἐπροέπεμπον ἔμπροσθεν αὐτῶν σύμβολα τῆς νίκης, βάρια καὶ
 κλάδους. Τοῦτο γὰρ ἐδήλου καὶ ὁ ὄχλος ἐπὶ τὸν Κύριον ἡμῶν
 Ἰησοῦν Χριστόν, ὅτι οὐράνιος ὑπάρχει βασιλεὺς καὶ ὑψωθεν ἡκῶν
 καὶ νικητὴς ὑπάρχει.
 Ὡσπερ γὰρ πάντοθεν ὁ φοῖνιξ, μόνος τῶν δένδρων ἀνατεινόμενος
 340 εἰς τὸν οὐρανὸν εἰπεῖν φθάσαι καὶ ἐν ὕψει δὲ κομᾶ θαλλοὺς
 ἀπαλοὺς ἐπὶ τῆς κόμης λευκοὺς, ἐν δὲ τῷ στελέχει τῆς μέσης τραχύς
 ἐστὶ καὶ δυσανόδευτος καὶ ἐπὶ τοῖς κλάδοις σκόλοπας
 προβαλλόμενος, οὕτως καὶ ἡ ἀρετὴ, ὅσον ἀνέρχεται, δύσκολος
 345 ὑποδείκνυται, ὡσπερ γέγονε καὶ ἐπὶ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν
 Χριστόν.

329-338 Ὁ δὲ πλεῖστος...ὑπάρχει: Συναξάριον του Μηναίου εἰς τὴν Κυριακὴν τῶν Βαΐων, ἔντυπον
 Τριώδιον ΑΔ, σ. 816 (329 Ὁ δὲ πλεῖστος...ὁδῷ : Luc. 19, 36; Marc. 11, 8; Matth. 21,8; α' Ἰδιόμελον τῶν
 Αἴνων, εἰς τὸν ὄρθρον τῆς Κυριακῆς τῶν Βαΐων, ἡχ. δ', ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 818) // 339-344
 Ὡσπερ...ὑπάρχει: Greg. Nyss. De vita Gregorii Thaumaturgi (PG 46, 900).

A ΣμΡρα Μ

332 φοίνυξ μ // 333 νικητὴς Μ Συνήθη ΡρSμαA // 334 ὅταν γὰρ εἰς πόλεμον ὑπῆρχεν, ἐπιστρέφων
 νικόντων ΡρSaA: ὅταν γὰρ εἰς πόλεμον ὑπῆρχεν, ἐπιστροφὴν εἰκόντα μ // 335 Ἐπροέπεμπον ΡρSμαAM //
 336 δηλοῖ ΡρSμαA: ἐδήλοι Μ: ἐδήλου corr. // 336-337 ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν om. ΡρSaA // 337 ἡκῶντα
 ΡρSμαA // 339 πάντοτε ΡρSμαA φοίνυξ μ τῶν ἄλλων δένδρων ΡρSμαA ἀνατεινόμενος Μ // 341 τῆς
 κόμης λευκᾶς ΡραA: τῆς κόμης λευκοῦς Σμ // 342 σκόλοπας ΡρSμαA: σκόλλωπας a // 345 ὅπερ ΡραA: ὅσπερ
 S

Ἄλλοι δὲ ἔκοπτον κλάδους ἀπὸ τῶν δένδρων καὶ ἐστρώννουν ἐν
τῇ ὁδῷ, σύμβολον τῆς ἐλεημοσύνης τοῦ Θεοῦ. Οἱ δὲ ὄχλοι οἱ
προάγοντες καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες ἔκραζον λέγοντες "Ὡσαννὰ τῷ
350 υἱῷ Δαυίδ· Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου· Ὡσαννὰ ἐν
τοῖς ὑψίστοις". Ἀπὸ δὲ τῶν ῥημάτων συλλογιζόμεθα πρῶτον ὅτι
Θεὸς ἐστὶ· τὸ γὰρ "ὠσαννά", "σῶσον" διερμηνεύεται καὶ ὅτι ἐκ
τούτου ἔλεγον οἱ προφῆται ὁ Χριστὸς ἔρχεται· τῷ δὲ εἰπεῖν "ἐν
ὀνόματι Κυρίου" τοῦτον ἐμφαίνουσιν ἀληθινὸν Θεὸν εἶναι· καὶ
355 εἰσελθόντος αὐτοῦ εἰς Ἱεροσόλυμα ἐσείσθη πᾶσα ἡ πόλις λέγουσα·
"Τίς ἐστὶν οὗτος, ὁ μετὰ τοιούτης τιμῆς ἐρχόμενος;" καὶ οἱ ὄχλοι οἱ
ἄδολοι, οἱ μηδέποτε φθονοῦντες ἔλεγον· "Οὗτός ἐστιν ὁ Ἰησοῦς, ὁ
προφήτης, ὁ ἀπὸ Ναζαρετ τῆς Γαλιλαίας"· τοῦτέστιν, οὗτός ἐστιν ὁ
προσδοκούμενος προφήτης, ὃν εἶπεν ὁ Μωϋσῆς ὅτι "προφήτην ἡμῖν
360 ἀναστήσει ἕτερον".

347-348 Ἄλλοι...ὁδῷ: Matth. 21, 8 // 348-351 Οἱ δὲ ὄχλοι...ὑψίστοις: Matth. 21, 9 // 354-358 καὶ
εἰσελθόντος...Γαλιλαίας: Matth. 21, 10-11 // 359-360 προφήτην...ἕτερον: Deut. 18, 15.

A ΣμΡρα M

347 καὶ ἐβάσταζον καὶ ἐστρώννουν PpSaA: ἐστρόνιον M // 352 ὁ Θεὸς PpSmaA δὴ ἐρμηνεύεται
PpSmaAM // 352-353 ἐκ τοῦ Δαυὶδ PpSaA // 353 τὸ δὲ εἰπεῖν MPrSmaA // 354 ἐφρόνουσιν M // 355 ἐσύσθη
M // 358 Γαλιλαίας M // 359 προσδοκούμενος MSAam: προσδοκόμενος Pp Χριστὸς Pp // 360 ὁ Θεὸς
ἀναστήσει PpmaSA

Καὶ εἰσῆλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερόν μετὰ παρρησίας καὶ ἐξέβαλε
τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ καὶ λέγει αὐτοῖς· "Μὴ
ποιεῖτε τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς μου οἶκον ἐμπορίου, ὅτι ὁ οἶκος μου
οἶκος προσευχῆς κληθήσεται, ὑμεῖς δὲ ἐποιήσατε σπήλαιον ληστῶν".
365 Ὡς δεσπότης, μετὰ παρρησίας ἐκβάλλει, δεικνὺς ὅτι τὰ τοῦ Πατρὸς
καὶ Αὐτοῦ εἰσὶ καὶ ὄρα παρρησίαν, ὅτι τὴν εὐκοσμίαν καὶ
εὐπρέπειαν τοῦ ἱεροῦ φροντίζει καὶ ταῖς θυσίαις βόας, περιστερὰς
ἀποσεύεται· τούτέστι· "Θυσίαν οὐ θέλω, ἀλλὰ προσευχήν"· καὶ γὰρ
ἐν τοῖς σπηλαίοις τῶν ληστῶν γίνονται σφαγαὶ καὶ αἱματοχυσίαι.

361-364 Καὶ εἰσῆλθεν...ληστῶν: Matth. 21, 12-13 // 368 Θυσίαν οὐ θέλω: Matth. 9, 13; Matth. 12, 7; Osee 6, 6.

A ΣμΡρα M

362 πολοῦντας M // 365 δημνῆς M // 368 οὐ θέλει Pp

370 Ἰδόντες δὲ οἱ ἀρχιερεῖς τὰ θαυμάσια ἃ ἐποίησε, τοῦτέστι τυφλοὺς
καὶ χωλοὺς θεραπεύων, καὶ τοὺς παῖδας κρᾶζοντας ἐν τῷ ἱερῷ καὶ
λέγοντας "Ὡσαννὰ τῷ υἱῷ Δαυίδ", ἠγανάκτησαν καὶ εἶπον
"Ἀκούεις τί οὗτοι λέγουσιν;" Ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς "Οὐδέποτε ἀνέγνωτε
375 αἶνον;" "Οἶδα" φησί "ὅτι ἐκ τῶν ἀκάκων νηπίων ἀκούσω αἶνον καὶ
παρ' ὑμῶν ἀκούσω ὕβριν, ὅπως πληρωθῶσιν αἱ γραφαὶ τῶν
προφητῶν".

370-375 Ἰδόντες...αἶνον: Matth. 21, 14-16 (370-371 τυφλοὺς καὶ χωλοὺς θεραπεύων: Matth. 21, 14; Marc. 8, 22-26; Marc. 10, 46-52; Matth. 20, 29-34; Luc. 18, 35-43; Matth. 9, 27-31; Ioh. 9, 1-41; Marc. 2, 1-12; Matth. 9, 1-8; Luc. 5, 17-26; Ioh. 5, 1-9).

A ΣμΡρα M

370 ἀρχιεροῖς M καὶ οἱ Γραμματεῖς PpSmaA // 373 Λέγει ναὶ PpSma: Λέγει αὐτοῖς ναὶ A ἀνέγνωται PpSmaA // 374 ὅτι ἐκ στόματος τῶν ἀκάκων A νηπίων S: νηπίων M: νηπιῶν μ κατηρητήσω PpSmaA // 376 παρ' ἡμῶν PpSmaA ἀκούω Ppma ἕβριν M αἱ φωναὶ PpSmaA

380 Ἡμεῖς, ὧ φιλόθεοι καὶ φιλόχριστοι ἄνθρωποι, ἐξέλθωμεν καὶ
 ἐκούσιον καὶ ἄχραντον Αὐτοῦ πάθος, τοῦ παθεῖν ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα
 ἡμᾶς ἐλευθερώσῃ ἐκ τῆς ἁμαρτίας καὶ ἐκ χειρὸς τοῦ διαβόλου,
 φέροντες καὶ ἡμεῖς, ὥσπερ οἱ παῖδες τὰ σύμβολα τῆς νίκης·
 385 τουτέστιν, ἀντὶ βαίων, νηστείαν καθαρὰν μετὰ δακρῶν καὶ
 ἐξομολογήσεως· ἀντὶ δὲ κλάδων ἐλαιῶν, καρποὺς ἐλεημοσύνης τῷ
 Κυρίῳ προσάξωμεν· ὑποστρώσωμεν καὶ ἡμεῖς τὰ ἱμάτια ἡμῶν·
 τουτέστιν, ἐνδύσωμεν γυμνοὺς, ἵνα ἐνδύσωμεν Χριστὸν τὸν λέγοντα
 ὅτι "γυμνὸς καὶ περιεβάλετέ με"· καὶ μετὰ τούτων τῶν ἔργων
 390 ἐξέλθωμεν εἰς συνάντησιν τοῦ Κυρίου ἐν τῇ Ἁγίᾳ αὐτοῦ Ἀναστάσει
 καὶ εἴπωμεν· "Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου· ὡσαννὰ
 ἐν τοῖς ὑψίστοις", ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν ἐν Χριστῷ
 Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν
 αἰώνων. Ἀμήν.

378-390: Ἀπολυτίκιον ἡχ. α', εἰς τὸν ἑσπερινὸν τῆς Κυριακῆς τῶν Βαίων, ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 809; α' ἰδιόμελον, ἡχ. β', εἰς τὸ Λυχνικὸν τῆς ἑσπέρας τῆς Κυριακῆς τῶν Βαίων, ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 823 (387 γυμνὸς καὶ περιεβάλετέ με: Matth. 25, 36 // 389-392 εἴπωμεν...Ἀμήν: Amphil. Icon. Oratio in mulierem peccatricem (PG 39, 65); BHG III, 43, 27 (389-390 Εὐλογημένος...ὑψίστοις: Matth. 21, 9; Marc. 11, 9-10; Luc. 19, 38; Ioh. 12, 13).

A ΣμΡρα Μ

379 δὲ ἡμῶν Ρρα // 380 καὶ ἄχραντον Αὐτοῦ om. ΡρΣμαΑ // 382 ὡς ὁ παῖδες Ρρ // 385 ἐν τῇ ὁδῷ ΡρΣμαΑ // 386-387 ἵνα...περιεβάλετέ με om. ΡρΑ τὸν λέγοντα...περιεβάλετέ με om. Σμα // 387 περιεβάλεται με Μ καὶ μετὰ ἔργων ἀγαθῶν ΡρΣμαΑ // 389 ἐροῦμεν ΡρΑ: ἐροῦμεν Σμα ἐρχόμενος Μ // 390-391 ἐν Χριστῷ...ἡμῶν om. ΡρΣμαΑ // 391 οὗ Ρρα καὶ τὸ κράτος om. Α // 391-392 τῶν αἰώνων om. ΡρΣμαΑ

**Τῆ Ἁγία καὶ Μεγάλῃ Δευτέρῃ
λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὴν ξηρανθεῖσαν συκὴν καὶ εἰς τὸ ῥητὸν
τοῦ εὐαγγελίου**

Διηνύσαμεν καὶ ἐπεράσαμεν τῆς νηστείας τὸ μέγα πέλαγος καὶ
 πρὸς τὸν λιμένα Θεοῦ χάριτι κατηντήσαμεν· μὴ ῥαθυμήσωμεν, μηδὲ
 ὀκνήσωμεν, ἀλλὰ μάλλον σπουδάσωμεν μετὰ προθυμίας καὶ τὸ
 λοιπὸν ἐκτελέσωμεν· καὶ ὅσα ταῖς παρελθούσαις ἡμέραις οὐκ
 5 ἐποιήσαμεν, ἐν ταύτῃ τῇ Ἁγίᾳ καὶ Μεγάλῃ Ἑβδομάδι, ποιήσωμεν·
 αὐξήσωμεν τὰ χαρίσματα τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος· νηστείαν,
 λέγω, προσευχήν, μετάνοιαν καὶ ἔξομολόγησιν.

1-4 Διηνύσαμεν...ἐποιήσαμεν: Ioann. Chrys. In Psalmum 145 (PG 55, 519).

A ΣμΡρα Μ

Tit. Τῆ ἁγία καὶ μεγάλη Δευτέρα· λόγος διδασκαλικὸς ἐκ πολλῶν καὶ εἰς τὴν ξηρανθεῖσαν συκὴν· εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ ἁγίου εὐαγγελίου Ρρα: Τῆ ἁγία καὶ μεγάλη Δευτέρα λόγος διδασκαλικὸς ἐκ πολλῶν, εἰς τὴν ξηρανθεῖσαν συκὴν, ῥητὸν τοῦ ἁγίου εὐαγγελίου Α: Τῆ ἁγία καὶ μεγάλη Δευτέρα λόγος διδασκαλικὸς ἐκ πολλῶν βιβλίων εἰς τὴν ξηρανθεῖσαν συκὴν· εἰς τὸ τοῦ εὐαγγελίου Σμ: Τῆ ἁγία καὶ μεγάλη Δευτέρα· λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὴν ξηρανθεῖσαν συκὴν καὶ εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ εὐαγγελίου καὶ περὶ συγχωρίσεως ἁμαρτιῶν δι' ἔξαγορεύσεως· Εὐλόγησον πάτερ Μ // 2 κατηντήσαμεν· ἀλλ' ἐπειδὴ πρὸς τὸν λιμένα ἀπηντήσαμεν, μηδὲν ῥαθυμήσωμεν ΡρΣμα: κατηντήσαμεν· ἀλλ' ἐπειδὴ κατηντήσαμεν, μὴ ῥαθυμήσωμεν Α // 5 Ἑβδομάδι Μ // 6 Νιστίαν Μ // 7 τὴν ἔξομολόγησιν ΡρΣμαΑ

Τοῦτο γὰρ ποιοῦσι καὶ οἱ κυβερνῆται μὲ τὰ μακρὰ πελάγη καὶ
τὸν φόρτον τοῦ πλοίου· εἰς στόμα λιμένος μέλλωσιν εἰσάγειν;
10 Ἐναγώνιοι γίνονται, μήπως πέτρα τινὶ προσεγγίσωσιν. Ἐκεῖ πᾶσαν
τὴν ἐμπορίαν καταστήσωσιν. Οὕτω δὴ καὶ ἡμᾶς δεδοικέναι χρὴ καὶ
ἐναγώνιοι ἐσμὲν μὴ πρὸς τὸ τέλος ἐκπέσωμεν. Οὕτω καὶ οἱ δρομεῖς
15 ποιοῦσιν ὅταν ἴδωσιν ἑαυτοὺς ἐγγὺς τῶν βραβείων γινομένους, τότε
μᾶλλον ἐπιτείνουσιν τὸν δρόμον, ἵνα στεφανωθῶσιν. Οὕτω οὖν
ποιήσωμεν καὶ ἡμεῖς ὡς ἐκεῖνοι, ἵνα ἀθλήσωμεν καὶ στεφανωθῶμεν.

8-15 Τοῦτο...στεφανωθῶμεν: Ioann. Chrys. In Psalmum 145 (PG 55, 519).

A ΣμΡρα Μ

8 πελάγει ΡρSμαAM // 9 μέλλωσιν ΡρSμαAM // 10 ἐναγόνιοι Μ // 11 καταλύσωσιν Ρρ: καταλύσουσιν Sμα
δὲ Ρρ: δὴ SμαAM // 12 ἐσμὲν ΡρSμαAM

Ἡ Ἁγία αὕτη καὶ Μεγάλη Ἑβδομάς τὸ κεφάλαιόν ἐστι τῶν
 ἀγαθῶν καὶ τοὺς στεφάνους καὶ τὰ παλαίσματα χαρίζεται ἡμῖν ὁ
 Δεσπότης. Διὸ καὶ Μεγάλην αὐτὴν ποιούμεν καὶ λέγομεν. Οὐ μείζον
 ἔχουσι μῆκος τῶν ἄλλων ἡμερῶν, οὐδὲ τῶν ὡρῶν, ἀλλὰ ἴσαι ταῖς
 20 ἄλλαις ἡμέραις εἰσίν. Ἄλλ' ἐπειδὴ ὁ Δεσπότης Χριστὸς πάσχει ἐν
 ταύτῃ καὶ ὁ κριτῆς τῶν κριτῶν κρίνεται, καλεῖται Μεγάλη
 Ἑβδομάς. Πάλιν Μεγάλη Ἑβδομάς λέγεται, ὅτι μεγάλα καὶ φρικτὰ
 κατορθώματα γίνονται κατὰ τοῦ Δεσπότου. Ἠτιμάσθη γὰρ δι' ἡμᾶς
 καὶ ὑβρίσθη καὶ ἐνεπαίχθη καὶ πάντα πάσχει καὶ ὑπομένει δι' ἡμᾶς
 25 ὁ Βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων καὶ Κύριος τῶν κυριευόντων.
 Μεγάλην γὰρ μακροθυμίαν καὶ εὐσπλαγχνίαν ἐπιδειξάμενος
 ἐμπτυσμοὺς καὶ μάστιγας δέχεται, ὄνειδισμοὺς καὶ κολαφισμοὺς καὶ
 πάντα ὑπομένει δι' ἡμᾶς τοὺς ἁμαρτωλοὺς καὶ γὰρ ἐν ταύτῃ τῇ
 Ἁγίᾳ Ἑβδομάδι ἢ πολυχρόνιος τοῦ διαβόλου κατελύθη τυραννίς, ὁ
 30 θάνατος ἐσβέστη, ὁ παράδεισος ἠνεώχθη, ὁ οὐρανὸς βάσιμος
 γέγονεν ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις. Διὰ τούτων γὰρ τῶν παθῶν τοῦ
 Κυρίου καλεῖται Μεγάλη Ἑβδομάς καί, ὥσπερ αὕτη ἡ Ἁγία
 Ἑβδομάς κεφαλὴ ὑπάρχει τῶν ἄλλων ἑβδομάδων τῆς ἁγίας
 Τεσσαρακοστῆς, οὕτω καὶ αὕτη, κεφαλὴν τὸ Μέγα Σάββατον
 35 ἔχων.

16-23 Ἡ Ἁγία...Δεσπότου: Ioann. Chrys. In Psalmum 145 (PG 55, 519) // 23-27 Ἠτιμάσθη...κολαφισμοὺς: Matth. 27, 26; Luc. 23, 16 (25 Βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων καὶ Κύριος τῶν κυριευόντων: Τροπάριον ἀντὶ τοῦ Χερουβικοῦ Ὑμνου τῆς θείας Λειτουργίας τοῦ Ἁγίου καὶ Μεγάλου Σαββάτου, ἡχ. πλ. α', ἐντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 1013) // 28 πάντα...ἁμαρτωλοὺς: 1 Cor. 15, 3 // 29-35 καὶ γὰρ...ἔχουσα: Ioann. Chrys. In Psalmum 145 (PG 55, 519).

A ΣμΡρα Μ

19 μίκος Μ // 23 παρὰ ΡρΣμαΑ Ἠτιμάσθη Ρρα: Ἐτοιμάσθη ΜΣμ // 24 ἐνεπέχθη Μ // 28-29 Καὶ γὰρ τοιαύτη καὶ μεγάλη ἑβδομάδα Ρρα: Καὶ γὰρ τῇ ἁγίᾳ καὶ μεγάλῃ ἑβδομάδι Σμ // 29 Ἑβδομάδα Α // 30 ἐσβέστη ΡρΣμαΑΜ // 33 τῶν λοιπῶν ἑβδομάδων ΡρΣμαΑ // 34 Σαρακοστῆς Ρρ αὐτῆς Ρρα // 35 ἔχων ΡρΣμαΑΜ

Σπουδάσωμεν τοίνυν καὶ ἡμεῖς, ὃ ἀγαπητοί· αὐξήσωμεν τὴν
νηστείαν, ὁμοίως τὴν ἀγρυπνίαν καὶ τὴν προσευχὴν καὶ τὴν
ἐλεημοσύνην δαψιλεστέραν ποιήσωμεν καὶ ἀγαθὰς πράξεις ἐν ταύτῃ
τελέσωμεν, ἵνα ἐξέλθωμεν καὶ ἡμεῖς εἰς συνάντησιν τοῦ Κυρίου,
40 ὡσπερ οἱ παῖδες λέγοντες· "Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι
Κυρίου".

Φέρε τοίνυν εἰς μέσον τὸν εὐαγγελιστὴν Ματθαῖον λέγοντα·
"Πρωΐας γάρ" φησὶν "ἐπανάγων ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν πόλιν, ἐπείνασεν
καὶ ἰδὼν συκὴν μίαν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, ἦλθεν ἐπ' αὐτὴν καὶ οὐδὲν εὔρεν
45 ἐν αὐτῇ, εἰ μὴ φύλλα μόνον καὶ λέγει αὐτῇ· "Μηκέτι ἐκ σοῦ καρπὸς
γένηται εἰς τὸν αἰῶνα"· καὶ εὐθέως ἐξηράνθη ἡ συκὴ". Ὁ Κύριος
ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐπειδὴ ἦλθεν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ ἐσείσθη
πᾶσα ἡ πόλις ἰδοῦσα αὐτὸν καὶ οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ Γραμματεῖς
ἠγανάκτουν, ἐγκατέλιπεν αὐτοὺς καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Βηθανίαν,
50 ἠϋλίσθη ἐκεῖ καὶ τῇ ἐπαύριον ἔρχεται πάλιν εἰς τὴν πόλιν,
τουτέστιν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, καὶ ἰδὼν συκὴν εἰς τὴν ὁδόν,
προφασιζόμενος εὐρεῖν καρπὸν καὶ φαγεῖν, εὔρε δὲ μόνον φύλλα
ἔχουσαν.

36-39 Σπουδάσωμεν...τελέσωμεν: Ioann. Chrys. In Psalmum 145 (PG 55, 519) // 39-41 ἵνα...Κυρίου: Matth. 21, 9; Marc. 11, 9-10; Luc. 19, 38; Ioh. 12, 13; Ioann. Chrys. In Psalmum 145 (PG 55, 520) // 43-46 Πρωΐας...συκῆ: Matth. 21, 18-19 // 47-48 ἐπειδὴ ἦλθεν...αὐτὸν: Matth. 21, 1-11; Marc. 11, 1-11; Luc. 19, 28-40; Ioh. 12, 12-18 // 48-49 οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ Γραμματεῖς ἠγανάκτουν: Ioh. 12, 19; Luc. 19, 47-48; Matth. 21, 15-16 // 49 ἐγκατέλιπεν...Βηθανίαν: Marc. 11, 11; Matth. 21, 17 // 50 ἠϋλίσθη ἐκεῖ: Matth. 21, 17 // 50-53 τῇ ἐπαύριον...ἔχουσαν: Matth. 21, 18-19.

A ΣμΡρα M

36 ὃ ἀγαπητοί om. PpSmaA // 37-38 ὁμοίως καὶ τὴν ἐλεημοσύνην PpSmaA // 38 δαψιλεστέραν M // 40 ἐρχόμενος M // 45 εἰμὲ PpSmaA: ἡ μὴ M μῶνων M // 47 ἐσείσθη M // 48 οἱ Γραμματαῖοι M // 50 καὶ ἠϋλίσθη PpSmaA // 50-51 ἔρχεται πάλιν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ Ppa // 51 τὴν συκὴν PpSmaA

55 Ὡς τῆς ἀφάτου σου εὐσπλαγχνίας, Χριστέ· Ὡς τοῦ ἀνεκφράστου
 καὶ ἀνεκδιηγήτου σου μυστηρίου· ἐπέινασεν ὁ Κύριος, ὁ τρέφων
 πᾶσαν τὴν οἰκουμένην; Ἐπέινασεν ὁ Κύριος, ὁ εἰπὼν λόγῳ μόνῳ·
 "Βλαστησάτω ἡ γῆ" καὶ εὐθέως ὁ λόγος ἔργον ἐγένετο; Ἐπέινασεν ὁ
 πάντα ζωογονῶν καὶ τρέφων ἐν τῇ δυνάμει Αὐτοῦ; Ἐπέινασεν ὁ ἐκ
 60 πέντε ἄρτων πέντε χιλιάδας λαοῦ ἐκθρέψας; καὶ πῶς λέγει Ἡσαΐας ὁ
 προφήτης· "Ὁ Θεὸς ὁ αἰώνιος οὐ πεινάσει, οὐδὲ κοπιάσει"· ἀλλ'
 ἐπειδὴ ἄνθρωπος ἐγένετο τέλειος καὶ μορφὴν δούλου ἐνεδύσατο,
 ἐπέινασεν ὡς ἄνθρωπος. Ἦλθεν οὖν ἐπὶ τὴν συκῆν ὁ ὀρώμενος
 ἄνθρωπος. Ἐξήρανε ταύτην λόγῳ, ὡς Θεός, εἰπὼν· "Μηκέτι καρπὸς
 65 ἀνθρώπινος· τὸ δὲ ἔργον θεϊκόν, ἀλλὰ πολυζήτητος ἡμῖν, ἀγαπητοί,
 ἢ κατὰ τὴν συκῆν θεωρία-λόγος ἠδύνατο γὰρ ὁ λόγῳ ξηράνας
 ταύτην καὶ λόγῳ ποιῆσαι αὐτὴν καρποφορεῖν.

54-59 Ὡς τῆς ἀφάτου...ἐκθρέψας: Ioann. Chrys. In parabolam de ficu (PG 59, 586) (54 τῆς ἀφάτου σου εὐσπλαγχνίας: Ex. 34, 6; Num. 14, 18; Ps. 7, 12; Ionas 4, 2 // 55-56 ὁ τρέφων πᾶσαν τὴν οἰκουμένην: Gen. 1, 29- 30 // 57 Βλαστησάτω ἡ γῆ: Gen. 1, 11 // 58-59 ὁ ἐκ πέντε ἄρτων πέντε χιλιάδας λαοῦ ἐκθρέψας: Marc. 6, 38-42; Ioh. 6, 9-13) // 59-67 καὶ πῶς...καρποφορεῖν: Ioann. Chrys. In parabolam de ficu (PG 59, 587) (60 Ὁ Θεὸς...κοπιάσει: Is. 40, 28 // 61 ἐπειδὴ ἄνθρωπος...ἐνεδύσατο: Phil. 2, 7 // 62-63 ὁ ὀρώμενος ἄνθρωπος: Phil. 2, 7 // 63-64 Μηκέτι...αἰῶνα: Matth. 21, 19).

A ΣυΡρα M

54-55 Ὡς τῆς ἀφάτου σου εὐσπλαγχνίας, Κύριε. Ὡς ἀνεκφράστου καὶ ἀνεκδιηγήτου μυστηρίου PpSmaA // 55 ἀνεκδιηγήτου M Ἐπέινασεν M // 57 Ἐπέινασεν M // 59 λαῶν PpSmaA // 60 οὐ πεινάσει οὐδὲ κοπιάσει ἢ θεότις γὰρ οὐ πεινά οὐδὲ κοπιά PpSmaA: οὐ πεινάσει M // 61 ἐνεδύσατο M // 62 ὀρώμενος M // 63 ἐξήρανε τὴν γλῶσσαν ταύτην Pp // 64 ἠκολούθη τῷ ῥήματι PpSmaA // 64-65 εὐθέως ἐξηράνθη καὶ ὁ μὲν λόγος ἀνθρώπινος, τὸ δὲ ἔργον θεϊκόν PpSmaA // 65 πολυζήτητος M // 67 ποιήσας omnes codices: ποιῆσαι corr.

Τί ποιεῖς, Κύριε; Τί ποιεῖς, εὐσπλαγγνε; Τί ἤμαρτεν ἡ συκῆ; Εἶποι
70 ἄν τις ὅτι οὐκ ἦν καιρὸς αὐτῆς ἔχειν σύκα· Μάρκος γὰρ ὁ
ἦν μυστήριον ἐν ἀνθρώπῳ γενόμενον τοῦτο. Εὐρεθήσεται ὁ Κύριος
κατὰ μὲν ἓνα τρόπον ἐπαινετός, κατὰ δὲ ἕτερον μεμπτός. Ἐπαινετός
μὲν, ὅτι λόγῳ αὐτὴν ἐξήρανε, μεμπτός δὲ, ὅτι αὐτὴν κατηράσατο.
75 Οὐ γὰρ ἦν τι ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ γενόμενον πρᾶγμα, ὃ οὐκ ἔχει
μυστήριον καὶ σφόδρα ὠφέλιμον· εὕρωμεν τὴν αἰτίαν, διατὶ
ἐκατηράσατο ὁ Κύριος τὴν συκῆν· καὶ γὰρ αὐτὸς λέγει· "Εὔχεσθε καὶ
μὴ καταρᾶσθε".

68-77 Τί ποιεῖς...καταρᾶσθε: Ioann. Chrys. In parabolam de ficu (PG 59, 587) (68 εὐσπλαγγνε: Ex. 34, 6; Num. 14, 18; Ps. 7, 12; Ionas 4, 2 // 69-70 Μάρκος...καιρὸν: Marc. 11, 13 // 77 Εὔχεσθε καὶ μὴ καταρᾶσθε: Rom. 12, 14).

A ΣμΡρα Μ

68 Εἶπη PpSmaA // 70 χειμόνα M κερὸν M εἰμὶ PpSmaA // 71 τίς μυστήριον PpSma: τί μυστήριον A // 72-74 μεγαλοδύναμος, διότι αὐτὴν ἐκατηράσατο· οὐ γὰρ τι ὑπὸ Χριστοῦ γενόμενον Pp: μεμπτός, διότι αὐτὴν ἐκατηράσατο· οὐ γὰρ τι ὑπὸ Χριστοῦ γενόμενον a // 75 μυστήριον καὶ ἐξόμπλην εἰς τὸν ἄνθρωπον τελούμενον καὶ σφόδρα PpSmaA // 76 ἐκατηράσατο PpSmaAM τῇ συκῇ PpSmaA Εὔχεσται M: Εὐλογεῖτε Rom.

Πολλὰς γὰρ αἰτίας καὶ ἀφορμὰς ἔχει τὸ μυστήριον τοῦτο τῆς
80 συκῆς· πρῶτον γὰρ κεφάλαιον ὑπάρχει, ἐπειδὴ συχνὰς καὶ πολλὰς
θαυματουργίας ἐποίει ὁ Κύριος καὶ ἃ ὑπῆρχον πρὸς εὐεργεσίαν καὶ
ἔργα βλεπόμενα καὶ οὐδεμίαν κολαστικὴν θαυματουργίαν
ἐπεδείξατο, οὔτε εἰς ἄνθρωπον, οὔτε εἰς ζῶον, οὔτε εἰς ἄλλον τι, ἵνα
μηδὲν νομίζωσί τινες ὅτι δύναμιν ἔχει μόνον τοῦ εὐεργετεῖν καὶ
85 καὶ ταύτην ποιῆσαι τὴν δύναμιν καὶ οὐκ εἰς ἄνθρωπον ποιῆσαι
τοῦτο, ἀλλ' εἰς δένδρον. Παραχρῆμα, ἵνα σωφρονήσῃ ἄνθρώπους,
πρῶτον διδάσκει τοὺς ἑαυτοῦ μαθητὰς, ἐστὼς καὶ ὁ Ἰούδας ἐκεῖ, ὅτι
"δύναμαι καταλῦσαι, ἀλλὰ σπλαγχνίζομαι"· δεύτερον, ἵνα πείσῃ τὸν
90 ἀχάριστον λαὸν τῶν Ἰουδαίων, ὅτι "δύναμαι πρὸς τιμωρίαν ποιῆσαι
καὶ οὐ θέλω, ἀλλὰ μακροθυμῶ". Ἐθαύμασαν οὖν σφόδρα οἱ
μαθηταί, καὶ εἰκότως, πῶς παραχρῆμα ἐξηράνθη ἡ συκὴ, καίτοι τὸ
ξύλον ὑγρότερον καὶ παχύτατον πάντων· καὶ εὐθέως λόγῳ μόνῳ
ἐξηράνθη αὐτῇ τῇ ὥρᾳ· τρίτον, ὅτι ἡ παράβασις τοῦ Ἀδάμ, τοῦτο ἦν
95 τὸ δεύτερον, διὰ τοῦτο καὶ τὴν συκὴν ἐκατηράσατο, ὅτι ὁ Ἄδὰμ
ἐγυμνώθη τῆς θεοῦφάντου στολῆς, ἔλαβε φύλλα συκῆς καὶ ἐποίησε
περιβόλαια καὶ ἐσκέπασε τὴν αἰσχύνην ταύτην. Διὰ τοῦτο ὁ Κύριος
ξηραίνει ταύτην ἀνθοῦσαν ἐνὶ λόγῳ, ἵνα τῆς αἰσχύνης τοῦ
ἀνθρώπου ῥάκη ἐκβάλλῃ καὶ δώσῃ αὐτῷ στολὴν λευκὴν χιονοφεγγῆ
ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος. Ἐξήρανε τὰ φύλλα τῆς συκῆς καὶ ἔδωκέ
100 σοι φύλλα ζωῆς τῆς ψυχῆς, ἐπεὶ καὶ διὰ τοῦτο κατήλθεν ἐπὶ τῆς γῆς,
ἵνα ἄρῃ τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου.

78-93 Πολλὰς...ὥρα: Ioann. Chrys. In parabolam de ficu (PG 59, 587) (84 Φιλάνθρωπος...ἐλεήμων: Ex. 34, 6; Num. 14, 18; Ps. 7, 12; Ionas 4, 2) // 93-101 Τρίτον...κόσμου: Ioann. Chrys. In parabolam de ficu (PG 59, 588).

A ΣμΡρα Μ

78-79 τῆς συκῆς...ὑπάρχει om. PpSmaA // 80 ὅλαι PpSmaA // 82 ὑπεδέξατο PpSmaA // 85-86 τοῦτο ποιῆ PpSmaA // 87 ἐστὼς καὶ ὁ Ἰούδας ἐκεῖ PpSmaAM // 88 ποιήσει MSμ: πῆσει A // 91 καὶ τι PpSmaA // 92 παχίτατον MS // 93 τρίτον, διὰ τί οὐκ ἐποίησε τοῦτο ὁ Κύριος εἰς ἕτερον δένδρον, ἀλλ' εἰς τὴν συκὴν τοῦτό ἐστιν ὅτι ἡ παράβασις PpSmaA // 93-94 τοῦτο τὸ δένδρον ἦν PpSmaA // 94 διὰ τοῦτο...κατηράσατο om. PpSmaA: ἐκατηράσατο M // 95 ἐγυμνωθεῖς PpSmaA στολῆς om. PpSmaA // 96 αἰσχὴν M // 97 ξηρένη M // 98 ῥάκει MA ἐκβάλλει PpSmaAM λευκὴν om. PpSmaA χιονοφεγγεῖ PpSmaAM

Ὅμοια γάρ ἐστιν ἡ ἁμαρτία τῆς συκῆς. Πλατύφυλλον γὰρ καὶ τὸ
γλυκάζον τῆς ἡδονῆς καὶ τὸ κολλητικὸν τῆς ἁμαρτίας. Διὰ τοῦτο
ξηραίνει ταύτην ὁ Κύριος λόγῳ. Ταύτην γὰρ τὴν πείναν ἐπέινασεν ὁ
105 Κύριος, οὐ τὴν τροφὴν τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ τὴν ζωὴν αὐτῶν καὶ
ταύτην εὐρών, ἦλθεν ἐπ' αὐτὴν καὶ εὔρε πλατεῖαν καὶ εὐρύχωρον
τὴν ὁδὸν τὴν ἀπάγουσαν εἰς τὴν ἀπώλειαν καὶ ταύτην ἐξήρανε.
Γλυκὺς μὲν ὁ καρπὸς τῆς συκῆς, γλυκεῖα καὶ ἡ ἡδονὴ τῆς ἁμαρτίας·
εὐφραίνει πρόσκαιρα καὶ κολάζει αἰώνια. Ἦλθεν ὁ Κύριος ἐκ τῶν
110 οὐρανῶν, ἐπέινασε τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων καὶ αὐτούς, γέμουσαν
φύλλα, τοῦτέστιν ἁμαρτίας, καὶ ταύτην ἐξήρανε. Σημαίνει δὲ πάλιν
αὕτη ἡ συκὴ τὸ τῶν Ἰουδαίων γένος καὶ τὴν συναγωγὴν αὐτῶν καὶ
ἦλθεν ἐπ' αὐτούς καὶ εὔρεν αὐτούς φύλλα μόνον ἔχουσαν, τουτέστιν
τὸ φαινόμενον γράμμα τῶν προφητῶν καὶ τοῦ νόμου καὶ καρπὸν
115 ζωῆς οὐδένα ἔχουσαν καὶ ταύτην ἐξήρανε, μήτε προφήτην, μήτε
διδάσκαλον ἔχουσαν.

102-116 Ὅμοια...ἔχουσαν: Ioann. Chrys. In parabolam de ficu (PG 59, 589); Συναξάριον τοῦ Μηναίου εἰς τὴν Ἁγίαν καὶ Μεγάλην Δευτέραν, ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 830-832.

A ΣμΡρα Μ

102 Πλατύφυλλος Ρρα: Πλατήφυλος Α: Πλατύφυλος Σμ: Πλατύφυλο Μ // 103 γληκάζων Μ: γλυκάζων ΡρΣμαΑ κωλυτικὸν Μ: κολλυτικὸν Ρρα: κολυτικὸν ΑΣμ // 108 γλυκῶα α: γλυκία Μ εἰδονῆ Μ // 108-111 γλυκεῖα...ἐξήρανε om. Ρρ // 114 γράμματα SA // 115 ἔχων ΡρΣμαΑ // 116 ἔχουσα ΑΜ

Ταῦτα οὖν ἰδόντες, ἀγαπητοί μου ἀδελφοί, τῆς ξηρανθείσης συκῆς
 τὴν ἀκαρπίαν, τὸ ἐπιτίμιον φοβηθῶμεν. Καρποὺς ἀξίους
 120 προσάξωμεν Χριστῷ, μήπως ἔλθῃ καὶ πρὸς ἡμᾶς ὁ Κύριος ζητῶν
 καρπὸν καὶ εὖρη ἡμᾶς φύλλα ἔχοντας μόνον καὶ ξηρανῆ ἡμᾶς.
 Φοβηθῶμεν τὸ ἐπιτίμιον, μήπως ἔλθῶν ὁ Βασιλεύς ποτε ἐν τῇ
 μελλούσῃ κρίσει, ἐν τῇ Δευτέρᾳ Αὐτοῦ καὶ φρικτῇ Παρουσίᾳ, καὶ
 ὡς ἀκάρπους ἐκπέμψῃ ἡμᾶς εἰς τὸ πῦρ ἐκεῖνο τὸ ἄσβεστον· ἀλλὰ
 125 προσδράμωμεν Αὐτῷ διὰ τῆς μετανοίας καὶ τῆς ἐξομολογήσεως καὶ
 καθάρσεως· καὶ βούλομαι ὑμῖν δεῖξαι ὅτι ὁ ἄνθρωπος ὁ
 ἐξομολογούμενος τὰς ἑαυτοῦ ἁμαρτίας, ὅταν ἐξομολογᾶται αὐτάς,
 μὴ νομίζῃ ὅτι ἀνθρώπῳ λέγει αὐτάς, ἀλλὰ τῷ Θεῷ καὶ παρ' Αὐτοῦ
 λαμβάνει τὴν συγχώρησιν, ὅταν ὁ ἄνθρωπος μετὰ καθαροῦ
 συνειδότος ταύτας ἐξομολογᾶται καὶ μὴ λέγῃ ἄλλα ἀντ' ἄλλου καὶ
 130 σκέψεις καὶ ἀφορμὰς περιβάλλεσθαι.

117-130 Ταῦτα...περιβάλλεσθαι: Στιχηρὸν ἰδιόμελον τοῦ ὄρθρου τῆς Μεγάλης Δευτέρας, ἴχ. πλ. δ',
 ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 835; Κάθισμα ἴχ. δ', εἰς τὸ Ἀπόδειπνον τῆς Κυριακῆς τῶν Βαΐων, ἔντυπον
 Τριώδιον ΑΔ, σ. 825 (123 πῦρ ἐκεῖνο τὸ ἄσβεστον: Marc. 9, 44; Ioann. Chrys. Orationes pro obsessis (PG 64,
 1065).

A ΣμPpa M

117 ξηρανθῆσις M // 118 φοβηθέντες, ἀδελφοί, καρποὺς PpSmaA // 120 εὖρων Pp ξηρανεῖ PpSmaA // 121
 τότε PpSmaA // 122 μελούση κρίσει M // 123 ἐκπέμψει PpSmaA // 124-125 ἐξομολογήσεως, ἕως καιρὸν
 ἔχομεν καὶ καιρὸς ὑπάρχει ἐξομολογήσεως καὶ καθάρσεως PpSmaA // 126 ἐξομολογᾶται Ppa: ἐξομολογᾶτε
 MASm // 127 μὴ νομίζει PpSmaA ὅτι om. M // 129 συνηδότος M ἐξομολογᾶτε Ppa: ἐξομολογᾶται MASm
 μὴ λέγων PpSmaA // 130 σῆψις καὶ ἀφορμὰς Pp: σκέψις καὶ ἀφορμὰς AS: σέψις καὶ ἀφορμὰς a

Καὶ τοῦτο ἐλάλησεν ὁ Κύριος πρὸς τὸν Μωϋσῆν λέγων· "Ἐὰν
ἀνὴρ ἢ γυνή, ὅστις ποιήσει ἁμαρτίαν ἀπὸ τῶν υἰῶν τῶν ἀνθρώπων,
καὶ ἡ ψυχὴ ἐκείνη ἐξαγορεύσῃ τὴν ἁμαρτίαν ἣν ἐποίησε καὶ
ἀποδώσῃ τὸ τῆς πλημμελείας τὸ κεφάλαιον, τοῦτέστι τὴν δούλευσιν
135 τῆς ἁμαρτίας αὐτοῦ, σωθῆ". Ὁ δὲ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος
γράφει· "Μὴ αἰσχυνθῆς ἐξαγορευσαί τὴν ἁμαρτίαν, ἵνα τὴν
αἰσχύνῃ τὴν μέλλουσαν ἐνταῦθα φύγῃς, ὅτι μέρος τοῦτό ἐστι τῆς
κολάσεως". Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει· "Ἡ ἐξαγόρευσις τῶν
ἁμαρτημάτων ἔχει τοιοῦτον λόγον, οἷον ἔχει καὶ ἡ ἐπίδειξις τῶν
140 σωματικῶν παθῶν. Ὡσπερ γὰρ τὸ πάθος οὐκ αἰσχύνεται τις τοῦ
σώματος δεῖξαι, ἵνα ἰαθῆ, οὕτω καὶ ἡ ἁμαρτία". Ὁ δὲ Χρυσόστομος
γράφει· "Ὡσπερ τὰ τραύματα, ἕως ἂν ἐμφολεύωσι κάτω καὶ
καλύπτονται ἄνωθεν, πάντοτε διὰ τοῦ βάθους τρέχει καὶ οὐδεμιᾶς
ὠφελείας ἀπολαμβάνονται, οὕτως καὶ ἡ ἁμαρτία. Ἔως μὲν κρύπτεται,
145 σέπει τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου. Ἐπειδὴν δὲ φανερωθῆ, γίνεται φῶς
ὁ ἐργαζόμενος αὐτήν. Τότε γὰρ νουθετεῖται ὁ ἄνθρωπος καὶ
μετανοεῖ".

131-135 Ἐὰν...σωθῆ: Num. 5, 6-7 // 136-138 Μὴ αἰσχυνθῆς...κολάσεως: Greg. Naz. Or. 40 (PG 36, 397) // 138-141 Ἡ ἐξαγόρευσις...ἁμαρτία: Bas. 31, 1236 // 142-147 Ὡσπερ...μετανοεῖ: Ioann. Chrys. In epist. ad. Ephes. 18 (PG 62, 122).

A ΣμΡρα Μ

141 ἰαθῆ Μ // 142 ἐμφολεύουσι ΡρμαΑ: ἐμφολεύωσι Μ // 143 διὰ τοῦ βάθους ΡρμαΑ: διὰ τοῦ θάβους S: διὰ om. Μ // 144 τῆς ἐπιμελείας ἀπολαύει Ioann. Chrys. Ἔως μὲν κρύπτεται ΡρΣμαΑΜ: Ἔως μὲν ἂν κρύπτεται Ioann. Chrys. // 145 σήπει Ρρ // 146 ὁ ἐργασάμενος Ioann. Chrys.

Μηδὲ εἶπης προφασιζόμενος ὅτι "πολλὰς καὶ χαλεπὰς ἁμαρτίας
ἐποίησα καὶ οὐ δύναμαι μετανοῆσαι ἐν ταύτῃ τῇ Ἁγίᾳ Ἑβδομάδι".
150 Μὴ παρακαλῶ, ὅτι ὁ Θεὸς εὐσπλαγχνός ἐστι καὶ δύνασαι οὐ μόνον
μίαν ἑβδομάδα, ἀλλ' ἐν μιᾷ ὥρᾳ δύνασαι ἐξαλείψαι καὶ
ἐξομολογήσασθαι τὰς ἁμαρτίας σου, ὅτι ὁ Θεὸς οὐ βλέπει πρόσωπα,
ἀλλὰ καρδίαν καὶ πνεῦμα συντετριμμένον.

Γράφει γὰρ ἐν τῷ Γεροντικῷ τῶν ἁγίων πατέρων ὅτι ἀδελφὸς
155 ἠρώτησε τὸν ἀββᾶ Ποιμένα λέγων· "Ἐποίησα ἁμαρτίας πολλὰς καὶ
χαλεπὰς καὶ μεγάλας καὶ θέλω μετανοῆσαι τρία ἔτη" καὶ λέγει ὁ
γέρον· "Πολύ ἐστι·" καὶ λέγει· "Ὡς ἐνιαυτὸν ἓνα;" καὶ πάλιν λέγει·
"Πολύ ἐστιν". Οἱ δὲ ἄλλοι ἔλεγον· "Ἔως τεσσαράκοντα ἡμερῶν;" καὶ
λέγει πάλιν· "Πολύ ἐστιν". Εἶπε δὲ γέρον· "Ἐὰν ἐξ ὅλης τῆς καρδίας
160 μετανοήσῃ ἄνθρωπος καὶ μὴ ποιήσῃ τὴν ἁμαρτίαν ταύτην καὶ εἰς
τρεῖς ἡμέρας δέχεται αὐτὸν ὁ Θεός".

150 ὁ Θεὸς εὐσπλαγχνός ἐστι: Ex. 34, 6; Num. 14, 18; Ps. 7, 12; Ionas 4, 2 // 153 καρδίαν...συντετριμμένον: Ps. 50, 19 // 154-161 Γράφει...Θεός: Aporphth. Patr. PG 65, 325.

A ΣμΡρα Μ

149 οὐ δεῖνομαι S // 152 ἐξομολογήσαι MΡρΣμαΑ: ἐξομολογήσασθαι corr. // 153 συντετριμμένην ρΣμαΑ: συντετριμμένον M // 155 Ἐποίει Ρρα: Ἐπεὶ μ // 156 λέγων M // 157 καὶ λέγει πάλιν Ρρ Ὡς ἐνιαυτὸν ἓνα MΡρΣμαΑ: Ἔως ἐνιαυτοῦ **fons** καὶ λέγει ὁ γέρον Ρρα

Ἐπειδὴ γὰρ εἶπα ἄνθρωπος ὁ ἐξομολογούμενος τὰς ἑαυτοῦ
 ἁμαρτίας, οὐ λέγει αὐτὰς ἄνθρώπῳ, ἀλλὰ τῷ Θεῷ, ἄκουσον
 παράδειγμα ξένον καὶ φοβερὸν· Γέρων τις ἅγιος καὶ θεοφόρος ἦν ἐν
 165 τῷ ὄρει τοῦ Ὀλύμπου καὶ πολλοὶ τῶν ἀδελφῶν πρὸς ἑαυτὸν
 ἐφοίτων ἀκοῦσαι παρ' αὐτοῦ λόγον σωτηρίας. Καθεζομένων δὲ
 αὐτῶν καὶ τοῦ ἁγίου διδάσκοντος, ἦλθε καὶ τις τῶν κοσμικῶν καὶ
 προσκυνήσας τὸν ἅγιον, ἔστη. Ὁ δὲ γέρων ἐπερώτησεν αὐτὸν "Τί
 θέλεις; Πῶς ἦλθες ὧδε;" Ὁ δὲ ἀπεκρίνατο· "Ἐξαγορευῆσαι ἦλθον τὰς
 170 ἡμᾶς ἁμαρτίας, πάτερ". Ὁ δὲ ἅγιος "Κατὰ μόνας βούλει εἰπεῖν αὐτὰς
 ἢ ἔμπροσθεν πάντων;" Ὁ δὲ ἔφη "Ὡς κελεύεις, πάτερ". Ὁ δὲ γέρων
 λέγει "Λέγε, τέκνον μου, ταύτας ἀνεπαισχύντως ἐνώπιον πάντων".
 Ἦρξατο οὖν λέγειν, καὶ τοιαύτας ἁμαρτίας εἶπεν, ὧν οὐκ ἔστι θέμις
 εἰς ἀκοὴν ἀνθρώπων ἔρχεσθαι ἢ γραφῇ παραδοῦναι. Ἐπειδὴ ἐξεῖπε
 175 πάντα τὰ αὐτοῦ, μετὰ δακρῶν ἔστη κατηφής, κάτω νεύων τὸ
 πρόσωπον. Σύννους ὁ ἅγιος γέρων γενόμενος, λέγει πρὸς αὐτόν·
 "Θέλεις, τέκνον, μετανοῆσαι;" Λέγει πρὸς αὐτόν· "Ναί, πάτερ,
 μετανοῶ καὶ ἐπιποθῶ αὐτό". Συγχωρήσας οὖν αὐτῷ, ἀπέλυσε λέγων·
 "Τέκνον, ἀπέλθε ἐν εἰρήνῃ· μηκέτι ἁμάρτανε". Ὁ δὲ προσκυνήσας
 180 ἀνεχώρησε δοξάζων τὸν Θεόν.

164-180 Γέρων τις... τὸν Θεόν: BHG 1449f; Anal. Boll. 24, (1905), 205².

A ΣμΡρα Μ

170 Κατὰ μόνας Μ // 171 Ὁ δὲ εἰ κελεύεις πάτερ ἔφη καὶ κατὰ ἐνώπιον πάντων λέγω αὐτὰς Ρρ: Ὁ δὲ ὡς κελεύεις πάτερ ἔφη καὶ κατὰ ἐνώπιον πάντων λέγω αὐτὰς ΑΣμ: Ὁ δὲ κελεύεις πάτερ ἔφη καὶ κατὰ ἐνώπιον πάντων λέγει αὐτὰς α // 172 ἐνώπιον πάντων om. ΡρΣμαΑ // 173 ἢ οὐκ ἔστι ΡρΣμαΑ // 179-180 Ὁ δὲ προσκυνήσας δοξάζων τὸν Θεὸν καὶ ἀνεχώρησε Ρρ: Ὁ δὲ προσκυνήσας δοξάζων ἀνεχώρησε τὸν Θεὸν α

Οἱ δὲ μοναχοὶ ἐθαύμαζον λέγοντες "Πῶς, σεβάσμιε πάτερ, τόσας
ἀμαρτίας ἐξαγγείλαντος τοῦ ἀδελφοῦ, κατ' ἐνώπιον ἡμῶν πάντων
οὐκ ἔδωκας αὐτῷ μικρὰν ἐντολήν, οὐδ' ἐπιτίμιον;" Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς
εἶπεν "ὦ τέκνα, οὐ θεωρεῖτε τὸν φοβερῶτατον ἄνδρα καὶ
185 ἀστραπηφόρον ἄγγελον, τὸν ἐστῶτα ἐνθάδε, οὔτινος τὸ πρόσωπον
ὡς ἀστραπή καὶ ἡ στολὴ αὐτοῦ λευκὴ ὡς τὸ φῶς καὶ ἐν ταῖς χερσὶν
αὐτοῦ χάρτην γεγραμμένον ἔχοντα τὰς ἀμαρτίας τοῦ
ἐξομολογουμένου; Εἶχε δὲ μέλανον καὶ κάλαμον. Ὡς οὖν ὁ
ἄνθρωπος ἔλεγε τὴν ἑαυτοῦ ἀμαρτίαν, αὐτὸς ἔλυσεν αὐτὴν καὶ
190 ἐχάραττεν. Ἐπεὶ οὖν ὁ φιλόανθρωπος Κύριος ταῦτα αὐτοῦ
ἐσυγχώρησεν, τίς εἰμι ἐγὼ ὁ ἀμαρτωλὸς παρέχειν αὐτῷ ἐπιτίμια;"
Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ μοναχοί, φρίκη συσχεθέντες προσεκύνησαν
τὸν τίμιον γέροντα εὐχαριστοῦντες τοῦ Θεοῦ τὴν ἀγαθότητα.

181-193 Οἱ δὲ μοναχοὶ... τὴν ἀγαθότητα: BHG 1449f; Anal. Boll. 24, (1905), 205².

A ΣμΡρα Μ

184 οὐκ ἐθεωρεῖται PpSmaA // 184-185 καὶ ἀστραπηφόρον ἄγγελον om. PpSmaA // 187 ἔχων PpSmaA // 191 αὐτῷ om. M ἐπιτίμια M // 192 προσεκήνησα M // 193 τὴν ἀγαθότητα M τὴν ἀγάπην καὶ ἀγαθότητα PpSma

Εἶδετε τὴν τοῦ Θεοῦ εὐσπλαγχνίαν καὶ ἀγαθότητα; Εἶδετε τῆς
195 μετανοίας τὴν δύναμιν; Εἶδετε ὅτι ὁ ἐξομολογούμενος τὰς ἑαυτοῦ
ἁμαρτίας οὐ λέγει αὐτὰς ἀνθρώπῳ, ἀλλὰ τῷ Θεῷ καὶ ἄγγελος αὐτῷ
συγχωρεῖ; Δράμωμεν καὶ ἡμεῖς, ἀγαπητοί, εἰς τὴν ἐξομολόγησιν διὰ
τῆς μετανοίας, ἵνα καὶ ἡμῖν συγχωρήσῃ ὁ Κύριος, μήπως ἔλθῃ καὶ
πρὸς ἡμᾶς καὶ γυρεύσῃ καρπὸν μετανοίας καὶ εὐρήσῃ φύλλα μόνον
200 καὶ καταράσῃται ἡμᾶς, ἀλλὰ βλέπων ἡμῶν τὴν μετάνοιαν καὶ τὴν
ἐξομολόγησιν, συγχωρήσῃ ἡμῖν πᾶν πλημμέλημα ἐκούσιόν τε καὶ
ἀκούσιον, ἧς γένοιτο πάντα ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, τῇ Αὐτοῦ χάριτι καὶ
φιλανθρωπία, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος, ἡ τιμὴ καὶ ἡ προσκύνησις,
εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

201-202 πᾶν πλημμέλημα ἐκούσιόν τε καὶ ἀκούσιον: Εὐχὴ συγχωρητικὴ τῆς Ἀκολουθίας τῶν
Ἐξομολογουμένων (βλ. Μικρὸν Εὐχολόγιον ΑΔ, σ. 133).

A ΣμΡρα Μ

194 Εἶδετε...ἀγαθότητα om. Σμ Ἴδετε Ρρα: Ἴδεται ASM: Ἴδες μ // 195 Ἴδετε ΜΡρ: Ἴδεται AS // 197
συγχωρᾶ Ρρ: συγχωρᾶ ASa // 200 καταράσῃται ΡρΣμα: καταράσεται A // 203 τοιμὴν Μ

Τῆ Ἁγία καὶ Μεγάλῃ Τρίτῃ
λόγος διδασκαλικὸς περὶ ὑπομονῆς καὶ εἰς τὸν Ἰὼβ

"Ὁ ὑπομείνας εἰς τέλος οὗτος σωθήσεται" λέγει Κύριος. Μέγα γὰρ ἔργον ὑπάρχει τῆς ψυχῆς ἢ ὑπομονὴ καὶ ἀνδρεῖον καὶ βέλτιον ποιεῖ τὸν ἄνθρωπον τὸν ἔχοντα αὐτήν· καὶ ταύτην τὴν ὑπομονὴν ἔδειξε καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐλθὼν ἐπὶ τῆς γῆς, διωκόμενος
 5 καὶ ὑβριζόμενος ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων καὶ πάσχων ἀδίκως, ἐμπυτόμενος, παιζόμενος, τυπτόμενος, σταυρούμενος, πάντα ὑπέμεινεν, ἵνα νικήσῃ τὸν διάβολον καὶ σώσῃ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων. Ἔδειξε καὶ ἡμῖν τύπον καὶ ὑπογραμμὸν, πᾶσαν θλίψιν καὶ πειρασμὸν ὑπομένειν, ἵνα στεφανωθῶμεν καὶ διὰ ταύτης τῆς
 10 ὑπομονῆς σωθῶμεν.

1-10 Ὁ ὑπομείνας...σωθῶμεν: Ioann. Chrys. In Matthaicum 15 (PG 57, 236); BHG 939m (1 Ὁ ὑπομείνας...σωθήσεται: Matth. 10, 22; Marc. 13, 13 // 4-6 διωκόμενος... ὑπέμεινεν: Matth. 27, 26; Luc. 23, 16 // 8 τύπον καὶ ὑπογραμμὸν: 1 Petr. 2, 21).

A ΣμΡρα M

Tit. Τῆ Ἁγία καὶ Μεγάλῃ Τρίτῃ· λόγος διδασκαλικὸς περὶ ὑπομονῆς καὶ εἰς τὸν δίκαιον Ἰὼβ PpSma: [Τῆ Ἁγία καὶ Μεγάλῃ Δευτέρῃ· λόγος περὶ ὑπομονῆς] A: Τῆ Ἁγία καὶ Μεγάλῃ Τρίτῃ· λόγος διδασκαλικὸς περὶ ὑπομονῆς καὶ εἰς τὸν Ἰὼβ καὶ πῶς τὰ μέλλοντα τῶν τέκνων συνήρμοσε M // 1 οὕτως M // 2 βέλτιον omnes codices // 4 διοκόμενος M // 5 καὶ om. PpSma // 7 νικήσει AM σώσει AM // 8 πάντα θλίψιν PpSma

5

Ὅς καὶ σήμερον ἦκεν, ὁ τῆς οἰκουμένης ἀγωνιστῆς καὶ τῶν ἀγγέλων ὁμότιμος ἀθλητῆς, ὁ μέγας Ἰώβ, τράπεζαν τίθησι τῆς διδασκαλίας ἡμῖν. Ὁ πολλὰ παρὰ τοῦ ἀντικειμένου τυπτόμενος καὶ πολεμούμενος καὶ πολλὰ παρὰ τοῦ Θεοῦ μαρτυρούμενος, δίκαιος, 15 ἄμεμπτος καὶ νικητῆς τοῦ διαβόλου γενόμενος καὶ μέγας στεφανίτης ἀναδειχθεὶς τῆς οἰκουμένης, ὃς οὐχ ἡμαρτεν, οὔτε ἐβλασφήμησεν ἐν τοῖς χεῖλεσιν αὐτοῦ ἐπὶ πᾶσιν τοῖς συμβεβηκόσι, ἔναντι Κυρίου, ἀλλ', εἰ δοκεῖ, καὶ τῆς ἱστορίας ἀκούσωμεν.

11-17 Ὅς καὶ... Κυρίου: Ioann. Chrys. Fragmenta in beatum Job (PG 64, 505).

A ΣμΡρα Μ

11 ἀγωνιστῆς M // 15 στεφανίτης M // 16 ἀναδηχθῆς M // 17 συμβεβηκῶσιν AM

20 Ἄνθρωπός τις ἦν ἐν χώρᾳ τῇ Αὐσίτιδι ᾧ ὄνομα Ἰώβ· καὶ ἦν ὁ
 ἄνθρωπος ἐκεῖνος δίκαιος, ἄμεμπτος, θεοσεβής, ἀληθινός,
 ἀπεχόμενος ἀπὸ παντὸς κακοῦ καὶ πονηροῦ πράγματος. Διατὶ δὲ
 τὴν χῶραν ὠνόμασεν ὁ ποιητής; Διὰ σέ, ἵνα μάθῃς ὅτι οὐχ ὁ τόπος
 σώνει τὸν ἄνθρωπον, ἀλλ' ὁ τρόπος. Ὁ Ἀδὰμ ἐν τῷ παραδείσῳ ἦν
 καὶ ἐβλάβη καὶ οὗτος ἐν τῇ κοπρίᾳ καὶ ἐστεφανώθη· καὶ πάλιν, ἵνα
 25 μὴ εἴπῃς· "Πῶς δυνήσωμαι σωθῆναι, ὅτι ἐν τῷ κόσμῳ ὦν καὶ ταῖς
 ἁμαρτίαις συμπεπλησμένος;" τούτου χάριν λέγει. Οὗτος ὁ δίκαιος
 καὶ ἄμεμπτος εἰς μέσον λαῶν ἁμαρτωλῶν κατώκει, ἀλλ' οὐκ ἐβλάβη.
 Αὕτη γὰρ ἡ χώρα τῆς Ἀραβίας ἐστὶ μοχθηρῶν ἀνθρώπων
 κατοικητήριον· πάντες γὰρ ἦσαν παράνομοι, πάντες θεοστυγεῖς καὶ
 30 ἀκάθαρτοι, πάντες ὑπερήφανοι, ἀλλὰ τοσοῦτον πέλαγος τῶν
 ἁμαρτιῶν αὐτῶν οὐκ ἠδυνήθη καταλῦσαι αὐτοῦ τὴν καρδίαν.
 Ὅθεν, τούτου προσπελᾶσαι ὁ ἐχθρὸς ἐπεχείρησε, διατὶ ἔβλεπεν
 αὐτὸν ἐν ταῖς ἐλεημοσύναις περισσοτέρως μᾶλλον ἢ τοῖς χρήμασι
 πλουτοῦντα.

19-21 Ἄνθρωπός τις... πράγματος: Iob 1, 1 // 22-23 οὐχ ὁ τόπος...ὁ τρόπος: Ioann. Chrys. De poenitentia 9
 (PG 49, 344); Ioann. Chrys. De Chananaea (PG 52, 458) // 23-24 Ὁ Ἀδὰμ...ἐβλάβη: Gen. 3, 17-24 // 24 οὗτος
 ἐν τῇ κοπρίᾳ: Iob 2, 8 ἐστεφανώθη: Iob, 42, 10-17 // 28-31 Αὕτη... καρδίαν: Ioann. Chrys. Fragmenta in
 beatum Job (PG 64, 509) // 32-34 ἔβλεπεν... πλουτοῦντα: Ioann. Chrys. Fragmenta in beatum Job (PG 64,
 516).

A ΣμΡρα M

19 Αὐσίτιδοι S ὄνομα S // 20 δίκαιος καὶ ἄμεμπτος PpSma θεοσεβεῖς A καὶ ἀληθινός PpSma // 21
 κακοῦ om. PpSma // 22 χῶραν M ὠνόμασεν A // 26 συμπεπλεγμένος PpSma // 27 εἰβλάβη AM // 28
 Ἀραβείας M: Ἀρῶβείας PpSma // 29 κατοικητήριον M // 31 καταλῆσαι M τὴν καρτερίαν PpSmaA // 32
 τοῦτο PpSma: τούτου M: τούτῳ A // 33 περισσοτέρως A

35 Ἄκουε γὰρ αὐτοῦ λέγοντος ἀψευδῶς· "Ὁφθαλμοὶ ἡμῶν τυφλῶν
 ποῦς δε χολῶν· οὐκ ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ οἴκου μου ἐπιδεόμενος κόλπῳ
 κενῷ· στόμα χήρας ἠυλόγησέ με· ἐθερμάνθησαν ὦμοι πενήτων ἐκ τῆς
 κουρᾶς τῶν προβάτων". Ταῦτα βλέπων ὁ διάβολος τὰ ἔργα,
 40 ἠβουλήθη πειρᾶσαι αὐτόν. Ἦν γὰρ πλούσιος σφόδρα. Ἐν τοῖς
 κτήνεσι καὶ τῇ λοιπῇ περιουσίᾳ πρόβατα πεντάκις χίλια, κάμηλοι
 τρεῖς χίλια, ζεύγη βοῶν πεντακόσια. Καὶ ἦν ὑπηρεσία μεγάλη
 σφόδρα. Ἐγένοντο αὐτῷ υἱοὶ ἑπτὰ καὶ θυγατέρες τρεῖς. Καὶ βλέπε
 45 δικαιοσύνην ἀνδρός· Πότον γὰρ ἐποίει καθεκάστην ἡμέραν,
 ἐνθυμούμενος ὅτι ὁ Κάϊν καὶ ὁ Ἄβελ ἀδελφοὶ ἦσαν ἀλλὰ ἀπέκτεινε
 Κάϊν τὸν Ἄβελ. Τούτου γὰρ χάριν Ἰὼβ, καθ' ἣν ἡμέραν συνήγοντο
 οἱ υἱοὶ αὐτοῦ καὶ αἱ θυγατέρες αὐτοῦ, ἀλλήλοις ἦσθιον καὶ ἔπινον,
 ἵνα ἀγαπῶνται ἀλλήλοις. Καὶ ἐπὶ τὴν αὔριον ἀπέστειλεν Ἰὼβ καὶ
 50 ἐκαθάριζεν αὐτοὺς προσφέρειν θυσίας κατὰ ἀριθμὸν αὐτῶν εἰς τὸν
 Θεόν. Ἔλεγε γὰρ Ἰὼβ ἐν ἑαυτῷ· "Μήποτε υἱοὶ μου τρώγοντες καὶ
 πίνοντες κακὰ ἐνενόησαν πρὸς τὸν Θεόν". Οὕτως ἐποίει Ἰὼβ πάσας
 τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτοῦ.

35-38 Ὁφθαλμοὶ... προβάτων: Iob 31, 16-20 // 39-42 Ἦν γὰρ... σφόδρα: Iob 1, 3; Ioann. Chrys. Fragmenta in beatum Job (PG 64, 520) // 42 Ἐγένοντο... τρεῖς: Iob 1, 2; Ioann. Chrys. Fragmenta in beatum Job (PG 64, 520) // 44 ὁ Κάϊν καὶ ὁ Ἄβελ ἀδελφοὶ ἦσαν: Gen. 4, 1-2 // 44-45 ἀπέκτεινε Κάϊν τὸν Ἄβελ: Gen. 4, 8 // 45-47 καθ' ἣν ἡμέραν... ἀλλήλοις: Iob 1, 4 // 45-51 Καὶ ἐπὶ τὴν αὔριον... τῆς ζωῆς αὐτοῦ: Iob 1, 5.

A ΣμΡρα Μ

36 κόλπῳ μ: κόλπῳ ΡρSa // 37 στόμαχι εὐλόγησέ με μ: στόμα εὐχῆ Ρρα // 38 τῶν ἐμῶν ΡρSma // 40 κάμηλοι ΡρSmaA: κάμοιλοι Μ // 41 τρισχίλιοι Α ζεύγει ΡρSmaM ἡ περιουσία ΡρSma: ἡπηρεσία Μ // 43 πότε γὰρ ἐποίη μ // 44 ἀπέκτεινεν S // 45 συνήγοντω Μ // 46 ἴσθιον Μ // 47 ἀγαπῶνται Α

55 Βλέπε τὴν πόσιν ἀγάπην, ἣν εἶχεν Ἰὼβ πρὸς τὸν Θεόν· ταῦτα καὶ
τὰ τοιαῦτα βλέπων ὁ διάβολος τὰς ἀγαθοεργίας αὐτοῦ ἐμάνη ὁ
δόλιος καὶ διεπρίετο καὶ παγίδας βούλεται ποιῆσαι εἰς τὸ
παγιδεῦσαι αὐτόν. Τί ποιεῖς, ἀντίδικε ἐχθρὸς τῆς ἀληθείας; Τί
προχειρίζεσαι ἔργον τὸ οὐ δύνασαι τελειῶσαι; Εἶδες γὰρ τοῦτον
μαρτυρηθέντα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπον δίκαιον καὶ τέλειον. Τί
μάτην κοπιᾷς; Ταῦτα λέγω, ἵνα μάθῃς ὅτι ὁ διάβολος μεγάλως εἰς τὰ
60 ἀνίσχυρα πολεμεῖ καὶ ὅτι, εἰ ὁ δίκαιος μετὰ βίας σώζεται, λοιπὸν ὁ
ἁμαρτωλὸς ποῦ φανεῖται; Ἄκουσον λοιπὸν τῆς μάχης πῶς μάχεται
ὑπὸ τῶν δικαίων.

56-57 τοῦτον μαρτυρηθέντα..τέλειον: Iob 1, 8.

A ΣμΡρα M

53 ἐμάνει ΡρSμα // 54 διεπρίετω M // 55 ἐχθραὶ τῆς ἀληθείας S // 56 Οἶδες ΡρSμα // 57 μαρτυρηθέντος μ:
μαρτυρηθέντα S: μαρτυρηθέντα M τέλειον S // 59 ἀνίσχυρα M πολεμοὶ M

"Ἐγένετο" φησὶν "ἡ ἡμέρα αὕτη καὶ ἦλθον οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ παραστῆναι ἐνώπιον τοῦ Κυρίου καὶ ὁ διάβολος ἦλθε μετ' αὐτῶν".
65 Περί τινος πράγματος ἦλθεν ὁ ἀπατεὼν ἔμπροσθεν τοῦ Κυρίου, εἰ μὴ δικασθῆναι περὶ τοῦ Ἰώβ τοῦ δικαίου; Ἐβλεπε γὰρ αὐτὸν πεφυλαγμένον τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ καὶ τοῖς δικαιώμασιν αὐτοῦ ἀμέμπτως. Διὰ τοῦτο ἔρχεται καὶ φαίνεται τοῦ Θεοῦ καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Θεός· "Πόθεν παραγέγονας;" καὶ ἀποκριθεὶς εἶπε τῷ Κυρίῳ·
70 "Περιελθὼν περιεπάτησα τὴν γῆν καὶ τὸν οὐρανὸν πάρειμι"· καὶ ὁ Θεὸς προγνοῦς τοῦ διαδόλου τὴν μανίαν, ἣνπερ εἶχε περὶ τοῦ Ἰώβ, λέγει πρὸς αὐτόν· "Πρόσχες τῇ διανοίᾳ σου κατὰ τοῦ θεράποντός μου Ἰώβ, ὅτι οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος ὅμοιος αὐτῷ τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, ἀμέμπτος, δίκαιος, ἀληθινός, θεοσεβής, ἀπεχόμενος ἀπὸ παντὸς κακοῦ καὶ πονηροῦ πράγματος".

62-63 Ἐγένετο...μετ' αὐτῶν: Iob 1, 6 // 67-69 εἶπεν...πάρειμι: Iob 1, 7 // 71-74 λέγει...πράγματος: Iob 1, 8.

A ΣμΡρα Μ

62 ὡς ἡ ἡμέρα PpSma // 64 ἀπαταιῶν PpSma // 64-65 εἰ μὴ PpSma // 68 παραγέγονας M ἀποκριθεὶς M

75 Βλέπεις τὸν Ἰὼβ πῶς ἦν πεφυλαγμένος διὰ τῶν καλῶν ἔργων ὑπὸ
τοῦ Θεοῦ καὶ πῶς μαρτυρεῖ αὐτὸν ὁ Θεὸς δίκαιον; Πόθεν οὖν
ἔρχεται ὁ διάβολος πειράζων τὸν ἄνθρωπον; Βλέπει γὰρ καὶ
κατασκοπεύει πρῶτον εἰ ἐστὶν ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ ἀνθρώπου ὁ
Χριστὸς ἢ οὐ, εἰ φυλάσσει αὐτὸν ὁ Θεός· καὶ θέλεις εἰπεῖν· "Πόθεν
80 τούτων εἶδεν ὁ διάβολος;" Ἄκουσον· ὅταν ἴδῃ ὁ ἐχθρὸς τῆς ἀληθείας
τὸν ἄνθρωπον ἢ ὀργιζόμενον ἢ ὀμνύοντα ἢ αἰσχρολογοῦντα ἢ
λοιδοροῦντα ἢ καταλαλοῦντα ἢ κατακρίνοντα ἢ μισοῦντα ἢ
ἀδικοῦντα ἢ ὑπερηφανευόμενον ἢ γελῶντα ἢ μετεωριζόμενον, τότε
γινώσκει ὅτι οὐκ ἦν φόβος Θεοῦ ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ ἀνθρώπου τούτου
85 καὶ οὐ φροντίζει αὐτοῦ ὁ Θεός, ἀλλ' οὐ φυλάσσει αὐτόν· καὶ τότε
λοιπόν, καθάπερ κλέπτῃς, εἰσελθὼν ὁ πονηρὸς συλεῖ τὸν οἶκον τῆς
ψυχῆς αὐτοῦ καὶ ῥίπτει τοῦτον εἰς λογισμοὺς ἁμαρτίας· καὶ τὸν
ἄνθρωπον πάλιν τὸν βλέποντα ὁ πονηρὸς ὅτι συνεχῶς προσεύχεται
καὶ τοῦ θανάτου μνημονεύει καὶ τῆς κρίσεως τοῦ Θεοῦ τῆς φοβερᾶς
90 ἐνθυμοῦντα, τότε φροντίζει ὁ Χριστὸς καὶ φυλάσσει τὸν ἄνθρωπον
τοῦτον καὶ ἀναχωρεῖ ἀπ' αὐτὸν ὁ διάβολος.

75-76 τὸν Ἰὼβ...δίκαιον: Iob 1, 8 // 86- 87 καθάπερ κλέπτῃς...ἁμαρτίας: Ioann. Chrys. In Genesim 7 (PG 54, 608).

A ΣμΡρα M

81 ὀμνύοντα PpSma ἐσχρολογοῦντα AM // 82 λοιδοροῦντα AM ἢ κατακρίνοντα om. PpSmaA // 83 γελῶντα PpSmaM μεταιορηζόμενον M // 84 οὐκ ἦν φόβος PpSmaAM // 86 ἤσελθὼν M // 87 εἰς λογισμοὺς ἁμαρτίας M: εἰς λογισμὸν πονηρίας καὶ ἁμαρτίας PpSma: εἰς λογισμὸν ἁμαρτίας A // 87 ῥύπτῃ S // 90-91 φυλάσσει αὐτόν A // 91 ἀναχωρεῖ Ppma: ἀναχωρεῖ S ἀπ' αὐτοῦ SA

Ἐπεὶ γὰρ ἔβλεπε τὸν Ἰὼβ ὅτι περιφυλαγμένος ἐστὶν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ
καὶ μαρτυρούμενος δίκαιος, ἦλθεν πρὸς τὸν Θεὸν τοῦ συγχωρῆσαι
95 πειρᾶσαι αὐτόν. Διὰ τοῦτο ἔλεγεν αὐτῷ ὁ Θεός· "Πρόσεχε ἐπὶ τὸν
θεράποντά μου Ἰὼβ, ὅτι δίκαιος καὶ ἀληθινὸς ὑπάρχει ἐπὶ τῆς γῆς".
Ἀπεκρίθη δὲ ὁ διάβολος ἔναντι Κυρίου· "Μὴ δωρεὰν σέβεται Ἰὼβ
τὸν Θεόν; Οὐ σὺ περιέφραξας αὐτῷ τὰ ἔσωθεν τοῦ οἴκου αὐτοῦ, τὰ
δὲ ἔργα τῶν χειρῶν αὐτοῦ ἠϋλόγησας καὶ τὰ κτήνη αὐτοῦ πολλὰ
100 ἐποίησας ἐπὶ τῆς γῆς; Ἀλλὰ ἀπόστειλον τὴν χειρὰ σου καὶ ἄψαι ἀπὸ
πάντων ὧν ἔχει, εἰ μὴ εἰς πρόσωπόν σε εὐλογῆση". Εἶπε δὲ ὁ Κύριος
πρὸς αὐτόν· "Ἴδού, πάντα ὅσα ἔστιν ἐν αὐτῷ ἐν τῇ χειρὶ σου
δέδωκα, ἀλλὰ αὐτοῦ μὴ ἄψη". Καὶ ἐξῆλθεν ὁ διάβολος ἀπὸ
προσώπου Κυρίου.

92-93 τὸν Ἰὼβ...δίκαιος: Iob 1, 8 // 94-95 Πρόσεχε...γῆς: Iob 1, 8 // 96-103 Ἀπεκρίθη...Κυρίου: Iob 1, 9-12.

A ΣμΡρα Μ

93 συγχωρεῖσαι μ // 95 ἐπὶ τῆς γῆς om. PpSma // 98 εὐλόγησας PpSma // 99 ἀπόστηλων Μ ἄψε Μ // 100 ἦ μὴν Ppa

105 Θαυμασὰ τὰ πράγματα καὶ ξένα· τίνος ἔνεκεν καὶ δίδει Κύριος
τὴν ἐξουσίαν ταύτην τῷ διαβόλῳ; Ἴνα βελτίων φανῇ ὁ Ἰὼβ καὶ ἵνα
φανῇ ἡ νίκη αὐτοῦ καὶ ἡ ἀγάπη ἣν ἔχει πρὸς τὸν Θεὸν καὶ <ὅτι>
πάντα ἃ ποιεῖ ἐκ τῆς ἰδίας συνειδήσεως γίνονται καὶ οὐχὶ ὑπὸ τοῦ
Θεοῦ, ὅτι ὁ Θεὸς οὐδένα βιάζει, ἀλλ' αὐτοπροαιρέτους ἐποίησεν
110 σέβεται Ἰὼβ τὸν Θεόν; Σὺ περιφυλάττων αὐτὸν καὶ πλουτεῖ, ἀλλὰ
ἀπόστειλον τὴν χεῖρα σου ἀπ' αὐτοῦ, εἰ μὴ εἰς πρόσωπόν σε
εὐλογῆση ἢ ἐνθυμηθῇ τοῦ ὀνόματός σου, ὅτι ἔνεκεν τῶν πραγμάτων
ἀγαπᾷ τὸν Θεὸν καὶ οὐχὶ κατὰ πνεῦμα". Εἶδες φθόνον καὶ μίσος;
Εἶδετε πόσῃν κακίαν ἔχει ὁ διάβολος πρὸς ἡμᾶς; Τούτου χάριν δίδει
115 ὁ Θεὸς τὴν ἐξουσίαν τοῦ διαβόλου.

105-106 Ἴνα βελτίων...Θεὸν: Ioann. Chrys. Fragmenta in beatum Job (PG 64, 528) // 108-109 ὁ Θεὸς...ἡμᾶς: Isaias 1, 19; Lev. 26, 3; Lev. 26, 14-40; Ioann. Chrys. De fato et providentia 2 (PG 50, 755); Ioann. Chrys. Domine, non est in homine (PG 56, 162); Ioann. Chrys. In Joannem 1 (PG 59, 28); Ioann. Chrys. In epist. 1 ad Thessalon. 5 (PG 62, 428); Bas. Adversus Eunomium lib. 4 (PG 29, 697); Greg.Naz. Or. 14 (PG 35, 892) // 109-113 Μὴ δωρεὰν...πνεῦμα: Iob 1, 9-11.

A ΣμΡρα Μ

106 ὅτι scripsi // 107 ἃ om. PpSma // 113 ἴδες PpSmaM // 114 ἴδετε PpSma: ἴδεται M ἔχη PpSma

Ἦρξατο οὖν ὁ πονηρὸς πειράζειν τὸν δίκαιον, τὸν μαρτυρούμενον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ· καὶ πρῶτον μὲν λαμβάνει τὰ πράγματα, τοὺς βόας, τὰ πρόβατα, τὰς ἀγέλας, τὰ ποίμνια πάντα ἀφείλετο, οὐκ ἐν μιᾷ ὥρᾳ, ἀλλὰ τῇ τέχνῃ μηχανᾶται, ἵνα πτωχεύσῃ αὐτόν, καὶ τῶν υἱῶν καὶ τῶν θυγατέρων ἐστηκότων καὶ πτωχευόντων ἐν τῇ ἀπωλείᾳ τῶν πραγμάτων· καιρίαν λαμβάνει ὁ δίκαιος τὴν πληγὴν πέσειν εἰς βλασφημίαν κατὰ τοῦ Θεοῦ βλέπων τὰ τέκνα. Ἀλλὰ ταῦτα ποιῶν ὁ δόλιος, ἔμεινεν ὁ ἀθλητῆς ὑπομένων γενναίως. Πολλὰ γὰρ ἔτυπεν αὐτόν, ἀλλὰ ἦν ὑπὸ πάντων στεφανούμενος. Οὐκ ἐπενόησεν οὐδὲ δάκρυα, οὐκ ἐσαλεύθη πρὸς τὴν ἀπώλειαν τῶν κτημάτων, ἀλλ' ἔμεινεν πύργος ἀσάλευτος, τεθεμελιωμένος ἐν τῇ πέτρᾳ τῆς ὑπομονῆς.

116-117 τὸν δίκαιον...τοῦ Θεοῦ: Iob 1, 8 // 117-121 καὶ πρῶτον...πτωχευόντων: Iob 1, 14-17 // 123-127 ἔμεινεν...ὑπομονῆς: Iob 1, 22; Ioann. Chrys. Fragmenta in beatum Job (PG 64, 529).

A ΣμΡρα Μ

119 μοιχανᾶτε ΡρΣμα πτωχεύσει Α: πτωχεύσι Μ // 121 πτωχευόντων Α καιρίαν Ρρ // 124 γενναῖος ΑΡρΣμα // 127 ἐν τῇ πέτρᾳ ΜΑΣμ: ὑπὸ πέτρᾳ Ρρα

Καὶ βλέπε τοῦ πλάνου τὰ ἔνεδρα· οὐ μόνον καταλύει τὰ
130 πράγματα, ἀλλὰ καὶ μηνύει αὐτῷ τὴν ἀπώλειαν καὶ οὐκ ἐν μιᾷ
ἡμέρᾳ ἓνα καὶ πάλιν ἄλλην, ἀλλὰ συχνάκις, ἵνα λυπηθῇ πρὸς τὸν
Θεόν.

Ἦλθε γὰρ ἄγγελος πονηρὸς πρῶτον καὶ λέγει τῷ Ἰώβ· "Τὰ ζεύγη
τῶν βοῶν ἠροτριῶν καὶ ἐλθόντες οἱ αἰχμάλωτοι ἠχμαλώτευσαν
135 αὐτὰ καὶ τοὺς παῖδας ἀπέκτειναν ἐν μαχαίραις καὶ ἐσώθην ἐγὼ
μόνος καὶ ἦλθον τοῦ ἀναγγεῖλαι σοι". Ἐτι τούτου λαλοῦντος, ἦλθεν
ἕτερος ἄγγελος καὶ λέγει τῷ Ἰώβ· "Πῦρ ἔπεσεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ
κατέκαυσε τὰ πρόβατά σου καὶ τοὺς ποιμένας κατέκαυσεν ὁμοίως·
καὶ ἐσώθην ἐγὼ μόνος καὶ ἦλθον τοῦ ἀναγγεῖλαι σοι". Συνεχοὶ οἱ
πόλεμοι καὶ οἱ ἄγγελοι, εἷς ὑπὸ τοῦ ἐτέρου ὀπισθεν.

132-138 Ἦλθε...ἀναγγεῖλαι σοι: Iob 1, 14-16.

A ΣμΡρα Μ

133 ἠροτριῶν S: ἠρωτριῶν M: ἠρωτριῶν αμ: ἠρωτριῶν ΡρΑ: ἠρωτρία Iob // 134 μαχαίρες ΡρΣμα // 138
ἀπαγγεῖλαι σοι Iob Συνεχοὶ ΡρΣμαM: Συνεχεῖς A

- 140 Καὶ βλέπε τί ποιεῖ ὁ ἀντίδικος· ἐπεὶ γὰρ εἶδεν αὐτὸν ἐπὶ τὴν
πρώτην πληγὴν γενναίως ἐστηκότα καὶ μηδὲν σαλευθέντα,
μηχανᾶται τοιοῦτον ποιῆσαι εἰς τὸ δεύτερον, ἐπίβουλον πῦρ ἐξ
ἀέρος, ἵνα δείξῃ ὅτι ἐξ οὐρανοῦ ἦν ὁ πόλεμος καὶ πολεμεῖ αὐτὸν
καὶ ὁ Θεὸς καὶ ἀναγκασθῆ βλασφημῆσαι. Διὰ τοῦτο λέγει ὅτι πῦρ
145 ἔπεσεν ἐξ οὐρανοῦ καὶ κατέφαγεν αὐτά. Ἐπι τούτου λαλοῦντος
ἦλθεν ἕτερος ἄγγελος καὶ λέγει τῷ Ἰώβ· "Οἱ ἰππεῖς σου ἐποίησαν
κεφαλὰς τρεῖς καὶ ἐκύκλωσαν τὰς καμήλους καὶ ἠχμαλώτευσαν
αὐτὰς καὶ τοὺς παῖδας ἀπέκτειναν· καὶ ἐσώθην ἐγὼ μόνος καὶ ἦλθον
τοῦ ἀναγγεῖλαι σοι"· καὶ ἐπὶ πᾶσι τούτοις ἔμεινεν Ἰώβ ὑπομένων.
150 Ἰδὼν δὲ ὁ διάβολος ὅτι πάντα ἀπώλεσεν καὶ οὐκ ἐνίκησεν αὐτὸν
καὶ οὔτε ἐβλασφήμησεν, οὔτε ἠγανάκτησεν, οὔτε ἐλυπήθη, στέλλει
τεταρταῖον καὶ τελευταῖον ἄγγελον λέγοντα· "Τῶν υἱῶν σου καὶ τῶν
θυγατέρων σου ἐσθιόντων καὶ πινόντων εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀδελφοῦ
αὐτῶν τοῦ πρεσβυτέρου, ἐξαίφνης ἦλθε πνεῦμα ἐκ τῆς ἐρήμου καὶ
155 ἦψατο τῶν τεσσάρων γωνιῶν τῆς οἰκίας καὶ ἔπεσεν ἡ οἰκία ἐπὶ τὰ
παιδιά καὶ ἀπέθανον".

140-145 Ἐπεὶ γὰρ...αὐτά: Ioann. Chrys. Fragmenta in beatum Job (PG 64, 529) // 145-149 Ἐπι
τούτου...ἀναγγεῖλαι σοι: Iob 1, 17 // 150-151 πάντα...ἐλυπήθη: Iob 1, 22 // 151-156 στέλλει...ἀπέθανον: Iob 1,
18-19.

A ΣμΡρα Μ

142 μηχανᾶτε PpSma ἐπεὶ βούλει PpSma // 147 καμήλους M οἰχμαλώτευσαν M // 149 ἀπαγγεῖλαι σοι Iob
// 152 λέγων PpSma // 155 γωνιῶν PpSma // 156 παιδιά σου PpSma

160 Βλέπετε, ἀγαπητοί μου ἀδελφοί, ὅτι οὐκ ἦν ἄνθρωπος ὁ ταῦτα λέγων τῷ Ἰὼβ ἀλλ' αὐτὸς ἦν ὁ διάβολος σχηματιζόμενος ὡς ἄνθρωπος; Πόθεν οἶδας, ἀπατεών, ὅτι ἦλθε τὸ πνεῦμα ἐκ τῆς ἐρήμου, ὅτι ἄνθρωπος εἶσαι; Ποίοις ὀφθαλμοῖς ἐθεάσω; καὶ εἰ ἄνθρωπος ἦν, πῶς οὐκ ἐπλάκωσεν καὶ ἐσένα ἢ οἰκία; Εἰ δὲ καὶ ἔξω ἔστηκας, πῶς ἔβλεπες τὰ ἔσω γινόμενα καὶ λέγεις ὅτι ἐσθιόντων καὶ πινόντων πῦρ ἤψατο ἐκ τῶν τεσσάρων γωνιῶν τῆς οἰκίας καὶ ἐχαλάσθη ἡ οἰκία καὶ διεφθάρησαν τὰ τέκνα τοῦ Ἰὼβ; τοῦτέστι, "σὺ εἶ πατήρ, ὁ Ἰὼβ, αὐτῶν ἢ αἰτία· διὰ τὸ συνεχῶς συνάγεσθαι ὁμοθυμαδόν, ἀπέθανον πάντες". ἀλλ' ὁ μισόκαλος διάβολος ἐν τοιούτῳ καιρῷ παρετήρησεν ἀπολέσαι αὐτοὺς ὁμοθυμαδόν.

157-167 οὐκ ἦν...ὁμοθυμαδόν: Ioann. Chrys. Fragmenta in beatum Job (PG 64, 532).

A ΣμΡρα Μ

158 σχηματιζόμενος Μ // 159 ἀπαταιῶν ΡρΣμαΑ // 160 ἦσαι ΡρΣμα // 163 γωνιῶν ΡρΣμα // 166 ὁμοθυμαδῶν ΡρΣμα: ὁμοθημαδῶν Μ

Τί οὖν ὁ γενναῖος ἐκεῖνος; Ὁ ἄσειστος πύργος οὐ συνεσχέθη, οὐ
κατέπεσεν, οὐκ ἐβλασφήμησεν, οὐκ εἶπεν· "ὦ Κύριε, ἐπὶ τούτοις
170 ἀνέθρεψα ἐμοὺς παῖδας ἐν πάσῃ νοουθεσίᾳ, ἵνα τοιοῦτον θάνατον
αὐτοῖς ἴδω; Ἐπὶ τούτοις ἠνέωξα τὴν οἰκίαν ταύτην τῶν ξένων, τῶν
πτωχῶν, τῶν ὀρφανῶν, ἵνα ταύτην ἀνταμοιβὴν λάβω καὶ τάφος
γένηται τῶν ἐμῶν παιδῶν;" Οὐδὲν τοιούτων εἶπεν. Τί αὐτοῦ
175 ἐπαινέσωμεν πρῶτον; Πῶς ὑπέμεινεν τὴν τοιαύτην ἀγγελίαν, πῶς οὐ
συνεσχέθη τὰ σπλάγχνα, πῶς οὐ συνεσχέθη οὐδὲ ἐρράγη ἢ αὐτοῦ
καρδιά ἐπὶ τοσοῦτον πλῆθος παιδίων ἀποθανόντων καὶ πικρὸν
θάνατον; Ἀλλὰ ταῦτα ἀκούσας, ἀναστὰς διέρρηξε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ
καὶ ἐκείρατο τὴν κόμην τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ καὶ πεσὼν ἐπὶ τὴν γῆν
προσεκύνει τῷ Κυρίῳ λέγων· "Γυμνὸς ἐξῆλθον ἐκ κοιλίας μητρὸς
180 μου, γυμνὸς καὶ ἀπελεύσομαι ἐκεῖ. Ὁ Κύριος ἔδωκεν, ὁ Κύριος
ἀφείλατο. Ὡς τῷ Κυρίῳ ἔδοξεν, οὕτω καὶ ἐγένετο. Εἴη τὸ ὄνομα
Κυρίου εὐλογημένον ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος".

168-177 Τί οὖν...θάνατον: Iob 1, 22; Ioann. Chrys. Fragmenta in beatum Job (PG 64, 533) // 177-182
ἀναστὰς...αἰῶνος: Iob 1, 20-21.

A ΣμΡρα Μ

168 ὁ γενέως Μ // 172 ἀνταμοιβὴν ΡρΣμα: ἀνταμοιβῆ Μ // 173 τοιοῦτον ΡρΣμα // 177 ἐρράγη Iob // 178
ἐκείρατο ΡρΣμα: ἐκείρατω Μ // 181 ἀφείλατο Μ: ἀφείλετο ΡρΣμα ἔδωξεν ΡρΣμα

Ὡ γενναίας ψυχῆς, ἀδαμάντινε τὴν ψυχὴν, ὃ πέτρα τῆς ὑπομονῆς·
 πόσα ἐπόμεινεν ὁ δίκαιος· καὶ γὰρ οἱ γονεῖς ὅταν ἔχωσιν υἷον καὶ
 185 ἴδωσιν αὐτὸν ἐν ταῖς ἐσχάταις ἀναπνοαῖς ἐλθόντα, καθέζονται
 κύκλωθεν αὐτοῦ κλαίοντες ὀδυρόμενοι καὶ τοὺς λόγους τοὺς
 τελευταίους ἀκούοντες καὶ τὰς χεῖρας αὐτοῦ καταφιλοῦντες τὰ
 τελευταία φιλήματα καὶ ἴστανται βλέποντες αὐτῷ ἕως τὴν ψυχὴν
 αὐτοῦ παραδῶση καὶ θάπτουσιν αὐτόν. Ἔλθωμεν εἰς τὸν γενναῖον
 190 τοῦτον ἀδάμαντα· οὐ γὰρ ἐπὶ κλίνης εἶδεν αὐτοὺς ἀποπνέοντας ἢ
 ψυχορραγοῦντας, ἀλλὰ τῇ οἰκίᾳ καταχωσθέντας ἅπαντας· καὶ τί
 ποιεῖ μέγα καὶ θαυμαστόν; Ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον καὶ τάφον αὐτῶν,
 ὃν εἶδε καὶ ἤκουσεν ἐν μιᾷ ὥρᾳ· οἶκον καὶ τάφον, συμπόσιον καὶ
 195 χῶμα, ἐορτὴν γέμουσαν πένθος. Ἔσκαπτε καὶ ἐζήτει αὐτῶν τὰ μέλη
 καὶ εὔρισκεν οἶνον καὶ αἷμα, ἄρτον καὶ χεῖρα, ὀφθαλμὸν καὶ κόνιν·
 εὔρισκε πότε μὲν χεῖρα καὶ ἄλλου πόδα, κεφαλὴν καὶ ἱμάτιον καὶ
 ἀνέσπα ἐκ τοῦ χώματος ταῦτα καὶ τῶν λίθων καὶ τῶν ξύλων· πότε
 μὲν μέρος κοιλίας, ἄλλου τὰ ἐντόσθια, τὰ σπλάγχνα μετὰ τῶν
 χωμάτων ἀναφυρμένα· πότε μὲν ἄρσεν, πότε μὲν θῆλυ· καὶ
 200 ἐκαθέζετο βλέπων αὐτὰ διεσπαρμένα· ἔβανεν ὁ δίκαιος μέλη πρὸς
 μέλος, χεῖρα πρὸς χεῖρα, στήθος μὲ τὴν κεφαλὴν. Ἔβλεπεν ὁ δίκαιος
 μήπως τὰ μέλη τῶν θηλείων μετὰ τῶν ἀρσενικῶν μετασχηματίσαι.
 Ὡ μεγάλης ὑπομονῆς ὃ γενναίας καὶ ἀνδρείας ψυχῆς, ὅτι ἐπὶ πᾶσι
 τοῖς συμβεβηκόσιν, ἐναντίον Κυρίου οὐχ ἤμαρτεν, οὐδὲ ἐν τοῖς
 205 χεῖλεσιν αὐτοῦ.

190-191 Οὐ γὰρ...ἅπαντας: Ioann. Chrys. Fragmenta in beatum Job (PG 64, 540) // 192-194
 Ἀπῆλθεν...πένθος: Ioann. Chrys. Fragmenta in beatum Job (PG 64, 537 & 540) // 203-205 ὃ
 γενναίας...αὐτοῦ: Job 1, 22; Ioann. Chrys. Fragmenta in beatum Job (PG 64, 545).

A ΣμΡρα Μ

184 ἐπόμεινεν ΡρSμα: ἐπόμηνεν Μ: ὑπέμεινεν Α οἱ γονεῖς μ: οἱ γωνῆς Μ // 187 ἀκούοντας ΡρSμα // 195
 εὔρησκεν ΡρSμα // 196 ἄλλο ΡρSμα: ἄλλω Α // 197 καὶ τὰ ξύλα ΡρSμα // 199 ἀναφηρμένα Μ // 199-200
 πότε...διεσπαρμένα om. ΡρSμα // 201 μετὰ τὴν κεφαλὴν ΡρSμα // 202 τὰ μέλη AM: τὰ μέλη om. ΡρSμα
 θηλύων ΡρSμα χρηματίσαι μ: μετασχηματίσαι AM: σχηματίσαι ΡρSa // 203-205 ὅτι ἐπὶ πᾶσι...χεῖλεσιν
 αὐτοῦ om. ΡρSμα

Τούτοις τοίνυν πᾶσιν αὐτοῦ μὴ ἀρκεσθεῖς ὁ ἐχθρὸς ἐν τῇ παλάμῃ τοῦ δικαίου ἐγένετο μετὰ ταῦτα. Ἦλθον πάλιν οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ παραστήναι ἔναντι Κυρίου καὶ ὁ διάβολος ἐν μέσῳ αὐτῶν. Πάλιν ἐπερωτᾷ αὐτὸν ὁ Κύριος "Πόθεν σὺ ἔρχῃ;" Εἶπε δὲ ὁ διάβολος:

210 "Διαπορευθεὶς τὴν ὑπ' οὐρανῶν καὶ τὴν γῆν πάρεμι" καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Κύριος "Προσέσχε τῷ θεράποντί μου Ἰώβ, ὅτι οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ὅμοιος αὐτῷ, ἄμειπτος, δίκαιος, ἀληθινὸς, ἀπεχόμενος ἀπὸ παντὸς κακοῦ. Σὺ δὲ εἶπας τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ ἀπολέσαι διακενῆς". Ὑπολαβὼν δὲ ὁ διάβολος εἶπε τῷ Κυρίῳ:

215 "Δέρμα ὑπὸ δέρματος καὶ πάντα ὅσα ὑπάρχει τῷ ἀνθρώπῳ δώσει ὑπὲρ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, ἀλλὰ ἀπόστειλον τὴν χειρὰ σου καὶ ἅψαι τῶν ὀστέων αὐτοῦ, ἧ μὴν εἰς πρόσωπόν σου εὐλογήσει".

207-217 Ἦλθον...εὐλογήσει: Iob 2, 1-5.

A M

206-217 Τούτοις...εὐλογήσει om. PpSma // 209 ἐπερωτᾷ M // 214 ἀπολαίσει M // 217 ὀσταίων A εἰ μὴ M πρόσωπόν σου εὐλογήσει A

220 Πάλιν μίσος, πάλιν φθόνος, πάλιν πόλεμος. Οὐκ ἠρκέσθης, διάβολε, ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἐποίησας αὐτῷ; Οὐχ ἤδεις ὅτι ἡ ὑπομονὴ νικᾷ; Τί οὖν ὁ Κύριος; "Ἴδού, παραδίδομαί σοι αὐτόν". Ταῦτα οὖν πάντα συγχωρεῖ ὁ Θεός, διότι εἶπεν αὐτῷ ὁ διάβολος· "Μὴ δωρεὰν σέβεται ὁ Ἰὼβ τὸν Θεόν;" Βούλεται οὖν καὶ εἰς ἕτερον πόλεμον πολεμῆσαι αὐτόν, ἵνα βελτίων φανήσεται τοῦ πρώτου.

225 Ἐξῆλθεν οὖν ὁ διάβολος ἀπὸ προσώπου Κυρίου καὶ ἔπαισε τὸν Ἰὼβ ἔλκει πονηρῶ, ἀπὸ ποδῶν ἕως κεφαλῆς αὐτοῦ· καὶ ἐδιώχθη ἔξω τῆς πόλεως καὶ ἐκάθητο ἐπὶ τῆς κοπρίας, γέμων σκώληκας καὶ ἔλαβεν ὄστρακον, ἵνα ἐπιξύη τὸν ἰχῶρα τῶν τραυμάτων αὐτοῦ. Ξένα καὶ παράδοξα τὰ πράγματα ὑπερβαίνοντα νοῦν ἀνθρώπινον· ὁ μαργαρίτης ἐπὶ τὴν κοπρίαν· ὁ πρότερον ἐν πορφύρα καὶ ἐν 230 πλούτῳ, γυμνὸς κάθηται ἐπὶ κοπρίας· οὐ χρόνον, οὐ δύο ἢ τρεῖς, ἀλλὰ χρόνους ἑπτὰ ἐποίησε· καὶ οὔτε ἠγανάκτησεν, οὔτε ἐβλασφήμησεν, οὐδέν τι εἶπε πρὸς τὸν Κύριον.

220 Τί οὖν...αὐτόν: Iob 2, 6 // 221-222 Μὴ δωρεὰν...Θεόν: Iob 1, 9 // 224-227 Ἐξῆλθεν...αὐτοῦ: Iob 2, 7-8 // 230-231 Οὐ χρόνον...ἐποίησε: Iob 2,9 // 231-232 οὔτε ἠγανάκτησεν...Κύριον: Iob 2, 10.

A M

218-232 Πάλιν μίσος...τὸν Κύριον om. PpSma // 219 οὐχ ἴδι ὅτι A: οὐχ ἰδιῶτι M: οὐχ ἤδεις ὅτι corr. ὑπομονεῖ M // 220 παραδίδομαί σοι AM // 224 ἔπεσε AM // 224-225 τῷ Ἰὼβ AM: τὸν Ἰὼβ corr. // 225 ἔλκη A // 227 ξύη Iob τὸν ἰχῶρα AM τῶν πραγμάτων M

Λέγει γὰρ ὁ Χρυσόστομος εἰς τοὺς "Μαργαρίτας": Διατὶ καὶ τὴν
235 γυναῖκα τοῦ Ἰὼβ οὐκ ἠφάνισε μετὰ τῶν τέκνων αὐτῆς ὁ διάβολος;
ἀλλὰ ἐτήρησεν αὐτὴν παγίδα εἰς τὸ τέλος, τοῦ ὑποσκελίσαι τὸν
δίκαιον. Ἔλεγε γάρ· "Εἰ ἐκ τοῦ παραδείσου ἐξέβαλον τὸν Ἄδὰμ διὰ
τῆς γυνῆς, πολλῶ μᾶλλον τὸν Ἰὼβ ἀπὸ κοπρίας σκελίσαι
240 δυνήσομαι" καὶ οὐ προσφέρει ταύτην εἰς τὰ πράγματα, οὐδὲ εἰς τῶν
παίδων τὸν θάνατον, ἀλλὰ σιγᾶται ἕως τότε· καὶ ὅταν ἑαυτὸν ἐπὶ
τῆς κοπρίας καὶ ὅταν ἀνέβλυσε σκολήκων ἢ πηγῆ καὶ δαπανώμεναι
ἦν αἱ σάρκες αὐτοῦ καὶ πόνος ἦν πολὺς αὐτῶ καὶ τόσον ἀποθανεῖν
ἐπεθύμει, τότε αὐτὴν προσάγει καὶ φησί· "Μέχρι τίνος καρτερεῖς
λέγων· Ἰδού, ἀναμένω χρόνον τινὰ προσδεχόμενος τὴν ἐλπίδα τῆς
245 σωτηρίας σου;" καὶ γὰρ ὁ Ἰὼβ πολλάκις ἐνοχλούμενος ὑπ' αὐτῆς,
ἐπαραιμύθει αὐτῇ λέγων· "Ἀνάμεινον μικρὸν καὶ ταχέως ἔσται
πάντων ἡ λύτρωσις".

233-246 Διατὶ...λύτρωσις: Ioann. Chrys. Fragmenta in beatum Job (PG 64, 557) (236-237 Εἰ ἐκ τοῦ παραδείσου...γυνῆς: Gen. 3, 17 // 242-244 Μέχρι...σωτηρίας σου: Job 2, 9).

A M

233-246 Λέγει...λύτρωσις om. PpSma // 235 ὑποσκελῆσαι AM // 236 παραδύσου M // 237 σκελῆσαι AM // 239 ἀλλὰ σιγᾶτε ἕως πότε A // 240 δαπανώμεναι M

Ἐπειδὴ γὰρ χρόνος πολὺς παρήλθε καὶ παρέδραμε καὶ τέλος
τούτων ἔρχεται ἡ γυνὴ αὐτοῦ λέγουσα· "Μὴ νῦν τοῦτο ἐρεῖς.
Ἀπόλετό σου τὸ μνημόσυνον ἀπὸ γῆς. Οἱ υἱοὶ σου καὶ αἱ θυγατέρες
250 σου, τῆς ἐμῆς κοιλίας ὠδῖνες καὶ πόνοι, οὓς εἰς κενὸν ἐκοπίασα μετὰ
μόχθων, ἐχάθησαν· καὶ γὰρ πλανῆτις καὶ λάτρις, τόπον ἐκ τόπου καὶ
οἰκίαν ἐξ οἰκίας περιερχομένη, οὐ προσαιτῶ μόνον, ἀλλὰ καὶ
πλανῶμαι καὶ δουλεύω πανταχοῦ, διδάσκουσα τὰ ἐμὰ κακὰ καὶ
προσδεχομένη τὸν ἥλιον πότε δύση καὶ ἀναπαύσωμαι τῶν μόχθων
255 καὶ τῶν ὀδυνῶν, αἱ με συνέχουσιν· ἀλλ' εἶπέ τι ῥῆμα πρὸς Κύριον
καὶ τελεύτα".

247-256 Ἐπειδὴ...τελεύτα: Iob 2, 9.

A M

247-256 Ἐπειδὴ...τελεύτα om. PpSma // 248 λέγων A // 249 Ἀπόλετό σου A: Ἀπόλετῶ σου M // 252 προσετῶ AM // 253 καὶ διηγοῦμαι A

- Εἶδες μηχανὴν τοῦ διαβόλου; Εἶδες λόγους πικροτέρους χολῆς;
 "Τὸ μνημόσυνόν σου ἠφάνισται ἀπὸ τῆς γῆς". Τοῦτο μόνον ἦν ἄξιον
 τὸν δίκαιον πληῖσαι καὶ βλασφημηῆσαι· τοὔτέστι, "ποῦ σου ὁ πλοῦτος,
 260 ποῦ ἡ δόξα καὶ ἡ αὐθεντία σου; Οὐδαμῶς καὶ τί πενέστερον ὅτι
 οὕτως γυμνὸς ἐπὶ κοπρίας καὶ τετραυματισμένος οὐκ ἔστιν σου
 πλέον ἐλπίς; Ποῦ σου οἱ υἱοὶ σου καὶ αἱ θυγατέρες σου;
 ἠφανίσθησαν· καὶ ἐγὼ δουλεύτρια καὶ λάτρις ἐγενόμην, ἵνα φέρω
 σοι ἄρτον τοῦ φαγεῖν. Κρείττων σου θάνατος καὶ οὐχὶ ζωή."
- 265 Τί οὖν ὁ μακάριος; Τί οὖν ὁ ἀδαμάντινος τῇ ψυχῇ καὶ τῷ σώματι;
 Βλέψας εἰς αὐτὴν μικρὸν ἔφησε· "ὦ γύναι, ἵνατί, ὥσπερ μία τῶν
 ἀφρόνων γυναικῶν, οὕτως ἐλάλησας; Εἰ τὰ ἀγαθὰ ἐδεξάμεθα παρὰ
 Κυρίου, τὰ κακὰ οὐχ ὑπομένομεν; Ἄντι τίνων γὰρ ἐκεῖνα ἔδωκεν
 ἡμῖν ὁ Θεός; Ποίαν ἀνταμοιβὴν ἔδωκα αὐτῷ; Οὐδεμίαν· ἀλλ' ἐξ
 270 ἀγαθότητος μόνης καὶ φιλανθρωπίας. Γυμνὸς ἐξῆλθον ἐκ κοιλίας
 μητρός μου, γυμνὸς καὶ ἀπελεύσομαι ἐκεῖ".

257-264 Εἶδες...ζωή: Ioann. Chrys. Fragmenta in beatum Job (PG 64, 560)-561 (258 Τὸ μνημόσυνόν σου...γῆς: Iob 2, 9) // 266-270 Βλέψας...φιλανθρωπίας: Iob 2, 10 // 270-271 Γυμνὸς... ἐκεῖ: Iob 1, 21.

A M

257-271 Εἶδες...ἐκεῖ om. PpSma // 257 ἴδες AM ἴδες AM // 260 πενέστειρον A // 262 πλέων AM // 263 λάτρις A // 266 φησὶν A // 268 ὑπομένομεν A // 271 γυμνῶς M

Διὰ τῆς φωνῆς ταύτης ἐνικήθη ὁ διάβολος καὶ ἀνεχώρησε. Τί σοι
γέγονεν, ὃ ἀπατεῶν, καὶ ἀναχωρεῖς; Οὐκ ἐγένετό σοι πάντα ὅσα
ἠθέλησας; Οὐκ ἀνεῖλες αὐτοῦ τὰ ποίμνια καὶ τὰ λοιπά; Οὐχὶ τὸν
275 χορὸν τῶν παιδῶν ἀπώλεσας; Οὐχὶ ἐπὶ κοπρίας σκολήκων καὶ
νόσων αὐτὸν ἐκάθισας; Τί γὰρ φησι; Ἐγένετο μὲν πάντα ὅσα
ἠθέλησα, ἀλλὰ τὸ ἐβουλόμην ποιῆσαι, τοῦτο οὐκ ἐποίησα, τοῦτο
οὐκ ἐγένετο. Οὐδὲν γὰρ ἐβλασφήμησεν. Τούτου δὲ γενομένου, οὐδὲν
280 μοι πλέον ἐλπίζ. Τὸ λοιπόν, διὰ τῶν τραυμάτων λαμπρότερον
τοῦτον ἐποίησα καὶ φαιδρότερον εἰργασάμην τὸν ἐμὸν ἐχθρὸν καὶ
ἀντίδικον.

Εἶδετε πόσον κέρδος ἐχαρίσατο; Πάντα γὰρ ταῦτα εἰργάσατο ὁ
διάβολος λαβὼν τὴν οὐσίαν αὐτοῦ, οὐχ ἵνα πένητα ποιῆσῃ, ἀλλ' ἵνα
λόγον βλάσφημον ἐκβάλλῃ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, ἵνα ὑποσκελίσῃ
285 τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν. Ἄλλ' ὅμως ταῦτα ποιῶν καὶ πάσας τὰς μηχανὰς
αὐτοῦ κινήσας, τὸν πύργον τῆς ψυχῆς οὐκ ἔσεισεν.

282-286 Εἶδετε...ἔσεισεν: Ioann. Chrys. De Genesim 23 (PG 53, 202).

A M

272-286 Διὰ τῆς φωνῆς...ἔσεισεν om. PpSma // 272 ἐνικήθη M // 273 ἀπαταιῶν A ἀναχωρεῖς A: ἀναχωρεῖς M // 274 ποίμνια M λιπὰ M // 275 πέδον M ἀπώλεσας M σκολήκων A: σκολίμων M // 276 νόσον A: νόσον M αὐτὸν ἐκάθισας A // 279 πλέον A // 280 φαιδρότερον M // 283 ποιῆσαι A // 284 ὑποσκελήσει AM // 285 μοιχανᾶς M // 286 νικήσας M τῆς αὐτοῦ ψυχῆς A οὐκ ἔσεισεν M

Καὶ σὺ τοίνυν, ἐὰν ἀφέλῃται σου τίς τι ἢ ὑβρίση, μὴ εἴπῃς ὅτι ὁ
δεῖνας με ὑβρῖσεν, ἠδίκησεν, ἔβλαψε καὶ οὐ δύναμαι ὑπομεῖναι
αὐτὸν ἢ θεωρεῖν αὐτὸν ἢ συγχωρῆσαι αὐτόν· μή, παρακαλῶ·
290 ἄκουσον τοῦ εὐαγγελίου τοῦ Κυρίου διδάσκοντός σε· "Ἐὰν
ἀγαπᾶτε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, ποία γὰρ χάρις ἔσται ὑμῖν; καὶ γὰρ
οἱ ἁμαρτωλοὶ τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἀγαπῶσι· πλὴν λέγω ὑμῖν·
"Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν" λέγει Κύριος "καὶ τρέφετε τούτους
καὶ ὑπομείνετε, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν
295 οὐρανῶν"· καὶ "ὁ ὑπομείνας εἰς τέλος οὗτος σωθήσεται".

290-293 Ἐὰν...ὑμῶν: Matth. 5, 44-47; Luc. 6, 27-33 // 294 ὁ μισθὸς...οὐρανῶν: Matth. 5, 12; Luc. 6, 23 // 295
ὁ ὑπομείνας...σωθήσεται: Matth. 10, 22; Marc. 13, 13.

A M

287-295 Καὶ σὺ...σωθήσεται om. PpSma // 288 δῆνα A: δύνας M ἠβρησεν M // 291 ἡμᾶς A // 293 φησὶ ὁ
Κύριος A τρέφεται A // 294 ὑπομείνεται A ἡμῶν A // 295 οὕτως M

300 Βλέπετε τὴν ὑπομονὴν τοῦ Ἰώβ; "Ἡὐλόγησε Κύριος τὰ ἔσχατα
τοῦ Ἰώβ μᾶλλον ἢ τὰ ἔμπροσθεν. Ἦν δὲ τὰ πρόβατα αὐτοῦ μύρια
τετράκις χίλια, ζεύγη βοῶν χίλια. Ἐποίησε πάλιν υἱοὺς ἑπτὰ καὶ
θυγατέρας τρεῖς. Ἐζήση δὲ μετὰ τὴν πληγὴν ἔτη ἑκατὸν
305 ἑβδομήκοντα καὶ εἶδεν υἱοὺς τῶν υἱῶν αὐτοῦ, ἕως τρίτης γενεᾶς". Εἰ
θέλομεν οὖν καὶ ἡμεῖς, ἀδελφοί, εὐλογηθῆναι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ,
κτήσωμεν τὴν ὑπομονὴν καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς πάντας καὶ
συγχωρήσωμεν ἀλλήλοις τὰ πταισμάτα πάντα, ἵνα ἐπιτύχωμεν τῆς
305 βασιλείας τῶν οὐρανῶν, τῇ αὐτοῦ χάριτι καὶ φιλανθρωπία, ᾧ ἡ
δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

296-300 Ἡὐλόγησε...γενεᾶς: Iob 42, 10-17 // 302-305 καὶ συγχωρήσωμεν...Ἀμήν: BHG 939m.

A ΣμΡρα M

296-300 Βλέπετε...γενεᾶς om. PpSma // 296 Καὶ βλέπε A: Βλέπεται M // 297 μύρια M // 298 χίλια A // 300
ἶδεν A // 302 πρὸς ἡμᾶς M // 303 συγχωρήσωμεν M πάντα om. PpSma // 304 χάριτη M // 305 τῶν αἰώνων
om. PpSma

**Ἔτερος πάνυ ὀφέλιμος περὶ ἐξομολογήσεως
τῆ ἁγία καὶ μεγάλη Τρίτη**

5 Ὁ ἠγαπημένος μαθητὴς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἔφησεν οὕτως, ὅτι "αὕτη ἐστὶν ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, ἵνα τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηροῦμεν, καὶ αἱ ἐντολαὶ τοῦ Θεοῦ βαρεῖαι οὐκ εἰσὶν, ὅτι πᾶν τὸ γενόμενον ἐκ τοῦ Θεοῦ ὅλον ἐστὶ φῶς" καὶ "ὁ Θεὸς τηρεῖ αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον καὶ ὁ πονηρὸς οὐχ ἄπτεται αὐτοῦ". ἀμὲν ὁ ἄνθρωπος ὁ ἀμελὴς καὶ ῥάθυμος καὶ ὁ ἀγαπῶν τὸν κόσμον ἀμαρτάνει καὶ πίπτει, διὰ τῆς ἀμαρτίας, τῆς υἰοθεσίας τοῦ Θεοῦ καὶ γίνεται ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος υἱὸς τοῦ ἄρχοντος τοῦ κόσμου τούτου.

1 Ὁ ἠγαπημένος μαθητὴς τοῦ Κυρίου: Ioh. 13, 23; Ioann. Chrys. In Joannem 33 (PG 59, 191); Ioann. Chrys. De S. Joanne Apostolo (PG 59, 612) // 2-4 αὕτη... φῶς: 1 Ioh. 5, 3 // 4-5 ὁ Θεὸς τηρεῖ... οὐχ ἄπτεται αὐτοῦ: 1 Ioh. 5, 18 // 7 τῆς υἰοθεσίας τοῦ Θεοῦ: Matth. 5, 9; Luc. 6, 35; Rom. 8, 14.

MI

Tit. Τῆ Παρασκευῆ τῆς στ' ἑβδομάδος λόγος διδασκαλικὸς ἐκ τῶν ἁγίων Γραφῶν περὶ ἐξομολογήσεως Εὐλόγησον, δέσποτα I: Ἔτερος πάνυ ὀφέλιμος περὶ ἐξομολογήσεως τῆ ἁγία καὶ μεγάλη Τρίτη M // 3 τηροῦμεν IM // 6 ἀμελεῖς I // 7 πέμπτη I: πέμπτει M υἰοθεσίας M // 8 τοῦ ἄρχοντος τοῦ σκότους τοῦ κόσμου τούτου I

Καθὼς γέγραπται, "πᾶς ἄνθρωπος ἐν τῷ πονηρῷ κεῖται" καὶ ὁ
10 εὐσπλαγχνός Θεὸς οὐ παρείδεν ἡμᾶς, ἀλλὰ πολλὰς ἔδωκεν ἡμῖν
ὁδοὺς σωτηρίας, ἵνα μὴ δουλεύωμεν τῇ ἁμαρτίᾳ, ἀλλὰ πορευώμεθα
καὶ τρέχειν εἰς τὸ ἀρχαῖον χάρισμα τοῦ Θεοῦ· καὶ ἵνα μὴ
δουλεύωμεν τοῖς πάθεσιν, ἀλλὰ νὰ ἦμεσταν υἱοὶ τοῦ Θεοῦ, ἔδωκεν
15 ἡμῖν μετάνοιαν καὶ ἐξαγόρευσιν· καὶ ταῦτα πάντα ἔθηκεν ἐν τῇ θείᾳ
Γραφῇ, ὅπως, ἀναγινώσκοντες ταύτην, τὴν ὠφέλειαν καρπώσασθε.

9 πᾶς ἄνθρωπος ἐν τῷ πονηρῷ κεῖται: 1 Ioh. 5, 19 // 13 υἱοὶ τοῦ Θεοῦ: Matth. 5, 9; Luc. 6, 35; Rom. 8, 14.

MI

10 οὐ παρείδεν M // 11 μὴ δουλεύωμεν I πορευόμεθα I // 12 ἀρχέον M μὴ δουλεύωμεν I // 13 ἦμεσθα I
ἔδοκεν I // 14 ἐξαγόρευσιν M // 15 ἀναγινώσκοντες M καρπώσασθε IM

Καὶ ἀκουσον· "Εἶναι καλὸν πράγμα τοῦ ἐξομολογήσασθαι
ἄνθρωπος τὸ ἁμάρτημα αὐτοῦ πνευματικοῖς ἀνδράσιν;" Ἀπόκρισις·
"Καλὸν καὶ πάνυ ὠφέλιμον. Ἐὰν οὖν εὗρης ἄνδρα πνευματικόν,
δυνάμενόν σε ἰατρεῦσαι, ἀνεπαισχύντως καὶ μετὰ πίστεως
20 ἐξομολόγησαι αὐτῷ, ὡς τῷ Κυρίῳ. Φησὶ γὰρ ὁ σοφὸς περὶ τῆς ψυχῆς
σου· "Τὴν ὠφέλειαν μὴ αἰσχυνθῆς, ὅτι ἐστὶν ἐντροπὴ ἐπάγουσα
ἁμαρτίαν καὶ εἶναι κὶ ἐντροπὴ ὅπου ἔχει δόξαν καὶ χάριν. Μὴ
ἐντραπῆς εἰς πτώσιν σου καὶ μὴ αἰσχυνθῆς ὁμολογήσαι τὰς ἁμαρτίαις
σου"· καὶ τούτων μάρτυς ὁ μέγας Χρυσόστομος λέγων· "Ἐὰν ὁ
25 ἄνθρωπος πλημμελεῖα καὶ ἁμαρτία περιπέσῃ καὶ ὁ ἄνθρωπος
ἐκεῖνος δαπανήσῃ τὰς σάρκας αὐτοῦ μόνον ἐν νηστεία καὶ
κλαυθμῷ, τίποτε οὐκ ὠφελήσεται. Ἐὰν δὲ ἐξείπῃ ἀνθρώπῳ τὰς
ἁμαρτίας αὐτοῦ εἰς αἰσχύνῃν αὐτοῦ, ἔνεκεν τούτου δικαιωθήσεται".

21-24 Τὴν ὠφέλειαν...σου· Sap. Sirach. 4, 20-26.

MI

16 εἶνε IM ἐξομολογήσασθε IM // 18 πάνει M ὠφέλημον I: ὀφέλημον M // 19 ἰατρεύσε I // 20
ἐξομολόγησε I // 21 μὴ αἰσχυνθῆς I // 22 χάριν IM // 23 μὴ αἰσχυνθῆς I // 23- 24 ταῖς ἁμαρτίαις σου I // 24
τοῦτο I // 25 περιπέσει M // 26 δαπανήσει I μόνος I

30 Πῶς γὰρ εἶδεν ὁ ἐχθρὸς ὅτι Θεὸς μεγάλως ἀφίησι τὰς ἁμαρτίας
τῶν προσερχομένων μετὰ πίστεως εἰς αὐτὸν καὶ συγχωρεῖ αὐτῷ τὰς
ἁμαρτίας, ἃς ἐξομολογᾶται; Ὁ γὰρ διάβολος συνεργῶν τῷ ἀνθρώπῳ
εἰς πᾶν κακόν, αὐτὸς πάλιν παραγγέλλει μὴ ὁμολογεῖν, ἵνα μὴ σωθῆ
διὰ τῆς ὁμολογίας· καὶ τοῦτο ἐγένετο ἐπὶ τὸν Κάϊν. Ἐὰν ἤθελεν
35 ὁ προφήτης· "Λέγε σὺ πρῶτος τὰς ἁμαρτίες σου, ἵνα δικαιωθῆς".
Οὕτω λοιπὸν ὁ Κάϊν οὐκ εἶπε τὴν ἁμαρτίαν αὐτοῦ πρῶτος, ἀλλὰ
καὶ ἐρωτώμενος ἀρνεῖται.

29-33 Πῶς γὰρ εἶδεν... τῆς ὁμολογίας: Ioann. Chrys. De poenitentia 8 (PG 49, 339) // 33-34 καὶ τοῦτο ἐγένετο... ἂν κατεκρίθη: Gen. 4, 8-12 // 35 Λέγε... δικαιωθῆς: Is. 43, 26 // 36-37 Οὕτω λοιπὸν... ἀρνεῖται: Gen. 4, 9.

MI

30 συγχωρῆ αὐτῷ I // 31 ἐξομολογᾶτε I // 32 παραγγέλλει I: παραγγέλοι M // 34 ἂν κατεκρίθει M // 35 τὰς ἁμαρτίας σου I: τὰς ἀνομίας σου Is. // 36 δικαιωθεὶς I

40 Τοιούτως γίνεται καὶ εἰς τὴν ἔξομολόγησιν. Λέγε τὰς ἁμαρτίαι σου καθαρὰς καὶ φανερὰς καὶ μὴ κρύψῃς αὐτὰς, μηδὲ πρόφασιν βάλῃς, καὶ θέλεις σωθῆ καὶ δικαιωθῆς. Μεγάλη τοίνυν τῆς μετανοίας ἡ δύναμις· λευκοὺς ἡμᾶς ποιεῖ τοὺς χιτῶνας· κἄν ἡ ἁμαρτία πολλῶν χρόνων ἔβλαψε τὴν ψυχὴν, ἀλλὰ ἡ μετάνοια λευκαίνει καὶ πλύνει ταύτην. Μόνον τύπον τὸ στήθος, ὡς ὁ τελώνης, καὶ κράξον· "Ὁ Θεὸς ἰλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ".

40-43 Μεγάλη... ταύτην: Is. 1, 18; Ioann. Chrys. In epist. ad Hebraeos hom. 13 (PG 63, 101); Bas. Homilia de poenitentia (PG 31, 1476) // 43-44 τύπον... ἁμαρτωλῷ: Luc. 18, 13.

MI

38 ταῖς ἁμαρτίαις σου IM // 39 καθαραῖς καὶ φανεραῖς IM μὴ κρύψῃς I: μὴ κρήψῃς M βάλῃς IM // 40 δικαιωθεῖς IM // 41 ποιῆ M // 42 λευκαίνει IM πλύνῃ I: πλήνη M // 44 ἠλάσθητοί μοι M

45 Πάλιν ἠρώτησέ τις λέγων· "Ἐάν τις αἰσχυνόμενος εἰπεῖν ἀνθρώπῳ
τὰς ἀμαρτίας αὐτοῦ καὶ εἰσέλθῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ καθ' ἑαυτῶ
ἐξομολογούμενος τῷ Θεῷ, ἄρα δεκτὸς ἐστὶν ἢ οὐ;" Ἐν οἷα ἡμέρα
κατανυγῆ ὁ ἄνθρωπος καὶ συντάξῃ τῷ Θεῷ τοῦ μὴ ἀμαρτῆσαι,
50 ἀλλὰ γνησίως μετανοῆσαι, δέχεται αὐτὸν ὁ Θεός, ἀλλ' οὐκ ἔχει τὴν
πληροφορίαν μόνος· καὶ πόθεν εὗρης τοιοῦτον ἄνθρωπον νὰ τὸ
ποιήσῃ τοῦτο μετὰ φόβου καὶ προσευχῆς τοιούτης; Γράφει δὲ ἡ
Γραφή· "Ὁ ἀνὴρ ἀσυμβούλευτος καθ' ἑαυτοῦ πολέμιος". Ὁ γὰρ
ἐνταῦθα, ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, μὴ βουλόμενος, ἐπὶ ἐνὸς ἀνθρώπου
αἰσχύνεσαι εἰπεῖν τὰς ἑαυτοῦ ἀμαρτίας, ἐκεῖ ἐπὶ πολλῶν αἰσχυνθῆς
55 καὶ τῇ κολάσει παραδοθῆς τῇ αἰωνία.

52 Ὁ ἀνὴρ ἀσυμβούλευτος καθ' ἑαυτοῦ πολέμιος· Bas. De providentia sermo 22 (PG 32, 1365)
(ἀσυμβούλευτος ἄνθρωπος πλοῖόν ἐστιν ἀκυβέρνητον).

MI

45 αἰσχυνόμενος M // 50 πόθεν M εὔροις I // 51 ποιήσει IM // 52 Γράφη I // 55 παραδοθεὶς M

Καὶ ἄκουσον παράδειγμα ξένον καὶ φοβερόν· Ἄνῆρ τις τῶν ἐνδόξων εἶχε μεγάλην πίστιν καὶ πολλὴν εἰς τὸν μέγα Χρυσόστομον καὶ ἔπεσεν εἰς ἀσθένειαν μεγάλην καὶ ὥρισε τοὺς δούλους αὐτοῦ βαστάσαι αὐτὸν καὶ ὑπάγειν ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, 60 ἔνθα ἦν τὸ σῶμα τοῦ ἱαματηφόρου πατρὸς Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου. Ἐλθόντος δὲ αὐτοῦ ἐκεῖ, ἤρξατο ὁ ἄρχων εὐξασθαι μετὰ δακρῦν, κείμενος ἐν τῇ στρωμνῇ αὐτοῦ, ἐπικαλούμενος τοὺς Ἁγίους Ἀποστόλους καὶ τὸν μέγαν Χρυσόστομον ἐλεῆσαι αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἀρρωστίας αὐτοῦ.

65 Μετὰ τοῦτο ἦλθεν εἰς ἔννοιαν τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ ὧν ἐποίησε καὶ διελογίζετο θρηγῶν καὶ ἔλεγεν· "Οἴμοι τῷ ἀθλίῳ καὶ ἀμετανοήτῳ· πῶς πορεύσομαι τὴν ὁδόν, ἣν οὐχ ὑποστρέψω πλέον; πῶς ὑπηνέγκω τὴν ἀπειλὴν τοῦ φοβεροῦ Κριτοῦ καὶ τὰς αἰωνιζούσας καὶ ἀφορήτους κολάσεις;"

56-69 Ἄνῆρ τις... ἀφορήτους κολάσεις: BHG 873n; Anal. Boll. 24 (1905), 205².

MI

58 ὥρισε I: ὄρισεν M // 59 βαστάσε M // 62 κείμενος M στρωμνῇ M // 65 ἔνοιαν I: αἴνιαν M // 68 ὑπηνέγκω IM Κρητοῦ M // 69 ἀφορίτους IM

70 Ταῦτα οὖν λέγοντος καὶ πλείονα τούτων καὶ ἀποδυρομένου ἕως
ὄραν ἔκτην, πάντων ἀναχωρησάντων, ἀπομείνας ὁ ἄρχων, εἶδεν εἰς
τὸν τροῦλον τοῦ ἁγίου ναοῦ καὶ θεασάμενος τὴν εἰκόνα τοῦ Κυρίου
ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἤρξατο πρὸς αὐτὴν λέγειν οὕτως· "Κύριε
75 Ἰησοῦ Χριστέ, εἰ τὴν εἰκόνα σου φρίττω καὶ φοβοῦμαι τὴν διὰ
χειρῶν ἀνθρώπων γεγονυῖαν, πῶς σὲ τὸν φοβερὸν Κριτὴν ὁ τάλας
θεάσωμαι, ὅταν ἔλθῃς τοῦ κρῖναι τὰ σύμπαντα; Ἕμαρτον,
Δέσποτα, συγχώρησόν με, τὸν μὴ φυλάξαντα τὰ σὰ προστάγματα".
Ταῦτα αὐτοῦ λέγοντος ἤρξατο λέγειν καὶ τὰς ἑαυτοῦ ἁμαρτίας πρὸς
τὴν ἁγίαν εἰκόνα καὶ ἐξειπὼν πάντα τὰ ἁμαρτήματα αὐτοῦ,
80 ἐνεθυμήθη τὰ ἁμαρτήματα αὐτοῦ καὶ ἄλλην ἁμαρτίαν χαλεπὴν τὴν
ἐποίησε καὶ ἤρξατο λέγειν· "Κύριε, ἐποίησα καὶ ἄλλην ἁμαρτίαν
χαλεπὴν καὶ οὐ τολμῶ, φιλάνθρωπε, εἰπεῖν αὐτήν. Χαλεπὴ ὑπάρχει
καὶ οὐ τολμῶ, ἐλεήμων, εἰπεῖν".

70-83 Ταῦτα οὖν λέγοντος... εἰπεῖν: BHG 873n; Anal. Boll. 24 (1905), 205².

MI

70 πλείονα I: πλήονα M ἀποδηρομένου M // 71 ἀπομείνας M μόνος ὁ ἄρχων I // 72 τὸν λουτρον M // 73 ἤρξαντο IM: ἤρξατο corr. // 75 γεγονυῖαν I: γεγωνεῖαν M // 76 θεάσομαι I // 80 τὰ ἁμαρτήματα αὐτοῦ om.I

85 Ὡς τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας καὶ συμπαθείας ταῦτα αὐτοῦ
λέγοντος, ἔρχεται φωνὴ ἐκ τῆς ἁγίας εἰκόνας τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ
Χριστοῦ, λέγουσα· "Εἶπέ"· καὶ ὅσον ταύτην εἰπὼν, ἔρχεται ἑτέρα
φωνὴ λέγουσα· "Ἀφένονται σου αἱ ἁμαρτίαι"· ταύτης οὖν τῆς φωνῆς
τῆς φοβεραῆς ἐνεχθείσης, ἀπὸ τοῦ φόβου ἀνέστη ὅλος ὑγιῆς καὶ
προσπεσὼν ἐπὶ τὴν γῆν μεγάλες εὐχαριστίες καὶ ὕμνους ἀνέπεμψεν
90 τῷ Θεῷ τῷ φιλανθρώπῳ, τῷ μὴ βουλομένῳ τὸν θάνατον τοῦ
ἁμαρτωλοῦ, ἀλλὰ ἀναμένοντι τὴν ἑαυτοῦ ἐπιστροφὴν καὶ
μετάνοιαν καὶ θέλοντι πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι· καὶ
προσκυνήσας τὸν τάφον τοῦ Χρυσοστόμου, ἀπῆλθε, τὸν ὑπόλοιπον
χρόνον τῆς ζωῆς αὐτοῦ σωφρόνως βιώσας.

84-94 Ὡς τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας...βιώσας: BHG 873n; Anal. Boll. 24 (1905), 205² (90-92 τῷ μὴ βουλομένῳ... μετάνοιαν: Ez. 33, 11 // 92 θέλοντι...σωθῆναι: 1 Tim. 2, 4).

MI

84 τοῦ Κυρίου I // 87 Ἀφένονται IM // 88 ἐνεχθείσης M // 89 μεγάλαις εὐχαριστίαις I // 90 τῷ φιλανθρώπῳ Θεῷ I // 91 ἐπιστροφὴν M

95 Εἶδετε, οὖν ἀδελφοί μου, τὴν δύναμιν τῆς μετανοίας καὶ τῆς
ἐξαγορεύσεως; Μὴ ἐπαισχυνθῶμεν τῷ πανελεήμονι Θεῷ καὶ
ἀνθρώποις πνευματικοῖς ἐξαγορευῆσαι τὰς ἡμῶν ἁμαρτίας. Εἰ γὰρ
αἰσχυνθῆ τις πρὸς μικρὸν ἐξαγορευθῆναι ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, ἀλλ' ἐν
100 τῷ μέλλοντι αἰῶνι τῆς κατακρίσεως ἐλευθεροῦται καὶ τῆς αἰσχύνης
πάντων καὶ τῶν ἀγγέλων.

95-100 Εἶδετε... τῶν ἀγγέλων: BHG 873n; Anal. Boll. 24 (1905), 205².

MI

95 ἴδετε I: ἴδεται M οὖν om. I // 96 ἐπαισχυνθῶμεν M // 99 αἰῶνι om. M

Καὶ τοῦτο διηγείται ὁ ἅγιος Ἰωάννης τῆς Κλίμακος, ὅτι "ὄντος μου ἐν τῷ κοινοβίῳ, ἐγένετο κρίσις δικαία καὶ φοβερὰ κριτοῦ τινὸς καὶ ποιμένος. Ληστής τις ἐμετεμελήθη προσελθὼν ἀπὸ τὸ λησταρχεῖον, τοῦ γενέσθαι μοναχός, καὶ ἐκέλευσεν ὁ ἡγούμενος τῆς
105 μονῆς ἵνα ἀναπαυθῆ ἐν τῷ μοναστηρίῳ ἐν ἑπτὰ ἡμέρας ἔχων τὴν ἀνάπαυσιν αὐτοῦ. Μετὰ οὖν τὰς ἑπτὰ ἡμέρας προσκαλεσάμενος αὐτὸν ὁ ποιμὴν, κατ' ἰδίαν ἠρώτησεν αὐτὸν εἰ θέλει κατοικῆσαι αὐτὸν μετὰ τοὺς μοναχοὺς. Λέγει· "Ναί, πάτερ, πρόθυμός εἰμι"· καὶ ἐπηρώτησεν αὐτὸν ἵνα ἐξομολογηθῆ πάντα ὅσα ἐποίησεν ἐν τῇ ζωῇ
110 αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ καὶ ἐξωμολογήθῃ κατὰ μόνας τῷ ἡγουμένῳ. Θέλων οὖν ὁ ἡγούμενος πειρᾶσαι αὐτὸν λέγει πρὸς αὐτόν· "Θέλω ἐνώπιον πάντων τῶν ἀδελφῶν θριαμβεῦσαι αὐτά". Ὁ δὲ ὄντως ληστής μισήσας τὴν ἑαυτοῦ ἁμαρτίαν καὶ καταφρονήσας τὴν ἐντροπὴν αὐτοῦ λέγει· "Καὶ ἐὰν θέλῃς ἐν τῇ μέσῃ τῆς Ἀλεξανδρου πόλεως, εἶπω ταῦτα".
115

101-115 ὄντος... εἶπω ταῦτα: S. Joannis Climaci Scala Paradisi, Gradus 4 (PG 88, 681).

MI

103 ἐμετεμελήθη I: ἐμεταμελήθει M προσελθὴν M // 104 λισταρχίον M // 109 ἐπυρώτησεν M αὐτὸν...ἐποίησεν om. M // 110 ἐξομολογήθη προθύμως πάντα ὅσα ἐποίησε κατὰ μόνας τῷ ἡγουμένῳ I // 111 πυράσαι M // 112 ἐνώποιων M // 114 ἐντροπὴν M

Εἶτα ὁ ποιμὴν ἐν τῷ Κυριακῷ συναθροίσας διακοσίους
τριάκοντα ἀδελφοὺς καὶ γενομένης συνάξεως, εἰσφέρει ἐκεῖνον τὸν
ληστὴν μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ ἁγίου εὐαγγελίου, ὡς κατάδικον,
ὑπὸ τινῶν ἀδελφῶν συρόμενον, τὰς χεῖρας ὀπισθεν δεδεμένον,
120 σάκκον τρίχινον <ἠμφιεσμένον> καὶ σποδὸν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ
<ἔχοντα>, ὡς καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς θεωρίας ἅπαντες καταπλαγέντες,
ἔκλαυσαν. Οὐ γὰρ ἔγνω τις τὸ γινόμενον. Εἶτα, ἐλθόντος πλησίον
τῆς ἐκκλησίας τῶν πυλῶν, προσφωνεῖ αὐτῷ ὁ ἠγούμενος μεγάλη τῆ
φωνῆ· "Στῆθι. Ἀνάξιος γὰρ ὑπάρχεις τῆς ἐνταῦθα εἰσόδου".
125 Ἐκπλαγεὶς οὖν ὁ ληστής, ἀκούσας τῆς φωνῆς ἐνεχθείσης πρὸς
αὐτόν, ἐνόμιζε γὰρ, μεθ' ὄρκου λέγων, ἡ φωνὴ ἐκείνη ὅτι οὐκ ἦν
ἀνθρώπου, ἀλλ' ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ὡς βροντὴ ἐφάνη αὐτῷ, καὶ πίπτει
ἐπὶ πρόσωπον ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἔντρομος γενόμενος ἀπὸ τοῦ φόβου,
ἤρξατο κλαίειν καὶ βρέχειν τὸ ἔδαφος τοῖς δάκρυσι· καὶ ἐπιτρέπει
130 αὐτὸν ὁ πανόσιος ἰατρὸς ἐκεῖνος εἰπεῖν πάντα τὰ ἁμαρτήματα
αὐτοῦ κατ' εἶδος. Ὁ δὲ μετὰ φόβου καὶ φρίκης μεγάλης ἤρξατο
ἐξομολογεῖσθαι πάντα καθ' ἐν ὅσα ἐποίησε καὶ τοιαῦτα, ὥστε πᾶσαν
ἀκοὴν ἐξενίζοντα, οὐ μόνον σωματικὰ κατὰ φύσιν ἁμαρτήματα,
ἀλλὰ καὶ παρὰ φύσιν, ἀλόγοις καὶ ζώοις, καὶ φαρμακείων καὶ
135 φόνων καὶ ἐτέρων, ὧν οὐ θέμις ἀκοῦσαι αὐτὰ ἢ γραφῆ παραδοῦναι.

116-135 Εἶτα ὁ ποιμὴν...γραφῆ παραδοῦναι: S. Joannis Climaci Scala Paradisi, Gradus 4 (PG 88, 684).

MI

116 συναθροίσας I // 117 εἰσφέρει M // 119 δεδεδυμένον MI: δεδεμένον corr. // 120 ἠμφιεσμένον Climaci Scala Paradisi // 121 ἔχοντα Climaci Scala Paradisi // 122 γινόμενον M // 125 ἐνεχθήσεις I: ἐνεχθήσης M // 131-135 πάντα...παραδοῦναι om. I // 132 τὰ πᾶσαν τὴν ἀκοὴν ξενίζοντα Climaci Scala Paradisi

Ἐξομολογησάμενος δὲ αὐτὰ εὐθέως βάνει αὐτὸν ἔξω τῆς ἐκκλησίας καὶ ποιήσας αὐτὸν μοναχόν, συγκατηριθμήθη τοῖς ἀδελφοῖς. Οἱ οὖν παρεστῶτες θαυμάσαντες τὴν σοφίαν τοῦ ὁσίου καὶ δικαίαν διδασκαλίαν, ἠρώτων αὐτὸν κατ' ἰδίαν· "Τίνος χάριν τὸ
140 τοιοῦτον ξένον θέαμα καὶ σχῆμα ἐποίησας, πάτερ;" Ὁ δὲ ὄντως πατὴρ καὶ ἰατρὸς τέλειος λέγει· "Διὰ δύο τρόπους ἐποίησα τοῦτο· πρῶτον μὲν, ἵνα τὸν ἐξομολογούμενον διὰ τῆς παρούσης αἰσχύνης, <τῆς μελλούσης>, τοῦ Θεοῦ, <ἀπαλλάξω>, ὅπερ καὶ γέγονε·
145 ἐσυμπαθήθη τὰ πάντα ἀπὸ τοῦ Θεοῦ"· καὶ τοῦτο ἀληθές· ἔλεγε γὰρ ὁ πατὴρ ἐκεῖνος ὅτι "ἐθεώρουν γὰρ τινα φοβερόν, κατέχοντα χάριτην γεγραμμένον καὶ κάλαμον, καὶ ἅμα ἐκεῖνος τῷ καλάμῳ ἐχάραττε καὶ ὁ λόγος ὁ προφητικὸς ἐπληροῦτο. Εἶπα· "Ἐξαγορεύσω μου τὴν ἁμαρτίαν καὶ σύ, Κύριε, ἀφήκας τὴν ἀσέβειαν τῆς καρδίας μου"·
150 δεύτερον δέ, ἐπειδὴ τινες ἔχουσι ἀνεξαγόρευτα παιίσματα καὶ αἰσχύνονται εἰπεῖν, λέγω πρὸς αὐτοὺς μὴ αἰσχυνθῶσιν εἰπεῖν αὐτὰς, ὅτι, ἐὰν μὴ εἴπωσιν αὐτὰς, συγχώρησιν οὐκ ἔχουσι ποτέ.

136-152 Ἐξομολογησάμενος...οὐκ ἔχουσι ποτέ: S. Joannis Climaci Scala Paradisi, Gradus 4 (PG 88, 684).

M

136 βάνι M // 139 κατηδίαν M // 143 τῆς μελλούσης Climaci Scala Paradisi ἀπαλλάξω Climaci Scala Paradisi γέγωνεν M // 144 γινώσκειται M // 148 Ἐξαγορεύσε M // 149 ἀσέβειαν M // 150 ἀνεξαγόρευτα M // 152 ποταί M

155 Εἰς ταύτην τὴν ἀληθινὴν ἐξομολόγησιν δράμωμεν καὶ ἡμεῖς, ἵνα
παρὰ τοῦ Χριστοῦ λάβωμεν τὴν συγχώρησιν. Εὐσπλαγχνός ἐστι καὶ
οἰκτίρων ὁ Κύριος, μακρόθυμος καὶ πολυέλεος καὶ μετανοῶν ἐπὶ
κακίαις ἀνθρώπων καὶ αὐτῷ δοξάσωμεν καὶ εὐλογήσωμεν εἰς τοὺς
αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

154-156 Εὐσπλαγχνός ἐστι... κακίαις ἀνθρώπων: Ἀπόκρυφος προσευχὴ τοῦ Μανασσῆ (Βλ. Μέγα Ἀπόδειπνον, Ὁρολόγιον τὸ Μέγα, ΑΔ, σ. 172).

Μ

153 δράμωμεν Μ // 155 οἰκτίρμον Μ μακρόθυμος Μ

Τῆ Ἁγία καὶ Μεγάλη Τετάρτη
λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ εὐαγγελίου·
Τοῦ Ἰησοῦ γενομένου ἐν Βηθανία

Πάντοτε μὲν ὁ Θεὸς ὡς φιλόανθρωπος ὢν καὶ ἐλεήμων, καιρὸν μετανοίας δέδωκε τοῖς ἁμαρτωλοῖς καὶ ὁ ἄνθρωπος τῆ ῥαθυμίας τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἀπόλλυσι. Φιλῶν γὰρ τὰ μάταια καὶ γήϊνα καὶ πρόσκαιρα ἀποστερεῖται τῶν ἐπουρανίων καὶ αἰωνίων ἀγαθῶν τὴν
 5 ἀπόλαυσιν καὶ ὃν ὁ Κύριος βασιλέα καὶ κύριον πάντων ἐποίησε, δοῦλον ἐποίησεν ἡ ἁμαρτία. Τούτους μὲν καὶ Δαυὶδ ὁ προφήτης ὄνειδίζων ἔλεγεν· "Οὐκ ἔγνωσαν οὐδὲ συνῆκαν, ἐν σκοτει διαπορεύονται".

1 φιλόανθρωπος ὢν καὶ ἐλεήμων: Ex. 34, 6; Num. 14, 18; Ps. 7, 12; Ionas 4, 2 // 5 ὃν ὁ Κύριος βασιλέα καὶ κύριον πάντων ἐποίησε: Gen. 1, 28 // 6 δοῦλον ἐποίησεν ἡ ἁμαρτία: Gen. 3, 14-24 // 7-8 Οὐκ ἔγνωσαν...διαπορεύονται: Ps. 81, 5.

A ΣμΡρα Μ

Tit. Τῆ ἁγία καὶ μεγάλη Τετάρτη λόγος διδασκαλίας εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ εὐαγγελίου· Τοῦ Ἰησοῦ γενομένου ἐν Βηθανία A: Τῆ ἁγία καὶ μεγάλη Τετάρτη λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ εὐαγγελίου· Τοῦ Ἰησοῦ γενομένου ἐν Βηθανία PpΣμα: Τῆ ἁγία καὶ μεγάλη Τετάρτη λόγος διδασκαλικὸς εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ εὐαγγελίου· Τοῦ Ἰησοῦ γενομένου ἐν Βηθανία περὶ τῆς ἀληψίας τὸ Κύριον μύρον καὶ ἑτέρα γυνὴ ἀλήψασα μύρον τὸν ἀσθενή· Εὐλόγησον M // 1 ὢν om. A: ὢν καὶ ἐλεήμων om. Pp // 3 ἀπόλαυσιν Ppa: ἀπόλλυσι Σμ // 5 ἐποίησεν A // 7 ὄνειδίζων A

10 Ἡμεῖς δέ, ἀδελφοί, μὴ ἐν σκοτει διαπορευόμεθα, ἀλλὰ περιπατήσωμεν ἐν τῷ φωτὶ τῆς μετανοίας, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ λέγει ὁ Κύριος· "Περιπατεῖτε, ἕως τὸ φῶς ἔχετε, ἵνα μὴ ἡ σκοτία ὑμᾶς καταλάβῃ". Σκοτία γὰρ καλεῖ τὸν θάνατον, φῶς δε τὴν ζωὴν. Ταύτην γὰρ τὴν φωνὴν ἀκούσασα ἡ πόρνη, ἦν παρὰ τῷ ἁγίῳ εὐαγγελίῳ, ὃ ὁ εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος ἐδίδαξεν ἡμᾶς, ἐπελάθετο
15 τῶν ἔργων αὐτῆς τῶν πονηρῶν καὶ μετενόησεν εὐθέως καὶ δικαστήριον ἐποίησε τὴν ἑαυτῆς συνείδησιν καὶ ἔκλαυσε πικρῶς καὶ κατακρίνουσα αὐτὴν ἔλεγεν· "Οἴμοι, τῇ ἁμαρτωλῶ· οἴμοι, τῇ πόρνη· ἕως πότε οὐκ ἀφίσταμαι τῶν κακῶν; Ἔως πότε κείτομαι τῇ ἀσωτίᾳ; Ἔως πότε οὐ λογίζομαι τὴν εὐσπλαγχνίαν τοῦ Θεοῦ
20 μακροθυμοῦντος ἐπ' ἐμοί, ὅτι δι' ἐμὲ τὴν ἄσωτον καὶ πεπλανημένην ὁ Δεσπότης σάρκα ἔλαβε καὶ πᾶσαν ὁδὸν περιέρχεται ζητῶν τὴν ἐμὴν σωτηρίαν; Δι' ἐμὲ τὴν ἁμαρτωλὴν ἔκλινε τοὺς οὐρανοὺς καὶ κατέβη".

11-12 Περιπατεῖτε...καταλάβῃ: Ioh. 12, 35 // 13-14 ἡ πόρνη...ἐδίδαξεν ἡμᾶς: Matth. 26, 6-13.

A ΣμΡρα M

9 πορευόμεθα A // 10 ὁ om. A // 11 ἔχετε A σκοτία AΡρSμα ἡμᾶς A // 15 ἐμετενόησεν A // 16 ἐποίησεν A ἔκλαυσεν A πικρὸς M // 17 αὐτὴν ΡρSμαM: ἑαυτὴν A // 19 οὐ λογιζομαι M // 20 μακροθυμῶν AΡρSμα // 21 σάρκαν A

25 Ταύτην τὴν καλὴν βουλὴν βουλευσαμένη ἦλθεν ἐπὶ τὸν Χριστόν,
ἦλθεν ἐπὶ τὸν ἰατρόν. Πῶς καὶ τίνι τρόπῳ; Ἴδωμεν αὐτῆς τὰ
κατορθώματα. Τί γάρ φησιν ὁ εὐαγγελιστής; "Τοῦ Ἰησοῦ γενομένου
ἐν Βηθανία, ἐν οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ, προσῆλθεν αὐτῷ γυνὴ
ἔχουσα ἀλάβαστρον μύρου πολυτίμου καὶ κατέχευεν αὐτὸ ἐπὶ τῆς
κεφαλῆς αὐτοῦ ἀνακειμένου".

30 Ποῖον γὰρ καιρὸν ἐποίησεν τοῦτο ἡ γυνὴ; Ἐν ταύτῃ τῇ Ἀγίᾳ καὶ
Μεγάλῃ Τετράδι, ὅταν ὁ Χριστὸς ἔλεγε πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ μαθητὰς
τὸ "οἴδατε ὅτι μετὰ δύο ἡμέρας τὸ Πάσχα γίνεται καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ
Ἄνθρώπου παραδίδοται εἰς τὸ στραυρωθῆναι". Καιρὸν γὰρ πάλιν
ὑπενθυμίζει ὁ εὐαγγελιστής, ὅταν οἱ Ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Γραμματεῖς
35 καὶ οἱ Πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ συνήχθησαν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ
Ἀρχιερέως, τοῦ λεγομένου Καϊάφα καὶ συνεβουλεύσαντο, ἵνα τὸν
Ἰησοῦν δόλω κρατήσωσιν καὶ ἀποκτείνωσιν· αὐτὸν τὸν καιρὸν καὶ
αὐτὴν τὴν ἡμέραν ἣν ὁ Ἰησοῦς ἐν Βηθανία, ἐν οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ
λεπροῦ, καὶ τότε προσῆλθεν ἡ γυνὴ αὕτη φέρουσα τὸ μύρον τὸ
40 τίμιον.

26-29 Τοῦ Ἰησοῦ...ἀνακειμένου: Matth. 26, 6-7 // 32-33 Οἴδατε...στραυρωθῆναι: Matth. 26, 2 // 34-37 ὅταν οἱ Ἀρχιερεῖς...ἀποκτείνωσιν: Matth. 26, 3-4 // 37-40 Αὐτὸν τὸν καιρὸν...τὸ τίμιον: Matth. 26, 6-7.

A ΣμPpa M

25-26 Εἴδωμεν τὰ κατορθώματα Ppa // 28 πολυτιμίου M // 31 ὁ Ἰησοῦς A // 32 Εἴδατε Pp // 34 ἐνθυμίζει PpΣμα // 38 ἡμέραν A // 39-40 τὸ τίμιον om. A

Εὐρίσκομεν γὰρ ἐν τῷ ἁγίῳ εὐαγγελίῳ ὅτι δύο γυναῖκες ἤλειψαν
τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν μύρα ἐν τῇ Βηθανίᾳ: μία μὲν ἡ Μαρία,
ἡ τοῦ Λαζάρου ἀδελφή, καὶ ἄλλη ἡ πόρνη, ὧν τὴν μὲν πόρνην
ταύτην μαρτυρεῖ Ματθαῖος καὶ Μάρκος καὶ Λουκᾶς, τὴν δὲ
45 Μαρίαν Ἰωάννης ὁ Θεολόγος. Λέγουσι δὲ ὅτι ἔστι καὶ ἕτερα, τὴν
ὁποῖαν γράφει ὁ Ξανθόπουλος εἰς τὸ Τριώδιον.

Τίνος οὖν πάλιν μέμνηται ὁ εὐαγγελιστὴς τοῦ λεπροῦ; Ἵνα δείξῃ
πόθεν θαρροῦσα ἡ γυνὴ προσῆλθε τῷ Χριστῷ. Ἐπειδὴ γὰρ ἡ λέπρα
σφόδρα ἀκάθαρτον εἶναι πάθος καὶ βδελυκτόν, εἶδε τὸν Ἰησοῦν
50 ἔλθόντα εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Σίμωνος καὶ ἐθεράπευσεν αὐτόν. Οὐ γὰρ
ἐδέξατο ὁ Χριστὸς εἶναι ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ λεπροῦ, εἰ μὴ πρῶτον
ἐκαθάρισεν αὐτόν. Οὕτως ποιεῖ καὶ εἰς πάντα ἄνθρωπον
ἀμαρτωλόν. Οὐ δύναται Χριστὸς εἶναι μετὰ τοῦ ἀμαρτωλοῦ, εἰ μὴ
πρῶτον καθαρισθῆναι διὰ τῆς μετανοίας.

41-54 Εὐρίσκομεν...μετανοίας: Ioann. Chrys. In Matthaicum 80 (PG 58, 723) (43-44 τὴν μὲν πόρνην...Λουκᾶς: Matth. 26, 6-13; Marc. 14, 3-9; Luc. 7, 36-50 // 44-45 τὴν δὲ Μαρίαν Ἰωάννης ὁ Θεολόγος: Ioh. 12, 3-8 // 45-46 ἔστι καὶ ἕτερα...Τριώδιον: Συναξάριον, εἰς τὴν Ἁγίαν καὶ Μεγάλην Τετάρτην, ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 860-863).

A ΣμΡρα Μ

41 εἶληψαν A: εἴληψαν PpΣμα // 44-45 τῇ δὲ, Ἰωάννης ὁ Θεολόγος Ppa: τῇ δὲ Μαρία ὁ Ἰωάννης ὁ Θεολόγος Σμ // 45 Λέγουσιν δὲ καὶ ἔστιν καὶ ἕτερα M: Λέγουσι δὲ ὅτι ἔστι καὶ ἕτερα corr. // 45-46 Λέγουσι...Τριώδιον om. APpΣμα // 46 γράφην M // 49 εἶδεν A // 50 οἰκοῖαν τοῦ Σίμονος M // 51 οἰκοῖα M // 54 καθαριστῆ A

55 Τούτου γὰρ χάριν ἐθάρρησεν ἡ γυνὴ καὶ ἕρχεται πρὸς τὸν Χριστόν. Ἔλεγε γὰρ ἐν ἑαυτῇ· "Ἐπεὶ τὸν λεπρὸν ἰάσατο, πόσον γε μᾶλλον τὴν τῆς ψυχῆς μου ἀκαθαρσίαν μὴ καθαρῶσι;" Μεγάλη ἦν ἡ σπουδὴ τῆς γυναικός. Μέγας ὁ δρόμος τῆς αὐτῆς σωτηρίας. Μεγάλη ἦν ἡ μετάνοια αὐτῆς. Ἔλεγεν γὰρ ἐν ἑαυτῇ· "ὦ ψυχὴ ἀμαρτωλὴ καὶ 60 ἀθλία, τί ἀναμένεις καὶ οὐ τρέχεις τῇ μετανοίᾳ; Ἴδού, καιρὸς εὐπρόσδεκτος· ἰδού, καιρὸς μετανοίας· ἰδού, πάρεστί σοι ὁ λούων καὶ καθαίρων τὰ ἀμαρτήματα. Ἄπελθε πρὸς αὐτόν, ἄπελθε, ὅτι αὐτὸς διὰ σὲ κατῆλθε γενόμενος ἄνθρωπος. Ἄφες τὰ μάτια καὶ 65 πόθησον τὴν ἐπιστροφὴν. Τὰ μὲν πρότερα βδελυκτὰ ἦν, ταῦτα δὲ ποθητά. Εὗρες ἐραστὴν ὑπὲρ πάντας τοὺς ἐραστάς".

55-57 Τούτου... μὴ καθαρῶσι: Ioann. Chrys. In Matthaeum 80 (PG 58, 723) // 60-61 Ἴδού, καιρὸς...μετανοίας: 2 Cor. 6, 2 // 61-62 ὁ λούων καὶ καθαίρων τὰ ἀμαρτήματα: Is. 1, 18.

A ΣμΡρα Μ

56 Ἐπειδὴ λεπρὸν Α // 59 Ἔλεγεν Α // 60 ἀναμένης Μ // 62 ἄπελθε om. Α // 64 πρότερα βδελυκτὰ Μ

70 Ταῦτα λογισαμένη καὶ τὴν καλὴν ὁδὸν τῆς σωτηρίας εὐροῦσα οὐκ ἐδειλίασεν, οὐκ ἐνετράπη, οὐ τὸ πλῆθος τῶν ἑαυτῆς ἁμαρτιῶν ἐμέτρησεν, οὐδὲ εἶπεν· "Τί ποιήσω, ὅτι πολλαί εἰσιν αἱ ἁμαρτίαι μου; Πῶς ἀναγγείλω τῷ καθαρῷ; Πῶς ἐγγίσω ὁ χόρτος τῷ πυρί;" Οὐ ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ἐνεθυμήθη, ἀλλ' ἔλεγεν· "Ὡσπερ γὰρ τὸ πρὶν, ὄνταν ἐποίουν τὴν ἁμαρτίαν, τοὺς ὀφθαλμοὺς μου ἀτρέπτους καὶ ἀφόβους ἔχουσα, οὐδένα ἡσχυρόμην, ἀλλὰ πολλοὺς ἤρπαζον εἰς τὴν ἐμὴν ἀσωτίαν, οὕτω καὶ νῦν ποιήσω τοὺς ὀφθαλμοὺς τοὺς ἔξωθεν καὶ τοὺς ἔσω αὐστηροὺς".

70-74 Ταῦτα λογισαμένη... αὐστηροὺς· Ὅσιον Ἐφραΐμ τοῦ Σύρου, Ἔργα, τ. Ζ' (Ὀμιλία εἰς τὴν πόρνην), ἐκδ. "Τὸ Περιβόλι τῆς Παναγίας", Θεσ/κη 1998, σ. 90.

A ΣμΡρα Μ

66 λογησαμένοι Μ // 68 ἐμέτρισεν Α // 69 ἐγγείσω Μ: ἐγγίσω ΑΣμ: ἐγγίξει Ρρα // 70 ἐνεθυμήθη ΑΡρ: ἐνεθυμήθη Μ // 71 ὅταν ΑΣμ ἀτροίπτους Α // 72 αἰσχυρόμην ΡρΣμα // 74 ἔξωθεν Α

75 "Εἰσέλθωμεν εἰς τὸν δεῖπνον τοῦ συμποσίου. Πρώην ἀνθρώποις ἤρεσα διὰ τὴν μισουμένην ἁμαρτίαν. Δεῖ με καὶ Θεῷ ἀρέσαι ἐν καθαρᾷ καρδίᾳ καὶ ψυχῇ συντετριμμένη, ὅπως τύχω ζωῆς αἰωνίου. Ὡσπερ γὰρ τότε ἀναισχύντως ἐν ἀμφοδοῖς ἐστῶσα πάντα προσεκαλούμην εἰς ἔργον ἀσωτίας ἐν τε καλλωπίσμασι τερπνοῖς καὶ
80 ὠραίοις καὶ λυγίσμασιν αἰσχροῖς καὶ σατανικοῖς, τὰς τρίχας μου πλέκουσα καὶ στίλβουσα ἐπάνω τῶν παρειῶν καὶ εἰς ἀπάτην ποιούσα, ὅπως πάντα ἀνθρώπους ἐλκύσω πρὸς ἑμαυτήν, πολλοὺς γὰρ ἐβόθησα διὰ τοῦ δολίου σχήματος, πολλοὺς ἀπώλεσα διὰ τῆς ἁμαρτίας καὶ Θεῷ ἐπελαθόμην· νῦν οὖν σπουδάσαι ὀφείλω καὶ τῆς
85 ἐμῆς σωτηρίας, ὅτι ὁ ἰατρὸς πάρεστι. Ἡ χαρὰ τῶν λυπουμένων ἐπεδήμησεν. Ἄφοβα καὶ ἀναίσχυντα πορευθήσομαι πρὸς αὐτόν. Τοὺς πάντα δέχεται καὶ πάντα ἐλεεῖ δωρεάν. Πάντα γὰρ εἶδεν, ἐν μόνον οὐκ ἔμαθε. Μισθοὺς τῆς ἰατρείας οὐ λαμβάνει. Πίστιν μόνον ἀπαιτεῖ καὶ δάκρυον τοῦ ἐκπλῦναι τὴν ἁμαρτίαν".

75-89 Εἰσέλθωμεν... τὴν ἁμαρτίαν: Ἐφραίμ Σύρου, Ὀμιλία εἰς τὴν πόρνην, σ. 91-92.

A ΣμPpa M

75 Εἰσέλθω A // 76 Δεῖμαι ASμα // 78 ἀμφοδους A: ἀφόδοις Pp: ἀμφώδεις a // 79 ἀσωτίας A καλοπίσμασιν M // 80 ὠραίοις SM σατανικαῖς Ppa // 81 παρειῶν AM // 83 ἐβόθησα Ppa: ἐβόθησα Asμ // 84 καὶ τῷ διαβόλῳ δούλη ἐγενόμην A σπουδάσω ὀφείλαι PpSμαM: σπουδάσω ὀφείλω A: σπουδάσαι ὀφείλω fons // 86 λοιπουμένων PpSμα // 88 οὐκ ἔμαθεν A ἰατρίας A // 89 ἐκπλῆναι APpSμα

90 "Καὶ λοιπὸν τοὺς ὀφθαλμοὺς μου, οὓς πρῶην ἠπάτων ποιῆσαι
τούτους ῥεῖθρα δακρύων ἐκβλύσαι, καὶ τοὺς καλοὺς μου
πλοκάμους, οὓς ἔπλεκον εἰς σκάνδαλον πολλῶν, ποιήσω λεντίον καὶ
ἀποσμήξω τοῖς ἴχνεσιν αὐτοῦ. Ἄλλ' οἶδα ὅτι προγνώστης ἦν καὶ τὰ
ἐνθυμήματα ἐνὸς ἐκάστου γινώσκει· μικρὸν δῶρον ἐν ταῖς χερσὶ μου
95 λαβοῦσα ἀπίω, ὅτι ἁμαρτωλὴ εἰμι καὶ αἱ ἁμαρτίαι μου δυσωδίαν
καὶ βόρβορον ἔχωσι· καὶ πῶς ἐγγίσω τῷ Θεῷ ἢ ἁμαρτωλός;
Φοβοῦμαι τὸν ἀναμάρτητον, ὁ βόρβορος πρὸς τὴν εὐωδίαν.
Λαμβάνω μύρον καὶ πορεύσομαι πρὸς αὐτὸν καὶ ποιῶ τὸν οἶκον
τοῦ Φαρισαίου μυρίσαι καὶ τοῖς δάκρυσι κολυμβήθραν
100 κατασκευάσω".

90-100 Καὶ λοιπὸν... κατασκευάσω: Ἐφραίμ Σύρου, *Ὀμιλία εἰς τὴν πόρνην*, σ. 93-94.

A ΣμΡρα M

90 ποιῆσαι PpSma // 91 τούτους ἀεὶ δακρύων PpSma // 92 λεντίω APrSmaM: λέντιον fons ἀποσμήξω APrSma // 95 ἀπίσω PpSma // 96 βόρβορρα μ: βόρβορα PpSaA

105 Ταύτην οὖν τὴν καλλίστην πρόθεσιν καὶ μετάνοιαν λαβοῦσα τὸ γύναιον, ἔχουσα ἐν τῇ ψυχῇ αὐτῆς πρόθεσιν σφοδροτάτην καὶ μαθοῦσα ὅτι ὁ Ἰησοῦς κεκλημένος ἦν εἰς τὴν οἰκίαν Σίμωνος τοῦ Φαρισαίου, τρέχει ἐν σπουδῇ πολλῇ πρὸς τινὰ τῶν μυρεψῶν, ζητοῦσα ὠνήσασθαι ἀλάβαστρον μύρου ἔντιμον, ἄξιον ὄντα μεγάλου ἐραστοῦ καὶ ὄρκους φρικτοῖς ἤρξατο τῷ μυρεψῷ λέγειν· "Δός μοι μύρον βασιλικὸν, ἔντιμον μετὰ πολλῆς δαψιλίας, ὅτι ἐραστής μοι πάρεστι καὶ ἀγαπῶ αὐτὸν καὶ τοιοῦτος ὑπάρχει, ὅτι οὐκ ἔστιν ἕτερος συγκαθεστῆναι αὐτῷ".

101-109 Ταύτην... συγκαθεσθῆναι αὐτῷ: Ἐφραίμ Σύρου, *Ὀμιλία εἰς τὴν πόρνην*, σ. 94-95.

A ΣμΡρα Μ

103 κεκλημένος AM: κεκλημένος Sa // 105 ὠνήσασθαι AMΡρSμα ἀλάβαστρον M ἔντιμον ὄντα, ἄξιον A ἔντιμον, ἄξιον ὄντα ΡρSμαM // 106 λέγει A // 107 βασιλικὸν M // 109 συγκαθεσθῆναι ΜΡρα: συγκαθεσθῆναι ΣμΑ

110 Ἰδὼν δὲ ὁ μυρεψὸς τὴν σπουδὴν τῆς γυναικὸς καὶ τὴν ἐπιθυμίαν
αὐτῆς καὶ ὅτι μύρον ζητεῖ βασιλικόν, ἔντιμον, λέγει πρὸς αὐτήν· "ὦ
γύναι, ὑπέρογκα λαλεῖς ῥήματα· τίς οὐκ ἐπίσταται ἐν τοῖς ἀμφόδοις
τῆς πόλεως ἔχουσα ἐν αὐτῇ πλῆθος πολλῶν ἔραστῶν; Τίνι οὖν,
γύναι, βούλει ἐκ πάντων αὐτῶν τὸ μύρον τοῦτο τὸ βασιλικὸν δοῦναι
115 καὶ τί δύναται ἐκεῖνος παρασχεῖν ἀντὶ τούτου τοῦ μύρου, ὅπερ σὺ
βούλει ἀκριβῶς ἀγορᾶσαι; Ἐπίσταμαί σου ὅλους τοὺς ἔραστὰς. Οὐκ
ἔστι τις ἰκανὸς ἀντάξια παράσχει σοι τούτου τοῦ μύρου· βούλομαι
μαθεῖν αὐτόν. Ἡ γὰρ τιμὴ τοῦ μύρου μεγάλη σφόδρα καὶ ἡ σπουδὴ
σου πολλή. Τίς ἐστὶν οὗτος;" Τότε ἡ θαυμασία γυνὴ ἀπεκρίνατο·
120 "Τὸν τῶν πατέρων Θεὸν φοβήθητι, ἄνθρωπε· δός μοι τὸ
ἀλάβαστρον, ὅπως φθάσω ἐν τάχει ὃν ποθῶ καὶ λάβε τιμὴν ὅσην
βούλει". Πάλιν ὁ μυρεψὸς πρὸς αὐτήν· "Πολλὰ μὲ ὄρκισας καὶ
κατέκρινας, γύναι, ὅπως σοι δώσω τὸ μύρον καὶ σὺ οὐ βούλεσαι
εἰπεῖν μοι τὸν ἔραστήν σου. Μὴ ἄρα ἀνώτερός ἐστὶν πάντων
125 ἀνθρώπων καὶ οὐκ ἔστιν ἐπὶ τῆς γῆς ὠραιότατος αὐτοῦ; Μὴ γένους
ἔστι βασιλικοῦ, ἐκ τοῦ Δαυὶδ τοῦ δικαίου καὶ βασιλέως ἢ τοῦ
μεγάλου Ἀβραάμ, τοῦ φίλου του Θεοῦ καὶ διὰ τοῦτο οὐ θέλεις
ἀναγγεῖλαι μοι τίς ἐστίν;"

110-119 Ἰδὼν...οὗτος: Ἐφραΐμ Σύρου, *Ὀμιλία εἰς τὴν πόρνην*, σ. 95-97 // 119-128 Τότε ἡ θαυμασία...τίς
ἐστίν: Ἐφραΐμ Σύρου, *Ὀμιλία εἰς τὴν πόρνην*, σ. 99-100.

A ΣμPpa M

112 ὑπέρογκα ASμ ἀμφόδοις AMa: ἐφόδοις Pp: ἀμφόδοις Σμ // 113 Τίνα Ppμα // 114 ἐπάνω τῶν Ppa // 116
ἀκριβῶς M ἀγορᾶσαι M // 117 τούτω Σμ: τοῦτο Ppa τοῦ μύρου om. PpaΣμ // 120 Τὸν Θεὸν τῶν
πατέρων ASμ // 121 ὅσον a // 122 ὄρκισας ASμ // 123 οὐ θέλεις Pp // 127 καὶ om. Ppa

130 Ἴδοῦσα δὲ ἡ γυνὴ τοῦ μυρεψοῦ τὴν σπουδὴν καὶ τὴν ἐξέτασιν
 ἐθαύμασε καὶ ἤρξατο λέγειν τὰ ἑαυτῆς μυστήρια· "Οἴμοι, λέγει, ὦ
 ἄνθρωπε· οὐδένα λανθάνει ἐν τῇ πόλει ὅσα ἐγὼ ἔπραξα ἢ ἄθλια
 μαιίνουσα καθ' ὥραν τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα ἐν πορνείαις καὶ
 ἀσελγείαις· καὶ οὐ μόνον αὐτήν, ἀλλὰ καὶ ἄλλους πολλοὺς ἐμίανα
 135 Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ εὐθέως ἡ ψυχὴ μου αἰχμάλωτος γέγονεν ὀπίσω
 αὐτοῦ. Ἔδει γὰρ τοῖς ὀφθαλμοῖς μου ἰάματα φοβερὰ καὶ σημεῖα
 μεγάλα ποιήσαντα. Ἄμαρτωλοὺς δέχεται, τελώνας προσεγγίζει,
 λεπροὺς καθαίρει, ἀσθενοῦντας θεραπεύει καὶ πάντας ὁμοῦ ἐν
 οἰκτιρμοῖς δέχεται καὶ νεκροὺς ἐγείρει καὶ πᾶσαν φύσιν δαιμόνων
 140 ἀποδιώκει ῥήματι μόνον. Ταῦτα ἰδοῦσα ἐξέστη ἡ ψυχὴ μου καὶ
 εἶπον· "Τί ζῶ ἐγὼ ἢ ἄθλια; Αἱ ἁμαρτίαι μου πολλάι εἰσιν. Αἱ
 ἀσέλγειαί μου πλεῖσται. Χάριν τίνος ἀμελῶ καὶ οὐ προστρέχω
 αὐτῷ, βλέπουσα τοιοῦτον φιλόανθρωπον εἶναι; καὶ φαίνει μοι ὅτι
 Θεὸς ὑπάρχει ὁ φαινόμενος καὶ οὐκ ἄνθρωπος. Εὗρον καιρὸν
 145 μετανοίας. Εὗρον καιρὸν σχίσαι τὸ χειρόγραφον τῶν ἐμῶν
 ἁμαρτιῶν. Σπεύδω· τί ἀναμένω ἢ ἄθλια; Δός μοι λοιπόν, ἵνα δράμω,
 ὅτι ἱκανὴ ὥρα ὑπάρχει, ἀφ' οὗ ἐμποδίζεις με. Πάντα εἶπον σοι.
 Πάντα ἐξήγγειλά σοι. Δός μοι τοῦτο καὶ λάβε τὸν μισθόν σου".

129-148 Ἴδοῦσα... μισθόν σου: Ἐφραὴμ Σύρου, Ὀμιλία εἰς τὴν πόρνην, σ.100-102 (137 Ἄμαρτωλοὺς
 δέχεται: Matth. 9, 11-13; Luc. 5, 31-32 τελώνας προσεγγίζει: Matth. 9, 9-13; Marc. 2, 13-17; Luc. 5, 27-32 //
 138 λεπροὺς καθαίρει: Marc. 1, 40-45; Matth. 8, 1-4; Luc. 5, 12-14; Luc. 17, 11-19 ἀσθενοῦντας
 θεραπεύει: Marc. 1, 29-34; Matth. 8, 14-17; Luc. 4, 38-41; Marc. 2, 1-12; Matth. 9, 1-8; Luc. 5, 17-26; Marc. 3,
 1-6; Matth. 12, 9-14; Luc. 6, 6-11; Marc. 5, 25-34; Matth. 9, 20-22; Luc. 8, 43-48; Marc. 7, 24-30; Matth. 15, 21-
 28; Marc. 7, 31-37; Matth. 15, 29; Marc. 8, 22-26; Marc. 9, 14-29; Matth. 17, 14-21; Luc. 9, 37-43; Marc. 10,
 46-52; Matth. 20, 29-34; Luc. 18, 35-43; Matth. 8, 5-13; Luc. 7, 1-10; Matth. 9, 27-31; Matth. 9, 32-35; Luc. 11,
 14-18; Luc. 13, 10-17; Luc. 14, 1-6; Luc. 22, 50-51; Ioh. 4, 46-54; Ioh. 5, 1-9; Ioh. 9, 1-41 // 139 νεκροὺς ἐγείρει:
 Matth. 9, 18-26; Marc. 5, 21-43; Luc. 8, 40-56; Luc. 7, 11-17; Ioh. 11, 1-44 // 139-140 πᾶσαν φύσιν δαιμόνων
 ἀποδιώκει ῥήματι μόνον: Marc. 1, 23-28; Luc. 4, 33-37; Marc. 5, 1-20; Matth. 8, 28-34; Luc. 8, 26-39).

A ΣμΡρα Μ

130 ἤρξατο Μ λέγει om. A // 132 μένουσα Μ // 133 ἀσελγίαις Μ αὐτήν ΜΡραΣμ: ἑαυτήν Α // 134 τόρα
 ΑαΣμ ἴδον ΑαΣμ ἐφνήδιον ΑΜαΣμ // 139 ἐγείρη ΑΣμ // 140 ἰδὼν ΑαΣμ ἐξέστιν Σμ // 143 βλέποντα
 ΑΡραΣμ φιλόανθρωπον εἶναι, τοιοῦτον εὔσπλαγχον, τοιοῦτον μακροθύμον Α // 145 σχίσαι ΑαΣμ // 146 τί
 οὐ σπεύδω Α: τί σπεύδω Σμ

Ταῦτα ἀκούσας ὁ μυρεψὸς ἔφη πρὸς τὴν γυναῖκα: "ὦ γύναι
 150 πιστοτάτη· ὦ γύναι θαυμασία· μέγα ἄφνω ἔραστην ἐποίησας
 οὐράνιον, ὃς πάντα ῥήματι ἀγιάζει. Ἔργον πλήρης ἐπαίνου βούλει
 ποιῆσαι εἰς διδασκαλίαν ταῖς μετέπειτα γενεαῖς καὶ τὸ μνημόσυνόν
 σου εἰς αἰῶνα μέλλοντα ἄδεται. Ὡς πρώτη διδάσκαλος πᾶσιν
 155 ἁμαρτωλοῖς καὶ θυγάτηρ πατέρων καὶ συγγενῆς ὁσίων κληθήσει.
 Μικρὰν δὲ συμβουλήν συμβουλεύω σοι· οἶδας αὐτὴ καὶ ἐπίστασαι
 ὅτι οἱ Φαρισαῖοι πονηροὶ ὑπάρχουσι καὶ ἀντιπάσχουσιν αὐτῷ
 πάντοτε, ἐπειδὴ γὰρ Θεὸς μέγας καὶ φιλόανθρωπος ὑπάρχει καὶ
 συγχωρεῖ ἁμαρτίας. Ἐάν σε ἴδωσιν ἐκεῖ ἐρχομένην ἀποκλείσαι
 ἔχουσι τὴν θύραν καὶ ὑβρίσαι καὶ τύψαι σε. Σὺ δὲ ἀκούσασα μὴ
 160 δειλιάσης ὅλως, ἀλλὰ γενοῦ πέτρα στερεωτέρα· καὶ εἰ ἐν ἔργοις
 πορνικοῖς ἄχρωμος ἐτύγχανες, πόσω δὲ μᾶλλον ἐνταῦθα ὑπὲρ
 σωτηρίας σου· ποιήσον· πορεύου ἐν εἰρήνῃ. Εἴσελθε μετὰ χαρᾶς.
 Ἔγγισον προθύμως. Ἴδου γὰρ μύρον βασιλικὸν καὶ ἐκλεκτὸν ἔδωκά
 σοι, ἄξιόν τοῦ Σωτῆρος, καὶ εὐχου ὑπὲρ ἐμοῦ".

149- 164 Ταῦτα ἀκούσας... ὑπὲρ ἐμοῦ: Ἐφραῖμ Σύρου, *Ὀμιλία εἰς τὴν πόρνην*, σ. 102-103.

A ΣμPpa M

150 Μέγα AM: Μεγάλον Ppa: Μεγάλα Σμ // 151 τῷ πάντας PpaΣμ ἔργου Ppa πλήρης Sa: πλήρης PpmM: πλήρης A αἰπαίνου S: ἔπαινον μ // 153 μέλλοντα PpaΣμM: μέλλει A Ὡς πρώτον διδάσκαλος S: Ὡς πρώτος διδάσκαλος a: Ὡς πρώτον διδάσκαλον μ // 156 ὑπάρχουσιν Σμ: ὑπάρχοντες Ppa ἀντιπάσχουσιν A // 159-160 μὴ δειλιάσης M // 161 ἄχρημος MPpa: ἄχρημος Σμ: ἀχρήσιμος A: ἄχρωμος fons // 163 ἔγγυσσον APraμ

165 Λαβοῦσα δὲ τὸ μύρον ὄχετο μετὰ σπουδῆς καὶ ἦλθεν εἰς τὸν οἶκον
τοῦ Σίμωνος, ὅπου ἦν ὁ Ἰησοῦς ἀνακειμένος, καὶ εὐροῦσα τὴν
πύλην ἀνεωγμένην εἰσῆλθε χαίρουσα. Εἶτα, προσεγγίσασα ὀπισθεν
τοῦ Κυρίου, ἅπτεται τῆς ἑαυτοῦ κορυφῆς καὶ συντριψασα τὸ
σκεῦος κατέχεον τὸ μύρον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ἀνακειμένου καὶ
170 ἐπλήσθη ὁ οἶκος ἐκ τῆς ὁσμῆς τοῦ μύρου· καὶ τοῖς ποσὶ τοῦ Ἰησοῦ
ἐν πίστει πολλῇ σὺν τῇ καρδίᾳ ἐν στεναγμοῖς καὶ δάκρυσιν
κατέβρεχε τοὺς πόδας αὐτοῦ καὶ ταῖς θριξὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς
κατέμασσε καὶ ἤλειφε τὸ μύρον προθύμως λέγουσα· "Ἰδού,
Δέσποτα, αὐτὸς γινώσκεις τὸ πῶς ἐγὼ ἐτόλμησα τοῦτο ποιῆσαι καὶ
175 προσεγγίσαι σοι, τῷ ἀχράντῳ Θεῷ. Οἶδας τὸ πλῆθος τῶν ἐμῶν
ἁμαρτιῶν. Μὴ με τὴν πόρνην ἀπορρίψῃς, ὁ τεχθεὶς ἐκ παρθένου, μὴ
μου τὰ δάκρυα παρίδῃς, ἢ χαρὰ τῶν ἀγγέλων. Δέξαι μου, Δέσποτα,
τοὺς στεναγμοὺς τῆς καρδίας. Δέξαι με, Κύριε, μετανοοῦσαν, ἣν οὐκ
ἀπώσω ἁμαρτάνουσαν".

165-179 Λαβοῦσα...ἁμαρτάνουσαν: Ἐφραὴμ Σύρου, *Ὁμιλία εἰς τὴν πόρνην*, σ. 103-106; Δοξαστικὸν Ἰδιόμελον, ἦχ. πλ.δ', Ποίημα Κασσιανῆς Μοναχῆς, ἐντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ.866-867 (176 ὁ τεχθεὶς ἐκ παρθένου: Is. 7, 14; Luc. 1, 26-38; Matth. 1, 18-25).

A ΣμΡρα Μ

169 σκεῦος ἐκ τῆς σπουδῆς A // 170 ἐκ τῆς ὁσμῆς τοῦ μύρου om. Ρραμ // 172 θριξὶν A: θριξὶν M // 173 εἴληφε ΡραΣμ: ἤληφεν M φησί ΡραΣμ // 176 ἀπορρίψεις A: ἀπορρίψεις M ὁ τεχθεὶς M // 177-179 δάκρυα...ἁμαρτάνουσαν om. p

180 Ὡς ἐξομολόγησις πόρνῃς ὧς πίστις γυναικός· τίς ἐξ ἡμῶν οὕτως
ἐξομολογήσατο τὰς ἑαυτοῦ ἁμαρτίας ὡς ἐκείνη; Πάντες οὖν τότε,
αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, ἄγγελοι καὶ ἀρχάγγελοι τρόμῳ συνεσχέθησαν ὁρῶντες
αὐτὴν τὴν μετάνοιαν. Τὰ Χερουβὶμ καὶ τὰ Σεραφὶμ φόβῳ
185 τοῦ Κυρίου ἤψατο ἡ πόρνη. Μεταξὺ δὲ τῆς εὐχῆς καὶ τῆς
ἐξομολογήσεως ταύτης, ἰδὼν δὲ ὁ Φαρισαῖος ὁ Σίμων τὴν πόρνην
ἄπτουσαν αὐτοῦ τοὺς πόδας, ἐταράττετο. Ἐμετανόει λοιπόν, ὅτι
ὡσπερ προφήτην μέγαν ἐκάλεσεν αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ; Καὶ
190 πονηρὰ ἐνθυμούμενος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ἔλεγεν· "Ἐγώ" φησὶν
"ἐδόκουν ὅτι προφήτης ἐστὶν οὗτος, εἰδὼς τὰ μέλλοντα καὶ τὰ
ἐνεστῶτα. Εἰ οὖν ἦν οὗτος ὁ προφήτης, ἐγίνωσκεν ἂν ποταπὴ ἦν ἡ
γυνὴ ἢ ἄπτουσα αὐτοῦ, ἀλλ' ἀνθρώπος ἐστὶ καὶ οὐ γινώσκει τὰ
ἐνεστῶτα".

180-193 Ὡς ἐξομολόγησις... ἐνεστῶτα: Ἐφραὶμ Σύρου, *Ὀμιλία εἰς τὴν πόρνην*, σ. 108-109.

A M

180 ἡμῶν A: ἡμῶν M // 181-193 Πάντες οὖν τότε...ἐνεστῶτα om. PpaSm // 183 Χερουβίμ AM Σεραφίμ AM // 183-184 φόβο παρήσαντω M // 186 ἐξομολογήσεως αὐτῆς A // 190 εἰδόντα M

195 Ὁ δὲ Κύριος ὡς εὐσπλαγχνος, ὁ βλέπων τὰ κρυπτὰ τῶν καρδιῶν
 τῶν ἀνθρώπων, λέγει πρὸς αὐτόν· "Σίμων, ἔχω σοί τι εἰπεῖν". Ὁ δὲ
 φησι· "Διδάσκαλε, εἰπέ· μὴ πταίων σοι ἐφάνη<ν>, ὅτι οὐκ
 ἀπέστρεψα τὴν πόρνην ταύτην, ἀλλ' ἐδέχτηκα αὐτήν; μὴ πταίων σοι
 ἐφάνη, ὅτι οὐκ ἐδίωξα ταύτην, ἀλλὰ ἐδικαίωσα;" "Σὺ κρῖνον ὃ
 200 μέλλω σοι λέγειν· δύο χρεωφειλέται ἦσαν δανειστῆ τινί. Ὁ εἷς αὐτῶ
 ὄφειλε δηνάρια πεντακόσια, ὁ δὲ ἕτερος πεντήκοντα. Μὴ ἐχόντων
 δὲ ἀποδοῦναι τῷ κυρίῳ τὸ χρέος αὐτῶν, ἀμφοτέροις ἐχαρίσατο
 αὐτά. Τίς οὖν, εἰπέ μοι, ὀφείλει πλέον ἀγαπῆσαι αὐτόν;" Ὁ δὲ Σίμων
 ἀπεκρίνατο· "Ἵπολαμβάνω ὅτι ὁ τῷ πλεῖον ἐχαρίσατο". Ὁ δὲ φησι·
 205 "Ὁρθῶς ἔκρινας" καὶ στραφεὶς πρὸς τὴν γυναῖκαν τῷ Σίμωνι ἔφη·
 "Βλέπεις ταύτην τὴν γυναῖκαν; Εἰσῆλθον εἰς τὴν οἰκίαν καὶ ὕδατι
 τοὺς πόδας μου οὐκ ἔνιψας ὡς προφήτου· ἡ δὲ αὕτη τοῖς δάκρυσιν
 αὐτῆς ἔνιψέ μου τοὺς πόδας. Φίλημά μοι οὐκ ἔδωκας· αὕτη δὲ οὐ
 διέλιπε καταφιλοῦσα μου τοὺς πόδας. Τούτου χάριν λέγω σοι·
 210 Ἀφέωνται αὐτῆς αἱ ἁμαρτίαι αἱ πολλαί, ὅτι πολὺ ἠγάπησεν, πολὺ
 καὶ ἀφεθήσεται αὐτῇ".

194-210 Ὁ δὲ Κύριος...αὐτῆ: Ἐφραὶμ Σύρου, *Ὀμιλία εἰς τὴν πόρνην*, σ. 109-111 (194 εὐσπλαγχνος: Ex. 34, 6; Num. 14, 18; Ps. 7, 12; Ionas 4, 2 // 194-195 ὁ βλέπων τὰ κρυπτὰ τῶν καρδιῶν τῶν ἀνθρώπων: Jer. 11, 20; Jer. 17, 10; Jer. 20, 12; Luc. 16, 15; Act. 1, 24; Act. 15, 8; Rom. 8, 27; Matth. 6, 4).

A M

194-210 Ὁ δὲ Κύριος...αὐτῆ om. PpaSm // 194 ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς A // 196 εἰπέ με πταίων σοι ἐφάνη AM ἐφάνην scripsi // 197-198 μὴ πταίων...ἐδικαίωσα om. M // 199 χρεωφειλέται A: χρεωφιλῆται M δανιστῆ A: δανιστῆ M ὄφειλε A // 200 δηνάρια M // 202 ὄφειλε A // 204 γυναῖκαν A: γηνέκαν M // 205 τὴν γηνέκαν M ἡκίαν M // 206 οὐκ ἔνιψεν M // 209 Ἀφέονται AM

Ἦ δύναμις μετανοίας, ὃ εὐσπλαγχνίας Θεοῦ, ὃ δύναμις
ἐξομολογήσεως ἐξ ὅλης καρδίας· μεγάλα γὰρ δύναται ἡ
ἐξομολόγησις ἢ καθαρὰ, ἀπὸ καρδίας. Βούλεσθε οὖν δεῖξω ὑμῖν καὶ
215 ἑτέραν ἐξομολόγησιν γυναικὸς θαυμαστῆς καὶ τότε πληρώσω τὸν
λόγον ὑμῖν, τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον;

Γυνὴ δέ τις προσελθοῦσα πρὸς τινα γέροντα μοναχὸν χάριν
ἐξαγορίας καὶ οὐκ ἐδυνήθη εἰπεῖν τὰ ἑαυτῆς πλημμελήματα, πολλὰ
ὄντα καὶ δεινά, καὶ ὑπέστρεψεν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς. Ἐν τῇ ὁδῷ εἶδε
γέροντα τινὰ κείμενον ἐν τῇ γῆ, λελωβημένον μοναχὸν καὶ παντελῶς
220 ἀνεπιμέλητον, καὶ πρὸς αὐτὸν ἔφη· "Θέλεις ἐπάρω σε εἰς τὸν οἶκον
μου τοῦ ἀναπαῦσαι σε, ὅπως δυσωπήσης τὸν Θεὸν ὑπὲρ τῶν
ἁμαρτιῶν μου;" Ὁ δὲ εἶπεν· "Εἶθε, κυρία μου, ἐποίησας ἔλεος μετ'
ἐμοῦ τοῦ ταλαιπώρου καὶ ἁμαρτωλοῦ". Ἀπελθοῦσα οὖν ἡ γυνὴ εἰς
τὸν οἶκον αὐτῆς, ἠὐπρέπισε κελλίον καὶ στρωμνὴν καὶ ἀποστείλασα
225 ἠγόρασεν ἱμάτια μοναχικὰ καὶ ἀπέστειλε τοὺς δούλους αὐτῆς ἄραι
τὸν λελωβημένον ἐκεῖνον μοναχὸν καὶ λοῦσαι αὐτὸν εἰς τὸν
λουτρὸν καὶ ἐνδύσαι αὐτὸν τὰ καινὰ ἱμάτια καὶ φέρειν αὐτὸν ἐν τῇ
ἐτοιμασθείσῃ κλίνῃ. Τούτου δὲ γενομένου, αὐτὴ δι' ἑαυτῆς
ἐξυπηρέτει αὐτῷ, τὰ τραύματα αὐτοῦ λούων καὶ πλύνων καὶ
230 ἀλείφων αὐτὸν καὶ παντοίως αὐτὸν θεραπεύουσα.

216-230 Γυνὴ δέ τις... θεραπεύουσα: BHG 1449mb; Anal. Boll. 24 (1905), 205².

A ΣμPa M

211-213 Ἦ δύναμις...καρδίας om. PpaSm // 213-230 Βούλεσθε...θεραπεύουσα om. p // 213 βούλλεσθαι ASμ: βούλεσθαι Pa ἡμῖν A // 214 καὶ τότε πληρώσωσι PaSm // 214-215 καὶ τότε πληρώσω ἡμῖν τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον A: καὶ τότε πληρώσω τὸν λόγον ἡμῖν τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον M // 215 τὸν λόγον...εὐαγγέλιον om. PaSm // 219 παντελὸς M // 220 Θέλης M // 222 Ἴδε PaSm ἐποίησες A: ποίησον PaSm ἔλεως M // 223 ταλειπόρου M // 224 εὐπρέπησε Aμ: ἠὐπρέπεισεν M κελίον MSμ στρωμνὴν AMSμα ἀποστήλασα A // 225 ἠγόρασεν ἑαυτῷ ASμ // 226 λοῦσον APμ: λούσων Sa // 227 καινὰ om. ASPμα:κενὰ M // 229 ἐξυπηρέτη A: ἐξηπηρέτη M λούων MAPSμ: λοῦσαι a πλύναι MASμα: πλύνων P // 230 ἀλείφειν a: ἀλείφην MAPSμ παντίως M θεραπεύουσα MAPSμα

Τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Τετραδῆς φθασάσης τοῦ Σωτηρίου Πάθους τοῦ Κυρίου, εἶπεν ἡ γυνὴ πρὸς τὸν γέροντα: "Πρᾶγμα βούλομαι ποιῆσαι εἰς σέ, πάτερ, ἀλλ' ὑπόμεινον μηδὲν λαλήσης". Ὁ δὲ εἶπεν "Εἴ τι κελεύεις, κυρία μου, ποίησον".

235 Ὡρας οὖν τῆς λειτουργίας ἐν τῷ εὐκτηρίῳ οἴκῳ αὐτῆς, ἤρξατο ὁ ἱερεὺς λέγειν τὸ εὐαγγέλιον "Τοῦ Ἰησοῦ γενομένου ἐν Βηθανία ἐν οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ, προσῆλθεν αὐτῷ γυνὴ ἀλάβαστρον μύρου ἔχουσα πολυτίμου" καὶ αὐτὴ, λαβοῦσα ἄγγειον μύρου πολυτίμου, προσῆλθε τῷ μοναχῷ καὶ κατέχευεν αὐτῷ ἐπὶ τὴν
240 κεφαλὴν αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τοὺς πόδας καταφιλοῦσα τούτους καὶ τοῖς δάκρυσιν βρέχουσα καὶ ταῖς θριξίν τῆς κεφαλῆς ἐκμάσσουσα καὶ ἐξαγγέλλουσα τὰς ἑαυτῆς ἁμαρτίας. Ταῦτα οὖν ποιούσης ταύτης, ἐγένετο σεισμὸς φοβερώτατος, οὐχὶ εἰς τὴν πόλιν πᾶσαν, ἀλλ' εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς μόνον καὶ μετὰ τοῦ σειμοῦ ἦλθε φωνὴ λέγουσα:
245 "Ἀφένονται σου αἱ ἁμαρτίαι σου"· ταύτης οὖν τῆς θείας φωνῆς ἐνεχθείσης ἐξανέστη ὁ μοναχὸς ἐκ τοῦ φόβου ὅλως ὑγιῆς ἀλλόμενος καὶ περιπατούμενος, μὴ ἔχων μώλωπα ἐν τῷ σώματι.

Ὡ τοῦ θαύματος, ὃ τοῦ πολλοῦ καὶ ἀνεκδιηγήτου θαύματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν· ἠγέρθη ὁ μοναχὸς δοξάζων καὶ εὐλογῶν τὸν Θεὸν καὶ
250 Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν ποιοῦντα θαυμάσια μεγάλα.

231-250 Τῆς Ἁγίας...μεγάλα: BHG 1449mb; Anal. Boll. 24 (1905), 205² (247 ἀλλόμενος καὶ περιπατούμενος: Act. 3, 8 (περιπατῶν καὶ ἀλλόμενος) .

A ΣμΡα Μ

231-250 Τῆς Ἁγίας...μεγάλα om. p // 231Τῆς δὲ Ἁγίας ΑΡαΣμ // 233 ὑπόμεινον Μ // 237 ἀλάβαστρον ΑΜ // 238 πολυτίμου Α: πολητίμου Μ // 238-239 καὶ αὐτὴ λαβοῦσα ἄγγειον μύρου πολητήμου Μ: καὶ αὐτὴ...πολυτίμου om. ΡαΣμΑ // 240 πόδας αὐτοῦ Α // 241 θρηξίν ΑΜ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς Α // 245 Ἀφαίονται σου ΜΑΡΣμ: Ἀφένονται σου a // 246 ἐνεχθήσεις Α ὅλος Α // 248-249 Ὡ τοῦ θαύματος...ὁ μοναχὸς om. ΡαΣμ // 249 τὸν Θεὸν om. Α // 250 θαύματα μεγάλα ΡαΣμ

Εἶδετε θαυμάσιες γυναῖκες; Εἶδετε μετάνοιαν εἰλικρινὴν καὶ
καθαράν; Τίς οὖν ἐκ τῶν δύο γυναικῶν ἐποίησε πλέον; Ἡ ἄπτουσα
τοῦ Χριστοῦ ἢ τοῦ μοναχοῦ τούτου; Εὐδὴλον, ἢ ἄπτουσα τοῦ
255 μοναχοῦ· ἐκείνη μὲν αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ ἤψατο καὶ ἡ δύναμις παρ'
αὐτοῦ ἐξήρχετο καὶ πίστιν μεγάλην ἐνεδείξατο· καὶ μεγαλοτέρα ἦν
ἢ πίστις αὐτῆς.

Ἔλθωμεν ἐπὶ τὸ ῥητὸν τοῦ εὐαγγελίου· Ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ τὴν
ὁσμὴν τοῦ μύρου τῆς πόρνης, ὅτι ἐπλήσθη ὁ οἶκος τοῦ Φαρισαίου
πλήρης εὐωδίας, ἠγανάκτησαν λέγοντες· "Εἰς τί ἡ ἀπώλεια αὕτη
260 γέγονεν; Ἡ δύνατο γὰρ τοῦτο τὸ μύρον πρᾶθῆναι πολλοῦ καὶ
δοθῆναι πτωχοῖς". Πόθεν γὰρ αὐτοῖς ἦλθεν ὁ ἀγανακτισμὸς οὗτος;
Ἦκουον πολλάκις τοῦ διδασκάλου λέγοντος· "Ἐλεος θέλω καὶ οὐ
θυσίαν" καὶ "ὁ ἐλεῶν πτωχὸν δανεῖζει Θεῷ". Ταῦτα ἔλεγεν ὁ Κύριος,
265 ὅτι ἐδόκουν γὰρ οἱ Ἰουδαῖοι ὅτι ἐν ταῖς θυσίαις αὐτῶν
συγχωροῦνται αὐτῶν αἱ ἁμαρτίαι· τοῦτέστιν, ἔθνον πρόβατα καὶ
ἄλλα τινά, πρὸς καθαρισμὸν αὐτῶν καὶ ἐδικαιοῦντο, καὶ ἔλεον οὐκ
εἶχον, ἐλεημοσύνην ἢ ἀγάπην πρὸς τὸν πλησίον.

257-259 Ἰδόντες...πτωχοῖς: Matth. 26, 8-9; Marc. 14, 4-5 // 262-263 Ἐλεος...θυσίαν: Os. 6, 6 // 263 ὁ
ἐλεῶν...Θεῷ: Prov. 19, 17; Ier. 38, 20; Matth. 5, 7; Athan. Expositiones in Psalmos (PG 27, 196); Bas. Homilia
2 in Psalmum 14 (PG 29, 264 & 277); Ioann. Chrys. De poenitentia 7 (PG 49, 333); Ioann. Chrys. De Genesim
3 (PG 53, 38-39); Ioann. Chrys. Verumtamen frustra conturbatur (PG 55, 561); Ioann. Chrys. In decem
virgines (PG 59, 531); Ioann. Chrys. In Matthaicum 11 (PG 57, 235); Ioann. Chrys. Attendite ne eleemosynam
vestram faciatis coram hominibus (PG 59, 573); Ioann. Chrys. In publicanum et pharisaeum (PG 59, 595);
Ioann. Chrys. In Acta Apostolorum (PG 60, 295); Ioann. Chrys. Contra virginum corruptores (PG 60, 742 &
747); Ioann. Chrys. De fide (PG 60, 769); Ioann. Chrys. De eleemosyna (PG 64, 433).

A ΣμPa M

251-252 Εἶδετε...καθαράν om. p // 251 Ἰδεται θαυμάσιαις AM: Ἰδεται θαυμάσια εἰς γυναῖκες Σμ Ἰδεται
MAΣμ εἰλικρινεῖν MA: εἰλικρινεῖ Σμ: εἰλικρινῆ Pa // 252-267 Τίς οὖν...πλησίον om. PaΣμ // 252 πλέον A
// 262 διδασκάλου om. M Ἐλαῖον AM // 263 δανίξει A: δανήξει M // 264 ὅτι ἐν ταῖς θυσίαις A

Τούτου γὰρ χάριν λέγει πρὸς αὐτοὺς ὁ Κύριος: "Ἔλεος θέλω καὶ οὐχὶ θυσίαν μετὰ μάχης"· καὶ ἀλλαχοῦ μαρτυρεῖ ὁ προφήτης Ἡσαΐας
270 περὶ τῶν τοιούτων: "Οὐ ταύτην τὴν θυσίαν ἐξελεξάμην" λέγει Κύριος, ἀλλὰ "λύετε πᾶσαν ἄδικον συγγραφὴν τῶν πλησίων καὶ
διάθρυπτε πεινώσι τὸν ἄρτον σου καὶ πτωχοὺς ἀστέγους εἰσάγαγε
εἰς τὸν οἶκόν σου" καὶ οὐχὶ θυσίας προβάτων. Πάλιν οὐ περὶ τῆς
275 λειτουργίας τῆς ἐνεστώσης λέγει, ἀλλὰ περὶ τῆς παλαιᾶς θυσίας, ὅτι ἐκείνη σκιὰ ὑπῆρχε καὶ τύπος τῆς νέας χάριτος τῶν Χριστιανῶν καὶ ἐκείνην ἐβδελύξατο Κύριος καὶ ταύτην ἡμῖν ἔδωκεν εἰς ἄφαισιν ἁμαρτιῶν.

268-269 Ἔλεος...θυσίαν: Os. 6, 6 // 271-273 λύετε...τὸν οἶκόν σου: Is. 58, 6-7.

A M

268-277 Τούτου...ἁμαρτιῶν om. PpaSm // 268 ἔλεγε A // 270 ταύτην τὴν νηστείαν Is. // 271 λύεται A τὸν πλησίον A // 272 διάθρυπτε AM εἰσάγαγε AM: εἰσαγε Is. // 274 ἐνεστώσεις A περὶ om. M // 275 νέας ταύτης χάριτος A // 276 ἐβδελύξατο M Κύριος εἰσιθάθηκεν A ἄφαισιν M

Διὰ τοῦτο ἔλεγον οἱ ἀπόστολοι· "Κρεῖττον γὰρ πωληθῆναι τὸ
280 τοιοῦτον μύρον τριακοσίων δηναρίων καὶ δοθῆναι πτωχοῖς", ὅτι
τὴν θυσίαν ἐκείνην τῶν Ἰουδαίων ἀπόσατο ὁ Κύριος. Διὰ τοῦτο
λέγει ὁ Κύριος τοῖς ἀποστόλοις· "Τί κόπους παρέχετε τῇ γυναικί;
Ἔργον γὰρ καλὸν εἰργάσατο εἰς ἐμέ"· τοὔτέστιν, εἰς τὸ ἐμὸν σῶμα.
"Τοὺς πτωχοὺς ἔχετε πάντοτε μεθ' ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε,
285 ὅτι μέλλω ἐξελθεῖν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου καὶ οὐκέτι με θεωρεῖτε·
καὶ πάλιν αὕτη ἡ γυνὴ βαλοῦσα τὸ μύρον τοῦτον ἐπὶ τοῦ σώματός
μου, πρὸς τὸ ἐνταφιάσαι με ἐποίησε· τοὔτέστιν, μέλλω ἐλθεῖν εἰς
θάνατον καὶ οὐδεὶς ὁ παριστῶν μοι καὶ κηδεῦσαι με", ὡς ἔθος ἦν
τοῖς Ἰουδαίοις ἐνταφιάζειν μετὰ μύρων· "πρὸς τὸ ἐνταφιάσαι με
ἐποίησε τοῦτο καὶ διὰ τοῦτο λέγω πρὸς αὐτήν· "Ἀφέωνται αὐτῆς αἱ
290 ἁμαρτίαι αἱ πολλαί". Ἀμήν, λέγω ὑμῖν, ὅπου ἂν κηρυχθῇ τὸ
εὐαγγέλιον τοῦτο ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ, λαληθήσεται καὶ ὁ ἐποίησεν
αὕτη εἰς μαρτύριον καὶ μνημόσυνον αὐτῆς".

Εἶδτε ἐλεημοσύνην καὶ μνημόσυνον αἰώνιον τῆς πόρνῃς; Εἶδτε
ἀγαθοῦ ἔργου χάριν; Πόθεν οὐ διδαχθήσεται τὸ εὐαγγέλιον, πόθεν
295 οὐκ ἐκηρύχθη ἡ χάρις αὕτη τῆς γυναικὸς ταύτης; Εὔρε γὰρ χάριν
παρὰ τοῦ Κυρίου καὶ δόξαν μεγάλην· χάριν γάρ, ὅτι ἀφέωνται
αὐτῆς αἱ ἁμαρτίαι αἱ πολλαί, καὶ δόξαν δέ, ὅτι τὸ μνημόσυνον
αὐτῆς εἰς αἰῶνας ἄδεται καὶ ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ.

278-279 Κρεῖττον...δοθῆναι πτωχοῖς: Matth. 26, 8-9; Marc. 14, 4-5 // 280-292 Διὰ τοῦτο ... μνημόσυνον αὐτῆς: Ἐφραίμ Σύρον, *Ὁμιλία εἰς τὴν πόρνην*, σ. 107; Ioann. Chrys. In Matthaicum 80 (PG 58, 724) (281-292 Τί κόπους... μνημόσυνον αὐτῆς: Matth. 26, 10-13; Marc. 14, 6-9; Ioh. 12, 7-8 // 287-288 ὡς ἔθος ἦν τοῖς Ἰουδαίοις ἐνταφιάζειν: Joh. 19, 40).

A M

278-298 Διὰ τοῦτο...κόσμῳ om. PpaSm // 278 Κρεῖττον M // 280 ἀπόσατο M // 281 παρέχεται AM // 282 ἐργάσατο M // 283 ἔχεται AM ἔχεται AM // 284 θεωρεῖται A // 285 βαλοῦσα A // 287 κοιτεύσε με M // 289 Ἀφέονται A: Ἀφαίονται M // 290 αἱ πολλαί καὶ ὅπου ἐὰν κηρυχθῇ A // 292 καὶ μνημόσυνον om. A // 293 ἴδεται AM μνημόσυνον αἰώνιον A: μνημόσυνων αἰώνιων M ἴδεται AM // 294 Πανταχοῦ διδαχθήσεται A // 295 ἡ χάρις M: ἡ χάρις A // 296 ἀφέονται A

300 Τότε πορευθεὶς εἷς τῶν δώδεκα, ὁ λεγόμενος Ἰούδας ὁ
Ἰσκαριώτης, πρὸς τοὺς Ἀρχιερεῖς εἶπε· "Τί μοι θέλετε δοῦναι, καὶ γὰρ
ὑμῖν παραδώσω αὐτόν;" Τότε; Πότε; Ὅτε ἡ πόρνη ἐμετενόησεν, ὅτε
ἐκεῖνη τὸν Δεσπότην ἐπέγνω, τότε ὁ μαθητὴς τὰ σύμφωνα τοῦ
διδασκάλου ἐποίει, τότε ἐκεῖνος τὸν διδάσκαλον παρέδιδε. Ὅτε ἡ
305 γυνὴ πολλὴν πίστιν ἐνεδείξατο, τότε αὐτὸς τοῖς Ἰουδαίοις ἔλεγε· "Τί
θέλετέ μοι δοῦναι καὶ ἐγὼ ὑμῖν αὐτὸν παραδώσω;" Οἱ δὲ ἔστησαν
αὐτοῦ τριάκοντα ἀργύρια καὶ ἀπὸ τότε ἐζήτει τὴν εὐκαιρίαν, ἵνα
αὐτὸν παραδῶ.

Ἦν τῆς ἀθλιότητος τοῦ Ἰούδα, ὃ τὸ λῆμα ἀναιδοῦς· πῶς ἐξεπήδησεν
ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ὁ τοιοῦτος λόγος; Πῶς οὐκ ἐξέστη ἡ διάνοια
310 αὐτοῦ; Πῶς οὐκ ἐδειλίασε; Πῶς οὐκ ἐφοβήθη; Τί λέγεις, Ἰούδα; Τί
ποιεῖς; "Τί θέλετέ μοι δοῦναι καὶ γὰρ παραδώσω αὐτόν;" Ταῦτα σε
ἐδίδαξεν ὁ διδάσκαλος; Ταῦτα σε παρήγγειλεν; Οὐκ ἔλεγέν σοι·
"Μὴ κτήσης χρυσὸν, μηδὲ ἄργυρον;" Ἦν τῆς ἀνοίας σου, προδότα· ὃ
τῆς πονηρίας σου, ὃ τῆς σῆς φιλαργυρίας καὶ λέγεις· "Ἐγὼ
315 παραδώσω αὐτόν". Ποῖός σε τρόπος, παράνομε Ἰούδα, προδότην
τοῦ Σωτῆρος εἰργάσατο; Ποίαν αἰτίαν εἶχες καὶ προδότης ἐγένου;
Μὴ τοῦ χοροῦ σε τῶν ἀποστόλων ἐχώρισε; Μὴ, συνδειπνήσας τοῖς
ἄλλοις, ἐσένα κατέλιπεν; Μὴ, τῶν ἄλλων νίψας τοὺς πόδας, ἐσένα
ὑπερείδεν; Ἦν πόσων ἀγαθῶν ἀμνήμων ἐγένου, ὃ πόσων ἀγαθῶν
320 ἐστερήθης.

299-300 Τότε πορευθεὶς...παραδώσω αὐτόν: Matth. 26, 14-15 // 301-303 Τότε...τὸν διδάσκαλον παρέδιδε: Ioann. Chrys. De proditioe Judae 1 (PG 49, 375) // 303-314 Ὅτε ἡ γυνὴ...φιλαργυρίας: Ioann. Chrys. De proditioe Judae 1 (PG 49, 376) (304-305 Τί θέλετέ μοι...παραδώσω: Matth. 26, 15 // 310-311 Τί θέλετέ μοι...παραδώσω αὐτόν: Matth. 26, 15 // 313 Μὴ κτήσης χρυσὸν, μηδὲ ἄργυρον: Matth. 10, 9) // 314-320 καὶ λέγεις...ἐστερήθης: Ioann. Chrys. De proditioe Judae 1 (PG 49, 380); Κάθισμα, ἡχ. βαρὺς, Ἀκολουθία τῶν Ἁγίων Παθῶν, ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 900 (314-315 Ἐγὼ παραδώσω αὐτόν: Matth. 26, 15 // 315-319 Ποῖός σε τρόπος...ἀμνήμων ἐγένου: Κάθισμα στ' Ἀντιφώνου τῆς Ἀκολουθίας τῶν Ἁγίων Παθῶν, εἰς τὸ ἐσπέρας τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Παρασκευῆς, ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 900 // 317 συνδειπνήσας: Matth. 26, 20; Marc. 14, 17-18; Luc. 22, 14-15; Ioann. Chrys. De proditioe Judae 1 (PG 49, 380) // 318 νίψας τοὺς πόδας: Ioh. 13, 4-5).

A M

299-320 Τότε...ἐστερήθης om. PpaSm // 300 εἶπεν A θέλεται AM // 301 ἐμετενώσεν M // 304 ἐνεδείξατο M: ἐπεδείξατο A ἔλεγεν AM // 304-305 Τί μοι θέλεται δοῦναι A // 305 καὶ γὰρ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν A ἡμῖν M // 306 αὐτοῦ M: αὐτῷ A // 308 ἀθλιώτιστος M // 309 ἐξέστη M διάνια M // 310 Πῶς οὐκ ἐδειλίασεν...ἐφοβήθη om. A ἐδειλίασεν M Πῶς οὐκ ἐτρόμαξε A // 312 σε παρήγγειλεν M: σοι παρήγγειλεν A // 313 μὴ κτίσασθαι A: μὴ κτήσις M οὐδὲ A // 313-314 ὃ τῆς πονηρίας σου om. A // 314 καὶ λέγει M // 315 παράνομε Ἰούδα om. A παράνομε M // 316 ἠεργάσατο M: εἰργάσατο, Ἰούδα A ἐτίαν M // 318-319 ἐσένα ὑπερείδεν om. A τῶν ἄλλων νίψας τοὺς πόδας, τοὺς σοὺς οὐκ ἐνίψεν; A // 319-320 ὃ πόσων ἀγαθῶν ἐστερήθης om. A // 320 ἐστερήθεις M

Ταῦτα πάντα ἡ φιλαργυρία εἰργάσατο. Ἡμεῖς οὖν, ὧ ἄδελφοί μου, τὴν φιλαργυρίαν μισήσωμεν καὶ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ἐλεημοσύνην κτησώμεθα. Ἄς συγχωρηθῶμεν εἰς ὑπὸ τοῦ ἑτέρου. Μὴ κτήσωμεν τὴν γνώμην τοῦ Ἰούδα, ὅτι ὁ Ἰούδας ἔλαβεν ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ Κυρίου τὸν ἅγιον ἄρτον· καὶ διὰ τὸ ἔχειν τὸν δόλον ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, εἰσῆλθεν ὁ σατανᾶς εἰς ἐκεῖνον καὶ ἐπαράλαβέν τον ὁ διάβολος. Ἡμεῖς τὴν ἐλεημοσύνην ἐλώμεθα, ἵνα ἐλεηθῶμεν παρὰ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ, ἵνα ἐπιτύχωμεν τῆς αἰωνίου ζωῆς καὶ τῆς ἐπουρανίου βασιλείας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

324-325 ὁ Ἰούδας...ἄρτον: Ioh. 13, 26; Marc. 14, 22; Luc. 22, 19; Matth. 26, 26 // 325-327 διὰ τοῦτο ἔχει...ὁ διάβολος: Ioh. 13, 2.

A ΣμΡα M

321 Ταῦτα πάντα ἡ φιλαργυρία εἰργάσατο om. Ρραδμ // 321-330 Ἡμεῖς...Ἀμήν om. ρ // 321-330 Ἡμεῖς οὖν, ὧ ἄδελφοί μου, μισήσωμεν ταύτην καὶ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ἐλεημοσύνην ἐλλώμεθα, ἵνα ἐλεηθῶμεν παρὰ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ, τῇ αὐτοῦ χάριτι καὶ φιλανθρωπία, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν Ραδμ // 321 Ἡμεῖς A // 321-322 ὧ ἄδελφοί, μισήσωμεν ταύτην A // 323 κτησώμεθα A // 325 διὰ τοῦτο M ἔχει M: ἔχην A // 326 ἠσῆλθεν M ἐπαρέλαβέν τον AM // 327 ἐλλώμεθα AM // 328-329 τοῦ Θεοῦ, καὶ τῆς μερίδος τῶν ἀγαθῶν ἐπιτύχωμεν τῇ αὐτοῦ χάριτι καὶ φιλανθρωπία A // 328 ἐπιτείχωμεν M // 330 καὶ τὸ κράτος om. A τῶν αἰώνων om. A

**Τῆ Ἁγία καὶ Μεγάλη Παρασκευῇ
λόγος διδασκαλικὸς ἐκ πολλῶν βιβλίων
εἰς τὰ ἅγια πάθη τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ**

Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν εἰργάσατο σήμερον σωτηρίαν ἐν μέσῳ τῆς γῆς· ὁ ποιητὴς οὐρανοῦ τε καὶ γῆς καὶ πάσης τῆς κτίσεως εἰργάσατο σωτηρίαν. Ἀναβὰς εἰς ὕψος σταυροῦ καὶ κράξας φωνὴν μεγάλην παρέδωκε τὸ πνεῦμα· ἔδωκε φωνὴν αὐτοῦ καὶ ἐσαλεύθη ἡ γῆ·
5 ἔκραξεν ὁ ποιητὴς ἐπὶ τοῦ σταυροῦ καὶ τὸν ἥλιον ἐσκότισεν· ἐβόησε καὶ ἡ γῆ ἐσειέσθη καὶ τὸ καταπέτασμα τοῦ Ναοῦ ἐσχίσθη ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω· ἔκραξεν ὁ ποιητὴς καὶ τὰ μνημεῖα ἠνέωξε καὶ οἱ νεκροὶ ἐκ τῶν τάφων ἀνέστησαν· κράξας φωνὴν ὁ Κύριος τὰ ἔθνη ἐκάλεσεν ἅπαντα καὶ τὴν κτίσιν ὡς κτίστης συνήθροισε.

1-9 Κύριος...συνήθροισε: Δοξαστικόν, ἦχ. β', Ἀκολουθία Ὁρῶν Μ. Παρασκευῆς, ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 932-933; Ἰδιόμελον, ἦχ. πλ. δ', Ἀκολουθία Ὁρῶν Μ. Παρασκευῆς, ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 933 (1-2 ὁ ποιητὴς οὐρανοῦ τε καὶ γῆς καὶ πάσης τῆς κτίσεως: Gen. 1- 2 // 3 Ἀναβὰς εἰς ὕψος σταυροῦ: Matth. 27, 32-56; Ioh. 19, 16-27; Marc. 15, 21-23; Luc. 23, 26-43 // 3-4 κράξας φωνὴν μεγάλην παρέδωκε τὸ πνεῦμα: Luc. 23, 46; Marc. 15, 39; Matth. 27, 50 // 4 ἐσαλεύθη ἡ γῆ: Matth. 27, 51 // 5 τὸν ἥλιον ἐσκότισεν: Luc. 23, 44-45; Matth. 25,45 // 6-7 ἡ γῆ ἐσειέσθη καὶ τὸ καταπέτασμα τοῦ Ναοῦ ἐσχίσθη ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω: Matth. 27, 51 // 7-8 τὰ μνημεῖα ἠνέωξε καὶ οἱ νεκροὶ ἐκ τῶν τάφων ἀνέστησαν: Matth. 27, 52-53).

A ΣμPa M

Tit. Τῆ ἁγία καὶ μεγάλη Παρασκευῇ λόγος διδασκαλικὸς ἐκ πολλῶν βιβλίων εἰς τὰ ἅγια πάθη τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ PaSA: Τῆ ἁγία καὶ μεγάλη Παρασκευῇ λόγος διδασκαλικὸς ἐκ πολλῶν βιβλίων εἰς τὰ ἅγια πάθη τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· Εὐλόγησον, δέσποτα μ: Τῆ ἁγία καὶ μεγάλη Παρασκευῇ λόγος διδασκαλικὸς ἐκ πολλῶν βιβλίων εἰς τὰ ἅγια πάθη τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ M // 1-9 Κύριος...συνήθροισε om. p // 1 Χριστὸς PaSA // 3 ἦψος M // 5 ἐσκότισεν MAaSm: ἐσκότασεν P // 6 ἡ γῆ ἐσχέσθη A: ἡ γῆ ἐσχίσθη Sm: ἡ γῆ ἐσχίσθη M τοῦ Ναοῦ ἐσχίσθη M // 7 μνημεῖα M ἠνέωξεν M // 9 κτήσιν M κτήστης M

- 10 Σήμερον πᾶσα ἡ κτίσις ἐπὶ σταυροῦ Θεὸν ἐγνώρισε καὶ ὡς Θεῶ
καὶ κτίστη τὰ δῶρα προσήγαγεν· οἱ οὐρανοὶ τὸν ὑπέρλαμπρον
ἥλιον σκοτεινὸν ὑπέδειξαν· οἱ ἄγγελοι κεκαλυμμένους τὰς ὄψεις ἐν
τῷ σταυρῷ διῆγον· ἡ γῆ τὸν Γολγοθάν, ἡ θάλασσα τὸν σπόγγον, τὰ
15 ὕδατα τὸν κάλαμον, τὰ χόρτα τὴν ὕσσωπον, τὰ ζῶα τὴν χολήν, ἡ
ἄμπελος τὸ ὄξος, τὰ μέταλλα τοὺς ἥλους, τὰ ὄρη τὰς πέτρας, τὰ
ξύλα τὸν σταυρόν, τὰ πετεινὰ τοῦ Πέτρου τὸν ἀλέκτορα, τὰ
ἀρώματα τὴν σμύρναν, οἱ ἄνδρες τὰς ὀθόνας, αἱ γυναῖκες τὰ μύρα.
Τὰ πάντα τοίνυν τὸν ποιητὴν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ προσεκύνησαν.

10-18 Σήμερον...προσεκύνησαν: Theod. Stud. De Domini Herique nostri Jesu Christi supplicio (PG 99, 28C & 606-607); Δοξαστικὸν Ἰδιόμελον, ἡχ. πλ. α', εἰς τὸ ἑσπέρας τῆς Τρίτης τῆς δ' ἑβδομάδος τῶν Νηστειῶν, ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 525 (12 ἥλιον σκοτεινὸν ὑπέδειξαν: Matth. 27, 45 // 13 τὸν Γολγοθάν: Matth. 27, 33; Marc. 15, 22 τὸν σπόγγον: Matth. 27, 48 // 14 τὸν κάλαμον: Matth. 27, 48 τὴν ὕσσωπον: Ioh. 19, 29 τὴν χολήν: Matth. 27, 34 // 15 τὸ ὄξος: Matth. 27, 34 τὰς πέτρας: Matth. 27, 60 // 16 τὸν σταυρόν: Matth. 27, 32 τὸν ἀλέκτορα: Luc. 22, 61; Matth. 26, 74-75 // 17 τὴν σμύρναν: Ioh. 19, 39 τὰς ὀθόνας: Matth. 27, 59 τὰ μύρα: Marc. 16, 1).

A ΣμΡα Μ

10-18 Σήμερον...προσεκύνησαν om. p // 10 κτίσις M // 14 ὕσσωπον μ: ὕπον S: ὕσσωπον M χολήν Σμ // 15 τὰ μέταλλα τοὺς ἥλους om. A τοὺς ὕλους MSμ // 16 ἀλέκτορα AMaΣμ // 17 ὀθόνας SA: ὀθόνας P: ὀθόνας Μαμ

20 Λοιπὸν τί εἶπω καὶ τί λαλήσω; Σήμερον ὁ ποιητὴς οὐρανοῦ τε καὶ
γῆς τῷ σταυρῷ προσήλωται. Σήμερον κρεμᾶται ἐπὶ ξύλου ὁ ἐν
ὔδασι τὴν γῆν κρεμάσας. Σήμερον στέφανον ἐξ ἀκανθῶν
περιτίθεται ὁ τῶν ἀγγέλων βασιλεύς. Σήμερον ψευδῆ πορφύραν
25 περιβάλλεται ὁ ἐνδύων τὸν οὐρανὸν τοῖς νέφεσι. Σήμερον
ἐμπτυσμοὺς καὶ μάστιγας δέχεται, ὄνειδισμοὺς καὶ κολαφισμοὺς,
καὶ πάντα ὑπομένει δι' ἡμᾶς τοὺς ἁμαρτωλοὺς, ἵνα ἡμᾶς ἐλευθερώσῃ
ἐκ τῆς δουλείας τοῦ ἐχθροῦ. Σήμερον ὁ κριτὴς εἰς κριτήριον ἄγεται.
Σήμερον ἡ ζωὴ τοῦ κόσμου θανάτου γεύεται. Σήμερον ὁ κριτὴς
ζώντων καὶ νεκρῶν εἰς δικαστήριον ἄγεται καὶ ταῦτα πάσχων ὁ
εὐσπλαγχνός διὰ τὴν πολλὴν φιλανθρωπίαν Αὐτοῦ.

19 τί εἶπω: 1 Cor. 11, 22 // 20-25 Σήμερον κρεμᾶται...τοὺς ἁμαρτωλοὺς: Ἀντίφωνον ΙΕ', Ἀκολουθία τῶν Ἁγίων Παθῶν, ἤχ. πλ. β', ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 905 (20 κρεμᾶται ἐπὶ ξύλου: Matth. 27, 32 // 20-21 ὁ ἐν ὔδασι τὴν γῆν κρεμάσας: Gen. 1, 9-10 // 21 στέφανον ἐξ ἀκανθῶν: Matth. 27, 29 // 22 ὁ τῶν ἀγγέλων βασιλεύς: Ps. 148, 2; Ps. 103, 20-21 ψευδῆ πορφύραν: Matth. 27, 28 // 23 ὁ ἐνδύων τὸν οὐρανὸν τοῖς νέφεσι: Gen. 1, 8 // 24-25 ἐμπτυσμοὺς...δι' ἡμᾶς τοὺς ἁμαρτωλοὺς: Matth. 26, 67-68; Marc. 14, 65; Luc. 22, 63-65) // 26 ὁ κριτὴς: Matth. 24, 3-42; Marc. 13, 3-31; Luc. 21, 7-33 // 26 εἰς κριτήριον ἄγεται: Matth. 26, 57-68; Marc. 14, 53-65; Luc. 22, 54-55; Luc. 22, 63-71; Ioh. 18, 13-14; Ioh. 18, 19-24 // 29 εὐσπλαγχνός διὰ τὴν πολλὴν φιλανθρωπίαν: Ex. 34, 6; Num. 14, 18; Ps. 7, 12; Ionas 4, 2.

A ΣμΡα Μ

19-29 Λοιπὸν...Αὐτοῦ om. p // 20 προσύλωται M // 21 Σήμερον om.A // 24 μάστιγας AM ὄνειδισμοὺς καὶ κολαφισμοὺς M // 25 ἐλευθερώσει AaSm: ἐλευθερώσι M // 26 κριτῆς M // 29 τὴν om.APaSm

30 Ἀναγκαῖον δέ ἐστιν, ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, ἵνα ὑπομνήσω ὑμᾶς
τὴν ἀρχὴν τῆς ἐξηγήσεως τῶν Ἁγίων Παθῶν τοῦ Κυρίου ἡμῶν
Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἵνα δοξάσωμεν τὸν μόνον μακρόθυμον. Φέρε τοίνυν
εἰς μέσον τὸν εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην λέγοντα· "Ἐμαρτύρει οὖν ὁ
35 ὄχλος ὁ ὢν μετὰ τοῦ Ἰησοῦ, ὅτε τὸν Λάζαρον ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν,
διὰ τοῦτο ὑπήντησεν αὐτῷ ὁ ὄχλος, ὅτι ἤκουσαν τοῦτο τὸ σημεῖον ὃ
ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, τὸν Λάζαρον ἐγείρας ἐκ νεκρῶν. Οἱ οὖν
Φαρισαῖοι ἀπ' ἐκείνης τῆς ἡμέρας συνεβουλεύσαντο, ἵνα τὸν Ἰησοῦν
ἀποκτείνωσιν καὶ τὸν Λάζαρον". Ὁ γοῦν Ἰησοῦς καταλιπὼν τοὺς
Ἰουδαίους ἐξῆλθεν ἔξω τῆς πόλεως Ἱερουσαλὴμ καὶ ἦλθεν εἰς
40 Βηθανίαν καὶ ἠϋλίσθη ἐκεῖ. Εἶτα λέγει τοῖς μαθηταῖς Αὐτοῦ·
"Οἴδατε ὅτι μετὰ δύο ἡμέρας τὸ Πάσχα γίνεται καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ
Ἄνθρωπου παραδίδοται εἰς τὸ σταυρωθῆναι".

32 τὸν μόνον μακρόθυμον: Ex. 34, 6; Ps. 7, 12; Sap. Salom. 15, 1 // 33-38 Ἐμαρτύρει... τὸν Λάζαρον: Ioh. 12, 9-11 // 41-42 Οἴδατε... τὸ σταυρωθῆναι: Matth. 26, 2.

A ΣμΡα Μ

30-42 Ἀναγκαῖον...σταυρωθῆναι om. p // 30 Ἀναγγεόν Μ // 32 μακρόθυμον Μ // 33 λέγοντα Μ // 36 ἐγείρας Μ // 41 γίνεται Μ

45 Τότε συνήχθησαν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Ἀρχιερέως, τοῦ λεγομένου
Καϊάφα καὶ συνεβουλευσαντο, ἵνα τὸν Ἰησοῦν δόλω κρατήσωσι καὶ
ἀποκτείνωσιν. Ἔλεγον δὲ μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ, ἵνα μὴ θόρυβος γένηται ἐν
τῷ λαῷ. Ὡς παράνομον συνέδριον ὡς συμβουλῆς πονηραῆς. Τί γὰρ
κακὸν ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς καὶ ζητεῖτε, παράνομοι, ἀποκτεῖναι; Τοὺς
τυφλοὺς ἐφώτισε, τοὺς λεπροὺς ἐκαθάρισε καὶ θαύματα πολλὰ
ἐποίησεν εἰς τὸ ἔθνος σας. Διὰ ποῖον ἔργον τοῦτον ζητεῖτε
50 ἀποκτεῖναι;

43-46 Τότε... τῷ λαῷ: Matth. 26, 3-5 // 48-49 θαύματα πολλὰ ἐποίησεν: Ἀντίφωνον IB', Ἀκολουθία τῶν Ἁγίων Παθῶν, ἡχ. πλ.δ', ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 903; Marc. 1, 40-45; Matth. 8, 1-4; Luc. 5, 12-14; Luc. 17, 11-19; Marc. 1, 29-34; Matth. 8, 14-17; Luc. 4, 38-41; Marc. 2, 1-12; Matth. 9, 1-8; Luc. 5, 17-26; Marc. 3, 1-6; Matth. 12, 9-14; Luc. 6, 6-11; Marc. 5, 25-34; Matth. 9, 20-22; Luc. 8, 43-48; Marc. 7, 24-30; Matth. 15, 21-28; Marc. 7, 31-37; Matth. 15, 29; Marc. 8, 22-26; Marc. 9, 14-29; Matth. 17, 14-21; Luc. 9, 37-43; Marc. 10, 46-52; Matth. 20, 29-34; Luc. 18, 35-43; Matth. 8, 5-13; Luc. 7, 1-10; Matth. 9, 27-31; Matth. 9, 32-35; Luc. 11, 14-18; Luc. 13, 10-17; Luc. 14, 1-6; Luc. 22, 50-51; Ioh. 4, 46-54; Ioh. 5, 1-9; Ioh. 9, 1-41; Matth. 9, 18-26; Marc. 5, 21-43; Luc. 8, 40-56; Luc. 7, 11-17; Ioh. 11, 1-44; Marc. 1, 23-28; Luc. 4, 33-37; Marc. 5, 1-20; Matth. 8, 28-34; Luc. 8, 26-39.

A ΣμΡα Μ

43-50 Τότε...ἀποκτεῖναι om. p // 43 Τότε συνήχθησαν οἱ Ἀρχιερεῖς. Πότε; Ὅτε ἦν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῇ Βηθανίᾳ, τότε οἱ Πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ συνήχθησαν εἰς τὴν αὐλὴν αΣμ // 44 κρατήσουσιν PSaA // 46 παράνομων M // 47 ζητῆται παράνομη M ἀποκτείνεται AaS // 47-48 ὅτι τοὺς τυφλοὺς α // 48 ἐφώτισεν APS: ἐφώτισεν α ἐκαθάρισεν A // 49 εἰς τῷ ἔθνο σας M

55 "Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γενομένου ἐν Βηθανία ἐν οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ, προσῆλθεν αὐτῷ γυνὴ ἀλάβαστρον μύρου ἔχουσα βαρυτίμου καὶ κατέχεεν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἰησοῦ ἀνακειμένου". Μεγάλη ἦν ἡ πίστις τῆς γυναικός, μεγάλη αὐτῆς ἡ μετάνοια καὶ ἡ ἐξομολόγησις καὶ ὅσον ὑπῆρχεν αὕτη εἰς τὴν ἁμαρτίαν ἄσωτος, ὑπερεπερίσσευσεν αὐτῆς ἡ συμπάθεια, λέγοντος τοῦ Κυρίου πρὸς αὐτήν· "Ἀφέωνταί σου αἱ ἁμαρτίαι σου αἱ πολλαί. Πολὺ γὰρ ἐζήτησας, πολλὰ καὶ ἀφεθήσεται σοι".

51-53 Τοῦ δὲ Ἰησοῦ... ἀνακειμένου: Matth. 26, 6-7 // 53-58 Μεγάλη ἦν...ἀφεθήσεται σοι: Ἐφραὶμ Σύρου, *Ὀμιλία εἰς τὴν πόρνην*, σ. 111.

A ΣμΡρα Μ

51-53 Τοῦ δὲ Ἰησοῦ... ἀνακειμένου om. p // 51 γενομένου S Βιθανεία M Σίμωνος M // 54-55 Μεγάλη ἦν ἡ πίστις τῆς γυναικός, μεγάλη αὐτῆς ἡ προθυμία καὶ μεγάλη αὐτῆς ἡ μετάνοια καὶ ἡ ἐξομολόγησις PaSm: Μεγάλη ἦν αὐτῆς ἡ προθυμία καὶ μεγάλη ἡ μετάνοια καὶ ἐξομολόγησις p // 57 Ἀφαιόνται σου MAPp: Ἀφέονται σου aS: Ἀφεόντέ σου μ

60 Λέγει οὖν αὐτῷ εἷς ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης,
 ὁ μέλλων αὐτὸν παραδιδόναι. Τοῦτο γὰρ φησιν ὁ Ἰωάννης· ὁ δὲ
 Ματθαῖος λέγει ὅτι πάντες οἱ μαθηταὶ τοῦτο εἶπον. Οὐκ
 ἐναντιοῦνται οἱ εὐαγγελισταὶ εἷς ὑπὸ τοῦ ἐτέρου, ἀλλὰ τὴν
 ἀλήθειαν κηρύττουσιν. Οἱ γὰρ πάντες οἱ ἀπόστολοι εἶπον, ἀλλὰ
 65 ἀλλ' ὁ Ἰούδας εἶ γὰρ περὶ τῶν πτωχῶν ἔλεγεν, καλῶς ἔλεγεν. Ἄλλ'
 ὅτι κλέπτῃς ἦν καὶ φιλαργυρίαν ἐνόσει καὶ τὸ γλωσσόκομον εἶχε
 καὶ τὰ βαλλόμενα ἐβάσταζε· τούτέστι, τὰ πρὸς ἐλεημοσύνην
 προσφερόμενα αὐτὸς διεμέριζε καὶ αὐτὸς ἐξοδίαζε καὶ τροφὴν τῶν
 70 συμμαθητῶν αὐτοῦ ἔφερεν, ἄλλα μὲν ἐξοδιάζων καὶ ἄλλα κλέπτων
 καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ ἔστελλε καὶ τῶν τέκνων.

59-60 Λέγει...παραδιδόναι: Ioh. 12, 4 // 61 πάντες οἱ μαθηταὶ τοῦτο εἶπον: Matth. 26, 8 // 61-65 Οὐκ ἐναντιοῦνται... καλῶς ἔλεγεν: Ioann. Chrys. Ecloga in s. diem festum Ramorum, hom. 33 (PG 63, 819) // 65-70 Ἄλλ' ὅτι κλέπτῃς ...τῶν τέκνων: Μέγας, "Περὶ Ἰούδα τοῦ προδότου" διήγησις, σ. 32, στ. 4-11 (66- 67 τὸ γλωσσόκομον...ἐβάσταζε: Ioh. 12, 6).

A ΣμΡρα Μ

59 Ἰσκαριώτης αμ: Ἰσκαριώτης Μ // 61 τοῦτο om. ΡραΣμ // 61-62 Οὐκ ἀναντιοῦνται Μ // 62 εἷς ὑπὸ τοῦ ἐνὸς ΑΣμ // 63 κηρύττουσιν Μ // 63-64 οἱ ἀπόστολοι εἶπον, οὐκ εἰς τὴν πονηρίαν τοῦ Ἰούδα εἶπον α // 66 φιλαργυρίαν ἐνόσει S: φιλαργυρίαν ἐνόσσει Μ γλοσσόκομον Μ // 67 ἐβάσταζεν Αμ // 68 ἐξοδίαζεν ΑΜ: ἐξοδίαζεν Σμ: ἐξοδιάζων Ρρα // 68-69 καὶ τροφὴν...ἔφερεν om. ΡραS // 69 ἐξοδίαζεν ΜΑ: ἐξοδιάζων ΣμΡρα

Διατὶ γάρ φησι· "ὦ γυναί, οὐκ ἀργύριον ἔφερας, ἵνα ἔχω δηλαδὴ κλέψαι, ἀλλὰ μύρον προσήνεγκας;" Γνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν πονηρίαν τοῦ Ἰούδα, λέγει αὐτῷ· "Τί κόπους παρέχεις τῇ γυναικὶ καταλύων τὴν προθυμίαν αὐτῆς; Ἔργον γὰρ καλὸν εἰργάσατο εἰς ἐμέ, μεγάλην 75 πίστιν καὶ μεγάλην ἀγάπην. Τοὺς πτωχοὺς γὰρ πάντοτε ἔχετε, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε". Ὅρας πῶς ἄλλον ἐστὶ τὸ τὸν Χριστὸν θεραπεύειν καὶ ἄλλον τοὺς πτωχοὺς; Τοῦτέστι μὲν, "πάντοτε οἱ πτωχοὶ εἰσὶν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ καὶ λαμβάνουσιν ἐλεημοσύνην, ἐγὼ δὲ μέλλω ἐξελθεῖν ἐκ τοῦ κόσμου καὶ οὐκέτι θεωρεῖτε με ἄχρι τῆς Δευτέρας 80 Παρουσίας. Βαλοῦσα γὰρ αὕτη τὸ μύρον τοῦτο ἐπὶ τοῦ σώματός μου, πρὸς τὸ ἐνταφιαῖσαι με ἐποίησε". Διδάσκει οὖν ἡμᾶς ὅτι κατὰ θείαν οἰκονομίαν ἐποίησε τοῦτο ἡ γυνή, προτυποῦσα τὸν θάνατον Αὐτοῦ. Ἔθος γὰρ ἦν τοῖς Ἰουδαίοις μετὰ μύρων ἐνταφιάζειν τὰ σώματα, καθὼς καὶ οἱ Αἰγύπτιοι ἐποίουν, διὰ τὸ ἄσηπτα τηρεῖν τὰ 85 σώματα καὶ δυσωδίας ἀμέτοχα. Δείκνυσιν οὖν ὁ Ἰησοῦς ὅτι "τὸ σῶμα μου ἐνταφιασθήσεται".

71-86 Διατὶ... ἐνταφιασθήσεται: Matth. 26, 10-13; Marc. 14, 6-9; Ioh. 12, 7-8; Ἐφραῖμ Σύρον, *Ὀμιλία εἰς τὴν πόρνην*, σ. 107; Ioann. Chrys. In Matthaicum 80 (PG 58, 724) (83 Ἔθος γὰρ ἦν τοῖς Ἰουδαίοις μετὰ μύρων ἐνταφιάζειν: Ioh. 19, 40).

A ΣμΡρα M

73 καταλίον M // 74 γὰρ om.A εἰργάσατο M // 75 καὶ om.A πάντοτε ἔχεται M // 75-76 ἐμὲ...ἔχετε om. Ρραμ ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχεται AMS // 76 τῷ Χριστῷ ΜΡραμ // 80 Βαλοῦσα ΑμS // 84 ἄσειπα ΜΑ: ἄσειπα μS: ἄσηπα Ρρα // 85 δυσωδείας Α: δισωδείας Μ

Τότε πορευθεὶς εἰς τῶν δώδεκα, ὁ λεγόμενος Ἰούδας ὁ
 Ἰσκαριώτης, πρὸς τοὺς Ἀρχιερεῖς εἶπε· "Τί θέλετέ μοι δοῦναι καὶ ἐγὼ
 90 παραδώσω αὐτόν;" Ὡ τῆς τοῦ Ἰούδα ἀθλιότητος· πῶς ἐξεπήδησεν ὁ
 τοιοῦτος λόγος ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ; πῶς οὐκ ἐδειλίασεν, πῶς
 οὐκ ἐνετράπην εἰπεῖν "καὶ ἐγὼ παραδώσω αὐτόν"; Ὡ παράνομε
 Ἰούδα· ταῦτα σε ἐδίδασκεν ὁ διδάσκαλος λέγων τὸ "μὴ κτήσασθε
 χρυσὸν ἢ ἄργυρον εἰς τὰς ζῶνας" καὶ λέγεις· "Τί θέλετέ μοι δοῦναι
 καὶ ἐγὼ παραδώσω αὐτόν" τότε; Πότε; Ὅταν ἡ πόρνη ἐμετενόησεν,
 95 τότε ὁ μαθητὴς τὸν διδάσκαλον ἐπαράδειδεν· ὅτε ἡ πρῶν πόρνη καὶ
 ἄσωτος ἐσίμωσε τοῦ Χριστοῦ διὰ τῆς μετανοίας, τότε ὁ Ἰούδας
 δοῦλος ἐγεγόνει τοῦ ἐχθροῦ· ὅταν ἡ πόρνη ἤκουσε τοῦ Κυρίου·
 "Ἀφείωνταί σου αἱ ἁμαρτίαι αἱ πολλαί", τότε ὁ Ἰούδας παρέδιδε τὸν
 διδάσκαλον καὶ ἐπαρράδιε τὸν διάβολον. Ἐκπίπτει τοῦ φωτὸς
 100 ὁ ἐσκοτισμένος, ἐκπίπτει τοῦ χοροῦ τοῦ ἀποστόλων καὶ γίνεται
 φίλος τῶν δαιμόνων.

87-89 Τότε πορευθεὶς...παραδώσω αὐτόν: Matth. 26, 14-15 // 89- 101 Ὡ τῆς τοῦ Ἰούδα... τῶν δαιμόνων: Ioann. Chrys. De proditiōne Judae 1 (PG 49, 375) (89 Ὡ τῆς τοῦ Ἰούδα ἀθλιότητος: δ' Στιχηρὸν Ἰδιόμελον τῶν Αἴνων εἰς τὸν ὄρθρον τῆς Ἀγίας καὶ Μεγάλης Τετάρτης, ἡχ. α', ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 865 // 91 καὶ ἐγὼ παραδώσω αὐτόν: Matth. 26, 15 // 92-93 μὴ κτήσασθε...ζῶνας: Matth. 10, 9 // 94-101 Ὅταν ἡ πόρνη...τῶν δαιμόνων: γ' καὶ δ' Στιχηρὰ Ἰδιόμελα τῶν Αἴνων εἰς τὸν ὄρθρον τῆς Ἀγίας καὶ Μεγάλης Τετάρτης, ἡχ. α', ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 865; β' Ἰδιόμελον τῶν Ἀποστίχων εἰς τὸν ὄρθρον τῆς Ἀγίας καὶ Μεγάλης Τετάρτης, ἡχ. πλ. β', ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 866).

A ΣμPpa M

88 Ἰσκαριώτης PpSA: Ἰσκαριώτης M θέλεται AMPpAσμ // 89 ἀθλιώτης M // 93 εἰ μὴδὲ ἄργυρον S θέλεται AMPpAσμ // 94 παραδώσω A ἐμετενόησεν MAPpAS // 95 ἐπαράδειδεν APpam: ἐπαράδειδεν MS // 98 Ἀφείωνταί σοι AS: Ἀφείωνταί σου Ppa: Ἀφείωντέ σου μ ἐπαράδειδεν PpASAm: ἐπαράδειδεν M // 99 ἐπαρράδιε AMPpA: ἐπαράβανεν μ: ἐπαράβανεν S // 100 χοροῦ AMPpAσμ

Τίνος ἔνεκεν ὁ εὐαγγελιστὴς λέγει τὸ "εἷς τῶν δώδεκα"; Ἵνα μὴ εἴπῃ ὅτι μικρὸς μαθητὴς ἐπαρέδωκεν αὐτόν, ἀλλ' εἷς ἐκ τῶν δώδεκα, ἐκ τῶν μεγάλων, ἐκ τῶν δοκιμωτέρων. Καὶ πάλιν· "Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης". Λέγει καὶ τὸ ὄνομα καὶ τὸν τόπον. Ἦν γὰρ καὶ ἄλλος Ἰούδας, ὁ Ζηλωτής. "Οἱ δὲ ἔστησαν αὐτῷ δοῦναι τριάκοντα ἀργύρια", τοῦτέστιν ἔταξαν δοῦναι αὐτῷ, ἀντὶ τοῦ συνεφώνησαν. Τί δέ ἐστι τριάκοντα ἀργύρια; Φησὶν ὁ ἅγιος Μάξιμος ὁ Ὁμολογητὴς <ὅτι> ἑκατὸν δηναρίων ὑπῆρχεν ὁ ἄργυρος καὶ 110 πέπραται ὁ Κύριος εἰς τριάκοντα ἀργύρια, ἅτινα ἀριθμοῦνται τρισχίλια δηνάρια, γενόμενα ἐν χρυσῷ νομίσματα ἑκατόν. Πολλὰ γὰρ ὑπῆρχον καὶ διὰ τοῦτο ἠγόρασαν καὶ ἐξ αὐτῶν τὸν ἀγρὸν τοῦ Κεραμέως, εἰς ταφὴν τοῖς ξένοις. Καὶ ἀπὸ τότε ἐζήτει εὐκαιρίαν ἵνα αὐτὸν παραδῷ. Ἐφοβοῦντο γὰρ οἱ Ἰουδαῖοι τὸν ὄχλον καὶ διὰ 115 τοῦτο ἐμισθώσαντο τὸν Ἰούδαν.

102 εἷς τῶν δώδεκα: Matth. 26, 14 // 104-105 Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης: Matth. 26, 14 // 106 Ἰούδας, ὁ Ζηλωτής: Act. 1, 13 // 106-107 Οἱ δὲ ἔστησαν...ἀργύρια: Matth. 26, 15 // 108-111 Φησὶν ὁ ἅγιος Μάξιμος... ἑκατόν: fons incognita // 112-113 ἠγόρασαν...ταφὴν τοῖς ξένοις: Matth. 27, 7 // 113-114 Καὶ ἀπὸ τότε ἐζήτει εὐκαιρίαν ἵνα αὐτὸν παραδῷ: Luc. 22, 4-6.

A ΣμΡρα Μ

102 Τίνος ἔνεκεν ὅτι ὁ εὐαγγελιστὴς λέγει ὅτι εἷς ἐκ τῶν δώδεκα Ρρα: Τίνος ἔνεκεν; ὅτι ὁ εὐαγγελιστὴς λέγει τῶν δώδεκα Σμ δῶδεκαν Μ // 103 ἐπαρέδωκεν Μ: παρέδωκεν cett. // 105 Ἰσκαριώτης Α: Ἰσκαριώτης Μ // 108 ὁμολογητὴς μ // 109 ὅτι scripsi δυναρίων ΜΑμ // 110 ἀριθμοῦνται Μ // 111 δυνάρια ΜΑμ

"Τῇ δὲ πρώτῃ τῶν ἄζύμων", πρώτη δὲ τῶν ἄζύμων λέγεται τῇ Πέμπτῃ ἑσπέρας, ἔμελλον γὰρ οἱ Ἰουδαῖοι φαγεῖν τὸ Πάσχα, μεθ' ἣν ἐπιφωσκούσης τῆς Παρασκευῆς, ἥσθιον οὖν τῇ Πέμπτῃ τὰ ἄζυμα. Προσέρχονται τοίνυν οἱ μαθηταὶ τοῦ Ἰησοῦ λέγοντες: "Κύριε, ποῦ θέλεις ἐτοιμάσωμέν σοι φαγεῖν τὸ Πάσχα;" Ἐπειδὴ οὔτε αὐτὸς οὔτε ἐκεῖνοι εἶχον ἴδιον οἶκον, ἐρωτοῦσι: "Ποῦ θέλεις; Εἰς τίνος φίλου;" Ὁ δὲ πέμπει δύο τῶν μαθητῶν Αὐτοῦ, Πέτρον καὶ Ἰωάννην, εἰπὼν: "Πορεύεσθε εἰς τὴν ἀπέναντι κώμην καὶ εὑρήσετε ἄνθρωπον κεράμιον ὕδατος βαστάζοντα".

116-118 Τῇ δὲ πρώτῃ τῶν ἄζύμων... τὰ ἄζυμα: Ioann. Chrys. In Matthaicum 81 (PG 58, 729) (Τῇ δὲ πρώτῃ τῶν ἄζύμων: Matth. 26, 17; Marc. 14, 12; Luc. 22, 7-8) // 119-120 Προσέρχονται...τὸ Πάσχα: Matth. 26, 17; Marc. 14, 12; Luc. 22, 7-8 // 120-121 Ἐπειδὴ οὔτε αὐτὸς...φίλου: Ioann. Chrys. In Matthaicum 81 (PG 58, 730) // 121-122 Ὁ δὲ πέμπει δύο τῶν μαθητῶν Αὐτοῦ: Luc. 22, 8 // 122 Πέτρον καὶ Ἰωάννην: Luc. 22, 8 // 123-124 Πορεύεσθε...βαστάζοντα: Luc. 22, 10; Marc. 14, 13.

A ΣμΡρα Μ

117 γὰρ om. ΑΡρμ // 118 ἐπιφασκούσης ρ // 123 κόμιν ΑΜΡαSm καὶ εὑρήσεται ΑΡ: καὶ εὑρήσετε μ: καὶ εὑρήσεται Μ: καὶ ποῦ εὔρηται ρ: καὶ ποῦ εὑρήσεται S

125 Τίς γὰρ ἦν ὁ βαστάζων ἄνθρωπος τὸ κεράμιον; Ὁ Ζεβεδαῖος, ὁ
πατὴρ αὐτῶν. Τίνας ἔνεκεν καὶ οὐ λέγει τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ἀλλὰ
στέλλει αὐτοῖς εἰς ἄνθρωπον μὴ γινωσκόμενον, ἀλλ' οὐδὲ οἱ
ἀπόστολοι ἔγνωσκον; Πρῶτον μὲν, ἵνα δείξῃ ὅτι ὡς Θεὸς βλέπει τὰ
πόρρω, πῶς καὶ ποῦ ὁ κεράμιον βαστάζων ὕδατος. Τινὲς δὲ εἶπον
130 ὅτι οὐ λέγει τὸν τόπον ἀλλ' οὐδὲ τὸν ἄνθρωπον, οὔτε τὸ ὄνομα
εὐδὴλον, διὰ τὸν Ἰούδαν, ἵνα μὴ μαθῶν ὁ Ἰούδας καὶ μηνύσῃ τοῖς
Ἰουδαίοις καὶ ἐλθόντες συλλάβωσιν αὐτὸν πρὶν ἢ τὸν δεῖπνον
ποιήσας καὶ τὰ πνευματικὰ Αὐτοῦ μυστήρια παραδῶ· διὰ τοῦτο οὐ
λέγει τὸ ὄνομα. Ἀκολουθήσατε αὐτῷ εἰς τὴν οἰκίαν οὗ πορεύεται
135 καὶ ἐρεῖτε αὐτῷ· "Ὁ διδάσκαλος λέγει· "Πρὸς σὲ ποιῶ τὸ Πάσχα
μετὰ τῶν μαθητῶν μου" κακεῖνος δείξει ὑμῖν ἀνώγειον ἐστρωμένον,
κακεῖ ἐτοιμάσατε".

134-137 Ἀκολουθήσατε... ἐτοιμάσατε: Luc. 22, 10-12; Matth. 26, 18; Marc. 14, 15.

A ΣμPpa M

125 Ζεβαιδαῖος MPpaS // 129 καιράμιον A // 131 μηνύσει MAPpaSm // 132 συλλαμβάνουσιν Ppa: συλαμβούσιν Σμ: συλάμβουσιν M // 136 ἀνώγειον M: ἀνώγειων ASμ // 137 ἐτημάσατε M

Ἀπελθόντες οὖν οἱ μαθηταὶ καὶ εὗρον οὕτως τὸν ἄνθρωπον καθὼς
εἶρηκεν αὐτοῖς καὶ ἠτοίμασαν τὸ Πάσχα. Πάσχα μὲν ἠτοίμασαν τὸ
140 ἐβραϊκόν· πρόβατον πανοικεῖ, ὡς Μωϋσῆς ἐνομοθέτησεν, ἄρσενικόν,
ἐνιαύσιον, χρόνου ἑνός, καὶ ἔσφαζον αὐτὸ ὅλον τὸ πλῆθος τῶν υἱῶν
Ἰσραὴλ, τῇ Πέμπτῃ ἑσπέρας, ἤγουν τῇ πρώτῃ τῶν ἄζύμων. Ἔχριον
οὖν ἀπὸ τοῦ αἵματος τὰς δύο φλιάς, ἔτρωγαν οὖν τὸν ἄμνον ὀπτὸν
145 πυρὶ καὶ τὰ ἄζυμα καὶ ὅστοῦν οὐ συνέτριψαν. Ἦσθιον δὲ οὕτως:
ὄρθιοι, μετὰ σπουδῆς περιεζωσμένοι ταῖς ὀσφύαις αὐτῶν καὶ τὰ
ὑποδήματα αὐτῶν ἐν τοῖς ποσὶν αὐτῶν καὶ αἱ βακτηρίαι αὐτῶν ἐν
ταῖς χερσίν. Ἐτρωγαν οὖν αὐτὰ ὄρθιοι, μετὰ σπουδῆς, καὶ ἔλεγον·
"Πάσχα Κυρίου ἐστὶ". Τοῦτο τὸ Πάσχα ἠτοίμασαν οἱ ἀπόστολοι.

138-139 Ἀπελθόντες...τὸ Πάσχα: Luc. 22, 13; Marc. 14, 16 // 140-148 πρόβατον... Κυρίου ἐστὶ: Ex. 12, 5-11; Συναξάριον τοῦ Μηναίου, εἰς τὸν ὄρθρον τῆς Ἀγίας καὶ Μεγάλης Πέμπτης, ἐντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 880.

A ΣμPpa M

140 πανοικεῖ MA: πανοικοῖ PpS ἄρσεν Ppa // 141 ἔσφαζον αὐτὸν M: αὐτῶ AS τῶν υἱῶν om. S // 142 ἄζύμων M Ἐχριον ASμ // 143 φλιάς AMSPrpa // 145 Ἦσθιον MS: Ἰσθίων p ὄρθιοι P: ὄρθιοι p: ὄρθιοι aSm: ὄρθιοι MA: ὄρθιοι corr. ὀσφύες PpaS: ὀσφύαις M // 145-147 περιεζωσμένοι...μετὰ σπουδῆς om. A // 146 ἐν τοῖς ποσίν...αὐτῶν om. M // 147 ὄρθιοι MAS // 148 Πάσχα τοῦ Κυρίου PpaSm οἰτοίμασαν M

150 Ὀψίας δὲ γενομένης ἔρχεται ὁ Ἰησοῦς ἐν οἰκίᾳ οὗ ἦν τὸ ἀνώγειον
τὸ ἐστρωμένον καὶ ἔφαγε τὸ Πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν Αὐτοῦ πρὸ
καιροῦ, πρὸ τῆς ἡμέρας τῆς Παρασκευῆς, ἤγουν τῆ Πέμπτη ἐσπέρας,
ἐστὼς καὶ ὁ Ἰούδας μετ' αὐτῶν. Ἐφαγον οὖν τὸν ἀμνὸν ἱστάμενοι.
Μετὰ ταῦτα, ἀνέκειτο μετὰ τῶν δώδεκα. Ἐκ τούτου νομίζουσι τινὲς
155 Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι φαγὼν τὸ Πάσχα ἱστάμενος, ἔπειτα ἐκάθησε θέλων
παραδοῦς τὸ οἰκεῖον μυστήριον, καθὼς φησιν ὁ εὐαγγελιστὴς
Λουκᾶς, ὅτι ἐκάθισαν θέλων τρώγοντες ἄλλα τινὰ βρώματα καὶ
φησὶ πρὸς τοὺς μαθητάς· "Ἐπιθυμία μεγάλη ἐπεθύμησα τοῦτο τὸ
Πάσχα φαγεῖν μεθ' ὑμῶν, διότι τὰ μεγάλα μυστήρια θέλω
160 παραδοῦναι τῆς Καινῆς Διαθήκης, ἵνα λάβῃ τέλος ὁ παλαιὸς
Νόμος", διὸ ἀγαπητικὸν καὶ ἐπιθυμητικόν, "ἄλλοτε γὰρ μεθ' ὑμῶν
οὐκ ἐσθιαθήσομαι".

149-152 Ὀψίας δὲ γενομένης... μετ' αὐτῶν: Ioann. Chrys. In Matthaicum 81 (PG 58, 731) (149 Ὀψίας δὲ
γενομένης: Matth. 26, 20; Marc. 14, 17) // 152-160 Ἐφαγον οὖν... Καινῆς Διαθήκης: Ioann. Chrys. In
Matthaicum 81 (PG 58, 734) (153 ἀνέκειτο μετὰ τῶν δώδεκα: Matth. 26, 20 // 158-160 Ἐπιθυμία...Καινῆς
Διαθήκης: Luc. 22, 14-18) // 160-162 ἵνα λάβῃ...οὐκ ἐσθιαθήσομαι: Ioann. Chrys. In Matthaicum 82 (PG 58,
738); Luc. 22, 14-18.

A ΣμΡρα Μ

149 ἀνώγειον MA // 152 ἐστὼς καὶ ὁ Ἰούδας AMPραΣμ // 154 τὸ ἐνιαυτὸν ἐκείνω AMSμ // 156 ἐκάθισεν
ΡραΣμ τὸ εἰκὴο μυστήριον M: τὸ οἰκεῖον μυστήριον S: τὸ ἐκείνον μυστήριον A // 157 ἐκάθισαν τρώγοντες
ASμ // 158 βρώματα M // 159 μεθ' ἡμῶν AMSμ// 160 Κενῆς AMμ: Κενεῖς S

Ἐσθιόντων γὰρ αὐτῶν, εἶπεν αὐτοῖς "Περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχὴ μου
 ἕως θανάτου· εἷς ἐξ' ὑμῶν παραδώσει με". Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ
 165 ἀπόστολοι, ἤρξαντο λέγειν εἷς ἕκαστος "Μὴ τοι ἐγὼ εἶμι, Κύριε;"
 Προλέγει ὁ Ἰησοῦς τὰ περὶ τοῦ Ἰούδα, ἵνα αὐτὸν διορθώσῃ
 τοῦτέστιν, "Ἰούδα, Θεὸν μέλλεις παραδοῦναι, εἰδότα τὰς καρδίας
 τῶν ἀνθρώπων;" Ἐβλεπον γὰρ ἀλλήλους οἱ ἀπόστολοι καὶ
 ἀπορούμενοι περὶ τίνος λέγει τοῦτο. Ἦν δὲ ὁ Θεολόγος ἀνακείμενος
 170 ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Ἰησοῦ. Λέγει οὖν τοῦτο ὁ Πέτρος, ἵνα ἐρωτήσῃ τὸν
 διδάσκαλον "Τίς οὖν ὁ τοῦτο πράσων;" Ἐπιπεσὼν δὲ ἐκεῖνος λέγει
 τῷ Ἰησοῦ "Κύριε, τίς ἐστιν ὁ παραδιδούς σε;" Λέγει ὁ Ἰησοῦς τῷ
 Ἰωάννῃ "Ἐκεῖνος ἐστίν, ᾧ ἐγὼ βάψω τὸ ψωμίον καὶ ἐπιδώσω"· καὶ
 175 βάψας τὸ ψωμίον, δίδει τῷ Ἰούδα καὶ μετὰ τὸ ψωμίον εἰσῆλθεν ὁ
 σατανᾶς ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ Ἰούδα, ὅτι ἀναξίως τοῦτο ἔλαβε, δόλιος
 ὢν καὶ κακὰ ἐβουλεύσατο ποιῆσαι· καὶ ἀποτολμήσας λέγει τῷ
 Ἰησοῦ "Μὴ τοι ἐγὼ εἶμι, Ῥαββί;" Λέγει αὐτῷ "Σὺ εἶπας" ἀντί "Σὺ
 λέγεις τοῦτο", "σὺ οἶδας". Λέγει αὐτῷ πάλιν "Ὁ μὲν Υἱὸς τοῦ
 ἀνθρώπου ὑπάγει, καθὼς γέγραπται περὶ Αὐτοῦ· οὐαὶ δὲ τῷ
 180 ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ, δι' οὗ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται. Καλὸν
 ἦν αὐτῷ, εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος".

163 -178 Ἐσθιόντων... Λέγει αὐτῷ πάλιν: Ioann. Chrys. In Matthaicum 81 (PG 58, 731) (Ἐσθιόντων γὰρ αὐτῶν: Matth. 26, 26 // 163-165 Περίλυπός...Κύριε: Matth. 26, 21-22; Marc. 14, 18-19; Luc. 22, 21-23 // 168-177 Ἐβλεπον... Σὺ εἶπας: Ioh. 13, 21-17; Matth. 26, 22-25; Marc. 14, 19-21) // 178-181 Ὁ μὲν Υἱὸς... ἄνθρωπος ἐκεῖνος: Matth. 26, 24; Marc. 14, 21.

A ΣμΡρα M

164 παραδόσι με AS: παραδώσι με M // 165 ἀπόστολοι, ἤρξαντο λυπούμενοι σφόδρα καὶ ἀδημονεῖν ἤρξαντο ΡραΣμ // 166 διορθώσει MSμ // 167 εἰδὼς AMPραΣμ: εἰδότα corr. // 176-180 λέγει τῷ Ἰησοῦ: Μὴ μου νίπτεις τοὺς πόδας. Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς ἢ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος μ // 178 Σὺ εἶδας S // 179 ὑπάγει...παραδίδοται om. M

Είδες εὐσπλαγχνίαν Δεσπότου; Είδες μακροθυμίαν; Ἐδίδασκεν αὐτόν, ἐπαρήγγελλεν, ἐνουθέτει, ἵνα μὴ εἴπη τις "Οὐκ ἠδύνατο ὁ Χριστὸς τὴν πεπωρωμένην ἐκείνην μεταβαλεῖν τοῦ Ἰούδα καρδίαν;"
185 Οὐκ ἔλεγε αὐτόν, οὐκ ἐδημοσίευσεν, ἀλλὰ μακροθυμῶν ἐδίδασκεν. Ἐκεῖνος δὲ ἔμενεν ἀδιόρθωτος.

"Ἐσθιόντων δὲ αὐτῶν" τί τοῦτο προσέθηκεν ὁ εὐαγγελιστής, τὸ "ἐσθιόντων"; Ἴνα παραστήσῃ τὴν ἀπανθρωπίαν τοῦ Ἰούδα καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Δεσπότου, πῶς μετὰ τὴν παράδοσιν πάλιν αὐτὸν
190 ὁμοτράπεζον εἶχε καὶ μετ' αὐτοῦ ἦσθιε τοῦ δολίου, ἵνα "θηρίον ὢν, Ἰούδα, γίνου πρῶτος". Αὐτὸς δὲ ἔμενεν ἀδιόρθωτος.

182-186 Είδες εὐσπλαγχνίαν... ἀδιόρθωτος: Ioann. Chrys. In Matthaicum 82 (PG 58, 737) // 187-191 Ἐσθιόντων...ἀδιόρθωτος: Ioann. Chrys. In Matthaicum 82 (PG 58, 737): Ioann. Chrys. De proditione Judae 1 (PG 49, 380); Matth. 26, 20; Marc. 14, 17-18; Luc. 22, 14-15; Κάθισμα στ' Ἀντιφώνου τῆς Ἀκολουθίας τῶν Ἁγίων Παθῶν, ἡχ. βαρύς, ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 900 (187 Ἐσθιόντων δὲ αὐτῶν: Matth. 26, 26).

A ΣμPpa M

182 Ἰδες AMSμ Ἰδες AMSμ μακροθυμίαν M // 183 ἐπαράγγελλεν APpaμ: ἐπαρήγγελλεν MS ἐνουθέτη AS // 187-188 τί...ἐσθιόντων om. μ // 189 παράδοσιν APpaS: παράδοσιν M // 189-191 πῶς μετὰ...ἀδιόρθωτος om. μ // 190 ἴσθιεν AMS: ἦσθιε om. Ppa θηρίον ἦν PpaS // 191 πρῶτος M ἔμεινεν APpaS

195 Λαβὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς ἄρτον ἠϋλόγησεν αὐτόν. Εἶτα κόψας ἐπιδίδει αὐτοῖς λέγων· "Λάβετε, φάγετε. Τοῦτό μου ἐστὶ τὸ σῶμα, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλόμενον, εἰς ἄφεισιν ἁμαρτιῶν". Εἰπὼν γὰρ ὁ Ἰησοῦς ὅτι "τοῦτο ἐστὶ τὸ σῶμα μου", δείκνυσιν ὅτι τοῦ Κυρίου ἐστὶ τὸ σῶμα, ὁ ἄρτος ὁ σφαγιαζόμενος ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ καὶ οὐχὶ ἀντίτυπον. Οὐ γὰρ εἶπε· "Τοῦτο ἐστὶν ἀντίτυπον τοῦ σώματός μου", ἀλλὰ "τὸ σῶμα μου τοῦτο ἐστίν. Ἀρρήτῳ Θεοῦ δυνάμει μεταποιεῖται, κἂν φαίνεται ὑμῖν ἄρτος". Ἐπειδὴ ἀσθενεῖς ἐσμεν καὶ οὐκ ἂν ἐδεξόμεθα κρέας 200 ἐσθίειν ὠμὸν καὶ ἀνθρώπου σάρκα, διὰ τοῦτο ὁ ἄρτος μὲν φαίνεται, διὰ τοῦτο δὲ σάρκα ὄντως ἐστὶ· "καὶ λαβὼν τὸ ποτήριον καὶ εὐλόγησας ἔδωκεν αὐτοῖς λέγων· "Πίετε ἕξ αὐτοῦ πάντες. Τοῦτο ἐστὶ τὸ αἷμα μου, τὸ τῆς Καινῆς Διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον, εἰς ἄφεισιν ἁμαρτιῶν". Ὡσπερ γὰρ ἡ Παλαιὰ Διαθήκη 205 αἷμα εἶχε καὶ σφαγὴν, οὕτως καὶ ἡ Νέα αἷμα ἔχει καὶ σφαγὴν. Τὸ δὲ εἰπεῖν· "περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον", τούτέστι περὶ παντὸς τοῦ κόσμου.

192-194 Λαβὼν...ἁμαρτιῶν: Matth. 26, 26; Marc. 14, 22; Luc. 22, 19 // 194-201 Εἰπὼν γὰρ...ὄντως ἐστὶ: Ioann. Chrys. In Matthaicum 82 (PG 58, 739); Aporphth. Patr. PG 65, 156- 160 // 201-204 καὶ λαβὼν...ἁμαρτιῶν: Matth. 26, 28; Marc. 14, 24; Luc. 22, 20 // 204-207 Ὡσπερ γὰρ... κόσμου: Ioann. Chrys. In Matthaicum 82 (PG 58, 738).

A ΣμΡρα Μ

192 εὐλόγησεν ΑΡραΣμ ἐπιδείδη Μ // 193 Λάβεται φάγεται ΜΑΣμ // 194 ἡμῶν ΜΑΡραΣμ // 196 ἀντίτυπον Α: ἀντύτηπον S: ἀντίτυπον Μ // 196-201 καὶ οὐχὶ ἀντίτυπον...ἐστίν om. μ // 199 ἐδεξόμεθα ΑΜΡραS // 205-207 Τὸ δὲ εἰπεῖν...κόσμου om. μ

210 Τίνος δὲ πάλιν οὐκ εἶπεν ὁ Κύριος ἐν τῷ ἄρτῳ· "Φάγετε πάντες",
ἀλλ' ἐν τῷ ποτηρίῳ λέγει· "Πίετε πάντες"; Τοῦτο δὲ εἶπε περὶ τοῦ
Ἰούδα, ὅτι ὁ Ἰούδας τὸν ἄρτον οὐκ ἔφαγε, φησὶν, ἀλλ' ἔκρυψε
τοῦτον, πρὸς τὸ δεῖξαι τοῖς Ἰουδαίοις ὅτι τὸν ἄρτον σῶμα Αὐτοῦ
καλεῖ καὶ ἐνάντιος ἦν τοῦ Νόμου. Τὸ δὲ αἶμα ἔπιεν, μὴ δυνάμενος
τοῦτο κρύψαι.

215 Ἐπειτα λέγει ὁ Ἰησοῦς· "Ἀμήν, λέγω ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ πῖω ἀπ' ἄρτι ἐκ
τούτου τοῦ γεννήματος τῆς ἀμπέλου, ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης",
τοὔτέστιν ἐν τῇ Ἀναστάσει· βασιλείαν δὲ εἰκότως τὴν ἑαυτοῦ
Ἀνάστασιν ὀνομάζει. Τότε γὰρ κατήργησε τὸν θάνατον.

208-213 Τίνος δὲ πάλιν...τοῦτο κρύψαι: Ioann. Chrys. In Matthaicum 82 (PG 58, 737): Ioann. Chrys. PG 61, 689; Τροπᾶριον ἡγ. πλ.δ', εἰς τὸν ὄρθρον τῆς Ἀγίας καὶ Μεγάλης Πέμπτης, ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 875 // 214-217 Ἐπειτα λέγει...τὸν θάνατον: Ioann. Chrys. In Matthaicum 82 (PG 58, 739)-740 (214-215 Ἀμήν...τῆς ἡμέρας ἐκείνης: Matth. 26, 29; Marc. 14, 25).

A SPra M

208 οὐκ om. PpaSμM Φάγεται AM // 208-217 εἶπεν...θάνατον om. μ

Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἐγείρεται ἐκ τοῦ δείπνου καὶ τίθησι τὰ ἱμάτια
αὐτοῦ καὶ λαβὼν λεντίον διέζωσεν ἑαυτόν. Εἶτα βάλλει ὕδωρ εἰς
220 τὸν νιπτῆρα καὶ ἤρξατο νίπτειν τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν καὶ
ἐκμάσσειν τῷ λεντίῳ, ὃ ἦν διεζωσμένος. Αὐτὸς τὰ πάντα ποιῶν,
καὶ τὸ νίπτειν καὶ τὸ ἐκμάσσειν, καὶ ταῦτα ποιῶν διὰ τὴν
ταπείνωσιν, ἔρχεται οὖν πρὸς Σίμωνα Πέτρον καὶ λέγει αὐτῷ
ἐκεῖνος· "Σὺ μου νίπτεις τοὺς πόδας;" Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν
225 αὐτῷ· "Ὁ ἐγὼ ποιῶ, σὺ οὐκ οἶδας ἄρτι. Γνώσει δὲ μετὰ ταῦτα".

218-225 Καὶ ταῦτα εἰπὼν... μετὰ ταῦτα: Ioann. Chrys. De Christi precibus, contra Anomoeos 10 (PG 48, 786) (218-221 ἐγείρεται...διεζωσμένος: Ioh. 13, 4-5 // 223-225 ἔρχεται οὖν...μετὰ ταῦτα: Ioh. 13, 6-7).

A SPrα M

218-225 Καὶ ταῦτα...μετὰ ταῦτα om. μ // 219 λεντίων M: λέτιον S: λέντιον cett. βάλλει AM // 220 νιπτεῖρα M // 221 ἐκμάσειν AS: ἐκμάσι M // 222 ἐκμάσαι A: ἐκμάσει S: ἐκμάζειν M // 223 Σίμωνα AMS

Οὐ πρῶτον τὸν Πέτρον ἔνιψεν, ἀλλὰ πρὸ τοῦ Πέτρου ἔνιψεν ἄλλον, τοῦτέστιν τὸν Ἰούδα. Πόθεν τοῦτο δῆλον; Ἄκουε. Ἦρξατο φησὶν νίπτειν τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν. Ἐκ τῶν ἄλλων οὖν μαθητῶν οὐκ ἂν τις ἠϋθάδησεν, πρὸ τοῦ Πέτρου νίψασθαι. Εἰ γὰρ 230 ἐκ τῶν ἄλλων ἦν ἡ ἀρχή, οὐκ ἄρα ἐκώλυεν ὁ Πέτρος τὸν Κύριον, ἀλλὰ εἰδὼς τὴν αὐθάδειαν τοῦ Ἰούδα, λέγει· "Κύριε, σύ μου νίπτεις τοὺς πόδας; Οὐ μὴ νίψης τοὺς πόδας μου εἰς τὸν αἰῶνα". Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· "Ἐὰν μὴ νίψω σε, οὐκ ἔχεις μέρος μετ' ἐμοῦ". Λέγει αὐτῷ· "Κύριε, μὴ τοὺς πόδας μου μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰς χεῖρας καὶ τὴν 235 κεφαλὴν". Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· "Ὁ λελουμένος οὐ χρεῖαν ἔχει τοῦ νίψασθαι, ἀλλ' ἔστι καθαρὸς ὅλος· καὶ ὑμεῖς καθαροὶ ἐστε, ἀλλ' οὐχὶ πάντες"· ἦδει γὰρ τὸν παραδιδούντα, διὰ τοῦτο εἶπεν τὸ "οὐχὶ πάντες καθαροὶ ἐστε".

226-238 Οὐ πρῶτον...καθαροὶ ἐστέ: Ioann. Chrys. De Christi precibus, contra Anomoeos 10 (PG 48, 786) (231-232 λέγει...νίπτεις τοὺς πόδας: Ioh. 13, 6 // 232-237 Οὐ μὴ νίψης...ἀλλ' οὐχὶ πάντες: Ioh. 13, 8-11).

A SPra M

226-238 Οὐ πρῶτον...καθαροὶ ἐστέ om. μ // 226 τὸν Πέτρον νίπτειν PpaSMA // 227 Πόθεν δῆλον τοῦτο PpaS // 233-235 Λέγει αὐτῷ...κεφαλὴν om. AM // 235 τοῦ om. A

240 Ὅτε οὖν ἔνιψε τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν, ἔλαβε τὰ ἱμάτια Αὐτοῦ
καὶ ἀναπεσὼν λέγει αὐτοῖς: "Γινώσκετε τί πεποίηκα ὑμῖν; Ὑμεῖς
φωνεῖτε με ὁ Κύριος καὶ ὁ Διδάσκαλος, καὶ καλῶς λέγετε. Εἰ οὖν
ἐγὼ ἔνιψα ὑμῶν τοὺς πόδας, ὁ Κύριος καὶ ὁ Διδάσκαλος, καὶ ὑμεῖς
ὀφείλετε ἀλλήλων νίπτειν τοὺς πόδας. Ὑπόδειγμα γὰρ ἔδωκα ὑμῖν,
245 ἵνα καθὼς ἐποίησα ὑμῖν καὶ ὑμεῖς ποιῆτε εἰς ἀλλήλους"· καὶ
ὑμνήσαντες, ἐξῆλθον εἰς τὸ Ὅρος τῶν Ἐλαιῶν. Μεθ' ᾧ ἐδείπνησαν,
ὑμνησαν, ἵνα μάθωμεν καὶ ἡμεῖς οὕτως ποιεῖν.

239-244 Ὅτε οὖν ἔνιψε...ποιῆτε εἰς ἀλλήλους: Ioh. 13, 12-15; Ioann. Chrys. De Christi precibus, contra Anomoeos 10 (PG 48, 786) // 244-246 καὶ ὑμνήσαντες...ποιεῖν: Ioann. Chrys. In Matthaicum 82 (PG 58, 740) (244-245 καὶ ὑμνήσαντες...Ἐλαιῶν: Matth. 26, 30).

A ΣμPpa M

240 Γινώσκειται MAμ // 241 λέγεται MAμS // 243 Ὑπόδειγμα Σμ: Ὑπόδηγμα M // 244 ἵνα...ὑμῖν om. μ
ποιεῖτε Aμ: ποιεῖται PpaS: ποιῆται M εἰς om. Ppμ ἀλλήλοις Ppμ // 245 Μεθ' ᾧ S // 245-246 Μεθ'
ᾧ...ποιεῖν om. μ

Ἔρχεται οὖν εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν καὶ οὐκ εἰς ἄλλον τόπον, ἵνα μὴ δόξη φεύγειν. Οὐ γὰρ εἰς ἄγνωστον τόπον, ἀλλ' εἰς γνώριμον τοῖς Ἰουδαίοις. Τότε λέγει ὁ Ἰησοῦς τοῖς μαθηταῖς: "Πάντες σκανδαλισθήσεσθε ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ. Γέγραπται γάρ·

250 "Πατάξω τὸν ποιμένα καὶ διασκορπισθήσεται τὰ πρόβατα τῆς ποιμένης". Ὡς Θεὸς προλέγει αὐτοῖς τὰ ἐσόμενα, ἵνα μὴ σκανδαλισθῶσι. Λύων αὐτοῖς τὴν λύπην, ἔπειτα εὐαγγελίζεται: "Μετὰ τὸ ἐγερθῆναι με, προάξω ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν". Τότε

255 ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ· "Εἰ πάντες σκανδαλισθήσονται ἐν σοί, ἐγὼ δὲ οὐδέποτε σκανδαλισθήσομαι". Ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· "Ἀμήν, λέγω σοι ὅτι ἐν ταύτῃ τῇ νυκτί, πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι τρίς, ἀπαρνήσει με". Ἀπὸ πολλῆς αὐθαδείας ὁ Πέτρος μόνος ὑπισχνεῖτο μὴ σκανδαλισθῆναι. Εἶασε δὲ ὁ Χριστὸς πεσεῖν, ἵνα πείσῃ μὴ ἑαυτὸν

260 θαρρεῖν, ἀλλῶ τῷ Θεῷ. Προλέγει αὐτῷ τὴν ὥραν· "τῇ νυκτὶ ταύτῃ". Λέγει αὐτῷ ὁ Πέτρος· "Κἄν δέη με σὺν σοὶ ἀποθανεῖν, οὐ μὴ σε ἀπαρνήσομαι"· ὁμοίως δὲ καὶ πάντες οἱ μαθηταὶ εἶπον.

247-262 Ἔρχεται οὖν... οἱ μαθηταὶ εἶπον: Ioann. Chrys. In Matthaicum 82 (PG 58, 740); Ioann. Chrys. In Joannem 83 (PG 59, 447) (249-252 Τότε λέγει ὁ Ἰησοῦς...τῆς ποιμένης: Matth. 26, 30-31 (251-252 Πατάξω τὸν ποιμένα...τῆς ποιμένης: Zach. 13, 7; Matth. 26, 56; Ioh. 16, 32) // 254-262 Μετὰ τὸ ἐγερθῆναι με...οἱ μαθηταὶ εἶπον: Matth. 26, 32-35).

A ΣμPpa M

248 ἵνα...τόπον om.μ μὴ δόξει A // 249 τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ΑμS // 250 σκανδαλισθήσεσθαι ΑμS // 251-252 τοῖς πῖμοις Σμ // 252 ἐσόμενα μ // 254-262 ὑμᾶς...εἶπον om. μ // 257 νυκτεῖ M ἀλλέκτωρ M: ἀλέκτωρ PpaSA φωνήσει APpaS: φωνήσε M // 258 ὑποσχθήτω M // 259 μὴ σκανδαλισθῆναι: τῷ Θεῷ οὖν δόμεν δόξαν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν S πῆσει MaA: πῆση Pp // 260 θαρεῖν A: θαρήν M τῷ Χριστῷ Pp // 261 δέ εἶμαι Pp: δὲ οἶμαι a: δὲ ἦμαι A: δὲ ἦμε M

Τότε ἔρχεται μετ' αὐτῶν ὁ Ἰησοῦς εἰς χωρίον λεγόμενον
Γεθσημανῆ καὶ λέγει τοῖς μαθηταῖς· "Καθίσατε αὐτοῦ ἕως ἂν
265 ἀπελθὼν προσεύξωμαι ἐκεῖ"· καὶ παραλαβὼν τὸν Πέτρον καὶ
Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην, οὐ πάντας παραλαμβάνει, ἀλλὰ τοὺς τρεῖς,
οὓς εἶδον τὴν δόξαν ἐν τῷ Θαβώρ· λέγουσι δὲ ὅτι τὴν Ἁγίαν Αὐτοῦ
Μεταμόρφωσιν τῇ Ἁγία καὶ Μεγάλῃ Τετράδῃ ἐποίησε· τότε λέγει
270 αὐτοῖς· "Περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχὴ μου ἕως θανάτου". Οἰκονομικῶς
λυπεῖται καὶ ἀδημονεῖ, ὅπως πιστώσῃται ὅτι ἀληθῶς ἄνθρωπος ἦν.
Τότε λέγει αὐτοῖς· "Μείνατε ὧδε καὶ γρηγορεῖτε μετ' ἐμοῦ"· καὶ
προσελθὼν μικρὸν ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον Αὐτοῦ προσευχόμενος καὶ
λέγων· "Πάτερ μου, εἰ δυνατόν ἐστι παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ
ποτήριον τοῦτο. Πλήν, οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ"· καὶ ταῦτα
275 εἰπὼν, ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητὰς Αὐτοῦ καὶ εὕρισκει αὐτοὺς
καθεύδοντας καὶ λέγει τῷ Πέτρῳ· "Οὕτως οὐκ ἰσχύσατε μίαν ὥραν
γρηγορῆσαι μετ' ἐμοῦ καὶ πῶς τὰς ψυχὰς ὑμῶν ὑπὲρ ἐμοῦ θήσετε;"
Ἄλλὰ πάλιν· "Γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς
πειρασμόν, ὅτι τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής".

263-266 Τότε ἔρχεται...Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην: Matth. 26, 36-37 // 267-268 τὴν Ἁγίαν Αὐτοῦ
Μεταμόρφωσιν: Matth. 17, 1-9; Marc. 9, 2-8; Luc. 9, 28-36; 2 Petr. 1, 18 // 268-279 τότε λέγει... σὰρξ ἀσθενής:
Matth. 26, 38-41.

A Ppa M

263-279 Τότε ἔρχεται...ἀσθενής om.μ // 263 μετ' αὐτοὺς Ppa χωρίον A Γεθσημανεῖ AM // 264 αὐτοὺς a
// 276-277 οὐκ ἰσχύσατε ἀγρυπνήσαι μίαν ὥραν μετ' ἐμοῦ Ppa // 278 προσεύχεσθαι AM εἰσέλθηται AM

280 Πάλιν ἐκ δευτέρου ἀπελθὼν προσηύξατο, τὸν αὐτὸν λόγον εἰπὼν·
"Πάτερ μου, εἰ οὐ δύναται τὸ ποτήριον τοῦτο ἀπελθεῖν ἀπ' ἐμοῦ,
ἐὰν μὴ αὐτὸ πίω." Ὡφθη δὲ αὐτῷ ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ ἐνισχύων
αὐτόν, φησὶν Λουκᾶς ὁ εὐαγγελιστής, καὶ ἀγωνέστερον
285 τοῦ προσώπου αὐτοῦ ὡσεὶ θρόμβος αἵματος στάζων ἐπὶ τὴν γῆν.
Μάνθανε, ὦ ἄνθρωπε, συνεχῶς προσευχόμενος ἐν τοῖς πειρασμοῖς,
ἀκούων ὅτι Κύριος πολλάκις ἤρχετο. Εἶτα λέγει· "Πάτερ μου,
γενηθήτω τὸ θέλημά σου"· καὶ ἐλθὼν εὐρίσκει αὐτοὺς πάλιν
καθεύδοντας. Ἦσαν γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν βεβαρημένοι ἐκ τῆς
290 λύπης καὶ ἀφείς αὐτοὺς πάλιν ἀπελθὼν ἐκ τρίτου προσηύχετο.

280-282 Πάλιν ἐκ δευτέρου...μὴ αὐτὸ πίω: Matth. 26, 42 // 282-285 Ὡφθη δὲ αὐτῷ...στάζων ἐπὶ τὴν γῆν: Luc. 22, 43-44 // 287-288 Εἶτα λέγει...τὸ θέλημά σου: Matth. 26, 42 // 288-290 καὶ ἐλθὼν εὐρίσκει...προσηύχετο: Matth. 26, 43-44.

A Pra M

280-290 Πάλιν ἐκ δευτέρου...προσηύχετο om.μ // 281 παρελθεῖν Matth. // 284 ἴδρως A: ἰδρὸς a // 286 πυρασμοῖς M

Τότε ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητὰς Αὐτοῦ καὶ λέγει αὐτοῖς·
 "Καθεύδεσθε λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε; Ἴδού, ἤγγικεν ὁ παραδιδούς
 με· ἤγγικεν ἡ ὥρα καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς χεῖρας
 295 ἀμαρτωλῶν. Ἐγείρεσθε λοιπόν. Ἄγωμεν ἐντεῦθεν"· καὶ ἔτι Αὐτοῦ
 λαλοῦντος, ἰδοῦ, εἷς τῶν δώδεκα ἦλθε καὶ μετ' αὐτοῦ ὄχλος πολὺς
 μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων, ἀπὸ τῶν Ἀρχιερέων καὶ Γραμματέων τοῦ
 λαοῦ. Ὁ δὲ Ἰούδας ἔδωκεν αὐτοῖς σημεῖον ὅτι "ὄν ἂν φιλήσω, αὐτός
 ἐστι· κρατήσατε αὐτόν". Σημεῖον δίδωσιν αὐτοῖς, διότι νύξ ἦν καὶ
 300 οὐκ ἠδύνοντο γνῶναι αὐτόν, διότι ἦλθον μετὰ λαμπάδων καὶ
 φανῶν· καὶ εὐθέως προσελθὼν ὁ Ἰούδας, λέγει τῷ Ἰησοῦ· "Χαῖρε,
 Ῥαββὶ" καὶ κατεφίλησεν αὐτόν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· "Ἐταῖρε,
 ἐφ' ᾧ πάρει;" τοῦτέστι· "Φίλε, πῶς ἦλθες ὧδε, ὡς φίλος ἢ ὡς ἐχθρός,
 μετὰ φανῶν καὶ ὄχλων;"

291-298 Τότε ἔρχεται...κρατήσατε αὐτόν: Matth. 26, 45-48 // 300-302 καὶ εὐθέως προσελθὼν... ἐφ' ᾧ πάρει: Matth. 26, 49-50.

A Ppa M

291-303 Τότε ἔρχεται ...ὄχλων om.μ // 292 Καθεύδεσθαι AMa:Καθεύδετε Pp ἀναπαύεσθαι AM // 294 Ἐγείρεσθαι AM // 295 ἰδοῦ, Ἰούδας APpa // 298 Σήσιμον δίδωσιν APp: Σίσιμον δίδωσιν a: Σημίον δίδωσιν M // 299 οὐκ ἠδύνονται A: οὐκ ἠδύναντω Ppa:οὐκ ἠδύνοντω M // 301 Ἐτέραι AM // 303 ὄχλων M: ὄπλων APpa

305 Ὡ φίλημα πικρόν, ζημία ψυχῆς πόρνη φιλήσασα τοὺς πόδας τοῦ
Κυρίου τὴν ἑαυτῆς ψυχὴν ἀνεκαλέσατο· οὗτος φιλήσας, τὴν ἑαυτοῦ
ψυχὴν ἀπώλεσεν· ἐκείνη φιλήσασα, τὸ χειρόγραφον τῶν ἑαυτῆς
ἀμαρτιῶν διέρρηξεν· οὗτος φιλήσας, ἐκ τοῦ βίβλου τῆς ζωῆς
ἀπεγράφη. Ὡ γυναικὸς φιλοσοφία, ὃ μαθητοῦ ἀσυνεσία· ἐκείνης
310 γὰρ καταφιλούσης τοὺς πόδας τοῦ Κυρίου ἔχαιρον ἄγγελοι καὶ τὸν
στέφανον αὐτῆς ἔπλεκον, τούτου δὲ φιλήσαντος, ἔχαιρον δαίμονες
καὶ τὸ σχοινίον τῆς ἀγχόνης ἔπλεκον.

304- 311 Ὡ φίλημα...ἀγχόνης ἔπλεκον: Κάθισμα ἡχ. γ', εἰς τὸν ὄρθρον τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Τετάρτης, ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 858 (304 Ὡ φίλημα...ψυχῆς Ioann. Chrys. In illud, memor fui dei (PG 61, 690).

A Ppa M

304- 311 Ὡ φίλημα...ἀγχόνης om.μ // ἔπλεκον 304 φίλημα M ζημεία A // 305 οὕτως AM // 307 οὕτως AM

Ὁ γὰρ Ἰούδας ἤδει πολλάκις τὸν τόπον τοῦ Χειμάρρου τῶν
Κέδρων ὅπου ἦν κῆπος, ὅτι πολλάκις συνήχθη ὁ Ἰησοῦς ἐκεῖ. Ὁ οὖν
Ἰούδας λαβὼν τὴν σπεῖραν μετὰ λαμπάδων καὶ φανῶν καὶ ὄπλων
315 ἔρχεται. Ἰησοῦς οὖν ἰδὼν τὴν σπεῖραν καὶ πάντα τὰ ἐπερχόμενα ἐπ'
αὐτόν, ἐξελθὼν λέγει αὐτοῖς· "Τίνα ζητεῖτε;" Λέγουσιν αὐτῷ·
"Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον". Λέγει αὐτοῖς· "Εγώ εἰμι". Εἰστήκει δὲ καὶ
ὁ Ἰούδας μετ' αὐτῶν. Ὡς οὖν εἶπεν αὐτοῖς· "Εγώ εἰμι, ἀπῆλθον εἰς τὰ
ὀπίσω καὶ ἔπεσον χαμαί, ἐκ τοῦ φόβου τῆς φωνῆς". Ἀπεκρίθη
320 Ἰησοῦς· "Εἶπον ὑμῖν ὅτι ἐγώ εἰμι. Εἰ οὖν ἐμὲ ζητεῖτε, ἄφετε τούτους
ὑπάγειν". Ὅρα γὰρ φιλανθρωπίαν Δεσπότου· ἄχρι τῆς τελευταίας
ᾠρας κήδεταί τῶν μαθητῶν. Ἄφετε τούτους ὑπάγειν, ἵνα πληρωθῇ
ὁ λόγος ὃν εἶπεν· "Οὐς δέδωκάς μοι, πάτερ, ἐφύλαξα καὶ οὐδεὶς ἐξ
αὐτῶν ἀπόλετο, εἰ μὴ ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ".

312-324 Ὁ γὰρ Ἰούδας... πληρωθῇ: Ioh. 18, 2-9; Ioann. Chrys. In Joannem 83 (PG 59, 449); Ioann. Chrys. In
Matthaeum 83 (PG 58, 747).

A Ppa M

312-324 Ὁ γὰρ Ἰούδας... πληρωθῇ om.μ // 315 ἐπερχόμενα Ppa ὑπ'αὐτόν Ppa // 320 ζητεῖται A: ζητίτε M
// 322 Ἄφεταί M // 324 ἀπόλετο M ἀπολείας APpa: ἀπολίαις M

325 Σίμων Πέτρος ἔχων μάχαιραν εἴλκυσεν αὐτὴν καὶ ἔπαισε τοῦ Ἀρχιερέως δοῦλον καὶ ἀπέκοψε τὸ ὠτίον αὐτοῦ τὸ δεξιόν. Λέγει οὖν ὁ Ἰησοῦς τῷ Πέτρῳ· "Βάλε τὴν μάχαιράν σου ἐπὶ τὴν θήκην σου. Πάντες γὰρ οἱ λαβόντες μάχαιραν, ἐν μαχαίρᾳ ἀποθανοῦνται· ἢ οὐ δοκεῖς ὅτι οὐ δύναμαι ἄρτι παρακαλέσαι τὸν Πατέρα μου καὶ
330 παραστήσει μοι πλείους ἢ δώδεκα λεγεῶνας ἀγγέλων; Πῶς οὖν πληρωθῶσιν αἱ γραφαί;" Λέγει οὖν ὁ Ἰησοῦς πρὸς τὸν ὄχλον· "Ὡς ἐπὶ ληστὴν ἐξήλθετε μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων. Καθ' ἡμέραν ἐδίδασκον ἐν τῷ ἱερῷ καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ με".

325-327 Σίμων Πέτρος ... εἰς τὴν θήκην σου: Ioh. 18, 10-11 // 328-333 Πάντες γὰρ...οὐκ ἐκρατήσατέ με: Matth. 26, 52-56.

A Ppa M

325-333 Σίμων Πέτρος ...οὐκ ἐκρατήσατέ με om.μ // 325 ἔπεσεν AM // 327 ἐπὶ τὴν θήκην σου AMPpa: εἰς τὴν θήκην σου Ioh. // 328-329 Εἰ οὐ δοκεῖς AMPpa: ἢ δοκεῖς ὅτι οὐ δύναμαι Matth. // 332 ἐξήλθετε AM

335 Τότε οἱ μαθηταὶ πάντες ἀφέντες τὸν Ἰησοῦν ἔφυγον. Οἱ δὲ κρατήσαντες αὐτὸν ἔδησαν καὶ ἀπήγαγον πρὸς Ἄνναν πρῶτον. Ἦν γὰρ πενθερὸς τοῦ Καϊάφα, ὃς ἦν Ἀρχιερεὺς τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου. Ἦκολούθησαν τῷ Ἰησοῦ Σίμων Πέτρος καὶ ὁ ἄλλος μαθητῆς. Ὁ δὲ Ἰωάννης ὁ Θεολόγος ἦν γνωστὸς τῷ Ἀρχιερεῖ καὶ συνεισηλθε τῷ Ἰησοῦ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Ἀρχιερέως. Ὁ δὲ Πέτρος εἰστήκει ἔξω.
340 Ἐξῆλθεν οὖν ὁ Ἰωάννης καὶ εἶπε τῇ θυρωρῷ καὶ εἰσήγαγε τὸν Πέτρον. Λέγει οὖν ἡ παιδίσκη ἡ θυρωρὸς τῷ Πέτρῳ· "Μὴ καὶ σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν ἢ τοῦ ἀνθρώπου τούτου;" Λέγει ἐκεῖνος· "Οὐκ εἰμί". Εἰστήκεσαν δὲ οἱ δοῦλοι ἀνθρακιὰν πεποιηκότες, ὅτι ψυχὸς ἦν καὶ ἐθερμαίνοντο. Λέγουσι πάλιν τοῦ Πέτρον· "Καὶ σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶ; Οὐκ ἐγὼ σε εἶδον ἐν τῷ κήπῳ μετ' αὐτοῦ;" Ἦρξατο οὖν ὁ Πέτρος ὁμνύειν καὶ ἀναθεματίζειν ὅτι "οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον"· καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ ἐφώνησε καὶ ἐμνήσθη ὁ Πέτρος τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἐξεληθὼν ἔξω ἔκλαυσε πικρῶς.

334 Τότε οἱ μαθηταὶ...ἔφυγον: Matth. 26, 56 // 334-336 Οἱ δὲ κρατήσαντες...τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου: Ioh. 18, 12-13 // 337-344 Ἦκολούθησαν τῷ Ἰησοῦ...ἐθερμαίνοντο: Ioh. 18, 15-18; Ioann. Chrys. In Matthaicum 49 (PG 58, 499) // 344-348 Λέγουσι πάλιν... ἔκλαυσε πικρῶς: Ioh. 18, 25-27; Matth. 26, 73-75; Marc. 14, 71-72; Luc. 22, 60-62; BHG 1487k (*de lacrimis Petri a. Georgio Scholario*); L. Petit- X.Sidéridès - M.Jugie, *Oeuvres complètes de Georges Scholarios I* (Paris, 1928), 189-196.

A Ppa M

334-348 Τότε οἱ μαθηταὶ ... ἔκλαυσε πικρῶς om.μ // 335 ἔδισαν M Ἄναν AM // 340 Εἰσηλθεν Ppa // 342 εἶ A // 344 ἐθερμίζοντο A: ἐθερμίζοντω M τοῦ Πέτρον AM: τῷ Πέτρῳ Ppa // 348 ἔκλαυσεν πικρὸς M

350 Ὁ οὖν Ἀρχιερεὺς ἠρώτησε τὸν Ἰησοῦν περὶ τῶν μαθητῶν Αὐτοῦ
καὶ περὶ τῆς διδασκαλίας Αὐτοῦ. Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς "Ἐγὼ
παρησιᾶ ἐλάλησα. Ἐγὼ ἐδίδασκον ἐν τῇ συναγωγῇ καὶ ἐν τῷ ἱερῷ.
Ἐπιρώτησον τοὺς ἀκηκοότας". Ταῦτα Αὐτοῦ εἰπόντος, εἷς τῶν
ὑπηρετῶν ἔδωκε ῥάπισμα τῷ Ἰησοῦ εἰπών· "Οὕτω ἀποκρίνη τῷ
355 Ἀρχιερεῖ;" Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· "Εἰ κακῶς ἐλάλησα,
μαρτύρησον περὶ τοῦ κακοῦ. Εἰ δὲ καλῶς, τί με δέρεις;"

349-355 Ὁ οὖν Ἀρχιερεὺς... τί με δέρεις; Ioh. 18, 19-23.

A Pra M

349-355 Ὁ οὖν Ἀρχιερεὺς... τί με δέρεις om.μ // 352 Ἐπιρώτησον Aa: Ἐπερώτησε Pr: Ἐπιρώτησον M
τοὺς ἀκηκοότας MAPra // 355 δέρεις MAa: δέρης Pr

Ταῦτα αὐτοῦ εἰπόντος, ἀπέστειλεν ὁ Ἄννας τὸν Ἰησοῦν δεδεμένον
πρὸς Καϊάφαν, τὸν Ἀρχιερέα, ὅπου οἱ Γραμματεῖς καὶ οἱ
Πρεσβύτεροι καὶ τὸ Συνέδριον ὅλον συνήχθησαν καὶ ἐζήτησαν
360 ψευδομαρτυρίαν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, ὅπως θανατώσωσιν αὐτὸν καὶ
οὐχ εὕρισκον· καὶ πολλῶν προσελθόντων, οὐχ εὔρον. Ὑστερον δὲ
προσελθόντες δύο ψευδομάρτυρες εἶπον· "Οὗτος ἔφη ὅτι δύναμαι
καταλῦσαι τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν οἰκοδομῆσαι
αὐτόν". Ὅντως ψευδομάρτυρες ἦσαν οὗτοι. Ὁ γὰρ Χριστὸς οὐκ εἶπε
365 καταλῦσαι τὸν Ναὸν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ λῦσαι τὸν ναὸν τοῦτον,
τοὔτέστι "τὸ σῶμα μου, καὶ ἐγὼ ἐγερω αὐτὸ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ". Ὅστε
ψευδομάρτυρες ἦν ἀληθῶς, ἄλλα εἰπόντος τοῦ Χριστοῦ καὶ ἄλλα
λέγοντες οὗτοι.

356-357 Ταῦτα αὐτοῦ...τὸν Ἀρχιερέα: Ioh. 18, 24 // 357-363 ὅπου οἱ Γραμματεῖς...οἰκοδομῆσαι αὐτόν:
Matth. 26, 59-61 // 363-367 Ὅντως ψευδομάρτυρες... λέγοντες οὗτοι: Ioann. Chrys. In Matthaicum 84 (PG 58,
754).

A Ppa M

356-367 Ταῦτα αὐτοῦ ... λέγοντες οὗτοι om.μ // 356 Ἄνας AM // 358 Συναίδριον A // 364 λύσατε A:
λύσεται M // 366 ἦν MAPpa

Ταῦτα ἀκούσας ὁ Ἀρχιερεὺς λέγει τῷ Ἰησοῦ· "Οὐδὲν ἀποκρίνει τί
 οὗτοι σοῦ καταμαρτυροῦσιν;" Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐσιώπα. Σιωπᾶ δέ, ὅτι
 370 ἔβλεπε τὸ κριτήριον αὐτῶν παράνομον. Οὓς γὰρ σημεῖα οὐκ
 ἔπειθον, πῶς ἂν ἀπολογίαι πείσωσι; Τότε ἀποκριθεὶς ὁ Ἀρχιερεὺς
 εἶπεν αὐτῷ· "Ἐξορκίζω σε κατὰ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, ἵνα ἡμῖν εἴπῃς
 εἰ σὺ εἶ ὁ Χριστός, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ". Λέγει αὐτῷ· "Σὺ εἶπας" ἀντί
 "Τὸ σὸν στόμα ὡμολόγησεν". Ὁ γοῦν ἀρχιερεὺς βουλόμενος ῥῆσαι
 375 αὐτὸν εἰς βλασφημίαν ἐρωτᾷ αὐτόν. Διὰ τοῦτο λέγει αὐτῷ· "Σὺ
 εἶπας· πλήν, λέγω ὑμῖν, ἀπ' ἄρτι ὄψεσθε τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου
 καθήμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς καὶ ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν
 τοῦ οὐρανοῦ". Τότε ὁ Ἀρχιερεὺς ἀκούσας ταῦτα διέρρηξε τὰ ἱμάτια
 αὐτοῦ λέγων ὅτι ἐβλασφήμησε. "Τί ἔτι χρεῖαν ἔχομεν μαρτύρων; Ἴδέ,
 380 νῦν ἠκούσατε τὴν βλαφημίαν αὐτήν". Ἔθος γὰρ ἦν τοῖς Ἰουδαίοις,
 ὅταν τι βλάσφημον γένηται, διαρρήσειν τοὺς χιτῶνας. Οὕτως ποιεῖ
 καὶ ὁ Ἀρχιερεὺς, δεικνύων τοῦ λαοῦ ὅτι μεγάλως ἐβλασφήμησεν,
 ἵνα ὁ λαὸς ἀναγκασθῇ λέγοντες· "Ἐνοχος θανάτου ἐστίν". Εἶτα
 λέγει αὐτοῖς· "Τί ὑμῖν δοκεῖ;" Οἱ δὲ ἀποκριθέντες εἶπον· "Ἐνοχος
 385 θανάτου ἐστίν".

368-369 Ταῦτα ἀκούσας... ἐσιώπα: Matth. 26, 62-63 // 369-371 Σιωπᾶ δέ... ἀπολογίαι πείσωσι: Ioann. Chrys. In Matthaicum 84 (PG 58, 754) // 371-373 Τότε ἀποκριθεὶς...Σὺ εἶπας: Matth. 26, 63-64 // 375-380 Σὺ εἶπας...τὴν βλαφημίαν αὐτοῦ: Matth. 26, 64-65 // 380-383 Ἔθος γὰρ ἦν...θανάτου ἐστίν: Ioann. Chrys. In Matthaicum 84 (PG 58, 754) // 383-385 Εἶτα... θανάτου ἐστίν: Matth. 26, 66.

A Ppa M

368-385 Ταῦτα...ἐστὶ om.μ // 369 Σιωπεῖ A: Σιωπᾶ PpaM // 370 κριτήριον A παρανομῶμων M σιμῖα M // 373-376 ἀντί...εἶπας om. A // 374 ὁμολόγησεν Ma // 380 αὐτήν M: αὐτοῦ APpa

Τότε ἐνέπτυσαν εἰς τὸ πρόσωπον Αὐτοῦ καὶ ἐκολάφισαν Αὐτόν. Κολαφισμὸς λέγεται· Περιεκάλυπτον τὸ πρόσωπον αὐτοῦ καὶ <ἤρχοντο> κολαφίζειν αὐτὸν καὶ λέγειν ῥαπίζοντες· "Προφήτευσον ἡμῖν, Χριστέ, τίς ἐστὶν ὁ παῖσας σε".

390 Πρωΐας δὲ γενομένης συμβούλιον λαβόντες ὥστε θανατῶσαι αὐτὸν καὶ δήσαντες αὐτὸν ἀπήγαγον καὶ παρέδωκαν αὐτὸν Ποντίῳ Πιλάτῳ, τῷ ἡγεμόνι. Ὁ Πιλάτος μὲν ἦν ἀπὸ Πόντου Ῥωμαῖος. Παρέδωκαν δὲ τὸν Κύριον οἱ Ἰουδαῖοι τῷ Πιλάτῳ, ὡς δῆθεν στασιώδη καὶ κατὰ τοῦ βασιλέως μελετήσαντα.

386-389 Τότε ἐνέπτυσαν...ὁ παῖσας σε: Matth. 26, 67-68 // 390-392 Πρωΐας δὲ...τῷ ἡγεμόνι: Matth. 27, 1-2.

A Pra M

386-394 Τότε...μελετήσαντα om.μ // 386 ἐνέπτυσαν M ἐκολάφισαν M // 387 Κολαφισμὸς M // 388 ἤρχοντο add. // 389 ὁ πέμψας σε AM: ὁ παῖσας σε Pra // 392-393 ὃς ἀπεστάλη ἡγεμὼν τῆς Ἰουδαίας. Παρέδωκαν δὲ οἱ Ἰουδαῖοι τὸν Κύριον τῷ Πιλάτῳ Pra

395 Τότε ἰδὼν Ἰούδας ὅτι κατακριθῆ, μεταμεληθεὶς ἀπέστρεψε τὰ
τριακόντα ἀργύρια τοῖς Ἀρχιερεῦσι καὶ τοῖς Πρεσβυτέροις λέγων
"Ἡμαρτον, παραδοὺς αἷμα ἁθῶν". Οἱ δὲ εἶπον "Τί πρὸς ἡμᾶς; σὺ
ὄψει" καὶ ῥίψας τὰ ἀργύρια ἐν τῷ ναῷ, ἀνεχώρησε καὶ ἀπελθὼν
ἀπήγγξατο. Μεταμέλεται μὲν ὁ Ἰούδας, οὐ καλῶς δέ. Οὐ φέρει μὲν
400 τοὺς ὀνειδισμοὺς, ὑπεξάγει τοῦ βίου. Τινὲς δὲ λέγουσιν ὅτι ὁ Ἰούδας
φιλάργυρος ὢν, ὑπελάμβανεν ὅτι αὐτὸς κερδήσει θέλει τὰ ἀργύρια
προδοὺς τὸν Χριστὸν καὶ ὁ Χριστὸς οὐκ ἀποκτανθήσεται, ἀλλὰ
διαφύγει τοὺς Ἰουδαίους. Πολλάκις γὰρ διέφυγεν αὐτοῦς. Τότε ἰδὼν
αὐτὸν κατακριθέντα καὶ ἤδη καταδικασθέντα ἀποθανεῖν,
405 μετεμελήθη, ὡς τοῦ πράγματος ἀποβάντος παρ' ὧπερ ὑπελάμβανεν
ἐκεῖνος. Διὸ καὶ ἀπήγγξατο, ἵνα προλάβῃ τὸν Ἰησοῦν ἐν τῷ Ἄδῃ καὶ
ἰκετεύσας τύχῃ σωτηρίας. Πλήν, γίνωσκε ὅτι ἔθηκε μὲν τὸν
τράχηλον αὐτοῦ εἰς τὴν ἀγχόνην, ἀπὸ δένδρου τινὸς κρεμάσας
αὐτήν· τοῦ δένδρου κλίναντος, ἐπέζησεν.

395-399 Τότε ἰδὼν... ἀπήγγξατο: Matth. 27, 3-5 // 399-406 Μεταμέλεται...ἐπέζησεν: Ioann. Chrys. In Matthaicum 85 (PG 58, 759) // 406-409 Διὸ καὶ ἀπήγγξατο...ἐπέζησεν: Μέγας, *Ἰούδας*, σ. 21-24; Origenis in Matthaicum, Commentariorum series (PG 13, 1766) passim; Μ. Λιουδάκη, *Λαογραφικὰ Κρήτης*, τ. Α', ἐν Αθήναις 1936, σ. 330; Γ. Σπυριδάκη, *Κρητικὲς παραδόσεις*, ἐν *Ἐπετ. Κρητ. Σπ.* 2 (1939), σ. 138; Ν. Γ. Πολίτου, *Παραδόσεις Α'*, σ. 103, ἀρ. 183; περ. *Ἀπόστολος Βαρνάβας*, ἔτ. Ζ', 1935, σ. 14-15 & 25-28; Βασ. Χαρωνίτου, *Θρύλοι καὶ Παραδόσεις γιὰ τὴ Μεγαλοβδομάδα καὶ τὴ Λαμπρὴ*, Χανιά 1995, σ. 40; Κανάκη Γερωνυμάκη, *Σφακιανὴ Λαογραφία*, Αθήνα 1992, σ. 165.

A Pra M

395-409 Τότε.. ἐπέζησεν om.μ // 405 μετεμελήθη M // 407 τύχει AM

410 Οἱ δὲ Ἀρχιερεῖς λαβόντες τὰ ἀργύρια εἶπον· "Οὐκ ἔξεστι βαλεῖν
αὐτὰ εἰς τὸν κορβονᾶν, ἐπεὶ τιμὴ αἵματός ἐστι". Κορβονᾶν ἔλεγον
τὸν ἐν τῷ ἱερῷ θησαυρόν, εἰς ὃν ἔβαλλον τὰ προσφερόμενα δῶρα
τῷ Θεῷ. Συμβούλιον δὲ λαβόντες ἠγόρασαν ἕξ αὐτῶν τὸν ἀγρὸν τοῦ
415 Κεραμέως εἰς ταφὴν τοῖς ξένοις. Διὸ ἐκλήθη ὁ ἀγρὸς ἐκεῖνος ἀγρὸς
αἵματος ἕως τὴν σήμερον. Τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ
προφήτου Ἰερειοῦ λέγοντος· "καὶ ἔλαβον τὰ τριάκοντα ἀργύρια,
τὴν τιμὴν τοῦ τετιμημένου" καὶ ἔδωκαν εἰς ταφὴν τοῖς ξένοις.

410-411 Οἱ δὲ Ἀρχιερεῖς...αἵματός ἐστι: Matth. 27, 6 // 413-417 Συμβούλιον... τοῖς ξένοις: Matth. 27, 7-10; Ioann. Chrys. In Matthaicum 85 (PG 58, 760-761) (416-417 καὶ ἔλαβον... τετιμημένου: Jer. 32, 8-9; Zach. 11, 12-13).

A Ppa M

410-417 Οἱ δὲ Ἀρχιερεῖς...ξένοις om. μ // 410 βαλὴν M: βαλλεῖν A // 411 κορβονᾶν MPpa: κορβωνᾶν A Κορβονᾶν MPpa: Κορβωνᾶν A // 416 λέγοντος om. A

Ἄγουσι τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ τοῦ Καϊάφα εἰς τὸ πραιτώριον. Ἦν δὲ
420 πρῶτὸ καὶ αὐτοὶ οὐκ εἰσῆλθον εἰς τὸ πραιτώριον, ἵνα μὴ μιανθῶσιν,
ἀλλ' ἵνα φάγωσι τὸ Πάσχα. Ἐξῆλθεν οὖν ὁ Πιλάτος πρὸς αὐτοὺς
καὶ λέγει· "Τίνα κατηγορίαν φέρετε κατὰ τοῦ ἀνθρώπου τούτου;" Οἱ
δὲ ἤρξατο κατηγορεῖν Αὐτοῦ πολλὰ λέγοντες· "Τοῦτον εὗρομεν
διαστρέφοντα τὸ ἔθνος ἡμῶν καὶ κωλύοντα φόρους διδόναι τῷ
Καίσαρι, λέγοντα δὲ αὐτὸν Χριστὸν βασιλέα". Ἄλλοι ἔλεγον· "Εἰ μὴ
425 ἦν οὗτος κακοποιός, οὐκ ἂν σοι παρεδώκαμεν αὐτόν". Λέγει αὐτοῖς
ὁ Πιλάτος· "Λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς καὶ κατὰ τὸν νόμον ὑμῶν κρίνατε".
Εἶπον δὲ Αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι· "Ἡμῖν οὐκ ἔξεστιν ἀποκτεῖναι οὐδένα".

418-427 Ἄγουσι... ἀποκτεῖναι οὐδένα: Ioh. 18, 28-31.

A Ppa M

418-427 Ἄγουσι... ἀποκτεῖναι οὐδένα om. μ // 421 φέρεται AM // 422 εὗρομεν AM // 426 ἡμῶν κρίνεται AM

Εἰσῆλθε πάλιν ὁ Πιλάτος· λέγει τῷ Ἰησοῦ· "Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν
Ἰουδαίων;" Ἀπεκρίθη δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· "Ἄφ' ἑαυτοῦ σὺ τοῦτο
430 λέγεις ἢ ἄλλοι σοι εἶπον;" Οὐκ ἄγνοῶν ὁ Ἰησοῦς ἐρωτᾷ τὸν
Πιλάτον, ἀλλ' ἐκκαλύψαι βούλεται τὴν πονηρὰν τῶν Ἰουδαίων
γνώμην. Λέγει Αὐτῷ ὁ Πιλάτος· "Μήτι ἐγὼ Ἰουδαῖός εἰμι; Τὸ ἔθνος
τὸ σὸν καὶ οἱ Ἀρχιερεῖς παρέδωκάν σε ἐμοί. Τί ἐποίησας;" Ἀπεκρίθη
ὁ Ἰησοῦς· "Ἡ βασιλεία ἣ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. Εἰ ἐκ
435 τοῦ κόσμου τούτου ἦν, οἱ ὑπηρέται ἂν οὐκ ἂν ἔφηνόν με
παραδοθῆναι τοῖς Ἰουδαίοις. Λέγει αὐτῷ ὁ Πιλάτος· "Οὐκοῦν,
βασιλεὺς εἶ σύ;" Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς· "Σὺ λέγεις ὅτι βασιλεύς εἰμι ἐγώ.
Ἐγὼ εἰς τοῦτο γεγέννημαι καὶ εἰς τοῦτο ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον, ἵνα
μαρτυρήσω τῇ ἀληθείᾳ καὶ πᾶς ὃς ᾧ ἐκ τῆς ἀληθείας ἀκούει μου τῆς
440 φωνῆς". Λέγει αὐτῷ ὁ Πιλάτος· "καὶ τί ἐστιν ἀλήθεια;"

428-430 Εἰσῆλθε πάλιν...ἄλλοι σοι εἶπον: Ioh. 18, 33-34 // 430-432 Οὐκ ἄγνοῶν... γνώμην: Ioann. Chrys. In Matthaicum 86 (PG 58, 764) // 432-440 Λέγει Αὐτῷ...ἐστιν ἀλήθεια: Ioh. 18, 35-38.

A Ppa M

428-440 Εἰσῆλθε...ἀλήθεια om. μ // 435 οὐκ ἂν ἔφηνόν με AMPra: οὐκ ἂν ἄφηνάν με Ioh. // 436 Οὐκοῦν AMPra: Λοιπόν Ioh.

Καὶ τοῦτο εἰπὼν ἔρχεται πρὸς τοὺς Ἰουδαίους ὁ Πιλάτος καὶ λέγει αὐτοῖς· "Ἐγὼ οὐδεμίαν κατηγορίαν εὐρίσκω ἐν αὐτῷ". Οἱ δὲ ἐπίσχυον φωνὰς μεγάλας λέγοντες ὅτι ἐπισεῖει τὸν λαὸν καθ' ὅλης τῆς Ἰουδαίας, ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἕως ὧδε. Κατὰ δὲ τὴν
445 ἑορτὴν εἰώθει ὁ ἡγεμὼν ἀπολύειν ἓνα δέσμιον ὃν ἤθελον οἱ ὄχλοι. Εἶχον δὲ ἓνα τότε δέσμιον ἐπίσημον, λεγόμενον Βαραββᾶν. Συνηγμένων οὖν αὐτῶν εἶπεν αὐτοῖς ὁ Πιλάτος· "Τίνα θέλετε ἐκ τῶν δύο ἀπολύσω ὑμῖν, Βαραββᾶν ἢ Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον Χριστὸν;" Ἦδει γὰρ ὁ Πιλάτος ὅτι διὰ φθόνον παρέδωκαν αὐτόν. Βαραββᾶς
450 δὲ ἐρμηνεύεται υἱὸς τοῦ πατρὸς. Βᾶρ γὰρ ἐρμηνεύεται υἱὸς, ἄββᾶς, τοῦ πατρὸς. Ζητοῦσι γὰρ οἱ Ἰουδαῖοι τὸν υἱὸν τοῦ πατρὸς αὐτῶν, τοῦ διαβόλου, ἀπολυθῆναι. Λέγουσι· "Βαραββᾶν ἡμῖν ἀπόλυσον".

441-442 Καὶ τοῦτο εἰπὼν... εὐρίσκω ἐν αὐτῷ: Joh. 18, 38 // 442-444 Οἱ δὲ ἐπίσχυον... ἕως ὧδε: Luc. 23, 5 // 444-449 Κατὰ δὲ τὴν ἑορτὴν... παρέδωκαν αὐτόν: Matth. 27, 15-18.

A Pra M

441-452 Καὶ τοῦτο εἰπὼν...ἀπόλυσον om. μ // 443 ἐπισεῖοι A: ἐποισύοι M: ἀνασεῖοι Luc. // 446 Βαραββᾶν AM // 447 θέλεται AM // 448 Βαραββᾶν AM // 449 Βαραββᾶς AM // 450 ἄββᾶς AM // 451 τοῦ πατρὸς ἐξ αὐτῶν Pra // 452 Βαραββᾶν AM

Καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ βήματος, ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν ἡ
γυνὴ αὐτοῦ λέγουσα· "Μηδὲν σοι καὶ τῷ δικαίῳ ἐκείνῳ· πολλὰ γὰρ
455 ἔπαθον σήμερον κατ' ὄναρ δι' αὐτόν".

Οἱ οὖν Ἀρχιερεῖς ἔπεισαν τοὺς ὄχλους, ἵνα αἰτήσωσι τὸν
Βαραββᾶν, τὸν δὲ Ἰησοῦν ἀπολέσωσι. Τί οὖν ποιήσω Ἰησοῦν τὸν
λεγόμενον Χριστὸν; Λέγουσι πάντες· "Σταυρωθήτω". Ἴδὼν δὲ ὁ
Πιλάτος ὅτι οὐδὲν ὠφελεῖ ἀλλὰ μᾶλλον θόρυβος γίνεται, λαβὼν
460 ὕδωρ ἀπενίψατο τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἀπέναντι Αὐτοῦ λέγων· "Ἄθῶός
εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ δικαίου τούτου. Ὑμεῖς ὄψεσθε"· καὶ
ἀποκριθεὶς πᾶς ὁ λαὸς εἶπε· "Τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ
τέκνα ἡμῶν".

453-463 Καθημένου... τέκνα ἡμῶν: Matth. 27, 19-25; Ioann. Chrys. In Matthaicum 86 (PG 58, 764).

A Pra M

453-463 Καθημένου... τέκνα ἡμῶν om. μ // 457 Βαραββᾶν AM // 458 Σταυρωθήτω. Λέγει αὐτοῖς: Τί γὰρ
κακὸν ἐποίησεν; Οἱ δὲ περισσῶς ἔκραζον: Σταυρωθήτω APra // 459 ὠφελὴ M θόρυβος M // 460
ἀπενίψατο M // 461 ὄψεσθαι AM

465 Τότε ἀπέλυσεν αὐτοῖς τὸν Βαραβᾶν, τὸν δὲ Ἰησοῦν ἔλαβε καὶ
ἐμαστίγωσε καὶ οἱ στρατιῶται πλέξαντες στέφανον ἐξ' ἀκανθῶν,
ἐπέθηκαν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν Αὐτοῦ καὶ ἱμάτιον πορφυροῦν
περιέβαλον Αὐτῷ καὶ ἔλεγον· "Χαῖρε, ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων" καὶ
ἐδίδουν Αὐτῷ ῥαπίσματα. Ἐξῆλθεν οὖν ὁ Ἰησοῦς ἔξω φορῶν τὸν
470 Πιλάτος· "Ἴδε ὁ ἄνθρωπος". Ὅτε οὖν εἶδον Αὐτὸν οἱ Ἀρχιερεῖς καὶ
οἱ ὑπηρέται ἐκραύγαζον λέγοντες· "Σταύρωσον, σταύρωσον αὐτόν".
Λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλάτος τό "Λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς καὶ σταυρώσατε.
Ἐγὼ γὰρ οὐχ εὐρίσκω ἐν αὐτῷ αἰτίαν". Ἀπεκρίθησαν οἱ Ἰουδαῖοι·
475 "Ἡμεῖς νόμον ἔχομεν καὶ κατὰ νόμον ὀφείλει ἀποθανεῖν, ὅτι ἑαυτὸν
υἷὸν Θεοῦ ἐποίησεν".

464-465 Τότε ἀπέλυσεν...ἐμαστίγωσε: Ioh. 19, 1; Matth. 27, 26 // 465-468 καὶ οἱ στρατιῶται...ῥαπίσματα: Ioh. 19, 2-3; Matth. 27, 27-31; Marc. 15, 16-26 // 468-475 Ἐξῆλθεν... ἐποίησεν: Ioh. 19, 5-7.

A Ppa M

464-475 Τότε ἀπέλυσεν...ἐποίησεν om. μ // 464 ἀπέλυσεν M Βαραβᾶν AM // 465 ἐμαστίγωσεν M // 467 περιέβαλλον A // 471 ἐκραύγασαν APpa // 472 Λάβεται AM // 474 ὀφείλη AM: ὀφείλει Ppa

Ὅρα γοῦν τῶν Ἰουδαίων τὴν κακίαν καὶ τὴν μανίαν αὐτῶν· τὸν Βαραββᾶν ὁμολογουμένως ληστὴν ζητοῦσιν ἀπολύσαι, τὸν δὲ Κύριον παραδίδουσι σταυρωθῆναι. Ὅτε οὖν ἤκουσεν ὁ Πιλάτος τοῦτον τὸν λόγον, μᾶλλον ἐφοβήθη, ὅτι ἑαυτὸν υἱὸν Θεοῦ ἐποίησεν.
480 Ἐπηρώτησεν ὁ Πιλάτος τὸν Ἰησοῦν καὶ λέγει αὐτῷ· "Πόθεν εἶ σύ;" Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπόκρισιν οὐκ ἔδωκεν αὐτῷ. Λέγει οὖν ὁ Πιλάτος αὐτῷ· "Ἐμοὶ οὐ λαλεῖς; Οὐκ οἶδας ὅτι ἐξουσίαν ἔχω σταυρῶσαί σε καὶ ἐξουσίαν ἔχω ἀπολύσαι σε;" Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ· "Οὐκ εἶχες ἐξουσίαν οὐδεμίαν κατ' ἐμοῦ, εἰ μὴ ἦν σοι δεδομένον
485 ἄνωθεν· διὰ τοῦτο ὁ παραδιδούς μέ σοι μείζονα ἁμαρτίαν ἔχει". Ἐκ τούτου ἐζήτει ὁ Πιλάτος ἀπολύσαι αὐτόν. Ὁ δὲ λαὸς ἔκραζεν· "Ἐὰν τοῦτον ἀπολύσης, οὐκ εἶ φίλος τοῦ Καίσαρος· πᾶς ὁ βασιλέα ἑαυτὸν ποιῶν ἀντιλέγει τῷ Καίσαρι".

476-478 Ὅρα γοῦν...σταυρωθῆναι: Ioann. Chrys. In Matthaicum 86 (PG 58, 765-766) // 478-488 Ὅτε οὖν ἤκουσεν...ἀντιλέγει τῷ Καίσαρι: Ioh. 19, 8-12.

A Ppa M

476-488 Ὅρα γοῦν...Καίσαρι om. μ // 477 Βαραββᾶν AM // 484 οὐδεμίαν om. M παρ' ἐμοῦ A: παρ' ἐμοῦ M // 485 μείζον A: μοῖζον M: μεῖζων Ppa // 487 Κέσαρος M // 488 ἀντιλέγει M

490 Ὁ οὖν Πιλάτος ἀκούσας, ἤγαγεν ἔξω τὸν Ἰησοῦν καὶ ἐκάθισεν ἐπὶ
τοῦ βήματος εἰς τόπον λεγόμενον Λιθόστρωτον, ἐβραϊστὶ δὲ
Γαββαθᾶ. Ἦν δὲ Παρασκευὴ τοῦ Πάσχα, ὥρα ὡσεὶ ἕκτη καὶ λέγει
τοῖς Ἰουδαίοις "Ἴδε, ὁ βασιλεὺς ὑμῶν". Οἱ δὲ ἐκραύγασαν "Ἄρον,
ἄρον, σταύρωσον αὐτόν". Λέγει αὐτοῖς "Τὸν βασιλέα ὑμῶν
495 σταυρώσω;" Λέγουσιν ἐκεῖνοι "Οὐκ ἔχομεν βασιλέα ἕτερον, εἰ μὴ
Καίσαρα". Τότε παρέδωκεν αὐτὸν αὐτοῖς, ἵνα σταυρωθῆ.

Παρέλαβον δὲ οἱ στρατιῶται τὸν Ἰησοῦν καὶ ἐνέπαιζον Αὐτὸν καὶ
πλέξαντες στέφανον ἐξ ἀκανθῶν ἔθηκαν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν Αὐτοῦ
καὶ κάλαμον ἐπὶ τὴν δεξιὰν Αὐτοῦ χεῖρα καὶ γονυπετοῦντες ἔλεγον
"Χαῖρε, ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων"· καὶ ἔπτυνον Αὐτὸν καὶ ἔλαβον
500 τὸν κάλαμον καὶ ἔτυπον τὴν κεφαλὴν Αὐτοῦ· καὶ ὅτε ἐνέπαιξαν
Αὐτόν, ἐξέδυσαν Αὐτοῦ τὴν χλαμύδα καὶ ἐνέδυσαν τὰ ἱμάτια
Αὐτοῦ καὶ ἀπήγαγον εἰς τὸ σταυρῶσαι.

489-495 Ὁ οὖν Πιλάτος...ἵνα σταυρωθῆ: Ioh. 19, 13-16 // 496-502 Παρέλαβον δὲ...εἰς τὸ σταυρῶσαι: Matth. 27, 27-31.

A Ppa M

489-502 Ὁ οὖν Πιλάτος ... εἰς τὸ σταυρῶσαι om. μ // 489 ἐκάθησεν AMPra // 490 ἐβραϊστὴ AMPra // 491 Γαββαθᾶ AM: Γαβαθᾶ Ppa // 495 παρέδωκεν A // 498 γονυπετοῦντες M // 499 ἔπτειον M αὐτόν M: αὐτῶ APra: εἰς αὐτόν Matth. // 500 ἐνέμπεζον A: ἐνέπεζων M: ἐνέπαιξαν Ppa // 501 χλαμίδα Ppa: χλαμίδαν M: χλαμύδα A

Ταῦτα δὲ οὐκ ἔγνω ἡ Θεοτόκος Μαρία, ἡ μάνα τῆς ζωῆς, ὅτι ὁ υἱὸς
 αὐτῆς ἐπαραδόθη εἰς τὰς χεῖρας τῶν παρανόμων Ἰουδαίων, ἕως οὖν
 505 ἔλθων ὁ Ἰωάννης ὁ Θεολόγος λέγει αὐτῇ· "Ποῦ σοῦ, ἡ μήτηρ τῆς
 ζωῆς; Γίνωσκε ὅτι ἐπαρεδόθη ὁ Κύριος ἡμῶν. Παρέδωκε τὸν
 διδάσκαλον ὁ δόλιος Ἰούδας. Ἐπαρεδόθη ὑπὸ τοῦ προδότου ὁ υἱός
 σου εἰς τὰς χεῖρας τῶν μαιφόνων. Ἔδωκε τὴν ἀπόφασιν ὁ δεινὸς
 Πιλάτος αὐτὸν σταυρωθῆναι".
 510 Τοῦτο τὸ δόλιον μήνυμα ἀκούσασα ἡ μάνα καὶ Παρθένος,
 ἐσχίσθη δισσωῶς ἡ αὐτῆς καρδία, ἐλυπήθη, τὰ σπλάγχνα
 ἐλιγοθύμησε, πίπτει εἰς τὴν γῆν ὡσεὶ νεκρὰ ταῦτα βοῶσα· "Οἴμοι,
 τέκνον ἐμόν· οἴμοι, τὸ φῶς τῶν ἐμῶν ὀφθαλμῶν, γλυκύτατέ μοι υἱέ·
 515 διατί μοι προετελεύτησας, υἱέ μου; διατί μοι ἔφθασε αὕτη ἡ ὥρα ἡ
 πονηρά; τί ἐποίησας τῷ Ἰούδα; τί κακὸν ἐποίησας τοῖς Ἰουδαίοις
 καὶ θέλουσι σταυρῶσαι;"

510-516 Τοῦτο...σταυρῶσαι: BHG 1049t; M. I. Manousakas in *Mélanges Octave et Melpo Merlier* II (Athènes, 1956), 65-69; Θεοτοκίον, ἡχ. πλ. β', Ἀκολουθία τῶν Ἁγίων Παθῶν, ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 906; γ' Ἀπόστιχον Ἰδιόμελον, ἡχ. β', Ἀκολουθία τῶν Ἁγίων Παθῶν, ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 917; Ἐγκώμια εἰς τὸν ὄρθρον τοῦ Ἁγίου καὶ Μεγάλου Σαββάτου, στάσις γ', ἡχ. γ', ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 972-973.

A Ppa M

503-516 Ταῦτα...σταυρῶσαι om. μ // 503 μάνα Aa ἡ μάνα τῆς ζωῆς om. Ppa // 503-504 ὁ υἱὸς αὐτῆς om. Ppa // 504 ἐπαρεδόθη A: ἐπαραδόθη MPr: ἐπαρεδώθη a // 504-508 ἕως οὖν...ἀπόφασιν om. Pr // 505 καὶ λέγει MAa // 506 ἐπαρεδώθη A: ἐπαρεδώθει M: παρεδώθη a // 507 Ἐπαρεδόθη MAa // 508 δυνὸς M // 508-511 ὅπως ὁ δεινὸς Πιλάτος ἔδωκε τὴν ἀπόφασιν ἵνα σταυρωθῇ, ἐσχίσθη Pr // 510 μήνυμα M μάνα Aa // 511 δυσσωῶς PPa: δυσῶς M // 512 ἐλυγώθημην MA: ἐλιγώθημην a

Ταῦτα καὶ ἄλλα βοῶσα τὰς παρειὰς καταξαίνουσα καὶ τὸ στήθος
τύπτουσα καὶ πρὸς τὸν Ἰωάννην βοῶσα· "Ποῦ ἐστὶν ὁ υἱός μου; Ποῦ
ἐστὶν ὁ ποθητός μου, ὅπως ἴδω αὐτὸν καὶ ἀσπάσωμαι καὶ
520 συναποθανοῦμαι αὐτῷ;" Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰωάννης λέγει αὐτῇ·
"Βλέπεις ἐκεῖνον τὸν φοροῦντα τὸν ἀκάνθινον στέφανον καὶ τὸ
πορφυροῦν ἱμάτιον; Ἐκεῖνος ἐστὶν ὁ υἱός σου, ἐκεῖνος ἐστὶν ὁ
διδάσκαλος ἡμῶν. Βλέπεις ἐκεῖνον τὸν ἔχοντα τὰς χεῖρας ὀπισθεν
δεδεμένον; Ἐκεῖνος ὑπάρχει τὸ γλυκύτατόν σου τέκνον. Βλέπεις
525 ἐκεῖνον τὸν πολλὰ δαρμένον; Αὐτός ἐστι τὸ φῶς τῶν σῶν
ὀφθαλμῶν".

517-526 Ταῦτα καὶ ἄλλα... τῶν σῶν ὀφθαλμῶν: BHG 1049t; M. I. Manousakas in *Mélanges Octave et Melpo Merlier* II (Athènes, 1956), 65-69; Θεοτοκίον, ἤχ. πλ. β', Ἀκολουθία τῶν Ἁγίων Παθῶν, ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 906; γ' Ἀπόστιχον Ἰδιόμελον, ἤχ. β', Ἀκολουθία τῶν Ἁγίων Παθῶν, ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 917; Ἐγκώμια εἰς τὸν ὄρθρον τοῦ Ἁγίου καὶ Μεγάλου Σαββάτου, στάσις γ', ἤχ. γ', ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 972-973.

A Ppa M

517-526 Ταῦτα...ὀφθαλμῶν om. μ // 517 βοῶσα M παριὰς AM καταξένουσα AMa // 518-526 τύπτουσα καὶ θεωρεῖ τὸν υἱὸν αὐτῆς ἀκάνθινον στέφανον φοροῦντα καὶ πορφυροῦν ἱμάτιον καὶ τὰς χεῖρας ὀπισθεν δεδεμένον καὶ ἐδέχνον αὐτόν, ὀλιγοψύχησε Pp // 520 συναποθανοῦμαι MAa // 521 Βλέπεις M // 523 ἐκίχον M // 524 γληκῆτατόν σου M

Ἴδοῦσα δὲ ἡ μάνα τὸν ἴδιον υἷόν, ὀλιγοψύχησε καὶ ἔπεσε χαμαί,
 ὡσεὶ νεκρά, καὶ αἱ γυναῖκες αἱ συνακολουθήσασαι αὐτῇ ἔκλαιον
 καὶ ἐκόπτοντο γοερῶς σφόδρα. Ἐκειτο δὲ ἕως ὥραν ἰκανήν· καὶ
 530 ἀναστᾶσα ἠκολούθει Αὐτῶ, τὸ στήθος τύπτουσα, μεθ' ἐτέρων
 γυναικῶν, ταῦτα βοῶσα· "Ποῦ πορεύη, τέκνον; τίνοσ χάριν τρέχεις
 τὸν δρόμον τοῦτον; μὴ γάμος ἐστὶν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ καὶ πορεύεσαι
 θαυματουργεῖν; οἴμοι, θεῖον τέκνον· οἴμοι, τὸ φῶς τοῦ κόσμου· δός
 μοι λόγον, υἱέ μου· δός μοι ὀμιλίαν, τέκνον, ὃ ἐν μήτρα φυλάξας με
 535 ἀγνήν, τὴν μητέρα σου· οἴμοι, τέκνον ἐμὸν γλυκύτατον· ποῦ μοι τοῦ
 Γαβριὴλ τὰ εὐαγγέλια; Οἴμοι, τὰ σπλάγχνα τιτρώσκομαι· οἴμοι, τὸ
 φῶς τῶν ἐμῶν ὀφθαλμῶν, τέκνον ἐμὸν γλυκύτατον· πῶς ὑπομένεις
 τὸ πάθος; πῶς ὑπομένεις τὸν σταυρόν; πῶς φέρεις τὰς πληγὰς σου;
 πῶς ζήσω χωρὶς σοῦ, υἱέ μου παμφίλτατε; πῶς ὑπομείνω θεωρεῖν σε
 540 ἐν τῷ σταυρῷ γυμνὸν κρεμάμενον; Δεῦτε, πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς,
 κλαύσατε σὺν ἐμοί, ὅτι τὸν μονογενῆ μου υἷον βλέπω ἐπὶ σταυροῦ
 γυμνόν, θνητόν· υἱέ μου, ποῦ τὸ κάλλος ἔδου τῆς μορφῆς σου; πῶς
 ἀγνώριστος πάσχεις; οὐκ ἔχεις εἶδος, οὐδὲ κάλλος".

527-543 Ἴδοῦσα... οὐδὲ κάλλος: BHG 1049t; M. I. Manousakas in *Mélanges Octave et Melpo Merlier* II (Athènes, 1956), 65-69 (531-533 Ποῦ πορεύη...θαυματουργεῖν: Οἴκος κοντακίου, ἤχ. πλ. δ', Ἀκολουθία τῶν Ἁγίων Παθῶν, ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 910 // 533 οἴμοι...τοῦ κόσμου: γ' Ἀπόστιχον Ἰδιόμελον, ἤχ. β', Ἀκολουθία τῶν Ἁγίων Παθῶν, ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 917 // 533-535 δός μοι λόγον...τὴν μητέρα σου: Οἴκος κοντακίου, ἤχ. πλ. δ', Ἀκολουθία τῶν Ἁγίων Παθῶν, ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 910 // 535-543 οἴμοι, τέκνον...κάλλος: γ' καὶ δ' Ἀπόστιχα Ἰδιόμελα, ἤχ. β', Ἀκολουθία τῶν Ἁγίων Παθῶν, ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 917); Θεοτοκίον, ἤχ. πλ. β', Ἀκολουθία τῶν Ἁγίων Παθῶν, ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 906; Ἐγκώμια εἰς τὸν ὄρθρον τοῦ Ἁγίου καὶ Μεγάλου Σαββάτου, στάσις γ', ἤχ. γ', ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 972-973.

A Ppa M

527-543 Ἴδοῦσα...οὐδὲ κάλλος om. μ // 527 μάνα Αα ὀλιγοψύχησε M: ὀλιγοψύχεισε a // 529 σφόδρα M // 530 ἠκολούθη MPpa καὶ τὸ πρόσωπον καταξάινουσα Pp: καὶ τὸ πρόσωπον καταξένουσα a: καὶ τὸ πρόσωπον καταξάνουσα A // 531 βοῶσα M // 534 ὀμιλίαν a // 536 τιτρώσκονται APpa // 542 ἔδει A: ἔδει M // 543 κάλλος M

Ἄγουσι τὸν Ἰησοῦν εἰς τὸ σταυρῶσαι. Ἐλθόντες δὲ εἰς τόπον
545 λεγόμενον Γολγοθᾶν, ὃ ἐστὶ μεθερμηνευόμενον Κρανίου τόπος,
ἔδωκαν Αὐτῷ πιεῖν ὄξος μετὰ χολῆς μεμιγμένον καὶ γευσάμενος οὐκ
ἤθελε πιεῖν. Σταυρώσαντες δὲ Αὐτόν, διεμερίσαντο τὰ ἱμάτια
Αὐτοῦ. Οἱ οὖν στρατιῶται, οἱ σταυρώσαντες τὸν Ἰησοῦν, ἔλαβον
550 τὰ ἱμάτια Αὐτοῦ, ἐμοίρασαν αὐτὰ εἰς τέσσαρα μέρη· τὸν δὲ χιτῶνα
εἶπον πρὸς ἀλλήλους· "Μὴ σχίσωμεν τοῦτον"· ἔβαλον οὖν κλῆρον, τό
τίς τι ἄρη.

544-551 Ἄγουσι...τίς τι ἄρη: Ioh. 19, 16-24; Matth. 27, 33-35; Marc. 15, 22-24; Luc. 23, 33-34.

A Ppa M

544-551 Ἄγουσι...τίς τι ἄρη om. μ // 546 μεμιγμένον M // 547 ποιεῖν A // 549 ἐμήρασαν δὲ AM τέσσαρα
μέρι M // 550 μὴ σχίσωμεν AM

Σταυρώσαντες δὲ Αὐτὸν καὶ μετ' Αὐτοῦ σταυρώνουσιν ἄλλους
 δύο ἐντεῦθεν καὶ ἐντεῦθεν, ὅπως λογισθῆ Αὐτῷ ὅτι "μετὰ ἀνόμων
 ἐλογίσθη" καὶ καθήμενοι ἐκεῖ οἱ στρατιῶται ἐτήρουν Αὐτόν. Θέλων
 555 δὲ ὁ Πιλάτος φανερῶσαι ὅτι περὶ τίνος ἐγένετο ἡ σταύρωσις αὕτη,
 ἔγραψε τίτλον καὶ ἔθηκεν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ. Ἦν δε γεγραμμένον·
 "Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος, ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων", ἀμυνόμενος ὁ
 Πιλάτος ὅτι παρήκουσαν αὐτοῦ, δεικνὺς τὴν κακίαν αὐτῶν, ὅτι τῷ
 560 ἰδίῳ βασιλεῖ ἐπανέστησαν. Ἐπειδὴ γὰρ ἑορτὴ ἦν πάντας
 συνάγουσα, γράφει γράμμασιν οὐ μιᾶ γλώσῃ, ἀλλὰ τρισὶν·
 Ἑβραϊστί, Ἑλληνιστί καὶ Ῥωμαϊστί. Ἔλεγε διὰ τῶν γραμμάτων καὶ
 τοῦ τίτλου ὅτι οὐ ληστής ἦν καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν, ἀλλὰ βασιλεὺς
 565 αὐτῶν. Διὰ δὲ τῶν ἐλέγχων προσέρχονται τῷ Πιλάτῳ οἱ Ἀρχιερεῖς
 λέγοντες· "Μὴ γράφῃ οὕτως, ὅτι ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων, ἀλλ' ὅτι
 ἐκεῖνος εἶπεν ὅτι "βασιλεὺς εἰμὶ τῶν Ἰουδαίων". Ἀπεκρίθη ὁ
 Πιλάτος· "Ὁ γέγραφα, γέγραφα".

552-553 Σταυρώσαντες... ἐντεῦθεν: Ioh. 19, 18 // 553-554 μετὰ ἀνόμων ἐλογίσθη: Is. 53, 12; Luc. 22, 37 // 554
 καθήμενοι...ἐτήρουν Αὐτόν: Matth. 27, 36 // 556-557 ἔγραψε τίτλον...τῶν Ἰουδαίων: Ioh. 19, 19-20 // 561
 Ἑβραϊστί, Ἑλληνιστί καὶ Ῥωμαϊστί: Ioh. 19, 20 // 563-566 Διὰ δὲ τῶν ἐλέγχων...γέγραφα: Ioh. 19, 21-22.

A Ppa M

552-566 Σταυρώσαντες...γέγραφα om. μ // 552 Σταυρώσαντες δὲ Αὐτόν καὶ μετ' Αὐτοῦ AMPra // 554
 ἐλογίσθη M Θέλον M // 555 Πιλάτος ὅτι φανερῶσαι αὐτόν, ὅτι περὶ τίνος AM ἐγένετο M // 557
 ἀμεινόμενος Aa // 558 ἐπαρήκουσαν APra // 560 γράφη AMa γλώσσα APra: γλώσσα M // 561 ἑβραϊστί,
 ἑλληνιστί καὶ Ῥωμαϊστί AM Ppa // 565 ἀλλὰ ἀπεκρίθη A

570 Οἱ δὲ παραπορευόμενοι ἐβλασφήμουν πολλὰ, κινοῦντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν καὶ λέγοντες "Ὁ καταλύων τὸν ναὸν καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν, σῶσον σεαυτόν. Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, κατάβα ἀπὸ τοῦ σταυροῦ". Ἄλλοι μετὰ τῶν Ἀρχιερέων ἔλεγον· "Ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι. Εἰ βασιλεὺς Ἰσραὴλ ἐστὶ, καταβάτω ἀπὸ τοῦ σταυροῦ καὶ πιστεύσομεν ἐπ' αὐτῷ".

567-572 Οἱ δὲ παραπορευόμενοι... πιστεύσομεν ἐπ' αὐτῷ: Matth. 27, 39-42.

A Ppa M

567-572 Οἱ δὲ παραπορευόμενοι... πιστεύσομεν ἐπ' αὐτῷ om. μ // 569-572 καταβάτω (in marg. κατάβα) ἀπὸ τοῦ σταυροῦ καὶ πιστεύσομεν ἐπ' αὐτόν Pp // 569 κατάβηθι Matth. // 570 Ἄλλοι μετὰ τοῦ σταυροῦ, ἄλλοι μετὰ τῶν Ἀρχιερέων ἔλεγον M // 572 καταβάτω M πιστεύσομεν M ἐπ' αὐτῶν M

575 Ὅμοίως καὶ οἱ λησταὶ ὠνείδιζον αὐτόν. Εἷς δὲ τῶν κρεμασθέντων ληστῶν ἐβλασφήμει πρὸς αὐτὸν λέγων· "Εἰ σὺ εἶ ὁ Χριστός, σῶσον σεαυτὸν καὶ ἡμᾶς". Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἄλλος ἐπετίμα αὐτὸν λέγων· "Ἄθλιε, οὐδὲν φοβεῖσαι τὸν Θεόν; Ἡμεῖς γὰρ ἄξια ὧν ἐπράξαμεν ἀπολαμβάνομεν· οὗτος δὲ οὐδὲν ἄτοπον ἔπραξεν"· καὶ ἔλεγε τῷ Ἰησοῦ· "Μνήσθητί μου, Κύριε, ἐν τῇ βασιλείᾳ Σου"· καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· "Ἀμήν, λέγω σοι· σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ".

573 Ὅμοίως καὶ οἱ λησταὶ ὠνείδιζον αὐτόν: Matth. 27, 44 // 573-579 Εἷς δὲ... ἐν τῷ παραδείσῳ: Luc. 23, 39-43; Δοξαστικόν, ἦχ. πλ. δ', Ἀκολουθία τῶν Ὁρῶν τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς, ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 939.

A Ppa M

573-579 Ὅμοίως...παραδείσῳ om. μ // 575 λέγων om. PpaA

580 Ἐν δὲ τῷ σταυρῷ παρεστῶσα ἡ ἄχραντος Παρθένος καὶ τὸν
ἐαυτῆς υἱὸν θεωροῦσα σταυρούμενον, τὰ σπλάγχνα ἐτιτρώσκετο
καὶ ὀδυρομένη ἔλεγεν· "Οἴμοι, τέκνον ἐμόν· οἴμοι, τὸ φῶς τοῦ
κόσμου καὶ τῶν ἐμῶν ὀφθαλμῶν· πῶς σὲ ὁ δῆμος τῶν Ἑβραίων
σταυρῷ σε προσήλωσαν; ὁ ἐν τῇ ἐρήμῳ μάνα θρέψας αὐτούς, οἴμοι,
585 υἱέ μου, δεινὴ ῥομφαία τὴν καρδίαν τιτρώσκει, πῶς ὑπομένεις τὴν
ἄδικον ταύτην σφαγὴν; οἴμοι, γλυκύτατε, ποῦ τὸ κάλλος τῆς μορφῆς
σου; ὁ ὠραῖος κάλλει παρὰ πάντας βροτοὺς ὡς φονεὺς τῷ ξύλῳ
προσπήγνυσαι καὶ σὺν τοῖς κακούργοις, ὁ ἀναμάρτητος· πῶς ἡ ζωὴ
τῶν ἀπάντων θανάτου γεύεται; οἴμοι, γλυκύτατε, δός μοι λόγον, τὴν
590 ξένην, τὴν οὐκ ἔχουσαν κεφαλὴν ποῦ κλίνῃ".

Ἰησοῦς οὖν, ἰδὼν τὴν μητέρα καὶ τὸν μαθητὴν ὃν ἠγάπα, λέγει τῇ
μητρὶ Αὐτοῦ· "Γύναι, ἴδε ὁ υἱός σου". Εἶτα λέγει τῷ μαθητῇ· "Ἴδου ἡ
μήτηρ σου"· καὶ ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης ἔλαβεν ὁ μαθητὴς αὐτὴν εἰς τὰ
ἴδια. Ταῦτα ἀκούσας ἡ Θεοτόκος ἐκ στόματος τοῦ υἱοῦ αὐτῆς
595 ἐλιγοθύμησε καὶ ἐζήτει καταφιλήσαι αὐτόν· καὶ μὴ δυναμένη, ὅτι
εἰς ὕψος ἦν ὁ σταυρός, πρὸς τὸν σταυρὸν ἀφορῶσα ἔλεγε· "Κλῖνον,
σταυρέ, ἵνα περιλαβοῦσα τὸν υἱόν μου καταφιλήσω αὐτόν· κλῖνον,
σταυρέ, ἵνα κρατήσω τὰ φύλλα τῆς ἐμῆς καρδίας· κλῖνον, σταυρέ,
ἵνα ἀποθανοῦμαι καὶ γὰρ μετὰ τοῦ φιλιτάτου μου υἱοῦ καὶ τὴν ἐμὴν
600 ψυχὴν παραδώσω εἰς τὰ ἐκούσια Αὐτοῦ Πάθη".

580-590 Ἐν δὲ τῷ σταυρῷ...ποῦ κλῖναι: BHG 1049t; M. I. Manousakas in *Mélanges Octave et Melpo Merlier* II (Athènes, 1956), 65-69 (582-583 Οἴμοι, τέκνον... ὀφθαλμῶν: γ' Ἀπόστιχον Ἰδιόμελον, ἦχ. β', Ἀκολουθία τῶν Ἁγίων Παθῶν, ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 917 // 583-584 πῶς σὲ ὁ δῆμος...προσῆλωσαν: Δοξαστικόν, ἦχ. πλ. β', Ἀκολουθία τῶν Ἁγίων Παθῶν, ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 928 // 584 ὁ ἐν τῇ ἐρήμῳ μάνα θρέψας: β' Ἰδιόμελον, ἦχ. πλ. δ', Ἀκολουθία τῶν Ἁγίων Παθῶν, ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 933 // 585 δεινὴ ῥομφαία τὴν καρδίαν τιτρώσκει: Luc. 2, 35 // 586-587 οἴμοι, γλυκύτατε, ποῦ τὸ κάλλος τῆς μορφῆς σου: δ' Ἀπόστιχον Ἰδιόμελον, ἦχ. α', Ἀκολουθία τῶν Ἁγίων Παθῶν, ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 917 // 587 ὁ ὠραῖος κάλλει παρὰ πάντας βροτούς: Ἐγκώμια εἰς τὸν ὄρθρον τοῦ Ἁγίου καὶ Μεγάλου Σαββάτου, ἦχ. πλ. α', στάσις α', ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 955 // 587-588 ὡς φονεὺς...τοῖς κακούργοις: Δοξαστικόν, ἦχ. πλ. β', εἰς τὸν ἐσπερινὸν τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Παρασκευῆς, ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 946 // 589 δός μοι λόγον: Οἶκος κοντακίου, ἦχ. πλ. δ', Ἀκολουθία τῶν Ἁγίων Παθῶν, ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 910 // 590 τὴν οὐκ ἔχουσαν κεφαλὴν ποῦ κλίνῃ: Mat. 8, 20; Luc. 9, 58); Θεοτοκίον, ἦχ. πλ. β', Ἀκολουθία τῶν Ἁγίων Παθῶν, ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 906; Ἐγκώμια εἰς τὸν ὄρθρον τοῦ τοῦ Ἁγίου καὶ Μεγάλου Σαββάτου, στάσις γ', ἦχ. γ', ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 972-973 // 591-594 Ἰησοῦς οὖν... αὐτὴν εἰς τὰ ἴδια: Ioh. 19, 26-27.

A Ppa M

580-600 Ἐν δὲ τῷ σταυρῷ...Πάθη om. μ // 588 προσπήγνυσαι AM σὺν αὐτοῖς κακούργος Ppa // 589 γεύεσαι A γλυκίτατε M // 591 τὸν μαθητὴν παρεστῶτα Pp: τὸν μαθητὴν παρεστῶσα Aa // 594 ἀκούσας M: ἀκούσασα cett. // 595 ἐλιγοθύμησεν M: ἐλιγοθύμησεν Aa καὶ ἐζήτει καταφιλοῦσα αὐτόν AM // 599 ἀποθανοῦμαι AMPpa

605 Ἀπὸ δὲ ἕκτης ὥρας ἕως ὥρας ἐνάτης, σκότος ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν γῆν καὶ ἀνεβόησεν ὁ Ἰησοῦς φωνὴν μεγάλην λέγων· "Ἡλί, ἡλί, λιμὰ σαβαχθανί"· τοῦτέστι· "Θεέ μου, Θεέ μου, ἵνα τί με ἐγκατέλιπες;" Ταῦτα λέγων, ἵνα δείξῃ ὅτι τέλειος ἄνθρωπος ἐγένετο ἀληθῶς καὶ ὡς ἄνθρωπος ὀδυνᾶται. Τινὲς δὲ ἀκούσαντες ἔλεγον ὅτι οὗτος Ἡλίαν φωνεῖ καὶ εὐθέως εἷς ἐξ αὐτῶν λαβὼν σπόγγον πλήσας τε ὄξους καὶ περιθεὶς καλάμῳ ἐπότιζεν αὐτόν. Ἄλλοι ἔλεγον· "Ἄφες αὐτόν, μὴ ποιήσης ἀποθανεῖν· ἴδωμεν εἰ ἔρχεται Ἡλίας σώσων αὐτόν".

601-609 Ἀπὸ δὲ ἕκτης...σώσων αὐτόν: Matth. 27, 45-49.

A Ppa M

601-609 Ἀπὸ δὲ ἕκτης...σώσων αὐτόν om. μ // 603 σαβαχθανή AM // 605 ὠδαινᾶται A: ὠδινᾶται Ppa: δείνεται M // 606 φωνή A σπόγγον M πλήξας τε APpa // 608 σώσον AM: σώσαι Ppa

610 Μετὰ δὲ ταῦτα, εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς ὅτι πάντα ἤδη τετέλεσται,
 τοὔτέστιν οὐδὲν λείπει τῇ οἰκονομίᾳ ἵνα πληρωθῶσιν αἱ γραφαὶ
 τῶν προφητῶν, λέγει· "Τετέλεσται"· καὶ κλίνας τὴν κεφαλὴν
 παρέδωκε τὸ πνεῦμα. Οὐ γὰρ ἐτόλμα ἐλθεῖν ὁ θάνατος ἐν τῷ σώματι
 615 Αὐτοῦ, ὥστε αὐτὸς ἠβούλετο, διὸ καὶ ἔλεγεν ὅτι "ἔξουσίαν ἔχω
 θεῖναι τὴν ψυχὴν μου"· καὶ κλίνας τὴν κεφαλὴν, παρέδωκε τὸ
 πνεῦμα· καί, ἰδοῦ, τὸ καταπέτασμα τοῦ Ναοῦ ἐσχίσθη εἰς δύο ἀπὸ
 ἄνωθεν ἕως κάτω· καὶ τοῦτο ἔθος ἦν τοῖς Ἰουδαίοις, ὅταν
 βλάσφημον γένηται κατὰ τοῦ Θεοῦ, περιρῆγνυσθαι τοὺς χιτῶνας· τὸ
 620 αὐτὸ καὶ ὁ θεῖος Νὰδς δυσχεραίνων ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ τὸν θάνατον,
 ῥήγνυται τὴν ἑαυτοῦ ἐσθῆτα· καὶ ἡ γῆ ἐσεισθη καὶ αἱ πέτραι
 ἐσχίσθησαν καὶ τὰ μνημεῖα ἠνεώχθησαν καὶ πολλὰ σώματα τῶν
 ἁγίων ἠγέρθησαν καὶ ἐξελθόντες ἐκ τῶν μνημείων εἰσῆλθον εἰς τὴν
 ἁγίαν πόλιν Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐνεφανίσθησαν πολλοῖς· ἀλλὰ καὶ ὁ
 625 ἑκατόνταρχος ἐπίστευσε καὶ πολλοὶ στρατιῶται. Ἦσαν δὲ ἐκεῖ
 γυναῖκες πολλαὶ θεωροῦσαι, ἐν αἷς ἦν Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ
 Μαρία Ἰακώβου καὶ Ἰωσὴ μήτηρ καὶ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου.

610-617 Μετὰ δὲ ταῦτα... ἕως κάτω: Ioann. Chrys. In Matthaeum 88 (PG 58, 776) (610 Μετὰ δὲ ταῦτα...τετέλεσται: Ioh. 19, 28 // 611-613 ἵνα πληρωθῶσιν...παρέδωκε τὸ πνεῦμα: Ioh. 19, 28-30 // 614-615 ἔξουσίαν ἔχω θεῖναι τὴν ψυχὴν μου: Ioh. 10, 18 // 615-616 κλίνας...τὸ πνεῦμα: Ioh. 19, 30 // 616-617 καί, ἰδοῦ, τὸ καταπέτασμα...ἕως κάτω: Matth. 27, 51) // 620-626 καὶ ἡ γῆ ἐσεισθη...τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου: Matth. 27, 51-56.

A Ppa M

610-626 Μετὰ δὲ ταῦτα... Ζεβεδαίου om. μ // 613-614 ἐτόλμα ὁ θάνατος ἐλθεῖν τῷ σώματι αὐτοῦ Ppa // 618 περιρῆγνυσθαι AMPpa χειτῶνας Ppa // 620 ἑαυτὸν A // 621 μνημῖα M: μνήματα Ppa ἠνεώχθησαν Matth. // 622 ἠγέρθη Ppa // 625 Μαγδαληνὴ AMPpa // 626 καὶ Ἰωσήφ μήτηρ, τῶν υἱῶν M Ζεβαιδαίου AMPp

Οἱ οὖν Ἰουδαῖοι , ἵνα μὴ μείνη ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὰ σώματα ἐν τῷ
Σαββάτῳ, ἐπεὶ Παρασκευὴ ἦν, ἣν γὰρ μεγάλη ἡ ἡμέρα τοῦ
630 Σαββάτου, παρακαλοῦν τὸν Πιλάτον, ἵνα κατεαγῶσιν αὐτῶν τὰ
σκέλη καὶ ἀρθῶσιν ἐκ μέσου. Ἐκέλευσε δὲ τοῦτο γενέσθαι ὁ
Πιλάτος. Ἦλθον οὖν οἱ στρατιῶται καὶ τῶν ληστῶν κατέαξαν τὰ
σκέλη, ἐπὶ δὲ τὸν Ἰησοῦν ὡς εἶδον αὐτὸν ἤδη τεθνηκότα οὐ
κατέαξαν αὐτοῦ τὰ σκέλη, ἀλλ' εἷς τῶν στρατιωτῶν λόγχῃ τὴν
635 πλευρὰν αὐτοῦ ἔνυξε καὶ εὐθέως ἐξῆλθεν αἷμα καὶ ὕδωρ· καὶ ὁ
ἑωρακὼς μοι ταῦτα μεμαρτύρηκε καὶ ὄντως ἀληθινὴ ἐστὶν ἡ
μαρτυρία αὐτοῦ. Τοῦτο ἐγένετο, ἵνα ἡ Γραφὴ πληρωθῇ· "Ὅστοῦν οὐ
συντριβήσεται ἀπ' Αὐτοῦ".

627-637 Οἱ οὖν Ἰουδαῖοι... Αὐτοῦ: Ioh. 19, 31-36 (636-637 Ὅστοῦν...Αὐτοῦ: Ps. 34, 21; Ex. 12, 46).

A Ppa M

627-637 Οἱ οὖν Ἰουδαῖοι... Αὐτοῦ om. μ // 637 ἀπ' Αὐτοῦ MAPpa: Αὐτοῦ fons

Ὀψίας δὲ γενομένης, ἦλθεν ἄνθρωπος πλούσιος ἀπὸ Ἀριμαθαίας,
640 ὄνομα Ἰωσήφ. Τοῦτος ἦν κεκρυμμένος μαθητὴς τοῦ Ἰησοῦ. Οὗτος,
διὰ τὴν ἀγάπην, τολμήσας εἰσῆλθε πρὸς τὸν Πιλάτον καὶ ἠτήσατο
τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ, ὅπως κηδεύσῃ αὐτό. Εἰσῆλθε βροτὸς πρὸς
βροτόν, αἰτούμενος λαβεῖν τὸν Θεόν, τὸν ποιητὴν οὐρανοῦ τε καὶ
γῆς. Τίς εἶδε, τίς ἤκουσε ποτὲ ἄνθρωπος ἀνθρώπῳ τὸν ποιητὴν τῶν
645 ἀνθρώπων χαρίζεσθαι; Ἦλθεν ἄνθρωπος πλούσιος καὶ ὄντως
πλούσιος, ὅτι τὸν ἀτίμητον μαργαρίτην ἠξιώθη κομίσασθαι. Ἦλθε
δὲ καὶ Νικόδημος, ὁ ἐλθὼν πρὸς τὸν Ἰησοῦν νυκτός. Δύο κρυπτοὶ
μαθηταὶ ἠγαπημένοι τῷ Ἰησοῦ, ὁ γὰρ Νικόδημος ὀλοψύχως τὰ πρὸς
ταφήν ἐτοιμάζει, ὁ δὲ Ἰωσήφ τὰ πρὸς τὸν Πιλάτον τόλμη καὶ
παρρησία.

638-649 Ὀψίας δὲ γενομένης...παρρησία: Epirh. Cyr. Homilia in divini corporis sepulturam (PG 43, 444-445) (638-641 Ὀψίας δὲ γενομένης... κηδεύσῃ αὐτ: Matth. 27, 57-58; Ioh. 19, 38 // 645 τὸν ἀτίμητον μαργαρίτην: Matth. 13, 46 // 645-646 Ἦλθε δὲ...νυκτός: Ioh. 19, 39).

A Ppa M

638-649 Ὀψίας δὲ γενομένης...παρρησία om. μ // 638 Ἀριμαθίας AMPpa // 648 τῇ πρὸς τὸν Πιλάτον M

650 Καὶ ἄκουσον τοῦ πλουσίου εὐγνωμοσύνην. Οὐ λέγει πρὸς τὸν
 Πιλάτον "Δός μοι, ὃ ἡγεμών, τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ, τοῦ πολλὰ σημεῖα
 ποιήσαντος· δός μοι τὸ σῶμα ἐκείνου, τοῦ τὸν ἥλιον κρύψαντος καὶ
 τὰς πέτρας σχίσαντος· δός μοι τὸ σῶμα ἐκείνου, τοῦ σταυρωθέντος
 καὶ τὴν γῆν σαλεύσαντος καὶ τὰ μνήματα σαλεύσαντος καὶ
 655 ἀνοίξαντος", ἀλλὰ τί φησιν; "Αἴτησιν μικρὰν αἰτοῦμαι παρὰ σοῦ, ὃ
 ἡγεμών. Πρὸς σὲ παραγέγονα· δός μοι νεκρὸν πρὸς ταφὴν τὸ σῶμα
 ἐκείνου τοῦ παρὰ σοῦ κατακριθέντος, Ἰησοῦ τοῦ ἀπὸ Ναζαρέτ,
 Ἰησοῦ τοῦ πτωχοῦ, Ἰησοῦ τοῦ ἀοίκου, Ἰησοῦ τοῦ γυμνοῦ,
 κρεμαμένου ἐπὶ τοῦ ξύλου. Τί γὰρ σε ὠφελήσει, ὃ κριτά, τὸ σῶμα
 660 τοῦτο τὸ θνητόν τοῦ ξένου; Ὑπὲρ νεκροῦ, ὃ Πιλάτε, ἡ δυσώπησις.
 Οὐ γὰρ ὑπάρχει τούτου οὔτε πατὴρ, οὔτε μήτηρ, οὔτε φίλος, οὔτε
 μαθητής, οὔτε συγγενής· μόνη γὰρ κατελείφθη ἡ τούτου μήτηρ καὶ
 ἀποστερηθέντος." Τούτους οὖν τοὺς λόγους εἰπὼν ὁ Ἰωσήφ πρὸς
 Πιλάτον μετὰ κλαυθμοῦ εἰρηκότος, ἐθαύμασεν ὁ Πιλάτος πῶς
 665 τοσοῦτον γοργὸν ἐτελεύτησε καὶ προσκαλεσάμενος τὸν κεντυρίωνα
 ἐπηρώτησεν εἰ ἀληθῶς ἀπέθανε· καὶ μαθὼν ἀπὸ τοῦ κεντυρίωνος,
 ἐχάρισε τὸ σῶμα τῷ Ἰωσήφ.

650-667 Καὶ ἄκουσον...τῷ Ἰωσήφ: Eriph. Cyr. Homilia in divini corporis sepulturam (PG 43, 445-448)
 (651-663 Δός μοι...ἀποστερηθέντος: Δοξαστικὸν Ἰδιόμελον, ἦχ. πλ. α', εἰς τὸν ἑσπερινὸν τῆς Μεγάλης
 Παρασκευῆς, ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 951 // 664-667 ἐθαύμασεν... τῷ Ἰωσήφ: Marc. 15, 44-45).

A Ppa M

650-667 Καὶ ἄκουσον...τῷ Ἰωσήφ om. μ // 651 σημεῖα M // 652 σκοτήσαντος A: σκοτίσαντος Ppa:
 κρήψαντος M // 653 σχίσαντος M // 655 ἀνοίξαντος M // 659 κρεμαμένου γυμνοῦ Ppa ἐπὶ τοῦ σταυροῦ
 APrpa in marg. M) // 660 τοῦτον M // 665 πῶς add. κεντηρίωνα MAPpa // 666 κεντηρίωνος MAPpa

Καὶ ἀγοράσας σινδόνα, ἦλθε καὶ Νικόδημος φέρων καὶ αὐτὸς
 670 σμύρναν καὶ ἀλόην, ὡσεὶ λίτρας ἑκατόν. Ἔλαβον οὖν τὸ σῶμα τοῦ
 Ἰησοῦ καὶ ἔδησαν αὐτῷ τῇ σινδόνι μετὰ τῶν ἀρωμάτων, καθὼς ἔθος
 ἦν τοῖς Ἰουδαίοις ἐνταφιάζειν. Ἦν δὲ ἐν τῷ τόπῳ ὅπου ἐσταυρώθη ὁ
 Κύριος κήπος καὶ ἐν τῷ κήπῳ μνημεῖον κενόν, ἐν ᾧ οὐδεὶς ἐτέθη ἐκεῖ
 675 ποτε. Ἐκεῖ αὐτὸν ἔθηκαν διὰ τὴν ἑορτὴν. Τότε Ἰωσήφ σὺν δάκρυσιν
 ἔλεγεν· "Οἴμοι, γλυκύτατε Ἰησοῦ· οἴμοι, ποθινότατε· πῶς σὲ
 κηδεύσω, Θεέ μου; ποίαις δὲ χερσὶ προσψάσω τὸ καθαρότατον
 σῶμα ἢ ποία ἄσματα μέλψω τῇ σῇ ἐξόδῳ, οἰκτίρμον; Μεγαλύνω τὰ
 Πάθη σου καὶ προσκυνῶ τὴν ταφὴν σου, γλυκύτατε Ἰησοῦ μου"· καὶ
 κυλήσας λίθον μέγα τῇ θύρᾳ τοῦ μνημείου ἐπέθηκαν. Ἀπῆλθον. Ἦν
 680 δὲ ἐκεῖ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ ἡ Θεοτόκος Μαρία καθήμεναι
 ἀπέναντι τοῦ τάφου.

668-673 Καὶ ἀγοράσας ...διὰ τὴν ἑορτὴν: Ioh. 19, 39-42; Eriph. Cyr. Homilia in divini corporis sepulturam (PG 43, 448); Τροπάριον, ἡχ. β', εἰς τὸν ὄρθρον τοῦ Ἁγίου καὶ Μεγάλου Σαββάτου, ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 953; Κάθισμα, ἡχ. α', εἰς τὸν ὄρθρον τοῦ Ἁγίου καὶ Μεγάλου Σαββάτου, ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 977 // 674-677 Οἴμοι, γλυκύτατε...Ἰησοῦ μου: Δοξαστικὸν Ἰδιόμελον, ἡχ. πλ. α', εἰς τὸν ἑσπερινὸν τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς, ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 951 // 677-680 καὶ κυλήσας... ἀπέναντι τοῦ τάφου: Matth. 27, 60-61.

A Ppa M

668- 680 Καὶ ἀγοράσας... ἀπέναντι τοῦ τάφου om. μ // 668 ἀγοράσας A σινδόνα AM // 669 ἀλόην APra: ἀλλώην M λύτρας PpaAM // 670 ἔδυσαν AMPra // 674 ποθινώτατε M // 676 τῇ σῇ ταφῇ, ὡ οἰκτίρμων APra: τῇ σῇ ἐξόδῳ οἰκτιρίμων M // 677 γληγήτατε M // 678 κηλήσας M λύθον M ἐπέθηκαν om. A // 679 Μαγδαλινῆ Ppa: Μαγδαλινῆ M ἡ Μαγδαληνῆ...Μαρία om. A // 680 ἀπέναντη M

Τῇ δὲ ἐπαύριον, ἣτις ἐστὶ μετὰ τὴν Παρασκευὴν, συνήχθησαν οἱ Ἄρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι πρὸς τὸν Πιλάτον λέγοντες· "Κύριε, ἐμνήσθημεν ὅτι ὁ πλάνος ἐκεῖνος εἶπεν ἔτι ζῶν ὅτι "μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐγείρομαι". Πάλιν φθόνος, πάλιν μίσος, πάλιν βασκανία·
685 εἶπατε, παράνομοι, πλάνος ὁ Χριστὸς ἢ θαυματουργός; Ὅντως συκοφαντεῖτε. "Κέλευσον οὖν, ὃ ἡγεμών, ἀσφαλισθῆναι τὸν τάφον ἕως τρίτης ἡμέρας, μήποτε οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς ἔλθωσι, κλέψωσιν αὐτὸν καὶ εἰπῶσι τῷ λαῷ ὅτι ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν καὶ ἔσται ἡ ἐσχάτη πλάνη χειρῶν τῆς πρώτης". Κρύψαι βουλόμενοι τὴν
690 Ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου, φανερωτέραν ὑπέδειξαν, καὶ τοῦτο οἰκονομίας γέγονεν, ἵνα μαρτυρούμενον ἔσται τὸ θαῦμα. Λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλάτος· "Ἔχετε κουστωδίαν. Ὑπάγετε, ἀσφαλίσατε ὡς οἴδατε". Οἱ δὲ πορευθέντες ἠσφάλισαν τὸν τάφον σφραγίσαντες τὸν λίθον μετὰ τῆς κουστωδίας.

681-684 Τῇ δὲ ἐπαύριον... ἐγείρομαι: Matth. 27, 62-63 // 684 Πάλιν φθόνος... βασκανία: Ioann. Chrys. In Matthaeum 88 (PG 58, 777) // 685 εἶπατε...θαυματουργός: Ioann. Chrys. PG 58, 781 // 686-689 Κέλευσον ...τῆς πρώτης: Matth. 27, 64 // 691-694 Λέγει αὐτοῖς...μετὰ τῆς κουστωδίας: Matth. 27, 65-66.

A Ppa M

681- 694 Τῇ δὲ ἐπαύριον... μετὰ τῆς κουστωδίας om. μ // 683 ἔτη AM // 685 ὁ θαυματουργός Ppa // 684 ἐγήρωμαι A: ἐγύρωμαι M // 686 συκοφαντήτε M: συκοφαντεῖται A: συκοφαντίσαι Pp: συκοφαντήσαι a // 687 ἕως τῆς τρίτης A // 690 φανερωτέραν A ὑπέδειξε τοῦτο Ppa // 692 Ἔχεται A

695 Εἶδετε οἰκονομίαν θεϊκὴν; Ἐσφραγισμένου καὶ φυλασσομένου
τοῦ τάφου ἀνέστη, ὡς Θεός, συντρίψας πύλας τοῦ Ἄδου. Εἶδετε
φιλανθρωπίαν Δεσπότου; Εἶδετε μακροθυμίαν; Εἶδετε πόσα ἔπαθεν
ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Θεὸς δι' ἡμᾶς, ἵνα ἐλευθερώσῃ καὶ λυτρώσῃ
700 ἡμᾶς ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ διαβόλου; Ἐσταυρώθη, ἐτάφη καὶ ἀνέστη,
ἵνα ἡμᾶς συναναστήσῃ ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας. Αὐτὸς τὰς ἀσθενείας
ἡμῶν ἔλαβε καὶ τὰς νόσους ἡμῶν πάσας ἰάσατο, κρεμασθεὶς ἐπὶ τοῦ
ξύλου, καὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἔθηκεν ὑπὲρ ἡμῶν.

705 Τί γὰρ ἀνταποδῶμεν ἡμεῖς τῷ Κυρίῳ περὶ πάντων ὧν
ἀνταπέδωκεν ἡμῖν; Ἔργα ἀγαθὰ, πίστιν, ὁμολογίαν, ἐξομολόγησιν,
δάκρυα μετανοίας καὶ τὴν ἐλεημοσύνην· καὶ οὕτως προσκυνήσωμεν
τὴν Αὐτοῦ ἄκραν συγκατάβασιν. Αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν
αἰώνων. Ἀμήν.

695-696 Ἐσφραγισμένου... τοῦ Ἄδου: Matth. 28, 6-7; Marc. 16, 6; Luc. 24, 6-8; Κάθισμα γ' ὥδης, ἡχ. α', τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ὄρθρον τοῦ Ἁγίου καὶ Μεγάλου Σαββάτου, ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 978 // 697-702 Εἶδετε πόσα ἔπαθεν... ὑπὲρ ἡμῶν: Ἀπολυτίκιον, ἡχ. δ', Ἀκολουθία τῶν Ἁγίων Παθῶν, ἔντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 918 // 703-707 Τί γὰρ ἀνταποδῶμεν... Ἀμήν: Ioh. Caleca CP (Eustratiades, Συμπλήρ. ἀγιογρ. 96; Ehrhard, Überlieferung III, 560¹¹& 608; BHG 2219k).

A Ppa M

695-707 Εἶδετε... Ἀμήν om. μ // 695 ἴδεται MAa: ἴδετε Pp // 696 ἴδεται MAa: ἴδετε Pp // 697 ἴδεται MAa: ἴδετε Pp ἴδεται MAa: ἴδετε Pp // 698 ὁ πατήρ ἡμῶν ὁ οὐράνιος δι' ἡμᾶς Ppa ἐλευθερώσι M // 701 κρεμασθὲν MA: κρεμιασθεὶς Ppa τοῦ om. Ppa // 703 γὰρ om. Ppa ἀνταποδώσωμεν APpa // 704 Ἔργα om. M // 706-707 τῶν αἰώνων om. APpa

ΣΧΟΛΙΑ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

1. Ομιλία για την πρώτη Δευτέρα των Νηστειών:

α) Περιεχόμενο ομιλίας:

Με την παρούσα ομιλία ο ιεροκήρυκας Μάρκος εισάγει το ποίμνιό του στη νηστεία της Μ. Τεσσαρακοστής. Εξαίρει τη σπουδαιότητα της νηστείας (νέκρωση παθών, σωτηρία ψυχής, επιτίμηση διαβόλου, σωφροσύνη πιστών, αφανισμός αμαρτίας), διακρίνει τη σωματική-υλική τράπεζα από την πνευματική τράπεζα, σημειώνοντας ότι η κατάχρηση των τροφών και των ποτών βλάπτει την υγεία του ανθρώπου· αντιθέτως, η εντρύφηση και η βαθιά ενασχόληση με την πνευματική "τροφή" ωφελεί και αναζωογονεί τον άνθρωπο. Στη συνέχεια, παραθέτει παραδείγματα νηστευσάντων της Παλαιάς και της Καινής Διαθήκης (Μωϋσής, Ηλίας, Δανιήλ, Τρεις Παίδες, Αχαάβ, Νινευίτες, Ιεζεκιήλ, Ιωάννης Πρόδρομος, Ιησούς Χριστός, απόστολοι, προφήτες και μάρτυρες), προκειμένου να φανεί η αξία της νηστείας προς δόξαν Θεού και σωτηρία ανθρώπων, έναντι της καταστροφής των μη νηστευσάντων (Αδάμ, συγχρόνων του Νώε ανθρώπων, Ησαΰ, υιών Ισραήλ). Δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στη σπουδαιότητα του συνδυασμού σωματικής νηστείας (δηλ. εγκράτειας ως προς τη λήψη τροφών και ποτών) με την πνευματική νηστεία (δηλ. την εγκράτεια ως προς τα πάθη του ψεύδους, της επιορκίας, της βλασφημίας, της καταλαλιάς, κ.ά) καθώς και στην αξία της μετανοίας του ανθρώπου, προκειμένου να δεχθεί το έλεος του Κυρίου.

β) Λεξιλογικά και πραγματολογικά σχόλια:

στ. 12 *ὁ ξυνωρίς τῆς Ἐκκλησίας ἁγία*: το ουσιαστικό "ἡ ξυνωρίς" κυριολεκτικά σημαίνει "το ζεύγος" και ιδιαίτερα στα αγιολογικά και υμνογραφικά κείμενα χαρακτηρίζει περιπτώσεις δύο τιμωμένων αγίων. Μεταφορικά όμως η λέξη δηλώνει την ομάδα προσώπων, το πλήθος του λαού και σε κάποιες περιπτώσεις χαρακτηρίζει τη μοναστική κοινότητα (Lampe 1346, στο λ. *συνωρίς*). Στα συγκεκριμένα συμφραζόμενα, ο π. Μάρκος αναφέρεται στο ακροατήριο της ομιλίας του, δηλ. στο ποίμνιό του.

στ. 33 *ἐξερεύξεται* και στ. 34 *ἐξηρεύξατο*: Το ρήμα "ἐξερεύγομαι" είναι γνωστό στον π. Μάρκο από το Ψαλτήρι (Psalm 44, 1 και Psalm 118, 171) αλλά και από την ακροστιχίδα του "Κανόνος εἰς τὴν Ὑψωσιν τοῦ Τιμίου Σταυροῦ" (τοῦ Κοσμᾶ τοῦ Μελωδοῦ): *Σταυρῶ πεποιθῶς ὕμνον ἐξερεύγομαι*.

στ. 47 *πνεῦμα δρόσου διασυρίζον*. Ο ιεροκήρυκας Μάρκος, κληρονόμος μιας πλούσιας βιβλικῆς παράδοσης, διανθίζει συχνά το λόγο του με οικείες σε εκείνον εκφράσεις από την Αγία Γραφή. Η εν λόγω έκφραση εντοπίζεται στο βιβλίο του Δανιήλ (Dan. 3, 46-50).

στ. 60 *θρίαμβος*: Αθησαύριστη στα λεξικά η χρήση του όρου ως επιθέτου, δηλωτικού της εμμανούς καταστάσεως και της παράφορης συμπεριφοράς.

2. Ομιλία για την πρώτη Τετάρτη των Νηστειών:

α) Περιεχόμενο ομιλίας:

Ο π. Μάρκος διακρίνει τη σωματική από την πνευματική νηστεία, τονίζοντας ότι δεν ωφελεί μόνο η αποχή από τις τροφές αλλά και η αποχή από τα πάθη και την αμαρτία. Πιο συγκεκριμένα, προτείνει τη μη διάπραξη αδικιών, την ελεημοσύνη και τη φιλανθρωπία, τον έλεγχο του λόγου (της καταλαλίας, της βλασφημίας, του ψεύδους, της επιορκίας, του φθόνου, της κατάκρισης) και τη συγχωρητικότητα έναντι στο συνάνθρωπο. Αναφέρεται στην εντολή που έλαβε ο Μωϋσής από το Θεό για αποδεκάτωση των αγαθών, με σκοπό την ωφέλεια των υιών Ισραήλ και τη θεϊκή ευλογία. Τονίζεται το αυτεξούσιο και το αυτοπροαίρετο του ανθρώπου ως προς την εφαρμογή των εντολών του Θεού, άρα και της νηστείας, ως προς την επιλογή του καλού από το κακό, ως προς το φιλότιμο αγώνα για βελτίωση. Η νηστεία της Μ. Τεσσαρακοστής θεωρείται ως η αποδεκάτωση του συνολικού χρόνου της ζωής μας αλλά και των αμαρτιών μας, την οποία αφιερώνουμε εκούσια στο Θεό, ως δημιουργική και φιλότιμη προσπάθεια πνευματικής προόδου και καλλιέργειας της ψυχής μας. Σημειώνεται ότι οι άγιοι απόστολοι καθιέρωσαν τις επτά εβδομάδες της νηστείας της Μ. Τεσσαρακοστής, προς εξαγιασμό των 365 ημερών του έτους, με σκοπό την κάθαρση από την αμαρτία, την ψυχική ανάπαυση και τη σωτηρία μας. Στη συνέχεια, ο Μάρκος επιστά την προσοχή του ποιμνίου του στην αξία της εγρήγορσης, της εγκράτειας και της νηστείας, αναφερόμενος στον Ιακώβ που κατέλυσε τη νηστεία και απομακρύνθηκε από τη θεία χάρη. Τονίζεται η αναγκαιότητα μη κατάλυσης της νηστείας, εκτός εξαιρέσεων κατ' οικονομίαν. Ακολούθως, διακρίνεται η έννοια της γαστριμαργίας από εκείνη της λαίμαργίας και για μία ακόμα φορά δίνεται έμφαση στην αναγκαιότητα συνδυασμού της σωματικής με την πνευματική νηστεία καθώς και στην αποφυγή υπεραπλουστεύσεων και αυτορρυθμίσεων στη ζωή μας (π.χ. υποτίμηση αξίας σωματικής νηστείας, σε περίπτωση πνευματικής ακράτειας, εφόσον ψευδόμεστε, φθονούμε ή κατηγορούμε το συνάνθρωπο). Τέλος, προτρέπει ο π. Μάρκος το ποιμνίό του να συνδυάζει τη νηστεία με τη μετάνοια, την εξομολόγηση και το φόβο Κυρίου, προκειμένου να είναι εκείνη καθαρή και ευάρεστη στο Θεό. Σημειώνεται ότι ο στόχος του ανθρώπου είναι η διόρθωση της αμαρτίας και η πνευματική προκοπή του, ενώ πολύ ισχυρά μέσα για την επίτευξη του σκοπού αυτού είναι η νηστεία και η εγρήγορση.

β) Λεξιλογικά και πραγματολογικά σχόλια:

στ. 10 *κοινοῦντα*: το ρήμα "κοινόω" σημαίνει "μολύνω, μαιίνω" (LSJ, τ. 2, σ. 743) και εντοπίζεται στα εξής σημεία των ευαγγελικών κειμένων: Matth. 15, 20 και Marc. 7, 15.

στ. 12 *καταλαλία*: ο π. Μάρκος παραδίδει το ουσιαστικό "ή καταλαλιά" με αναβιβασμένο τον τόνο στην παραλήγουσα (-ία), δημιουργώντας έτσι μία ηχητική συμφωνία με τα λοιπά ουσιαστικά θηλυκού γένους που συνυπάρχουν στην ίδια πρόσταση (ἀδικία, βλασφημία, έπιορκία). Ως "καταλαλιά" θησαυρίζεται στο λεξικό του Lampe (710).

στ. 13 *σούρα*: το ουσιαστικό "ή σούρα", λέξη της λαϊκής προφορικής γλώσσας, που δηλώνει την κατάσταση υπερβολικής μέθης από κατανάλωση οινοπνευματώδους ποτού, με πιθανή προέλευσή της από τα σανσκριτικά, όπου *sura* σημαίνει "κρασί" (Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής, σ. 1230. Πρβλ. λεξικό Du Cange 1412).

στ. 16 *τως*: αδύνατος τύπος της κτητικής αντωνυμίας γ' πληθυντικού προσώπου, που ισοδυναμεί με το νεοελληνικό "τους" και είναι ανατολικοκρητικής προέλευσης.

στ. 20 *ἀποδεκατώσιν*: το ρήμα "ἀποδεκατώ" σημαίνει "λαμβάνω τὸ δέκατον πράγματος τινός" (LSJ) κατά την ιουδαϊκή συνήθεια της αποδεκατώσεως, δηλαδή της προσφοράς του ενός δεκάτου της σοδειάς (Num. 18, 20-32; Deut. 14, 22-29) ή του ποιμνίου (Lev. 27, 32; 2 Regn. 31, 4-6) στο Θεό, ως απόδοση ευχαριστίας σε αυτόν για την παροχή των αγαθών. Πρβλ. Matth. 23, 23; Luc. 11, 42; Luc. 18, 12.

3. Ομιλία για την πρώτη Παρασκευή των Νηστειών:

α) Περιεχόμενο ομιλίας:

Δοξολογείται ο Δημιουργός, που ως φιλόστοργος πατέρας κατέστησε κληρονόμο, πολίτη και άρχοντα του παραδείσου τον Αδάμ. Εκείνος όμως πλανήθηκε από τον πονηρό δαίμονα και εκδιώχθηκε από τον παράδεισο. Ο Θεός, ως φιλόστοργος πατέρας, συγκαταβαίνοντας στον ανθρώπινο πόνο, σαρκώθηκε, σταυρώθηκε και ανέστησε την ανθρώπινη φύση, νικώντας την αμαρτία και το θάνατο και δίνοντας στον άνθρωπο μια δεύτερη ευκαιρία σωτηρίας. Μακροθυμώντας, παρέβλεψε το ανθρώπινο παράπτωμα, δε μίσησε τον άνθρωπο, αλλά προσέφερε δυνατότητα πνευματικής προόδου. Οι άνθρωποι αντιθέτως: έβρισαν, ενέπαιξαν, ατίμασαν, λύπησαν το Θεάνθρωπο. Ο Θεός όμως και πάλι συμπαθεί και περιμένει την επιστροφή του αμαρτωλού ανθρώπου και τον βοηθά είτε άμεσα είτε μέσω των αγίων του, προκειμένου να σωθεί και να ξαναγίνει πολίτης του παραδείσου. Στο σημείο αυτό ο Μάρκος ξεκινά την αναφορά του στα θαύματα του μεγαλομάρτυρα Θεοδώρου του Τήρωνα (θαύμα κολλύβων, θαύμα διάσωσης μοναχογιού χήρας από αιχμαλωσία Ισμαηλιτών, θαύμα θεραπείας οφθαλμών στρατιωτικού που μετανόησε για την κλοπή του αναθήματος στη λάρνακα του αγίου Θεοδώρου, θαύμα εύρεσης χαμένου δούλου). Ο π. Μάρκος εμφανίζει στο ότι το θαύμα έρχεται ως αποτέλεσμα της καρδιακής πίστης του ανθρώπου προς το Θεό, της πνευματικής του εγρήγορσης και της τήρησης των θείων εντολών. Για μία ακόμη φορά τονίζεται η αναγκαιότητα του συνδυασμού σωματικής και πνευματικής νηστείας, η σπουδαιότητα της προσευχής και της ελεημοσύνης, της

σιωπής και της ενδοσκόπησης του πιστού, αυτές τις ημέρες του πνευματικού αγώνα της Μ. Τεσσαρακοστής.

β) Λεξιλογικά και πραγματολογικά σχόλια:

στ. 30 οὐδαμινήν: αθησαύριστος τύπος στα λεξικά. Πρόκειται για λέξη που έπλασε ο π. Μάρκος κατ' αναλογία προς τη λέξη "μηδαμινήν".

στ. 49 μάρτυρος Θεοδώρου: Από αρχαιοτάτων χρόνων και ειδικά λίγο πριν τον 9ο αιώνα, αναπτύχθηκε διπλή παράδοση για το μάρτυρα Θεόδωρο, που εισχώρησε από νωρίς και στη φιλολογία των μαρτυρίων, των διηγήσεων θαυμάτων και στα επίσημα Συναξάρια της Εκκλησίας. Οι διακρινόμενοι μάρτυρες Θεόδωροι είναι ο γνωστός με το προσωνύμιο Τήρων και ο φερόμενος ως Στρατηλάτης. Ο πρώτος τιμάται από την Εκκλησία την 17η Φεβρουαρίου, ενώ ο δεύτερος την 7η του ίδιου μήνα. Ο πρώτος μνημονεύεται και το πρώτο Σάββατο των νηστειών (Ψυχοσάββατο). Το φαινόμενο μιας τέτοιας διάκρισης δεν είναι σπάνιο στην αγιολογία της Ανατολικής και της Δυτικής Εκκλησίας. Αίτια συνήθως είναι οι διαφορές των μαρτυρίων και των Βίων και οι κατά τόπους με ίδιες παραδόσεις μεγαλοπρεπείς ναοί, στους οποίους για διάφορες αφορμές τιμάται δύο ή και τρεις φορές το χρόνο ο Άγιος. Οι αρχαιότερες και σημαντικότερες αγιολογικές πηγές στις οποίες στηρίχθηκαν και έπειτα ανέπτυξαν και διεπλάτυναν τα μεταγενέστερα σχετικά με το μάρτυρα Θεόδωρο κείμενα, είναι το εγκώμιο στο μάρτυρα του Αγίου Γρηγορίου Νύσσης (PG 46, 736-748) και το μαρτύριό του γραμμένο από άγνωστο συγγραφέα και εκδοθέν από τον H. Delehaye στο έργο του "Les légendes grecques des saints militaires", Paris 1909, σ. 127-135. Σύμφωνα με τις πηγές αυτές, ο Θεόδωρος γεννήθηκε σε κάποιο χωριό της γνωστής Αμάσειας της Ανατολής και κατετάγη στο στράτευμα των τήρων, δηλ. νεοσυλλέκτων, κατά τους χρόνους του Μαξιμιανού. Η λέξη "τήρων" απέβη από τα πρώτα ήδη χρόνια μετά το μαρτύριο του Αγίου το κύριο προσωνύμιό του. Ενώ υπηρετούσε υπό τον πραιπόξίτο Βρίγκα, έγιναν γνωστά τα χριστιανικά του φρονήματα, οδηγήθηκε σε δίκη, όπου ομολόγησε τη χριστιανική του πίστη. Ο Βρίγκας έδωσε στο Θεόδωρο χρόνο, με την ελπίδα ότι θα μεταμελούνταν και θα θυσίαζε στα είδωλα. Αντιθέτως, ο Θεόδωρος τη νύκτα έβαλε φωτιά στο ναό της θεάς Ρέας. Αποκαλύφθηκε ο δράστης, συνελήφθη, οδηγήθηκε στη φυλακή και, μετά από πολλά βασανιστήρια, πέθανε καιόμενος. Κέντρο τιμής του μάρτυρα ήταν στην Ανατολή τα Ευχάϊτα, όπου ανηγέρθη περικαλλής ναός, στον οποίο φυλάχθηκε προς προσκύνηση και το τίμιο λείψανο του μεγαλομάρτυρος. Εξαπλώθηκε γρήγορα η φήμη του σε όλες τις χριστιανικές περιοχές και ειδικά στην Κωνσταντινούπολη, όπου επ' ονόματί του ανηγέρθησαν πολλοί ναοί, ο σημαντικότερος των οποίων ήταν "έν τοῖς Σφωρακίου" και εγκαινιάστηκε την 5η Νοεμβρίου. Το διά κολλύβων θαύμα του "Αγίου Θεοδώρου του Τήρωνος" πανηγυρίζεται από την Εκκλησία, κατά τον να' κανόνα της Συνόδου της Λαοδικείας, το Σάββατο της α' εβδομάδος των Νηστειών (Ψυχοσάββατο) (ΘΗΕ, τ. 6, σ. 198-202).

Αναφορικά με το μαρτύριο του αγίου Θεοδώρου του Στρατηλάτου βλ. BHG 1750-1753m; (G. Van Hooft) in *Anal. Boll.* 2 (1883), 359-367; A.N. Veselovskij in *Sbornik otd. russkago jazyka...akademii nauk* XXI. 1 (1881), 128-

130; *Act. SS. Nov. IV* (1925), 20²⁹; H. Delehaye, *Les légendes grecques des saints militaires*, Paris 1909, σ. 151-167, κ.ά.

Ως προς το μαρτύριο του αγίου Θεοδώρου του Τήρωνος βλ. BHG 1760-1773; PG 46, 736-748; *Act. SS. Nov. IV* (1925), 27-29; I. Gretser, *Opera omnia XIV*, 349; H. Delehaye, *Les légendes grecques des saints militaires*, Paris 1909, σ. 127-135; H. Starck, *Theodoros Teron* (Freising, 1912), 38-58; A. Sigalas in *Ἐπετηρίς ἐτ. βυζ. σπ.* 2 (1925), 225-226; A. Sigalas, *Des Chrysippos von Jerusalem Enkomion auf den hl. Theodoros Teron*, *Byz. Archiv* 7 (1921), 28; A. Sigalas, *Des Chrysippos von Jerusalem Enkomion auf den hl. Johannes den Taiüfer, Texte und Forschungen zur Byz.-Neugriech. Philologie* 20 (Athen, 1937), 91-93; *Anal. Boll.* 72 (1954), 335; A. Sigalas in *Ἐπετηρίς ἐτ. βυζ. σπ.* 1(1924), 310-339, κ.ά.

στ. 52 *καπετάνιου*: βενετική λέξη, που σημαίνει "ἀρχηγός, ἐπικεφαλής, διοικητής, ἀξιωματούχος, βαθμοφόρος" (Κριαρά *Λεξικόν*, τ. Ζ, σ. 341).

στ. 52 *πρεποσίτου*: το επίθετο "πρεπόσιτος" ή "πραιπόσιτος" προέρχεται από το λατινικό *praepositus* και σημαίνει "ὁ προεστὼς τοῦ βασιλέως οἴκου" (Du Cange 1217-1218).

στ. 60 *ἀρχεκάκου*: Στη χριστιανική αντίληψη το επίθετο "ὁ/ἡ ἀρχέκακος, τὸ ἀρχέκακον" χαρακτηρίζει το διάβολο (Lampe 233).

στ. 159 *μεγαλομάρτυρος*: "Μάρτυς" θεωρείται αρχικά αυτός που δίνει κατάθεση μαρτυρίας, αλλά στη χριστιανική παράδοση σημαίνει αποκλειστικά αυτόν που δίνει τη μαρτυρία του αίματος, αυτόν που δίνει τη ζωή του από πιστότητα στη μαρτυρία για τον Ιησού (ΛΒΘ, σ. 636). Το σύνθετο "μεγαλομάρτυς" δηλώνει την ένταση και τη σφοδρότητα του μαρτυρίου και τη σπουδαιότητα της θυσίας του μάρτυρα.

στ. 176 *μετὰ ἐπιχαρίας*: το ουσιαστικό "ἡ ἐπιχαρία" είναι αθησαύριστο στα λεξικά.

στ. 227 *ὑπέρπυρα*: το ουσιαστικό "τὸ ὑπέρπυρον" χαρακτηρίζει το χρυσό νόμισμα των Βυζαντινών, που είχε ερυθρό ή πυρώδες χρώμα και χρησιμοποιούνταν στις ελληνικές αποικίες της Βενετίας. Ισοδυναμούσε με 1/3 ή 1/4 του δουκάτου (Du Cange 1639). Βλ. Θ. Ε. Δετοράκη, *Διδασκαλικές συμβάσεις στη βενετοκρατούμενη Κρήτη, Κρητολογία*, τεύχ. 10-11 (Ἰανουάριος-Δεκέμβριος 1980), σ. 237. Πρβλ. Erich Schilbach, *Byzantinische Metrologie*, München 1970, p. 62, 182- 183 και Μ. Μανούσακα, *Αὐτόγραφον τεῦχος χρονικῶν σημειωμάτων καὶ δοσοληψιῶν (1578-1588) τοῦ Γαβριὴλ Σεβήρου, Θησαυρίσματα* 9 (1972), σ. 64.

στ. 251 *Ἰωσήφ ὁ Ὑμνογράφος*: Σημαντικός ὑμνογράφος, από τη Σικελία (περ. 816-883 μ.Χ.), που συνέθεσε κανόνες, τριώδια, ιδιόμελα και κοντάκια. Είναι από τους παραγωγικότερους ποιητές και τιμήθηκε με το μοναδικό τίτλο του "ὑμνογράφου". Μέγα μέρος των ὕμνων του είναι και σήμερα σε λειτουργική χρήση, κυρίως οι αγιολογικοί (των Μηναιῶν). Στον πίνακα των ὕμνων του που κατήρτισε ο Ευτ. Τωμαδάκης καταγράφονται: 466 κανόνες, 8 κοντάκια, 58

τριώδια, 144 στιχηρά. Πολλοί ύμνοι του παραμένουν ανέκδοτοι, οι περισσότεροι σε χειρόγραφα Μηναία. Η συνωνυμία του με τον άλλο υμνογράφο, Ιωσήφ το Στουδίτη, έχει δημιουργήσει πολλές συγχύσεις στο πρόβλημα της πατρότητας αμφίβολων ύμνων. Όμως ο Στουδίτης είναι ποιητικό ανάστημα μετριότερο του Υμνογράφου. Εξάλλου, ο Ιωσήφ ο Υμνογράφος χρησιμοποιεί σχεδόν πάντοτε ακροστιχίδα ιαμβική (προσωδιακό ιαμβικό τρίμετρο), η οποία επεκτείνεται με το όνομα "Ιωσήφ", που σχηματίζουν τα τροπάρια της θ' ωδής των κανόνων του. Η μνήμη του τιμάται από την Ορθόδοξη Εκκλησία στις 3 Απριλίου. (Εὐτ. Ἰ. Τωμαδάκη, *Ἰωσήφ ὁ Ὑμνογράφος. Βίος καὶ ἔργον*, Ἀθήναι 1971: ΘΗΕ, τ.7, 113-114 & Δετοράκη, *Βυζαντινὴ Φιλολογία*, τ. 2, σ. 486-497, όπου παρατίθεται ὅλη ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία).

4. Ομιλία για την Κυριακή της Ορθοδοξίας:

α) Περιεχόμενο ομιλίας:

Ο Μάρκος σημειώνει ότι δεν αρκεί να ακούμε τις εντολές του Κυρίου, αλλά το σπουδαιότερο είναι να τις εφαρμόζουμε στην καθημερινή ζωή μας. Αναφέρεται στη μεγάλη εορτή της Ορθοδοξίας την ημέρα αυτή, καθώς εορτάζει η ορθόδοξη πίστη, η οποία ορίζεται ως εκείνη που δίδαξαν και στήριξαν οι θεοφόροι πατέρες μέσω των επτά Οικουμενικών Συνόδων. Ακολουθεί το Σύμβολο της Πίστεως ως δογματική διδασκαλία της Ορθόδοξου Εκκλησίας περί της Αγίας Τριάδος, της Θεοτόκου και των αγίων (του Προδρομού, των λοιπών προφητών, των αποστόλων και των αγίων μαρτύρων), που υπέμειναν για την αγάπη του Χριστού. Σημειώνεται ότι τα άγια λείψανα μυροβλύζουν και θεραπεύουν τους ανθρώπους, ως φορείς της θείας χάριτος. Επισημαίνεται ότι οι εικόνες των αγίων προσκυνούνται τιμητικά από τους πιστούς ως απεικονίσεις των μαρτυριών που οι άγιοι υπέμειναν για την αγάπη του Χριστού, ως υπόμνηση του βίου τους και ως ομολογία της πίστης τους έναντι των αλλοπίστων. Οι ορθόδοξες εικόνες παραλληλίζονται με τα βιβλία, καθώς εξοικειώνουν τους πιστούς με την αγιογραφική διδασκαλία. Διευκρινίζεται ότι δεν προσκυνούμε το ξύλο και το χρώμα της εικόνας, αλλά το πρόσωπο του Χριστού, της Θεοτόκου και των αγίων. Σημειώνεται ότι οι αιρετικοί προσκυνούσαν το ευαγγέλιο και ατίμαζαν και έπτυναν τις εικόνες. Προκειμένου να γίνει κατανοητή η σημασία της τιμητικής προσκύνησης των εικόνων, παραλληλίζεται ο Χριστός με επίγειο βασιλιά, του οποίου την εικόνα απέδιδαν τιμή οι υπήκοοί του. Ο Μάρκος υπογραμμίζει ότι διά των εικόνων περιγράφεται η ανθρώπινη-σαρκωμένη φύση του Χριστού, καθώς η θεϊκή του φύση είναι απερίγραπτη. Ακολουθεί αναφορά σε θαύματα αγίων εικόνων του Χριστού και της Θεοτόκου.

β) Λεξιλογικά και πραγματολογικά σχόλια:

στ. 8-9 *Σήμερον γὰρ εορτάζει ἡ ἅγια τοῦ Θεοῦ ἐκκλησία τὴν ὀρθόδοξον πίστιν τῶν Χριστιανῶν*: Την πρώτη Κυριακή των Νηστειῶν (Κυριακή της

Ορθοδοξίας) επιτελείται μία μικρά οιωνεί δεσποτική εορτή, εις ανάμνηση της νίκης της Ορθοδοξίας κατά των ποικίλων εχθρών της. Η εορτή αυτή καθιερώθηκε το 842 μ. Χ., όταν, μετά το τέλος των εικονομαχικών ερίδων, επί αυτοκράτειρας Θεοδώρας και πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Μεθοδίου του ομολογητού, έγινε με λιτανεία και πομπή η αναστήλωση των αγίων εικόνων (ΘΗΕ, τ. 9, 956-957).

στ. 17-36 *Περί τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως (τῆς Νικαίας)*: Γεγονός κολοσσιαίας σημασίας για τη διαμόρφωση της ταυτότητας του χριστιανισμού και τον προσδιορισμό της πορείας του υπήρξε η Α' Οικουμενική Σύνοδος, που οργανώθηκε από τον Μ. Κωνσταντίνο στη Νίκαια της Βιθυνίας (περ. 20 Μαΐου - περ. 25 Αυγούστου 325 μ. Χ.) και έλαβαν μέρος 318 επίσκοποι, εκπρόσωποι των κατά τόπους εκκλησιών. Ο ίδιος ο αυτοκράτορας, μολονότι δεν είχε ακόμη δεχθεί το χριστιανικό βάπτισμα, παρακάθησε στη σύνοδο ως ισότιμος με τους επισκόπους, εγκαινιάζοντας και με την πράξη του αυτή την αρχή του βυζαντινού "καισαροπαπισμού". Σκοπός της συνόδου υπήρξε η αντιμετώπιση της διδασκαλίας του Αρείου, που απειλούσε την ίδια την υπόσταση του χριστιανισμού, αφού αμφισβητούσε τη θεότητα του προσώπου του Χριστού, διδάσκοντας ότι είναι κτίσμα και όχι υιός ομοούσιος του Πατρός. Η σύνοδος καταδίκασε τον Άρειο και την αίρεσή του και διατύπωσε με ιδιαίτερη προσοχή τις θεμελιώδεις αρχές του ορθοδόξου δόγματος. Οι αρχές αυτές, που γνωρίζονται ως "Σύμβολον της Νικαίας", αναφέρονται στο Θεό-Πατέρα και στον Υιό-Χριστό, συνάναρχο και ομοούσιο με τον Πατέρα, ενώ για τη θεότητα του Αγίου Πνεύματος υπάρχει μία μόνο απλή ακροτελεύτεια φράση. Το κείμενο αυτό το επεξεργάστηκε και το αναδιατύπωσε αργότερα η Β' Οικουμενική Σύνοδος στην Κωνσταντινούπολη (381), η οποία προσέθεσε και τα τελευταία άρθρα, που αναφέρονται στη θεότητα του Αγίου Πνεύματος. Δημιουργήθηκε έτσι το θεμελιώδες δογματικό κείμενο του χριστιανισμού, ο συνταγματικός του χάρτης, που ισχύει απαραβάτως έκτοτε. Παρέκκλιση από το κείμενο αυτό συνιστά απαράδεκτη εκτροπή, με συνέπειες δραματικές, όπως έδειξε η περίπτωση του Σχίσματος των Εκκλησιών (Δετοράκη, *Βυζαντινή Φιλολογία*, τ. 1, σ. 240. Πρβλ. Έ. Boularand, *L' Hérésie d' Arius et la "Foi" de Nicée*, I-II, Paris 1972; C. Luibhéid, *The Council of Nicaea*, Galway 1982; Γεωργίου Ζώρα, Ἑμμετροὶ διασκευαὶ τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως, εἰς τὸν ἀφιερωματικὸν τόμον *Χαριστήριον εἰς Ἀναστάσιον Κ. Ὁρλάνδον*, τ. 3, Ἀθήνα 1966, σ. 190-191).

στ. 30 *Χερουβίμ*: ανώτερη τάξη αγγελικών πνευμάτων. Η ονομασία τους προέρχεται από τη Μεσοποταμία, υποβαστάζουν το θρόνο του Θεού (Ps. 79, 2: 98, 1), οδηγούν το άρμα του (Ez. 10, 1 εξ.), χρησιμεύουν ως υποζύγια του Θεού (Ps. 17, 11), φρουρούν την είσοδο της διαμονής του για να την αποκλείουν στους ασεβείς (Gen. 3, 24) και διακοσμούν το Ναό, όπου προστατεύουν με τα φτερά τους την Κιβωτό (3 Regn. 6, 23-29; Ex. 25, 18 εξ.). (ΛΒΘ, σ. 18).

στ. 108 *ἄχειροποίητον εἰκόνα*: Ως γνωστό, εκτός από τις "χειροποίητες" εικόνες, η παράδοση και η πίστη του λαού παραδέχονται και τιμούν ιδιαίτερα και τις λεγόμενες "ἄχειροποίητες εἰκόνας" (του Χριστού και της Παναγίας), οι οποίες ονομάζονται έτσι, διότι εμφανίστηκαν στην αρχαία Εκκλησία κατά θαυματουργικό τρόπο. Οι αρχαιότερες γραπτές παραδόσεις περί

αχειροποιήτων εικόνων του Χριστού παρουσιάζονται στα τέλη του 4ου αιώνα. Οι αχειροποίητες εικόνες του Χριστού αναφέρονται στο Άγιο Μανδήλιο και στο Άγιο Κεράμιο, που επέδρασαν στη διαμόρφωση του Ιουδαϊκού τύπου του Χριστού. Περί του Αγίου Μανδηλίου ή της εικόνας της Εδέσσης έχουμε την παλαιότερη γραπτή μαρτυρία του απόκρυφου έργου *Doctrina Addaei apostoli* (350), όπου αναφέρεται ότι ο ασθενής Αύγαρος, βασιλιάς της Εδέσσης της Ανατολής, θεραπεύθηκε αμέσως, βλέποντας και αγγίζοντας την Αγία Μορφή του Χριστού, που υπήρχε σε ειδικό μανδήλιο, το οποίο ο πιστός αυλικός του, Ανανίας, παρέλαβε από τον Κύριο και το μετέφερε στον άρρωστο βασιλιά. Κατά το συναξάρι της 16ης Αυγούστου (ημέρας εορτασμού της μεταφοράς της αχειροποίητης εικόνας του Κυρίου από την Έδεσσα στην Κωνσταντινούπολη), αναφέρεται ότι ο Χριστός, μετά το Πάθος, την Ανάσταση και την Ανάληψή του, έστειλε τον απόστολο Θαδδαίο στην Έδεσσα, ο οποίος βάπτισε τον Αύγαρο και τους δικούς του ανθρώπους. Βλ. BHG 793-796g & BHG 1704; *Menaea Aug.* 16; F. Combefis, *Originum rerumque Cpolitianarum manipulus* (Parisiis 1664), 75-101; Άκολουθία του αγίου Μανδηλίου (Venetiis, 1745), 33-40; PG 113, 422-453; J. Smirnov in *Commentationes philologicae* [discipulorum I. V. Pomjalovskij] (Petropoli, 1897), 214-219; J. Smirnov in *Viz. Vremennik* 5 (1898), 358-359; E. Von Dobschütz in *Byz. Zs.* 10 (1901), 181; 12 (1903), 191; *Synax. Eccl. CP.* 897⁴⁸-904; *Anal. Boll.* 21 (1902), 7²; ΘΗΕ, τ. 1, σ. 32-33 και τ. 3, σ. 528- 529; Γεωργίου Β. Αντουράκη, *Χριστιανική Αρχαιολογία και Επιγραφική*, τ. 2, Αθήνα 2002, σ. 381-382; Φώτη Κόντογλου, *Έκφρασις τής Όρθοδόξου Εικονογραφίας*, τ. 1, έκδ. "Αστήρ", Αθήναι 1960, σ. 412-416.

στ. 112 *εὐαγγελιστῆς Λουκάς*: Πρόκειται για τον Απόστολο και Ευαγγελιστή Λουκά, το συγγραφέα του ομώνυμου Ευαγγελίου και των Πράξεων των Αποστόλων. Παλαιότατη παράδοση παρουσιάζει το Λουκά ως ζωγράφο, που φιλοτέχνησε την εικόνα της Θεοτόκου. Η πληροφορία αυτή παραδίδεται στο γνωστό τροπάριο του "Παρακλητικῶν Κανόνος εἰς τὴν Θεοτόκον": *Ἄλαλα τὰ χεῖλη τῶν ἀσεβῶν, τῶν μὴ προσκυνούντων τὴν εἰκόνα σου τὴν σεπτὴν, τὴν ἱστορηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου Λουκᾶ ἱερωτάτου, τὴν Ὁδηγήτριαν*. Στο χρωστήρα του ευαγγελιστή Λουκά αποδόθηκαν και άλλες παλαιές αγίες εικόνες της Θεοτόκου, όπως η Πορταΐτισσα της Μονῆς των Ἰβήρων του Αγίου Όρους, η της Μονῆς του Σουμελά στην Τραπεζούντα, η της Μονῆς του Κύκκου (και Μαχαιρά) στην Κύπρο, η Προυσιώτισσα στην Ακαρνανία, κ.ά. Αυτές οι θαυματουργικές και πολύ παλαιές εικόνες της Παναγίας χαρακτηρίζονται ως *ἀχειροποίητες* και συνδέονται με θρύλους και παραδόσεις. Βλ. σχετικά: Κ. Καλοκύρη, *Ἡ Θεοτόκος εἰς τὴν Εἰκονογραφίαν Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως*, Θεσ/κη 1972; ΘΗΕ, τ. 3, σ. 528- 529; Γεωργίου Β. Αντουράκη, *Χριστιανική Αρχαιολογία και Επιγραφική*, τ. 2, Αθήνα 2002, σ. 383; Φώτη Κόντογλου, *Έκφρασις τής Όρθοδόξου Εἰκονογραφίας*, τ. 1, έκδ. "Αστήρ", Αθήναι 1960, σ. 412-416 .

στ. 122 *θρόνησιν*: Η λέξη "θρόνησις" του κειμένου του Μάρκου, προερχόμενη από το ουσιαστικό "ἐνθρονίασις", που δηλώνει τα εγκαίνια και τον καθγιασμό του ναού (Lampe 475), παραπέμπει στο νεοελληνικό ουσιαστικό "ἠ (εν)θρόνησις".

στ. 212 *ἀνάθεμα*: Το ουσιαστικό αυτό προέρχεται από το ρῆμα "ἀνατίθημι" και αρχικῶς σήμαινε το "κατὰ μέρος τιθέμενον πρᾶγμα ὡς εὐλαβῆ προσφορὰν καὶ

ἀφιέρωμα πρὸς τὸν Θεόν (τάμα)". Η κυριαρχούσα ιδέα του κατά μέρος χωρισμένου πράγματος ή ανθρώπου συντέλεσε στο να περιπέσει η λέξη στην αρνητική σημασία του απόβλητου ή του αποτρόπαιου, του αφορισμένου. Υπό την έννοια αυτή ο άνθρωπος είναι ανάθεμα, όταν είναι χωρισμένος από την καλή κοινωνία των ανθρώπων, όταν είναι καταραμένος (ΘΗΕ, τ. 2, στ. 469-473 και Lampe 102-103). Στα χείλη των Ιουδαίων, στις ένορκες βεβαιώσεις, η λέξη σημαίνει την κατάρα που στρέφει κάποιος ενάντια στον εαυτό του, σε περίπτωση που θα γινόταν επίορκος. Στον Απόστολο Παύλο, είναι μια μορφή κατάρας που εκφράζει την κρίση του Θεού για τους απίστευτους. (ΛΒΘ, σ. 74-75).

στ. 209-216 *Εἴπωμεν καὶ περὶ τοῖς ἀτιμάζουσι καὶ ὑβρίζουσι τὰς ἀγίας εἰκόνας...Αἰωνία ἡ μνήμη τῶν Ὁρθοδόξων Χριστιανῶν*: Μετά το θάνατο του Κωνσταντίνου Ε΄ του Κοπρωνύμου (775) η ένταση των εικονομαχικών διωγμῶν υποχώρησε και οι διάδοχοί του, Λέων Δ΄ και Κωνσταντίνος Στ΄, φάνηκαν ανεκτικότεροι και διαλλακτικότεροι. Η δυναμική αυτοκράτειρα Ειρήνη η Αθηναία, ως επίτροπος του ανήλικου γιου της Κωνσταντίνου Στ΄, συγκάλεσε τη Ζ΄ Οικουμενική Σύνοδο στη Νίκαια (24 Σεπτεμβρίου-13 Οκτωβρίου 787) υπό την προεδρία του πατριάρχη πατριάρχη Ταρσίου, για τη λύση του προβλήματος των εικόνων. Η Σύνοδος αποφάσισε την αποκατάσταση των εικόνων, αναθεμάτισε τους εικονομάχους βασιλείς και κληρικούς, αποκατέστησε τη μνήμη των υπερμάχων των εικόνων, ιδιαίτερα του πατριάρχη Γερμανού Α΄, του μοναχού Γεωργίου και του Ιωάννου του Δαμασκηνού, και διατύπωσε τον Όρο της τιμής των εικόνων, που ισχύει έως και σήμερα στη ζωή της Εκκλησίας (βλ. *Συνοδικὸν τῆς Ὁρθοδοξίας* (βλ. έντυπον Τριῶδιον ΑΔ); Ioann. Dam. PG 95, 385; Mansi, XIII, 397-400 & 809-820; PG 120, 724-736; J. Gouillard, *Le Synodikon de l' Orthodoxie, Travaux et Mémoires* 2 (1967) 1-316; Montfaucon, *Bibliotheca Coisliniana* (Parisii, 1715), 96-102; Th. Uspenskij, *Sinodik v nedelju pravoslavija* (Odessa, 1893), 1-40; V. Grumel, *Regestes des actes du patriarcat de CP*. 2 (Chalcedone, 1936), 51-54; Θεοχάρη Δετοράκη, *Βυζαντινὴ Φιλολογία*, τ. 2, σ. 394-395, όπου παρατίθεται η σχετική βιβλιογραφία).

5. Ομιλία για τη δεύτερη Δευτέρα των Νηστειῶν:

α) Περιεχόμενο ομιλίας:

Η νηστεία της Μ. Τεσσαρακοστής παρομοιάζεται με κλίμακα που έχει επτά βαθμίδες (τις επτά εβδομάδες) και οδηγεί στο ύψος των αρετῶν. Οι νηστεύοντες πιστοί έχουν ήδη ανέβει στην πρώτη βαθμίδα της κλίμακας και παροτρύνονται να συνεχίσουν εντατικότερα τον αγώνα της εγκράτειας και της νηστείας βαδίζοντας στη δεύτερη βαθμίδα, προκειμένου να αποποιηθούν αυτοπροαίρετα τα "έργα του σκότους" (ανθρώπινα πάθη) και να οικειοποιηθούν τα "όπλα του φωτός" (νηστεία, προσευχή, αγάπη, ελεημοσύνη). Στη συνέχεια, ορίζεται η σωστή προσευχή βάσει της διδασκαλίας του Κυρίου, η προσευχή της καθαρότητας, απαλλαγμένη από έχθρα και οργή προς τον πλησίον, από κατάρα για τους εχθρούς, από βατολογία και από ανάξια αιτήματα προς το Θεό. Διευκρινίζεται ότι ο Θεός, παρά την κακία και αναξιότητα των ανθρώπων, παραμένει απείρως φιλόανθρωπος και ανεκτικός απέναντί μας, που καθημερινά αμαρτάνουμε. Στο σημείο αυτό γίνεται ταπεινή αυτοαναφορά του π. Μάρκου στην προσωπική του καθημερινή αμαρτωλότητα. Αναπτερόνει

όμως το ηθικό των ακροατών του ο ιεροκήρυκας Μάρκος σημειώνοντας ότι ο Θεός έδωσε ως οδό σωτηρίας του ανθρώπου τη συγχωρητικότητα και την προσωπική μετάνοια. Διαπιστώνεται ότι ρίζα όλων των διαβολικών κακών είναι η έχθρα προς τους άλλους, γ'αυτό και παραμένει αναποτελεσματική η προσευχή μας, όσο παρατείνουμε την έχθρα στις διαπροσωπικές μας σχέσεις. Τονίζεται ότι ο Θεός δε θα μας συγχωρήσει στη μέλλουσα Κρίση, εφόσον εμείς στην επίγεια ζωή μας εκδηλώνουμε μνησικακία και έλλειψη συγχωρητικότητας. Το πρότυπο του Χριστιανού θα έπρεπε να είναι ο ίδιος ο Ιησούς Χριστός, ο οποίος πάνω στο Σταυρό της θυσίας του για τον άνθρωπο είπε: "Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς" και προ της θυσίας του είχε προτρέψει τον Πέτρο να συγχωρεί άπειρες φορές τον πλησίον του. Καταλήγοντας, ο π. Μάρκος παραθέτει το διδακτικότερο ως προς την αξία της συγχώρησης και της μετάνοιας παράδειγμα του μαρτυρίου του Αγίου Νικηφόρου.

β) Λεξιλογικά και πραγματολογικά σχόλια:

στ. 70 *πολυσπούδακτα*: πρόκειται για αθησαύριστο επίθετο. Η σημασία του είναι προφανής, καθώς αναφέρεται στα χρήματα που αποκτήθηκαν με πολύ κόπο.

στ. 81 *τυπτήση*: ιδιαίτερος σχηματισμός υποτακτικής αορίστου του ρ. τύπτω. Βλ. Stamatios B. Psaltes, *Grammatik der Byzantinischen Chroniken*, p. 229.

στ. 84-85 *έλεήσαί σε έχει*: περιφραστικός σχηματισμός μέλλοντα. Βλ. Stamatios B. Psaltes, *Grammatik der Byzantinischen Chroniken*, p. 216. Πρβλ. David Holton, *The formation of the future in Modern Greek literary texts up to the 17th century* (επιμ. Ν. Μ. Παναγιωτάκης), Αρχές της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας τ. 1, Βενετία 1993, σ. 118- 128.

στ. 121-212: γίνεται εκτενής αναφορά στο Μαρτύριο του Αγίου Νικηφόρου, του οποίου η Ορθόδοξη Εκκλησία τιμά τη μνήμη στις 9 Φεβρουαρίου. Κατά την BHG 1331- 1334g, η σχετική με το Μαρτύριο του Αγίου Νικηφόρου αγιολογική βιβλιογραφία είναι η εξής: PG 114, 1368-1376; D. Ruiz Bueno, *Actas de los Martires* (Madrid, 1951), 843-853; *Act. SS. Febr. II* (1658), 283-285; *Anal. Boll.* 44 (1926), 25²; H. Delehaye in *Anal. Boll.* 51 (1933), 266 και το ιδιαίτερο κείμενο "*De Saprificio sacerdote*" (βλ. Cod. Vindob. Hist. 61(olim 38), anni 1319, fol. 153^v. Cf. *Catal. Germ.* 68²⁵; Ehrhard III, 835.

στ. 186 *θανασίμου*: Το επίθετο "θανάσιμος" (υπό την έννοια του μελλοθάνατου) δε θησαυρίζεται στα λεξικά. Μονάχα το επίρρημα "θανασίμως" θησαυρίζεται στο λεξικό του Lampe (611).

6. Ομιλία για τη δεύτερη Τετάρτη των Νηστειών:

α) Περιεχόμενο ομιλίας:

Ο Μάρκος κάνει αναφορά στην παραβολή των ζιζανίων, ερμηνεύοντάς την μέσω της αποκωδικοποίησης των συμβόλων της παραβολής. Στη συνέχεια

παρομοιάζει το διάβολο με λέοντα και με νυκτοκόρακα, καθώς επιβουλεύεται τη σωτηρία των ανθρωπίνων ψυχών και επιχειρεί παντοιοτρόπως να επιτύχει καθημερινά την πνευματική μας πτώση. Παρατίθεται παράδειγμα από το Γεροντικό, κατά το οποίο ο διάβολος υπό το σχήμα μοναχού χτύπησε την πόρτα του κελλίου κάποιου Γέροντα και, στην επιμονή του Γέροντα πριν ανοίξει η πόρτα να γίνει δοξολογική ευχή στην Αγία Τριάδα, ο διάβολος ηττηθείς τράπηκε σε φυγή. Σημειώνεται ότι τα "ξιζάνια" που ο διάβολος σπείρει στην ανθρώπινη ψυχή είναι η πορνεία, η μοιχεία, η αρσενοκοιτία, η έπαρση, η αλαζονεία, η κενοδοξία και γενικά όλες οι αμαρτίες. Ως μοναδική και σωτήρια λύση παρουσιάζεται το άγιο Ευαγγέλιο. Συνεχίζοντας ο π. Μάρκος την ομιλία του στιγματίζει την υποκριτική και φαρισαϊκή νηστεία και προσευχή, που γίνεται προς ανθρωπαρέσκεια και επίδειξη. Αναφέρονται τα παραδείγματα του κενόδοξου Εωσφόρου και του Αδάμ. Σε αντιδιαστολή προς αυτές τις πνευματικά παθογόνες καταστάσεις προκρίνεται η εντολή του Κυρίου για ελεημοσύνη, μετάνοια, φιλοπτωχία, ταπείνωση και μη επιδεικτική νηστεία. Αμέσως μετά, παρατίθεται το εξής παράδειγμα, προκειμένου να τονιστεί η αξία της ελεημοσύνης και της φιλανθρωπίας: ο πλούσιος σύζυγος κάποιας χριστιανής έδωσε χρήματα στους πτωχούς που ζητιάνευαν έξω από το ναό, ως "δάνειο" προς τον ίδιο το Θεό. Σημειώνεται από τον ιεροκήρυκα Μάρκο η σωστική λειτουργία της παροχής προστασίας σε χήρες και σε ορφανά καθώς και των δακρύων μετανοίας, κατά το παράδειγμα της πόρνης, του τελώνη, του Πέτρου και του Δαβίδ. Τονίζεται ότι τα δάκρυα πηγάζουν από τον πόνο της ψυχής και από την αγωνία του ανθρώπου για τη μέλλουσα Κρίση. Ακολουθούν τα εξής παραδείγματα από το Γεροντικό: α) Γέροντας συμβουλεύει να συγκλονιζόμαστε με την ιδέα της μέλλουσας Κρίσης, όπως οι φυλακισμένοι αγωνιούν και κλαίνε για τη στιγμή της έλευσης του ηγεμόνα, που θα κρίνει την τύχη τους. β) Μοναχός, που από έπαρση απομακρύνθηκε από το κοινόβιο και έζησε σε σπήλαιο, έπεσε σε διαβολική πλάνη περί της υποτιθέμενης προσωπικής του πνευματικής προόδου και ικανότητας να συνομιλεί με αγγέλους και με την αποφασιστική βοήθεια της προσευχής του Γέροντά του σώθηκε την τελευταία στιγμή από τον πειρασμό.

β) Λεξιλογικά και πραγματολογικά σχόλια:

στ. 41 *νυκτοκόραξ*: πρόκειται για είδος πτηνού, λέξη όμως αθησαύριστη στα λεξικά ως έχει. Το λεξικό της Σούδας αναφέρει το ουσιαστικό "νυκτικόραξ" ως: "*είδος (νυκτερινοῦ) ὄρνεου ἐρημικοῦ, ὃ τὰς οἰκουμένας φεύγον τῶν οἰκιῶν ταῖς ἐρήμοις καὶ καταλελυμέναις προστρέχει· τὰ γὰρ οἰκόπεδα ἐρείπια φασιν οὕτω καὶ τὸ στρουθίον δειλὸν ὄρνεον ὃν ὑπὸ ἀγωνίας ἐλαύνει τὸν ὕπνον*" (583) και "*ὄρνεον ὄπερ ἐπαινούμενον καὶ ἀντορχούμενον ἀλίσκεται· διόπερ καὶ τοὺς χαύνους καὶ κενοδόμους οὕτω καλοῦσιν*" (266). Το ουσιαστικό "νυκτικόραξ" συναντούμε και στον 7ο στίχο του 101ου Ψαλμού, όπου αναφέρεται "*ὡσεὶ νυκτικόραξ ἐν οἰκοπέδῳ*". Ως "νυκτικόραξ" θησαυρίζεται το ουσιαστικό και στο λεξικό του Lampe (927), όπου γίνεται ταύτιση του εν λόγω πτηνού με το διάβολο (πρβλ. Nil. *Eulog.* 2: PG 79, 1096C). Ο π. Μάρκος προφανώς γνωρίζει τη λέξη από το Ψαλτήρι, την οποία ελαφρώς παραλλάσσει.

στ. 45 *μούρη*: το ουσιαστικό "ἡ μούρη" στην κρητική διάλεκτο σημαίνει "τὸ πρόσωπον, ἡ μουσούδα, τὸ ρύγχος" (Κριαρά *Λεξικόν*, τ. 11, σ. 61-62). Η λέξη

είναι μεσαιωνική και έχει ιταλική διαλεκτική προέλευση, εκ του αρσενικού ουσιαστικού *puigro* (= μουσούδι), που στον πληθυντικό αριθμό γίνεται: *puigri* (*Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής*, σ. 875 και *Πιτυκάκη, Γλωσσικό Ιδίωμα*, τ. 2, σ. 649-650).

στ. 72 *ἐκαπνίζοντα*: πρόκειται για κρητικό διαλεκτικό τύπο. Ο Μάρκος αναφέρεται στη συνήθεια των Φαρισαίων να καίνε το κύμινο και να χρησιμοποιούν την κάπνα του, προκειμένου να φαίνονται χλωμοί και να καταδεικνύουν έτσι την ευσέβειά τους και την τήρηση του κανόνα της νηστείας.

στ. 103 *ἐπάρθηκε καὶ ἤλαξονεύθη*: Δύο όμοιοι τύποι (παθητικοί άόριστοι), εκ των οποίων ο πρώτος είναι δημώδης και ο δεύτερος λόγιος. Το φαινόμενο αυτό χαρακτηρίζει και σε άλλα σημεία του το ομιλητικό κείμενο του π. Μάρκου.

στ. 104 *ὁ πρωτάγγελος*: Το ουσιαστικό θησαυρίζεται στο λεξικό του Lampe (1199).

στ. 131 *ὁ ἄνδρας*: Πρόκειται για δημώδη τύπο. Βλ. Stamatios B. Psaltes, *Grammatik der Byzantinischen Chroniken*, p. 164.

στ. 133 *πού ποτε*: η φράση αυτή εμπεριέχει το τοπικό επίρρημα "πού" και το χρονικό επίρρημα "πότε" (=ένιότε, κάπου-κάπου). Βλ. *Λεξικό Ανδριώτη*, σ. 292 και *Πιτυκάκη, Γλωσσικό Ιδίωμα*, τ. 2, σ. 886.

στ. 149 *χήρα*: Τις περισσότερες φορές, οι χήρες με πολλά παιδιά ζούσαν σε μια άθλια κυριολεκτικά κατάσταση (3 Regn. 17, 8-15; 4 Regn. 4, 1-7). Έτσι, προστατεύονταν από το θρησκευτικό νόμο και συνιστώνταν στην ελεημοσύνη του λαού ταυτόχρονα με τα ορφανά και τους ξένους, όλους αυτούς που είχαν ανάγκη από την υποστήριξη μιας οικογένειας (Ex. 22, 21). Ο Θεός ο ίδιος παρουσιάζεται ως προστάτης των χηρών και των ορφανών (Ps. 146, 9) (*Καϊμάκη, Θεσμοί*, σ. 68).

στ. 155-160: Η αναφορά του π. Μάρκου σε κείμενο του Κλήμεντα Ρώμης, μαθητή του αποστόλου Πέτρου, σχετικά με τα δάκρυα μετανοίας του Πέτρου καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής του, δεν είναι ακριβής. Δεν εντοπίσαμε την πηγή αυτή στο κριτικά εκδεδомένο έργο του Κλήμεντα (A.R.M. Dressel, *Clementis Romani Homiliae Viginti*, Göttingen 1838 = PG 2, 25-468). Εντούτοις, σημειώνουμε τη βιβλιογραφική ένδειξη της BHG 1487k (*de lacrimis Petri a Georgio Scholario*); L. Petit - X. Sidéridès - M. Jugie, *Oeuvres complètes de Georges Scholarios I* (Paris, 1928), 189-196.

στ. 214-215 *δουλεύων, νηστεύων, πυκτεύων*: Η έννοια του αγώνα και της πάλης είναι μεταφορική, καθώς γίνεται αναφορά στον πνευματικό αγώνα εναντίον του κακού και της αμαρτίας. Χαρακτηριστική έκφραση τροπαρίου του Μεγάλου Κανόνος του Αγίου Ανδρέου Κρήτης (ωδ. δ', 7), γνωστού στο Μάρκο από την ιερατική του διακονία.

στ. 283 *ἐδαιμονίσθη*: το ρήμα "δαιμονίζομαι" θησαυρίζεται στο λεξικό του Lampe (327) και εμφανίζεται για πρώτη φορά στα πατερικά κείμενα τον 7ο αιώνα μ. Χ.

στ. 294 *παλαιράσιον*: αθησαύριστο ουσιαστικό, που σημαίνει "το παλαιόν ῥάσον".

στ. 295 *παλλίον*: ουσιαστικό, συνώνυμο του "παλαιράσιον", προερχόμενο εκ του λατινικού *pallium* (Lampe 999).

στ. 300 *Σίμωνα μάγον*: ο μάγος Σίμων κατέπληττε το λαό της Σαμάρειας με τα μαγικά του, θαύμασε τη θαυματουργική δύναμη των Αποστόλων και προτείνοντας χρήματα σ' αυτούς ζήτησε να του δοθεί η δύναμη της θαυματουργίας από το Άγιο Πνεύμα. Ο Πέτρος τον επετίμησε για την πονηρία του (Act. 8, 9-25).

στ. 301 *καταβάσας*: Ο συγκεκριμένος τύπος μαρτυρείται σε βυζαντινούς χρονογράφους. Βλ. Stamatios B. Psaltes, *Grammatik der Byzantinischen Chroniken*, p. 107.

στ. 308 *ἀπολλεῖ*: πρόκειται για τύπο της δημόδους. Ως προς το ρήμα "ἀπολλῶ" βλ. στο Λεξικό Κριαρά, τ. Γ', σ. 66.

7. Ομιλία για τη δεύτερη Παρασκευή των Νηστειών:

α) Περιεχόμενο ομιλίας:

Ο Μάρκος αναφέρεται στην παραβολή του Κυρίου για τα δύο σπίτια, την ερμηνεύει και σημειώνει τη σπουδαιότητα της εφαρμογής του λόγου του Κυρίου στην καθημερινή ζωή. Θεωρεί πνευματική ζημία την απλή ακρόαση του λόγου του Θεού και τη θεωρητική μόνο προσέγγισή του. Παραθέτει τα παραδείγματα του Αδάμ, του βασιλιά των Ασσυρίων που δεν άκουσε τη συμβουλή του Ησαΐα να μην εισέλθει στην Ιερουσαλήμ και του Δαβίδ που επέμεινε να παραβιάσει τη θεϊκή εντολή και να απογράψει το λαό του Ισραήλ. Στη συνέχεια, ο π. Μάρκος αναφέρεται στην επισήμανση του Κυρίου η ελεημοσύνη μας να μη γίνεται προς ανθρωπαρέσκεια και επίδειξη. Εφιστά την προσοχή του ποιμνίου του στο πάθος της κενοδοξίας, που το παρομοιάζει με θηρίο που σπαράσσει την ανθρώπινη ψυχή και καταστρέφει κάθε αρετή και αγάπη προς το συνάνθρωπο. Ορίζεται ως ενδεδειγμένη ελεημοσύνη εκείνη που γίνεται κρυφά και ταπεινά, με την οποία ευαρεστείται ο Θεός και ανταποδίδει εκατονταπλάσια στον άνθρωπο. Ακολουθεί αναφορά σε συγκλονιστικό παράδειγμα ανταπόδοσης του Κυρίου σε ελεημοσύνη ανθρώπου (Ο επίσκοπος Κύπρου Συνέσιος κατήχησε και βάπτισε τον πλούσιο φίλο του Ευάγριο, πείθοντάς τον στη συνέχεια να κάνει ελεημοσύνη, προκειμένου να κερδίσει την αιώνια ζωή. Ο Ευάγριος δέχθηκε, αφού προηγουμένως ζήτησε ιδιόγραφο συμβόλαιο του επισκόπου περί της ανταποδώσεως του Κυρίου. Μετά το θάνατο του Ευαγρίου, ο Συνέσιος τον είδε σε όνειρο, ζητώντας του να πάει στον τάφο του και να λάβει το ιδιόγραφο συμβόλαιο, καθώς ο νεκρός είχε ήδη

λάβει από το Θεό την ανταπόδοση. Ο Συνέσιος όντως βρήκε στα χέρια του νεκρού το συμβόλαιο, το λείψανο του Ευαγγελίου άφθαρτο και ένα νέο γράμμα, με το οποίο πιστοποιούνταν η σωτηρία της ψυχής του κεκοιμημένου). Καταλήγοντας ο Μάρκος τονίζει την αξία της ελεημοσύνης και της εξομολόγησης.

β) Λεξιλογικά και πραγματολογικά σχόλια:

στ. 201 *ιδιόγραφον*: "τὸ ἰδιοχείρως γεγραμμένον, τὸ αὐτόγραφον" (Lampe 663).

στ. 237 *νεόγραφον*: το επίθετο "ὄ/ῆ νεόγραφος, τὸ νεόγραφον" σημαίνει "ὄ νεωστί γραφεῖς" (Lampe 903). Εδώ λειτουργεί ως ουσιαστικοποιημένο επίθετο. Ακριβώς την αντίθετη έννοια έχει η λέξη "παλαιόγραφον" (στ. 245).

στ. 265 *τίποτες*: πρόκειται για δημώδη κρητικό διαλεκτικό τύπο. Πρβλ. τον τύπο "τίποτε", που εντοπίζεται σε κείμενα βυζαντινών χρονογράφων (Stamatios B. Psaltes, *Grammatik der Byzantinischen Chroniken*, p. 198).

8. Ομιλία για τη δεύτερη Κυριακή των Νηστειών:

α) Περιεχόμενο ομιλίας:

Παρομοιάζεται η Μ. Τεσσαρακοστή με ατάραχο λιμάνι (όπου καταφεύγουν όλοι οι άνθρωποι, προς σωτηρία) η ζωή μας με θάλασσα (που χαρακτηρίζεται από κινδύνους, ταραχή, ζάλη και πειρασμούς που στοχεύουν στον καταποντισμό μας). Τονίζεται η αναγκαιότητα πολλών προσευχών, δακρύων, συντριβής, κατάνυξης και νηστείας, για τη σωτηρία των ψυχών μας. Ακολουθεί αναφορά στον παραλυτικό της Καπερναούμ και συσχετίζεται το σωματικό πάθος (ασθένεια) με το ψυχοπνευματικό πάθος (αμαρτία). Ο π. Μάρκος σημειώνει το παράδειγμα του Κάϊν, που παρέλυσε το σώμα του μετά τη διάπραξη της αδελφοκτονίας και υπενθυμίζει στο ποίμνιό του ότι ο παράλυτος της Καπερναούμ θεραπεύτηκε λόγω της βαθιάς του πίστης, αφού ο Κύριος ως καρδιογνώστης διέβλεψε τη μετάνοιά του και συγχώρησε τις αμαρτίες του. Σημειώνεται η καχυποψία και η πονηρία των Γραμματέων και των Φαρισαίων, που θεώρησαν βλάσφημο το Χριστό. Ο Μάρκος προτρέπει όλους να παραδειγματιστούν από το θαύμα της θεραπείας του παραλύτου, ώστε να "παιδαγωγηθούν" από τον Κύριο, να καθαρθούν και να γευθούν τη σωτηρία από την επίγεια ζωή. Τονίζει ότι αν όλοι αυτοπροαίρετα αποφασίσουμε τη μετάνοια, μπορούμε -κατά το πρότυπο του παραλυτικού της Καπερναούμ- να βασταχθούμε από τέσσερα στηρίγματα (εξομολόγηση, νηστεία, προσευχή και ελεημοσύνη), προκειμένου να συναντήσουμε το δίκαιο Κριτή, ελπίζοντας πάντα στην πατρική μακροθυμία του.

β) Λεξιλογικά και πραγματολογικά σχόλια:

στ. 27 (τὴν ἔνσαρκον) οἰκονομίαν. Η έννοια της "οικονομίας" του Θεού ταυτίζεται με το σχέδιό του για τη σωτηρία όλων των ανθρώπων, το οποίο σκιαγραφήθηκε στην αποκάλυψη της Παλαιάς Διαθήκης αλλά φανερώθηκε πλήρως μόνο τη στιγμή που ο Χριστός έρχεται να εισχωρήσει στην επίγεια ιστορία με την ενσάρκωσή του (Eph. 1, 9 passim; Eph. 3, 11). (ΛΒΘ, σ. 470).

9. Ομιλία για την τρίτη Λευτέρα των Νηστειών:

α) Περιεχόμενο ομιλίας:

Ο Μάρκος διαπιστώνει ότι βρισκόμαστε στην τρίτη βαθμίδα της κλίμακας, δηλαδή στην τρίτη εβδομάδα της Μ. Τεσσαρακοστής και εφιστά την προσοχή των πιστών να μην εγκαταλείψουν τον αγώνα, αλλά να συνεχίσουν αγωνιζόμενοι πνευματικά με τη νηστεία, τη μετάνοια, την ευποΐα και την ανάγνωση του θείου λόγου από τη Γραφή, προς ψυχοπνευματική ωφέλεια, αποφεύγοντας τις παγίδες του διαβόλου, που μολύνουν την ψυχή. Ο π. Μάρκος σημειώνει πως οι αισχροί λογισμοί ξεκινούν από την καρδιά και βγαίνοντας έξω διά του στόματος αμαυρώνουν την ψυχή. Προτρέπει τους πιστούς να προτιμούν το λόγο του Θεού. Συνειδητοποιεί ότι ο θάνατος έρχεται αιφνιδιαστικά και το κοσμοείδωλο εξαφανίζεται. Αναφέρεται στη ματαιότητα των βιοτικών μεριμνών, καθώς ο τάφος είναι η μόνη σίγουρη κατάληξη κάθε θνητού, στον οποίο πηγαίνουμε γυμνοί από υλικά αγαθά, όπως άλλωστε ερχόμαστε στην επίγεια ζωή. Εσχατολογικά φιλοσοφώντας ο Μάρκος ξεκαθαρίζει στους πιστούς ότι μέσω του τάφου η αμαρτωλή ψυχή οδηγείται στην αιώνια κόλαση και το φθαρτό ανθρώπινο σώμα αποσυντίθεται. Αντιθέτως, εφιστά την προσοχή μας στην αιώνια δόξα των αγίων, των οποίων τα σκηνώματα μυροβλύζουν και θαυματουργούν. Τονίζει ο ιεροκήρυκας ότι στον Άδη δεν υπάρχει περιθώριο μετανοίας, γι' αυτό καλεί τους ακροατές του να μετανοήσουν άμεσα και να μεριμνήσουν για τη σωτηρία της ψυχής τους. Για μία ακόμα φορά σημειώνει την αναγκαιότητα συνδυασμού σωματικής και πνευματικής νηστείας, με στόχο την κάθαρση του νου και της συνείδησης. Εμφαίνει στο ότι αν η συνείδηση ελέγχει τον άνθρωπο, τότε εκείνος ωφελείται πολύ από τον αυτοέλεγχο και την αυτοκριτική της συνείδησής του, την οποία ο Κύριος ονομάζει "αντίδικο", καθώς αντίκειται στο κακό θέλημά μας. Ακολουθούν δύο παραδείγματα πιστοποίησης της αξίας της συνείδησης για τον άνθρωπο: α) Μοναχός ερωτεύθηκε κόρη ειδωλολάτρη ιερέα, συγκατατέθηκε στο διάβολο, απαρνήθηκε το βάπτισμά του και το σχήμα του μοναχού και αμέσως είδε περιστέρι να βγαίνει από το στόμα του και να πετά στον ουρανό. Τον έτυψε η συνείδησή του, μετανόησε, έκανε υπακοή σε Γέροντα, νήστευσε και συμπροσευχήθηκε με το Γέροντα, έως ότου το περιστέρι ξαναήλθε κοντά του και μπήκε πάλι στο στόμα του, ως ένδειξη συγχώρησης των αμαρτιών του. β) Χήρα με δύο παιδιά, προκειμένου να ξαναπαντρευτεί, φόνευσε τα παιδιά της. Ο μέλλον σύζυγός της την αρνήθηκε, αποτροπιασμένος από την αμαρτία της. Εκείνη προσπάθησε με πλοίο να αποδράσει σε μακρινή χώρα. Το καράβι ανεξήγητως παρέμενε ακίνητο στο μέσο του πελάγους, έως ότου φωνή εξ ουρανού παρήγγειλε να ριφθεί η χήρα στη θάλασσα, όπως και έγινε, προκειμένου να πληρώσει για την αμαρτία της και το πλοίο να διαπλεύσει.

β) Λεξιλογικά και πραγματολογικά σχόλια:

στ. 53 *νήψωμεν*: το ρήμα "νήφω" σημαίνει "εἶμαι νηφάλιος, σώφρων" και η "νήψις", ως συνώνυμη της πνευματικής εγρήγορσης, αποτελεί αρετή των μοναχών (Lampe 913).

στ. 65 *ἀνεπίστρεφον*: Το συγκεκριμένο επίθετο δε θησαυρίζεται στα λεξικά ως έχει. Το λεξικό του Lampe (136) παραδίδει τον τύπο "ἀνεπίστροφος". Πρόκειται για μία ακόμη περίπτωση κατά την οποία ο π. Μάρκος παραλλάσσει τον τύπο κάποιας λέξης.

στ. 96 *τοῦ κόσμου τὰ ἔργα ἀσύστατα*: Η έκφραση αυτή αναφέρεται στην αστάθεια και στον ευμετάβλητο χαρακτήρα του ανθρώπινου βίου (Λεξικό Κριαρά, τ. 3, σ. 293. Πρβλ. Ερωφ. Πρόλ. Χάρ. 120: Ροδολ. Β' [2]: Ερωφ. Β' 198: Ροδολ. Α' [714]).

στ. 107 *τίποτας*: Εξαιρετικά ενδιαφέρων γλωσσικός τύπος, με έντονο το δημώδες κρητικό διαλεκτικό στοιχείο.

στ. 110 *ἀναλουσίαν*: πρόκειται για αθησαύριστο ουσιαστικό. Το θησαυρισμένο ουσιαστικό είναι "ἡ ἀλουσία" (Lampe 79), που σημαίνει "ἡ ἀπλυσία" (ασκητική πρακτική των μοναχών, προς κατανίκηση των σωματικών παθών). Πιθανόν να αποτελεί μία ακόμη τυπολογική παρέμβαση του π. Μάρκου στη μορφολογία των λέξεων.

στ. 113 *ἄσπλαγχνος*: Το επίθετο αυτό δε θησαυρίζεται στα λεξικά. Εντούτοις, το ουσιαστικό "ἄσπλαγχνία" και το ρήμα "ἄσπλαγχνίζω" θησαυρίζονται στο λεξικό του Lampe (246).

στ. 165 *περιστερὰν*: Η σύνδεση της περιστερὰς με την απάρνηση του βαπτίσματος από τον εν λόγω μοναχό παραπέμπει στο μαρτυρούμενο γεγονός της βαπτίσεως του Ιησού, όπου το Άγιο Πνεύμα κατήλθε ως περιστερὰ και ἦλθε πάνω στον Ιησού (Matth. 3, 16). Στη Βίβλο η περιστερὰ παρουσιάζεται ως σύμβολο της αγάπης του Θεού που κατέρχεται στην ανθρωπότητα (ΛΒΘ, σ. 797-798 και Lampe 1072).

στ. 176 *τὸ καλογερικόν*: παρουσιάζεται ως συνώνυμη έκφραση "τῆς μοναχικῆς (ζωῆς)" (στ. 162).

στ. 201 *ἀτή της*: κρητικός διαλεκτικός τύπος προσωπικής αντωνυμίας θηλυκού γένους (πρβλ. Gemert, Φαλιέρον, σ. 182; Ἀλεξίου, Ἀπόκοπος, σ. 33).

στ. 232 *ὀρθόβυθος*: το επίθετο "ὀ/ῆ ὀρθόβυθος, τὸ ὀρθόβυθον" θησαυρίζεται στο λεξικό του Lampe (971). Πρβλ. Jo. Mosch. *Prat.* 76 (PG 87, 2929C).

στ. 245-246 *ἐπιτυχεῖν τῆς μερίδος τῶν σωζομένων*: ευχή να επιτευχθεί από τους πιστούς η αιώνια ζωή και η σωτηρία της ψυχῆς τους, στόχος που διαπνέει εναγωνίως ὅλο το ομιλιάριο του π. Μάρκου.

10. Ομιλία για την τρίτη Τετάρτη των Νηστειών:

α) Περιεχόμενο ομιλίας:

Ο π. Μάρκος αναφέρεται στη ρήση του Ιερεμία "Νεώσατε *ἐαυτοῖς νεώματα καὶ μὴ σπεύρετε ἐπ' ἀκάνθαις*". Σημειώνει ότι ο προφήτης βλέποντας τους ανθρώπους αδιόρθωτα αμαρτωλούς και αμετανόητους σιωπούσε, δεν τους πληροφορούσε για το θέλημα του Θεού και βίωνε έντονο ψυχικό πόνο. Ο Θεός όμως τον ελέγχει για την αποχή του από το προφητικό του καθήκον, με δεδομένη την αμαρτωλότητα του λαού (τη ζήλεια, το φθόνο, το θυμό, την πορνεία, τη μοιχεία, την πλεονεξία, την κενοδοξία και τα λοιπά πάθη). Ο Μάρκος υπογραμμίζει μέσω του παραδείγματος του αδελφοκτόνου Κάϊν ότι ο φθόνος προκαλεί τον φόνο και έτσι εφιστά την προσοχή των πιστών στην σωστική λειτουργία των δακρύων της μετανοίας και της εξομολόγησης. Στη συνέχεια παραθέτει το παράδειγμα της ειλικρινούς μεταμέλειας του οσίου Ιακώβου για το αμάρτημα της μοιχείας και του διπλού φόνου που διέπραξε και σημειώνει ότι λόγω της καρδιακής του συντριβής και ταπείνωσης ο Θεός τον συγχώρησε.

β) Λεξιλογικά και πραγματολογικά σχόλια:

στ. 39 *τὸ σαβαῖον (πλήθος)*: αθησαύριστος τύπος. Πιθανόν η λέξη να προέρχεται ετυμολογικά από το επιφώνημα "σαβαῖ", που ήταν "κρουγή των βακχευόντων, ὡς τὰ εὐαί, εὐοῖ" (LSJ, τ. 4, σ. 31). Ίσως λοιπόν "τὸ σαβαῖον πλήθος" να αναφέρεται στον όχλο που διάγει αμαρτωλό βίο.

στ. 83 *ἐν τῇ ἐβραϊδὶ διαλέκτῳ ἐκ τοὺς παλαιοὺς ἐρμηνευτὰς*: αναφορά στην εβραϊκή (παλαιότερη) εκδοχή της Παλαιάς Διαθήκης, πριν από την ελληνική μετάφρασή της από τους Εβδομήκοντα (Ο΄) στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου. Ενδιαφέρον παρουσιάζει η σύνταξη: *γέγραπται... ἐκ τοὺς παλαιοὺς ἐρμηνευτὰς* (ἐκ+αιτιατική), προς δήλωση του ποιητικού αιτίου.

στ. 213 *θεομαρτυρήτου*: το επίθετο "θεομαρτύρητος" είναι αθησαύριστο.

11. Ομιλία για την τρίτη Παρασκευή των Νηστειών:

α) Περιεχόμενο ομιλίας:

Ο ιεροκήρυκας Μάρκος αναφέρεται στην παραβολή του Κυρίου για τον άδικο κριτή και τη χήρα, προκειμένου να μιλήσει για την αιφνιδιαστική Δευτέρα Παρουσία του Χριστού και την τελική Κρίση. Σημειώνει ότι πολλά δεινά θα πάθουν οι άνθρωποι τότε και μονάχα η αδιάλειπτη προσευχή θα μπορέσει να τους βοηθήσει. Προτρέπει τους πιστούς για πνευματική εγρήγορση και ετοιμότητα, για διαρκή φόβο Θεού και γνήσια προσευχητική διάθεση, προκειμένου ο Θεός να ανταποκριθεί στην αδιάλειπτη προσευχή τους, ως δίκαιος και μακρόθυμος κριτής. Ακολουθούν ερμηνεία της παραβολής και

παράδειγμα από το Γεροντικό (Ο Γέρων Παύλος στεκόμενος στην είσοδο του ναού της μονής χαιρετούσε τους εισερχόμενους στο ναό αδελφούς διαβλέποντας την ψυχική τους κατάσταση. Του φαίνονταν όλοι φωτεινοί στην όψη και συνοδεύονταν από χαρούμενους αγγέλους, εκτός από έναν αδελφό που είχε σκοτεινή όψη, ήταν αιχμαλωτισμένος από τους δαίμονες και ο άγγελός του ακολουθούσε σκυθρωπός. Ο Γέρων παρέμεινε εκτός του ναού θρηνώντας την ψυχική κατάντια του αδελφού και κατά την έξοδο των αδελφών από το ναό είδε τον προαναφερθέντα αδελφό με λαμπρή όψη, απαλλαγμένο από τους δαίμονες και συνοδευόμενο από χαρούμενο άγγελο. Ο Γέρων εκπλαγείς κάλεσε με χαρά τους λοιπούς αδελφούς να ακούσουν από τον μετανοηθέντα αδελφό την αφορμή της μεταμέλειάς του κατά τη διάρκεια της εκκλησιαστικής σύναξης και της αλλαγής της ζωής του).

β) Λεξιλογικά και πραγματολογικά σχόλια:

στ. 40 *παρακάλιον*: Το ουσιαστικό "τὸ παρακάλιον", προερχόμενο από το ρ. "παρακαλῶ" μαρτυρείται στο *Ετυμολογικό Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής* του Ν. Π. Ανδριώτη (σ. 264). Πρβλ. Γ. Χατζιδάκι, *MNE* 2, 67.

στ. 110 *τὴν σύναξιν*: το ουσιαστικό "ἡ σύναξις" σημαίνει τη συνάθροιση των Χριστιανών προς τέλεση της θείας Ευχαριστίας (Lampe 1302).

στ. 132 *μήκοθεν*: το επίρρημα ως έχει δε θησαυρίζεται στα λεξικά. Εντούτοις, ο τύπος *μηκόθεν* εντοπίζεται στο έργο του Stamatios B. Psaltes, *Grammatik der Byzantinischen Chroniken*, p. 337.

στ. 143 *ἀνυποστόλως*: αρχαιοπρεπές τροπικό επίρρημα που σημαίνει "ελεύθερα, άφοβα, με παρηγορία" (LSJ, τ. 1, σ. 271).

12. Ομιλία για την τρίτη Κυριακή των Νηστειών (Σταυροπροσκυνήσεως):

α) Περιεχόμενο ομιλίας:

Ο Μάρκος επισημαίνει στο ποίμνιό του ότι η ράβδος με την οποία ο Μωϋσής χώρισε στα δύο την Ερυθρά θάλασσα, για να διαβούν οι Εβραίοι και να σωθούν από το στρατό του Φαραώ, με την οποία μετέβαλε το νερό σε αίμα και με την οποία γλύκανε το νερό που ανέβλυσε παραδόξως από το βράχο της ερήμου, για να ξεδιψάσουν οι Εβραίοι, αποτελεί προτύπωση του Τιμίου και Ζωοποιού Σταυρού. Σημειώνει ότι ο ίδιος ο Σταυρός νικά το νοητό Φαραώ, το διάβολο, μας προστατεύει από τους κλυδωνισμούς και τους κινδύνους των πειρασμών του βίου, παρηγορεί τις ψυχές μας και ξεδιψά πνευματικά τον άνθρωπο. Υπογραμμίζει ότι οι άγιοι και θεοφόροι πατέρες όρισαν να προβάλλεται ο Σταυρός ως φύλακας και οχύρωμα των πιστών στο μέσο της νηστείας της Μ. Τεσσαρακοστής, ενδυναμώνοντάς τους στον πνευματικό αγώνα για τη νέκρωση των παθών. Ο Μάρκος αναφέρεται στην ευαγγελικά διατυπωμένη προτροπή του Χριστού να προβαίνουμε σε κάθε θυσία για τη σωτηρία της ψυχής μας, κατά το πρότυπο του επικείμενου Σταυρικού Πάθους του ίδιου του Κυρίου. Ακολουθεί η αναφορά του Χριστού στη μετά τρεις

ημέρες Ανάστασή του, η αντίδραση του Πέτρου στην ιδέα της θυσίας του Κυρίου και η πρόρρηση του μαρτυρικού θανάτου του Πέτρου από το Χριστό. Σημειώνεται ότι η ακολούθηση του παραδείγματος του Ιησού Χριστού και η άρση του προσωπικού μας σταυρού είναι αποτέλεσμα της προσωπικής και ελεύθερης επιλογής του κάθε ανθρώπου. Προϋποτίθεται βέβαια απάρνηση του εαυτού μας υπέρ της ομολογίας του Χριστού (δηλ. νέκρωση του ιδίου θελήματος, θυσίες (ύβρεις, πληγές, ονειδισμούς, θάνατο), αγάπη για το Θεό και πνευματική ετοιμότητα, όπως έπραξαν οι απόστολοι, οι μάρτυρες, οι όσιοι και οι δίκαιοι, άνδρες και γυναίκες. Διευκρινίζεται μάλιστα ότι ο σταυρικός θάνατος ήταν ο πλέον επονείδιστος θάνατος στην εποχή του Κυρίου. Ο ίδιος ο Χριστός, σημειώνει, μας καλεί να βαστάζουμε το σταυρό μας, να έχουμε διαρκή πνευματική εγρήγορση, να καλλιεργούμε τις αρετές, να εγκρατευόμαστε και να κατακτούμε προοδευτικά την απάθεια, εφόσον ο σταυρός καταργεί κάθε έννοια αμαρτίας και απελευθερώνει τον άνθρωπο από τα πάθη και τη φθορά. Ο π. Μάρκος ορίζει ως απώλεια ψυχής την ακατάπαυστη τιμωρία μετά θάνατον, ως συνέπεια της προσκόλλησής της στον κόσμο και της φιλοζωίας, δηλαδή στις καλοστημένες παγίδες του διαβόλου με στόχο την απώλεια της ευκαιρίας σωτηρίας. Ο ιεροκήρυκας εμφανίζει στο ότι δεν αρκεί μόνο η θεωρητική πίστη σε όλα αυτά, αλλά προϋποτίθεται και η ομολογία της πίστης διά του λόγου μας. Ακολουθεί σύντομη αναφορά στο γεγονός της Μεταμορφώσεως του Κυρίου, ως πρόγευσης της δόξας του Θεού, προτροπή για πνευματικό αγώνα και σταυρική πορεία, προκειμένου να γίνουμε κοινωνοί της Χάριτος.

β) Λεξιλογικά και πραγματολογικά σχόλια:

στ. 64 *ὁ κορυφαιότατος τῶν ἀποστόλων Πέτρος*: Είναι επικεφαλής στον κατάλογο των Αποστόλων (Matth. 10, 2), πρωτόκλητος μαθητής Χριστού (Mat. 4, 18-22; Joh. 1, 35-42), ανήκει στην ομάδα των τριών "προνομιούχων" μαθητών (Matth. 17, 1), είναι ο πρώτος στον οποίο εμφανίζεται ο αναστημένος Χριστός (Luc. 24, 34; 1 Cor. 15,5).

στ. 75 *ἐπονείδιστον (θάνατον)*: Στο σημείο αυτό γίνεται αναφορά στο σταυρικό θάνατο. Σημειωτέον ότι το σταυρικό μαρτύριο αποτελούσε σκληρό τρόπο θανατώσεως για τους σκλάβους (Phil. 2, 8) και ντροπή (Hebr. 12, 2; 13, 13). Ο σταυρωμένος κατάδικος πιστευόταν ότι έφερε πάνω του το σημάδι της θεϊκής κατάρας (Deut. 21, 22; Gal. 3, 13) (ΛΒΘ, σ. 911).

στ. 90 *ἀκατανάγκαστον*: επίθετο θησαυρισμένο στο λεξικό του Lampe (59).

στ. 117 *κατὰ τὸ ἐχωροῦν*: έκφραση που δε θησαυρίζεται στα λεξικά. Ο π. Μάρκος έχοντας κατά νου την ευαγγελική αναφορά "ὁ δυνάμενος χωρεῖν, χωρεῖτω" (Matth. 9, 12), παραλλάσσει το απαρέμφατο, προσθέτοντάς του εξωτερική αύξηση και διαφοροποιώντας την κατάληξη (*χωρεῖν*= *ἐχωροῦν*).

στ. 148 *τὸ ἀπροσπαθῶς ἔχειν*: Έκφραση που λειτουργεί επιρρηματικά, προς δήλωση της χριστιανικής αρετής της απάθειας. Το επίρρημα *ἀπροσπαθῶς* θησαυρίζεται στο λεξικό Lampe (221)

στ. 149 *τὸ ἀπόκριμα τοῦ θανάτου*: η θανατική καταδίκη (2 Cor. 1,9). Οι θανατικές ποινές των Ισραηλιτών περιορίζονται στις περιπτώσεις που προσβάλλεται η καθαρότητα της λατρείας, καθώς και η ιερότητα και οι πηγές της ζωής. Αυτό μάλιστα το θρησκευτικό πλαίσιο διασαφηνίζεται πλήρως μέσα στους νόμους. Σχετικά με την εκτέλεση των ποινών, ο μελλοθάνατος δίνονταν στην εκδίκηση του αίματος, που χρησιμοποιούσε οποιοδήποτε τρόπο τιμωρίας (λιθοβολισμό, ανασκολωπισμό, διαμελισμό, θάνατο στη φωτιά, μαστίγωμα, ακρωτηριασμό σώματος, ίσως χρηματικά πρόστιμα, φυλάκιση). Η σταύρωση είναι άγνωστη στην Παλαιά Διαθήκη. Τη βρίσκουμε στους Πέρσες, σπάνια στους Έλληνες και πιο συχνά στους Ρωμαίους. (Καϊμάκη, *Θεσμοί*, σ. 253-257).

στ. 259 *περιπτότης*: Ουσιαστικό θησαυρισμένο στο λεξικό του Lampe ως "περισσότης" (1072).

στ. 231 *ἄσβεστον πῦρ, ἀκοίμητον σκόληκα, σκότος τὸ ἐξώτερον*: πρόκειται για συμβολισμούς της κολάσεως, που φανερώνουν την τραγική διάσταση του θανάτου, λόγω της αμαρτίας των ανθρώπων. Ο θάνατος μέσα στη φωτιά και η διαιώνισή του μέσα στη φθορά και την άβυσσο είναι οι ευαγγελικές εικόνες της κολάσεως, κατ' αναλογία με την κατάφλεξη των Σοδόμων και της Γομόρρας και την ερήμωση του Ταφέθ, στην Παλαιά Διαθήκη. Ο Ιησούς δίνει μεγαλύτερο βάρος στην απώλεια της ζωής, στο χωρισμό από τον ίδιο, παρά στην περιγραφή της κολάσεως, όπως επικρατούσε στον Ισραήλ. Δε μιλάει για την κόλαση μόνο σαν να πρόκειται για μια απειλητική πραγματικότητα, αλλά δηλώνει την εξουσία του να κρίνει στη Μέλλουσα Κρίση και να στείλει στην κόλαση. Ταυτόχρονα, η κάθοδος του Χριστού στον Άδη σήμανε το θρίαμβό του πάνω στο θάνατο και την ελπίδα ανάστασης του ανθρωπίνου γένους (ΛΒΘ, σ. 575-577).

στ. 236 *ζωὴν τὴν ἀμείνονα*: Στη χριστιανική ορολογία η έκφραση αυτή δηλώνει την αιώνια ζωή στη βασιλεία των ουρανών.

στ. 307-308 *μετὰ τῆς δορυφορίας τῶν ἀγγέλων*: Ολόκληρη ουράνια στρατιά υμνεί τη δόξα του Θεού, είναι στη διάθεσή του για τη διακυβέρνηση του κόσμου και για την εκτέλεση των διαταγών του και αποτελεί ένα σύνδεσμο μεταξύ ουρανού και γης (ΛΒΘ, σ. 17).

στ. 320 *ἐν τῷ ὄρει τῷ ἁγίῳ*: αναφορά στο ὄρος της Μεταμορφώσεως του Κυρίου, στο ὄρος Θαβώρ (Κυρίλλου Ἱεροσολύμων, *Κατηχήσεις* 12, 16 και Ps. 88, 13). Η εύκολη πρόσβαση στην κορυφή του καθιστούσε το ὄρος αυτό κατάλληλο τόπο για να αποσυρθεῖ κανείς ή να προσευχηθεῖ (Luc. 9, 28-29). Η λέξη "ὄρος" εκτός από τη γεωγραφική της έννοια έχει και βαθύτατη θεολογική σημασία στα βιβλικά κείμενα της Παλαιάς και της Καινής Διαθήκης. Πολλά αποκαλυπτικά γεγονότα λαμβάνουν χώρα πάνω σε κάποιο ὄρος (π.χ. ὄρος Σινά, ὄρος Χωρήβ, ὄρη Γαλιλαίας, ὄρος πειρασμῶν Ἰησοῦ, ὄρος Ελαιῶν, ὄρος ανάληψης και ανάβασης στους ουρανούς). Οι Γραφές εκπληρώνονται "ἐν τῷ ὄρει τῷ ἁγίῳ" (2 Pet. 1, 16-19) θα μας πει και η αποστολική παράδοση (Πατρῶνου, *Ἱστορική πορεία*, σ. 429-430).

13. Ομιλία για την τέταρτη Δευτέρα των Νηστειών:

α) Περιεχόμενο ομιλίας:

Ο Μάρκος προτρέπει τους πιστούς να ακολουθήσουν με αγωνιστικό φρόνημα, με νηστεία, μετάνοια και εξομολόγηση μια φωτισμένη πνευματική πορεία, που θα αυξήσει τα χαρίσματα της ψυχής τους, έτσι ώστε να λάβουν το στέφανο της αιώνιας χαράς (της Ανάστασης), αφού με τη χάρη του Θεού έχουν φθάσει στην τέταρτη βαθμίδα της κλίμακας, δηλαδή στην τέταρτη εβδομάδα των Νηστειών. Αναφέρεται στη ρήση του Ησαΐα για τον αμπελώνα του Θεού στην περιοχή Σωρήχ και προχωρά στην ερμηνεία, μέσω της αποκωδικοποίησης των συμβόλων του προφητικού λόγου (αμπελώνα, σταφυλής, πύργου, φύλακα, ακανθών, φραγμού, κ. λπ). Στη συνέχεια ο Μάρκος μιλά για τον κατακλυσμό επί εποχής του Νώε, καθώς εντοπίζει ως κοινό σημείο μεταξύ του άκαρπου αμπελώνα (Εβραίων) και των συγχρόνων του Νώε ανθρώπων την αμαρτία, που χωρίζει τον άνθρωπο από τη θεία Χάρη. Οι Εβραίοι και οι σύγχρονοι του Νώε δεν απέδωσαν πνευματικούς καρπούς, δηλαδή καρπούς μετανοίας, και έμειναν τραγικά αδιόρθωτοι, όπως συνηθίζουν να κάνουν πολλοί άνθρωποι σε κάθε εποχή. Η ερήμωση και η ξηρασία του αμπελώνα αλλά και ο καταποντισμός και ο πνιγμός των ασεβών συγχρόνων του Νώε ήταν αποτελέσματα της δικής τους ανυπακοής στο λόγο του Θεού και της κακής χρήσης της ελευθερίας τους. Ο ιεροκήρυκας προτρέπει τους πιστούς να αποφεύγουν παρόμοιες καταστάσεις και τον υπόλοιπο χρόνο της αγίας Τεσσαρακοστής να τον περάσουν με καλή ομολογία και εξομολογητική διάθεση.

β) Λεξιλογικά και πραγματολογικά σχόλια:

στ. 63 *ἐν ταῖς πλάκαις*: πρόκειται για δημοδέστερη εκδοχή της δοτικής πληθυντικού "ταῖς πλαξίν". Βλ. Stamatios B. Psaltes, *Grammatik der Byzantinischen Chroniken*, p. 157-158.

στ. 69 *τόπον ὀλοκαυτώσεως*: Προφανώς, ο Μάρκος αναφέρεται στον τόπο της ολοκαυτώσεως, δηλ. στο βωμό των Ιουδαίων. Απαραίτητο στοιχείο για τη λατρεία των λαών της Μ. Ανατολής ήταν ο βωμός, επειδή η έκφραση της ευσέβειας των πιστών γινόταν με διάφορες θυσίες, που δεν ήταν δυνατό να πραγματοποιηθούν χωρίς αυτόν. Έτσι, και στο ναό του Σολομώντα υπήρχε ο βωμός των ολοκαυτωμάτων, ο οποίος μαζί με το βωμό του θυμιάματος, που βρισκόταν μέσα στον κυρίως ναό, έδινε τη δυνατότητα στο λαό του Θεού να εκφραστεί λατρευτικά (Καϊμάκη, *Θεσμοί*, σ. 120).

στ. 115 & 116 *πηχέων*: Παρατηρείται λανθασμένος τονισμός του ουσιαστικού στη γενική πληθυντικού (πηχέων αντί πήχεων), χαρακτηριστικό γραμματικό σφάλμα του π. Μάρκου. Αξιοσημείωτο είναι το φαινόμενο της διτυπίας του λόγου του Μάρκου, καθώς στους συγκεκριμένους στίχους παραδίδεται ο τύπος "πηχέων", ενώ στο στίχο 226 της ομ. 18 εντοπίζουμε τον τύπο "πηχῶν".

στ. 160-161 *δραχμὴν-δραχμὴν*: το ουσιαστικό "ἡ δραχμή", πέρα από την ειδική έννοια του νομίσματος, σημαίνει "ὅσον δύναται τις να κρατήσῃ ἐντὸς τῆς χειρὸς του" και ουσιαστικά πρόκειται για "ἐν ἓκ τῶν Ἀττικῶν σταθμῶν, ἰσοδύναμον περίπου πρὸς 4,3 γραμμάρια" (LSJ, τ. 1, σ. 648). Στα συγκεκριμένα συμφραζόμενα η ὅλη φράση αναφέρεται στον υδάτινο ὄγκο του κατακλυσμοῦ ἐπὶ Νώε.

14. Ομιλία για την τέταρτη Τετάρτη των Νηστειῶν:

α) Περιεχόμενο ομιλίας:

Ανακεφαλαιώνονται οι ἕως αὐτὴ την ἡμέρα διδαχὲς των ομιλιῶν του Μάρκου περὶ υπακοῆς στο θέλημα του Κυρίου, περὶ εφαρμογῆς των εντολῶν του και περὶ μετανοίας και κατανύξεως, προκειμένου να αποφύγουν οι πιστοὶ την ἀπώλεια της ψυχῆς τους. Ο Μάρκος προτρέπει το ποίμνιό του να ασκούν καθημερινό αυτοέλεγχο, να συνειδητοποιούν την αμαρτωλότητά τους και να προβαίνουν σε μετάνοια, ὥστε να μη δίνουν αφορμὴ χαρᾶς στον ἐχθρό του ἀνθρωπίνου γένους, στο διάβολο. Τονίζεται ὅτι ο Θεός εἶναι μακρόθυμος και πολυέλεος, ἀλλὰ καθοριστικῆς σημασίας παρουσιάζεται η προσωπική μας τοποθέτηση ἀπέναντι στην αμαρτία και η προσπάθειά μας για διόρθωση μέσω της ἐξομολόγησης. Ακολουθεῖ το χρυσοστομικό παράδειγμα για την πάλαι ποτὲ πλοῦσια και ωραία περιοχή της Γάζας, που λόγω της αμαρτωλότητος των κατοίκων της καταστράφηκε και ἐρημώθηκε. Ο π. Μάρκος ἐμφαίνει στο ὅτι η δική μας μετάνοια μπορεί να μεταβάλλει την οργὴ του Θεοῦ σε ευσπλαγχνία, δίνοντας τα χαρακτηριστικά παραδείγματα των μετανοησάντων Νινευιτῶν, του Αχαάβ, της πόρνης και του ληστή. Ἐξηγεί ὅτι ο Θεός παιδαγωγεῖ τον ἄνθρωπο με δύο τρόπους: α) με το λόγο του και β) με τα ἔργα του (στα οποία ἐντάσσεται και η ἐκδήλωση της οργῆς του). Ἀπὸ τη μεριά τους οι Χριστιανοὶ κερδίζουν τη σωτηρία της ψυχῆς τους με τον ἐπιτυχή συνδυασμό της πίστεως (θεωρίας) και της εὐποιίας (πράξης). Στη συνέχεια, ο Μάρκος παρομοιάζει με γλαφυρότητα τη μεθόδευση που ἐπιτελεῖ ο πολυμήχανος διάβολος για την καταστροφή της ψυχῆς μας με τον τρόπο που ο κνηγός αἰχμαλωτίζει το ζῶο σῆμια. Ο διάβολος, δηλαδή, ἀπὸ τη στιγμή που συγκατατιθέμεθα στα ἔργα του, ἐπιτυγχάνει την προσκόλλησή μας στην αμαρτία, την οποία και ἀυξάνει στην ψυχὴ μας. Ὑπογραμμίζει ο π. Μάρκος την ἀναγκαιότητα της δημιουργικῆς αξιοποίησης του χρόνου που ζούμε πρὸς ὄφελος της ψυχῆς μας, ἀποδιώχνοντας κάθε σκέψη ἀπόγνωσης πρὸς τη σωτηρία μας και ἀναλαμβάνοντας πνευματικὴ δράση. Για μία ἀκόμα φορά σημειώνεται το αἰφνίδιο του θανάτου, τονίζεται η ἀξία της σωτηρίας της ψυχῆς και προβάλλονται η μετάνοια και η ἐλπίδα στο ἔλεος του Θεοῦ.

β) Λεξιλογικά και πραγματολογικά σχόλια:

στ. 34 *Σοδόμοις ἢ Γομόρροις*: Τα Σόδομα και τα Γόμορρα ἦταν πόλεις της Παλαιᾶς Διαθήκης, που καταστράφηκαν ὀλοσχερῶς λόγω της αμαρτωλότητος των κατοίκων τους (Gen. 19).

στ. 47 γέενναν: Το ουσιαστικό "ή γέεννα" είναι εβραϊκή σύνθετη λέξη και σημαίνει κυριολεκτικά την κοιλάδα κοντά στην Ιερουσαλήμ όπου προσφέρονταν θυσίες παιδιών στο Μολώχ, που τις κατήργησε ο Ιωσίας, μεταβάλλοντας την κοιλάδα σε τόπο όπου έριχναν και έκαιγαν τα απορρίμματα. Έτσι, έγινε τόπος κατάρας και τελικά σύμβολο για την αιώνια κόλαση (2 Παρ. 28, 3; 2 Παρ. 33, 6; 4 Regn. 23, 10). Στην Καινή Διαθήκη χρησιμοποιείται υπό την έννοια του τόπου της κολάσεως.

στ. 75 *έδικήν μας*: κρητικός διαλεκτικός τύπος κτητικής αντωνυμίας "έδικός, έδική, έδικό" (Πιτυκάκη, *Γλωσσικό Ιδίωμα*, τ. 1, σ. 315).

στ. 76 *έφηκεν*: κρητικός διαλεκτικός τύπος αορίστου του μεσαιωνικού ρήματος *άφήνω* (< άρχ. άφίημι). Βλ. *Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής*, σ. 244. Πρβλ. το στίχο 133 της ίδιας ομιλίας, όπου συναντάται ο τύπος "άφήνει".

στ. 127 *σήμεια*: Αθησαύριστο ουσιαστικό, που αναφέρεται σε κάποιο είδος θήρας.

στ. 130 *όξώ*: Ονομασία κάποιας κολλώδους ουσίας, κατά τα λεγόμενα του π. Μάρκου, που όμως δε θησαυρίζεται στα λεξικά.

στ. 135 *βάνει*: Πρόκειται για κρητικό διαλεκτικό τύπο (ρ. "βάνω"), που προέρχεται από το αρχαίο ρ. "βαίνω", με επίδραση του ρ. "βάλλω". Βλ. Ανδριώτη *Λεξικό*, σ. 49 και Γ. Χατζιδάκι, *Άθηνά* 22, 232 εξ.

στ. 138 *μερώνει*: κρητικός διαλεκτικός τύπος του ρήματος "μερώνω" που σημαίνει "ημερώνω, τιθασεύω, εξημερώνω" (Πιτυκάκη, *Γλωσσικό Ιδίωμα*, τ. 2, σ. 615).

15. Ομιλία για την τέταρτη Παρασκευή των Νηστειών:

α) Περιεχόμενο ομιλίας:

Αφορμή της ομιλίας είναι ο έκτος ψαλμός του Δαβίδ, που χαρακτηρίζεται από ταπείνωση και πνεύμα μετάνοιας. Αναλύεται το νόημα το ψαλμού με ιδιαίτερο λογοτεχνικό ύφος και θεατρική ζωντάνια, καθώς παρουσιάζεται ο Δαβίδ να μιλά προσευχόμενος στο Θεό και εκλιπαρώντας τον για την εύνοιά του. Ο π. Μάρκος προτρέπει τους πιστούς να μη δικαιολογούν την αμαρτωλότητά τους, αλλά να έχουν θέληση για μετάνοια και ειλικρινή δάκρυα μετάνοιας, καθώς τα δάκρυα λειτουργούν ως καθαρτήριο της ψυχής. Ακολουθεί αναφορά στην αμαρτωλότητα του Μανασσή και στην προσευχή του. Η μεταμέλεια του Δαβίδ και του Μανασσή και η συγχώρηση των αμαρτιών τους από το Θεό προβάλλονται ως δυνατότητες απελευθέρωσης του ανθρώπου από τη διαβολική πλάνη, αρκεί να προηγηθεί η προσωπική ελεύθερη απόφαση μεταστροφής.

β) Λεξιλογικά και πραγματολογικά σχόλια:

στ. 13 *τετραηλισμένος*: Επιθετικοποιημένη μετοχή, που χαρακτηρίζει την κατάσταση της κάθε ανθρώπινης ψυχής ενώπιον του Κριτή κατά τη Δευτέρα Παρουσία. (Πρβλ. PG 89, 1584A).

στ. 14 *τῶν ποδῶν ἀπτόμενος τοῦ δικαίου Κριτοῦ*: Το άγγιγμα των ποδιών, των γονάτων ή της γενιάδας του ικετευόμενου προσώπου είναι αρχαία στάση ικεσίας, που μαρτυρείται ήδη από τον Όμηρο (π.χ. Οδύσσεια, Τ. 473).

στ. 131 *κλίνω γόνυ καρδιάς μου*: Όταν κλίνει κανείς το γόνατο μπροστά σε κάποιον, εκφράζει συμβολικά ότι τον αναγνωρίζει ως ανώτερό του, ομολογεί την κατωτερότητά του και δηλώνει την υποταγή του. Η γονυκλισία κατά την προσευχή είναι μια φυσική στάση, που εκφράζει βαθιά ικεσία στα πλαίσια της λατρείας (Eph. 3, 14).

στ. 100 *Μανασσής*: Βασιλιάς του Ιούδα, που -παραθεωρώντας την πατρώα θρησκεία- εισήγαγε τη λατρεία του Βάαλ και της Ασάרתης στο Ναό του Σολομώντα και μάλιστα καθιέρωσε τη θυσία νηπίων (4^ο 2 Regn.1, 1-16). Ηττηθείς από τους Ασσύριους, αιχμαλωτίστηκε, μετενόησε και επιστρέφοντας στην Ιερουσαλήμ οχύρωσε την πόλη με νέο τείχος και αποκατέστησε τη νόμιμη θεία λατρεία. Η απόκρυφη προσευχή του Μανασσή καλύπτει το κενό του 2 Paral. 33, 13, όπου ο εν λόγω βασιλιάς θρηνεί κατανυκτικότητα την αμαρτωλότητά του. Η προσευχή αυτή τοποθετείται χρονικά στο 2ο π.Χ. αιώνα, σώζεται στην ελληνική, συριακή, αιθιοπική, κοπτική, αρμενική, λατινική και σλαβωνική μετάφραση και χρησιμοποιείται στη χριστιανική λατρεία. Εντοπίζεται στις Αποστολικές Διαταγές (Β', 22) και στο Ωρολόγιο (Μ. Απόδειπνο). Η προσευχή του Μανασσή άσκησε μεγάλη επίδραση στους Έλληνες Πατέρες (ΘΗΕ, τ. 8, σ. 547-548).

16. Ομιλία για την τέταρτη Κυριακή των Νηστειών:

α) Περιεχόμενο ομιλίας:

Τονίζεται ότι η ορθή πίστη προσδίδει παρησία τον άνθρωπο έναντι του Θεού, καθώς η πίστη αποτελεί τη μητέρα όλων των αρετών. Ακολουθούν παραδείγματα πιστών ανθρώπων (Αβραάμ, Ιωακείμ, Άννας). Σημειώνει ο π. Μάρκος ότι ο Θεός δοξάζει τον πιστό που με πίστη προσεύχεται και ανταποκρίνεται στα αιτήματα. Η πίστη και η προσευχή όμως πρέπει να συνοδεύονται με νηστεία (σωματική και πνευματική). Προσδιορίζονται οι ακριβείς έννοιες "προσευχή" (καθαρή από ανθρώπινα πάθη, καρδιακή, ταπεινή) και "πίστη" (συνοδευόμενη από καλές πράξεις). Παρατίθεται το ευαγγελικό παράδειγμα του δαμονιζομένου νέου, για του οποίου τη νόσο ευθυνόταν η μη ορθή πίστη του πατέρα του. Διευκρινίζεται όμως ότι η μετάνοια και η αίτηση βοήθειας προς τον Κύριο έσωσε το παιδί από το πονηρό πνεύμα. Ο ίδιος ο Χριστός επισημαίνει ότι ο διάβολος ηττάται μόνο με προσευχή και νηστεία και ο π. Μάρκος ερμηνεύει λέγοντας ότι η προσευχή και η νηστεία είναι απαραίτητες προϋποθέσεις και για τον ασθενή (δαμονιζόμενο) αλλά και για τον θεραπεύοντα (πνευματικό-εξορκιστή). Στη συνέχεια, λέγεται ότι ο Κύριος

μεταξύ των θαυματουργιών του συνήθιζε να προετοιμάζει τους μαθητές του για το θάνατο και την ανάστασή του. Καταλήγοντας ο Μάρκος προτρέπει τους πιστούς να αγαπήσουν τη νηστεία και την προσευχή, δηλαδή τα πνευματικά θεραπευτικά μέσα, ώστε να επιτύχουν, όπως οι άγιοι, τη σωτηρία της ψυχής.

β) Λεξιλογικά και πραγματολογικά σχόλια:

στ. 72 *καταλεπτὸν*: κρητικός διαλεκτικός τύπος επιρρήματος τρόπου, που σημαίνει "λεπτομερειακώς" (Κριαρά, *Λεξικόν*, τ. 8, σ. 16).

στ. 91-92 (*πνεῦμα*) *συντετριμμένον*. Η έκφραση δηλώνει την κατάνυξη, την ειλικρινή μετάνοια και ταπείνωση, λόγω της επίγνωσης της προσωπικής μας αμαρτωλότητας. Το "πνεῦμα συντετριμμένον" είναι το "ταπεινό φρόνημα", έννοια οικεία στον π. Μάρκο από το Ψαλτήρι (Ps. 50, 19).

στ. 128 *κακινκάκως*: Πρόκειται για τροπικό επίρρημα που μαρτυρείται σε κείμενα βυζαντινών χρονογράφων. Βλ. Stamatios B. Psaltes, *Grammatik der Byzantinischen Chroniken*, p. 114 & 339.

17. Ομιλία για την πέμπτη Δευτέρα των Νηστειών:

α) Περιεχόμενο ομιλίας:

Επισημαίνεται η αξία της νηστείας και της προσευχής στον πνευματικό αγώνα του ανθρώπου κατά της αμαρτίας. Γίνεται αναφορά στο ταξίδι του προφήτη Ιωνά, στην περιπέτειά του με το θαλάσσιο κήτος, στην διά της προσευχής σωτηρία του και στην έλευσή του στην πόλη των αμαρτωλών Νινευιτών, όπου ο προφητικός του λόγος περί καταστροφής της Νινευί σε τρεις ημέρες συγκλόνησε τους κατοίκους και τους οδήγησε σε ειλικρινή μετάνοια. Οι Νινευίτες προβάλλονται από τον π. Μάρκο ως παράδειγμα προς μίμηση για τη μετάνοια και την υπακοή τους στο θέλημα του Θεού.

β) Λεξιλογικά και πραγματολογικά σχόλια:

Με αφορμή το πένθος των Νινευιτών για την αμαρτωλότητά τους, αξίζει να αναφερθούμε στις *εκδηλώσεις πένθους των Ισραηλιτών*. Με την αγγελία του θανάτου πρώτη χειρονομία ήταν το σκίσσιμο των ρούχων των πενθούντων. Στη συνέχεια, ενδύονταν το σάκ(κ)ο, έβγαζαν τα παπούτσια τους και το τουρμπάνι που φορούσαν στο κεφάλι, σκέπαζαν τη γενιάδα ή όλο το πρόσωπο, έριχναν χώμα στο κεφάλι ή κυλίωνταν ολόκληροι στη σκόνη, ξάπλωναν ή κάθονταν μέσα στη στάκη, ξύριζαν τελείως ένα μέρος από τα μαλλιά και τη γενιάδα τους, έμεναν άπλυτοι (αλουσία) και δεν έβαζαν αρώματα. Αυτές οι πράξεις πάντως αποδοκιμάζονται από το Δευτερονόμιο (19, 27-28) και από το Δευτερονόμιο (14, 1) ως ειδωλολατρικές. Επίσης, μια σημαντική εκδήλωση πένθους για τον

Ισραήλ ήταν και η νηστεία (2 Regn. 1, 12; 2 Regn. 3, 35). (Καϊμάκη, *Θεσμοί*, σ. 101-103).

στ. 232-233 *ἵνα τὸ μνημόσυνόν σου εἰς αἰῶνας ᾄδῃται*: αναφορά στην υστεροφημία ως διαχρονική πανανθρώπινη επιδίωξη (Lampe 874).

στ. 258 *τίποτας*: κρητικός διαλεκτικός τύπος που σημαίνει "τίποτα".

Ο προφητισμός, ως παράδοση στην εποχή της Παλαιάς Διαθήκης, έχει μια συγκεκριμένη θέση μέσα στην κοινότητα του Ισραήλ, όπου μαζί με τον ιερέα και το βασιλιά αποτελούν τους τρεις κύριους πόλους της κοινωνίας. Ο προφήτης παρουσιάζεται ως δωρεά του Θεού, αντικείμενο επαγγελίας (Deut. 18, 14-19) που παραχωρείται ελεύθερα. Οι προφύτες λόγω της επίγνωσής τους για το βάρος της αποστολής που έχουν αναλάβει (Jer. 4, 19) διακατέχονται από έναν εσωτερικό αγώνα (ΛΒΘ, σ. 872-873).

18. Ομιλία για την πέμπτη Τετάρτη των Νηστειών (του Μεγάλου Κανόνος):

α) Περιεχόμενο ομιλίας:

Ο Μάρκος εξηγεί στο ποίμνιό του την ονομασία και τη σπουδαιότητα του Μεγάλου Κανόνος για την πνευματική αφύπνιση των πιστών τη συγκεκριμένη περίοδο της Μ. Τεσσαρακοστής, αναφέρει τον ποιητή του (Ανδρέα Κρήτης) και παίρνει αφορμή από το βίο της Οσίας Μαρίας της Αιγυπτίας για να εξάρει τη δύναμη της μετάνοιας. Στη συνέχεια, ο π. Μάρκος αναφέρεται στην καταστροφή των αμαρτωλών Σοδόμων και Γομόρρων, στη διάσωση της ευσεβούς οικογένειας του Λωτ, αλλά και στη μετέπειτα αμαρτία, λόγω μέθης, του θυγατρόγαμου Λωτ, στην ειλικρινή μεταμέλειά του και στην τελική συγχώρησή του από το Θεό, όπως διαφάνηκε από τη θαυματουργική βλάστηση των τριών κεκαυμένων δαυλών, του μελλοντικού ξύλου του Σταυρού του Χριστού. Ο επίλογος της ομιλίας χαρακτηρίζεται από προτροπή για μετάνοια, με πνεύμα εμπιστοσύνης και ελπίδας στη μακροθυμία του Θεού.

β) Λεξιλογικά και πραγματολογικά σχόλια:

στ. 3 *Μέγαν Κανόνα*: ψάλλεται στην Ορθόδοξη Εκκλησία κατά την περίοδο της Μεγάλης Τεσσαρακοστής και ειδικότερα κατά το εσπέρας της Τετάρτης της ε' εβδομάδος των Νηστειών (PG 97, 1305-1444. Μέρος του Μεγάλου Κανόνος και στο έργο των W. Christ-M. Paranikas, *Anthologia Graeca carminorum*, Λιψία 1871, σ. 147-161). Πρόκειται για ποίημα του αγίου Ανδρέου Ιεροσολυμίτου, αρχιεπισκόπου Κρήτης. Ο Ανδρέας ανήκει στη χορεία των κορυφαίων βυζαντινών μελωδών, είναι ο πλέον παραγωγικότερος υμνογράφος του 8ου αιώνα και ίσως ο εισηγητής του κανόνα. Η ποίησή του είναι θεολογική

και διδακτική, σπάνια εγκωμιαστική. Είναι ο κατεξοχήν εκπρόσωπος της εξομολογητικής υμνογραφίας (Δετοράκη, *Βυζαντινή Φιλολογία*, τ. 2, σ. 294-295). Ο Μέγας Κανών έχει συνολικά 250 τροπάρια, με 11 ειρμούς (βλ. Συναξάριον τοῦ μεγάλου Κανόνος, PG 97, 1364). Είναι ο εκτενέστερος λειτουργικός κανόνας στη βυζαντινή υμνογραφία και στην ασυνήθιστη αυτή έκταση οφείλεται ο τίτλος του. Ο ύμνος αυτός είναι το αντιπροσωπευτικότερο ποίημα της συντριβής, της μετάνοιας και του εσωτερικού αγώνα της αμαρτωλής ψυχής, που εξομολογείται και θρηνεί για την πτώση της, ζητώντας συγνώμη και σωτηρία από τη μόνη πηγή του ελέους, το Χριστό. Γι' αυτό σε πολλά χειρόγραφα ο Μέγας Κανών ονομάζεται "Θρῆνος", και ίσως αυτός να είναι και ο πρωτογενής τίτλος που έδωσε ο υμνογράφος (Δετοράκη, *Βυζαντινή Φιλολογία*, τ. 2, σ. 294-295).

στ. 35 *ὁσίας Μαρίας τῆς Αἰγυπτίας*: ανήκει στην κατηγορία των αμαρτωλών γυναικῶν που κέρδισαν τον εξαγνισμό και την αγιότητα με τη συνειδητή μεταστροφή, την απόλυτη απομόνωση, την εξουθενωτική άσκηση και την προσευχή. Είναι το αντίστοιχο της οσίας Πελαγίας της "ἔξ ἑταιρίδων" (Δετοράκη, *Βυζαντινή Φιλολογία*, τ.1, σ. 440-441). Τιμάται ως αγία την 1η Απριλίου, αλλά η Εκκλησία ὀρισε επίσημα την εορτή της την ε' Κυριακή της Μ. Τεσσαρακοστής, προβάλλοντάς την ως πρότυπο μετάνοιας και εξαγνισμού από το πάθος της σαρκικής αμαρτίας. Ο Βίος της οσίας Μαρίας της Αιγυπτίας (BHG 1042) είναι ένα αγιολογικό κείμενο σπάνιας λογοτεχνικής ποιότητας. Στη χειρόγραφη παράδοση αποδίδεται στο Σωφρόνιο Ιεροσολύμων, αλλά πολλοί αμφισβητούν την πατρότητα του κειμένου. Σήμερα θεωρείται από πολλούς αγιογραφικό μυθιστόρημα (Για ὅλη τη σχετική βιβλιογραφία και περαιτέρω πληροφορίες βλ. Δετοράκη, *Βυζαντινή Φιλολογία*, τ. 2, σ. 238-241, απ' όπου αντλούνται και τα παρόντα σχόλια περί της αγίας). Πιο συγκεκριμένα, ο κ. Δετοράκης σημειώνει ότι το κείμενο του Βίου της οσίας Μαρίας της Αιγυπτίας ἦταν προσφιλές ανάγνωσμα των Βυζαντινῶν, ὅπως μαρτυρεῖ το πλήθος των χειρογράφων που το παραδίδουν. Εξαιτίας της μεγάλης δημοτικότητάς του, το αρχικό κείμενο υπέστη μετεγενεστέρως πολλές μεταβολές και παραχαράξεις, με προσθαιρέσεις στοιχείων. Η μοναδική ἔως σήμερα ἔκδοση της Ελληνικής Πατρολογίας (PG 87 III, 3697A- 3727C) βαρύνεται με πολλά σφάλματα και δεν ικανοποιεῖ. Η επίδραση του Βίου στην πλούσια και κατά μέγα μέρος ανέκδοτη ἀκόμη υμνογραφία της οσίας Μαρίας της Αιγυπτίας είναι ἔκδηλη. Είναι επίσης χαρακτηριστικό ὅτι μαζί με το κείμενο του Μεγάλου Κανόνα του Ανδρέα Κρήτης συμψάλλεται και ἀνώνυμος Κανόνας, με την ἀκροστιχίδα "Σύ, ὁσία Μαρία, βοήθει" (Δετοράκη, *Βυζαντινή Φιλολογία*, τ. 2, σ. 241, σχόλια).

στ. 94 *τὸν χοῦν τῷ χοί*: Αναφορά στον ενταφιασμό νεκρού, δηλαδή φθαρτού ἀνθρώπου, που πλάστηκε ἀπὸ το Θεὸ ἀπὸ χῶμα (Gen. 2, 7) και ἐπιστρέφει στο χῶμα (στον τάφο του). Ἐμμεση ἀναφορά στη ματαιότητα του ἐπιγείου βίου.

στ. 105 *ξενίσαι*: Η φιλοξενία, σύμφωνα με τους Ἰσραηλίτες, ἦταν μεγάλη ἀρετή, καθὼς για τους νομάδες ο ξένος θεωροῦνταν κάτι το ἱερό. Κλασικὸ παράδειγμα φιλοξενίας ἀποτελεῖ ἡ ἀβραμιαία φιλοξενία των τριῶν ξένων στη Μαιβροή (Gen. 18, 1-8). (Καϊμάκη, *Θεσμοί*, σ. 21-22).

στ. 139 *Λώτ*: Υιός του Αρράν και ανηψιός του Αβραάμ, με τον οποίο μετανάστευσε από τη Χαρράν της Μεσοποταμίας στη γη Χαναάν, φέροντας μαζί του την οικογένειά του και πολλούς δούλους και ζώα. Αφού συνόδευσε το θείο του, Αβραάμ, στην Αίγυπτο, επέστρεψε στη Χαναάν. Προέκυψε όμως έριδα μεταξύ των βοσκών του Λωτ και του Αβραάμ και ο Αβραάμ, προς επίλυσή της, αποφάσισε να χωρίσουν οι δύο ομάδες, αφήνοντας το Λωτ να εκλέξει τον τόπο. Ο Λωτ εξέλεξε την πλέον γόνιμη περιοχή, τη ζώνη του Ιορδάνη δίπλα στη Νεκρά Θάλασσα, και εγκαταστάθηκε με την οικογένειά του στα Σόδομα. Αν και ζούσε μεταξύ αμαρτωλών, διεφύλαξε τον εαυτό του δίκαιο και αξιώθηκε λόγω και των προσευχών του Αβραάμ να σωθεί από την καταστροφική τιμωρία των Σοδόμων. Ειδοποιήθηκε από δύο αγγέλους, που υπό μορφή ξένων (αποδημητών) φιλοξένησε στο σπίτι του να σωθεί φεύγοντας μαζί με την οικογένειά του από τα Σόδομα, πριν η πόλη και τα άλλα μέρη της Πενταπόλεως καταποντισθούν από τον πύρινο κατακλυσμό. Κατέφυγε στη Σηγών ή Βαλά, που σώθηκε λόγω των προσευχών του. Η σύζυγός του, καθυστερώντας στο δρόμο, "ἐγένετο στήλη αλάς" (Gen. 19, 26) ή όπως ερμηνεύουν οι νεότεροι "ἀπεπνίγη και ἐκαλύφθη ὑπὸ ἀλατωδῶν ἀτμῶν ἀναδυθέντων διὰ τῆς ἐπενεργείας τοῦ πυρός, τὸ ὁποῖον κατέκαυσε τὴν Πεντάπολιν". Ο Λωτ, στη συνέχεια, αισθανόμενος ανασφάλεια στη Σηγώρ, κατέφυγε με τις δύο θυγατέρες του στο βουνό, όπου διέμενε σε σπήλαιο. Από την εκεί διπλή αιμομιξία προέκυψαν οι Μωαβίτες και οι Αμμωνίτες, οι οποίοι στην Αγία Γραφή ονομάζονται "*υἱοὶ Λώτ*". Η ειδικής πράξης δεν είναι δυνατόν, κατά το γράμμα του κειμένου, να καταλογισθεί εις βάρος του Λωτ, ο οποίος κατά την ώρα εκείνη τελούσε κατάκοιτος, υπό την επήρεια του οίνου. Οι πραγματικές ένοχες ήταν οι κόρες του (Gen. 19, 31-38). Παρόλα αυτά, ο Λώτ, λόγω του γεγονότος αυτού, παράμεινε αδόξως στη σκιά και η Γραφή δε μνημονεύει το θάνατό του (ΘΗΕ τ. 8, σ. 435-436). Σημειωτέον ότι στην εξεταζόμενη ομιλία ο π. Μάρκος παραθέτει και την ιστορία αμαρτίας και της μετάνοιας του Λωτ, η οποία απαντά και στην "*Ιστορία τοῦ Παλαιοῦ*" (Vassiliev, *Anecdota*, σ. 217-219). Το κείμενο αυτό παραδίδεται πάντως και μεμονωμένα ως διήγηση "*περὶ Λώτ καὶ περὶ τοῦ Ξύλου τοῦ Σταυροῦ*" (BHG 413k). Κατά τη διήγηση, ο θυγατρόγαμος Λωτ ομολόγησε την αμαρτία του στον Αβραάμ και πήρε εντολή να μεταβεί στον ποταμό Νεῖλο, να βρει, να μεταφέρει τρία ξύλα (πέυκου, κυπαρίσσου και κέδρου), να τα φυτεύσει σε βουνό και να τα ποτίζει με νερό του Ιορδάνη ποταμού. Κατά το κείμενο, αυτό το ξύλο διατηρήθηκε έως την εποχή του Σολομώντα και έως τα χρόνια της επίγειας ζωής του Χριστού, εφόσον από αυτό κατασκευάστηκε ο Σταυρός του.

στ. 196 *ὑδροποτῶν*: Στο λεξικό του Lampe θησαυρίζονται μονάχα το ρήμα "ὑδροποτῶ" και το εξ αυτού παράγωγο ουσιαστικό "ὁ ὑδροπότης" (1423).

στ. 224 *θεόπεφτα*: Πρόκειται για αθησαύριστο δημώδη τύπο σύνθετου επιθέτου, προερχομένου από τις λέξεις "θεός + πέφτω (εκ του αρχαίου ρ. *πίπτω*)", που αντιστοιχεί εννοιολογικά προς το επίθετο "θεόσταλτος". Ως προς το μεσαιωνικό τύπο "πέφτω" του αρχαίου ρήματος "πίπτω" βλ. Ανδριώτη *Λεξικό*, σ. 279. Πρβλ. Γ. Χατζιδάκι, MNE 1, 315. Ο τύπος "θεόπεμπος" θησαυρίζεται στο λεξικό του Κριαρά (τ. Ζ', σ. 103).

στ. 226 *πηχῶν*. Ως προς το συγκεκριμένο τύπο της γενικής πληθυντικού του ουσιαστικού "ὁ πήχυς" βλ. Stamatios B. Psaltes, *Grammatik der Byzantinischen Chroniken*, p. 156.

19. Ομιλία για την πέμπτη Παρασκευή των Νηστειῶν (του Ακαθίστου Ὑμνου):

α) Περιεχόμενο ομιλίας:

Ἡ ομιλία ἀρχίζει με ἀναφορά στην ἀγιοπατερική καθιέρωση ἐνταξης του Ακαθίστου Ὑμνου στη λατρευτική σύναξη της Παρασκευῆς της πέμπτης εβδομάδας της Μ. Τεσσαρακοστής, στο ἱστορικό του ὑπόβαθρο και στη σωτηρία της Κωνσταντινούπολης, με τη βοήθεια της Θεοτόκου, ἀπὸ την πολιορκία των ἐχθρῶν. Με ἀφορμὴ το ἱστορικό αὐτό γεγονός σωτηριώδους παρέμβασης της Παναγίας, ὁ Μάρκος μιλά για το νοητὸ και ἀόρατο ἐχθρὸ του ἀνθρώπινου γένους, τὸ διάβολο, για την κατανίκηση του οποιου ἐπικαλούμαστε καθημερινὰ την ἐνίσχυση της Θεοτόκου. Ακολουθεῖ ἀναφορὰ στον νομικὸ που ἐπίμονα ρωτοῦσε τὸ Χριστὸ πῶς θα κληρονομήσει την αἰώνια ζωὴ και ἀναλύεται ἡ ἀπάντηση του Κυρίου περὶ της ολόψυχης ἀγάπης προς τὸ Θεὸ και προς τον πλησίον. Για να διασαφηνιστεῖ ἡ ἐννοια του πλησίον, ἐπεται ἀναφορὰ στην παραβολὴ του καλοῦ Σαμαρείτη, ἐρμηνεύονται τα ἀλληγορικά νοήματα και προτρέπονται οἱ πιστοὶ για ολόψυχη προσφορὰ της καρδιάς τους στο Θεὸ και στο συνάνθρωπο, προκειμένου να ἐπιτύχουν την οὐράνια βασιλεία.

β) Λεξιλογικά και πραγματολογικά σχόλια:

στ. 2 *Ἀκάθιστον Ὑμνον*: εἶναι ἓνα λαμπρὸ μνημεῖο της πρώτης βυζαντινῆς ὑμνογραφίας και τὸ μόνον κοντάκιον που ἐξακολουθεῖ να χρησιμοποιεῖται ἀκόμη ολόκληρο και να συγκινεῖ τους πιστούς. Ὅπως εἶναι γνωστὸ, ὁ Ακάθιστος ψάλλεται διηρημένος σε τέσσερα τμήματα τις τέσσερις πρώτες εβδομάδες της Μ. Σαρακοστής, κάθε Παρασκευὴ μαζί με την ἀκολουθία του Αποδείπνου. Ολόκληρος ὁ ὕμνος ψάλλεται την Παρασκευὴ της ε' εβδομάδας των Νηστειῶν, σύμφωνα με ἐιδικὴ τυπικὴ διάταξη του Τυπικοῦ (Dmitrievskij, *Τυπικά*, σ.537). Σύμφωνα με τὴ συναξαριακὴ παράδοση, που ἐπαναλαμβάνεται σταθερὰ ἀπὸ τον 10ο αἰῶνα και ἐπειτα, ὁ Ακάθιστος Ὑμνος συνδέεται με τὴ μεγάλη πολιορκία της Κωνσταντινούπολης ἀπὸ τους Αβάρους, τον Αύγουστο του 626 μ. Χ., κατὰ τὴ διάρκεια της τρίτης ἐκστρατείας του αυτοκράτορα Ἡρακλείου κατὰ των Περσῶν. Ἡ σωτηρία της βασιλεύουσας ἀποδόθηκε στη Θεοτόκο και ὁ λαὸς και ὁ κλήρος ἔψαλαν αὐτὸν ὕμνο, ως ἐκφραση ἐυγνωμοσύνης και ευχαριστίας προς τὴ σῶττειρα της Πόλης. Χαρακτηριστικὰ ὁ Συναξαριστὴς του Τριωδίου ἀναφέρει: "*ὀρθοστάδην τῷ τότε πᾶς ὁ λαὸς κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην τὸν ὕμνον τῆ τοῦ Λόγου Μητρὶ γηθόμενοι ἔμελψαν*" (PG 92, 1352). Πρέπει ὡστόσο να παρατηρήσουμε ὅτι ὑπάρχει παλαιὰ συνήθεια στην Ἐκκλησία, να ψάλλονται ἀκαθίστως ὅλοι οἱ ὕμνοι της Θεοτόκου, σε ἐνδειξη ἐξαιρετικῆς τιμῆς. Και ὁ Ακάθιστος Ὑμνος εἶναι ὁ κατεξοχὴν θεομητορικός ὕμνος. Στην κοινὴ γλῶσσα, ἐξάλλου, ὁ Ακάθιστος ἀκούεται με τὴν ὀνομασία

"Χαιρετισμοί", για το πλήθος των υμνητικών φράσεων, που αρχίζουν με το "Χαίρε" (Δετοράκη, *Ύμνογραφία*, σ. 52-63).

Σημειωτέον ότι ως προς το χρόνο καθιέρωσης της εορτής του Ακαθίστου Ύμνου διατυπώθηκαν ποικίλες απόψεις (Μητσάκη, *Βυζαντινή Ύμνογραφία*, σ. 505-509 & P. Maas-C.A. Trypanis, *Sancti Romani Melodi Cantica*, II, Βερολίνο 1970, σ. 172). Γεγονός όμως είναι ότι σε χειρόγραφα ομιλιάρια παραδίδονται ομιλίες στον Ακάθιστο Ύμνο "τῆ Παρασκευῆ τῆς ε' ἑβδομάδος τῶν Νηστειῶν" αποδιδόμενες στον Πατριάρχη Γερμανό Β' (13ος αιώνας). Εκ τούτου συνάγεται ότι ἤδη το 13ο αἰώνα τελούνταν κατὰ την Παρασκευῆ τῆς ε' ἑβδομάδας τῆς Μ. Τεσσαρακοστής ο Ακάθιστος Ύμνος. (Βλ. Ehrhard, *Überlieferung*, III, σ. 568-573: BHG III, 1143 t). Μάλιστα, ο Σπ. Λάμπρος επισημαίνει ότι εἶχε καθιερωθεῖ την ἡμέρα τῆς εορτῆς του Ακαθίστου Ύμνου ἡ ἀνάγνωση ομιλιῶν που ἐξηγούσαν το γεγονός (Σπ. Λάμπρος, *Σύμμικτα*, Ν. Ἐλλ. 9 (1912), σ. 477, σημ. 2).

στ. 90 *μισθάργος*: Κατὰ το λεξικό του Lampe το ουσιαστικό "ὁ μισθάργος" σημαίνει "ὁ μισθωτός" (πρβλ. Barth. Edess. Agar. PG 104, 1388A).

στ. 116 *ἄρνός*: Ο τύπος "ὁ ἄρνός" δεν ἀπαντᾷ στα ἀρχαία κείμενα. Πρόκειται για μεταγενέστερο τύπο ονομαστικῆς, ο οποίος μαρτυρεῖται στους βυζαντινοὺς χρονογράφους (βλ. Stamatios B. Psaltes, *Grammatik der Byzantinischen Chroniken*, p. 149).

στ. 140 *ἱερεύς*: ο τελῶν τῆ θυσία, τὴν ἀποκάλυψη τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ (Deut. 33, 8) καὶ τὴ διδασκαλία τοῦ Νόμου (Deut. 33, 10) κατὰ τὴν ἐποχὴ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.

στ. 142 *Λευίτης*: μέλος τῆς ἱερατικῆς φυλῆς Λευί. Οἱ Λευῖτες προσέφεραν βοθητικὲς πηρεσίες κατὰ τὴ λατρεία.

στ. 142 *Σαμαρείτης*: κάτοικος τῆς Σαμάρειας. Οἱ Σαμαρείτες θεωροῦνταν ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους αἰρετικοὶ καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴ τῆς Καινῆς Διαθήκης οἱ εὐσεβεῖς ἀπέφευγαν ἀκόμα καὶ νὰ περάσουν ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῆς Σαμάρειας. Ο Χριστὸς ἀπέρριψε αὐτὴ τὴν τακτικὴ (Luc. 9, 51-52; 10, 29-36; 17, 11-19; Ιοῦ. 4, 1 ἐξ.) καὶ ἀργότερα τὸ εὐαγγέλιο κηρύχθηκε καὶ στὴν περιοχὴ αὐτὴ (Act. 8, 5).

Σημειωτέον ὅτι, ὅπως φαίνεται καὶ στο ὑπόμνημα τῶν πηγῶν τῆς ομιλίας, ἐντοπίζεται ὡς πηγὴ τοῦ Μάρκου στὴν ἐρμηνεία τῆς παραβολῆς τοῦ καλοῦ Σαμαρείτη ὁ Θεοφύλακτος Βουλγαρίας, γεγονός που μαρτυρεῖ τὴ γενικότερη σχέση τοῦ Ομιλιαρίου II με τὸ ἐρμηνευτικὸ τοῦ Θεοφυλάκτου (Βλ. σχετικὸ κεφάλαιο τῆς Εἰσαγωγῆς τῆς παρούσας διατριβῆς, ἀναφορικὰ με τὴν πατρότητα τοῦ Ομιλιαρίου II).

20. Ομιλία για τὴν πέμπτη Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν:

α) Περιεχόμενο ομιλίας:

Ο ἱεροκῆρυκας Μάρκος σημειώνει τὴν ἀξία τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, καθὼς παιδαγωγεῖ, προτρέπει πρὸς τὸν ἐνάρετο βίον, ἀποτρέπει ἀπὸ τὴν ἀμαρτία καὶ

οδηγεί ασφαλώς τον άνθρωπο στην ψυχοσωματική του σωτηρία. Ακολουθεί η αναφορά στη συμβουλή του Κυρίου προς τους μαθητές του να καλλιεργούν ταπεινό φρόνημα και στο έμπρακτο παράδειγμά του με τη νύψη των ποδών των αποστόλων. Για μία ακόμα φορά ο Μάρκος υπογραμμίζει την τακτική του Κυρίου να προετοιμάζει τους μαθητές του για το επερχόμενο Πάθος και την Ανάστασή του, προκειμένου να τονιστεί η αξία της θυσίας έως θανάτου, το επώδυνο της ακολούθησης του Χριστού αλλά και η ελπίδα της αιώνιας δόξας εκείνων που θα υπομείνουν μαρτυρική ζωή για την αγάπη του Θεού. Αναφέρεται ότι οι υιοί του Ζεβεδαίου, Ιάκωβος και Ιωάννης, ζήτησαν μέσω της μητέρας τους από τον Κύριο την εκ δεξιών και εξ αριστερών καθέδρα στην ουράνια βασιλεία και ο Χριστός τους επετίμησε υπενθυμίζοντάς τους ότι ο δρόμος για την αιώνια δόξα (που δεν αποτιμάται με τα μεγέθη του κόσμου τούτου) είναι σταυρικός και θυσιαστικός. Η ομιλία καταλήγει με την αναφορά του Χριστού στην αξία της ταπείνωσης, της διάθεσης διακονίας του συνανθρώπου και της θυσιαστικής αυτοπροσφοράς έως θανάτου, κατά το παράδειγμα του ίδιου.

β) Λεξιλογικά και πραγματολογικά σχόλια:

στ. 38-40: Ο Μάρκος παραθέτει απόσπασμα λόγου του Μ. Αντωνίου, αναφορικά με την καταλυτική δύναμη της αρετής της ταπεινώσεως έναντι των δαιμόνων. Εφόσον δεν κατέστη δυνατόν να εντοπισθεί επακριβώς η συγκεκριμένη πηγή, παραθέτουμε μία παραπλήσια νοηματικά φράση του Μ. Αντωνίου (Aprophth. Patr. PG 65, 77B).

στ. 75: *Η μητέρα των μαθητών Ιακώβου και Ιωάννου*, υιών Ζεβεδαίου, ονομαζόταν *Σαλώμη*, ήταν κόρη του Ιωσήφ του μνήστορος από την πρώτη του γυναίκα και πιστή ακόλουθος του Χριστού, γιατί τον θεωρούσε ως ένα πολιτικό άρχοντα, που θα ελευθέρωνε τους ομοεθνείς της από τη δουλεία των Ρωμαίων και θα παρείχε στους γιους της κοσμική εξουσία (MEE τ. 21, σ. 480).

στ. 151 σιμά: δημώδες τοπικό επίρρημα, που σημαίνει "κοντά, πλησίον", προερχόμενο από το αρχαίο επίθετο "σιμός" (Ανδριώτης, Λεξικό, σ. 323).

στ. 155 *διακονείτω*: Ο Ιησούς δίδαξε τους Αποστόλους να θεωρούν το λειτούργημά τους ως υπηρεσία και με αυτή την ιδιότητα τους υποσχέθηκε ότι θα εισέλθουν στη δόξα του Πατρός (Marc. 10, 42 passim; Ioh. 12, 26). Στα αποστολικά χρόνια, η "διακονία" αναφέρεται σε υπηρεσίες υλικού χαρακτήρα, απαραίτητες στην κοινότητα, π.χ. διακονία τραπεζών, "λογεία" για τους πτωχούς της Ιερουσαλήμ, κ.ά. (ΛΒΘ, σ. 258-259).

21. Ομιλία για την έκτη Δευτέρα των Νηστειών:

α) Περιεχόμενο ομιλίας:

Στο προοίμιο της ομιλίας ο π. Μάρκος μακαρίζει τους μεταμεληθέντες και συγχωρηθέντες από το Θεό, που με τη μετάνοιά τους προκάλεσαν ουράνια χαρά και διαβολική ήττα. Οι πιστοί προτρέπονται να προβαίνουν σε ειλικρινή καθημερινό αυτοέλεγχο και στην εξομολόγηση, με πίστη στη μακροθυμία του Θεού. Σημειώνεται ότι ο Κάϊν δεν ομολόγησε την αμαρτία της αδελφοκτονίας και αυτοκαταστράφηκε, ενώ ο Δαυίδ περιέπεσε στην αμαρτία της μοιχείας και του φόνου, ελέγχθηκε από το Θεό μέσω του προφήτη Νάθαν, ταπεινώθηκε, συναισθάνθηκε την αμαρτωλότητά του, ζήτησε έλεος και συγχωρήθηκε. Στο σημείο αυτό ο Μάρκος προσδιορίζει ως εξής τους τρεις δρόμους της μετάνοιας: 1) Η εξομολόγηση στο ναό, που έχει θεραπευτικές ιδιότητες έναντι του ασθενούντα αμαρτωλού ανθρώπου, 2) Η ομολογία της αμαρτίας σε κάποιον που μας ελέγχει γι'αυτήν και 3) Το πένθος για την αμαρτία μας. Με αφορμή το πένθος για την αμαρτία, ο Μάρκος αναφέρεται στην περίπτωση του Αχαάβ, που θρήνησε την αμαρτωλότητά του, ζήτησε και έλαβε άφεση αμαρτιών από το Θεό. Η ομιλία καταλήγει με προτροπή για μετάνοια και εξομολόγηση.

β) Λεξιλογικά και πραγματολογικά σχόλια:

στ. 9 οὐ λογίζεται: Στα συγκεκριμένα συμφραζόμενα το ρήμα "λογίζομαι" σημαίνει "λογαριάζω, υπολογίζω". (Βλ. Ανδριώτης, *Λεξικό*, σ. 189).

στ. 33 στράτας: το ουσιαστικό "ή στράτα" είναι κρητικός διαλεκτικός τύπος που σημαίνει "ή όδος", με ετυμολογική προέλευση από το λατινικό *strata via* "έστρωμένη όδος" (Πιτυκάκη, *Γλωσσικό Ιδίωμα*, τ. 2, σ. 1022).

στ. 81 ἐξόμπλιν: κρητικός διαλεκτικός τύπος βενετικής προέλευσης, εκ του ιταλικού *exemple* (βλ. Browning, *Μεσαιωνική και Νέα*, σ.118 και Μέγας, *Κοσμογέννησις*, σ. 207).

στ. 91 ἡ γυναῖκα: πρόκειται για δημώδη τύπο. Βλ. Stamatios B. Psaltes, *Grammatik der Byzantinischen Chroniken*, p. 154.

στ. 176 λέγει εἰς τὸ παλαιόν: αναφορά στο κείμενο της Ιουδαϊκής Βίβλου, πριν από την ελληνική μετάφραση των Εβδομήκοντα.

στ. 158 και 160 τροφεύς: Στον ισραηλιτικό λαό συνήθως η ίδια η μητέρα θήλαζε το παιδί της (Gen. 21, 7; 1 Regn. 1, 21-23). Μερικές όμως φορές το εμπιστευόταν και σε τροφό (Gen. 24, 59; Gen. 35, 8; Ex. 2, 7-9). Ο απογαλακτισμός του παιδιού γινόταν και τρία ακόμα χρόνια μετά τη γέννησή του (2 Macc. 7, 27), γεγονός που γιορταζόταν με γλέντι (Gen. 21, 8). (Καϊμάκη, *Θεσμοί*, σ. 73). Ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος ελέγχει με αυστηρότητα τη συνήθεια της παράδοσης των βρεφών σε τροφούς, καθώς ο ρόλος της φυσικής μητέρας είναι αναντικατάστατος (PG 58, 744).

22. Ομιλία για την έκτη Τετάρτη των Νηστειών:

α) Περιεχόμενο ομιλίας:

Με αφορμή τον 38ο ψαλμό του Δαβίδ ο π. Μάρκος αναφέρεται στην καθημερινή ματαιοπονία του ανθρώπου, που αναλώνεται σε υλικές φροντίδες και βιωτικές μέριμνες, παραγκωνίζοντας την ψυχοπνευματική του καλλιέργεια, με αποτέλεσμα ο αιφνιδίως ερχόμενος θάνατος να αποκαλύπτει τον πλήρη αποπροσανατολισμό του από την ουσία και το βαθύτερο νόημα της επίγειας ζωής, που είναι η αγωνιστική διεκδίκηση της αιωνιότητας. Η ομιλία εξαντλείται στην αναφορά του Μάρκου στο παράδειγμα ενός άρχοντα που κατοικούσε με τη σύζυγο, το γιο του, το δούλο του και το άλογό του σε αυλή όπου είχε φωλιάσει ένα θανατηφόρο φίδι, το οποίο δελεάζοντας τον άρχοντα με την προσφορά λαμπρών νομισμάτων κατάφερε να επιβιώσει, έως ότου θανάτωσε όλη την οικογένεια. Ο Μάρκος ερμηνεύει τα αλληγορικά νοήματα της ιστορίας, επιστά την προσοχή των πιστών στη διαβολική πλάνη, στο πάθος της φιλαργυρίας, στην έλλειψη μνήμης θανάτου, στον κίνδυνο απώλειας της ψυχής και παροτρύνει το ποίμνιό του για πνευματική αφύπνιση, αποδέσμευση από υλικές απολαύσεις, νηστεία και μετάνοια.

β) Λεξιλογικά και πραγματολογικά σχόλια:

στ. 19 ὁ ἄνθρωπος τελωνεῖ: Το αρχαίο μεταβατικό ρήμα "τελωνέω" σημαίνει εδώ μεταφορικά "ἐμπορεύομαι" (LSJ, τ. 4, σ. 311).

στ. 33-34 ταλανίσω...ταλανίζοντα: πρόκειται για ακυρολεξίες.

στ. 38 τοῦτος: μεταγενέστερος τύπος της αρχαίας δεικτικής αντωνυμίας "οὔτος", προερχόμενος από τις πλάγιες πτώσεις: τούτου, τούτων και από το ουδέτερο: τοῦτο. Βλ. *Ετυμολογικό Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής* του Ν. Π. Ανδριώτη (σ. 369) και Stamatios B. Psaltes, *Grammatik der Byzantinischen Chroniken*, p. 196.

στ. 68 ἐπαίρω: πρόκειται για μεταγενέστερο τύπο του αρχαίου ρήματος "ἐπαίρω", ο οποίος εξελίσσεται στο μεσαιωνικό "παίρω". Βλ. Ανδριώτη *Λεξικό* σ. 259.

στ. 75 ἐδάκασε: το ρήμα "δακάνω" είναι κρητικός διαλεκτικός τύπος και σημαίνει "δαγκώνω" (Κριαράς, *Λεξικόν*, τ. 4, σ. 401 πρβλ. Gemert, *Φαλιέρου*, σ. 185).

στ. 120 ἐδά: κρητικός διαλεκτικός τύπος χρονικού επιρρήματος που σημαίνει "τώρα" (Πιτυκάκη, *Γλωσσικό Ιδίωμα*, τ. 1, σ. 314 πρβλ. Gemert, *Φαλιέρου*, σ. 187).

στ. 133 πελελήν: κρητικός διαλεκτικός τύπος επιθέτου "ὁ πελελός, ἡ πελελή, τὸ πελελόν", που σημαίνει "ὁ ἄφρων" (βλ. Μέγας, *Κοσμογέννησις*, σ. 215, Gemert, *Φαλιέρου*, σ. 199).

στ. 143-144 *πολλές λογές*: Το μεταγενέστερο ουσιαστικό "ἡ λογῆ", που σημαίνει "τὸ εἶδος", προέρχεται από το "λογιῶν", γενική πληθυντικού του "λόγιον", κατά το σχῆμα: "τῶν εἰδῶν-ἡ εἰδή". Βλ. Ανδριώτη *Λεξικό*, σ. 189.

στ. 158 *τρέχουμιν ὡς κύνες εἰς τὸν ἴδιον ἔμετόν*: αρχαία παροιμία που δηλώνει την τάση του ανθρώπου να μη διδάσκεται από τα λάθη του παρελθόντος και έτσι να τα επαναλαμβάνει (*Κύων ἐπὶ τὸν ἴδιον ἔμετον*: Gregorii Cyprii, CPG I 366). Η συγκεκριμένη παροιμία παραδίδεται και στο βιβλίο των Παροιμιῶν της Παλαιάς Διαθήκης (26, 11).

23. Ομιλία για την ἑκτη Παρασκευή των Νηστειῶν:

α) Περιεχόμενο ομιλίας:

Στο προοίμιο της ομιλίας ο π. Μάρκος σημειώνει ότι το θαῦμα της ἀνάστασης του Λαζάρου καταγράφεται μόνο από τον ευαγγελιστή Ιωάννη και τονίζει την ἄρρηκτη σχέση πίστης και θαυματουργίας (ψυχοσωματικής ωφέλειας). Ακολουθούν τα παραδείγματα του προφήτη Ηλία που ἀνέστησε το γιο της Σαραφθείας και του προφήτη Ελισσαίου που ἀνέστησε το γιο της Σωμανίτιδας. Γίνεται εκτενής αναφορά στο θαῦμα της ἀνάστασης του Λαζάρου, με βάση το ευαγγελικό κείμενο του Ιωάννη, και παρατίθενται λεπτομέρειες από το Συναξάριο του Μηναίου και από την προφορική παράδοση περί της ζωῆς του Λαζάρου μετά την ἀνάστασή του, περί της αρχιερωσύνης του στην Κύπρο, περί της σιωπηλῆς περισυλλογῆς του για ὅσα εἶδε στον Ἄδη, περί της σοβαρότητάς του και της στοματικῆς πίκρας που αισθανόταν ἔπειτα από την τετραήμερη θανατική ἐμπειρία του. Καταλήγοντας ο Μάρκος ερμηνεύει τα αλληγορικά νοήματα του γεγονότος, παραλληλίζοντας το Λάζαρο με κάθε νεκρωμένο από την αμαρτία ἄνθρωπο και τις δύο ἀδελφές του με την πράξη και τη θεωρία ἢ με την ψυχή και το σῶμα, ἐμφαίνοντας στο ὅτι ἀπώτερος στόχος των ἀνθρώπων εἶναι ἡ ἀνάσταση, δηλαδή ἡ αἰώνια ζωῆ.

β) Λεξιλογικά και πραγματολογικά σχόλια:

στ. 5 τοῦ Λαζάρου: Ο Λάζαρος καταγόταν από τη Βηθανία και ἦταν ἀδελφός της Μαρίας και της Μάρθας, φίλος και ὁμοτρόπεζος του Ἰησοῦ, ο οποίος ἀναστήθηκε από τους νεκρούς, διὰ της ἐπεμβάσεως του Χριστοῦ. Η Ορθόδοξη Ἐκκλησία τιμᾷ τὴ μνήμη του τὴ 17η Μαρτίου. Κατὰ τὴ δημῶδη παράδοση, ο Λάζαρος, μετὰ τὴν ἀνάστασή του και για να ἀποφύγει τὴ μανία των Ἀρχιερέων, ἐγκατέλειψε τὴν Παλαιστίνη και πήγε στην Κύπρο, ὅπου ἐγκαταστάθηκε στην παραλιακὴ πόλη του Κιτίου. Ἀργότερα τον συνάντησαν οἱ Ἀπόστολοι Παῦλος και Βαρνάβας και τον χειροτόνησαν πρῶτο ἐπίσκοπο Κιτίου. Ο Λάζαρος ἔζησε τριάντα χρόνια μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασή του και ὅταν πέθανε για δευτέρα φορά, ἐνταφιάστηκε στο Κίτιο. Το λείψανο του Ἁγίου Λαζάρου τοποθετήθηκε τότε σε μαρμάρινη σαρκοφάγο, στην οποία πάνω χαράχθηκε ἐβραϊστὶ ἡ ἐπιγραφή: "Λάζαρος ὁ τετραήμερος καὶ φίλος Χριστοῦ". Κατὰ τὸ 890 ο αυτοκράτορας Λέων Στ' ὁ Σοφός μετέφερε τὸ λείψανο στην Κωνσταντινούπολη. Η ἀνάμνηση αὐτῆς τῆς ανακομιδῆς των λειψάνων του

Αγίου Λαζάρου τιμάται από την Εκκλησία την 17η Οκτωβρίου (ΘΗΕ, τ. 8, 60-61).

στ. 32 *αί ἀδελφαί αὐτοῦ*: Η Μαρία και η Μάρθα ήταν οι αδελφές του Λαζάρου εκ Βηθανίας. Πιθανώς η Μάρθα ήταν μεγαλύτερη (οικοδέσποινα), μικρότερη η Μαρία και ο Λάζαρος ο "Βενιαμίν" της οικογένειας. Ανήκαν σε μία από τις γνωστές και επίσημες οικογένειες της περιοχής (Ioh. 11, 19). Κατά την ορθόδοξη παράδοση η αγίες Μαρία και Μάρθα, οι αδελφές του Λαζάρου, "*ἐν εἰρήνῃ τελειοῦνται*" (Μηναῖον). Η μνήμη τους τιμάται την 4η Ιουνίου (ΘΗΕ, τ. 8, σ. 722-724).

στ. 41-42 *ὁ Λάζαρος ἦν υἱὸς Σίμωνος τοῦ Φαρισαίου*: Το ομιλιάριο του Μάρκου παραδίδει τη συγκεκριμένη πληροφορία για τον πατέρα του Λαζάρου, η οποία όμως δεν είναι εξακριβωμένη. Πιο συγκεκριμένα, από τα ευαγγελικά κείμενα εικάζουμε ότι η Μάρθα ήταν χήρα και δὴ σύζυγος του Σίμωνα του λεπρού και Φαρισαίου (Marc. 14, 1; Matth. 26, 6). Επίσης σημειώνουμε ότι τα ονόματα "Μάρθα", "Ἐλεάζαρ (Λάζαρος)" και "Σίμων" βρέθηκαν περιέργως σε κάποιο παλιό κοιμητήριο της Βηθανίας (ΘΗΕ, τ. 8, σ. 723).

στ. 108 *λιθάσαι*: Ο λιθοβολισμός, κατά το ιουδαϊκό δίκαιο, ήταν ο συνήθης τρόπος εκτέλεσης και προβλεπόταν για τους ειδωλολάτρες, τους βλάσφημους, για τη γυναίκα που δεν την έβρισκε παρθένο ο άνδρας της, για την ένοχη μνηστευμένη και για τον εραστή της, για τον ανυπότακτο υιό, για τον παραβάτη του Σαββάτου, για εκείνον που δεν τήρησε το ανάθεμα ή για εκείνον που διέπραξε έγκλημα καθοσιώσεως. Οι καταδικασμένοι οδηγούνταν έξω από την πόλη (3 Regn. 21, 10-13) και οι μάρτυρες κατηγορίας έριχναν την πρώτη πέτρα. Το έργο τους συνέχιζε όλος ο υπόλοιπος λαός μέχρι την τελευταία αναπνοή του ενόχου. Έτσι εκφραζόταν μέχρι το τέλος ο συλλογικός χαρακτήρας της κοινοτικής δικαιοσύνης (Καϊμάκη, Θεσμοί, σ. 253-254).

στ. 146 *Θωμᾶς ὁ λεγόμενος Δίδυμος*: Πρόκειται για τον Απόστολο Θωμά, ένα εκ των Δώδεκα, που χαρακτηρίζεται με το επίθετο "δίδυμος", το οποίο αποτελεί μετάφραση του αραμαϊκού ονόματος "Θωμάς". Αστόχως κάποιοι το ερμηνεύουν ως συνώνυμο του "δίψυχος". Οι αρχαίοι συγγραφείς διέτύπωσαν διάφορες φανταστικές υποθέσεις αναζητώντας με ποιον ήταν δίδυμος ο Θωμάς. Στους αποστολικούς καταλόγους των Συνοπτικών και στις Πράξεις απαντάται μόνο το όνομα "Θωμάς" (ΘΗΕ, τ. 6, σ. 573).

στ. 237 (*τὸ μνημεῖον*). Σημειωτέον ότι η διάκριση της ψυχής και του σώματος είναι ξένη στην εβραϊκή νοοτροπία. Κατά συνέπεια, ο πεθαμένος είναι μια πεθαμένη ψυχή (Num. 6, 6; Num. 19, 13; Lev. 21, 11). Όσο υπάρχει το σώμα και τα οστά, υπάρχει και η ψυχή σε μια κατάσταση εξαιρετικής αδυναμίας, ως μια σκιά στον υπόγειο τόπο κατοικίας που ονομάζεται Σεώλ (Iob 26, 5-6; Is. 14, 9-10). Αυτές οι ιδέες δικαιολογούν τις φροντίδες που γίνονται για το πτώμα. Εντούτοις, το πτώμα που διαλύεται καθώς και ο τάφος θεωρούνται ακάθαρτα και καθιστούν ακάθαρτο καθένα που έρχεται σε επαφή με αυτά (Lev. 21, 1-4; Lev. 22, 4; Num. 19, 11-16). Στο χωρίο Gen. 46, 6 γίνεται λόγος για τη συνήθεια

του κλεισίματος των ματιών του νεκρού, ίσως λόγω της ταύτισης του θανάτου με τον ύπνο. Οι στενοί συγγενείς φιλούσαν το πτώμα (Gen. 50, 1) και οι νεκροί τοποθετούνταν στον τάφο ντυμένοι και στολισμένοι με στολίδια, καρφίτσες και προσωπικά αντικείμενα. Οι πολεμιστές θάβονταν με τα όπλα τους. Το σπαθί τους κάτω από το κεφάλι και η ασπίδα πάνω από το σώμα (Ez. 32, 27). Δεν ταρίχευαν τους νεκρούς στον Ισραήλ, όπως αντιθέτως είχαν ως συνήθεια στην Αίγυπτο (Gen. 50, 2-3; 50, 26). Το πτώμα δεν τοποθετούνταν σε φέρετρο (αιγυπτιακή συνήθεια: Gen. 50, 26), αλλά πάνω σε ένα φορείο (2 Regn. 3, 31; Luc. 7, 14). Ο συνήθης τύπος του ισραηλιτικού τάφου είναι ένας νεκρικός θάλαμος σκαμμένος στο βράχο ή ακόμη και μια φυσική σπηλιά. Η είσοδος γινόταν από ένα στενό πέρασμα ανοικτό σε μια από τις τέσσερις πλευρές του τάφου. Κατά μήκος των άλλων τριών πλευρών υπήρχαν χώροι όπου τοποθετούνταν το σώμα. Μερικές φορές υπάρχει στη μέση του τάφου μια λακούβα, όπου έσπρωχναν τα αποξηραμένα πλέον οστά, για να γίνει με τον τρόπο αυτό χώρος για νέους ενταφιασμούς. Όλες οι οικογένειες δεν μπορούσαν να κάνουν το έξοδο να έχουν και να διατηρούν παρόμοιους τάφους. Οι φτωχοί ενταφιάζονταν απλώς στη γη. Στην Ιερουσαλήμ υπήρχε στην κοιλάδα των κέδρων ένας τάφος των "υιών του λαού". Υπήρχε επίσης ένας κοινός χώρος όπου πετιούνταν οι απάτριδες και οι καταδικασμένοι (Jer. 26, 23). Αντίθετα, οι πλούσιοι προετοίμαζαν πριν από το θάνατό τους ένα μνημείο άξιο της τάξης τους (Is. 22, 16; Job 3, 14). Ο τόπος του τάφου δηλωνόταν με μια στήλη. Οι τάφοι βρίσκονταν σε γειτονικούς της πόλης λόγους ή γύρω από μέρη όπου η φύση του εδάφους ήταν ευνοϊκή. Ο τάφος ήταν ιδιοκτησία της κάθε οικογένειας, είτε αυτός ήταν σκαμμένος μέσα σε βράχο, σε οικόπεδο που ανήκε στην οικογένεια είτε βρισκόταν σε ένα κομμάτι γης που είχε αγοραστεί γι' αυτό το σκοπό. (Καϊμάκη, *Θεσμοί*, σ. 95-100).

στ. 260 *εἰς τὰ κατώτερα μέρη τοῦ Ἄδου*: Για τον αρχαίο Ισραήλ ο Άδης είναι ο τόπος που συγκεντρώνει τις σκιές των νεκρών, ο τάφος, το όρυγμα, το φρέαρ, ο λάκκος (Ps. 29, 10) στα έγκατα της γης (Deut. 32, 22), πέρα από την υπόγεια άβυσσος (Job 26, 5: 38, 16 εξ.), όπου βασιλεύει το απόλυτο σκοτάδι (Ps. 87, 7.13) και κατέρχονται όλοι οι ζώντες, χωρίς δυνατότητα επιστροφής στον επάνω κόσμος (Ps. 87, 10). Πρόκειται για ολοκληρωτική εγκατάλειψη (Ps. 87, 6) (ΛΒΘ, σ. 575).

στ. 280-285 *οὐδὲν τῶν ἐν τῷ Ἄδῃ εἶπεν ὁ Λάζαρος.....οὐδέποτε αὐτὰ χωρὶς μέλιττος ἤσθιεν*: Η ανάμνηση των όσων είδε και γνώρισε στην κατοικία των νεκρών πρέπει να άφησε φόβο και τρόμο ανεξίτηλο στην ψυχή του Λαζάρου. Γι' αυτό, ο λαός φαντάστηκε το Λάζαρο μετά την έγερσή του αγέλαστο. Κατά κάποια λαϊκή παράδοση, σε όλη τη "δεύτερη" ζωή του δε γέλασε ποτέ και μόνο μία φορά χαμογέλασε, όταν είδε στο παζάρι ένα χωρικό να κλέβει με τρόπο ένα σταμνί από το σταμνά και ύστερα να το κόβει λάσπη. "Βρε τον ταλαίπωρο", λέει χαμογελώντας ο Λάζαρος, "για ιδές τον πώς φεύγει με το κλεμμένο σταμνί. Ξεχνάει ότι κι αυτός είναι ένα κομμάτι χώμα, όπως και το σταμνί. Τό'να χώμα κλέβει τ'άλλο. Μα δεν είναι να γελούν και οι πικραμένοι;" Επίσης, στη Νάξο λένε την παροιμιώδη φράση "αγέλαστος Λάζαρος". (ΘΗΕ, τ. 8, σ. 63). Κάποιες πληροφορίες για τη ζωή του Λαζάρου μετά την έγερσή του εκ νεκρών παρέχει και το Συναξάριον του Μηναιίου (Βλ. Ἐντυπον Τριώδιον ΑΔ, σ. 795-796).

24. Ομιλία για την έκτη Κυριακή των Νηστειών (Κυριακή των Βαΐων):

Στην παρούσα ομιλία παρατηρείται νοηματική επανάληψη από την προηγούμενη ομιλία (αναφορά στην ιδιαίτερη αγάπη του Κυρίου προς τον Ιωάννη το Θεολόγο και στη μετά την έγερση του Λαζάρου εκ νεκρών επίγεια ζωή του).

α) Περιεχόμενο ομιλίας:

Ο Μάρκος σημειώνει την κατά τις ευαγγελικές μαρτυρίες συμμετοχή του Χριστού μετά την ανάσταση του Λαζάρου σε δείπνο στο πατρικό σπίτι του, έξι μέρες πριν το Πάσχα, καθώς και τη μεθόδευση εκ μέρους των Γραμματέων και των Φαρισαίων της σύλληψης και της θανάτωσης του Λαζάρου και του Ιησού. Μεγάλο μέρος της ομιλίας καταλαμβάνει η αναφορά του π. Μάρκου στο γεγονός της χρίσης του Κυρίου με μύρο από τη Μαρία, την αδελφή του Λαζάρου, και στην εναντίωση του φιλάργυρου Ιούδα. Στο σημείο αυτό δίνεται αφορμή στο Μάρκο να παρενθέσει στην ομιλία του ένα εκτενές κείμενο "*Περὶ τῆς γεννήσεως Ἰούδα καὶ τῆς ἀνατροφῆς αὐτοῦ*", για να τονίσει το έμφυτο πάθος της φιλαργυρίας του Ιούδα. Ο π. Μάρκος συνεχίζει την αναφορά του στο γεγονός της χρίσης του Κυρίου με μύρο στο πατρικό σπίτι του Λαζάρου, εμφανίζοντας στην απάντηση του Χριστού στον Ιούδα και στην πρόρρηση του θανάτου και του ενταφισμού του. Η αφήγηση του Μάρκου, σύμφωνα με τις σχετικές ευαγγελικές περικοπές, συμπεριλαμβάνει τα γεγονότα της θριαμβευτικής εισόδου του Χριστού στα Ιεροσόλυμα, της εκδίωξης των εμπόρων από το ναό και της αγανάκτησης των Αρχιερέων. Στον επίλογο της ομιλίας παροτρύνονται οι πιστοί να σπεύσουν προς συνάντηση του Κυρίου, με σκοπό τη σωτηρία της ψυχής τους, φέροντας ως σύμβολα νίκης (βάα) τη νηστεία και τη μετάνοια.

β) Λεξιλογικά και πραγματολογικά σχόλια:

στ. 12 *Ἐποίησαν οὖν δείπνον αὐτῷ ἐκεῖ καὶ ἡ Μάρθα διηκόνει*: Η επίσκεψη του Ιησού στο σπίτι της Μάρθας, της Μαρίας και του Λαζάρου φαίνεται να πραγματοποιήθηκε το Δεκέμβριο του τελευταίου έτους της δημόσιας δράσης του Χριστού, ενώ εκείνος μετέβαινε στα Ιεροσόλυμα. Κατά την επίσκεψη του Ιησού, η Μάρθα, εκ φύσεως ενεργητική, πρακτική και επιμελής περί τα

οικιακά, έσπευσε πρώτη σε προϋπάντηση του Κυρίου, ενώ η Μαρία, που διακρινόταν για τη σιωπηλή της αφοσίωση προς τον Ιησού και για τον ήρεμο βίο της, παρέμεινε στο σπίτι. Εκεί, ενώ η Μάρθα "περισπάτο περι πολλήν διακονίαν" (Luc. 10, 40) η Μαρία "παρακαθήσασα παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ ἤκουε τὸν λόγον αὐτοῦ" (Luc. 10, 39) και αφού πήρε πολύτιμο μύρο, άλειψε τα πόδια του Χριστού και τα σκούπισε με τα μαλλιά της (Ioh. 12, 3). (Σημειωτέον ότι για τους Ιουδαίους ήταν πολύ ταπεινωτικό το να εμφανίζεται η γυναίκα με λελυμένη την κόμη και ανακατεμένα τα μαλλιά της). Οι δύο αδελφές (Μάρθα και Μαρία) είχαν εντελώς διαφορετική ιδιοσυγκρασία. Ο Κύριος επετίμησε τη Μάρθα και επαίνεσε τη Μαρία. Η επιτίμηση της Μάρθας έγινε σε σχέση με την πράξη της Μαρίας, για να εξαρθεί αυτή, και όχι επειδή η πράξη της Μάρθας ήταν κατακριτέα. Η αντίθεση των χαρακτήρων των δύο αδελφών θεωρήθηκε ως εκπροσώπηση δύο επαινετών πλευρών στη χριστιανική κοινωνία: Η Μαρία είναι σύμβολο του θεωρητικού βίου και της εσωτερικής αφοσίωσης, ενώ η Μάρθα του πρακτικού βίου και της εξωτερικής πράξης (Ώριγέν., Εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην, LXXX και LXXVIII) (ΘΗΕ, τ. 8, σ. 723).

στ. 35 *δίδειν τόπον τῆς ὀργῆς*: αθησαύριστη αρχαία παροιμία που σημαίνει "υποχωρώ, ανέχομαι τις διαθέσεις του άλλου". Παραπέμπει στη σχετική φράση του Αποστόλου Παύλου: "δότε τόπον τῇ ὀργῇ" (Rom. 12, 19). Ως προς το δημώδη σχηματισμό του απαρεμφάτου "δίδειν" βλ. Stamatios B. Psaltes, *Grammatik der Byzantinischen Chroniken*, p. 238.

στ. 41 *ξηρόμενοι*: Η μετοχή αυτή, δηλώνοντας παραπλήσιο νόημα με τη μετοχή "νηστεύοντες", με την οποία συνδέεται παρατακτικά, δε θησαυρίζεται στα λεξικά. Σημειωτέον ότι στο λεξικό LSJ, στο λ. ξηρός εντοπίζουμε την εξής έννοια: "νηστεύων, μὴ ἐσθίων, μηδὲ πίνων" (τ. 3, σ. 256-257).

στ. 112 (*τὸ*) *γλωσσόκομον*: Υποστηρίζεται ότι ο Ιησούς, γνωρίζοντας τη φιλαργυρία του Ιούδα, ανέθεσε σ' αυτόν το κοινό ταμείο, για να του δοθεί ευκαιρία καταπολέμησης του πάθους του (Κορναράκη, *Ιούδας*, σ. 45, σημ. 92).

στ. 139 *ἐνύπνιον*: Η αρχαιότητα και η σύγχρονη επιστήμη αποδίδουν μεγάλη σπουδαιότητα στα όνειρα. Για διαφορετικούς λόγους κάθε μια: η πρώτη τα βλέπει σαν ένα τρόπο επικοινωνίας του ανθρώπου με τον υπερφυσικό κόσμο, η δεύτερη, σαν μια εκδήλωση του βάθους της προσωπικότητας του ανθρώπου. Η Παλαιά Διαθήκη μνημονεύει και στον Ισραήλ αποκαλύψεις που γίνονται με όνειρα, στις οποίες πρέπει να προστεθούν οι λόγοι και οι νυκτερινές οπτασίες του Θεού. Αντίθετα προς τους γειτονικούς ειδωλολάτρες, ο Ισραήλ δε φαίνεται να είχε επίσημους ονειροκρίτες. Η προφητική σκέψη καταγγέλλει και την ύπαρξη ψεύτικων ονείρων, χωρίς να αρνείται ωστόσο τη θεία προέλευση των ονείρων των προγόνων. Το όνειρο δεν απουσιάζει και από την Καινή Διαθήκη, στην οποία παρουσιάζεται ως μια αποκάλυψη που προορίζεται να φωτίσει ένα άτομο (καμιά φορά έναν ειδωλολάτρη), που υποτάσσεται στο Λόγο και απευθύνεται σε όλη την Εκκλησία. (ΛΒΘ, σ. 729-730).

στ. 164 *κακινκάκως*: Πρόκειται για τροπικό επίρρημα που μαρτυρείται σε κείμενα βυζαντινών χρονογράφων. Βλ. Stamatios B. Psaltes, *Grammatik der Byzantinischen Chroniken*, p. 114 & 339.

στ. 219 *παρακλήτορας*: Το ουσιαστικό "παρακλήτωρ" στο λεξικό του Lampe (1019) θησαυρίζεται με τις εξής έννοιες: α) του παρηγορητή και β) του Αγίου Πνεύματος (ως Παρακλήτου). Στα συγκεκριμένα συμφραζόμενα όμως η λέξη δηλώνει τον μεσολαβητή, τον ενδιάμεσο για την επίτευξη μιας συμφωνίας.

στ. 219 *προφασιστικῶς*: Το συγκεκριμένο επίρρημα δε θησαυρίζεται στα λεξικά. Το επίθετο όμως "ὁ προφασιστικός" θησαυρίζεται στο λεξικό του Lampe (1192).

στ. 229 *θανόν*: πρόκειται για προβληματικό τύπο, καθώς το ουσιαστικό "ὁ θανός" δε θησαυρίζεται στα λεξικά. Εντούτοις, στο *Ετυμολογικό Λεξικό της Κοινῆς Νεοελληνικῆς* του Ν. Π. Ανδριώτη (σ. 123) εντοπίζουμε το μεσαιωνικό τύπο "ἡ θανή", που δηλώνει το θάνατο, και προέρχεται από το αρχαίο απαρέμφατο "θανεῖν". Στο συγκεκριμένο στίχο του ομιλητικού κειμένου του π. Μάρκου παρατηρείται το φαινόμενο της διτυπίας, καθώς γράφεται: "*πικρόν θανόν και... τὸν θάνατον τὸν πικρόν*".

στ. 271 *προμυρίζει με*: Στα συγκεκριμένα συμφραζόμενα γίνεται αναφορά στη χρίση του Κυρίου με μύρο πριν το σταυρικό του Πάθος. Έτσι προοικονομούνται ο θάνατος και ο ενταφιασμός του.

Περὶ τῆς γεννήσεως Ἰούδα και τῆς ἀνατροφῆς αὐτοῦ: Όπως για το Χριστό και τα λοιπά πρόσωπα των Αγίων Γραφών, έτσι και για τον Ιούδα ο ελληνικός λαός έπλασε ποικίλες παραδόσεις, αναφερόμενες όχι μόνο στη γέννηση και το θάνατο, αλλά και τον ὅλο του βίο μέχρι τη στιγμή που έγινε μαθητής του Χριστού. Έτσι αποσαφήνισε τελείως την εικόνα του προδότη, συνέθεσε πλήρη ιστορία, η οποία όμως κάνει τον Ιούδα ήρωα παραμυθιού, που εισέρχεται στα ὄρια της παράδοσης (Μέγας, *Ιούδας*, σ. 4). Το παραμύθι αυτό δημοσίευσε ο Κ. Ζησίου στο περιοδικό *Έβδομάς* του 1887, ἄρ. 10, σ. 6-7, χωρίς όμως να αναφέρει την πηγή και την πατρίδα της παράδοσης του παραμυθιού. Το ότι η περί του Ιούδα διήγηση είναι ευρέως διαδεδομένη στην Ελλάδα αποδεικνύεται από τις παραλλαγές, τις οποίες κατέγραψαν από το στόμα του λαού δύο σημαντικοί ερευνητές της ελληνικής λαογραφίας, η Μαρία Λιουδάκη στην Κρήτη και ο Κυριάκος Χατζηγιάννου στην Κύπρο. Την πρώτη (κρητική) παραλλαγή της περί του Ιούδα διήγησης παραθέτει ο Γ. Μέγας και διευκρινίζει ότι την άκουσε η Μαρία Λιουδάκη το 1938 από τον αγράμματο γέροντα πατέρα της, καταγόμενο από το χωριό Λατσίδα Μεραμπέλλου (Μέγας, *Ιούδας*, σ. 5-7). Ακολουθεί η παράθεση της κυπριακής παραλλαγής, προερχομένης από την Μακροσύκα της Αμμοχώστου, η οποία δημοσιεύθηκε από τον Κυριάκο Χατζηγιάννου στα *Κυπριακά Χρονικά*, τ. Θ' (1933), σ. 291 κ.εξ. (Μέγας, *Ιούδας*, σ. 7-8).

Είναι γεγονός ότι η λαϊκή ψυχή διακατέχεται από μία επιθετικότητα εναντίον του Ιούδα, η οποία αποκορυφώνεται στην παράδοση εκείνη τη σχετική με την ενοχή του μετά την προδοσία του Ιησού. Πιο συγκεκριμένα, όπως εύστοχα παρατηρούν ο Γ. Μέγας και ο Ιω. Κορναράκης, "προκειμένου να καταστεί μισητός ο πλέον διαβόητος προδότης του Ευαγγελίου, έπρεπε να παρασταθεί εμφορούμενος από κακά ένστικτα, να φορτωθεί και το πλέον ανθρωπινό ανοσιούργημα, την οιδιπόδεια μίξη" (Μέγας, *Ιούδας*, σ. 20 και

Κορναράκης, *Ιούδας*, σ. 129). Ο Ιούδας, ως σύμβολο ενοχής, αποβαίνει ψυχαναγκαστικά αποδιοπομπαίος τράγος, φορέας της πλέον απεχθούς ενοχής του ανθρώπινου γένους (Κορναράκη, *Ιούδας*, σ. 130). Κατά τον Ιω. Κορναράκη, η θέση αυτή της λαϊκής ψυχής έναντι του Ιούδα αποκαλύπτει πράγματι την ένταση της απωθούμενης ενοχής. Όσο δηλαδή περισσότερο ένοχο αναγνωρίζουμε τον άλλο, τόσο διαυγέστερα αποκαλύπτουμε τις διαστάσεις της εκ μέρους μας απωθούμενης ενοχής. Στα πλαίσια των παραπάνω προϋποθέσεων θεώρησης του Ιούδα από τη λαϊκή ψυχή, μπορούμε να ερμηνεύσουμε και τη συνήθεια του λαού να τον παραδίδει στην πυρά. Μέσω της καύσης του ομοιώματος του Ιούδα παγιώνεται η απώθηση της προσωπικής μας ενοχής, προβάλλοντας επί του καιόμενου Ιούδα προσωπικά ενοχικά μας βιώματα (Κορναράκης, *Ιούδας*, σ. 122-127).

Η λαϊκή ψυχή ("το θρησκευόμενο άτομο") αδυνατεί να κατανοήσει πώς ο Ιούδας ήταν δυνατό να φθάσει, άνευ εγκληματικής κλιμάκωσης, στην προδοσία του Θεού. Θέλει τον Ιούδα διεφθαρμένο "εκ κοιλίας μητρός" και ικανόν μόνο για το έγκλημα και την αμαρτία γενικά (Κορναράκης, *Ιούδας*, σ.130). Διηγήσεις αναφερόμενες στη νηπιακή ηλικία του Ιούδα μιλούν για κοινά παιχνίδια του Χριστού και του Ιούδα και για την επιδεικνυόμενη σκληρότητα του Ιούδα κατά τη διάρκεια αυτών των παιχνιδιών (Μέγας, *Ιούδας*, σ. 21 και *Πνευματική Ζωή*, χρόνος 2ος, άρ. 16/10, Ίαν. 1938, σ. 16). Διήγηση μάλιστα περιεχόμενη στα απόκρυφα ευαγγέλια θέλει τον Ιούδα δαμονισμένο ήδη κατά την παιδική του ηλικία (Evangiles apocryphes, I Protevangile de Jacques, pseudo-Matthieu. Evangile de Thomas. Paris 1911, σ. 42 εξ.). Σε όλη αυτή την κακοτυχία του Ιούδα προστίθεται και το έγκλημα της αδελφοκτονίας, το οποίο αναφέρεται στη διήγηση περί του Ιούδα και τον εξομοιώνει προς τον Κάϊν.

Είναι φανερό ότι συνδέθηκε στη συνείδηση του λαού ο μύθος των αρχαίων χρόνων για τον Οιδίποδα με το μύθο των χριστιανικών χρόνων για τον Ιούδα (Μέγας, *Ιούδας*, σ. 9). Έτσι, ο περί Ιούδα οιδιπόδειος ενοχικός μύθος δεν περιορίζεται μόνο στον ελληνικό χώρο και στις παραδόσεις του ελληνικού λαού, αλλά έχει παγκόσμιο χαρακτήρα, εφόσον γεννήθηκε στη μεσαιωνική Ευρώπη. Ο Γ. Μέγας αναφέρει ότι ο περί Ιούδα μύθος βρίσκεται στο κεφ. 45 της *Legenda aurea*, η οποία γράφτηκε λατινιστί το 13ο αιώνα από τον Jacobus de Voragine, αλλά ανάγεται σε παλαιότερο πρότυπο, δηλαδή κάποια απόκρυφη ιστορία, όπως συνάγεται από δύο χωρία στην αρχή και στο τέλος του εν λόγω έργου (στην αρχή: *legitur in quadam historia, licet apocrypha* και στο τέλος: *hucusque in praedicta historia apocrypha legitur*) (Μέγας, *Ιούδας*, σ. 9). Η *Legenda aurea* μεταφράστηκε νωρίς στην ιταλική, διασκευάστηκε ποιητικώς στη γαλλική, αγγλική, σουηδική, καταλονική, ισπανική, ιταλική, γερμανική, τσεχική και ρωσική γλώσσα και παρενεβλήθη ως επεισόδιο στο *Μυστήριο των Παθών* του Jehan Michel (15 αι.) και του Arnoul Greban (16 αι.) (Μέγας, *Ιούδας*, σ. 10). Έτσι, σε όλες τις ευρωπαϊκές χώρες, τουλάχιστον από τον 13ο αιώνα και εξής, ο περί Ιούδα οιδιπόδειος μύθος κυκλοφορεί ακατάπαυστα και ενίοτε καθίσταται αντικείμενο λαογραφικών ή ψυχαναλυτικών μελετών (Κορναράκη, *Ιούδας*, σ. 131). Μάλιστα, από τη λαογραφική έρευνα συνάγεται ότι η διήγηση αυτή συντάχθηκε στη Δύση από κάποιο χριστιανό εξ Ιουδαίων, ο οποίος γνώριζε την ιστορία του Οιδίποδα και την προσάρμοσε στον Ιούδα (Μέγας, *Ιούδας*, σ. 10). Στο πλαίσιο αυτών των προϋποθέσεων ή όρων γένεσης του χριστιανικού οιδιποδείου μύθου πρέπει ασφαλώς να κατανοηθεί και η

ένταξή του στα ορθόδοξα συναξάρια. Πιθανώς να εισήλθε στον ορθόδοξο χώρο διά των σταυροφοριών (Κορναράκης, *Ιούδας*, σ. 130-131).

Ήδη στον Ν. Γ. Πολίτη ήταν γνωστά τρία χειρόγραφα αθωνικών βιβλιοθηκών, της μονής Ιβήρων και της Διονυσίου, που περιέχουν βυζαντινά συναξάρια του Ιούδα (βλ. Σπ. Λάμπρου, *Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς Βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἑλληνικῶν κωδίκων, ἐν Κανταβριγία τῆς Ἀγγλίας 1895-1900*, ἀρ. 3666, 38. 3794, 27 και 4616, 4). Από αυτά ο Ν. Γ. Πολίτης συμπεέρανε ότι όχι μόνο οι πολυπληθείς κοπτικές, κουρδικές και σλαβικές αλλά και οι της δυτικής και μέσης Ευρώπης παραλλαγές προήλθαν από κάποιο βυζαντινό πρότυπο και ότι ο Jacobus de Voragine στη *Legenda aurea* είχε ως πηγή κάποιο παλαιότερο κείμενο (*Λαογραφία*, τ. 1 (1909), σ. 107). Ο Γ. Μέγας, στηριζόμενος στις διαπιστώσεις του Ν. Γ. Πολίτη, θέλησε να μελετήσει αυτά τα τρία βυζαντινά συναξάρια του Ιούδα των αθωνικών βιβλιοθηκών (χφ 496 Μ. Ιβήρων, χφ 132 Μ. Διονυσίου, χφ 260 Μ. Διονυσίου) και εκ της μελέτης αυτής διαπίστωσε ότι πρόκειται για το ίδιο ακριβώς κείμενο. Στη συνέχεια ο Γ. Μέγας βρήκε και τέταρτο χειρόγραφο της Βιβλιοθήκης της Αρχιεπισκοπής Κύπρου (Χ. Παπαϊωάννου, *Κατάλογος τῶν χειρογράφων τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου ἐν Ἐπετ. Φιλ. Συλλ. Παρνασσοῦ ἔτ. Θ' (1906)*, σ. 95 ἀρ. κώδ. 15 γ σ. 197-217), το οποίο δημοσιεύθηκε από τον Παρθένιο Κιριμίση στο περιοδικό "*Ἀπόστολος Βαρνάβας*" (*Ἀπόστολος Βαρνάβας, Μηνιαῖον Ἐκκλησιαστικὸν περιοδικὸν ἐκδιδ. προνοία τῆς Ἐκκλησίας Κύπρου, ἐν Λευκωσίᾳ Κύπρου, ἔτ. Ζ', 1935*, σ. 47-55). Ο Γ. Μέγας αναφέρει ότι -κατά τις πληροφορίες του καθηγουμένου Γαβριήλ της μονής Διονυσίου Ἄθωνος- η διήγηση περί του Ιούδα, που περιέχεται στο χφ 260 Μ. Διονυσίου, έχει εντύπως εκδοθεῖ στη Βιέννη το ἔτος 1797 από τον Μάρκο Πούλιο υπό τον τίτλο: "*Συναξάρια εἰς τὰς ἐπίσημους ἑορτὰς Τριωδίου καὶ Πεντηκοσταρίου, συγγραφέντα ὑπὸ Νικηφόρου Καλλίστου Ξανθοπούλου, οἷς προσετέθησαν καὶ τρεῖς λόγοι τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου*". Δυστυχῶς ὁ Μέγας δεν μπόρεσε να βρει αυτή την έκδοση. Επίσης, ανατρέχοντας στις βενετικές εκδόσεις του Τριωδίου και του Πεντηκοσταρίου, στις οποίες επίσης περιέχονται τα συναξάρια του Ξανθόπουλου, δεν εντόπισε το περί Ιούδα του προδότου συναξάρι. Στη συνέχεια, ο Γ. Μέγας, συνέκρινε την περί Ιούδα διήγηση που περιέχεται στην παράφραση των συναξαρίων του Ξανθόπουλου, η οποία ἔγινε από τον Αθανάσιο Πάριο και ανατυπώθηκε από τον Κ. Δουκάκη (*Μέγας Συναξαριστὴς πασῶν τῶν κινητῶν ἑορτῶν τοῦ Τριωδίου ἤτοι Ἥλιος τοῦ νοητοῦ Παραδείσου ὑπὸ Κ. Δουκάκη, ἐν Ἀθήναις 1896*, σ. 238-241. Πρβλ. τὶς νεοελληνικὲς μεταφράσεις τῶν συναξαρίων ἀπὸ τὸ Ματθαῖο Κιγάλα καὶ τὸ Μάξιμο Μαργούνιο) με τη σχετική διήγηση που παραδίδεται στα αθωνικά χειρόγραφα. Διαπίστωσε ότι πρόκειται για την ίδια ακριβῶς διήγηση, με τη διαφορά ὅτι στην παράφραση των συναξαρίων του Ξανθόπουλου ἀπὸ τον Πάριο ἡ περί του Ιούδα διήγηση παρεμβάλλεται ὅπως ἀτέχνως σε λόγο ἀποδιδόμενον στον Ἰωάννη το Χρυσοστόμο "*εἰς τὸν Δεῖπνον τὸν μυστικόν*" ἔχοντας ὁμως δημῶδη ἢ ἀπόκρυφη προέλευση (Μέγας, *Ιούδας*, σ. 10-12). Ο Γ. Μέγας παραθέτει ἀπόσπασμα ἀπὸ την "*Περὶ Ἰούδα τοῦ προδότου διήγησιν*" που περιλαμβάνεται στα προαναφερθέντα συναξάρια (3 αθωνικά και 1 κυπριακό) (Μέγας, *Ιούδας*, σ. 29-32).

Ὁ χριστιανικὸς αὐτὸς οἰδιπόδειος μῦθος ἢ ἡ διήγηση περί Ιούδα του προδότου παραδίδεται και στο ομιλιάριο της Μ. Τεσσαρακοστῆς του ιερέως Μάρκου εκ Χάνδακος (16ου αἰῶνα). Στο εν λόγω ομιλιάριο και συγκεκριμένα

στην 24η ομιλία (για την Κυριακή των Βαΐων) ο συντάκτης Μάρκος, έπειτα από αναφορά του στο γεγονός της χρίσης του Ιησού με μύρο από την αδελφή του αναστηθέντος Λαζάρου, Μαρία, και στη δυναμική εναντίωση του Ιούδα στη δήθεν σπατάλη του πολυτίμου μύρου, παραθέτει τη διήγηση "*Περὶ τῆς γεννήσεως Ἰούδα καὶ τῆς ἀνατροφῆς αὐτοῦ*" (στ. 123-260 ομιλίας). Σημειωτέον ότι και στην τελευταία ομιλία του εν λόγω ομιλιαρίου (29η), για τη Μεγάλη Παρασκευή, υπάρχει νέα εκτενής αναφορά του ιεροκήρυκα Μάρκου στο πρόσωπο του Ιούδα και ειδικότερα στην εναντίωσή του στο γεγονός της χρίσης του Κυρίου με μύρο (από την πόρνη τώρα γυναίκα και όχι από την αδελφή του Λαζάρου), λόγω του πάθους της φιλαργυρίας του. Στην ομιλία αυτή επιχειρείται μία σκιαγράφηση της προσωπικότητας του προδότη μαθητή, στηριγμένη στη φιλαργυρία, στην αγνωμοσύνη και στην πονηρία του, η οποία διαρθρώνεται μέσα από την κατά "κινηματογραφικό" τρόπο εξελισσόμενη παρουσίαση όλων των σταδίων προ του Πάθους του Κυρίου, που καταδεικνύουν το χαρακτήρα του Ιούδα. Συγκεκριμένα, αμέσως μετά την επιτίμηση της πόρνης από τον Ιούδα για τη σπατάλη του μύρου, ακολουθεί η αναφορά στο Μυστικό Δείπνο, στον ιερό Νιπτήρα, στην εναγώνια προσευχή του Χριστού στο όρος των Ελαιών, στη Μεταμόρφωση του Κυρίου, στην προδοσία του Ιούδα, στη σύλληψη του Χριστού, στη δίκη του και στα Πάθη του. Αξίζει να προσέξουμε ότι: 1) Η διήγηση περί της γεννήσεως και ανατροφής του Ιούδα παρεμβάλλεται πολύ άτεχνα και απότομα στην ομιλία της Κυριακής των Βαΐων. 2) Η δεύτερη αναφορά του π. Μάρκου στη διαταραγμένη προσωπικότητα του Ιούδα εντοπίζεται στην ομιλία για τη Μ. Παρασκευή, αμέσως πριν την παρουσίαση του γεγονότος του Μυστικού Δείπνου και σε συμφραζόμενα σχετικά πάλι με τη χρίση του Κυρίου με μύρο από γυναίκα. Με άλλα λόγια, πρόκειται για μία παραλλαγή της αρχής της ομιλίας της Κυριακής των Βαΐων, η οποία δίνει αφορμή στο Μάρκο να αιτιολογήσει την προδοσία και την αγνωμοσύνη του Ιούδα, λόγω της εμπαιχθείσας ψυχικής του συγκρότησης. Εδώ λοιπόν βρίσκουμε μία μεγάλη ομοιότητα με τη διήγηση περί του Ιούδα, που περιέχεται στην παράφραση των συναξαρίων του Ξανθόπουλου (η οποία - ως προείπαμε- έγινε αρχικά από τον Αθανάσιο Πάριο και ανατυπώθηκε από τον Κ. Δουκάκη), ως προς το ότι η διήγηση για τον Ιούδα παρεμβάλλεται ατέχνως σε ομιλία για το Μυστικό Δείπνο του Ιωάννου του Χρυσοστόμου. Αν μάλιστα σημειώσουμε ότι ο ίδιος ο Μάρκος κάνει αναφορά στο Τριώδιο του Ξανθόπουλου στους στ. 45-46 της ομ. 28, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι ο π. Μάρκος άντλησε τη διήγηση αυτή από έκδοση του συναξαρίου του Ξανθόπουλου, προγενέστερη από αυτές που σώζονται σ' εμάς σήμερα.

Σημειώνουμε ότι την ίδια διήγηση βρίσκουμε και σε κρητικό ποίημα των αρχών του 16ου αιώνα, το οποίο περιλαμβάνεται σε κώδικα της Μαρκιανής Βιβλιοθήκης (cl. XI, cod. 19 φ. 224α-336β), επιγράφεται "*Παλαιά και Νέα Διαθήκη*" αλλά είναι κατ' ουσίαν ρίμα θρηνητική στον άκορροστο Άδη, η οποία εμπεριέχει και τη διήγηση περί του Ιούδα στα φύλλα 285β-287α (Μέγα, *Ιούδας*, σ. 12-15). Το συγκεκριμένο κρητικό ποιητικό κείμενο έχει ως πρότυπό του το λατινικό κείμενο της *Legenda aurea* και όχι το ελληνικό συναξάρι. Σημειωτέον ότι η όλη περί του Ιούδα διήγηση, όπως αυτή φέρεται στο στόμα του λαού, συμφωνεί στα κύρια σημεία της με τα συναξάρια, από τα οποία προφανώς προέρχεται (Μέγας, *Ιούδας*, σ. 15).

(Βλ. σχετικά: Ν. Μ. Παναγιωτάκη, *Παλαιά και Νέα Διαθήκη (κριτική έκδοση)*, επιμέλεια Στέφανου Κακλαμάνη και Ιωάννη Μαυρομάτη, έκδ. Ελληνικού Ινστιτούτου Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Σπουδών Βενετίας, Βενετία 2004. Επίσης: Walter Puchner, *Byzantinische und*

westliche Einflüsse auf die religiöse Dichtung Kretas zur Zeit der venezianischen Herrschaft. Das Beispiel der Apokryphen in dem Gedicht "Altes und Neues Testament", Πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου Neograeca Medii Aevi II "Αρχές της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας" (Βενετία, 7- 11 Νοεμβρίου 1991), σσ. 278- 312).

στ. 342 *δυσανόδευτος*: το επίθετο θησαυρίζεται στο λεξικό του Lampe (392).

στ. 389 *ώσαννά*= εβραϊκή λέξη αίνου, που απευθύνεται στο Θεό Πατέρα και στο μυστήριο της σωτηρίας του ανθρωπίνου γένους διά του Χριστού (ΛΒΘ, σ. 42-43).

25. Ομιλία για την Αγία και Μεγάλη Δευτέρα:

α) Περιεχόμενο ομιλίας:

Ο Μάρκος συνειδητοποιεί ότι έχει ήδη διανυθεί το μεγαλύτερο μέρος της νηστείας και προτρέπει τους πιστούς να μην ολιγωρήσουν, αλλά να αφυπνιστούν πνευματικά, προκειμένου κατά την αρχόμενη Αγία και Μεγάλη Εβδομάδα να αυξηθούν τα ψυχοσωματικά τους χαρίσματα (νηστεία, προσευχή, μετάνοια). Στη συνέχεια εξηγεί την ονομασία της Μεγάλης Εβδομάδας και ασχολείται με την ερμηνεία της ευαγγελικής του Ματθαίου περικοπής περί της καταρασθείσας από τον Κύριο συκής. Προτρέπει τους πιστούς να έχουν καρπούς άξιους της μετανοίας, να προκόπτουν πνευματικά και να εξαγορεύουν τις αμαρτίες τους, όπως ακριβώς αναζητούν θεραπεία στα σωματικά τους τραύματα. Ακολουθούν δύο παραδείγματα από το Γεροντικό αναφορικά με την αξία της ειλικρινούς μετανοίας και την άπειρη μακροθυμία του Θεού.

β) Λεξιλογικά και πραγματολογικά σχόλια:

στ. 95 *τῆς θεοῦφάντου (στολής)*: το επίθετο "ὁ/ἡ θεοῦφαντος, τὸ θεοῦφαντον" θησαυρίζεται στο λεξικό του Lampe (641).

στ. 98 (*στολήν*) *χιονοφεγγῆ*: το επίθετο "ὁ/ἡ χιονοφεγγῆς, τὸ χιονοφεγγές" θησαυρίζεται στο λεξικό του Lampe (1525).

στ. 145 *σέπει*: προβληματικός τύπος, που δε θησαυρίζεται στα λεξικά. Μονάχα στο *Ετυμολογικό Λεξικό της Κοινῆς Νεοελληνικῆς* του Ν. Π. Ανδριώτη (σ. 320) εντοπίζουμε το μεσαιωνικό τύπο "σέπομαι", που σημαίνει "σαπίζω", εκ του αρχαίου ρήματος "σήπομαι".

στ. 183 *ἐπιτίμιον*: Η λέξη "ἐπιτίμιον" χρησιμοποιείται στην εκκλησιαστική ορολογία προς δήλωση του παιδαγωγικού μέσου που χρησιμοποιεί ο πνευματικός πατέρας, προκειμένου να "θεραπευθεί" από την αμαρτία το εξομολογούμενο τέκνο του. Τα επιτίμια ορίζονται από τους κανόνες της Ορθοδόξου Εκκλησίας ως βοηθήματα στην πνευματική ανασυγκρότηση του αμαρτωλού ανθρώπου και σε καμία περίπτωση ως μέσα εκδίκησης ενός τιμωρού και άσπλαχνου Θεού, όπως αντιθέτως συμβαίνει στη Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία. Αυτό μάλιστα αποδεικνύεται και από το γεγονός ότι τα ορθόδοξα

επιτίμια επιβάλλονται ενίοτε και μετά την άφεση των αμαρτιών του εξομολογηθέντος (ΘΗΕ, τ. 5, σ. 795-796).

26. Πρώτη ομιλία για την Αγία και Μεγάλη Τρίτη:

α) Περιεχόμενο ομιλίας:

Στην ομιλία αυτή ο Μάρκος εξαίρει την αρετή της υπομονής, αναφερόμενος στον υπομείναντα κάθε ταπείνωση, θλίψη, αδικία και πειρασμό Ιησού Χριστού. Μετά το θεανθρώπινο πρότυπο υπομονής, ο π. Μάρκος προβάλλει το ανθρώπινο, τον πολύαθλο Ιώβ. Παρουσιάζονται αναλυτικά οι πειρασμοί και οι υποκινούμενες από το διάβολο δοκιμασίες του και τονίζονται η ακλόνητη πίστη του στη θεϊκή πρόνοια και η υπομονή του. Στον επίλογο της ομιλίας, δίνεται έμφαση στην πλούσια ευλογία που ο Ιώβ έλαβε από το Θεό, μετά το πέρας των δοκιμασιών του. Καταληκτικά, προτρέπονται οι πιστοί να μιμηθούν την υπομονή, την αγάπη και την καρτερικότητα του Ιώβ.

β) Λεξιλογικά και πραγματολογικά σχόλια:

στ. 35 ἤμουν: ως προς το δημωδέστερο σχηματισμό του παρατατικού του ρ. "εἶμι" βλ. Stamatios B. Psaltes, *Grammatik der Byzantinischen Chroniken*, p. 240.

στ. 160 εἶσαι: ο δημώδης αυτός τύπος β' ενικού προσώπου της οριστικής ενεστώτα του ρ. "εἶμι" απαντά σε κείμενα βυζαντινών χρονογράφων. Βλ. Stamatios B. Psaltes, *Grammatik der Byzantinischen Chroniken*, p. 239.

στ. 166 μισόκαλος: το επίθετο "ὄ/ἡ μισόκαλος, τὸ μισόκαλον" στη χριστιανική ορολογία προσδιορίζει το διάβολο (Lampe).

στ. 249 Ἀπώλετό σου τὸ μνημόσυνον ἀπὸ γῆς: αναφορά στον κίνδυνο απώλειας της υστεροφημίας, αρχαιότατου αγαθού και πανανθρώπινης επιδίωξης (Lampe 874).

Για τις εκδηλώσεις πένθους του Ιώβ πρβλ. σχετική σημείωση στα σχόλια επί του κειμένου της 17ης ομιλίας.

27. Δεύτερη ομιλία για την Αγία και Μεγάλη Τρίτη:

α) Περιεχόμενο ομιλίας:

Στο προοίμιο της ομιλίας γίνεται αναφορά στην αξία της ειλικρινούς εξομολόγησης των αμαρτιών μας στον πνευματικό πατέρα, προκειμένου να επιτύχουμε τη σωτηρία της ψυχής μας. Ο π. Μάρκος προτρέπει το ποιμνιό του να παραβλέψουν κάθε διαβολική προσπάθεια αποπροσανατολισμού από τη σωστική οδό της μετάνοιας και τους καλεί να προσέλθουν στο μυστήριο της

εξομολόγησης με συντριβή καρδιάς, κατά το πρότυπο του ταπεινού τελώνη. Προς ενίσχυση των συμβουλών του προς τους πιστούς ο π. Μάρκος παραθέτει το παράδειγμα ενός παράλυτου άρχοντα, που προσευχήθηκε με δάκρυα μετανοίας στην εικόνα του Χριστού στο ναό των Αγίων Αποστόλων της Πόλης, εξομολογήθηκε σ' αυτήν τις φοβερές αμαρτίες του, άκουσε συγχωρητική απάντηση προερχόμενη από την εικόνα και θαυματουργικώς θεραπεύθηκε από την παραλυσία του. Ακολουθεί διήγηση από την Κλίμακα του Αγίου Ιωάννου του Σιναΐτου αναφορικά με την ειλικρινή μεταμέλεια κάποιου ληστή, τη δημόσια εξαγόρευση των σοβαρών αμαρτιών του και την άφεσή τους από το Θεό.

β) Λεξιλογικά και πραγματολογικά σχόλια:

στ. 5 *ἀμέ*: κρητικός διαλεκτικός τύπος συνδέσμου, ισοδυναμεί με το "ἀμή" και σημαίνει "ἀλλά, μολοταῦτα, ὅμως" και "λοιπόν" (στην αρχή της πρότασης) (Κριαρά, *Λεξικόν*, τ. 2, σ. 14-17).

στ. 8 *ἄρχοντος τοῦ κόσμου τούτου*: του διαβόλου.

στ. 60 *ἰαματηφόρον*: Πρόκειται για αθησαύριστο επίθετο.

στ. 133 *ἐξενίζοντα αὐτά*: κρητικός διαλεκτικός τύπος, με αύξηση, της άκλιτης δημώδους μετοχής σε -όντα.

28. Ομιλία για την Αγία και Μεγάλη Τετάρτη:

α) Περιεχόμενο ομιλίας:

Στο προοίμιο της ομιλίας αυτής ο Μάρκος προτρέπει τους πιστούς να μετανοήσουν, για να σώσουν την ψυχή τους, κατά το πρότυπο της πόρνης γυναίκας που έχρισε το Χριστό με μύρο στο σπίτι του Σίμωνα του λεπρού, στη Βηθανία. Στη συνέχεια, σημειώνεται ότι η πόρνη συναισθάνθηκε την αμαρτωλότητά της, έσπευσε να αγοράσει πολύτιμο μύρο από το μυρεψό, συνδιαλέχθηκε έντονα με το μυρεψό για το επείγον της κατάστασης, εισήλθε στο σπίτι του Σίμωνα και έλουσε με μύρο το κεφάλι και τα πόδια του Κυρίου, κλαίγοντας για τις αμαρτίες της και αιτούμενη από το Χριστό άφεση αμαρτιών και ευκαιρία σωτηρίας. Ακολουθεί αναφορά στο παράδειγμα κάποιας πλούσιας γυναίκας που ανέλαβε να φέρει στο σπίτι της έναν άρρωστο και αφρόντιστο γέροντα μοναχό, τον οποίο περιποιήθηκε, θεράπευσε και έχρισε με μύρο την ημέρα της Μ. Τετάρτης, θρηνώντας για τις αμαρτίες της και εξαγορεύοντάς τις. Μετά από σεισμό που έγινε μόνο στο δικό της σπίτι, ακούστηκε φωνή εξ ουρανού, που συγχώρησε τις αμαρτίες της.

β) Λεξιλογικά και πραγματολογικά σχόλια:

στ. 18 *κείτομαι*: Κατά το *Ετυμολογικό Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής* του Ν. Π. Ανδριώτη (σ. 157) ο τύπος "κείτομαι" είναι μεσαιωνικός και προέρχεται από το αρχαίο ρήμα "κείμαι". Ο Γ. Χατζιδάκις υποστηρίζει ότι το "κείτομαι" είναι συνώνυμο του νεοελληνικού "θέτομαι" (ΜΝΕ 1, 316 κ. εξ.).

στ. 27-29 *γυνή ἔχουσα ἀλάβαστρον μύρου πολυτίμου καὶ κατέχεεν αὐτὸ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ*: Όπως όλοι οι Ανατολίτες έτσι και ο Ισραήλ έκανε μεγάλη χρήση αρωμάτων. Η Βίβλος μνημονεύει τουλάχιστον τριάντα. Το άρωμα ήταν τόσο αναγκαίο για τη ζωή, όσο το ποτό και το φαγητό. Η σημασία του είναι διπλή: 1) Στην κοινωνική ζωή φανερώνει τη χαρά ή εκφράζει την οικειότητα. Αρωματίζει κανείς την κεφαλή του φιλοξενουμένου του, για να εκφράσει τη χαρά του που τον υποδέχεται (Matth. 26, 7) και η παραμέληση αυτής της χειρονομίας είναι απρέπεια (Luc. 7, 46). 2) Στη λειτουργική ζωή συμβολίζει την προσφορά και τον αίνο (ΛΒΘ, σ. 147).

στ. 31 *Μεγάλη Τετράδη*: Η λέξη "Τετράδη" είναι κρητικός διαλεκτικός τύπος, που σημαίνει την ημέρα της εβδομάδας "Τετάρτη" (*Λεξικό Πιτυκάκη*, τ. 2, σ. 1076). Κατά το *Ετυμολογικό Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής* του Ν. Π. Ανδριώτη (σ. 362), ο τύπος "Τετράδη" είναι μεσαιωνικός και προκύπτει από την εκκλησιαστική φράση "τῆ Τετράδι" (τῆς Τυροφάγου, τῆς Διακαινησίμου, κ.τ.λ.), ως δοτική του αρχαίου ουσιαστικού "τετράς", πληροφορία που ο Ανδριώτης αντλεί από το έργο του Μ. Φιλίητα, *Γλωσσογνωσία καὶ Γλωσσογραφία Ἑλληνική* 2, 94. Πρβλ. Stamatios B. Psaltes, *Grammatik der Byzantinischen Chroniken*, p. 177.

στ. 41-42 *δύο γυναῖκες ἤλειψαν τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν μύρα ἐν τῇ Βηθανίᾳ*: Σημειωτέον ότι οι Ρωμαιοκαθολικοί κακώς ταυτίζουν την αδελφή του Λαζάρου Μαρία με τη Μαρία τη Μαγδαληνή, ενώ άλλοι με την αμαρτωλή γυναίκα, που άλειψε και αυτή με μύρο τον Κύριο. Η ορθόδοξη υμνολογία της Μεγάλης Εβδομάδας διακρίνει σαφώς τη Μαρία τη Μαγδαληνή από την πόρνη γυναίκα, αλλά και από την αδελφή του Λαζάρου, Μαρία. Η Μαρία η Μαγδαληνή ακολουθούσε και διακονούσε τον Κύριο, εκφράζοντας έτσι την ευγνωμοσύνη της για το ότι λυτρώθηκε από την τυραννία των πονηρών πνευμάτων (Luc. 8, 2: Marc. 16, 9), ήταν μία από τις μυροφόρες γυναίκες που ακολούθησαν τον Ιωσήφ τον από Αρριμαθαίας, κατά την αποκαθήλωση μέχρι και την ταφή του Ιησού, σ'αυτήν μεταδόθηκε διά Αγγέλου το χαρμόσυνο μήνυμα της Αναστάσεως του Κυρίου και σ'αυτή δόθηκε εντολή να το μεταφέρει στους Μαθητές. Το όνομα του Λαζάρου συνδέθηκε στην Ανατολή με τη Μαγδαληνή, διότι κατά την 4η Μαΐου εορτάζεται η ανάμνηση της ανακομιδής των λειψάνων του Αγίου Λαζάρου, του φίλου του Χριστού, και της μυροφόρου Μαρίας της Μαγδαληνής. Η Μαρία η Μαγδαληνή συνορτάζεται μαζί με τις υπόλοιπες μυροφόρες τη δεύτερη Κυριακή του Πάσχα, αλλά και την 22α Ιουλίου, οπότε τελείται η μνήμη της Αγία Μυροφόρου και Ισαποστόλου Μαρίας (ΘΗΕ, τ. 8, σ. 724-725).

στ. 48-49 *ἐπειδὴ ἡ λέπρα σφόδρα ἀκάθαρτον εἶναι πάθος καὶ βδελυκτόν*. Στην Αγία Γραφή (τόσο στην Παλαιά όσο και στην Καινή Διαθήκη) καμία άλλη νόσος δε μνημονεύεται τόσο συχνά και με τόση έμφαση όσο η λέπρα, που περιβαλλόταν με φόβο, αποτροπιασμό και ποικίλες δεισιδαιμονίες. Ασφαλώς

δεν αναφέρονται όλες οι περιπτώσεις στην πραγματική λέπρα ή στην ελεφαντίαση των αρχαίων Ελλήνων. Ενίοτε πρόκειται και για την απλή κοινή ψωρίαση (ΘΗΕ, τ. 8, σ. 239-240).

στ. 71 *ὄνταν*: πρόκειται για κρητικό διαλεκτικό τύπο του αρχαίου *ὄντας*, αιτιατικής πληθυντικού της μετοχής του *εἶμι*, με επίδραση του χρονικού συνδέσμου *ὄταν*. Βλ. Ανδριώτη *Λεξικό*, σ. 246.

29. Ομιλία για την Αγία και Μεγάλη Παρασκευή:

Πρόκειται για την εκτενέστερη ομιλία του ομιληρίου τους Μ. Τεσσαρακοστής. Έχει έντονο λογοτεχνικό και ρητορικό χαρακτήρα, λόγω του συγκινησιακά φορτισμένου κλίματος εκφώνησης του κηρύγματος κατά την Ακολουθία των Παθών του Κυρίου.

A) Περιεχόμενο ομιλίας:

Στο προοίμιο της τελευταίας ομιλίας του ομιληρίου του ο Μάρκος αναφέρεται με συγκινησιακά φορτισμένες εκφράσεις στην κραυγή του σταυρωμένου Θεανθρώπου, ενώ άφηγε την τελευταία του πνοή στο σταυρό, και στο συγκλονισμό όλης της κτίσης, που συμμετείχε στα Πάθη του Δημιουργού. Ακολουθεί διεξοδική παρουσίαση με "φωτογραφική αποτύπωση" κάθε σχετικής με τα Πάθη του Κυρίου λεπτομέρειας καταγεγραμμένης από τους Ευαγγελιστές και συγκεκριμένα γίνεται αναφορά στη συνομωσία των Γραμματέων και Φαρισαίων εναντίον του Ιησού, στη φιλαργυρία του Ιούδα που τον οδήγησε στο να επιτιμήσει την αμαρτωλή γυναίκα που έχρισε με μύρο τον Κύριο, στο Μυστικό Δείπνο, στον ιερό Νιπτήρα, στην εναγώνια προσευχή του Χριστού στο όρος των Ελαιών, στη Μεταμόρφωση του Κυρίου, στην προδοσία του Ιούδα, στη σύλληψη του Κυρίου, στη δίκη του, στα Πάθη του, στο θρήνο τους Παναγίας, στη Σταύρωση του Χριστού, στη μετάνοια του ληστή, στο θάνατο του Ιησού, στο σεισμό, στη συσκότιση, στη νεκρανάσταση και στην ταραχή που ακολούθησαν, στον ενταφιασμό του σώματος του Θεανθρώπου, έπειτα από αίτηση του Ιωσήφ του από Αριμαθαίας στον Πιλάτο, στην απόφαση των Αρχιερέων και των Φαρισαίων να φρουρηθεί ο τάφος του Κυρίου και στην συντριπτική νίκη του αναστημένου Χριστού έναντι του θανάτου και της αμαρτίας. Η ομιλία καταλήγει με προτροπή να ανταποδώσουν οι πιστοί στον Κύριο τα αγαθά (την πίστη, την ομολογία, την εξομολόγηση, τα δάκρυα τους μετανοίας και την ελεημοσύνη), ως ελάχιστο δείγμα ευγνωμοσύνης για τη θυσία Του και ως προσκύνηση της άκρας συγκατάβασής Του.

B) Λεξιλογικά και πραγματολογικά σχόλια:

Είναι χαρακτηριστική η συμμετοχή όλης της κτίσης στο Πάθος του εσταυρωμένου Χριστού, σημείο στο οποίο παρατηρείται στονδιτική επίδραση στο ομιλιάριο του ιεροκήρυκα Μάρκου (Βλ. *"Εἶδε ταῦτα ἥλιος...ἦσθετο γῆς καὶ συνεταράχθη, ἦσθοντο αἱ πέτραι καὶ διεῖρράγησαν...τὰ μὲν ἄψυχα στοιχεῖα καὶ ἀναίσθητα...ἐξέστησαν καὶ ἠλλοιώθησαν...ἡμεῖς δὲ ἀκατάνυκτοι ἄρα καὶ*

ἀδάκρυτοι διαμενοῦμεν;" στην προβλεπόμενη να αναγινώσκεται κατά τη Μεγάλη Παρασκευή Κατήχηση ΟΓ' του Θεοδώρου Στουδίτου) (PG 99, 28C & 606-607).

στ. 100 *τοῦ χοροῦ τῶν ἀποστόλων*. Αξίζει να σημειωθεί ότι δίπλα στον Ιησού ο Ιούδας βρήκε ανεξάντλητη πηγή αισθημάτων στοργής και αγάπης και έτυχε της υψίστης τιμής να ενταχθεί στο μοναδικό κύκλο των μαθητών του Σωτήρα του κόσμου. Ο Ιούδας όμως φάνηκε "αγνώμων" μαθητής απέναντι στο Διδάσκαλο και Ευεργέτη του. Για τον υμνωδούντα πιστό είναι αδιανόητη η αγνωμοσύνη αυτή του προδότη μαθητή, η οποία μπορεί να ερμηνευθεί μόνο βάσει της ισχυρής εσωτερικής σύγκρουσης του Ιούδα, δηλαδή της επικράτησης του διαβόλου επί των πνευματικών λειτουργιών της προσωπικότητάς του. Ενώ έγινε μάρτυρας πολλών θαυμαστών γεγονότων μέχρι την ώρα του Μυστικού Δείπνου, εντούτοις έμεινε "αδιόρθωτος". Η διαταραχή των πνευματικών του λειτουργιών και δυνάμεων προκάλεσε ανάλογη βλάβη στις διανοητικές και βουλευτικές του λειτουργίες και έτσι κατέστη αυτός "άφρων". Ο Ιούδας λοιπόν δεν ήταν θύμα απλώς μιας αδυναμίας του εαυτού του, π.χ. της φιλαργυρίας του, αλλά ολόκληρου του εαυτού του. Η "αφροσύνη" προδίδει πάντοτε καθολική διαταραχή των ψυχοδιανοητικών δυνάμεων και λειτουργιών του φορέα της (Κορναράκη, *Ιούδας*, σ. 112-113).

στ. 116 *τῶν Ἄζύμων*. Η γιορτή του Πάσχα είναι γνωστή και ως Ἄζυμα. Η δεύτερη αυτή ονομασία οφείλεται στο γεγονός ότι μετά την εγκατάσταση στην Παλαιστίνη οι Ισραηλίτες άρχισαν να τηρούν και την εβδομάδα των Ἀζύμων και για μια εποχή Πάσχα και Ἄζυμα γιορτάζονταν την ίδια περίοδο, αλλ' ανεξάρτητα το ένα από το άλλο. Αργότερα, η γιορτή των Ἀζύμων επεσπίασε τη θυσία του Πάσχα, τελικά όμως και επειδή συνέπιπταν χρονικά ενώθηκαν σε μια γιορτή οκταήμερης διάρκειας που περιλάμβανε τη θυσία του Πάσχα (14η) και την εβδομάδα των Ἀζύμων (15-21 Νισάν). Κατά την περίοδο αυτή έτρωγαν άζυμο άρτο, αφού προηγουμένως είχαν απομακρύνει όλα τα αποθέματα ζύμης από τα σπίτια (Ex. 12, 14-20). (Καϊμάκη, *Θεσμοί*, σ. 127) Ο άζυμος άρτος συμβόλιζε τη σπουδή της φυγής από την Αίγυπτο και ικανοποιούσε τις ανάγκες της ζωής της ερήμου (Καϊμάκη, *Θεσμοί*, σ. 126).

στ. 148 *Πάσχα Κυρίου*. Το Πάσχα είναι η πρώτη από τις τρεις μεγάλες ετήσιες ιεραποδημητικές πανηγύρεις του Ιουδαϊσμού (Πάσχα, Πεντηκοστή, Σκηνοπηγία) και είναι ιστορικά θεμελιωμένο στην αναχώρηση των Ισραηλιτών από την Αίγυπτο και θεολογικά αιτιολογημένο ως απόδειξη της εκλογής και της Διαθήκης μεταξύ Θεού και Ισραήλ. "Πάσχα" σημαίνει "διάβαση", "παρέλευση" του τιμωρού αγγέλου από τις οικίες των Ισραηλιτών, όταν θα τιμωρεί τους Αιγυπτίους. Κατ' επέκταση σημαίνει "προστασία" των πρωτοτόκων Ισραηλιτών και "σωτηρία" του Ισραήλ από τη δουλεία της Αιγύπτου. Η ετυμολογία του ουσιαστικού "πάσχα" από το ελληνικό ρήμα "πάσχω", όσο κι αν οι λέξεις εννοιολογικά συγγενεύουν (Πάθος-Θυσία του πάσχα), δε φαίνεται πιθανή. Πιθανότερο είναι να δεχθούμε ότι το "πάσχα" είναι εξελληνισμένος τύπος του εβραϊκού "πεσάχ" με την προσθήκη της κατάληξης: -α. Ο όρος πάσχα είναι πολυσήμαντος και χρησιμοποιείται από τους συγγραφείς της Παλαιάς Διαθήκης για να δηλώσει το πασχάλιο θύμα και τη θυσία που προσφέρεται για ανάμνηση της σωτηρίας από την Αίγυπτο καθώς

και την οκταήμερη γιορταστική περίοδο που περιλαμβάνει την αναμνηστική θυσία του πάσχα και την επταήμερη πανήγυρη των Αζύμων. Το τυπικό της θυσίας του Πάσχα, όπως πρωτοτηρήθηκε στην Αίγυπτο την παραμονή της Εξόδου, ήταν απλό. Είχε αρχαϊκά στοιχεία και μεταξύ άλλων όριζε προμήθεια μικρού ζώου, αμνού ή εριφίου, τέλειου, αρσενικού και ενιαύσιου, σφαγή του πασχάλιου θύματος "προς εσπέραν", επίχριση της θύρας με σφουγγάρι βουτηγμένο στο αίμα του ζώου, ψήσιμο ολόκληρου του πασχάλιου θύματος και βρώση της θυσίας του Πάσχα με άζυμο άρτο και πικρά χόρτα. Όλα αυτά τα στάδια της θυσίας του Πάσχα είχαν το συμβολισμό τους. Η προμήθεια έδειχνε ότι το θύμα ανήκε νόμιμα στον προσφέροντα. Η σφαγή αποτελούσε την αρχή της σωτηριολογικής πράξης με την οποία ξεπερνούσαν το θάνατο. Η επίχριση με αίμα του θύματος απέβλεπε στην αποτροπή του κακού και συνεπώς στην προστασία των Ισραηλιτών. Το ψήσιμο του ζώου εξασφάλιζε την ενοίκηση της θείας δύναμης στο θύμα. Η βρώση του θύματος μέσα σε ατμόσφαιρα βιαστικής αναχώρησης επιτύγχανε την κοινωνία του προσφέροντος με το Θεό καθώς και την ενδυνάμωση και τον αγιασμό του πιστού. Τα πικρά χόρτα θύμιζαν την πικρία της παραμονής στη χώρα του Φαραώ. Οι περιορισμοί εξάλλου ως προς το θύμα (μικρό, τέλειο, αρσενικό, ενιαύσιο) οφείλονταν κυρίως σε πρακτικούς λόγους, ενώ η βιαστική κατανάλωση του πασχάλιου αμνού, η απαγόρευση του σπασίματος των οστών του θύματος, η καταστροφή του απομείναντος, η ζώνη στη μέση και το ραβδί στο χέρι είχαν τη θεολογική ή ιστορική αιτιολόγησή τους. Η θυσία του Πάσχα ήταν έκτακτη, νυκτερινή, συλλογική και οικογενειακή. Δεν προσφέρεται σε ιερό αλλά στις οικίες των Ισραηλιτών, δε χρειάζεται θυσιαστήριο ούτε η μεσολάβηση ιερατείου, γιατί τη νύκτα εκείνη όλο το έθνος ιερουργεί και "ιεράται". Δεν είναι συνηθισμένη θυσία αλλά "πάσχα Κυρίω". (Καϊμάκη, *Θεσμοί*, σ. 125-127).

στ. 195 *τοῦτο ἐστὶ τὸ σῶμα μου*: Σύμφωνα με την Καινή Διαθήκη, το Σώμα του Χριστού διαδραματίζει βασικό ρόλο στο μυστήριο της λυτρώσεως. Η έκφραση όμως αυτή έχει πολλές έννοιες: δηλώνει άλλοτε το ατομικό Σώμα του Ιησού, άλλοτε το ευχαριστιακό Σώμα του, άλλοτε πάλι το Σώμα του οποίου όλοι είμαστε μέλη, δηλ. την Εκκλησία. Ήδη στο γεύμα της Βηθανίας το σώμα του Ιησού αλείφεται με μύρο με την προοπτική του ενταφιασμού του. Τελικά πεθαίνει πάνω στο σταυρό και ενταφιάζεται, αλλά αυτός ο κοινός θάνατος, ίδιος με το θάνατο όλων των ανθρώπων, έχει ωστόσο μια ιδιαίτερη σημασία στο μυστήριο της σωτηρίας: Το σώμα του Χριστού, αληθινός πασχάλιος αμνός (1 Cor. 5, 7), υπήρξε το όργανο της απολυτρώσεως των ανθρώπων. Μετά την ανάσταση, το σώμα του Χριστού δεν έχει μόνο ουράνια, αόρατη ύπαρξη, εφόσον πριν πεθάνει ο Ιησούς συνέστησε το μυστήριο της θείας ευχαριστίας, μια τελετουργία προς διαιώνιση με αισθητά μέσα της επίγειας παρουσίας του θυσιασμένου σώματός του. Η ευχαριστιακή λοιπόν εμπειρία της Εκκλησίας τοποθετείται στο φως της αναστάσεως και η "κοινωνία του σώματος του Χριστού" παρέχει στην Εκκλησία την αναβίωση όλων των ουσιαστών όψεων του μυστηρίου της σωτηρίας (ΛΒΘ, σ. 926-927).

στ. 202-203 *Τοῦτο ἐστὶ τὸ αἷμα μου*: Στο μεταγενέστερο ιουδαϊσμό και στην Καινή Διαθήκη, το ζεύγος των λέξεων "σάρξ και αἷμα" δηλώνει τον άνθρωπο στη φθαρτή του φύση, τη φύση που προσέλαβε ο Υιός του Θεού ερχόμενος στον κόσμο. Εκτός από αυτή την περίπτωση, η Βίβλος δεν ασχολείται παρά μόνο με

το χυμένο αίμα (με την έννοια του λατινικού *crucor*), πάντα σε σχέση με τη ζωή που χάνεται ή δίνεται, αντίθετα προς την ελληνική σκέψη, που συνδέει το αίμα (με την έννοια του λατινικού *sanguis*) με τη γένεση και με τις συγκινήσεις του ανθρώπου. Όπως όλες οι αρχαίες θρησκείες, και η θρησκεία του Ισραήλ αποδίδει στο αίμα ένα χαρακτήρα ιερό, γιατί το αίμα είναι η ζωή (Lev. 17, 11.14; Deut. 12, 23), και ό,τι συνδέεται με τη ζωή έχει στενή σχέση με το Θεό, τον μόνο κύριο της ζωής. Από το γεγονός αυτό απορρέουν τρεις συνέπειες: η απαγόρευση του φόνου, η απαγόρευση του αίματος ως τροφής και η λατρευτική χρήση του αίματος. Η Καινή Διαθήκη θέτει τέρμα στις αιματηρές θυσίες της ιουδαϊκής λατρείας και καταργεί τις νομικές διατάξεις τις σχετικές με την εκδίκηση του αίματος, γιατί αναγνωρίζει τη σημασία και την αξία του "αθώου αίματος", του "τιμίου αίματος" (1 Pet. 1, 19), που χύθηκε για τη λύτρωση των ανθρώπων. Στο Μυστικό Δείπνο ο Ιησούς παρουσίασε το ευχαριστιακό ποτήρι ως το άδικο χυμένο αθώο αίμα που γίνεται αίμα απολυτρώσεως. Το σώμα λοιπόν που προσφέρθηκε ως θυσία και το χυμένο αίμα του κάνουν το θάνατό του μια θυσία με διπλή σημασία: θυσία διαθήκης, που αντικαθιστά τη διαθήκη του Σινά με την καινή διαθήκη, και θυσία ιλασμού, σύμφωνα με την προφητεία του Δούλου του Γιαχβέ (ΛΒΘ, σ. 37-39).

στ. 284 *ὁ ἴδρος*: Κρητικός διαλεκτικός τύπος του ουσιαστικού "ὁ ἰδρός (-ῶτος)". Ως προς τον κρητικό τύπο της λέξης βλ. Κριαρά, *Λεξικόν*, τ. 7, σ. 155.

στ. 297 *ἂν φιλήσω*: Στα συγκεκριμένα συμφραζόμενα το ρήμα "φιλῶ" σημαίνει "ἀσπάζομαι". Σημειωτέον ότι το πρόσωπο του Ιούδα, η πράξη της προδοσίας και ο τρόπος τέλεσής της αποτελούν θέμα πολλών τροπαρίων της υμνογραφίας της περιόδου των παθῶν του Κυρίου, που ανήκει στο Τριώδιο. Οποσδήποτε ο υμνογραφικός πλούτος που αναφέρεται στην πράξη του Ιούδα αποσκοπεί στο να προβάλλει την υποκρισία του προδότη μαθητή, δηλ. τη χρήση προσωπείου από αυτόν. Η αποκορύφωση δε της υποκριτικής του συμπεριφοράς υπήρξε το φίλημα, που αποτέλεσε το σημείο αναγνώρισης εκ μέρους εκείνων των Ιουδαίων που συνέλαβαν τον Ιησού. Η διάσταση λοιπόν αυτή μεταξύ εξωτερικής συμπεριφοράς και προθέσεων δεν προδίδει απλώς ότι ο Ιούδας υποδύεται εν προκειμένω ένα ρόλο, το ρόλο του μαθητή, αλλά κυρίως υπογραμμίζει ότι η υποκρισία ήταν για τον Ιούδα το κεντρικό υπαρξιακό πρόβλημα της ζωής του. Δεν πρόκειται στην περίπτωση του Ιούδα για ολίστημα απλώς οφειλόμενο σε λόγους ανθρώπινης αδυναμίας, δεν αποτελεί εκδήλωση του ευπαθούς χαρακτήρα του ανθρώπινου ήθους. Είναι ισχυρή εσωτερική σύγκρουση που κυφορούνταν επί μακρόν έως ότου κατέστη δυνατή η έμπρακτη έκφρασή της. Βεβαίως ο υμνογραφικός κάλαμος δίνει έμφαση στο πάθος της φιλαργυρίας και απλουστεύει σημαντικά το είδος και την έκταση της εσωτερικής αυτής σύγκρουσης του Ιούδα, που είναι παραποίηση της ευσέβειας. Μάλιστα η υμνογραφική έμπνευση και διαίσθηση υπογραμμίζουν την ένταση της επιθετικής διάθεσης και ενέργειας του Ιούδα εναντίον του Ιησού. Ο Ιησούς, βαδίζοντας προς το Πάθος διά της προδοσίας του Ιούδα, διαβλέπει την επιθετική manía του μαθητή, που προέρχεται από το ταραγμένο και συγκεχυμένο βάθος της προσωπικότητάς του (Κορναράκη, *Ιούδας*, σ. 108-111). Στο σημείο αυτό αξίζει να τονισθεί ότι οι υμνογράφοι των ύμνων και των τροπαρίων της Μεγάλης Εβδομάδας ικετεύουν το Χριστό να παραμείνει ο ευσεβής λαός του μακράν της "κατακρίσεως" ή της "μερίδος" του

προδότη μαθητή. Οι ικεσίες και οι προτροπές αυτές της υμνολογίας έχουν ιδιαίτερη σημασία, καθώς προβάλλουν τον ανά πάσα στιγμή επαπειλούμενο κίνδυνο της προδοσίας στη ζωή του θρησκευόμενου ανθρώπου (Κορναράκη, *Ιούδας*, σ. 113-114).

στ. 301 *Ραββί*: Η συνήθης προσφώνηση των ερμηνευτών του Μωσαϊκού Νόμου. Η οικεία αυτή προσφώνηση του μαθητή προς το Διδάσκαλο σε συνδυασμό με τον προδοτικό ασπασμό καθιστούν σαφή την υποκρισία του Ιούδα.

στ. 398-399 *ἀπελθὼν ἀπήγατο*: Το αυτοκαταστροφικό τέλος του Ιούδα εκπλήσσει τον αναγνώστη, που, μέχρι του σημείου του προδοτικού ασπασμού, κατανοεί την όλη πράξη της προδοσίας ως ηθελημένη και ενσυνείδητη (Κορναράκη, *Ιούδας*, σ. 62-63). Ο Ιούδας μεταμελείται, δεν μετανοεί. Η μεταμέλεια κατανοείται εδώ ως αναγνώριση προσωπικής αποτυχίας και επομένως ως αποδοχή της προσωπικής ενοχής. Αυτή φέρει όλα τα αρνητικά δυναμικά στοιχεία της αυτοκαταστροφής και δεν είναι η λυτρωτική εμπειρία της μετανοίας. Απλώς, ως αναγνώριση του "εγκλήματος" καθιστά την αυτοκαταστροφή του τελεσίδικο γεγονός (Κορναράκη, *Ιούδας*, σ. 67-68). Ο Ιούδας, επί δύο ήδη χιλιετηρίδες, "πλανάται" μέσα στον απέραντο ψυχολογικό και πνευματικό χώρο της ζωής του χριστιανικού κόσμου ως "κατάρα", που εκφράζει το άκρον άωτον της ενοχικής βίωσης. Σχεδόν ο Ιούδας είναι παντού, όπου ο κυριαρχούμενος από τον ενοχικό του συμβολισμό άνθρωπος συναντά κάτι το δυσάρεστο, το απαρέσκον ή το βλάπτον. Το πικρό νερό, η δυσάρεστη οσμή ενός θάμνου, το σχήμα του κορμού ενός δέντρου ή ενός φυτού "ερμηνεύονται" υπό το πρίσμα της "κατάρας" αυτής που απλώθηκε σε όλο τον κόσμο και σχετίζονται άμεσα με τον ενοχικό αρνητισμό της εικόνας του Ιούδα (Κορναράκη, *Ιούδας*, σ. 114-115).

Από το σύνολο του λαογραφικού υλικού που σχετίζεται με το πρόσωπο του Ιούδα (βλ. Γ. Μέγα, *Ιούδας*, σ. 3-32) αξίζει να δούμε τις σχετικές πληροφορίες με το θάνατό του και ειδικότερα με το δένδρο από το οποίο κρεμάστηκε ο Ιούδας. Οι λαογραφικές πηγές μιλούν για θάμνους ή χόρτα που σκορπίζουν δυσάρεστη οσμή ή για δένδρα που είναι μεγάλα αλλά άκαρπα και θεωρήθηκαν ως καταραμένα (το βρωμόχορτον ή η βρωμοξυλιά στην Ήπειρο, η φασολιά του Γιούδα στη Νάξο, η φονισκαριά=δρυς στη Γορτυνία, ο ανάγυρος= αρόυνας της Σύμης ή ο αζόγυρος της Κρήτης, της Λακωνίας, κ.τ.λ.). Η παλαιότερη παράδοση σχετικά με το δένδρο από το οποίο κρεμάστηκε ο Ιούδας, που απαντά σε παλαιούς χριστιανούς συγγραφείς, αναφέρεται στη συκιά. Μέχρι σήμερα στην Ιερουσαλήμ δεικνύεται δυτικά του όρους Σιών μία συκομορέα, ως το δένδρο στο οποίο κρεμάστηκε ο Ιούδας (Μέγα, *Ιούδας*, σ. 22-23). Μάλιστα, ο Γ. Μέγας παραδίδει την πεποίθηση του κρητικού λαού που μεταφέρεται και στην εξεταζόμενη ομιλία του π. Μάρκου, σύμφωνα με την οποία ο Ιούδας ήξερε ότι ο Χριστός επρόκειτο να κατέλθει στον Άδη και να ελευθερώσει τους νεκρούς από τα δεσμά της αμαρτίας και πονηρά σκεπτόμενος, χωρίς να μετανοήσει, αυτοκτόνησε με την προσδοκία να προλάβει το Χριστό στον Κάτω Κόσμο, για να συγχωρηθεί η αμαρτία του. Πήγε λοιπόν και κρεμάστηκε σε διάφορα δένδρα, αλλά όλα χαμήλωναν τους κλώνους τους και έτσι δεν κατάφερε το σκοπό του. Στη συνέχεια κρεμάστηκε σε μια ξερή μουρνια, αλλά και αυτή χαμήλωσε τους ξηρούς της κλώνους και δεν τον έπνιξε. Ακολούθως, κρεμάστηκε στον αζόγυρο, ο οποίος δε χαμήλωσε τους κλώνους του, σαν τα άλλα δένδρα,

με αποτέλεσμα τον απαγχονισμό του Ιούδα. Κατά την κρητική λαϊκή παράδοση, από τότε ο αζόγυρος ("το δέντρο του διαβόλου") αναδίδει δυσάρεστη οσμή, , εφόσον δέχθηκε και κρεμάστηκε πάνω του ο Ιούδας (Μέγα, *Ιούδας*, σ. 23 , όπου και η σχετική εκτενής βιβλιογραφία). Γενικά το όνομα του Ιούδα δηλώνει προδοσία και κακία και ταυτίζεται με το όνομα του διαβόλου. Μάλιστα, κατά τη δεισιδαίμονα πεποίθηση του λαού, ο αριθμός 13 λέγεται "πόντος του Ιούδα" και θεωρείται απαίσιος (ΘΗΕ, τ. 6, σ. 939).

στ. 411 *κορβονᾶν*. Για την παρηλλαγμένη εκδοχή της εβραϊκής λέξης "κορβονᾶς" (εκ του "κορβανᾶς") βλ. Stamatios B. Psaltes, *Grammatik der Byzantinischen Chroniken*, p. 162.

στ. 569 *κατάβα*. Ως προς το συγκεκριμένο τύπο β' ενικού προσώπου προστακτικής αορίστου του ρ. "καταβαίνω" βλ. Stamatios B. Psaltes, *Grammatik der Byzantinischen Chroniken*, p. 239.

στ. 585 *ρομφαία*. Ο προφήτης Συμεών είχε αποκαλύψει στην Παναγία τον προορισμό του Ιησού, αναγγέλοντας ότι ρομφαία θα διαπερνούσε την καρδιά της εξαιτίας της διαιρέσεως του Ισραήλ και της δοκιμασίας της πίστεώς της (Luc. 2, 35.). Η Θεοτόκος ήταν παρούσα στη σταύρωση και στον ενταφιασμό του Υιού της και σημειώνεται ότι "ἔπαθεν εἰς τὸ πάθος τοῦ υἱοῦ τῆς περισσότερον ἀπὸ ἐκείνο πὸν ἔπαθαν ὅλα ὁμοῦ τὰ κτίσματα. Ἡ λύπη της δὲν εὐρίσκει ἄλλην παρομοίαν διὰ νὰ συγκριθῆ, πάρεξ τὴν λύπην ὅπου ἐδοκίμασεν ὁ ἠγαπημένος τῆς Ἰησοῦς" (Νικοδήμου Ἀγιορείτου, *Πνευματικὰ Γυμνάσματα*, Μελέτη ΔΒ', ἔκδ. Ρηγοπούλου, Θεσ/κη 1971, σ. 277-278). Στο Γολγοθά η μητρότητά της ολοκληρώνεται, όπως το δείχνει ο Ιωάννης σε μια σκηνή όπου κάθε λεπτομέρεια είναι γεμάτη νόημα (Ioh. 19, 25 ἐξ.). Η Θεοτόκος στέκεται ὀρθία κάτω από το Σταυρό. Ο Ιησούς της απευθύνει και πάλι το επίσημο "γύναι", που τονίζει την εξουσία του ως Κυρίου της Βασιλείας. Δείχνοντας στη μητέρα του το μαθητή του Ιωάννη, την καλεί σε μια νέα μητρότητα, που θα είναι στο εξής ο ρόλος της μέσα στο λαό του Θεού. Αυτή η παγκόσμια μητρότητα ανταποκρίνεται στη σκέψη του Λουκά που είδε τη Μαρία ως την προσωποποίηση του λαού του Θεού, τη θυγατέρα Σιών (Luc. 1, 26-55) (ΛΒΘ, σ. 630- 631).

Επιτάφιος Θρήνος: Ο θρήνος για το νεκρό αποτελούσε το κύριο χαρακτηριστικό για την κηδεία. Η πιο απλή μορφή του ήταν μια επαναλαμβανόμενη διαπεραστική κραυγή, που ο προφήτης Μιχαίας την παρομοιάζει με την κραυγή του τσακαλιού (Mich. 1, 8). Η πιο συνήθης έκφραση ήταν: "οὐαί, οὐαί". Κραύγαζαν όχι μόνο οι άνδρες, αλλά και οι γυναίκες, χωρισμένες μάλιστα σε δύο ομάδες (Zach. 12, 11-14). Ήταν από τα καθήκοντα που όφειλαν προς το νεκρό οι στενοί συγγενείς. Αυτές οι εκφράσεις θλίψης μπορούσαν να εξελιχθούν σε θρήνο. Τέτοιου είδους θρήνοι συντάσσονταν και ψάλλονταν από επαγγελματίες, άνδρες ή γυναίκες (Amos 5, 16). Υπήρχαν προκαθορισμένες εκφράσεις και στίχοι, καθώς και συνηθισμένα μοτίβα που επαναλαμβάνονταν, με μόνη την αλλαγή του ονόματος του νεκρού. Σε τέτοιες περιπτώσεις υμνούσαν τα προτερήματα του νεκρού και έκλαιγαν το πεπρωμένο του (Καϊμάκη, *Θεσμοί*, σ. 103-104).

Υπό στενότερη έννοια ο Επιτάφιος Θρήνος, είναι ποιητική σύνθεση, που ψάλλεται το εσπέρας της Μ. Παρασκευής και δὴ κατὰ τον ὄρθρο του Μ. Σαββάτου, πρὸ των Αἰνῶν. Πρόκειται για ποιητικά ἀντίφωνα σε τρεῖς στάσεις (Εγκώμια). Τα εγκώμια του Επιταφίου εἶναι ἰσως και το τελευταῖο ὑμνογραφικὸ εἶδος, που δημιουργήθηκε στο Βυζάντιο. Οι μελετητές πιστεύουν ὅτι τα εγκώμια εμφανίστηκαν τον 13ο αἰώνα. Σε Τυπικὸ των Ἱεροσολύμων του 1122 δεν υπάρχουν, ἐνῶ ἔχουμε σαφεῖς ἐνδείξεις για τη χρήση τους στα μέσα του 14ου αἰώνα. Με την πάροδο των χρόνων τα εγκώμια ἔγιναν ἓνα εἶδος ποιητικὸ ἀνθολογίου, γεμάτου με ωραίες εἰκόνες, μεγαληγορίες, συγκινητικές ἐκφράσεις, που προκαλεῖ την ἀφατη θλίψη του πιστοῦ για την πρόσκαιρη δύση του μη δύνοντος ἡλίου ἢ για την ἀπώλεια της γλυκιάς ἀνοιξης της ζωῆς, του φωτός των οφθαλμῶν της Θεοτόκου. Ἄγγελοι, ἄνθρωποι, προφῆτες, πτηνά, ευγενὴ ζῶα, ἀστέρες και ὅλη ἡ ἀψυχη φύση, ουράνια και ἐπίγεια, συμπάσχουν για το θάνατο, συγκλονίζονται με το φρικτὸ θέαμα του ἐνταφιασμοῦ της Ζωῆς. Ο Ἑλληνισμὸς, που ἀπὸ τα πανάρχαια χρόνια θρήνησε τη νεότητα του Ἀδώνιδος, κατὰ την ἐλληνίζουσα παλαιολόγια περίοδο ξαναβρήκε το θρήνο για το χαμὸ του νέου και ωραίου στην ἐπιτάφια αὐτὴ ἀκολουθία του χεμιώνα, που ψάλλεται στην ἀρχὴ της ἀνοιξης. Αὐτὸ ἐρμηνεύει και το λόγο που οι ἄνθρωποι συγκινούνται και συμμετέχουν ψυχικά στην τελετὴ της κηδείας του Ἰησοῦ. Ἄνθρωπος και αὐτὸς, νέος και ωραῖος υπὲρ πάντας βροτούς, δοκίμασε την ἀναπόφευκτη μοῖρα του θανάτου. Αὐτὸς ὅμως ἔδωσε σ' ἐμὰς και την ἐλπίδα της Ἀνάστασης, την ὁποία ἀνθρωπίνως ἐμεῖς δεν μπορούμε να ἔχουμε (Ν. Β. Τωμαδάκη, *Βυζαντινὴ Ὑμνογραφία καὶ ποίησις, ἤτοι Εἰσαγωγή εἰς τὴν Βυζαντινὴν Φιλολογίαν*, τ. Β', Ἀθῆναι 1965, σ. 78. Πρὸβλ. Θεοχάρη Ε. Δετοράκη, Ὁ Ἐπιτάφιος Θρήνος τοῦ Μεγάλου Σαββάτου, *Κρητικοὶ Ὅριζοντες*, τ. 3(1995), σ.89-92; Π. Τρεμπέλα, *Ἐκλογή Ἑλληνικῆς Ὁρθοδόξου Ὑμνογραφίας*, Ἀθῆναι 1949; Ἀ. Παπαδοπούλου, *Λειτουργικὸι ὄροι*, Ἀθηνᾶ 40 (1928), σσ. 60-87; W. Christ-M. Paranikas, *Anthologia Graeca Carminum Christianorum*, Lipsiae 1871 (ἀναστατικὴ ἐπανεκδόση Hildesheim 1963); J. B. Pitra, *Hymnographie de l' Eglise Byzantine*, Rome 1867; E. Wellesz, *A History of Byzantine Music and Hymnography*, Oxford 1980).

στ. 616 *καταπέτασμα*: παραπέτασμα ἀπὸ πολύτιμο και χρυσοστόλιστο ὕφασμα, που χώριξε τα "ἅγια των ἁγίων" ἀπὸ τον κυρίως Ναό, το ὁποῖο μπορούσε να περάσει μόνο ο Ἀρχιερέας (βλ. ΛΒΘ, λ. "Ναός", σ. 681-686).

στ. 626 *Μαρία Ἰακώβου και Ἰωσή μήτηρ*: Η Μαρία, που στα ευαγγελικά κείμενα παρουσιάζεται ως ἡ μητέρα του Ἰακώβου και του Ἰωσή, εἶναι -κατὰ τον ἱερό Χρυσόστομο- ἡ Θεοτόκος. Ο Ἰάκωβος και ο Ἰωσὴς ἦταν υιοὶ του Ἰωσήφ του μνήστορος, ἀπὸ τον πρῶτο του γάμο. (Marc. 15, 41; Marc. 15, 47; Ioann. Chrys. PG 58, 777; ΛΒΘ, σ. 629-630).

στ. 628-629 *μεγάλῃ ἢ ἡμέρᾳ τοῦ Σαββάτου*: Η λέξη "Σάββατον" χρησιμοποιεῖται στην Παλαιὰ Διαθήκη για να δηλώσει τη μέρα (του Σαββάτου), την εβδομάδα ἢ και ἓνα ολόκληρο ἔτος, το Σαββατικὸ. Ο θεσμὸς του Σαββάτου ἔχει προμωσαϊκὴ προέλευση και το νόημά του σ' ὅλες τις περιπτώσεις εἶναι "ἀνάπαυση" μετὰ ἀπὸ μια περίοδο (εξαήμερης ἐργασίας). Ἀρχικά ἡ ἐντολὴ της ἀργίας του Σαββάτου διατυπώνεται στο Δεκάλογο χωρίς καμιὰ θεμελίωση, σε μεταγενέστερη ὅμως διατύπωση δίνεται ἡ ἠθική και θεολογικὴ ἐρμηνεία του

θεσμού (Deut. 5, 15). Παράλληλα η ιερατική παράδοση συσχετίζει την αργία του Σαββάτου με την περάτωση του δημιουργικού έργου του Θεού (Ex. 20, 11). Κατά τους μετααιχμαλωσιακούς χρόνους, το Σάββατο ήταν μέρα "άγια" και "τρυφερά", κατάλληλη για προσφορά θυσιών, όχι όμως για εργασία, για μακρινά ταξίδια, για μεταφορές, κ.λπ. (Is. 58, 13). Κατά τους μεταγενέστερους μάλιστα χρόνους οι απαγορεύσεις κατά την ημέρα του Σαββάτου πληθύνονται, μέχρι του σημείου οι Ιουδαίοι να κατασφαγούν από τους Έλληνες στις μεταξύ τους συγκρούσεις, επειδή δεν πρόβαλαν αντίσταση, για να μη βεβηλώσουν τη μέρα του Σαββάτου (1 Macc. 2, 32 εξ.). (βλ. Καϊμάκη, *Θεσμοί*, σ. 123-124).

στ. 658 *Ἰησοῦ τοῦ ἀοίκου*: Εδώ μεταφορικά ως "οἶκος" εννοείται ο "τάφος" του Ιησού, ενώ στη σκέψη των ακροατών της ομιλίας λανθάνει η εντύπωση της έλλειψης "οἴκου" του Χριστού, ακόμα και τη στιγμή της Γέννησής του, οπότε τον "στέγασε" η ταπεινή φάτνη των ζώων.

στ. 678-679 *Ἦν δὲ ἐκεῖ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ ἡ Θεοτόκος Μαρία καθήμεναι ἀπέναντι τοῦ τάφου*: Η Θεοτόκος ανήκε στην ομάδα των Μυροφόρων γυναικών, δηλ. των ευσεβών εκείνων γυναικών που συνακολούθησαν τον Ιησού από τη Γαλιλαία μέχρι τον τάφο και παραμένοντας πιστές στη διδασκαλία του, προσήλθαν στο μνήμα, για να αλείψουν το σώμα του με μύρα, αφηφώντας κάθε κίνδυνο (ΘΗΕ 9, 215).

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ολοκληρώνοντας τη μελέτη του ομιλιαρίου της Μεγάλης Τεσσαρακοστής του ιερέα Μάρκου της Κυρίας των Αγγέλων του Χάνδακα, εκφράζω τη χαρά μου για την επιστημονική ενασχόλησή μου με τη συγκεκριμένη συλλογή ομιλητικών κειμένων ενός Κρητικού ιερέα, προσαρμοσμένων στις ανάγκες της καταναυτικής περιόδου των Νηστειών, με απώτερο σκοπό την πνευματική καθοδήγηση του χριστεπώνυμου πληρώματος της Εκκλησίας της ενετοκρατούμενης Κρήτης, κατά το 16ο αιώνα. Τα ομιλητικά αυτά κείμενα εκφωνούνταν ή αναγιγνώσκονταν, κατά τα βυζαντινά πρότυπά τους, στα πλαίσια των λατρευτικών ακολουθιών της Σαρακοστής του Πάσχα, με τη χρήση της πρώιμης απλοελληνικής γλώσσας, εμπλουτισμένης με λόγιους και δημώδεις-κρητικούς διαλεκτικούς τύπους, και συνέδεαν οργανικά την εκκλησιαστική λατρεία με την καθημερινή ζωή των υπόδουλων κατοίκων του Χάνδακα.

Ο ιεροκήρυκας Μάρκος αναλαμβάνει, ελλείψει συστηματικής δημόσιας ελληνορθόδοξης εκπαίδευσης και με δεδομένη την εναλλασσόμενη θρησκευτική πολιτική των Ενετών έναντι των ορθοδόξων Κρητών, να διδάξει τη γλώσσα και την πίστη στο ποίμνιό του. Ζώντας σε μια ατμόσφαιρα πολιτισμικού συγκρητισμού Ενετών και Κρητών, έχοντας ποιμαντική δράση στον ορθόδοξο καθεδρικό ναό του Χάνδακα (της Κυρίας των Αγγέλων) και καλλιεργώντας το προσωπικό του ενδιαφέρον για τα πνευματικά, ως λειτουργός και κήρυκας του θείου λόγου, προσλαμβάνει δημιουργικά την ομιλητική παράδοση των προκατόχων του και πρωτοτυπεί στο ύφος, στη δομή και στο περιεχόμενο του ομιλιαρίου της Μεγάλης Τεσσαρακοστής, συμβάλλοντας καθοριστικά στην εξέλιξη του είδους (του Πατριαρχικού Ομιλιαρίου II) κατά τους εξής τρόπους: 1) *Δίνει πιο συγκεκριμένη και σταθερή δομή στο ομιλιάριο της Μ. Τεσσαρακοστής* (τακτικές ομιλίες για τις ημέρες Δευτέρα, Τετάρτη, Παρασκευή και Κυριακή όλων των εβδομάδων και για τη Μ. Δευτέρα, Μ. Τρίτη, Μ. Τετάρτη, Μ. Παρασκευή), 2) *Εμπλουτίζει τις ομιλίες για τις καθημερινές των εβδομάδων των Νηστειών με διηγήσεις από το Γεροντικό ή με πατερικά κείμενα, που δεν παραδίδονταν στα προγενέστερά του ομιλιάρια* (χαρακτηριστικά παραδείγματα οι ομιλίες 6, 7, 9). Σε αυτές ακριβώς τις ομιλίες για τις καθημερινές των Νηστειών εντοπίζονται και τα περισσότερα κρητικά διαλεκτικά στοιχεία, λόγω του δημωδέστερου ύφους των συγκεκριμένων ομιλιών. 3) *Αντικαθιστά τις παραδεδομένες από το Ομιλιάριο II ομιλίες για την α', δ', ε' Κυριακή και την στ' Τετάρτη των Νηστειών με άλλες ομιλίες για τις ίδιες ημέρες,* 4) *Διαθέτει δύο ομιλίες για τη Μ. Τρίτη.*

Μελετώντας κανείς το ομιλητικό κείμενο του Μάρκου συνειδητοποιεί ότι η ιδιαίτερη αξία του έγκειται στο γεγονός ότι είναι ένα από τα λίγα ομιλιάρια που καλύπτουν θεματικά ολόκληρη την περίοδο της Μεγάλης Τεσσαρακοστής, γι' αυτό και αποτελεί μία πρόκληση για περαιτέρω ενασχόληση των ερευνητών με τα λοιπά ομιλητικά κείμενα που αναφέρονται στις κινητές εορτές του λειτουργικού έτους. Επίσης, το εν λόγω ομιλιάριο αποτελεί πηγή άντλησης λαογραφικών και πολιτισμικών πληροφοριών για την

Κρήτη του 16ου αιώνα, παρέχει πλήθος ηθικοδιδασκτικών παραινέσεων και ερμηνευτικών σχολίων στα λειτουργικά κείμενα της Εκκλησίας και αποτελεί απάνθισμα λειτουργικών και θεολογικών κειμένων, με υφολογικές διακυμάνσεις, ρητορικά σχήματα, λεξιλογική ποικιλία και αρκετά ενδιαφέροντα δημώδη και κρητικά διαλεκτικά στοιχεία.

Καταλήγοντας, ελπίζω η παρούσα μελέτη να συμβάλει στην ουσιαστικότερη προσέγγιση της διαχρονικής πορείας του ομιλιαρίου και ειδικότερα στην ένταξη του εν λόγω ομιλητικού κειμένου στην πεζογραφική παραγωγή της Κρήτης του 16ου αιώνα, προσδίδοντας στη φιλολογική έρευνα νέα στοιχεία για τη βαθύτερη κατανόηση της εποχής σύνταξής του και για την προσωπική συμβολή του π. Μάρκου στην εξέλιξη του είδους.

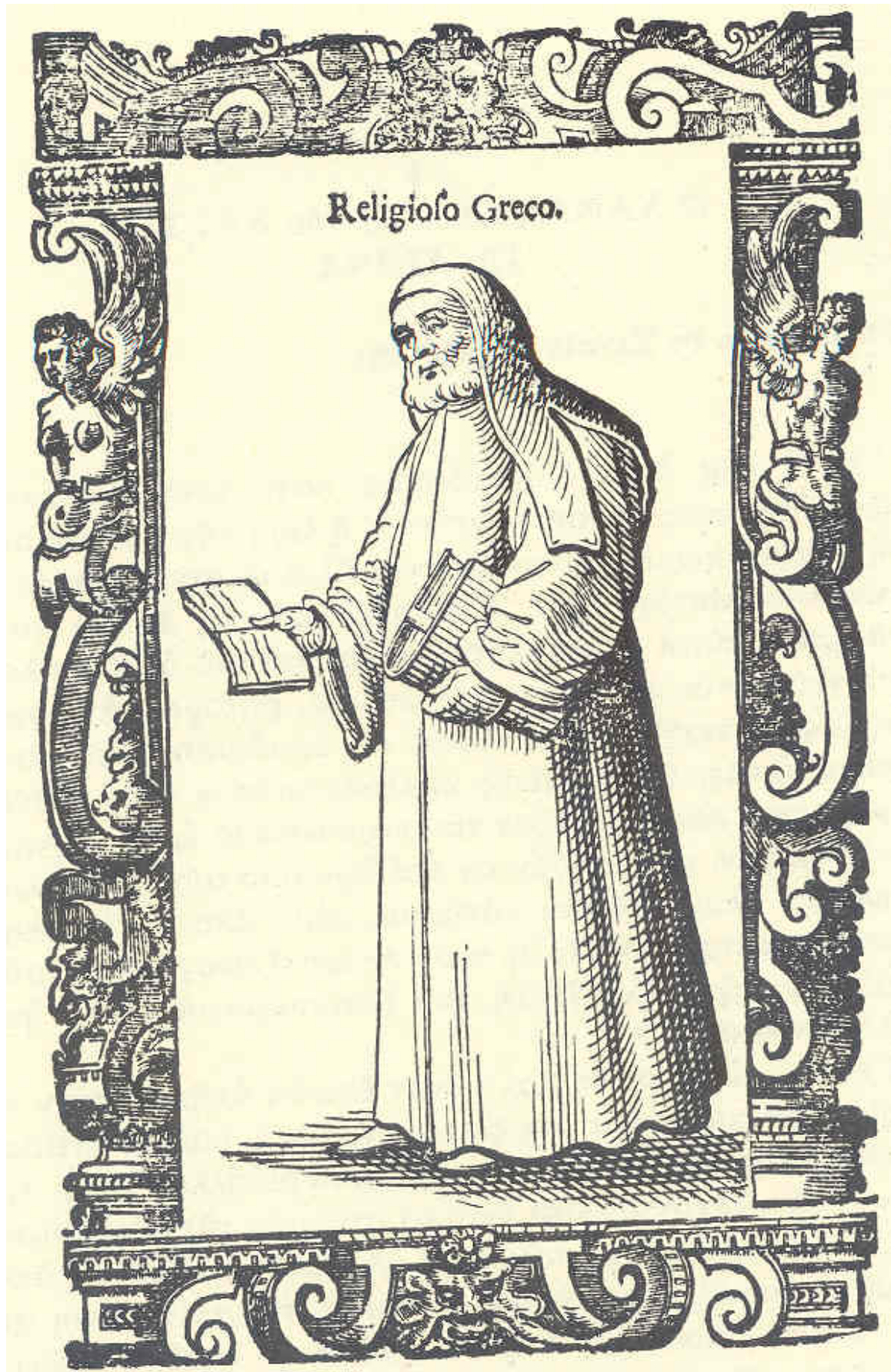
ΕΠΙΜΕΤΡΟ

ἴφκ κερόκς. ὁ πω βρί ψω στροί
 πίλοι ποι τῷ φόμε ταρο ἰσώσι.
 φράφει ὁ μακάριος ἰω ρίτων. ἐπιδί
 μησι πεί δ' ζυμωρῆσι τῶν πλάσι
 ἰωσι οἶμασι. ἴφκ κερόκς πολλα
 τι καὶ εὐφορος. μαρμαρὶ ἰω ρίτων
 οὐκ ἴφκ. ἀπὸ τῶν ἰω ρίτων. τοιοῦ
 τος εὐθαλείς. καὶ πρὸς πάσας καὶ
 χῶρας ἰφθαλμοῦσι τῆ μορφῆ
 τὸν παράδεισον τοῦ θύ. τῶρα πῶ
 τῶν ἰφθαλμοῦσι ἴφκ κερόκς. καὶ
 κίβι ἴφκ κερόκς. δὲ δρακαὶ κερ πορῶν
 κέχρη. ὁ δὲ καρπὸς κίβι γοσι τῶ
 θύορ πεί ἴφκ κερόκς. ἴφκ κερ
 σιδέροδεα. δὲ δρακαὶ κερ πορῶν
 ραμ πρῶτῳ ἴφκ κερόκς. κίβι γοσι
 τῶν ἰφθαλμοῦσι πρὸς ἰφθαλμοῦσι
 τὰς ἰφθαλμοῦσι. ὁ πῶν ἰφθαλμοῦσι.
 Εἰς τὰς ἰφθαλμοῦσι. καὶ ἰφθαλμοῦσι
 κλασθῶν τῶν πρὸς ἰφθαλμοῦσι

ἰφκ κερόκς
 ἰφκ κερόκς
 ἰφκ κερόκς

δι' ἴφκ. ἀλλὰ πρὸς καὶ τῆ φαν
 καὶ δυοσώδια. τοιαύτη πῶσιν
 κίβι γοσι. καὶ ὁ ἀφραὶ πῶσιν
 μοσι ἴφκ κερόκς. τῆ δυνάμει
 τῶν ταῦτα ποιήσασθε. ἴφκ κερ
 κίβι γοσι τῶν ἰφθαλμοῦσι τῶν
 μερῶν. ταῦτα γὰρ ἐφ' ἴφκ κερόκς
 τὰς ἀμαρτίας τῶν ἰφθαλμοῦσι
 γοσι. καὶ ἴφκ κερόκς. καὶ ἴφκ κερόκς
 κίβι γοσι ἴφκ κερόκς. ἀφραὶ
 τῶν. ἴφκ κερόκς. ἀφραὶ
 ὑπὸ θέσιν. καὶ ἴφκ κερόκς. δὲ
 κίβι γοσι. ἴφκ κερόκς. τῶν ἰφθαλμοῦσι
 ἀφραὶ τῶν ταῦτα. ἴφκ κερόκς.
 κίβι γοσι. ἴφκ κερόκς. ἴφκ κερόκς
 τὰς ἀμαρτίας. καὶ τὸ πῶν ἰφθαλμοῦσι
 κίβι γοσι. ἀφραὶ τῶν ἰφθαλμοῦσι
 τοῦ θύ. δὲ δρακαὶ κερ πορῶν
 κίβι γοσι. δὲ δρακαὶ κερ πορῶν
 ἴφκ κερόκς. δὲ δρακαὶ κερ πορῶν
 ἴφκ κερόκς. ἀφραὶ τῶν ἰφθαλμοῦσι

Δείγμα γραφῆς του κώδικα a (Alexandrinus gr. 130)

Έλληνας ιερέας· Ξυλογραφία του χαράκτη Vecellio (1527)
(Από το περιοδικό "Βιβλιοφιλία" Κ. Σπανού 2. 1. 1976)

Ἡ Κυρία τῶν Ἀγγέλων, Κρήτη, 17ος αἰώνας (έκδοση της Διαβαλκανικῆς Ομοσπονδίας Ορθοδόξων Νεολαιῶν).